بتوفیق خالق انس و جان و بفضل واهب کون و مکان

متضمن حالات [illegible] اقالیم [illegible] مسکون [illegible] جبال و انهار و [illegible]

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف مورخ جهان‌دان ماهر فن واقف حالات روزگار کهن مرتضی حسین [illegible] الله یار عثمانی بلگرامی

در مطبع منشی نولکشور بطبع رسید [illegible]

اطلاع

اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب موجود ہیں شائقین کو فہرست مطول سے جو علیحدہ موجود ہے وہ درخواست کرنے سے مل سکتی ہے اور معلوم ہو سکتا ہے کہ قیمت اس سال میں نہایت ارزان مقرر ہوئی ہے ہم صرف کتب تاریخ زبان فارسی و کتب تاریخ زبان اردو و مجموعات علم جغرافیہ کتب نایاب زمانہ و مثنویات قصص نظم و نثر فارسی و غیرہ کی کیفیت کتابیں ذیل میں درج کرتے ہیں —

کتب تاریخ زبان فارسی

اکبر نامہ سہ دفتر و سہ جلد ہر سہ جلد یہ مصنف اسکے شیخ ابو الفضل ہیں —

آئین اکبری — ہر سہ دفتر سہ جلد با تصویرات و نقشہ جات سرخ و سبز و سیاہ بمقابلہ چند نسخوں کے صحیح ہو کر طبع ہوئی

تاریخ فرشتہ دو جلد — مصنفہ ملا محمد قاسم ہندو شاہ استرآبادی حالات راجگان و سلاطین ہند تا عہد اکبر شاہ اسمیں مذکور ہے —

طبقات اکبری — تصنیف خواجہ نظام الدین احمد ابن محمد مقیم ہروی یہ کتاب تاریخ شاہان ہند کے زمانہ سبکتگین سے عصر جلال الدین محمد اکبر شاہ تک نہایت مبسوط و مفصل ہے

عماد السعادت — تصنیف سید غلام علی خان صاحب نقوی بریلوی — ہے اس کتاب میں خاندان شاہان اودھ کا بیان ہے

مفتاح التواریخ — تالیف ٹامس ولیم بیل صاحب اور ان مشفق صاحب کو نہایت لائق فارسی زبان کا بے تفسیر کہنا چاہیے پس اس کتاب میں اول حالات ہر ایک سنہ کے من ابتدائے آنحضرت سے تا زمان فتح پنجاب درج ہیں اور ہر ایک اشخاص کے صحیح روایات کے ساتھ منظوم مادہ تاریخ لکھے ہیں خصوصاً آگرہ و دہلی وغیرہ کی عمارات کے کتبے اور مقابر کی تاریخیں نہایت عمدہ اور [illegible] کتب مولفان قدیم سے منتخب کی ہیں یہ وہ کتاب ہے کہ احباب مثل اسکو دیکھی نہ گئی ہوگی

[illegible] الاقدری — خواجہ محمد بشیر صاحب مودودی کی تصنیف ہے واقعات مفصل عہد غدر لکھنؤ کے تشریح کئے ہیں —

عجائب القصص — قصص الانبیا مشہور فارسی ذکر انبیائے کرام علیہم الصلوۃ والسلام —

تاریخ شاہنامہ فردوسی طوسی مشہور کتاب ہے جسکی شہرت محتاج بیان نہیں ہے نسخہ صحیحہ سے مطابق کر کے خوشخط با تصویرات [illegible] نفیس [illegible] سے اہتمام طبع ہوئی ہے —

شاہنامہ قاسمی گنا بادی مولف اسکا بیت کامل اہل زبان مشہور متخلص ہے بہ تتبع شاہنامہ فردوسی نظم طبع دکھایا ہے حالات جنگ شاہان عہد [illegible] سے لکھے ہیں

وقائع نعمت خان عالی — حالات عالمگیر سوانح رنگین —

جنگنامہ — تصنیف نعمت خان عالی سے ہے مشتمل جنگ شہزادگان عالمگیر عبارت نہایت سلیس اور چونکہ مصنف میر منشی دربار سلطنت عالمگیر ہے اور معرکہ آرا دونوں حقیقی بھائی تھے تو مضامین اور بلا جانب داری جانبین کے یہ وقائع لکھا گیا اور مصنف اوس جنگ میں ہمرکاب شاہزادہ عظیم الشان تھا یہ قریب دھولپور متصل آگرہ واقع ہوئی اور اس خانہ جنگی میں سلطنت کے مدبر اور منتظم استعداد ضائع ہوئے کہ بعد ازاں تیموریہ سلطنت کے زوال کا زمانہ ہوا —

سیر المتاخرین — سہ جلد حالات شاہان دہلی ابتدائے سلطنت راجاؤں سے انتہائے عہد شاہ عالم تک خوب تشریح و بسط کے ساتھ عبارت سلیس لکھا ہے و مجلد —

اقبالنامہ جہانگیری — یہ تاریخ نہایت معتبر تالیف جناب آصف زمان معتمد خان عہد شاہجہان میں تصنیف ہوئی ہے عبارت محاورہ اہل زبان ہے —

اول دفتر میں حالات اجداد محمد جہانگیر شاہ از امیر تیمور تا ہمایون شاہ —

دوسرے دفتر میں اکبرنامہ کا انتخاب بعبارت سلیس و محاورہ زبان بقدر ابو الفضل پر ایک بحر زبان خاص [illegible] کیا ہے —

تیسرے دفتر میں حالات تاریخی حضرت جہانگیر بادشاہ کے درج ہیں مع حالات [illegible] چونکہ یہ کتاب نایاب ہے دو نسخے کی تلاش [illegible] ہم پہونچے ان دو نسخے سے مقابلہ [illegible] صحت کر کے طبع ہوئی

جامع التواریخ — یہ عمدہ یادگار تاریخ روزہ ابتدائے عالم سے احوال پیدائش ارض و سما و عرش و کرسی و تخلیق جملہ کائنات و احوال انبیا علیہم السلام و خلفاء و ائمہ و طبقات ملوک و خواتین مع حضرات اقسام ہر دیار بیت لطف کے ساتھ تالیف جلیل عالم علوم عربیہ مولوی فقیر محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ والد ماجد جناب معلی خطاب جناب مولوی عبد اللطیف خان بہادر ڈپٹی کلکٹر کلکتہ —

تاریخ خزانہ عامرہ — زبان فارسی کی تاریخ اور کچھ تذکرہ اور انتخاب اشعار متقدمین شعرائے [illegible] سے لطف سخن عطا حاصل کیجئے ہیں —

تاریخ گلزار کشمیر — عمدہ تاریخ ملک کشمیر کی مولفہ دیوان کرپا رام [illegible] مہاراجہ صاحب کشمیر کا [illegible] کندہ —

رسالہ جواہر العجائب — ذکر عورات شاعرہ کا اسمیں ہے مصنف اسکا فخری بن امیری الہروی مشہور استاد ہے عہد میں طہماسپ شاہ ایران کے تھا یہ رسالہ تصنیف فرما کر بمقام سندھ ذکر شاہ غازی بادشاہ ہندوستان میں بطور ارمغان نذر کیا —

خزینۃ الاصفیاء دو مجلد میں مبسوط تصنیف مفتی غلام سرور صاحب لاہوری در حالات جملہ انبیا و اولیا و ابرار —

تاریخ طبری — یہ کتاب فن تاریخ میں مشاہیر کتب تواریخ سے ہے مصنف ابو جعفر بن جریر الطبری اور اسکی چار جلدیں ہیں جلد اول میں احوال ابتدائے آفرینش کل وجود سے تا احوال [illegible] ہے جلد دوم میں احوال حضرت [illegible] جہان [illegible] بادشاہ عصر کے جلد سوم میں ذکر و تفسیر اصحاب کہف [illegible] بادشاہ عصر کے جلد چہارم میں احوال حضرت خاتم النبیین کے

فهرست کتاب حدیقة الاقالیم بتصریح هر اقلیم از اقالیم سبعه مع نوادر مندرجه

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون

به توفیق خالق انس و جان و بفضل داور کون و مکان

خندان باغ بانواع حالات اقالیم سبعه ربع مسکون گلبهاء اخبار انبیا و سلاطین و الا مشاهیر حکما و عجایبات هر دیار نغمیٔ تاریخ صحیح الهامی

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف مورخ همه دان ماهر فن واقف حالات روزگار کهن مرتضی حسین جناب المخاطب به الله یار عثمانی بلگرامی

در مطبع نامی منشی نولکشور به طبع بهار سبزی یافت

حمد بیحد مر خدای عز وجل را که لسان عالمیان در ادای شکرش شیرین بیانست و نعت و افزون درود و تحیات بر آن سر دفتر انبیا یعنی محمد مصطفی
و بر آل و اصحاب او علیهم التحیة والثنا باد اما بعد محرر این اوراق عاصی مرتضی حسین المخاطب بالله یار عثمانی بلگرامی که از صحابه بسیر
جلوه دید بهرکه از عمر ده سالگی مطابق یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری نبوی صلی الله علیه وسلم تا سن پنجاه و پنج موافق یک هزار
و یک صد و هشتاد و هفت هجری از عهد وارث تاج و تخت صاحبقران امیر تیمور گورگان محمد شاه بادشاه صاحبقران ثانی
خدایگان مغفور تا وسط سلطنت ابد مدت عالی گهر بادشاه المخاطب بشاه عالم ثانی خلد الله ملکه در خدمت بسیاری از امرای
هند مثل امیر اعظم عظیم الشان مبارز الملک دلاور جنگ سید سربلند خان بهادر تونی مرحوم که بوسیله اش بمنصب نوکری بادشاهی
رسیده و دیگر امیر کبیر قاطع الکفره والمتمردین برهان الملک سید سعادت خان بهادر نیشاپوری و دامادش امیر باتدبیر صفدر روزگار وزیر الممالک
صفدر جنگ ابو المنصور خان بهادر و ولدش شجاع دوران وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر نور الله مضجعهم و نائب وزیر الممالک
ناصر جنگ و راجه نول رای ستر الله عیوبه و امیر عالی جاه میر محمد قاسم خان بهادر ناظم بنگاله و عظیم آباد عرف پتنه و امیر بی نظیر سخندان شیرین بیان
علی قلی خان بهادر والی عباسی ستش انگشتی داغستانی و شیر بیشه هیجا امیر الامرا بخشی الممالک احمد خان بهادر ابن غضنفر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی
نور الله مرقدهم وغیره بصیغه نوکری و خدمات عمده حضوری بسر برده چند سال از بیرنگی زمانه خانه نشین گشته در سن پنجاه و هفت مطابق سنه
یک هزار و یک صد و نود هجری در آخر ماه جمادی الاول بتقریب دوستی بی ریو و رنگ رجب علی نامی ساکن بارهه در خدمت صاحبی
از صاحبان فرنگ مسمی بستوده الصفات مجمع حسنات کپتان جوناتهان سکات انگریز المخاطب بجلال الدوله مظفر جنگ زاد الله بقاءه
که ترجمه نام شریفش در انگریزی الله بخش شاه سکات نام جد آن قبیله است آثار سخاوت و شجاعت از ناصیه اش پیدا و حلم و وقار از لهجه اش

هویدا و رسیلن مروت بجوگان فتوت گوی از معاصران ربوده مشرف شد و در زمرهٔ همنشینان که اینوقت در سرکار صاحبان انگریز امتیاز
مرتسم نجبا ازین بالاتر نیست چه بعد قدرشناسی و معرفت دانش ایشان را مصاحب و ندیم مجلس خویش می گردانند مسلک گردید و
صاحبان انگریز که از راه فطانت و دانائی طالب علم و هنر اند صاحب ما را بنابر فهمی و ذکا و مذاق رسایی دارد و در مطالعهٔ کتب و زمره
عربی و فارسی و شنیدن حکایات عجیب و غریب و سخنان حکمت و احوال اسلاف دعوی تمام دارد بنابر ضیافت طبع عالی در عهد وزارت
وزیر ابن الوزیر ابن الوزیر آصف جاه وزیر الممالک **آصف الدوله** یحیی خان بهادر ابن شجاع الدوله طال الله تعالی عمره و اقباله که ضیای
احسانش چون نیر اعظم محیط عالم و عالمیان گشته سطری چند از کتب معتبره که نامهای آن در ضمن کتاب اکثر جا مرقوم است مشتمل بر احوال
کرهٔ ارض و ربع مسکون و اقالیم سبعه و بندری از عجائب و غرائب هر دیار و شمه از اخبار انبیای کبار و سلاطین روزگار و برخی از احوال
حکما و مشاهیر امصار و اکثر حالات انگریز و دیگر فرنگیان انچه از کتب بدست آورده و از مستر جوناتهان اسکات
وغیره استماع نموده و بهمراهی آن جماعه بمشاهده در آمده بفهم ناقص اقتباس شایسته کرده مختصری در
سلک تحریر کشیده و **بحدیقة الاقالیم** موسوم گردانیده هر چند درین کتاب اقتباس از هر کتابی که کرده مفهومی اکثر همان عبارت درین اوراق ثبت
نموده و در دقت عبارت و شدت اغلاق الفاظ خود را انداخته با پیشینیان اهل سخن بهتر و خوشتر ازان گفته اند که اکنون این کم پایه
تفوق یا برابری با ایشان جوید و دیگر میل خاطر بران داشت که از فارسی و روزمرهٔ متنوعه چه از قدیم و جدید خوانندگان را معرفتی دست دهد
و از تفاوت و تبدیل زبان در هر زبان واقف شوند و بدانند که در عالم کون و فساد هر چیز را انقلاب است ازینجاست کل من علیها فان
و یبقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام بالجمله این نسخه مخبر از عجائب و غرائب عالم و عالمیان می دهد حقا که در نظر طالبان
باغی است دلکشا که هر هشت اقلیم چون گلهای رنگارنگ بطرزهای گوناگون در نظر مطالعه کنندگان جلوه پیراست اما مقبول آنگاه شود
که قبول نظر عالیش گردد و اگر دانایان و سخن سنجان انگریز بدقت و محنت مولف در پیرانه سالی بچشم بینش نظر فرمایند از سر انصاف در
هر زمانه و اوقات بحال مولف و اولاد و اتباعش بامداد و مراعات از پیش خود و سرکار کمپنی سلطان الوقت تا ابد الآباد که دور
فلک بکام باد بپردازند عجب نبود فی الافتقار بحضرت واهب العطایا است **فرد** گرچه تیر از کمان همی گذرد * از کماندار بیند اهل خرد
و این اول تالیفیست بعض سیر که در هندوستان بزبان فرس بیرون از الفاظ اغلاق در بدو دولت انگریز مشتمل بر اکثر احوال آن کرده
پر شکوه انچه از کتب بدست آورده و هندی از مستر والاصفات کپتان جوناتهان اسکات اصغا نموده و بهمراهی این جماعه بمشاهده در آمده
درین نسخه مرقوم ساخته و بعضی رمز و اشاره که در عین بدو دولت کرده موصوف از عالم غیب بی قصد و خواهش در معاملات مشاهده رفته
اظهار و ترقیم آن طولانی دارد و اصل و حصولش این فقره است معدود من از همه اینها بدرست تفصیلش سربسته **مبتدع** در پس پرده
گوشها باشد * اکنون که عمرم در شصت آمد و می رود مراعات مستر والاصفات جوناتهان اسکات بحالم مبذول است و آن موجب
مزید شکر چند انکه بر شمارم حالت تمثیل لو کان البحر مدادا للکلمات ربی الی آخره و قیمت نغلط نروند نقش نیستی درون دلها و دست *
الحاصل عنان قلم را بوادی مدعا معطوف ساختن اولی است پوشیده نماند که این کتاب هنوز مسوده نادرست بود که چند نقل ازان بجاها
رفتند ازان جمله پیش صاحب والا کپتان جوناتهان اسکات و کرنیل هولیر بفرنگ رسید و دیگر در جونپور نزد مولوی درویش علی بعد از اتمام
کتاب را بنظر ثانی کم و کاست کرده بدستخط خویش مرقوم ساخت بالله التوفیق **بدانکه** حکمای دقیقه شناس خرد اقتباس اتفاق ازند

که کرهٔ ارض مرکز سماست و نسبت بکلانی سما چون خشخاش است بر روی دریا و نصفی ازان کره در بحر اعظم که بحر اوقیانوس و بحر محیط نیز
گویند مستور است و نصف دیگر که در عالم نمایش و ظهوری دارد بصورت بیضه که آنرا در آب فگنند و این نصف که مکشوف است نصفی ازان ربعی
که در جانب جنوب افتاده ویران است و نهایت جانب شمال هم آب دارد پس از چهار بخش زمین یک بخش کمتر عمارت دارد و جمله کوهها
و بیابانها ازین جمله است اگر از روی حقیقت درنگرند وانگی معمور نیست و طرفه آنکه بر روی زمین از جمله پیدایش و خلقت باری تعالی
یکی انسانست **ابیات** زمین در زیر این نه چرخ مینا ٭ چو خشخاشی بود بر روی دریا ٭ ببین تا تو برین خشخاش چندی ٭ سزد و
گر بر بروت خویشتن خندی ٭ بالجمله عادت چنین رفته که این قطع را ربع مسکون نامند و ربع مسکون در شمال خط استوا است و
خط استوا خطیست که حکما در فلکات محاذی روی زمین از مشرق تا مغرب اعتبار کرده اند بخلاف خط معدل النهار که از جنوب بشمال
مقرر نموده چنانچه ازین خطین مرقومین تقاطع روبد هر دو ارض و سما برابر چهار بخش گردد و بهر دو افق و تمامی خط معدل النهار قطبین که
عبارت از قطب شمالی و جنوبی است واقع اند و هر شهر و ناحیه که برین خط بود شب و روز آنجا مساوی باشد و در سالی هشت
فصل در اندیار وقوع نماید دو بهار و دو تابستان و دو خریف و دو زمستان و اکثر اوقات و جمع بارهای گل و ریحان باشد و ربع مسکون را
گویند که مجمع ربع مسکون صد ساله راه است چنانچه کسی همه وقت در سفر باشد بقدر طاقت و آن قدر طعام و شراب که قاعده است
بکار برد و آسایش که زیست بجا آرد ازین جمله هشتاد ساله راه معمور و بیست ساله راه خراب شده و آب گرفته بیست ساله
راه بماند پس چهارده سال نیز ازان کم اید چه در طرف شمال هفت ساله راه بسبب سردی هوا و از طرف جنوب هفت ساله راه بسبب
گرمی هوا جانور نمی تواند زیست پس شش ساله راه مانده و این قدر زمین را هفت بخش کرده اند و هر بخشی را اقلیمی خوانده اند و مجموع را
اقالیم سبعه نامند و طول هر اقلیم از طرف مشرق است تا مغرب و هر اقلیمی که بخط استوا نزدیک تر است درازی و پهنائی آن زیاده از
آن اقلیمی که بعید است از خط استوا و طرف جنوب هر اقلیم دراز است از طرف شمالی آن اما طرف شرقی و غربی برابر اند و از دریاهای
اعظم آنچه که حکما آنرا از حساب ربع مسکون گرفته اند پنج است و از بحور نیز پنج اگرچه دیگر بحار درین ربع است و در بحار و بحور این ربع
جزائر بسیار بزرگ و کوچک بسیار است و همچنین کوه رفیع و وسیع درین ربع واقعست و عدد مجموع جبال از دو بیست متجاوز است و
قریب بدویست و چهل انهار و جوی بزرگ دارد که عبور ازان بجز کشتی میسر نشود و پوشیده نماند که آنچه حکمای سلف احوال کرهٔ زمین
و ربع مسکون و تقسیم هفت اقلیم نموده اند بیان کرده شد اکنون احوال هفت اقلیم بشرح و بسط بقلم می آرد و بعد ازان قول حکمای جدید
خصوص کوپرنیکوس حکیم که دنیا را چهار بخش کرده و هر بخشی را نام نهاده مثل یورپ که عبارت از فرنگ است و بخشهای دیگر که ایشیا و
افریقه که عبارت از هفت اقلیم مشهور است که حکمای سلف آنرا قرار داده اند و بخش چهارم امریکه که آنرا دنیای نو نیز گویند چه این امر
که عبارت از دنیای نو است اکنون اهل فرنگ آنرا بسعی موفور دریافته و بدانجا رسیده استقامت گزیده اند چنانچه تفصیل این معنی
بعد از بیان هفت اقلیم کهنه اندر فصلی که از کتاب جونا سهان انگاشته است مرقوم قلم خواهد گشت بالله التوفیق و المستعان ۵

اقلیم اول

بزحل منسوب است و عامه اهل این اقلیم اسود اللون می باشند حد اول این اقلیم نزدیک خط استوا است از جائیکه روز دوازده ساعت و نصفی باشد بقرب ساگر و وسط این اقلیم آنجاست که روز درازترین است سیزده ساعت است و حد دوم آنجاست که ارتفاع قطب شمالی دوازده درجه و نصفی بقرب ساگر باشد و ابتدای این اقلیم از جانب مشرق شمال جزیره یاقوت باشد بر جنوب بلاد چین و شمال سراندیپ و وسط دیار هند و سند کرده و بحر فارس را قطع کند پس در وسط بلاد حبشه گذرد و آنجا رود نیل مصر را قطع کند و بر بلاد نوبه و وسط جزائر یونان و جنوب بلاد بریطانیه گذشته به بحر اوقیانوس منتهی شود و مساحت سطح این اقلیم شش صد و شصت و دو هزار و چهل و چهار فرسخ و نصف فرسخ است فرسخ را بفارسی فرسنگ نامند در مؤید الفضلا بتحقیق فرسنگ نموده چه یک فرسنگ سه میل بود و یک میل عبارت از ثلث فرسنگ یعنی حصه سوم فرسنگ است و آن یک کروه باشد پس یک فرسنگ سه کروه بود و یک کروه بقولی تا چهار هزار گز شرعی مقرر کرده اند شاعر گفته **بیت** ثلث فرسنگ است چار هزار * از قدم های اشتر رهوار * و درین اقلیم سی کوه رفیع و سی نهر بزرگ و هزار و سه صد و چهل شهر است و از آن جمله شروع از ولایت یمن می نماید یمن ولایتیست نهایت نزهت و طراوت بعضی یمن را بیمن بن قطیعن بن عامر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح علیه السلام منسوب گردانیده اند و برخی گویند که چون یمن بر یمین مکه معظمه واقع شده هر آئینه بیمن اشتهار پذیرفته بهر تقدیر قطری و طرفی مبارک است و اکثر ولایتش بخط استوا قریب واقع شده چون نوح عزم رحلت فرمود سام بن نوح آن ولایت را بنظر احتیاط در آورده جهت خود اختیار نمود بعد از سام اولادش عمرها در آن ولایت لوای اقامت برافراختند راقم حروف اخبار سام و اولادش را بتقریبی در اقلیم سوم در ضمن اصل سام و بیت المقدس بقلم آرد بالجمله چون سلطنت یمن به قحطان بن هود که پدر سلاطین یمن است رسید او را حق سبحانه تعالی اولاد بسیار کرامت فرمود که یعرب و جرهم از آن جمله بودند ذکر ملوک یمن **قحطان** بن هود عم از احفاد سام اول ملوک یمن است و عامه قبائل یمن از اولاد قحطان اند و ایشان را اعراب قحطانی گویند و او را از آن قحطان گفتندی که در سالهای قحط سخا بسیاری کردی و او را پسری بود **یعرب** نام و اول کسیست که بعربی سخن گفتی و اعراب یمن تمام از نسل قحطان اند چنانچه گذشت و کنیت یعرب ابو الیمن است و یعرب را آنحضرت سه نامند و بروایت مولف

صبح صادق بعربی است تسخت تبر نسبت است سبا که آل سبا باو منسوب اند و او بعبادت آفتاب قیام می نمود لهذا
او را عبد الشمس گفتندی و در تاریخ صبح صادق مسطور است که سبا بن یشجب عامر نام داشت و او را از نهایت حسن و جمال اعرب الشمس
خواندندی یعنی روشنی آفتاب و چون رسم سبا در عرب پدید آورد بان لقب ملقب شد و سبی بالفتح و سبا بالکسر در لغت اسیر
گرفتن باشد و گویند که سبا در لغت خمر خوردنست چون اول رسم شراب خوردن در ان دیار او پدید آورد و از انش سبا گفتندی او
بقولی بیست پسر داشت هریک از ایشان جد قبیله اند و گفته اند که او را بیست پسر بود کهلان و مره و حمیر و شهر سبا که آنرا مارب گویند او بنا
نهاده بقولی بند بر آب سبا از آثار اوست و گفته اند که آنرا بلقیس بسته داد و چهارصد و هشتاد سال بریاست قوم پرداخت و بعد از او
پسر مهترینش قائم مقام او شد و سه صد سال ملک راند و ملوک بنی لخم و غسانیان از اولاد اویند و آل غسانیان در شام و بیت المقدس
و ذکر ملوک بنی لخم بعد ملوک ساسانیان گفته اند و بعد از فوت کهلان برادرش حمیر بن سبا که نسبت تمامی تبابعه یمن باو میرسد تا نزدیک زمان
اسلام که بر مسند حکومت متمکن بودند باو می پیوندد و پانصد سال سلطنت کرد و بعد از وی پسرش ابو مالک غالب سه صد سال
و پس از وی جبار بن غالب بن زید بن کهلان یکصد و هشت سال حکومت کرد و بعد از و مملکت یمن به تتابع رسید اما بروایت
مولف هفت اقلیم چون حمیر فوت کرد اختلاف در میان قبیله پیدا شد و یکی از ایشان در مدینه سبا و دیگری در حضرموت پادشاه
گردید و هر یکی ملک راندند و گر تبابع اول کسی که او را تبع خواندند تبع الاکبر حارث رایش بود جمیع اولاد حمیر بر سلطنتش اتفاق
کردند و نسب حارث بچهارده پشت بحمیر بن سبا میرسد چون بسلطنت نشست خود را تبع لقب نام نهاده و او را رایش بدان جهت میگفتند
که عطا بسیار میکرد و معاصر منوچهر بود و بعد فوت او ابرهه بن الحارث که بذو المنار مشهور است پادشاه شد و لشکر به بلاد مغرب کشید و
و در راه منارها ساخت تا هنگام مراجعت راه گم نکند لاجرم ذو المنار ملقب شد و بعد از و پسرش افریقش بن ابرهه ملک راند
و شهر افریقیه در مغرب از ابنیه اوست و بعد از و برادرش ذو الاذعار العبد بن ابرهه بحکومت نشست و او را از ان
ذو الاذعار گویند که وقتی لشکر بولایت سباس کشید و طائفه از ایشان را اسیر کرده به یمن آورد و اهالی یمن آن صورتهای مهیب بدیدند
و بترسیدند و او را ذو الاذعار خواندند و ذعر در لغت ترس باشد و در زمان او فارسیان کیکاوس بن کیقباد بعهد او به یمن رفت و در حبس
او سودابه را خواست و به بند افتاد و رستم بن زال به یمن رفت و او را نجات داد و هاماوران در شاهنامه فردوسی طوسی عبارت
ازان دیار است و بعد از و هداد بن شرح افیل بن حارث رایش پادشاه شد و بعد از و دخترش و بقولی خواهرش بلقیس بنت
بن هداد بسروری رسید و طائفه از بزرگان یمن خواستند که دیگری را بسلطنت برگیرند بلقیس او را بخانه خویش طلبید و او
بخانه اش رفت بلقیس او را شراب بسیار داد چون مست شد بکشت و بلقیس بی مزاحمت بر تخت نشست مادر بلقیس از جنیان بود
خویشانش بیامدند و تهنیت گفتند و بهر او تختی مرصع ساختند و بلقیس را سلیمان علیه السلام دعوت فرمود و به نکاح خویش آورد
نقل است که پیش از آمدن بلقیس بخدمت سلیمان آصف بن برخیا وزیر سلیمان بموجب فرمان آنجناب تخت بلقیس را در مجلس آنحضرت
بیک طرفة العین زدن از راه بعید حاضر آورد و قصه اش در قرآن مجید است و بعد از بلقیس یاسر النعم برادرزاده اش بدولت
رسید و تبع ثانی مخاطب گشت و از بسیاری انعام او را یاسر النعم گفتندی و بعد از و ابوکرب شمر بن افریقش … پادشاه
شد و معاصر گشتاسب بود و او با جنود موفور روی بشرق نهاد و از جیحون گذشته ماوراء النهر را مسخر ساخت و شهر سمرقند را بکند

وبسوخت و در برابر آن شهری ساخت پس آن شهر سمرقند اشتهار یافت و سمرقند معروف است پوشیده نماند که بعضی مورخین رفتن او
بسمرقند در مصنفات خود ذکر کرده اند لیکن نگفته که دران وقت از ملوک فرس در ایران کرام پادشاه بود ولاجرم این روایت
ضعیف می نماید و در بعضی از روایات آمده که گشتاسپ او را بقتل رسانیده و در بعضی از کتب مسطور است چون مسلمانان سمرقند را
بگرفتند ستونی از آهن دیدند بغایت ضخیم طول آن دویست گز وصد و سی گز زیر زمین و هفتاد گز ظاهر بود چون تا آن برسیدند سمرقندیان
گفتند چون تبع بیامد و این دیار بگرفت با ابنای فرس بسیار بودند چون این شهر را بدیدند گفتند اینجا مقام کنیم و ازین شهر
بیرون نرویم و دیگر سلاح نه بندیم پس شمشیرهای خود در انگبد اختند و این منار از ان ساختند و باین دیار اقامت گزیدند بالجمله بعد ازو
پسرش **ابو مالک** پادشاه شد و لشکر ببلاد شمال کشید و تا ظلمات برفت و آنجا مریض شده درگذشت مدت مملکتش پنجاه
سال بود پس ازو پسرش **اقرن** در مسند جانشین گشت و گویند که تبع ثانی عبارت از اوست و او معاصر بهمن بود مدت
سلطنتش پنجاه و سه سال بود و بعد ازو پسرش **ذو قنان** اسعد بن مالک والی شد و او را تبع اوسط خوانند او مردی قهار
بود چون شصت و سه سال ملک راند میان پسرش حسان را الحکومت برداشته اسعد را بکشتند **حسان** بحکومت نشست و قاتلان
پدر را بقتل رسانید و لشکر بیمامه کشید و بگرفت گویند که زنی ازرق چشم زرقا نام خواهر ملک یمامه بود و نور باصره اش چندان
بود که از سه روزه راه احساس می کرد چون حسان بسه منزل یمامه رسید او را گفتند زرقا سپاه را خواهد دید برادر را از حال
آگاهی خواهد داد تدبیر آنست که لشکریان را امر کنی تا شاخ بزرگ برگ درخت قطع کنند و همچنان بر پشت اسپ یا خود دارند چنان
بفرمود تا چنان کردند زرقا با برادران گفتگوی می کرد که سپاهی مانند درختان بجانب ما می آیند قوم باور نکردند بعد از سه روز حسان
در رسید و والی یمامه را با برادران بگرفت و بکشت و زرقا را بدست آورده پرسید که چه کرده تا قوت باصره تو باین مرتبه رسیده گفت
هرگز نمک نخورده ام تا سرمه در چشم نکرده نخفته ام حسان بفرمود تا چشمهایش بکارد بکاویدند و از حدقه بیرون آوردند ورگهارا بدیدند
که از سرمه سیاه شده بود بالجمله حسان بردست عمرو بن ابی کرب بقتل رسید و بعد ازو برادرش **عمرو** بن ابی کرب بسلطنت نشست
و شصت سال پادشاهی نمود و بقولی در عهد او سیل عرم شهر سبا را خراب کرد و بندی که بلقیس بر آب بسته بود بشکست و گفته اند
که آن واقعه در عهد ذوالاذعار اتفاق افتاده و بقولی شایسته بود قصه سیل عرم در قرآن مجید است و در خبر است که سیزده پیغمبر بر آن
قوم آمدند و آن محاذیل همه را تکذیب کردند و ایشان از کاهنان شنیده بودند که بند سبا را موش خراب کند لاجرم بر هر فرجه از ان
گربه بسته بودند چون زمان موعود در رسید ایزد تعالی موشهای دشتی زیر بند ایشان پدید آورد و گربه ها گوشه گرفتند موشان بند را
سوراخ کردند نیم شب که مردم در خواب بودند بند بشکست و بسیاری از ان قوم هلاک شدند و خانهای ایشان پر آب شد ایزد تعالی
می فرماید پس فرستادیم بر ایشان سیل عرم یعنی سیل صعب و گفته اند که عرم نام شهر سبست و بقولی نام وادی که آب از انجا
می آمده بالجمله اهل سبا از دیار بیرون آمدند از ایشان قبیله غسان بشام و قضاعه بمکه خزاعت متجرین و انمار بیثرب و خزیم بعمان
و ازد بعمان و لخم بعراق و اوس و خزرج بمدینه افتادند قال الله تعالی ومزقناهم کل ممزق یعنی پراگنده ساختیم همه ایشان را پراگنده
ساختیم بالجمله چون عمرو بن ابی کرب درگذشت بن کلال بمهتری رسید و او خفیه مذهب عیسی علیه السلام داشت و از بیم مخالفان
ظاهر نمی توانست کرد زمان پادشاهیش هفتاد و چهار سال بود و بعد ازو **تبع الاصغر** بن ابی کرب بن حسان بحکومت رسید و او

آخرین کسیست که او را تبع گفتند و اول کسیست که کعبه را جامه پوشانید و او معاصر بهرام گور بود و در زمان سلطنت خود لشکر به تسخیر ممالک
کشید و مدینه طیبه را محاصره کرد آخر شنید که آن شهر سرای هجرت پیغمبر آخر الزمان خواهد بود ترک محاصره کرد و عازم بجرب مکه شد و در
اثنای آن حال مریض گردید اطبا از معالجه عاجز آمدند یکی از بزرگان گفتش که آن غریب درگذر تا شفا یابی تبع توبه کرد و شفا یافت و بعد
جامه در کعبه پوشانید ملبس بلباس دین موسوی گردید بروایت مولف تاریخ صبح صادق از مکه بمدینه شتافت چهار هزار تن از
علما با او بودند شامول یهودی که از اکابر علما بود گفت بما چنین رسیده که این موضع دار هجرت پیغمبر آخر الزمان ست همان بهتر که اینجا اقامت
نمائیم تا باشد که یکی از اولاد ما بشرف صحبت آن حضرت مشرف گردد پس با چهارصد از علما همانجا ماند تبع نیز خواست که اقامت
کند لشکریان موافقت نکردند ناچار از آن عزیمت درگذشت و نامه برسول صلی الله علیه وسلم بقلم آورد مشتمل بر شرح حال و اشتیاق بشرف
خدمت پس نامه را بشامول سپرد و به یمن رفت و آن مکتوب از شامول بفرزندانش رسید تا آنکه به ابوایوب انصاری رضی الله عنه
که نسبت و یکم فرزند شامول است منتقل گشت ابوایوب آن را برسول صلعم رسانید آن حضرت فرمود مرحبا بالاخ الصالح بالجمله چون تبع به یمن
بازگشت ملت موسوی آشکارا کرد اهالی یمن بت پرست بود مخالفت آغاز نهادند به تبع گفتند درین حدود غاری ست هرکه در آن
رود آتشی بلند بیند اگر راست گوئی بود او را ضرری نرسد و کذاب بسوزد بیائید که آنجا رویم پس باهم بغار رفتند آتشی ظاهر شد و
بت پرستان را بسوخت تبع را ضرری نرسید و صد سال مملکت راند و بعد از و خواهرزاده اش حسن بن حجبه و بروایت مولف هفت اقلیم
ربیعه بن نصیر اللخمی در یمن پادشاه شد و شبی خوابی دید که آن سبب هدایت گردیده به نبوت رسول صلعم و وقوع حشر و نشر ایمان
آورد و بروایت تاریخ صبح صادق خواب فرید بن کلال و مُیه چنانچه در احوالش بیاید سطیح کاهن و شق هر دو در عصر ربیعه بودند و باتفاق
مورخان در اعضای سطیح استخوان نبوده مگر کله و سر دوست و اصابع و بقولی او را روی در سینه بود و هرگاه در غضب رفتی پر باد شده
نشستی و مطلق بر قیام قدرت نداشتی و او را مانند جامه پیچیده بجائش می بردند و سطیح شش صد سال بزیست و شق پسر خاله سطیح بوده
و با سطیح در یک روز متولد شده و او بصورت یک نصف آدمی بود و در کتابت نیز مهارت موفور داشت بالجمله بعد از عمر فرید بن کلال پادشاه
شد و در ایام حکومت شبی خوابی هائل دید فراموش کرد چون بیدار شد حقیقت حال از کاهنان سوال کرد گفتند که خوابی که فراموش
گردد تعبیر نتوان گفت روزی چند گذشت بشکار رفت و از لشکر جدا ماند و بدامن کوهی رسید ندخانه دید که عجوزی از خانه بیرون آمد و او را
فرود آورد و فرید از رنج راه بیاسود و چون بیدار شد دختری خوب روی عفرا نام بر بالین خود نشسته دید دختر او را دلداری کرد و طعام حاضر
ساخت فرید در حسن و جمال دختر نگریست عاشق شده بدختر گفت ملک شما کیست گفت فرید بن کلال که کاهنان را جمع آورد تا خواب
فراموش شده تعبیر کنند نتوانست گفت مگر ترا در تعبیر خواب وقوفی هست گفت آری گفت از آن خواب باری بگو گفت بخواب دیدی که گرد
بادها متعاقب یک دیگر پدید شده به افق رسید و در میان آن اشتها ظاهر می گشت و دود بیرون می آید پس جوی آب ظاهر شد و سگی
مردم را به آشامیدن آن دعوت می کرد فرید گفت خواب چنین بود تعبیر آن چیست گفت گرد بادها عبارت از ملوک است و دود آتش موافقت و
مخالفت ایشان و جوی آب شریعت عرب و منادی پیغمبر است که مبعوث شود و از اولاد نضر و هرکه متابعتش کند از عقوبات آخرت رسته
رهائی یابد پس گفت آن ملک می خواهی که مرا بنکاح درآوری و این ممکن نیست چه اگر چنان کنی کسیکه طاقت مقاومت با او ندارد داشته
باشی بدشمنی تو برخیزد همانا که یکی از محبان را با او محبت بود فرید پسر رسید و از آن عزیمت درگذشت و بعد از و پسرش **ولیعه** پس

ذو جدن پسر ابرهه بن صباح بسلطنت نشست و نسبت بر بر بلقب بن صباح الاصغر الحمیری میرسد و بعد ازو ابرهه و پسران و
حسان بن عمر حکومت کردند و بعد ازو ذو شبار والی شد شبار جمع شبیر است و شبیر گوشواره در گوش داشت بآن ملقب شد
و او از ابنای ملوک نبود چون بیست و هفت سال ملک راند خواست که با ذو نواس به امری قبیح قیام نماید ذو نواس او را بزخم کارد هلاک
ساخت ذو نواس یوسف نام و از آل حمیر و از نسل ملوک بود و او را از آن ذو نواس گفتندی که دو گیسو دراز داشت و آن پیوسته آویخته
بودی و نواس در لغت آویختن باشد و بعضی نام او را زرعه بن شرخبیل گفته اند هر گونه او سر خیل اصحاب اخدود است
و اصحاب اخدود عبارت از تابعان اوست قال الله تعالی قتل اصحاب الاخدود و النار قصه آن در قرآن مجید مشروح است
مراد ازو سر دفتر اهل ظلم بوده و در کشتن و سوختن عیسویان بغایت حریص و جهد بلیغ می نمود و معاصر قباد پدر نوشیروان بوده قیصر روم
که متابعت ملت عیسوی می نمود به نجاشی پادشاه حبشه نوشت که ذو نواس را استاصل سازد ذو نواس بگریخت و در راه درگذشت
و بعد ازو ذو جدن نامی روزی چند بحکومت نشست و بعد ازو ارباط نامی از منتسبان نجاشی بحکومت نشست و ابرهه بن
صباح امیر الجیوش حبشه که او نیز از امرای نجاشی بوده بر وی خروج کرد و ارباط را بقتل رسانید ابرهه بن صباح بحکومت یمن نشست
و رغبت مردم بزیارت کعبه بسیار دیده در صنعا کنیسه بنا نهاد آن را قلیس نام کرد و خلق را بزیارت آن دعوت نمود و از زیارت کعبه مانع
آمده این خبر بمکه رسیده مردی نفیل نام از بنی کنانه در غضب شد و بصنعا رفت و محافظان کنیسه را گفت نذر کرده ام که شبی
تا روز آنجا عبادت کنم مجاوران او را بگذاشتند نفیل شب دیوار خانه را بقاذورات به اندود و چون صبح در بکشادند بیرون آمد
و راه حجاز پیش گرفت ابرهه از آن آگاه شده در غضب رفت و سوگند یاد کرد که کعبه را خراب سازد و آنگاه بعزم تخریب خانه کعبه
با لشکر بسیار و فیلان کوه پیکر روی بحرم حریم نهاد و به بیت الحرام رسید و با جماعه خویش به زخم سنگ طیراً ابابیل هلاک گشت
بروایت مولف صبح صادق درین سال ولادت با سعادت رسول صلی الله علیه وسلم اتفاق افتاد و بعد ازو پسرش یکسوم
در یمن بر تخت نشست و یک سال ملک راند و مادر و زن ذی یزن بوده بعد ازو برادرش مسروق حکومت کرد در دست
برادر مادری خود سیف بن ذی یزن کشته گشت و بعد ازو سیف بن ذی یزن بحکومت نشست او از دودمان ملوک حمیر
پدر او ذی یزن از وارثان ملک یمن بوده یزن چراگاه را گویند او در بعضی بلاد یمن که در تصرف داشت امر کرده بود که مردم دواب
خود را در چراگاه نگذارند تا پیوسته سبز و خرم باشد لاجرم او را ذی یزن خواندندی گویند که چون ابرهه بر یمن مستولی شد زن ذی یزن
را که در حسن نظیر نداشت ازو بگرفت و نخواست پسرانش یکسوم و مسروق ازو بوجود آمدند ذی یزن تظلم بقیصر برد و ناامید شده بنوشیروان
پیوست و درگذشت پسرش سعدی کرت معروف بسیف ذی یزن بخدمت نوشیروان رفته التماس اعانت نمود تا مملکت موروث
را از حبشیان انتزاع نماید نوشیروان امر فرمود که از سپاهش هر کسیکه در زندان باشد همراه سازند سیف با آن جماعه و گروهی
از بنی حمیر بحبشیان ظفر یافت و در بلاد یمن بحکومت نشست و بعد از هفت سال تنها در شکارگاه بر دست جمعی از حبشیان بقتل رسید و دولت
آل حمیر سپری گشت و قتل شده در سال هفتم از عام الفیل اتفاق افتاد و بعد ازو نواب نوشیروان بحکومت بلاد یمن رسیدند از آن
جمله آخرین باذان بن ساسان قمی که بفرمان خسرو پرویز بحکومت یمن رسید او به نبوت محمد صلی الله علیه وسلم ایمان آورد و بعد ازو
دادویه خواهرزاده باذان بحکومت نشست و در سن دهم هجری درگذشت بعد ازو حکومت یمن بخلفای راشدین و پس از آن

به بنی امیه و بعد از بنی امیه با آل عباس منتقل گشت و در عهد بنی عباس قرامطه خروج کرده بر بعضی از آن دیار استیلا یافتند و احوال
قرامطه در بلده هجر که نشستگاه قرامطه بود مرقوم گردد و بروایت مولف صبح صادق **امام هادی یحیی** که از احفاد ابراهیم طباطبا که نسبش
به امام حسن بن علی علیهما السلام می پیوندد در سنه دو صد و چهل و پنج هجری در مدینه متولد شد و در دو صد و هشتاد هجری در یمن ظهور کرد
با قرامطه محاربات نمود و ظفر یافت و مستقل گشت و اولادش بطناً بعد بطن در آنجا حکومت کردند و از آن طایفه است **امام منصور**
که سید قتاده شریف مکه در حجاز بنام او خطبه خواند ناصر عباسی خلیفه بغداد او بر وجه بر دو طوایف اعراب یمن بر او شوریدند تا او را بقتل رسانیدند
و بعد از آن طایفه از آل ایوب **شمس الدوله** توران شاه بن ایوب برادر صلاح الدین یوسف بن ایوب والی مصر عبد النبی المتنبی
بن مهدی را که از علمای زمان بود در یمن می نشست خود را مهدی موعود نامیده خروج کرده بر بسیاری از بلاد یمن مستولی شده بود
در سنه پانصد و شصت و نه هجری بقتل رسانید و آن بلاد بگشود و مستقل گشت و چند نفر از آن گروه بحکومت یمن قیام نمودند
تا شش صد و بیست و شش هجری حکومت کردند و بعد ایشان آل رسول که اول طایفه **ملک منصور** نور الدین ابو الفتح
است مستقل گشت و در شش صد و سی و پنج هجری حج کرده به یمن مراجعت نمود و آخر این طایفه **ملک موید حسین** طاهر است
که در عهد خویش از استیلای عامر بن طاهر بن معوضه قرشی عاجز آمد و بمکه رفت و در گذشت و بعد از وی آل معوضه **ملک ظافر**
بن عامر بن طاهر بن معوضه قرشی بلوازم سلطنت قیام نمود و در شش صد و هفتاد هجری در گذشت و آخرین آن طایفه **ملک ظافر**
صلاح الدین عامر بن ابو الوهاب است که با سلطان قانصوی غوری والی مصر مخالف گشت و در دست لشکران قانصوی
بقتل رسید و عمش **عامر** والی عدن آن شهر مضبوط ساخت حسین بیگ و سلیمان بیگ امرای قانصوی آنچه از یمن گرفته بودند بر آن
قناعت کردند عامر بعدن والی بود تا آنکه در نهصد و چهل و پنج هجری بدست سلیمان پادشاه بفرمان سلطان سلیمان عثمانیه صاحب
روم که بتسخیر هندوستان روی آورده بود بقتل رسید و دولت سلاطین یمن سپری گشت و مملکت یمن بتصرف آل عثمان از ملوک روم درآمد
و از مضافات یمن یکی است که سام بن نوح علیه السلام همت بر آبادانی او گماشت و در آنجا خرما و انبه خوب می شود و دیگر **مخا**
است که در تمام یمن بندری بدان لطافت نیست و فرسخ ساده که قهوه خوردن از اختراعات اوست در مخا واقع است و دیگر **تعز** است
از ابنیه صنعت بر جیا و زیر سلیمان عرم و در جبالش درختیست که آنرا ماریب گویند و برگش از افیون کیفیت می دهد و میوه سرد سیری در آنجا
نیک بعمل می آید و ایضاً صنعا است بحسب آب و هوا و لطافت کوه و صحرا مستغنی از جمیع شهرهاست چه قریب خط استوا واقع شده
و در سالی دو زمستان و دو تابستان و همچنین خریف و بهار بحصول می پیوندد و اشجار سالی دو بار میوه می دهد و قصر غمدان در صنعا است
و از بزرگان آن قصر را بسنگ ایوان ساخته اند که هر طرفی از آن برنگی ظاهر می گشت و در قبلی دفترخانه بوده که سقف آنرا یک تخته
سنگ رخام پوشیده بودند و بر هر کنجش صورت شیری ترتیب داده که چون باد در آنها دمیدی از آن تمثالهای آواز شیر مسموع
شدی و در عجائب البلدان آمده که قصر غمدان چندان ارتفاع داشته که در وقت طلوع و غروب آفتاب سایه آن تا سه میل میرفت
و در چهار فرسنگی صنعا صفوان نام مردی باغی داشته قریب دوازده میل که حاصل آنرا براه خدا ایثار می نمود و بعد از چند گاه
او را پسری بهم رسید که پدر را از آن عطیه باز آورد و بهر زمانه آتش سخط الهی بر آن قوم افتاد و شجر آن باغ را مقر گردانید و آن آتش تا در
عرض سه صد سال التهاب داشته چنانچه در اطراف آن طیور را مجال طیران و وحوش را قدرت جولان نبوده و دیگر مضافات یمن

سبا است که آن را مارب نیز نامند و از سبا تا صنعا سه روزه راه است و بانی این شهر سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان بوده اما
اکنون از آن آثار جز نامی باقی مانده و شهر سبا ساخت گاه بلقیس بود احوالش در ضمن ملوک یمن گذشت و بقولی سد برآب سبا از
آثار بلقیس است و چون آل سبا در یمن به بلای سنگ سیل مبتلا شدند طائفه ها از آل سبا جابجا متفرق شدند چنانچه مرقوم گشت و
از آل ازد بشام افتادند و برکنار آبگیر که آن را غسان گفتندی فرود آمدند و به غسانیان اشتهار یافتند و احوال ایشان در اقلیم سوم در ضمن
بلاد شام مرقوم است صاحب عجائب البلدان آورده که در سبا از غایت لطافت آب و هوا مگس و پشه و مار و عقرب و دیگر هوام
نباشد حضرموت شهریست ماتره گویند در آنجا تبیست هر که از آن بیاشامد محنت گردد عدن در ازمنه سابقه نهایت آبادانی
داشته و امروز آبادانی آن به مخا منتقل شد و تا مخا سه روزه راه است و بحر عدن همان قلزم است که بحر احمرش نیز خوانند و از جمله خلجات
سیه است که طولش چهارصد و شصت فرسخ است و عرضش دویست فرسخ و مرتبه مرتبه کمتر شود تا شصت فرسخ آید چون قلزم بر ساحل دریا
بطرف غربی واقع شده هرآئینه بدین اسم موسوم گردید و بعضی عمان را از اصل یمن شمرده اند اگرچه گرم سیر است اما در بعض ولایاتش
سرما سخت شود و جابجا برف بارد و اصل معموره اش بر کنار دریای فارس که بحر عمان و بحر بصره و بحر هندش نیز خوانند واقع است
و مردم را درین دریا منافع بحد باشد و سفائن ازین بحر بسلامت بر آید و اضطرابش از دیگر بحور کمتر بود اما گردابی دارد که چون
کشتی در آن موضع افتد دیگر خلاصی ممکن نباشد طول این دریا صد و شصت و عرضش را هشتاد فرسخ گرفته اند و در میان
دریای عمان و قلزم پانصد فرسخ زمین خشک افتاده آن را جزیرة العرب خوانند و اعراب بسیار آنجا ساکن اند هجیم
بلده ایست از مضافات یمن میان عمان و عدن در آن ناحیه نسناس بسیار است و آن جانوریست مانند نصف بدن انسان در
طول یکدست و یک پای و یک چشم دارد و دست او بر سینه بود بزبان تازی تکلم کند او را صید کرده می خورند از شخصی نقل است که
گفت غلام من از صحرا نسناسی زنده بیاورد چون مرا نگریست گفت بخدا که مارا فریادرس بغلام گفتم که او را بگذار غلام گفت
که بکلام او فریفته مشو قبول نکردم او را رها نمودم آن بیک پا از پیش من چون باد بیرون رفت ذکر قرامطه در بحرین و استیلا
داشتند و آن طائفه اند از اسمعیلیه و ایشان را عراقیان باطنیه و فرو کنه و خراسانیان تعلیمیه و ملاحده نامند و ملاحده الموت و دیگر کرده اند
که در ضمن قهستان احوال ایشان بیاید بعضی گفته اند که ملاحده الموت از ایشان بودند باجمله قرامطه گویند قوله تعالی باب باطنه فیه الرحمة
وظاهره من قبله العذاب و این آیه را دلیل خود سازند گویند که هر ظاهری را باطنی است و هر تنزیلی را تاویلی و قرآن را بمقتضای
رای خویش تاویلات گفتند و کلام خود را بکلام فلاسفه مخلوط سازند و دیگر از منقولات آن گروه است که خدا نه جاهل است و نه عالم
و نه قادر است و نه عاجز و نه زنده است و نه مرده و همچنین جمیع صفات را سلب کنند و گویند عیسی علیه السلام پسر یوسف نجار بود و آنکه مرده را
زنده می کرد تعبیر باین معنی کنند که دلهای مردم را علمی آموخت و گویند نماز عبارتست از اطاعت مولی و امام و زکات آنکه آنچه
از احتیاج تو زیاده آید بفقرا رسانی و نیز عبارت از خمس است و اشارت آنکه خلق را به اطاعت مقتدای خود خوانی و روزه آنکه خاموش
باشی دیگر نگاهداشتن سر او روزه واجب نبود مگر یک روز نوروز دیگر روز مهرگان و حج عبارتست از قصد بسوی او و محرمات
جماعتی اند که ایشان را دشمن باید داشت و دیگر محرمات را احلال دانند مگر شراب حرام بود نماز آن قوم نه بر قبله نماز مسلمانان بود
و قبله نه بموجب قبله مسلمانان و دیگر ازین قبیل بود گویند هر کجا در قرآن فرعون و هامان است مراد از ابوبکر و عمر است و حبست

طاغوت معاویه و عمر عاص باشند در وجه تسمیهٔ ایشان بقرامطه اقوال مختلف است راقم حروف بر یک روایت از تاریخ صحیح صادق اتفاق
می نماید محمد بن اسمعیل بن امام جعفر صادق عم را املائی بود مبارک نام خط مفرطه نیک نوشتی لاجرم او را قرمطه گفتندی عبدالله نامی
با مبارک دوست بود چون هارون رشید خلیفهٔ عباسی اسمعیل را بگمان آنکه سر خروج دارد حبس نمود عبدالله مبارک گفت خواجه بدست
من بود و اسیر خود را می گفت مبارک از ان سوال کرد عبدالله سخنی چند از زبان ائمه مخلوطه بکلام اهل طبائع و فلسفه با او گفت و بکوفه
شد و جمعی با و پیوستند و ایشان را مبارکی و قرمطی خواندند و از ان طائفه است ابو القوالاس بن بهرام قرمطی که در سن دو صد
و هفتاد و هشت هجری خروج کرد و بر بعضی از بحرین مستولی شد و در مملکت فسادی کرد و بعد از و پسرش ابوسعید حسن جانشین شد
و لشکر معتضد عباسی را هزیمت داد و بر اندک دیار بحرین قناعت کرد نقل است که چون ابوسعید حسن رئیس لشکر معتضد عباسی را اسیر
کرد و او را گفت بشرطی ترا نجات دهم که از طرف من خلیفه را بگوی که مردی ام در بیابان نشسته اگر همه سپاه خود را برزم می فرستی
ظفر نیابی چه من شب‌ها خو کرده‌ام و لشکر تو به آسایش الفت دارد و در باغ و بوستان گذرانند اگر لشکر اندک فرستی از دست من جان
نبرند اگر بسیار فرستی به بیابان بهار روم و هنگام فرصت شبخون آرم و عاجز گردانم عباس گوید چون این سخن معتضد گفتم بظاهر غضب
کرد پس از ان نام ابوسعید نبرد و اما زکرویه بن حمدویه قرمطی است از دعات قرامطه بود بحدود کوفه می نشست جمع از بنی کلب را
که ما بین کوفه و دمشق اقامت داشتند بفریفت و پسر خود ابو القاسم یحیی را بریاست آن طائفه فرستاد یحیی بریاست آن قوم رسید
و دعوی نبوت کرد و سنگ دیلمی غلام معتضد را هزیمت داد و بقتل رسانید قرامطه متوجه شام شدند و با سپاه طغج که از قبل اخشاد و ملوک
طولونیه والی مصر ایالت دمشق داشت رزم کردند و غالب آمدند و دمشق را محاصره کرده سپاه مصر در رسید و رزمی صعب نمود و ابو القاسم
یحیی بقتل رسید قرامطه متوجه حمص شد و حسین بن زکرویه المشهور بصاحب الشامه را بریاست برداشتند و چون او خالی بزرگ بر رو داشت
او را از ان صاحب الشامه می گفتند بالجمله صاحب الشامه حمص را محاصره کرد قهراً بگشود و خود را امیر المؤمنین خواند مکتفی عباسی
خلیفه بغداد علی بن عیسی را بدفع او فرستاد صاحب الشامه بدمشق رفت و از اهالی آنجا خراج گرفت و بحما و بعلبک شتافت
و قتل عام کرد و بسلمیه شد و به امان نگرفت و ابتدای قتل از هاشمیان نمود و ساکنان آنجا را مع بهائم کشت و زنان را
به اصحاب خود مباح ساخت بسیار بودی که پنجاه مرد با یک زن جمع آمدندی علی بن عیسی خود را مرد میدان او ندید مکتفی ابو الاغر را
بمدد او فرستاد ابو الاغر بحدود حلب رسید مطوق بفرمان صاحب الشامه روی باو نهاد و رزمی صعب کرد و ظفر یافت ابو الاغر به
بقلعهٔ حلب پناه برد صاحب الشامه حلب را محاصره نمود سپاه از مصر در رسید و صاحب الشامه را بقتل رسانید برادر صاحب الشامه
در حدود فرات خروج کرد و داعی به یمن فرستاد تا بر بعضی مملکت یمن مستولی شد زکرویه کمین از ان خلیفه خود ابوغانم را [illegible] نهاد
بپیش بنی کلب فرستاد ایشان زکرویه را ولی الله گفتندی و سجده کردندی ابوغانم متوجه دمشق شد و در شام فساد آغاز نهاد
و بر لشکر خلیفه مؤید تاخت قافلهٔ حاج را غارت کرد بالاخر زکرویه بدست سپاه مکتفی زخمی و اسیر شده بمرد ابوسعید حسین که باندک مملکت
بحرین بقناعت می گذرانید و ذکرش شد معتضد عباسی در خلافت خویش لشکر بحرین فرستاد ابوسعید بحرین بگذاشت و در اطراف ممالک به
فساد پرداخت بالاخر با پانصد سوار روی به بغداد نهاد مقتدر ابن ابی الساج را با سی هزار بحرب او فرستاد ابی الساج دشمن را خوار
داشت و پیش از رزم بمقتدر نوشت که ابوسعید را بند کرده متعاقب بدرگاه می فرستم او باز نوشت که هر چند لشکر تو از سپاه او زیاده است

لاجرم از احتیاط غافل مباش ابن الشاح اتفاقی با آنکه دو رسولی نزد ابوسعید فرستاد و به اطاعت خواند سعید گفت یا امیر با تو چند
تن است گفت سی هزار گفت والله که سه مرد نیستند پس یکی از لشکریان خود را گفت سر خود را ببرید و دیگری را امر فرمود خود را
در آب غرق کن و دیگری را گفت که خود را از بلندی به زیر افگن ایشان به فرموده عمل کردند ابوسعید گفت مرا چنین لشکری بود از
بسیاری خصم نه اندیشید پس به ابن الشاح شبیخون آورد و ظفر یافت و او را بگرفت و با سگان در یک زنجیر کشید مقتدر را آگاه شد و از
ترس او به تدبیر از دجله برگرفت تا عبور نتواند کرد و ابوسعید به هجر بازگشت و بر تمام بحرین مستولی شد و در سه صد و یک هجری عزم مصر
کرد و به هجر بازگشت هم در آن سال از دست غلامی به قتل رسید پسرش ابوطاهر سلیمان به جای او نشست و آنچه هجر
کم بر سپاه خلیفه عباسی ظفر یافت و در سه صد و یازده هجری در شب تار به بصره ریخت و مسجد جامع را بسوخت و جمع کثیر را بکشت
و در سه صد و هفده هجری در موسم حج به مکه رفت هر که را یافت کشت مکیان سلاح بر خود راست کردند ابوطاهر گفت ما به حج آمدیم جمعی
از اختلاف سپاه و تیغ بر کشیدند ابوطاهر گفت من ایشان را امان آورده‌ام شما سلاح از خود دور کنید چنان کردند پس از هر دو جانب [illegible]
یاد کردند و به اطراف پراکنده شدند ابوطاهر خود را ناگاه در حرم افگند و به قتل عام فرمان داد و قرمطیان بسیاری از مجاوران و مسافران
را بکشتند و در خانه را بکندند و حجر الاسود را قلع کردند و چاه زمزم را از کشتگان انباشتند و گفتند خدای شما به آسمان شود و خانه بر زمین
گذارد و لاجیا آمد آنها را نکنیم پس جامه را از خانه باز کردند پاره پاره کردند و به غارت بردند و به سبیل استهزا گفتند و من دخله کان آمنا
چون در خانه پنهان شد و چرا از تیغهای ما امان نیافتند و انبیا و رسل را ساحر گفتند که سه کس مردم در دنیا مردم را تباه کردند شبانی
و طبیبی و شتربانی یعنی موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و سلم پس ابوطاهر سیزده روز در مکه بماند بفرمود تا حجر الاسود را بر شتر بار
کردند و بالا بصحرا آوردند و گرزی بر آن زدند تا پاره پاره از آن بشکست و حجر مدتی در میان قرامطه بماند و در سه صد و بیست و پنج هجری
ابوطاهر بر کوفه استیلا یافت و درین اوقات اکثر سپاه خلیفه را شکست تا آنکه در سه صد و سی و دو هجری در آبله فوت کرد بعد از او
ابوالقاسم حسن شاری والی مصر را محاصره کرد چون معز اسمعیلی از افریقیه به مصر آمد حسن به شام بازگشت معز سپاه به دفع او فرستاد
و حسن ظفر یافت و بر بعضی از بلاد شام مستولی شد و در سه صد و شصت و شش هجری درگذشت و بعد از او از قرامطه پایداری بر نخاست
و در بعضی از تواریخ مسطور است که در چهار صد و سیزده هجری جمعی از قرامطه به مکه شدند یکی از آن به مسجد الحرام رفت و حجر الاسود را سه گرز زد
و سواران دیگر بر در مسجد ایستاده محافظت بار خودی کردند پس بیرون آمدند و سوار شدند و با هم از آن رفت و کس ندانست که ایشان
از کجا آمده بودند و کجا رفتند **ارم شداد** درین ما بین صنعا و حضرموت بوده آورده اند که شداد بن عاد برادر شدید بعد فوت
او در دیار شام به سلطنت نشست و هود پیغمبر علیه السلام را که معاصر او بود گفت که اگر تو ایمان آرم جزای آن چه باشد هود فرمود بهشت
و اوصاف آن تقریر کرد شداد گفت که من چنان بهشتی بهر خویش بسازم آنگاه رسول نزد خواهرزاده خود ضحاک ماران با یران فرستاد
و سایر پادشاهان جهان نامه نوشت و زر و سیم و جواهر طلب داشت و موضع شام اختیار کرد و باغی بنیاد نهاد و صد کس از
معتمدان خود جهة آن امر تعیین نمود و هر یک را هزار کس تابع ساخت و ایشان را در اموال خود تصرف داد که زر و جواهر و عطر
آنچه سامان پذیرد بکار برند گویند مساحت آن قصر دوازده در دوازده فرسخ بود و درون آن سی صد قصر ساخته بودند که خاک به مشک
و زعفران بوده و در بیرون منظرها از سیم و طلا جهة لشکریان ساخته بودند ارتفاع دیوارش سی صد ذرع بود و بعد از پانصد سال

آن عمارت تمام کردند و در تواریخ مسطور است که شداد در اتمام آن نصیب نشد و از نتایج یمن یکی عقیق است و از روی اخبار
انگشتری عقیق جهت قضای حاجت و امان از بلیات و یمن در یمن بسیار نیکست و عقیق سرخ افضل است بلاد البر صحیح ولایت
وسیع زنگ و زنگبار سرش گویند شمالی آن انهار مملکت یمن و جنوبش بیابانها با سکون و شهر قبلش ولایت نوبه و غربش مملکت
حبشه است و مردم آن دیار به غیر گنگین نباشند چنانچه شیخ ابوسعید ابوالخیر می فرماید بیت بی غم دل کیست تا بر آن عالم دست
بغم دل زنگیان شوریده دست * و حکما سبب تفریح آن جماعه را از ظهور کوکب سهیل یافته اند که آن هر شب بر ایشان طلوع کند
و تمامی زنگیان از نسل زنج بن کوش بن کنعان بن حام بن نوح علیه السلام بوجود آمده اند آن جماعت را اسبا الالیش خوانند چه هرگاه بر دشمن
خود ظفر یابند گوشتش را بخورند همچنین اگر از پادشاه خود برنجند او را بکشند و بخورند چون طلا در ان دیار بسیار است و زیور و حلی خود را
زنان انجا از آهن سازند و گویند هر که آهن با خود دارد شیطان بر وی دست نیابد و شجاعتش افزون شود و گاو آن دیار را اسب
تازی در کارزار سواری کنند و غذای اهل زنگ پیشه از گوشت فیل و زرافه باشد و گویند در آن ولایت درختیست که اوراق آن را
هرگاه در آب اندازند و فیلان از ان آب بیاشامند چنان مست و بیهوش شوند که بسهولیت آنها را صید کنند و دیگر از احوال
زنگیان آنچه از کتاب فرنگیان در ضمن دنیای نو مبرهن است بعد از بیان هفت اقلیم رقم زده کلک بیان خواهد گشت جزیرة الجوز
از جزائر دریای زنگبار مردم کمتر بدانجا رسند و ساکنان این جزیره را هر سال از کوکبی آفتی عظیم رسد چه امتعه و قیمت و بضاعت
ایشان از شدت حرارت آن کوکب می سوزد و آن جماعت مترقب آن می باشند که چون ظهور آن کوکب بمحل رسد که ضرر بد از انجا
رحلت کنند چون کوکب از ان جا در گذرد بمواطن خود باز آیند جزیره سکیبار نیز از جزائر زنگبار است و شهری تمام دارد هر که
از روندگان بدین جزائر رسند خلاصی او ممکن نیست پوشیده نماند که جزائر جمع جزیره است آن را گویند که اطراف او آب باشد و بدون
گذار بر آب رفتن بدانجا میسر نشود و بندر آنکه بر ساحل دریا آبادی داشته باشد حبشه مولف هفت اقلیم حبشه را به قسم
حروف گوید که حبش نیز ملک کلان وسیع می دارد و آن از کتب فرهنگ در بخش سوم افریقه در ضمن دنیای نو مرقوم است بالجمله
ممالک حبش غربی بلاد زنج افتاده احوال ملوک حبشه را از تاریخ صبح صادق می نویسد چه لقب سلاطین حبش نجاشی است و ایشان
قبل از ظهور اسلام استقلالی عظیم داشتند و برخی از امرای ایشان بر یمن استیلا یافتند چنانچه گذشت و از سلاطین حبش است نجاشی که معاصر
محمد صلی الله علیه وسلم بوده با آنجناب ایمان آورد و از سخنان اوست که الملک یبقی علی الکفر ولا یبقی علی الظلم و در زمان سلطنت او جمعی
از صحابه رسول صلعم بحبشه هجرت کرده بودند کافران مکه عمرو عاص را با هدایا بدرگاه او فرستادند تا اصحاب را بدیشان سپارد نجاشی گفت
که با خدا عهد کرده ام که رشوت نستانم هدایای رؤسای مکه باز گردانید و اصحاب محمد را خواند و وصف آنجناب را از ایشان شنید و
از دین عیسی علیه السلام بدین محمد صلعم میل نموده ایمان آورد بلاد دیونه بر کنار بحر نیل واقع است طول شب الجدی تا سبت شبانروز قطع کنند
و شهر نقله دار الملک بلاد دیونه است و بر شرقی نیل واقع شده متوطنان آن شهر نصاری باشند و ایشان با حائض جماع نکنند بقول طبیبان
هر کس که با زن حائض جماع کند بمرض حرقة البول و قرحه مثانه مبتلا شود بالجمله خورش ایشان اکثر جو بود و کعب شتر بسیار بکار برند و زرافه
در ان ملک بسیار بود مملکت نوبه متصل است به بلاد سودان که از انجا طلا از ریگ روید و هوایش در غایت گرمی باشد چنانچه اهالی
آنجا در زیر زمین بسر برند چون شب شود بیرون آمده زر بدست آورند متاع ایشان همان است و لباس ایشان پوست حیوانات

بود بخت بسیار دران دیار رسند و بعد از رسیدن دران نواحی طبل زنند و امتعه خود را در موضعی جدا جدا نهند و باز گردند مردم آنجا آواز
طبل بر آمدن تجار وقوف یافته شب بر سر آن متاع آیند و در برابر هر متاعی در وجه قیمت آن طلا گذارند و صباح بازرگانان در آنجا رفته
اگر راضی نشوند بضاعت را از طلا دورتر گذارند و باز گردند و دیگر شب باز آن مردم بیایند و پاره طلا بر آن بیفزایند تا وقتیکه تجار راضی
شوند و نوبه از جمله پسران حام بن نوح علیه السلام بوده این ولایت بنام او مشهور است و بقولی حام در سلک انبیا انتظام داشته اولاد و فرزندان
او هیچکس بمرتبه نبوت نرسیده و حام را نه پسر بودند و برین موجب هند و سند زنج نوبه کنعان کوش قبط بربر حبش و هر یک بنام خویش شهری
بنا نهاد و چین مملکتی مشتمل بر آبهای خوشگوار و انهار جلاوت آثار و از اقلیم اول تا سوم ولایت چین است و بعضی باقلیم چهارم
نیز گفته اند و اکثری از مورخین چین را از مضافات خطا می دانند و خطای در اقلیم ششم است و ولایت چین از ابنیه چین بن یافث
بن نوح علیه السلام است و او بدقت طبع و حدت ذهن موصوف بود و صورتگری و نقاشی و بافتن جامه ملون و ابریشم از کرم پیله بر آورد و اکثر
مصنوعات که تا اکنون در میان مردم چین متعارف است او اختراع نمود و چین را فرزندی بود ماچین نام ماچین در زمان حیات
پدر شهری بنا نهاد و ماچین نام گذاشت و رسم پر زدن بر کلاه و دستار از و مانده و مشک از نافه او پدید آورده چین را انکیاس
و ماچین را انبرسی نامند و سکانش بعبادت اوثان اشتغال می دارند و تناسخ و مجوسی در ایشان بسیار بوده اند و اکثر صنعتها را نیک
می شمارند خصوص تصویر را که در میان ایشان نوعی از عبادت است و اهل چین مردم ربع مسکون را کور می دانند الا مردم روم را که
می گویند که یک چشم دارند و نیز مشهور است که وقتی گردونی از چوب ساخته بودند که بی حرکت محرک هر قدر که می خواستند حرکت می کرده و
در وقت ایستادن بی اشاره مانعی باز می ایستاده و پادشاه چین بقول مولف هفت اقلیم از قوم ملوک مغول است راقم حروف
تحقیق این معنی در اقلیم ششم در ضمن احوال چین مرقوم ساخته و ساکنان چین اگرچه بحسب صورت اتصاف دارند اما بیشتر کوتاه قامت
و بزرگ سر باشند و دار الملک شهر ابجر خوانند و بلده ابجر که در میان عمان و عدن است آن دیگر است و گذشت کیتان چه پاتهان مکات
می فرمود که اکنون دار الملک چین یکی پکین نام دارد و در رودی عظیم میان شهر جریان دارد و میان آن رباریکی ظروف دار ازین سنت
که ماده آن آهنگست که در کوههای آن ملک بهم می رسد و آن سنگ را آس کرده در حوض آبی افگنند و بر هم زنند و بگذارند تا آنچه ثقل و درد
باشد در ته حوض نشیند و صاف آنرا گرفته در حوض دیگر بر هم زنند و همچنین مکرر این عمل کنند تا هر چه صاف تر باشد آنرا بهر کار پادشاه
ضبط کنند و ظروف فغفوری و ماهی بچی حصول پیوندد و باقی را بسایر مردمان گذارند و در عجائب البلدان مسطور است که در یکی از قریه چین
غدیریست که در سالی یک مرتبه اهل آن قریه جمع شده اسپی دران غدیر اندازند و بر اطراف غدیر ایستاده اسپ را از بر آمدن مانع
آیند و مادام که اسپ در آب باشد باران آید چون بقدر کفاف باریده شود اسپ را بر آورده بکشند و گوشتش را بر قله کوهی که نزدیک
غدیر است گذارند تا طعمه طیور و وحوش گردد و نیز در حدود چین چشمه ایست که چون مریض آب از ان بیاشامد اگر اجلش رسیده باشد
فی الحال بمیرد و الا در فور نیک شود و همچنین در یکی از مضافاتش آسیائیست که سنگ اسفل آن متحرکست و سنگ اعلای آن
ساکن و از بن سنگ آرد بی سبوس و سبوس بی آرد بیرون آید و بحر چین را بحر اخضر نیز گویند و طول آن پانصد فرسخ و عرضش دو
و هفتاد و پنج فرسخ گرفته اند و دران بحر جزائر باشند و در اکثر آن جزائر معادن زر و یاقوت و دیگر جواهر باشند و از ان جمله جزیرة الدرانج
است که طولش هزار فرسنگ است و پادشاه این جزیره مهراج نام دارد و از خراج آنجا هر سال شش هزار من طلا حاصل می شود و درین

بجزیرهٔ قاره المالک و درخت کافور باشد و آن جزیره عمارات وارد جزیرة الجزنائی در خاتمهٔ روضة الصفا می نویسد که آن در اقصای
چین است و دوران هزار فرسنگ است و در روی کوههای رفیع با چشمهای آب روان است و هوای خوش دارد و مردم در آنجا ساکن باشند
و سوداگران جهت تحصیل یاقوت سرخ و زرد و کبود بآن جزیره روند و بدست آرند جزیرة ولی واق متصل جزیرهٔ رانج
است در آنجا طلا بسیار حاصل شود چنانچه طوق و زنجیر سگ و بوزینه از طلا سازند و بادشاه این جزیره زنی جمیله باشد و تمامی
و ارکان دولتش جمیع زنان باشند و با رجل اختلاطی ندارند و درین جزیره آبنوس بسیار بود و بجای هیزم بسوزند جزیرة النسناس نیز متصل جزیرهٔ رانج
است و ساکنان آنجا بقامت یک گز و نصف بدن انسان در طول که یک چشم و یک دست و یک پای دارند صنفی از ایشان بهر سال
درین جزیره آیند و از ساکنان آنجا که نسناس اند بچنگال و منقار محاربه کنند و ایشان را ایذای شدید رسانند جزیرة قاهران
بروایت مؤلف روضة الصفا نیز در بحر چین باشد و در آن جزیره جانوری که آنرا کرگ خوانند بسیار باشند جزیرهٔ سقاطن در بحر
هند است و صندل و کافور و سنبل ازین جزیره آرند جزیرة القصی نیز در بحر هند بود در آنجا قصر است هر که در آنجا رود بیهوش
شود و ساکنان آن جزیره قومی باشند که ابدان ایشان مانند ابدان بنی آدم بود و روی ایشان مانند روی سگ باشد جزیرة
الاسقر نیز در بحر هند ساکنان این جزیره را روی برسینه باشد و درین جزیره کوهیست رفیع که معدن گوگرد در آنجا باشد و هنگام
شب بران کوه آتشی عظیم از گوگرد مشتعل شود و نارجیل و عود و شکر درین جزیره باشد جزیرة سراندیب جزیره ایست از بحر هند
که دور آنرا هشتاد فرسنگ گرفته اند و در مؤید الفضلا از عجائب البلدان می نویسد که سراندیب شهریست بزرگ و هشتاد محله دارد
و در هر محله فرسنگی و یک حد سراندیب دارد و بر لب آن آب قبر آدم علیه السلام است و حد دیگر با ظلمات دارد و حدی بسوی
مشرق تا مطلع آفتاب و حدی تا سر هندوستان راقم حروف می گوید شاید در زمان پیشین بدین حدود حکم آنجا متصرف باشد اما
الکنون از بعضی مردم شنیده می شود که راجه آنجا چندان مملکتی ندارد و در سراندیب چند جا معدن زر و سیم و یاقوت و الماس دارد
از محمد صلی الله علیه و سلم نقل است که فرمود بهترین بقاع مکه است و در سراندیب کوهی است موسوم به راهون و آن را کوه آدم یا سرندیب گویند
و نیز قدم آدم علیه السلام دران کوه ظاهر است و از کوه سراندیب بی ابر و باد و باران همیشه روشنی برق ظاهر می شود و شبها مانند چراغ
نزول آدم از بهشت بر کوه سراندیب واقع شده بنا بران سطری از اخبار انبیا آدم علیه السلام و اولادش در ضمن سراندیب مع بعضی
انبیای مرسلین و سلاطین عصر که قبل از طوفان نوح علیه السلام بوجود آمده اند باجمال مختصر خود مرقوم سازد اخبار انبیا باید که نبی
اعم است از آنکه وحی بواسطه جبرئیل علیه السلام نازل شود یا بمجرد الهام و یا پیام بدعوت قومی مامور گردد و ایشان بر قولی هشت هزار در روایتی
یکصد و بست و چهار هزار تن بودند و از ایشان سیصد و سیزده تن رسول اند و رسول آن بود که وحی الهی بتوسط جبرئیل بر و نازل شود
بجای رسل بعد از محمد در سورهٔ انعام مذکور اند و ایشان هژده تن اند ابراهیم و اسحق و اسمعیل و یعقوب و نوح و داؤد و سلیمان و ایوب
و یوسف و موسی و هارون و زکریا و یحیی و الیاس و عیسی و الیسع و یونس و لوط اولو العزم از رسول اخص است و انبیای اولی العزم
بر قولی هفت تن آدم و ادریس و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و سلم گفته اند که اولی العزم و صاحب شریعت اند و
برین تقدیر ایشان شش تن اند ادریس اولی العزم نباشد زیرا که او واضع شریعت نیست و مولوی جامی در شواهد النبوة گوید که
نبی آنرا گویند که بر وحی و شریعتی فرود آمده باشد من عند الله بطریق وحی که متضمن باشد بر پرستش و می فرمایند او را چون مامور شود

ایشان شهید به دیگری سانند و ایشان را رسول گویند و اولی العزم آنان باشند که بعد از تبلیغ رسالت مامور اند بقتال و جهاد بر کافران بخلاف
انبیای دیگر و ایشان شش تا نیست و گفته اند که خاص شهید آدم تعلیم اسما که نامهای همه چیز او را آموختند چنانچه در قرآن مجید است و علم
آدم الاسماء کلها و مخصوص گشت نوح علیه السلام یعنی آب به اختصاص نسبت با جمیع هر دو و ابراهیم علیه السلام و خاص شد موسی علیه السلام به تنزیل یعنی فرود
آوردن آن و عیسی علیه السلام بتاویل و محمد صلعم بجمیع هر دو و بعضی به تنزیل و تاویل و گفته اند که اولی العزم ناسخان شریعت ماقبل اند و برین تقدیر
پنج تن اند نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلعم و بقولی آدم علیه السلام نیز اولی العزم باشد که شریعت احدی را منسوخ کرده و صاحب کتاب
چهار اند موسی صاحب توریت که در و احکام شریعت باشد و داود صاحب زبور و در زبور احکام شریعت نباشد بجز حمد و ثنای
حق تعالی و دفتار او سبحانه چیزی دیگر نباشد و عیسی صاحب انجیل که در و احکام شریعت است و محمد صاحب قرآن مشتمل است بر
احکام شریعت و منسوخ کننده شرایع ما قبل است بر آدم و شیث و دیگر انبیا صحایف نازل شده اند نه کتاب و خاتم از اولی العزم
افضل باشد و آن یکی از ششیت و آن محمد است و ذکر هر یک انبیا به سبیل اختصار بجایهای خویش بیاید **اخبار آدم
علیه السلام** ۞ کنیت آنجناب ابو البشر و ابو محمد و لقبش خلیفة الله است و او را آدم از آن گویند که از ادیم خاک مخلوق شده بود
آورده اند که چون حق تعالی آدم را بیافرید و بیاموخت او را نامهای مخلوقات همه از علویات و سفلیات و بعضه از آن عرض کرده آنجا
آن اسما را به فرشتگان و گفت خبر دهید مرا بنامهای مسمیات اینها ملائکه عاجز گشتند و نتوانستند پس حق تعالی با آدم گفت خبر ده
ملائکه را بنامهای مسمیات آدم ملائکه را خبر داد ملائکه بفضل آدم اعتراف کردند و ایزد تعالی ایشان را بسجود آدم امر فرمود پس ملائکه آدم را
سجده کردند مگر ابلیس که از تکبر سجده نکرد و به لعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جای داد و آن بقولی جنت الماوی
بود و بر روایتی بوستانی بود بر کوه جزیره یاقوت از ارتفاعش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست بالجمله آدم در بهشت بعبادت مایل شد
حق تعالی خواب بر او مسلط نمود و در آن حالت از استخوان پهلوی چپ او حوا را بیافرید چنانچه از آن جز به نسبت دارد و او را از آن حوا
خوانند که از چیزی حی مخلوق شده بود چون آدم بیدار شد او را بدید و گفت تو کیستی گفت عضوی از اعضای تو ام آدم سجده کرد
و بامر الهی میان ایشان مناکحت منعقد شد در فصوص الحکم و شرح آن که از محب الله آله آبادی است بنظر رسیده که نکاح بمعنی
جماع است نیز در فص محمدی مرقوم است بالجمله حق تعالی خطبه ایشان خواند و آدم را از خوردن گندم نهی کرد و گفت ابلیس دشمن تست مر ترا از جنت
تا که خواست ابلیس باید فرمان مبر پس ابلیس وسوسه کرد بسوی آدم شیطان و او را بخوردن گندم ترغیب نمود و حوا نیز باغوای شیطان
در آن باب مبالغه نمود اول خود بخورد و آدم را نیز خورانید هرگاه بخوردند گندم را پس عاصی گشتند و بامر الهی از علو مرتبه بهشت
بمرتبه انها زمین هبوط کردند حوا بجده افتاد و آدم بر کوه سراندیپ که متصل جزیره یاقوت است نزول کرد در شمس حروف گوید آن وقت
هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دور دواپر جگ که هنود آن دواپر جگ گویند باقی بود که آدم هبوط کرد و آن هنگام بقول هنود
بر بندی زمین خصوص در ملک هند بنابر آشوب و فساد حاکمی و بادشاهی نبود چه گویند که بعد راجه بان که دو هزار سال از عمر دواپر جگ
مانده بود نهزار سال کسی به بادشاهی نه نشست و بعد از آن جرجودهن بحکومت نشست پس برین تقدیر هبوط آدم علیه السلام در اواخل
سالهای آشوب بعد فوت راجه بان شده باشد و احوال هر چهار که او دواپر ست جگ و ترتا و دواپر و کلجگ است تا مند در امثال سوم که
اقلیم سوم مع بندی از هبوط آدم و کیفیت آفرینش جان بن الجان و احوال ابلیس که یوسف خان [illegible] نقل نموده اند دیگر از اقوال

هبوط و وقایع راجهان و آنانکه پیش از ورود او بر جایگاه سلطنت کرده اند در تخت شاهجهان آباد یعنی اندرپت و دهلی
مرقوم است بالجمله آدم عم بقولی اولی اولی العزم اول است و صوفیه چون محی الدین العربی وغیره گویند که در آخر هر دوره [illegible]
دیگر خود آمده و هزار سال عمر یافته بالقصه چون آدم بر روی زمین به تعلیم جبرئیل در عرب به تعمیر خانه کعبه کرد و مناسک حج بجا آورد و در بر کوه عرفات
در طلب حوا ساعی گشت و حوا نیز از جده بتلاش او آمده بود آنجا تلاقی اتفاق افتاد یکدیگر را شناختند و مراد را ردیف خویش
ساخت و بسراندیب مراجعت نمود و سالها جز آدم و حوا در جهان از ایشان نبود آدم تا سه صد سال بنابر معصیتی که از و بوجود آمده بود بگریست
و حوا اول مرتبه بیک حمل یک پسر و یک دختر توام بزاد و نام آن قابیل نهاد و در حمل دوم به هابیل مع یک دختر بدستور آبستن شد و دیگر فرزندان
همچنین نیز متولد شدند آدم بموجب شریعت خویش توام قابیل را به هابیل و توام هابیل را به قابیل نامزد فرمود چون قابیل بالغ شد
بر جفت و مناکحت خویش با پدر مخالفت کرد و گفت توام من بمن رسد و هابیل را بکشت و آن قصه در قصص انبیا و تواریخ مسطور است و با
توام خویش به یمن و عدن رفت و اقامت گزید و احوال او و اولادش بعد وفات آدم گفته اند اهل تواریخ متفق اند که بعد فوت هابیل
پس از سه صد و پنج سال که از عمر آدم مقتضی بود شیث علیه السلام تنها از حوا متولد شد نکته سنجان طرز رقم گذشته چه مورخان گفته اند که نور
محمد صلی الله علیه وسلم از اصلاب پدران پاک و ارحام امهات پاک انتقال کرده تا به صلب عبد الله و از و برحم آمنه رسید و موید این
قول سیر یاسمین است که معارج النبوت نامند پس قابیل و دیگر فرزندان علیه السلام از ذکور و اناث مثل یادثوج که دختر آدم بود
و بنیاد فسق و فجور و فحش اول در دنیا از و بظهور آمده در سه صد سال ایام معصیت متولد شده اند و بعد از سه صد سال که توبه آدم بحضرت
کبریا قبول افتاد و او پاک از انجاس معصیت گردید و پنج سال دیگر بر آن بگذشت و بدل حال ابدان مصاحبه آدم و حوا اتفاق شده
شیث متولد شد و آدم ششصد و نود و پنج سال دیگر زیست چنانچه هزار سال تمام عمر آدم باشد جمهور اهل طبع مردم که در دور و دایر جایگاه
پیدا شوند هزار سال گفته اند پس تحقیق شد که آدم علیه السلام در آخر دور دایر جایگاه بر زمین آمد و بعد هزار سال زندگانی و چهل هزار نفر از اولاد و احفاد
خویش دیده وفات کرد چنانچه ادریس علیه السلام در وقت وفات آدم صد ساله بود بالجمله فرزندان صلبی آدم هشت ذکور و نوزده اناث
و بقولی بیست و یک پسر و بیست دختر بودند حوا بعد از یک سال آدم فوت کرد و از سخنان آدم است که بطریق وصیت و نصیحت با شیث
عم فرمود که بگفته زن کار مکنی و بی مشورت و اندیشه مباش هیچ کار نشود اگر من در اکل انجام گندم اندیشیدمی و با هنگام خوردن آن از ملائکه
مصلحت پرسیدمی به اخراج از بهشت مبتلا نگشتمی و دیگر در کاری که دل متردد باشد آن مکنی که در خوردن گندم دل من مضطرب بود ذکر قابیل
و اولادش قابیل پسر بزرگ آدم عم و اول مولود است از بنی آدم که بر روی زمین اند در سیر بلاد و دیگر مرقوم است که قابیل بعد از کشتن برادر
خود هابیل از بیم قصاص با جفت خویش از آدم بگریخت و بر زمین یمن رفت و مقیم گشت و برهنمونی ابلیس به آتش پرستی اشتغال نمود
و اولادش آنجا بسیار شدند و آتش کده بنا نهادند و توبال بن قابیل شراب از انگور بتعلیم ابلیس پدید ساخت و آن بنا نهاد بالجمله
آدم عم بعد از و شیث عم به دعوت اولاد قابیل مامور گشتند و معجزه‌ها نمودند قبول نداشتند و همچنان در کفر و ضلالت اصرار کردند و بعد
از آدم رسم نکاح از میان برداشتند و بفسق و فجور افتادند ادریس عم به دعوت ایشان مامور گشت و غزا کرد و اسیر برده گرفت و چون
ادریس عم عروج بآسمان کرد مدتی بر آن بگذشت و دین اسلام مندرس گشت و همه روی زمین از کفار پر گردید و در آن زمان اولاد
آدم دو بطن بودند یک بطن در عمارت و کاخهای رفیع استقامت می داشتند و تنها اولاد قابیل وغیره بودند و بطن دیگر در کوهها بسر

می بردند ایشان از اولاد شیث عم بودند چه آدم عم به شیث و فرزندان او وصیت کرده بود که با اولاد قابیل اختلاط و مناکحت و نیز دیگری
نکنند لهذا شیث عم مسکن خویش و اولاد خود را در کوهستان اختیار کرده بود و این رسم تا عهد ادریس عم بماند و بعد از و اختلال در آن راه
یافت تفصیلش آنکه مردمان اولاد شیث بغایت صاحب جمال و زنان ایشان نیکوشکل و اولاد قابیل بر عکس آن خلق می شدند
و روزی ابلیس بر اولاد قابیل آمد و ساختن و نواختن بربط و بعضی مزامیر آموخت ایشان نواختند و نواختند هجوم خلائق جهت استماع
آن آواز می شد آن جمله در سالی یک عید مقرر کردند و در آن عید مردم امصار از اولاد قابیل از اطراف و جوانب جمع می آمدند اتفاقاً در
یک عید معهود مردی از ساکنان آن بود از اولاد شیث عم بدان مجلس رسید و زنان خوبصورت و نازنین بدید که در کوه خویش مثل
آن ندیده بود از آنجا بکوه مراجعت نمود و خبر بقوم خویش بگفت و عید دیگر جماعه کثیر از اولاد شیث را رهنمونی کرد بدان مجمع آورد زنان
قابیل چون مردان صاحب جمال دیدند بصد دل و جان شیفته حسن آنها گشتند و کام دل از ایشان گرفتند و بسیار را بر رفتن مانع آمدند
چه ایشان را در دام خود و خود را در دام ایشان انداختند پس همچنین در عید هر سال بر آن اولاد شیث آنجا می رسیدند و بنا فحش قیام
می نمودند و بدام و دانه زلف و خال زنان آنجا گرفتار گشته همانجا اقامت کردند و خلقی کثیر از ایشان بوجود آمدند آتش پرستی بمرتبه انتها
رسید تا آنکه نوح عم بدعوت مامور شد نه پذیرفتند آنهمه و آنانکه از اولاد قابیل و دیگر فرزندان آدم در آن وقت بودند مع گروه
جنیان و دیوان وغیره که بر روی زمین بودند بر طبق دعای نوح عم که بحضرت کبریا مستجاب گشته که قال رب لا تذر علی الارض
من الکافرین دیارا در طوفان بآب اندر غرق شد **اخبار شیث علیه السلام** ولی عهد آدم بود نهصد و دوازده سال
عمر داشته از جمله آن ششصد و نود و پنج سال با آدم عم بسر برده و بعد از فوت آدم عم دویست و هفده سال زندگانی کرد و او را
زن اجنه و بقولی حوری بود معنی لفظ شیث بسریانی هبت الله است و حکما او را ادریس اول گویند و او را بسریانی علم باشد اول
کسیکه بدرس پرداخت او بود از آنش باین نام خوانند و گفته اند که اغاثاذیمون عبارت از وست و از سخنان اوست که بهترین نیکیها
تندرستی است و بزرگترین شادیها بلندهمتی است و دوست مخلص از برادر یکه تمنا در میراث تو کند و فرمود که نسبت پادشاه با
رعیت چون نسبت نفس است با بدن چنانچه نفس یک دم از تعهد بدن غافل نیست همچنین پادشاه را باید که یک لحظه از احوال
رعایا غافل نباشد و گفت عمل کسی را دهند که بمکارم اخلاق موصوف بود و در انواع شدائد و محن صبور و بحسن تدبیر معمور باشد
اخبار ادریس علیه السلام بقولی اولی العزم دوم است چه مامور بقتال و جهاد بود و در وقت وفات آدم عم بقولی
صد سال عمر داشت و نام آن جناب اخنوخ است اعراب خوانند ازانکه پیوسته درس گفتی و مثلث بالنعمه نیز گویند ازان که نبوت
و حکمت و حکومت جمع داشته یونانیان او را اوریا ثالث و هرمس الهرامسه خوانند و هرمس معرب ارمس است و ارمس بیونانی عطارد
باشد ابو معشر گفته که هرامسه بسیار اند و فاضل ترین ایشان سه کس بودند اول کسی است که پیش از طوفان بود و او را هرمس الهرامسه
خوانند و اعراب ادریس گویند و او اول کسی است که از عالم بالا سخن گفته و از حرکات کواکب خبر داده و قوم خود را از طوفان نوح آگاه ساخته
و اهرامان بنیاد نهاد و قبله آتش رو بجنوب بر خط نصف النهار بود و او در بدایت حال نزد اوریا ثانی اغاثا و نمودن مصری تلمذ
کردی به صعید مصر نشستی و هرمس دوم بابلی است او بعد از طوفان تعمیر بابل کرد و در طلب فلسفه و دانستن طبایع عدد ماهر بود
هرمس سوم مصری است او اکثر به سیر بلاد گردانیدن و در کیمیا تصانیف کرد و اسقلیبوس اول که بعضی او را از اهل علم طب دانند

ازشاگردان اوست بالجمله قصهٔ عروج ادریس علیه السلام بر آسمان در قرآن مجید و تفاسیر معتبر مسطور است و از کلمات نایابه ادریس علیه السلام
است که جوانمردی هنگام تهیدستی و عفو در وقت قدرت است و حلم هنگام غضب نیکو بود خرمند هر که تفسیر می کند باز آمدن از ان
شنیع پس است فرمود کسیکه مسکن و وطن سازد جایی که در انجا سلطان صاحب شوکت و قاضی عادل و طبیب حاذق و بازار
معمور و آب روان نباشد بتحقیق که ضایع کرده است نفس خود را و اولاد خود و مال خود را و اصل فقر تقوی بهتر از توانگری که با
گناه فرمود مردمان دو صنف اند چه بنده که سخنی یابند و یا بنده که اکتفا نمی کنند و گفت که تفسیر نگذشته که بدان اثر شعری گشته
آنجناب را پرسیدند که بهتر چیست گفت آنکه به بخشی آنچه داری و نفس خود را از سوال باز داری و فرمود اگر کسی عاقبت خویش [illegible]
باید که قوانین بسیار نماید هر که خواهد که دولت بیچ شود اختیار کند و گفت مروانست که بکثرت مال تندی بال خود راه نده و گفت
گستاخی با ملوک دست از جان شستن است دیا در عیش بر خود بستن و علما را خوار داشتن دین خود را بر باد دادن و با دستمال
استحقاق ورزیدن نهال مروت را از بیخ بر کندن است و گفت که عاقل نیست که اندوه عیش بر خوشحالی غیر با فرح آید و ناشایسته
طالب حکمت باشد و در معصیتی که عام است خرج نماید

اخبار نوح صلی الله علیه السلام

نوح بن لمک بن متوشلخ بن ادریس علیه السلام سیوم اولی العزم
اول دیقولی اولو العزم دوم است لقبش آدم ثانی و نجی الله و شیخ الانبیا نامش [illegible] سال گذشت [illegible]
والاول هو الاصح وقال بعض العلما لما خرج نوح علیه السلام من السفینة اتاه الشیطان فقال یا نوح ان لک علی حق اریدان اقضه قال
وما هو فقال انک دعوت علی قومک فهلکهم و ارسلهم دفعة الی النار لو کان هذا لکنت من المجاهدین المرتاضین و لاجل اهدائه اید
ان انصحک بشیئا نافعا فقال انصحتک لابی آدم قال لا فاوحی الله تعالی الی نوح ان اسمع نصیحته فقال الشیطان یا کم عن عزل
فانه اخرج اباک آدم من الجنة و ایاک من الکبر لکبرا جعلنی ملعونا و عبرة للعالمین و ایاک والحسد فانه جعل قابیل [illegible] کل الاشقیاء و من الخاسرین
وایاک والعجلة فانک تعجلت بالدعوة علی قومک و لو صبرت لعل قومک یخرجون من النار بدعوتک فناح نوح و بکی کثیرا فلذا سمی
نوحا و کان اسمه یشکر و معنی این عربی چنین است و گفتند بعضی علما وقتیکه بر آمد نوح از کشتی آمد شیطان نزد او و گفت شیطان ای نوح
بدرستیکه مرا است بر تو حقی اراده می دارم انکه ادا کنی یعنی ادا سازم او را گفت نوح چه چیز است آن پس گفت شیطان بدرستیکه
تو کردی دعا بر قوم خود هلاک آنها و فرستادی آنها را یکدفعه بسوی دوزخ و اگر اینکه کردی یعنی اگر نمی کردی هر آئنه می شدی
تو از جمله جهاد کنندگان و ریاضت کنندگان و برای ادای حق نصیحت می کنم ترا چیزی را که نفع بخشد ترا پس گفت نوح مثل نصیحت تو هم
پدرم را که آدم است گفت شیطان نه پس وحی فرستاد الله تعالی بسوی نوح آنکه بشنو نصیحت او را پس گفت شیطان دور دار خود را یعنی پرهیز
کن از حرص بدرستیکه حرص بیرون کرد آدم را از بهشت و پرهیز کن از بزرگ داشتن خود پس بدرستیکه تکبر مرا ملعون گردانید که عبرت شد
مر عالمیان را و پرهیز کن از حسد پس بدرستیکه حسد گردانید قابیل را از جمله بدبختان و زیانکاران و پرهیز کن از شتابی پس بدرستیکه تو شتابی کردی
بدعای بد کردن بر قوم خود و اگر صبر کردی شاید که قوم تو نجات می یافتند از دوزخ بسبب دعای تو پس بگریست نوح و گریه کرد بسیار
پس نام او نوح شد و بود پیش از این نام او یشکر آورده اند که بعد از رفع ادریس ایزد تعالی نوح را در چهار و هشتاد سالگی بر اولاد
قابیل و فاسقان احفاد شیث و غیره مبعوث گردانید و در سیر المعین در صدد می نویسد که تولد نوح بعد از وفات آدم بصد و بیست

سال بوده این روایت مخالف قولی است که می آید بالجمله بروایت سیر ملا معین در صد و پنجاه سالگی مبعوث شد و نهصد و
پنجاه سال دعوت کرد و بعد از طوفان شصت صد سال زیست چنانچه عمرش هزار و هفتصد سال بوده و هزار و پانصد نیز
گفته اند او اول پیغمبر است که امت بدعای او هلاک شدند گویند که نوح علیه السلام سالهای دراز قوم را دعوت کرد قلیلی از ایشان ایمان
آوردند و اکثر آن حضرت را بسحر و جنون نسبت کردند همچنان در ضلالت کفر ماندند آخر الامر آنجناب بر ایشان دعای بد کرد چنانچه احوال
قابیل گذشت القصه چون نوح علیه السلام از ایمان قوم مایوس شد پس از مدت بتعلیم جبرئیل کشتی ساخت و با هشتاد نفر از متابعان که سام و حام و یافث
هر سه پسر آنجناب باشند از ازواج خویش دران جماعه محسوب بودند و دیگر ابلیس و تابوت آدم و اصناف جانوران از وحوش و طیور
جفت جفت و انواع حبوبها ماکوله و بعضی از درختان میوه دار مثل انگور که شاخ آنرا عرش کنند بستم ماه رجب از کوفه با کشتی نشست
و در خلال این احوال سبعه سیاره در حرکت منازعت کرده در یک درجه یک دقیقه برج سرطان که برج آبی است جمع آمدند پس از
هبوط و عود بطالع دلو در فوران آمد نوح علیه السلام طبقه اول کشتی را جهت سکونت آدمیان و طبقه دوم آنرا به طیور و سوم سباع و بهایم مقرر نمود
منکوحه نوح و پسر بزرگش کنعان که او را نام تبه کنند از دخول کشتی امتناع کردند نوح با پسر گفت که ای پسر بیا در کشتی امروز روزی که کسی را
بر روی زمین از غرق نجات نیست کنعان با سایر کافران پناه بکوه برد آب از سر کوه در گذشت کنعان و موسپ پادشاه کامران و تقریبا
نام آن پادشاه را از وشن بوده با تمامی کافران غرق گشتند آورده اند که شبانروز آب از عیون و انهار می جوشید و باران انهار
بزرگ قطره می بارید چنانچه همه روی زمین دریا شد و آب سر بلندترین کوه تا چهل گز در گذشت با انهمه از آبهای عوج در نگذشت و از گروه کافران
غیر از عوج کسی از غرق کشتی پناه نیافت این بنابران بود که حق تعالی رنج کسی ضایع نکند چه عوج با وجود کفر در ساختن کشتی معاونت نوح علیه السلام
نموده بود لاجرم از طوفان نجات یافت گویند که عوج در حالت گرسنگی ماهی از دریا بگرفتی و بحرارت آفتاب بریان کردی و بخوردی
بالجمله کشتی از کوفه در حرکت آمد و هر جا که در آب غرق بود رسید هفت بار گرد حرم بگردید پس از ان با قطار آفاق شتافت نقلست که
اصحاب کشتی نوح علیه السلام را گفتند که چگونه مطمئن توان نشست که تیر راه است نوح دعا کرد تا ایزد تعالی تب بر وی مسلط کرد و بآن مشغول گشت
و آن اول تبی بود که نازل شد و از انست که شیر همیشه محموم است و حکایت پیدا شدن گربه از شیر و خوک از فیل بدعای نوح
و بوجود آمدن موش از خوک بتخییل ابلیس معه دیگر حالات در تواریخ مبرهن است و بسیاری حکایات ازین نوع در نسخه معجزات الانبیا
که تالیف راقم است مرقوم است بالجمله کشتی در سیر بود تا آنکه دهم ماه محرم بر کوه قرار گرفت و باران تسکین یافت و زمین انهار را
برون گرفت و نوح علیه السلام از کشتی بیرون آمد و در پناه به کوه جودی قریه بنا نهاد و چون همراهیانش هشتاد تن بودند آن بسوق الثمانین
اشتهار یافت و بعد از اندک زمانی با میان ایشان پدید آمد بجز نوح و فرزندانش سام و حام و یافث از ازواج این سه کس
بماند اسلامیان گویند که زمان اقامت نوح در کشتی شش ماه بود چنانچه گذشت و کپتان جو باتهان هکاٹ باراقم مے گفت
که در توریت نوشته است که در طوفان نوح چهل شبانروز آب از آسمان مے بارید و از زمین مثل فواره بجوشید و بعد از چهل روز
مطلع صاف شد اما سیلاب بر زمین تا یکصد و هفتاد و هفت روز بماند بالجمله نوح علیه السلام ربع مسکون را در میانه فرزندان خود قسمت
کرد و حام بن نوح را دیار مغرب در ربع و بونه و هندوستان و سند و سودان می رسید منقول است که چون نوح با کشتی نشست فرمان
الهی بوی رسید که دران کشتی با منکوحه خویش مجامعت نکند حام بآن اقدام نموده دیگر روز رنگت متغیر و تیره گشت و پسر نیز سیاه شد حام

بوجود آمدند روایتی دیگر در آن باب نیز گفته اند بالجمله جام بفرمان پدر به بلاد مغرب که با دجواله بود رفت و در آنجا اقامت گزید ایزد تعالی او را
نه پسر کرامت نمود هند و سند و زنج و نوبه و کنعان و کوش و قبط و بربر و حبش هر یکی شهری بنا نهاد و از آن جام او شعوب و قبایل و در میان
ایشان هژده لغت پدید آمد و احوال هر یک بجای خویش خصوص در اقلیم دوم و سوم اندر مملکت زنگبار در طی کلام بیان گردد سام
بن نوح بجاهای خویش خصوص در اقلیم سوم اندر بلاد شام ذکر یافت نوح در اقلیم ششم در ضمن مملکت ترکستان مرقوم خواهد شد بقول الله اعلم الملک العلام علیه السلام
و دیگر در معرفت سالهای عمر آدم ع و اولاد او تا سام بن نوح و تولد شدن پسران در عمر پدران و تتمه عمر آدم ع و تولد
شیث و دیگران و بعثت و ایام دعوت و نزول صحایف و مضمون آن شریعت و اختراعات و تحریرات قوم و
مرگ و مدفن آخر ایشان را رقم زده خامه گوهر نگار گردید وقت رسیدن طوفان عمر سام بن نوح به نود و هشت سال رسیده بود و بعد از طوفان سیصد
و پنجاه سال دیگر زیست برین تقدیر عمر سام چهار صد و چهل و هشت سال بود و بقول مؤلف تاریخ صحیح صادق ششصد سال شده
درگذشت و بقولی ادریس علیه السلام هنگام وفات آدم صد ساله بود گویند که بعثت ادریس پس از وفات آدم ع بوده
و نوح پس از وفات آدم بعد از صد و هشت سال متولد شده و بدانکه در اکثر کتب و تواریخ معتبره چنان مرقوم است که ادریس در وقت
وفات آدم دو صد و بیست ساله بود و نوح بعد از دو صد و بیست و شش سال از وفات آدم و پس از نه سال از وفات شیث متولد شده
و بقول بعضی نوح ع صد سال عمر داشته که شیث ع فوت کرد و مجوس و اهل خطا قایل طوفان نیستند و راقم حروف گوید که هندوان
منکر طوفان اند و در کتب ایشان خبر طوفان نیست بعضی گویند که طوفان در زمین شام بود این روایت ضعیف است پوشیده نماند که راقم
حروف را در هنگام تالیف این نسخه کتابی باستان بدست آمد چون دو چهار ورق از اول آن رفته بود نام آن کتاب معلوم نشد آثار
روزمره آن فارسی قدیم و از شاهنامه بزرگ و سیر مقنع محمد ابن الجهم برادر دی شاه و از نامه بهرام گور و از نامه ساسانیان و موسی
و عیسی الهروی و هاشم و قاسم اصفهانی و پادشاهان فارس وارگرد و ورده فرخان موبد موبدان و از دست بن نامیه التمان و غیره روایت
می کنند و اکثر از محمد بن جهم برمکی نقل می کنند و بر وی اعتراضی که در این قسم حروف حالی که از آن کتاب می نویسد به الفاظ آنکه در
تاریخی دیده مرقوم می سازد و در این قسم را از کتاب نصاری کلبتان چون تهان حکایات ترجمه کرده بود که در سال دو هزار و سه صد و چهل
و هشت پیش از میلاد عیسی ع طوفان نوح شد بالجمله در تاریخی دیده که جنیان و دیوان و پریان در زمان شیث ظاهر و آشکارا
بودند و چون اولاد آدم نبی آدم ظهور کردند با ایشان اختلاط داشتند و جنگ و آشتی میان خود ها می کردند و نیز سوای آن کتاب در نسخه ها
دیده که بنی آدم جنیه را زوج می گرفتند و توالد و تناسل می شد و قوی برین دلیل بر این معنی آنست که مادر بلقیس جنیه بود
بالجمله آن اختلاط تا بوقت نوح ع پیش از طوفان بوده است و بعد از طوفان از نظر مردم غایب و پوشیده شدند و غلبه بنی آدم بر طایفه جنیان
ظاهر است چنانچه در آن تاریخ و دیگر کتب معلوم است که بر آدم یا ادریس ع صحایف منزل گشته مشتمل بر تسخیر جن و غیره بود چنانچه سابقا مذکور گشت
و متفق اند بر آنکه شیث بر طایفه جن و انس مسلط گشته و همچنین کیومرث و غیره و هوشنگ بن سیامک و طهمورث و بو بیدیمن هوشنگ
و جمشید از سلاطین پیشین به اداد دیو از الجند خویش بقتل رسانیدند و با فسون دفع فتنه کردند و بکارهای شدید مانند سنگ تراشی
و تعمیر قلاع و عمارات و سفر بکار بردند و غیره می داشتند تا آنکه ستوده آمدند و بگریختند و یا آنکه همه در طوفان غرق شدند بالفرض اگر کسی
از ایشان مانده از دست برود از طوفان که از بنی آدم مشاهده نموده و در بحر عظیم در جزایر یا مثل در غار و کوه خزیده و پنهان شده

الغیب عند الله بنجا رسیده چه کارهای جنیان لروط تقویت جسم ظاهر است و افعال بنی آدم که صاحب دل اند و تقویت هر دو
ظاهری و باطنی هست از قوه بفعل می آمد و دیگر آنکه گروه اول کارها نسبت بنجوم کرده فخر و مباهات کنند و من اخباره **ابیات**

حق تعالی گفت با موسی براز :: کاخر از ابلیس رمزی جوی باز :: دید چون ابلیس را موسی براه :: گفت از ابلیس موسی رمز خواه ::
گفت از من یاد دار این یک سخن :: من مگو تا تو نگردی همچو من ::

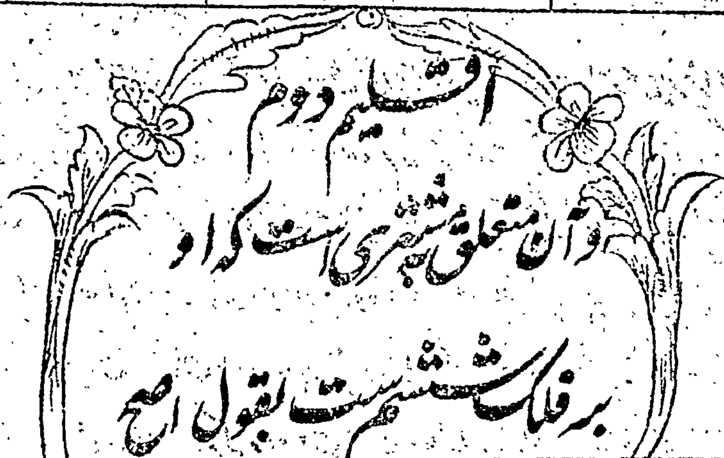
و اخروی بنی آدم از فرزندانی دانند و خود را در میان نه بینند
جنیان اگرچه مشغول دارند اما صاحب دل نه اند و از احوال مخلوق بیخبر اند نکته غریب چون کالبد خاکی آدم تسویه یافت روزی
شیطان با گروه خویش بدیدنش آمد و از راه دهن بکالبد آدم درآمد و تمام جسم را سیر کرد و بیرون آمد و گفت این هیچ نیست و از سر تا پا همه
خود هست زود ببلای شکم مبتلا شود اما اطراف سینه جیب آن چیزی آویخته و آن دری ندارد که اندر ان توان رفت هر چند سعی کردم رفتن در ان
میسر نشد پس حقیقت آن معلوم نگشت بالجمله با گشتن درون و سیر کردن و کارهای سخت و شدید فرمودن آن از بنی آدم برگزیده جنیان
و دیوان جاری بود در میان مردم بسر می بردند و چون دست برد طوفان که بفرزندانی از نوح علیه السلام وقوع یافته مشاهده گردید و علاوه
برین حاکم دسته حلقه نفوذ را که ابلیس بود عاجز و معتقد که او را پناه از طوفان بجز در کشتی نوح نبوده هوس از سرها رفت از غایت وهن و
خوف نهان شدند و نقل است که ابلیس در آسمان و زمین پناهی از طوفان بجز کشتی نوح ندید پای خر بگرفت و خود را بدست خویش در کشتی
گذاشته کوشش می کرد که بکشتی در رود میسر نشد ناگاه نوح ع به خر خطاب و عتاب کرد که ای خر در پناه کشتی بیا اگر باشد همراه تو شیطان
ابلیس پای خر بگذاشت تا خر بکشتی درآمد و بگوشه نشسته نوح با ابلیس گفت که ای عدو الله از کجا آمدی ابلیس در جواب گفت که نه تو گفتی که
بیا اگر باشد همراه تو شیطان و دیگر سوال جواب با نوح ع در تواریخ مبرهن است و این مختصر متحمل آن نباشد و آنکه گویند شیاطین از عروج
آسمان در عهد محمد صلی الله علیه وسلم منع شدند پس سخن در اینست که وقت طوفان شیاطین از عروج و صعود بر آسمان نگردند که از غرق یا
خون می یافتند شاید آن وقت حق تعالی قوت عروج و صعود از ایشان زائل کرده باشد چه مطلب غرق آنها بود و یا آنکه بسیار از شیاطین
غرق گشتند و ابرار و صلحا بدر القوم عروج بر آسمان کرده از طوفان نجات یافته باشند سخن بر سخن می آید و آن به موافق فن سیر است
بالجمله وقتیکه ابلیس را پناه در کشتی باشد دیگری از ان فرقه چگونه از طوفان جان بسلامت برده باقی مانده باشد مگر آنکه ابلیس را از نسل بنی آدم
بعد طوفان اولاد و احفاد پدید شده باشند ایشان موجب وصیت و نصیحت پدر خویش از خشم بنی آدم نهان گشتند منقول است که چون
ابلیس مردود ملعون گشت بامر ایزد تعالی در ران راست او ذکر و در ران چپ او فرج پدید آمده او با خود مجامعت می کند و از ان شیاطین
بوجود می آیند و از هنه او بیده لا شش ولهبان صاحب طهارت و صلات آمد چه آنرا که بطهارت و صلوة میل کند اغوا کنند و دیگر التفاف
داد صاحب صحرا است که مردم را در صحراها و بیابانها سرگردان کرده راه بر ایشان غلط نماید و مره در مورد ایشان صاحب آزارها اند و نیز او
صاحب مصائب است که مردم را گریبان دریدن لباس ماتم پوشاندن دلالت کند و بعض که پوشش انبیا و اولیا است با عور که
صاحب ریاست و دانیم که چون مرد بخانه درآمد بر نام خدای تعالی بر وی باد و باشد و او را اغوا کند و مغلوبش که در وی پدید آورد
از رسول صلعم مرویست جنیه هر چند نوع از صنفی در زمین و لا پرند و قسمی بصورت مار و عقرب باشند و برخی بصورت آدمیان در ایشان بیرام
و مقربین بسیار این طائفه ازان قوم نزد آنجناب آمدند و ایمان آوردند و از ایشان بود هامه بن اقیس بن ابلیس نزد رسول صلعم
آمد و گفت یا رسول الله در ان ایام که قابیل و هابیل را کشت من خرد سال بودم و هنگام نوح بر دست او مسلمان شدم و

و مدتی با او بسر بردم و هود علیه السلام را دیدم و با او ایمان آوردم و ابراهیم علیه السلام را دیدم چون برادر آتش انداختند با او بودم و پیش از و با آتش
رسیدم و با یوسف علیه السلام بودم چون بچاه افتاد پیش از و بقعر چاه رسیدم و موسی علیه السلام را و عیسی علیه السلام را ملازمت کردم مرا گفتند محمد را سلام
من بگوی و رسالت تو رسانیدم و بتو ایمان آوردم رسول گفت علیه و علیک السلام چه حاجت داری گفت موسی و عیسی مرا توریت
و انجیل بیاموختند خواهم که مرا قرآن بیاموزی رسول صلعم او را قرآن بیاموخت صوفیه گویند که در انسان عنصر نار قوت شیطانست و
نفس اماره اشارت بدوست او تابع عقل نگردد و بالجمله اگر شخصی صاحب قدرت و عمل مانند سلیمان علیه السلام پیدا شود که گروه
جنیان و دیوان بفرمانش کمر بندند المقصه آفرینش ملائکه و جنیان بن الجان و امثال آن در ابتدای اقلیم سوم مرقوم است فلیرجع الیه
و اکثر ملوک پیشدادی و کیومرث که از آدم علیه السلام تا طوفان نوح علیه السلام بسلطنت قیام داشتند و آنانکه در طوفان غرق شدند و وجه تسمیه پیشدادی آنکه عدل
و داد در جهان ایشان پدید آوردند و اول آن جماعت کیومرث است و نزد جمهور مورخان او پسر سام بن نوح است که بعد از
طوفان بحکومت نشست و پیش از آنکه بسلطنت رسید جور و ظلم در عالم شایع بود و عقلای زمان گفتند عالم صغیر بدن انسانست چه صلاح
و فساد آن بر صحت و سقم مزاج منسوبست همچنین عالم کبیر را که عبارت از دنیاست نیز باید که یکی باز گذارند تا بحسن اهتمام او جهان بصلاح
آید و ظلم و جور مستور شود پس بکیومرث ... اتفاق بیعت کیومرث شد در جهان کدخدای نخستین بکوه اندرون نشست
جای خود در تاریخ گوید که در احوال او روایات بسیار است از قول مجوس گوید که کیومرث عبارت از آدم علیه السلام است و نیز در آن
تاریخ است که پس از آدم شیث بود خلیفه پدر پس انوش بن شیث پس قلبان بن انوش پس کیومرث نام قلبان بود و نخستین پادشاه
اندر جهان او بود و نیز ابن مقفع گوید که چون فان یعنی کیومرث بپادشاهی نشست سپاه گرد کرد و بحرب جنیان شد و مهلائیل بن قینان
نام سیامک بود و هوشنگ پسر سیامک بود و باز از تاریخ علمای اسلام می نویسد که کیومرث یکی بود از فرزندان آدم علیه السلام جامر نام
او مردی نیکو روی و نیکو خوی بود کیومرث را کیومرث نیز خوانند و چون شیث بمرد او را با برادرزادگان ناسازگاری افتاد
با فرزندان خویش بکوه دماوند رفت و آنجا اولادش بسیار شدند و دیوان در آن حدود ماوا داشتند همه را از آنجا بیرون کرد و
شهرها ساخت و سلاح او و چون نی در فلاخی بوده و نام خدا ایران نوشته باز از قول دانایان عجم گوید که کیومرث از فرزندان مهلائیل
فلان بوده او را شاخ خواندندی نشست او اندر کوه بود و بعضی می گویند که در عهد قلبان که خلیفه انوش بن شیث بود کیومرث او را
گفت که تو خلیفه پدر هستی برین کرده خلیفه باشی و مرا بپادشاهی بشناس حاصل کلام آنکه از روی آن تاریخ معلوم می شود که کیومرث
پسر سام بن نوح علیه السلام باشد و پیش طوفان نوح علیه السلام اول پادشاه بر روی زمین او بود و هفتصد سال بزیست و سی سال سلطنت کرد
و موی پشمین و پشم پوشیدن او پدید آورد و از او پس جامه دوختن آموخته و شهر بلخ از بنای اوست پوشیده نماند که طائفه از
مجوس که ایشان را کیومرثیه خوانند گویند آدم عبارت از کیومرث است و ایشان دو اصل ثابت می کنند نور و ظلمت و از آن یزدان و اهرمن
تعبیر نمایند و یزدان را قدیم و اهرمن را مخلوق میدانند و گویند که یزدان با خود گفت که اگر مرا منازعی بودی چگونه بودی
ازین فکر تاریکی خاست آنرا اهرمن خواندند آن بر نور یعنی یزدان خروج کرد و عاصی گشت فرشتگان درمیان مصالحه قرار دادند که هفت
هزار سال عالم سفلی اهرمن را باشد اهرمن جماعه را که در عالم سفلی بود هلاک کرد پس از آن کیومرث پدید آمد و لشکرهای اهرمن هلاک
شدند عالم سفلی نیز نور را شود قیامت عبارت از آنست و معنی کیومرث بسریانی زنده گویا باشد و بعد از کیومرث هوشنگ

بن سیامک بن کیومرث پادشاه شد **هوشنگ** و در اصل هوش هنگ است یعنی صاحب هوش و دانائی و درا
بیش داد گویند او بر دین ادریس بود و بسیار چیزها او پدید آورد و چون تخته از چوب بریدن و خانه را در و دروازه کردن و زر و سیم از
کان برآوردن و پشم گستردن و پوستین پوشیدن و بر اسب نشستن و زین بر نهادن و خر بر اسب افگندن تا استر آید و خز و سمور
و یوز و غیره جانوران شکاری برگزیدن و تعلیم شکار آنها کردن و سگان را به محافظت رمه بازداشتن و بر تخت نشستن و خدام را
بقیام امر فرمودن او پدید آورد و کاریز او راند و حفر و چاه کرد و در آبادی جهان کوشید و شیر و ... و جویها بنا نهاد و دیوان را
از آبادانی دور نمود و دریا پاها و کوهها فرستاد و آتش از سنگ او پدید آورد و آن را
از عنایت ایزدی دانست و قبله پرستش ساخت و پانصد سال عمر یافت و بقولی چهل سال پادشاهی کرد و بعد از سخنان آن است
که من همیشه خدایم بر نیکان و خداوند بر ستمکاره ام بر مفسدان و گفت مستی بر پادشاه حرام است چه او نگاهبان ملک است و زشت
باشد نگاهبان را نگاهبانی باید و گفت توانگری در قناعت است و آزادی در ترک شهوت و دوستی در قطع طمع و گفت دشوارترین
چیزها چهار چیز است بینوائی در پیری و بیماری در غربت و قرض در قلت و تنهائی در جلت و گفت پادشاه را باید که پیشه
عادت کند درنگی در عقوبات و شتاب در جزا و ثبات و صبر در حادثات و بعد از و **طهمورث** بن هوشنگ پادشاه شد
لقب او دیوبند است او اول کسیست که تاج ساخت و بقولی تخت نیز او ساخت و کرباس بافتن او پدید آورد و در کار دین سعی و جهد
کلی نمودی در عهد او مردی ... که خود را ... بر دین ادریس بوده ... از دیوان بگرفت و گشت لاجرم بدیوبند
اشتهار یافت و اهل ... و بگذشت شهرها آباد کرد و سی سال پادشاهی کرد نقل است که در عهد او قحط سالی افتاد و یکی از
صلحای ... تا یک نان خورد را اهل کرد ... قناعت کنند و غذای حیات به محتاجان دهند نام او در توریت مسطور است
چون طهمورث از ان آگاهی یافت جهانیان را به آن اشاره فرمود و شست صوم پدید آورد و ... کسی ابر دو روز
که درماندگان را ... نان حاجت ... و گرنه چه حاجت که زحمت ... از سخنان اوست قناعت
باید کرد چیزی که نفع آن باقی بهتر است و آن چیز ... و گفت پادشاه را باید که هنگام غضب آن کند که وقت رضا تواند کرد
آن قیام نموده بعد از و برادرش **جمشید** بقولی برادرزاده او بوده پادشاه شد او جم نام داشت و شید لقب او بمعنی
شید آفتاب بود و از غایت حسن بدان اشتهار یافت و بقولی اول کسی است که تاج بر سر نهاد و در اوایل حال بر دین ادریس بود
و سلاح از آهن مثل شمشیر و کارد او ساخت و کرباس ساخت و ... بوهای خوش چون عود و عنبر و غالیه و مشک او پدید
آورد و گرمابه ... و علم طب و بقول اصح شراب از انگور در روزگار او ظاهر شد او جهانیان را چهار گروه کرد اول دبیر و
دانایان دوم لشکریان سوم کشاورزان چهارم اهل حرفه و پیشه و در جهان آباد کرد و شهرها چون همدان و طوس بقولی او ساخت
و روز نوروز که عبارت از جشن است او پدید آورد و از سخنان اوست که نزول حوادث را حسب و نسب مانع نیست سلاحیکه پیش از
طوفان آید و قال الحکمة مفتاح ... ادراک الالهیات پوشیده نماند که بروایت آن تاریخ سلاحیکه پیش از
طوفان نوح بوده و آنچه که پدید آورده بودند آنهمه در طوفان غرق گشت و بعد از طوفان هرکه آن چیزها و رسمهای ایشان را سوای
آن که در جهان پدید آورده از تعلیم نوح و پسرانش علیهم السلام که قبل از طوفان دیده و شنیده بودند پدید آوردند یا تجدید

طبع و الهام غیب و متانت عقل تیغ پشیمان کرده باشند بالجمله چون جمشید هفت صد سال پادشاهی کرد باغوای ابلیس دعوی
خدائی نمود و عاصی گشت ناگاه از کناره پادشاهی او راه شرق مردی برخاست نام او **بیوراسپ** بود و بیور بزبان پهلوی
ده هزار بود چه در طویله او ده هزار اسپ جو خوردندی بالجمله بیوراسپ سپاه گرد کرد و جمشید را از مملکت براند و بسلطنت نشست و بعد
از چند سال جمشید را از زابلستان و یا از چین بدست آورده به اره دو نیم کرد بیوراسپ از قوم نوح ع بوده که با و نگرویده و در طوفان
غرق گشت و بروایت مؤلف روضة الصفا پادشاه که در عهد نوح ع بود مسمی بدرس نام داشته که در طوفان غرق شد بالجمله بعد از
طوفان پس از هزار سال از نسل حام بن نوح ع ضحاک بآن زمان پادشاهی همه جهان بگرفت و او بدست فریدون از احفاد سام بن
نوح ع بقتل رسید چنانچه در عراق عرب ذکر آن بیاید اما جمهور مورخان کیومرث را پسر سام بن نوح ع می نویسند و دیگر ضحاک را بیوراسپ
می دانند و در جهان تاریخ باین عبارت می نویسد که مغان گویند که ضحاک بیوراسپ بود و این سخن خلاف است چه بیوراسپ در عهد نوح ع
قبل از طوفان بوده و ضحاک بازان بعد از طوفان پس از هزار سال بپدید آمده **جابل** شهریست در نهایت مشرق ابن عباس گوید
که اهل جابلقا از اولاد ثمود اند و ساکنان جابلسا از اولاد عاد اما یهودان برآنند که چون بنی اسرائیل از بخت نصر گریختند حق سبحانه تعالی
ایشان را بدان شهر انداخت تا بجماعت آنجا اقامت کردند پوشیده نماند چون بنده از احوال امصار چنیه از اقلیم اول معه عجایب
و غرایب آن و برخی از اخبار انبیا و سلاطین هر دیار بقلم آورده اکنون بذکر بعضی از مردم و مشاهیر این اقلیم می پردازد **سهیل یمنی**
خواجه اویس قرنی آفتاب پنهان و همنفس رحمان بوده و قرن قریه ایست از توابع یمن که وطن اویس بوده و پنهان از خلق خدا
عبادت می نمود عمر فاروق جبه رسول صلی الله علیه وسلم را بعد از رحلت بموجب وصیت آنجناب باویس رسانیدند پس از آن
اویس را در میان اهل قرن حرمتی عظیم پدید آمد لاجرم از ایشان بگریخت و بکوفه شد و سیاحت می گذرانید تا آنکه بخدمت علی
علیه السلام شتافت و برفاقتش در جنگ صفین با لشکر معاویه رزم کرد و شهادت یافت و از سخنان اوست در خوردی گناه
منگر و بنگر در بزرگی خداوندگار که در روی عاصی نشوی و گفت هر که خدای را شناخت هیچ بر او پوشیده نماند **شیخ شادلی** بزرگی بر
حشمت بود و قهوه خوردن از اختراعات اوست قبرش در بندر کا واقع است **اشعث** بن قیس کندی در جاهلیت از روسای قوم
خود بود تا نزد رسول صلی الله علیه وسلم آمد و مسلمان شد و بعد از رحلت آنجناب بیمن بازگشت و مرتد شد و باز ایمان آورد و بمدینه نزد ابوبکر صدیق
آمد خواهر او را خواست و در آن عروسی غلامان خود را امر نمود تا شتران مردم را از شوارع مدینه یافتند ذبح کردند تا طعام کنند مردم که آن
بدیدند و گفتند همانا که اشعث باز مرتد شده است گفت در بلاد شما که خدای شوم و گله و رمه من آنجا نیست تا در این عروسی صرف کنیم شتران
شما را اگر فتیم تا مهم مرا کفایت کنند پس مضاعف آنچه از ایشان گرفته بود از یمن طلب داشت و بصاحبانش رسانید **ابو الحسن علی**
از اهالی یمن و بزرگان تابعین است از سخنان اوست که چون در کودک دو وصف باشد که آن حیا و خوف است امید رشد آن توان
داشت و گفت هر کس که مدح تو کند بچیزی که در تو نیست از او ایمن مباش که ذم تو کند بچیزی که آن در تو نباشد وقتی با حکیمی
هم صحبت شدم و از و چند سوال کردم او جواب گفت گفتم از زمین فراختر چیست گفت حق گفتم از آسمان بلندتر چیست گفت نومیدی
ابن عباس معروف به ابن رومی از شعرای عرب است شیخ ابو علی سینا بر اشعار او شرحی نوشته همانا حال ادیب البرکه گفته جد او را
ادیب البرک گفتندی قاسم بن عبید الله وزیر معتضد عباسی از وی توهم نمود که مبادا او را هجو گوید پس روزی در مجلس

آنهم بخورد نشس داد و این روسی بخورد و وزیر یافت برخاست که بخانه رود وزیر گفت کجا می روی گفت آنجا که فرستادی گفت
سلام من به پدر من برسان گفت مرا هم بدو فرزند نخواهد افتاد

فصل اول ذکر قصه ثمود و صالح پیغامبر علیهما السلام ثمود هم از فرزندان سام بن نوح علیه السلام است و نسب او چنان بود که ثمود بن عاثر بن آدم
بن سام بن نوح و آن گروه از فرزندان او بودند و ایشان بزمین حجر بودند و زمین حجر میان حجاز است و میان حد اول شام و حق تعالی
فرموده و لقد کذب اصحاب الحجر المرسلین و زمین حجر امروز پیداست و پیغامبر ما صلعم چون بغزوه تبوک می شد از آنجا بر گذشت و
یاران را گفت که این جای ثمود است و ایشان بادیه بودند نزدیک کوههای شام و آن کوهها بیشتر از سنگ بود و قوم ایشان
مردمانی بودند بزور و بقوت همچون قوم عاد و در آن کوه از سنگ خاره خانها کردند چنانکه خدای تعالی فرمود و تنحتون من الجبال بیوتا
فارهین و ایشان را چشمه آبی بزرگ این همه گروه از آن چشمه آب خوردندی و همه را اسپ بودی و همه بت پرست بودند پس خدای عز و جل
صالح را بسوی ایشان فرستاد چنانکه فرمود و الی ثمود اخاهم صالحا و او صالح بن عبید بن آسف بن نوح بود پس ایشان را گفت یا قوم اعبدوا الله
ما لکم من اله غیره هو انشاکم من الارض و استعمرکم فیها فاستغفروه ثم توبوا الیه ان ربی قریب مجیب ایشان گفتند یا صالح قد کنت فینا مرجوا قبل هذا اتنهانا
ان نعبد ما یعبد آباؤنا و اننا لفی شک مما تدعونا الیه مریب فصل دوم در بیان بت پرست نبودن صالح علیه السلام و نقل میکنند که صالح در میان ایشان
بت پرستیدی ایشان گفتندی که چون بزرگ شود بپرستد چون بزرگ شد ایشان را بخدای خواند ایشان گفتند که ما گفتیم که تو بزرگ شوی
این بتان را بپرستی اکنون ما را نیز از پرستش آنچه پدران ما آنرا پرستیده اند باز میداری و با این چه دعوی میکنی و میگوئی بر شکیم و صالح پیغامبر بسیار
روزگار از میان ایشان بماند و کس بر وی نگروید گفتند ای صالح ما را برهانی بنمای تا بدانیم که تو پیغمبری صالح گفت چه خواهید گفتند خواهیم از این سنگ
شتری بیرون آری با بچه سرخ موی که ما را شیر دهد تا بخوریم صالح گفت این بر خدای آسانست پس جبرئیل بسوی صالح آمد و گفت یا صالح
خدای تعالی پیش از آنکه ترا بیافرید هزار سال تقدیر کرده است دعا کن که وقت اظهار قدرتست چنانچه او دعا کرد و از دعای او کوه نالیدن
گرفت و بشکافت و از میان سنگ شتری بدان گونه که ایشان خواستند با بچه بقدرت حق تعالی بیرون آمد ایشان چون آن را بدیدند گفتند
که جادوی کرد و گروهی ملحدان گویند نشاید بودن شتر از سنگ چگونه بیرون آید و ایشان این عادت شناسند و خلاف عادت بینند ندانند
که معجزه های پیغامبران خلاف عادت باید تا معجزه بود و گرنه هیچ فایده نبود و نصیحت مذاهب بسیارست اگر شرح آن گوییم آنقدر شنیده ایم کتاب از
قانون بیرون شود و خدای تعالی جمیع مسلمانان را بسیار گناه و عذر ایشان را بر باد و بال کرد پس چون آن شتر از میان سنگ

بقدرت خدای تعالی بیرون آمد با بچه و در زمان بالغ بگردد و بعلف خوردن بایستاد و ایشان گفتند این جادوئیست پس شتر بچه بچشمه آب آمد و همه آن
آب ایشان همه بخورد و ایشان روز آب نیافتند پس سوی صالح آمدند و گفتند که ما را آب می باید صالح گفت یکروز شما را و دیگر روز شتران را و آن همه
سبب عذاب و هلاک ایشان بود پس برین بایستادند چنانکه خدای تعالی فرماید قال هذه ناقة لها شرب ولکم شرب یوم معلوم صالح گفت ایشان را
که زنهار این شتر را میازارید و مکشید چون چیزی بودنیست بخواهد بود و اول منی در پیش آمد و مردم را حرص بر خلاف نهی بسیار شود و چنانکه اول ابلیس را
گفت آدم را سجود کن مخالفت کرد و آدم را نیز مخالفت کرد که ازین گندم مخور مخالفت پیش آورد و قابیل را گفت که هابیل را میازار مخالفت
پیش آورد و هاروت و ماروت را گفت راستی کنید و معصیت مکنید مخالفت پیش گرفتند یوسف را گفت که از گرگش نگاه دارید خلاف
کردند گفتند که گرگش بخورد و پیغامبر ما علیه الصلوة والسلام گفت ابن آدم حریص علی ما منع پس چون ایشان را گفت که مکشید این شتر را ایشان
طمع کشتن کردند آن شتر سی سال درمیان ایشان باند پس صالح ایشان را گفت شما این شتر را بخواهید کشتن و هنوز از مادر نزاده است تا
ایشان دو زن را بر زنانیکه باز داشتند بگماشتند که هر که بدین نشانه پسری زاید ما را آگه کنید تا بکشیم آن زنان نگاه همی داشتند چون بدان
نشان پسر دیدندی قوم را آگاه کردندی آن پسر را بکشتندی و هیچکس سخنی نیارستندی گفتن ولیکن بر صالح دشمن شدند و نیت
کردند که صالح را بکشند پس برین که پسران ایشان را کشته بودند و مادر و پدر ایشان با صالح در نهان دشمنی میکردند و میگفتند که ما او را بکشیم
اما ازین قوم نه تن بودند که گفتندی خدای عز و جل فرمود وکان فی المدینة تسعة رهط یفسدون فی الارض ولا یصلحون و فساد ایشان بزمین آن نیت بد بود
پس مردی از مهتران ایشان بدین صفت فرزندی خواستند که او را بکشند بعضی گفتند که سخن صالح را اصلی نیست او میخواهد که باین بهانه همه
فرزندان ما کشته شوند و از و در سر با فسوس میکند و کس آن شتر را نخواهد کشت پس دست ازان فرزند باز داشتند و او آن بود که صالح
گفته بود پس آن پسر بزرگ شد و آن شتر بر داشت و قوم ثمود از آن جهت هلاک شدند و بر زمین ثمود تر از وی فرزندی مادر نزاد در قوم خویش
و تا امروز در عرب و عجم مثل زنند و گویند واقرا لناقة و آن پسر را نام قدار بود و عرب بمثل گویند اشام من القدار و آن پسر بیست ساله شد
و بجای مردی رسید و آن نه کس که پسران ایشان کشته بودند هرگاه که در آن پسر نگریستندی با یکدیگر گفتندی که اگر صالح پسران ما را نکشتن نفرمودی
امروز همچنین بودند پس آن نه کس جمع شدند و عهد بستند و سوگند خوردند از پنهان که تا صالح را بکشیم عوض فرزندان خود پس تدبیر کردند که ما
بهانه سفر بیرون می شویم و در پس کوهی بنشینیم چون شب درآید بازشهر درآئیم و روز استوار باشیم تا مردم پندارند که ما بسفریم پس شب
بیرون آئیم و صالح را بکشیم بعد از روزی چند ظاهر شویم و گوئیم که اکنون آمدیم تا کس ما را تهمت نکند چنانکه خدای تعالی و تبارک فرمود
قالوا تقاسموا بالله لنبیتنه واهله ثم لنقولن لولیه ما شهدنا مهلک اهله وانا لصادقون پس خدای عز و جل فرمود ومکروا مکرا ومکرنا مکرا وهم لا یشعرون
گفت ایشان مر صالح را مکر کردند و من پاداش مکر ایشان بدادم پس آن تدبیر کردند و از شهر بیرون شدند و در زیر سنگی بزرگ پنهان شدند
بران اتفاق خدای تعالی آن سنگ را بر ایشان بگردانید و همه در زیر سنگ بمردند چنانکه خدای تعالی فرمود فانظر کیف کان عاقبة مکرهم انا
دمرناهم وقومهم اجمعین پس روزی چند برآمد مردی از آن قوم بران راه بگذشت ایشان را همه در زیر آن سنگ مرده دید بیامد و
قوم را آگاه کرد و بیرون آمدند ایشان را بمرده دیدند و بیرون آوردند و بشهر آمدند و صالح را گفتند پس بنود که ما را بفسوس قرار کردی
تا فرزندان این مردم را بکشتیم [illegible] ایشان را [illegible] ما را این شتر بکار نیست تا او را بکشیم جمع آمدند و کسی را می جستند که آن
را بکشد پسر [illegible] گفتند [illegible] و برخاست آن را که بتقریب آب شتر بر آید و بر سر چشمه

بالیستاد و با یاران خود شمشیر برکشید و بر پای شتر زد و بیفگندش و آهنگ بچهٔ او کردند بچهٔ شتر بگریخت و بران کوه شد که با مادرش از آنجا
بیرون آمده پس صالح را خبر کردند که شتر را کشتند صالح بیرون آمد و گفت ای قوم عذاب را بیار امید که عذاب آمد ایشان پشیمان شدند
و از عذاب ترسیدند صالح را گفتند که ما نفرمودیم و نه پسندیدیم این غلام کشت اکنون چارهٔ چیست گفت بنگرید مگر بچهٔ او را دریابید که او
در میان شما باشد عذاب نیاید پس بران کوه شدند که بچه را دریابند بچه چون صالح را بدید با آن قوم بایستاد و روی سوی آسمان کرد و سه
بانگ کرد و دران کوه که بیرون آمده بود برفت صالح گفت بدانید که این شتر بچه سه بانگ کرد شما را سه روز زمان است اول روز رویها
شما زرد شود دوم روز سرخ سوم روز سیاه گردد چهارم روز عذاب آید چنانکه خدا تعالی فرمود و تمتعوا فی دارکم ثلثة ایام پس هر سه روز
همچنان شد که گفته و دانستند که عذاب آید و ندانستند که از کدام سو آید پس بانگی از آسمان بیامد که از سهم آن همه را جان از تن جدا شد
واخذ الذین ظلموا الصیحة فاصبحوا فی دیارهم جاثمین و کس از ایشان زنده نماند مگر صالح و آنکس که با صالح ایمان آورده بودند چنانکه فرمود ولما جاء
امرنا نجینا صالحا والذین امنوا معه برحمة منا و از ایشان یک کس بمکه بود کنیت ابو رغال چون آن خبر شنید همانجا بمرد پس خدا تعالی
فرمود کان لم یغنوا فیها چنان شدند گویا که هرگز درین جهان نبودند الا ان ثمود کفروا ربهم الا بعدا لثمود و صالح با آن مومنان همی بودند
تا بمردند و بعد از صالح تا وقت ابراهیم هیچ پیغمبری نبود و بیدالکه — اقلیم دوم مبدا آن موضع است که عرض آن بیست و نیم درجه باشد
و غایت درازی سیزده ساعت و ربع و طرف جنوبی او سه هزار و هشتصد و چهل و بیست فرسنگ و سه بهر هفت و طرف شمال شمالی
آن سه هزار و هشتصد و چهل و بیست فرسنگ و سدس فرسنگ است و طرف شمالی آن سه هزار و پانصد و پانصد و چهل و هشت فرسنگ
و نصف عشر فرسنگ است و از طرف شرقی و غربی او یکصد و پنجاه فرسنگ است و مساحت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد و دو هزار و شصت
و شش فرسنگ و سدس فرسنگ است رهله از بلاد افریقیه است و افریقیه و از دهم شهر عظیم دارد و اهل رهله دران قایف اند و اهل
رهله در معرفت اقدام مهارت تمام دارد بمرتبه که میان اثر قدم غریب و متوطن و مرد و زن و آزاد و بنده و گریخته فرق کنند
و درین اقلیم شهریست موسوم بهماس و هماس شهر بزرگ است از بلاد مریره و هر چهار شهریست با این سودان حبشه و شهر هماس سیزده دروازه دارد و در جانب
غربی آن نهریست که بران سه هزار طاحونه است و در داخل شهر شش صد و شصت چشمه است و در هر شهری جوی آب است
در شرق و غرب مثل آن شهریست جزیرهٔ معانه آن جزیره در بحر هند است مردم آنجا موی در سینه دارند نزدیک آن جزیره کوه است
که شب آتش عظیم بماند در روز برف و بسیار چیزی بنظر نیاید و هیچ کس نزدیک نتواند شد جزیرهٔ سقوطرا آن جزیره در بحر مغرب است
صبر و دم الاخوین از آنجا آورند و جمعی از حکمای یونان دران جزیره ساکن اند و از نسل ایشان مردم آنند که با غیر خود مواصلت نکنند

حد این اقلیم از جائی است که روز درازش سیزده ساعت و ربعی بود و وسط آنجا که روز درازش چهارده ساعت و انتهای این اقلیم
آنجاست که ارتفاع قطب سی درجه و ثلثان درجه باشد و این اقلیم بمریخ تعلق می دارد ابتدای این اقلیم از حد مشرق عن بلاد چین بود
و بر جنوبی بلاد یاجوج ماجوج و شمالی بلاد ترکستان و وسط بلاد هند و کابل گذرد پس با مضار قندهار و وسط بلاد کرمان است و سیستان
و بلاد فارس و عراق و جنوب دیار بکر و شمال بلاد مغرب و وسط ولایت شام گذرد پس بر بلاد مصر و اسکندریه و وسط فارسیه و وسط
بلاد فرزان و بلاد طنجه گذشته بحر اعظم منتهی شود مخفی نماند که چون خاتمهٔ اقلیم دوم بر شهرهای هند واقع شده لهذا در اقلیم سوم ابتدا از
احوال امصار هند و برخی از حکایات عجیبه آن دیار و اخبار پیغمبران که پس از طوفان نوح علیه السلام بوده اند و قصه های غریبه سلاطین نامدار تا
سلسله امصار هند که در اقلیم دوم گذشته منقطع نشود بعد از آن احوال دیگر بلاد مخصوصه این اقلیم را توام خواهد آورد بدانکه هندوستان
ولایتیست وسیع مملو از معدنیات متنوعه و نباتات مفیده و حیوانات عجیبه الشکل و همه جا آباد و از عمارات و گلشنها و باغات فرح افزا و
مزروعات سرسبز و انهار خوشگوار و جویبار روان و گل و میوه فراوان و حدودش برین گونه که جانب شرق بنگاله و سمت جنوب دکن
و طرف مغرب تتّه و دریای شور و سوی شمال کوهیست کلان که انتهایش نه پیداست و بزبان هند او را دهولاگر نامند چه سنگ آن کوه
همه سفید است راقم حروف وقتی از سمتی که متصل دامن کوه مذکور است بیشتر رفته بود از آنجا کوه دهولاگر مشاهده کرده بود بآن عظمت
کلانی کوهی ندیده و از آنجا چنان صاف بنظر می آید که گویی مسافت پنج شش کروه داشته باشد اما مردم آن نواح روایات مختلفه
می گفتند که چهل کروه از اینجا مسافت می دارد و دیگری می گفت که چهل روزه راه است و زیاده بر اینکه بسیار دور است و کسی آنجا
نرفته و کوه قاف عبارت ازین باشد بالجمله در هند موسم برشگال که آغازش از تحویل آفتاب ببرج جوزا و انتهایش باخر تحویل آفتاب
ببرج سنبله باشد و این چهار ماه شود که بهندی اساره ساون بهادون کنوار نامند و در هندوستان اکثر مدار زراعت بر باران است
و از شهرهای هند در اقلیم اول جزیرهٔ سرندیب است و در اقلیم دوم و سوم بیشتر از امصار هندوستان مشحون است چنانچه در اقلیم دوم
از شهرهای هند در قلمرو دکن بیان گشته و در اقلیم چهارم کابل و کشمیر از شهرهای هندوستان است و این برابر آن است که از چندگاه
بخصوص از عهد محمد بابر بادشاه و پسرش همایون بادشاه و محمد اکبر بن همایون بادشاه و غیره چنانچه مذکور شود. و در ضبط تسخیر سلاطین
هند ماند بنابر آن در هندوستان می نویسند اما در حقیقت از شهرهای ترکستان است راقم حروف بعد گذارش نمونهٔ از عجائب احوال
سوانح هند و ان امصار هندوستان آنچه در اقلیم سوم می شمارند بیان خواهد کرد باید دانست که هندوان بر قدیم عالم قائل اند

اعتقاد دارند که عالم قدیم است و همچنین بر تناسخ متفق اند صاحب مرآت الاسرار در طبقهٔ هفدهم در احوال شیخ سعد الدین حمویه از کتاب هنود می نویسد که به اعتقاد حکمای هند پیش از خلقت افلاک و عناصر اول مخلوقی که بوجود آید برهماست و بنظر راقم حروف رسیده که محمد دارا شکوه برهما را در رسالهٔ مجمع البحرین تعبیر بجبرئیل کرده بالجمله چون حق تعالی کرهٔ زمین را بر کرهٔ آب اشکار اگردانید از زمین میان آب بشکل گل نیلوفر پدید آمد پس بفیض افلاک و عناصر وجود برهما از گل مذکور که زمین باشد پدید آمد و بحمد و ثنای قادر مطلق مشغول شده و عمر طبیعی برهما صد سال آنجهانست و سبب ایجاد جمیع مخلوقات اوست و در عمر او چندین هزار هزار بار زمین در آب غرق میشود و عالم معدوم مے گردد و بفرمان الهی باز از سر نو پیدا می شود و جمیع حکمای هند متفق اند چنانچه که روز و هفته و ماه و سال دایر اند و پے یک دیگر می آیند و میروند همچنان هر چهار زمانه که عبارت از هر چهار جگ باشند نیز دایر اند و معطل هرگز نمی باشند و مدت هر چهار جگ موافق سالهای آنجهان دوازده هزار سال اوست و موافق سالهای دنیا چهل و سه لکه و بست هزار سال میشود بحساب راقم حروف یک روز و نیم گهری پا و گهری و یازده پل آنجهان یک سال و ده روز و سه پاس و دو گهری و پاو گهری و نیم پاو گهری و دو پل این جهان می شود و شصت پل و بقول ضعیف شصت و چهار پل را ایک گهری نامند القصه چهل و سه لکه و بست هزار سال اینجهان که عبارت از دنیاست از ان جمله زمانه اول که ست جگ است رفته آوان هفده لکه و بست و هشت هزار سال دنیاست و درین دور جهانیان جمله براستگوئی و پرهیزگاری و دور از فسق و فجور باشند و آنانکه درین دور باشند عمر طبیعی آنها یک لکه سال باشد و زمانه دوم که تریتا جگ نامند مدت آن دوازده لکه و نود و شش هزار سال دنیاست و درین زمانه خیر بر شر زیاده باشد و آنانکه درین دور باشند عمر طبیعی آنها ده هزار سال باشد و زمانه سوم که دواپر جگ گویند امتداد آن هشت لکه و شصت و چهار هزار سال دنیاست و درین دور خیر و شر برابر بود یعنی یکحصه خیر و یک حصه شر و عمر طبیعی مردم این جگ هزار سال باشد و دور چهارم که آنرا کل جگ گویند مدت آن چهار لکه و سی و دو هزار سال دنیاست و درین زمانه کار جهانیان اکثر دروغ و ناراستی باشد و عمر طبیعی مردم این دور صد سال هست و این هر چهار جگ را ایک جوگری نامند و چهار زمانه و چهار دوره نیز گویند مدت یک روز برهما هزار جوگری جگ مذکور است و همان قدر شب برهماست چون یک روز برهما که هزار جوگری جگ است بآخر می رسد تمام میشود تمام زمین در آب غرق بود و آنرا پرلو می گویند برهما در عالم مثال رفته در خواب می رود پس آن قدر مدت در روز برهما بود همان قدر مدت در شب خواب می کند و باز صباح می شود و آب خشک می گردد و برهما از خواب بیدار شده شروع در آفرینش مخلوقات می کند همچنین سه صد و شصت شبانه روز که می گذرند یک سال از عمر برهما تمام می شود و این چنین صد سال عمر برهماست و چون برهما صد ساله میشود می میرد آن زمان اثر از عالم و عالمیان نماند آنرا مهاپرلو گویند و باز حق تعالی از کمال و قدرت و حکمت خویش برهمای دیگر پیدا می کند جمیع مخلوقات بدستور سابق موجود می گردد و تا حال هزار برهما بیشتر گذشته اند و این برهما هزار دیگر است که پنجاه سال و نیم روز از عمر او گذشته است درین مقدمه حکمای هند سخنهای بسیار گفته اند و کتبها نوشته اند لیکن آنچه معتمد ایشان بود تحریر یافت و بعضے حکمای بے تعصب آنقوم از بید یعنی کتاب آسمانی خود چنین روایت کرده اند که چون [illegible] هزار سال از زمانه دواپر باقی نماند قادر مطلق از کرهٔ خاک به ترکیب عنصر بفیض نور ماهتاب و سها نام یعنی آدم صفی الله را پیدا گردانید فردی خجسته اساس و جامع علوم و صاحب جمال و خوش قامت و عاقل و غیور باشد و زنش از ان [illegible] پیدا [illegible] اولاد خوب و بی شمار پیدا شود

در رفته رفته در زمانه کلجگ خلقت قدیم بروز بروز بقدر کم گردد و تمام ربع مسکون از انهار شود و در هر وقت از اولاد آدم به تقرب
الهی ممتاز باشند و دیگران را هدایت نمایند و قوم جنیات را از قوت اسمای الهی مطیع خود گردانند و بعضی بمرتبه سلطنت و ریاست
رسند اما بهترین اولاد او جماعت باشد یعنی محمد که در زمانه کلجگ پیدا شود مقرب و محبوب خدا گردد و بمرتبه کمال رسد و بتدریج تمام
خلایق متابعت او نمایند سجده که بعضی ملایک و اکثر قوم جن فرمانبرداری او کنند و در زمانه کلجگ متابعان او چنان غالب شوند که
معبد ها و تیرتهای اهل هند را منهدم و معدوم گردانند و آب دریای گنگ هم غایب شود و بعد از آن از مشرق تا مغرب یک هندو
بنظر نه آید پس این دین بکمل رسد و بعد از آن بتدریج در آخر زمانه کلجگ اعمال خیر مطلق نماند و مردم برنگ حیوانات زندگانی
نمایند آنزمان باران از آسمان نبارد و نباتات تمام خشک گردد و زمین سیاه مثل انگشت گردد و چشمه ها و جویهای آب نماند ناچار
جمیع جانداران هلاک شوند و چند مدت عالم تاریک و بیرونق بماند تا آنکه دور کلجگ تمام شود و آن زمان ابری سیاه با مهابت و وقار
ظاهر شود و بر تمام ربع مسکون باران بصورت آب منی بیارد و یکبار تمام عالم سرسبز و خورم گردد و جمیع جانداران گذشته با اجسام مثالی
آشکار شوند و قادر مطلق هر کدام موافق کردار آنها بعد از عتاب و خطاب بعضی را در بهشت و بعضی را در اعراف و بعضی را در دوزخ
جای در عالم مثال متعین گردانند بعد از آن دور زمانه ست جگ در آمد و بر همان دستور سابق ماند حق تعالی باز بدستور شروع در پیدایش مخلوقات
بماند پس درین صورت پرلو که عبارت از قیامت است سه طریق باشد یکی پرلو کبیر است که برهما بمیرد و دوم صغیر است که یک روز برهما تمام
شود و سوم پرلو صغر است که بعد از تمامی هر چهار جگ مذکور روی نماید چنانچه گذشت حکمای هند دران مقدمه سخن بسیار گفته اند و نوشته
اند که عقل از ادراک آن حیران است با آنکه از صفای ریاضت بفیض موهبت الهی از نور معرفتش گذشته دیده بصیرت عارف از نور
معرفتش منور نگردد این اسرار موافق و مطابق واقع کشف نگردد شنیده کی بود مانند دیده * بفهم قسم از کتاب جوگ بسشت
که در عقاید هنود معتبر است و محمد دارا شکوه آنرا از زبان هندی بفارسی ترجمه نموده طریق آفرینش مخلوقات می نویسد برهما که پیدا کردن مخلوقات
از او متعلق است و زن او سرستی نام دارد چون زن مذکور از شوهر خویش که برهماست حامله شد اول مولود ایشان بر آن زمان
زن موصوف از مباشرت خجل و از درشتین متالم شده از شوهر متنفر گشت و از وی بگریخت و در لباس صورت اسپ خود را پنهان ساخت
یعنی صورت اسپ گرفت شوهرش هنگام غلبه شهوت او را تلاش کرد آخر بدن اسپ او را یافت برهما نیز بصورت اسپ شده با او مباشرت
نموده و از آن اسپ متولد شد و زنش نیز بار بصورت خر رفت شوهرش باز بدستور بهمان بدن ملبس شده و با او جماع کرد خر پیدا شد
همچنین هر بار زنش از خجالت و ترس در مدتی از آمدن حیوانی چه بری و چه بحری و چرند و پرند از خرد و بزرگ آنچه در عالم مثال
بود مهیا شد و شوهرش بهمان بدن ملبس شده با او مباشرت نمود و یک متولدی پیدا می شد و بدینصفت دنیا معمور و معمور گشت و دیگر در
کتاب مرآت الاسرار در احوال شیخ سعد الدین حمویه مذکور می نویسد که در شرح دیوان امیر المومنین علی مرقوم است چون منطقة البروج
بر معدل النهار منطبق شود کره آب از احاطه کره زمین طغیانی کند یعنی زمین در آب فرو رود آن زمان بعضی بر روی زمین نماند بعد از آن
خطاب حق تعالی یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی رسد یعنی زمین فرو بر آب را و ای آسمان باز گردان که فرو گذاشته و منطقة البروج از
معدل النهار جدا شود و زمین منکشف گردد و حق سبحانه تعالی بحسب تاثیر اوضاع فلکی که بیشتر اقتضای خلق آدم و اولاد او می گردد
و بار دیگر انسان افراد انسان وغیره کنند و بقول حکمای یونان این مقدمه بعد از بست و چهار هزار سال روی می دهد اما شخص منشی

نباید که مراد از سالهای مذکور سال الٰهی که عبارت از سالهای آنجهان است یا سالهای زمانی که عبارت از سالهای دنیاست بهر کیف
درین صورت اگر در میثاق و روز حشر تکرار تا واقع شود بقدرت قادر مطلق دور نیست جامع فضایل مولانا می احمد رحمة علیه در تاریخ حکما میگوید
که جماعتی از حکما بلکه کل ایشان ابتدا و انتهای آفرینش را منکر اند که عالم ذات واجب الوجود است هرگز نبود که نبوده و هرگز نباشد که نباشد
و بلفظ اگرچه ذات واجب الوجود را وی ابتدا و انتهای گویند اما ابتدای عالم آفرینش را الیقین نکرده و حکمای هند و چین و ختن و ختائیان
و فرنگیان ابتدای خلقت از هزاران هزار سال درگذرانیده اند و اعتقاد با ایشان نیست که پیشترین آدم بوده اند هر یک بلفظی موصوف
چنانچه آدم صفی الله مثل آن و چون نسل یکی منقطع می گردد و دیگری وجود می گیرد و مؤید این اعتقاد است آنچه شیخ
محی الدین عربی در باب سه صد و هشتاد و یکم در فتوحات مکی از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نقل می کند که آن سرور فرمودند ان الله
خلق مائة الف آدم یعنی بتحقیق خدا تعالی پیدا کرده است یکصد هزار آدم هم درین باب حکایت نقل می کنند که آن
سه ورق مو که مراد وی بعضی مشاهدات عالم مثال که بعضی از اولیاء الله در طواف بیت الحرام
روی نمود چنین ظاهر شد که جماعتی همراه من طواف می کردند و من ایشان را نمی شناختم در انتهای طواف با من گفتند که ما نیز قبل ازین چند سال
طواف خانه کعبه کرده ایم چنانچه الآن شما می کنید شیخ گفت که من چون این کلمه شنیدم در خاطر من گذشت که ابدال عالم مثال اند و مقارن آنها
حضور یکی از ایشان جانب من نگاه کرد و گفت که من از جمله اجداد تو ام پرسیدم که چند سال است که دار دنیا را نقل کرده اند فرمود که از فوت من چهل هزار
سال گذشته من از روی تعجب گفتم که از ابتدای خلقت آدم تا این وقت هفت هزار سال نگذشته فرمود که از کدام آدم تو میگوئی اما این آدم
که در دوره اول این هفت هزار سال خلق گشته شیخ می فرماید که مرا این وقت این حدیث رسول که سابق قلمی شد مضمون آنکه حق سبحانه تعالی
هزار آدم مانند ابو البشر خلق کرده بخاطر رسید بعد از ان شیخ می فرماید می تواند بود بنا بر علی هذا که بعد از انقضای هر دوره از دورات سبعه
سیاره نسل یکی منقطع می شود و دیگری خلعت وجود می پوشد و از وی نیز مانند اول نسل حاصل می آید فهذا منافات بحدوث عالم و
فنای آن بالآخره ندارد چه اراده فاعل مختار هرگاه که این وضع مسمی بعالم تعلق گیرد و فنای آن مانند ایجاد نسبت بذات او ممکن پس
تواند بود بالآخره چنانکه انبیا و رسل خبر داده اند بدین موضع سر بقیام قیامت منتهی می گردد و دران روز حق تعالی جمیع افراد مسمی
آدم و اولاد ایشان بر وجهی که تفصیل بر جمیع در کتب سماوی مسطور است یکبار حشر نماند و این نسبت بفاعل مختار هیچ اشکال ندارد و الله اعلم و
بعضی از محققین حکما در بیان طول اعمار مردم سابق و قصر اعمار مردم این زمان گفته اند این سخن است که چون حکیم علی الاطلاق که مبدا
و موجد جمیع کائنات است اقتضای آن نمود که اجرام علوی مؤثر باشد در اجساد سفلی و از جمله اجرام علوی سبعه سیاره اند که تاثیر آنها
در سفلیات متحقق است لهذا اجرام علوی را در اصطلاح حکما آبا و عناصر اربعه را امهات می گویند و آنچه از تاثیر علویات در سفلیات و امتزاج
سفلیات با یکدیگر حاصل شود آنرا موالید ثلاثه که عبارت از معدن و نبات و حیوان است می نامند و می گویند که مدت سلطنت و ظهور
آثار هر یک ازین سبعه سیاره هزار سال دنیاست و چون حضرت ابو البشر در دوره زحل با آخر زمانه سوم که دوره او است خلعت وجود یافته
عمر او و فرزندان او که دران دوره متولد شدند بسیار می بود چنانچه عمر آدم هزار سال رسید و همچنان عمر فرزندان او دراز بود و چون از زمان
ظهور دولت حضرت محمد خاتم الانبیا در دور قمر و زمانه چهارم یعنی بدور کلجگ بوده است اکثر لهذا عمرها میان شصت و هفتاد می باشد
و بعضی تا صد سال می رسند چنانچه آنحضرت فرموده اند که اکثر اعمار امتی ما بین ستین و سبعین لهذا تحقیق علما آنست که چون این هزار

هفتم باتمام رسید هفته از ایام آلهی که هر یک روز از آن عبارت از هزار سال است باتمام خواهد رسید پس باید دانست که ایام آلهی نزد
ایشان بر دو قسمست صغار و کبار و صغار بایام زمانی یعنی دنیا تعبیر کنند و از کبار بایام آلهی و تکمله این تعبیر در کتب مسطور است و یوم زمانی
که عبارت از یوم صغیر است هزار سال است چنانچه در آیه کریمه برهان بود که هر یک کالف سنة مما تعدون یعنی بتحقیق روزی به نزد پروردگار
تو هزار سال است و یوم کبیر از جمله ایام آلهیه عبارت از پنجاه هزار سال است تعرج الملائکة والروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف
سنة یعنی بالا روند فرشتگان و روح بسوی الله تعالی در روزی که مقدار آن پنجاه هزار سال باشد و انست بران بر تقدیر رفع نباشد
میان دو لفت که مقر سناظره است و در فتوحات مکی می نویسد که یوم آخرت پنجاه هزار سال است و یوم عالم میان هزار سال دنیاست و اینکه
حکمای هند بر تناسخ اجماع دارند صاحب مرآت الاسرار در احوال شیخ اوحد حامد الکرمانی حقیقت تناسخ روح می نویسد و آن اینست
که شیخ موصوف مردی بسیار بزرگ بوده است و صحبت شیخ محی الدین ابن عربی رسیده و شیخ محی الدین در باب هشتم از فتوحات مکی از وی حکایت
نقل کرده است که شیخ اوحد کرمانی گفت که در جوانی خدمت شیخ رکن الدین سجاسی مرشد خود می کردم در سفر بودم شیخ در عمارت
نشسته بود حرارت شکم داشت چون بجای رسید که آنجا بیمارستان بود درخواست کردم که اجازت دهد تا دارو بستانم که نافع باشد چون
اضطراب من دید اجازت داد رفتم و دیدم که شخصی در خیمه نشسته و ملازمان وی بپا ایستاده و پیش وی شمع افروخته اند وی مرا نمی شناخت
و من نیز او را نمی شناختم چون مرا دید برخاست و پیش من آمد و دست مرا گرفت و گفت حاجت تو چیست حال شیخ خود باز گفتم فی الحال
دارو حاضر کرد و بمن داد و با من بیرون آمد و خادم وی همراه من شمع می آورد برسیدیم بر شیخ آنرا بدید سوگند بر وی دادم که باز گرد و چون
وی بازگشت من بخدمت شیخ آمدم و دارو گذرانیدم و آن اکرام وی را گفتم شیخ تبسم کرد و گفت چون اضطراب تو دیدم مرا بر تو شفقت
آمد لاجرم ترا اجازت دادم و اینجا رسیدی ترسیدم که آن شخص امیر موصوف است بتو التفات نماید و شرمنده شوی لهذا از هیکل خود مجرد شدم
و بصورت وی بر آمدم و در موضع وی نشستم چون تو آمدی ترا گرامی داشتم و کردم آنچه دیدی مؤلف مرآت الاسرار می نویسد که این قسم
تصرفات از اولیای کمال عجب نیست حق سبحانه تعالی استعدادی خاص و تصرفاتی مخصوص به روحانیات این طائفه در اعیان نامه
داده است پیش از وجود عنصری روحانیت ایشان بقوت ولایت معنوی تصرف می کنند چنانچه حکایت دشت ارژن معروف است
که روحانیت علی ع دویست سال پیش از ولادت خود وجود مثالی گرفته سلمان فارسی را از شیر نجات بخشیده و حالا هم روحانیت
کاملان در هر امور بر اهل بصیرت امداد و صریح واقع می شود بلکه روحانیات کمال گاهی بر ارباب ریاضت چنان تصرف فرمایند فاعل
افعال او می گردد و این مرتبه را صوفیه بروز می گویند و در شرح دیوان علی ع و دیگر کتب صوفیه می نویسد که اکثر حکمای اشراق و هنود بر تناسخ قائل
اند می گویند که نفوس ناقصه انسانیه متردد اند از بدنی به بدنی منتقل میگردند تا کامل شوند در وقت کمال قطع تعلق از ابدان می کنند
و مذهب قدما را آن بود که هر نفس را در آخرت بدنی هست مثالی مناسب اعمال و اخلاق او بعضی بصورت انسان و بعضی بصورت
حیوان و بنای ایشان پیدا شده اند که سخن در بدن عنصری است و آن غلط است و بعضی سخنان صوفیه هم به تناسخ دارد و انسان العبد
طوایف اند و به بروز قایل حضرت شیخ نوربخش می فرمایند که فرق بین التناسخ والبروز آنست که چون روح از بدن عنصری انتقال
فرماید و در بدل حمل چهار ماهه و شصته باشد در رحم او نزول نموده وجود جدید موافق معتاد اهل عالم گرفته ظاهر شود این را تناسخ گویند و
بروز آنست که روحانیت کمالی در بدن کاملی تصرف نماید و فاعل افعال او شود چنانچه ذات الوهیت بصورت انسان

برشجره بر موسی تجلی کرد و بلسان حال فرمود انی انا ربک و سید حسینی در شرح فصوص الحکم می نویسد که نزد محققان تحقیق است که محمد بود که
بصورت آدم در مبدأ اظهار شد و هم او باشد که در آخر بصورت خاتم برآمد این را بروزات کمال گویند نه تناسخ و بعضی هم برآنند که روح
عیسی در مهدی بروز کند که نزول عبارت ازین بروز است مطابق این حدیث صلعم لا مهدی الا عیسی بن مریم والله اعلم و بعضی ارباب تحقیق
تحقیق می کنند که بقایای این عالم صوری تا مدت چهار دوره است چنانچه مفصل در احوال شیخ سعد الدین حمویه نوشته شده است
پس تا سه دوره ملایک ارضی و حیات درین عالم متصرف بودند و عمل تناسخ دران قوم معمول بود و در دوره چهارم حق تعالی عمل تناسخ
مطلق منسوخ ساخته چون جمیع اولیا و انبیا در دوره چهارم بوجود گرفته اند ازان جهت رد تناسخ نمودن بر ایشان واجب شد و
بروز در هر وقت بوده است و آن حال نیز پیش اهل بصیرت هویدا است و هم آنجا می آرد که اعیان نامه مظهر اسمای الهی که فیض اقدس
بسوی آنهم بدو میرسد و فیض مقدس آنرا گویند که از اعیان نامه بوجود ناشی میشود و عالم مثال مظهر اعیان نامه است و این عالم مظهر عالم
مثال است پس همان یک حقیقت واحد است که بصفات متعلقه بصورت لطف که اعیان نامه ظهور نمود باز بکسوت لطیف در عالم مثال
بصورت جمیع اشیا هویدا گشت و باز بتدریج درین عالم شهود که حادث و دنیا نیز گویند بانواع صورت مختلف بکسوت کثیف ظاهر شده
است و نشود یا آنکه این دوره چهارم تمام گردد و قیامت صغری بر جمیع موجودات بر سبیل تفاریق ظاهر شود و حقیقت عالم کبری در عالم خود است
الهی مستور است و سیر بعضی سالک تا آنجا بود و سیر در سیر در مناهویت مطلق الوست و قال النبی صلعم اللهم ما نخرا نتهے پوشیده نماند که
متوطنان هندوستان اکثر بت پرست اند و هر نوع هر کسی که خواهد بماند سعی و تکلفی نمی باشد از عبد الله بن سلام منقول است که گناهی
زاد و خیره و آتش ... اند یکجزو آنرا در هندوستان و یکجزو آنرا بباقی جهان داده اند و مصداق این سخن آنکه ساکنان ممالک دور دست چون روم
و فرنگی و زنگی و ایرانی و تورانی همه در هندی آمده رفته رفته هندی ... می شوند و مغلسان و بینوایان بدولت می رسند شخصی
خوش گفته بیت شب را برای رخصت تن آفریده اند ... در هند می توان دو سه روزی نفس کشید ... و خدا تعالی نیز در کلام مجید میفرماید و جعلنا
اللیل لباسا آه و از جهلا مردم هند عبارت از هند و ایکی آنست که چون در جنگ با دشمنان آن مغلوب مخالف و دشمن شوند عورات و اطفال را کشته و کالای
خانه بسوزند و دست بشمشیر برند و جنگ کنند این امر را تا شدن بزبان ایشان جوهر گویند که کنند و این امر اکنون بنوعی
دیگر است چه در مغلوبیت زن و بچه باشند و بهیئت اجماعی حمله بر مخالف آرند و دست بردی کرده جان بسلامت بیرون برند و از انواع
در میان زمینداران دهیات شایع است و زنان هنود را با شوهر خویش محبت آن قدر باشد که اکثر زنی را شوهر بمیرد او خود را
بلباس و زیور مثل عروس آراسته شادی کنان در آتش بسوزاند این چنین سوختن را بزبان ایشان ستی می گویند و زنانی که در خود
جرات سوختن نیابند در لذات نفس خود چون نان کل و شرب و آرایش و زیور هرگز تکلفی نکنند و به بدترین اوقات عمر خود را بسر برند
و شوهر دیگر کردن میان ایشان رسم نیست و در مذهب ایشان درست نباشد و هنود را مهر بعضی است و از ان جمله یکی است که همه ذکور و
اناث هر روز که از خواب برخیزند اول غسل کنند بعد از ان بعنوان بپاره ستر عورت که آنرا اهل اسلام لنگی گویند بزبان ایشان دهوتی نامند بنشینند
و بتان را در پیش نهند و پوجا و سمرن و در میان پوجا و سمرن یعنی عبادت و نام خدا و بزرگان دین خود بر زبان آرند و کلام دیگر نکنند و در میان
بسرخ راه نمایان دین خویش که مهادیو و پاربتی و رام و لچمن و غیره باشند کنند راقم حروف از هنودان شنیده و فهمیده در باب
بت پرستی حکایتی پرسید گفتند که ما خدا را شریک نمی دانیم و نه پرستیم و این بتها صورت راه نمایان دین ما ست

ق اقوال ارباب از اهل تحقیق

ق بیان قول شیخ سعد الدین حمویه

ق قول عبد الله بن سلام

(بیان ستی)

وقت پرستش پیش خود داشته تصور هیکل ایشان کرده خدا را پرستش می‌نمایم چنانچه شما وقت عبادت بر رخ پیر و مرشد خود می‌کنید لیکن
مردم جهان ما را بت‌پرست می‌گویند باالجمله چون از پرستش پیش خود داشته بر دارند اکثر مفلس و بیچارگان و یا آنکه پخته دست
کسی نخورد و بیچارگان برهنه شده طعام بپزند بدین طریق که اول قدری زمین را جاروب کرده به سرگین گاوی که در صحرا یا در چراگاه چیزی
نخورده باشد بمالند بعقیده ایشان پوتر بفتح بای عجمی و واو مکسوره و تای فوقانی مفتوحه و رای مهمله پاک و صاف باشد و آن
جای سرگین مالیده را چوکه بفتح جیم عجمی و واو مجهول و کاف و تازی های متصله گویند و اگر سرگین نباشد اندک آب بر آن بپاشند و چون
طعام پخته شود همانجا برهنه سر یا یک لنگی بسته بنشینند و طعام پیش رو گذاشته ادعیه مقرره بر خوانده تناول کنند و نیز از بانات
و شال لباس پوشیده و یا بر دوش افگنده خوردن جائز دانند دیگر آنکه اگر کسی اندرون چوکه یا چیزی از بیرون چوکه اندازد آن
طعام چهوت بضم جیم عجمی متصله و واو و تای فوقانی متصلین یعنی نجس و ناپاک شود و از آن نخورند و بکار ایشان نیاید باالجمله چون از
خوردن فارغ شوند لباس پوشند و بکار حرفه و کسب های خویش پردازند و ایضاً از زن حایض پرهیز کنند و تا زمان حیض کارهای
خانه از و نگیرند و ظروف و طعام و غیره آنرا جدا دارند تا که از حیض پاک شود و غسل کند همه کارها باز دهند و معروف است که پارسیان
شب و روز را بیست و چهار قسمت کرده اند و هر کدام را یک ساعت گویند و هر ساعت را شصت قسمت کرده اند هر کدام را یک دقیقه
اعتبار کرده اند که شب و روز یک هزار و یک صد و چهل دقیقه باشد و مقدار دقیقه آنست که کسی فاتحه بسم الله بخواند اهل هند
روز را چهار و شب را چهار قسمت کرده هر قسمت را پهر نامند که مجموع یک شبان روز هشت پهر باشد و هر شبان روز را شصت قسمت
کرده اند و هر کدام را یک گهری نامند و هر گهری را شصت قسمت کرده اند هر یک را پل می‌گویند و کل شبان روز سه هزار و شش صد
پل بوده باشد و مقدار پل را برابر چشم زدن و باز کردن گفته اند ایضاً اهل هند هشت برنج را یک رتی گویند و سه جو میانه نیز یک رتی باشد
و رتی عبارت از حبه سرخ است و آن را بهندی گهنگچی گویند و هشت را یکماشه اعتبار کرده اند و چهار ماشه را یک ټانک که سی و دو رتی و
دوازده ماشه را یک توله است که توله بچه شش گویند که نود و شش رتی باشد و پنجاه توله را یک آثار اعتبار کرده اند و از این آثار قدیم
است که از بیست و پنج تنگه خام در وزن و این اکثر در شهرهای کهنه رایج است و چهل آثار را یک من و دوازده من را یکمانی و صد
مانی را مناسه نامند پوشیده نماند که وزن آثار غله در هر ملک و اعصار اختلاف بسیار می‌دارد چنانچه اکنون در دیار راقم حروف
یک آثار هشتاد و چهار توله باشد ایضاً صد هزار را یک لکهه خوانند و ده لکهه را ایوت و ده ایوت را که صد لکهه باشد یک کرور
نامند و صد کرور را یک ارب و صد ارب را کهرب و ده کهرب را یک نکهرب و ده نکهرب را پدم نامند و صد پدم را
سنکهه خوانند و ده سنکهه را اهسندر و کوره نیز نامند ایضاً در بید یعنی کتاب هنود بسیاری از علوم و فنون مندرج است و از همان
کتاب گویند اول در عالم غیر از آب چیزی نبود حق تعالی از آن آب گل نیلوفر پدید آورد و از میان آن گل برهما که در عقیده آفرینش بر جسم
ایشان است آن در صورت انسان ظاهر شد چنانچه او را چهار دهان بوده بالقا از هر دهان او بید بر آمده و آن چهار بید باشد
ججر بید و سام بید و اتهرین بید و رگ بید نامند و هنود را بر چهار بید عمل است و گویند که در یکی بید از بیدها از تحقیق نیز خبر داده است و بعضاً
هنود از بیدها می‌اندکو علوم و فنون بسیار بر آورده اند و آن بر عجم ایشان وسیله هدایت خلایق است و بنا بر آن برهما از آن کتب بسیار
علوم استخراج کرده اند اول بیان توحید و احد مطلق و معرفت یگانه بر حق نوشته اند و آن علمی است الهی که کتب شاستر یعنی

بیان ... پرستش
بیان خوردن طعام و بقای ناخوردان
بیان ساعت و وزن و اعداد اهل هند

شش کتاب ازان برآورده اند

گروه اول گویند که در موجود شدن هر چیز سه شرط باید فعل و سبب و فاعل چه فعلی و کاری را فاعل حقیقی بدون سبب نکنند اگرچه هرچه بخواهد بکند که فاعل معبود مطلق است اما ارادت الله چنین جاری شده و عبد را هیچ اختیاری نیست چون گل بدست کلال هرچه آنکه خواهد از ظروف وغیره بسازد گل بدست او مجبور و بے اختیار

دیگر فرقه گویند هرچه که بنظر مے آید فنا پذیر است و روح باقی است یعنی نفس ناطقه لبیعا و مجرد است پس سعی کنند که روح از محسوسات مجرد شود

دیگر فرقه سوم گویند هرچه هست زمانه و وقت است چه همه بر وقت معهود می شود و اینها زمانه را اسم پرستند ٭٭ ٭٭ ٭٭ ٭٭ ٭٭ ٭٭

دیگر گروه چهارم گویند که حبس نفس یعنی دم عامل شوند که آن نور باطن را مشاهده کنند چون حبس دم بمرتبهٔ انحصار رسانند به هوا پرند و بر آب روند و بر خطرات قلوب مردم آگاه شوند و از ماضی و مستقبل خبر دهند و عمر دراز یابند

شش جمعے گویند که عالم عین ذات است و این کثرت پیش از وهم اعتبار نیست هرچند عالم در لباس غیریت جلوه نموده واز وست لیکن همه اوست چون زیور از زر

گروه پنجم گویند هرچه هست عمل است چه کشت و زراعت کارند درود و هرچه کارد همان درود یعنی این همه خیر و شر و نیک و بد و بهشت و دوزخ نتیجه اعمال است که درین جهان و بدان جهان بعامل میرسد و همچنین دیگر دهرم شاستر از بید برآورده اند و آن عبارت از متنوعه و چاره گری عصیان و اقسام نیکوکاری و مثل آنکه اسلامیان آنرا فقه گویند همچنین کرم شاستر و آن علمی است که ازان تشخیص مانند بیماری بدنی را که عارض ابدان شود چون قایل تناسخ اند گویند این بیماری فلان عمل که در جنم پیشین یعنی ولادت سابق سرزده اکنون درین جنم یعنی پیدایش حال بمکافات آن مبتلا گشته و عجب بر آنکه چارهٔ آن از خیرات و خواندن افسون همان کنند و ازان شفا رود و هر دو دیگر هژده پران یعنی تواریخ که متضمن است بر احوال قدسیه و عالم ملکوت و پیدایش جهان و جهانیان و احوال قیامت صغیر و کبیر و اخبار بادشاهان ماضی و مستقبل و حال وغیره و دیگر بیاکرن و آن علمے است از صرف و نحو در تحقیق الفاظ و اعراب وغیره و دیگر بیدک بدیا و آن طبابت که احوال صحت بدنی و مرض ازان دریافت شود و بالعلاج پردازند و دیگر جوتک بدیا یعنی علوم نجوم و دیگر سامدرک یعنی علم قیافه ازان بر احوال نیک و بد انسان از خطوط جبهه و دست و پا وغیره هیئت و صورت انسان دریافت نمایند و دیگر لیلاوتی و آن علم هندسه و حساب است و دیگر شگون بدیا و آن علم است که از آواز مردم و جانوران و طیور و دواب وغیره خبر گرفته از تواریخ حال و مآل اطلاع دهند و دیگر سر بدیا از رفتن انفاس بینی عجیب و غریب است احوال نیک و بد سائل گذارش کنند و دیگر آگم بدیا آن علم است افسون و جادو و دوست کردن دشمن و دشمن گردانیدن دوست را و تسخیر ساختن جنه و علاج اقسام بیماری با فسون و دیگر اندرجال بدیا و آن علم نیرنجات است و طلسمات و تسخیر قلوب بزرق و دیگر تبدیل صورت یعنی سیمیایی و داخل کردن روح خویش در جسم دیگران و امثال آن تعلق بدین علم دارد و دیگر رس بدیا یعنی کشتن سیماب و خاکستر ساختن زر و سیم و منطرفات و معدنیات و دیگر گاڑر بدیا و آن علمی است از افسون مار و کژدم و رهانیدن از گزند اینها و حاضر ساختن اینها با فسون و دیگر دهنک بدیا آن علم تیراندازی است بهندی کمان را دهنک و تیر را بان

تیهر نامند و دیگر رتن پرکهیا یعنی علم جواهر شناسی و دیگر سنگ بدیا یعنی علم تعمیر خانه و مکان و هر گونه خاصیت آن از نیک و بد
دانستن و دیگر گج شاستر یعنی دانستن عیوب و امراض فیل و علاج آن و دیگر سالوتر بدیا یعنی شناختن عیوب و بیماری اسپ
و علاج آن و دیگر گاندهرپ بدیا یعنی دانستن علم موسیقی و نغمه و سرود و معرفت اصول و فروع آن و رقص که آنرا بزبان
هندی سنگیت نامند و هم سنگیت نوعی از اقسام رقص است و دیگر نت بدیا یعنی بازیگری و رفتن بر رسن به هوا و امثال آن و دیگر
کوک بدیا و آن علمی است که دانسته شود بدان احوال مردان و اقسام زنان که آنرا ناتکا بهید گویند ایضاً معرفت زنان از
پدمنی و چترنی و هستنی و سنکهنی و هنگامه عشق و محبت میان زن و مرد و قصص و حکایات انگیختن و دیگر کام شاستر و آن علم کوک
است که عبارت از انواع اشکال مجامعت و انگیختن شهوت زن بجال و گویند هشتاد و چهار گونه طریق جماع است و سوای زبان
طریق هر یک و اشکال مقلوب ساختن زن در مباشرت با انزال و فرود آوردن منی زن و فریفته گردانیدن معشوقه را بخود از جماع
و همچنین دیگر علمها نیز بیان کرده اند از طبیعی منطق و بحث و مناظره و ضرب و قسمت و اکثیر و تکثیر و امثال آن و این قدر از قسم حروف
که مرقوم شود دانسته آید که همه علوم حکمای هند از کتب آسمانی خویش می دانند و دیگر در هنود چهار آشرم است یعنی اول برهمچرج یعنی
کدخدا نشود و تحصیل علوم صورت و معنی پردازد و دوم گرهست آشرم یعنی کدخدا شود و بکار متعلقه دنیا پردازد و سوم بان پرست
یعنی در حالت کهولت چون پسر را امیر شود ترک دنیا کنند و با زوجه خویش بصحرا رفته بعبادت پردازند بغیر از نباتات و میوه های
دنیا نخورند و چهارم سنیاس که مطلقاً از دنیا دست کشیده بریاضت شاقه پردازد و دیگر در هنود چهار برن یعنی چهار فرقه است اول
برهمن که خود را از اولاد برهما پندارند و طریق ایشان بید خواندن و علم حقیقی آموختن و دوم چهتری که بغیر از راجگی سپاهانه پیشه برند و
سوم بیس که بتجارت پردازند چهارم سودر که اهل حرفه و مردم بازاری باشند و دیگر در هنود درویشان بسیار باشند چون سناسی و جوگی
و بیراگی و نانک شاهی و امثال آن و اکنون که عبارت از وقت تسوید این اوراق است بموجب روایت مؤلف تاریخ
صبح صادق و سعادت که از کتب هنود می نویسد یک هزار و یک صد و نود و دو هجری است مطابق سنه یک هزار و هشت صد
و سی و نه سمبت ساکه شالباهن دیگر راجیت موافق سنه یک هزار و هفت صد و هشتاد و هشت است که از تولد عیسیٰ گذشته
از دور کلجگ چهار هزار و هشت صد و هشتاد و هشت سال و شانزده روز و چند گهری و پل گذشته و گویند که چون کلجگ تمام
شود و دیگر بار ست جگ دور آید تا که قیامت شود آنرا مهاپرلو گویند همچنین سلسل ادوار باشد و هیچ یک دور از وجود
راجه ها و پادشاهان دهرمی و اوتار یعنی پیغمبران خالی نباشد تا اکنون قصه مهابهارت را قریب پنج هزار سال گذشته و از دور کلجگ
چهار هزار سال و هشت صد و هشتاد و هشت قریب به آن سال گذشته پس از روی حساب یک صد و بیست و یک سال از
دور دواپر باقی بود که مهابهارت شده و آخرش یک هزار و یک صد و نود و دو هجری هبوط آدم علیه السلام شش هزار و
صد و چهل و یک سال می شود موافق روایتی که در تاریخ صبح صادق از تاریخ هنود می نویسد و آن اینست که هبوط آدم تا وفات
نوح دو هزار و چهار صد و بیست سال بود که از وفات نوح تا ابراهیم و موسیٰ پانصد سال و از موسیٰ تا سلیمان چهار صد سال
و از سلیمان تا اسکندر پانصد و بیست و چهار سال و از اسکندر تا هجرت محمد نهصد و یازده سال بود پس از هبوط آدم تا هجرت
پنج هزار و شش صد و چهل و نه سال باشد تا اکنون که یک هزار و یک صد و نود هجری است از هبوط آدم عمر شش هزار ...

هشتصد و چهل یک سال گذشته پس یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دواپرجگ و چهار هزار و هشتصد و هشتاد و
و هشت سال در دور کلجگ بدین رو چون آن دور دواپرجگ یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال باقیمانده پس بعد از یک صد و
بیست سال از روی محاسبه که در اقلیم اول است بعد از دو صد و بیست و شش سال یعنی از روی محاسبه چون دو صد و
بیست و شش سال از دور دواپرجگ بگذشت و هشتصد و بیست و هفت سال در دواپرجگ باقی مانده نوح متولد شد و
بقولی پس یک صد و پنجاه سال مبعوث شد یعنی چون یک صد و پنجاه سال از عمر نوح بگذشت آن زمان از دور
دواپرجگ پانصد و هفتاد و هفت سال باقی مانده بود که نوح ع بدعوت قوم مامور شده و نهصد و پنجاه سال قبل از
طوفان نوح بدعوت قوم پرداخت پس از عهد وفات آدم تا آخر ایام دعوت که قبل از طوفان نوح یکهزار و سه صد و هشت سال
باشد و از جمله آن نهصد و پنجاه و سه سال در دورهٔ دواپرجگ بوده سی صد و پنجاه و سه سال از کلجگ گذشته بود که بدعای
نوح طوفان واقع شد و بروایت عبد الله ابن عباس از هبوط آدم تا هجرت محمد صلعم ششهزار و یازده سال باشد از اول هجرت تا این
یک هزار و یک صد و نود و دو هجری شش هزار و دو صد و سه سال میشود و بالجمله از اقوال هنود و کتب ایشان چنان معلوم میشود
که در دور ست جگ رام و لچهمن و کورو پنڈو و غیره بر روی زمین فرمانروا بودند و آدم در آخر دواپرجگ از بهشت هبوط کرد چنانچه در اقلیم
اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت و در کتب هنود قصه های عجیب و غریب که بمطالعه و مسامع آمد بعلت عدم دانش آموزی این قوم
که بر ابهور با و مضامین مستوره اش که در هر نکته هزار عالم شاید حقیقت روپوش است محروم و بی نصیب ماند و نزدیک جاهلان و بیماران
نادانی از این مضحکه دست میدهد حقا اگر عمر وفا نمود و پیری بجوانی مبدل میشد در بارهٔ تحصیل این سعادت یعنی دریافتن حقیقت کتاب آسمانی
ایشان که سراپا رموز است و راه نمائی عشرتکده وحدت و سجاد و دل میکوشید راقم حروف را از روی که درین شیخوخیت با وجود
فیض راغت حال باقی مانده همین است چه خوش گفت **قطعه** مرد خردمند هنرپیشه را + عمر دو بایست درین روزگار +
تا بیکی تجربه آموختن + در دگری تجربه بردن بکار + بالفعل سطری چند از اقوال ایشان که بمعنی حقیقت نزاهت و
در صورت هوش ربا در ضمن احوال سلاطین دهلی در سلطنت گورو پنڈو مع حادثات زمانهٔ ایشان بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

شاه جهان آباد در زمان سابق به اندرپت و دهلی موسوم بوده مؤلف خلاصة التواریخ از کتب هنود مینویسد که
در زمان پیشین تختگاه سلاطین هندوستان شهر هستناپور بر دریای گنگ بوده بفصحت و وسعت و آبادی آن شهر را دارالخلافت
بالا نهایت میگویند و در ایام سلطنت کوروان پنڈوان یکجا بودند چون میان فریقین مخالفت روداد پنڈوان از هستناپور
بر آمده در شهر اندرپت که الحال بدهلی مشهور است دار السلطنت خود مقرر کردند و در سمت چهار صد و چهل راجه بکرماجیت
و راجه دلیپال تنور نزدیک اندرپت شهر دهلی آباد کرد و بقولی راجه دهلو آباد کرد و بعد از آن راجه پتهورا را والی اجمیر که بر دهلی دست یافت
در سنه یکهزار و دو صد بکرماجیت قلعه شهر بنا کرد سلطان قطب الدین ایبک و سلطان شمس الدین التمش در قلعه رای پتهورا می بودند
سلطان غیاث الدین بلبن بعد ایالت خویش که آن زمان بسلطنت رسیده در سن ششصد و شصت و سه هجری قلعه دیگر تعمیر کرد و
آن را کوشک لعل نام نهاد و سلطان معز الدین کیقباد در سن ششصد و هشتاد و شش هجری بر ساحل دریای جمن شهری دیگر طرح انداخت
و نام آن کیلوکهری نهاد سلطان جلال الدین خلجی در کیلوکهری مقیم گشت امرا درین نزدیکی عمارت ساختند شهری عظیم بارونق آباد

شده و به دهلی موسوم گشت و سلطان علاء الدین خلجی در عهد خویش شهر کوشک سیدی عمارت نمود و تخت گاه ساخت و تغلق شاه در هفتصد
و بیست و سه هجری شهر تغلق آباد بنیاد نهاد و پسرش ملک فخر الدین جونا المخاطب بالغ خان در سه روز حدود آن شهر ایوانی هزار ستون
تعمیر نمود و سلطان فیروز شاه کوشکی دیگر مسمی به فیروز آباد که عهد محمد شاه و پسرش احمد شاه از سلاطین گورکانیه بکوتله فیروز شاه مشهور
بوده عمارت نمود و راقم حروف وقتی آنجا اقامت نمود چون در تمام شهر دهلی آب شور است و آنچه آنجا شیرین است که بطریق چاه تا سه گز
زمین حفر کردند تا آب بر آمد و در آن [illegible] میگذارند که از آن [illegible] آب شهر بدان چاه رود و آب چاه محفوظ گردد و آن را در ذائقه شیرین گرداند
و استعمال میکنند آب بغایت ثقیل و دیر هضم باشد و انواع انواع بیماری از آن تولد کند و دیگر آب نهر است که جا بجا جاریست و استعمال آن در اخراجات
دیگر است و کسانیکه بر ساحل دریای جمن باشند آب جمن استعمال کنند و آن نیز بار قاذورات و خس و خاشاک شهر بلطافت
خود است اما تاهم از آب منبع شهر بهتر است در کوتله فیروز شاه چاهی بود که آب آن چاه شیرین و خوشگوار و بنهایت سبک بوده از چهار گهری شب
مانده تا وقت عشا تمام مردم شهر شاه جهان آباد از آن چاه آب کشیده میبردند برای بیماران و مریضان بغایت مفید بود و تندرستان را صحت و
اعتدال مزاج بحال میداشتند و از کثرت برداشتن آب هر روز وقت عشا آب چاه کم میگشت و هر روز این قضایا وقوع یافتی بالجمله
سلطان مبارک شاه مبارک آباد بنیاد نهاد و همایون بادشاه گورکانی قلعه اندرپت را تعمیر کرد و مرمت فرموده دین پناه نام نهاد و تختگاه
خویش ساخت و شیر شاه افغان در عهد خویش قلعه علاء الدین خلجی را که بکوشک سیدی مشهور بود و بران گرد شهری دیگر طرح انداخت و
پسرش سلیم شاه قلعه بغایت متانت و حصانت تعمیر کرد و آنرا سلیم گده نام نهاد که تا حال در میان جمن محاذی قلعه مبارک شاه جهان آباد قائم
است و در سنه یکهزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس خویش شهاب الدین محمد شاه جهان از سلاطین گورکانیه نزدیک
دهلی شهری آباد کرد و بشاه جهان آباد موسوم گردانید اکنون شهرهای سلاطین سابق از نام افتادند و شهر شاه جهان آباد مشهور گردید
در شاه جهان نامه مینویسد شاه جهان بادشاه که در ظاهر دار الملک دهلی متصل نور گده مشرق بدریای جمن که قطع مستطیع بدیع بود بنیاد
آبادی شهر و قلعه تجویز فرموده و شب جمعه بست و پنجم شهر ذی الحجه در سنه هزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس بنای شهر نهاد
و نهریکه سلطان فیروز شاه در ایام سلطنة خویش از خضر آباد تا صفی میدان شکارگاه او بوده آورده و آن پس از رحلت
او بمرور ایام از جریان آب باز مانده بود حسب الحکم از منبع تا مصب قدیم در آنجا نهری جدید حفر نموده بنا و عمارات رسانیدند
و اساس عمارات قلعه شاه جهان آباد در مدت هشت سال بخرج مبلغ پنجاه لکهه روپیه اتمام پذیرفت بالجمله آن شهر
از نزهت باغ و صحرا از جمیع شهرهای هند ممتاز است و هوایش سرد تر از هوای اکبر آباد است مؤلف هفت اقلیم از
تواریخ هند مینویسد که شهر دهلی در عهدی و عصری نهایت آبادی داشته و بعد از آن نوعی خراب گشته که مسکن وحوش
و طیور شده و راقم حروف در عهد سلطنت محمد شاه شهر شاه جهان آباد را در کمال آبادی و رونق مشاهده کرده که آن گزارش را [illegible]
و چنان شنید بیان کرده اند که بالجمله شهر پناه شاه جهان آباد را از سنگ خام در غایت استحکام آراسته شاه جهان بادشاه است که بصرف چهار
لکهه روپیه صورت اتمام پذیرفت و گویند که علیمردان خان در آن شهر نهری از رود جمن از جای آب تراز و کرده برید آورده و آن در کوچه و بازار
آن شهر جریان میدارد و آن غلط است و اصح آنست که گذر است و در وسط آن شهر مسجد جامع بادشاهی نیز از ابنیه شاه جهان بادشاه
مسمی بمسجد جهان نما است که از سنگ سرخ تعمیر یافته در سنه هزار و پنجاه و شش هجری باهتمام سعد الله خان و فاضل خان بانجام رسیده

با اهتمام آن هر روز پنج هزار نفر از بنا و سنگتراش و نجار وغیره جمع آمده کار میکردند با اینهمه تاکید و اهتمام سعدالله خان در مدت شش سال بصرف ده لک روپیه
صورت اتمام پذیرفت و اندرون آن مسجد تختهای سنگ مرمر گسترده و از آهک و گچ اتصال داده مجراهای از سنگ موسی که سیاه میشود تعبیه
کرده ارتفاعش چندانکه بانگ مؤذن بگوش افلاکیان رسد و وسعت آنقدر که عالمی در آن گنجد و حوضی مقطع با فواره پر از آب صاف
در وسط آن مسجد ساخته اند و دیگر عمارات و باغات و مساجد و حمام و مدارس و خورنق و دکاکین آن شهر بیرون از حصر و در غایت خوبی و لطافت
و پاکیزگی بیرون از حد بیان است و مقبره همایون شاه در کیلوکهری کیقباد واقع است و عمارتی بدان خوبی تا اکنون کسی نشان نداده
و مقابر علما و فضلا و سلاطین و امرا و وزرای دهلوی و حمید الدین ناگوری و امیر خسرو دهلوی و دیگران زیارتگاه خاص و عام است راقم
حروف همراه مبارز الملک سربلند خان در عهد سلطنت محمد شاه در سن دوازده سالگی بشاهجهان آباد رفت آنوقت شهر موصوف در کمال
رونق و آبادی بوده خوبی و لطافت عمارات این شهر و کثرت اژدحام خلایق را چه بیان نماید که هنگام شام در چوک سعدالله خان و
چاندنی چوک از هجوم مردم گذاره سوار هرگز نبوده بلکه پیاده و آن بر مسافت ده بیست قدم را در آن جمع کشمکش میرفت و برزن و بازار همه
گلزار و باغ و بهار بوده و آفرینها اجناس و امتعه متنوعه هر امصار در آن دیار آن مقدار که اگر کسی خواهد آلات و ادوات جشن سلطانی
و اسباب امارت و وزارت از صامت و ناطق و امتعه و اقمشه و غیره اشیای مطلوبه در یکروز از صبح تا شام چندانکه خواهد خریده میتواند
با اجوره و کرایه نگیرد میسر بوده این مبالغه نیست چه از جمله معمولات آن شهر بوده و دیگر از اکل و شرب و هر اشیائی که در هشت پاس یا
شبانه روزی هر وقت که بخواهد بقیمت حاصل نماید و دیگر همه چیز با بایع و مشتری بوده مگر بول انسان و خیو که آب دهن باشد رایگان بر زمین
می افگندند و دیگر از تجملات و شکوه و قوانین پادشاهی تا کجا نویسد از آن جمله اینست که روزی مبارز الملک سربلند خان دوازده نفر
عمده از روسای عساکر خویش جهت دهانیدن منصب و نوکر پادشاهی گردانیدن بدار السلطنه همراه برد راقم حروف نیز در
آن جماعه بود چنانچه بمنصب دو هزاری و پانصدی ذات و هزار سوار بمراتب و خطاب خانی و انعام خلعت پنج پارچه سرافراز گردید
ضابطه و قوانین پادشاهی چنان دید که امیری از امرا هر کس را که از رفقای خویش این مرتبه عظما شناسد تجویز کرده همراه خود بقلعه
که دار السلطنه است برد و اندرون در دیوان خاص خلعت از سرکار پادشاهی پوشانند و نشانند چنانچه ما مردم خلعت پوشیده نشستیم
تا آنگاه برآمد پادشاهی از باغ که سمت جنوبی بوده شد ما مردم بر جا نشستیم و اندرون دیوان خاص صحنی دیدیم در غایت وسعت
و فراخی و صفا که اینجا اگر خسی برای خلال جویند نیابند و بطرف مشرق آن عمارت دیوانخاص غرب رویه در غایت زیب
و زینت بارتفاع دو قد آدم تا مکانهای متعلقه در کمال پاکیزگی با پرده های بانات زردوزی ثاث بافی که بر هر یک در بسته
برداشته چندانکه مقدار نیم در مکشوف گذاشته و درهای عمارت دیوانخاص یکی بطرف مغرب مقابل دروازه باغ موصوف
بوده و پایین دروازه باغ دیوانخاص و دیگری بر طرف مشرق مشرف بدریای جمن که آنرا جهروکه نامند و طرف جنوب دیوان خاص
دروازه محل سرای محاذی دروازه باغ موصوف بوده و پایین دروازه باغ و محلسرای مسافت صحن دیوان خاص قریب یکصد چهار
صد قدم انسان بوده باشد و اندرون صحن جانوران طیور چون بط و فیل مرغ و شترمرغ و مثل آن سیر کنان و هر سو چمان و دوان و چند
کسان بر آن مقرر که پیخال طیور در آنجا افتاده نماند بالجمله تا مردم دروازه دیوان خاص را چند قدم پس گذاشته صفی زده رو بشرق
طرف دیوان خاص ایستادیم بعد نیم گهری برآمد پادشاهی از در باغ و بر تخت طلائی شده یعنی بی سایه سوار برآمده متوجه مجلسرا

شد و درین اثنای شخصی یکی را از ناصر و من نام برده آنکس از صف برآمده بمقابل جلو سواری بادشاهی سجده کرده و دست بسته ایستاد و شخصی نقاره کوچک
از نقره بر دوش وی نهاده و دیگری بر دست بر داشت پیش او برسم ... به آواز بلند بالحان خوش گفت که فلانی بمنصب اینقدر و
خطاب خانی و عنایت مراتب نوبت سرافراز گشت و چوبی بر نقاره زد و آنکس تسلیمات نموده بصف آمده بایستاد و سومی آنچه هم
راقم بود که از صف برآمده پیش رفت و در برابر روی تخت بایستاد و شخصی مراتب توغ که عبارت از علم است بدستم داد و گفت که فلانی
بمنصب دو هزاری پانصدی ذات و هزار سوار و خطاب خانی و مراتب توغ سرافراز گشت آن گاه تسلیمات کرده بصف قرار گرفتم
و همچنان دیگران بمراتب رسیدند باز در باغ تا در محلسرای مسافتی که بود آنچه دران بود با هیچقیان تخت که عبارت از کهاران
و حمالان تخت است بان تمکین و آراستگی قطع مسافت کردند که با همه مردم بمراتب و مناصب رسیدیم و هنوز تخت محاذی سر اول
صف رسیده بود دیگر جماعت پیش تخت اهتمام میکردند و بعضی ازان کوتکا یعنی لوته نقره را بر سپر خود می زدند و دو بار آواز بلا یم
و رعایت فصاحت میگفتند که باادب و ملاحظه باشند و دیگر الفاظ نیز میگفتند و اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر ابن محمد امین خان
و صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بخشی الممالک و مبارز الملک سربلند خان و برهان الملک سعادت خان و روشن الدوله
طره باز خان و دیگر امیران از دست راست و چپ پیاده در جلو بودند همه را نظر بسوی بادشاه بود که کدام وقت چه فرمایند
گویی که همچو تصویر چشم بار بودند چون تا دروازه محلسرای سی و چهل قدم مسافت صحن باقیمانده همه امرا خدمه شاهی سوای ده پنج نفر
خواجه سرا ناظر مثل بهروز خان و خاوند خان وغیره که همراه تخت بودند منع با مردم قریب دروازه یک صف برو بجنوب
طرف دروازه محلسرای عقب تخت بادشاه دست بدست بایستادیم چون تخت بادشاه بر در محلسرای رسید بادشاه
اندک رو بقفا کرده و بگوشه های چشم بنگریست همه تسلیمات کردند و آن آداب رخصت بوده **خبر آمدن ایلچی شاه ایران**
و دیگر رها نام ایلچی بادشاه ایران رسیده و شاه ... پس از مدتها دیوان عام کرده و اعیان مملکت ملازمت ایلچی بر در دیوان عام مقرر
کردند و به تیاری آن پرداختند بادشاه بعد تیاری و آراستگی دیوان عام فرمودند آنروز ایلچی با یکصد نفر بمعرفت سید سعادت خان ملازمت
نمود و همه را خلعت گرانمایه عطا شده آنروز طرفه طمطراق و شکوه بادشاهی مشاهده رفته از آنجا که از لال کتهره دیوان عام تا دروازه
نوبت خانه که سمت مغرب مقابل دیوان عام است و دروازه عدالت که سمت جنوب دیوان عام است و دروازه برو دیوان خاص
که پهلوی دیوان عام طرف مشرق است این همه عمارات دیوان عام و کوشکهای اطراف از هجوم منصبداران بادشاهی و نوکران امرا
مملو بود چنانچه گذاره ازان بدشواری بنظر می آمد و از صدای چوب چاوشان و اهتمام چوبداران گوشهای سامعان کر گشته و از طرفی
صدای نوبت خانه که بعیوق رسیده و در آنجمله ایستاده می نواختند فیلان کوه پیکر را از رنگهای متنوعه پیشانی زخم علم سرخ و زرد کرده
و جلهای بانات و مخمل و کارچوبی و زربفتی بر پشت افگنده و گردن از زنگ و زنگوله یالبته آراسته و بر سایبان از بانات
سرخ زردوزی با جهالر سنبل و کلابتون گذاشته و افراشته پیش سلطان به توزک و مراتب خویش آمده و از خرطوم
سلام کنان و از طرفی اسپان خوش منظر از عربی و عراقی و ترکی و تاجی مختلف اللون برنگهای گوناگون از حنا و زنگار و شنگرف
منقوش مانند غنچه گل و سنبل گلکاری کرده بازین و ساز طلا و نقره و مرصع کاری بجواهر نفیسه تیاری کرده و لحافهای
زربفت بران افگنده ایستاده و در کتهره نقره که از بیرون بعد از کتهره سرخ چوبی اطراف دیوان عام بوده در آنمیان

هر یک از امرایان عظام در عمارت و انعام بمرتبه قسریه خویش جابجا مانند نقش دیوار دست بخدمت بسته ایستاده و دیگر تند رون لال کتهره
که از طرف انتهای عمارت دیوان عام بوده امیران و متصدیان بادشاهی قیام میداشتند و بیرون آب تا حالیکه عمارت از ریسمان
ابریشمی کنده و بیکار مقدار بازوی ایشان و کمتر از آن که آنرا باستونهای چوب بسته و مانند جان بینده بودند و سه دریکی راست چوبها
و پیش روی آن گذاشته بودند و دیگران جاداشتند و از آن درها آمد و رفت میکردند مگر منصبداران از دو هشتی و پنجاهی و سه هشتی بود و
و دو صدی و سه صدی و مثل آن و نوکران و امرا مخلوط بهمدیگر از بیرون جالی تا گلال پاره که عبارت از بانسهای که بطین سرخ
رنگین کرده یکی بردیگری محرف گذاشته میخهای آهنی و نقره هر دو سو آنرا از ستونهای چوبین سوراخ کرده گذرانیده مثل ٹٹی و دیوار
مشبک ساخته در زمین فرو برده افراشته بودند و بدستور جالی سه در دران سر گذاشته بودند در انجا قیام میداشتند بر درها
چوبداران ایستاده بیرون و اندرون گلال پاره نیز نوکران امراخیان که گذشت جمع بودند و دیگران حشری آنبوه از خلایق همه
بیرون گلال پاره بوده و از همه از جالی با گلال پاره بمسافت بست و سه قدم زیر سایبان های سرخ که اندرون و بیرون کهاره
بودند بغایت وسیع و رفیع برافراشته بودند از گلال پاره تا دروازه توپخانه که مسافتی بعید داشته تمام
نشست گاه بادشاهی که شه نشین نامند و آن مقامی رفیع و مختصر در طاق وسعت عمارت دیوان عام تلقین
بدیوار آن ساخته بودند تخت بادشاه آنجا گذاشته بر آن بادشاه نشسته یازده سرخ پوشان که لباس ایشان
از بانات سرخ بود تفنگ و دیگر اسلحه گرفته در دوش بدوش و قدم بقدم دور رویه که فاصله میان ایشان سه چهار
گزین ایستاده تا نه نظر بادشاه صاف و بی حجاب بسلامگاه رسد و دران باره کسی را آمد و رفت نبوده هرگاه که بادشاه
کسی را از امرای عظام چیزی انعام میفرمود بسلامگاه تا بدر نوبت خانه میرفت و تسلیمات مینمود و باز می آمد و بجای خویش
می ایستاد و آنروز جز از قوانین بادشاهی بسیار دیده که شرح آن احتمال نکند بالجمله بادشاه تا سه گهری نشست و برخاست
بدریچه که عقب شه نشین بود مراجعت فرمود و آن مجلس تمام گشت کسانیکه زیر عمارت دیوان عام بودند برای تماشا
بقصد رفتن بالا کردند و آنانکه بالای عمارت دیوان عام بودند عزم فرود آمدن کردند عجب هنگامی و کشمکش از
تردد مردم بر زینه ها رو داده راقم حروف دران اژدهام از مردم خویش جدا گشت تردد تلاش افتاد و بعمارت
دیوان عام رسید و لال کتهره و کتهره جالی نقرئی را تماشا کرد و فرش آنجا همه قالین های گلگون کشمیری و کابلی در نهایت
صفا و پاکیزگی بوده سیرکنان بجائی رسید که اعتماد الدوله قمر الدین خان وزیر با گروه خویش آنجا نشسته بود از
بادکش ها بر آن باد میزدند و از گلاب تاشهای طلائی مرصع گلاب بپاشش میکردند بدستور طرفی امیر الامرا صمصام الدوله
خاندوران خان بهادر بخشی الملک با جماعه منصبداران عمله نشسته از انقدر زحمت ایستادن می آسایند جای
روشن الدوله طره باز خان با گروه منصبداران و از رفقای خویش بتیاب نشسته خادمانش گلاب برا و می آرند راقم حروف گوید
که باین نازک مزاجی و آسایش عاقبت شهر شاهجهان آباد ویران و سلطنت هندوستان خراب گشت بالجمله سیرکنان
بجای رسیدم که گروه ایلچیان حلقه زده نشسته بودند و بر سر هر یک خلاع فاخره و جیغه و سرپیچ مرصع از انعام بادشاهی بر سر آنکه رئیس ایشان بود
سوای خلعت جواهر و مالای مروارید که هر یک مقدار کنار خرد صحرای باشد در گردن آویزان داشت شوکت و حشمت بادشاهی را دیده با خود تبسم کنان

می گفتند که پادشاه هندوستان خدائی می کند از انجا که هر کاسه راز والی مقرر است پس از چند سال بعد قتل عام
شاه جهان آباد که نادرشاه والی ایران کرده بود در عهد همایون محمد شاه پس بیست سالگی این شهر را دیدم در آبادی و رونق مانند
سابق نبوده و آن هنگام پادشاه را میل خاطر بتصرف اکثر درویشان بود درویشان متصوف را مجلس جمع می ساخته ضیافت ایشان
میکرد و در میان ایشان می نشست و مسایل تصوف می پرسید از انجمله است که وقتی سوال کرد که مرغ از بیضه است یا
بیضه از مرغ پس درین هر دو تقدم و تاخر کیست است و هر دو مسئله قرب نوافل و قرب فرایض پرسید ازلی سمع بی بصر وار بار سیت افر سیت
الی آخره جواب شنید و دیگر و سلطان عزیز الدین محمد عالمگیر ثانی ابن معز الدین جهاندار شاه بن بهادر شاه پس از تاراج شهر
کهنه دهلی که جواهر سنگه جات هنگام بغی وزیر الممالک ابو المنصور خان در عهد احمد شاه ابن محمد شاه و بار خراب کردن شهر
کهنه و نو نواب احمد شاه ابدالی و درانی کابل و قندهار در عصر عالمگیر ثانی به هر دو شهر صدمه عظیم رسانیده چه بطمع دفینه عمارات
آن شهر را از بیخ کنده و مبالغ بیشمار گرفته مراجعت به بلاد خویش نموده راقم حروف همراه علیقلیخان شش انگشتی انجا رفته بود
آن شهر را بغایت ویران یافته چنانچه نهر آب نداشته و خشک افتاده و بیرون قلعه پادشاهی بجای گل و ریحان گلخن بود و بجای
هجوم مردم چیزی چند از گاوان در نواح سبزه چرا میکردند و اندرون قلعه در عمارت دیوان عام که از نجیب خان روهیله
که منظور توجه عماد الدین خان وزیر عالمگیر ثانی نبیره نظام الملک آصف جاه نجیب الدوله شده بود اسپان بسته بودند و آخور
و سرگین جابجا توده گشته بود هرگاه راقم حروف و علیقلیخان بسواری میرفت در چوک سعد الله خان و چاندنی چوک بجز اکثر [illegible]
بنظر می آمدند قدری بازار خانم و کهاری باولی آبادی و رونق داشت دیگر جاها آبادی منعدم و اندک بود و اکثر جاها مثل
حوض عام و کنیل پوره مطلق ویران و خراب بود که کسی نام آنجاها را بیاد نداشته از دست حرامیان تا مزار قطب الدین
بختیار کاکی رفتن ممکن نبوده و ده دست کس متفق شده بزیارت شیخ نظام الدین اولیا خوفناک میرفتند فاعتبروا یا اولی الابصار
آن وقت پادشاه عالمگیر ثانی در قدسیه باغ استقامت میداشت و بیرون باغ در خیمه بزرگ و وسیع و فرح بخش نشست
بود و روزی راقم حروف با چوبداران شاهی در ساخت و نقدی با آنها داده اندرون خیمه رفت و مجلس چنین را تماشا
کرد که در کمال بی رونقی بود در تمام خیمه فرش قالین مستعمل بوده و در وسط خیمه شامیانه مخمل سرخ کارچوبی کهنه مستعمل تر ایستاده و بالای
نقره و با طنابهای ریشم افراشته بودند و زیر آن شامیانه تخت مربع از چوب بعرض و طول شش هفت گز نهاده و قالین بران
گسترده و بران تخت بزرگ تختی از چوب رنگ آمیزی کار کشمیر شده و مختصر گذاشته و پادشاه محتسب و مهذب بلباس سفید
و سیاه از دستار و جامه برسر و در کرده بر ان تخت مختصر کشاده رو نشسته و بر تخت بزرگ که سه طرف از اطراف و جوانب
تخت خورد مثل غلام گردش خالی بود طرف دست راست پادشاه سه نفر و طرف دست چپ نیز چهار نفر از شاهزادگان و
پسران و بندگان عالمگیر ثانی پادشاه مجموع هفت کس نشسته بودند و شاهزاده عالیگهر که اکنون بر تخت سلطنت نشسته
است منجمله آن هفت تن بوده دست دیگر بر تخت اول پیش روی پادشاه مایل بطرف راست پسر خانه زادخان که بجای
پدر بخشی الملک بوده ایستاده و عماد الدین خان ابن غیاث الدین خان ابن آصف جاه جامه ململی که در وقت پیشین تا
عهد محمد شاه کسی با جامه ململی بدربار میرفت و صندلین رنگ در بر و دستار شالت آن برسر و بجای کمر بند دوپته صندلی

دیگر [illegible] تخت [illegible] که [illegible] بر او [illegible] گشته است
میرزا [illegible] است و [illegible] تخت [illegible] طرف دست چپ [illegible]
پیش پادشاه [illegible] پادشاهی [illegible]
آن [illegible] پادشاه [illegible] و بسلام [illegible]
[illegible]
[illegible] بسلام [illegible] تسلیمات بجا [illegible]
پادشاه [illegible] تخت [illegible]
[illegible]
[illegible] پادشاه [illegible]
عقب [illegible] الی عرب [illegible]
دیگر [illegible] اجتماعی در رقص و سرود بودند [illegible]
[illegible] محمد شاه پیش ازین پادشاهی [illegible]
امیرالامرا خاندوران خان و [illegible] خان و سید سعادت خان [illegible] آن مجلس [illegible]
[illegible] مردم [illegible]
[illegible] ایشان بجای ایشان [illegible] بانجمن [illegible] چون آفتاب [illegible]
رسیده پادشاه [illegible] امرا [illegible] برخاست و بر تخت سواری [illegible]
[illegible] شاهزادگان [illegible] رفتند [illegible]
شده برآمد [illegible] جانب مشرق شاهجهان آباد و صوبه اکبرآباد و جنوب صوبه [illegible] و غربش صوبه اجمیر و شمالش کوه
کماون است و طولش از [illegible] که جانب مغرب اکبرآباد است تا [illegible] که بر ساحل دریای گنگ واقع است [illegible]
کرده و عرضش از سرکار [illegible] تا کوه کماون [illegible] شاهجهان آباد [illegible]
[illegible] سرکار [illegible]
وسعت [illegible] دو دریاست یکی جمن [illegible]
آن ظاهر است [illegible] بقول سیاحان صاحب خلاصة التواریخ [illegible] بعد از برآمدن [illegible]
میرسد گویند [illegible] بسیار [illegible] حاصل میکنند [illegible]
راقم حروف [illegible] درویش سیاح [illegible] شمال آمده بود میگفت [illegible]
شهری کلان [illegible] مسافت دو ماه در راه [illegible] عظیم [illegible] مسافر [illegible] آن شهر
[illegible] گویند اکثر [illegible] مردم چین و ختا آمد و رفت [illegible] آن شهر [illegible]

واشیای نفیسه از ظروف چینی و آبگینه و پارچه چینی و شال بافته کشمیر و زعفران ارزان بوده بانگ و نماز بسبب مردم کشمیری که اکثر مسلمان
اند و آنجا سکونت دارند رشود و راجه آنجا که هندو است متعرض بانگ و نماز نمیشود و عسل و گوشت آنجا فراوان باشد و ساکنان آنجا همه متمول
و مسافر دوست اند با امام علی برادرزاده راقم مشخصی سپاهی پیشه که از لهاسه آمده بود تعریف ارزانی غله وغیره آن شهر میکرد و از گوند تا لهاسه منزل
بمنزل نویسانیده داد چون آن کاغذ بر وقت تالیف این تاریخ حاضر نبود بمفصل مرقوم منازل نگشت بالجمله دریای جمن از ان شهر گذشته در
ولایت سرمور رسید راجه آنجا خواقین هند از راه دریا کشتیهای برف پر بار کرده بطریق هدیه میفرستد عوام آن راجه را راجه برلی گویند و نزدیک
شهر سرمور دریای مذکور از کوه بر آمده بر زمین مسطح و هموار جاری شده دران مکان شاهجهان بادشاه بر ساحل دریا عمارتی عالی تعمیر نموده وزرا
و امرا در آنجا عمارت ساخته مخلص پور و ثانی بفیض آباد مسمی گشته از همین جا شاه نهر که در حقیقت نصف دریای جمن است بریده بشاهجهان آباد
آورده اند بالجمله دریای مذکور بعد بر آمدن از سرمور بر اکثر محال گذشته تا بان شاهجهان آباد میرسد از انجا بمسافت پانزده کروه تا بان شهر
متهرا و گوکل و بندرابن رسیده بعد ازان باکبر آباد و از انجا تا بان قلعه اتاوه و شهر کالپی و از انجا بشهر اکبرپور براه بوه راجه سر اکبر شاهی می آید
در اکبرپور بر ساحل آنجا عمارت راجه بیربر واقع است و دریای چنبل نزدیک اکبرپور و دریای بوه و دیگر دریاها از جانب کوند وارتفاوت دیگر
در جمن داخل میشوند از انجا بمحل ملکوشه گذشته بسمت جنوب شهر آله آباد در متصل قلعه آن شهر گذشته قریب دروازه ترپنی که یکی از دریای خورد
قلعه مذکور است با یک اتصال جنبانیده و می دریای گنگ از سر چشمه آن سرکشی و رفعت بست باعتقاد هنود از بهشت نازل شده بعد
از بهشت بر کوه کیلاس از انجا بولایت چین رسد بر ولایت مولف خلاصة التاریخ که از شاه نامه فردوسی طوسی اعتقاد کرده می نویسد
که عمارت شاهزاده سیاوش بن کیکاوس بن کیقباد بن کیانی در چین بر ساحل گنگ بوده و این روایت ضعیف است بالجمله بعد بر آمدن
از چین در کوهستان بدری ناته می آید مکان همان جا یعنی محفوظ از برف در همین کوه است و درین کوه سواحل دریا انقدر بلند است که آب
بدشواری در نظر می آید و عبور بر کشتی متعذر است مگر در اماکن معهود مقرره رسنهای سطبر و مستحکم بر اشجار طرفین ساحل استوار بسته نظر برسره که
بزبان آنرا بار جهیکه نامند بران دریا آمد و شد میکنند هنود بر باری بدری ناته میرسند دریا از کوه بدری ناته تا بان شهر سری نگر میرسد و بان
رکیتی کیش سرور نموده در مکان هردوار از کوه بیرون می آید در انجا چهره گاو از سنگ تراشیده اند که آب از دهن این جریان میدارد و آن
چهره را هنود گومکه می نامند هردوار از آبگینه متبرکه هنود است هر سال در روز تحویل آفتاب به برج حمل که آنرا هندیان ماه بیساکهه نامند
ازدحام مردم در انجا بسیار میشود خصوصاً در سالی که مشتری به برج دلو رسد آن بعد دوازده سال باشد آن هنگام خلایق از جاهای دور و دراز
بر انجا میرسند و بسبب غسل و موی سر و ریش تراشی و خیرات بر دازند و انداختن استخوان مردگان در میان گنگ خصوص آنجا رستگاری مرده از
عذاب میدانند و آب انجا را بطریق تبرک و هدیه بجاهای دور برند اگر سالها در ظرف ماند تغییر نشود و آب گنگ آبی است خوشگوار با جمیع
امزجه و طبایع سازگار با فواید بسیار و بیماران را موجب صحت و صحیح مزاجان را باعث تندرستی و مقوی شهوت باشد مبارز الملک سربلند
خان آب گنگ استعمال مینمود در نظامت کابل و احمد آباد و گجرات مبلغ خطیر در اجوره کهاران و شتران آب کش صرف میشد بالجمله این دریا
بعد از بر آمدن هردوار بمقام بارهه سادات رسیده تا بان هسیاپور از انجا نزدیک گڈه مکتیسر و انوپ شهر و سورون و بداون گذشته بطرف
شمال قنوج و جنوب بلگرام که وطن راقم حروف است بفاصله دو و نیم کروه گذشته بشمال کوره جهان آباد بتفاوت چند کروه بهمین شمال
متصل کانپور که اکنون کوتهی و چهاونی انگریز در انجا است گذشته و شمال شیوراج پور و کهجوه و شمال کره و جنوب مانکپور و شمال شاهزاد پور

و دیگر محالات گذشته بطرف شهر نو اله آباد مرور کند و از طرف مشرق مایل گلی شده بسمت جنوب ما بین جهوسی و شهر کهنه اله آباد روان گردد چنانچه جهوسی از اله آباد بطرف مشرق باشد پس با نان قلعه اله آباد متصل یعنی دروازه قلعه موصوف بدریای جمن با چند رودهای دیگر میریزد و یک دریا شده شمال قلعه چنار گذشته متصل آن بر جنوب شهر بنارس گذرد تا رسیدن بشمال عظیم آباد و پتنه تا هفتاد دو دوریای خورد و بزرگ که از جانب کوه جنوب و شمال می آیند بتفاوت یکدیگر اتصال میدارند بحری عظیم شود و آنهمه دریا با به گنگ موسوم باشد و از انجا بدیهات و قریات مرور کرده شمال مونگیر و اکبر پور که راج محال گویند و مرشد آباد گذشته تا بآن شهر جهانگیر نگر و دهاکه میرسد بعد فرسنگ ها بروایت مؤلف خلاصة التواریخ دو شعبه شود یکی بسوی مشرق رفته بدیا و تی نام دارد و نزدیک خانگابو بدریای عمان ریزد و شعبهٔ دیگر رو بجنوب آورده سوی لخت شود و یکی سرستی و دوم جمنا و سوم گنگا نام باشد و انیکه گنگا نام یابد قریب تر از شعبه گشته بدریای عمان داخل شود و جمنا نیز آنجا اتصال یافته بعمان ریزد و سرستی بدستور پوشیده بماند چون سطری چند از احوال شاهجهان آباد دهلی و کیفیت دیوان عام و جشن سلاطین و قوانین آن آنچه که دیده بقلم آمده اکنون اخبار سلاطین آنجا از ابتدای آفرینش تا سلطان عهد خویش در سه فصل بیان نموده احوال سرکارهای توابع شاهجهان آباد را مرقوم خواهد ساخت

فصل اول در بیان احوال سلاطین اندرپت

پوشیده نماند که در آخر دور دواپر جگ راجه بهرت کهتری در هندوستان بادشاه بود و در هستناپور که اکنون بهتگانو مشهور است نشیمن داشت و بعد از و هفت تن از اولادش حکومت کردند و پس از ان چیتربرج بسلطنت رسید او دو پسر داشت دهرت راشت که نابینا بود و دیگر پند نام داشت کوروان اولاد دهرتراشت و پندوان اولاد پند اند چنانچه بیاید راقم حروف آنچه در کتب هنود دیده و از لقای جماعهٔ هنود شنیده بقلم می آرد چون از عمر دواپر جگ هفت هزار باقی ماند آنوقت راجه شنکر بسلطنت رسید هزار سال بادشاهی کرد بعد از و راجه دلیپ و بعد از و راجه مان یکی بعد دیگری یک یک هزار سال کم و بیش بادشاهی کردند بعد راجه مان هزار سال فتنه و آشوب ماند و حاکمی در میان نماند راقم حروف از سیاق کلام گوید که در خلال اینحوال هنگام نزول آدم علیه السلام از بهشت بسوی زمین است چنانچه که در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت بالجمله بعد از هزار سال آشوب راجه چیتربرج مذکور در راجه جگوتی و پس از و چیتربرج مذکور مقبولی راجه جگوتی و پس از و راجه چیتربرج بپادشاهی نشست و بعدل پرداخت و در گذشت و او را پسری نبود که بجایش نشیند اعیان سلطنت رجوع به بیاس آوردند بدریعه آن از ازواج راجه چیتربرج پسران بهم رساینده مؤلف تاریخ هنود می نویسد که چون زن اولین راجه چیتربرج در خدمت بیاس عارف رفت بآن مشاهده عارف بیاورده چشم خود را البته بخوابه او شد بعد نه ماه پسری آورد نابینا و نام دهرتراشت نهادند و آن زوجی راجه مذکور از مشاهدهٔ طلعت عارف ترسناک گشت چندانکه رویش زرد گردید از و پسری اصفر اللون بوجود آمده و نامش پند نهادند و پند بزبان هندی زرد باشد چون پسر کلان دهرتراشت نابینا بود سلطنت به پند رسید او روزی بعزم شکار بصحرا رفت و آهوی را که با جفت خود فراهم آمده بود از تیر بدوخت آن آهو عارف مرتاض بود که در پیکر آهو در آمده بازن خویش در لذت مباشرت و جماع محو بود در حالت نزع گفت چنانچه تو ما را در فصل جانان بیجان کردی تو نیز بوقت صحبت زن خویش بیجان شوی پند از آنروز ترک مباشرت کرد و بازن خویش بعبادت پرداخت اما از بی اولادی ملول بودی روزی بازوجه کلان خویش که کنتی نام داشت گفت هر که اولاد ندارد در دوزخ جای اوست و در دین ناجایز است هر که بنا بر مستی یا زن خود نزدیکی نکند آن از جهت حصول اولاد و اگر از برهمن نزدیکی کند گناهی نباشد چنانچه

پیش از این در زمان جتربج کرو زن گفت که با مرد بیگانه صحبت ندارم اگر ترا هوس فرزند است من از عابدی افسون خوانده ام
که بنا بر آن افسون از عالم ملکوت و آسمان هر کرا بخواهند طلبیده فرزند حاصل کنند راجه بنا بر پاس داری بر دو رخانه نشست و زن
عمل کرده افسون خواند و حامله گشت و بعد از نه ماه پسری زائید نامش جدهشتر نهادند راقم حروف گوید این حکایت فی الجمله مشابهتی
دارد بصفة القوا که جانان متحول از اولاد او هستند چنانچه در اقلیم ششم در ضمن ترکستان مرقوم است و همچنین مانده است بمریم که عیسی علیه السلام
حامله شد بالجمله دیگر بار زن راجه بدستور پسری آورد نامش بهیم نهادند و مرتبه سوم همچنین اورا ارجن نام گذاشتند و از زن دوم راجه
بهمین نمط که گذشت دو پسر بیک شکم توامان بوجود آمدند و نام ایشان نکل و سهدیو نهادند این پنج برادر را پنڈو و پنڈوان نامند چون
از راجه دهرتراشت نابینا کندهاری نام که دختر راجه قندهار بود حامله گشت بعد از دو سال مضغهٔ گوشت صلب چون مشک از شکم او برآمده
باشاره بیاس عارف کامل آب بر او پاشیدند و آن مضغهٔ گوشت را صد پاره کردند هر یک پاره را جدا جدا در کوزه ها کردند و روغن زرد
بر آن پاشیدند و مهر کرده نگاه داشتند و بعد از دو سال سرهای کوزه بگشادند از هر یک کوزه پسری برآمد و از همه آنها کلانتر جرجودهن بوده
که از کشادن کوزهٔ اول برآمده و یکی جکبش نام که از زوجه دیگر متولد شده بود الجمله صد و یک پسر دهرتراشت را کورو و کوروان خوانند چون
راجه پنڈ بموجب دعای عابد آهوپیکر بسبب مباشرت با زن خویش که خود را از هیجان شهوت نگاهداشتن نتوانست وقت مباشرت
فی الفور در گذشت و زن کهتر او همراه نعش او ستی شد یعنی خود را بسوخت عابدان صحرا نشین پنج فرزندان پنڈ را با مادر ایشان
کنتی نام در هستناپور آوردند جرجودهن و دیگر پسران دهرتراشت در نسبت ایشان طعن کرده اند آخر الامر در یک طلبی ایشان از غیب
ندای شنیدند و منفعل شدند بهیکهم عم پنڈ به تربیت طفلان کوشید چون بسن تمیز رسیدند در قوت و شجاعت مانند خود نداشتند گویند که
ارجن در فن تیراندازی بی مثل بوده و او از تیرهای اختراعی خویش طوفان آتش و باد و آب و خانه بر روی کار آوردی و از یک یک
تیر جماعتی کثیر از دشمنان هلاک ساختی هزاران تیر مخالفان را در هوا بگشادی یک تیر رفع کردی و بریده بر زمین افتادی این نوع تیرانداز[ی]
و اختراع تیرها از ملکوتیان عالم علوی تعلیم گرفته بود و جدهشتر که از همه برادران بزرگ بود در صفات حسنه و در عدل و بذل در است
گوئی نظیر نداشت چون پنڈو در بزم و رزم سر آمد و بکار خویش گشتند عم ایشان دهرتراشت جدهشتر را ولیعهد گردانید جرجودهن پسر کلان
دهرتراشت بر جدهشتر حسد برده با پدر گفت که اطاعت جدهشتر نتوانم کرد دهرتراشت نصف ولایت را بجرجودهن و نصف دیگر را
بجدهشتر حواله کرد و امر فرمود که جدهشتر با مادر و برادران خود بمقام برناوه بر و در آنجا با مور سلطنت قیام نماید پیش از آنکه جدهشتر بدان
شهر رسد کسان جرجودهن باشاره او در برناوه رفتند و عمارتی از نی و چوب بسیار و نفتی امداد ساختند و اراده داشتند که چون پنڈوان
آنجا فرود آیند هنگام شب در آن عمارت آتش زنند تا پنڈوان بسوزند جدهشتر از مکر جرجودهن آگاه شد و بشهر برناوه آمد و از اتفاقات
همان روز بهیل زنی با پنج پسر خود در آنجا منزل کرده و هنگام شب جدهشتر با مادر و برادران خویش از آن عمارت برآمدی کسان
جرجودهن آنرا آتش دادند آن عمارت مع بهیل زن و پنج پسر او که آنجا فرود آمده بودند بسوخت مردم جرجودهن سوختن پنڈوان دانسته
خبر بجرجودهن دادند و جدهشتر وغیره بلباس گدایان سیر صحرا و اماکن کنان هر جا که دیو و عقرب و شتر و گوزن هستند میگشتند ناگاه
بکیلاس رسیدند راجه دروپد حاکم آنجا دختری جمیله داشت جهت ازدواج بآئین خویش که راجه های روی زمین را طلبداشته مجلسی
عالی ترتیب دادند تا هر کس را که دختر پسند کند بعقد او در آید و گویند راجه دروپد چوبدستی مرتفع در میدان وسیع برافراشت و بر سر آن

ماهی از طلا گذاشته و پای چوب و یکی پر از روغن بر دیگدان نهاده و صلای عام در داد که هر که این ماهی را از روی عکس دو دست بقفا
چنان تیر بزند که از سر چوب جدا شده در دیگ افتد دختر او را رسد از عهدهٔ این شرط هیچکس بر آمدن نتوانست که دران مجمع ارجن آمده
زه بر کمان نهاد و شست بکشاد و چنان بر ماهی زد که از سر چوب جدا شده در دیگ افتاد راجه دروپد دختر خویش را که دروپدی نام داشت بارجن
حواله کرد چون هر پنج برادران در انجا یکجان بقالب متعلقه بودند باشارهٔ مادر خویش آن دختر با هر پنج بزوجیت خویش در آوردند و هر برادر را بر آن زن
هفتاد و دو روز مقرر شد آنچنان که زن مذکور هفتاد و دو روز واحد نیت یکی از برادران پندو می ماند چون نوبت آخر میشد آتشی عظیم بر می افروختند و دروپدی
با لباس عروسانه دران آتش میگذشت و از طرف دیگر بر می آمد و نزد یکی از ان دیگر میرفت و بعد از انقضای نوبت بدستور باز از راه میرفت
چون خبر بدهرتراشت رسید که پنڈوان بسلامتی در کنپلا میگذرانند ایشان را طلبداشته و نصفی ولایت عهد خویش با ایشان داد و ایشان
در اندرپت آمده بسلطنت نشستند و حوصله جگ راجسو که باصطلاح هنود عبارت از عبادت عظیم است نمودند و آنچنانست که دران مجلس
راجهای جهان را دعوت میکنند و هر یک را شغلی از اشتغال جگ فرمایند تا هر کس را از ثواب آن بهره رسد و آتشی عظیم بر افروزند و اقسام
اشیا دران ریزند و بسوزند و بطعام فقرا و ارباب احتیاج پردازند و هر که از هر چیز سوال کند او را محروم نسازند بالجمله جدهشتر برادران را باطراف
جهان فرستاده و برنگار را جمع آورده و بعضی از راجها که با پنڈوان مخالف بودند گفتند همان بهتر که جرجودهن را بر خزینه جگ جدهشتر کدخدا کنیم تا بی محابا دست
بانعام کشاید و زود خزانه تهی گردد و چون ایام جگ باتمام رسیده باشد خزانه خالی گردد جدهشتر شرمنده شود و راجهایان و انند که
او به آنست که جگ جشنو تواند کرد گویند که وهاب مطلق در دست جرجودهن اثری نهاده که تا در هر خزانه که تصرف کند و هر چند ازان بخشد خزانه کمی
نشود و او و سایر راجها ازین معنی بیخبر بودند جرجودهن بخزانه جدهشتر نشست و هر چند بیشتر می بخشید خزانه کمتر تهی میشد تا آنکه جگ تمام شد
نام جدهشتر روشن گردید و حسد جرجودهن افزون برگشت جرجودهن جدهشتر و غیره پنڈوان را بطریق ضیافت از اندرپت بهستناپور آورد و
بکعبتین قلب قمار باخت و جدهشتر و برادران او هر چه داشتند در باختند و جرجودهن گفت که یکبار دیگر کعبتین را افکنیم اگر شما ببرید آنچه برده ام باز دهم
و هم و اگر ببرم شما را باید که با معمورهٔ جهان بیرون روید دوازده سال در بیابان بسر برید جدهشتر قبول کرد جرجودهن کعبتین را بافکند و ببرد جدهشتر
با برادران و دروپدی بیابانها مدهیکا یک تن رفت و دوازده سال بریاضت و مشقت بسر برده بدکن شتافت و یکسال بسبیل اختفا
بماند پس جدهشتر راجهای دکن را مطیع ساخت و کشن یعنی کنهیا بن باسدیو را برسالت پیش جرجودهن فرستاده مملکت باز خواست
جرجودهن التفاتی نکرد جدهشتر باتفاق راجهای دکن روی بدیار خویش آورد و جرجودهن لشکرها جمع آورده در ساحت کورکهت که
اکنون به تهانیسر شهرت دارد رزمی صعب کرد که آنرا هنودان مهابهارت یعنی جنگ بزرگ گویند هیجده روز با نیزه و جدال اشتغال
داشتند بالاخره جرجودهن بضرب گرز بهیم بقتل رسید و جدهشتر ظفر یافت گویند بهیم دران معرکه فیل را از زمین برگرفت و بر فیل دیگر زدی
و بسا بودی که فیل را بر هوا انداختی چنانچه از نظر غائب شدی گویند که دران معرکه هفت کهونی از طرف جدهشتر بود و یازده از طرف
جرجودهن بوده هیجده کهونی دل یعنی لشکر بود کهونی بحساب هندی عبارت از پنج لاکهه و چهل و هشت هزار و یکصد و بیست نفر با سواری
فیلان و اسپان و آرابه که آنرا رتهه نامند و پیادگان باشد گویند که آن همه سپاه دران معرکه بودند بقتل رسیدند مگر یازده تن که
زنده ماندند پنج نفر از سپاه جرجودهن و شش نفر از لشکر جدهشتر و جدهشتر با هر چهار برادر و ششمی کشن که دوست پندو بوده گویند که گندهاری
مادر جرجودهن مستجاب الدعوات بوده و چون او را برگفت شوهرم دهترراشت خبر است سزاوار نباشد که من فرزند را ببینم و بدیش

ازان بی نصیب باشد پس ویدیه با بر بست و چنان بود تا آنکه جرجودهن بعزم رزم تیار دان متوجه کورکهیت گشت مادرش او را گفت
اکنون که بعزم سیر وی باید که پیش من آیی تا ترا به بینم و به برکت دیدار من اسلحه بر تو کارگر نیفتد و جرجودهن گفت بچه هیئت نزد تو آیم گفت برهنه و ان
اگر دشمنان تو اندر آثار است گوهی اند و در مشورت خیانت نکنند که از ایشان نترسی جرجودهن پیش برهنه در رفت و حال باز گفت گفتند
فرزند اول که بنظر مادر آید برهنه باشد و ترا که تا حال مادرت ندیده گویی که امروز ترا چه حاجت است پس عریان نشوی و زیر بند آوردی جرجودهن باز گشت
و خواست که چنان کند که در راه کشن را بدید کشن گفت چرا نزد دشمنان خود رفته بودی جرجودهن حال باز گفت کشن که با او دشمن بود گفت که
از خشم ایشان جستی همانا که با او استهزا کرده اند میخواهند که تا برهنه خود را بمادر نمایی تا نظر بر عورت افتد و ترا دعای بد کند اکنون چون مادرت
ترا فرموده که بقول ایشان عمل کنی پس باید که برهنه شوی و چند حمائل گل در گردن افگنی و آن هار را چندان دراز سازی که ستر عورت تو
پوشیده باشد بدان هیئت نزد مادر شوی جرجودهن چنان کرد چون مادرش او را بدید نعره کشید و گفت که ترا این تعلیم که کرده گفت
کشن کنهیا ری کشن را دعای بد کرد و آن از آن بود که او از شهر آواره گشته بدوارکا افتاد و آنجا بقتل رسید بالجمله گندهاری بجرجودهن گفت
که بر اعضای تو که بنظر می آمده بران هیچ حربه کارگر نه آید و اگر بر عضوی که آن از حمائل پوشیده زخمی رسد ترا از پا درآرد پس جرجودهن را
بهر عضوی که مادرش گفته بود طعن گرز بهیم رسید و از ان درگذشت

مهابهارت بالجمله بعد از واقعه مهابهارت جدهشتر سی و شش سال باستقلال سلطنت کرد و بالآخر تجرد گزیده باتفاق برادران
در سیاحت و عزلت العبادت سپری گردانیدند و از محوطه جهانخالی در گذشت و بعد از وی سی تن از خاندان ایشان که اول ایشان پرکهچت نبیره ارجن
و آخر آن جماعه راجه کهیمن بارت یکهزار و هفت صد و هفتاد و دو سال و شش ماه سلطنت کردند چون راجه کهیمن ... ریاست و قوی ... داشت
وزیرش بسیرا ورا بگرفت و بسلطنت نشست راجه بسیرا و آخر از اولاد خود مجموعه چهارده کس باشند یکی بعد دیگرے تا مدت پانصد سال
و شش ماه سلطنت کردند و آخرین ایشان راجه مدهال که بنیابت عیش دوست و نیک کوش بود راجه ... دارا گشت و بحکومت نشست
و بعد از چهارده تن از اولاد او چهار صد سال و دو ماه ریاست کردند و آخر ایشان راجه ... است که ... وزیرش ... دارا گشت و بحکومت
نشست و پس از و بست تن از اولادش صد و چهل و یکسال و یکماه کم سلطنت کردند و آخرین آن گروه راجه راج پال است که اکثر از دیار
هندوستان به تسخیر آورد و فریب و مکر بدشنی پیش گرفت سکونت نامے از امراے او که بر کوه کمائون متصرف بوده برو خروج کرد و او را
بقتل رسانیده در دهلی بحکومت نشست و بر خود مغرور شده و بر اعیان سلطنت بدسلوکی آغاز نهاد و بلیتهٔ کوکنار سهو یل کرد راجه بکرماجیت
بن گندهرپ سین والی اوجین به تسخیر دهلی برخاست و او را بزخم بقتل رسانید مدت سلطنت و حکومت چهار سال بوده راجه
بکرماجیت بن گندهرپ سین که سیاحت دوست بود در اندرپت دهلی نایب گذاشته با وجین مراجعت کرد در تواریخ هنود در تولد راجه
بکرماجیت حکایتے غریب که دور از عقل باشد منسوب ... روزے اندر که رضوان باشد در بهشت رقص حوران و پریان که بزبان هند
اچهرا باشند میدید گندهرپ سین پسر اندر در ان مجلس بر حسن حوریکه منظور نظر پدرش بود مبتلا شد و نظرے عاشقانه بسوے او کرد
اندر دریافت و بر پسر دعای بد کرد و گفت بعالم سفلی شو و در روز بصورت خر و شب بصورت اصلی خویش شده معاش کن تا آنگاه که شخصے
پوست خر را بسوزد آنزمان بعالم علوی بمقام خویش باز آئی گندهرپ سین فی الفور بر زمین افتاد و بصورت خر شده و در تالابے
که متصل دهارانگر نواح دکن که راجه دهار آنجا حاکم بود مقیم گشت برهمنی براے عبادت آنجا آمد گندهرپ سین از میان آب برهمن را

آواز داد که من پسر اندرام با راجه خود بگو که دختر خود را بمن در عقد دهد و هر مقصدی که باشد بمن بگوید بانجام دهم برهمن بار راجه پیغام او بگفت راجه بر تالاب برآمد و همان جواب شنید گفت که در یک شب قلعهٔ آهنی در حوالی این شهر بسازد روز دیگر راجه آنرا ساخته یافت پس دختر خود را بگندهرب سین دادن قبول کرد گندهرب سین از تالاب بصورت خر برآمد راجه حیران گشت و از شماتت اعدا براندیشید گندهرب گفت غم مخور که من در شب بصورت انسان میشوم بالجمله گندهرب در روز در طویلهٔ راجه بسر می برد و شب بصورت انسان شده با دختر راجه بعیش می نشست مدتی بران بگذشت شبی راجه فرصت یافت آن پوست خر را در آتش بسوخت گندهرب سین همانوقت از محل سرا بیرون برآمد حکایت عاقبت پدر خویش با راجه بیان کرد و او را تشکر گفت که اکنون بوسیلهٔ تو بمقام اصلی خویش بردم اما پیش از این پسر من بهرتهری نام بوجود آمده اکنون دختر تو که از من حامله است پسری خواهد آورد نام او بکرماجیت کنی و او راز و زر بسیار قبیل خواهد بود این بگفت و بسوی آسمان برفت راجه در شگفت ماند از این چنین پسرها اندیشید و محافظان بدختر گماشت وقت تولد آن پسر را از من آرید تا بدفع آن کوشم دختر از این حال آگاه شد وقت زادن شکم خود را بدرید بچه بیرون افتاد و خود بمرد آن بچه نزد راجه آوردند از مرگ دختر آگهی داد مادر راجه را بر حال پسر شفقت آمد و او را پرورش نمود نام او بکرماجیت نهاد چون بحد بلوغ رسید ولایت مالوه بامداد بکرماجیت گفت بنام بهرتهری برادر کلان من ریاست مقرر نمایند و من وزیر او باشم راجه قبول نمود و چنان کرد بهرتهری شهر اوجین را دار السلطنت کرد بکرماجیت وزیر او گشت و بسیاری از ممالکات دکن و دریا بند مسخر ساخت و حکایات بکرماجیت و بهرتهری در کتب هندوان بسیار است اندکی از ان بقلم می آرد راجه بهرتهری با زوجهٔ خویش پنگلا رانی بعیش می پرداخت و کمتر بیرون آمدی بکرماجیت بامور سلطنت قیام نمود و اکثر با بهرتهری میگفت که با زنان صحبت بسیار داشتن موجب اضرار است و رانی از این سخن با بکرماجیت مخالفت پیدا داشت تا آنکه راجه بهرتهری را بر آن آورد که بکرماجیت را از مملکت خویش بیرون کند بکرماجیت بفرمان برادر جهت گزید و مدتی بر این بگذشت روزی زناری اللقوت ریاضت ثمری بدست آورد که هر که آنرا بخورد زندگانی ابدی یابد زنار در مصلحت زوجهٔ خویش آن ثمر را براجه بهرتهری گذرانید راجه از فرط محبت آنرا برانی اپنگ سینا نام زوجهٔ دوم خویش داد رانی که فاجره بود در دام محبت میرآخور گرفتار بود آن ثمر را حوالهٔ او کرد میرآخور بزنی فاحشه گرفتار بود آنرا باو داد لولی با خود اندیشید که از خوردن این ثمر مرا غیر از زیادتی فسق و فجور چه حاصل همان بهتر که این ثمر را راجه بخورد تا عالمیان تا مدتی از و فائده یابند او پیشکش راجه بهرتهری نموده راجه آن ثمر را بشناخت و تفحص کرد از ان ماجرا واقف گشت رانی از غایت خوف خود را از بام خانه بزیر انداخت و هلاک شد راجه روزی بعزم شکار بصحرا رفت دید که زنی با پیکر شوهر خویش خود را بسوخت و ستی شد راجه این احوال را با پنگلا رانی بگفت رانی گفت محبت زن با شوهر آنست که از استماع خبر فوت شوهر فی الفور قالب از جان خالی کند روزی راجه بشکار رفت و از انجا بدست معتمدی جامهٔ خود را بخون گوسپندی آلوده نزد رانی فرستاد و قاصد آنرا برانی رسانید و گفت راجه را شیر در شکارگاه بکشت رانی بتحقیق ناکرده اضطراب نمود و نعره زد و جان بداد راجه از مردن رانی ترک سلطنت کرد و در صحرا العبادت پرداخت و در شهر اوجین آشوبی پدید آمد و بعد چند سال بیتال نامی عفریتی خلقی را از ساکنان اوجین طعمهٔ خویش ساخت اعیان مملکت با عفریت گفتند که یک کس بر دروازهٔ شهر برای غذای خود از مایان وظیفه گرفته باشد و دیگر انسان را آزار ندهد گفت که هر روز یکی از شهریان را بر تخت نشانید و او تمام روز بر تخت باحکام سلطنت پردازد و شب غذای من شود و مدتی بر این گذشت تجاران از جانب گجرات باوجین می آمدند بکرماجیت نوکر یکی از تجاران بود و نیز در انجا آمده و دیگر روز بتماشای شهر مشغول گردید

بر دکان کلالی رسید دید که تجمل شاهی بر در آن کلال استاده و پسر کلان را الباس ملوکانه پوشانیده بر فیل سوار کرده و پدر و مادر گریه و
زاری میکنند بکرماجیت بسیار تعجب نمود و سبب گریه پرسید و از احوال دیو و طعمه آن واقف شد و کلال را گفت که غم مخور من بجای پسر تو
میروم بکرماجیت همه لباس شاهی از پسر کلال گرفت و بخود پوشیده بر فیل نشست و بقلعه رفته بر تخت قیام نمود و فرمود که اقسام اغذیه
بر در شهر از ممر دیو نهند هنگام شب دیو آنجا آمد و غذای لذیذ بخورد و خورسند شد و اندرون قلعه در آمد بکرماجیت از تخت برجسته با او کشتی گرد و
بکشتی او را مغلوب ساخت و بر زمین زد و بر سینه اش نشست و دیو عجز کرد و عهد بست که اکنون اندرین دیار و شهر در نیایم و در هر کار
مددگار تو باشم بکرماجیت از دیو قول و قرار حاصل کرده دیو را رها کرد و دیگر روز که بکرماجیت را مردم بر تخت زنده دیدند و به تفحص افتادند بکرماجیت خود را اظهار
ساخت و چون ایام هولی بود و آن در هند جشنی است عظیم مشهور بعضی گویند که بانی جشن هولی بکرماجیت است که بعد قضایای دیو
تا یکماه جشنی عظیم نمود و خلقی عظیم را از جود و سخای خویش بی نیاز گردانید و بعد از آن در ممالکت هند بسیاری از مملکت دکن و بنگ و بهار
و گجرات و سومنات بکشود و سکونت نمود و راجه دهلی را بقتل رسانید تا آنکه کابل را ضبط کرد و پوشیده نماند که در ولایت بکرماجیت روایت مختلف نقل
میکنند و بار بسیار در صددن او نیز اقوال است و یکی از آن آنست که سالباهن زمیندار دکن بر بکرماجیت خروج کرد و بر ساحل نربده
محاربه عظیم نمود و بکرماجیت را بقتل رسانید و در هنودان سالکه سالباهن مشهور است و سمبت بکرماجیت عبارت از سال جلوس
بکرماجیت است چنانچه اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری از سمبت بکرماجیت یکهزار و هفتصد و سی و هشت سال گذشته و تاریخ
جلوس بکرماجیت بعد انقضای ماه پهاگن که هولی تمام شود ماه اول چیت که تحویل آفتاب به برج حوت شود ابتدا میکنند و سالکه
سالباهن را که بکرماجیت در آن کشته شد که یکهزار و شش صد و نود و هشت سال میشود پس بکرماجیت یکصد و چهل سال سلطنت کرد از آن جمله
در دهلی گماشتگان او متصرف بودند مولف خلاصة التواریخ گوید که عمر بکرماجیت را هنودان یکهزار و یکصد سال گفته اند تا سلطنت همان
است که گذشت منقول است که بکرماجیت در آخر عهد سلطنت خویش از سمندر پال جوگی که انتقال روح از جسدی بجسدی تعلیم میگرفت
جوگی در جسد بکرماجیت روح خود را انداخت و بجای بکرماجیت بسلطنت نشست و این روایت ضعیف است و اکثر سمبت راجه بکرماجیت
براجرای کارهای خلایق مصروف بوده و از بزرگترین رایان عصر خویش بوده و او را برای راجان گویند یعنی ملک الملوک و هنودان را
با او اعتقادی تمام است گویند هرگاه خواستی بآسمان رفتی و هرچه در شب بملکش گذشتی دیگر روز بمردم از آن آگاهی ساختی و با خلق
برادرانه سلوک کردی و در خانه جز کوزه و بوریا چیزی نگذاشتی منجمان هند مدار تقاویم هند بر جلوس او دانند دانایان هند را در فضایل او
تصانیف بسیار است و از قوم پنوار بوده در بدو شباب بسیاحت و صحبت بسیاری از فقرا رسید و در پنجاه سالگی بموجب الهام ربانی
طالب ملک شد و در اندک زمانه مالوه و شهر اول استیلا یافت و قلعه دهار و شهر اوجین و بتخانه مهاکال بنیاد نهاد و راجه سهله دختری
داشت در کمال جمال روزی بپام بر آمده درویشی او را دید شیفته او شد و نزد راجه سهله رفت و گفت دختر خود را امراده راجه
برنجید و خواست که او را بقتل رساند وزیرش گفت بادشاهان دست بخون درویشان نمی آلایند او را بحیلتی ازین دعوی باز دارم
پس درویش را گفت عروسان را ارو بها شرط است دختر را یک پیل و یک خزانه زر باید درویش در غم پیل و زر افتاد گفتند نزد راجه رایان
او درویش برفت و حال باز گفت راجه رایان پیل و زر او را داد درویش او را نزد راجه سهله آورد راجه وزیر را گفت اکنون
چاره دیگر باید کرد وزیر گفت ای درویش دختر بادشاهان را بجانوری وحشی زر بدست نتوان آورد سر راجه رایان را باید تا باج مصاحبت

بر سر رت سها بدر درویش باز نزد ورہے رایان رفت و حال باز گفت رہے رایان گفت سالها است که این سر را میگردانم و گردنم زیر بار آن
وکسی نگفتند که مرا بکار آید مضائقه نیست لیکن مبادا اسرار این پرده باشد و او پیشه حیله دیگر انگیزد و کو برادر مسی ایمان بهتر که بر سر من ورگردن کرده
نزد ورہے بری و گوئی سر را که خواسته بودی اینک باین آورده ام در پیشش او را بسر من در گردن کرده با خود ببرد ور آید سهارہ قبول آن
رایان را باید بپای او انداخت او گفت جوانمردی تر است پس دختر خود را با دیبا مدد و بپای او انداختند که این کنیزک قسمت بهر کس که خواهی
ببخش رای رایان امر کرد تا اسباب مصاهرت و خویشی مهیا سازند چون درویش این بدید و گفت انتهی رہے امتحان بوده و دختر حبیبا نچه دختر
رہے است دختر من است پس از نظر غائب شد و کسی از و نشانی نیافت راقم حروف گوید ازین قبیل حکایات راجه بکرماجیت
در سنگهاسن بتیسی وغیره کتب هنود بسیار است بالجمله بروایت مؤلف خلاصة التاریخ بعد از راجه سمندر پال در دہلی راجه شد و آخرین
او راجه بکرم پال چهارده نفر از ان فرقه پانصد و هشتاد و یکسال سلطنت کردند و راجه بکرم پال از اکثر راجهای هند خراج بگرفت و لشکر
بر راجه تلوکچند راجه بهرائچ کشید و آنجا بقتل رسید و راجه تلوکچند در اندرپت دہلی بحکومت نشست و از مهابهات بهیم و دیوی رانی نوه
کس مدت یکصد و چهل سال و بعد رانی مذکور که زوجه راجه [illegible] که آخرین اولاد تلوکچند است از عقب ماند رانی او را بتخت
نشانیدند چون رانی بمدد اعیان سلطنت بمشورت یکدیگر درویشی را که بصلاح و تقوی آراسته بود بسلطنت نشانیدند و شش تن دیگر
از اولاد او مدت نود و چند سال و چند ماه حکومت کردند آخرین ایشان راجه مهاپرکم است که ظاهرش بزهد و باطنش بعیبے آراسته بود با اکثر
درویشان مجلس داشتی راجه دهی سین بنگاله باستماع این خبر که راجه اندرپت دہلی نشست و بسرها است با درویشان وار بر راجهای
دیگر که آرزوی تسخیر داشتند بر همه پیشدستی کرده بدہلی شتافت بے منازعی بر تخت نشست یازده نفر از اولادش یکصد و پنجاه سال و
پنجماه حکومت کردند آخرین ایشان دموهر سین است که طریقه ظلم پیش گرفت و بغرور جوانی دونان و سفله را پرورش کرد در عهد او بعضی
مردم دہلی پیش راجه دیپ سنگه کوهی رفته ظلم او را گذارش کردند و ترغیب حکومت دہلی دادند و او بدہلی رسید و دموهر سین را مقید
ساخته بسلطنت نشست مع [illegible] شش نفر از اولادش یکصد و چهل و سه سال و هفت ماه حکومت کردند آخرین آن گروه راجه
جیون سنگه و او طرب دوست و شهوت پرست بوده راجه پتهورا والی سیرشهه که با راجه جیون سنگه نیاز پیش داشت وقتیکه راجه جیون سنگه
تمام عساکر و اعیان مملکت را بنابر ضرورتے بکوهستان که مسکن اجداد او بود فرستاد و خود با خادمه و خواصی چند در دہلی بغفلت گذرانید
راجه پتهورا با لشکرے آراسته قصد تسخیر دہلی کرده راجه جیون سنگه بے جنگ بکوهستان گریخت و همانجا درگذشت و پتهورا در اندرپت
دہلی مستقل گشت و چون یازده سال از حکومتش بگذشت شهاب الدین غوری بکرّ با او محاربات کرد بالآخر در موضع نراین پور نلاوری
او را بقتل رسانید و قطب الدین ایبک را به نیابت در دہلی گذاشت و بغزنین بازگشت اما مؤلف خلاصة التاریخ روایت در احوال سلاطین
دہلی دفتر سوم اکبرنامه که در سمبت چهار صد و بست و نه بکرماجیت راجه اننگ پال از قوم تونور رایت حکومت برافراشت قریب اندرپت
شهر دہلی طرح انداخت از اولادش هشت تن تا مدت چهار صد سال و یکماه و بست و هفت روز کامرانی کردند آخرین این قوم را
پرتهی راج نام داشت او را با بالدیو چوهان قوم راجپوت محاربه دست داد و دران محاربه بقتل رسید و در سمبت هشتصد و چهل
بکرماجیت سلطنت از قوم تونور برآمده بقوم چوهان قرار گرفت راجه بالدیو و اولادش هفت نفر مدت سه صد و هشتاد و پنج سال
و هفت ماه حکومت کردند چون نوبت ریاست پتهورا رسید سلطان شهاب الدین غوری بکرّ با او رزم کرده [illegible] گشت و بالآخر

چوان

اوز ایکشست گو بنیا راجه جی چند راتهور قوم راجپوت والی قنوج بر اکثر راجها غالب آمده مجلس جگ راجسو ترتیب داد و خواست که در آن
انجمن دختر خود را به بزرگترین راجه بزوجیت دهد بدین تقریب راجهای ممالک را طلبداشته چنانچه در مجلس راجه پتهورا نیز آمده بکفت با وجود جگی راجه
پتهورا این جگ را از راجه جی چند بزوجیت نخواهد [illegible] پتهورا غیرت ترک عزیمت کرد و راجه جی چند از راه تشنیع صورت راجه پتهورا را از طلا ساخته
بر طریق چوبدار بر در ایستاده کرد و پتهورا از این آگاهی یافته در غضب رفت و با پانصد سوار گزیده ایلغار کرده پیکر خود را از زر در ربوده
و درین فضا با بسیارے از سپاه راجه جی چند کشته و خسته شدند با آنکه راجه جی چند جگ راجسو تمام کرد دخترش احدی را از آن انجمن
قبول نکرد و دلش بر جوانمردی پتهورا آشفته شد و پدرش باطلاع این معنی دختر را از مشکوی خویش بیرون کرد و در منزلے علحده نگاهداشت
پتهورا از این آگاهی مشتاق دختر شد و چاندرا باد فروش را به نمایش و خواستگاری دختر نزد راجه جی چند فرستاد و بعد رسیدن
چاند القنوج با جمعے از سواران آراسته برسم اختفا بقنوج رسیده دختر را از آن منزل برگرفت و بدهلی مراجعت کرد جی چند بقصد پیکار
برخاست و رزمے صعب نمود چنانچه هفت هزار کس از طرفین بقتل رسیدند راجه پتهورا ظفر یافت و بآن صنم ماه پیکر شب و روز
بعیش پرداخت و یک سال بر آن بگذشت که سلطان شهاب الدین غوری از این داستان خبر یافته با راجه جی چند داد کرد و در
سمبت هزار و دو صد و سی و نه بکرماجیت [1239] مطابق پانصد و هشتاد و هشت [588] هجری که چهل و نه [49] سال از حکومت پتهورا گذشته بود با لشکر
بسیارے روی بهند آورد و کسے را یارای عرض نبود که خبر سلطان بگوید اعیان سلطنت بوساطت چاندرا آن بوسیله دختر راجه جی چند
توجه سلطان را بعرض پتهورا رسانیدند پتهورا بزعم آنکه بکرر سلطان را منهزم ساخته بود با عساکر قلیل آماده حرب گشت و جی چند که هر بار
مدد پتهورا می پرداخت اینمرتبه بنا بر مخالفت ملک سلطان بر خواست سلطان ظفر یافت و پتهورا را اسیر کرده بغزنین برد و چاندرا از زیاده
وفاداری بغزنین شتافت و بخدمت سلطان نوازش یافت و از پتهورا ملاقات کرد و در زندان رسانید و گشت روزے بمشورت پتهورا
اوصاف تیر اندازی او پیش سلطان نقل کرد سلطان میل تماشای او خواست کرد پتهورا تیر و کمان برگرفت و بکشید و بکشاد و تیر حواله
سینه سلطان کرد سلطان شهید گردید هواخواهان سلطان پتهورا و چاندرا را بقتل رسانیدند مؤلف تاریخ صبح صادق می نویسد
که شهاب الدین غوری در پانصد و هشتاد [580] هجری دهلی بگشود و در پانصد و نود [590] هجری راجه پتهورا که بزرگترین راجهاے هند بوده باتفاق راجه
جی چند والی قنوج با یک لک سوار و پیاده و هفتصد فیل روے بسوی سلطان کرد و سوگند خورد که تا فارس [illegible] سلطان
با وی رزم صعب کرد و ظفر یافت پتهورا را بقتل رسانید و صاحب هفت اقلیم و مؤلف تاریخ صبح صادق متفق اند بر آنکه شهادت سلطان
برین نوع بوده که کهوکهران در نواح لاهور عصیان ظاهر کردند بنا بر تنبیه ایشان بهندوستان آمد و بعد از تنبیه کهوکهران معاودت کرده
در دمکس نام دهی از توابع غزنین بدست رای کهوکهران شهید شد تاریخ شهادتش شاعری گوید ابیات تاریخ شهادت
شهادت ملک بحر و بر شهاب الدین ۞ که از ابتدای جهان همچو او نیامد کس ۞ سوم ز غره شعبان بسال ششصد و دو [602] ۞ فتاد در ره غزنین بمنزل
دمکس ۞ پوشیده نماند که از جد پتهورا تا پتهورا سلاطین دهلی از تنوران بوده اند که بقلم آمد لهذا مؤلف تاریخ صبح صادق پس از چند
سال از فوت بکرماجیت بسلطنت نشسته آنرا راجه دهلی ننوشته بنابران است که او از جمله راجهای اوجین بوده و بر اندرپت دهلی متسلط نگشته

فصل دوم در احوال اولاد حام بن نوح که در مملکت هندوستان بسلطنت رسیدند

بیان تاریخ صبح صادق

اتفاق صاحب هفت اقلیم و تاریخ صبح صادق [illegible] تاریخ شهادت [illegible]

پوشیده نماند که مؤلف تاریخ صبح صادق می‌نویسد که بعد از مهابهارت جدشتر سی و شش سال سلطنت کرده بعد از آن مع برادران
به سیاحت و عبادت پرداخت چنانچه گذشت و از اولادش هیچ ننوشته مگر بعد از آن اولاد حام بن نوح را در مملکت هندوستان
راجها می‌نویسد ظاهرا اولاد حام سوای اندرپت در نواح هند چون مملکت دکن و بنگاله را حکومت کرده اند دار السلطنت ایشان
ممالک مذکور بوده باشد شاید که در ضعف سلطنت سلاطین هند که آن زمان اندرپت بود اشتغال گاه گاه بران استیلا داشته باشند
بالجمله در تاریخ صبح صادق می‌نویسد که هند بن حام بن نوح بزرگترین برادران بوده است و با برادرش سند که ملک سند به نام او
مشهور است اتفاق و به تعمیر عمارت پرداخت پور و ملتان پسران سند بودند و به نام خود شهرها ساختند چنانچه در ضمن ٹھٹه و ملتان
گذشت و هند را چهار پسر بودند اول پورب او و لیسهند بود و احوال دیگران در ضمن دکن و بنگاله گذشت و پورب بن هند را چهل و دو
پسر بودند و در ملتان مقیم گشت چون در گذشت و اولادش بسیار شدند کشن را به سلطنت برداشتند و این نه آن کشن است که
هنود آن را پرستش می‌کنند بالجمله این کشن مردانه و عظیم الجثه بوده است طاقت سواری اسب نداشت لاجرم بفرموده او فیل را از
صحرا بگرفتند و او بران سوار شد و چهارصد سال ملک راند و در گذشت شهر او در بناهای اوست و بعد از وی پسرش مهاراج بادشاه
شد و بهار بنیاد نهاد و امر کرد تا هر قوم را به نام بزرگ او خوانند چون راٹهور و چوهان و تونور وغیره هم و بالچند سپهدار او بوده و مملکت
مالوه منسوب او ست و قلعه گوالیار بنیانه او ساخته مهاراج بعد چندی خویش با راجهای ملنگ محاربات کرده مظفر و منصور بازگشت
و در آخر دولتش سهو که از بزرگان امرا بود دغی کرد مهاراج از ضحاک ملک فارس استمداد نمود ضحاک گرشسب بن اطریط را از راه دریا
بمدد او فرستاد گرشسب با و پیوست و بر سهو که ظفر یافت او را بکشت و تا سراندیپ برفت و مسخر ساخت مهاراج او را با تحف و هدایا
رخصت نمود و مهاراج هفتصد سال ملک راند و بعد از وی پسرش کیشوراج بادشاه شد و باسنگلدیپ ضبط کرد و بالآخر از رایان دکن انهزام
یافت و از منوچهر ملک فارس استمداد نمود سام بن نریمان بفرمان منوچهر باتفاق او مخالفانش را بقتل رسانید و بازگشت کیشوراج
تا پنجاب متابعت او کرد و آن مملکت باو مسلم داشت و بازگشت و سالها سلطنت کرد و در گذشت و بعد از وی پسرش فیروز رای
جانشین شد و او به علم و دانش موسوم بوده و شهر سهرود در عهد او سام بن نریمان در گذشت و نوذر بن منوچهر بدست افراسیاب
بقتل رسید و فیروز رای لشکر به پنجاب کشید و بکشود و جالندهر دار السلطنت ساخت و اطاعت افراسیاب کرد و رستم بن زال در عهد
کیقباد در وی با و نهاد و فیروز رای بعد از جنگ بهزیمت رفت و بکوهستان ترهت گریخت و بجنگل جهارکهند افتاد و هم دران ایام در گذشت
مدت ملکش پانصد سال بوده بعد از وی دیوراج که او لا دست نبود و بفرمان رستم بن زال السلطنت رسید و در عهد او برهمنی که در سحر
مهارت داشت ظهور کرد و او را به بت پرستی خواند دیوراج باو بگروید چنانچه گذشت قنوج بنا نهاد و آنرا دار السلطنت ساخت و در گذشت
و او سی و پنج پسر داشت بزرگترین او بهراج که بعد از پدر بادشاه شد و بهرایچ بنا نهاد و شهر بنارس که پدرش بنا نهاده بود با تمام
رسانید و برادران خود را راجپوت نام کرد یعنی پسر راجه و چون سی و شش سال از ملکش بگذشت کیدار نام برهمنی در
کوهستان سوالک خروج کرد و روی باو نهاد و بهراج بعد از رزم منهزم گشت کیدار السلطنت رسید و کالنجر بنا نهاد و اطاعت
کیکاوس کرد و چون نوزده سال ملک راند سنکل نام که از شجاعان زمان بوده بولایت کوچ که آنرا کامروپ گویند خروج کرد و روی
بقنوج نهاد و بعد از محاربات بر کیدار غالب آمد و بر تخت نشست و صد هزار سوار بجری او فرستاد و سنکل از قنوج به بنگاله رفت

سیران او را تعاقب کرد و تا کوره گهاٹ باز رسید و رزمے صعب کرد و پنجاه هزار مرد از سپاه سنگل بکشت سنگل اطراف او در رای
او را انداختن گرفت ترکان از قلت راه به عاجز آمدند سیران ناچار از مملکت بنگاله بازگشت و بکوهے از کوهستان متحصن شد سنگل
باتفاق راجهاے هند بجهار به پرداخت افراسیاب آگاه شد و با صد هزار سوار روے بهند نهاد و سنگل بگریخت و به بنگاله رفت افراسیاب
او را تعاقب کرد سنگل با مان نزد او آمد افراسیاب او را به ترکستان برد تا سیران و لیسته برزم ایرانیان بکوه هایون فرستاد و بر
دست رستم بقتل رسید و گویند از آن حرکه بکرمجیت در هند آمد و بعد از وے پسرش که راجه رهت بادشاه شد و قلعه رهتاس
بنا نهاد و هشتاد و یک سال ملک راند و درگذشت و بعد از وے مهاراج کچهواهه در بارود از خروج کرد و بر قنوج مستولی شد و
لشکر را بهرواله کشید و بگرفت و او معاصر گشتاسپ بود و بعد از وے خواهرزاده اش کیدر راج جانشین شد و بعد از وفات
رستم به پنجاب استیلا یافت و قلعه جمند بنا نهاد و چهل و نه سال سلطنت کرد و درگذشت و بعد از وے سپه سالارش جیچند بادشاه شد
و بعیش و طرب پرداخت و از تدبیر ملک غافل ماند لاجرم خللها خاست و هندر و کهیرانی نهاد و او معاصر بهمن و دارای بوده و
شصت سال ملک راند و بعد از وے پسرش بسلطنت نشست و دهلو برادر جیچند برادرزاده را بکشت و به سلطنت نشست و شهر
دهلی بنا نهاد و در عهد او فور که از خویشان راجه کماؤن بود خروج کرد و کماؤن را بگرفت آنگاه رو بقنوج نهاد و راجه دهلو با وے مصاف
کرد و اسیر شد فور او را به رهتاس حبس کرد و عزم مستقل گشت و پریاگ که عبارت از اله آباد است دار الملک ساخت و بعد او
اسکندر رومی متوجه هند شد فور نیز در حد سرهند با وے مصاف داد و بقتل رسید راجه بهار صاحب دکن که شهر بندر از آنجا است
راجه بهاره از اداو بیلپه خود را نزد سکندر فرستاد و اطاعت کرد و بروایت مولف سکندرنامه کید هندی آن وقت
بادشاه دهلی بود اسکندر رومی را تحائف فرستاد و فور راجه قنوج بود بالجمله چون سکندر بازگشت سنسارچند در قنوج
بادشاه شد و آن مملکت که خراب شده بود آباد ساخت و جهت گودرز که از ملوک طوائف بود تحف و هدایا فرستاد و در آخر
عهد او جونا خواهرزاده فور خروج کرد و او را بگرفت جونا بسلطنت نشست چون اردشیر بابک متوجه هند شد تحف بسیار پیشکش
مال وافر پیشکش نمود تا بازگشت بعد از وے پسرش کلیان چند والی گشت و او ظالم و سفاک بود بسیاری از اعیان را کشت
و هندوستان خراب کرد و بزرگان از وے متنفر شدند پس از آن راجه قنوج را حشمتی نماند و بعد او راجه بکرماجیت بر مالوه و نهرواله دست
یافت چنانچه گذشت راجه بکرماجیت را راے رایان یعنی ملک الملوک گفتندے چون بکرماجیت را سالباهن بقتل رسانید
مالوه خراب گردید و پس از اندک زمانے راجه بهوج که او نیز راجپوت تور بوده در آن دیار بحکومت نشست و بعدل و داد پرداخت
و او بسیارے دو جشن کردی تا چهار روز بعیش بسر بردے و شب ها لباس درویشان گردش بر آمدے و از حال فقرا و مساکین
خبر گرفتے و گهر کوسه هند به پچانگر از آثار او ست و در آخر عمر کمال ظاهر و باطن دریافته بشگفتگی پیشانی از جهان فانی درگذشت بعد از وے
باسدیو در قنوج بادشاه شد و بر بهار و بنگاله استیلا یافت و کالپی بنا نهاد و در عهد او بهرام گور برسم سیاحت بهند آمد
کارهاے مردانه کرد و در خانه آن باسدیو دختر خود را باو منسوب کرد و بعد از باسدیو پسران برادران مخالفت خواست و دو سال
با یکدیگر قتل کردند راجه رامدیو راتهور سپه سالار باسدیو قوت یافت و ایشان را استیصال ساخت و بسلطنت نشست و لشکر
به مارواڑ کشید و آن ملک را از قوم کچهواهه انتزاع نمود و قوم خود را در آن دیار آباد ساخت و بعد از فوت راجه بهوج که

و کرشن گذشت بر مالوه مستولی شد و با محیارام و پوار شیوراج راجه دکن باج گرفت و به قنوج بازگشت و لشکر بکوهستان سوالک کشید
و رایان آن دیار را مطیع خود ساخته با راجه کماؤن رزمی صعب کرده ظفر یافت و راجه کماؤن بهزیمت رفت بالآخر دختر خود را به رام دیو داد و
رام دیو بازگشت بنگر کوت شتافته محمو بهاو راجه آنجا اطاعت نمود و دختر به پسر او داد و رام دیو لب ساحل دریای بهیت رسید و به قنوج بازگشت
و بعد ازان نپرداخت لب راز و پسر تاب چند که از امرای او بود دعوی سلطنت کرد چون فرزندان رام دیو که با یکدیگر خلاف داشتند
ایشان را برانداخت و به قنوج استیلا یافت خراجی که سلاطین هند و هندوستان بایران میفرستادند بازگشت نوشیروان عادل لشکر
بهند فرستاد پرتاب چند عاجز شد و از کرده استغفار خواست و دختر خود را با مالی وافر نزد نوشیروان فرستاد و بعد ازو رایان
اطراف بسیاری از هند و هندوستان را به تغلب متصرف گشتند و خبر آمد که از ان لقب زادان او برانداز و ایشان خود را باخوانند چون پرتاب چند
دختر خود را به نوشیروان فرستاده بود اعتقاد کیش خود را از خویشان نوشیروان بلکه از اولاد او شمارند و کوهستان کوملمیر و چیتور در تصرف ایشان
ماند بالجمله بعد پرتاب چند آنند دیو پسر مالوه خروج کرد و بر مالوه و شهر نواله استیلا یافت و قاعده هند و بنا نهاد و بعد ازو مالدیو بحکومت
رسید و قصد دهلی کرد و شهر ملکی که گذشت در تصرف اولاد پرتاب چند بگذاشت آنگاه لشکر بقنوج کشید و بگرفت و لشکر و مملکت آباد
ساخت و در عهد او آبادی قنوج بجایی رسید که سی هزار دکان تنبول فروش در آن جمع آمد و بعد او راجه سیراک در هند بسلطنت رسید
و ملوک الطوایف پدید آمدند چنانچه در عهد سلطان محمود غزنوی در قنوج کوره و در میرت هردت و در مهابن کلچند و در لاهور جیپال بن
نیپال و در کالنجر نجند راجه بودند و هیچ یک اطاعت دیگری نمیکردند و همچنین در مالوه و گجرات و دکن وغیره رایان علیحده بودند پوشیده نماند
اول کسیکه از سلاطین بجانب هند و هندوستان سپاه برد سبکتگین بود و ذکر او در ضمن غزنین مذکور میشود و بعد از سبکتگین امیر ناصر الدین
که در زمره سبکتگین و پدر سلطان محمود غازی غزنوی بود با جیپال راجه لاهور رزمی صعب کرده ظفر یافت و لمغان بگرفت و بعد او
سلطان محمود غزنوی دوازده بار و بقولی هفده کرت بهند آمد در مرتبه اول پنجاب و لاهور از جیپال والی آنجا انتزاع کرده گویند که
جیپال به قتل رسانید و بازگشت و در چهارصد و نه هجری بعد چهار مرتبه قنوج بگرفت جد راقم حروف محمد یوسف نام برآمد با سنه
هجری نگر که بعد ازان متصرف بلگرام شده فرستاد و در لاهور نایب فرستاد و بغزنین بازگشت و همچنین هر سال از راجهای هند
مثل راجه گوالیار و کالنجر و مهابن و متهرا و سومنات وغیره جنگ و آشتی پیشکشها گرفته بازگشت بعد از او فرزندانش استیلا
یافتند و در لاهور تختگاه ساختند و اول کسیکه قصد بهار بر نهاد صاحب ... بود و از غزنین قصد هند کرد و راجه پتهورا که از بزرگترین راجهای هند بود
مولف هفت اقلیم والی اجمیر بود و در آخر عهد غزنویان بسیاری از بلاد هند که در تصرف ایشان بود انتزاع نموده روی بسلطان
شهاب الدین محمد سام غوری نهاد سلطان با او رزمی صعب کرد و ظفر یافت و ... از ... بکشت و قطب الدین ایبک را
در دهلی گذاشت و بغزنین بازگشت و در ضمن غور مرقوم است

فصل سوم در احوال سلاطین اسلام

... که در دهلی سلطنت کردند و ایشان از بزرگترین پادشاهان هند ... در سایر ممالک هندوستان بلاد و ... و حکومت ...
... اول ایشان ... سلطان قطب الدین ایبک است که در شهر دهلی جلوس کرده

آل سبکتگین

وامیرا ایبک را ازان گفتندی که یک انگشت خنصر او شکسته بود و از ترکستان بود در طفلی باسیری افتاد و چند جا فروخته شد و آخر سلطان شهاب الدین اورا بخرید و تربیتی نموده حکومت دهلی باو داد و ایبک در بلاد سند غزوات بسیار کرد و استقلال یافت و محمد بختیار خلجی از گماشتگان او بود که بهار و بنگاله مسخر ساخت وایبک عادل و باذل بوده اورا لکبخش گفتندی چه بخشش او اکثر لک سکه بود و یا لک روپیه بودی که بیکی بخشیدی چون در ششصد و دو هجری سلطان شهاب الدین غوری درگذشت قطب الدین را لقب سلطان و چتر داد و قطب الدین بسلطنت نشست و در ششصد و هفت هجری بلهور رسیده از گوی بازی از اسپ افتاد و درگذشت ایالت و سلطنت بیست سال بوده از آنجمله چهار سال بر تخت سلطنت قیام داشته بعد او پسرش آرام شاه بر تخت نشست و بعضی بر ذات امرا و اعیان او شمس الدین التمش را که از قبل ایبک ایالت بداون بدو داشت بخواندند و بر تخت نشانند سلطان شمس الدین التمش پادشاه شد او را التمش ازان گفتندی که در شب خسوف متولد شده بود و آنجمله التمش از بزرگان ترکستان بود باسیری بخارا افتاد پس او را بغزنین بردند قطب الدین ایبک بهزار دینار بخرید و با خود بشهر برد شمس الدین در خدمت او ترقی کرد ایبک او را پسر خوانده و امارت بداون داد چون شمس الدین در دهلی پادشاه شد ملتان از ناصر الدین قباچه برون آورد و تاج الدین یلدوز والی غزنین را بکشت پسر خود ناصر الدین محمد را به تسخیر بنگاله و لکهنوتی فرستاد او با حسام الدین عوض خلجی والی بنگاله رزم کرد و او را بکشت و در بنگاله مستقل گشت و در ششصد و بیست و سه هجری بزیارت رفت و استیلا یافت مستنصر عباسی بهر او خلعت فرستاد و لقب سلطانی بابرانی داشت چون پسرش ناصر الدین در بنگاله درگذشت سلطان جزع و فزع بسیار کرد و بعد از چند روز دیگر پسرے آمد سلطان او را ناصر الدین محمود نام نهاد و چون در بنگاله فساد خواسته بود سلطان به آنجانب شتافت و آن ملک را صافی ساخت و ملک علاء الدین جانی را ایالت آنجا داده بازگشت و در ششصد و بیست و نه هجری قلعه گوالیار بعد محاربه یکسال و در ششصد و سی و یک هجری شهر اوجین بگرفت و بتخانه مهاکال وغیره را خراب ساخت و در ششصد و سی و سه هجری درگذشت بعد او پسرش رکن الدین فیروز شاه پس از و رضیه دختر التمش بسلطنت رسید او لباس مردان پوشیده بر تخت نشست بروایت مولف صبح صادق در عهد او حسام الدین البونیه حاکم سرهند بغی کرد و رضیه را بگرفت و طوعاً و کرهاً او را بخواست و متوجه دهلی شد امرای شهر معز الدین بهرام شاه بن التمش را بحکومت نشانیدند و ملک بلبین که از غلامان التمش بود برزم البونیه فرستادند بلبین بر البونیه ظفر یافت البونیه و رضیه بکر بخت هر دو بدست زمینداران اسیر شده بقتل رسیدند بهرام شاه مستقل شد در عهد او لشکر مغل بلاهور آمد قتل عام کرد بهرام شاه قطب الدین حسین و نظام الملک را با فوج بمغولان فرستاد مغولان بازگشته بودند نظام الملک به بهرام شاه نوشت که قطب الدین حسین را سر مخالفت است بهرام شاه در جواب نوشت که او را بقتل رساند نظام الملک همان خط به قطب الدین حسین نمود و باتفاق او بغی آشکارا کرد و بدهلی رسید بهرام شاه را که بدهلی تحصن شده بود قهراً بکشود و او را بقتل رسانید **علاء الدین مسعود شاه بن التمش** را بخواند بحکومت نشانید و علاء الدین بلبین را الغ خان نام نهاد و اعمام خود جلال الدین و ناصر الدین محمود را از حبس برآورد و به او اخت و قنوج بجلال الدین و بهرایچ بناصر الدین داد و در عهد او لشکر مغول از راه کوهستان به بنگاله آمده شهر شکم بازگشت و سلطان بطرب و نشاط مشغول شد امرا به مخالفتش برخاستند و ناصر الدین محمود را از بهرایچ طلب داشتند و در ششصد و چهل و چهار هجری بدهلی آمد علاء الدین مسعود شاه را بحبس فرمود و خود را **سلطان ناصر الدین بن التمش** خواند و بر تخت نشست و بعدل و بذل کوشید

بیان نسب التمش

بیان ... بهرام شاه

و قاضی منهاج طبقات ناصری بنام او نوشته گویند هر سال دو مصحف نوشتی و بفروختی وجه آنرا صرف قوت خویش کردی امر کرده بود
که زیاده از بهای متعارف بگیرند آتش بهر او طعام پختی روزی از سلطان درخواست کنیزک کرد سلطان گفت بیت المال حق بندگان
خدا است دران تصرف نتوانم کرد ماجرای این در آخرت یابی بالجمله در عهد او رونقی عظیم پدید آمد و لشکر به دو آبه کشید و معافی
ساخت و بلبن را وزارت داد و در عهد او ایلچی هلاکو خان بهند آمد ناصر الدین پنجاه هزار سوار و دو لکه پیاده و دو هزار فیل و سه هزار آرابه
باستقبال فرستاد ایلچی متحیر ماند و بعد از ملازمت با تحف و هدایای هند بازگشت و سلطان در شش صد و شصت و چهار ۶۶۴ هجری درگذشت
از و پسری نماند الف خان که بدار الملک بود در تخت نشست و سلطان غیاث الدین بلبن مخاطب شد و او بزرگزاده قراختا بود و
در خوردی بر دست سپاه مغل اسیر شد تاجری او را بخرید و بشهر دهلی برده بدست سلطان شمس الدین بفروخت بالجمله بلبن بادشاهی
باری و دین دار بوده کافران را عمل نفرمودی و تا از صلاح و دیانت کسی آگاه نگشتی باو شغلی ندادی و در نگاهداشت مراسم سلطنت
کوشیدی و همیشه در گاهش فیلان مست و جوانان با شمشیر برهنه کشیده آراسته بودی و به هیبتی عظیم بار دادی و در سفر چون بپلی رسیدی
وقف کردی تا مریضان و پیران و اطفال و چارپایان لاغر بگذشتندی پس خود با لشکر عبور کردی هرگز خنده و قهقهه نکردی و در
لوازم سیاست اهمال نمودی و بگناه یکی لشکری بلکشوری را برانداختی و در مدت سلطنت خویش هزال و مسخره را در مجلس خود بار ندادی و با دونی
سخن نگفتی یکی از هنود مالی وافر به پذیرفت که یکبار سخن با او بگوید قبول نکرد گفت که بهر اندک مال ناموس سلطنت را بر باد دهم شاهزاده های
ایران و توران از آسیب تیغ مغول باو پناه آوردند بلبن ایشان را اقطاع لایق داد هر یکی در دهلی محله ساختند و آن بنام ایشان
مشهور است اسامی اینها این است عباسی و سنجری و خوارزم شاهی و دیلمی و غلوری و اتابکی و غوری و چنگیزی و رومی و قیصری و یمنی و
موصلی و سمرقندی و کاشغری و خطائی و او امر کرده بود که تا شصت کروه دهلی کسی شکار نکند و خود پیوسته دران نواح بآن اشتغال نمودی و
با وجود آن در امور ملک غافل نگشتی هلاکو خان این خبر بشنید گفت بلبن ملکی با تدبیر است چه بسواری و سفر خو میکند تا وقت کار عاجز
نماند راقم حروف مطابق دید خود گوید که همچنین برهان الملک سید سعادت خان ناظم صوبه اوده بوده فوج خود را در شکار خوگر کرده وقتی
دکنیان در عهد محمد شاه خواستند که دهلی را آسیبی رسانند چه از سید سعادت خان منهزم شده بدهلی شتافتند سید موصوف یکصد و پنجاه کروه
ایلغار کرده بدهلی رسید و جماعه دکنیان را پراگنده ساخت بالجمله وقتی سلطان غیاث الدین بلبن حکم کرد که اسامی لشکریان که پیر و ضعیف باشند
از دفاتر محو کنند و هر یک را مدد معاش دهند پیران سپاه با میر الامرا ملک فخر الدین کوتوال حال با گفتند و بگریستند و مبلغی برسم رشوت پیش
او نهادند ملک فخر الدین متاثر شد و مبلغ را رد کرد و گفت اگر رشوت گیرم سخن از جوشش دل بخدمت سلطان نتوانم کرد پس برخاست و متفکرانه
بدرگاه رفت سلطان او را متغیر شناخت و پرسیدش او گفت دیوان عرض سلطان پیران را رد می کند ترسم که روز قیامت نیز چنین شود آنگاه
حال من چگونه باشد سلطان بسی بگریست و مرسوم آن طایفه بحال داشت بیت قرب سلطان مبارک آنکس را است که کند کار مستمندان
راست بالجمله بلبن لشکر بهندوستان کشید و صد هزار کافر بکشت و چون والی ملتان درگذشت سلطان پسر بزرگ خود سلطان محمد را که
ولیعهد بود و قاآن ملک لقب داشت بحکومت فرستاد امیر خسرو دهلوی از ندمای او بود و بعد چندی سلطان محمد بر دست تیمور مغل که
از طرف چنگیز خان والی توران ایالت کابل داشت در محاربه بقتل رسید مغلان در ملتان خرابی کرده بازگشتند امیر خسرو دهلوی
را باسیری بردند بلبن نبیره خود کیخسرو بن سلطان محمد را بملتان فرستاد و طغرل را ایالت بنگاله داد طغرل بلکهنوتی رسید و استقلال یافت

و راجه جاجنگر را شکست داد مال وافر یافت و نخوت کرد و خطبه و سکه بنام خود زد سلطان این خبر شنیده والی بود و ابا نمود او فرستاد این خبر
بازگشت سلطان از ... ترک را با نجا فرستاد طغرل او را بکشت سلطان در خشم شد بنفس خویش
در بنگاله شتافت و بلکهنوتی رسید طغرل بگریخت بالآخر گرفتار شد و جمیع توابعان و اطفال و عیال خویش و اقربا بقتل رسید نقل است که
ملک ... سلطان بود که صاحب طغرل بود سلطان از بازگشت و امر کرد که هر کجا قلندر را بیابند بکشند و همچنان شد آنگاه پسر خود بغراخان
را حکومت لکهنوتی داده و در بنگاله خطبه و سکه بنام او کرد و بعد سه سال بدهلی باز گشت و در خلال این احوال امیر خسرو از مغولان رهائی یافت
و بدهلی آمد قصیده که در مرثیه سلطان محمد گفته بود در بارگاه سلطان بلبن بخواند سلطان بسیار بگریست مریض شد و در آخر سنه ششصد و هشتاد
و پنج هجری در گذشت از سخنان اوست که همت و پادشاهی لازم و ملزوم یکدیگر اند اگر پادشاه صاحب همت نباشد میان او و سایر الناس
فرقی نبود و بعد از او نبیره اش کیقباد بن ناصر الدین بغراخان بسلطان معز الدین کیقباد مخاطب گردیده بسلطنت نشست بمقتضای جوانی چنانچه
... بمباشرت و معاشرت کوشیده آغاز و بنا بر مردم بموجب الناس علی دین ملوکهم بعیش پرداختند پدرش ناصر الدین بغراخان از اطوار
ناپسند پسر آگاهی یافت با لشکر انبوه از لکهنوتی بقصد دهلی کرد کیقباد از دهلی روبه پدر آورد بر لب کنار سرو رسیدند و آب در میان
فاصله بود بعد المجادله میان ایشان کیقباد خواست که بملاقات پدر برود امرا گفتند که پادشاه دهلی را شاید که نزد والی بنگاله رود پس پدرش
ناصر الدین از آب بگذشت چون بپای بارگاه پسر رسید پیاده شد زمین بوس کرد و کیقباد از تخت فرود آمد بپای پدر افتاد و ناصر الدین دستش بگرفت
و بر تخت نشاند و خود بادب بگوشه تخت نشست شبی آنجا بسر برد و با لشکر خویش آمد و چند روز آمد و رفت میکرد و پسر را وعظ و پند گفت و به
بنگاله مراجعت نمود امیر خسرو رباعی قران السعدین را در آن واقعه نظم در آورده ناصر الدین سالهای دراز در بنگاله سلطنت کرد و در عهد سلطنت
تغلق شاه در گذشت بالجمله کیقباد چند روز حسب نصایح پدر خود عمل نمود بالاخره بشرب خمر و عیش پرداخت و بفالج و لقوه مبتلا شد امرای بزرگ
پسرش کیومرث بن کیقباد را که سه ساله بود بسلطنت برداشتند خلجیان ملک جلال الدین را بمهتری قبول کردند میان فریقین حرب اتفاق
افتاد جلال الدین کیقباد را در آب جون انداخت ملک جلال الدین نام سلطنت را بر کیومرث پسر کیقباد نهاد و ملک علاء الدین خلجی برادرزاده سلطان
غیاث الدین بلبن را اقطاع کره داده بآنجانب فرستاد چون جلال الدین مستقل گشت کیومرث را از میان برداشت در اوایل سنه ششصد و
هشتاد و نهم هجری در هفتاد سالگی بر تخت نشست و در قصر کیلوگهری مقیم گشت امرا در نزدیکی آن عمارات ساختند شهری عظیم آباد شد و بدهلی نو موسوم
گشت سلطان جلال الدین خلجی پادشاهی حلیم بود و بقتل کسی فرمان ندادی هر گاه دزدی را پیش او آوردندی توبه دادی و رها کردی چون
از این قبیل حکایات سلطان در هندوستان شهرت یافت مفسدان گفتند که جلال الدین را سیاست نیست لاجرم جمعی از افضال جلال الدین
اتفاق کردند سلطان آگاه شد ایشان را حاضر ساخت و تیغ کشیده پیش ایشان انداخت و گفت اکنون سلاح نزد من نیست برخیزید و با من
مقابله کنید همه از حرکت خود منفعل گشتند جلال الدین گفت سزای ایشان بقتل رسانم همان بهتر که باقطاع خود برید و چندی از من دور باشید ایشان منفعل
گشتند و با ... خود شتافتند بالجمله جلال الدین بدهلی کهنه شتافت چون بدار الامارت رسید با آواز بلند گفت چگونه از عهده شکر
ایزدی بیرون آیم که بر تختی که پیش از این سالها سر بزمین نهاده بودم بر آمدم پس بکوشک لعل که نشیمن خاص سلطان غیاث الدین
بود در رفت و بر قانون قدیم بر در بارگاه فرود آمد ملک احمد حبیب گفت که اکنون کوشک از سلطان است چرا بر در فرود باید آمد
گفت رسم جهانبانی رعایت حقوق الیهم بر ذمه لازم است ملک احمد گفت دار الامارت این قصر است فردا در اینجا باید بود سلطان

گفت که این قهر بلبن است تا درپیشش اند از آنکه سلطنت بر سیدی پیدا ساخته بود و در اینجا براین تقریبیست که فیروز از دست مالک امین گفت و نیز امور
سلطنت برعایت شرع باشد سلطان گفت که بسلطنت حیرت و افتراحی بسلطان هم سجاو تا ایتم قیصر بکوشک حمل در آمد و از بهر رعایت ادب بجای
سلطان بالین بنشست و بر صفه که نشیمن امرا بود قرار گرفت تا چین برخاسته پیلی نوبت و هر با شیما اقامت گزید چتر بی حالی کرد دختران خود را
به برادرزاده های خویش که علاء الدین بر جیر او بش الماس بیگ بود داد و امیر خسرو دهلوی را ندیم ساخت ملک چهجو باو رزم کرد و بگریخت حاتم خان
سالم او وه راکه با وی متفق بوده با بسیاری از اعیان لشکر اسیر کردند آنگاه همان ایشان را دو شاخه بر گردن نهاده بر فرستاد و سلطان آن طایفه را
دیده چشم پوشید امر کرد تا ایشان را بحمام بردند و لباس فاخره پوشانیده بر حاضر آوردند با ایشان لطف کرد و گفت شما را گناهی نیست براکه
بندگان سلطان بودند و ملک بهر خویشان او میخواستند اگر با این مخالفت کنند کفران نعمت باشد و همان روز ملک علاء الدین چهجو نیز
اسیر گشته حاضر آمد سلطان او را با یارانش بنواخت و بملتان فرستاد و بوالی آنجا نوشت که ابواب عیش بر ایشان کشاده مهیا دارد و پس داماد
خود علاء الدین را که برادرزاده اش بود بحکومت کوره فرستاد و در ششصد و نود هجری سیدی مولی را در زیر پای پیل هلاک کرد منقول است
که سیدی مولا از جرجان بود و از درویشان نظر یافته و بهند آمده و مرید شیخ فرید شکر گنج شده است و مشهور در دهلی شد شیخ فرید که بدهلی
نزد هیچ بر و سے و با اطعام فقرا و مساکین میپردازی باید که از صحبت امرا و مقربان سلطان دور باشی سیدی مولا بدهلی رسید بلبن پادشاه
شده بود سیدی مولا خانقاهی عظیم بنا نهاد و دست بذل کشاد و جمعی او را به کیمیا نسبت کردند و گروهی بولایتش اعتراف نمودند
چون بلبن در گذشت سیدی با ملوک و امرا اختلاط کرد و هر یک را با یلی [illegible] هزار من آرد و [illegible] شد و [illegible] او شد سے
بهر کرا مالی بخشیدی گفتی که فلان خار و فلان [illegible] را بگیر زیان [illegible] کشته چون سلطان جلالی پادشاه شد پسر مهتر
خانخانان سیدی مولا را پدر بخواند لاجرم رجوع خلایق بیشتر از پیش شد قاضی جلال الدین [illegible] تحریص نمود شوری بسیار
مولا فریفته شده و خبر جرم گرد سلطان امر [illegible] که [illegible] سیدی مولا گفت [illegible] کیلیخان شوری
ارکلیخان [illegible] برادرش خانخانان پیلبان را اشاره کرد تا فیل بر راند سیدی مولا زیر پای پیل هلاک شد [illegible] که در دهلی حاضر بود
گویند آن روز که آن کشته شد بادی سیاه برخواست و جهان تاریک شد و در آن سال در دهلی قحط افتاد و پسر بزرگ سلطان خانخانان
در گذشت و در ششصد و نود و یک هجری سپاه مغل بر هند آورد سلطان بر ایشان غالب آمد الغو نام مهتر مغولان با چهار هزار
مغل بخدمت پیوست و مسلمان شد سلطان دختر خود را باو داد و مغولان در دهلی مغلپوره آباد کردند سلطان پسر خود ارکلیخان را
حکومت پنجاب و ملتان داد و در ششصد و نود و دو هجری لشکر بمندور کشید و در چند روز آن قلعه عمارت کرد و در این سال برادرزاده او
علاء الدین از کره لشکر به بهیلسه کشید و ظفر یافت و در ششصد و نود و چهار هجری از راه چندیری متوجه دکن شد و با ایلچپور [illegible] رسید
و [illegible] راجه صاحب دیوگده که اکنون دولت آباد نام دارد ساخت و آوازه در افگند که از امرای سلطان جلال الدین ام و از بیم او
گریخته پناه بتو آورده ام [illegible] بآن سخن مغرور شد علاء الدین ناگاه بدیوگده رسید و بر شهر استیلا یافت و دست بتاراج کشاد
رام دیو در قلعه متحصن شد علاء الدین بمحاصره پرداخت چون بیست و پنج روز بگذشت راجه در صلح کشود و ششصد من طلا و هفت من
مروارید و دو من [illegible] و هزار من نقره و [illegible] و چهار هزار جامه زربفت و دیگر تحایف بدست فرستاد تا بازگشت و در اوایل سال
ششصد و نود و پنج هجری سلطان جلال الدین متوجه گوالیار شد و به نشاط و شکار پرداخت و در آن چند خبر رفتن علاء الدین

دیوگده یافت چون بحکم او نرفته بود در کارش متردد گشت ملک احمد چپ که مردی مستقیم الرای بود گفت علاءالدین سری دارد اگر سلطان
چیزی بدست گیرد و ناچار هنگام مراجعت بملازمت آید آنگاه که او در رکاب باشد سلطان در آنچه کند مختار است جلال الدین گفت علاءالدین
را در کنار خویش پرورده ام از من یاغی نگردد ملک احمد آه برکشید و این بیت برخواند و برخاست **بیت** چو تیره شود مرد را روزگار
همه آن کند کش نباید بکار پس سلطان بدهلی بازگشت و علاءالدین بکره مراجعت نمود و بسلطان نوشت که متعاقب مع غنیمت
دیوگده بخدمت میرسم و در تاریخ فرشته باو می آید که علاءالدین محضری از غنایم دیوگده بخدمت سلطان جلال الدین فرستاد
و مخالفانش گفتند که علاءالدین آنچه غنیمت یافته عشر عشیر آن بخدمت نفرستاد و مزاج سلطان را از طرف او منحرف گردانیدند برادرش
الیاس بیگ بعرض رسانید که علاءالدین از ملکه جهان و امرا متوهم گردیده میگوید که اگر سلطان از من برنجد قلندر شوم سلطان گفت
معاذالله او مرا فرزند است چگونه با و بدی اندیشم پس الیاس بیگ را امر کرد تا نزد او رود و او را ایمن راضی گرداند و خود را از پی او
متوجه کرده شد علاءالدین از آب گنگ بگذشت و بمانکپور قرار گرفت سلطان با هزار مرد از راه دریا بجد و دگره رسید علاءالدین
الیاس را باستقبال فرستاد او بسلطان گفت که علاءالدین از خداوند هراسان است چون لشکر مسلح شد توهمش بیشتر میشود سلطان
امر کرد که کسی با او نیاید و با معدودی چند بر کشتی باردوی علاءالدین رسید و فرود آمد علاءالدین بخدمت پیوست و بپای او
افتاد سلطان گفت که ترا تربیت کرده ام و بدولت رسانیده ام چه شد که بدگمان گشتی پس دست او بگرفت و خواست که بکشتی برد
جمعیکه علاءالدین در کمین نشانیده بود بیرون آمدند و قصد سلطان کردند جلال الدین بجانب کشتی بدوید و گفت که ای علاءالدین
بدبخت با من چه کردی پس آن کافر نعمتان او را بکشتند و قولی آنست که جلال الدین در کشتی بود و علاءالدین از کشتی خویش با جماعتی
در کشتی جلال الدین رفت و قدمبوسی نمود در اثنای سخن کسان علاءالدین جلال الدین را بقتل رسانیدند چنانچه سر او بدریا افتاد و تن او
بکشتی بماند و گفت شاه کرک مجذوب بر راست گشت و تتمه ایشان در ضمن بمانکپور مرقوم شد ملک احمد چپ که از راه خشکی بکره می آمد بدهلی
بازگشت و رکن الدین سلطان بن جلال الدین خلجی را که قدرخان نام داشت در عنفوان شباب باتفاق ملکه جهان بر تخت دهلی نشانید
پس علاءالدین خود را پادشاه خواند و برادرش الیاس بیگ را الغخان خطاب داد و روی بدهلی نهاد و در هر کجا منزل گزیدی بر در بارگاهش
منجنیق نصب کردی و هر روز پنج بدره زر سرخ و سفید در آن نهاده بر خلق پاشیدی چون علاءالدین به بداون رسید قدرخان
سپاهی عظیم بدفعه او فرستاد جمعی از ایشان بعلاءالدین پیوستند و دیگران بگریختند ملکه جهان ارکلی خان بن جلال الدین را از ملتان
بخواند و ارکلی خان گفت که اکنون کار از دست رفت پس اگر بدهلی آیم فایده نیست پس ملتان را مربوط ساخت علاءالدین بدهلی
رسید قدرخان بعد از رزم بگریخت و با ملک احمد و ملکه جهان و دیگران بملتان رفت سلطان علاءالدین در آخر سنه خمس و تسعین و
ستمائه هجری در دهلی بر تخت نشست و الغخان و ظفرخان را با چهل هزار سوار بملتان فرستاد و ایشان برفتند و ارکلی خان و قدرخان و الغو مغول
و ملک احمد چپ را بدست آورده بازگشتند و در راه نصرت خان بفرمان سلطان علاءالدین در رسید و این چهار تن را از چشم میل
کشید و بقلعه هانسی حبس نمود و سلطان علاءالدین استقلال یافت و قواعد سلطنت ممهد ساخت و بروایت مؤلف هفت اقلیم هر کسی
و دهی که بوجه اقطاع و ادرار و وظیفه در تصرف مردم بود همه را بخالصه ضبط کرد و هر کسیکه زر داشت بهر حیله که دانست از وی گرفت و حکم کرد
که امرا باهم اختلاط نکنند و آمیزش ننمایند و بخانه یکدیگر نروند و از منع شراب فرمان با اطراف ممالک فرستاد و نیز حکم کرد که از روی

مساحت غله نصف محصول را از رعایا بگیرند و دیگر امر نمود که چودهری و مقدم وغیره را بار رعایا در گرفتن بالواجبی برابر اعتبار کنند تا تسلط
چودهری و مقدم بر رعیت زبردست نشود و همچنین در قیمت غله ضابطه چنان اختراع نمود که با وجود امساک باران تفاوتی در قیمت غله راه
نیابد و در ایام سلطنت او همیشه گندم یک من بهفت جیتل می خریدند یک جیتل یک مهره است که هندی کوری گویند و چهار جیتل را گنده و تفصیل
جیتل وغیره در بنگاله گذشت بالجمله یک من نخود به پنج جیتل و شالی و ماش و موٹه به سه جیتل و در قیمت پارچه سر ریصاف باریک به پنج تنگه بیش که
ده فلوس باشد و صلاحتی اعلا که گاڑه نامند به چهار تنگه و کرباس کنده جیل گز بیک تنگه در بازار خرید و فروخت می شد و ایضاً در قیمت اسپ
وغیره دواب ضابطه وغیره مقرر کرده چنانچه اسپ جوان بی عیب و کلان بقیمت بست روپیه بقول و سیری و سوزن و شانه و کاسه گلی وغیره
را نرخ نهاده بود ندیمی بعرض رسانید که لولیان و ارباب طرب را نرخ مقرر شده سلطان بخندید و آنرا نیز نرخی جسته نهاد و امر فرمود
که هر روز نرخنامه از قاضی مالک بدهلی رسانند و جمعی کثیر را امر کرد که در ممالک بضبط نرخ بپردازند و بروایت مولف خلاصة التواریخ داغ اسپ
و ڈاک چوکی در هندوستان او وقایع نگار او اختراع نموده و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که علاء الدین اول کسیست که بر پشت پیل
عماری نهاد و او اکثر برای خود عمل کردی و بشریعت التفات کمتر نمودی علمای زمان از بیم جان بموجب فرمان او فتوی دادندی
وقتی قاضی مغیث الدین را که از زهاد عصر بوده بخواند و گفت که از تو مسئله پرسم باید که جواب باصواب گوئی قاضی گفت همانا مرگ من نزدیک
رسیده است که سلطان از من مسئله می پرسد گفت هر آنچه دانی بگو و از حق مگذر پس از و سخنان می پرسید و جواب می شنید تا آنکه گفت مرا
در بیت المال چه حق است قاضی گفت اگر موافق شریعت جواب گویم مرا بقتل رسانی و اگر مداهنه کنم مجرم و گنهگار شوم گفت باک ندار و
حق بگوئی قاضی گفت حق سلطان در بیت المال چندان که حق سایر لشکریان سلطان در غضب شد و گفت اینهمه مال صرف حرم و حرم
سرا است و بارگاه و اوارت میکنم و آنکه جهت مراعات مراسم سلطنت جمعی را بقتل میرسانم نامشروع است قاضی تبرسید و برخاست
و قدری راه رفت و باز گشت و سر بر زمین نهاد و گفت همه مشروع است سلطان برخاست و در رفت و قاضی را بخواند و صله جزیل بخشید
بالجمله در ششصد و نود و شش هجری دوا خان صاحب ماوراء النهر سپاه بهندوستان فرستاد الغخان و ظفر خان حاکم ملتان بر ایشان
ظفر یافتند و بسال دیگر الغخان و نصرت خان را بتسخیر گجرات فرستاد رای کرن والی گجرات بعد از رزم منهزم پناه برامدیو والی دیوگڑه
فرستاد و در بگلانه مقیم گشت الغخان در گجرات نایب گذاشت و بدهلی بازگشت و در اواخر این سال دوا خان پسر خود قتلغ خان را
با دویست هزار سوار بهندوستان فرستاد و ایشان عبور کرده بدهلی رسیدند سلطان با ششصد هزار سوار و دو هزار فیل برزم
او پرداخت و ظفر یافت قتلغ خان بماوراء النهر گریخت سلطان بدهلی مراجعت نمود و کبر و عجب شعار خود ساخت و خواست که دعوی نبوت
کند و خود را محمد رسول الله خواند علاء الملک کوتوال را که بدیانت رای مشهور بود بخواند و در این باب از او مشورت خواست علاء الملک
گفت که نبوت بی وحی میسر نیست و آن بر محمد ختم شد سلطان گفت پس بتسخیر هفت اقلیم پردازیم علاء الملک گفت که تسخیر هفت اقلیم
نیز متعذر است چه آنرا که در دهلی گذاری چون باز گردی بدستور اطاعت تو نکند سلطان گفت از آن عزیمت درگذرم علاء الملک
گفت پس باید که در تختگاه توقف کنی تا سپاه مغل در هند در نیایند و سپاه ببلاد جنوبی هند فرستی تا مسخر آنجا که دکن صافی گردد بعد
از آن مختاری سلطان این رای بپسندید و لشکر بر تهنبور کشید و یک سال بمحاصره آن پرداخت و در سال هفتصد و سه هجری مفتوح شد
و بدهلی بازگشت و در این سال سپاه مغول در هند در آمدند و خرابی بسیار کردند و در هفتصد و چهار هجری علی بیگ مغل با چهار هزار

سواره از ماوراء النهر به پنجاب آمد سلطان غازی ملک را بحرب او فرستاد و در رسیدن شکست کرد و ظفر یافت در هفتصد و پنج هجری کنک
سلطان از امرای سه و دو خان با انتقام علی بیگ از حدود ملتان بگذشتند در هفتصد سوالک کرد غازی ملک لشکر زاده ایشان شکست
لشکر با ایشان از عقب براه بیجان رسید بنیاد ستیز قرار نهند غازی ملک تعاقب کرد و کنک را با فرمان سلطان زیر پای فیل هلاک ساخت
بار دیگر سپاه مغول از بیم سلطان بسیار نتوانستند آمد و در اوایل هفتصد و شش هجری ملک کافور خواجه سرا که معشوق او بود
با امرای نامدار بفتح ولایت دکن فرستاد و سراپرده سرخ که مخصوص شاهان بود با او داد و امر فرمود که خواجه حاجی نائب عرض ممالک
با پنجاه هزار سوار در تعیین الملک والی مالوه و الپ خان حاکم گجرات با او باشند ملک نائب چون بدکن رسید رام دیو صاحب دکن
بیسر خود بر کل دیو را در قلعه گذاشته بخدمت او آمد ملک نائب او را با خود گرفته و بدهلی بازگشت سلطان چون ابتدای سلطنت خود
کلها از مال او به بدا شده که در عهد جلال الدین خلجی از رام دیو گرفته بود او را ببوخته و زر بسیار ایشان لقب نهاد و چتر سفید که خاصه سلاطین بود
بوی داد و بیک لک تنکه طلا انعام فرمود و او را با دیوگیره باز گردانید در این سال قلعه خالور بسعی ملازمان سلطان مفتوح شد و در هفت
صد و نه هجری سلطان ملک نائب کافور و خواجه حاجی نائب عرض را بتسخیر ورنگل فرستاد و امر کرد در آن سفر هر فیلی که اسپ هر که سقوط
شود اسپی بهتر از آن بار دهند ملک بایین روی بدکن نهاده در آمد و از دیوگیر که باج او پیوسته از رام دیو صاحب وزان کل در قلعه متحصن شد و
عاجز گشته و شصت صد فیل و هفت هزار اسپ و بسیاری از زر و جواهر بعد از دادن باج و خراج بپذیرفت نائب بازگشت در هفت صد و ده هجری
ملک نائب به تسخیر بلاد معبر و دور سمند و معبر شنافت و بسیاری از کرناتک گرفت و غنیمتهای بی این غنیمت یافت و در اقاصی کرناتک که هرگز صیت اسلام در آنجا
نرسیده بود مسجدی مختصر ساخت و بانگ محمدی گفت و خطبه بنام سلطان خواند آن مسجد اکنون به سیت بند رامیسر موجود است و کران
سابقاً در ضمن احوال بیجانگر گذشت بالجمله چون ملک نائب بعد از فتح کرناتک در هفتصد و پانزده هجری بدهلی آمد و شصت صد و دوازده
فیل و هشت هزار اسپ و شصت هزار من طلا بسکه و کهن و صندوقهای جواهر پیشکش سلطان کرد سلطان بسیاری از آن بامرای و
علما و مشایخ بخشید و دیگر طلاها را پیش خود نگذاشت و سکه و خطبه بنام خود زد و علمای خواند کسی از آن دولت سلطان روی براجح
نهاد و شیفته ملک نائب گشت و در هفت صد و دوازده ورنگل و دیوگیر بعد از فوت رام دیو بسر او لیه والی دیوگیره شده بود نافرمانی آغاز کرد
و ملک نائب بموجب امر سلطان بدکن شتافت و ورنگل و دیو را بگرفت و بکشت و آن ملک را ضایع ساخت و باز گشت و بخدمت سلطان
آمد و بیش از پیش در مزاجش تصرف کرد و بسلطان گفت که پسر تو خضر خان و شادی خان با اتفاق مادر خود ملکه جهان و خال خود الپ خان
صاحب گجرات قصد قتل تو دارند سلطان باور کرد و خضر خان و شادی خان را که ولیعهد بودند بقلعه گوالیار حبس نمود و ملکه جهان را بدهلی سر
و ملک نائب را بقتل او فرمان داد و ملک نائب او را در کالیگا و خواند و بکشت و کمال الدین را به فرستاد تا نظام الدین برادر الپ خان
را که والی جالور بود بقتل رسانید لشکریان الپ خان که در گجرات بودند یاغی آغاز کرده و سلطان با شنیدن ملک نائب سید کمال الدین
را حکومت گجرات داد گجراتیان او را بگرفتند و بکشتند و همچنین والی جالور عصیان ورزید سلطان از استماع این اخبار بیمار شد و در ششم
شوال سنه هفتصد و شانزده هجری در گذشت گویند که ملک نائب او را مسموم ساخت و او ملکه ضابطه و تمام بلاد بر نهج یکی بود اول کسی
که عماری بر پشت فیل نهاد امیر خسرو گوید بیت کسی که بر شاهی بود وانکه سوار بی هجران و نهاد بر فیلان عماری هب گویند منعقد هزار
کس از ارباب خدمت و دستخوان ایشان هفت هزار کس از ارباب عمارت و بیلدار بودند که در سفر ملازم سرکار بودند و زیاده از مشایخ کبار

در عهد او نظام الدین اولیا در دهلی و شیخ علاء الدین نبیرهٔ شیخ فرید شکر گنج در اجودهن و شیخ رکن الدین نبیرهٔ شیخ بهاءالدین ذکریا در
ملتان بر مسند ارشاد متمکن بودند و از شعرا امیر خسرو دهلوی و از اطبا بدر الدین دمشقی معاصر او بودند گویند بدر الدین دمشقی در طبابت
مهارتی تمام داشت که اگر بول چند جانور در شیشه کرده نزد او بردندی بگفتی که بول فلان جانور است بالجمله چون علاءالدین خلجی در گذشت
ملک نائب کافور خواجه سرا ندار الملک بوده باتفاق امرا و اعیان مملکت شهاب الدین عمر بن علاءالدین خلجی را که هفت ساله بود بر تخت
نشاندند و خضر خان و شادی خان را میل کشید و با وجود بیگانگی مادر شهاب الدین که زوجهٔ علاءالدین خلجی بود نجوا هست و جز نام سلطنت بر شهاب الدین
نگذاشت و مبارک خان بن علاءالدین را حبس کرد و بعد از سی و پنج روز از فوت سلطان علاءالدین خلجی پایکان که حرس هست ملک را حرم
سرای ملک نائب پیدا شتند ملک نائب را بکشتند و مبارک خان را از حبس برآورده بر تخت نشاندند سلطان مبارک شاه خلجی در محرم
سن هفت صد و هفده هجری بر تخت نشست و بر حسن نامی که پهلوان گجرات بود عاشق شد و اقبال ملک نائب باو بخشید و خسرو خان خطاب
داد و وزیر ساخت و در هفت صد و هفده هجری بر مالدیو داماد رامدیو والی دیوگده بغی کرد سلطان بدکن شتافت و او را بگرفت و پوست بکند
و از آنجا مسجدی بنا نهاد و بدهلی بازگشت و بشرب خمر پرداخت و اعمال نکوهیده پیش گرفت و بموجب بعضی از امرا را بکشت و اکثر خود را
بلباس زنان آراستی و در مجمع حاضر آمدی و لولیان و مسخرگان را امر فرمودی که تا بر کوشک هزار ستون عریان شده بایستادندی و بر امرای
کبار بول کردندی بالجمله حسام الدین برادر خسرو خان را بحکومت گجرات فرستاد و او آنجا رفت و بغی کرد و امرای گجرات او را بگرفتند و بدرگاه
فرستادند سلطان گناهش ببخشید و ملک وحید الدین قریشی را حکومت گجرات داد و ملک نالک لکهنی حاکم دیوگده باشارهٔ خسرو خان که
بتسخیر رفته بود در دکن مخالفت آغاز نهاد و سلطان لشکری عظیم بفرستاد و او را بدست آورد و گوش و بینی او ببرید خسرو خان متوهم شده
بغی آشکارا کرد و او را هم بگرفته و بر پالکی نشانده بدرگاه حضور فرستادند و در هر منزل حمالان تازه پالکی او را میگرفتند بدین موجب در هفت روز
از دکن بدهلی رسید و از راه پیش سلطان بگریست و گفت که امرا بر من حسد بردند و مرا ببغی نسبت کردند سلطان باور کرد و اعتبارش
افزود و خسرو خان بست هزار مردم از قوم خویش جمع آورد و قصد قتل سلطان کرد و ضیاء الدین صدر جهان سلطان را آگاهی داد سلطان
باور نکرد خسرو خان امر کرد با شبی طایفه از موافقان او بکوشک هزار ستون او در آمدند و ضیاء الدین را که کلید حرم با او بود بکشتند و روی
بسلطان نهادند سلطان خسرو خان را در بر داشته خفته بود بیدار شد و گفت که اینچه غوغاست خسرو خان گفت که اسپان طویله
رها شده اند سلطان باور کرد و چون دید که قصد او دارند خواست که خود را بحرم سرا افگند خسرو خان از پی در رسید و موی سرش
بگرفت سلطان برسم عادت او را بزیر افگند خسرو خان موی او را در سر داشت تا آنکه مخالفان در رسیدند و سلطان را بکشتند و سرش
از بام هزار ستون بزیر افگندند و مردم آن حال بدیدند و بگریختند حسام الدین برادر خسرو خان بحرم سرای سلطان رفت پسران
علاءالدین خلجی که خورد سال بودند همه را بقتل رسانیدند و آنچه خواست با اهل حرم کرد و در ربیع الاول سنه هفت صد و هشت و یک سال
هجری روزگار خلجیان سپری گشت خسرو خان خود را ناصر الدین خسرو خان خواند و بر تخت نشست و حرم های سلطان را در میان
برادران خود قسمت کرد و زن مبارک شاه را بنکاح خود در آورد و چون اکثر برادران او هندو بودند رسم بت پرستی شیوع یافت و
امرای بزرگ سلطان علاءالدین را چون عین الملک والی دکن و ملک فخر الدین جونا ابن غازی ملک حاکم پنجاب
پیش تخت خود برپا می داشت پس از چند روز ملک فخر الدین جونا بگریخت و نزد پدر خود غازی ملک بدیپالپور رفت غازی ملک

لشکر جمع آورد و اکثر امرا که با خسرو شاه در باطن مخالفت داشتند با غازی ملک در ساختند. غازی ملک آن کافر نعمت را مع برادر او
حسام الدین بعد از رزم های صعب در سلخ رجب سنه هفت صد و هشت و یک هجری بقتل رسانید و دیگر روز غازی ملک بدهلی
رفت و چون بکوشک هزار ستون رسید بر زوال خاندان علاء الدین خلجی بگریست و گفت که من یکی از بندگان این درگاهم اگر کسی از
اولاد جلال الدین باشد بیارید تا بر تخت نشانیم و اگر کسی از ایشان نمانده هر کرا خواهید بسلطنت برگزینید تا اطاعت اکنیم امرا گفتند که
کسی از ایشان نمانده و سلطنت جز تو کسی را نرسد غازی ملک بر تخت نشست و خود را **غیاث الدین تغلق شاه** خواند و او از غلامان
سلطان غیاث الدین بلبن بود پدرش تغلق شاه نام داشت بالجمله تغلق شاه ملکی حلیم و کریم و عادل بود نماز پنجگانه بجماعت گذاردی
و از صبح تا شام بدیوان نشستی و به بنای عمارت سری عظیم داشتی تغلق آباد در نزدیکی دهلی آراسته او بود و امیر خسرو دهلوی تغلق نامه
بنام او نظم کرده و در بدو دولت پسر بزرگ خود ملک فخر الدین جونا را ولیعهد ساخت و الف خان لقب نهاد و در هفت صد و هشت و دو
هجری الف خان را با لشکری عظیم به تلنگ فرستاد لدر دیو صاحب ورنگل رزمی صعب کرد و منهزم بحصار ورنگل متحصن شد. الف خان
بمحاصره پرداخت و از طول مدت محاصره در لشکر وبا افتاد و دیگر خواجه عبید که از اعیان بود بجان رسیده آوازه در افگند که سلطان
تغلق شاه درگذشت از شنیدن این خبر الف خان سراسیمه گشته بدیوگده رفت و بدهلی نشتافت تغلق شاه امر فرمود تا خواجه عبید را بر دار کردند
نقل است عبید بلطف طبع موصوف بوده وقتی که در دهلی بخانقاه شیخ نظام الدین اولیا رفت یکی از مریدان شیخ از مرض بواسیر
شکایت کرد شیخ مسواک میکرد همان مسواک را بدو داد و فرمود که این مسواک کن تا مرض زائل شود مرد رفتنی خواست که بآن مسواک کند عبید گفت که
بواسیر را از مسواک کردن چه نفع شیخ مسواک را از ان تو داده است که بمحل مخصوص خود فرستی مرد باور کرد پس از چند روز مرض زایل شد
نزد شیخ رفت و حال باز گفت شیخ متغیر شد و فرمود اگر عبید مسواک در تو کردی من بدار سلطان وزان کردم پس چنان شد که گفته بود بالجمله
سلطان دیگر بار الف خان را بتسخیر ورنگل فرستاد و او برفت و حصار بندر را که در تصرف لدر دیو والی ورنگل بود بگشود و به ورنگل نشتافت
ولدر دیو را با فرزندان اسیر ساخته بدهلی فرستاد و از همان راه بحاجی گده شد و از آنجا والی بنکش گرفت بدهلی باز گشت و سلطان
تغلق شاه در سنه هفت صد و هشت و چهار هجری متوجه بنگاله شد و الف خان را به نیابت در دهلی گذاشت ناصر الدین بغرا خان ابن
سلطان غیاث الدین بلبن پدر سلطان معز الدین کیقباد که در عهد خلجیان اطاعت ایشان میکرد و بدستور حکومت لکهنوتی داشت
بخدمت آمد و سلطان او را چتر داد و لکهنوتی باو باز گذاشت چنانچه در ضمن بنگاله گذشت و پسر خوانده خود تاتار خان را بحکومت
سنارگانون و ترهت با حمد خان داد و بایلغار متوجه دهلی شد الف خان حکم فرمود تا در سه روز بحدود شهر بسه کروهی تغلق آباد کوشکی
ساختند تغلق شاه در رسید و آنجا فرود آمد الف خان بخدمت پدر پیوست تغلق شاه طعام خواست چون سفره برداشتند الف خان دست
ناشسته از خانه بیرون آمد ناگاه سقف خانه بیفتاد و تغلق شاه در ربیع الاول سنه هفت صد و بیست و پنج هجری با پنج تن هلاک شد و گفته اند
که الف خان بقصد پدر آن کوشک از طلسم بنا نهاده بود و چون خود بیرون آمد طلسم را شکست و پدر را هلاک کرد اما آنچه بتحقیق پیوسته است
که چون سلطان از شیخ نظام الدین اولیا رنجیدگی داشت بعد نزول در ان منزل بشیخ پیغام داد که هرگاه من داخل دهلی شوم
شیخ از دهلی بیرون رود شیخ فرمود که هنوز دهلی دور است و این لفظ در میان اهل هند مشهور است بالجمله تغلق شاه در دهلی نرسیده
هلاک گشت و بعد از و پسرش ملک فخر الدین جونا که الف خان خطاب داشت بر تخت نشست و خود را سلطان محمد شاه بن

تغلق شاه خواند و در روز جلوس چندان زر و سیم بر اهالی شهر نثار کرد که فقرا و مساکین تا آخر عمر محتاج نگشتند و آوازه پادشاهی عالی همت
بود و در سلطنت هفت اقلیم فرو نیاورد و اگر اسلام موروثی نبودی دعوی الوهیت کردی گویند در اخبار املا مهارت تمام داشت و
عالم مترسل و شاعر کامل بود هر چه یکبار شنیدی بیاد داشتی و هرگز نماز قضا نکردی و ضعیفان را وظائف مقرر کردی و با انهمه در خونریزی مبالغه
کردی و از بریدن دست و پا و بینی و گوش و در زیر فیل افگندن و بر دار کشیدن و پوست کندن و دو پاره کردن و بعضی اعضای انسان
را بمیخ کوب کوفتن و این همه به اندک جریمه از قوه بفعل می آورد و پدر حاجی از ما جان او بوده وقتی شاعری قصیده گفت و مطلع آنرا خواند
سلطان گفت بس کن که طاقت صله تمام ندارم پس بفرمود تا چندان زر و سیم بر و افشاندند که زیر آن پنهان گشت و همچنین دیگری را هشتاد
لکه تنگه عنایت فرمود و در انجا غرض از تنگه سکه نقره است که یک تنگه نیم روپیه باشد پس هشتاد لکه تنگه نقره چهل هزار روپیه بود بالجمله سلطان محمد شاه
چون بر تخت نشست همدران آوان ناصر الدین بقراخان صاحب لکهنوتی درگذشت سلطان برادر ملک حاکم فرستاد و ابن عم خود ملک
فیروز را نایب باربک ساخت و احمد ایاز را خواجه جهان لقب نهاد و بحکومت گجرات فرستاد و ملک مقبول را عماد الملک خوانده وزیر ساخت
چون سلطان در علم تواریخ و حکمت و معقولات مهارت تمام داشت میخواست که ضوابط سلاطین سلف را یکسو نهاده در سیاست و
دیگر قواعد ضابطه جدید اختراع گرداند و احکام مجدد احداث نماید و ضوابط سلاطین سابق را منسوخ گرداند چون احکام او خلاف قرار داد
سلاطین سلف بود موجب تنفر عام میشد و خللهای عظیم در ملک راه می یافت ایضاً خراج ولایت دوابه را که یکی بده فراز داد و ازین امر
زراعت معطل ماند و خرابی رو داد بالجمله در سنه هفتصد و بیست و هفت هجری ترمشیرین خان والی ماوراء النهر از ملتان تا حدود دهلی غارت
کرد سلطان در شهر دهلی متحصن شد و بسیاری از جواهر و زر فرستاد با او از دهلی خوشنود شده برخاست حد و سنده را غارت کرده بملک خویش
بازگشت صاحب رساله بمقتضای خواهش بزرگان زمان این حکایت را در تاریخ خود ذکر نکرده بالجمله سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بعد مراجعت
ترمشیرین خان لشکر بالضبط ولایت دکن فرستاد و آن ملک را تا دریای عمان صاف ساخت امیر نوروز داماد ترمشیرین خان با بسیاری
از نوازش امرای خفیا با او به پناه آورده سلطان مغرور شد و عزم تسخیر هفت اقلیم کرد و آنچه بخزانه داشت بسپاه داد و حشری انبوه فراهم آورد
و سه لکه و هفتاد هزار سوار را مرسوم داد و خواهرزاده خود خسرو ملک را امر فرمود که از راه کوهستان هماچال که مابین هند و زمین چین است
به تسخیر چین و ماچین و ختا رفتن با تمام تمام و هوشیاری تا کلام برد ازد و خود متوجه نگرکوت شد و در سنه هفتصد و سی و هفت هجری قهرا قهرا گشود و خسرو
ملک در کوهستان هماچال در آمد قهرا قهرا مسخر ساخت و سجده و چین رسید سلطان آن دیار بزرم خسرو ملک پیش آمد خسرو ملک طاقت رزم نداشت
برگشت اهالی کوهستان راه بر وگرفتند خسرو ملک با بسیاری از سپاه از بی قوتی در ان ممالک درگذشت و اندکی گریخته سلامت بدهلی
رسیدند سلطان در غضب شد و تمام ایشان را بقتل رسانید و دیگر از جمله کارهای او یکی آن بود که دیوگیره را اوسط ممالکت دانسته
دار الملک ساخت و دولت آباد نام نهاد و دهلی را خراب و ویران ساخت و متوطنان آنجا را امر فرمود که بدولت آباد روند و خرج
راه و بهای خانه هر یک را از خزانه داد و دیگر اراده کرد که عراق و خراسان را تسخیر سازد چون خزانه باین اراده وفا نمیکرد امر فرمود
تا مس را مانند زر و سیم و نقره سکه زده رواج دهند چون دید که حکم پیش نمیرود باز فرمان داد که هر کسیکه سکه مس داشته باشد بخزانه آورده
عوض آن سکه زر و نقره بستاند مردم اطراف عوض مس زر و نقره از خزانه بردند و خزانه خالی گشت امرا در هر گوشه باغی گشته فساد در
مملکت برخاست سلطان بملتان رفت و بدو آبه پنجاب شتافت در ان ایام از رعایای دو آبه مال و جهات نرسید و طلب میکرد

رعایا آتش در خانه ها و زراعت زده بکوه گریختند سلطان برنجید و امر کرد که در آن مملکت ده ها گذارند چندین هزار کس از رعایا بکشت و بدهلی آمد
و هر که آنجا باقی مانده بود بدولت آباد فرستاد و بقنوج آمد و از رعایا عالم عالم را بقتل رسانید و بسرهت شتافت و خلقی کثیر را بکشت در خلال
این احوال ملک فخر الدین سلاح دار و به بنگاله قدر خان را بکشت و بران دیار استیلا یافت سلطان خواست که به بنگاله رود سید حسین والی
معبر بغی آغاز نهاد سلطان بدولت آباد شد و اعتماد الملک را بمعبر فرستاد و بر سید حسین ظفر یافت و بازگشت و سلطان بقلع و قمع ساهوے
افغان که در حدود ملتان بغی می ورزید متوجه شد و در آن سال قحطی عظیم افتاد و ساهوے ملک بهزاد والی ملتان را بکشت و بافغانستان
بگریخت چون قحط بود مالی وافر از خزانه بر باد داد و بزراعت امر فرمود و ایلچی بمصر فرستاد تا از خلیفه عباسی منشور سلطنت بیارد و ایلچی بمصر رفت
و در هفتصد و چهل و چهار هجری ایلچی سلطان با ایلچیان مصر در آمد سلطان به استقبال شتافت و قدمی چند در رکاب ایلچی رفت و
منشور بگرفت و خلعت خلیفه بپوشید و عریضه بخلیفه نوشت و ایلچی مصر را با تحف و هدایا رخصت کرد و درین سال کیا پسر لدر دیو که در حدود
ورنکل بسر می برد باتفاق بلال دیو که اعظم رایان کرناتک بود مخالفت آغاز نهاد و عماد الملک حاکم کرناتک بگریخت و بدولت آباد
آمد و در زمان کرناتک و دهور سمندر که در تصرف مسلمانان بود بگرفتند و در هفتصد و چهل و پنج هجری سلطان از ملتان بدولت آباد
آمد و بدهلی بازگشت و درین سال اهالی نواح دهلی از قحط بجان رسیدند و بسیارے از ایشان به بنگاله گریختند و در هفتصد و چهل و
شش هجری علیشاه خواهرزاده ظفر خان که از امرای سلطان علاء الدین بود از دولت آباد بتحصیل مال بگلبرگه رفت و آنجا را
خالی دیده باتفاق امرای صده چون حسن کانگویه و دیگران رایت بغی برافراشت قتلغ خان والی دولت آباد او را منهزم ساخت
و هم درین سال عین الملک حاکم اوده متوهم شده بغی کرد و سلطان متعرض او شد و عین الملک گرفتار گشت سلطان در بهرائچ رفت و
مزار سالار مسعود غازی را که در پانصد و پنجاه و هفت هجری در معرکه کفار شهادت یافته بود زیارت کرد و بدهلی بازگشت و قتلغ خان والی
دکن را که حوض قتلو در دولت آباد از آثار اوست بدهلی خواند و برادرش نظام الملک عالم الدین را که حاکم بهرائچ بود بدولت آباد
فرستاد و عزیز خمار را که از اراذل بود تربیت خواند و ایالت مالوه داد و همچنین بسیاری از دونان را بامارت رسانید ایشان ظلم پیش
گرفتند ملک خراب شد و امرایان صده بگجرات بغی آغاز نهادند سلطان متوجه گجرات شد قتلغ خان بسلطان پیغام داد که حرکت
سلطان بهر فتنه چنین مناسب نیست سلطان التفاتی نکرد و در هفتصد و چهل و هشت هجری متوجه گجرات گردید و در راه شنید
عزیز خمار والی مالوه عزم رزم مخالفان کرد و بگجرات رفت در معرکه بقتل رسید غضب بر سلطان مستولی گشت و در سیر سرعت نمود
امیران صده با مقدمه سپاه سلطان رزم کرده بهزیمت رفتند سلطان به بهروچ آمد و هرکرا یافت که در آن فتنه فی الجمله دخلی داشته بود
بقتل رسانید و قلعه کرنال که بجوب گده مشهور است بگرفت و به عالم الملک حاکم دولت آباد نوشت که امیران صده حضرت را بدکن
فرستد عالم الملک حسام الدین و اسماعیل و شیخ حسن کانگویه وغیره را که در گلبرگه و آن حدود اقطاع داشتند باجمیر احمد لاچین که
از خویشان امیر خسرو دهلوی و امرای سلطان بود روانه گجرات ساخت و امرای صده بحدود گجرات رسیدند و از سلطان متوهم شده
باتفاق احمد لاچین را کشتند چنانچه سابقا در ضمن اخبار سلاطین دکن و امرای صده باغی گذشت ضیا برنی گوید در آن
اوان سلطان مرا گفت که مملکت را امراض متضاده پدید آمد اگر یکی را علاج کنم دیگری غالب آید چاره چیست گفتم سلطان پیشین
را اگر چنین حالے دست دادی پسر و یا برادر خود را که لایق سلطنت بودی بر تخت نشاندندی و یا افغانی که موجب نفرت خلق باشد

ترک کردندے سلطان گفت چنین است لیک چنان فرزندے ندارم که جانشین تواند بود و ترک ریاست نمیتوانم کرد هرچه خواهد گو شود
پس متوجه گنج شد و از انجا بسید شتافت امیر قرغن والی ماوراءالنهر که با سلطان دوستی داشت اکنون مغل را پانچهزار سوار بمدد او فرستاد
و ایشان در حدود سند بخدمت پیوستند سلطان بیمار شد در بست و یکم[۲۱] محرم هفتصد و پنجاه و دو هجری درگذشت مدت ملکش هشت و هفت
سال محمد بن صدر الدین نشانتین الابس را ابهام او نوشته و بعد از وابن عمش ملک فیروز بالک ابن سالار رجب که برادر تغلق شاه بود وزیر بود
ورع انصاف داشت اهالی هند او را اولیا شمارند و در ماه رجب روزه گیرند و علم بندند بالجمله ملک فیروز بن رجب در بست و سوم[۲۳] محرم در
هفتصد و پنجاه و دو هجری در سند بتخت نشست و بسلطان فیروز شاه مخاطب گشت و او ملکی عادل و باذل بود و سلطان تیغ کار سری
عظیم داشته دران باد سیل برسد در دهلی محمدآباد المخاطب بخواجه جهان که از خویشان سلطان محمد تغلق شاه نائب دهلی بود پسری
شش ساله اسیر سلطان محمد خوانده و غیاث الدین لقب نهاده بسلطنت نشانید سلطان فیروز شاه بدهلی رسید و خواجه و تابعان
سرها برهنه کرده و دستارها در گردن انگنده و بخدمت فیروز شاه آمدند فیروز شاه ایشان را در قلعه هانسی بند کرد و در رجب آن سال در
دهلی بر تخت نشست در هفتصد و پنجاه و سه هجری بکوه سرمور رفت و زمینداران آنجا را مطیع ساخت و در هفتصد و پنجاه و چهار هجری
بقلع و قمع شمس الدین بهکره والی بنگاله که تا حدود بنارس ضبط کرده بود روے به بنگاله نهاد بهکره در اکداله متحصن شد و بعد از رزم هزیمت
رفت سلطان بازگشت و در هفتصد و پنجاه و پنج هجری آنجا حصار فیروزی تعمیر نمود و دران سال ابو الحاکم بامرالله خلیفه مصر منشور سلطنت
و خلعت بهر او فرستاد و در نامه سفارش علاء الدین حسن کانگو که بهمنی صاحب دکن مندرج بود و درین سال شمس الدین بهکره درگذشت
و پسرش اسکندر جانشین شد سلطان به بنگاله شتافت و شیخ زاده نظامی از خلیفه مصر خلعت بسلطان رسانیدند و اعظم الممالک لقب یافت
سلطان برشکال در ظفرآباد بسر برد و آنجا شهر جونپور بنا نهاد و آن سابقاً در ضمن احوال جونپور گذشت بالجمله سلطان به بنگاله رسید
سکندر در اکداله متحصن گردید و آخر الامر پیشکش داد سلطان بجاجنگر شتافت راجه آنجا پیلان گریخت سلطان در هفتصد و شصت و
دو هجری بدهلی مراجعت نهاد و سرهند که داخل سامانه بود جدا کرده بنگرکوت شتافت راجه آنجا بعد از رزم اطاعت کرد سلطان نگرکوت
را محمدآباد نام نهاد و بتخانه هاے آنجا را خراب ساخت و مساجد و خوانق بنا نهاد و بسند شد والی آنجا جام بابلی در قلعه متحصن گردید
سلطان بمحاصره مشغول گشت و چون برشکال در رسید بگجرات شتافت و ظفرخان را او بعد از وی پسرش دریاخان را ایالت گجرات داد و
دیگر بار قصد سند کرد و جام امان خواست و سلطان او را بدهلی آورد و بدستور ایالت سند داد و ملک نظام فرح را فرحت الملک
خطاب داد و بحکومت گجرات فرستاد و در هفتصد و هفتاد و نه هجری زمینداران اتاوه بغی شدند سلطان خویش متوجه ایشان شد
و بسیاری را بکشت و در هفتصد و هشتاد و یک بسامانه رفت و در هفتصد و هشتاد و دو بعزم گوشمالی قوم کتهر متوجه شد و بسیی را بکشت
و ملک داود افغان را در سنبهل گذاشت و بدهلی بازگشت و تا هفتصد و هشتاد و هفت هجری هر سال بشکار سنبهل میرفت و آخرین
نوبت در حدود بداون حصارے بنا نهاد و فیروزپور نام کرد و ظرفا آخرین پور گفتندے چه پس از ان سلطان توفیق بناے شهر
نیافت درین ضمن ضعف پیری برو غلبه کرد و از سواری باز ماند خان جهان وزیر بر دولتش مستولی شد چون سلطان را طاقت
سواری نماند قریب سود عنکبوتان را گرفته در خریطه نگاه داشتند تا گرسنه شدندے آن مگسان را در خانه شکار کردی بالجمله سلطان
فیروز شاه در آخر وقت محمد خان را ناصر الدین محمد شاه لقب نهاد و بر تخت نشاند و عزلت گزید سلطان ناصر الدین بن فیروز شاه

در هفتصد و هشتاد و نه هجری پادشاه شد و امر کرد که بنام او و پدر خطبه خوانند و لب نپور رفت و آنجا بشنید که فرحت الملک باتفاق
امیران صده گجرات سکندر خان را که به تغیری او حاکم گجرات شده بود به سیر فتنه بقتل رسانید و محمد شاه بدهلی بازگشت و آن خبر ناشنیده انگاشت
و امرای خود را بدولت رسانید و از امیران پدر حسابی نگرفت ملک بهاء الدین وغیره امرای فیروزشاهی با غلامان فیروزشاهی
ساخته فساد آغاز نهادند محمد شاه بر ایشان ظفر یافت مخالفان سلطان فیروزشاه را که از غایت ضعف طاقت نداشت بر پالکی کشانیده
بیرون آوردند لشکریان چون علم فیروزشاهی دیدند گمان بردند که باختیار آمده لاجرم از محمد شاه جدا گشته بخدمت آمدند محمد شاه بکبر تخت
و بسیر نپور رفت امرای عاصی غیاث الدین تغلق شاه بن فتح خان بن فیروزشاه را بر تخت نشاندند تغلق شاه و دوستان
محمد شاه را بقتل رسانید و در سیزدهم رمضان سنه هفتصد و نود هجری سلطان فیروزشاه که عمرش از نود و هم متجاوز بود درگذشت از وفات
فیروز تاریخ اوست و او پادشاهی فاضل و عادل بوده بنای عمارت سرای عظیم داشته در مدت ملک خویش که سی و هشت سال و چند
ماه بود پنجاه جوی و چهل مسجد و سی مدرسه و بیست خانقاه و صد کوشک و دو صد رباط و سی شهر و سی قلعه و صد حوض و پنج دار الشفا و
یک شکارگاه و صد مقبره و ده حمام و ده منار و صد و پنجاه چاه که از انجمله یک منار از سنگ در غایت ارتفاع که مردم آنرا لاث فیروزشاه
گویند اکنون در شاهجهان آباد موجود است و همچنین یکماه سیرین در کوتله فیروزشاه تعمیر و حفر نموده و صد پل و صد باغ احداث کرده صاحب
تاریخ فیروزشاهی بنام او نوشته بالجمله بعد از وفات او غیاث الدین تغلق شاه استقلال یافت و بعد از و ابوبکر شاه بن ظفر خان بن فیروزشاه
بر تخت نشست امیران صده سامانه مخالفت آغاز نهادند و حاکم آنجا را بکشتند و سرش نزد محمد شاه بنگرکوت فرستادند محمد شاه بسامانه
آمد و بر تخت نشست و بکرر لشکر بدهلی کشید و منهزم گشت و آخر غالب آمد و ابوبکر شاه را بگرفت و بقتل رسانید و غلامان فیروزشاهی را
که سرحلقه فتنه جویی انگیختند همه را بکشت و اعظم همایون ظفرخان را بحکومت گجرات و دلاور خان را بمالوه و نصیر الملک را امیر الامرای
خضرخان لقب نهاد و بملتان فرستاد و بعد از و پسرش همایون شاه المخاطب بسکندر شاه و بعد از و برادرش ناصر الدین محمود شاه بن
سلطان فیروزشاه بر تخت نشست و در کار و سلطنت او در هندوستان هرج و مرج اتفاق افتاد چه سعادت خان باربکی نصرت خان
بن فتح خان بن فیروزشاه را بسلطنت برداشت و ناصر الدین نصرت شاه خواند و در فیروزآباد بر تخت نشاند میان این هر دو پادشاه
سه سال مخالفت امتداد کشید تا آنکه در محرم سنه هشتصد و یک هجری امیر صاحب قران شاه تیمور گورکان روی بهند نهاد و
اقبال خان باتفاق محمود شاه در ظاهر دهلی رزمی صعب کرد و منهزم بیرون شتافت و محمود شاه بگجرات گریخت و دهلی خراب گشت چنانچه
ازین قضایا در ضمن احوال صاحبقران در اقلیم ششم بیاید بالجمله صاحب قران بازگشت و شیخا کوکهر را که از عهد تغلق شاه در لاهور
علم مخالفت افراخته بود بقتل رسانید حکومت لاهور و دیبالپور بخضر خان داد و نصرت خان که در میان دوآبه بسر می برد بفیروزآباد آمد
در دهلی که خراب شده بود استیلا یافت اقبال خان متوجه دهلی شد نصرت شاه بمیوات گریخت اقبال خان در دهلی مستقل گشت
و امرای کبار در هر گوشه لوای انا غیری برداشتند اعظم همایون در گجرات و دلاور خان در مالوه و ملک الشرق در جونپور و اوده و قنوج و کوره
خضرخان در لاهور و دیبالپور و غالب خان در سامانه و شمشیر خان در بیانه و محمد خان در کالپی و مهوبه بسلطنت رسیدند و میانه ایشان
مخالفت بود تا در هشتصد و چهار هجری ناصر الدین محمود شاه که بگجرات رفته بود و از والی آنجا رنجیده بمالوه شتافته بود بدهلی آمد اقبال خان
نام سلطنت براو نهاد بالآخر سلطان از او رنجیده پیش سلطان ابراهیم شرقی رفت و از و نیز رنجیده بقنوج آمد و کماشته ابراهیم شرقی را

از انجا بر آمد و استیلا یافت و بران اکتفا کرد در هشت صد و هفت هجری اقبالخان سامانه بگرفت و بهرام خان والی آنجا با تاتان نزد او آمد
و بقتل رسید اقبال خان قصد پنجاب کرد و خضر خان با او رزم نمود و ظفر یافت و اقبال خان بقتل رسید و دولتخان و اختیار خان از امرای
اقبال خان که در دهلی بودند محمود شاه را از قنوج طلبداشته بسلطنت برداشتند محمود شاه در هشت صد و یازده هجری لشکر بحصار فیروزه کشیده
از گماشته خضر خان پیشکش گرفته بازگشت خضر خان بانتقام متوجه دهلی شد و محمود شاه را در فیروزآباد محاصره کرد و بی نیل مقصود بازگشت و در
هشت صد و چهارده هجری دیگر بار متوجه دهلی شد اختیار خان نواده ادریس خان از امرای سلطان باو پیوستند محمود شاه بقلعه سیری متحصن شد
و دران دیار قحط افتاد و خضر خان بملتان بازگشت و محمود شاه در ذوالقعده سنه هشت صد و یازده هجری درگذشت و دولت ترکان که
غلامان و غلامزادگان سلطان شهاب الدین محمد شام غوری بودند سپری گشت و بعد ازان امرای دهلی دولت خان لودی را
بران سلطنت برداشتند و سکه و خطبه بنام او کردند و ملک ادریس و مبارز خان از خضر خان جدا شده بدولت خان پیوستند خضر خان
در ذوحجه سنه هشت صد و شانزده هجری در حصار سیری دولتخان را محاصره کرد در ربیع الاول سنه هشت صد و هفده هجری دولتخان
باتان نزد او آمده و در قلعه محبوس شد رایات عالی خضر خان بن ملک سلیمان بن ملک مردان دولت بسلطنت دهلی برسید
و خطبه بنام شاهرخ میرزا ابن صاحبقران خواند و لفظ شاهی بر نام خود نپذیر و در وار خود رایات عالی تعبیر نمود و بعضی از اشیاء دانند ملک
مردان دولت از امرای سلطان فیروز شاه بود و امارت ملتان داشت چون درگذشت پسرش ملک شیخ و بعد از ملک سلیمان
که پسر خوانده پدرش بود بحکومت ملتان رسیدند و پسرش خضر خان بن ملک سلیمان که پسر خوانده پدرش بود چنانچه درین اوراق
گذارش یافت و بر دهلی مستولی شد و بگوالیار و بیانه رفت و از حکام آنجا باج گرفت و بدهلی بازگشت و در هشت صد و بست و یک هجری
به کتهیر و بداون شتافت و قوام خان و اختیار خان از امرای محمود شاه قصد قتل او کردند او دریافت و بدهلی بازگشت و در هشت صد
و دو هجری ایشان را بکشت و بعد از دو سال بمیوات شد و قلعه کوهره را خراب کرد و بگوالیار شد و مریض گردید و در جمادی الاول سنه
هشت صد و بست و چهار هجری درگذشت و بعد از و پسرش مبارک خان خود را سلطان ابو الفتح معز الدین مبارک شاه خواند و
بموجب وصیت بسلطنت نشست و در محرم سنه هشت صد و بست و پنج هجری بلاهور رسید و آن شهر را که ویران شده بود آباد ساخت
و ملک حسن را ملک الشرق نام نهاد و حکومت آنجا داد و بدهلی بازگشت جسرت برادر سنجا کهوکهر لاهور را محاصره نمود کاری نساخت
و بکلانور رفت و بکوهستان گریخت و درین سال ملک الشرق از امارت لاهور معزول شده درگذشت و ملک سکندر تحفه که وزیر
بود حکومت لاهور یافت و سرور الملک بوزارت رسید و بملک الشرق مخاطب گشت و سلطان بتاده رفت و جسرت کهوکهر بار دیگر
بهیم راجه جمو رزم کرد و او را بکشت و با ده هزار سوار کهوکهر نواح لاهور و دیپالپور را غارت کرد و ملک سکندر از دفع او عاجز آمد و درین
سال سلطان هوشنگ والی مالوه گوالیار را محاصره کرد سلطان مبارک شاه روی باو نهاد هوشنگ پیشکش فرستاد و بازگشت
سلطان بدهلی مراجعت فرمود و ملک رجب را بحکومت ملتان فرستاد و لشکر بمیوات کشید و در محرم سنه هشت صد و سی مقبلخان
را حکومت سامانه داد و بگوالیار شتافت و از رای آنجا پیشکش گرفت و بازگشت و درین سال سلطان ابراهیم شرقی صاحب جونپور
لشکر بکالپی برد قادر شاه صاحب کالپی از مبارک شاه استمداد نمود و سلطان مبارک شاه بسلطان ابراهیم در حدود خمره از
تمام روز رزمی صعب کرد و شب هر دو بادشاه بممالک خود بازگشتند و در محرم سنه هشت صد و سی و دو هجری ملک حبیب

حاکم ملتان درگذشت سلطان بجای او ملک محمود بن ملک حسن را عماد الملک لقب نهاد و بملتان فرستاد و در هشتصد و سی و سه هجری
امیر شیخ علی مغول والی کابل بفرمان میرزا شاهرخ بن امیر تیمور صاحب قران روی بهند نهاد و عماد الملک را در ملتان محاصره کرد سلطان
فتح خان بن سلطان بن سلیمان محمد شاه گجراتی و دیگران را با لشکری عظیم برزم او فرستاد و عماد الملک از قلعه بیرون آمد و برزمی
صعب کرد و فتح خان بقتل رسید اما بعد او عماد الملک ظفر یافت و شیخ علی با معدودی چند بکابل گریخت و در هشتصد و سی هجری
شیخ علی بانتقام از کابل بلاهور آمد و بگرفت و دو هزار سوار بمحافظت در آن شهر بگذاشت و بازگشت سلطان امارت لاهور به شمس الملک
عرف ملک سکندر تحفه داد و شمس الملک بلاهور آمد مغولان با آن شهر سپردند و بکابل رفتند سلطان لاهور را بعماد الملک داد و ملک اشرف
سرور الملک وزیر برنجید و باتفاق جمعی در رجب سنه هشتصد و سی و هفت هجری سلطان را بقتل رسانیدند و او ملکی عاقل و باذل بوده
و در مدت عمر خود کبیره از وی سر نزده و کسی را دشنام نداد و بعد از وی برادرزاده اش جونا محمد خان بن فرید خان بن رایات اعلی خضر خان که داماد
سلطان شرقی بود و نسبی ملک اشرف وزیر بر تخت نشست و بسلطان محمد شاه مخاطب گشت سلطان محمد جو یا عبارت از سست و در سنه هشتصد و
چهل هجری سلطان روبملتان آورد و بسیاری از مملکت جسرت کهوکهر خراب کرد و بدهلی مراجعت نمود و بعیش پرداخت لاجرم در مملکت
فساد برخاست و اهالی ملتان سر از اطاعت باز زدند ملک بهلول لودی که حاکم سرهند بود بلاهور و دیپالپور استیلا یافت و بغی ورزید
سلطان سپاه بدفع او فرستاد و ملک بهلول بکوهستان گریخت هنگام مراجعت سلطان دیگر بار بر آن مستولی شد سلطان شحنه دهلی
حسام خان را بحرب او فرستاد و ملک بهلول رزم کرد و ظفر یافت حسام خان منهزم بدهلی گریخت بهلول بسلطان پیغام داد اگر حسام خان
را بقتل رسانی اطاعت کنم سلطان حسام خان را بکشت و حمید خان را وزارت داد و ملوک اطراف طمع در دهلی کردند سلطان ابراهیم
شرقی والی جونپور بسیاری از مملکتش بگرفت سلطان محمود خلجی والی مالوه در هشتصد و چهل و چهار هجری بعزم تسخیر دهلی تا ده کروهی آن شهر
آمد سلطان محمد شاه ملک بهلول را بمدد خویش خواند و او را بدفع محمود خلجی فرستاد و خود از دهلی بیرون آمد بهلول با سلطان محمود خلجی رزم
کرد و محمود خلجی عزم صلح نمود سلطان محمد شاه که از شجاعت بهره نداشت بصلح راضی شد محمود خلجی بمالوه بازگشت بهلول او را تعاقب نمود و مالی
وافر بدست آورد و سلطان محمد شاه بهلول را فرزند خواند و خانخانان لقب نهاد و بدفع جسرت کهوکهر فرستاد بهلول را هوای سلطنت در سر
افتاد و با جسرت در ساخت و روی بدهلی نهاد و سلطان محمد شاه متحصن شد تا آنکه در هشتصد و چهل و نه هجری درگذشت و بعد از وی پسرش
سلطان علاء الدین محمد شاه جانشین شد و سایر امرای بجز ملک بهلول بخدمت آمدند و تهنیت گفتند سلطان در هشتصد و پنجاه
هجری متوجه بیانه شد و شنید که سلطان ابراهیم شرقی قصد دهلی کرده تا آنکه ثبوت رسید بدهلی بازگشت و از آن هیچ سبکی و درشتی تمام
بمجالسش راه یافت و در هشتصد و پنجاه و یک هجری به بداؤن رفت و هوای آنجا به پسندید و بجز بداؤن و دهلی و چند پرگنه دیگر در تصرفش
نماند بهلول لشکر بدهلی کشید و بازگشت سلطان باغوای مفسدان حمید خان را که وزیر بود حبس نمود و در هشتصد و پنجاه و دو هجری
از دهلی به بداؤن رفت و خواست که حمید خان را بقتل رساند او دریافت و برادران و خویشان خود را آگاهی داد ایشان او را از حبس
بیرون آوردند و بدهلی رفتند و استیلا یافتند حمید خان ملازمان سلطان را از شهر براند ملک بهلول روبدهلی نهاد حمید خان را بگرفت
و بسلطان نوشت که حمید خان را حبس کردند سلطان گفت پدر من ترا پسر خوانده و تو مرا برادری من به بداؤن قناعت کرده ام
این شهر بمن بازگذار و در دیگر امصار هر چه خواهی بکن بهلول شاد شد و نام او را از خطبه بیفگند و در هشتصد و پنجاه و پنج هجری

سکه و خطبه خود خواند و سلطان علاء الدین سالها در بداون بود تا آنکه در هشتصد و هشتاد و سه هجری درگذشت و بداون نیز در تصرف گماشتگان
بهلول آمد با تمامیه بعد از جماعت کرسی سلطان علاء الدین بهلول لودی بر تخت نشست و خود را سلطان بهلول خواند آورده اند که جد
بهلول ملک بهرام لودی در خدمت ملک مردان دولت والی ملتان بسر بردی و بعد از و پسرش سلطان شه بن بهرام بملازمت خضر خان
حاکم ملتان گزیده و در رزم اقبال خان را بدست خویش بکشت خضر خان او را بنواخت و اسلام خان لقب نهاد و حکومت سرهند داد ملک کالا
برادر اسلام خان با او پسرے بر دو وقتی خانه بسر زن ملک کالا فرود آمد هلاک شد زن حامله بود شکمش چاک کردند و پسرے زنده بیرون آوردند
و بلو نام نهادند بهلول عبارت از اوست چون بسن تمیز رسید اسلام خان دختر خود را باو داده ولیعهد ساخت وقتی بلو با پسانها نزد سیدی آنجا درویشی
بود که او را سیدا این گفتندی بخدمتش رفت سیدا این گفت کیست که ملک دهلی بدو هزار تنگه بخرد بهلول هزار و سیصد تنگه داشت پیش او
نهاد و گفت زیاده بر این ندارم سیدا این قبول کرده او را بشارت داد و بهلول در هشتصد و پنجاه با سپاه آراسته بدهلی آمد چون حمید خان آنجا
استقلال داشت ناچار شده از بیت او نمود روزے حمید خان را ضیافت کرد بهلول افغان را گفت باید که در مجلس او حرکات ابلهانه
کنند ایشان بموجب فرموده عمل کردند بعضی کفش های خود را بر کمر بستند و برخی در طاقهای خانه نهادند حمید خان گفت اینچه عمل است
گفتند برای آنکه کفشهای ما را دزد نبرد و حمید خان بخندید پس چون گل و عطر مجلس آوردند افغانان آنرا بخوردند و پان را با چونه
فرو بردند چون دهان شان بسوخت اضطراب آغاز کردند حمید خان آن طایفه را احمق شمرده دلجمعی کرد بعد چند روز ملک بهلول نزد
حمید خان شد افغانانی که بر در مانده بودند بهلول را دشنام دادن گرفتند و گفتند که اگر بهلول نوکر حمید خان است ما نیز نوکر حمید خان
هستیم چرا او بدرون رود و ما بیرون باشیم حمید خان آواز ایشان بشنید همه را اندرون خواند افغانان در آمدند و حمید خان را گرفته بند
و بند بر پایش نهادند و گفتند نمک ترا خورده ایم لاجرم قصد جانت نکنیم بهلول بر دهلی استیلا یافت خطبه و سکه بنام سلطان علاء الدین
خواند و پسر خود بایزید را در دهلی گذاشت و به پنجاب بازگشت چون از سلطان اجازت سلطنت یافت در هشتصد و پنجاه و پنج سکه و خطبه بنام
خود خواند چنانکه گذشت امرائے مخالفت سلطان محمود شرقی والی جونپور را بخواندند شرقی در هشتصد و پنجاه و شش هجری بمحاصره دهلی پرداخت
و بهلول از دیپالپور بدهلی آمد فتح خان امرائے محمود شرقی را هزیمت داد و ظفر یافت محمود شرقی بجونپور مراجعت نمود بهلول بدهلی مستقل گشت
و میان سلطان محمود شرقی و پسرش سلطان حسین شرقی و بهلول بکرر محاربه و مصالحه وقوع یافت اما در رزم هر بار ظفر به بهلول بوده آخر الامر
ضعف بر سلطنت سلطان حسین شرقی رو نمود و منهزم بجونپور رفت بهلول قصد جونپور کرد سلطان حسین شرقی به قنوج شد و از آنجا نیز از
بهلول منهزم بجونپور مراجعت نمود بهلول در قنوج و اتاوه و کالپی متصرف شده بدهلی بازگشت و با لشکری عظیم متوجه جونپور شد سلطان
حسین در هشتصد و نود و یک هجری بگریخت و به تکلیفها بودن باندک ولایتی که در حدود بنگاله داشت قناعت نمود بهلول پسر خود باربکشاه را
بر تخت سلاطین شرقیه نشاند چنانچه در تحت جونپور مرقوم گشت و نبیرهٔ خود اعظم همایون بن خواجه بایزید را حکومت کالپی و پسر خود مبارک خان
را کره مانک پور و برادرزادهٔ خود شیخ محمد فرملی عرف کالا پهار را بهرائچ و خانخانان را بداون تفویض نموده دهلی و میانه دو آب و پنج آب
به پسر سومی خود نظام خان را داد و او را ولیعهد ساخت و در حدود با نه گشت به هشتصد و نود و چهار رفت از عالم تاریخ فوت اوست
و آدمی ملکی صالح و متقی بود و با صلحا و مشایخ صحبت داشتی و با رؤسای افاغنه برادرانه سلوک کردی و پیش ایشان بر تخت نه نشستی و
هرگز طعام خانه نخوردی و هم بر اسپ خود سوار نشدی هر روز از بهر او طعام از خانه امیرے آوردندی و بر اسپ ایشان سوار شدی و گفتے

که مرا از سلطنت نامی کافی است و رعایت و حرمت سخن بسیار کردی و ایشان را بر افغانان ترجیح نهادی و قانون بهلولی با وضع سود
است بعد از وی پسرش نظام خان بر تخت نشست و خود را اسکندر لودی خواند جمعی از امرا خواستند که اعظم همایون بن خواجه بایزید ابن سلطان بهلول را
بسلطنت برگزینند خواستند سکندر شاه عیسی خان را که عم ایشان بود بگرفت و حبس نمود و متوجه جونپور شد و در راه در رستم با او رسید و پیشش
بگرفت و گفت ظفر تراست که سکندر دست از و باز کشید و در رویش گفت فال نیک مغتنم بگیر و سپاری سلطان سکندر گفت سزاوار است
که چون در میان هم و مخالفت بود ظفر هیچکدام نخواهند بلکه گوهر انچه صلاح مسلمانان است پیش آید بالجمله چون سکندر شاه بودی بهار و جونپور
رسید برادرش باربکشاه باتفاق برادر دیگر مبارک صاحب کرده کالاپهار حاکم سهرائچ روی باو آورد کالاپهار که در شجاعت ثابت بود با فوجی
آراسته بر قلب سکندر شاه تاخت و زخمی صعب کرد و اسیر شد سکندر چون او را بدید از اسب فرود آمد و گفت از من بپال بزرگتری خواهم
که مرا بفرزندی قبول کنی کالاپهار منفعل شد و گفت مکافات این احسان بجز جان دادن نتوان کرد اکنون اسپی مرا ده تا آنچه گفتم از قوه بفعل آورم سلطان
سکندر اسپی باو داد کالاپهار بر نشست و بر فوج باربکشاه حمله برد و ظفر یافت باربک شاه بگریخت و مبارک خان گرفتار گشت باربکشاه
امان خواست و نزد سلطان آمد سلطان سکندر او را بنواخت و بدستور حکومت جونپور داد و بکالپی رفت و آنجا را از اعظم همایون بگرفت
و بمحمود خان لودی داد و مبارک خان را بدستور ایالت کرد و دعوت بدهلی بازگشت و آخر باربکشاه متوهم گشت و عزم مخالفت کرد و
سلطان سکندر کالاپهار و دیگران را بجونپور فرستاد و او را محبوس بجونپور آوردند و در نهصد هجری بجونپور رفت و در آن سفر اسپان لشکریان
بسیار تلف شدند و سلطان حسین شرقی که در چند و بهار بسر میبرد از پریشانی لشکرش آگاه شد روی بدو نهاد و بعد از رزم منهزم به بهار رفت
و از آنجا بلکهنوتی شتافت سلطان سکندر به لکهنو رفت و استیلا یافت و محبت خان را آنجا گذاشت و بترهت رفت راجه ترهت بتجارت
پیوست سلطان سکندر به بنگاله شتافت سلطان علاء الدین حسین شاه والی بنگاله که قلعه گور از بناهای اوست پسر خود را بحرب فرستاد
و باخر تحف و هدایا فرستاد و سلطان بازگردید و شهر آگره تختگاه ساخت و آنجا عمارات عالی بنا نهاد و در نهصد و پانزده زلزله عظیم حادث شد
و بسیاری از عمارات آگره فرو ریخت سلطان سکندر بگوالیار رفت و بسیاری از مفسدان آنجا را بر انداخت و در نهصد و بیست و سه هجری در گذشت
و آثار ملکی نیکو کاری بود و جمال ظاهری و کمال معنوی اشتهار داشت هر روز بار عام دادی و داد ورزیدی و نماز پنجگانه در یک مجلس ادا کردی
و به هوای نفس کم رفتی و بصحبت فقرا و درویشان رغبتی تمام داشتی و ایشان را از شهرستان خانه ها دادی و هر روز چند موضع طعام
پختی و به بینوایان دادی و به تعصب اسلام مبالغه نمودی و امرا از او بسبب فضایل تحریص دادی و از قلیل و کثیر خبر گرفتی و هرگاه لشکر
بجایی فرستادی هر روز دو فرمان با امیران لشکر نوشتی یکی صبح که کوچ کنند و دیگری شام که از حزم و احتیاط غافل نباشند و از اخبار او
آنست که وقتی دو برادر از اهالی گوالیار در سفر رفته بودند و لعل و قدری زر قیمت عظیمت یافتند یکی خواست که بازگردد و برادرش نصیب خود
با او داد که تا بار رسیدن برساند او جدت و بر نقش زر داد و از لعل نام نبرد و بعد از سال آن دیگری نیز بخانه آمد و از زن خود لعل خواست زن
گفت که کدام لعل آن مرد لعل را از او طلب نمود گفت به زن تو دادم مرد باور نکرد و خواست که زن را در شکنجه کشد و زن بگریخت و نزد
حاکم شهر رفت و حال بازگفت حاکم مرد و برادر را بخواند و برادر خواست که دادگاه لعل از میان برده بود گفت که لعل را با این زن داده ام
و گواه دارم پیش برفت و دو مرد از اهالی را ده بگواهی بیاورد و هر دو حسب خواهش او گواهی دادند حاکم حکم کرد که لعل پیش زن است زن خود را
بدرگاه سلطان سکندر رسانید و آواز برکشید و داد خواست سکندر او را پیش خواند و برادر زن و گواهان را طلب داشت و هر یک را جدا

و ایشان را آن جمیع جواهر ساخته در هر یک جدا رنگی از آن موم داد که صورت لعل ها بسازید گواهان بموجب دانش خود صورتها ساختند و نزد سلطان آوردند زرگر صورتی بساخت منقوش گواهان مختلف یافت زرگر را گفت تو چرا صورتی نساختی عرض نمود آنچه صورت ندیده بودم چگونه توانم ساخت سلطان امر فرمود تا خاین و گواهان را اشکنجه کنند پس چنان کردند و لعل بدست آوردند و بجدا و بدش رسانیدند
بالجمله چون سکندر سلطان درگذشت و پسر مهترش سلطان ابراهیم لودی بر تخت نشست و بر خلاف جد و پدر کبر و نخوت شعار ساخت معاملان را گفت پدر و جد من با شما برادرانه سلوک میکردند پادشاهان را خویش و قوم نباشند همه شرایط بندگی بجا آرند امرای بزرگ که پیشتر در مجلس نشستندی
همیشه در مجلس بر پا می ایستادند با او دل دگرگون کردند و خواستند که جلال خان بن سکندر خان حاکم کالپی در جونپور بر تخت نشیند پس جلال خان
بجونپور رفت خان جهان لودهی که از اعاظم امرا بود گفت دو برادر را در یک ملک استقرار نمی باشد باید که جلال خان در خدمت
آید و اطاعت کند جلال خان توهم کرده بغی نمود سلطان ابراهیم پدر دریا خان لوهانی والی پتنه و بهار و نصرت خان حاکم غازیپور و شیخ محمد فرملی
از او دیه و لکهنو پیوست که بقلع و قمع او پردازند جلال خان طاقت اقامت در جونپور ندید و بکالپی شتافت و سکه و خطبه بنام خود کرد و اعظم همایون
سروانی که بمحاصره قلعه کالنجر مشغول بود رد با و ساخت سلطان ابراهیم روی بکالپی نهاد و اعظم همایون از جلال خان بگریخت و با و پیوست جلال خان
از راه دیگر باگره رفت ملک آدم که بفرمان ابراهیم حکومت آگره داشت بجلال خان پیغام داد که اگر چتر و غیره علامات سلطنت نزد من فرستی از
سلطان کالپی را بتو دهانم جلال خان بآن رضا داد سلطان ابراهیم که کالپی گرفته بود بران راضی نشد جلال خان سراسیمه بگوالیار رفت
سلطان ابراهیم باگره رفت و امیر الامرا اعظم همایون سروانی را با سی هزار سوار و سه صد فیل به تسخیر قلعه گوالیار فرستاد جلال خان که بوده
گریخت و از آنجا نزد راجه کره به کن شتافت راجه او را گرفته نزد سلطان ابراهیم فرستاد سلطان او را بکشت و از امرای بزرگ توهم شد
اعظم همایون سروانی و ولدش فتح خان را که بمحاصره گوالیار استقلال داشتند بخدمت خواند و حبس فرمود اسلام خان بن اعظم همایون
سروانی که از قبل پدر حکومت کره داشت بغی آغاز نهاد و اعظم همایون لودی و سعید خان که بعد از اعظم همایون سروانی بمحاصره گوالیار
مشغول بودند بلکهنو شتافتند و باتفاق اسلام خان مخالفت سلطان آشکارا کردند سلطان ابراهیم خان را بحرب ایشان فرستاد و در
جدو جهد تلاقی به یقین دست داد اسلام خان بقتل رسید و سعید خان گرفتار گشت و آن فتنه فرونشست سلطان با امرا دل دگرگون
کرد و میان بهوه و اعظم همایون سروانی را که محبوس بودند بقتل رسانید دیگران متوهم شدند و بغی آشکارا کردند دریا خان لوهانی در بهار
بغی کرد و درگذشت و پسرش بهار خان بن دریا خان جانشین شد و خود را سلطان محمد شاه خواند و سکه و خطبه بنام خود کرد و بسیاری
از امرای سلطان با و پیوستند سلطان محمد شاه صد هزار سوار جمع آورد و مکرر با لشکر سلطان ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و در
خلال این حال غازی خان بن دولت خان لودهی والی لاهور از سلطان متوهم شده بگریخت و نزد پدر بلاهور رفت و دولت خان
لودهی از سلطان ابراهیم متوهم شده ظهیر الدین محمد بابر شاه را به تسخیر هند تحریص نمود بابر شاه با لشکر به هند رسید و در ۹۳۲ نهصد و سی و سه
هجری در پانی پت با سلطان ابراهیم لودی رزمی صعب کرد و ظفر یافت و سلطان ابراهیم بقتل رسید تفصیل این حال در حالات
بابری بقلم آمد لیکن چون اینجا شیر شاه و اسلام شاه از بقایای سلاطین افاغنه بودند و در عهد همایون بادشاه ابن بابر بادشاه
بهند و دهلی استیلا یافتند ذکر ایشان در اینجا مناسب نمود و بعد از ان دیگر بار سلطنت دهلی و سایر بلاد هندوستان بخاندان تیموریه گورکانیه
مستقل شد مگر آنچه حروف احوال آن گذارش احوال شیر شاه و غیره حالات سلطنت بابر و اولادش را با شاه عالم ثانی عالی

پادشاه که راقم در زمان او حیات مستعار دارد مرقوم خواهد ساخت بالله التوفیق

ذکر شیرشاه

فریدالدین شیرشاه بن حسن بن
ابراهیم افغان سور جد او ابراهیم در خدمت سلطان بهلول لودی بسر برده و چون در گذشت پسرش حسن بن ابراهیم بعهد سکندر لودی
خدمت جلال خان گزیده و سرآمد خاص بود بابانده جاگیر یافت و بدان جانب شتافت و پانصد سوار جمع آورد و او هشت پسر داشت
فرید و نظام مادر ایشان افغان بود و شش پسر دیگر از کنیزکان بوجود آمده بودند حسن با فرید که شیر عبارت ازوست لطفی نداشت
او از پدر گریخت و بجونپور رفت و گلستان و بوستان و سکندرنامه بخواند و در میان افغانان بفضیلت مشهور گشت بعد چندی حسن
بجونپور آمد خویشانش فرید را عفو تقصیرات کنانیدند حسن داروغگی جاگیر باو داد و فرید بجاگیر پدر رفت یکی از زمینداران آنجا با او
مخالفت کرد و فرید لشکری نداشت از مقدم بروی آسیبی طامع داشت و پیادگان را اسوار ساخته بر وی تاخت بر و ظفر یافت حسن چون
بجاگیر آمد ملک معمور دید فرید را بنواخت در حال آن حال کنیزکی که معشوق حسن بود گفت فرید پسر مرا داروغگی جاگیر کن سلیمان و احمد
که از کنیزک بودند با او فرید برنجیدند و با برادرش نظام بآگره رفت و بخدمت دولت خان لودی که از اکابر امرای سلطان ابراهیم لودی
بود پیوست و گفت پدرم پیر شده و مبتلای کنیزکی گشته و از مملکت خبری ندارد و اگر جاگیرش با و برادرم دهند یکی با پانصد سوار پیوسته در
خدمت سلطان باشد دولتخان این سخن بسلطان عرض نمود سلطان گفت بد مرد نیست که از پدر شکایت میکند فرید در آگره بود که پدرش
در گذشت سلطان بسعی دولت خان جاگیر او بفرید و نظام داد ایشان بسهسرام آمدند سلیمان و احمد نزد محمد خان سور حاکم چوند رفتند و زمان
یافتند پس چون ابراهیم لودی در معرکه بابر بادشاه بقتل رسید فرید از محمد خان سور توهم کرده نزد بهار خان بن دریا خان لوحانی صاحب
پتنه و بهار که خود را محمد شاه میخواند رفت و قربت یافت روزی محمد شاه بشکار شتافت فرید با او بود شیری از بیشه بیرون آمد فرید آنرا بکشت
و شیرخان خطاب یافت و بعد چندی رخصت شده بسهسرام رفت محمد خان در غیبت او در خدمت محمد شاه بعرض رسانید که شیرخان
همه جاگیر پدر را متصرف شده و نصیبی از آن به برادرانش سلیمان و احمد نمیدهد محمد شاه گفت که جاگیر را میانه ایشان قسمت کن محمد خان فوجی
از سپاه پیش سلیمان فرستاد ایشان بخواص پور و بانده رسیدند سکهه غلام شیرخان که پدر خواص خان آنجا بود با ایشان مصاف داده بقتل
رسید شیرخان را طاقت مقاومت نماند و بکره رفت و بخدمت سلطان جنید برلاس که از قبل بادشاه بابر والی آنجا بود پیوست و مستظهر
شده بسهسرام آمد محمد خان سور بچوند گذاشت و بر رهتاس بگریخت شیرخان در سهسرام استقلال یافت لشکریان جنید را باز گردانید و
بمحمد خان سور نوشت که تو مرا بجای عم و پدری مرا بجاگیر خود احتیاجی نیست محمد خان هشت صد سوار داشت بچوند مراجعت نمود شیرخان
برادر خود نظام خان را در سهسرام گذاشت و بکره نزد سلطان جنید متوجه آگره شد و او را با خود برد و شیر در سفر جنید پیری ملازم رکاب بابر بادشاه
بود روزی بسته با یاران گفت که مغولان را از هندوستان آسان بیرون توان کرد چه ایشان معاملات بامرا باز میگذارند و امرا بمقتضای
رشوت کار میکنند اگر خدا خواهد باتفاق از افاغنه بر آرم و مغولان را برانم روزی در مجلس بابر بادشاه کاسه ماهیچه پیش او نهادند شیرخان
از خوردن آن عاجز شد بالآخر آنرا بسان ریخت و بکارد ریزه ریزه کرد و در کاسه انداخت و بقاشق بخورد بابر بادشاه بدید یکی را از
مقربان بگفت که این افغان کاری عجیب و غریب کرده زود باشد که بدولتی عظیم رسد شیرخان این بشنید و متوهم شده و همان شب
بجاگیر خود گریخت و بسلطان جنید برلاس نوشت که محمد شاه لوحانی قصد سهسرام دارد و لاجرم بی رخصت بجاگیر شتافتم پس چون بسهسرام
رسید اطاعت محمد شاه بن دریا خان والی پتنه نمود و باو پیوست در همان ایام محمد شاه در گذشت پسرش جلال خان بن محمد شاه

جانشین شد و شیرخان به نیابت او کار میکرد سلطان محمود صاحب بنگاله در ولایت بهار طمع کرد و قطب خان حاکم مونگیر را بدفع مخدوم
عالم حاکم حاجی پور که از دوستان شیرخان بود فرستاد هر چند در صلح زد هیچ در نگرفت ناچار باتفاق مخدوم عالم باو رزمی صعب کرد
و ظفر یافت و قطب خان بقتل رسید و لوهانیان بر شیرخان حسد بردند جلال خان را برانگیختند تا قصد قتل او کرد شیرخان دریافت و در
محافظت خود کوشید ایشان از دفع شیرخان عاجز آمدند ناچار پتنه و بهار بگذاشتند با جلال خان به بنگاله رفتند سلطان محمود والی بنگاله
ابراهیم خان بن قطب خان حاکم مونگیر را با فیلان بسیار و لشکر بیشمار در خدمت جلال خان بدفع او فرستاد شیرخان رزمی صعب نمود ابراهیم خان
بقتل رسید جلال خان به بنگاله گریخت شیرخان فیلخانه و توپخانه بنگالیان و لوهانیان بدست آورد و مملکت بهار صافی ساخت و در ان
اوان تاج خان صاحب قلعه چنار که از امرای سلطان ابراهیم لودی بود بر دست پسر خود بقتل رسید شیرخان از و ملکه تاج خان صاحبه را
بخواست و بدان قلعه دست یافت سلطان محمود بن سکندر لودی که بجانب رانا در جونپور بسر می برد و به پتنه آمد چون وارث ملک بوده
افغانان اطاعتش کردند شیرخان نیز لاچار متابعت نمود سلطان محمود بن سکندر و امرای او مملکت بهار را میان یکدیگر قسمت
کردند و در وسی بجونپور رساندند شیرخان از کبر و نخوت امرای عظام سلطان محمود رنجیده و با میر هندو بیگ سپه سالار همایون بادشاه
بعزم رزم سلطان محمود نامه نوشت که بزودی به پنجاب آئی که از ایشان جدا شوم و تو بپیوندم میر هندو بیگ در سیر سرعت کرد و هنگام تلاقی
فریقین شیرخان بیجنگ روی از معرکه برتافت سلطان محمود با فتح و جهی منهزم گشت و به پتنه رفت و بالاخر باودیسه افتاد و آنجا در نهصد و چهل و نه
هجری گذشت بالجمله چون امیر هندو بیگ ظفر یافت همایون بادشاه نامه نوشت و قلعه چنار خواست شیرخان عذر آورد همایون بادشاه متوجه
چنار شد شیرخان پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد و اطاعت کرد همایون بادشاه شنید که سلطان بهادر گجراتی قصد آگره کرد لاجرم
بمصالح رضا داد و هم از راه مراجعت نمود قطب خان منزلی به از دور رفت و بالاخر بگریخت و به پدر پیوست همایون شاه برزم سلطان بهادر و
فتح گجرات مشغول گشت شیرخان در آن ایام لشکر به بنگاله کشید و با سلطان محمود والی بنگاله مصاف داد و ظفر یافت و گور بگرفت سلطان
محمود زخمی شد و نزد همایون بادشاه رفت بادشاه از گجرات بازگشته بود رو به بلاد شرق آورد و قلعه چنار را محاصره نمود و قهراً بگشود و متوجه
بنگاله شد شیرخان گور را نگذاشت از راه جهارکنده به بهار آمد و نامه براجه رکهن صاحب رهتاس نوشت و قلعه رهتاس بمکر و فریب از راجه
بگرفت و آن حکایت در رهتاس مرقوم است زنان و فرزندان و خزاین خود را در قلعه رهتاس بگذاشت و بجمع سپاه پرداخت همایون بادشاه
مدتی در گور بسر می برد و از و خبری نداشت تا آنکه لشکریانش بجهت عفونت آب و هوای گور مریض شدند و اسپان سقط شدند همایون
بادشاه با لشکر پریشان متوجه پتنه شد و جهانگیر قلی را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشت شیرخان با لشکری آراسته در حدود جنوب راه برو
گرفت چنانچه در احوال همایون بادشاه رقمزده کلک بیان خواهد گشت شیرخان ظفر یافت و اکثر لشکر همایون بادشاه در آب غرق شدند
شیرخان این بیت گفت ؎ سپاه همایون بماهی دهی + فرید حسن را تو شاهی دهی + و این واقعه در سنه نهصد و چهل و شش
هجری اتفاق افتاد پس شیرخان خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را فرید الدین شیرشاه خواند و به بنگاله رفت و جهانگیر قلی بیگ را با
همراهیانش بکشت و سال دیگر با پنجاه هزار سوار روی باگره نهاد و در روز عاشوره نهصد و چهل و هفت هجری در حدود قنوج با همایون بادشاه
رزمی صعب کرد و ظفر یافت و کارش بزرگ شد و خود خواص خان را که بحسن سعی او فتوحات مخصوص شده بود امیر الامرا لقب
نهاد و عشر ممالک محروسه را باقطاع او داد و در نهصد و چهل و نه متوجه مالوه گشت و از ابو قادر شاه والی مالوه آن مملکت را انتزاع نمود

و درین سال ملتان از شیخ خان بلوچ بن حسین بسعی هیبت خان مفتوح شد و او را اعظم همایون لقب نهاد و در نهصد و پنجاه هجری بسمع شیرشاه
رسید که پورنمل ولد سلهدی در بستن زنان مسلمانان را اسیر کرده در سلک زنان رقاصه انتظام داده لاجرم از غایت تعصب
که در اسلام داشت بآنجانب شتافت و بمحاصره پرداخت و کار بر پورنمل تنگ شد و با چهار هزار راجپوت با امان از قلعه بیرون آمد
و بفتوای علما با سایر راجپوتان بقتل رسید شیرشاه باگره مراجعت نمود و متوجه تسخیر مارواڑ گشت رای مالدیو صاحب ناگور و جوده پور
با پنجاه هزار سوار و پیاده در راجپوت روی باو آورد و یکماه بیرون شکر در برابر یکدیگر نشستند شیرشاه نکوی اندیشید و نامه بامرای
مالدیو نوشت که نوشته های شما رسید باید که زود تر به لشکر ظفر اثر بپیوندید آن نوشته ها بدست مالدیو افتاد و بر امرا اعتمادش نماند و بکوهستان
چتوره و پور گریخت کونبهار راجپوت با دوازده هزار مرد دست از جان شسته در رزمگاه شتافت شیرشاه با هفتاد هزار سوار و صف فیل جابجا ایستاد
راجپوتان رزمی صعب کردند افواج شیرشاهی بهم بر آمد و نزدیک شد که شکست پذیرند جلال خان جلوانی با فوجی از بهادران حمله برد
و ظفر یافت راجپوتان بالتمام بقتل رسیدند شیرشاه بفیروزی مخصوص گشت و گفتی بمشتی جوار سلطنت هندوستان بباد رفته بود
چه در ملک مالدیو بجز جوار دیگر حبوب نمی شود بالجمله بعد ازین فتح شیرشاه بچتور رفت و پایان بگرفت و به چتور شتافت پسرش عادل خان
که بچتور باقطاع او مقرر بود همانجا بماند شیرشاه قصد تسخیر قلعه کالنجر کرد و رای آنجا متحصن گشت شیرشاه بمحاصره پرداخت روزی در
موضعی که از آنجا حقه بدرون قلعه می افگندند ایستاده بودند ناگاه آتش در حقه با و کیسه های باروت که نزدیک او نهاده بود افتاد شیرشاه
با امرا خود شیخ جلال و مولانا نظام دانشمند و دریاخان سروانی بسوخت و با آنحال خود را بمورچال رسانید سپاه را بجنگ تحریض نمود و بی شعور
گشت و هر گاه بشعور آمدی ایشان را بحرب تحریض نمودی تا آنکه قلعه مفتوح شد و در آخر همان روز شیرشاه درگذشت و این واقعه در ربیع الاول
سنه نهصد و پنجاه و دو اتفاق افتاد از آتش مرد تاریخ است و او ملکی عادل بوده ضابط و قاهر بسیار بود و هر روز چهار هزار مرد بسفره اش طعام خوردندی
پنج سال باستقلال سلطنت کرده و پانزده سال بامارت گذرانیده و باندک زمانی از بنگاله تا آب سند ضبط کرد و در هر کروه سرا و مسجد
و چاه ساخت و در هر سرا مرکز مسافران را طعام دهند و اسپ مهیا دارند تا در هر روز اخبار ممالک باو رسانند گویند هر گاه در آینه
ریش سفید خود دیدی گفتی که سلطنت بمن رسید نیک بوقت شام زود باشد که در گذرم و آنچه در خود است بفعل نه در آید قوم سور
از افاغنه بود او را گفتند باید که قوم خود را از دیگر افاغنه بیشتر رعایت کنی تا از سایر طایفه ممتاز باشند لختی اندیشه کرد پس گفت اگر چنین کنم
مرا بادشاه قوم سور گویند و اگر این همه عنایت و عاطفت با همه مبذول دارم بادشاه جمیع افاغنه باشم تعداد او در هندوستان است
در رفاهیت عظیم روی داد و او در میان افغانان بفضل و دانش امتیاز داشت و بپارسی شعری ملیح گفتی گویند سجع نگینش این بیت بود
بیت ــ سه آئینه باقی ترا بادا دایم ∴ بجان شیرشه بن حسن سور قایم ∴ بالجمله شیرشه درگذشت پسرش سلیم خان بر تخت نشست
و خود را اسلام شاه خواند اهالی او را سلیم شاه گویند چون بسلطنت رسید ببرادرش عادل خان عریضه نوشت که خداوند حاضر نبود
بمحافظت ارزو بر پرداختم هر گاه رایات عالیات متوجه اینجانب گردد تخت و تاج بخداوند سپارم پس باگره شتافت و عادل خان
نهایت راحت و فراغت دوست بوده لاجرم اسلام شاه بر تخت نشست و مبارکباد گفت و در مجلس اول رخصت شد و بیانه بجاگیرش
مقرر گشت و عیسی خان نیازی و خواص خان باو رسیدند و ... اسلام شاه غازی نامی محلی با زنجیر طلا نزد عادل خان فرستاد
و عادل خان بر ... خواص خان بمیوات رفت خواص خان همان زنجیر بر کعب غازی محلی نهاد و با عادل خان ...

بجانب آگره نهاد و از قطب خان و عیسی خان تتاری بوساطت ایشان میان برادران مصالحه اتفاق افتاده بود از تغیر عهد اسلام شاه متوهم
شدند تا عادل خان و خواص خان سیکری و در آگره رسیدند عیسی خان حجاب بفرمان اسلام شاه روی برزم ایشان آورده مقابله عظیم کرد
و ظفر یافت عادل شاه بهزیمت رفت و تا آن کارش معلوم نشد خواص خان و عیسی خان تتاری بمیوات گریختند اسلام شاه قطب خان را
بتعاقب ایشان فرستاد و خواص خان بکوه کماون پناه برد اسلام شاه به قلعه چنار رسید خزاین را از آنجا بقلعه گوالیار فرستاد و متوجه دهلی شد
و عزم لاهور کرد خواص خان با اعظم همایون هیبت خان تتاری متوجه شد با لشکری عظیم روی باسلام شاه نهادند و در حدود انبیاله تلاقی
فریقین اتفاق افتاد خواص خان بیجنگ گریخت و تتاریان بعد از رزم بهزیمت رفتند اسلام شاه تا قلعه رهتاس بر آمد و خواجه اویس
سروانی را بتعاقب تتاریان فرستاد و بگوالیار باز گشت شجاع خان حاکم مالوه در سنه نهصد و پنجاه و چهار هجری بجهت بی پرستی متوهم شده
بجانب بانسواره گریخت و اعظم همایون هیبت خان تتاری و تتاریان بکشمیر افتادند و کشمیریان قصد ایشان کردند و بعد از رزم ظفر یافته سرهای
رؤسای آن طایفه را نزد اسلام شاه فرستادند اسلام شاه از امرا متوهم بود و اغلب در گوالیار بسر می برد و در اواخر عمر بدهلی شتافت میرزا
کامران ابن بابر شاه از بیم همایون پادشاه باو پناه آورد و افغانان چون او را نزد سلیم شاه بردند گفتند مقدم مبارک کابلست چون
میرزا ریش تنگ داشت سلیم شاه خواست که با میرزا کامران مزاح کند گفت شما سر لحیه تراشید تا زنان شما چنین میکنند میرزا
کامران گفت که ایشان باشند تا مسکه از ند سلیم شاه برنجید میرزا توهم نمود دیگر گریخت اسلام شاه شنید که همایون بکنار نیلاب آمده و قصد
هندوستان دارد فی الفور متوجه لاهور گردید و چون همایون بکابل مراجعت کرده بود بدهلی باز گشت و در آخر سنه نهصد و پنجاه و نه هجری تاج خان و
خواص خان را که اهالی هند او را از اولیا می شمارند باشاره اسلام شاه بکشتند و قتلش بر اسلام شاه مبارک نیامد و در اوایل نهصد و شصت و
یک هجری از شیطان بر مقعدش بر آمد و بآن درگذشت و در این سال سلطان محمود گجراتی و نظام شاه بحری وفات یافتند و آل خسروان
تاریخ است و او مالکی شجاع و مغرور بود و با رعایا سلوک نیکو کردی لیکن سپاه را از راه درشتی و زشتی گویند از غایت غرور در دم نزع بحاضران گفت
که ایزد تعالی را بر خود چنین غالب نمیدانستم نعوذ بالله من الخذلان و از قضایای زمان اسلام شاه واقعه شیخ علائی است که بگمان
خویش سید محمد جونپوری را مهدی موعود دانسته خلق را بآن مذهب دعوت کردن گرفت و بر طبق فتوای علمای زمان اسلام شاه او را
تازیانه زدن فرمود و در سوم تازیانه در سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری ودیعت حیات سپرد بالجمله بعد از اسلام شاه پسرش فیروز شاه که دوازده
ساله بود بر تخت نشست و چون سه روز بگذشت مبارز خان بن نظام خان برادر زن اسلام شاه خواهرزاده را بکشت و بسلطنت
نشست و خود را سلطان محمد عادل خواند عوام هند او را عدلی گویند و او هیمون بقال را که در عهد اسلام شاه در امور مدخل
بهم رسانیده بود بمرتبه راجگی لقب نهاده کار مملکت باو گذاشت و بشرب مدام پرداخت و هیمون از غایت حرارت بکارهای بزرگ قیام
نمود و فیروز در جنگ آمد و او سواری اسب ندانستی و پیوسته بر فیل سوار شدی بالجمله عدلی در خزاین بگشاد و اندوخته شیر شاه و سلیم شاه
در اندک زمانی تلف ساخت گویند او تیری داشت که پیکانش از طلا ساخته بود در هر خانه که آن را افگندی هر که آن را بر گرفتی بصد سکه یافتی و تیر باز دادی
افغانان او را اندهلی خوانند یعنی کور دزد بود دولت احمد خان سور حاکم پنجاب که شوهر خواهرش بود مخالفت آغاز نهاد و خود را اسکندر
شاه خواند خطبه و سکه بنام خود کرد و همچنین ابراهیم خان سور در بیانه و شجاع خان در مالوه و محمد خان سور در بنگاله دعوی سلطنت
کردند عدلی در گوالیار بود امر کرد که قنوج را از شاه محمد فرملی تسخیر کنند و باقطاع سرمست خان سربنی دهند سکندر سور شاه فرملی گفت

کار باینجا رسید که اقطاع داران شیرشاهیان سکه فروش میدهند هیبت خان و شهزادگان با او جنگ پیش آمدند کار تسخیر و سرکوب سکندر
و هیبت خان بقتل رسیدند و تاج کرانی توهم نموده راه پتنه و بهار پیش گرفت و عدلی بچنار رفت و بر آن دیار استیلا یافت و عدلی
قصد تاج خان کرد و با تاج خان رزم کرده ظفر یافت و قلعه چنار نشیمن ساخت و عزم استقبال ابراهیم خان سور کرد و ابراهیم خان
نامه باو نوشت که اگر حسین خان و بهار خان سروانی بیایند با ایشان صحبت آیم عدلی ایشان را فرستاد و ایشان به ابراهیم خان
پیوستند عدلی را طاقت رزم نماند و بچنار بازگشت ابراهیم خان خود را سلطان ابراهیم خواند و در آگره بر تخت نشست سکندر سور
عرف احمد خان حاکم پنجاب باتفاق هیبت خان و تاتار خان و نصیب خان با ده هزار سوار و ابراهیم خان با هفتاد هزار و دویست
امیر که اکثر ایشان خیمه مخمل داشتند عزم رزم کرد سکندر از آمدن پشیمان شده التماس بکرد که پنجاب باو گذارند تا بازگردد و ابراهیم
از غایت غرور رضا نداد و در روز دیگر باو آویزد و در حمله اول سپاه پنجاب بشکست و لشکرش بغارت مشغول شدند سکندر از کمین برون
آمده بر قلب تاخت و ظفر یافت و ابراهیم بسنبهل گریخت سکندر مستقل شد و از آب سند تا گنگ ضبط کرد و شنید که همایون بادشاه
متوجه هند است لاجرم به پنجاب مراجعت نمود و ابراهیم از سنبهل بکالپی آمد عدلی هیمون را از چنار بدفع او فرستاد هیمون ظفر یافت ابراهیم
بگریخت و نزد پدر خود غازی خان به بیانه رفت هیمون بمحاصره اش پرداخت و چون سه ماه بگذشت شنید که محمد خان سور صاحب بنگاله خود
را جلال الدین محمد شاه خواند و قصد چنار دارد لاجرم بازگشت و ابراهیم او را تعاقب کرد و بمنداکر باو رسید و هیمون بازگشت و رزم
کرده ظفر یافت ابراهیم منهزم و سرگردان بازگشت تا آنکه در نهصد و هفتاد و پنج هجری سلیمان کرانی بر اوریسه مستولی شد و او را بعهد و
پیمان خواند و بقتل رسانید بالجمله هیمون در چنار بعدلی پیوست و با محمد شاه سور مصاف داده ظفر یافت محمد شاه بقتل رسید کار هیمون
بزرگ شد سکندر سور که بر پنجاب و آگره استیلا داشت جشنی عظیم کرد و افغانان را جمع آورد و گفت من یکی از شما ام بهلول لودی بارها
بلند آوازه کرد اکنون همایون بادشاه قصد هند دارد اگر مرا قابل سلطنت دانید اطاعت کنید و نفاق از میان برگیرید و اگر من شایسته
این کار نیستم یکی را بادشاه خوانید تا اطاعت کنم افغانان گفتند تو ابن عم شیرشاه و شاهزاده مائی پس مصحف در میان آوردند و سوگند
یاد کردند که مخالفت او نکنند و چون روزی چند بگذشت همان طایفه بجهت القاب و اقطاع نفاق آغاز نهادند همایون بادشاه
به پنجاب رسیده تا سرهند ضبط کرد سکندر تا آنکه نفاق امرا دانسته با هشتاد هزار سوار متوجه لاهور شد و در حدود سرهند با شاهزاده
محمد اکبر ابن همایون بادشاه و بیرام خان خانخانان مصاف داد و بهزیمت رفت و بکوهستان سوالک گریخت شاهزاده بتعاقب پرداخت
سکندر گریزان به بنگاله افتاد و بعد از وفات بهادر شاه بن محمد شاه سور بر آن دیار استیلا یافت و بعد از اندک زمانی درگذشت و بعد
از و تاج خان کرانی و برادرش سلیمان در پتنه و بنگاله بسلطنت رسیدند و ذکر ایشان در اخبار ملوک بنگاله مرقوم است بالجمله از انهزام
سکندر شاه همایون بادشاه بدهلی رسید و در همان ایام درگذشت عدلی در چنار این اخبار شنیده هیمون را با پنجاه هزار سوار و
پانصد فیل به تسخیر دهلی فرستاد هیمون بجد و دهلی رسید و با تردی بیگ خان که از اکابر امرای اکبر بادشاه بود رزم کرد و دستگیر شده بقتل
رسید و این واقعه روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و چهار هجری اتفاق افتاد و بعد از هیمون کار عدلی ضعیف شد و خضر خان
بن محمد خان سور که بعد از پدر در بنگاله بسلطنت رسیده بود و خود را بهادر شاه میخواند بانتقام پدر رو بعدلی آورد و عدلی در اوایل
نهصد و شصت و چهار هجری با او رزم کرد و بقتل رسید و دولت آن طایفه سپری گشت و بعد از و بقایای افاغنه در پتنه و بنگاله

بدولت رسیدند و همه ایشان را رفته رفته اکبر بادشاه برانداخت **اخبار سلاطین گورکانیه** نخست کسیکه ازان سلسله بر بلاد هند
استیلا یافت و در آن دیار تختگاه ساخت فردوس مکانی محمد بابر بادشاه غازی بود و او ابن عمر شیخ میرزا ابن سلطان ابو سعید میرزا ابن
سلطان محمد میرزا ابن میرزا میران شاه ابن صاحبقران تیمور گورکان آن بادشاه شجاع و کریم و با مروت بود و در فقه حنفی و موسیقی و شعر
انشا مهارت داشته و بپارسی و ترکی شعر میگفت و بهنگام انتقام نمودی و چون بر خصم ظفر یافتی بر او بخشودی تا آنکه در محاربه و مقابله گذرانیدی
عیش و عشرت از دست ندادی و در مرغزار کابل حوضی از سنگ تراشیده بود و در کنار آن این بیت نوشت **بیت** نوروز و نوبهار و
می و دلبر خوش است ✽ بابر بعیش کوش که عالم دوباره نیست ✽ و آنرا پر از شراب کردی و باندمای خوردی و در روزهای جمعه روزه
داشتی گویند با موزه پاشنه دار جسته بر کنگره ها دویدی و گاه بودی که دو مرد در بر گرفتی و از کنگره بکنگره جستی طناب پیش بهندوستان
او پدید آورد و کروهی بقدر طناب و طناب چهل گز هر گزی نه مشت مادر بابر شاه دختر یونس خان بادشاه مغولستان بود ولادت بابر در
سنه هشتصد و هشتاد و هشت هجری باندجان اتفاق افتاده شاعری گوید **بیت** اندر شش محرم زاد آن شه مکرم ✽ تاریخ مولدش
هم آمد شش محرم ✽ پدرش میرزا عمر شیخ صاحب فرغانه بود و در هشتصد و نود و نه هجری در گذشت میرزا بابر جای نشین پدر گشت
اگر مفصل احوالیکه در مملکت موروثی بر سر او گذشته بپردازم این مختصر متحمل آن نشود هنابران انچه در ممالک آثار و اخبار رسیده
نبذی ازان بقلم آمده عنان شبدیز قلم را بصوب قضایا که در تسخیر هندوستان واقع شده معطوف میسازد و پوشیده نماند که بابر بادشاه را
با عمش سلطان احمد صاحب سمرقند و خالش سلطان محمد بادشاه مغولستان و با میرزا بایسنغر پسر میرزا ابو سعید و اندبرادر خود جهانگیر میرزا
و شیبک خان اوزبک از الوس جوجی خان بر سمرقند و فرغانه و آنچه دراوش و دیگر امصار مکرر محاربه و مصالحه روی داده و گاهی هزیمت و
گاهی نصرت دست میداد و وقتی چنان شده که سپاه او متفرق شدند زیاده از دویست و چهل کس با او نماند تا آنکه جرائه قلیل سمرقند
مسخر شد و چون در آن شهر انگندا اهالی سمرقند با او پیوستند و آزاو بکان هر کرا یافتند بکشتند چنان وفا میرزا که از قبل شیبک خان در سمرقند بود
منهزم بگریخت و شیبک خان پیوست و در نهصد و شش هجری مرتبه دوم شیبک خان از بخارا بسمرقند شتافت و بابر بادشاه باتفاق سلطان محمود
خان والی مغولستان و میرزا جهانگیر صاحب اندجان که آنزمان مصالحه و اتحاد میداشتند و بمدد او آمده بودند رزمی صعب کرد و بشهر سمرقند
پناه برد شیبک خان محاصره پرداخت و چون چهار ماه بگذشت در شهر قحط افتاد و از سگ و گربه نشان نماند بابر بادشاه در اوایل سنه
نهصد و هفت هجری نیمشبی از شهر برآمد و بیاسکند رفت شیبک خان از سمرقند روی باجنید نهاد سلطان محمود خان باتفاق برادر خود سلطان
احمد خان و بابر بادشاه با او رزمی صعب کردند برادرش سلطان احمد خان گرفتار گشت شیبک خان بیاسکند بگرفت و احمد خان را رها کرد
و بابر بادشاه از معرکه بر آمد و پس ازان بمغولستان رفت و چندی با سلطان محمود بسر برد آنگاه بحصار شادمان و قندز شتافت امیر محمد
باقر والی آنجا بخدمت آمد بابر بادشاه عزیمت کابل کرد تا از شر دشمنان ایمن ماند پس در نهصد و ده هجری بحدود سمرقند در رسید
و والی آنجا خسرو شاه با هشت هزار سوار بخدمت آمد بابر بادشاه لشکریان او را الفرصت باخود یار ساخت خسرو شاه آگاه شد و بگریخت
بابر متوجه کابل شد محمد مقیم ابن امیر ذو النون بیگ ارغون که کابل را از میرزا عبد الرزاق بن میرزا الغ بیگ بن میرزا ابو سعید سلطان
انتزاع نموده بود و دختر میرزا الغ بیگ را خواسته در شهر متحصن گشت و بالآخر امان خواست و قلعه بسپرد و بابر بادشاه در کابل
بسلطنت نشست و برادر خود میرزا جهانگیر را غزنین داد و برادر دیگر میرزا ناصر را ببدخشان فرستاد و در نهصد و سیزده هجری

ف

بیان [illegible] حسب [illegible] بابر [illegible]

الوس افغانان را غارت کرد و روی بقندهار نهاد و شاه بیگ و محمد مقیم پسران ذوالنون بیگ رزم کرده بهزیمت رفتند شاه بیگ
بشهر شال شتافت و محمد مقیم بزمین داور شد و نزد شیبکخان رفت و بابر قندهار را گرفت و حکومت آنجا بمیرزا ناصر داد شیبکخان متوجه قندهار
شد و محاصره کرد و بابر بازگشت و عبدالله سلطان را بمحاصره گذاشت عبدالله سلطان قندهار را بگرفت و بمحمد مقیم سپرد و بازگشت
و در شب سه شنبه چهارم ذیقعده سنه نهصد و سیزده هجری شاهزاده همایون بن بابرشاه متولد شد از شاه فیروز قدر (م) تاریخ ت
در نهصد و هفده هجری بابر بادشاه چون از قتل شیبکخان بر دست شاه اسمعیل صفوی آگاهی یافت روی بحصار شادمان نهاد
خان میرزا نبیره سلطان ابوسعید میرزا با او پیوست بابر بادشاه بقندز و میرزا خان را بهرات نزد شاه اسمعیل فرستاد و مدد خواست
شاه اسمعیل فوجی شایسته بمدد او فرستاد و بابر بادشاه با اوزبکان رزم کرد و ظفر یافت و مستقل شد و عدد سپاهش بشصت هزار سوار
رسید پس قصد بخارا کرد و بگرفت و بسمرقند رفت و مستولی شد و ناصر میرزا را بکابل فرستاد و سپاه شاه اسمعیل را بخراسان بازگردانید
و هشت ماه در سمرقند بماند تیمور سلطان و عبدالله خان و جانی بیگ خان از ترکستان با سپاه اوزبک روی به بخارا نهادند بابر بادشاه
در سنه نهصد و هیژده هجری بعد از رزم منهزم بحصار شادمان افتاد آنگاه امیر نجم ثانی امیرالامراء ایران بفرمان شاه اسمعیل روی بماوراءالنهر
آورد و به بابر بادشاه پیوست امیر نجم بروی سمرقند نهاد و بقتل رسید بابر بادشاه منهزم بکابل شد و میرزا ناصر را بغزنین فرستاد و در
نهصد و بیست و چهار هجری لشکر بسواد بجور کشید و سه هزار افغان را بکشت و آن ولایت بخواجه کلان بیگ سپرد و در نهصد و بیست و پنج
هجری عزم تسخیر هند کرد و تا بهره بگرفت و در این سال او را پسری آمد چون عزم تسخیر هند داشت او را هندال نام نهاد و آن بزبان
ترکی بمعنی بگیر باشد یعنی هند بگیر و بکابل بازگشت و در آخر این سال باز متوجه هند شد چون شنید که سلطان سعید خان والی کاشغر
عزم تسخیر بدخشان کرده لهذا بازگشت و میرزا محمد سلطان ابن میرزا سلطان ادریس بن میرزا ابالنصر بن میرزا عمر شیخ ابن امیر صاحب
قران تیمور گورکان را با چهار هزار سوار بجانب لاهور فرستاد و میرزا بلاهور رسیده بود که با خبر مراجعت سلطان سعید شنید
و در نهصد و بیست و شش هجری نوبت سوم متوجه هندوستان شد و سیالکوت بگرفت و سی هزار اسیر بدست آورده بازگشت و در
نهصد و بیست و هفت هجری بقندهار رسید و محاصره کرد و در این سال همایون میرزا را بحکومت بدخشان فرستاد و در نهصد و بیست و هشت
هجری قلعه قندهار را قهراً بگرفت و بمیرزا کامران سپرد و امیر ذوالنون ارغون والی قندهار بسند بگریخت و بابر بکابل بازگشت و دولتخان
لودی والی لاهور از سلطان ابراهیم لودی صاحب دهلی توهم نموده او را به تسخیر هند تحریص کرد و بابر بادشاه نوبت چهارم در نهصد و سی
هجری قصد کرد و بشش کروهی لاهور رسید بهادرخان و مبارک خان لودی و دیگر امراء سلطان ابراهیم لودی رزم کرده بهزیمت
رفتند بابر بادشاه لاهور بگرفت و بدیپالپور رفت و قتل عام نمود و دولتخان لودی با پسران خود علیخان و غازیخان و دلاورخان
بخدمت پیوست و جالندهر وغیره پرگنات جاگیر یافت و از طلب بابر بادشاه پشیمان شده قصد غدر کرد و پسرش دلاورخان بابر را از آن
اطلاع داد و بابر بادشاه دولتخان و غازیخان را حبس نمود و دلاورخان را خانخانان لقب نهاد و اقطاع ایشان باو داد پس هر دو را
رها کرد و بکابل رفت و لاهور بمیر عبدالعزیز میرآخور و سیالکوت بخسرو کوکلتاش و دیپالپور با باقشقه و سلطان علاءالدین عالم خان
بن سلطان بهلول لودی که از برادرزاده خود سلطان ابراهیم لودی گریخته بکابل رفته بود تفویض نمود دولتخان و غازیخان بحیلتی
دلاورخان را بگرفتند و حبس کردند و بدیپالپور شدند و با باباقشقه و سلطان علاءالدین رزم کردند و ظفر یافتند علاءالدین بکابل و

بابا قشقه بلاهور رفت بابر علاء الدین را با گروهی انبار دولتخان و غازیخان با مرای لاهور نوشتند که علاء الدین شاهزاده ماست او را از د
مأمور ستمبایا تا او دهلی بر تخت نشانیم با سرشاه ندبشما تسلیم دارم ایشان علاء الدین را الفرستادند علاء الدین باتفاق دولتخان باسلطان
ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و منهزم بلاهور بازگشت و غازیخان بکلانور رفت و از دست محمد علی بیگ جنگ جنگ گماشته
بابر انتزاع نمود بابر از این واقعات آگاهی یافته در غرهٔ صفر سنه نهصد و سی و دو هجری با نه هزار سوار روی بهندوستان نهاد
در سیالکوت علاء الدین بخدمت رسید دولتخان و غازیخان و علیخان که در کنار آب راوی اجماع داشتند متفرق شدند و غازیخان نزد
سلطان ابراهیم رفت و دولتخان بخدمت بابر آمد بادشاه او را رعایت فرمود و نزدیک خود نشاندند دلاور خان خانخانان که در مجلس
برادرش غازیخان بود بحیلتی بگریخت و بخدمت بابر آمد و نوازش یافت و در همان ایام دولتخان درگذشت سلطان ابراهیم با صد
هزار سوار و هزار فیل از دهلی روی به پنجاب نهاد و داؤد خان و حاتم خان را با بیست و هفت هزار سوار در مقدمه روان کرد بابر بادشاه
چین تیمور سلطان را و سلطان جنید برلاس و دیگران را بدفع ایشان فرستاد و بعد از مقابله حاتم خان بقتل رسید و دیگران بهزیمت
رفتند سلطان ابراهیم متوجه پانی پت شد بابر بادشاه با دوازده هزار سوار و شش هزار پیاده روی باو آورد و در روز جمعه هفتم رجب بپانی پت
بگذشت و صف قتال بیاراست و میمنه بشاهزاده همایون میرزا و خواجه کلان وغیره و میسره بمیرزا احمد سلطان و دیگران سپرد و خسرو
کوکلتاش و محمد علی جنگ جنگ و امثال آن بر مقدمه گماشت پس مقابله عظیم افتاد و میمنه و میسره تا بابر بادشاه از عقب مخالفان درآمدند
و ظفر یافتند سلطان ابراهیم با پنج هزار افغان در آن موضع بقتل رسید تاریخ فتح آن واقعه این است قطعه تاریخ گشت در
پانی پت ابراهیم را + شاه بابر خسرو عالی نسب + خواستم تاریخ فتحش عقل گفت + صبح بود و جمعه و هفتم رجب + بالجمله بابر بادشاه
همایون را با گره فرستاد و در دوازدهم رجب بدهلی رسید و خطبه و سکه بنام خود خواند و متوجه آگره شد داؤد خان کرانی و فیروز خان
با مادر ابراهیم در قلعه آگره متحصن شدند و بعد از پنج روز امان خواستند و شهر بسپردند و در واقعات بابری مسطور است که سه تن از اسلام
بهندوستان درآمدند و استیلا یافتند اول محمود غزنوی دوم شهاب الدین غوری سوم من و کار مرا با ایشان مشابهتی نیست چه
محمود زیاده از صد و بیست هزار سوار داشت و خوارزم و خراسان او را بود و در هند ملوک الطوایف بودند و سلطان شهاب الدین صاحب
غزنین و برادرش بادشاه خراسان بود و با صد هزار سوار بهند آمد و مسخر ساخت و من اول بار که بهند آمدم دو هزار سوار داشتم و نوبت آخر
دوازده هزار سوار و غیر کابل و بدخشان و قندهار نداشتم آن نسبت دشمنان مضبوط بود و هندوستان از بهره تا بهار در تصرف ابراهیم
لودی بود با صد هزار سوار و هزار فیل برزم آمد و این فیروزی در سعی و همت من نیست بلکه از عنایت ایزدیست بالجمله چون بابر بادشاه
در آگره بر خزاین افاغنه دست یافت یکخانه زر بسته و سه لکه و پنجاه هزار روپیه بهمایون میرزا داد و دو لکه روپیه بمیرزا احمد سلطان بخشید
و امرا اعلی الاختلاف علی مراتبهم انعام فرمود و بسمرقند و خراسان و کابل و کاشغر و کربلا و نجف اشرف و مشهد مقدس و دیگر اماکن
شریفه بهندوستان و مستحقان بالهای فراوان فرستاد و هریک از اهالی کابل را یکهزار شاهرخی که فی شاهرخی یک مثقال نقره باشد
ارسال داشت و آنچه بادشاهان هند در سالها اندوخته بودند بسیاری از آن در یک مجلس صرف کرد بالجمله بعد از آن افاغنه که در
هندوستان پریشان بودند مخالفت آغاز نهادند قاسم سنبهلی در سنبهل و علیخان فرملی در سوات و محمد زیتون در دهولپور و تاتارخان
بن سارنگخان در گوالیار و حسین لوهانی در ربری و قطب خان در اتاوه و عالم خان نصرت سلطان عالم در کالپی و

نظام خان در بیانه و نصیر خان لوهانی معروف به قبریلی در قنوج دعوی استقلال کردند در هندوستان شورشی عظیم پیدا آمد و در ایشان بسیاری
از سپاه بابری در آگره ودیعت حیات سپردند خواجه کلان بیگ باتفاق امرا گفت صلاح در مراجعت بکابل است بادشاه بر جمیع فرمود
هر که خواهد برود و من تنها باشم هم سایر امرا بماندند مگر خواجه کلان بیگ که اکثر فتوح بسعی او شده بود و بابر شاه کابل و غزنین با و واگذاشت خواجه کلان بیگ
رخصت شده به دهلی رسید و بر یکی از عمارات آن این بیت نوشت و بکابل رفت بیت اگر بخیر و سلامت گذر ز سند کنم سیاه روی
شوم گر هوای هند کنم پس بادشاه بابا قلی را برزم نظام خان والی بیانه فرستاد و نظام خان رزم کرده بهزیمت رفت و بالآخر استغفار
خواسته بخدمت آمد و بیست لک تنکه را از حاصلات میان دوآبه باقطاع او مقرر گشت و همچنین بسیاری از افاغنه بخدمت آمدند و اطاعت
کردند در سنه نهصد و سی و سه هجری مادر ابراهیم لودی مطبخی بادشاه را بفریفت تا او را زهر داد بادشاه دریافت مطبخی را بکشت و مادر ابراهیم
را بکابل فرستاد و درین سال رانا سانکا باتفاق حسن خان میواتی و راول دلپور راجه باکری و میدنی رای راجه چندیری و محمود خان بن
سلطان سکندر لودی با صد هزار سوار عزم رزم بابر بادشاه کرد بادشاه روی بایشان آورد و در بیانه طایفه از افاغنه که در خدمت
بودند بگریختند و با مخالفان پیوستند چون افغانان بابر را ازجای برفت بعضی گفتند که به پنجاب باید رفت و برخی گفتند که یکی از قلاع
متحصن باید شد بابر نشنود و گفت شهادت نسیم بجان کوشش کنیم پس از خمر و جمیع معاصی توبه کرد و در روز سه شنبه نهم جمادی الآخر آن
سال که نوروز بود با بیست هزار سوار برزمگاه شتافت و با علاء الدین بن بهلول لودی در قلب بایستاد و میمنه و میسره بیاراست پس
قتالی فاحش اتفاق افتاد و حسن خان میواتی که آبا عن جد او قریب بدویست سال ایالت میوات داشتند و راول دلپور و رای چندربهان چوهان
و مانک چند چوهان و کرم سنگه بقتل رسیدند رانا سانکا بقبح وجهی بهزیمت رفت و بابر بادشاه ظفر یافت و پس از آن او را در فرامین غازی
نوشتند (فتح بادشاه اسلام) تاریخ است و در نهصد و سی و چهار هجری بابر بادشاه بعزم استیصال میدنی رای متوجه چندیری شد میدنی رای
متحصن گردید و چون عاجز گشت شمشیر بدست یکی داد تا او را با سایر راجپوتان بقتل رسانید و بالآخر قلعه خود را پاک کرد فتح دار الحرب
تاریخ است بابر بادشاه احمد شاه ابن ناصر الدین محمد شاه ابن ناصر الدین مالوی را حکومت چندیری داد و متوجه قنوج شد افغانان
که آنروی آب گنگ یعنی بطرف سرسی و بنگر ملگرام جمعیت کرده بودند بگریختند بادشاه باگره شتافت و از انجا روی بجونپور نهاد و در
نهصد و سی و پنج هجری باز گشت و درین سال نظام شاه بحری تحف و هدایا فرستاد و در آخر این سال شاهزاده همایون را از کابل بخواند
و میرزا هندال را بآنجا فرستاد و در نهصد و سی و شش هجری بادشاه مریض شد و شاهزاده همایون را به تسخیر قلعه کالنجر فرستاده بود
باز خواند و ولیعهد کرد و در پنجم جمادی الاول در نهصد و سی و هفت هجری در گذشت بهشت روزی باد تاریخ است نعش او را بموجب
وصیت بکابل بردند و دفن کردند عمرش پنجاه و یک سال بود بعد از ان جنت آشیانی نصیر الدین محمد همایون بادشاه غازی در آگره
بر تخت نشست (خیر الملوک) تاریخ جلوس است و آن بادشاهی بلطف طبع موصوف و بنشاط و عیش مشغول بوده و بشجاعت و سخاوت و مروت
انصاف داشته پیوسته با فضلا و علما صحبت داشتی و اکثر با وضو بودی و بی وضو نام خدا نبردی بعضی او را به تشیع نسبت کرده اند لیک
اعتباری ندارد حنفی بوده لیکن برعکس میرزا کامران بسی متعصب بوده و از وی سخنان سر میزده که دلالت بر تشیع میکرده چنانچه گویند
روزی با هم براهی میرفتند سگی دیدند که بر قبری بول میکرد میرزا کامران گفت که همانا صاحب این قبر رافضی است همایون بادشاه
گفت که شاید این سگ سنی است بالجمله چون همایون بادشاه بسلطنت نشست پنجاب و نیشاپور و ملتان و کابل و بامیان و

تاریخ فتح بابر بادشاه اسلام
تاریخ فتح دار الحرب
تاریخ نشستن همایون بتخت
تاریخ جلوس همایون

حصار فیروزه به برادرش میرزا کامران که بفرمان پدر ایالت قندهار داشت باز گذاشت و برادر دیگرش میرزا هندال که از کابل بخدمت
آمده بود همایون بادشاه او را با میوات و برادر دیگرش میرزا عسکری را بسنبل تفویض نمود و جشنی عظیم کرد و کشتی زرین بزم بخشید از کشتی زرین تاریخ
جلوس او است و در نهصد و سی و هشت هجری همایون بادشاه لشکر بکالنجر کشید و محاصره نمود چون شنید که سلطان محمود ابن سلطان سکندر
لودی از بهار قصد جونپور کرده استیلا یافته از راجه کالنجر پیشکش گرفته بجونپور شتافت افغانان بهزیمت رفتند و بادشاه کرده جونپور بدستور
سابق بسلطان جنید برلاس مسلم داشته و بآگره بازگشت پس قلعه چنار که در شیرشاه معروف شیر خان بسپر خود قطب خان را بخدمت فرستاد
بادشاه بازگشت قطبخان از راه بگریخت و بعد از آن خود شیر خان پیوست محمد زمان میرزا که از همایون بادشاه گریخته به بهادر شاه گجراتی
پناه آورده بود بدان سمت شتافت سلطان بهادر در نهصد و چهل و دو هجری از روی بزم همایون بادشاه نهاد و منهزم شد و بگریخت از ولایت بهادر
تا گریخت و تشریح این قصه در ضمن سلاطین گجرات مرقوم است و در همین اثنا برادرش میرزا عسکری از خطبه نام همایون بادشاه خود گفته و در روی
بزم نهاد و بجنگ بگریخت و متوجه آگره شد همایون بادشاه در بند او این خبر شنید آن مملکت رها کرده به آگره آمد میرزا عسکری استغفار کرده
و بخدمت پیوست گجرات و مالوه که بدست آمده بود از تصرف بیرون رفت و در سال نهصد و چهل و سه هجری شاه طهماسب صفوی قندهار
متصرف شده و باز از میرزا کامران بگرفت و خواجه کلان بیگ به سیر خود به لاهور آمد و درین سال سلطان جنید برلاس فوت کرد و
شیر خان افغان در حدود رهتاس استقلال یافت و خبر فتح شیر خان افغان و استقلال او در کشته و بهار بسمع بادشاه رسید بادشاه بدفع او
در اوایل نهصد و چهل و چهار بچنار آمده قلعه آنرا محاصره ساخته و بعد از شش ماه استیلا یافت و هندال میرزا بدفع فتنه سلطان محمد میرزا
و غیره که در حدود آگره گریخته بودند فرستاد و خود در اوایل سنه نهصد و چهل و پنج هجری متوجه بنگاله شد جلال خان و غیره گریخته نزد شیر خان
رفتند شیر خان بجنگل جهارکهند گریخت بادشاه بگور رفت و آنرا جنت آباد نام نهاد و بعیش پرداخت و سه ماه بار نداد از ناسازگاری هوای
بنگاله اکثر اسپان سپاه تلف شدند و مهام ملک مهمل ماند ابراهیم خان بحکم شیر خان از رهتاس ایلغار کرده به مونگیر رسید و خانخانان لودی را که
بفرمان بادشاه آنجا بود اسیر کرد و برهتاس بازگردید خانخانان بفرمان شیر خان بقتل رسید و در خلال این احوال هندال میرزا و آگره
شیخ بهلول را که مقتدای بادشاه بود بکشت و خطبه بنام خود خواند و قصد دهلی کرد همایون جهانگیر قلی بیگ را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشته
متوجه آگره شد شیر خان در حدود چوسا سر راه بگرفت و سه ماه در برابر نشست شیر خان با همایون بادشاه سخن صلح در میان آورد و او را
غافل ساخت و ناگاه روی برزم نهاد و بادشاه فرصت صف آرائی نیافت شیر خان غالب آمد و سپاه همایون بهزیمت رفتند و خود را
بآب گنگ زدند بسیاری از آن غرق شدند بادشاه بدستیاری از آن مهلکه نجات یافت و بکنار رسید و این واقعه در سنه نهصد و چهل و
شش هجری اتفاق افتاد پس بادشاه بآگره آمد میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا محمد سلطان که باغی شده بود و بخدمت آمدند
بادشاه خواست که باتفاق ایشان بحرب شیر خان رفع کند میرزا کامران نفاق آغاز نهاد و عزم لاهور کرد بادشاه هر چند در رفع فتنه او
الحاح نمود هیچ درنگرفت شیر خان قصد آگره کرد بادشاه میرزا عسکری و قاسم خان و حسین سلطان و سکندر سلطان ازبک بفرمان بادشاه
بحرب او رفتند و منهزم شدند و ظفر یافتند پس قطبخان پسر شیر خان بقتل رسید شیر خان با پنجاه هزار سوار متوجه قنوج شد بادشاه
سوار بقنوج رفت از گماشتگان نامعتبر گنگ عبور نمود محمد سلطان میرزا از وی جدا شد و بآن سبب بادشاه و سپاه در تنگنای ...
بر شگال در رسید و حال نزول لشکر برآب گشت بادشاه در روز عاشورا سنه نهصد و چهل و هفت هجری کوچ کرد تا بجای دیگر

فرود آمد شیرخان در رسید و رزمی صعب کرد و سپاه مغل با قبیح وجهی منهزم گشتند و خود را در آب گنگ افگندند و بادشاه از اسپ جدا
شده در آب افتاد و بامداد شمس الدین اتکه المخاطب بخان اعظم از آن مهلکه نجات یافت و باگره رسید و مجال توقف ندید و بلاهور
شتافت افغانان بادشاه را تعاقب نمودند بادشاه متوجه بهکر شده و درین اثنا برادرانش میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا عسکری
و دیگر میرزایان در کابل و قندهار و بدخشان فساد انگیختند و متصرف شدند و همایون به سیوان رسید و میرزا شاه حسین حاکم سند راه با
سد و ساخت سپاه بادشاه از قلت آذوقه عاجز آمدند بادشاه ناچار به بکر رسید و از آنجا قصد جیسلمیر کرد و از راجه آنجا مخالفت دید متوجه
ملک راجه مالدیو گشت راجه مالدیو خواست که او را بدست آرد و نزد شیرخان برد بادشاه دریافت و بسرعت تمام بامرکوت شتافت و
در آن راه اسپ خاصه سستی کرد بادشاه بر شتر سوار شد و در راه محنت بسیار کشید راجه امرکوت لوازم خدمتگاری بتقدیم رسانید و آنجا در روز
یکشنبه پنجم رجب سنه نهصد و چهل و نه هجری شاهزاده جلال الدین محمد اکبر متولد شد و بیرام خان که در گجرات بود بخدمت پیوست بادشاه
متوجه قندهار شد میرزا عسکری خواست که او را بدست آرد بادشاه دریافت و اردو بجای گذاشت و با بیست و دو سوار که بیرام خان
از ایشان بود متوجه خراسان شد میرزا عسکری اردو را غارت و شاهزاده اکبر را با خود بقندهار برد بادشاه چون بحد و سیستان رسید
احمد شاملو حاکم آنجا باستقبال شتافت و خدمتگاری کرد بادشاه متوجه هرات شد شاهزاده سلطان بن شاه طهماسپ صفوی با اتالیق
خود محمد خان شرف الدین اوغلی تکلو باستقبال آمد و در تعظیم و تکریم بادشاه کوشید تا احتیاج سفر بوجهی ترتیب داد که تا زمان ملاقات شاه طهماسپ
بهیچ چیز حاجت نیفتاد و بادشاه متوجه عراق شد و در راه حکام و اهالی منازل لوازم ضیافت موجب فرمان بادشاه طهماسپ بتقدیم رسانیدند
چنانچه نقل فرمان در ضمن احوال شاه طهماسپ صفوی که بدستخط خاص در باب تعظیم و ضیافت همایون بادشاه بحکام خویش نوشته
بتوفیق الله مرقوم خواهد گشت بالجمله در جمادی الاول سنه نهصد و پنجاه و یک هجری قران السعدین اتفاق افتاد شاه طهماسپ گفت
سبب غلبه دشمن ضعیف چه بود بادشاه گفت نفاق برادران شاه طهماسپ گفت سلوک با برادران همچنان بنا بر کرد که شما کردید بالجمله
بعد چندی شاه طهماسپ پسر خود شاهزاده مراد را که نه ساله بود با بوداغ خان قاچار و ده هزار سوار بمدد او تعیین کرد همایون بادشاه
با ایشان متوجه قندهار شد میرزا عسکری در قلعه متحصن گشت بادشاه در محرم سنه نهصد و پنجاه و دو هجری بمحاصره پرداخت و چون
شش ماه بگذشت محمد سلطان میرزا و الغ خان و دیگران از میرزا کامران جدا شده بخدمت پیوستند میرزا عسکری امان خواست
و قلعه بسپرد و چون مقرر شده بود که بعد از فتح قندهار را به شاهزاده مراد بازگذارند شاهزاده و بوداغ خان بقلعه رفتند همایون بادشاه متوجه
کابل شد و در راه شنید که شاهزاده مراد درگذشت بادشاه بقندهار بازگشت ناگاه بقلعه در آمد و بوداغ خان عذر خواست و بعراق
فرستاد و قندهار به بیرام خان سپرد و متوجه کابل شد میرزا هندال و دیگران و بسیاری از امرای میرزا کامران بدرگاه آمدند میرزا کامران
بگریخت و بتهته رفت بادشاه بکابل رسید و شاهزاده اکبر را که چهار ساله بود بدید و در نهصد و پنجاه و سه متوجه بدخشان شد و یادگار
ناصر میرزا که پیوسته نفاق میورزید بادشاه او را بکشت میرزا سلیمان حاکم بدخشان بعد از جنگ بگریخت بادشاه بطالقان رسید
کامران میرزا بکابل رسیده بگرفت و شاهزاده اکبر را بعد کلان سپرد و بادشاه باز روی بکابل نهاد و شیر افگن بیگ بفرمان میرزا کامران
برزم بادشاه رفت و بقتل رسید میرزا کامران و میرزا عسکری در قلعه کابل متحصن شدند و بالآخر میرزا کامران ببلخ گریخت و باعانت
پیر محمد خان والی بلخ بر بغلان متصرف شد و به تسخیر دیگر بلاد بدخشان پرداخت قراجه خان از امرای همایون بگریخت و بمیرزا کامران

پیوست بادشاه متوجه بدخشان شد میرزا الغ بیگ ان متحصن گشت و بالآخر امان یافته رخصت مکه حاصل کرد و با میرزا عسکری متوجه حجاز شد
و دو فرسخ رفته بخدمت بادشاه بازگشتند بادشاه ایشان را نواخت و کولاب باقطاع میرزا کامران داد و بکابل بازگشت و در نهصد و
پنجاه و شش بعزم رزم پیر محمد خان والی بلخ شتافت میرزا کامران و میرزا عسکری باز مخالفت کردند بادشاه از بلخ کار ناساخته بازگشت
و روی بمیرزا کامران آورد و قراجه سلطان وغیره که از کامران گریخته نزد همایون آمده بودند او را بخواندند میرزا کامران روی برزم بادشاه نهاد
و چون صفها آراسته شد قراجه خان وغیره بگریختند و بمیرزا کامران پیوستند همایون دران معرکه زخمی شد و بجانب میان رفت میرزا کامران دیگر بار
بر کابل استیلا یافت میرزا هندال و میرزا سلیمان در بامیان بخدمت پیوستند بادشاه باتفاق ایشان متوجه کابل شد میرزا کامران با
او رزمی صعب کرد و بهزیمت رفت و قراجه خان بقتل رسید میرزا عسکری اسیر شد و بشفاعت میرزا سلیمان رخصت مکه حاصل نمود و برفت و
در نهصد و شصت و یک هجری میان شام و مدینه درگذشت این مصرع تاریخ است (عسکری بادشه در بادل) بالجمله میرزا کامران چون از معرکه
بگریخت سر و ریش چون قلندران تراشید و بمیان افغانان برفت بادشاه روی باو آورد و در نهصد و پنجاه و هشت هجری میرزا کامران
باتفاق افغانان برلشکر همایون بادشاه شبخون آورد و کاری نساخته بازگشت و در آن معرکه میرزا هندال بقتل رسید (شبخون) تاریخ است
میرزا کامران گریزان بلاهور رفت و بسلیم خان بن شیرخان پناه آورد چنانچه در احوال سلیم خان گذارش یافته بالجمله سلیم خان بنابر خوارجی
از میرزا کامران برنجید و خواست که او را حبس کند شاه محمد قرملی از ندمای سلیم خان بود خواست که میرزا کامران را آگاهی دهد روزی شطرنج
میباخت میرزا کامران در مهره های او در آمده بود و شاه محمد گشت متواتر میگفت نزدیک بود که او مات کند بمیرزا کامران گفت که حال شما
در میان ما که تنها این چنین است میرزا کامران آگاه شد و بگریخت و بولایت گکهر رفت سلطان آدم والی گکهر او را بگرفت و نزد همایون بادشاه
فرستاد بادشاه او را میل کشید و بمکه روان کرد او سه حج کرد و در پانزدهم ذیحجه نهصد و شصت و چهار هجری بمکه درگذشت این مصرع تاریخ است بادشاه
کامران بکعبه بمرد) بعد از کامران کابل و بدخشان و قندهار همایون بادشاه را صافی شد و در نهصد و شصت و یک هجری میرزا محمد حکیم
بن همایون بادشاه متولد شد و در آن سال خبر وفات سلیم خان و نوشته های بعضی اهالی دهلی ببادشاه رسید بادشاه با پانزده هزار سوار
روی بهند نهاد و میرزا حکیم و منعم خان را در کابل گذاشت و در نهصد و شصت و دو هجری به پشاور رسید و آنجا بیرام خان از قندهار بخدمت
پیوست بادشاه از نیلاب بگذشت سپاه افاغنه بیجنگ در پنجاب بگریختند بیرام خان بطریق منقلا بسرهند رسید بادشاه شاه ابوالمعالی
سید برندی را که فرزند میخواند باتفاق علی قلیخان زمان بدفع افاغنه بدیپالپور فرستاد خان زمان بر مخالفان ظفر یافت تاتار خان و
هیبت خان بفرمان سلطان سکندر سور با سی هزار سوار روی برزم بیرام خان آوردند بیرام خان مقابله عظیم کرد و منهزم بکوهستان
سوالک گریخت (تاریخ ز شمشیر همایون طلبید) در لفظ شمشیر همایون تاریخ اینواقعه از تاریخ طبع بیرام خان است پس بادشاه بدهلی آمد
و بعد از پانزده سال خطبه دران شهر بنام خود خواند و بردی بیگ خان را حکومت دهلی و خان زمان را ایالت سنبهل و سکندر خان
اوزبک را امارت آگره داد و شاهزاده اکبر و بیرام خان را بدفع سکندر بکوهستان سوالک فرستاد و در هفتم ربیع الاول سنه نهصد و شصت
و سه هجری از بام کتابخانه افتاد و بعد از سه روز بگذشت (همایون بادشاه از بام افتاد) تاریخ وفات اوست ملکی یک عدد و عمرش
پنجاه سال بود بعد از و خلف ارشدش عرش آشیانی ابوالمظفر جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی در کلانور باتفاق بیرام خان خانخانان
و سایر اعیان در ربیع الثانی آن سال بر تخت نشست (نصرت اکبر) تاریخ است و او از سلاطین اساطین روزگار بود و بشجاعت و

تاریخ عسکری بادشه در بادل

تاریخ شبخون

تاریخ میل کشیدن بادشاه کامران
تاریخ بادشاه کامران بکعبه بمرد

تاریخ بیرام خان
ز شمشیر همایون

تاریخ مردن بادشاه همایون
همایون بادشاه از بام افتاد

تاریخ جلوس
نصرت اکبر

مشهور است و وفور عقل و تدبیر و قوت بازو اشتهار داشتند و بعهد او سلطنت هند را فتوحی عظیم پدید آمد و در بدو دولت اکبر بادشاه بیرام خان
مدار المهام گشت و با اکبر بادشاه بقلع و قمع سکندر سور متوجه دامن کوه سوالک شد سکندر بگریخت و دران آوان همون وزیر عدلی با پنجاه
هزار سوار و پانصد فیل مست از چنار متوجه آگره شد سکندر را ازبک حاکم آگره بدهلی رفت و شادیخان افغان از امرای عدلی بکنار آب
[illegible] رسید علی قلیخان زمان با او رزم کرد و منهزم گشت و همون بر آگره استیلا یافت و روی بدهلی نهاد و تردی بیگ خان حاکم دهلی
باتفاق دیگر امرا با او رزم کرد و همون ظفر یافت تردی بیگخان بسرهند گریخت بادشاه در حدود سوالک بود که ازین حالت خبر یافت امرا گفتند که
مصلحت دولت دران است که بکابل باز گردیم بیرام خان خانخانان گفت صواب آنست که رزم کنیم پس خضر خواجه خان را که از شاهزادگان
[illegible] با بر بادشاه بود بحکومت لاهور و دفع سکندر سور که تا [illegible] رفته بود فرستاد و با بادشاه متوجه سرهند شد و خانزمان و اسکندر خان
اوزبک و دیگر امرا برسم منقلای پیش روان کرد و همون باتفاق شادیخان در حدود پانی پت صبح روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و
چهار هجری قتالی نمایان کرد و گرفتار شد و بقتل رسید بادشاه بدهلی آمد و تجدید بر تخت نشست خانزمان را بحکومت جونپور فرستاد و او
افغانان آنجا را دفع ساخته آن ممالک مسخر ساخت و دران آوان سلطان حسین میرزا نبیره شاه اسمعیل صفوی بفرمان عمش شاه طهماسب
بقندهار باز آمده محاصره کرد و آنرا از ایشان بگذاشته بیرام خان بگرفت و دران آوان خضر خواجه خان در حدود سوالک با سکندر رزم کرد و
منهزم بلاهور رفت بادشاه بقلع و قمع سکندر متوجه پنجاب شد سکندر بقلعه مانکوت متحصن گشت بعد از شش ماه بشفاعت خان اعظم
پسر خود شیخ عبد الرحمن را بدرگاه فرستاد و قلعه بگذاشت و به بنگاله رفت بادشاه در نهصد و شصت و پنج هجری بدهلی رسید و در محرم نهصد و
شصت و [illegible] هجری بادشاه به آگره و درین سال قلعه گوالیار که در تصرف [illegible] غلام سلیم خان بود مفتوح شده هم درین سال خان زمان
جونپور و نواح آنرا که افغانان گرفته بودند مسخر ساخت و درین سال بهادر خان برادر خانزمان به تسخیر مالوه شتافت و بادشاه در نهصد و
شصت و هفت هجری از تسلط بیرام خان به تنگ آمده به بهانه شکار از آگره بیرون رفت و باغوای ماهم انکه و ادهم خان از شکارگاه
بدهلی شتافت و طایفه از امرا که با بیرام خان در آگره بودند [illegible] بخدمت پیوستند بیرام خان عزیمت حج کرد و باغوای مفسدان
عزیمت حجاز موقوف کرده هنگامه آرا گشت و دو مرتبه با فوج بادشاه هنگامه مقابله عظیم کرد و هر بار بهزیمت رفت و در جنگ ثانی از لشکر بادشاه
[illegible] بقتل رسید بیرام خان چون سزاوار دیگر نیست و گفت نشاید که بهر بی چنین مردم هلاک شوند پس غلام خود جمال خان را
[illegible] بادشاه [illegible] و خود را شفیع ساخت بادشاه او را امان داد و در نهصد و شصت و هشت هجری بیرام خان متوجه درگاه شد
بادشاه او را [illegible] بدست خود نشاند و گفت اگر خواهی که کالپی و چندیری بجاگیر تو دهیم تا آنجا آسوده باشی بیرام خان گفت
در قواعد اخلاص [illegible] بهتر که بحج روم پس بادشاه پنجاه هزار روپیه او را داد و بجانب گجرات گسیل ساخت و خود عزم مالوه کرد و باز بهادر
والی مالوه بعد از رزم منهزم گشت بادشاه بسارنگپور آمده ادهم خان غنایم مالوه بعرض رسانید بادشاه باگره بازگشت و در نهصد و شصت و
نه هجری بادشاه بزیارت خواجه معین الدین حسن چشتی متوجه اجمیر شد و چون باجمیر رسید زمیندار آنجا راجه بهارامل دختر خود را به بادشاه داد
و پسرش بهگوان داس نوکری اختیار کرد و میرزا شرف الدین حسین بن خواجه معین که از احفاد خواجه احرار بود و ایالت اجمیر داشت به تسخیر
میرته [illegible] راجه مالدیو بود فرستاد و باگره باز گشت میرزا شرف الدین بعد محاصره قلعه با امان بگرفت و دیوداس و جمیع راجپوت که در قلعه
بودند بیرون آمده با پانصد راجپوت بدرگاه شتافتند و مقابله عظیم کردند و بقتل رسیدند و درین سال پیر محمد خان شروانی حاکم مالوه

بیجانگر بکشتند و ستمجانداپس شتافت و برهانپور بگرفت و قتل عام کرد باز بهادر صاحب مالوه و میران مبارک شاه فاروقی و خاندیسی و تفالخان
والی برار باتفاق یکدیگر روی به پیر محمدخان آوردند پیر محمد خان بعد از رزم منهزم گشت تفالخان فاروقی او را تعاقب کرد پیر محمد خان
هنگام عبور نربده غرق شد باز بهادر باز بر مالوه مستولی شد بادشاه عبدالله خان اوزبک حاکم کالپی را برای تعیین نمود باز بهادر بگریخت
عبدالله خان در مندو بحکومت نشست و درین سال ایلچی شاه طهماسپ بدرگاه آمد تعزیت همایون بادشاه و تهنیت جلوس رسانید و
در نهصد و هفتاد و یک هجری فتوغلام عدلی قلعه چنار پیشکش کرد پادشاه متوجه مالوه شد عبدالله خان اوزبک حاکم مالوه متوهم بگجرات
بگریخت بادشاه از مبارک شاه خاندیسی دختر گرفت و مالوه بقرا بهادر خان داد و باگره بازگشت در نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه اگره بنا نهاد
و درین سال خانزمان و برادرش بهادرخان حکام جونپور و اسکندرخان و ابراهیم خان اوزبک والی لکهنوتی شده با فوج بادشاه رزم کردند
و در نهصد و هفتاد و سه هجری منعم خان خانخانان از پی مخالفان بقنوج لکهنوره رسید اسکندرخان اوزبک از لکهنوه بگریخت و بجونپور نزد خانزمان
رفت خانزمان از آب گنگ بگذشت و بولایت بهار درآمد بادشاه بجونپور رسید و بدفع خانزمان خانخانان را فرستاد و خان زمان
بهادرخان و اسکندرخان را باگره فرستاد تا آنجا فتنه انگیزند بادشاه بسیاری از امرا را بسرراه بهادرخان فرستاد پس در حدود لکهنوه میان فریقین
رزمی صعب اتفاق افتاد بهادرخان ظفر یافت و در خلال این احوال خانزمان مادر خود را نزد بادشاه فرستاد و صلح خواست بادشاه
بشفاعت خانخانان از گناه خانزمان درگذشت و جونپور بدستور باو داد و متوجه قلعه چنار شد خان زمان بغازیپور آمد و بر مخالفت اصرار
نمود بادشاه خانخانان را معاتب ساخت و روی بخانزمان آورد و اشرف خان میر منشی را بجونپور فرستاد تا مادر خانزمان را حبس کند
بهادرخان خبر یافت ناگاه شبی بجونپور آمد و زر و پا نهاد بر قلعه نهاد و درآمد و مادر خود را از قلعه برآورد و اشرف خان را بگرفت و حبس نمود
به بنارس در شد بادشاه بجونپور مراجعت نمود و خانزمان دیگر بار معذرت کرد پادشاه جونپور باو گذاشت و باگره مراجعت نمود درین سال
میرزا سلیمان حاکم بدخشان در کابل آمد و فساد انگیخت و خواست که لاهور بگیرد در سنه نهصد و هفتاد و چهار هجری بادشاه بسرعت تمام متوجه
لاهور شد و بسرهند رسید و آن فتنه فرو نشست و درین سال خانزمان و بهادرخان و سکندرخان اوزبک و دیگر امرا باغی شدند بادشاه
از لاهور باگره آمد و روی بجونپور نهاد خانزمان که میرزا یوسف خان را در قلعه شیرگده قنوج محاصره داشت بجونپور بازگشت و برادرش بهادرخان
که مجنون قاقشال را در قلعه مانکپور محاصره کرده بود برادر خود پیوست پادشاه متصل رای بریلی از آب گنگ بگذشت و ایلغار کرد و ناگاه بارد و
خانزمان رسید و در غره ذیحجه آنسال رزمی صعب کرد بهادرخان مقابله عظیم نمود بادشاه که بر فیل بود فرود آمد و بر اسپ نشست بهادرخان
بجپ و راست بیساخت و مردمی انداخت تا آنکه اسپش از پای درآمد و پیاده ماند فیلان بادشاهی روی بخانزمان آوردند بهادرخان اسیر شده
بقتل رسید و خانزمان در پای پیل هلاک شد بادشاه بجونپور شتافت و خان قلی بیگ اوزبک و غیره رو سیاهی اوزبکان که همراه خانزمان
و دیگران از همراهان سپاه خانزمان بودند زیر پای پیلان هلاک کرد و اسکندرخان اوزبک که در اوده بود بگورکهپور گریخت بادشاه حکومت
جونپور بمنعم خان خانخانان داد و در نهصد و هفتاد و پنج هجری باگره بازگشت و روی برانا اودی سنگه نهاد و چون بکاکرون رسید میرزا
امان از احفاد میرزا عمر شیخ ابن صاحبقران تیمور گورگان در وقتیکه بادشاه بدفع خانزمان مشغول بود در سرهند و اسپیلا در اشتغال
اقامت و ران دیار نداشته بگجرات شتافتند و در آن مملکت به پنج برادران مشهور اند و در ضمن گجرات احوال ایشان مرقوم است بالجمله
بعد از هزیمت میرزایان حکومت مالوه بشهاب الدین محمد خان نیشاپوری تفویض نمود و روی بدیار رانا نهاد و قلعه چیتور را محاصره نمود

قهرا قهرا بگرفت و تحمیل که از ارکان دولت را نابود عیال و اطفال خود را بکشت و اموال را بسوخت و تا ده هزار مرد قتال را قتل کرد
تا آنکه بقتل رسید بادشاه حکومت چتور باصف خان داد و باگره بازگشت و میرزایان از گجرات آمده قلعه ارجین را محاصره کردند و کار سی
ساخته بگجرات بازگشتند و در نهصد و هفتاد و شش هجری بادشاه متوجه قلعه رنتهنبور شد و محاصره کرد و جهارخان غلام سلیم شاه بن شیر شاه
متحصن شد. و بالآخر با امان بیرون آمد و قلعه تسلیم نمود و بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و باگره مراجعت نمود و بدیدن
شیخ سلیم بسیکری رفت و آنجا عمارات عالی طرح انداخت و در هفتم ربیع الاول سنه نهصد و هفتاد و هفت هجری در منزل شیخ سلیم شاهزاده سلیم
متولد شد پادشاه بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و بدهلی شتافت و در آن آوان راجه
رام چند که بعد از فوت سلیم شاه بن شیر شاه بر قلعه کالنجر استیلا یافته بود آن قلعه را پیشکش نمود و در سوم محرم سنه نهصد و هشت هجری
در منزل شیخ سلیم شاهزاده دیگر سوم محمد مراد معروف بپهاری متولد شد و درین سال دیگر بار بادشاه باجمیر رفت رای کلیان مل راجه
بیکانیر بخدمت پیوست پادشاه دختر او را بخواست و پسرش رای سنگه را در ملازمت گذاشت پس باجودهپور رفت و بلاهور رفت و در
صفر سنه نهصد و هفتاد و نه هجری باجمیر بازگشت و در آن سال بادشاه موضع سیکری را شهری عظیم ساخت و چون در آن آوان گجرات
مفتوح شده بود فتح پور نام کرد و در سنه نهصد و هشتاد هجری متوجه گجرات گشت و چون به پتن گجرات رسید شیرخان فولادی که اعتماد خان
گجراتی را در احمدآباد محاصره کرده بود گریخت بادشاه حکومت پتن را بسید احمد خان بارهه داد و چون بدو منزلی احمدآباد رسید سلطان مظفر
گجراتی و دیگر امرایان گجرات بخدمت پیوستند بادشاه بیکبار بر گجرات دست یافت و چون میرزایان بر بهروچ و برود و سورت استیلا
داشتند روی بایشان آورد و اختیار الملک امیر گجراتی از لشکر ظفر اثر بگریخت لاجرم بر دیگر امرای گجرات اعتبار نماند و محبوس گشتند
ابراهیم حسین میرزا خواست که از هشت کروهی اردوی بادشاه بگذرد و به پنجاب رود و بادشاه بایلغار متوجه او شد ابراهیم حسین میرزا با هزار
سوار که ملازم بودند مقابله عظیم کرد و هزیمت رفت بادشاه در تسخیر قلعه سورت در حرکت آمد گلرخ بیگم بنت میرزا کامران که در حباله ابراهیم حسین
میرزا بود قلعه را بمیرزم جنگی سپرد و پسر خود مظفر حسین میرزا را بگرفت و متوجه دکن شد پادشاه بسورت رسید و محاصره کرد و میرزایان با ابراهیم حسین میرزا
و غیره متوجه پنجاب شدند تا در آن دیار فتنه انگیزند و محمد حسین میرزا و غیره میرزایان باتفاق شیرخان فولادی روی به پتن آوردند و سید احمد خان
بارهه را در قلعه آن محاصره کردند خان اعظم از احمدآباد متوجه ایشان شد و در پنج کروهی پتن رزمی صعب اتفاق افتاد میرزایان میمنه و میسره خان
اعظم را بشکستند و بسیار را بکشتند و بغارت پرداختند خان اعظم و شاه بداغ خان که در قلب بودند فرصت یافته حمله بردند و ظفر یافتند محمد حسین میرزا
بدکن رفت خان اعظم مظفر و منصور در سورت باردوی بادشاه پیوست و قلعه سورت با امان مفتوح شد اشرف خان میر منشی در تاریخ فتح
آن قلعه قطعه گفته اند از آنجمله است (تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت) و در صفر سنه نهصد و هشتاد و دو هجری بادشاه باگره آمد و ابراهیم
حسین میرزا که در سنبهل فتنه می انگیخت متوجه سند شد تا از آن راه بگجرات رود و به برادران پیوندد و خان جهان حاکم پنجاب باو رسید بعد
از رزم مسعود حسین میرزا اسیر شد و ابراهیم حسین میرزا منهزم بملتان رفت و بر دست والی آنجا بقتل رسید سر نحس او را باگره آوردند و از در قلعه
آویختند و مسعود حسین میرزا بگوالیار محبوس بود تا درگذشت و درین سال بادشاه کب رای را راجه بیربر خطاب داد و درین سال محمد حسین میرزا
و اختیار الملک گجراتی در گجرات فساد کردند و خان اعظم را در احمدآباد محاصره کردند بادشاه دو هزار سوار از پیش بفرستاد و با سه صد سوار
که اکثر امرا و اعیان بودند شتر سوار متوجه گجرات شد و چون نزدیک گجرات رسید عبدالرحیم میرزا خان بن بیرام خان و سیف خان

کوکه را در قلب باز داشت و خود با صد سوار طرح شد و چون بظاهر احمد آباد رسید سید محمد خان باره را انقلاعی ساخت و خان کلان را بمیمنه و وزیر خان را بمیسره گماشت و چون بکنار احمد آباد رسید محمد حسین میرزا بکنار آب آمد آواز بر کشید که سالار این سپاه کیست سبحان قلی از یلاز مان بادشاهی گفت که پادشاه است گفت چهار روز پیش ازین کسان من بادشاه را در آگره دیده بودند و اگر بادشاه بودی البته فیلان همراه داشتی سبحان قلی گفت بادشاه در نه روز بسواری شتران از آگره باینجا رسید فیلان اینهمه مسافت در نه روز چگونه قطع کنند محمد حسین میرزا تعجب کرد و اختیار الملک را با پنجهزار سوار بمحافظت دروازه‌های احمد آباد باز داشت و خود با هفت هزار سوار عزم رزم بادشاه کرد و با هزار و پانصد سوار بر قلب حمله آورد و سیف خان کوکه را که بجای بادشاه در قلب ایستاده بود بکشت و بالآخر اقبال اکبری غالب آمد و محمد حسین میرزا زخمی شد و از اسپ بیفتاد و اسیر شد و بقتل رسید اختیار الملک منهزم پیش آمد و منهزماً برفت خان اعظم از شهر بر آمده بخدمت پیوست و دیگر بار حکومت گجرات باو مقرر شد قطب الدین خان بموجب فرمان بدفع شاه میرزا که در بروچ بود رفت و بادشاه باگره بازگشت و درین سال داود بن سلیمان کرانی صاحب بهار و بنگاله مخالفت آغاز نهاد و بر حسب فرمان منعم خان خانخانان از جونپور قصد پتنه کرد و این قضایا در ضمن احوال بنگاله مرقوم است بالجمله بادشاه از سید میرک اصفهانی که در علم جفر استاد بود پرسید که انجام کار داود چگونه خواهد بود و سید میرک در جفر ملاحظه نمود و این بیت بیرون آورده بعرض رسانید
بیت
برود بدست اکبر از تخت همایون ٭ بر و ملک از کف داود بیرون ٭ نقل است که شیخ محمد تقی که از شجاعان زمان و ملازمان داود بود بعد از رزم زخمی و گرفتار شد اکبر بادشاه چون از شجاعتش بسیار شنیده بود فرمود که اگر یار است ما اختیار رهائی تر اجان بخشی کنیم شیخ محمد گفت زنیکه شوهر تن زنده باشد شوهر دیگر نتواند کرد بادشاه فرمود که او را بگذارند هر کجا که خواهد برود شیخ محمد به بنگاله رفت و باز بداود پیوست و انجام کار داود در احوال بنگاله مرقوم گشت اکبر بادشاه در سنه نهصد و هشتاد و چهار هجری متوجه قلعه رهتاس شد شهباز خان کنبو قلعه رهتاس را محاصره کرد و بامان بگرفت و مظفر خان بموجب فرمان بدفع بقایای افاغنه پرداخت و در سنه نهصد و هشتاد و هشت هجری بادشاه روز جمعه بمسجد فتح پور رفت و برسم خلفا بر منبر بر آمد و خطبه خواند و این سه بیت بر زبان آورد
ابیات
خداوندیکه ما را خسروی داد ٭ دل دانا و بازوی قوی داد
بعدل و داد ما را رهنمون کرد ٭ بجز عدل از خیال ما برون کرد
بود وصفش ز حد فهم برتر ٭ تعالی شانه الله اکبر ٭ و درین باب علمای زمان تذکره نوشتند که سلطان الاسلام کهف الانام امیر المومنین ابو الفتح جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی عالم و عادل است اگر بجهت تسهیل معیشت بنی آدم حکمی بر خلاف کنند بر آن عمل باید کرد خلایق آنرا دعوی نبوت نام نهادند و طعن آغاز کردند سیبی لاهوری گوید
بیت
شاه ما امسال دعوی نبوت میکند ٭ سال دیگر گر خدا خواهد خدا خواهد شدن ٭ و درین سال میرزا محمد حکیم بن همایون بادشاه از کابل عازم تسخیر لاهور شد امیران لاهور در قلعه متحصن شدند بادشاه متوجه لاهور شد میرزا محمد حکیم بکابل بازگشت بادشاه شاه منصور شیرازی را که وزیر بود بتهمت آنکه با میرزا محمد حکیم در ساخته بقتل رسانید و روی بکابل نهاد میرزا محمد حکیم با مقدمه پادشاه رزم کرد و بهزیمت رفت و ایلچیان فرستاده عذر خواست بادشاه کابل را باو گذاشت و بازگشت و در رمضان سنه نهصد و هشتاد و نه هجری بلاهور رسیده بفتح پور مراجعت نمود و جهت دفع قاقشالان که در نواح بنگاله فساد انگیخته بودند بحکام جهوسی و پیاک و جونپور و پتنه افواج قاهره تعیین نمود و فوج شاهی مظفر و منصور گشت و در نهصد و نود و یک هجری بادشاه به پیاک رفت و قلعه اله آباد بنا نهاد و در محرم سنه نهصد و نود و دو هجری سید میر فتح الله شیرازی و خداوند خان حاکم برار از صلابت خان منهزم بدرگاه پناه آوردند بادشاه شاه فتح الله را عضد الدوله نام نهاد. و امیر گرد که خان اعظم و سید مرتضی و خداوند خان به تسخیر دکن پردازند خان اعظم متوجه مالوه شد حاکم مالوه با وجه

خان اعظم ازراه گندوانه داخل برار شد و آن ممالکت را غارت کرد و محمد تقی نظیری وغیره امرای دکن با راجه علیجان خاندیسی روی
با او آوردند خان اعظم ازراهی که رفته بود مراجعت متعذر دیده متوجه سلطانپور نندربار بازگشت و زر او و بسیاری از اردوش بغارت رفت
خان اعظم با محمدآباد نزد خانخانان شد و باز بدربار آمد و درین سال شاهرخ میرزا از غلبه سپاه عبدالله خان اوزبک بدخشان بگذاشت و
بدرگاه پناه آورد و هم درین سال میرزا محمد حکیم میرزا الکابلی درگذشت راجه مان سنگه با ایالت کابل رسید و پسر خود را آنجا گذاشت و فرزندان
محمد حکیم میرزا را بلاهور آورد و پادشاه متوجه کابل شد و میرزا شاهرخ میرزا وغیره را به تسخیر کشمیر فرستاد و بالآخر در سنه نهصد و نود و پنج هجری بر دست
قاسم خان میر بحر کشمیر مفتوح شد و درین سال ایلچی عبدالله خان اوزبک را که در لاهور آمده بود رخصت انصراف داد و حکیم همام و سید صدر جهان
ساکن پهانی را با او روان کرد و در نهصد و نود و هفت هجری بادشاه بسیر کشمیر رفت و یکهزار و یک هجری خان اعظم بر اهکار شنید که مظفر گجراتی
عرف نهو باو پناه برده بود رفت و مظفر را بدست آورد و متوجه گجرات شد مظفر در راه خود را باستره بکشت و آئین قضایا در احمدآباد گجرات مرقوم است
و درین سال شاهزاده مراد را بگجرات فرستاد و حکومت آنجا داد و در هزار و دو هجری خانخانان به تسخیر دکن مامور شد و در هزار و سه شاهزاده
مراد و خانخانان ازراه بگلانه بدکن درآمدند و احمدنگر را محاصره کردند میرزا شاهرخ حاکم مالوه و راجه علیجان حاکم خاندیس با ایشان پیوستند
و در یک هزار و چهار هجری چاند بی بی بنت نظام شاه که در قلعه احمدنگر بود برقعه بر روی افگند و اهالی قلعه را بر جنگ تحریص نمود و اینواقعه در
احمدنگر مرقوم است بالجمله سهیل خان امیرالامرای عادلشاه با هفتاد هزار سوار بدین جانب آمد و شاهزاده مراد و خانخانان به برار شتافتند
شاهزاده اینجا شاه پور بنا نهاد و اقامت گزید سهیل خان متوجه برار شد شاهزاده مراد باستصواب خانخانان در شاه پور بماند و خانخانان و
راجه علیجان با هشت هزار سوار متوجه سهیل شدند و از بان گنگا گذشتند و در هزار و پنج هجری رزمی صعب کردند فوج خانخانان هزیمت خورد
و خان خانان شب باسید قاسم بارهه و جمعی قلیل در ان معرکه بایستاد و تا صبح سه هزار سوار براو جمع شدند و روی بمخالفان نهاد سهیل روی
با ایشان آورد و مقابله عظیم نمود و سهیل چند زخم خورد و از اسپ در افتاد و یارانش او را از معرکه بیرون بردند خانخانان مظفر و منصور بشاه پور
مراجعت نمود و در یک هزار و هفت هجری شاهزاده مراد با فراط شرب خمر در شاه پور درگذشت این مصرع تاریخ است از گلشن اقبال نهالی شد گم
او شاهزاده عالی همت بود و در تربیت ملازمان کوشیدی و هرگز سلاح نه بستی و گفت سلاح من امرا و لشکر باشند بالجمله شاهزاده مراد در دکن فساد
خواست پادشاه شاهزاده مراد دانیال را که حکومت الله آباد داشت بخواند و دختر خانخانان را بنکاح او داده با خانخانان بدکن فرستاد و در هزار و
هشت هجری خود از پی متوجه شد و درین سال شاهزاده سلیم که بموجب فرمان بدفع رانا رفته بود بحکم بادشاه به الله آباد که جاگیرش بود
رفت و خود را بادشاه خواند و شاهزاده دانیال و خانخانان وغیره باحمدنگر رفتند و بمحاصره پرداختند بادشاه بخاندیس آمد و بمحاصره قلعه مشغول شد
و در یک هزار و نه هجری قلعه احمدنگر بحسن اهتمام خواجه ابوالحسن و نوائب شاهزاده دانیال مفتوح گشت همین سال خطخان المعروف به بهادر شاه
ابن راجه علیجان والی آستریه متحصن شد بادشاه بمحاصره مشغول گشت و بالآخر بهادر شاه امان خواست و قلعه آستریه مسخر و بادشاه به برهان پور
آمد شاهزاده دانیال و خانخانان بخدمت پیوستند و ابراهیم عادلشاه والی بیجاپور پذیرفت پس خاندیس و برار و دکن بشاهزاده دانیال
داد و خاندیس را داندیس نام نهاد و خانخانان را اتالیق او انجا گذاشت و در هزار و ده هجری باگره رسید و درین سال عثمان افغان لشکری
فراهم آورد و قصد اودیسه کرد و راجه مان سنگه والی بنگاله بحضور بود و گماشتگان چاره کردن نتوانستند راجه بفرمان بادشاه قصد عثمان افغان کرد و باو
مصاف داد و ظفر یافت عثمان باز با قاصی بنگاله افتاد و در یک هزار و یازده هجری شیخ ابوالفضل که از دکن بدرگاه میرفت و در حدود نربار بشاره

شاهزاده سلیم بدست راجپوتان بر سنگه دیو بندیله بقتل رسید بادشاه از شاهزاده سلیم برنجید و بعزم اله آباد کوچ کرد و خبر بیماری مادر خود مریم مکانی شنیده مراجعت نمود و چون مریم مکانی درگذشت شاهزاده سلیم بتقریب تعزیت و ادای رسوم ماتم داری باگره آمد و متقیّد گشت بعد از دوازده روز از اطلاق یافت و در هزار و سیزده هجری شاهزاده دانیال به برهان پور درگذشت بادشاه از شنیدن خبر فوت شاهزاده دانیال رنجور گشت و در روز چهارشنبه سیزدهم جمادی الثانی سنه یکهزار و چهارده هجری درگذشت **بیت** فوت اکبر شد از قضای آله گشت تاریخ فوت اکبر شاه مدت ملکش پنجاه سال و چند ماه و عمرش شصت و چهار سال و چند ماه و بعد از شاهزاده سلیم روز پنجشنبه سوم جمادی الثانی بر تخت نشست و بابو المظفر نور الدین جهانگیر بادشاه ملقب گشت (مصرع تاریخ است (اکبر شاه سلیم بادولت ارزانی) و او بادشاهی کریم و شجاع بوده و در انعام و احسان مبالغه میفرمود و بشکار شوقی عظیم داشت و در ملوک گورکانیه چون خسرو پرویز است در اکاسره در نیمچه آن سال شاهزاده خسرو بن جهانگیر که بعد از فوت اکبر بادشاه ارادهٔ سلطنت داشت متوهم شده از آگره بگریخت و متوجه لاهور شد آهالی شهر دروازه بستند شاهزاده آنجا مجال اقامت نیافته متوجه کابل شد و بر کنار آب بدست محمد قاسم گرفتار گشت او را با همراهیان بدرگاه جهانگیر آوردند شاهزاده محبوس گردید و همراهیانش بعقوبت تمام بقتل رسیدند از آنجمله حسن بیگ را در پوست گاو کشیدند تا هلاک شد و عبد الرحیم خر را در پوست خر گرفتند و بالاخر نجات دادند و در هزار و پانزده هجری شاهزاده پرویز را بادشاه ولیعهد ساخت و راجه مان سنگه را از حکومت بنگاله عزل کرد و شاهزاده جهاندار شاه را که یکساله بود با تالیقی قطب الدین خان به بنگاله فرستاد و متوجه کابل گشت و بازبهادر المخاطب بجهانگیر قلیخان را بتنبه بهار داد و در هزار و شانزده هجری بکابل رفت و چندی آنجا بسر برده مراجعت فرمود و در هزار و هفده هجری زمانه بیگ المخاطب بمهابت خان بدفع رانا مامور شد و در هزار و هیجده مهابتخان بدرگاه آمد و عبد الله خان بجای او تعین شد و شاهزاده پرویز با تالیقی آصفخان و راجه مان سنگه به تسخیر دکن مامور شد و درین سال بادشاه صلابت خان را خانجهان لقب نهاد و فرزند خواند و بدکن فرستاد و درین سال بادشاه دختر غیاث بیگ طهرانی را که سابق در نکاح شیر افگن خان بود و او را در بنگاله قطب الدین خان اتالیق شاهزاده جهاندار شاه بقتل رسانیده بخواست و نور جهان بیگم لقب نهاد و غیاث بیگ طهرانی را وزیر ساخت و اعتماد الدوله خطاب کرد و درین سال چون خان جهان در دکن کاری نساخت معزول شده بحضور آمد و خان اعظم بجای او نشست و منصوب گشت و در هزار و بست یادگار علی سلطان بفرمان شاه عباس برسالت آمد و تهنیت سلطنت گفت و درین سال شاه قلی ایلچی دیگر از شاه عباس بیامد و التماس کرد که دکن را بدستور سابق حکام آنجا بازگذارند بادشاه بفرمود که چون آن ملک مسخر سازیم بموجب التماس شاه باز بایشان دهیم و در هزار و بست و دو هجری شاهزاده خورم بمهم رانا تعین شد رانا امر سنگه ابن رانا پرتاب سنگه ابن اودی سنگه ابن رانا سانکا سنگه بعد از محاربات عاجز شده بخدمت پیوست و اطاعت کرد و درین سال اسلام خان والی بنگاله آن ملک را اصفانی ساخت و در هزار و بست و شش بادشاه بمندو رفت ملک عنبر و سایر بزرگان دکن باج و خراج پذیرفت بادشاه بازگشت و در هزار و بست و نه ملک عنبر مخالفت آغاز نهاد و شاهزاده خورم بفرمان پدر متوجه دکن شد سپاه ملک عنبر از مقدمهٔ خورم بعد از رزم هزیمت رفت سپاه منصور تا کهرکی رسیده در آن شهر و بار بگذاشت ملک عنبر از کردهٔ استغفار کرد و بسیاری از ممالک خویش بگماشتگان خورم باز گذاشت و درین سال بادشاه بسیر کشمیر رفت و هوای آنجا موافق طبع افتاد و مقرر نمود که هر سال در فصل بهار بدان دیار شتابد و در هزار و سی و دو هجری شاهزاده خسرو که در حبس بود درگذشت و خورم از تسلط نور جهان بیگم که دختر خود بشهریار بن جهانگیر داده بود بر ملک و مال استیلا داشت ملول شده با لشکری انبوه از دکن متوجه دهلی شد بادشاه با عسکر منصور روی

بقصد رزم نهاد و در حدود دهلی بکر با جمعیت سپهبد خورم با عساکر جهانگیری رزم کرد و بقتل رسید و خورم چون معلوم نمود که بادشاه بنفس خویش متوجه
است خود را از محاربه بدیر باز داشته متوجه مالوه گشت بادشاه باجمیر شتافت شاهزاده پرویز از پتنه باو پیوست و در هزار و سی و سه بموجب فرمان
براتالیقی مهابت خان روی بمالوه نهاد و طایفه از امیران خورم به پرویز پیوستند خورم به برهانپور شتافت و متوجه دکن شد و از آن راه عزیمت
بنگاله نمود و پرویز بضبط دکن پرداخته روی به بنگاله نهاد خورم از دکن باوڑیسه رفت و بجهانگیر نگر که پیوسته بنگاله است جای ساخت و روی به پتنه
آورد و گماشته پرویز پتنه بگذاشت و بجونپور شتافت و باله آباد رفت خورم از پتنه بجونپور رسید و عبدالله خان و غیره را به تسخیر اله آباد فرستاد
و حاکم اله آباد در قلعه متحصن شد بعد از چهار روز شاهزاده پرویز و مهابتخان در رسیدند عبدالله خان بجونپور باز گشت خورم به بنارس شتافت
و از آب گنگ بگذشت و بکنار آب پونس اقامت نمود و پرویز و مهابت خان بمدد رسیدند و آقا محمد زمان طهرانی را با طایفه آنجا گذاشته از آب گنگ
بگذشتند و خواستند که از آب پونس عبور نمایند بیرام بیگ المخاطب بخاندوران بقصد [illegible] خورم از آب گنگ روی به آقا محمد طهرانی آورده بجهونسی رفت
خاندوران بمقابله او شتافت محمد زمان طهرانی رزمی صعب کرد خاندوران بقتل رسید محمد زمان سر او را بریده بدرگاه پرویز فرستاد و از آنجا برنیزه
کردند رستم خان که سابقا در خدمت خورم بود و گریخته به پرویز پیوسته بود گفت خوب شد که حرام خور بقتل رسید جهانگیر قلیخان بن خان اعظم میرزا
کوکلتاشخان حاضر بود گفت او را حرام خور نتوان گفت چه در راه صاحب خود جان داده و از این زیاده چه باشد که اکنون سرش از همه سرها
بلندتر است بالجمله در محرم سنه هزار و سی و چهار هجری در حدود خیرا گده میان خورم و پرویز مقابله عظیم افتاد و راجه بهیم سردار اول خورم بقتل رسید و
سپاه پراگنده گشت خورم بالتماس امرا از معرکه بیرون آمد بقلعه رهتاس شتافت و جمعی را بمحافظت آن دیار داشت و به پتنه شد و به بنگاله رفت
و بدکن شتافت شاهزاده پرویز و مهابت خان مظفر و منصور به بنگاله شتافتند و مهابتخان خانخانان لقب یافت خورم از دکن قصد برهان پور
کرد راو رتن در شهر متحصن شد شاهزاده پرویز و مهابت خان از بنگاله بکنار آب نربده رسیدند خورم از تسخیر برهانپور در گذشت و بدکن باز گشت
و در ناسک اقامت نمود پرویز و مهابت خان به برهانپور رسیدند و در آن آوان نورجهان بیگم که با مهابت خان عداوت داشت مزاج جهانگیر
بادشاه را از او متغیر ساخت و او را بدرگاه خواندند مهابت خان با لشکری آراسته هنگامیکه بادشاه بعزم کابل بکنار چناب رسیده بود و سایر
سپاه عبور کرده بود بادشاه با جمعی قلیل در آن طرف آب مانده بود آمده ملازمت بادشاه نمود و امرای حضور که آنطرف آب بودند بعزم رزم
او گردیدند مهابت خان بر ایشان ظفر یافت و بر امور ملک و مال نیز ظفر یافت و مستولی گشت و مخالفان را حبس نمود و در خدمت بادشاه بکابل
رفت و باز گشت و چون بهمان منزل که قضیه شده بود در رسید و جمعی کثیر از لشکر نورجهان بیگم از لاهور در رسیدند و ناگاه در شکارگاه بخدمت بادشاه
پیوستند مهابت خان متوهم شده بطرف ملک رانا شتافت و در ششم صفر سنه هزار و سی و شش شاهزاده پرویز در برهانپور در گذشت عمرش
سی و هفت سال بود و او بحلم و علو همت و شجاعت و سلامت نفس و انصاف و آن داشت و او یک پسر و یک دختر داشت که در حباله شاهزاده دارا شکوه
بن شاهجهان بادشاه بود و پسرش را احوال معلوم نیست و هم در این سال مهابت خان خانخانان [illegible] بخدمت شاهزاده خورم فرستاد
و اظهار اطاعت کرد و در بیست و هفتم سنه هزار و سی و هفت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه هنگام مراجعت از کشمیر بمنزل چنگزهتی در گذشت الفاظ [illegible]
تاریخ وفات اوست و هنگام وفات جهانگیر پسرش شهریار که داماد نورجهان بیگم بود در لاهور اقامت داشت و خود را شاه شاهان خواند و
بر تخت نشست نظام الدین آصفخان بن اعتماد الدوله که مدار الملک جهانگیر بود و سلطنت را شایسته تر از شاهزاده خورم ندید انسب
و دو روز [illegible] و قلعه شهریار چاره اندیشیده باتفاق امیران تا رسیدن شاهجهان معروف شاهزاده خورم از دکن نام سلطنت بر داور بخش بن خسرو

تاریخ وفات جهانگیر [illegible]

بن جهانگیر بادشاه نهاد و روی بلاهور کرد و شهریار که از شجاعت بهره نداشت میرزا بایسنغر بن شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه را برزم او
فرمان داد بایسنغر بعد از رزم بهزیمت رفت نظام الدین آصفخان ظفر یافت و متوجه لاهور گشت شهریار گرفتار شد و مکحول و محبوس گردید
و او بحسن منظر و لطف طبع موصوف بوده لیکن از آنچه بادشاهان را می باید بهره نداشت و مغلوب زن خود که دختر نورجهان بیگم بود و بالجمله آصفخان
با داور بخش بلاهور رسیده و نام سلطنت برو نهاد و خورم یعنی شاه جهان بادشاه ازین خبر متوجه گجرات شد و امرای آن دیار بخدمت پیوستند رایات
عالیات بصوب آگره در حرکت آمد قاسم خان صاحب آگره باستقبال شتافت و قلعه بسپرد و آصفخان چون از رسیدن شاهجهان بآگره آگاهی
یافت داور بخش را از تخت بزندان فرستاد و عنقریب او را با برادرش شهریار و طهمورث و هوشنگ پسران شاهزاده دانیال بوادی خاموشان
روان کرد ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاهجهان بادشاه غازی ولادت او در سنه هزار هجری در لاهور از بلقیس مکانی
دختر راجه اودی سنگه ابن راو مالدیو واقع شده از شرب خمر و جمیع مناهی توبه کرده و در سنه یکهزار و سی و هشت هجری در آگره بر تخت هندوستان نشست
تاریخ جلوس این مصرع است (وارث ملک سلیمان آمده) نظام الدین آصفخان و سایر امرای جهانگیری بدرگاهش پیوستند و نوازش
یافتند و در بدو دولت نذر محمد خان والی بلخ و بدخشان که بعد از وفات جهانگیر بادشاه کابل را محاصره کرده بود منهزم بدیار خویش بازگشت و
جوجهار سنگه بن نرسنگه دیو بوندیله که از عظمای راجپوتان بود بغی ورزید مهابتخان خانخانان از راه گوالیار و خانجهان لودی حاکم دکن از
جانب برهانپور و عبد الله خان فیروزجنگ از راه کالپی روی باو نهادند جوجهار سنگه از کرده استغفار کرد و امیران بدرگاه پیوستند و چندی نگذشت
که خانجهان بغی ورزید و از آگره بجانب دکن گریخت خواجه ابو الحسن بموجب فرمان او را تعاقب کرد خانجهان منهزم به بالای گهات رفت بادشاه
روی بدکن آورد و به برهانپور رسیده افواج قاهره را بقلع و قمع او فرمان داد خانجهان بی لیاقت شده در دکن نماند و از راه پکاپیه بمالوه
شتافت عبد الله خان بهادر فیروزجنگ او را تعاقب کرد خانجهان بملک بوندیله رسید و با پسر جوجهار سنگه رزم کرد و منهزم بحدود کالنجر افتاد
فیروزجنگ باو رسید خانجهان با طایفه قلیل رزم صعب کرد و بقتل رسید بادشاه حکومت دکن بخانخانان مهابت خان داد و خانخانان
روی بدکن آورد و در یکهزار و سی و نه هجری قلعه دولت آباد را محاصره نمود و قهرا بگشود و نظام شاه و فتح خان اهل ملک عنبر را بدست آورده
بدرگاه فرستاد و خود به برهانپور رسیده در گذشت و بعد از و پسرش خانزمان بن خانخانان بحکومت دکن رسید و نظام الدین آصف خان
خانخانان لقب نهاد و در سال هزار و چهل و یک هجری فرنگیان در هوگلی قلعه متین استوار کردند قاسم خان ناظم بنگاله آنرا محاصره کرده
نقبها زده به باروت انباشته یورش کرده فتح نمود و چهار هزار و چهار تن از ذکور و اناث فرنگیان باسیری آمدند و قریب ده هزار تن از رعایای
پرگنات آن نواح که به بندر فرنگیان افتاده بودند نجات یافتند و از ابتدا تا آخر این قضایا یک هزار کس از لشکر اسلام کشته شدند و هم درین
سال محمد علی بیگ ایلچی از سلاطین صفوی والی ایران رخصت انصراف یافت و از روز ملازمت تا هنگام رخصت سوای خلعت خنجر مرصع و
فیل خاصه با ماده فیل با حوضه سیمین و دیگر اجناس چهار لکه و بیست هزار روپیه نقد انعام یافت و در سنه یکهزار و چهل و دو قلعه دولت آباد
بجنگ و صلح بر دست خانخانان سپه سالار مفتوح گشت و هم درین سال محبوسان هوگلی بندر بعضی دین اسلام قبول کردند و برخی
در حبس بادیه پیمای عدم گشتند و در سنه یکهزار و چهل و سه هجری محسن ترود ظفرخان والی تبت اطاعت نمود و سکه و خطبه بنام بادشاه
منقش کرد و هم درین سال بادشاه مع شاهزادها بزیارت شیخ میر لاهوری رفت و چون شیخ چیزی نمیگرفت لهذا تسبیح و دستاری منظر
ایشان گذرانید و اظهار قابلی نقد بجهة تقسیم فقرا کرد شیخ فرمود که فقیر مستحق نمیباشد چه هر که خدا دارد احتیاج با سوا ندارد و در سنه هزار و

تاریخ جلوس شاهجهان

چهل و چهار هجری بادشاه بروز نوروز که تحویل آفتاب به برج حملست بر تخت مرصع که در هفت سال بصرف یک کرور روپیه از انجمله هشتاد لکه
روپیه را جواهر و یکهزار تولچه طلا سوای اجوره تیار شده بود بنشست طول آن تخت سه درع و عرض آن دو نیم درع و ارتفاع از پایه تا نشیمن گاه
یکدرع و از آنجا تا سقف پنج درعه بود و آن تخت را در عهد محمد شاه نادر شاه والی ایران از شاهجهان آباد بایران برد و هم درین سال جوجهار سنگه بندیله
ابن بیر سنگه دیو بغی کرد و از دست افواج بادشاهی بسرگردگی اورنگ زیب آواره دشت ادبار گردید و بآخر بقتل رسید و قلعه دهامونی و اوندچه و غیره
مسخر ساخت و منجمله ضبطی اموال جوجهار سنگه یک کرور روپیه بر دو صد فیل بار شده باکبرآباد رسید و هم درین سال عادلخان والی بیجاپور از نقض
توبه کرد و تحف لایق ببارگاه بادشاه فرستاد و سکه و خطبه بنام بادشاه کرد و پوشیده نماند که سکه شاهجهان در وقت شاهزادگی خسرو را کشته بالشکر
عظیم از برهانپور عزیمت ملازمت پدر خود جهانگیر بادشاه نموده بود و اهل نفاق نوع دیگر خاطر نشان جهانگیر بادشاه کرده بودند شاه عباس
والی ایران که از مدت خواهان قندهار بود فرصت وقت یافت چه میان پدر و پسر مخالفت دریافته عزم تسخیر قندهار کرد عبدالعزیز خان که از
پیش جهانگیر بادشاه ایالت قندهار داشت متحصن شد شاه عباس بمحاصره او پرداخت عبدالعزیز خان از قلت زاد و نومیدی کومک در هزار و
سی مطابق سنه هفده جلوس جهانگیر بادشاه از قلعه برآمده قلعه را بتفویض شاه عباس نمود شاه او را رخصت هندوستان کرد و قندهار را بگنج علیخان
سپرده بایران بازگشت و چون شاه جهان بادشاه بسلطنت نشست و از همه سو خاطرش جمع گشت در سنه هزار و چهل و هفت هجری بعزم قندهار
از اکبرآباد به پنجاب شتافت علیمردان خان که بحراست قندهار قیام داشت از شاه عباس طلب اعانت نمود شاه عباس این معنی را حمل بر
و مکاری او کرده سیاوش خان را که در مشهد بود نوشت که ببهانه کومک خود را بقندهار رسانیده علیمردان خان را بقتل رساند و خود از قلعه
قندهار خبردار باشد علیمردان خان بعد از اطلاع این اراده از شاهجهان بادشاه اظهار رسوخ و بندگی کرد و بسیاوش خان نوشت که تا جان
در بدن است گرد قلعه قندهار نتوانی گشت و در قندهار سکه و خطبه بنام شاه جهان بادشاه نمود شاه جهان بسعید خان صوبه دار کابل حکم فرمود که
با تمام لشکر کابل متوجه قندهار شود و هر گاه قلیچ خان ناظم ملتان از بندوبست قلعه قندهار فراغت نماید علیمردان خان را با توابع روانه
حضور کنند در همان سال سعید خان بقلعه قندهار رسید میرزا شیخ پسر خود را در قلعه گذاشته با بست هزار سوار رو بمصاف سیاوش خان
تنها در یک کروهی از قندهار سیاوش خان زخمی صعب کرد و منهزم گشت سعید خان ظفر یافت هشتم ذیحجه سنه هزار و چهل و هفت علیمردان
خان از قندهار روانه شد و بملازمت شاهجهان بادشاه اختصاص حاصل کرد سعید خان قلاع اطراف قندهار را مسخر ساخت و مستقل
گشت مخفی نماند که آنچه از حقیقت داماان ایران بظهور پیوست همگی لشکر علوفه خوار ایران دران وقت سی هزار سوار بوده و محصول ولایت
ایران دو کرور و بست و پنج لکه روپیه که نهم حصه هندوستان است بوده بالجمله در سنه یکهزار و چهل و هشت شاهزاده محمد اورنگ زیب بجهت
تسخیر ولایت بگلانه تعیین شد و بهرجی زمیندار آنجا بملازمت آمد و قلاع بگلانه تسلیم نمود و بگلانه مشتمل بر قلاع نه گانه که سالهیر و مولهیر و غیره قلاع
متین اند و سی و چهار پرگنه و محاصل چهار لکه و هزار و یک قریه طولش صد کروه و عرضش هفتاد کروه و آن دیار که از یکهزار و چهار صد سال مرزبانی
آن در سلسله بهرجی زمیندار بود در تصرف بادشاهی در آمد بالجمله شاهجهان بادشاه بنابر تنبیه اهل دکن و دیار شرقی چهار سال در اکبرآباد
و غیره توقف نمود و شانزدهم ربیع الاول سنه یکهزار و چهل و هشت سیف خان را صوبه دار پتنه و بهادر اس را قلعه دار اکبرآباد مقرر نموده
بلاهور شتافت و در لاهور علیمردان خان آمده ملازمت نمود و بخلعت چارقب و یراق مرصع و منصب شش هزاری ذات و دو اسپ
با زین طلائی مرصع و چهار فیل و حویلی اعتماد الدوله سرافراز گردید و بعد از آن بخلعت خاصه نادری و یراق مرصع و برخی از امتعه

هندوستان و کشمیر و پنج لکهه روپیه نقد اختصاص بخشیده بصوبه داری کشمیر مقرر نموده شاهزاده اورنگ زیب را رخصت دولت آباد نمود
و در شوال آنسال شاهجهان بادشاه با پنجاه هزار سوار بجانب کابل شتافت و چون خبر آمدن شاه ایران بر قندهار شنیده بود شاهزاده
محمد داراشکوه را با فوج و توپخانه رخصت آنطرف فرمود و در همین اثنا بادشاه آب اتک عبور کرده بشهر مقیم مخیم سرادق گردانید و در ربیع الثانی
سنه یکهزار و چهل و نه هجری متوجه لاهور شد و سعید خان را بدستور بصوبه داری کابل گذاشت و در هشتم جمادی الثانی آن سال داخل لاهور شد
و علیمردان خان از کشمیر آمده بملازمت حاصل نمود بادشاه حکومت پنجاب نیز باو تفویض فرمود و حسب التماس علیمردان خان برای آوردن آب نهر
از دریای راوی بشهر لاهور یک لکهه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر لاهور چهل و هشت و نیم کروه جریبی است شروع حفر نهر
نمودند بعد از انجام کار چنانچه باید آب نیامد صد هزار روپیه دیگر حواله فرمود و پنجاه هزار روپیه صرف شد کاری نتوانستند کرد آخر باشاره
ملا علاء الملک تونی از پنج کروه راه نهر آورده و نهر علیمردان خان را گذاشته شش و دو کروه نو بریده آب وافر آورد و هم درین سال شاهزاده
اورنگ زیب از دولت آباد بحضور آمده بانعامات اختصاص یافت و بادشاه بمنزل او رفت شاهزاده باقسام جواهر و پنجاه فیل با یراق
نقره پیشکش نمود و در هشتم شوال آن سال آتش باکبرنگر راج محل افتاد و در اندک فرصت بعمارت شاهزاده محمد شجاع رسیده همه جا منتشر گشت
و هفتاد و پنج کس از خوادم محل سوخته شد و از جواهر خانه وغیره کارخانجات سوخته خاکستر گشت بادشاه فرمان مشتمل بر عواطف باد و لکهه روپیه نقد
و دو لکهه روپیه را جواهر و اقمشه یک لکهه روپیه را از پور ارسال نمود و در بیست و پنجم شوال آن سال بادشاه از لاهور براه پنجال بکشمیر شتافت
و علیمردان خان را انتظامت کابل داد و شاهزاده اورنگ زیب را بدولت آباد رخصت فرمود و سلطان مرادبخش را بکابل فرستاد و گفت
که در موضع بهیره توقف نماید و هرگاه فرمان رسد روانه کابل شود و نهم ذیحجه آن سال بادشاه بسواری کشتی داخل کشمیر گردید و ششم جمادی الثانی
سنه هزار و پنجاه هجری بادشاه از کشمیر بلاهور مراجعت نمود و هم درین سال شیخ سعدالله لاهوری بسفارش موسوی خان صدر کل بنظر
گذشت و نجم طالع و چند سال او را بوزارت رسانید و بادشاه یک دو سال بعزل و نسق نواح لاهور وغیره پرداخته نوزدهم شعبان سنه
هزار و پنجاه و دو هجری از لاهور متوجه اکبرآباد شد و چهاردهم شوال آن سال از نواح نور به بسواری کشتی قلعه و عمارت دهلی را که
بتمامیت رسیده بود تماشا نموده در یازده روز داخل قلعه اکبرآباد شد و علیمردان خان ناظم کابل از آنجا بحضور آمد و بخطاب
امیر الامرا و انعام کرور درم و حویلی اعتماد خان باو مرحمت شد و بادشاه بخانه او رفت علیمردان خان یک لکهه روپیه پیشکش نمود
بادشاه او را قبول کرد و او را بصوبه کابل رخصت ساخت و در اکبرآباد عمارت مقبره ممتاز محل که در ابتدای سال پنجم جلوس مشرق
بر دریای جمن که شمالی آن آب میگذرد طرح افگنده بود و آن در غایت وسعت و زیبایش مع چهار مینار زینه دار که در هر چهار جانب آن
بر کرسی سنگ مرمر بارتفاع پنجاه و دو گز تعمیر یافته و غربی مقبره مذکور مسجد عالی که در هر چهار کنج چهار برج مثمن سه طبقه عمارت کرده
درین سال باتمام رسیده و خرچ عمارت مقبره که در دوازده سال باهتمام مکرمت خان و میر عبدالکریم باتمام رسید پنجاه لکهه روپیه
شده و سی موضع از اکبرآباد که جمیع آن چهل لکهه دام و حاصلش یک لکهه روپیه تا دو لکهه روپیه محصول سراها و دکاکین وقف این روضه
بوده در سنه یکهزار و پنجاه و سه در سلخ جمادی الاول بعد از هفت ساعت و هفت دقیقه از شب گذشته شاهزاده داراشکوه را
از صبیه سلطان پرویز ممتاز شکوه بوجود آمد و بادشاه برای جشن دو لکهه روپیه انعام فرمود و پوشیده نماند که اخترشناسان هند روز و شب
را شصت گهری قرار داده اند و یک نیم گهری پیش از طلوع آفتاب و یک گهری بعد از غروب از عدد گهریهای شب کم کرده بر روز

افزوده اند چنانچه روز بطول در اکبرآباد و در شاهجهان آباد سی و شش و نیم گهری و در لاهور سی و هفت گهری و کابل سی و هفت و نیم گهری
و در کشمیر سی و هشت گهری و در دولت آباد سی و پنج گهری باشد بهمدرین سال در ماه شعبان بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی به اجمیر
شتافت و حکم فرمود که در دیگ کلان که اکبر بادشاه وقف آن مقبره کرده بود تا اکنون که یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است موجود است
و یکصد و چهل من پخته بوزن شاه جهانی در آن طعام پخته میشود و از گوشت و برنج و مصالح وغیره طبخ نموده بفقرا تقسیم نمودند پانزدهم رمضان آن سال
از اجمیر باکبرآباد شتافت و در اوایل سنه هزار و پنجاه و چهار هجری شاهزاده اورنگ زیب حسب الحکم به برهان پور و شاهزاده مراد بخش از ملتان
بخدمت پیوستند و شاهزاده محمد اورنگ زیب ترک منصب و دولت زده عزلت اختیار نمود و صوبه داری دکن بخاندوران خان بهادر
مرحمت شد و شاهزاده مراد بخش را بملتان رخصت فرمود در جمادی الثانی آن سال اسلام خان را صاحب صوبگی هر چهار صوبه دکن تفویض
نمود و در سنه هزار و پنجاه و پنج هجری راجه جگت سنگه با نذر ابت از حدود توران رسیده بود و اوزبکان برو هجوم آوردند و قتالی فاحش کرده منهزم
بمساکن خود باز رفتند و بغره ربیع الاول آن سال بادشاه بکشمیر داخل شده بود چهارم شعبان بلاهور مراجعت نموده در اوایل ذی الحجه آن
سال شاهزاده مراد بخش را با پنجاه هزار سوار و یکهزار و هفتصد امرا و ده هزار تفنگچی به تسخیر بدخشان و الامان از لاهور روانه نمود و بیست و نهم صفر
سنه هزار و پنجاه و شش هجری بادشاهزاده برای تسخیر بلخ و بدخشان از لاهور بکابل شتافت و بیست و نهم ماه جمادی الاول شاهزاده مراد بخش
بقندز رسید و راجپوت را بقندز گذاشت و بیست و یکم جمادی الاولی به بلخ شتافت بهرام شاه و سبحان قلی پسران نذر محمد خان والی بلخ باراده
استقبال بی اطلاع داخل لشکر شدند امیر الامرا علیمردان خان تا در دیوانخانه پیاده شده آمد شاهزاده اعزاز بسیار نمود و هر کدام را خلعت
خاص و خنجر مرصع و اسپ با زین طلا داده رخصت نمود و بیست و هشتم جمادی الاول آن سال شاهزاده با امیران لشکر داخل بلخ شد و
بضبط مداخل و مخارج آنجا پرداخت و به نذر محمد خان پیغام فرستاد که خاطرم آرزومند ملاقات است نذر محمد خان متحیر و متوهم شده اشرفی
وغیره هر قدر که بتوانست همراه برداشت و با دو پسر سبحان قلی و قتلق محمد و جنید اوزبک و غلام با خود گرفته راه فرار پیش گرفت شاهزاده
فوجی بتعاقب او فرستاد نذر محمد خان بعد از رزم منهزم بجانب اندخود شتافت و سبحان قلی با اوزبکان بیخارا رفت و بدست شاهزاده مراد بخش
و امیر الامرا علیمردان خان متعلقان و اموال نذر محمد خان که از نقد و جنس قریب هفتاد لکه روپیه بود افتاد و مخفی نماند که محصول تمام ولایت
ملک بلخ و بدخشان و سرتاسر ماوراءالنهر که در تصرف نذر محمد خان و برادرش بود بهمه وجوه خصوص مال و جوهات و نقدی و غله قریب یک کرور
و بیست لکه خانی که سی لکه روپیه هندوستان باشد بوده سعدالله خان در پانزده روز از کابل به بلخ رسید و اصالت خان و بهادر خان را
صوبه داری بلخ و قلیچ خان و نظر بهادر و نورالحسن را قلعه داری بدخشان داد و همچنین دیگران را باطراف و نواح بلخ و بدخشان میمنه و شبرغان
رستاق و آباد و مانند آن تعین نمود و بهمدرین اثنا شاهزاده مراد بخش از بیدانشی قدم در راه نافرمانی نهاد و بنابر آن بلخ و بدخشان نیک بضبط
نیامد و سعدالله خان از بلخ براه پنجان در چهارده روز بکابل رسیده ملازمت بادشاه نمود و بادشاه بیستم شوال آن منتهی المرام از کابل داخل
لاهور شد پانزدهم محرم سنه یکهزار و پنجاه و هفت شاهزاده محمد اورنگ زیب را رخصت بلخ فرمود و چون از عرایض بهادر خان وغیره دریافت
شد که عبدالعزیز خان والی بخارا باجتماع لشکر توران بعزم بلخ وارد و بادشاه نهم ربیع الاول آن سال داخل کابل گردید الامانان باشاره
عبدالعزیز خان با بهادر خان و اصالت خان رزمی صعب کردند بهادر خان و اصالت خان منهزم به بلخ رفتند اصالت خان آنجا درگذشت
نذر محمد خان پیش شاه عباس والی ایران رفت و طلب امداد نمود شاه او را دلداری کرد و چون دادن امداد بطول کشید نذر محمد خان تجدید

بشاه عباس پیغام داد که من اینجا برای خوردن آتش و تماشای چراغان مانده بودم و رخصت خواست شاه او را بسیار مدارا کرد که توقف کند هیچ درنگرفت آخرالامر شاه سارو خان را با جمعی از سپاه همراه او نمود و گفت که از هرات پیش برو نذر محمد خان از بسطام گذشته براه استعارف بمشهد شتافت و سارو خان را بمعاودت نموده رخصت ساخت و خود بطرف مرو روانه شد و از آنجا بقفچاق آمد جمعی فراهم آورده قلعه میمنه را محاصره نمود و سارو خان متحصن شد و ایام محاصره تا شش ماه کشید و در خلال این احوال نذر محمد خان شنید که شاهزاده محمد اورنگ زیب بالشکر آراسته در نواح بلخ رسیده اند نذر محمد خان از پای قلعه میمنه و قتلق محمد پسر خود که با پنجهزار سوار به تسخیر بلخ رفته بود بمشورت سعید قاماق روی بسوی عبدالعزیز خان نهاد و محمد اورنگ زیب از کابل متوجه بلخ شد و بموضع قره رسیده بشنید که اوزبک و المان با انبوه در تنگی دره گز نزدیک پیوسته اند شاهزاده محمد اورنگ زیب قلیچ خان و غیره را با فوجی شایسته بر دره فرستاد و ایشان از دره بگذشتند چون فوج اوزبکیه خبردار شدند ایشان را احاطه کردند جنگی عظیم میان آمد اوزبکان غالب آمدند که ناگاه هراول شاهزاده نمودار شد اوزبکان متفرق شدند روز دیگر شاهزاده متوجه پیش شد اوزبکان و المان فوج فوج از دره ها نمودار شده هنگامه رزم برپا کردند حسب الحکم شاهزاده امیر الامرا بر مخالفان تاخت آورد و هزیمت داد و سلخ ربیع الثانی آنسال بهادر خان مع فوج بر کنار پل نذر محمد خان ملازمت نمود و شاهزاده غره جمادی الاول آن سال مظفر و منصور از پل بکروه گذشته منزل نمود و تا دو پور سنگه و شمشیر خان را با جمعی بمحافظت بلخ بگذاشت و بعد سه روز از آنجا کوچ نموده روز دیگر در موضع تیمور آباد فرود آمد لشکر غنیم از هر طرف هجوم آوردند بهادر خان و امیر الامرا بر مخالفان حمله آوردند و اوزبکان رزمی صعب کرده روی بگریز نهادند فوج شاهزاده بالشکرگاه تعاقب نمودند خیمه و دواب قتلق محمد و غیره غارت نموده بازگشتند و سعید خان ظفر جنگ که محافظت جانب چپ بعهده او بود و او بسبب بیماری صادق بیگ بخشی را تعیین نموده و گفته که ثبات ورزیده مقهوران را بگذارند که از آب بگذرند مردم صادق بیگ از بی تدبیری تردد کنان پیشتر رفتند مخالفان از کمین برآمده همه را بقتل رسانیدند سعید خان خان زاد خان و لطف الله خان پسران خود را بکمک صادق بیگ فرستاد و اوزبکان قتالی فاحش کردند پسران سعید خان بقتل رسیدند و سعید خان نیز بقتل رسید شاهزاده باستماع این خبر جلو ریز آنجا رسید و بعد از ترددات بسیار اوزبکان را پراگنده و پریشان ساخت و علیمردان خان نیز مساعی جمیله بجا آوردند آن روز از صبح تا شام رزم بود شب همانجا مانده روز دیگر هنگامه رزم زیاده از آن برپا گشت آخرالامر اوزبکان روی بفرار نهادند روز دیگر خبر رسید که قتلق خان و سبحان قلی عزم تاخت بلخ دارند شاهزاده متوجه بلخ شد از علی آباد بگذشت اوزبکان فوج فوج از باغات برآمده اطراف لشکر شاهزاده را فرو گرفتند شاهزاده صلاح در باختن ندید فیل سوار ثبات ورزید و از هر طرف که مخالفان هجوم می آوردند مبارزان در دفع آنها سعی کوشیدند هنگام شام سر در لشکر بمقر خود ها بازگشتند و در آن شب اوزبکان باشاره عبدالعزیز خان ترکتازی کرده اطراف لشکر را احاطه داشتند شاهزاده با جمیع لشکر تمام شب سوار در مدافع کوشید روز دیگر فوجی از فتح آباد و قاقچه بمدد شاهزاده رسیده ملازمت نمودند روز دیگر بوجه فیض آباد از آغاز سواری تا انجام منزل اوزبکان چون مور و ملخ پراگنده گشت و از هر طرف حمله آوردند و قابو یافتند چند سر از اهل اردو را مقتول ساخته چند قطار شتر بار بر بردند علیمردان خان جلو ریز برآنها زده هر چه برده بودند باز گرفت و در آن رزمی صعب کردن اتفاق افتاد بالاخر شاهزاده ظفر یافت شانزدهم جمادی الاول شاهزاده کوچ نمود باز اوزبکان اطراف لشکر را فرو گرفتند و تیر اندازی نمودند همچنین تا نوزدهم ماه مذکور شاهزاده در ظاهر بلخ نزول نمود المان و اوزبک گرداگرد در آمده دست اندازی نمودند در همین اثنا خبر رسید که بیست و یکم ماه مذکور عبدالعزیز خان از دریای جیحون گذشته و بسیاری از لشکریانش غرق آب شده هر کدام بطرفی پراگنده شدند پوشیده نماند که چون شاهزاده اورنگ زیب

از شاهجهان شاه رخصت به تسخیر قلعه بلخ شد پنجاه هزار سوار که همراه شاهزاده مراد بخش تعیین شده بودند با ایشان مقرر شد و جمعیت اوزبکان
بر یک لکهه سوار همراه عبدالعزیز خان و سبحان قلی بوده شاهزاده با این جمعیت قلیل با مخالفان محاربه نمود و بالجمله غره جمادی الثانی بعرض رسید
که لشکر اوزبکیه اراده تاخت بدخشان دارند بادشاه شاهزاده مراد بخش به احراست کشمیر تفویض نمود و چون نذر محمد خان بعد از شکست بایران آمده بود
از شاه عباس امداد چنانچه میخواست نیافت لاجرم به بلخ مراجعت نمود و از هزیمت عبدالعزیز خان و تمامی لشکر ماوراء النهر شنید از همه جانب نومید شده
مکتوبی مشتمل بر اظهار اطاعت بشاهزاده اورنگ زیب نوشته خواهش ملاقات نمود شاهزاده اورنگ زیب نامه نذر محمد خان را پیش بادشاه
فرستاد بادشاه گروه های او را تا گروه انگاشته متوقعات او را قبول نمود و بشاهزاده محمد اورنگ زیب نوشت که اگر نذر محمد خان شمار الکاست
کنند بلخ و بدخشان او را وا دیا بالشکر بادشاهی عازم حضور شوند بادشاه بعد از این سلخ رجب از کابل بلاهور شتافت و پنجم شوال آن سال
داخل لاهور شد و باکبر آباد رفت نذر محمد خان بعارضه بیماری توقف در ملازمت شاهزاده نمود و نبیره خود قاسم سلطان را با کفش کاری
قلیچ خان پیش شاهزاده فرستاد شاهزاده اورنگ زیب او را اعزاز کرده در بستر خود نشاند و بعد از رخصت او امیر الامرا علیمردان خان
بطریق صلاح ظاهر کرد که با وجود گرانی غله و عدم کاه و هیمه و قرب زمستان توقف اینجا محالست و تا رسیدن جواب از بادشاه راه
از برف مسدود خواهد گشت لاجرم شاهزاده قلاع بلخ را تسلیم کفش قلیچخان کرده چهارم رمضان آنسال بکابل مراجعت کرد و بصعوبت تمام
بیست و دوم شوال آنسال بکابل رسید مخفی نماند که از آغاز تسخیر مملکت بلخ وغیره تا تاریخ مراجعت شاهزاده اورنگ زیب دو کرور روپیه
در وجه مواجب و دو کرور روپیه در سر انجام ضروریات آن مهم صرف شد و در محرم سنه یکهزار و پنجاه و هشت هجری عنبر اشهب یکقطعه که بوزن
هفتصد توله بقیمت ده هزار روپیه در سرکار بود و حسب الاتفاق فتیله قندیلی شکل افتاد و آن را طلائی مشبک گرفته و مینا کاری بر آن کرده
و بجواهر مرصع نموده و الماس بوزن صد سرخ که قیمتش دو لکهه و پنجاه هزار روپیه بود نصب نمود مجموع در تیاری آن سه لکهه و پنجاه هزار روپیه صرف
شده و آن شگل معماری موسوم شده آخر الطریق تحفه مصحوب حاجی محمد سعید با یک لکهه و شصت هزار روپیه خیرات بمکه فرستاد و حاجی را
بمنصب پانصدی ذات و انعام دوازده هزار روپیه سرافراز ساخت و بادشاه دوازدهم ربیع الاول آنسال از اکبر آباد بشاهجهان آباد
مراجعت نمود و عمارت قواعدات شاهجهان آباد را تماشا نمود و در بیست و چهارم ربیع الاول آن سال که یکهزار و پنجاه و هشت مطابق سنه بیست و یکم
جلوس بود داخل قلعه و عمارت شاهجهان آباد شد تخت بر سر بارگاه چهل ستون که در پیش آن اسپک و لباد ل بطول هفتاد و عرض
چهل و پنج ذرعه در مدت مدید بصرف یک لکهه روپیه تیار شده بود و هر چهار ستون نقره بار تفاع بیست و دو گز بسعی سه هزار فراش ایستاده شده
بود نزول فرمود و خاص و عام را بمراد خاطر کامیاب گردانید تا نه روز جشن نموده و همدرین سال از عرضداشت امیر الامرا علیمردان خان
بعرض رسید که عبدالعزیز خان والی بخارا لشکری از ماوراء النهریان بنابر تسخیر بلخ بر سر نذر محمد خان فرستاده بادشاه راجه بتهلداس و نذر بهادر
را با فوجی شایسته روانه کابل نمود و همدرین سال از عرضداشت خواصخان قلعدار قندهار بعرض رسید که شاه عباس والی ایران بعزم تسخیر
قندهار از اصفهان بر آمده بمشهد رسیده بادشاه سیوم ذیقعده آن سال از شاهجهان آباد بلاهور شتافت و دوازدهم ذیحجه داخل لاهور شده
و در محرم سنه هزار و پنجاه و نه هجری از عرضداشت قلعدار قندهار بوضوح پیوست که دهم ذیحجه سال گذشته والی ایران قندهار را محاصره نموده
بادشاه سعد الله خان و بهادر خان و راجه جسونت سنگه وغیره را با پنجاه هزار سوار با نعام مساعده و تنخواه سه ماهه پیشگی سرافراز ساخته رخصت
بجانب قندهار نمود و حکم شد که شاهزاده اورنگ زیب از ملتان از راه بهیره پا بست این فوج پرداخته بجانب قندهار رود و خود غره ربیع الاول

آن سال از لاهور بکابل شتافت و دوازدهم ماه مذکور از آب چناب عبور نمود و در وقت کوچ عرضی سعد الله خان بدین مضمون رسید که هشتم
صفر سنه هزار و پنجاه و نه هجری خواجه خان قلعه‌دار قندهار بوالی ایران باز گذاشت و سایر قلاع متعلقهٔ آن ولایت بتصرف او درآمد بادشاه شاهزاده
اورنگ زیب و سعد الله خان را نوشت که اکنون که موسم یورش بعد از تسخیر قلعهٔ قندهار متوجه دیار خود گردید بسرعت تمام بقندهار رسیده در تسخیر
قلعه سعی نمایند شاهزاده و سعد الله خان از آب نیلاب گذشته منزل گزیدند بسبب کثرت برف از پشاور روانه شده بیست و یکم ربیع الثانی آنسال
داخل کابل گردیدند چون علامات غلبه از آثار امارت پیدا بود بادشاه بعد از پانزده روز روانه قندهار شدند و بعرض رسیده بعرض رسانیدند که در آنجا
رسیده او و آثار عافیت کاه نایاب است و تسخیر بهیچ وجه میسر نیست حکم شد که این قسم امور منظور نداشته البته متوجه قندهار شوند و تا اهم رسیده و اینجا شاهزاده
و سعد الله خان روانه پیشتر شدند بیست و هفتم جمادی الاول آن سال شاهزاده با لشکر بفاصله یک گروه از قندهار فرود آمدند و در گرفتن قلعه قندهار
کوشش های مردانه کردند چون موسم زمستان نزدیک رسید صلاح در مراجعت دیدند و در خلال احوال بوضوح پیوست که از والی ایران سی هزار سوار عنقریب رسیده
بنا بر آن دوازدهم شعبان شاهزاده رستم خان وغیره را بدفع قزلباشان رخصت نموده منهزم گشتند فوج شاهزاده ظفر یافت شاهزاده آن
فتح را عظیم دانسته تسخیر قندهار را بسال آینده قرار داده بجانب هندوستان شتافت و بادشاه از نیلاب عبور نموده در چهار روز بپشاور رسید
و در همین اثنا نذر محمد خان بعد یافتن بلخ و بدخشان استدعای خلاصی متعلقان نمود و بادشاه بر طبق آن متعلقان نذر محمد خان را بانعام سرافراز ساخته
رخصت بلخ فرمود و خسرو خان سلطان [illegible] و بهرام سلطان [illegible] و پسر کلان نذر محمد خان برفتن بلخ راضی نشدند و همه بانعام عظمی سرافراز شده در هندوستان
ماندند بادشاه سلخ شعبان آن سال شاهزاده محمد دارا شکوه را تا رسیدن شاهزاده اورنگ زیب وغیره لشکر از قندهار حکم استقامت در شهر کابل فرموده
متوجه هندوستان شدند و نوزدهم شوال آن سال داخل لاهور گردیدند پانزدهم ذیحجه آن سال اورنگ زیب و سعد الله خان از یساق قندهار آمده
بخدمت پیوستند و پیش از این انتظام صوبه ملتان بشاهزاده اورنگ زیب بود و در صوبه لاهور [illegible] مرحمت شده بود [illegible]
ذیحجه آن سال بادشاه از لاهور کوچ فرموده و یازدهم محرم سنه هزار و شصت هجری داخل عمارت شاهجهان آباد شد و شاهزاده مراد بخش [illegible]
کابل و او و شاهزاده محمد دارا شکوه بیست و پنجم سنه مذکور از لاهور بخدمت پیوست چون سن بادشاه از شصت متجاوز نموده بود ارباب شرع
از روی کتب فقه فتوی دادند که اگر کار فرمائی زمانه بسبب ضعف بدن افطار نماید فدیه بدهد لاجرم حکم شد که در هر رمضان شصت هزار روپیه
بفقرا داده باشند و در همین سال بعرض رسید که سلطان محمد خان والی روم سید محی الدین نامی را برسالت فرستاده و او داخل سورت گردیده
حکم شد از سورت تا اکبرآباد بهر شهر که برسد ده هزار روپیه جهت خرج او بدهند نوزدهم محرم سنه یکهزار و شصت و یک هجری شاهزاده اورنگ زیب
از ملتان بخدمت پیوست غره ربیع الاولی بادشاه از شاهجهان آباد بسمت کشمیر روانه شده در اعزآباد منزل کرده و شاهزاده اورنگ زیب
از این منزل رخصت ملتان گشت بادشاه بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بکشمیر نزول کرد و بعرضی [illegible] خان بعرض رسید که میرزا جنی که از
حضور فرار نموده بولایت تبت متصرف شده بود باقبال بادشاه میرزای مسطور فرار شده تبت را با توابع بتصرف بادشاهی آورده بادشاه [illegible] خان
را باضافه منصب سرافراز ساخته ولایت تبت را [illegible] بجاگیر او [illegible] برادرش بطریق وطن مرحمت فرموده غره رمضان آنسال
از کشمیر متوجه هندوستان شدند و فرمودند که این همه تصدیع کشیده بکشمیر آمدن محض فعل عبث است بعد از این هرگز بدینطرف نخواهیم آمد و در راه
شاهزاده دارا شکوه مع پسران از لاهور آمده بخدمت پیوست نوزدهم ذیقعده آن سال بادشاه داخل شد و سید محی الدین ایلچی قیصر روم
بخدمت رسیده و نامه قیصر با تحفه [illegible] از جانب [illegible] گذرانید و پانزده هزار روپیه انعام یافت [illegible]

همبانی

سال بعرض رسید که نذر محمد خان والی بلخ که روانه مکه معظمه شده بود در نزدیکی منان سلخ جمادی الثانی سنه هزار و شصت و یک ودیعت حیات
سپرد بادشاه خسرو و بهرام پسران خان مرحوم را تعزیت کرده مهربانی نمود غره ربیع آن سال حاجی احمد سعید را برسالت پیش قیصر روم فرستاد و
دوازده هزار روپیه باو داد شمشیر مرصع و چینه بقیمت یک لکهه روپیه با نامه قیصر ارسال داشت و متاع یک لکهه روپیه بفقرای مکه معظمه و مدینه
منوره نیز ارسال داشت و سید محی الدین بانعام پانزده هزار روپیه سرافراز شده با حاجی احمد سعید رخصت یافت و هشتم ربیع الاول سنه هزار و
شصت و دو هجری بشاهزاده محمد اورنگ زیب فرمان صادر شد که شانزدهم ربیع الاول ساعت کوچ بجانب کابل مقرر شده ایشان همین ساعت
از ملتان روانه قندهار شوند و پنج لکهه روپیه نقد و پنجاه هزار روپیه را جواهر وغیره بشاهزاده فرستاد و نوازش جنسان و قلیچ خان و راجه بیهار سنگه
بوندیله وغیره هشت امرای نامدار با جمعیت بیست هزار سوار بخدمت شاهزاده تعیین نمود و شانزدهم ربیع الاول مذکور از لاهور بجانب کابل شتافت
و در همین ساعت سعد الله خان را با پنجاه هزار جمعیت قندهار روان ساخت و چهارم ربیع الاول داخل کابل شد و نهم ماه مذکور شاهزاده محمد شجاع
حسب الحکم از بنگاله بحضور پیوست و در بین اثنا بعرض رسید که شاهزاده محمد اورنگ زیب و سعد الله خان سوم جمادی الثانی قلعه قندهار را
محاصره کردند و تدبیر کردن نقب و ساختن سلامت کوچه و نقب و دمدمه و امثال آن مستعد شده قلعه دار قندهار در غایت استقامت و شجاعت
پردلی با ایشان رزم میکنند شاهزاده و سعد الله خان بنا بر نفاق امیران کاری از پیش نتوانستند برد و نیز زمستان بر سر رسیده بود و مجال توقف
در آنجا ندیده بود ناچار تسخیر قلعه را امسال و دیگر داشته معاودت نمودند بادشاه تعهد نظم صوبه کابل بمحمد دارا شکوه نمود لهذا ملتان بمحمد دارا شکوه و کابل
به پسرش سلطان سلیمان شکوه تفویض نمود و چهار صوبه دکن بشاهزاده محمد اورنگ زیب مقرر شد و شاهزاده محمد شجاع رخصت بنگاله یافت
غره رمضان آنسال که اورنگ زیب و سعد الله خان وغیره که دوازدهم شعبان از قندهار روانه شده بودند بخدمت پیوستند یازدهم رمضان
بادشاه از کابل بلاهور شتافت و شاهزاده محمد دارا شکوه را با پسرش سلطان سلیمان دستوری کابل داد و امیر الامراء علیمردان خان و راجه
جیسنگه وغیره را با شاهزاده در حضور بعد و بسیات و یکم رمضان شاهزاده اورنگ زیب بانعام ولایت بگلانه بیچ کرور دام سرافراز شده رخصت
دکن یافت و یازدهم محرم سنه هزار و شصت و سه هجری بادشاه بشاهجهان آباد رسید شاهزاده محمد دارا شکوه معروض داشت که سوم ربیع الاول
سنه هزار و شصت و سه هجری ساعت روانه شدن لشکر و هفتم جمادی الثانی سال بیست و هفتم جلوسی تاریخ محاصره قلعه قندهار مقرر شده امیدوار
خدمت است بادشاه بخط خاص نوشت که آن موبد کامگار مبارک ساعتی بجهت نهضت قندهار اختیار نمود همراهی بدرقه تایید الهی براه ملتان
متوجه مقصد شود و در تسخیر قلعه قندهار سعی موفور بکار برند و از حضور برای شاهزاده بدفعات از جواهر مرصع آلات و شمشیر اسپ و فیل و یک
لکهه اشرفی و یک لکهه روپیه نقد مجموع بیست لکهه روپیه ارسال داشت و دو توپ کلان یکی کشور کشا و دوم گنده چی که هر کدام یکمن گوله آهن
میداشتند و هفت توپ هوائی و شتی توپ خورد و ده هزار گوله و پنجهزار من باروت و پانصد من سرب و چهار هزار بان و سه هزار شتر خزانه و توپخانه
و صد لکهه روپیه نقد مرسول داشت و از امیران عظام هفتاد کس و پنجهزار منصب ارجمند هفتاد هزار سوار قلمی و ده هزار تفنگچی و شش هزار
بیلدار و پانصد نقب کن و پانصد سقا و شصت فیل وغیره که تفصیلش طولی داشت همراه شاهزاده تعیین نمودند شاهزاده محمد دارا شکوه بقندهار
شتافت و فوج [illegible] روانه قندهار نمود که بروز ساعت معهود قلعه را محاصره کنند و دوم جمادی الثانی رستم خان وغیره با دوازده هزار سوار
بقندهار رسیده و هشتم ماه مذکور محاصره نمودند و شاهزاده تاریخ پانزدهم در باغ میرزا کامران که یک کروهی از قلعه قندهار بر کنار کلانی واقع است
منزل نموده در تنگی حصار کوشید نقب زدن و راست کردن کوچه پیچ پیچ کوچه سلامت بنیاد نهاد و متحصنان قلعه گلوله چون ژاله [illegible]

داشته نقب و کوچه را خراب ساختند جعفر حسب الامر شاهزاده قدمه بطول شصت و پنج و عرض پنجاه و پنج و ارتفاع بیست و هفت و ربع بصرف یک
لکهه روپیه در چهل روز برافراختند و توپ بالای آن برآورده کار بر متحصنان تنگ ساختند و دیگر بعد از پنجاه و شش روز از نهر گذرانیده قلیچ خان و عبدالله
خان یکبار خندق رسیدند و مردم راجه راجروپ دیوار برج را کاواک نموده بر انجا گرفته متحصنان آنقدر توپ و تفنگ و حقه‌های توپ الوجه را
آتش زده انداختند که مردم راجروپ ثبات نورزیده بازگشتند و [illegible] این حوال قلعه بدست رستم خان مفتوح گشت چون مدت محاصره
قلعه قندهار سه چهار ماه کشید سپاهیان باتفاق یکدیگر زینه‌ها بر دوش گرفته پای حصار رسانیده یورش کردند و ترددات نمایان بکار بردند لیکن
دست از جان شستند و بجان کوشیدند و بدافع مخالفان هم بجان کوشیدند الحاصل هزار کس در آن یورش زخمی و مقتول شدند و کاری پیش
نتوانستند برد و همچنین چند مرتبه یورش نمودند و انواع تدابیر در تسخیر قلعه انگیختند هیچ فایده مترتب نشد چون محاصره از پنجاه روز گذشت نیستان
آغاز نمود و سرانجام گلوله و باروت باخر رسید و در صحرا علف و آذوقه در لشکر نماند ناچار تسخیر آن بسال دیگر داشته پانزدهم ذیقعده شاهزاده عزم
نمود و بغزنی رسید و در تحویل آن سال در منزل دوکی رسیده رستم خان را با لشکر تعاقب گذاشته خود بطریق ایلغار [illegible] و یکروز بملتان
رسیده بعد از توقف یازده روز بتاریخ دهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل لاهور شد و بادشاه شانزدهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل
اکبرآباد شد و در مسجد جامع که در درون قلعه سراپا از سنگ مرمر بصرف لکهه روپیه در عرصه هفت سال باواخر سنه هزار و شصت و سه هجری باتمام رسیده بود
دوگانه شکر بجا آورده و چهاردهم صفر داخل قلعه شاهجهان آباد شد و پانزدهم صفر شاهزاده محمد دارا شکوه با سلطان سلیمان شکوه از قندهار بکوچهای
متواتر بحضرت پیوست از نوشتجات سورت بعرض رسید که سلطان محمد خان بادشاه روم ذو الفقار آقا برادر صالح پاشا وزیر اعظم سلطان
ابراهیم پدر خود را بطریق رسالت فرستاده بود به بندر سورت رسید حکم شد که از خزانه بندر سورت محمد طاهر ملازم شاهزاده اورنگ زیب و [illegible]
و [illegible] محمد بیگ دیوان شاهزاده محمد مراد بخش از جانب آن والاگهر و از خزانه اکبرآباد مجموعه پنجاه هزار روپیه بایلچی مذکور بعنوان ضیافت رسانیده
در ربیع الثانی آن سال شاهزاده مراد بخش با پسر خود ایزد بخش بملازمت نموده [illegible] بعنایت خلعت و صوبه احمدآباد گجرات بتغییر شایسته
خان و اضافه سه هزاری و سه هزار سوار بمنصب پانزده هزاری ده هزار سوار پنج هزار دو اسپه و سه اسپه که در [illegible] پنج لکهه روپیه نقد بطریق
انعام سرافراز شد خسرو بی [illegible] که از نوکران بادشاهی بود از بیرون محجر [illegible] شمشیر آخته بجانب بادشاه دوید [illegible] زینه ایوان دیوان
عام رسیده بود که [illegible] کوتوال و خواجه رحمت الله میر ترک و ارادت خان بضرب چوب و شمشیر او را کشتند و هر سه کس باضافه سرافراز
گشتند و ذو الفقار آقا ایلچی روم که بنواح شاهجهان آباد رسیده بود لشکر خان بخشی و قباد خان و طاهر خان تا کنار شهر استقبال کرده بملازمت
رسانیدند ایلچی بعد از ادای تواضع نامه باکبری و خنجر مرصع و دو اسپ رومی نژاد با زین مرصع بعبای مروارید و دو از طرف قیصر نظر گذرانید
بعطای خلعت و خنجر مرصع و سی هزار روپیه نقد سرافراز گشت و بغره جمادی الثانی آغاز سال بیست و هشتم جلوس ایلچی روم بانعام سی هزار
نقد و مهر صد صد تولکی و یکروپیه بموزن آن و اسپ با ساز طلا از سرکار خاص و انعام جیغه مرصع و هشت هزار روپیه نقد و دو اسپ با زین
نقره از سرکار شاهزاده محمد دارا شکوه و پانزده هزار روپیه نقد از سرکار بیگم صاحبه و چهار هزار روپیه از سرکار سلیمان شکوه سرافراز شده و پانزده
هزار روپیه عمدة الملک سعد الله خان نیز بایلچی مذکور داده و قایم بیگ را که کوتوال اردو بود بعنایت جیغه مرصع و شمشیر و سپر و جمدهر
با ساز میناکار و اضافه منصب و یک لکهه روپیه عوض جاگیر مقرر ساخته با نامه و قطعه خنجر مرصع و حقه بلور مملو از عطر و یکقطعه زمرد و زر و جواهر و
پارچه بقیمت دو لکهه و پنجاه هزار روپیه بطریق هدیه بجهت قیصر روم با ذو الفقار آقا روانه نمود و در تحویل آن سال بیست و نهم خواجه حسین الدین

باجمیر شتافت و هنگام بازگشت بعرض رسید که در زمان نهضت بکابل حضرت قلعه چتور تعمیر یافته [illegible] بنیان [illegible] شده در جواب حکم
سعد الله خان با سی هزار سوار بدانجا شتافت تا قلعه را منهدم سازد و رانا را تنبیه نموده [illegible] شناخت [illegible] عفو تقصیر [illegible]
حکم شد که اگر پسر خود را با آئین پیشین بحضور فرستاده با هزار سوار در دکن حاضر دارد عفو تقصیرات او نموده [illegible]
آن سال سعد الله خان [illegible] بچتور رسید و در عرصه چهار [illegible] برج و باره آن را با خاک برابر ساخته متوجه حضور گشت حاجی احمد سعید که
رفته بود و آمده ملازمت نمود [illegible] مذکور امیر الامرا علیمردان خان از کشمیر تا بایران رسید [illegible]
با هزار سوار [illegible] محرم سنه هزار و شصت و پنج هجری بحضور رسید بادشاه او را با هشت کس از همراهیانش بانعام اسپ و خلعت سرافراز نمود
بیست و ششم محرم مذکور [illegible] فیل و اسپ رخصت وطن فرمود [illegible] صفر آن سال بادشاه داخل اکبرآباد شد و شاهزاده سلطان [illegible]
خلف اورنگ زیب که از دکن [illegible] با شایسته خان [illegible] بملازمت رسیده بود [illegible] خلعت و اسپ [illegible]
اضافه [illegible] روپیه نقد سرافرازی یافته بود [illegible] صفر آن سال [illegible] پنجاه هزار روپیه نقد سرافراز شده رخصت [illegible]
شد [illegible] روپیه از خزانه برهانپور بشاهزاده اورنگ زیب مرحمت شد بادشاه در اکبرآباد [illegible] کشتی داخل قلعه شاهجهان آباد گردید [illegible]
ربیع الثانی سال هزار و شصت و پنج هجری مطابق سنه بیست و نهم جلوس جشن [illegible] وزن [illegible] آغاز سال شصت و ششم قمری از
عمر بادشاه زیب و زینت یافته [illegible] آئین آرایش [illegible] تخت [illegible] شاهزاده محمد دارا شکوه [illegible] خلعت خاصه با نادرست
زرنگار که برگلهای آن [illegible] مرصع الماس [illegible] آبدار [illegible] لکه و پنجاه هزار روپیه قیمت داشت و سرپیچ
بقیمت یک لکه و هفتاد هزار [illegible] لکه روپیه نقد مرحمت گردانیده [illegible] شاه بلند اقبال سرافراز ساخت [illegible] که متصل تخت گذاشته
بود [illegible] شاهزاده سلیمان شکوه را بانعام [illegible] هزاری [illegible] هزار سوار [illegible] ده هزاری [illegible] هفت هزار سوار
شایسته خان [illegible] مالوه کامیاب گردید و امیر الامرا علیمردان خان رخصت کشمیر یافت و سعد الله خان [illegible] پنجاه [illegible] امرا
عظام [illegible] شاهزاده [illegible] خلعت [illegible] نقد عنایت شد و شاهزاده محمد شجاع پنجاه [illegible] اسپ و سلطان محمد
پسر عالمگیر [illegible] انعام شد [illegible] تمام ترتیب مرحمت شد [illegible] عبارت است از جواهر که
مشتمل بر اکثر ضروریه اشیا چون تریاق [illegible] دارالمسک [illegible] مهره [illegible] آن و صد اشرفی و
صد روپیه نقد [illegible] قلی [illegible] عامل خان [illegible]
او بر آن [illegible] آن سال بادشاه [illegible]
شهر شاهجهان آباد [illegible] سال [illegible] پنجاه هزار روپیه [illegible] آن سال [illegible] ذوالفقار آقا
ایلچی روم از سورت [illegible] سوار شده و چون [illegible] اکثر اسباب [illegible]
در آن جهاز [illegible] هزار [illegible] شده چون
جهاز [illegible] ذوالفقار آقا [illegible] نمود و در محرم
هزار و شصت و شش هجری [illegible] روپیه [illegible] اورنگ زیب [illegible]
قطب الملک [illegible] بطول صد و پنجاه [illegible] اشتراع موده

و بعد از آنکه این ملک که پیشکش و پیشکش و جواهر کرده بود گذشت تبعی عساکر ان خراج قطب الملک از پیشکش ساختند از آنجمله او برهم شده
شاهزاده محمد اورنگ زیب بسیب التماس التفات طلب چون نمود شاهزاده فرمان تسلط الملکی بمنصب پنجهزاری ذات و دو نیم هزار سوار
پسر خود محمد امین و منصب هزاری ذات و هزار سوار پیشکش به قاضی محمد عارف روانه نموده حاجی عوالی ایلچی عبدالله خان والی کاشغر مشتمل اسپ
بنظر گذرانید پنجاه هزار روپیه انعام یافت منزلی نیز بنیاد آنجا شده سمت شمال آن بسر حد بنگاله و جنوبی ولایت کوکن پیوسته و بندری دارد چیول نام
پسر شاه و برو نشسته اورنگ زیب ضبط بندری آنجا به او کرد در داد بیست و دوم جمادی الثانی آن سال سعدالله خان که از فنون علوم رسمی و
فصاحت زبان باسیار اهل روزگار رتبه عقلی اول داشت بعارضه قولنج درگذشت پادشاه از این واقعه متالم گشت و نوکران او را عنایات گوناگون
کرد و پسر بزرگ لطف الله خان پسر شانزده ساله او بمنصب هشتصدی و سوار و دیگر پسران و دختران و چهار زن آن مرحوم بروپیه مناسب مقرر
گردانید و دو تن که ماندند در دیوان بودند نیز حکم فرمود که با مقرر شدن دیوان اعلی بعرض رسانیده باشند و چند مرزبان کمائون بخدمت آمده و دو فیل و بعضی
اشیای دیگر پیشکش گذرانید پادشاه او را اسپ بچه ترکی و جمدهر و تسمه شمشیر و سپر با یراق مینا کار و سرپیچ مرصع و بالای مروارید و دست بند و غیره بخشید
و دو پرگنه و غیره و دیگر تحمیل سی و دو لک دام عطا کرده و رخصت وطن کرد و قطب الملک محمد امین پسر محمد سعید میر جمله را قید کرده اموال او را متصرف شده
اورنگ زیب حسب الحکم پادشاه بگلکنده شتافت و پسر خود سلطان محمد را در پیش روانه کرد و قطب الملک عذر تقصیرات نموده محمد امین را
با والده اش روانه درگاه ساخت محمد امین چون از ده کروهی حیدرآباد و شهر رسید پیوست چون قطب الملک از نقد و جنس میر جمله هیچ و امس نداده بود
بنابران سلطان محمد حیدرآباد که از گلکنده دو سه کروه اختلاف است نزول نمود قطب الملک همه نقد و جواهر از حیدرآباد گریخته بقلعه گلکنده در آمد
بروز دیگر سلطان محمد شهر را به نوکران قطب الملک حیدرآباد را گرفت و از تاراج و غنیمت شهر را محافظت نمود شاهزاده اورنگ زیب بعد
شانزده روز بحیدرآباد رسیده و شهر پیشه گلکنده نموده قلعه گلکنده را محاصره کرد و در تضییق حصار کوشید کار بر متحصنان قلعه تنگ شد قطب الملک
زنهار خواسته و پیشکش مقرری سنوات و اسباب میر جمله و نسبت دختر خود به سلطان محمد قبول کرد شاهزاده اورنگ زیب عفو جرایم
قطب الملک کرده از گلکنده مراجعت نموده داخل اورنگ آباد شد محمد عادل شاه والی بیجاپور درگذشت نوکران که اکثر غلامانش بودند
علی نامی را که محمود عادل شاه به فرزندی گرفته بود بجایش نشانیدند شاهزاده اورنگ زیب فرمان رسید که با لشکر دکن بدان جانب شتابد و
بهترین شکار پادشاه مخلص پور که بر کنار دریای جمن متصل دامان کوه شمالی که کوه سرمور است و بشاه محله چهل و هفت کروه از شاه جهان آباد
و در سال بیست و هشتم جلوس حکم احداث عمارت آنجا شده بود شتافت آب و هوای آن موافق طبع یافته بفیض آباد موسوم ساخت و تعبیه
جمادی الثانی آن سال سلیمان شکوه بخشی دوم و منصب دو هزاری دو پانصد ذات و سه صد سوار و خواجه رحمت الله میر تزک که سابق سر بلند خان
خطاب یافته بود و اکنون بخدمت آخته بیگی از تغیر اسد خان سرافراز شدند دوم رجب آن سال پادشاه از فیض آباد بسواری کشتی داخل قلعه
شاه جهان آباد شد در وقت پادشاه رسید که علی مردان خان فوت کرد پسرانش ابراهیم خان و عبدالله بیگ باضافه منصب و دیگر نوکرانش
بعالی قدر مراحم سرافراز شدند و مقرر گردید علی مردان خان که از نقد و جنس یک کرور روپیه بود پنجاه لکه روپیه به ابراهیم خان بیست لکه به
پسران و دختران مرحمت شد و پنجاه لکه روپیه که بمطالبه کشمیر در سرکار ضبط شده بود دوازدهم ربیع الاول آن سال شاهزاده اورنگ زیب
حسب الحکم پادشاه بر علی که بعد فوت محمد عادل سلطنت بیجاپور رسیده بود و لشکر کشید و قلعه بیدر محاصره کرد و سید تیر خان قلعه دار که غلام
ابراهیم عادل شاه بود مردانگی بسیار بجا آورد چون ستم نماند اورنگ زیب بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بر قلعه بیدر گرد

میرجان قلعه‌دار که با هشت پسر و تمام جمعیت نزدیک برج آمده ایستاده سرگرم مقابله و مدافعه بود درین اثنا شراره آتش از حقه بان در جائیکه باروت
دربان متصل میرجان جمع بود افتاد میرجان با دو پسر و چند کس دیگر بسوخت مجاهدان از اطراف و جوانب حمله آوردند قلعه‌دار که هنوز از جان رمقی داشت
امان طلبید و پسران خود را با کلید قلعه پیش شاهزاده همراه ملک حسین که پیشتر امان نامه برده بود فرستاد روز دیگر میرجان درگذشت شاهزاده جمعی را
بمحافظت قلعه و شهر بیدر برگماشت از نقد و جنس دوازده لکه روپیه و دو صد و سی توپ بقید ضبط آمد شاهزاده سلطان محمد معظم را در قلعه بیدر
گذاشته بیست و سوم[۲۳] رجب آن سال بتنبیه سنوا بهوسله و تسخیر قلعه کلیانی شتافت و بیست و نهم[۲۹] رجب مذکور قلعه کلیانی را محاصره نمود دلاور خان حبشی متحصن
شاهزاده در تضییق حصار کوشید غرهٔ ذیقعده آن سال که سنه یکهزار و شصت و هفت هجری است دلاور خان با کلید قلعه بخدمت رسیده رخصت
بیجاپور گرفت قلعه مسطور بتصرف شاهزاده درآمد بادشاه ولایت بیدر و قلعه کلیانی با مضافات و قلعه رنگینده با توابع که دو کرور دام باشد
بشاهزاده انعام کرد شاهزاده مظفر و منصور باورنگ آباد مراجعت نمود هشتم ذیحجه آن سال ناگاه بادشاه را حبس بول و طبع و ورم اسافل پیدا
و بعد هفته اندک فرصت از معالجه اطبا حاصل شد شاهزاده محمد دارا شکوه را با اضافه ده هزاری ده هزار سوار دو اسپه بمنصب پنجاه هزاری
چهل هزار سوار سی هزار دو اسپه و انعام یک کرور دام که از سابق و لاحق بیست کرور دام باشد سرافراز ساخت و هفت لکه و پنجاه هزار
روپیه زکات سایر شاهجهان آباد معاف فرمود و حکم نمود که هرجا که باشد زکات آنجا معاف باشد پنجم محرم سنه هزار و شصت و هشت هجری بجهت تخفیف الم
از شاهجهان آباد باکبرآباد شتافت و در راه از خوردن مار اللحم فرصت قلیل حاصل شد و در ماه صفر آن سال داخل اکبرآباد گردید و چون درین کوفت
محمد دارا شکوه وظائف خدمتگاری از حد گذرانیده نفسی از دوری نمیگزید لاجرم بادشاه بعد یافتن صحت در مقام تربیت و ادای حق خدمت شده
بانعام کرور روپیه نقد و سرپیچ و جیغه و کمر و خنجر مرصع و بازوبند و تسبیح مروارید خاصه که هشت لکه روپیه قیمت بود و دیگر مرصع آلات بقیمت چهارده
لکه روپیه سرافراز نموده ده هزاری ذات سوای بر اصل منصب که شصت هزاری و چهل هزار سوار دو اسپه باشد تنخواه نموده تمام طلب بانعام که
هشتاد و سه کرور دام و حاصل آن بقرار دوازده[۱۲] ماه دو کرور و هفت و نیم لکه روپیه میشود و با صوبه بهار و صد راس اسپ و ضمیمه مراحم گردید
و پسرش سلطان سلیمان شکوه و سلطان سپهر شکوه را علی قدر مراتبهم انعام و از اضافه منصب وغیره عطا فرمود و جعفر خان را بحکومت و وزارت
تلنگانه و سربلند خان را بداروغگی توپخانه سرافراز نمود یازدهم جمادی الاول آن سال مهابت خان بصوبه داری کابل رخصت شد بالجمله بادشاه
هر چهار پسر را ملکی وسیع ارزانی داشت محمد دارا شکوه را لاهور وغیره و مراد بخش را احمدآباد گجرات و اورنگ زیب را دکن و شجاع را
بنگاله تسلیم نموده محمد دارا شکوه را که از همه بسال و قدر کلانتر بود پیوسته جلیس محفل خویش میساخت تا آنکه عارضه بیماری بادشاه بطول کشید
همدرین اثنا بتجویز دارا شکوه ابواب رسل و رسائل از دیگر شاهزاده ها مسدود گشت بادشاه دل از خلافت برداشته درین اثنا بعرض
رسید که شاهزاده مراد بخش میر علی نقی دیوان بادشاهی را بگناه کشته و سکه و خطبه بنام خود کرد و همچنین شاهزاده محمد شجاع بغی نموده بادشاه
بنابر رعایت خاطر شاهزاده کلان لشکری بسرداری پسرش سلیمان شکوه و اتالیقی میرزا راجه جیسنگه وغیره مجموع بیست هزار سوار و دو هزار
پیاده بندوقچی بمواجهه محمد شجاع تعیین نمود و در بنارس تلاقی فریقین دست داد و شاهزاده شجاع بیجنگ از راه دریا به پتنه شتافت و
عرضداشت متضمن بر عفو تقصیرات بحضور فرستاد بادشاه عفو جرایم او فرموده بمعاودت سلیمان شکوه با سایر لشکر فرمان داد و در خلال
این احوال بیماری بادشاه بالکل رفع شد و خواست که بشاهجهان آباد روانه شود شاهزاده محمد دارا شکوه امور سلطنت خود را در نظر داشته
عرض نمود که مراد بخش از جادهٔ اطاعت پا بیرون گذاشته صوبه گجرات را از تغیر کرده بجاگیرداری برادر مقرر فرمایند اگر متوجه آن سمت شوند

فیما بین الاعتیاد بسیج نمود بر بابت طلب پدر آورنگ زیب را خبر تعیین از راه بر وه آمد چنانچه با لشکری آراسته بحیلهٔ عیادت در حضور نماید و جواب آن است
که در باب طلب سایر تعیناتیان دکن و خزانه آنجا فرمان صادر شود من بعد به پسران کرده شود چنانچه خواه نخواه در طلب لشکر بیساول حضرت که نایبان
بیساولان وقتیکه اورنگ زیب مشغول تنبیه اهل بیجاپور بود رسیدند آورنگ زیب با اهل بیجاپور صلح نموده باورنگ آباد آمد معظم خان
را بقلعهٔ دولت آباد حبس کرد و شاه نواز خان را النظر بند نموده اموال او ضبط نمود باستماع این خبر بادشاه ملول شده فرمان بخط خاص بشاهزاده نوشت
که آن فرزند دو سید بیگناه را بتحریک بعضی ساده پسران محبوس ساخته کسانیکه در اخلاص ثابت قدم باشند و معامله با آنها باید سعادت باز آن است
که هنگام غلبهٔ قوت غضبی عنان اختیار از دست نداده مالک نفس خود باشند اکنون هم اگر عفو آنها را از انتقام سبقت دهد موجب رضامندی این جانب
است و فرمان دیگر بشاهزاده مراد بخش قلمی نمود چون آن فرزند مراسم ادب را بپا و نسیان داده انواع بدسلوکی که اصلا با آئین عقل نسبت ندارد
آغاز نهاده مصدر تقصیرات شده دیده و دانسته بمقام انتقام در نمی آئیم سر و شمار را عفو فرموده حکم میفرمائیم که بمجرد رسیدن فرمان روانه برار
شود و هر یک شاهزاده ها در جواب فرامین عرایض معذرت آمیز ارسال داشته شاهزاده دارا شکوه بیست و دوم ربیع الاول آن سال مهاراجه
جسونت سنگه راتهور را صوبه مالوه و قاسم خان را صوبه احمد آباد گجرات تفویض فرموده حکم داد که هر دو در اوجین اقامت کنند اگر مراد بخش
احمد آباد را خالی نکند در استخلاص احمد آباد کوشند چون هر دو سردار باوجین رسیدند مراد بخش با لشکر آراسته بداعیهٔ مقابله روانه شد بعد از
وصول بمقام قریب تنها با لشکر بادشاهی رو برو شدن صلاح ندید فی الفور برگشته باورنگ زیب که بشهرت عیادت بادشاه با سایر کومکیان
دکن روی بدرگاه نهاده بود پیوست هر دو شاهزاده بنواح اوجین رسیدند مهاراجه جسونت سنگه وغیره آماده حرب گشتند شاهزاده گان باتفاق
رزم صعب کردند و ظفر یافتند راجه جسونت سنگه و قاسم خان منهزم شدند شاهزاده گان به اوجین رسیده بعد از یک مقام بطرف اکبر آباد
شتافتند بادشاه باستماع این خبر بیست و پنجم شعبان آن سال از اکبر آباد فوجی بمقدمه روان ساخت پس از آن دارا شکوه را با لشکر بیشمار
رخصت فرمود دارا شکوه بدهولپور رسیده گذرهای دریای چنبل را مسدود ساخت آورنگ زیب بیکبروه بر همونی زمیندار آنجا دو برآ
اسپان شناه عبور نموده بر لشکر دارا شکوه ریخت قتالی فاحش روی داد دارا شکوه منهزم قریب شام داخل اکبر آباد گردید و زیاده بر یک پاس
شب در آنجا توقف نموده بلاهور شتافت و آورنگ زیب ظفر یافت و بیرون اکبر آباد لشکرگاه ساخت سایر اعیان دولت بادشاهی
بطمع مناصب و اضافه بخدمت اورنگ زیب شتافتند بادشاه از تمعنی ملول شده بشاهزاده اورنگ زیب نوشت که زمان هجر باخر انجامید و
اشتیاق دیدار و بالا گشته آن قرة العین تخت حالی بشست مهری یکسو نهاده بحضور بیایند و تمعنی تکرار یافت بجاهل نامه جواب داد که
خاطر از جانب بادشاه جمع ندارم و ظن غالب است که هنگام ملازمت قصد امر دیگر نمایند بادشاه از پیغام او رنجیده و ابواب
قلعه اکبر آباد را مسدود ساخت آورنگ زیب بمحاصره پرداخت توپ و تفنگ بمیان آمد ملازمان بادشاه تاب محاصره یکشب نیاورده
بعضی ببهانهٔ آب خود را بیرون قلعه افگندند و جمعی بوسیله امان خواستند که بیرون آیند بادشاه چار ناچار بمصالحه کوشید و فاضل خان
را با مکتوب باز فرستاد که بتوفیق الهی از کیفیت مطلع شده با عبرت گشتیم سر رشته نظام سلطنت بهر که خواهید باشد چه بهتر از آن
که باقتضای بداندیشی های غرض پرستان بخیال محال خود را بدنام و مار اسباب میسازد والدعا آورنگ زیب مرحوم بادشاهی را
بالکل از آمد و رفت پیش بادشاه منع نمود و سایر کارخانجات را از مهر خود در آورد و بادشاه نظر بند حوادث زمانه گشت و زندگانی
بر بادشاه تلخ شد و سلیمان شکوه که حسب الحکم بادشاه از مونگیر وسعت از تعاقب شجاع باز داشته مراجعت بجانب اکبر آباد نموده

باکبرآباد رسیده بود لشکریان باستماع خبر شکست دارا شکوه چشم از تبعیتش پوشیده دست بجنبه شاهزاده دراز غارت کردند بلکه زنها و فواحش لشکر
تنها بعسرت تمام داخل سری نگر شده پناه بزمیندار آنجا برد و اورنگ زیب از رفتن دارا شکوه بلاهور و فراهم کردن لشکر خبر یافت
متوجه جناب پنجاب شد تا بحوالی متهرا رسیده فکر مراد بخش پیش خاطر نهاد و بطلب او کس فرستاد و آن ساده دل بجای او اورنگ زیب آمد اورنگ زیب
او را بسخنان چاپلوسی خوشدل ساخت و بعد از تناول طعام که بجای استراحت نهاده بخواب رفت حیله خود نمود اورنگ زیب از جا
برجسته مراد بخش را بزنجیر بسته بقلعه در آورد و اورنگ زیب او را مقید بشاهجهان آباد فرستاد و روز دیگر خود بشاهجهان آباد آمده بر تخت سلطنت
جلوس نمود و همگنان را باضافه و انعام متوجه سرافراز ساخت و بعد از چند روز بلاهور شتافت و بر دریای ستلج بنا بر ایام برسات عبور متعذر دید
برای پل کشتیها طلبید بمقارن اینحال خبر رسید که دارا شکوه بجانب تهته رفت اورنگ زیب جریده بسوی ملتان شتافت و از آنجا
شیخ میر و دلیر خان را بتعاقب دارا شکوه بجانب تهته رفتن رخصت کرد و خود بنا بر مقابله محمد شجاع که بعزم جنگ از آب گنگ گذشته از طرف
الهآباد می آمد بمسارعت نمود و در کچهوه تلاقی فریقین دست داد و میرزا شاهزاده صف قتال آراسته رزم صعب کردند و شب را بروز آوردند
و در آخر همان شب راجه جسونت سنگه از لشکر اورنگ زیب برآمده لشکریان را تاراج کرده راه وطن خود گرفت اورنگ زیب عدم وجود او را
مساوی شمرده هنگام صبح صف قتال بیاراست و از طرف دیگر محمد شجاع آماده حرب گشت قتال و آتش بمیان آمد و تزلزل در فوج اورنگ زیب افتاد
اورنگ زیب با سه هزار سوار ثبات ورزیده و ظرایف و غیره اکثر فوج شجاع دلیرانه میکوشیدند دستگیر کردند در چنین وقت بعضی سرداران نامی
محمد شجاع بخدمت اورنگ زیب پیوستند اورنگ زیب قوی دل شده بر فوج محمد شجاع حمله آورد محمد شجاع مقاومت نکرده گریخته منهزم
بمشرق گریخت اورنگ زیب ظفر یافت و پسر خود سلطان محمد معظم خان را با بیست هزار سوار بتعاقب محمد شجاع تعیین نموده خود پس از فتح
قلعه اله آباد غره ربیع الاول سنه یکهزار و شصت و نه هجری مراجعت باکبرآباد نمود شاهزاده سلطان محمد معظم خان بتعاقب محمد شجاع
متصل راج محل رسید محمد شجاع سلطان محمد را بچاپلوسی رام ساخت سلطان محمد پیش محمد شجاع رفت و باتفاق یکدیگر با معظم خان
رزمهای مردانه کردند معظم خان نیز ثبات ورزیده پای کم نکرد و در شروع برسات محمد شجاع از مقابله سپر انداخته و در خلال اینحال سلطان محمد ملحق از
محمد شجاع متوهم شده بلشکر معظم خان آمد محمد شجاع با تنی چند با بعضی از خواتین و پنجاه نفر کشتی سوار شده بجانب مکه معظمه روانه شد مولف
شاهجهان نامه مینویسد که تا الیوم که سنه هزار و هشتاد و هشت هجری است پنجاه سال از حیات و ممات محمد شجاع نشان نمیدهد بالجمله سلطان محمد
را معظم خان بنظر بند بر پالکی کرده بشاهجهان آباد فرستاد و اورنگ زیب او را در قلعه گوالیار محبوس ساخت و فوجی بنا بر تنبیه راجه جسونت سنگه
که هنگام جنگ محمد شجاع حرکت ناشایسته کرده راه وطن گرفته بود باجمیر فرستاد و راجه جسونت سنگه از دارا شکوه طالب کومک نمود دارا شکوه
از تهته بسرعت تمام نزدیک ملک راجه جسونت رسید اورنگ زیب باستماع اینخبر متوجه اجمیر شد و راجه را فرمان تهدید نوشت راجه مجبور رسیدن
فرمان بسرعت تمام از دارا شکوه بریده بوطن خود رفت و بوسیله میرزا راجه جیسنگه که مرزا جمعیت دارا شکوه بود اطاعت اورنگ زیب
نمود چون خبر این واقعه بدارا شکوه رسید با وجود هجوم لشکر اورنگ زیب تا سه روز جنگ توپ و تفنگ سرگرم داشت و هنگام شب
اموال و اسباب گذاشته با خزانه محل از معرکه بیرون رفت اورنگ زیب مظفر و منصور داخل شاهجهان آباد شد و بیست و چهارم رمضان
آن سال خطبه و سکه بنام خود کرد و جشن عظیم نمود و در این اثنا خبر گرفتاری دارا شکوه شنید چه دارا شکوه در سرحد ولایت جام بجانب تهته اراده
رفتن کرد و بعد از آب بهکر بقندهار رسیده بحوالی ایران شاه ... و زن ... دنیا شده و در گذشت دارا شکوه اندرون ... گردید

بقدر قوت قطع راه میکرد و فوج اورنگ زیب تعاقبش سرگرم سیر بیت دارا شکوه خود را بسرحد و ها سر رسانید و باعتماد جیون زمیندار
از انضلع که مرهون احسانات دارا شکوه بود آنجا اقامت گزید و همراهان بیوفا را بیان رفاقت و جدائی ساخت جیون زمیندار چشم از
حقوق او پوشیده باتفاق جمعی او را دستگیر ساخت و بهادر خان جنبه فرستاد و بهادر خان آنجا رفته دارا شکوه را با اهل و عیال دستگیر ساخت
و پیش اورنگ زیب فرستاد و چهارم ذی حجه آن سال هو کلان بشت رسید القصه دارا شکوه تعیین نمود تا او را شهید ساختند و همان لباس در مقبره
همایون بادشاه دفن ساختند گویند که بعد قتل دارا شکوه اورنگ زیب سرمد درویش را که دارا شکوه با او اعتقادی تمام داشت طلبیده
گفت که تو دارا شکوه در باب سلطنت امید داده بودی اکنون کذب تو ظاهر شد که او بقتل رسید سرمد گفت که من او را سلطنت ابدی
داده بودم [illegible] آنیک بسر [illegible] متجلیست بالجمله سلیمان شکوه پسر کلان دارا شکوه که در کوه سری نگر بحمایت زمیندار آنجا بسر میبرد
[illegible] زمیندار سری نگر [illegible] شاهزاده ترغیب نمود زمیندار مذکور شاهزاده را مقید ساخته بدرگاه اورنگ زیب فرستاد و
او را [illegible] مراد بخش او را بقلعه گوالیار محبوس ساخت آنجا چندی پسران علی نقی دیوان را که پدرش را مراد بخش کشته بود بدعوی
قصاص تحریک داده بگوالیار فرستاد و امر کرد که از [illegible] احکام شرعی مراد بخش را بقصاص رسانید بیست و یکم ربیع الثانی سنه یکهزار و
هفتاد و دو هجری سلیمان شکوه [illegible] در گذشت و هر دو در قلعه گوالیار مدفون شدند راقم حروف قبر هر دو را در گوالیار زیارت
کرده چون در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری انگریزان بران قلعه دست یافتند تعویذ هر دو قبر را که از سنگ بود برکنده آخر
بگفته کسی [illegible] آنجا نهادند [illegible] چند [illegible] که درست کرده بودند و شاه جهان بادشاه که سی و
دو سال سلطنت کرد چون نوبت باورنگ زیب رسید شاهجهان تا هفت سال در قلعه اکبرآباد عزلت گزین بود و چون سن او هفتاد
و شش سال و چهار ماه [illegible] بعارضه بیماری حبس بول وغیره در گذشت و در روضه ممتاز محل مدفون کردند اوقات شبانروزی
شاهجهان بادشاه که شاهزاده اورنگ زیب با دستخط خاص [illegible] از فرزندان خود بنابر آگهی نوشته این است اوقات
شبانروزی شاهجهان بادشاه خود بدولت بنفس نفیس چهار گهری آخر شب از خوابگاه بر آمده با بشار توفیق وضو
کرده [illegible] وظایف می پرداختند و پیش از صبح صادق بعد بانگ صلوة با جماعه فضلا و علما نماز صبح ادا کرده بجهروکه تشریف می آوردند
و بعد برآمدن چهار گهری روز در دیوان [illegible] در ان مجلس جمیع منصبداران خرد و کلان بار مجرا یافته در دیوان اعلی و میر بخشی تجویز اهل
خدمات و حقایق حسن [illegible] جانفشانی ناظمان و فوجداران و امینان و کروریان صوبجات بعرض رسانیده [illegible] امیدوار مرام
خاصه بانجاح مرام پر ساخته دل گرمی دیگران [illegible] و بعد از ملاحظه [illegible] فیلان و اسپان یکپاس و دو گهری روز بر آمده از دیوان عام
بدیوان خاص رونق می بخشیدند و در آن مقام بخشیان عظام احوال [illegible] سر افرازان بمنصب معروض نموده حکم [illegible] حاصل
میکردند انتخاب وقایع و سوانح هر صوبه بعرض کرده فرامین [illegible] صدور احکام و فرامین را بحکم ناطق میگرفتند تا قریب دو پهر این
معاملات در پیش بود [illegible] بعد [illegible] خاصه که تا کید [illegible] از وجه حلال مرتب میشد متوجه شده برای تقویت تن و قوت عبادت
[illegible] بقدر سد رمق نوشجان فرموده [illegible] اکل و شرب وظیفه خواران که اکثر از فضلا و علما و طلبه علم و مساکین و غربا و یتیمان
و بیماران بودند و بسیاری از بیمار [illegible] اثر شتاب میداشتند استفسار نموده در خوابگاه تشریف فرموده ساعتی قیلوله کرده
بعد انقضای دو پاس و چهار گهری روز از خوابگاه بر آمده در تسبیح خانه آمده وضو کرده بتلاوت قرآن مجید مشغول میشدند و پس

از ادای نماز ظهر اوراد بر لب و تسبیح در دست در اسد برج آمده می نشستند و دیوان اعلی در آنجا حاضر شده بعرض مطالب ملکی و مالی می پرداخت اکثر کارها را ساخته برخاسته سیفر می‌نمودند و چهار گهری روز باقی مانده باز در دیوان عام سیفر می‌نمودند در آن وقت بخشی در دیوان نو سر افراز آن منصب و طلبداران جاگیر را از نظر انور میگذرانیدند و آنحضرت بغور تمام تفتیش احوال حسب و نسب و تجویز ذاتی و کاردانی هر کدام فرموده برای تشخیص منصب و جاگیر و تنخواه آن حکم میفرمودند و قبل نماز شام از دیوان عام برخاسته و نماز مغرب خوانده در خلوت که بخاصه تشریف می‌بردند و نماز عشا خوانده بجای تکیه استراحت میفرمودند و آنجا مورخان شیرین زبان و قصه خوانان فصیح بیان و قوالان خوش الحان و سیاحان عرصه جهان حاضر شده از احوال اسلامی بزرگان و بادشاهان و عجایب و غرایب دیار و امصار هر یک موافق طبع اعلی بعرض میرسانیدند غرض جوهر خود میداوند تا نیم شب اوقات شبانروزی خود با تقسیم تقسیم داده بودند و داد زندگی و کامرانی می بخشیدند میفرمودند که سیر و شکار کار بیکاران است انسان اگر بامور عقبی نتواند پرداخت ساختگی کارهای دنیا چه بد است که الدنیا مزرعة الآخرة واقع است و از پاک اعتقادی و انکسار آن بادشاه می‌نویسد در عصر اعلی حضرت شخصی هنگام عبور سواری خاصه بآواز بلند برخواند که عصر میمنت اثر جامع جمیع حسنات است خصوص عادل وزیر اعظم خبر رس و پیران متدین خلق الله مرفه الحال شکرانه این عطایای جناب ایزدی بر ذات مقدس از جمله مفروضات است آنحضرت بعد استماع این حروف در سواری راندن اندکی مکث فرموده بنده‌های خاص را از زر طلبیده دست بفاتحه برداشتند و او را بعنایت خلعت نواختند و بسیاری ازین قبیل از خدا ترسی و اخلاق و تواضع و حسن تدبیر در ضمن احوال عالمگیر تقریباً بیان کرده شد انشاء الله التوفیق چند فقره از بیاض شاهجهان مرقوم میشود + چند چیز بهترین اعمال است + آزرده نکردن مردم بد به رنجیدن بعدم حصول مقصد + رنجانیدن مردم خوب مزاج + نخواستن با وجود کمال احتیاج + صحبت داشتن با اهل معاد + صحبت و جوکرده بدست آوردن قابلان با استعداد + باز ندادن پیش خود مردم جهال + دادن بارباب استحقاق بقدر توفیق پیش از سوال + تکرم داشتن اهل فضل + تصرف نمودن مزاج بعد لیسین نکردن باقوال غیر عقلا + باخبر بودن از حال اهل شکایت + مغتنم دانستن وجود یگانگان که بیگانه از خلق باشند + پیش داشتن جمعی که مصالح آموز دنیا و عقبی شوند + عالمگیر این را بفرزند خود مرقوم نموده می‌نویسد که در عصر حال هم مردم خوب بسیار اند اول متفحص و توفیق پیش آوردن آنها گو ظاهراً بعد ازین بدتر ازین خواهد شد شما که داعیه دارید بجوئید و بخواهید و بگیرید و نگاهدارید انشاءالله دیگر می‌نویسد که روزی بهار امل دیوان دار اشکوه فردی از نظر اعلیحضرت گذرانید که ده لکهه روپیه تفاوت ایام مابین در سرکار والا طلب است به تنخواه فرمان رود آنحضرت فرد حساب بسعد الله خان دادند که از روی دفتر دیوانی تحقیق نموده بعرض رساند خان مذکور فی الفور التماس نمود که چنین زرها از خزانه تنخواه نمیشود ثانی الحال در مطالبه و تصرفات نقدی محسوب خواهد شد دارا شکوه بعد برخاست دربار با دیوان اعلی کلمات تند گفت چون از روی فرد مرسله شرف غسلخانه در مجلس اصباح علیا رسید همانوقت شقه خاص به پسر کلان نوشتند بابا صاحب و الا مجادله با خویش دشمنی است + هر کس گشنده به آئینه خنجر بخود کشد + دریافت صدق و باطل خاصه ابنای ملوک است بهار اهل کفایت شما و سعد الله خان صیانت مال مانخواهد هرگاه این فرد از دفتر شما درست شده بود تحقیق بایستی نمود که تنخواه از سعد الله خان قریب الامکان است با نه طول ساختن بنده‌های بادشاهی مثل سعد الله خان بد است و بدست آوردن دل امثال خوب مصالح کاران متدین صاحب شعور واسطه افزایش نال و خوشنامی صاحب معامله اند آخر روز چند تهان محمودی یک رنگ بدبه دار زرروزی برای سعد الله خان مرحمت فرمودند ابو المظفر محی الدین اورنگ زیب عالمگیر بادشاه غازی غره ذیقعده سنه هزار و شصت

بنشست جبری بر تخت سلطنت هندوستان نشست سکه اش این بود سکه زد در جهان چو بدر منیر * شاه اورنگ زیب عالمگیر
(آفتاب عالمتاب) تاریخ تولد آن بادشاه است و چون بر تخت نشست تاریخ جلوس خود بزبان خویش فرمود (آفتاب عالمتاب) بالجمله
عالمگیر در عهد سلطنت شاهجهان شهزادگی مهم تنبیه بلخ و رانا چیتور بود و در هنگام صوبه داری دکن قلعه دولت آباد را بتصرف آورده شهر
اورنگ آباد بنا نمود و این حکایه قضایا که با برادرانش محمد دارا شکوه و محمد شجاع و مرادبخش ابنای شاهجهان گذشته در ضمن سلطنت شاهجهان بادشاه
مرقوم شده اگر اکنون تمام احوال زمان سلطنت عالمگیر بقلم آرد کتابی دیگر مرتب شود بنابران بندی از وقایعش مرقوم ساخته بارقام کلمات
طیبه آن بادشاه اکتفا نموده و آنچه بعد از رحلت عالمگیر واقع شده بطریق اجمال رقمزده کلک بیان خواهد شد مخفی نماند که چون عالمگیر بعد از سلطنت
نمود در سنه بیست و پنج جلوس بدکن شتافت و بیجاپور و حیدرآباد را از سلاطین آنجا انتزاع نموده متصرف گشت و بیست و پنج سال در تسخیر
ولایت دکن صرف نمود و آن ممالکت را تا ساحت بندر اهیشر که در دریای شور از آئینه رام و لچهمن سیت ضبط نموده به تنخواه ملازمان و خالصه قسمت نموده
در عهد سلطنت خویش اکثر رسوم نکوهیده خلاف شرع برانداخت و بجای آن آئین پسندیده نهاد از آنجمله است که جشن نوروز را که در روز تحویل
آفتاب به برج حمل پیشینیان بالکین جمشید و کسری مقرر داشته از عیدهای بزرگ پنداشته رعایت رسم نشاط میکردند عالمگیر بجای جشن نوروز
هر سال در ماه رمضان جشنی بادشاهانه ترتیب داد و بخاص و عام از بذل و انعام بهره زیاده از اندازه عطا میفرمود و اندران سال که
جلوس بر تخت نمود در قلعه اکبرآباد حصار شیر حاجی که عبارت از قلعه نگرکوت باشد بنا فرمود و هم در همین آن سال دارا شکوه را که اسیر شده آمده
بود بقتل رسانید و در ضمن احوال شاهجهان بادشاه گذشت و هم درین سال محصول راهداری ممالک محروسه از رسد غلات و سایر اجناس
بر سبیل دوام معاف فرموده چنانچه از خالصه شریفه هر ساله مبلغ بیست و پنج لکه روپیه بخشیده میشد و آنچه از ممالک محروسه معاف می‌شد
از اندیشه ضبط بیرون بوده راجهای کوچ و آشام و کامروپ که در سال هزار و شصت و هفت هجری در عهد سلطنت شاهجهان خبر بیماری
شاهجهان شنیده شورش انگیخته بعضی از دیار بادشاهی سرحد ممالک خود ها را متصرف شده بودند در سنه هزار و هفتاد و یک هجری مطابق
سال چهارم جلوس خویش خانخانان را بنابر تنبیه مفسدان امر فرمود خانخانان بدانجانب شتافت و مفسدان را برانداخت و تفصیل
این قضایا در ضمن بنگاله در اقلیم دوم گذشت و ایضاً در سال پانزدهم جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هشتاد و دو هجری سانحه عجیب
خروج ستی نامیان که آنها را موندیه سر نامند روی داد چه طایفه باغیه زرگر و درودگر و کناس و صباغ و باغ و دیگر ارازل محترفه بر زمین میوات ناگاه
چون مور و ملخ اتفاق نموده بجوش شدند و بعقیده خویش بنیاد استقرار که ما زنده جاویدایم و اگر یکی از میان ما کشته شود عوض آن هفتاد تن
دیگر بهم رسد القصه در نواح نارنول دست نهب و غارت بر پرگنات دراز کردند فوجدار نارنول تاب مقاومت در خود ندیده بحضور آمده
بادشاه بیست و هشتم ذیقعده آن سال شاهزاده محمد اکبر را با رعد انداز خان و حامد خان و غیره امرا با فوج و توپخانه بسیار بقتل جماعه
اشقیا فرمان داد و چون افواج قاهره متصل آن گروه رسید اشقیا بعدم مصالح کارزار رزمی صعب کردند چندانکه کشته شدن از قبال آن معرکه بظهور
رسید اکثر امرا نامدار را زخم خسته کرده کشته گشتند تا آخر باطل ستیزان منهزم شدند فوج بادشاهی تعاقب آنها پرداخت و خلقی کثیر را از آن مقهوران بقتل
رسانید کم کسی از آن معرکه جان بدر برد و ایضاً عالمگیر در اواسط ایام سلطنت خویش اخذ جزیه موافق شریعت غرا اجرا نموده چنانچه
در قلمرو او معمول آمد اخذ جزیه در هندوستان در هیچ ازمنه و در عهد سلطنت هیچ یک بادشاه بوقوع نیامده و دیگر بسیاری از بتخانه های
نامی خراب ساخته بجای آن مساجد تعمیر نموده تا در آخر سلطنتش فتنه و فساد اطراف و جوانب نمودار شد بالجمله آن بادشاه

ودر استحکام شریعت علی الغایت میکوشید و اوقات شبانروزی خود را از صوم و صلوات و اوراد معمور میداشت و لباسهای که غیر شرعی بود نمی پوشید
بنابر رعایت شرع سرود و نغمه نمی شنید و بظروف نقره و طلا استعمال اطعمه و اشربه نمی نمود و در کمال تقوی و پرهیزگاری اوقات می گذرانید
حافظ کلام الله بود اکثر قرآن مجید را بکتابت میفرمود و بمدینه منوره تا آخر این جهت مستحقان و تحایف بر سبیل نذور ارسال میداشت و خط
نسخ و شکسته بغایت خوب مینوشت و در انشا پردازی دستی تمام داشت و چون پنجاه سال از سلطنتش بگذشت صبح روز جمعه بیست و هشتم
ذیقعده سنه پنجاه و یک جلوسی مطابق سنه هزار و یکصد و هیجده هجری داعی حق را لبیک گفت از حکایات قایم عالمگیری که بشاهزادگان
و امیران وغیره مرقوم نموده و آن کلمات طیبه سمر و نسبت مرقوم میشود بشاهزاده محمد اعظم شاه در باب پسرش [illegible]
فرزند را خوب برآمده و کیفیتش بروز بروز [illegible] از تربیت [illegible] غافل نباید بود [illegible] در صورت اقبال [illegible] فرزند [illegible]
بحال خواهد ماند فرمان صادر شد که از راجپوتان همراه راجه بشن سنگه کچهواهه [illegible] و اسباب حرب [illegible]
اکبرآباد و بکیر و والد بزرگوار را آن [illegible] رسیده و دیده راه راست باسلام آباد [illegible] رقعه دیگر [illegible]
سیر وند چنانچه سایبان [illegible] ایشان از پا در افتاد و جان عزیز [illegible] طریق [illegible]
سیر وند بیت آهسته خرام بلکه مخرام [illegible] زیر قدمت هزار جان است رقعه دیگر حسن بیگ [illegible] بغایت افضل اجل
معزول [illegible] آنجا و [illegible] و سرسنگ [illegible] مصرع اگر [illegible] حقیقی خاتم عمل [illegible]
باو شما [illegible] احوال [illegible] احوال سلسله آنجا [illegible] خواهد یافت رقعه دیگر
معلوم میشود که [illegible] دیوان خالصه آن فرزند [illegible] منصب و خطاب خانی اگر [illegible]
واده [illegible] است [illegible] و آنچه [illegible] و کم دیدیم و بسیار است [illegible] انسان در [illegible] کار [illegible]
روزی سعدالله خان مرحوم بعد فراغ اوراد [illegible] بر داشته بود [illegible] پرسید که کدام آرزو باقی است گفت آدم خوب
الحق حرف خوبی گفت [illegible] دیانت و امانت و شفقت انسان [illegible] کرده باشد [illegible]
آقا [illegible] که [illegible] حال [illegible] تاریخ البال [illegible] خلل انداز [illegible] مصرع [illegible]
کار [illegible] رقعه دیگر [illegible] جاسوسان معلوم شد که شاهزاده از بهادر پور تا [illegible] خالی از مخاطر نیست قطاع الطریقان مال [illegible]
و مسافران را بغارت می برند و [illegible] نمی توانند [illegible] آمد و رفت کردن [illegible] لشکر [illegible] بوده باشد [illegible]
[illegible] معلوم میشود که [illegible] اخبار [illegible] آن فرزند [illegible] ریاست [illegible]
کاتبان [illegible] تعیین نمایند [illegible] بسزا رسانند [illegible] کرده شاهزاده را
از [illegible] پاک سازند [illegible] رقعه دیگر [illegible] که اکنون با وجود
تلاش [illegible] آن فرزند [illegible] سجا آمده در
ارسال [illegible] رقعه دیگر روزی [illegible] میان عبداللطیف قدس سره رفتم [illegible] کلام گفتم که اگر اجازت
باشد چندی [illegible] مصارف [illegible] این بیت بر زبان صدق ترجمان خواندند بیت شاه
[illegible] گفتم [illegible] است [illegible] فقرا [illegible] الله [illegible] خیر و برکت [illegible]

نموده حصول مزید نعمت و دولت نمره‌ٔ نموده نیت گفته‌اند اگر فی الحقیقت تصمیم اراده باطن چنین است نصف غلات را از رعایا می بگیرند
بلکه مظلومان محنت کش باد از ان بگذارند و از راه وظیفه برای گوشه‌نشینان متوکل که زبان سوال بسته در زاویه‌ها و بیابانها مسکن دارند مقرر سازند
و بداد مظلومان نوعی رسند که حق کسی تلف نشود و دوست اقربا از نصفا کوتاه باشد در آن وقت افزونی دولت مشاهده کنی تقریب نالش سکنهٔ چکله
کوره این نقل بیاد آمد که بآن فرزند دلبند قلمبند گردید رقعهٔ داروغه داروغهٔ توپخانه و دیوان خانه را فوجدار احمدآباد کرده‌اند از و
تهاجحات باقربا و خویشاوندان مردار خور سپرده ستمکیشان بحمایت داروغهٔ مذکور بعدالت آن فرزند نمی یابند و جمعی بال مردم خورد اوباش
رفیق و اوباش شده خلق الله را ایذا امید هند حیرانم که در وقت جزای اعمال چه جواب خواهند داد حق تعالی عادل است اگر
ظالم را کار فرماکنم هر عذابیکه از ظالم بانور زد و برنا آید عدالست بآن سزاواریم که ظلم را از ور داون و بباد دادخواه نرسیدن
در معنی خود مجوز ظلم بودن است فرد گندم از گندم بروید جو ز جو * از مکافات عمل غافل مشو * رقعهٔ دیگر زاید بار ضعیفه و بیچاره که تلکه
بیمات تباه و محروم و مغضوب خواهد بود بر ما شما حقی وارد و لو بسهالش آنچه کردند نتیجهٔ آن دیدند متلف حق بهیچ حال نباید بود با داشته باشند دیگر
فیل فتح جنگ خان برآن فرزند حمله آورد و میر نذر الدین کار بستانه کرده فیل را از شوخی باز داشت و خلعت عنایت الوف گرفت حق خانه‌زادی
بجا آورد دم مزد چرا بگیرم برای خدا و خاطر باکینه دریغیه دارید و آن ضعیفه را که غیر از شما دیگری ندارد مشمول عواطف سازند فرد
قدر یاران خود را بیفزای قدر ته * که هرگز نباید ز پرورده غدر * رقعه روزی سعدالله خان مرحوم در حضور پر نور اعلی حضرت سبب پرسیدند
عرض نمود که فقرهٔ چند در بیاضی بنظر آمد نقل برسید اشتم بالعرض رسانم قیام بنیان سلطنت از عدالت و افزایش ملک و مال از سخاوت و
شجاعت صحبت داشتن با علما و فضلا و محترز بودن از صحبت جهلا نشان عقل است حامل بودن بر عقاید و مستقل بودن در عین شدائد
و مقتدر بودن در امور دنیوی از تدبیر و رضی و شاکر ماندن بر تقدیر و محتاج نشدن خود از کام روائی محتاجان انصرام امور ملکی بصلاح
صوابدید وزراء و مظفر و منصور بودن باستمداد همت فقرا و تندرست ماندن از جهت ازالهٔ درد دردمندان و امید رحمت داشتن از جناب
حق بعفو جرایم مجرمان آنحضرت خیلی محظوظ شده بوسه بر پیشانی خان سرور دادند آخر روز چند تهان محمودی زر دوزی مرحمت فرمودند خواهم
که ما تهمتا متلذذ نباشیم بآن فرزند دلبند نوشتیم توفیق بهگنان رفیق باد رقعهٔ دیگر فرزند سعادت توام محمد اعظم حفظه الله سبحانه
وسلم ظاهر است پر ناظر دیوانخانهٔ آن فرزند عالیجاه ذوالفقار خان قمار بیاز و حیف صد حیف با وجود دعوی جهانبانی اینهمه غفلت نسبت
هرکاره‌ها راچه شد که خبر نمی رسانند یار غروشی خواهد بود کاتبان جدید مقرر سازند و تهدید نمایند رقعهٔ دیگر ظاهر اینست ان
یکماه طرف زبانی گنگ در صید کلنگ بسر برند اگرچه شکار مشغلیست که هم تماشا هم لذت غذا امید بود اما در صورت فراغ از سرانجام امور
متعلقه که بمنزلهٔ فرایض توان گفت خوشنما و خوش آینده‌تر است خصوص ادای حقوق ریاست که شرعاً و عرفاً واجب آمده و
خبر بازپرس آن از احادیث معتبره و تواریخ مشتهره و غیره و کتب سیر یافته میشود در جمیع مقدم باید دانست شما را تمشیت امور
یک صوبه اگر اطمینانش کلی حاصل شده باشد و به تنظیم و تنسیق معاملات متعلقهٔ خانجهان و عاقلخان و شجاعت خان
و محمد بیگ چرا نمی پردازند تا از وقت فارغ شکنی و شمار از شوق صید افگنی و خروس بچگان را اگر فتنی مهمات مهمات معاش
کجا و معاد کو فرد هر یکی ناصح برای دیگران * ناصح خود یافتم کم در جهان * عمر بطالت می گذرد و کارها از دست بر نمی آید
فردا خدا از اجوان باید داد مصرع کریمانه بخشای بر حال ما * رقعهٔ اخری اگرچه آن فرزند جوان مشتاق پدر پیر نیستند اما پدر

میر سید محمد

مشتاق پسر جوان است مصرع بیا و از دل ما گره‌های غم بردار رقعهٔ اخری قصبهٔ دوحد از مضافات صوبهٔ گجرات مولد این عاصی پر معاصی
رعایت سکنهٔ آنجا واجب دانند و پسر منحنی که از مدت فوجدار آنجا است ستمگار و بجالدار اند و حرف مریضان غرض که الذین
فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا گو در شان آنها است در حق او شنوند فرد عنایت بر ضعیفان گوشه چشمی دگر دارد به مهر کوچک
خورد لطف دیگر بهست شاهان را ابو رقعهٔ اخری فعل و عمل عامل محال جاگیر آن عالیجاه از فرد مرسله سوانح نگار ظاهر میگردد
غفلت از روز جزا چرا مصرع داد داد از دست غفلت داد داد رقعهٔ اخری یاد دارم در هنگامیکه اعلی حضرت برادر مرا و بخش را بابت تسخیر
ولایت قدیم بجانب بلخ مرخص فرمودند دیوان فوج مطلوب بود در حالت تجویز هشت کس از اهلکار و بیکار بهم رسیدند حالا یک کس
بهم رسید و بودانی هنگامه که بحلیه کاردانی و راستی آراسته باشد هیچ ما هستم که یافته نمیشود و از نایابی آدم کار آه آه رقعهٔ اخری
روزی بحضور اعلی حضرت مذکور شد که رونق خانه افزایش مال و آبادی محالات جاگیر سعد الله خان را عبد النبی دیوان خان
موصوف کرده خودش بجان و دل مصروف در امور سرکار والا است و سعی کنایتاً بخان مذکور فرمودند که ما شنیده ایم که سنگ پارس
دارید از نظر بگذرانید عرض نمود که فلانی را بصورت انسانی و صفت زرافشانی دارم آنحضرت کلمه الحمد بر زبان آورده فرمودند که باین
وصف ما شما را هم موصوف میدانیم او را بشما ارزانی داشتیم آدم هوشیار و دیانت دار خدا ترس آبادان کار کمیاب خان مذکور آداب
تفصیلی بجا آورده نوکر خوب را بنوازش اعتبار بخشیدن و بد را بکیفر عمل رسانیدن عدل است انتظار جواب دارم رقعهٔ اخری
ظالمی از عالمی در حق خود فاتحهٔ خیر خواسته است جواب داد که در بارهٔ ستمگاران ختم دعای مظلومان خیر اثری ندارد رقعهٔ اخری در احمدآباد پسر
مغربیه در دلیش ساونید و الالبته بار بر ونده و ضلام این شرمندهٔ عقبی و طالب دنیا را ابلاغ نمایند و خبر عواقب امور و سلامتی ایمان
از زوال و نقصان سلطنت کنند و بگویند مرد یکی با جل و دوری از حسن عمل عمر ضایع بیحاصل گذشت قدری که مانده نیز لاحاصل میرود قدم
حیات پیش می برد و فکر نجات پس سر فرد آنچه با کردیم با خود هیچ نابینا نکرد در میان خانه گم کردیم صاحب خانه را رقعهٔ اخری
اعلی حضرت از سعد الله خان مرحوم پرسیدند که اسباب خوشنودی خالق و خیریت عاقبت چیست عرض کرد عدالت و سخاوت که
حضرت اقدس آفریدگار در ذات اقدس آفریده رقعهٔ اخری شخصی از راه کنایه بسعد الله خان مرحوم گفت که مردم متدین وفادار دیانت شعار در عرصه
روزگار کمتر اند شاید که بنظر شما در آمده باشد جواب داد که زمانه از آدم پرجوهر هیچگاه خالی نمیباشد صاحب خبره باید که دریابد و با آنها
بیرون از دو کار نبود سازد و گوش بر اهل غرض در حق او نگذارد رقعهٔ اخری اعلی حضرت می فرمودند که مردم متدین آبرو طالب
و متدینی خوب غنیمت اند هر کرا خدا تعالی بمرتبهٔ اعلی فائز گرداند باید که تفحص آنها نماید و جوهر قابل را یگانه سازد و اگرچه بیگانه باشند
و از جاهل بی جوهر بیگانه شود هر چند که او خود را یگانه داند رقعهٔ اخری ناچار است بی ادبی و ناهمواری بسر بر مو که از وقایع رکاب آن عالیجاه
منفعل بانکشاف گرائید بیت مولوی معنوی مصداق حال اوست بیت لطف حق با تو مواساها کند چونکه از حد بگذرد رسوا کند
معاتب ساختن و از نظر دور انداختن او همت وجوب داشت که بر حق مادر پیری ناز دو قول سعدی نمیداند فرد منت منه که خدمت
سلطان همی کنم منت شناس از و که بخدمت بداشت است بهر تقدیر ملک منان ایشان را بجوهر خرد و خلعت خلق خلق کرده
اگر این جرم نگفته ما بخشند خوب است مصرع که مستحق کرامت گناهکاران اند رقعهٔ اخری روزی اعلی حضرت در خلوت
مدارا شکوه ارشاد نمودند که در حق امیران پادشاهی کج خلق و بدگمان نباشند و همه را مشمول عواطف دانند و عرض غرض آمیز

سخن سازان در حق این جماعت لشنوند که این حرف وقتی بکار خواهد آمد از بسکه در پیش زر حرف ناگفتنی میگویم نفاق با مردم کار
ضایع کار نیست رقعهٔ اخری روزی اعلی حضرت عالم بغسلخانه تشریف آوردند سعد الله خان و علیمردان خان موجب ملال خاطر اشرف
استفسار نمودند آنحضرت فرمودند که چندکس از ناظمان ملک و بال طعمه اجل شدند و مردم دیگر با فر و شکوه بالفعل بنظر نمی آیند که زود
متحمل چنان امر خطیر شوند باندیشه آنکه مباد انتظام آن ملک ابتر شود خاطر تیره است قلیچ خان عرض نمود که رونق مهمات خلافت ازل
بنیاد منحصر بمیمنت شخص اقدس اعلیست بالفعل بیکی از نوکران خانه غلام چنان تربیت شده اند که بمنصب والای پادشاهی و خدمات صوبجات
سرافراز اند بمجرد استماع این حرف فرحت بمزاج اقدس پدید آمد و حکم شد که بملازمت بیارد تا سیر صورت و سیرت آنها کرده شود چه خوش
باشد اگر کارهای خاطر خواه متمشی گردد چنانچه بر وقت بحضور پر نور آمده بعد تحسین دولت ملازمت عرض جوهر انسانی و کاردانی برادهٔ هر یک
بعنایات و قدردانی خدیو آفاق بمنصب لایق عز اختصاص یافتند و آن حضرت خان مذکور را نیز مشمول عواطف خاص فرموده یک هزاری ذات و
سوار اضافه داده فرمودند مصرع ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی خان موصوف در جنب شکرانه پذیری عرض جود و تفضلات
خداوند نعمت یک از صد با اهل استحقاق بخشش کرد رقعهٔ اخری سعید خان بهادر ظفر جنگ شخصی را از نظر اعلی حضرت گذرانید کسی تمیز کلمات خیر
در حق او نمود سعد الله خان نیز از حق نگذشت عرض کرد که خوشا حال سعید خان که چنین آدم پیش میکند و معرض خوش کردارش میسید بر زبان مبارک
اعلی حضرت رفت که نوکر کمانیدن کار شما و پیش آوردن نوکر خوب کار صاحبان رساله این منت بر ما گذارند که هر خوش تدبیر و تحریر دلقیر
و عامل آباد ان کار و سپاهی قبیله دار بسیار میخواهیم هر جا که باشد بهمرسانند و از نظر اشرف بگذرانند سعد الله خان عرض نمود که آدم مصنف
در عصر اقدس هر عمل که میکنند آخر کار بمنصب در خور و عطای خلعت فاخره میباید حکم شد که امتحان جوهر او کرده خلعت لایق تجویز نمایند
سعید خان بهادر در کفارهٔ انچه حسن توفیق خدیو آفاق ده هزار روپیه بفقرا و صلحا و غیره تقسیم نمود رقعهٔ اخری روزی اعلی حضرت سعید خان
و علیمردان خان را در خلوت عز اختصاص بخشیده فرمودند که رتق و فتق ملک و مال منحصر بر فهم و انصاف است نمود بالله اگر پادشاه هم هر
مرتبهٔ خلافت رسیده امرای خود را بی حسن رای پروری کار آمد و اختلال کلی در نظم و نسق ملک رو پیدا آید و ویرانی ملک رو بیدا گردد و شما جسته شد
نیز با فقرا و صلحا صحبت داشته بعد نماز پنجگانه برای دعا خواسته باشید که هیچکدام بدی با بر زبان ما نرود و از پادشاهی تا رعیت همگی در سایه امان در آسوده
بتوفیقات خیر موفق شود و بعضی از اوقات اندیشه بخاطر راه میباید که بهمین طور خلافت اگرچه اسباب شان و شوکت و سامان تحمل جمله و اراده
لیکن عدو و نیکوان و دوست بدان تعشق و بعضی بما بدان نیک بدیه نیکان است و شجاع غیر از سپه حشمتی و صفی ندارد و عمر در خویش مجهول الکیفیت با کل و
شرب ساخته و ایم الخمر است مگر فلانی یعنی این عاجز فانی ذی عزم و آل اندیش بنظر می آید اغلب که متحمل امر خطیر ریاست تواند شد
سعید خان این مصرع بر خواند مصرع مرد آخربین مبارک بنده ایست آن حضرت فرمود که مصرع تا دوست کرا خواهد و میلش
بکه باشد رقعهٔ اخری گویند علیمردان خان و ابوسعید و میرزا قلیچ خان هر روز چوکی سپاهیان را اول تواضع قهوه میکردند و وقت
حاضری حاضری و هنگام طعام طعام و وقت رخصت خوشبو و پان میدادند و بمردم خانهٔ آنجماعه اقسام طعام میفرستادند و
میگفتند که اهل و عیال اینها بر تنها خوری این فرقه و کم همتی ما طعن نکنند و حسرت نخورند رقعهٔ دیگر فقیر حدیثی نوشته
آورد که حضرت پیغامبر صلی الله علیه و سلم از مهتر جبرئیل علیه السلام پرسیدند که کدام عمل بهترین اعمال است گفت خدمت ملوک
که نفع رسد و بر اهل حاجت رساند میخواهیم که در خدمت باشیم و قضای حاجت مسلمانان میکرده باشیم فرمودیم که نقصان نیست

رقعه دیگر موسویخان را آنچه نوشته آنفرزند بخشی اول کردیم آدمی اگر از عهده کاریکه رجوع شود خوب برآمد غنیمت است قصورش بد نیست و تقصیرش
نمیدانم مصرع که خبث نفس نگردد بسالها معلوم * کلیه این است که هر کرا خدمتی باید فرمود تحقیق و تفحص احوالش باید بود که ابنای دنیا
در ابتدا بتقدیم حسن خدمت فریفته می نمایند و باز اغراض نفسانی را کار میفرمایند امراض بدنی را اطبا علاج توانند نمود اما مریضان
اغراض را مقلب القلوب دوا کند رقعه اخری آنچه از وقایع زبدة المفصل معروض بارگاه والا گردیده که امان الله بیگ داروغه توپخانه
آنفرزند از جمله ستای شیطان همتای شقی بسیاری اشکست داده چهره با مخالف خود و قافله را بسلامت آورد فی الواقع تلاش و جان فشانی او
در تقایش سزاوار تحسین و آفرین است رعایتی که مناسب باشد نمایند و بحضور هم معروض دارند رقعه اخری میر جلال الدین که از آن فرزند
جدا شده ظاهرا همشیره زاده همت خان مرحوم است که میر بخشی بود و نبیره کریم النسب است و صحیح الحسب چرا برآورد و پسران شمشیر خان
چرا جدا شدند استغناها بی سببی نخواهد بود قدیمان را باندک حرف برانداختن و از جدیدان توقع کار داشتن محض بی معنی است ما آفتاب
لب بام و ایشان در چنین خیال بهرحال اگر بحضور اقدس بیایند منصب پادشاهی اختیار نمایند مضایقه نداریم رقعه اخرے از
دیر باز مسموع میشود که در محالات جاگیر شما ظلم صریح بعمل می آید بیچاره که بوالی نرسد داد و رفع ظلم از سیران نکنند مظلمه در دیوان قضا بوالی
می نویسند فحر و ترس از آه مظلومان که هنگام دعا کردن * اجابت از در حق بهر استقبال می آید رقعه دیگر بروزی از خانسامان از
خورش فطرقی و همه دانی حرف خوبی عرض نمود که بیدیانتی مخصوص باخود خبیست راستی از اخلاف و خلاف در ابراست و انمودن هم عین
خیانت است خورش گشتیم و بجمیع مقربان و اهلخدمت خود قدغن فرمودیم که احوال هر کس را کم و کاست عرض کرده باشند و پاس قرابت
و خویشی و آشنائی و بیگانگی منظور ندارند رقعه اخرے باجرای بی ادبی هدایت کیش بیحیائی که بر مزار فایض الانوار شاه بنده نواز
گیسودراز خمر خورده رفت و حوصله خود را عرض داد مفصل از فرد سوانح نگار دریافت شد آن عالیجاه را بایستی که هرگاه آن نابکار باین حال
منکر در آن مقام رفته بود کسان خود تعین نموده میفرمودند که او را بسته و تنالی کرده بیارند بحضور میفرستادند ظاهرا رعایت واقعه نگاری برین بیاورد
از انجا گرز بردار تعین نمودیم که آن لعین را جولان کرده بیارد تا کسان که بر روی کار آیند چنین نکنند ما را در چنین مقدمات رواداری هیچ یکے
از فرزندان نیست تا بعنایت الله خان چه رسد و او هم خدا نخواسته مجوز و روادار ارتکاب چنین امور نیست نیست نیست سلام الله
علیکم از ما رقعه اخرے پیری رسید و ضعف قوی شد قوت از اعضا رفت یگانه آمدیم و بیگانه میرویم خبر از خود نداریم که چه کسیم و چه
کاره ایم نفسی که باقی است نیز سپرده و افسوس آن باقی میماند ملک داری و رعیت پروری از من نیامده عمر عزیز مفت رفت خداوند
در خانه داریم روشنائی آن از چشم تاریک نمی بینیم حیات پایدار نیست و از نفس رفته نشانی پدید آمد و از استقبال توقع مفقود و تب مفارقت کرد
و پوست استخوانها گذاشت فرزند کام بخش اگرچه بیجاپور رفت اما نزدیک است و آن عالیجاه از آن هم نزدیکتر عزیز القدر شاه عالم از همه
دورتر فرزندزاده محمد عظیم بحکم الله العظیم بهندوستان رسید لشکریان همه بیدست و پا و سراسیمه همچو من مضطرب که از خداوند خود جدائی
گزیده در حالت اضطراب است و چون سیماب بیقرار نمی فهمند که صاحب نعمتی داریم هیچ با خود نیاوردیم و ثمره گناهان با خود می بریم
نمیدانم که در چه عقوبت گرفتار خواهم شد هرچند بر الطاف و رحمت امید قوی است اما نظر بر افعال و اعمال خود تفکر نمیگذارد
چو از خود گذشتیم دیگری کجا ماند رقعه اخرے حرف چند روز است محمد اعظم شاه عرض نموده که کس دشمن جانی بنده اند حمید الدین
خان و امیر خان و رستم خان گفتیم امیر خان مرد نیک ذات است و احوال منعم خان بر این مظلوم و جهول مجهول شاید خان بهادر

چمید هم بد نباشد باری فکر بهروز که حقیقت خان بخشی است خود کرده اند از احوال خود چرا غافل اند موت قریب است الموت اقرب من
شراک النعال فالقیامت قریب الله اقرب من حبل الورید فرد گهی از دست و گاهی از دل و گاهی ز پا مانم + بسرعت میروی ای عمر میترسم که
وا مانم + اگر مناسب دانند بعالیجاه بسپاریم و اگر کدورتی باشد صفا دهیم تا در امانت باقی فانی خیانت نکند هرچه بخاطر رسد برنگارند یا مرضه الله
رقعه دیگر مصیبتی که اجر دارد مصیبت نتوان گفت غمگین نشود و از جاده مستقیمه عبودیت پا بیرون نگذارد اگرچه اختیاری نیست العیاذ بالله
که بر زبر واقعه شاهزاده سلطان اخلاص سر رشته صابرت از دست نداده و شاکی از دست حق فراموش کننده نعمای ما سبق نشده انا لله و
انا الیه راجعون لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم رقعه دیگر ابو الوفا دیروز حاضر بود که درویش ساده در آمد و چیزی برای عیال خواست
فقیر را بجد عاجه کار فقیر دل بریده دگر جهان در دیده می باید مردم فقیر فقیر میگویند و نمی دانند که فقیر چیست و چه معنی دارد فرد جهان آئینه
وهم است و این طوطی پرستانش + نفس پرواز تقلید اند و میگویند الکهی + اللهم نجنا من نومة الغافلین آمین آمین آمین رقعه مهین پور خلافت
یعنی سلطان شاه عریضه کند که اعلحضرت فردوس آشیانی را گرفتن ولایت بلخ و بدخشان و بخارا و خراسان و هرات ملک قدیم موروثی توجه بسفر ... بود
لشکر افواج پادشاهی بانصوب فرستاده بودند چنانچه اکثر آن ولایت هم فتح شد لیکن بسبب کم حوصلگی مراد بخش که طلب خود نموده آمد باستمالت اکابر و اهالی آنجا باز سرراه
ملک مفتوحه و مقبوضه دو بیست رفت و محنت و زر ضایع گشت آری آنجاست که گفته اند از پسر ناخلف دختر بهتر نظر بر همان نتوان این فانی را هم این آرزو باقیست
مصرع اگر جهد توانم به سر انجام کنم + چه مدبیر غیر از این نیست که نبیره حضرت را با افواج شایسته و سامان بایسته بانصوب بفرستیم دیگر از ما چه آید
با وجود آنکه پند از حضور رسیده بود قصد و هم شما نگر فتنه تا به این مهم چه رسد ظاهرا کار ما از شما نیست عارف بخود پسر عارف است این نمود حق بود
خود آفتاب سرکوه است بدست آمد چه و نیاید چه شما فکر خود بکنید که در اینجا هم در پشیمان ... نموده و در آنجا بحضرت اعلی ... لا حول و لا قوة
الا بالله حسبی الله و کفی رقعه دیگر شاه عالم عریضه کند که از نوشته مغرض عرض ظاهر شد که جشن نوروزی امسال بطور مردم ایرانی غول بیابانی
کنند بتکلف کرده اند عقاید خود بفضل الهی درست دارند این بدعت تازگی از که آموخته اند ظاهرا آن عرب که خود را سید میگویند مصرع
بدنام کننده نکونامی چند + تعلیم کرده باشد بهر حال چون این روز اعیاد مجوس است و روز کفار هند روز جلوس بکرماجیت لعین و مبدا تاریخ هند
من بعد عمل نباید و از این گونه بدعت هرگز بفعل نگراید و بر بطی جهالت گرده نشود و قسر دگفته گفته من شدم بسیار گو + از شما یک تن نشد اسرار جو +
استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه رقعه اخری فقیر یکه امروز روح الله خان آورده بود و دیدیم بطور اجلاف است نه بر طریقه اسلاف بر همین
حرف پند میان عبد اللطیف قدس سره الشریف بیاد آمد که روزی با مخاصی فرمودند شما فقرا ندیده باشید گفتم که ما دنیا داران غرق عصیان اگر
لحظه بدیدن فقرای صاحب کمال مشغول بحق شویم حالت بکجا رسد گفتند نهی از برای این است که درویشان حال بر روش بزرگان ماضی
نمانده اند چون ایشان را به بینید از آنها نیز بدظن شوند و این خوب نیست نعوذ بالله منه آن فدوی با لعزیز بگوید که حکم شده است ابتغاء
لوجه الله العظیم و امتثالا للامر به الکریم هرجا که باشد اختیار دارد و بعد از این را و خود را از ملاقات نیاز آرد و وظیفه انچه مقرر شده خواهد رسید
و منه الامداد و التائید و السلام رقعه محمد معز الدین بهادر عریضه کند فرزند اینکه قاعده دان و مزاج شناس اند التماس اضافه برای
وقایع نگاران و محله داران مملکت آن فرزند زاده چرا التماس نموده بنجاهی اضافه دادیم لیکن من بعد برای یکی ازین جماعت نخواهد نوشت
بل اگر مناسب باشد دیگری مقرر کنند که این وقایع نگار وقایع نگار نمانده فرد چون غرض آمد هنر پوشیده شد + صد حجاب از دل بسوی
دیده شد + فرزند زاده بهادر بیبولی یکه فتح ملک غازی و شکست او موجب مجرای شما است تحسین فرمودن باشد فوجداری

لکهی جنگل ده و هزار سوار دو اسپه سه اسپه اضافه در جلدوی آن مرحمت گشته متعاقب فرمان مشتمل بر تمیز ده با خلعت و اسپ و فیل و
جواهر خواهد رسید باید که پیش از پیش بر ممالک گیری و قلع و قمع مفسدان تاخته از بیخ و بن که جوهر ابنای ملوک همت توجه بگمارند و منتظر حکم تنبیه
سرکشان و متوقع اضافه مثل نوکران نشوند که ما خود آفتاب بر سر بام ایم مصرع مرد آخر بین مبارک بنده ایست والعاقبة للتقوی و الآخرة
خیر و ابقی والسلام علی من اتبع الهدی رقعه دیگر پایه‌های مراتب شش هزاری ضابطه نیست که عنایت شود لیک چون مخلص یکرنگ مکرر برای
نصرت خان عرض کرده و کار دست بسته از و بظهور آمد دادیم از همان ماهی مراتب که از آنجا آورده یکی بگیرد و شکرانه این عطیه عظمی که فوق المرتبه اوست
بصدق دل بجا آرد لئن شکرتم لازیدنکم رقعه دیگر نوشته منعم خان وحاجی نیست که خواه مخواه دیر و تحمل باید کرد بنده و پست از این چیز پاسبرده اگر چه این
فالی خود هم سپرده و بهر حال چون او نیز از خود بیزار است مستعفی بدیوانی اکبرآباد آمده خبردار باشد و دست ناظم از امور دیوانی که دلیلان را ساده دیده
دراز نموده کوتاه کند و دیوانی لاهور بدیگری تجویز نماید رقعه آخر به عتیق الله خان که حسب الالتماس آن فدوی بحال شده و در دو شرط
بسیار است اول آنکه جمع پرگنه زیاده آرد و دوم آنکه بکسی ظلم نشود و ذره ویران نگردد و سوم آنکه چهره و فوجداری خود حیان از قطاع الطریقان
خالی و آرامش برکند که مسافرین در تردد بلا وسواس آمد و رفت کنند باید که اخبار آنجا را او برنگارد و اگر قبول کند و بعمل آورده باشد سند حواله
وکیل او کند و الا خلیفه ثانی امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه در خلافت خود هر که را امیر ناحیه میکرد عهدنامه چند چیز ازو میگرفتند یکی آنکه بر در حاجب
نگاه ندارد تا مردم بی تکلیف آمده مطالبات خود را مرتفع توانند کرد و دیگر آنکه اوقات خویش را مصروف کار رعایا و خلق الله دارد سوم آنکه مرکوب اجنبیان
نکند چهارم آنکه برای خود و عیال خود چیزی از بیت المال نگیرد و کسب کند و از وجه حلال قوت نماید اگر بکسب یا عارضه نتواند بمشورت مؤمنین تعدیل
یکدرم تا سه درم بگیرد زیاده ازین جایز ندارد و پنجم آنکه همت مصروف بر عدل دارد و در فیصل قضایا رعایت قبیله داری و آشنائی نماید و دیگر هم
شروط بسیار در کتب معتبره سیر و تواریخ مسطور اند تا که پیروی ایشان بقدر طاقت خود بکوشیم اللهم اهدنا الصراط المستقیم والسلام علی اهل التکریم رقعه
آخر به منعم خان وکیل شاه عالم بهادر که دیوانی سرکار ایشان هم یافته امروز برای رخصت بیارد تا از داعیه ناصواب اکبر بگذرد بد امداد
ایرانی غول بیابانی در سرحد قریب قندهار مستقیم شده باشد و والی ایران طرفی نیز ورود آن استعاره نامرضیه میکند فرموده آید ابیات
نرفت از دلم قول آنکاسه گر + که میگفت با کاسه پر خطر + ندانم که سنگ جفای سپهر + ترا بشکند یا مرا بشتر + و تدبیرش غیر از یک
پسر خود را گذاشتن با فوج بزرگ یعنی محمد معزالدین را در ملتان با سامان سترگ تا انفصال مقدمه یعنی بعد رفتن این فانی صلح نمودن و راضی بر
به تقسیم ملک نیست بطریق قضایا گفته شود که بسا نامداران صاحب داعیه با فروختن سران اقبال و دولت بحسرت گذاشته بعمر تلخی داده اند یکی از آن جمله
دارا شکوه بوده اگر نصایح اعلی حضرت می شنید در سبه پرامی دید حق بطرف او بود حرص آدمی را نمیگذارد که دمی چند با سالش بر آرد اللهم اعلم
است محمد و ارحم امت محمد و فرج عن امت محمد صلی الله علیه و سلم و لله الحمد فی الاولی و الآخرة والسلام رقعه محمد امین خان را نوبت هم خواهد شد
از قبول نشدن عرض امروزه دل گران نشود و راضی رضای ما باشد سرمایه خوبیهای ملازم راضی بودن از صاحب است در حال و
مال الحمد لله علی کل حال مصرع در خانه اگر کس است یک حرف بس است رقعه از نوشته عزیزی ظاهر شده که محمد عظیم کسان الطرق
داک چوکی در او نشانده چه معنی دارد با آنکه افراد وقایع اکثر پیش او میرسد عجب که این مقدمه بعرض رسانیده شاید دماغ یاری نداده باشد
چرا در مقدمه بادشاهی که نمونه کارخانه درگاه آلهی است می آمد با و نمی‌نویسند که بدعت خانگی را که از راه چند بردارد و الا بر داشته خواهد شد
استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه بیت بس کنم من زیرکان را این بس است + بانگ دو کردم اگر در ده کس است +

رقعهٔ دیگر امیرخان امسال در الٰه‌آباد بهم رسانیده الحق چیز با مضایع برآمد باید نویسند که دو سه سال داشته باشد اگرچه در کار نیست مصرع اگرچه
ما در کار داریم اکثری در کار نیست رقعهٔ دیگر امیرخان درگذشت اگرچه یار ما هم باید گذشت مصرع تا نفس باقی است راه زندگی هموار نیست
بدیوان عالی سلطنت لاهور که براوراست ... احوال آن مبرور رسیده که تمام که تقصیر و قطمیر ورامی و درمی فروگذاشت نشود ضبط نماید و از خارج نیز
هرچه ضبط گرفته و از بتبعه و بحقیقه با مید و بیم هم استفسار نموده هرجا هرچه باید در قید خود آرد که این حق عباد است چه شخصی را که خلیفه بصلاح وقت
یا فساد رای رعایتی افزودن از حد شرع نماید حق مومنین پامال کرده است در ایام حیات او برای خاطرش این معصیت بر خود گرفته بود و هم اکنون چرا و
بار دیگر بهم فرد گفتگو بسیار شد خاموش شدیم امر مسئله تسلیم کردیم و مرزدم رقعهٔ بخان فیروز جنگ از من نویسند فرد هرچه دل را فکر آن نیست
... و بود + آخر انه بهری کردن باتم ساختم ... الله قلب ماست مصرع کردمی چو با منی پیش ... از احوال شما هر روزی خود
اکثر اطلاع میداده باشد نامه صاحب صوری نیز درست ... جانزاد حیات الله را ندیدم جای شما خالیست ع شاخ گل هرجا که روید هم
گل است + فدوی زاده کم اخلاص پور حسین قلیخان بهادر میگوید فان لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین رقعهٔ اخرے
ابو محمدخان را پانصدی اضافه مرحمت شده و بخشی الملک حکم رسانید رقعهٔ دیگر سر هیچ میشی به پسر محمدخان داده بصاحب جمع جواهرخانه
اطلاع حکم نماید که در رشته قیمت مناسب آخر روز بنظر گذراند اگرچه فعالیت نیست سر هیچ شخصیکه از چهار هزاری منصب کم داشته باشد عنایت شود اما
چون طفل است ... و دلخوشی او چنین عطا مضایقه ندارد اعلیحضرت هم به پسر صادق خان بخشیده بودند وقتی که بسن تمیز رسید و بزرگ شد
از بستن آن نهی فرمودند رقعهٔ دیگر حسن علی خان با فرزندزاده بر بهمزدگی نموده بی اجازت برخاسته آمد چنانچه شاهزاده گله او نوشته کمی منصب
باید کرد و جاگیر ضبط باید نمود تا دیگران را عبرت شود فرد کند تحمل بسیار مرد را بیقدر به کمان چو تن بکشیدن و بدکباده شود ... باید دید
شد و رانقسنا و من سیات اعمالنا رقعهٔ اخری نشانیکه فرزند ارجمند با آن اخلاص پیوند نوشته بود بمطالعه در آمد برای تتمهٔ جاگیر تجربه اختر
کلاه ... بسیار رسیدار ند نوشته اند محال تجویز نماید و جهت تسلی ایشان چیزی باید نوشت نه خانه خود ندارد هیچ طور بسر یافته اند ع عمرش دراز باد که اینهم
غنیمت است رقعهٔ دیگر رخصت فتح الله خان بکابل شاید که خوب نباشد اول آنکه صاحب الوس است دیگر جاگیر سیر دارد سوم مغلوب الغضب
و زیاده گو روح الله خان همراه بود هیچ پاس نمیکرد گویا که او تعین است و با وجود آدمیت و مدارات او کم منصبی و تبعیت خود و تاکید حضور در باب
اطاعت خان مذکور چنان حرفهای تند و تلخ میگفت که او پیش مردم سبک میشد چنین عزیزیکه سه هزاری شده و خطاب بهادری یافته بجای
دور دست رود تنها بهادر شاد و با خبر و هوشیار سیر را باید و مدارکه چه میکند اگر خاطر اخلاص از این امور جمع باشد چه مضایقه و الا بودن او در کابل
او مصلحت نیست گله او الحال نوشته تا وقت رخصت خان مسطور رسید دانستم که صحبت این فضول با شاهزاده برادر نخواهد آمد چنانچه یار ما بطور ما نیک راندند و در روزی
مطالب خود ابرام میکنند بارهی پانصدی منصب فتح الله خان و سه صد تابینان کم باید کرد و سیاهی کمی او بر طرفی خطاب بهادری بدفتر بخشی دوم
رسانند و بآن زیاده گو حسب الحکم نوشت که نمک حلالی همین معنی دارد که مرشدزاده را هیچکس از خود آزرده کند و با ایقاع فتنه خود
فروشی که وضع سفاهت و بانه رسم مردمان حال جان بناموس ده است همین بوده خلافت و ولی نعمت را سرگران نماید بایستی باین وسیله
بزرگ بالتماس ایشان اضافه گرفت حالا اگر تلافی ما فات کند خوب است و اول این ارشاد درحق او بد بنده و جاه شاهزاده حسنه
عرضداشت کند رقعهٔ دیگر که بزبان او بس رفت با وجود سلامت نفس خان مذکور را چرا ناخوش کردند در ایام شاهزادگی با امرا همچو سلوک
میکردیم که همه راضی بودند در حضور و غیبت بخوش دلی تعریف و توصیف میکردند بل بعضی با وصف اقتدار دارا شکوه ترک رفاقت

او کرده نا ازمست باختیار کرده بودند و جمعی باشارت برادر نامهربان حرکات ناملایم و حرفهای بی ادبانه نموده و گفته تبار زبانه اغماض و تحمل
متنبه شده از سر انصاف اقرار بصاحب حوصلگی ما کردند تا نقش سرداری و بهادری ما بر لوح خاطر اشرف اعلی حضرت مرتسم گردیده بود و کار ما
دست بسته بزور بازوی این نحیف و ضعیف صورت بسته شمائل فتح الله خان را رنجیده خاطر گردیده چه سپاهی جگردار همه کاره که بکار عمده شما می آید
و نیازمند دل شکسته گردید اگر در برابر گذشته دلجوئی کنند بهتر است و باصلاح کار مفید تر بیت نصیحتی کنمت بشنو و بهانه مگیر + که هر چه ناصح
مشفق بگویدت بپذیر + هر چه رضا والسلام علی من اتبع الهدی رقعه اخری عنایت الله خان زبانی محمد اخلاص عرض نمود که
همین پور خلافت مقروض اند و طلب سپاه بسیار گردیده و جائیکه اینقدر مناصب و مواجب بملاحظه لیاقت مردم شود اینهمه انعامات و رعایات
بیجا بظهور آمد چرا نباشد حافظ قران اند و فاضل متقی [illegible] و لابتا پیرایا و ندارند و تفسیر این نکر کاهی همچو اهم میخواهند فهم و چشم باز و گوش باز و آن [illegible]
خیره ام در چشم نابینایی خدا رقعه دیگر سید ابوالوفا عرض کرد که اسباب جانماز خانه مستعمل و فرسوده شده و دیگر کارخانجات تیار باشند
و همین کارخانه تیار و آشتی مندارس شود از مسلمانی بعید است تنخواه سامان زود حکم برسانند که هر چه در کار باشد باظهار روز از ذرّه سرانجام
نماید مصرع حیف صد حیف که ما دیر خبردار شدیم رقعه اخری فقیر شنیده بهره از علم ندارد و زاهد خشک معلوم میشود شاید آن هم
بریا باشد اکثر افعال و اقوال او که یکی از آنها رد مفتوح است خلاف شرع اول اینکه خلیفه این بیت المال است هر چه بکسی دهد بر و
حلال است و اگر محصول چند دیه که بفتوای علمای ملت و مشورت امرا و شریک ملک و دولت برای خود اختیار نموده و آن را صرف خاص
قرار داده مروت کنند نیز حلال خاصه بدر و پیش بی پر و بال چطور حرام توان گفت و جهش بهر سید اگر معقول گوید حرفی نماید تا این مغلوب
نفس معقول کنند و الا هیچو بدعتیان را که از خود چیزی تراشیده نسبت بشرع و هند متنبه باید کرد و سلطان محمود غزنوی گفت مذهبان را
و مبتدعان را در مجلس راه نمیداد بل در ولایت خود جا نمیداد تا دیگران آنها را بصورت فقیر دیده گمراه نشوند اللهم اهدنا الصراط
المستقیم رقعه اخری همین پور خلافت میل بودن دار السلطنت ظاهر مینماید و دلم رفتن ایشان نمیخواهد باید دید از این
بیان مصرع تا دوست کرا خواهد و میلش بکه باشد رقعه دیگر از منعم خان انگار روز و سرانجام نشد و چنانچه باید از عهده آنش
بر نیاید ناکرده کار است و بیهوده گفتار تعلیم باید کرد و تکمیل مراتب متنبه نمود اگر چه من خود تربیت طلبم مصرع سر برم و سرگشته و گم کرده ام
رقعه دیگر این عریضه بعرض رسید که همین پور خلافت با وجود بی زری مردم بیش علوفه نوکر میگیرند ظاهراً قصد قندهار داشته باشند
خوب است [illegible] دارد و [illegible] التماس آمدن دار السلطنت نموده چه چیز است یا نصدی ناصر خان
کم باید کرد و [illegible] ایشان را مضمون آیه کریمه مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت چیزی
باید نوشت [illegible] رقعه اخری [illegible] خان در لاهور هنگامه برپا کرده است و مردم آن شهر را بجان آورده
[illegible] نویسانیده و طلبیده و آخر روز یا فردا بعرض رسانند تا گل منصب
فرموده شود [illegible] بیرون نهند چون قدم از حد بیرون نهی راه رقعه دیگر
زبردست خان سپاهی است و در کار پادشاهی به از پدر در دار السلطنت خوب عمل کرده و اکثر مفسدان شهر و نواح را تنبیه کرده حسب الحکم
آفرین بجان مذکور برنگارد و خلعت مهربانی برای او علیحده کنند مصرع که فردا روز حشر دل کند کار بیش + از احوال این ملک یعنی
دکن در قلمرو فرمان دهلی بود و همسایان متجانب از دست آنها برآورده بودند اینان را اهلاک و مستهلک لذات نفسانی متوجه و مستغرق

باموز دلی دیده فرصت از دست نداده تخت و تیر برای خود ساختند و به هر چه کرده بودند به مکافات آن از پیشگاه عدالت منتقم حقیقی یافته اند یعنی همان
بیوفائی و نمک حرامی و بی نعمتان نموده بودند از نوکران خود و بازماندهٔ بصری در باب کنون که دولت هست بدست، شرب خان را که به تسخیر
بر ناله مامور شده حسب الحکم در باب تسخیر کردن او باید نوشت و تاکید نمود رفتن بخان مذکور بر سرش در چنان وقت که آن سرمست باده غرور و
نبایر نزاع بقوم ترکی جریده بکشند رفته زود بی ترقیم نمود غالب که بر دست یابد و آن بیراه رو مسلم آزار را پابند مکافات کنند استغفر الله
او چه میکنند و بجزای کردار میرساند انهم یکیدون کیدا واکید کیدا فمهل الکافرین امهلهم رویدا **رقعهٔ آخر** سبحانه محمد اعظم شاه کام بخش
معامله نافهم را باید تجربه و استعداد نموده باهم صفا داده صریح دنیا متناهیست که از روز جزای مخلص خان بیمار است آن مخلص امرا
عیادت آن مخلص باید رفت و از ما نیز احوال پرسید انهم دم غنیمت است و سلیقه عرض کنانیده حضرت را بسیار خوش می آمد جای آن است که
دیانت و فرومیت چنانچه باید داد خدا اشتغاه باد پرسش امروز فردا مده کجا است در چه کار است بطور او و را نباید گذاشت و تربیت باید کرد چند
سیپاره هم حفظ نموده نشود که فراموش کند **رقعهٔ آخر** الحمد لله چیچی فتح شد و رانای مردود گریخت گرفتن او در اختیار کار نبود اما از اعمالنا
کنیه عمالان از دست رفت و خیندی و گمان سهو شد فی شان کرمنا مدران الذین اتخذوا العجل سینالهم غضب من ربهم وذلة فی الحیوة الدنیا و
کذلک نجزی المفترین و نیاز انجوید پیش از آنکه شما را بخورد **رقعهٔ آخر** اعلی حضرت را در طراوت باغ حیات بخش و دیگر اماکن و آنقدر و لخیاح
ابراز آسمانی اشجار و پرورش اثمار و صفائی آبگینه و حیاض و ترتیب نهالان و انهار توجه مفرط بود و تا ایام اقامت دار الخلافت این مسافر نیز
بر آنها نظر میبود و اکثر مجهیار خان همیشه خود رفته در تربیت دخولی آن میکرد بوده است چه بهتر و الا حالا باید یکبار هر روز خود رفته کما ینبغی ترمیم و تصفیه نماید
باشد و جمیع کیفیات کم و بیش معروض دارد و تفصیل باغات و عمارات قلعه مبارک صاحب آباد و عزآباد و نور باری و شهر نندباری که تعلق به همشیره
عزیز القدر دارد و غیره و تقید انهار و اشجار از وقت بیرون آمدن این رفتی و تا حال بر نگارد و بل نقشه بفرستد تا حقایق باحسن وجوه معلوم شود و در زبان
در صورت شکست و ریخت آنها وارد آید افسوس تعمیر خانه دل نکردیم و همچو اطفال بلهو و لعب و خیال باختیم **رباعی** افسوس که عمر رفت و هوشیاری
نیست وز روز اکه امید خویشتن داری نیست گفتم که چو بیدار شوم روز شود هیهات که روز رفت و بیداری نیست **رقعهٔ دیگر** قید بدعت
خلاف شرع است آنها را از دست این های بندار نفس رهائی داد و قاضی القضات رجوع کرد تا موافق شریعت غرا فیصل دهد و حیف بر
کسی نرود و الحمد لله که قاضی ما هم متدین است و صالح و متقی چشم بر این و آن ندارد و در انفصال حق و حساب منظور میدارد ارفع بحکم القضاء القاضی
رقعهٔ آخر شجاعت خان در گذشت انا لله و انا الیه راجعون آدم کاردان بود در گجرات عمل داشت صوبداری آن ملک تجویز باید کرد
و دو سه کس دیگر بجای خود مقرر کرده عرض باید نمود عالیجاه هم رغبت دارند اگر با شاهزادگی را کار نفرمایند به از دیگران سرانجام توانند نمود والتوفیق
من الله و دور **رقعهٔ آخر** در باب دینداری تحقیق و حق از دلاور خان چه معنی وارد از آنجا است که گفته اند قاضی تحقیقات مدقق و
متعصب باید کرد تا بیک قرار و انکار مدعی تمام کند و در انفصال قضایا اصلا کوتاهی نرود اعتبار جهت غالب را منظور ندارد و از این قسم مردم
پیشتر کم بودند و در این وقت که ایمان ضعیف و شیطان مولیست خود کجا نقل غریبی که از زبان ایرانی راست گو شنیده بودیم نوشته
می آید روزی در اصفهان یکی از باطل مذهبان بحضور سنی پاک اعتقاد در جناب حضرت خلفای راشدین حرفی مناسب حال خود گفت
آن عزیز حمیت اسلام بغضب آمده خنجری بحلقوم او زد و او را باب خنجر بیباک از نجاست پاک نمود غوغا از حاضران بر خاست آخر او را گرفته
پیش شاه عباس آوردند شاه اول بقاضی و بعد از آن بصدر سپرد و در باب تحقیق مبالغه بسیار نمود چون قتل بر او ثابت شد اشاره بقصاص

بدله چیچی

رفت یکی از بزرگان جنگی سیرت شفیع شد و شفاعت قبول نیفتاد و آن یکه جوان بجنگ ایستاد بفضل الهی بر فوج باطل کوش غالب آمد و هنگام شب
از شهر بدر رفته بمحمد خان والی روم پیوست و در آنجا مکرم تر شد هر کسیکه حق میکند از برای حق نمیکند بلکه بهر جاه عزت است و حق یاور اوست **فرد**
این سعادت بزور بازو نیست * تا نبخشد خدای بخشنده **رقعهٔ دیگر** برای دیوانی برهان پور شخصی با امانت مطلوب است الاهم فسلامتیم
رقعهٔ اخری مکرم خان در چه کار است با وجود اشتیاق زیارت حرمین شریفین توقف از چه راه اولی از این امر چیست **فرد** حج زیارت
کردن خانه بود * حج رب البیت مردانه بود * اللهم ارزقنا خیر آبر **رقعهٔ اخری** عبد الرحیم خان رحلت کرد دیندار متقی بود و از جگر
هم بهره تمام داشت روزی در حضور ایستاده بود و خنجر ولایتی در کمر داشت خوشم آمد گفتم که این خوشطرح است در جواب عرض کرد که نام
این به از طرح است پرسیدم چیست گفت رافضی کش گفتم در سرکار والا هم دو دسته بهمون طرح و نام تیار سازند از کمر آورده نذر کرد و عرض
نمود تا که آنها تیار شود و این تیار محقر در سرکار اشرف باشد ور رفته آداب بجا آورد احوال پسران او معروض دارد و بعنایت الله خان
بگوید تا بقدر هر یک رعایت کرده شود **رقعهٔ دیگر** خانجهان در گذشت انا لله و انا الیه راجعون سبحانه آدمی چه قدر غافلست و نفس
تا کجا غالب در این ایام صوبداری دکن میخواست و بچه دل گرمی آرزوی آن میکرد آدمی کار نفس بدتر از این است **ابیات** گشتن او
کار عقل و هوش نیست * شیر باطن سخرهٔ خرگوش نیست * عالمی را لقمه کرد و در کشید * معده اش نعره زنان هل من مزید * قوت از حق
خواهم و توفیق لاف * تا بسوزن بر کنم این کوه قاف * او تعالی کراهت کند و ازین روزهای بخشد بحرمت محمد و آل محمد **رقعهٔ اخری**
از عریضه واضح شد که بمیامن نبیرا رسید الحمد لله علی ذلک هزاری ذات هزار سوار و تا بنیان اضافه باید داد و خلعت و شمشیر و اسپ
و فیل ارسال باید کرد و برای همراهیان اضافه تجویز نمود و آورد از من شمرده مسرور ساخت و وکیل را هم اگر رعایت ضرور باشد باید
کرد نعم المولی و نعم الوکیل **رقعهٔ دیگر** از عریضه فرزند زاده عظیم ظاهر شد که همین پور خلافت نسبی از آن نور چشم آزرده شده اند عجب که
از محبوبه پر شیر رنجیده خاطر شوند حسب الحکم در جناب ایشان باید نوشت در بارهٔ عفو ا نام که فی الواقع نیت عرضداشت نمود العذر
عند الکریم مقبول **رقعهٔ اخری** فرزندزاده‌های سعادتمند از ما رخصت شده اند اگر سبحانه عالیجاه هم بروند و رخصت شوند بهتر است
فرد بهمواری ادب کن خصم سرکش را که خاکستر * بنرمی زیر دست خویش گرداند آتش را * این همواره سرکار که از جناب اعلی حضرت شاه
شاه زاده رخصت شده طرفی راهی شده بجانب برادر بزرگ میرفت هر قدر که ایشان میگویند از نیجانب انکسار بظهور میرسید اگرچه در آن وقت
این موقع خوش نمی آمد اما الحال خوب فهمیده نوازش حق سبحانه تعالی بطفیل همون دید **رقعهٔ اخری** مرحمت خان امروز بسیار
لباس فاخره پوشیده بحضور آماده بود و دامن جامه آنقدر دراز میداشت که پا بنظر نمی آمد بجز مخان فرمودیم که از دامن آن کوته عقل و گرد
دور کند امروز الفت بالباس شاید که خوب نباشد رنگ و بوی زیب زنان باشد زر و روئی هم بگوید که آنچه در حضور دستور دامن شده
همین قدر مقرر کنند و الا قدم در غسلخانه نگذارد و حرفهای دیگر نیز موافق مقام بطریق موعظه بگوش او بخواند **رقعهٔ اخری** ما که پان نمیخوریم این کارخانه
هنگ دیگر پیدا کرده آبدار خانه هم با آب و تاب نیست هوشیاری و خبررسی داروغه مقتضی آن است که همه جا همه وقت کارخانجات
معده خود متوزک و آراسته دارد و تا وقت کار مجرای او شود درست مزاج و پاکیزگی طبعش بر ما ظاهر گردد و هم مردم شناسش و دیده
دولت خدا داد معلوم نمایند هیهات هیهات دعوی فقر و انیمه مباهات حقا بحساب ما السراب و رب الارباب **رقعهٔ اخری**
سوانح امجین شب از نظر گذشت وزیر خان دیوان شما بعالم بالا رفت جوهر انسانی و کاردانی داشت حالا میرزا نیاز آینه استحقاق

دیوانی دار و باو باید داد و کالا میر عبدالوهاب نیز مخفی نیست که بدست محمد علیخان خانسامان و دیوان بیجاپور بود پیری و صد عیب ما
فریفته حسن دیانت و جوهر الشانیم رقعهٔ اخری بسی آفندوی مدارالمهام حسب الحکم قضا امضا الفرزند عالیجاه قلمی نماید که از بوستهٔ
نیکنام خان بعرض رسید شما بر سلسلهٔ میران دیوان قدیم خود را برآورده فهم و ذکاء رسا دارید مختار اید حالا با فضایل خان و میرهادی نیز و نماید
عنایت الله خان را واسطة المطالب ایشان کرده ایم بیاد داشته باشند که کوکلتاش در حین نظامت دکن و روح الله خان هنگام صوبه داری
حیدرآباد و منصب بعضی از ایهای نامناسب شده بودند صلحیه چندی معاتب داشتم آخر نظر بر قدم خدمت با آنها ساختم از زبان اعلیحضرت شنیده ام
که عرش آشیانی اکبر بادشاه روزی سفر مود که تودرمل برای تقییر و تطهیر امور ملک و مال شعور تمام دارد اما غرورش خوش نمی آید ابوالفضل با او بد بود
شکایت گونه عرض نمود جواب یافت که تو اختر را نمیتوان انداخت لهذا با آدم کار چار ناچار باید ساخت **فرد** خدای را است مسلم بزرگی و الطاف بد
که جرم بیند و نان برقرار میدارد خان جهان چه ادا ها با ما نکرد اما النظر بر حقوق دیرینه او چشم می پوشیدم که گفته اند متابعت حق نباید بود قدیمی اگر
بیندیش و با اخلاص مثل طلا خوب است و اگر این هر دو صفت ندارد و کار نباید داد و از ناج نفقه محروم نباید ساخت الیوقت هر چه بخاطر آید گفتم معذور دارید
رقعهٔ اخری بسی هدایت الله خان ازین رقم بگوید که ابیات در بیابانی که قبله آوارده کام بخش مرحمت میشود بخوانند نیبه **قطعه** گشتی
بد و دست خویش وز خرس خویش من چه وز زده ام چه نالم از دشمن خویش کس دشمن من نیست منم دشمن خویش ای وای من و دست من و دامن خویش
رقعهٔ اخری گرشته خدمت دادن کشتن غرباست و دیده و دانسته از عهده بازپرس آخرت برآمدن مشکل جاگیر نباید داد **مصرع** داد دادا و ز دست
بغفلت واداده سفارش کوتوال برای محالدشتن او مبالغه نوشته بودید شک افتاده مثل مشهور که چون سخن گفته آید قبول کردم چون مبالغه نمود
قسمه خورد و الیقین دانستم که دروغ است هر چه بظهور آید بزار آن حکمت و مصلحت در آن ودیعت نهاده است قدرت او ست دیده باید که ببیند از
دار العدالت داور حقیقی هیچ دولت سرمدی میشود و هیچکس از آسمان عزت بزمین ذلت نمی افتد ما دام که خوی بیباک گذاشته سالک راه انحراف
نگردد نادیده است کسی خانه نه بیند و ترا از دنیا و طالب چو بنده ترا ز مرگ و غافل عجب تر از آدمی **بیت** پر تو عمر چراغی است که در بزم وجود
به نسیم مژه بر هم زدن خاموش است اگرچه دنیا امروز واقع است اما خود حکایت خواهد شد غافل آنکه زاشده و دانشمند را رفته زیرا که
آئینه دار روی در شدست و شده را و روی در رفتن **فرد** فرصت از کف رفت دل کاری نکرد افسوس عمر بکاروان بگذشت و من در خواب
ماندم و اینجا من معتذر آرا شکوه با سعدالله خان خوب نبود سخنان مذکور تمهید رسانید روزی گفت شکر نعمت بندگان اعلیحضرت بر شما بسیار است
از کجا بیکبار رسانید خان مذکور را خوب جواب بود گفت الحق چنین است اما اول حسن مدعلما میشد الحال در دربار اعلیحضرت فرمودند فهم من فهم
رقعهٔ اخری اخراجات منصبیان بعرض رسید که در محاصره قلعه جنجی بر ذوالفقارخان غنیم لئیم هجوم آورده و رسد نمیرسید اگر کومک برسد کارش
از شدت بآسانی نبرسد بنام عمدة الملک فرمان دیگر بخط خاص زینت ترتیب یافت که ایشان خود را عاشق پسر میگویند حالا بر و عرصه
تنگ است در زود رسیدن تراخی و تساهل چرا دارید **بیت** ماک الموت مشابه بعثتی ام من یکی پیرزال محبتی ام مدعی شدن و دو
دعوای صادق بر آمدن دیگر چون بجائی گفته بودند که ما کاری لیت اگر مامور شدیم خواهند دید که ترکیب چه می باشد **مصرع** دیگر بجود نباز که
ترکی تمام شد **رقعهٔ دیگر** فرزند ارجمند فیروز بند قلعه برکنده و لول کند از اشقیای ضلالت پیوند گرفت الحمد لله کارهای آن نورالابصار
سزاوار تحسین و آفرین بسیار است و شمشیرخان هم بدستی کار خوب از آدم کاره آید برکندر را شمشیرکند موسوم کردیم یکی را گرفتن و دیگر پیدا
دعوی کردن خاصه عرض بیت المال عالمگیر است **بیت** کاسه چشم حریفان پر شد تا صدف قانع نشد پر در نشد

رقعه فرزند نامدار توسعت رو بعرض داشت قلمی کرده که این واقعه باقبال لایزال ابد اتصال نسبت نمیتواند که در پیش جناب کبریائی
پیمانهٔ این سریع الزوال را چه دخل و مجال انیمه از نامرادی انفعال آن ... برکمال شده و میشود غم نواله رقعه اخری بشاهزاده
محمد بیدار بخت قلمی نمایند که مداری خان عالم نمودن بالفاظ متین از بس مستحسن افتاد آفرین چنین است باید کلام الملوک ملوک الکلام و فعل الملوک
ملوک الافعال عبارت ازین است و نوکران بزدل و بیکار جان سپاه هند جانفشانی و تلاش خان زمان [illegible] لایق فرمان تحسین و آفرین
است و پسر شش هم [illegible] کار با اعتماد خود می فرماید چون از خارج پریشانی او بعرض رسید فرزند خان فیل منصب سی هزار روپیه
مساعده رسید هم [illegible] جاگیر که حاصل بمضایقه میشود اگر آن نور الابصار هم نظر بر اینکه با ایشان بسیار رو دیده و بقدر پانزده بیست هزار
روپیه نقد رعایت کنند بهتر است و در جلدوی حسن تردد آن کامگار آنچه مافی الضمیر است انشاء الله تعالی در اسرع الزمان بسمع
بظهور انجلا خواهد رسید خدا بر توفیقات شما بیفزاید مصرع کار با کارفرما است و تابی میدار رقعه اخری افتخار خان در ایام خدمت
خان امانی از خودش فطرتی [illegible] روزی حرف خوب بعرض کرد که هرگاه کسی بوسیلهٔ حسن و شعور منظور نظر بادشاهی میشود اهل حسد در انداختن
آن و بدنام ساختن او بقدر وسع نیکوشند با خودش با شرافت از رتبه می افتد بهر دو تقدیر ارباب کار را لا اعتبار [illegible]
والحفیظ گویان باید بود رقعه دیگر غلام محی الدین [illegible] گرد و در لشکر عالیجاه و کافی [illegible] ضرور است [illegible]
وانیها صورت اند [illegible] مرده شهوت اند [illegible] مزاج مختال [illegible] رقعه [illegible] خلافت
اجاره داد و [illegible] جاگیر خود بنوکران بادشاهی [illegible] منصب چه معنی دارد مصرع [illegible] گفته من شنیدم [illegible] اگر عذر [illegible]
کنند شاید اکرم الاکرمین [illegible] کنار [illegible] زیست [illegible] آواز بلند میگویم که ما را در احقاق حق و رفع تعدی [illegible] هیچکس
از فرزندان نیست [illegible] اعظم [illegible] سوداگر خاص که عبارت از [illegible] است [illegible] اخذ کرده [illegible] بدر شما
شکر الهی [illegible] باید که [illegible] فراوان است [illegible] بخورید [illegible] آنکس که خرید و بفروشند
رسم و آیین سلطنت نیست [illegible] غالب ایشان از [illegible] عبدالله خان [illegible] بی نام و نشان اطلاع یافته باشند
اگر از [illegible] خان زمان و شیخ نظام [illegible] تلاش کرده بودند و این حق ناشناس [illegible]
عرض شجاعت [illegible] بدکرد + آن بد [illegible] خود کرد به خدا عادل است که در مکافات آن کفران نعمت
روز بروز [illegible] غم خواهد بود [illegible] ستمگر که جفا بر ما کرد + بر گردن او بماند و بر ما بگذشت + رقعه اخری آن فرزند
کامگار یقین که [illegible] باشد اخبار آن آوارهٔ کوهی [illegible] زود طلب [illegible] که کجا رفته [illegible] فکر
کی توانم [illegible] تیر از کمان جسته و وقت از دست رفته چه باید کرد [illegible] مقدر [illegible] حکایت
گفت عیسی را یکی هوشیار سر + چیست در هستی ز جمله صعب تر + گفت آن صعب تر خشم خدا + تا از دوزخ همی لرزد چو ما + گفت
از خشم خدا چه بود امان + گفت ترک خشم خویش اندر جهان + رقعه اخری فرزند عالیجاه طلبی که در سرکار [illegible] الناس
پرگنه [illegible] طلب ایشان اگر خواهد [illegible] بمطالبه و نقد [illegible] جواهر و غیره محسوب خواهد شد [illegible]
سود اگر [illegible] اعلیحضرت زیاده [illegible] بادشاهزاده [illegible] ضابطه [illegible]
رقعه اخری خان فیروز جنگ [illegible] عیادت [illegible]

سیادت خان را انیابتاً فرستادیم تا چشم بابینند و اظهار مافی الضمیر کنند از میوهٔ نورس که اینجا بهم میرسد انگور است اما الماسی یونانی که برای آن
عمده مخلصان مزاج ایشان مضر میگویند تاهم برخود ناگوار کردیم انشاء الله تعالی و تقدس بعد صحت کامل و شفای عاجل یکجا بخوریم فهمیده یا رب این
آرزوی من چه خوش است + تو بدین آرزو مرا برسان + بالجمله چون عالمگیر بیمار شد شاهزاده محمد اعظم شاه بیستم ذیقعده بصوبه داری
مالوه دستوری یافته بود حالت بادشاه را از بیماری سقیم دیده نظر بر فساد داشته سیر فت بیست و هشتم ذیقعده بوقت صبح جمعه عالمگیر در گذشت اعظم شاه
هنگام شام آنروز هفت کروه ایلغار نموده باحمدنگر رسیده عالمگیر را تجهیز و تکفین نموده و محمد کام بخش خبر رحلت عالمگیر شنیده از پیش اسکرن
ایلغار نموده به بیجاپور رسید چه عالمگیر قبل از رحلت چند ساعت وصیت کرده بود که بادشاهزادگان بدین نوع عمل نمایند و بعد عالمگیر وفات او اگر
شاهزاده شاه عالم بهادر شاه از کابل تا نزدیکی اکبرآباد و شاهزاده محمد اعظم شاه از اکبرآباد تا دریای بهنرا که در دکن مشهور است و شاهزاده
محمد کام بخش در بیجاپور بکامرانی نمایند و فتنه و نزاع فیمابین نجویند بالجمله محمد اعظم شاه بعد تجهیز و تکفین علیین مکانی یعنی عالمگیر دهم ذیحجه عید الضحی
روز سه شنبه بر تخت سلطنت جلوس نمود و هر یک پسران و امیران خویش را باضافهٔ منصب و خطاب سرافراز ساخت چون بدست چیزی
نداشت بشیرین زبانی و چاپلوسی اجرای کار میخواست و بر بلادران پادشاهی چندان اعتماد نداشت و کم کسی را از مساعده و انعام
بهره ور گردانید و برادران را بخفت و سبکی عقل یاد نمود و در شجاعت و دلاوری هم ترازوی خویش نمیدید و بهای کلان و خورد برادر
احمدنگر گذاشت و با تمام بهیر و بنگاه روانه هندوستان گشت و میگفت که جنگ توپخانه بازی کودکان است سوای شمشیر بحربه دیگر
دست نباید برد و همین بابن چوبدستی سرکچی بنگ شاهی مدار بانه الف آلهی که در دست دارم انکار بردار یعنی بهادر شاه را میزنیم
امرای دکنی مثل سرافراز خان و مرزا راسے کانهو وغیره از اعظم شاه جدا شده بکام بخش پیوستند و برخی مثل اندرسنگه راتهور وغیره راه
وطن خود ها گرفتند و بعضی فرار شده دست بتاراج ملک دراز کردند بالجمله شاهزاده بیدار بخت ابن اعظم شاه از احمدآباد گجرات آمده بود
مقدمه فوج اعظم شاه شد و در نواحی شش کروه ازتر در رسید و شاهزاده عظیم الشان ابن بهادر شاه که حسب الحکم و طلب عالمگیر بادشاه
از بنگاله روانه حضور شده پسر خود و فرخ سیر را در آنجا گذاشته در اثنای خبر رحلت عالمگیر شنیده افواج اکثر قریب هفتاد هزار سوار فراهم آورده
باکبرآباد رسید و مختار خان ناظم آنجا را که دخترش در حباله نکاح بیدار بخت بود با افتخار خان پسرش نظر بند کرد و خانه اش را ضبط نمود
و قلعه اکبرآباد را محاصره نمود باقیخان قلعه دار متحصن شد و گفت که بهادر شاه از کابل و همین شب اعظم شاه از دکن می آیند هر کسکه بسلطنت
مستقل خواهد شد قلعه او را باشد فوج عظیم الشان دست از محاصره قلعه باز داشتند اعظم شاه ذوالفقار خان و خان زمان و خان
عالم دکنی و راجه دلیپ رام سنگه بوندیله و راجه چترسال وغیره پانزده امرا را با جمعیت هفت هزار سوار در مقدمه پیش بیدار بخت
فرستاد و راجه ساهو ابن سنبها ابن سیوا که در عهد عالمگیر نظر بند و باز حواله نصرت جنگ شده بود صریح رخصت و اذن او را
صلاح ندید با بشارهٔ اعظم شاه از نزدیکی دوراهه با چندی مردم از رفقای خویش فرار نموده راه ملک دکن گرفته پیشه غارتگری
گرفت و جمعی فراوان بهم رسانیده بیرون شهر اورنگ آباد بر پوره جات دست تعدی دراز کرد و ذوالفقار خان به بیدار بخت
پیوست اعظم شاه بکوچهای متواتر بسر چنبل رسید و گوپال قانونگوی آنجا را که غروری داشت بقتل رسانید و لشکر بیدار بخت
که در بلاسپچه رسیده بود از حرارت هوا و باستان و سلی آبی یک پیمانه [illegible] بمبلغ یازده روپیه بدشواری
میسر [illegible] و گرانی غله [illegible] برادران عظیم الشان از اکبرآباد و محتشم خان را جمعیت [illegible] تعیین نمود و او در دهولپور

رسیده گذرگاه گور کهنه بند و ساخت بیدار بخت در گوالیار رسیده بهیرو بنگاه را در آنجا گذاشته برهبری زمینداران از گذرگاه دهولپور
دریای چنبل را پایاب عبور نمود محتشم خان شبا شب گریخته باکبرآباد پیش عظیم الشان رفت و بیدار بخت در دهولپور رسیده انتظار اعظم شاه
در خلال اینحوال بگوالیار رسیده بهیر و بنگاه با بیگم صاحبه و مرحوم محال و امیر الامرا اسد خان را در آنجا گذاشته روانه پیشتر شد چنبل را عبور نمود
بیدار بخت و ذو الفقار خان بخدمت پیوستند هرگاه خبر رحلت عالمگیر در پشاور بست و نهم ذیحجه بهادر شاه استماع یافت پنجم محرم با فوجیکه
در رکاب بود کوچ فرمود و نهم محرم بر دریای اتک رسید حکم پل بستن پیشتر شده بود فی الفور عبور اتک نمود و دریای جهلم و چناب را بر پل
کشتی عبور کرده در نواح لاهور رسید منعم خان نائب صوبه آنجا بخدمت پیوست و خزانه لاهور را پیشکش نمود بهادر شاه دریای راوی را
پل بسته بگذشت و شاهزاده معز الدین با فوج شایسته از ملتان بخدمت پیوست بهادر شاه با شصت هزار سوار بست و پنجم صفر بشاهجهان آباد
رسید عرایض شاهزاده عظیم الشان در سرعت سیر بنظر گذشت بهادر شاه در رفتن شتاب کرده بمتهرا رسیده و باعظم شاه نوشت که
بعنایت الهی از آبا و اجداد و اجداد و ممالکی وسیع که متضمن چندین سلطنت است رسیده مناسب آن است که باهم شمشیر از میان
برنیاریم و ملک را باهم قسمت نمائیم هر چند که زمین برادر بزرگ ام اما اختیار قسمت بشما واگذاشته ام آن مشهور بمعرور یعنی اعظم شاه در جواب
گفت که عنقریب جواب انمقدمه خود آمده میدهم بهادر شاه ناچار منعم خان را نزد باقیخان قلعدار اکبرآباد فرستاد تا او را مشمول عنایات
ساخته بیارد یازدهم ربیع الاول بهادر شاه بباغ دهره نزول فرموده شاهزاده محمد عظیم الشان بخدمت پیوست قریب یک لکه و پنجاه
هزار سوار جمع گردید و منعم خان مع باقیخان قلعدار بخدمت پیوست پانزدهم ربیع الاول بهادر شاه جاجو را دست چپ گذاشته هفتم
ماه مذکور افواج را آراسته روانه جنگ شد بعرض بهادر شاه رسید که محمد اعظم شاه عزیمت اکبرآباد میدارد و بهادر شاه بتعجیل متوجه جاجو شد
در خلال اینحوال بعرض رسید که محمد اعظم شاه از جاجو بمسافه دو کروه رسیده شاهزاده عظیم الشان بسرعت تمام صف آراسته بهادر شاه
شاهزادگان دیگر را بکمک عظیم الشان تعیین فرمود و فوج عظیم شاه پیشتر بنه بهادر شاه که متصل جاجو ایستاده بود ریختند رستم دلخان که برای
حفاظت بنگاه تعیین بود کاری پیش نبرد فوج اعظم شاه بغارت و تاراج مشغول شدند درین اثنا فوج عظیم الشان نمودار گشت ذو الفقار خان
بمقابله شتافت فوجیکه بتاراج مشغول بود همراه ذو الفقار خان نرفت سررشته تدبیر از دست رفت سرداران متفق شده راو دلیپ بندیله و
رام سنگه هاره و خانعالم و منور خان که در مقدمه بیدار بخت و ذو الفقار خان بودند حسب تاکیدات اعظم شاه و اشاره نصرت جنگ ذو الفقار خان
انتظار فراهم آمدن جماعه متفرقه نکشیده بمقابله فوج عظیم الشان روانه شد راو دلیپ بتعجیل فیل سواری خود را نزد یک فیل بازخان افغان
که هراول عظیم الشان بود رسانید و جنگی رستمانه کرد از شلک توپخانه گوله تنبورک بر زنخ راو دلیپ رسید و از عقب پشت بگذشت راو دلیپ
بقتل رسید و همچنین خانعالم و منور خان و کنی فیل خود را متصل شاهزاده عظیم الشان رسانید و نیزه بر شاهزاده انداخت امیریکه
در خواصی عظیم الشان بود پای خود را سپر عظیم الشان نمود نیزه بران خواص رسید عظیم الشان از تیر کار خانعالم را انجام کرد و دیگر
رام سنگه هاره و غیره مردانه بقتل رسیدند و همچنین دیگران داد مردانگی داده خسته و کشته شدند نصرت جنگ ذو الفقار خان دل از
دست داده از عرصه جنگ فیل را بتعجیل رانده عقب سواری اعظم شاه در ر رفته ایستاده شد تزلزل عظیم در فوج اعظم شاه
رو داد و باد تند در لشکر اعظم شاه وزیدن گرفت از افراط گرد و غبار جهان در چشم عالمیان تیره و تار گشت درین اثنا
هراول عظیم الشان بازخان نام زخمی شد دیگر امیران هراولی پای ثبات مستحکم گردید و تیراندازان گرد و غبار را چنانکه خواه

در فوج بهادر شاه ملحق شد آنا چنان احتراز نیافت بالجمله چون خبر قتل امرا و فرار ذوالفقار خان باعظم شاه رسید بپای همت در عرصه گاه
رزم افشرده سر قدم پیش میگذاشت عظیم الشان همراه بهادر شاه طالب کومک میبود بهادر شاه هر دم سپاه تازه بکمک عظیم الشان
میفرستاد و هر ساعت سپاه اعظم شاه قلیل و اندک میشد بیدار بخت و والاجاه پسران اعظم شاه مردانه بکوشیدند و بقتل رسیدند محمد اعظم شاه
خبر قتل پسران شنیده بر سپاه دشمن زد و بقتل رسید و این واقعه در سنه یکهزار و یکصد و نوزده هجری در ماه ربیع الاول اتفاق افتاد بالجمله
بهادر شاه ظفر یافت و ذوالفقار خان که عقب سواری اعظم شاه سراسیمه ایستاده بود بعد انفصال هنگامه رزم بگوالیار پیش پدر خود امیرالامرا
اسد خان رفت عالمی در آن رزم تلف شد اسپ و فیل بسیار در آن رزم بکار آمد زیاده از دو هزار سوار در آن معرکه بقتل رسیدند
و بهادر شاه بعد از دو روز باکبرآباد شتافت و قرار بود که عالمگیر را خلد مکانی نوشته و در باغ دهره آنفصل اکبرآباد بر تخت سلطنت نشست و
خود را بخطاب ابوالمظفر قطب الدین محمد معظم بهادر شاه عالم بادشاه غازی مخاطب ساخت مصرع جلوس جلوه
ظل الٰهی بود تاریخ جلوس اوست بافزونی یکعدد و بالجمله در سنه یکهزار و یکصد و نوزده هجری بر تخت سلطنت نشست امیرالامرا اسد خان
با پسرش ذوالفقار خان از گوالیار بدرگاه آمد و بخطاب آصف الدوله و خدمت وکالت و ذوالفقار خان بخدمت امیرالامرائی بخشی الممالک
افتخار یافتند و هر چهار شاهزادگان اول ایشان محمد معزالدین بخطاب جهاندار شاه بهادر و عظیم محمد عظیم الشان بهادر و رفیع القدر و
رفیع الشان بهادر و خجسته اختر جهان شاه بهادر سرافراز گشتند و هر یکی از شاهزادگان از اصل و اضافه بمنصب سی هزاری و بیست هزار
سوار ممتاز شدند و منعم خان بخطاب خانخانان بهادر ظفر جنگ و منصب وزارت رسید و یک کرور روپیه انعام یافت و هر یک بدستور
بخطابات و انعامات سرافراز شدند حسن علیخان و حسین علیخان پسران سید عبدالله خان بارهه اولین بمنصب چهار هزاری و دومی
بمنصب سه هزاری و جی سنگه برادر خورد راجه جی سنگه کچهواهه و راجه جی سنگه پسر راجه مان سنگه راتهور بمناصب سه هزاری سرافراز
گشتند و در خلال احوال اودی پوری مادر کام بخش محل عالمگیر از رحلت عالمگیر و جدائی پسر و کشته شدن اعظم شاه که بفرزندی خود
گرفته بود از فرط غم درگذشت اسد خان را با بیگم زوجه اعظم شاه بتقریب نظم و نسق شاهجهان آباد رخصت نمود و او را صوبه
لاهور داد و نیابت صوبه لاهور از طرف اسد خان بمنعم خان پسر امیر خان مقرر گشت و نیابت اسد خان به پسرش
ذوالفقار خان تفویض نمود و تیغ بهادر را از اختفا بر آورد گویند تا نانک در عهد سلطنت عالمگیر بادشاه اسیر شده بحضور آمد و بقتل رسید و
چون بهادر شاه بسلطنت نشست سجاده نشین گرو حسب الحکم بملازمت پیوست و دریافت شد که طریقه فقر و درویشی ندارد و غرور سپه گری
در سر دارد و شهباز خان از اله آباد بخدمت پیوست و بخطاب پدرش خانجهان بهادر و اضافه منصب سرافراز گشت اودی سنگه زمیندار اورچهه قلعدار اودیپور
در آمد و مال جهاله قلعدار برناله و رام چند قلعدار ستاره و بر سپهدی قلعداران دیگر قلاع را احوال مهمات نموده از دکن خاسته بعضی بحضور آمدند و برخی بوطن خود باز رفتند
بهادر شاه حکم کرد که تا مقرر شدن صوبه دار دکن رستم خان دکنی از آن دیار خبردار باشد و غازی الدین خان طلب حضور شد او قبول نکرد و درخواست
صوبه داری دکن نمود پذیرا نشد فرمان رفت که بصوبه داری احمدآباد گجرات رود غازی الدین خان بحیل میگذرانید پسرش
چین قلیچ خان و محمد امین خان از دکن بخدمت بادشاه آمدند چین قلیچ خان بنظامت اوده و محمد امین خان بصوبه داری مرادآباد
سنبهل رسیدند در بارگاه بهادر شاه افواج بسیار فراهم آمد و خزانه عهد عالمگیر بتصرف در آمد بسیاری از امرا طلبدار جاگیر و تنخواه ماندند
منعم خان خانخانان تدبیری انگیخت و عرض نمود که ملک وطن راجپوتان بتصرف والا آورده بامرا قسمت نموده متوجه دکن باید شد

فرار سپاه اعظم شاه از سپاه بهادر شاه و قتل عظیم شاه
اول بقتل رسیدن پسران اعظم شاه و بعد خود اعظم شاه
جلوس بهادر شاه بعد فتح و جلوس
رفتن کام بخش بجانب دکن

بهادرشاه بدین عزیمت از اکبرآباد در سنه احد جلوسی باجمیر شتافت و زیارت حضرت خواجه معین الدین چشتی نمود اجمیر را
از راجه جی سنگه و برادرش بجی سنگه و بعد فوت جسونت سنگه راتهور جوده پور را انتزاع نموده بجاگیر امیران داد و بممالک رانا شتافت
راجه ساهو که از نزد محمد اعظم شاه برخاسته بدکن رفته بود در ان ملک فساد انگیخت چه پور دجات اورنگ آباد را آتش داده بسوخت
و غارت کرد و بتحصیل مالگذاری و مال پرداخت در خلال این حال بعرض بادشاه رسید که کام بخش قلعه داکن را قهراً گشوده
گلبرگه را متصرف شد و بحیدرآباد رسید و قلعه گولکنده را محاصره نمود و غازی الدین خان که بگجرات نرفته بود با دیگر امرا با کام بخش
متفق است بهادرشاه عزم رانا بر وقت دیگر موقوف داشته متوجه دکن شد و بمالوه رسید چون اجمیر و جوده پور وطن جی سنگه
و جسونت سنگه بتصرف راجپوتان نماند تا فوجها نگاهداشته برکاب حاضر باشند برخاسته باوطان خویش رفتند بهادرشاه به اسدخان
نوشت که از شاهجهان آباد و باکبرآباد آمده راجپوتان را استمالت سازد و خود عبور دریای نربده نموده گرانی غله و کاه و بسیار واقع شد جماعه
کثیر از لشکر و بنگاه فراوان برخاسته راه شاهجهان آباد و اکبرآباد گرفتند بهادر درین اثنا بعرض رسید که راجه های کچهواهه و راتهور با رانا
متفق شده افواج بدیار خود جهت تاختن بادشاهی فرستاده اند چنانچه که حسین خان فوجدار اجمیر با مخالفان حرکت مذبوحی کرده و
محراب خان فوجدار جودهپور جنگ جابارا گذاشته باز رفتند راجپوتان مستقل گشتند و باغوای رانا اراده باطل دارند بهادرشاه مکرر به اسدخان
نوشت به تنبیه راجپوتان پردازد و خود بدولت از برهان پور براه ملک برار متوجه حیدرآباد جهت تادیب کام بخش گردید جماعه که کام بخش
فراهم آورده بود از آمد آمد بهادرشاه از وی جدا شدند کام بخش با سه چهار هزار سوار باستقلال سنگر زانیدند تا آنکه بهادرشاه نزدیک رسید
و بکام بخش نوشت که والد بزرگ شما ملک بیجاپور داده بود با حیدرآباد نیز بشما تسلیم نمودیم باید که نزاع نکنید کام بخش نرفت و با جماعه
قلیل صف قتال بیاراست سپاه بهادرشاه او را زخمی بر فیل اسیر کرده نزد بهادرشاه آوردند بهادرشاه او را بدید و بگریست و جراحان
طلبید که زخمهایش را ببندند کام بخش به بستن زخمها راضی نشد بهادرشاه از شفقت بگفت که نمی خواستم که شما را اینچنین ببینم گفت عنایت
کرم می فرمایید لیکن من اگر باین وضع نمی آمدم شما را چه روی می نمودم جهان شاه گفت صاحب چرا راضی بصلح نشدند گفت با خطا گردم شما نیز با
برادران خود اینچنین نخواهند کرد بیمار حال تا سه پهر بر بستر افتاده ماند و نگذاشت که زخمها ببندند و آه و ناله اصلا نکرد و آخر شب درگذشت
بالجمله بهادرشاه بعد از اتمام هنگامه کام بخش از دکن بنابر تنبیه نانک گروه سرداران سکهان که از مور و ملخ زیاده فراهم آمده بودند متوجه
لاهور شد و فوجی بسرگروهی سلطان قلیخان بمقدمه روان ساخت سکهان بعد تاراج سرهند و استیصال مساجد و مقابر و رسانیدن سربازند
و سجال سکنه آنجا ایذای متنوعه رسانیدند سلطان قلیخان از پانی پت پیشتر رفت سکهان رزمی صعب کردند و بهزیمت رفتند سلطان
قلیخان ظفر یافت بهادرشاه بنواح شاهجهان آباد گذشته بسلطان قلیخان پیوست و در شاه دهوره نزول فرمود بارش کننده بهار نسبت
روعیدا و چندانکه تا یکماه و چندروز آفتاب از سحاب برآمد گرانی غله بمرتبه اتم رسید آرد گندم مطلق نایاب و برنج برنج بدست می آمد و در
تلاش نخود مردم از خود سیر رفته یا یافته هیچ میکشتند اسپان طحاق و مختشر شدند دیگر بار پایان از بی علفی الف دار خشک و لاغر گشتند و بصحرای
عدم شتافتند لشکریان در بارگی و لای از زندگی خود بیزار از روزیکه باران رحمت زحمت کمتر داد و سلطنتی متوقف شد لشکریان بالا توقف
باشند نزد انیان از اردو پیش از لقا ابرد کوچ برآمدند به فاصله چند گروه برزمین مرتفع خیمه زدند نانک که با جمعیت سکهان فرصت یافته
در لوهه گده با داد و منزل گزیده بود بتاخت و تاراج پرداخت روزی بر فوج خانخانان که مقدمه سپاه بادشاه بود ریخت و رزمی صعب نمود و

قریب بود که فوج خانخانان منهزم شود ناگاه رستم دل خان چون بلای ناگهانی خود را بر مخالفان زد و متهوران را بتشنیع ترین وجهی منهزم نموده گریخته
پناه بردند خانخانان بمحاصره آن پرداخت تا تنگ مجال بمقاومت آنجا ندیده بفراری درخزید با هوس او بسیر اسیرانش بدست سپاه ظفر خان با قتل
و غنیمت بسیار و قوت لشکریان شد درین اثنا منعم خان خانخانان در گذشت و سراغی از مخالفان پیدا نشد. و در آن وقت یورش سکهان
بر طرف شد اما در عهد سلطنت فرخ سیر باز سر بر افراشتند چنانچه در سلطنت محمد فرخ سیر شمه از آن مرقوم شد. بالجمله بهادر شاه بلاهور مراجعت
نمود و حکم فرمود که هنودان موی سر تراشند چه سکهان ریش دراز میدارند و از آن دیگر هنودان خصوص در ضلع لاهور هم ریش میداشتند پس
تفرقه در هنود و مسلمان یک بیک معلوم نمی شد لهذا فرامین ریش تراشی هنودان در ممالک محروسه فرستاد و تیاری جشن جلوس نمود و خیمه دل بادل
که در عهد شاهجهان بادشاه تیار شده بود حکم بنصب آن فرمود آن در عرصه چند ماه ایستاده شد و چشم نظارگیان در تماشایش خیره گشت بهادر شاه
در آن خیمه جشن عظیم نمود و چهار شاهزاده معز الدین جهاندار شاه و محمد عظیم الشان و خجسته اختر جهان شاه و رفیع القدر رفیع الشان و پسران
ایشان و وزرا و امرا از خورد و بزرگ بنوازش و عطایای بادشاهانه از نقد و جاگیر و خلاع فاخره و جواهر ثمین سرافراز گشتند و هنگامه جشن تا
چند روز برپا ماند بعد از انفراغ نشاط جشن در مزاج بادشاه اختلال راه یافت اول در باب کشتن سگان از اردو و شهر حکم فرمود هنگامه سگ کشی بلند
شد روز جمعه بنا بر نماز بجامع لاهور رفت و در آنجا وقت خواندن خطبه بر خطیبی وارد گیر و دار داشت ملایان پنجاب آن روز یورش سخت
در میان آوردند سنگ و خشت از هر کنار ریختند بالآخر بعضی در قلعه گوالیار و اکثرے در لاهور محبوس گشتند و گویند که بهادر شاه میخواست
که مذهب تشیع را رواج دهد درین اثنا بیمار شد. و در عرصه سه چهار روز در گذشت مدت سلطنتش پنجسال بود بعد از وی چهار پسرانش یعنی
معز الدین جهاندار شاه و محمد عظیم الشان و خجسته اختر جهان شاه و رفیع القدر رفیع الشان بدعوی سلطنت برخاستند شیخ یار محمد ملازم نواب
امین الدوله مولف انشار قلندر که در آن واقعه حاضر بود مینویسد که امین الدوله و دیگر مشیران شاهزاده عظیم الشان بعرض رسانیدند
که ذوالفقار خان سر مخالفت میدارد و از تجهیز و تکفین بادشاه فراغت کرده میخواهد که کلال بار بیرون زند و اکنون که جریده است او را
دستگیر باید کرد عظیم الشان قبول نکرد و ذوالفقار خان بخیمه خود رفت و از آنجا پیش شاهزاده معز الدین شتافت و با جهاندار شاه عهد و پیمان
در اتفاق موکد گردانید آنگاه شاهزاده خجسته اختر و رفیع القدر با معز الدین جهاندار شاه متفق ساخت هر سه برادران باتفاق یکدیگر با محمد عظیم الشان
صف قتال بیاراستند جنگ توپ و بان آغاز شد و آن تا هفت روز کشید امین الدوله و نعمت الله خان و عزیز خان و راجه دیابهادر
و الله یار خان و عمر خان و غیره عرض نمودند که فرمان شود مخالفان را بیک حمله منهزم گردانیم شاهزاده عظیم الشان فرمود که اندک باشید
تامل عظیم الشان بنا بر آن بوده که خزینه پیشش بسیار است و چون امن جات و بنجاره بسبب تکفل ارزانی نمایند شده اند و مخالفان مفلس اند عنقریب لشکر
آنها بعلت گرانی غله از گرسنگی هلاک خواهند شد پس توقف نیک میدانست و یکچشم بر آبادان مرزا محمد رفیع سربلند خان که در موضع تهتی نواح
کوره بالشکر آراسته استقامت داشت و بداو و بهش باسپاه بحیلی و اساک می ورزید بالجمله ذوالفقار خان با فوج هر سه شاهزاده لقایانعمله
قریب توپهای کلان که از قلعه لاهور آورده بودند فراز پراو نصب کرده زیریش گوله ها نمود بعضی سی و چهار تا و کری کم که از آن تنگر دار
میباید رخ عظیم الشان تنزل شد و راه لاهور که دا بود بطریق هزیمت عزیمت کردن میخواستند امیران بزرگ تنگدل شده باز عرض کردند که
اگر حکم شود بر مخالفان بریزیم عظیم الشان همان فرمود که اندک باشند با وجود آن دلیران لشکر بحکم شاهزاده خود را از خشم بر خصم زدند و اعدا را
شکسته بهیر شاهزاده و توپها بدست آوردند آخر زمان هم شاهزاده بے نصیب را توفیق حرکت رفیق نشد و کسی را مدد و پشتیبانی فرستاد

ملک بعضی سرداران که قدم جرات بکمال پیشینیان گذاشتن میخواستند قراولان فرستاده آنها را از پیش قدمی منع فرموده چون ذوالفقار خان
دید که احدی بعد از این اجل گرفتگان نمی آید با فوج کثیر بر سر آنها ریخت و بسیاری را بقتل رسانید و بقیة السیف راه های هزیمت گشتند
همراه عظیم الشان هفتاد و هشت هزار سوار بود آن زمان تخمینه از ده هزار سوار باقی نماند وقت شام عظیم الشان بخیمه داخل شد گوله های
توپ بدستور در بارش بود و از لشکر هر کسیکه بود در فکر رفتن سرگرم بود مگر چندی از روشناسان با منتظر جان دادن بودند تمام شب بیداری
و بدعا و گریه و زاری گذشت روز هفتم صبح عظیم الشان بر فیل سوار شد نعمت الله خان با ده هزار سوار تنها و راجه رام سنگه
تقریبا هزار سوار و حقیر یعنی امین الدوله شیخ یارمحمد پسر عنایت الله خان و واسع علیخان و چندی دیگر بهمه جهت دو هزار سوار
همراه رکاب عظیم الشان بودند که بر ریگ [illegible] رسید آن روز باد تند بروی عظیم الشان وزیدن گرفت ریگ آب راوی در چشم مردم
خلیدن و غبار مانع چشم گشادن شد غیر از آواز توپ بگوش نمی رسید جابجا اوباش [illegible] لشکر مخالف بعزم تاراج خزاین [illegible]
تیرباران کردند از طرف هم سپاه شاهزاده چشم پوشیده [illegible] دست کشادند [illegible] از پیش [illegible] در این اثنا گوله زنبورکه
بر سکه بر فیل سواری عظیم الشان رسید تکیه آتش گرفت شاهزاده آن بالش را بر زمین انداخت امین الدوله گوید که رسیدم خیر است فرمود
که بخیر گذشت چون شاهزاده را باین حال دیدم گریه و فغان بنیاد نهادم شاهزاده فرمود که اینقدر بیصبری چرا عرض کردم که گشتی عافیت مراد
من تباه شد اگر فغان نکنم چه کنم هر چند در باب [illegible] و تعجیل عرض کردم غیر از اندک باشد از زبان نه برآمد تقدیر همین بود که شاه الحال صلاح
چنان است که خود بدولت بر اسپ سوار شوند و در ملک بنگاله مرشدزاده یعنی محمد فرخ سیر و در دیار دکن داود خان پنی از فدویان
سرکار است هر جا که بخاطر نگار برسد رسیده اسباب جنگ فراهم آورده متوجه تدارک شوند فرمود که از اشکوه و محمد شجاع هزیمت چه گرفته
اگر سلطنت مقدر است بمصداق آیت کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة فتح یافتن بعید نیست امین الدوله گوید بعد اندک فرصت مرتبه دوم
عرض کردم که حالا همین هیبت و دو سوار همراه مانده اند دیگر همه بار رفتند فرمود که ده سوار همراه باشند که بر معزالدین بتازیم و شما
با دوازده سوار بمقابله خجسته اختر روان شوند بدل گفتم زهی تدبیر ناگاه دوستی از آن میان گفت که اینک راه بنگاله بگیرم می باید گفتم که
شاهزاده زنده است نتوانم گذاشت در این اثنا گوله توپ بر خرطوم فیل سواری شاهزاده رسید روی از میدان بر گردانیده
بقدم گریز بطرف آب راوی روان کردند فیلبانان بر زمین افتاد نیلال خان بودی که در خواصی بود در ریسمان فیل گرفته بزیر آمد و پیاده شده برفت
فیل بسرعت میرفت که گرد باد بگردش نمیتواند رسید اسپان سواری با مردم هر چند پاشنه کوب میکردیم دورتر میماندند ناگاه فیل از ساحل
بلند خود را در آب راوی انداخت و بگرداب افتاد و فرو رفت و غرق شد چون بر آنجا رسیدیم دیدیم که گل و لای [illegible] بالا می آمد
معلوم شد که فیل معه شاهزاده غرق گردید بالجمله چون کار شاهزاده عظیم الشان باتمام رسید خجسته اختر جهاندارشاه با برادرش معزالدین
جهاندارشاه پیغام داد که بتقسیم ملک موروثی و قسمت غنایم عظیم الشان بپردازند معزالدین جواب نامناسب داد خجسته اختر بشنیده
برنجید و آماده پیکار گشت و شیخ یارمحمد مولف انشا ترانه میگوید که چون خزاین عظیم الشان بدست خجسته اختر افتاد ذوالفقار خان
داوری پیشکرده پیغام تقسیم غنایم فرستاد یعنی بر خجسته اختر گران آمد بهر صورت ذوالفقار خان صف قتال بیاراست جنگ توپ و تفنگ
بمیان آمد ناگاه رستم جنگ و حالی خان وغیره امرای خجسته اختر بر سپاه معزالدین حمله آوردند و دست برد عظیم نمودند معزالدین
سراسیمه شده مضطرب بر خود فیل تغلطید لشکر یانش پراگنده شدند معزالدین هم در پراکنده گی میان را [illegible] و آن [illegible] خجسته اختر

پاسته کوب عقب سپاه خویش بامداد من آمد ناگاه از طرفی که او باشتی چند برای تاخت خزاین ایستاده بودند گله تفنگ متصل حجبة اختر رسید و در گذشت سپاهش بهزیمت رفتند مردم ذو الفقار خان دویده فیل حجبته اختر را بانعش گرفته آوردند ذو الفقار خان بسعی و تلاش بسیار معز الدین را بدست آورد و تهنیت فتح عرض نمود معز الدین و ذو الفقار خان در معرکه رزمگاه شب بسر بردند رفیع القدر نادیده کار بملاحظه شب تار و بشورت نادرست شمشیر خان متوطن حصار قدرت شتافتن و تاختن بر شب معز الدین نیافت و شتابی و تامل بالای فیل بامید موهوم شب را باخر رسانند چون سپیده صبح بدمید و ذو الفقار خان نصرت جنگ بتعجیل بر سر شاهزاده رفیع الشان شتافت واطراف او را فرو گرفت شاهزاده رفیع الشان از فیل بر جست و داد شجاعت داد و با شمشیر خان بقتل رسید معز الدین ظفر یافت معز الدین جهاندار شاه ابن شاه عالم بهادر شاه هر سه برادران را کشته بر تخت سلطنت نشست و اسد خان را وکیل مطلق و پسرش ذو الفقار خان را وزیر الممالک ساخت و کوکلتاش خان کوکه امیر الامرا بخشی الملک گشت و باستصواب ذو الفقار خان سلطان محمد کریم برادر فرخ سیر ابن عظیم الشان را و بسیاری از امرای عظیم الشان را مثل رستم دلخان و مخلص خان و بدستور از امرای دیگر شاهزاده ها بقتل رسانید و کمتری جان بسلامت ماند و اکثری محبوس گشتند معز الدین خود را از امور ملکی و مالی معذور داشته ذو الفقار خان را مدار المهام گردانید و خود با لعل کنور بنت خصوصیت خان از نبایر میان تانسین که محبوبه او بود بعیش پرداخت و سکه معز الدین این بود

بیت بزد سکه در ملک چون مهر و ماه ٭ شهنشاه غازی جهاندار شاه ٭ القصه معز الدین باستصواب ذو الفقار خان بعبد الله خان و حسین علی خان سادات بارهه از امرای معتبر عظیم الشان که حسین علیخان در عظیم آباد همراه شاهزاده فرخ سیر و برادر کلانش عبد الله خان بنظامت اله آباد قیام میداشتند نوشت که سلطان محمد فرخ سیر را محبوس کرده بشاهجهان آباد بیایند و مورد تفضلات پادشاهی شوند و الا به ضلالت خواهند کشید محمد فرخ سیر از قتل پدرش عظیم الشان آگاه گشته با حسن علیخان و غازی الدین خان عرف احمد بیگ کوشه و در سر منازعت نموده به بنارس و اله آباد رسید و عبد الله خان را با خود متفق ساخت و تمامی شیوخ و سادات و افاغنه و زمینداران و راجپوت پتنه و اله آباد را ملازم گرفت با وجود بی زری دلهای مردم را بتواضع و خلق بدام تسخیر کشید راقم حروف از بزرگان خویش شنیده که در موضع بنی از توابع کوره که جاگیر عظیم الشان بود و میرزا احمد رفیع سر بلند خان دیوان عظیم الشان آنجا قیام میداشت بیست هزار سوار فراهم آورده قصد عزیمت پیش عظیم الشان میداشت و درین اثنا خبر قتل عظیم الشان شنید و متوقف گشت و در خلال این حال خبر جلوس معز الدین بگوشش رسید و بر تفصیل آن بر طبق فرمان معز الدین و مکتوبات اسد خان و پسرش ذو الفقار خان از صوابدید همچشمان و اقربای خویش بجانب معز الدین روان شد و در راه فرامین محمد فرخ سیر مشتمل بر متابعت خویش رسیدند و الد راقم حروف هر چند که عرض نمود که از مرشد را بر خود گسیختن و بدیگری پیوستن صلاح و دولت نیست اقربایش نگذاشتند که با فرخ سیر پیوندند و بلشکر معز الدین شتافت و معرفت اسد خان ملازمت معز الدین حاصل کرد و مورد الطاف گشت اسد خان بعد چندی از راه دور اندیشی که سر بلند خان رفیق عظیم الشان است بودن او در حضور معز الدین مصلحت ندید چه هنگام رزم مبادا فساد کند و شورش انگیزد بنابران از راه دوستی با سر بلند خان گفت که شما را در جنگ بمقابله محمد فرخ سیر شدن مناسب نمی دانم لهذا بخاطرم میگذرد از طرف من به نیابت احمد آباد گجرات بپردازند سر بلند خان منت داشت اسد خان او را از پادشاه رخصت گجرات دهانید او بگجرات رفت القصه چون خبر رسیدن محمد فرخ سیر باله آباد بسمع معز الدین و ذو الفقار خان رسید سرگرم تدبیر

کردند و شاهزاده محمد اعزالدین ابن معزالدین با خاندوران شوهر خواهر کوکلتاش خان و لطف الله خان صادق پانی پتی و دیگر
امرا با جمعیت کثیر باستیصال محمد فرخ سیر تعیین شدند و مقرر فرمود که تا اله آباد در چند برونده و بنا بر این فتنه که هنوز مستحکم نشده است پا ندارند
و معزالدین با ذوالفقارخان و کوکلتاش خان و محمد امین خان و عبدالصمد خان و غیره سرداران مغلیه تورانی مشورت خواست
عبدالصمد خان گفت که فوج شرقی را از سرحد پیشتر وقت با سپاه بادشاهی نسبت نگر سادات بارهه که بهادرانه میجنگند یعنی پیاده شده جان
میدهند فکری بکار رود که اینها از رفاقت محمد فرخ سیر سپاهگری کنند باید که بفرمان پیشین منصبی و امید انعامات و خدمات عمده بنام
آنها برود تا اطاعت ورزند و این بعمل آید لیکن پیش نرفت با آنکه چون خبر رسیدن فرخ سیر در اله آباد و نگر بسمع معزالدین و
ذوالفقارخان رسید و ذوالفقارخان معزالدین را از لاهور بشاهجهان آباد آورده و بفراهم آوردن سپاه و بدست آوردن قلوب
مردم سرگرم گردید و کف داد و دهش بگشود و نقود خزاین و اجناس همه در هوای اینکار خرج شد بالآخر نوبت بسقف دیوان خاص و
عام شاهجهان آباد که از نقره و طلا بود رسید و آنرا شکسته بخرج آوردند محمد اعزالدین ابن معزالدین با لشکری آراسته بکهجوه رسید
و بمورچال پرداخت محمد فرخ سیر از اله آباد بدان جانب شتافت محمد اعزالدین بیجنگ هنگام شب از مورچال بگریخت و باکبرآباد رفت
محمد فرخ سیر ظفر یافت باستماع این خبر ذوالفقارخان معزالدین را از شاهجهان آباد بر آورده متصل اکبرآباد رسید و بر کنار سموگده
بر آب جمن بجمعیت یک لکه سوار خیمه و خرگاه زده و معابر جمن را از مردم سپاه و توپخانه فرو گرفت و گذاره مسدود ساخت جاسوسان
بمحمد فرخ سیر رسانیدند که بالای عبور سموگده بمسافت پنج شش کروه پایاب است محمد فرخ سیر بر جناح استعجال بدانجا رفت و بی منازعت
عبور جمن نمود معزالدین و ذوالفقارخان ازین ماجرا باخبر گشته بترتیب افواج پرداختند عبدالله خان و حسین علیخان و راجه
چهبیله رام برادرزاده و راجه دیابهادر را کرده عزالدین خان کوسه و غیره از اطراف حمله آوردند و کوکلتاش خان را که مقدمه سپاه معزالدین
خان و پیش روی ذوالفقارخان چون کوه آهن ثبات میداشت با او رزمی صعب کرده بقتل رسانیدند از ثقات شنیده که ذوالفقارخان
که از طرف کوکلتاش خان کدورتی در دل میداشت در مدد او اغماض نمود مبالغه بغرور آنکه چون کار کوکلتاش خان تمام شود البته پای
محمد فرخ سیر سست و مانده گردد آنزمان بدفع ایشان باید پرداخت همین که کوکلتاش خان از دست برود سپاه محمد فرخ سیر بقتل رسید و بدان
طمع ذوالفقارخان کند گردید نتوانست بران چاره زدن توپ و بان بانشام سردادن آغاز نهاد و پای ثبات در معرکه بفشرد چون فوجی از
محمد فرخ سیر و بعضی گویند که عبدالله خان جمعی از لشکر فرخ سیر با چند هزار سوار بر آمده در گشت زده قابلی از رزم باز مانده پس پشت معزالدین در آمد
آنجا محمد امین خان و عبدالصمد خان و غیره مغول تورانی محافظت میداشتند چون خبر قتل کوکلتاش خان شنفتند در یورش افواج محمد فرخ سیر و پا در رکاب
بدر رفتند گویند که تورانیان با عبدالله خان در خفیه ساختگی داشتند والله اعلم بالجمله چون معزالدین یورش افواج محمد فرخ سیر از پس پشت شنیده
مضطرب گشت و دران معرکه لعل کنور معشوقه او روی بهزیمت نهاده و در راه بر دست محمد یار خان ناظم دهلی اسیر شد معزالدین سراسیمه
گردید از جلوگاه بدر رفت ذوالفقارخان چون خبر هزیمت معزالدین شنید دست تغابن بر سر زده منهزم گشت و محمد فرخ سیر ظفر یافت معزالدین در
قلعه شاهجهان آباد رسید و خواست که اندرون رود مستحفظان خبر آمدن شاه معزالدین بخانه اسدخان رفت اسدخان او را محبوس کرد پس چون
از زبانی ذوالفقارخان پیش پدر رسید و گفت که معزالدین سالم همراه است تا در باب دکن رفته جمعیت فراهم آورده بتدارک مافات پردازیم
اسدخان گفت ازین خیال فاسد باز آی محمد فرخ سیر [illegible] ذوالفقارخان [illegible]

که از پیش پدر بدر رو در رفتن نیافت و بدستور معز الدین محبوس گشت اسد خان پدر و محبوسان را حواله محمد یار خان نمود و التماس بخشایش جرایم
بانوید دستگیر ساختن جهاندار شاه بدرگاه محمد فرخ سیر فرستاد محمد فرخ سیر بشاهجهان آباد شتافت و فرمانداد که جهاندار شاه را بریده بدرگاه
آرید اسد خان و پسرش ذو الفقار خان بملازمت رسیدند اسد خان رخصت مراجعت یافت ذو الفقار خان بقصاص سلطان کریم ابن
عظیم الشان و مخلص خان همه هلاک گردیدند مدت سلطنت معز الدین جهاندار شاه یکسال و چند ماه بود و بعد از و **محمد فرخ سیر ابن
عظیم الشان** ابن شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر در آخر محرم سنه یکهزار و یکصد و بیست و پنج هجری بسلطنت نشست و سکه اش این بود
سکه زد از فضل حق بر سیم و زر * پادشاه بحر و بر فرخ سیر * در بدو سلطنت او قحط افتاد و سید عبد الله خان را خطاب قطب الملک و وزارت
و برادرش سید حسین علیخان را امیر الامرا بخشی الممالک و محمد امین خان چین بهادر را خطاب اعتماد الدوله و بخشی دوم و خاندوران مسمی بخواجه
عاصم را داروغگی دیوان خاص و میر جمله را داروغگی خواصان و همچنین هر یک را بداروغگی و خدمات و رساله و مرتبه اش بلند ساخت و
محبوسان ذو الفقار خان را که اکثر در آنمیان امرا بودند حکم نجات داد پس از ان بجشن جلوس اجلاس فرمود و تا هفته هنگامه جشن سرگرم
ماند و بعد از ان بامورات ملکی پرداخت و چون دخل برخرج اکتفا نمود باستصواب اهلکاران در سال ششم ماهه تنخواه و جاگیر با میران و
ملازمان داد و در خلال انحوال جماعه سکهان در لاهور باز مصدر شورش گشتند عبد الصمد خان ناظم لاهور آنجماعه را بحسن تدبیر مستاصل
ساخته و اکثر از انها را بجهت کلاه کرده بر شتران سوار کرده بدهلی فرستاد و این قضایا در ضمن پتیاله سمت تحریر خواهد یافت و در عهد سلطنت
محمد فرخ سیر سر بلند خان بموجب طلب از احمد آباد گجرات بدرگاه آمد و بحسن سعی عبد الله خان و حسین علیخان عفو جرایم او شد و
ملازمت حاصل کرد و بمورد تفضلات خسروانه گردیده بنظامت اوده شتافت و بعد از ان بنظامت اله آباد رسید و حسین علیخان
براجپوتانه رفت و موافق ضابطه قدیم دختری از اخفاد راجه جسونت سنگه راتهور بازدواج بادشاه در آورد و این حکایت امیر عبد الجلیل
بلگرامی واسطی بنظم آورده این بیت از انجمله است هنگامیکه محمد فرخ سیر با ان صنم خلوت کرده در ابیات گفته **بیت** باسلام آن صنم را
آشنا کرده * گره از رشته زنار وا کرده * و پس ازین که سلطنت سست گشت راجپوتان رسم را از میان برداشتند بالجمله بادشاه
میر جمله را بنظامت عظیم آباد و مهم راجه بهیر بهوجپوریه که سر حلقه متمردان بود تعیین فرمود و حسین علیخان را بنابر نظم و نسق دکن و تادیب
داود خان افغان پنی فرستاد میر جمله ترخان معه باسی که عبارت از بیست و دو امرای نامدار با فوج کثیر است از شاه جهان آباد
بعظیم آباد شتافت و مهم بهیر از و سر انجام نیافت و بطلب بحضور رفت فرخ سیر سر بلند خان را از اله آباد بنظامت عظیم آباد و مهم راجه بهیر
تعیین فرمود سر بلند خان بعظیم آباد شتافت و راجه بهیر را بدست والد راقم و شیخ عبد الله غازیپوری بقتل رسانید و این قضایا
در ضمن عظیم آباد و احوال اقلیم دویم در سمت [illegible] مرقوم گشت بعد از ان سربلند خان طلب حضور شد و بسرعت عبد الله خان نظامت کابل و
تفویض شد و دو کرور روپیه انعام یافت و ملک پنجاب از توابع لاهور ضمیمه صوبه کابل در جاگیرش مقرر گشت سربلند خان بتهیه کابل
شد و ما بین شاهجهان آباد و سرهند بانتظار واقعه مقامات فرمود پیش ازین غمازان خانه بر انداز مزاج بادشاه فرخ سیر را از طرف سادات بارهه
و طبع ایشان از جانب ولینعمت مکدر ساخته بودند و آن [illegible] رفته رفته در بالا شد بمکتوبات عبد الله خان متضمن بر طلب حسین علیخان و سوء مزاج بادشاه
باور سید حسین علیخان بر آشفت و مجهولی را شاهزاده قرار داده در عماری مغلف بر فیل نشانیده بالشکر آراسته و مرهته ها از دکن متوجه شاهجهان آباد
شد محمد فرخ سیر اندیشناک گردید و میر خان میر منشی را بنابر استمالت پیش حسین علیخان فرستاد و آن [illegible] انچه نبایست از جانب بادشاه

ذکر محمد فرخ سیر ابن عظیم الشان ابن [illegible]

ذکر [illegible] تخت [illegible]

حسین علیخان رسانید و در ظاهر استمالت داده او را از شاهجهان آباد آورد حسین علیخان بعبد الله خان پیوست و بصلاح یکدیگر بدرگاه
بادشاه عرض داشت که رسوخ فدویت ما بنده ها از همه بندگان زیاده است اما حسودان در کمین اند امید واریم که درگاه معلی از وجود ملازمان
سرکار خالی شود و بنده بدست غلام شود تا بملازمت برسیم بادشاه کلید ابواب پیش او فرستاد عبد الله خان و حسین علیخان آمده ملازمت نمودند
و بادشاه را مع خدمه محل از صغیر و کبیر بقبیح ترین وجهی اسیر کردند و این واقعه هشتم ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و سی و یک اتفاق افتاد یکی را
از شاهزاده های محبوس برآورده بر تخت نشانیدند بعد چند روز بمرگ طبعی درگذشت و همچنین دیگری و محمد فرخ سیر در آنحال حیات نمود
مدت سلطنت محمد فرخ سیر قریب هفت سال بود و بعد از وی محمد شاه خجسته اختر جهان شاه ابن بهادر شاه ابن عالمگیر را از
زندان برآوردند در ذیقعده سنه یکهزار و یکصد و سی و یک هجری بر تخت سلطنت نشانیدند سربلندخان که به انتظار آشوب با این
سرهند بشاهجهان آباد میگذرانید بطمع وزارت عزیمت دهلی نمود عبد الله خان فرمان محمد شاه بنام سربلندخان فرستاد که بتعجیل
سمت کابل روانه شود سربلندخان بکابل شتافت عبد الله خان و حسین علیخان بدستور پیش محمد شاه بوزارت و امیر الامرائی قیام
نموده مدار المهام ملک گشتند در عهد سلطنت محمد شاه محمد امین خان تورانی بمکافات محمد فرخ سیر تصواب دید محمد شاه حسین علیخان را که
با محمد شاه بادشاه بنابر تادیب نظام الملک بدکن میرفت بفریب و غدر بکشت چه روزی حسین علیخان از دربار بادشاهی رخصت
شده بسواری پالکی بخیمه خودمی آمد در راه دو کس از مغول منصب دار بادشاهی که یکی از ان حیدر بیگ نام داشت فریاد برکشیدند
و نالش محمد امین خان نمودند که زر تنخواه ما مردم نمیدهد یکی از ان بدست راست و دیگری بدست چپ متصل پالکی حسین علیخان
آمدند و یکی عرضی بدست حسین علیخان داد او بخواندن مشغول شد شخصی دیگر از انطرف پالکی پیش قبض از کمر کشیده بر پهلوی حسین علیخان
زد همین که حسین علیخان باو نگریست دیگری از طرف دیگر پیش قبض حواله او کرد و کارش تمام ساخت و این واقعه در آخر سنه
هزار و یکصد و سی و دو هجری اتفاق افتاد چنانچه شاعری در تاریخ این واقعه گفته از انجمله است مصرع قتل حسین کرد یزید لعین مندرجه
یکی از آنها بقتل رسید و دیگری جان بسلامت برد شورشی عظیم در لشکر رویداد و انجامش خیمه و بنگاه حسین علیخان بتاراج
رفت چه بموجب حکم محمد شاه هریک از امراء در خیمه های متعلقان حسین علیخان مسلط شدند چنانچه سید سعادت خان برهان الملک
بر خیمه و اجمال و اثقال غیرت خان همشیره زاده حسین علیخان متصرف گشت و از ان روز اقبالش روی بتراجع نهاد بالجمله بعد از این
قضایا محمد شاه و محمد امین خان بشاهجهان آباد مراجعت کردند عبد الله خان که در دهلی بود خبر قتل برادر شنیده شاهزاده را
از حبس برآورده بر تخت نشاند و با فوج بیشمار و توپخانه بسیار قصد محمد شاه کرد در رزمی صعب کرده اسیر گشت و در حبس بمرد محمد شاه مستقل شد
و سی سال سلطنت نمود و در سال بیست و یکم جلوس نادر شاه والی ایران بتسخیر هند متوجه شاهجهان آباد شد و محمد شاه با
عساکر و توپخانه وافر از دهلی برآمد در پانی پت کرنال با امیران محمد شاه چون صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا و
برهان الملک سید سعادت خان ناظم اوده و افواج نادر شاه محاربه دست داد خاندوران خان زخمی شد و برگشت و
همان شب درگذشت و سعادت خان را فوج نادر شاه مع فیل سواری او اسیر کرده پیش نادر شاه بردند و این واقعه در سنه یکهزار
و یکصد و پنجاه و یک هجری اتفاق افتاد و بالجمله روز دیگر بموجب طلب نادر شاه نظام الملک آصف جاه و اعتماد الدوله قمر الدین خان
وزیر پیش نادر شاه رفتند روز دیگر بطلب ایشان محمد شاه بادشاه نیز پیش نادر شاه رفت نادر شاه همه ها را در لشکر خویش بتواضع نگاه داشت

ف
جلوس محمد شاه بادشاه

ف
قتل حسین علیخان

ف
آمدن نادر شاه و محاربه

پس ازان روزی نادرشاه با محمد شاه سوار شده داخل قلعهٔ شاهجهان آباد شد هنگام شب مردم بازاری افواه کردند که نادرشاه
قصد محترم حرم محمد شاه نمود قلماقیان محلسرای بادشاهی او را در قلعه بکشتند شورشی عظیم برپا شد مردم شهر از سپاه نادرشاه هر کس را که یافتند
دران شب بقتل رسانیدند دران هنگامه قریب سه چهار هزار کس از سپاه نادرشاه کشته شده چون سپیدهٔ صبح بدمید نادرشاه از قلعه برآمد
در مسجد روشن الدوله که متصل چاندنی چوک است رفت و نشست امیران محمد شاه در رکاب او حاضر بودند حکم بقتل عام فرمود تا یکپاس
هنگامه قتل عام ماند خلقی کثیر دران یک پهر بقتل رسیدند و عمارات بعضی جاها را بسوختند و ناموس اکثری بر باد رفت پس ازان بشفاعت
امیران محمد شاه مثل نظام الملک و قمر الدین خان و مبارز الملک سربلند خان از قتل عام درگذشت و همین که از زبانش امان برآمد
فی الفور آن همه شورش و هنگامه برطرف شد یکماه و چند روز نادرشاه در دهلی بماند و از ابو المنصور خان داماد سید سعادت خان که در لکهنوه
نیابت صوبهٔ اوده قیام داشت و سعادت خان در همان ایام از بیماری سرطان که داشت در دهلی فوت شده بود دو کرور روپیه طلب
فرمودند چنانچه دو هزار کلاه پوش همراه شاه محمد خان سیر جنگ برادرزادهٔ سعادت خان بلکهنوه پیش ابو المنصور خان فرستاد و مبارز الملک
سربلند خان را خدمت تحصیل زر از مردم شهر دهلی چه شریف و رذیل داد سربلند خان چار ناچار آن را قبول کرد و ابو المنصور خان
دو کرور روپیه نقد بمردم نادرشاه تسلیم نمود و رخصت انصراف داد و نادرشاه از خزاین نقد و اجناس محمد شاه بادشاه که اندوختهٔ اسلاف او بود آنچه
که یافت بگرفت و همچنین از همه امیران عظام و سکنه بمصادره مالی وافر بدست آورد و آنانکه از قمر الدین خان و نظام الملک و دیگر تورانیان
هیچ نگرفت و بدستور از مبارز الملک سربلند خان که او هیچ نداشت و هنگام عزیمت ایران محمد شاه را بدستور سلطنت داده بایران مراجعت
نمود و محمد شاه بادشاه سلطنت میراند پس از چند سال محمد شاه بصوابدید ابو المنصور خان که آن هنگام داروغهٔ توپخانه بود بر علی محمد خان روهیله که بر خود
محال بسیار از افغانات نزاع سبب از مردم او و از ابو المنصور خان واقع شده بود لشکر کشید علی محمد خان روهیله در بنگده که از محال ثانات او بود متحصن شد
افواج بادشاهی بمحاصرهٔ بنگده پرداختند چند روز رزم توپخانه میان ماند و بالآخر بمعرفت قمر الدین خان وزیر علی محمد خان روهیله بدست بادشاه
آمد راقم حروف در آن وقت ملازم ابو المنصور خان و متعینه راجه نول رای در یورش حاضر بود این قضایا در ضمن آنوله از توابع شاهجهان آباد
مرقوم خواهد گشت بالجمله بعد ازین واقعه از چند سال احمد شاه ابدالی والی قندهار و کابل بعزم تسخیر دهلی بلاهور رسید محمد شاه
پسر خود احمد شاه را با قمر الدین خان وزیر و ابو المنصور خان و راجه ایسری سنگه ابن جی سنگه سوائی کچهواهه راجه جی نگر و غیره راجهای
جاتان بمقابله ابدالی فرستاد در رزم ماچی واره مابین سرهند و لاهور ملاقی فریقین دست داد رزمی صعب میان آمد قمر الدین خان
وزیر از گلهٔ توپ در خیمه کشته شد و راجه ایسری سنگه همان روز هراسان گشته بیجنگ ازار و دیگر بخت معین الملک عرف میر منو ابن
قمر الدین خان وزیر و ابو المنصور خان قرار برقرار اختیار کرده قتالی فاحش کردند روز دیگر احمد شاه ابدالی بهزیمت رفت
احمد شاه تهنیت فتح به پدرش محمد شاه بادشاه عرضداشت محمد شاه بمعین الملک صوبه لاهور تفویض فرمود و در خلال
این احوال محمد شاه بمرگ طبیعی درگذشت پسرش **احمد شاه ابن محمد شاه** در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بسلطنت نشست
و ابو المنصور خان را امید وزارت نمود و بشاهجهان آباد آمد درین اثنا نظام الملک آصف جاه در دکن درگذشت ابو المنصور خان
بوزارت رسید خاوند خان خواجه سرای بادشاه احمد شاه را مشغول بعیش و عشرت گردانید و مقرب الحضرت گشت و تصرف در کار وزارت کردن گرفت
ابو المنصور خان برنجید و بغدر او در اکثر صحبت احمد شاه از ابو المنصور خان متوهم شده سو مزاج گردید ابو المنصور خان خواست که او را اسیر کند میسر نشد

احمد شاه انتظام الدوله ابن قمر الدین خان را منصب امیر الامرا بخشی الممالک و غازی الدین خان ابن نظام الملک را وزارت داد
ابو المنصور خان بر رنجید و سورج مل جات را با خود متفق ساخته دهلی را محاصره نمود غازی الدین خان نجیب خان روهیله را که در آن وقت چندان
کر و فری نداشت و پیش دوندیخان و حافظ رحمت خان در سنبهل مرادآباد وغیره بسر می‌برد بخواند و نجیب خان با جماعه کثیر از روهیله ها بدهلی
رفت و با ابو المنصور خان رزمهای صعب کرد تا ابو المنصور خان بلکهنوء مراجعت نمود احمد شاه مستقل گشت و نجیب خان بر فاقت غازی الدین خان
بمرتبه اعلی رسید و نجیب الدوله خطاب یافت و تهر گده اقطاع او مقرر شده و غازی الدین خان که در آن وقت نوزده یا بیست ساله بود
مقرب الحضرت و مدار المهام گشت و بالآخر از احمد شاه مخالف شد و احمد شاه با ابو المنصور خان در ساخت احمد شاه از شاهجهان آباد
عزیمت لکهنوء کرد و بسکندره رسید و آنجا و مقامات کرد غازی الدین خان مرهته را بر احمد شاه بادشاه تعیین نمود تا غارت کنند مرهته ها را
در سکندره بلشکر احمد شاه رسیدند و بتاختند و تاراج پرداختند احمد شاه منهزم بشاهجهان آباد در رفت و لشکر غارت گشت غازی الدین خان
او را بگرفت و میل کشید و مادرش او و هم مادی را نیز در چشمان میل کشید و بزندان فرستاد و عزیز الدین محمد بن معز الدین بن بهادر شاه
را از حبس برآورده در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و پنج هجری بسلطنت نشاند عزیز الدین محمد خود را بعالمگیر ثانی مخاطب گردانیده
بر تخت جلوس کرد و غازی الدین خان وزیر و مدار المهام ملک گشت در آن هنگام احمد شاه ابدالی والی قندهار بتسخیر هندوستان شتافت
غازی الدین خان نجیب الدوله را با عساکر بسیار بمقابله احمد شاه ابدالی فرستاد و خود با بادشاه میخواست که از دهلی بر آید
لیک بادشاه اجابت نمی کرد و گویند که بادشاه احمد شاه ابدالی را خفیه جهت تادیب غازی الدین خان طلب کرده بود
بالجمله نجیب الدوله با احمد شاه ابدالی بساخت و بخدمت او برفت غازی الدین خان بجرأت و شجاعت که داشت برآسپی
سوار شد و تنها بلشکر شاه ابدالی برفت احمد شاه ابدالی او را بنواخت و بخطاب فرزند خان او را بنواخت و مخاطب ساخت
و با او بدهلی آمد و با عالمگیر ثانی دوستی کرد و عمارات عالیه آن شهر را از اعلی و ادنی بکند و مبالغ بسیار که نوبت از کرور ها گذشته
بچنگ او رسید بدست آورد و دو صبیه از احفاد تیموریه که یکی از آن دختر محمد شاه بود و دیگری از عالمگیر ثانی یکی بنام خود
و دیگری بنام پسر خود خطبه کرد و عالمگیر ثانی را بدستور بسلطنت هندوستان مقرر داشت و بولایت خویش بقندهار مراجعت
نمود شاهزاده عالی گهر ابن عالمگیر ثانی که در جهجر و نواح آن بود معزول شده بشاهجهان آباد رسید و در حویلی دارا شکوه منزل گزیده
سپاه غازی الدین خان او را محاصره کرد شاهزاده بتهوریکه داشت از آنجا برآمده براه سنبهل مرادآباد و آنوله و بریلی با حافظ
رحمت خان و دوندیخان رؤسای روهیله ملاقات کرده بلکهنوء شتافت و بصوابدید شجاع الدوله باله آباد رفت محمد قلی خان
معروف بمیرزا کوچک ناظم اله آباد ابن عم شجاع الدوله با شاهزاده متفق گشته متوجه تسخیر احمد آباد شد راجه رام نراین که از قبل
میر محمد جعفر خان ناظم بنگاله ایالت عظیم آباد داشت در قصبه پهلواری بخدمت شاهزاده آمد و هنگام شام بحیله آوردن کاغذ ملکی رخصت
شده بقلعه عظیم آباد داخل شده باستحکام برج و باره آن پرداخت شاهزاده عظیم آباد را محاصره کرد و رام نراین متحصن شد در خلال این حال
شجاع الدوله باله آباد شتافت و بر قلعه و صوبه اله آباد مستولی شد و گماشتگان محمد قلیخان را برآورد محمد قلیخان از استماع این خبر مضطر گشته از شاهزاده
جدا شد شاهزاده ناچار از محاصره عظیم آباد برخاسته به بوندیل کهند رفت و محمد قلیخان نزد شجاع الدوله آمد محبوس گشته بقتل
رسید شجاع الدوله جماعه قزلباشان را که با محمد قلیخان مربوط بودند از اله آباد و اوده اخراج کرد شاهزاده دیگر بار افواج فراهم آورده

روزے بعظیم آباد نهاده محاصره کرده خلال این احوال غازی الدین خان که با عالمگیر ثانی مخالفت داشت روزے پیش بادشاه رفت و گفت
که چند نفر از درویشان مستجاب الدعوات از بلخ و بغداد وارد شاهجهان آباد شده اند غلام بزیارت ایشان رفته بود و بسیار مستفیض یافته
بادشاه آرزوی ملاقات درویشان کرد و روزی سوار شده بمقام درویشان رفت و تجربهٔ ایشان درآمد و ملاقات نمود و ساعتی نیاسوده
آن سفاکان حربه سیرت کارد از نیام برکشیدند آن بادشاه فرشته سیرت را بشهادت رسانیدند امور سلطنت بکلی برهم خورد و هم درین اثنا
احمد شاه ابدالی باستصواب احمد خان بنگش فرخ آبادی و روسای روهیله دیگر بار بنابر استیصال بهواسس راو بهاؤ و دکنی از کابل بهند
آمد و شاهزادهٔ عالی گهر را که بمحاصرهٔ عظیم آباد مشغول بود طلب نمود تا بسلطنت نشاند شاهزاده رفتن شاهجهان آباد مناسب وقت ندید
ابدالی در حدود پانی پت با دکنیان رزمے صعب کرد و ظفر یافت چنانچه این قضایا در اقلیم دوم در تحت صوبهٔ خاندیس بعد از حالات
سلاطین آنجا مرقوم است بالجمله ابدالی بعد از ظفر میرزا جوان بخت ابن عالی گهر ابن عالمگیر ثانی را به نیابت پدرش در شاهجهان آباد
بر تخت سلطنت نشانید و نجیب الدوله را مدار المهام ساخت و غازی الدین خان پیش سورجمل جاٹ رفت و احمد شاه ابدالی بکابل مراجعت
نمود و هم درین اثنا میر محمد قاسم خان باعانت انگریزان خسر خود میر محمد جعفر خان را از امارت بنگاله خلع کرد و خود بجای او نشست و بعظیم آباد
آمد و رام نراین را بحبس محبوس ساخت آن هنگام انگریزان با شاهزاده عالی گهر مصروف رزم بودند شاهزاده باستصواب انگریزان و میر محمد قاسم
خان در عظیم آباد در سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و دو هجری بسلطنت نشست و خود را **بشاه عالم ثانی** مخاطب ساخت بعضی احوال
این بادشاه در ضمن بلاد بسیار و دیگر جاها مرقوم است بالجمله از عظیم آباد باوده و لکهنو رفت و با شجاع الدوله بسمت جهانسی و بر
پدران چند سال و نکهه شتافت هم درین اثنا میر محمد قاسم خان ناظم بنگاله و عظیم آباد از انگریزان منهزم باسید استعانت بشاه عالم
و شجاع الدوله پیوست شاه عالم و شجاع الدوله باعانت میر محمد قاسم خان بر سر انگریزان لشکر بعظیم آباد کشیدند و در آن سال
کاری نساخته و برگشته در بکسر چهاونی کردند انگریزان با میر محمد جعفر خان که او را پیش ازین از حبس برآورده ایالت بنگاله و پٹنه داده بودند بکسر
شتافتند و با شاه عالم و شجاع الدوله رزم کردند و ظفر یافتند نواب شجاع الدوله بهادر در صوبجات خویش اقامت مصلحت ندید پیش احمد خان بنگش
فرخ آبادی و روسای روهیله کالپی رفت و بادشاه با انگریزان پیوست انگریزان کوره و اله آباد و بیست و شش لکهه روپیه سالیانه از مداخل
بنگاله جهت تصرف بادشاه مقرر کردند بادشاه قریب شش هفت سال در اله آباد استقامت نمود و چون نجیب الدوله فوت کرد باتفاق دکنیان
بادشاه از اله آباد بشاهجهان آباد نهضت فرمود و آنزمان کوره و اله آباد از تصرف بادشاه بیرون رفت گماشتگان شجاع الدوله بران متصرف
شدند و مرسوم بنگاله که از انگریزان ببادشاه میرسید موقوف گشت و تا امروز که سلخ ذیحجه سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری و بیست و
سه سال از جلوس گذشته اورنگ سلطنت هندوستان را در شاهجهان آباد زینت بخش است و در عهد او سکهان از لاهور تا دریای اٹک
و سمت مشرق تا حدود نواح شاهجهان آباد متصرف اند و از سورت بندر تا کلکته تمام ساحل دریای عمان را و از کلکته و بنگاله و پٹنه
و تا به تیرگڈه و متصل دهلی صاحبان انگریز کوٹهی ساخته در لباس سوداگری بر حکام بنگاله و اوده و اله آباد وغیره محیط و حکمران اند و اله آباد و
و اوده تا به تیرگڈه بامداد انگریزان آصف الدوله بهادر در تصرف میرزا امانی ابن شجاع الدوله و صوبهٔ اکبر آباد در تصرف ذو الفقار الدوله
نواب نجف خان بهادر است که تمام آن دیار را از دست تصرف قوم جاٹ بجوان مردی و یاوری طالع برآورده بحیطهٔ ضبط خویش
درآورده بهیری مختصر بادشاه را حد دست میماند و اورنگ آباد و حیدر آباد و دیگر صوبجات ممالکت دکن در تصرف نظام علیخان ابن

اصفهان جاه نظام الملک است و احمدآباد گجرات و مالوه و کتک و اوریسه نامند و دیگر امصار دکن در تصرف وکیلان است
و در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری احمدآباد گجرات را کلنال کاوّر انگریز از گماشتگان مرهتّه پونا بقتال و جدال استخراج کرده متصرف
شده از هیچ جا دامی و درمی بپادشاه نمیرسد لیک تاهنوز خطبه و سکه در هندوستان بنام نامی اوست چنانچه از جابجا
معروف است و توابع شاهجهان آباد است مزار شاه اشرف بوعلی قلندر در آنجا است و قلمتراش آنجا مشهور بود و ... هم
شهری مختصر است و در نزدیکی آن حوضیست که آنرا اگهمت گویند و معبد هندوان است و در روز کسوف و خسوف مردم اطراف و جوانب
در آنجا حاضر آیند و غسل و خیرات بر وارند اکثرا ماکن آنجاکه دریای سرستی نزدیک آن شهر میگذرد و در وسعت جنگل وحشت گرده است
بنام عابدان هنود و متقدمین منسوب است و آنهمه سرزمین را افضل تر از دیگر سرزمین هند اند اعتقاد دارند که هر که در آنجا بمیرد از آمد و شد
زمانه کتناسخ و بزبان هندی آواگون گویند باز ماند لهذا اکثر رهبان و پندتان در آنجا جنگ مها بهارت کرده اند و آن زمین چهل کروه
از شاهجهان آباد سمت مغرب مایل بشمال است سرکار سنبهل از توابع شاهجهان آباد و شهری قدیم است و در آن شهر مندر
مکانی است معبد هنودان و باعتقاد ایشان بعد از مرور دهور شخصی مظهر انوار الهی از آن مقام پدید آید که بزبان ایشان آنرا نهکلنکی اوتار
نامند و عوام گویند که دجال از آنجا ظاهر گردد و بخلاف جمهور مسلمین که دجال از هند نخیزد و متصل سنبهل ناناکه مته جائیست که
معدن زر و نقره و مس و آهن و سرب و زرنیخ و تنکار در آنجا یافته اند و آهوی مشکین و گاو و اسپ کوهی و کرم پیله و باز و شاهین و عسل
فراوان از آنجا آرند و زمینداران آنجا بنابر صعوبت راه مطیع حاکم نباشند و ... بقرب سنبهل شهر مرادآباد بنام آبادی است محمد فرخ سیر
در عهد سلطنت خویش اقطاع بران افزوده آنرا صوبه قرار داده و در همه امکنه آنجا از شیوخ و سادات بکثرت قیام میداشتند
و در بدو سلطنت محمد شاه پادشاه کورکانی عظمت الله خان شیخزاده لکهنوی نظامت آنجا از طرف قمرالدین خان وزیرالممالک قیام میداشت
و علی محمد خان روهیله در زمره ملازمان او بود و احوال او و اولاد و اتباعش در ضمن آنوله مرقوم شود بالجمله اولاد و احفاد عظمت الله خان
در آنجا کارهای با نام کرده اند و در آخر سلطنت محمد شاه شیخ مجاهد ساکن ... قاضی طبیب محله پرگنه سورام از توابع الهآباد که پیش ازین
بلازمت نواب مبارز الملک سربلندخان و آورده والد راقم بوده و عاقبت بداروغگی توپخانه رسیده چون در شاهجهان آباد سربلندخان
پا بدامن قناعت کشید شیخ مجاهد بیکار شده چندی ملازمت خاندوران و بعد نادرشاهی ملازم قمرالدین خان گردید قمرالدین خان
او را بنظامت مرادآباد فرستاد و بعد چندی همان جا در گذشت و بالاخر املاک تمام بقبضه تصرف علی محمد خان روهیله در آمد اکثر مردم
آبادی برجسته است اکثر قوم سادات در آنجا سکونت میدارند و ظروف گلی منقش برنگ های گوناگون مثلا گلکاریهای طلائی ...
باریک و نازک و صاف و لطیف میسازند چنانچه یک حقه با خوانچه و چلم سرپوش و غیره اسباب گلی بقیمت یک اشرفی یا دو ... بدست
می آید و آبخوره و کاسه همچنین آنوله شهریست نو احداث از ابنیه علی محمد خان روهیله از عمارات عالیه و مساجد و خورنق بسیار و چند مساجد
با گنبدهای غلاف مس بملمع کاری طلا مثل ... مساجد شاهجهان آباد که نظارگیان را از آن فرحت افزاید مبنی بوده آنشهر در یورش
نواب شجاع الدوله و انگریزان که بر حافظ رحمت خان شد خراب گشته با آنکه در وقت آبادی خویش اشیای هر دیار در آنجا موجود بود
راقم حروف در رفاقت میر محمد قاسم خان آنجا رسیده تماشا کرده شهری کلان و پر رونق بوده روهیله و افغانان بسیار در آنجا ساکن
و ... رواج اسلام و در آنشهر ها بانگ صلوات و زکات بسیار بوده چون ستاره اقبال روهیله دو می بتنزل نهاد مردم آنجا با ... بر

اعمال حسنه مبدل بسیئه گردید حتی که با امردان نوخیز خوش شکل سبیل نکاح میکردند و رسم است لوطه تازه شد زر و نقره نقوش بضاعت کیمیایی دغل ساخته بکار می بردند و دیگر ازین قبیل بسیار بوده است چون طغیانی سیئات بدرجه اتم رسید حق تعالی شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان وزیر و انگریزان را بر ایشان قوم و شهر تعیین نموده در اندک فرصت آن شهر را مثل تمامی مساکن روهیله وغیره بتاخت و تاراج بغارت رفت اکنون آن شهر آبادی یابی رونق میدارد و حکایت عروج علی محمد خان بدین منوال است که در عهد محمد فرخ سیر بادشاه تیموری گورکانی شاه عالم خان و حسن خان دو برادر بودند از قوم شیح از ولایت روه وارد مرادآباد و بداؤن و بریلی که آن ضلاع بکتهیر مشهور و معروف گردیدند و تعلق نوکری حیات مستعار بسر می بردند حسن خان چند پسر داشت از انجمله از اخفا داود و دوندیخان است که پیش علی محمد خان مقرب و معظم بوده و شاه عالم خان را دو فرزند بوده یکی داود خان و دیگر حافظ رحمت خان و حافظ رحمت در عهد ریاست علیمحمد خان نیز بدستور دوندی خان رکن دولتش بوده و حافظ رحمت آن است که شجاع الدوله با جماعت انگریزان او را در رزم بقتل رسانید بالجمله داود خان بنوکری زمینداران و راجهای ضلاع کتهیر میگذرانید تقریبه پیش راجه کماؤن بصیغه سپه سالاری مقرب و مصاحب گشت و کارهای شگرف از و بظهور آمد بالآخر براجه از گفته غمازان از و متوهم گشت و او را بسیاست بکشت داود خان دو پسر داشت یکی محمد خان و دومی علی محمد خان گویند که علی محمد خان از قوم راجپوت بوده که با سیری آمده داود خان او را بجای پسر پرورش و تربیت نموده بعد کشته شدن پدر علی محمد خان پیش عظمت الله خان ولد عصمت الله خان معروف بقاضی زاده لکهنوه که در آن هنگام از حضور محمد شاه بادشاه بنظامت مرادآباد وغیره کتهیر می پرداخت بذریعه رساله داری نوکر گردید و در اندک عرصه ستاره اقبالش روی بترقی نهاد چه پرگنات چند بجاگیر رساله او تنخواه بود سوای آن پرگنات دیگر باجاره گرفت و در قصبه بسولی استقامت ورزید و بتالیف قلوب اوباش و قشونات پرداخت در خلال این احوال عظمت الله خان معزول شده بشاهجهان آباد رفت علی محمد خان در کتهیر متوقف شده تا که عامل از حضور بادشاه بیاید باو در ساخت و مبلغ اجاره تمام ادا نموده دیگر پرگنات اجاره گرفت و اسباب امارت و ایالت بقدری بهم رسانید و قوت گرفت و آنگاه عامل و تعلقه را دست برداشته میداد و فوجدار بی استعداد را اهلیت و عمل نمیداشت و بار اکین بادشاه نوشت و خواند بیش نمود و تحف و هدایا و نذورات بدرگاه بادشاه و وزیر اعظم اعتماد الدوله قمر الدین خان ارسال کردن گرفت چندانکه خود را در زمره منصبداران بادشاهی منسلک ساخت و ازین هنگام خواجه سرا از طرف عمدة الملک امیر خان بنابر انتظام مئونه که بجاگیرش مقرر و باجاره علی محمد خان بود تعیین شد قلعه بسولی معموله آنوله مئونه از علی محمد خان باز خواست کرد علی محمد خان او را بقتل رسانید و توپخانه وغیره اسباب حشم و خدم خواجه سرا بدستش افتاد و در آنوله و مئونه مستقل گشت و از امیر خان نترسید و با قمر الدین خان وزیر پیوسته بود در آن ایام سیف الدین علی خان وغیره سادات بارهه اقربای عبد الله خان و حسین علیخان سر شورش افراخته بودند قمر الدین خان که با سادات بارهه خصومت میداشت عظیم الله خان را از شاهجهان آباد با فوج بیشمار و توپخانه بسیار بر سر سادات از پیشگاه خلافت تعیین نموده به محمد امین الدین خان ابن عظمت الله خان و علی محمد خان حکم کرد که شریک عظیم الله خان باشند در روز جنگ محمد امین الدین خان و علی محمد خان مردانه بکوشیدند سیف الدین علیخان بقتل رسید عظیم الله خان ظفر یافت و در جلدوی این خدمت قمر الدین خان وزیر الممالک علی محمد خان را بخطاب نوابی و عنایت طوغ و نوبت و ماهی مراتب و منصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار سرافراز ساخت بعد چندی علی محمد خان سر از اطاعت وزیر باز زد چه در ادای مال واجب باین اجاره تهاون ورزید راجه هرنند از حضور قمر الدین خان عامل مرادآباد شده بکتهیر رسید علی محمد خان با او الحاح کرده صلح خواست هرنند اباکرد در معرکه رزم بپا است علی محمد خان با او مصاف داد و هرنند و پسرش موتی نام مع عبد النبی خان برادرش

دلیر خان ابن سنجر خان ساکن بلیخ آباد بقتل رسیدند علی محمد خان ظفر یافت و غنایم بسیار از صامت و ناطق و توپخانه وافر و دیگر آلات حرب
بدست علی محمد خان افتاد قمر الدین خان ازین ماجرا در غضب رفته معین الملک عرف میر منو خلف خود را با لشکری آراسته بر علی محمد خان
تعیین نمود معین الملک با شولا پری مادر خود زوجه قمر الدین خان بر گهات دارانگر خیمه گاه ساخت علی محمد خان بعجز و لجاجت پیش آمده
بسیار تحف و هدایای بیشمار مزاج اعتماد الدوله و زنش شولا پری و معین الملک را زیاده از سابق مهربان ساخت و برگشتی سیان دریای
گنگ بخدمت معین الملک پیوست و صبیه خود را به برادرش میر صدر الدین ابن قمر الدین بنکاح داد معین الملک به دهلی مراجعت نمود و
علی محمد به آنوله شتافت و به تطمین نشست و همواره با اجتماع افواج سرگرم می بود بر اراده آنکه بدعوی خون پدرش بدل داؤد خان
با راجه کماؤن بیاویزد چون اسباب حرب بوفور فراهم آورد پاینده خان را هراول و دوندی خان را سپه سالار و ملا سردار را
بخشی و فتح خان را امیر سامان مقرر کرده با حشری انبوه از افغانان و روهیله عازم کماؤن گشت پاینده خان اقطاع ملک
کماؤن مثل صوبه کاشی پور و رودرپور وغیره را که در دامن کوه بود همه آن را تاخت و تاراج نمود و ننگ و ناموس عالمی را
بر باد داد سکنه آن نواح را قتل و اسیر کرد چون علی محمد خان بمقدمه خویش ملحق گشت امر کرد که تمام فوج پیاده شده بر کوه
بتازند و خود نیز با تمامی ارکین پیاده شده بر کوه کماؤن قدم همت نهاد و تا جنتاولی که تا حال احدی را از بادشاهان هند
دست قدرت بران نرسیده متصرف گشت راجه کماؤن منهزم براجه سری نگر پناه برد علی محمد خان بشفاعت راجه سری نگر و
مردم دانا از دعوی خون پدر درگذشت و پیشکش بسیار و اموال بیشمار بطریق خون بها از راجه کماؤن بگرفت و ملک بالای کوه
را که در تصرف آورده بود بعوض سه لکهه روپیه براجه سری نگر اجاره داد و کاشی پور و رودرپور وغیره ملک دامن کوه را بتصرف
خویش گرفت و به آنوله مراجعت نمود چون چندی بر آن بر آمد بار روهیله ها و مردم داروغه میر عمارت صفدر جنگ ابو المنصور خان که آن وقت
داروغگی توپخانه بادشاهی سرنگرها با ایشان و نبابر ارسال چوب کور دکه در دامن کوه هزاران درخت بریده بشاهجهان آباد می بردند
و خشت خاست نوبت به تیغ و خنجر رسید و مردم طرفین زخمی شدند داروغه عمارت بشاهجهان آباد گریخت ابو المنصور خان بغضب رفت
و قمر الدین خان وزیر را ازان ماجرا مطلع ساخت و اعانت خواست که بادشاه را متوجه استیصال روهیله ها سازند که صلاح دولت
احمت قمر الدین خان بظاهر متفق شد ابو المنصور خان عمدة الملک امیر خان و فیروز جنگ غازی الدین خان ابن نظام الملک و اسحق خان و
صمصام الدوله ابن صمصام الدوله خاندوران و دیگر رکن السلطنت را با خود یار ساخته رای محمد شاه را به استیصال علی محمد خان آوردند و بنابر مصالحه
بادشاهی یک لکهه روپیه نقد در روز کوچ و پنجاه هزار روپیه بمقام بر ذمه خود مقرر نمود محمد شاه با عساکر و توپخانه بسیار متوجه گشته شد و بر دریای جمن و
گنگ پل کشتیها بسته عبور فرموده بر ساحل بان گنگا لشکرگاه ساخت و ابو المنصور خان راجه نول رای نایب خود را از صوبه اوده طلب فرموده
ابو المنصور خان بصیغه رساله داری همراه راجه نول رای در آن یورش حاضر بود و قائم جنگ ابن محمد خان بنگش حسب الحکم بادشاه از فرخ آباد داخل لشکر بادشاهی
علی محمد خان دست از جان شسته در بنگده که مابین آنوله و بداؤن از محالات او بود متحصن گردید فوج هندوستانی تمام و اکثر روهیله ها که بهره از علم داشتند بر طبق
فتوای علما که با بادشاه رزم کردن بموجب نکال عاقبت است از علی محمد خان جدا شدند و دیگر او سی افاغنه ولایت که مرتجار با بادشاه بستند قریب دوازده هزار کس
همراهش بوده باشند بالجمله افواج بادشاهی بمحاصره بنگده پرداخت بطرف آن مورچال شد و دیگر اطراف با احاطه آورد القصه چند روز جنگ توپخانه میان ماند
بالاخره قمر الدین خان و قائم جنگ از محمد شاه بادشاه شفاعت خواستند بادشاه از تقصیرات او درگذشت علی محمد خان بخدمت بادشاه پیوست

بادشاه اور البشا جهان آباد آورد هنگامیکه علی محمد خان از بنگده بر آمده ملازمت بادشاه ... راقم حروف با چند سواران از خیر
بطریق سیر از لشکر بدروازه بنگده آمده منتظر بایستاد که هنگام بر آمدن از خیمه علی محمد خان را تماشا کنند و قیافه اش ببیند مردی سفید پوست راست
قد و فربهی و لاغری متوسط ریشش سه انگشت دراز و سیاه و بروت تا لب تراشیده سرمه در چشمان کشیده پوشاک سفید پوشیده و در قامت قا
و تمکین که گرد ملال و غبار اضطراب هرگز بر چهره اش ننشسته از خیمه که چوبک پهلوی بنگده از دو بود بر آمده بر فیل سوار شده با پشتا و
تا خیمه اسپک و جو ترکه و سرا چه فرود آورده بر شتران بار کرده روان گفت که خیمه را ابحروم بادشاه داده رسید یا نیز ... شاد و سجده بادشاه
بهمراه برادر قایم جنگ شتافت و قمر الدین خان و محمد فرید الدین خان ابن عظمت الله خان را حکومت کتهر داد و علی محمد خان
را سهرند فرستاد و علی محمد خان آنجا بود در زمانیکه احمد شاه ابدالی بعزم تسخیر هند بلاهور رسید و محمد شاه پسر خود احمد شاه را بمقابله
ابدالی فرستاد علی محمد خان فرصت یافته از سهرند بملک خویش شتافت و بر تمام کتهر از دارانگر و مراد آباد و سنبهل و آنوله و بریلی و
شاه جهان پور که جاگیرات اعتماد الدوله قمر الدین خان و ابو المنصور خان و خالصه شریفه بود متصرف گشت و بآنوله مستقل
نشست و بعد چندی بمرض استسقا مبتلا شد و پسرانش عبد الله خان و فیض الله خان را احمد شاه ابدالی بعد از انهزام
از احمد شاه همراه خود به قندهار برده بود بالغ نو پسر سومی خود سعد الله خان را به نیابت عبد الله خان و فیض الله خان بر مسند ریاست
نشانیده و حافظ رحمت را نایب مستقل سعد الله خان و دوندی خان را سپه سالار و ملا سردار را خیمه بخشی و فتح خان را خان سامان
بدستور سابق قرار داده سوم شوال سنه احد احمد شاه بن محمد شاه مطابق سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری در گذشت و
او شش پسر داشت سه از ان مرقوم شد و سه از ان دیگر محمد یار خان و الله یار خان و مرتضی خان بالجمله بعد از و پسرش سعد الله خان ابن علی محمد خان
بحکومت نشست قطب الدین پسر عظمت الله خان از طرف احمد شاه ابن محمد شاه بوساطت انتظام الدوله ابن قمر الدین خان بحکومت کتهر
مقرر شده با دو سه صد سوار بالنجاع رسید و دوندیخان با جمعیت بیست هزار سوار و پیاده با قطب الدین خان بمقابله و مقاتله نمود و
قطب الدین بعبور جوی با آن سه صد کس رزم کرده بقتل رسید و دوندیخان ظفر یافت و در خلال این احوال و بر متصل آن قایم جنگ ابن
محمد خان بنگش بمخالفت سعد الله خان برخاست و با انبوه افاغنه جمعیت موفور که برای استیصال روهیله ها بسبب سعد الله خان و دیگر روسای
روهیله هر چند که عجز و زاری کردند و مصحف در بغل گرفته صلح خواستی و پیشکش و پرگنات سواحل گنگ میدادند قایم جنگ بصوابدید محمود خان
بخشی که مدار المهام او بود قبول نکرد و روهیله ها دست از جان شسته از آنوله کوچ نمودند و قایم جنگ از انسمت در حرکت آمده در ساخت
موضع دوری که از بداون سمت شرق بمسافت چهار گروه است تلاقی فریقین افتاد و رزمی صعب بمیان آمد هزیمت بر فوج سعد الله خان
افتاد و سعد الله خان با حافظ رحمت خان و دوندیخان و دیگر روسای با معدودی چند ثبات ورزیده و یک طرف ملا سردار بخشی
با جمعیت خویش ایستاده بود و قایم جنگ با سه صد فیل سوار بر سعد الله خان حمله آورد و ملا سردار اسپان انگیخته بر پشت قایم جنگ ...
و بتاختگی فاحش سر دادند فوج قایم جنگ منهزم و پراگنده شد از قضای الهی همه فیل سواران بزخم تفنگ کشته شدند و قایم جنگ را از
مرگ و حیات نشانی نیافتند سعد الله خان ظفر یافت و حمایت ابو المنصور خان میگذرانیدند تا زمانیکه احمد خان ابن محمد خان بنگش
ابو المنصور خان را منهزم ساخت و ابو المنصور خان با بلهار را دو کنی بر احمد خان بتاخت سعد الله خان با احمد خان متفق شده
با ابو المنصور خان رزم کرده منهزم نمود کماون پناه برد و این قضایا در ضمن فرخ آباد مرقوم است بالجمله چون خبر فوت علی محمد خان با احمد شاه

ابدالی رسید تا سفت خورد و عبد الله خان و فیض الله خان پسران علی محمد خان را دلداری کرد و حسب استدعای ایشان از قندهار
رخصت هندوستان نمود هر دو برادر بکتهر رسیدند بموجب وصیت پدر و فرمان احمد شاه ابدالی از سعد الله خان خواهان ریاست شدند
حافظ رحمت وغیره اراکین محمد علی خان ملک موروثی را سه حصه کردند و بابت اوز کلان یک برادر خورد را بنا بر تربیت همراه دادند
چنانچه بر یک حصه عبد الله خان و مرتضی خان و بر حصه دوم فیض الله خان و محمد یار خان و بر حصه سوم سعد الله خان و الله یار خان قایم
شدند و حافظ رحمت و دوندیخان و فتح خان و ملا سردار بخشی بمدار المهام اینها شده ملک را متصرف گشت و حاصل هر حصه از ملک سنبره بلکه
بوده بالجمله عاقبت عبد الله خان بحرکات لغو جوانان شیرین را ابا و فنا ورد و چه اکثر اوقات ماران و کژدمان را در مجلس خود سر دادی و
بافسون آن را بدست گرفتی روزی اورا مار گزید و رشته حیاتش بریده فیض الله خان در رامپور سکونت گزید و سعد الله خان بلهو و لعب
پرداخت حافظ رحمت و دوندیخان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپه سالار بر تمام ملک کتهر متصرف شدند و هشت لکهه روپیه سالیانه بنابر اخراجات
سعد الله خان و همچنین برای خرج دیگران مقرر کردند و مرتضی خان و الله یار خان ابنای علی محمد خان درگذشتند ریاست بر
سعد الله خان و فیض الله خان قرار گرفت تا آنکه سعد الله خان در پنجم شعبان سنه هزار و یک صد و هفتاد و پنج هجری درگذشت
و برادرش فیض الله خان ابن علی محمد خان در رامپور بر مسند امارت قیام داشت حافظ رحمت خان و دوندی خان و ملا سردار
بخشی و فتح خان سپه سالار بر ملک علی محمد خان مستقل گشتند و فیض الله خان را همچنین رئیس داشتند و در میان خود ها باتفاق
میگذرانیدند چون دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپه سالار درگذشتند شجاع الدوله ابو المنصور خان طمع در ملک کتهر
کرد و مبالغی که در باب صلح مرهته حافظ رحمت بدکنیان برطبق تمسک حافظ رحمت داده بود از حافظ طلب نمود حافظ مبالغ و خزانه نداشت
خرج او بر دخل افزون بود مبالغ را از پسران دوندیخان وغیره طلب نمود ایشان در ادای آن حرف انکار کردند و تعذر در جوانی هر یک
جوانی از شجاعت خویش نسبت چنین بشجاع الدوله کرده دادند و نیز گفتند که تمسک بنام شما است سعد انجام کرده و نیز حافظ
گفت که ملک شما را از تاخت و تاراج دکنیان حفاظت کرده ایم پس مبالغ بر ملک است و هیدا اینکه من زر ندارم جوانان
شنیده فیض الله خان نیز بحافظ گفت که زر شجاع الدوله دادن و صلح نمودن اولیست چون حافظ رحمت تهیدست بود ابا نمود و آماده حرب گشت
شجاع الدوله باتفاق انگریزان با حافظ رزم کرد حافظ رحمت بقتل رسید لشکر افاغنه منهزم و پراگنده گشت و فیض الله خان در دامن
کوه کماؤن بلال ڈانک پناه برد شجاع الدوله اولاد و احفاد و رؤسای روهیله را اسیر ساخته باله آباد و اوده فرستاد و خرابی بسیار
در آن دیار کرد و هر کسیکه فرصت یافت بلال ڈانک شتافت و پیش فیض الله خان اجماع شده شجاع الدوله در حالت بیماری از سوی
بلال ڈانک شتافت و راه رسد غله بر فیض الله خان مسدود ساخت در چند روز که مرضش زیاده شده بجز برگشتن چاره ندید و فیض الله خان
هم از شومی طالع از تنگی غله بتنگ آمد بمعرفت جنرل چانکین انگریز پیام صلح بشجاع الدوله داد شجاع الدوله صلح کرد و رامپور و چند محالات
دیگر بفیض الله خان داد و به اوده مراجعت نمود و بعد چند روز درگذشت اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است فیض الله خان
در رامپور بریاست قیام میدارد و ملک کتهر در تصرف آصف الدوله خلف شجاع الدوله است که باعانت انگریزان استقلال میدارد سرکار کماؤن
مملکتی علیحده بیرون از تصرف و ملوک سند بقول مؤلف آئین اکبری از توابع شاهجهان آباد است و آن شهری است بر کوه مداریه که سمت شمال امصار هند
مثل بنگاله و شاهجهان آباد میگذرد و گویند که کشمیر و دیگر امصار مابین غربی و شمالی درین کوه واقع است و بعضی گویند که مملکت چین و ختا نیز

درین کوهستان دنیپال که شهری است پرفور آبادی و آنجا از خاک شوئی طلا حاصل مینمایند بهار رین کوه است شیخ یار محمد مصنف انشای گلشن بہار
بکماؤن رفته بود آنچه که در آنجا مشاهده کرده دران انشای مرقوم نموده سطری چند ازان بر سبیل اختصار تحریر می آرد در آخر سنه سوم از
از جلوس محمد شاه مطابق سنه یکهزار و یکصد و سی خط راجه دیبی چند باز بهادر ابن راجه جگت چند باز بهادر مالک کوهستان کماؤن مشتمل بر واقعه
پدرش و شکوه عدم تبلیغ تعزیت نامه بخدمت محمد شاه بادشاه فرستاد بوسیله امین الدوله از درگاه محمد شاه بادشاه گورکانی خلعت و جواهر
و اسپ و یک زنجیر فیل و نامه مشتمل بر تسلی حواله بنده یعنی یار محمد شد تا ایلچی شده برساند چنانچه بنده از شاه جهان آباد کوچیده عبور
جمن نموده به بارہہ آبادی سادات رسیده در پہاڑ دو ده رسیدم و از آنجا بالقبضه اولان مملوکه شاه مرتضی رسیده شد و از آنجا بعد شش
روز بکاشی پور که صوبه آنست از توابع کماؤن و از کاشی پور راه اسپ و فیل نیست در آن طرق در آمدم پہیان و دانگی از سرکار
راجه رسیده بود من بسواری جهپان در فقا بر دانگها سوار شده برهبری کسان راجه روانه شدیم اسپ و فیل را همراه
راجه از راهیکه هندوستانیان رایان راه واقف نمی کنند بردند از صعوبت و سختی راه و رنج صعود و نزول گهاٹی و سعت چیال
و ده انگیز بہاسے خارستان بیابان و کوه و فترے باید که بر تابد در عرصه چهار روز کماؤن منزل گاه شد راجه در بہواسے
باغ که تبقلید باغ شالهمار دار الخلافت شاه جهان آباد از کماؤن بفاصله چند کروه ساخته و بنا گذاشته اسلافش است رفته بود
هم آنجا انطلبید و علی الصباح در آنجا رفتن باشارم در تیاری فرش و آرایش و تزئین و پیرایش باغ مذکور تگاپو میکردند همه
سکنه کماؤن و دہساتش ان همه و بندر ضروریات بجلدی هرچه تمامتر حی آوردند وزیر و بخشی و میر سامان و مصاحبان و عمده ها
و زرنگ برازان و مزدوران و بیگاران و دهقانیان و روستایان کرم دویدن و بار بر سر آوردن بودند تا شام تیاری آن باغ
بآئین تمام کردند آنگاه وزیر و بخشی و میر سامان و بلشنی و مصاحبان و جمعداران بلباس فاخره و فراشان متواتره رسیدند
نشستن و حرف زدن بمبالغه و مصالحه هیچ بظهور نیامد و وزیر روبروی پیش آمده گفت که مهاراجه با اینهمه ارکان دولت را برای
استقبال شما فرستاده و خود براه شما می بینند بهمان زمان روانه شدم چون بدروازه باغ رسیدم هزاران روهیله شمشیر علم کرده رقص و
سرود میکردند همه دیوار باغ بادله سپیده و در پرده پائی و خور همه از تاش و بادله و فرش از دروازه باغ تا دیوان خانه تمام
قالین هائی ولایتی تازه و نو و درختان بالکل از سر تا پا بنالیش و بادله گرفته و محاذی منگهایش یعنی نشستگاه بر دو گوشه حوض دو
درخت بقامت ابنه نونهال که ثمر و برگ یکی از طلا و دوم از نقره و برگهایش مینا کاری سبز و بر هر شاخ بصورت طوطی و شارک و فاخته
و کبوتر و زاغ و زغن و بلبل و غیره و الاکت جانوران از طلا و نقره نشسته و در منقار هر یک طیور فتیله هاے رنگارنگ افروخته بودند
و سرخ پوشان و زرد لباسان و پیاده هائی سپاه و بان داران و خاص برداران و دیگر همه تجمل و حشم بادشاهان بر جاے
خود ایستاده و عقب سنگهاسن رام جنی ها و دیگر اهل طرب و نشاط در لباس و پوشاک هندوانه جلوه گر کوی چنین پریان باستا
یا حجیع حوران باغ جنان متصدیان پیش پیش من میرفتند و از سلام گاه مجرا کردند چوبدار نام هریکی را گرفته مجرا کنانیدند من هم
به ادب تمام سلام کردم چوبدار همین قدر گفت که وکیل بادشاه هند مهاراج سلامت راجه دست بر سر گذاشت و اشارت
پیش آمدن کرد آداب بجا آورده پیشتر رفته برابر حوض ایستادم گفت ای شاهی یعنی صاحب پیشتر بیائید و بغل بر ای
معانقه بر است کرد و بدستور و ضابطه دربار بادشاهی دو قدم و دست بر قدمش بردم هر دو دست من گرفته هم آغوش شد

یک اشرفی پیشکش آوردم بگرفت بعد از آن نامهٔ بادشاه گذرانیدم گرفته و زر و مال و آن گذاشت چه تسلیمی و به تعظیمی بجا آورد
آنگاه به رای نشستن بر سنگهاسن فرمود بعد آداب نشستم اول از خیر و عافیت من پرسید بعد از آن گفت که در راه نشدید
یعنی تصدیع بسیار کشیدید گفتم چنین دولت بی محنت در کنار نمی آید باز از کوائف بادشاه محمد شاه پرسید و شکوه با بوشیدن
نموده تا هم پرسی [illegible] گفتم انتخاب از شما حکایت [illegible] برادری رسم خاص و عام جهان است که هرگاه یگانه کسی با هم [illegible] در تمام
برادری [illegible] گفت فی الواقعه تقصیر یعنی تقصیر شد بار گفتم خوش وقتی راجه شما بجا آوری دست داد که هم برادر
فراموش شد بسیار [illegible] گردید [illegible] گفت که مردم هندوستان چنین قابل می باشند که تا این مدت از وکلای بادشاه
چنین کسی نیامده است [illegible] فرمود که ضابطهٔ خاندان ما این است که هر که به وکالت از هند می آید خلعت
ملازمت می یابد [illegible] اگر نام خلعت بر زبان می آرم مناسب نیست و اگر این نشود ضابطهٔ قدیم بر هم خورد
گفتم شما که از بادشاه [illegible] خلعت [illegible] خواهم که ضابطهٔ بزرگان شما بر هم نخورد زیاده تر مهربانی فرمود دیوان را گفت توشخانه
خاص ببر و خلعت خاصه پوشانیده بیارند بعد پوشیدن خلعت بحضور آمده آداب بجا آوردم چوبداران را منع کرده بود که بدستور دیگران
نام ایشان بر زبان بیارند [illegible] بجای خود نشستم و احوال بادشاه و راجه جی سنگه سوائی کچهواهه و اجیت سنگه راتهور پرسید بعد از آن
کردم بعد از آن گفت که این راجه ها شان و شوکت بسیار داشته باشند گفتم هر چند جاه و حشم بسیار دارند لیک با شما نمی رسند آنها نوکر بادشاه اند
و شما [illegible] بسیار فرحناک گردید چون راجه به عمر چهارده سالگی و حسن و جمال بی همتا بود چشم بر رویش باز داشته تماشای قدرت صانع
بی همال بودم در خلال این احوال گلبانگ مبارکباد و تولد فرزند راجه از هر طرف بلند شد من یک اشرفی پیش بردم گفت این حالا
چرا گفتم نذر مبارکباد تولد کنور صاحب است گرفته بیرون گفت که خلعت از سرکار کنور هم پوشانیده بیارید خلعت سابق در سنگینی کم
نبود و باز این خلعت که پوشیدم در زیر بار این خلاع احوالم متغیر شد و نفس تنگی گرفت آداب بصد محنت بجا آورده شد باز همان دستور
نشستم راجه از من مشتاق شنیدن احوال هند بود و من لحظه بلحظه [illegible] که حالا طایر روح از قفس قالب پرواز نماید تشنگی
غلبه کرد به دیوان اشاره کردم او در آبخوره سیمین آب آورد خوردم آن آبخوره بخدمتگار من حواله شد و پاندان گذاشته پیش
من گذاشت دو بیره برداشتم و برخاستم آن پاندان نیز بدستور آبخوره بعمل آمد چون نزدیک آن اشجار شمع ایستادم راجه
خود دست بر سر گذاشت و برخاست و گفت فردا باز ملاقات خواهد شد چون اندرون رفت هر دو خلعت از بر خود جدا کردم
[illegible] گردیدم هنوز [illegible] نبوده که مشعلها افروخته مردم بسیار می آیند من قدمی چند پیش آمده از
[illegible] چون [illegible] ظاهر کردند که مهاراج پرشاد یعنی تبرک فرستاده اند ظروف سابق که بمجرد رسیدن در آن
[illegible] از انواع شیرینی و [illegible] خوشگوار آمده بود و این ظروف که پوری و کچوری و دیگر [illegible] یکی از دیگری شیرین تر و
لذیذتر [illegible] آورده بودند با [illegible] تاکید کردم که حواله آرنده ها نمایند آنها آن ظروف را چهارده خوان و چند کتوره و تهالی
سیمین بود جدا کردند که از شما است و ظروف خال را گرفته بردند پانزده روپیه انعام دادم نگرفتند گفتند که حکم
نیست [illegible] مرگ شدیم و زن و بچه همه بغارت روند بعد رفتن اینها منشی دو صد روپیه نقد در وجه ضیافت
[illegible] یک صد روپیه یومیه بنام همراهیان آورد و همین قسم تا نوزده روز و چهار مرتبه هر روز بکوان نو بنو و شیرینیهای

گوناگون و فواکه خشک و تر و نقد بقدر روز اول می آمد همراهان را که بمقدور که همه تنها و انبار خورد و فقیران و گدایان به اطعام هم
احدی سے نمی آمد و تنفسی از ساکنهٔ آنجا را از ترس راجه مجال نبود که بیاید و زر بخیدم روزی که بودیم هرگز از چوبداران و خدمتگاران و دیگر
ستاگرد پیشه طلبیدیم یک کس هم نیامد برای استحجام براجه گفته فرستادم آن زمان موی تراشش بسیر شد رشتی چیلی و پنج اسامی
رام جننی را از احسن پروانگی داده که بهر دو وقت اوقات مهمان را خوشش ساز بد همه شب بکار خود با عشرت افزائی کردند
علی الصباح مبالغها داد هم انگشت بدندان گذاشتند و سر تافتند بالجمله از کثرت اغذیه حیران شدم که نعمتها را حکیم

[illegible]

ناچار در پردهٔ شب بجو بیار آنجا انداختن ناگزیر می افتاد تا چره و بهری و بیلکی بار یک و طیور شکاری خریدن در پیش کردم فروشندگان
هجوم آوردند قیمت تعیین تمام میگفت سود ابر است نمی آمد سوگند گنگا و مهادیو و رام و کشن و اقسام مغلظه که هندوان بملاحظه
آن راستی می ورزند با آنها حواله میکردم لیکن ممکن نبود که راست بگویند و بقیمت مناسب فروشند هر ناقه را دوازده روپیه و
بهری چهار و پنج روپیه و بیلکی سه روپیه و باز سی صد روپیه و چیره بیست روپیه بعد از همه سوگند در خواست نمودم همان حجام
که بموجب پروانگی راجه دو وقت هر روز آمد و شد داشت بگوشم من گفت که ساکنان این دیار رام و لچهمن و مهادیو وغیره
را امید اند در هر مقام و هر مرحله حساب آنها واحد است یعنی برابر است هر یکی پرستان یعنی تصویر راجه را پرستش می نمایند آنانکه
صاحب استعداد اند از طلا و نقره و کسانیکه وسعت ندارند از مس و سرب و آهن تصویر تیار نموده می پرستند شما همین بگوئید
که قسم راجه بشما است راست بگوئید روز دیگر همان مردم باز رسیدند و اشیای آن ملک آوردند گفتم بقسم راجه راست بگوئید
آن زمان قیمت ناقه دو روپیه و بهری دوازده روپیه و بیلکی چهار آنه و باز شصت روپیه و چیره دو روپیه مشخص شد و نسبت بر هم
بلیسوند و میگفتند که کدام بدخواه با همچنین بشما ظاهر کرده دیگر بنیم دیگر مسموع شده که هر کرا انجدست مجالی با سور بلیساز ندر جامه
کرباسی و دستار و فوطه از همین جنس و یک راس تانگهن با و میدهد یکی را بچشم خود دیدم جامه تا بند زانو در بر و دستار کنده بر سر
و فوطه بر کمر و لجام تانگهن بدست گرفته تنها پیاده میرود همراهان گفتم که تحقیق نمایند که این کیست معلوم شد که صوبه دار کاشی پور
است هر گاه که منصوب بمکان متعلقه میرود در مرده کچهری آنمحال تا نیک و دهل و یک قطعه حضرات با جماعه از ساکنه آنجا پیشتر آمده
درون کچهری میبرد و تصویر راجه از سر اول گرفته بر منصوب میگذارند و در کچهری نشانده با جرای کار ها سرگرم میسازد و معزول را
قید کرده همراه یک پیاده جماعه خود بحضور میفرستند متصدیان راجه او را قید مینمایند و زن و دختر و خواهرش را در قحبه خانه می نشانند
تا مبلغی که بر طریق مصادره مقرر نموده اند از بابتش روز مره بوصول رسد بعد یک سال یا دو سال یا زیاده برین بعد حساب باقی
خلاص می شود و باز بر آن محال میرود و همین قسم بعد سه سال معزولی و منصوبی معمول آن ملک است طرفه اینکه هر گاه تقریب
کدخدائی پسر و کار دختر با همدیگر در میان می آید تحقیق می نمایند که زنانش چند بار در قحبه خانه نشسته اند اگر معلوم شود که چهار مرتبه

[illegible]

یا سه مرتبه نشسته معتبر و کلانتر اعتبار مینمایند و آنکه زیاده از یک دو مرتبه باین درجه رسیده اند او را کمتر این مرتبه میشمارند و کسانیکه
یک مرتبه باین مراتب رسیده اند نسبت به آنها قبول نمیسازند و آبرو اینها لیستها اعتبار نمیدانند و زنان آنها خویش بنظر در آیند رنگ زرد
و سستی تنی و کاهلی تن هم اند اشتیاق تمباکو بمرتبه دارند که هر یک چلم تمباکو هر کسی که خواهد بکند حاضر شوند حقیقت سیاه بدنی میگویند است که مردم
هندوستان هر وقت گویا چند سوار و پیاده رسیدند ریسمان ها می یا می اسپان یعنی اچهاری هر قدر که بهم بسته و اگر از نسبت نویسنده

وبیچارهٔ ستمزده میمیرند وموجب آنها علی العموم مقرری نمایند بیان زبان عمّالان وفوجداران وزبربایل سپاهان درآمده حکم الحکمانی بهم رسانیده‌اند وزربیکه از سرکار تنخواه میشود بدست زنان مذکور می افتد بقدر قوت لایموت وکاه ودانه خرچ مینمایند ودیگر همه پنهان پنهان کرده درحساب مصادره مقرره سرکار میرسانند بر آنهم اکتفا نکرده راجه بهانهٔ شکار کوچ نمیده شش ماه می کنند مجال نیست که بقالی جنس خوردنی بالشکر برد مردم دیهات را تا کی میرود که یک دانه بدست لشکریان نفروشند چون خلق الله از گرسنگی قریب بهلاکت میشوند بحکم آنکه عبارت بقدر کم از یک آثار بیکرو پیه از سرکار میدهند چند روز مقامات مینمایند وطلب بانها در یک کوچ فارغ میسازند اگر کسی خواهد که خرچ بخانه بفرستد مهاجنان را منع است که هنڈوی ننویسند نقد بردن مجال احدی نیست از زمانیکه مردم روهیله تسلط شده این رسم برطرف شده نزدیک کوه روهیله ها آن ملک را بقبض وتصرف خود در آورند راقم حروف گوید که آنچه از دست علی محمد خان روهیله در آنوله گذشته ودیگر رودباری است روان طلا از میان آن برمی آید روزی بتماشای آن آب رفته بودم دیدم هزاران مردم از هر طرف آن مشغول بهنگ بیزی اند جا بجا توده های ریگ بدستور خرمن جمع کرده از آب میشویند تا ریگ بکلی در آب میرود وقریضه های زر فرومی نشیند آنگاه سه حصه کرده یک حصه بسرکار دو حصه آنها را میرسد طلای صاف بر نمی آید مگر بعد گداختن تاب و سره بقدر نصف طلای خالص حاصل میشود چند تولچه از آنها خرید کرده شده بوقت فروخت دو آنه بنا مع سره روپیه بدست آمد دیگر غرایب یکی این بنظر آمد که خانه زنبورها قسمیکه بدیوار قلعها میسازند مشاهده افتاد وجنه الاستفسار ظاهر گردید که نشان شهد است زنبوران عسل وقت گرفتن عسل حرکتی نمیکنند وکسی را نیش نمیزنند و هر قدر که حصه بکسان در شهر از قدیم مقرر است اگر کسی را طمع کند نا خوش شده راه صحرا میگیرند با لک خانه جمعی را همراه گرفته بدنبال آنها میدوند وبافسون وسماجت از حد افزون سوگند وقرار وعهود استوار باز میگردانند آنوقت باز میگردند ودر بدون ها جا میگیرند ورسم مقرر است که در کار خیر دختران مردم آنجا یک ونکاره یاد و یا زیاده بهمبر میدهند ونکاره بدال فارسی بزبان هندی کوهیان بکس سردار سرخیل را گویند القصه بعد نوزده روز رخصت از خدمت راجه حاصل گردید وبدستور شد آمد راه مصحوب متمدیان وراهبران راجه بکاشی پور رسیده واسپان مردم همراهی که در آنجا گذاشته رفته بودم همه را با خود گرفته بعد در روز در مرادآباد پیش عظمت الله خان ناظم آنجا رسیده شد وازانجا بشاهجهان آباد مراجعت کردم سرهند که شهر مشهور ش نامند سلطان فیروز در سنه هفتصد وهشت هجری آنرا ساخته سرکار گرداند ودر بنای در آنجا نموده موسوم بفیروز آباد ودستکنان سرهند بخوب خواندن ونوشتن شغلی دیگر ندارند وصنعت تصویر را نیکو میدانند لاهور شهری است در هندوستان بر ساحل دریای راوی مولف خلاصه تاریخ مینویسد که هنوز ان آبادی آنرا انجاف رام چند که لهور نام داشت نسبت میدهند لهاور ولاها ور ولوهور لهاور ولوهاور نیز نامند وچون بمرور ایام معموری آن روی با نحطاط نهاد دار الحکومت شهر سیالکوت مقرر گشت وچون سلطان محمود غزنوی فتح هند نمود ملک ایاز بآبادی آن کوشیده وشهری تجدید وقلعه پخته تعمیر ساخت وچون خسرو شاه از احفاد سلطان محمود غزنوی از سلطان علاء الدین غوری جهانسوز منهزم شد در لاهور بسلطنت نشست وبعد ازو پسرش خسرو ملک یکی بعد دیگری تا سی وهفت سال آنجا حکومت کردند چنانچه احوال ایشان سابق مرقوم است بعد ازان از سلاطین هند در آنشهر چندان بسیار نکرده بنا بر آن آبادی آنجا از رونق بافتاد وپس از مدت تاتارخان امیر سلطان بهلول لودی دار الحکومت ساخت وبعد ازو میرزا کامران خلف بابر بادشاه در آنشهر اقامت گزید وپس ازو محمد اکبر بادشاه بعهد خویش قلعه خشتی وشهرپناه ودولتخانه عالی

تعمیر نموده و بعد از آن جهانگیر پادشاه عمارت عالیه ساخت و شاهجهان پادشاه ابن جهانگیر پادشاه بمدی مدرازی وقوع کرده جهت محافظت به بست و
حسب الالتماس علیمردان خان برای آوردن آب دریای راوی بشهر لاهور یک لکهه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر چهل و شصت و نیم
کروه جریبی مسافت میدارد شروع در حفر نمودند لیکن بعد از انجام چنانچه باید آب نیامد صد هزار روپیه دیگر حواله رفت چون پنجاه هزار روپیه از آن صرف
شد کاری بیش نرفت حسب الحکم ملا علاء الملک تونی نهر علیمردان خان را بهمانحال گذاشته سی و دو کروه راه نو بریده آب وافر آوردند و در
عجائب المخلوقات مینویسد که دو تنه پاره استخوان از زانوی آدمی در زمان سابق در لاهور افتاده بود متوطنان آنجا یکی را انبار غله و دیگری را
قطره آب ساختند بالجمله لاهور بوفور نعمت و زیادتی اطعمه و کثرت مردم در تمام هند شهری بدین عظمت نیست مردمش در اکثر صناعات
مهارتی تمام دارند و بر کنار دریا محاذی عمارات جهانگیر پادشاه و عالمگیر پادشاه مسجدی عالی از سنگ بنا نموده و مقبره جهانگیر پادشاه
آنروی دریای راوی نزدیک شاهدره واقع است و در حواشی آن باغهای دلکشا فراوان است و از میوه انگور و خربوزه وغیره خوب و بسیار
میشود و برف و یخ نیز بافراط بدست می آید و شهر لاهور مابین شاهجهان آباد و پیشاور واقع است چه از شهر لاهور پانزده منزل سمت مشرق
شاهجهان آباد و پانزده منزل سمت مغرب پیشاور مسافت دارد بالجمله طول این صوبه از آب ستلج تا دریای سنده صد و هشتاد کروه
و عرضش از شهر بهنبر تا چوکی کهندی هشتاد و هفت کروه شرقی آن سرهند و غربی آن ملتان و شمالی آن کشمیر و جنوبی آن دیپالپور و پنج
سرکار یعنی پنج دوآبه مشتمل بر سه صد و شانزده محال و هشتاد و نه کرور دام و سه لکهه و هفتاد دام دخل آنجمله بهاست و احوال هر پنج دریا که عبارت
از پنجاب است و آن در حقیقت شش دریا اند که معروف به پنجاب گشته بعد از گذارش معموره متعلقه لاهور رقمزده کلک بیان خواهد گردید
بالجمله دوآبه جالندهر نام قصبه ایست قدیم و هم درین دوآبه بجواره نیز قصبه ایست باستانی پارچه سری بافی خوار و سرسه و دوریه
و چیتولیه و چیره سفید و کمربند طلا دار نیک میشود و دیگر دوآبه بست پوربتی پرگنه ایست که اسپ عراقی بقیمت ده پانزده هزار روپیه
آنجا پیدا میشود و چند کروهی پتیاله قصبه ایست دلکشا و خوش آب و هوا گویند نوبتی آنجا طوفان آب آمد که از دریای ستلج تا دریای
چناب تمام زمین با آب غرق شد و ساکنان آنجا هلاک گشتند بعد از رفع طوفان مدتی آن سرزمین ویران بود و اگر جایی قدری آباد
میشد از شر کتار مغول بلخ و کابل آبادی خوب نمیشد در عهد سلطان بهلول لودی برای راند بوسی از تاتارخان ناظم لاهور تمام پنجاب
را اجاره گرفت و آبادی کشتکار ساخت و در سنه هشتصد و هفتاد و هفت هجری باجازت تاتارخان ناظم لاهور قصبه پتیاله آباد کرد و آن
قصبه ایست معمور و وجه تسمیه آنکه در هنگام طرح بنا شگون نیک نشد تعمیر از آنجا موقوف کرده در نزدیکی آنجای دیگر بر بسته بنای آبادی
گذاشتند چون بزبان پنجاب پتیاله بیاد ده را گویند لهذا آن شهر به پتیاله موسوم گشت و از عهد محمد اکبر پادشاه هر عاملیکه آنجا آمد
بموافقت رؤسای آن شهر و متمولان هنود و مسلمان بزیادتی عمارت و رونق شهر میکوشید و دوازده کروه از پتیاله تا ساحل دریای
راوی مکان نانک گرو است که تا حال احفاد او آنجا سکونت دارند جماعه سکهان از مریدان اویند و گویند که گروی مذکور در هشتصد و هشتاد
و سه هجری در عهد سلطان بهلول لودی در مکان تلونډی متولد شده و بسن تمیز رسیده شناخت کرد و خلقی کثیر معتقد وی گشتند در پتیاله آمد و [illegible]
و در دیهی از دیهات پتیاله بر لب دریای راوی چنانچه گذشت اقامت گزید خلایق از اطراف و جوانب آمده معتقد و مرید او گشتند و او را بابا نانک شاه
گرو گفتند و او مریدان خویش را سکهه نام گذاشت و نانک شاه مطربی داشت مردانه نام که ابیات هندی او را بنغمه و سرود سرائیدی و لهنا
ساسعان که او در دوام عقیده‌اش کشیدی و پسر نانک گرو لکهمیداس چون از عمل باطنی بهره نداشت بنابران نانک شاه اسم نام کهتری

بزنین بکر و نکنند مخاطب ساخته و بعید نمود و در عهد سلیم شاه بن شیر شاه در گذشت بعد از وی گرو انگد سیزده سال سجاده نشین ماند پس
ازو رام داس داماد گرو امر داس هفت سال و بعد ازو پسرش گرو ارجن بیست و پنج سال و بعد ازو پسرش گرو هرگوبند سی و هشت سال
و پس ازو پسرش گرو هر رای هفده سال و بعد ازو پسرش گرو کشن سه سال و بعد ازو تیغ بهادر پسر گرو هرگوبند یازده سال سجاده نشین
ماند و بالاخر باجماع سکهان سر بغاوت بر داشت و در هزار و هشتاد و پنج هجری مطابق سنه هفدهم جلوس عالمگیر بادشاه گورکانیه
گرفتار آمده در شاهجهان آباد بقتل رسید و بعد ازو پسرش گرو گوبند رای بر سجاده نشست و کثرت سکهان در آن وقت بسیار
شد و در عهد بهادر شاه سجاده نشین نانک شاه گرو باجماع سکهان متعدد شورش گشت و بسیاری از آن جماعه قتیل و اسیر
گشتند چون محمد فرخ سیر بسلطنت نشست شورش آن جماعه زیاده تر شد تا آنکه سجاده نشین نانک شاه گرو سکه بنام خود کرد
و این بیت مسکوک نمود سکه عظمت نانک گرو هم ظاهر و هم باطنست ؛ بادشاه دین و دنیا او دست سچا صاحب است
گویند که شورش آن جماعه در آخر عهد بهادر شاه بمرتبه کمال رسید عبد الصمد خان ناظم لاهور متوجه استیصال او شد او بقلعه لوه گده
متحصن گردید عبد الصمد خان بمحاصره پرداخت و امر نمود که اطراف قلعه را بمسافت یک تیر پرتاب خام تعمیر کنند و این طرف دیوار
لشکریان باد مخالفان باشد هرگاه سکهان از قلعه بر آیند به تیر و تفنگ بزنند چون ذخیره قلعه آخر شود ناچار شوند
گردید چون ذخیره نماند سکهان عاجز شده هر روز گروه گروه از قلعه بر آمده خود را بکشتن میدادند تا آنکه از بی توشگی بجان
رسیدند و بی سلاح از قلعه بر آمدند و اسیر گشتند از ثقات شنیده که وقتیکه مبارز الملک سربلند خان بنظامت صوبه کابل میرفت و
آن سنه احد محمد شاه بود عبد الصمد خان با سربلند خان ملاقات نمود و باتفاق یکدیگر بر آن جماعه و قلعه تاختند و خلقی کثیر قتیل
و اسیر ساخت بالجمله عبد الصمد خان بسیاری از آن جماعه را بچه کلاه کرده بر شتران سوار کرده ببارگاه بادشاه فرستاد و
گویند که این قضایا در وقت فرخ سیر بوده بهر حال بر آن جماعه اسلام پیش کردند هیچ یک ایجاب نکرد و همه بقتل رسیدند اکنون که هزار
و یکصد و نود و پنج هجری است سکهان غلبه دارند و از دریای اتک با نواح دهلی متصرف اند و در همین دو آبه بمضافات
لاهور کوهستانی است موسوم به نگرکوت قلعه بغایت رفیع دارد و بر دامن این کوه پایان نگرکوت گنبدی ساخته اند و هنودان
آن را بهوانی نسبت میکنند و اندرون سنگ پاره ایست از تکلف ساده صخره اش بصورت افتاده و هنودان آن را باعتقاد تمام
پرستش مینمایند و در سالی دو مرتبه خلقی کثیر از صغیر و کبیر و غنی و فقیر سر و پا برهنه بزیارتش آیند و حاجتمندان زبان خود را بدست
خود میبرند جمعی را در چند ساعت و بعضی را در چند روز بمیامن اعتقاد مستقیم زبان تازه میروید و در کوهی نگرکوت جوالامکهی
نام جائیست که چند جا شعله آتش سر بر آرد و آن معبد هنودان است و مولف هفت اقلیم مینویسد که کوه نگرکوت بر شمال هند واقع
و از نگرکوت تا کوچ که در قیمی ولایت بنگاله است زمینداران اند که هر کدام ازین سه چهار روزه راه در تصرف دارند و جمله هنود باشند
تحقیق کرده اند که یک لک و بیست و چهار کوه متصل این کوه است از جهت اهل هند آنرا سوالک پربت میخوانند و همین کوه است که
تا نهایت ولایت خطا رسیده و همچنین از هند گذشته بکابل و بدخشان و خراسان شده از شمال پشاور گذشته و بهرهی و قزوین و طبرستان
رود و مولف هفت اقلیم در تحت مکه معظمه اظهار می نماید بانکوه کرده و کوه مذکور مسمی بجبل لور است که در مکه معظمه گذشته و کشمیر و تبت
درین کوه است و آب بسیار ازین کوه بولایت هند و هندوستان جریان میپذیرد مانند ستلج و بیاه و راوی و چناب و بهت و نیلاب

بیان قلعه نگرکوت

بیان جوالامکهی

آیین انهار در نواحی ملتان با یکدیگر پیوسته در حوالی ٹھٹھه بعمان میریزد و ایضاً آب گنگ و جمن در تبت و لوهیته هر از ین کوهستان آمده
جا بجا یکجا شده در ولایت بنگاله ملحق میشود سیالکوت در دوآبه چناب که چناب رس گویند شهری قدیم است مؤلف خلاصة التواریخ می‌نویسد
که آنرا سیالکوت نیز گویند بنیاد آبادی آنرا راجه سال ظاهرا پاندوان منسوب میکنند و بعضی از ابنیه سیالباهن زمیندار که راجه بکرماجیت را
کشته می‌انگارند قلعه کار از یادگار اوست و آن در زمان سابق دار السلطنت پنجاب بوده و بسه گروهی آبادی داشت اکنون
سیالکوت شهرت دارد سلطان شهاب الدین غوری چون مرتبه پنجم در پانصد و هشتاد هجری لاهور را محاصره کرد و بر آن دست
نیافت بسیالکوت آمد و قلعه کهنه آن را مرمت کرده جماعه کثیر از عساکر خویش آنجا گذاشت و بعد از امتداد ایام راجه مان سنگه اکبرشاهی
فوجدار جمو و سیالکوت همت بر آبادی شهر و متانت قلعه گماشت و پس از آن صفدر خان جهانگیرشاهی فوجدار جمو قلعه از روح تعمیر ساخت بالجمله
در سیالکوت کاغذ مان سنگهی و حریری و جهانگیری نیکو میشود و کار چکن از ابریشم و کلابتون و از اسلحه خنجر منسوان که جمدهر و کٹار
گویند و برچی بهتر میسازند در جمو کان قلعی است که سنگریزه از دریای توهی که پایان جمو میگذرد بر آورده میگذرانند و قلعی در نهایت
سفیدی و محکمی بر می‌آید لودهره قصبه ایست معروف شش لکه روپیه در عمارت باغ آنجا خرج شده و ایضاً درین دوآبه
گجرات قصبه ایست و در عهد محمد اکبر بادشاه آباد شده چند دیهات از پرگنه سیالکوت جدا کرده پرگنه علیحده نمود و آن شهر مشهور
بگجرات شاه دولاست چه مزار شاه دولا متصل آنشهر است و اسپ عراقی آنجا پیدا میشود که بعضی از آنها قیمت تا ده هزار
روپیه رسد و در دوآبه سنده کان نمک سنگ متصل شمس آباد از دامن کوه بر می‌آید نمک لطیف و شفاف که به نمک لاهوری
اشتهار دارد و آنرا نمک سنده گویند در دوآبه مذکور تمام کوه از نمک واقع شده که طول آن زیاده از صد گروه نشان میدهند
و جمعیکه نمک بر آرند اظهار الا سه گویند که در دامن کوه نقبی زیاده از دو سه صد ذرع عمیق بر کنده هر یکی سر و پا برهنه چراغی در دست
و کلپه بر کتف نهاده در نقب میروند و کلوخی مقدار سه من از نمک کنده بر پشت نهاده بیرون آرند و بسیاری از سنگتراشان
آنجا از نمک ظروف طبق و پیاله و شمعدان میسازند و بالای آن کوه قلعه رهتاس و بنای بال ناته جوگیست که آنرا بالیه سر گویند
و چهار گروه بلندی دارد و روز بر آمدن زمستان شبی که هندوان آنرا منسوب بمهادیو کنند و آن روز را شیوراتری خوانند خلق کثیر و
گروه جوگیان در آنجا جمع شوند و پرستش نمایند مؤلف خلاصة التواریخ که متوطن بٹاله است شمه از احوال اماکن مشهوره پنج دوآبه و شش
دریا که از آنجهه که معروف به پنجاب اند می‌نویسد اول دریای ستلج از کوه کهوپت بر جوش شده و از حدود ولایت کلو شهر میگذرد و
و بعد از ان در کوه سر کنده حدود کهلور رسیده آنولایت را از سه طرف احاطه کند و دو شعبه شده از پایان ناکوان مسکن
گرو گوبند رای گذشته تا رسیدن قصبه روپر یکجا میشوند و از آنجا پایان قصبه ماچهی واره گذشته نزدیک لودهیانه میرسد و در نیچا
نشا بگذرد واقع است و از آنجا نزدیک تلول و بهارت گذشته متصل موضع لوه کوده از اعمال پرگنه تبت لوری بدریای
بیاه می‌پیوندد و میان این بحر و دریا دوآبه ایست جالندر که شهر اول نامند دوم دریای بیاه و آن نیز از کوهستان
بهوپت از میان تالاب بر جوش شده و از قصبه کلو گذشته در قصبه مندی میرسد و از حدود ولایت گلیست و بحق و
محلورسی جاری شده پایان شهر سنده وان که مکان نورپور فوجدار کوهستان است میرسد پس از آن حدود دهوال و سروکو
و گوالیار میگذرد و از آنجا از دیهات نورپور گذشته از کوه بر می‌آید و بر زمین مسطح رسیده از پایان کالواهی که شکارگاه

بیان سیالکوت و راجه سالباهن و شهاب الدین غوری

بیان قصبه لودهره و گجرات

بیان پنج دوآبه و دریا معروف

بیان کان نمک و بر آوردن نمک و قلعه رهتاس و بنای بال ناته جوگی

بادشاه است و قصبهٔ املیه گذشته نزدیک موضع لوه گده بدریای ستلج اتصال می یابد و یکی می شود و از قصبه فیروزپور و محمدوت
می گذرد و از انجا در حدود محال سرکار دیپالپور رسیده در ایام برشکال پی جی شود و بعد گذشتن از دیپالپور دو شعبه
شده یکی بجانب جنوب رفته و دومی بطرف شمال برده میول وکیادی و بلندی انحراف ورزیده بیاه نام می پذیرد و این
هر دو شعبه پس از چند فرسخ باز بهم پیوندند و از حدود بلوچان بدریای سنده که راوی و چناب و بهت نیز در و داخل
است ملتقی می شود و انهمه دریای سنده نام یابد سوم دریای راوی است در میان بیاه و درین دریا دوآبه باتجب
مشهور است و دراوی از کوه پس بهس تابع ولایت جسنته که بمکان منسوب بهاولپور جوشد و پایان شهر جسنته می گذرد
و آن ولایت دارالحکومت مرزبان انجا است و از بارش برف هوای کشمیر وکابل دارد و اکثر میوه لطیف و شیرین
پیدا میشود و راجه انجا بوفور جمعیت فوج و خزاین و هم استقلال ممتاز و این دریا سد راه لشکر بادشاه است
بعد برآمدن از جسنته بحدود ولایت نبوهلی گذشته پایان قصبه شاهپور تابع نورپور میرسد و بشاه نهر در باغ
شاله بار واقع لاهور میرود و نهر دوم در پرگنه سهسان و سوم به پرگنه پتیاله و چهارم به پرگنه لهاری بهنی پوربی
میرود و از نزدیک شاه پور از این دریا نهری برآورده اند و کمتر رعایت آب و همه و این دریا از انجا روان شده
از حدود سهال و کاهونهه و کلانور و پتیاله و برسر و اکین آباد و دیگر محال گذاشته بلاهور رود و پایان عمارت شاهی
رابگذار واقع شود و از انجا بر آمده بحدود سنده بون و شیر آباد و ریک وامه گذشته قریب سرای سنده بون هشت
گروهی ملتان بدریای چناب که یکجا میرود داخل میگردد و چناب نام می یابد چهارم دریای چناب میان دریای
راوی و این دریا دوآبه چناب شهرت میدارد و چناب را در کتب هندی چندربهاکا نویسند و بر آمدن چندر از ولایت
چین نشان میدهند چون از حدود ولایت چین گذشته بکشتوار که زعفران انجا مشهور است برسد و دریای بهاکا
از جانب تبت آمده با و ملحق شود و چندربهاکا نام میگیرد و از انجا براه سال و بهونه و کرده پایان قصبه انبار بادن نه
اکهنور روان از کوه بدر می آید از نزدیک کوه برکت تابع جموکه بمکان منسوب به بهوانی است و بعد از گذشتن انجا بحدود بخت
شده میرود و تا رسیدن پایان بهلول پور مسافت دوازده گروه بازیکی میکرد و از دیهات پرگنه سیالکوت و پایان
سوده ره گذشته بوزیرآباد میرسد چوب سال و غیره را سوداگران براه همین دریا از کوهستان جسنته و غیره بوزیرآباد می آرند
و در مکان وزیرآباد شاهگذر واقع است پس از ان پایان جاکونار گذشته به لودهیانه و بهونه و هزاره میگذرد و از انجا نزدیک
شهر چنیوت از میان کوچه جاری شده متصل قصبه جنگ سیالان مسکن هیر و رانجها که حکایت عاشقی و معشوقی ایشان مشهور است
بدریای بهت ره اتصال یافته بنیشر میرود و پنجم دریای بهت پایان چناب و درین دریا دوآبه جو بهت مشهور است و بدریای بهت که
از کوهستان تبت از حوض برجوشد و در شهر کشمیر رسیده از میان بازار و کوچه ها میگذرد و جا بجا در کشمیر برین دریا و دیگر دریاها
پل بسته اند و بعد برآمدن از کشمیر در حدود بلهکی دریای کشن گنگ درین رود داخل می شود و از انجا پایان قصبه ورنگلی
سه گروه لگهران می رسد پس از انجا از میرپور و غیره حدود لکهران پایان قصبه جهلم که درین محال شاهگذار واقع
است دریای جهلم نام یابد و از انجا از گز جهاک و سندهه و شمس آباد و بهیره و خوشاب و خوردخانه گذشته او بک قصبه

دریای راوی و بیاه و چناب وغیره

نام چهار نهر شاه نهر ... سوم در پتیاله چهارم پرگنه لهاری

بیان وزیرآباد و اسم دریا

جهنگ سیالان با آب چناب مے پیوندد و چناب نام مے یابد ششم دریاے سنده مابین بهت واین دریا ولایت لوهر ولوها در دوآبه
سندساگر مشهور است واین رود درمیان هندوستان وکابل وزابل جائے است که چشمه آن ظاهر نیست اما بقول سیاحان
از ولایت قلماق برجوشد واز حدود کاشغر وکافرستان وحدود ولایت کشمیر وپکلی ودهنتور گذشته باولکهه یوسف زئی میرسد
ودر پایان قلعه اتک دریاے نیلاب با چند رود دیگر از جانب کابل آمده اتصال مے یابد چون آنجا عرض کم دارد جباران بسیار تند
میرود ودرین محال شناگذر بمقرر نیست بسبب تندے آب کشتی بیک چشم زدن بآن ساحل میرسد وجانب مغرب بر لب دریا
سنگ سیاه است که جلالیه نام دارد وبعضے اوقات کشتی بآن سنگ خورده بشکنند واهل کشتی غرق شوند عوام گویند که برآن
سنگ قبر بزرگے بوده که جلال نام داشت و وجه دیگر تسمیه آن در تواریخ چنین دیده که در عهد محمد اکبر بادشاه جلالیه نام افغان
مفسد وراهزن مشهور بوده نوبتے محمد اکبر بادشاه بعزم سیر کابل ازین دریا عبور مے کرد ناگاه کشتی جواهر خانه بسنگ مذکور
رسیده وشکست بر زبان بادشاه گذشت که این سنگ هم جلالیه گردید از آن زمان جلالیه نام یافت و نزدیک آن
عمارت را [illegible] که در ایام سابق حاکم ولایت بوده و بر ساحل مشرق قلعه اتک واقع است که وارد وصادر را اجر
اندرون آن قلعه [illegible] دیگر نیست واین مصرع معتدل الهوا و مابین هندوستان وکابل چون برزخی است که این روے
طرز زبان هندوستان و این طرف آب مسکن افغانان و آئین زبان افغان است بالجمله دریا ازان مکان برآمده از کوهستان
افغان وغیره گذشته در حدود افغانان بر زمین مسطح میرسد و از آنجا از حدود بلوچان وملتان میگذرد و پنج دریاے پنجاب
که بقلم در آید همه از کوه شمال برآمده و آن طرف ملتان بتفاوت یکدیگر در حدود بلوچان باین دریا مے پیوندد و همه یکے
شده و دریاے سنده نام مے یابد و دریای عظیم گردد واز انجا پایان قلعه بهکهر دو لخت شده قلعه را درمیان گیرد و از انجا
براه سیوستان از اعمال سنده مے در آید و سی گروهی بلده ٹهٹهه که به بندر لاهور مشهور است بدریاے شور ملتقی مے شود
بالجمله صوبه لاهور همه آب وهواے خوش دارد و تابستان بسیار گرم و زمستان نسبت بهند سرد است و خربزه و انگور
بسان ایران و توران و انبه مانند هندوستان بهتر ازان و ترنج خوبتر از بنگاله و نیشکر خوبتر از دکن پیدا شوند
و درین صوبه اکثر مدار زراعت برآبشاری چاه است که دولابے از کوزه های چرمین ساخته بزور گاوان آب از
چاه مے کشند و مزروعات مے دهند مدار فصل خریف و ارزانے غلات بربارش است و بر دریاے
بیاه از ریگ شوئی طلا برمے آرند و در کوه شمالی بعضے جا معدن نقره و مس و روئین و جست است
اوده شهریست بزرگ بر دریاے گهاگهره که سرجو نیزش گویند وآن شهر را در کتب هنودان اجودهیا
نامند و گویند که در ست جگ آن شهر تختگاه راجه رام چند عرف رام بوده و پل بستن راجه رام بر دریاے شور در رفتن بلنکا
در ضمن بیان انگر مرقوم است و بعد از رام آن شهر را در دور کلجگ کشن بن پورب بن هند بن حام بن نوح عمارت نموده و
در سواد شهر اوده در زمان پیشین مردم خاک بیزی مے کردند و طلاے ریزه برمے گرفتند و در نزدیک شهر
بسمت مغرب بمفاصله یک گروه قبر حضرت شیث بن آدم و ایوب پیغمبر زیارتگاه خاص و عام است و قبور انبیا
درین مقام از تواریخ اصلی ندارد و طول صوبه اوده از سرکار گورکهپور تا قنوج یک صد و سی و دو گروه و عرض از شمال

ف — بیان منبع دریای سنده و ولایت ... کشمیر و پکلی و دهنتور
ف — بیان دریای نیلاب و وجه تسمیه جلالیه از سنگ
ف — صفت شهر لاهور و صفت میوه جات آن
ف — بیان اجودهیا و ... پل بستن راجه رام ...
ف — بیان قبر شیث بن آدم ...

کوه تا سید پور تابع اله آباد و صد و پانزده کروه شرقی صوبه بهار غربی قنوج شمالی کوهستان جنوبی نانک پور سرکارهای این صوبه گورکهپور و بهرایچ و خیرآباد و لکهنوء ازین جمله مشتمل بر یکصد و نود و هفت محال و بیست و شش کرور دام دخل این صوبه است و در عهد سلطنت محمد فرخ سیر سلاطین گورکانی بنظامت صوبه مذکور مبارز الملک سربلند خان بوده آئمه داران و وظیفه خواران آنجا را ایذا رنج آزار و رفت کچهری موافق معمول حکم عام معافی داد و در عهد سلطنت محمد شاه نظامت صوبه اوده متغیری راجه دیا بهادر ماگر به برهان الملک سید سعادت خان شده او دو کروه بطرف مغرب شهر اوده بر کنار دریای گهاگهره شهری طرح انداخت اگرچه دریا بعد چندی ازان بتفاوت رفته الشهر الفیض آباد موسوم گردانید و عمارات عالیه و باغات متعلقه و دلکشا در آن احداث کرد و تنظیم و نسق آن صوبه از کوه شمال مفاسد آنجا کماینبغی کرده وزیر الممالک ابو المنصور خان صفدر جنگ داماد و همشیره زاده سید سعادت خان در ایام امارت خویش بر عمارات و آبادی آن شهر بیفزود چون نام او نوم سید سعادت خان نیشاپور است بنابران در اقلیم چهارم در ضمن نیشاپور سطری چند از احوالش مرقوم است بالجمله شجاع الدوله خلف وزیر در امارت خویش در آبادی فیض آباد سعی موفور نمود و عمارات مطبوع ساخت و همانجا استقامت گزید و آن شهری گشت در کمال معموری و شجاع الدوله وزیر شاه عالم ثانی المعروف بعالی گهر بوده و تنبیکه در بکسر از انگریزان هزیمت یافت و باز بصلح بر صوبه اوده و اله آباد استقلال یافت و حشمت و شوکته زیاده از سابق بهم رسانید و آئمه و وظیفه روزینه خواران هر دو صوبه را که از عهد محمد اکبر پادشاه تا عالمگیر ثانی جاری بوده یکقلم ضبط نمود و از انجا همت و سخاوت سلاطین تیموریه را بجای مناسب قیاس باید کرد که در تمام ممالکات مندرجه قدر از خوان انعام آن عالی همتان بهره مند بجا از شیوخ و سادات و دیگر قوم از مسلمان و هنود بهره میرسد بالجمله شجاع الدوله در آخر ایالت وزارت خویش باتفاق انگریز متوجه بریلی دار الاماره دیار روهیله ها شد حافظ رحمت با او محاربه کرد شجاع الدوله در رزم او را بالقتل رسانید آن مملکت را از تصرف اعیان و پسران علی محمد خان روهیله انتزاع کرد و بعد از فتح پس از دو سه ماه در گذشت و خلفش آصف الدوله عرف میرزا امانی بجایش نشست احوالش در بلند اختری در ضمن حکایت انگریزان گذشت سرکار گورکهپور شهری معمور است از اوده آن روی دریای گهاگهره سمت شمال بمسافت چهل گروه متصل کوه مداریه واقع است آب و هوایش نیک و خوشتر است و نواح آن بغایت وسعت را دارد و برنج و روغن زرد و مرغ و چاج و امثال آن انجا ارزان باشد و غلام و کنیزک بقیمت سهل و آسان بدست می آید و انجا مردم را انبار ارزانی غله و خورش و پوشش نوعی از آسایش است که هر که در انجا در آید کمتر بر آید و وقتی علی قلی خان شش انگشتی داروغه خواص و میر توزک اول محمد شاه پادشاه بار اقم حروف فرمود که چون نادر شاه والی ایران مرتبه ثانی عزیمت هندوستان نمود محمد شاه پادشاه از امیران خویش مثل قمر الدین خان وزیر و ابو المنصور خان که آن وقت میر آتش یعنی داروغه توپخانه بود و دیگران مصلحت خواست که از دست نادر شاه چگونه در امان باید ماند وزیر گفت که ساکنان شاهجهان آباد را باید بار دکن که ملکیست وسیع و قلاع متین دارد کوچانیده میبریم چون نادر شاه عازم دکن شود بقلاع پناه گیریم و انبار غله وغیره را انچه از ذخیره قلاع افزون شود آتش زنیم و گیاه و کاه را همچنین ظاهر است که نادر شاه زیاده از یکماه مسافت یعنی ذخیره در عساکر نمیدارد و چون غله از بیرون لشکر نرسد از قلاع تا کجا سر زند ناچار بر گردد و ابو المنصور خان

بیان ...

شجاع الدوله ...

بیان ...

نفت که درین مدت سیر مبالغ کثیر بخرج آید و ازین ملک یکقلم بیرون رفتیم در کین بعید المسافت است فکر آسانتر آن است که فلان این ملک مثل ناهور و اکبرآباد در استحکام باید کرد و مردم چند از سکنهٔ شاهجهان آباد باید گرفت ... و اثر و سعی دریای گهاگهره در سرکار گورکهپور که شمال آن کوهست طویل و رفیع و در دامن آن از شرق تا غرب جنگل و بیشه‌های خطرناک و رودهای سهمناک است نادرشاه بنابر صعوبت راه و مخالفت آب و هوای آنجا نتواند رسید و زمی گفت ... و اندران گورکهپور که پیش از سرکار ... باشد ممکن نیست که شکوه شاهی را ... محمدشاه بادشاه ... گفتم که چون نادرشاه درین شهر گذرد و حبید ... هرچه خواهد بر سر ما کند و خلق را از قتل و غارت ... آزار و چون جماعت امرا بیرون آمدند من یعنی علی قلیخان گستاخانه ابوالمنصورخان گفتم که مثلی یاد مرا آمد شیری بر خری کمین کرد و خری ... از هیبت شیر ... اگرچه شکست گشت با خود گفت که اکنون صلاح آن است که گوش و سر انداخته دم جنبان پیش شیر روم ... بهتر آن است که من گویم و بحضرت بادشاه رسانید گفتند آن چیست گفتم که فرو ... بیرون ... تا سرهند ... خانه ... بادشاه بنویسند که عزم ما بدولت بولایت ایران بود تا بدارک و تلافی خرابی شاهجهان آباد ... تا رسید که ... از طرف ... دار دار نتیجه بهتر یابد والبته و اقبال از سرهند عنقریب بلاهور ... اگر برنج ... و الا تلافی در کابل ... خواهد شد و البته که ازین خبرات بادشاه هراسی در دل نادرشاه خواهد آمد غالب که ... ازین همت ... افتد و در گذرد و آنا بادشاه تا حسن ابدال برود و چندی بانتظار آنجا بسر برد که بادشاهان چنین کرده اند ... کان ... توانیم زیست ... تبسم کردند و آفرین گفتند + بهرایچ + شهریست قدیم بر ساحل دریای سرجو طرف شمال از ابنیهٔ راجه بهرایچ و دران شهر از کوهستان که سمت شمال واقع است مردم کوهی از طلا و مس و سرب و عسل و موم و چوک که از آب لیمو و ترنج جوشانیده می سازند و او بغایت ترش میباشد و دیگر زر ... که جور نامند و زر و چوب و زنجبیل خشک و تر و انار دانه و انگور و کهربا و مشک و نافه و فلفل و راز و نمک و شیشه و زیورشیشه و جانوران شکاری چون باز و جره و شاهین و امثال آن و دیگر اشیا بسیار می آرند و ازان ور آنجا می فروشند و مزار سپه سالار مسعود غازی که از خویشان سلطان مسعود ابن محمود غازی غزنوی که بروایت مولف صبح صادق در پانصد و پنجاه و هشت هجری در معرکهٔ کفار شهادت یافته دران شهر است و صاحب مرات الاسرار می نویسد که سالار مسعود غازی ابن سپه سالار ساهو ابن عطاء الله علوی که سلسلهٔ نسبتش بمحمد حنیفه ابن علی می پیوندد و نام مادر سالار مسعود غازی ستر معلی نام داشته و او خواهر سلطان محمود غازی غزنوی بود و سالار ساهو او را در حبالهٔ نکاح داشت و سالار مسعود در سنه چهارصد و پنج هجری بیست و یکم شعبان روز یکشنبه وقت طلوع آفتاب در اجمیر از و متولد شد و غزا بسیار کرد و چهاردهم رجب در سنه چهارصد و بیست و چهار هجری بزخم تیر کفار در بهرایچ شهید شد چنانچه ازین بیت تولد و وفات او مستفاد میشود بیت در چهارصد و پنج در آمد بوجود + در چهارصد و بیست چهار رحلت فرمود + در بهرایچ مدفون گردید و در تحویل آفتاب ببرج ثور که هنودان آن را اتا ... می گویند خلق کثیر از نزدیک و دور با علمهای مختلف اللون بزیارتش می آیند و بدور میگذرانند و مراجعت می کنند + نیگهار + نیگهار و سرکی نیز گویند بر ساحل گومتی قلعه نامور دارد و نزدیک آن حوضی است موسوم بسرتهیا و آبش به چنان نمایان کند و یکرد که آدمی در آن فرو شدن نتواند

و هرچه برو اندازند بیرون افتد بقول هنودان وقتی از گردش روزگار آن قالب بود از کتب‌های علوم هندی یا هنود هم گشته بود بر آسمانان این چنین بهان حوض حجاب کرده و پیشتر بعلوم رفته‌اند آن جزء طبایع از سمت نوشته ظهور آورده در وصف آن کوه لابیت خوشگوار و بیر بالای کوه پختی بود بود و یک کوه عرض در بالای آن نشست درخت دارد و هرچه از بیج و نشل آن در آن اندازند اثری از آن نماند چون برهمنان بید خوان پرستش کنند تا گاه از ریگ چکیده ناچیز پدید آید و مردم مشاهده آن کنند زر و دو تا چیزه گردد ز به پیوست آن زنی است که آن آب زن نامند و در شستن جوی نانخودی جو و شالی نشان از اخبار می آید به سرکار خیرآباد و شهره

سیانه و مطبوع طبایع پارچه کرنیه سفید ورنگی به الوان گوناگون معروف و لپیده بوده است و اقم حروف زر خ سیت عمارت باشد جای صفت الله خیرآبادی که محبوب معروف بود رسید از روداد بالا فائش هندی و نسخه ذوالوجه محفوظ که تالیف راقم حروف است نوشته گوپامئو قصبه با نام متصل پهانی مرحوم انجا لطف تواضع و مهمانداری معروف اند نواب سید صدر جهان ساکن پهانی در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه منصب میگذرانید و برسالت پیش بادشاه توران رفته و وطن خود و نواح آن متصل گوپامئو و غیره بجاگیرش مقرر داشت و با قاضی گوپامئو اتحادی کمال داشت هرگاه سیر کنان متصل گوپامئو و میر سید بخانه قاضی آنجا می آمد و قاضی خوان میکشید و همراه امیرانش به اطعام‌های متنوع معانی میکرد و چند اتفاق افتد که نواب سید صدر جهان لشکر دراز ابنا و کرد قاضی چندان معاش ندارد و هرگاه به من نیز با لشکر بسیار مرحم گاهی نشده که با بره و عام تنگ بوده باشد بنا بر امتحان روزی بعد از وقت طعام با حشمت تمام بخانه قاضی آمد و نشست بعد ساعتی قاضی گفت که خوان میر الوان کشیده اند چیزی تناول باید فرمود برخاست و بر پا نشست و طعم‌ها گوناگون از لطیف و نفیس مشاهده کرد چنانکه همراهیانش از درون و بیرون بهره یافتند صدر جهان از قاضی سوال کرد که درین چه سر نهان است ما امروز بنا بر امتحان بی وقت آمده بودیم قاضی گفت ما را از ابتدا که هر روز بیرون شهر باطراف کسان میگماریم تا مسافر و ابناء السبیل را خبر کنند تا به اینجا داشته باشند بخبر خانه بیارند تا دو پاس روز انتظار میکشیم هر قدر مردم که جمع آیند ایشان را طعام داده تجویز هرگاه شما متصل گوپامئو لشکرگاه میسازند جاسوسان تعین کنیم تا که شما طعام خورده استراحت فرمایند و خبر من بیاید از آن زمان چیزی تجویز امروز وقت طعام گذشت و شما نخوردید بعد ساعتی جاسوسان خبر دادند که نواب می آید بر من که ضیافت شما است امروز هم آسان گذشت و اینکه طعام متنوع که نان نخود و بقول ساده و امثال ان با فراطی بینید سببش آن است که خانه من دریچه بعقب دارد که از آن راه بخانه یک برادر توان رفت و همچنین خانه آن برادر دریچه می دارد که از آن بخانه دیگر توان رفت و به همین ترتیب خانه‌های خویشان دریچه‌های دریچه‌ها دارند که مردان و زنان هر خانه بی تکلف آمد و رفت میدارند و برادران ما را اتحادی است تا که من نخورم هیچ کس از زنان و مردم سوای طفلان شیرخوار دست به طعام نبرد پس هرگاه شما مهربانی بخبر خانه کنند طعام‌ها از خانه برادران و متعلقان هر یک که درین شهر است گونه گونه هرچه ایشان را میسر آمده و پخته اند بر دست کنیزکان و غلامان از دریچه‌ها بخانه من میرسانند و آن بنظر مبارک شما در آمد و چون طعام فرستاده شد دیگر با برعت و بچیدن مشغول می شوند و گرم گرم می فرستند تا که پس بود نواب گفت این عظیمت و کمالی از اتفاق برادریست که بوقوع می آید القصه ضیافت و مهمانی گوپامئو مشهور و معروف است که بکشاده پیشانی خدمت

کیفیت ارتفاع بتوتبان کرده و در عمارت رودبار آن و رود بهار پردازان شوقی

بیان سرکار خیرآباد

گوپامئو و پهانی و حال صدر جهان

کیفیت حال مهمانی و ضیافت طعام کوهی صدر جهان بخانه قاضی

مهمانی کنند راقم را با شیوخ و قضات آنجا ربط درست زیاده بر این نوشتن نمایش خود و تطویل کلام می داند در گوپامؤ دو قبیله
کلان از شیوخ اند یکی شیوخ قضات که بقضیاره معروف اند و دیگر شیوخ قنوجی که از قنوج آمده مسکن گزیده اند و در میان این
هر دو قبیله خویشی است وار [illegible] و انوار الدین خان گوپامؤی است که شمه از احوالش در آثار کاشته گذشت از قبیله شیوخ قنوج است
داد از منکوحه قبیله شیوخ اسلاسی چهار پسر داشت محمد منظور خان و بدر الاسلام خان ابنای نور الدین خان و بدر الاسلام خان
الله یار نائب فوجدار سرکار فیروزآباد و شکوه آباد و اتاوه و غیره قیام داشته و پسر اوست صدر اسلام خان ابن بدر الاسلام خان
که مفلوج شده در گذشت و پسر اوست فخر الاسلام خان ابن صدر الاسلام که اکنون در قید حیات است و پسر دوم
محمد منظور خان در آرکات با محمد علی خان ابن انور الدین خان بسر برد و آخر از وجد اشده بحیدر نایک والی میسور پیوست
و دیگر پسران انور الدین خان از منکوحه سلالی عبد الوهاب خان و محمد علی خان ابنای انور الدین خان اند و محمد علی خان امیری
با صورت و تنبیه پدر است که براقم رسید که آرزوی آن داشت که کسی از ابنای شیخ اله یار و روح الدین خان بلگرامی اگر بحضور من رسد
چه خوش باشد حقیر را چند بار خواهش بخاطر رسید اما تنخواه یا منصوب نکشید بیت هر که نان از عمل خویش خورد منت حاتم طائی
نبرد باری الحمد لله علی کل حال بالجمله محمد علیخان بعد قتل پدرش نظامت ارکات رسید و بالاخر از پسران آصف جاه و انحراف و محاربات
و رزید با انگریزان در ساخت و تا اکنون بر مسند ایالت آرکات متمکن است و شمه از احوالش در اقلیم دوم در ضمن آرکات مرقوم است
لکهنو قصبه شهری است بر ساحل دریای گومتی و دریا بطرف شمال شهر گذرد آب و هوا خوش دارد قند و آلو شیرینی و کمان آنجا
مشهور بوده اما اکنون کمان بآن خوبی ساخته نشود در آخر سلطنت شهنشاه محمد اکبر بادشاه قاضی محمود از اسلاف راقم حروف دیوان
لکهنو بوده دروازه اکبری و سرای اکبری متصل آن خاص بنام اکبر بادشاه و پل که اکنون قصابان بران می نشینند تعمیر کرده اوست
از ان جمله دیگر تعمیر دروازه اکبری کرده و پل که اکنون موجود است وزیر الممالک آصف الدوله میرزا امانی ابن شجاع الدوله در گرد
و نواح تختگاه خود عمارات کهنه بر انداخته گذرهای وسیع و باغهای بدیع بغایت شگفت در کمال وسعت و زیبائی احداث
فرموده و مشهور است که هر کس خانه در و بنا سازد آن عالی حوصله دو بنا در خزانه ساخت بنای امام باڑه و مسجد بر ساحل
دریا متصل مسجد عالمگیری چنان بنا نهاده که هیچ یک را از ملاک هفت اقلیم بانی آن در رفعت و متانت و وسعت
به یاد نیست راقم حروف در هنگام نوکری ابو المنصور خان همراه راجه نول رای نائب صوبه اوده در لکهنو
بسیار مانده تا بزرگان آن وقت مثل مولوی نظام الدین که در علم و فضل ثانی نداشت و شاه عبد النبی
و غیره ملاقات داشته صفت گرده از لکهنو سمت مغرب راجه نول رای شهری مشتمل بر عمارات دلکشا و باغ فرح
افزا و حصار بند خشتی تعمیر نموده و چهار برج بیرون اطراف حصار گذاشته خندق بعرض چند در عمق کرده محاذی
چهار دروازه از چوب و گل پل بسته که بعبور مردم و غیره بر آن باشند و آن شهر را نول گنج موسوم کرده اند و
بیرون طرف آن شهر در راه گذار تا یک کروه دو رویه درختان بر نشانده و سرائی استوار از خشت و گچ و سنگ
بر شهر سکنی زیر قصبه بوهان که یک کروهی شرقی نول گنج است بنا کرده خواست که نجبا و شرفا اطراف را
باعث انانت و شوق سکنی کرده در آنجا آباد سازد چنانچه بلطف [illegible] ازان راقم حروف حویلی از خشت و گچ در غایت

بیان قبیله شیوخ گوپامؤ و قضات و غیره

بیان شهر لکهنؤ

بیان آصف الدوله و شجاع الدوله

بیان مولوی نظام الدین و شاه عبد النبی

بیان آباد کردن نول گنج و غیره

وسعت کتب خانه باغ وچاه پخته داشته اندرون شهرپناه پخته متصل دروازه جنوب از حویلی وگدهی راجه لبطرف
مشرق وکشهره خام بیرون حصار بر پشت حویلی مهتهپاونی مرحوم برادری تعمیر ساخت واندک حصه آبادی از شهرپناه
پخته تجاوز کرده بطرف مغرب متصل موهان و از سمت مشرق باقرب خوشحال گنج که دو کروه از نول گنج بنام پسر خود
خوشحال رای باعمارات پرزیب وباجهاے دلفریب تعمیر کرده بود رسید بحکم آنکه آنچه زود برآید دیر نپاید چون راجه نول رای
در جنگ احمد خان بنگش فرخ آبادی کشته شد زمینداران آن نواح آن شهر را غارت کردند وبعد از آنکه قلیلی از اهل حرفه در آن
آباد شدند شجاع الدوله بنابر عداوتے که با راجه نول رای داشت چه او غیر از ابو المنصور خان کسی را بخاطر نمی آورد
حصار بند نول گنج خراب ساخته مابین نول گنج ولکهنو آبادی بنا نهاده بوزیر گنج موسوم گردانید وساکنان نول گنج را
آنجا آباد ساخت ومصالح حصار نول گنج را نقل کرده در تعمیر وزیر گنج صرف کرد وبعد فوت پدرش آصف الدوله جزاء الامالی
نظر بر حقوق راجه کرده وزیر گنج را ویران ساخته نول گنج را عمارت نمود ونهر خشتی بدستوریکه بود بحوالی آن کشید وآن باهتمام
راجه جهاؤلعل بانصرام رسید اکنون آبادی آن از اهل حرفه بیوپاریان در ترقیست واز عمارات راقم غیر از چاه پخته
در آنجا هیچ باقی نیست بلگرام در زمان پیشین سری نگر نام داشته مؤلف خلاصه تاریخ و دیگران می نویسند که بلگرام
قصبه ایست خوش آب وهوا در آنجا چاهیست هر که چهار روز آب آن بیاشامد حسن منظری وخوش الحانی افزاید طرفه
آنکه بخلاف آن در عوام مشهور است و آن بجا است که متخلی در زمانه پیشین ندانم که کدام وقت در حکومت فوجداری خویش
آن چاه حفر کرد وآن چاه سهجن نام دارد وظاهرا او علت ابنه داشت ویا مخنث بوده اکنون آینده وروینده بطریق مزاح
از آبهاشان وغیره خصوصا از زنان می پرسند که چاه سهجن کجاست او هر سنده را دشنامهای مغلظ میدهد وسایل می خندد
بالجمله قصبه بلگرام از قنوج بسمت شمال مایل بمشرق بمفاصله پنجکروه واقع است ودریاے گنگ بمسافت دو ونیم کروه و در
وسط آن هردو شهر گذرد وآن وطن مالوفه راقم حروف است وتولد حقیر در ایام صوبه داری کابل که در عهد سلطنت محمد شاه
بمبارز الملک سربلند خان تولی بوده در هشتم محرم سنه یکهزار ویکصد وسی وسه هجری در پیشاور روی داده غلام نبی تاریخ است
ونسب مادری حقیر بخواجه عبد الله احرار قدس سره می پیوندد ودر بیرون نجات نشو ونما یافته چون جد جعفر در آن قصبه اقامت
گزیده بنابران سطرے چند مشتمل بر احوال اجداد واسلاف خویش وبرخی اخبار از مردم مشاهیر آنجا که در زمانه راقم بوده اند بر
فیض ترتیب وحسن آداب از ایشان یافته بر صفحه روزگار بنابر یادگار تبرک قسیم می آرد پوشیده نماند که چون جد راقم عبد الرحمن
عثمانی از دار النبوت مدینه منوره در فارس آمد وبکازرون اقامت گزید وبعد از و پسرش خالد بن داؤد وبعد از و عاصم بن
خالد بجاے او نشست هنگامیکه در سن چهارصد ونه هجری سلطان محمود غازی غزنوی عزیمت هندوستان نمود وتا قنوج
بکشود وقلاع آنرا مفتوح ساخت محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داؤد عثمانی جد راقم را که در خدمت سلطان بسر می برد
حکومت ریاست قضاے سری نگر که بعد از دیر گاه موسوم به بلگرام شده تفویض فرموده رخصت نمود محمد یوسف مستظهر بفوج سلطانی
گشته بسری نگر بلگرام آمده لواء اسلام وحکومت قضا وتقلد احکام شریعت غرا برافراشت وبر سجلات وکواغذ طغرای خود را احکم قصبه
سری نگر می نوشت تا آنکه در کرشت راقم حروف در سنه یکهزار ودوصد هجری بر بیعنامه زمین که بخانه سید محب الله دیده برآمده بر آن طغرا

بیان برباد رفتن نول گنج و آبادی وزیر گنج

بیان قصبه بلگرام

ولادت راقم و اجداد نامدار

بدستخط قاضی محمد یوسف چنان نوشته و بدکتبه محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داود حاکم سری نگر و تحریر بیعنامهٔ مذکور تاریخ چهارم
شهر جمادی الاول سنه چهار صد و بست یک هجری بوده و تاریخ صبح صادق سال وفات سلطان محمود غازی غزنوی شب پنجشنبه
بست و سیوم ربیع الاخر سنه چهار صد و بست بقول مؤلف مرات الاسرار چهار صد و بست و یک هجری مرقوم است پس تحریر بیعنامه
در همان سال وفات سلطان و یا بعد یکسال از فوت سلطان محمود مرقوم شده باشد و میر غلام علی آزاد بن محمد نوح حسینی ساکن محله
میدان پوره در بلگرام که در ماثر الکلام وغیره تالیفات خویش می‌نویسد که ممالک هندوستان محمد قاسم ثقفی در خلافت ولید بن عبد الملک
مروانی از سند تا قنوج مفتوح ساخته و بروایت مولف صبح صادق فتح ممالک سند بر دست او شده و چنانچه در سیوستان و ملتان
رقمزده کلک بیان گشت و مهابران تاریخ و در روضة الصفا مسطور است که از سلاطین اسلام محمود غزنوی در سنه چهار صد و نه هجری
قنوج بکشود معلوم نیست که میر غلام علی آزاد از کدام تاریخ فتح قنوج بر دست محمد قاسم ثقفی نوشته و آنچه مهابران کتاب ست نویسد
که در سنه ششصد و چهارده هجری در عهد سلطنت شمس الدین التمش سید محمد صغرا که جد سادات واسطی ساکنان محله سید واره است
و سلسله النسب خود را باو رسانیده می فرماید که رواج اسلام در بلگرام او داده اگر می نوشت که در بلگرام اسلام که مندرس شده
بود او تازه گردانید پسندیده بود بهر گونه بتحقیقات او محال تعجب است و دیگر می‌نویسد که حکومت قضا از قبیله شیوخ فرسوریان بعشیرهٔ
عثمانی رسید و درین سخن معذور است چه آنوقت اسناد و کواغذ پیشین مردم شهر بلگرام که سجل و طغرا بدستخط قضات عثمانیه اند بنظرش
نرسیده و بالجمله بعد فوت قاضی محمد یوسف اولادش بطناً بعد بطن بامور قضات بلگرام قیام نمودند چنانچه غلام حسن داماد قاضی محمد حسان
از وقت قاضی محمد یوسف تا اکنون بقید اسامی از روی اسناد مرقوم الطغرای قضات احفاد قاضی محمد یوسف را بنام صحه بندی از احوال
آنها بدقت تمام تحقیق کرده رقم نموده از ان مبرهن است بالجمله با آنکه امر قضا از ابنای محمد یوسف بطناً بعد بطن به بندگی عبد الکریم رسید
و او سه پسر داشت قاضی کمال و عبد الحی و دانشمند و محمد بار بار بزرولی و آن عبد الحی را خرقه خلافت داده بر مسند ارشاد نشاند عبد الحی و
بعد از و اولادش چندی بر مسند ارشاد پرداختند و لب تشنگان بادیه شوق را سیراب میگردانیدند و پسر دوم محمد باز بدر امر پدر رستن
علم ظاهری فرمود تا طالبان را از ان علوم بهره مند سازد و امر قضا بعد فوت قاضی عبد الکریم بموجب وصیت به پسرش قاضی
کمال رسید و بعد چندی المداد صدیقی فر شوری از حضور محمد اکبر بادشاه بتغیری قاضی کمال بر مسند قضا نشست قاضی محمود ابن قاضی
کمال بحضور محمد اکبر بادشاه شتافت و شرفیاب روشناس گشت و بعد چند سال قاضی المداد را تغیر کرده سند قضا از درگاه شاهی بنام قاضی کمال
حاصل کرده فرستاد قاضی کمال باز بر مسند قضا نشست مدتی مصروف قضا بوده تا آنکه درگذشت و قاضی کمال از دختر قاضی
معروف قدوائی از احفاد مخدوم ابی جمشید راجگیری سه پسر داشت قاضی بهکاری و قاضی محمود و قاضی مهدو احوال ایشان
مرقوم شود و قاضی موصوف بعد فوت منکوحه اول دختر شیخ عبد الرحیم ابن مخدوم شیخ الصباح العاشقین صاحب ولایت قصبه بلانوه
را در نکاح آورد و زائید قاضی عبد الصمد و قاضی سعدان ابن قاضی کمال بوجود آمدند قاضی سعدان لاولد رفت قاضی سعد احیا
ابن قاضی عبد الصمد عبد القصیبا اهل الله و رحم الله و امیر الله ابنای محمد افضل و غلام محمد و غلام احمد و کرم الله و عظمت الله ابنای
غلام حسین برادر خرد محمد افضل است و قاضی سعد ابن عبد القصیبا محمد حیات و دوست محمد ابنای عبد الاحد و نور الله ابن
عبد الحلیم الله و محمد عارف و برادرش ولی الله است و قاضی حسین ابن قاضی عبد الصمد که در عالم سپاهگری طفیلی در تاخت

بدست آورد و عبد الواحد نام گذاشت و به پسر خواندگی گرفت و عبد الواحد سه پسر داشت از دو پسر عقب بماند سوم عبد المجید ابن عبد الواحد او دو پسر بودند یکی عبد الکریم محمد نواز و محمد سرفراز از ابنای عبد الکریم اند از محمد نواز عقب نماند محمد سرفراز ابن عبد الکریم را یک پسر و دو دختر بوجود آمدند و دختر کلانش در نکاح حاجی رحم علی ابن صدر بینا و دختر دیگر در نکاح محمد علی برادرزاده حاجی مذکور است دوم عبد الرحیم ابن عبد الواحد را یک پسر از منکوحه نامش اسد الله عرف اسد و از پسر به خیر الله که لاولد رفت و ضیاء الله که بدکن رفت و کتخدا شد و بوطن گزید اما قاضی بهکهاری ابن قاضی کمال واو از همه در سن بزرگ بود جد القبیله قاضی محمد احسان و قاضی بهوری است و سرای قاضی بهوری در بلگرام مسکن اولاد اوست دوم قاضی محمود و سوم قاضی پنده و بعد فوت قاضی کمال پسر خردش پنده بر مسند قضا متمکن گشت و پس از چندی باستصواب قاضی محمود قضا را حواله برادر کلان خود قاضی بهکهاری نمود و این روایت از کتاب غلام حسن است و اصح آنست که قاضی پنده ترک قضا نگفته تمام عمر بآن پرداخته و بعد فوت قاضی پنده پسرش قاضی محمد بشرکت قاضی بهکهاری بامر قضا پرداخت و این سخن از روی کاغذی است که محمد یوسف عرف پنده پسر کلان قاضی محمد احسان آن کاغذ را از خانه راقم وقت تسلط خویش برده و تفصیل این اجمال آنکه چون راقم حروف بمشرق زمین بوده والده راقم او را پسر خوانده کرده و در حویلی جاداده و کارهای جا و دیهات وغیره بمحمد یوسف عرف پنده متعلق گشت و در آن هنگام آن کاغذ از اسناد برآورده گرفت بالجمله قاضی بهکهاری امور قضا را باستقلال و امانت تمام سرانجام میداد و بعد از او اولادش برای منتقل گشتند تا آنکه نوبت قضا بقاضی محمد احسان رسید او احکام قضا را بشوکت و شجاعت جاری فرمود و در زبان او چند کس از آن او را اغیر کرده اسناد حکام عصر حاصل کرده حوصله قضا نموده قاضی محمد احسان آماده جنگ شد و هیچکس را دخل نداد القصه قاضی مذکور به راقم حروف شفقتی تمام میداشته از انجمله است وقتیکه راقم بنوکری میگذرانید جهت حصول کار از ناظمان وقت بلشکر می آمد و لخیر بیجانه استقامت می فرمود آخره و برادران تکلیف استقامت دیره های خود می نمودند او جواب داد که این خانه رس شما با شمول خانه همه هاست هر چند که خطی خوش نداشت اما از غایت شوق صحیح بخاری را به اتمام کتابت کرده و آن بزرگ از مدتی خلف ارشد خود احمد الله عرف محمد عثمان را ولیعهد گردانیده ریاست قضا را القبضه اقتدار او نهاده خانه نشین گشته سنش از هشتاد تجاوز کرده حواس خمسه ظاهری و باطنی تا وقت رحلت صحیح و درست داده یکروز بصارت ظاهری نقصان پدید آورده بود قاضی احمد الله عرف محمد عثمان ابن قاضی محمد احسان اکنون که تاریخ بست و ششم محرم سنه یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست بمسند قضا متمکن است و او بحلیه علم آراسته است خصوص در فقه و مسایل شرعیه و حدیث در بلگرام دوم ندارد و مردی سلیم الطبع است قاضی محمد یوسف عرف پنده پسر بزرگ قاضی محمد احسان هم سن فقیر بی تکلف و سپاهی وضع است بالجمله مروت و همت بهم می دارد محمد صدیق ابن محمد احسان از علوم بهره میدارد و علم طب را نیک حاصل کرده بنا بر حوایجات اتفاق عمل در حضور عامل یافته بود باوجود این عمل دستی رسا دارد و کتابت را است بازور راست گو بیطمع است بنظر عوام شوریست در دماغ میدارد و حافظ کلام الله است و بالحان خوش می خواند و در شعر سخنور تخلص میکند و بکتابت شسته و برجسته و نیکو می گوید و صاحب دیوان است غلام حسن همشیره زاده و داماد قاضی محمد احسان از عشیره فقیر شوریست مخلص بی بو و رنگ حقیر است و همراهی حقیر در نوکری گذرانیده مردیست بزیور دانش و بینش آراسته و در شعر یکین تخلص می کند و او کتابی مشتمل بر احوال قاضی محمد یوسف جد القبیله شیوخ عثمانیه بلگرام و اسلاف و احفاد او را از عهد عثمان ابن عفان رضی الله عنه تا زمان خویش بتحقیقات تمام معه

نقول فرامین سلاطین در تفویض سیاست قضا و طغرا و نقوش مهر هر یک از تصنیفات تالیف موده و احوال هر یک را از حسب و نسب
و نقل نا کرده بدرج نموده و متمسک دیگران طبع آزمائی و بلند حوصلگی نکرده و بر خورد نخبیده و از غایت حزم از بیان واقع کمتر نوشته غلام احمد
از احفاد قاضی بهکهاری در احمد آباد گجرات همراه والد راقم بلازم مبارز الملک بوده از انجا بحجاز شتافت و مناسک حج بجا آورد
و باز آمده در اله آباد همراه حقیر نوکر شاه نوازخان ابن مبارز الملک نامده فوت شد متقی و پرهیزگار بوده قاضی محمود پسر دوم قاضی کمال
است و او بدرگاه محمد اکبر بادشاه رفت و سند قضا تغیری شیخ الله آباد صدیقی قرشوری بنام پدر خویش فرستاد چنانچه گذشت و در
آخر عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه بخدمت کرور گری صوبه اوده و بدیوانی سرکار لکهنو و فوجداری پرگنه بلگرام رسید و در عهد
سلطنت جهانگیر بغایت متغیر گشت و در آخر عهد او بدیوانی لاهور رسید و در عهد سلطنت شاهجهان بگوالیار در گذشت سرای
اکبری و دروازه متصل نخاس بنام اکبر بادشاه و پل قصاب بر نالهء که در شهر لکهنو بیرون از ابنیه اوست آثار اکبری دروازه و پل که بنا بر
کهنگی از هم ریخته و شکسته بود اکنون دیگری تعمیر نموده و باغ و حویلی پخته بر زمین زر خرید در لاهور از تعمیرات او نیز هست علی اکبر
نبیره پسرش وقتی همراه لشکر ابو المنصور خان هنگام منهزم شدن احمد شاه ابدالی بلاهور رفت و بر کسانیکه بر حویلی و باغ متصرف بوده
دعوی کرد تنها کاغذ مهری قاضی محمود و بدستخط او که با آنها تبرکا بجمله بخشیده بود برآورده و بدستش داده علی اکبر بدید و بگریست و
بوسه داد و برچشم نهاد و گفت که من از کاغذ مطلع بودم اما غرض من آن بود که بدانم آن کاغذ پیش شما هست یا نه و بدرخواست
ستاندن مهر و دستخط بر ان کرده داد و با حقیر این نقل مے فرمود با الجمله قلعه و مسجد جامع خشتی بالاے حصار و عیدگاه بیرون شهر
سمت شمال در بلگرام و با هتمام برادرش قاضی پده از بناهاے اوست قلعهء مذکور بنابر مرمت حاکمان فی الجمله تا هنوز حاکم نشین
است و از جامع مسجد غیر از دیوار غربی آثار باقی نمانده و عیدگاه را در سنه هزار و یک صد و نود و یک هجری انگریزان از پا در آورده خشتهای
آن را در عمارت کنتو که ما بین بلگرام و نانوه طرح انداخته بوده صرف کردند و آن نیز بعد یک سال منهزم و منعدم گشت و اکنون از
عیدگاه غیر از یک در و منبر باقی نمانده با الجمله قاضی محمود جد القبیله محمودیان گشت و از اولادش که بعرصه آمدند حقیر آنها را ندیده از ان
در گذشته و کسانیکه در وقت حقیر روزگار بسر میبردند ... و فیض تربیت از ایشان یافته بقلم مے آرد علی اکبر نبیره احمد علی ابن قاضی
محمود است حافظ کلام الله و قرات بغایت درست با داے مخارج حروف مے خواند و خط ثلث نیک مے نوشت چنانچه مصحفی
نوشت و مذهب و مجلد ساخت و او فراخ حوصله و صاحب سلوک و صلح کل بوده در هنگام صوبه داری کابل که مبارز الملک سربلند خان
بوده به نیابت روح الامین خان بحکومت مال پور و راهون و غیره محال پنجاب مے پرداخته آنجا آرام ساکن آنجا که بعد
از ان بیاوری طالع بدیوانی برهان الملک سید سعادت خان ناظم صوبه اوده رسید و اولادش هر نراین رام نراین
و پرتاب نراین و دیگران در سرکار او جون اولاد کوو که در عهد گنجیده و تحیط سلطنتش بوده در وفا گشتند هر نراین در
راهون با علی اکبر اتحاد وے داشت و تصفیه مالگذاری سر انجام زر باقی هر دو دشوار گردید روح الامین خان با و نوشت
که هر نراین را مع متعلقان گرفته بحضور بفرستد علی اکبر او را پوشیده داشت و شب خفیه بدیه او تنها رفت و او را اگر بزاهمت
روز دیگر سوار شده بدیه شتافت و دید که گریخته بود بخان عرض کرد که او گریخته رفت از انجا که دانایان گفته اند هر که
در حالت توانائی نکوئی کند در وقت بینوائی زحمت نه بیند از اتفاقات علی اکبر از صدمهء انقلاب ... مانند

ور وقت عماره گی هر این درا ده پیش او وقت هر این او را لغایت معزز داشت عملی اکبر بخش سعی خویش در یک سال تا آنکه
ابو المنصور خان مخالف روح الامین خان بوده پروانه سید سعادت خان در باب طلب روح الامین خان بمعرفت او و شیخ مختار پور
حاصل کرد و خان موصوف بطبق آن ملازم سعادت خان شد روزے با حقیر نقل کرد که در محال متعلقه ما در فصل انبه ارباب
کچهری گفتند که ضابطه اینجاست که حاکم وقت انبه هاے باغات اهالی شهر را قرق میکند کسانیکه باغ داشتند طلب کردم و باغات
بایشان واگذاشتم و معاف کردم چون انبه ها بمراد خویش پخته شد هر روز از خانه هاے هر یک آنقدر می آمد که عمله کچهری را صرف آن
دشوار گشت گفتم انبه خوردن به بدنامی بهتر یا به نیکنامی دیگر گفت در ضلع پنجاب زمیندار نیز بود که من او را بصوبه ما در مے خواندم بعوض مبلغ
یانصد روپیه بابت باقی ذمه خود بنابر ناداری در قید بود باو گفتم که اقساط آخر شد و تمام پرگنه بسیاق گردید مبلغ سرکار از تو نرسید
گفت که اکنون مارا بگذارید تا بندوبست انجام دهم ضامن طلبیدم گفت ندارم مگر پسرے جوان دارم بعوض من در زندان باشد
قبول کردم و پسر او را بجایش در زندان داشتم چون ده روز بگذشت پیاده بنابر تقاضای مبلغ پیش او فرستادم زن پسرش
خفیه بمن پیغام داد که مارا پسر فلان کس دو ماه می شود که نکاح کرده و او در قید شماست و من بمفارقت او میگدازم از شنیدن
این سخن دردی بدلم رسید روز دیگر زندانی را طلبیدم و زنجیر از پایش گرفتم و رها کردم عمله کچهری فریاد کردند که زر بدست نخواهد آمد گفتم
اندیشه نیست من از پیش خود در سرکار خواهم داد پسرک بخانه رفت پدرش پرسید که چگونه آمدی گفت ندانم اما حاکم زنجیر از پای من
برداشت و رها کرد و گفت که من زر از پدر تو خواهم گرفت همان وقت پدرش پیش من آمد و نشست و پای خود را پیش آورد و گفت
چون پسرم را رها کردید اکنون بند بر پای من نهید گفتم که من ترا نیز رها کردم برو و بخانه بیارام اگر بخاطر آید زر ما بده آن سرب بسیار گفت
که بجای پسر باشد قبول نکردم روز سوم آن زن از خانه پدر خود یانصد روپیه نقد بندوبست انجام کرده و چیزی شیرینی بطریق هدیه بدست
شوهر خود پیش من فرستاد و عذر خواست وقتی راقم حروف او را از معامله ویلو ی امین و منفعت کرد و از طرفین محاکمه گرفته حکم نمود
چون خسارت کلی حقیر کرده بود سر باز زدم و از راه جوانی حرفی چند بے ادبانه باو نوشتم جواب بر پشت خط این بیت نوشت فرد
تبرزانم که خواهی گفت آنی + که دانم عیب من چون من ندانی ما بهوش آمدم و دانستم که بر مزاج مبارک گرد ملال نشسته روزے
بخانه او رفتم و گفتم هر چند نقصان مارا روا داشتند اما عفو تقصیر اینکه در خطر رفته التماس میدارم التفات نکرد و گفت که ریاست عبارت
از غمخواری و بردباری است و زیاده برین نیست که فیصله مارا قبول نکردید تامل کردم و دستار از سر خود گرفته بپایش افتادم
و گفتم اگر معاف نشود سر برندارم نگریست و سرم در کنار گرفت و عفو کرد و بوسه جبین بر پیشانی داد هر چه او فیصله کرده بود
بپذیرفتم اکثر احوال آنجناب را سعه فرزند ارشدش غلام حسن در تالیف خود مرقوم ساخته و این مختصر متحمل آن نباشد او دو پسر
داشت مهتر و حافظ کلام الله بوده همراه راجه نولرای کشته شد نام مرتضی حسین المخاطب باله یار ابن اله یار نام راقم حروف است
چون در کمال پراگندگی خاطر همت بر تالیف این نسخه گماشته بمقتضاے حال احوال خود را تقریباً در بعضے از بلدان و امصار
مرقوم ساخت و چون از آن کیفیتی حاصل نبود تکرار نپرداخت التماس از صاحب طبعان آنکه بر بے ترتیبی این نسخه نظر نکنند
و ساتر عیوب باشند فرد در باغ عقل تخم ترتیب کاشتند * صحراے عشق بین که چه مستانه رسته است * محمد
سبحان پسر و یک دختر راقم حروف از دختر سید عظمت الله شیخ بهیه و آن دختر در نکاح بشارت الله فرزند نوری بود در گذشت

تاریخ تولد راقم حروف

و دیگر محمد یحیی دلفریب که نامش از تاریخ تولد او ست و ایضاً غازی الدین محمد که آن نیز بحساب جمل خیر از تاریخ تولد او مید هد و لفظ کام بخش یعنی غازی الدین محمد کام بخش ایراد کرده صاحب راقم حروف کیتیان جونا تهان اسکات است که خطاب کام بخشی بخشیده یعنی غازی الدین محمد کام بخش و دیگر موجب بشارت ره ره یا شیخ جلال الدین علی جنونه اضافه یکعدد و شیخ جلال الدین جنونه بیکم وکاست تاریخ تولد جلال الدین است و ریاض الدین محمد که اسمش سر تاریخ تولد او ست و مولوی محمد علیم اسم محمد اظهر تاریخ او یافته دو قطعه آورد **ابیات** الله تعالی چو شیخ آله یار را فرمود عنایت پسر نیک اختر ✦ این مژده شنید با تف غیب بگفت ✦ نامم وی و تاریخ محمد اظهر ✦ این چهار پسر و یک دختر این پرو و دیگران از بطن بیبی صبیبه افغان لودی تا سن یک هزار و یک صد و نود و هشت هجری بوجود آمدند و دختر موصوف در حبالهٔ نکاح شیخ رعایت الله ابن شیخ علیم الله قدوائی ساکن موضع اسرا و ست و سبطش بتقاضی معروف از احفاد و خواهرزاده مخدوم اخی جمشید راجگیری

بیان آگره که اکنون باکبرآباد مشهور است

میر سید مرتضی الدین محمد ابن محمد سبحان نبیره راقم اسمش نیز تاریخ تولد او ست **اکبرآباد** در سابق ایام آگره نام دیهی بوده از توابع پرگنه بیانه سکندر لودی همت بافزونی آبادی آن برگماشته تختگاه ساخت و آن بشهر بادل گڑه مشهور گشت شیر شاه و پسرش سلیم شاه افغان سور نیز در زمان سلطنت خویش بآبادی آن کوشیدند بعد از آن محمد اکبر بادشاه در عهد سلطنت خویش از احاطه وسط ممالک هندوستان تصور نموده تختگاه ساخت و آن را اکبرآباد نام نهاد و در سنه نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه سنگین تعمیر نمود و آن در عرصه چهار سال اتمام یافت هفت کرور تنکه که بحساب سی و پنج لکهه روپیه باشد در تعمیر آن قلعه خرج شد از صفات اکبرآباد یکی آنست که دریای جمن با چهار کروه از میانه شهر بگذرد و بهر دو طرف ساحل جمن عمارات و باغات با زیب و زینت تعمیر یافته اما اکنون بحد کمال ویرانی میدارد و کار زرچوب و دیگر پارچه ها انجا نیک میسازند و کلابتون و کناری و گلاب و عطر آن شهر بغایت پسندیده بود و از میوه هاے خربزه آن شهر مشهور جهان بسیار شیرین و برگ تنبول بهتر بهم میرسد و هواے آنجا بسیار دلکشا و روح افزا و موافق ابدانست و مزار اکثر اولیا در آنجا واقع است و مقبره محمد اکبر بادشاه و نبیره اش شاه جهان بادشاه متصل آن شهر در موضع سکندره واقع است و در آن مقبره بست لکهه روپیه صرف شده و در بست سال عمارت شده راقم حروف همراه مبارز الملک سربلند خان در عمر ده سالگی بعهد محمد شاه آن شهر را دیده فی الواقع آبادی داشته و اکنون که بس شصت سالگی در عهد شاه عالم ثانی در سن یک هزار و یک صد و نود و دو هجری در وقت نظامت امیر الامرا میرزا نجف خان بعد استیصال جاٹان بتقریبی آنجا رفته تماشا کرده قلعه جا بجا ریخته و عمارات آن شهر اکثر شکسته یافته از دروازه قلعه تا پهول هٹی و کناری بازار آبادی و رونق نیکو میداشت و بعد از آن درجه بدرجه کمتر اطراف و جوانب آن شهر همه خراب افتاده و بالفعل امیر الامرا نجف خان بحکومت آنجا قیام میدارد و آن صوبه را از تصرف جاٹان بسالها سے دراز بیرون آورده بالجمله شرقی صوبه اکبرآباد گهاٹم پور تا پلول عمله صوبه شاهجهان آباد یکصد و هفتاد کروه و عرضش از قنوج تا چندیری مضاف صوبه مالوه صد کروه سرکارش الور و تجاره و باڑی و آیرج و کالپی و ستانو ان و قنوج و کول و تسیدن پور و گوالیار وغیره چهارده سرکار مشتمل بر دو صد و شصت و بست محال و نود و هشت کرور و شر ده لکهه و شصت و پنج هزار و هفتصد دام داخل این صوبه است که دو کرور و پنجاه لک روپیه کسری کم باشد و اندرین صوبه دو دریاے نامور اند یکی جمن و دوم چنبل و سر چشمه چنبل از مقام جاحل پور تابع مالوه بر آید و در هشت کروهی از اکبرآباد از حد و دهد اور گذشته نزدیک اکبرپور تابع سرکار کالپی

بیان مقبره اکبر بادشاه در سکندره

بیان شکستن قلعه اکبرآباد

بدریای جمن میریزد و چنانچه در قدیم شهرے بزرگ بوده و قلعه محکم داشته تا اکنون جز نامی ندارد و حنا و نیل آنجا خوب میباشد و میوه انبه
قریب یک آثار سنجیده شده. شهر سیکری از توابع بیانه بمسافت دوازده کروه از اکبرآباد سمت جنوب واقع است آنجا اکبر بادشاه
باشاره زبدة الاولیا شیخ سلیم چشتی قلعه سنگین و عمارات دلنشین و مساجد و مدارس و خوانق تعمیر نموده و بفتحپور سیکری موسوم
گردانیده و چه در انتهاے تعمیر آن گجرات مفتوح شده بود لهذا فتحپور نام کرد و بوسط آن تالابیست بزرگ در عرض و طول دو کروه
و صفه و الاو منارهٔ عالی و دایره و کاه فیلان بادشاهی و عرصه چوگان بازی در غایت وسعت بر کنار آن تالاب واقع است و در نزدیکی
آن معدن سنگ سرخ است که بکار عمارات صرف میشود و چکله گوالیار از توابع اکبرآباد است و چهار سرکار دارد و چون سرکار
پدآوان و کروولی و نرور وغیره اکنون رانا جبر سنگه لوک آندر بهادر راجه گوهد چند محال ازان سرکار در تصرف خود دارد و گوالیار شهرے
مختصر است و شهر پناه سنگین میدارد و آبادی الحال جا بجا شکسته و از هم ریخته است و در گوالیار چند جا معدن آهن باشد و گل یاسمین آنجا در غایت
افزونی میباشد و تیل خوشبو ازان بسیار بندند و بطریق تحایف بجا هاے برند و ساکنان آنجا در نغمه پردازی مشهور اند و قبر میان تان سین
که در زمان خود در نغمه پردازی و سرایندگی معروف و معاصر محمد اکبر بادشاه بود در قریب آن شهر متصل مقبره زبدة العارفین شیخ محمد غوث
گوالیاری است و عمارات مقبره شیخ و کاشی و نهایت مطبوع واقع است و اولاد شیخ اکنون در آنجا سجاده نشین اند و صاحب سجاده
آنجا شاه سلطان بخش نام دارد و بزیور حلم آراسته و پیراسته است راقم حروف را با او ملاقات است و قلعه گوالیار از ابنیه قدیمیست
و آنرا راجه سورج پال باشاره گوپاچل درویش صاحب کمال تعمیر نموده چنانچه در گوالیار نامه مسطور است بر فراز کوهچه در غایت
ساخت با عمارات رفیع و کاخهاے منیع مشتمل بان مندل که از ابنیه راجه مان سنگه و گهونت محال و رنگ محل وغیره سر آمد بناهاے بدیع
واقع است و در آن قلعه افزونی آب از چاه و باولی و کولاب بسیار و برودت و رطوبت در آن قلعه بمرتبه ایست که ذخیره
حبوبات تا کولد نباید [?] از یکسال بحال نمی ماند و بیرون بدیوست آن مکانیست معروف به اوروایے و گویند که از ابنیه جهانگیر بادشاه
است و آنجا آنست که بسمت مغرب قلعه اندک مائل بجنوب بر روے زمین دیوارے کشیده و طرفین آن از قلعه پیوسته و آن هیچ
در می نباید و آمد و رفت از درون قلعه باشد و در گوالیار نامه مسطور است که سلطان شمس الدین التمش در شش صد و سے
هجری قلعه گوالیار قهراً و قسراً بکشود و چون آب در آن قلعه کمتر دید بفرمان سلطان مکان اوروایے تعمیر نمودند و بان قلعه ملحق ساختند
و در مکان مذکور بست چاه که آب [?] شیرین و خوشگوار [?] واقع است و ایضاً سمت شمال مائل بمشرق مکانے دیگر است معروف
بادل گڑه بر روے زمین که بکوه و قلعه ملحق بشود و گویند که از محدثات محی اورنگ زیب عالمگیر است و این القول ضعیف است
چه بادل گڑه از ابنیه قدیمیست مگر دروازه ششم از طرف قلعه بر روے زمین باهتمام معتمد خان جامه دار عالمگیرے تعمیر یافت و ارتفاع
دیوارش کمتر از دیوار قلعه است و آب و هواے آن قلعه بنایت سازگار ابدان است و آن قلعه در زمان پیشین تعمیر یافته
چه در گوالیار نامه می نویسد هنگامیکه سه صد و سی و دو سال از عهد سلطنت بکرماجیت گذشته بود راجه سورسین که او و سورج پال
تعبیر کنند از قوم راجپوت کچهواهه در مدت سی و شش سال باشاره گولیا نامی شده جوگی باتمام رسانیده و اولاد اتباعش بسالهاے
دراز بحکومت آن پرداختند تا آنکه در سنه شش صد و نه هجری شمس الدین التمش والی دهلی لشکر بگوالیار کشید و بعد از محاصره
یکسال مفتوح ساخت و تا مدت دراز بدست سلاطین اسلام ماند تا آنکه در عهد محمد شاه غازی از سلاطین تیموریه کورکانی از تصرف

بیان شهر فتحپور سیکری

بیان شهر گوالیار

بیان حال مقبره شیخ محمد غوث

بیان تعمیر قلعه گوالیار و سبب آن

بیرون رفت و تصرف دکهنیان آمد و آن تقریبی در ضمن احوال گوهد و اجداد رانا جیسنگه مرقوم گردد بالجمله چهل سال در تصرف
دکهنیان ماند در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری انگریزان بر آن قلعه مستولی شدند راقم حروف در رفاقت صاحب
والامناقب کپتان جیمز اتهان اسکات بود و مشاهده نمود چه میجر پاپهم رئیس لشکر انگریز که بامداد رانای گوهد بنابر تنبیه دکهنیان
باستدعای رانا از حضور مستر هستنگس گورنر صاحب کلان کلکته تعیین شده بود و بعد زد و خوردهای متواتر دکهنیان را از ملک رانا گوهد برانده
با اینهمه رانا از میجر پاپهم سوء مزاج شده سخن رخصت بمیان آورد و میجر باقی مبلغ معهوده طلب داشت و در خفیه کمر همت بر تسخیر گوالیار بست
و در تفحص افتاد که پیش از این بعضی مواتیان ملازم رانا چند مرتبه از طرف اور والی بحیله در شب تاریک برای دزدی بدرون قلعه رفتند
و بر رانا این احوال منکشف بود تا آنکه هر چند که خواهش تسخیر قلعه بخاطر رسید اشتیاق در پی این سخن کاری از خود پیش نبرد و روزی رانا
هنگام موافقت حکایت دزدی از میجر پاپهم بمیان آورد و میجر مواتیان را طلبیده استفسار نمود و بانجام امیدوار ساخت و بنابر آن
اقوال و تحقیق راه صعود بر قلعه جاسوسان را همراه گروه فرستاد و در راستی آن معلوم شد چه طرف اور والی جایی بوده که دیوارش
چندان بلند نبود اگر بر کوهچه رفته کمند بر کنگره اندازند رفتن بالای قلعه میسر آید میجر باهم پنهانی به تیاری اسباب قلعه گیری از کمند و
نردبان و غیره کوشید و از همت گده کوچیده بموضع ریاسه پور که زیاده از [illegible] از گوالیار چهار کروه سمت جنوب با
مائل بشرق مسافت داشت لشکرگاه ساخت و چندی بسر برد و شب سوم شعبان با بیست انگریزان [illegible] و پانصد سپاهی که یکهزار
و ششصد [illegible] باشد جریده از لشکر بنابر تسخیر قلعه گوالیار ساخت و چون شب تاریک بود کسی بر راه [illegible] نشد مگر یک کس دهقانی که با گاوان برای
قلبه رانی بمزرع خویش میرفت و دهقان بملاحظه هجوم مردم بگریخت و آواز برکشید و غلغله کرد چند کس از سپاهیان بدویدند و او را بگرفتند و دستش را
از پارچه بربستند و همراه گرفتند و بپای قلعه رسیدند آنوقت هم از طرف اندرون قلعه طلیعه گردش کرده رسیده بود و [illegible] شعاع روشنی مشعلها بنظر می آمد
و [illegible] نقاره [illegible] بسمع ساعیان میرسید آنجا توقف گزیدند چندانکه طلیعه میرفت یکنفر مواتی بر نردبان [illegible] کمند بالای کوهچه رفت و
بپای دیوار رسید و کمندها را با کنگره استوار کرد و فرود آمد و گفت که کسی در قلعه از آنطرف بیدار نیست بعد از آن کاون که [illegible] کپتان بود نردبان
چوبی و رسنی بر کوهچه نهاد و سپاهیان که کفشها از پنبه و پارچه در پا داشتند بر آن نردبان بر آمدند و فایده کفش پنبه آن بود که پای روندگان
بر نردبان مستحکم نشیند و دیگر هنگام مشی آواز پا ظاهر نگردد بالجمله سپاهیان و صاحبان انگریز از نردبان گذشته بکمندها رسیدند و از آن
باندرون قلعه آتش وار در آمدند مجموعه ده دوازده نفر به روش صاحب داخل شدند و دیگران پیاپی ایشان سرگرم رفتن بالای قلعه بودند
دو سه کس از قلعه داران بخواب شیرین آنجا خوابیده بودند سه چهار کس از سپاهیان انگریز [illegible] خود ایشان را خوابیده گاه
[illegible] خفته خواهید را بیدار کردند چه از آواز [illegible] ساکنان قلعه بیدار شدند و جوق جوق بر سر سپاهیان انگریز رسیدند آنوقت سپاه انگریز
کمتر بیرون قلعه مانده بود و کوشش در صعود میکردند چنانکه همه باندرون قلعه در آمدند سپاهیان انگریز [illegible] کردند تا آنگاه که گلوله تفنگ [illegible] قلعه
بود رسید و دکهنیان او را گرفته کشان کشان [illegible] بگریز نهادند بعضی بطرف [illegible] و برخی بیرون رفتن از قلعه دویدند و چندی از غایت اضطراب
خود را از دیوار فصیل قلعه [illegible] افگندند [illegible] از هم ریخت و [illegible] و آنچه در قلعه بود بدست انگریزان
آمد و کمتر قتیل و اکثر اسیر گشتند میجر پاپهم حسب سعی کپتان جیمز اتهان اسکات اسیران را معه زوجه باپو و دیگر زنان دکهنیان سواری و زاد راه داده بطرف
مالوه رخصت انصراف داد و راقم حروف نیز در باب رهایی اسیران پیش صاحب خود ساعی کار بود و بالجمله فتح چنان و تسخیر چنین از جمله

تائید غیبی است راقم حروف که هیچگاه میل بگفتن نظم و اشعار نداشت صاحب با تکلیف تاریخ این واقعه کرد ناچار طبع را خود از
رطب و یابس تاریخ صوری سرانجام داد ابیات گه صبح جمعه دوم شعبان چهارم از اگست * هیجبر با هم نموده فتح حصن گوالیار *
در رفاقت کمرن و بروس دیگر صاحبان * سعی و محنت و هر یکی کرد اندر کار و زار * منبع جود و سخا اسکات صاحب با حقیر *
گفت تاریخی بگو در فتح این سنگین حصار * حسب ارشادش پی تاریخ صوری فکر کرد * هاتف از غیبم بگفت ای بندهٔ الله یار *
در هزار و هفتصد و هشتاد سال عیسوی * شد چنین فتحی عظیم از دست آن عالی تبار * گر تو پرسی سال هجری راز من ای مهربان *
بود هزار و یک صد و نود و بالایش چهار * بالجمله اکنون که شهر صفر سنه هزار و یک صد و نود و پنج هجری است هیجبر با هم در قلعه گوالیار با
آنجا قیام میدارد و صاحب با همراهی کلیل گمک از صاحب کلان کلکته مامور شده و کلیل گمک نیز در رسید و رام سنگه بهی پت چاکر اندر
بهادر و راجه نرور را با خود گرویده ساخت و سپاه انگریزی شیوپری فرستاد و بیک حمله که بعد از دو ماه یک بیک واقع شده قلعه شیوپری
را از تانیا که از طرف و کهنیان لوای حکومت می افراشت انتزاع نمود و شیوپری را معه توابع از حسن سعی صاحب با راجه رام سنگه بخشیده
و خود نابه لوها و دیگر و بهد رواس رسیده عازم مالوه شد و تفصیل زمینش در ضمن صوبه مالوه بعد از احوال سلاطین سلف رقم زده
بیان گشت گوهد پیش ازین دیهی بوده و اکنون شهری مختصر نو احداث است رانا چتر سنگه لوک اندر بهادر از قوم جات ریاست
آنجا میدارد و با حشمت میگذراند راقم حروف وقتی همراه میر محمد قاسم خان ناظم معزول بنگاله آن شهر را تماشا کرده ظروف و دیگر آلات
سنگ آنجا بسیار بسیار زند و خیار دراز آنجا بسیار با فراط میشود و طرفه اینکه تخمش آنچنان تلخ که نتوان خورد و گوشت و پوست او مستعمل است
میر محمد امین نامی دستکار آنجا خوشباش که اصلش از روم است با راقم حروف لنهایت دوستی میدارد وقتی فواره از برنج بساخت اینکه
از فواره میجوشید و در طشت می افتاد و باز همان آب در خزانه فواره میرفت و از فواره میجوشید همان یک آب بعروج و نزول میکرد و ایضاً
تفنگی ساخت که باروت و گله بعد اندکی خفیف ازان بر می آمد چه بحکمت عملی در خزانه تفنگ هوا بند نموده بود و گله بر آن نهاده هرگاه حرکت
میداد از صدمه هوا بر سر و گله از تفنگ بر میجهید و هر که میر سیار کار میکرد و زخم می نمود و دیگر چیزها ازین قبیل بسیار ساخته بود که مشاهده
رفته و در ریختن توپ و تباره دستی عظیم میدارد بالجمله چون راقم حروف همراه انگریز در آن ضلع بسیار سیر کرده بنابران سطری چند
ازان دیار بر سبیل اختصار بقلم می آرد پوشیده نماند که گوهد سابق ازین دیهی بوده از پرگنه کهنولی از چکله گوالیار مضاف
صوبه اکبرآباد و اکنون شهری آباد است بهیم سنگه جات تمرولیا عموی رانا چتر سنگه زمیندار گوهد بود و آنکه ایشان را رانا می نامند
این خطاب از طرف بادشاه نیست و رانا اودی پور که خود را از اولاد نوشیروان عادل میدانند بتحقیق در هندوستان رانا ایشان را
میگویند و از تمام راجه های هند جلیل القدر و اجداد رانا چتر سنگه را که رانا می نامند چنین میگویند که در اجداد رانا چتر سنگه شخصی بود که یک چشم او از
نور بهره نداشت و آن بکانا مشهور بود روزی راجه آنوقت بشکار رفت و شیری قصد او کرد کانا بیدستی کرد و شیر را بزخم شمشیر بکشت راجه
را وقتش خوش گشت گفت که این کانا نیست رانا است ازان روز او را رانا گفتند و این خطاب تا اکنون در اولادش مستمر است و گویند که
اجداد رانا چتر سنگه بصیغه نوکری بادشاهی میگذرانیدند همراه راجه بیربر اکبرشاهی در جنگ افغانان کابل بقتل رسیدند و پس ازان مرزا
ازان بزمینداری گوهد رسیده سر بفساد برداشته از عمال آن ضلع الشان را اخراج نموده تا آنکه رانا بهیم سنگه در وقت خویش به باجی راو دکهنی بسیار
راجه ساهو پیوست و اعزاز یافت و با عانت او بزمینداری موروثی قیام نمود و مستقل گشت و در گوهد قلعه تعمیر نمود و اقبالش بمرتبه

ف تاریخ فتح قلعه گرفته مؤلف تاریخ است

ف بیان گوهد و ریاست آن شهر

ف خصوصیت حال رانا چتر سنگه میداری

که جز قلعه گوالیار متصرف گشت بر در قلعه گوالیار قلعدار پادشاهی قیام داشت و دیهات اطراف بجاگیرش بود و در عهد سلطنت محمد شاه
بنابر ضعف سلطنت عمل قلعدار سست شد رانا دیهات اطراف و دکهنیان بر دیهات متصرف شدند قلعدار بنابر اخراجات عاجز
گشت در خلال این احوال دکهنیان بقلعدار پیغام کردند که اگر قلعه را بما تسلیم کنند در عوض آن مبلغ کثیر التماس بدهیم قلعدار قبول نکرده همچنین
رانا بهیم سنگه جات زمیندار گوهد از قلعدار گفت که اگر قلعه را باینجانب سازد خدمت و پشت بر پشت بآن اقدام نمایم قلعدار پسندید
بنابر آنکه دکهنیان مخالف پادشاه اند قلعه را بایشان تسلیم نمودن مناسب نیست و رانا بهیم سنگه که زمیندار این نواح است قلعه را باو باید داد
چنانچه قلعه را تسلیم رانا بهیم سنگه نمود و بهیم سنگه با قلعدار سلوکی نمایان کرد چنانچه تا اکنون اسامی قلعدار در اجیری محقر رانا چهتر سنگه وظایف
مقرر داشته بالجمله چون رانا بهیم سنگه بر قلعه گوالیار متصرف شد دکهنیان با او نزاع کردند بهیم سنگه در یکی از محاربات امبهل راو وغیره
دکهنیان بقتل رسید بلجو برادر رانا بهیم سنگه در قلعه گوالیار متحصن شد و دکهنیان تسخیر قلعه متعذر دیدند و سرناتهه سنگه را که از طرف بلجو در قلعه
گوهد بود محاصره کردند مدت محاصره تا شش ماه کشید و از بلجو امداد سرناتهه نشد و عاجز گشت و دکهنیان پیغام دادند که اگر قلعه گوالیار بدهند دست از
محاصره گوهد باز داریم و صد دیهه آباد در عوض قلعه بدهیم بلجو قبول نمود و قلعه گوالیار را تسلیم امبهل راو دکهنی کرد و دکهنیان صد دیهه به بلجو داده دست از
محاصره گوهد دست کشیدند بلجو در گوهد مستقل گشت و او سه پسر داشت پسر کلانش پرتاب سنگه را برانا مخاطب ساخته بر ریاست نشانند
رانا پرتاب سنگه بعد از یک سال در گذشت بلجو پسر دیگر خود چهتر سنگه لوک اندر بهادر دلیر جنگ از درگاه شاه عالم ثانی عالی گهر او را
خطاب ست اقبالش چندان یاوری نکرد که علو مرتبه اش از آبا و اجداد در گذشت گویند زنی جمیله از اقربای رانا
بهیم سنگه در قتل و غارت موضعی باسیری در دست سورج مل جات رئیس ڈیگ و کمنهیر افتاد و سورج مل شیفته
جمال او گردید و بازدواج کشید از آن هنگام مرتبه رانا چهتر سنگه بنابر نظر رعایت سورج مل روی بعروج نهاد راقم حروف
این را تحقیق کرد اصلی نداشت و تحقیق آنست که راجه سورج مل را اکرام امان میداد از رانا چهتر سنگه نشان
نمی گذاشت مرگ سورج مل را از جمله اقبال رانا میگویند اکنون سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری است رانا چهتر سنگه
در ریاست استقلال میدارد و در آخر سن مذکور میجر پاپهم بحکم صاحب کلان کلکته قلعه گوالیار را برانا چهتر سنگه تسلیم نمود
و باله آباد و بنارس شتافت کلنل کملک که بر مهم سندهیا وغیره دکهنیان والی مالوه باتفاق چهتر سنگه تعین شده بود بجای
او کلنل میور مامور شد چون رانا از بیشتر حرکات مخالف عهد نامه میکرد تا آنکه قلعه گوالیار هم باو سپرده شد لیکن از انبار آمد
کلنل میور با سندهیا صلح کرد و نام رانا در صلح نامه داخل نکرد و از ضلع گوهد و نرور مراجعت کرده عبور جمن نمود اکنون شنیده میشود
که سندهیا با رانا بر قلعه گوالیار نزاع میدارد و چنانچه هنگامه رزم در پیش است بجهور قصبه ایست و قلعه مختصر و سنگین بر فراز
کوهچه دارد و راجه آنجا هندوپت نامی از قوم جات است و با رانا چهتر سنگه قرابتی دارد و مداخل ملکش یک لک روپیه
است گجروره پرگنه ایست از بجهور سمت مشرق مایل شمال واقعست و راجه آنجا از قوم جات بهارته سنگه نام از هم قرابتان
رانا ست و در آنجا قلعه ایست مستحکم بر فراز کوهچه و اطراف گجروره عمل رانا ست الا سی چهل موضع در ڈانک عمل بهارته سنگه
است و مداخلش قریب هفتاد هزار روپیه تخمیناً باشد و در آنجا مکانیست در دامن کوه از درختان سامحات
و عمارات مرتفعات و آب ریز و حاض پر از آب بسیار دلپذیر و سیرگاه نیکوست و برج گجروره مادام است بهتر و [illegible]

قلعه سنجیده وار دو وحاصلش قریب سی چهل هزار روپیه باشد راحم پور آبادی میانه دارد عمارتش اکثر خام است از
خان پور اوریا پنج شش کروه سمت جنوب واقع است و قلعه شکین آسیدار و در احمد آمیپ کهیال سنگه نام شخصی از قوم
راجپوت کچهواهه بود اکنون فوت نمود و پسرش بجای او متمکن است و پرگنه کچهواکهار و لهار در تعلق و تصرف او بود و کمپنیان
از و انتزاع کرده بوده مجبر باهم باتفاق رانا گوهد در سنه یک هزار و یک صد و چهار هجری قلعه لهار را تا یکماه محاصره داشته
باد کمپنیان که از بیرون هنگامه آرای رزم بوده رزمهای مردانه کرد و بالآخر نقب زده برجی را از آن انداخته و یورش کرده
رزمی صعب میان آمد ساکنان قلعه رزمی سخت کرده و آخر اسیر و قتیل گشته بلونت راو نبیره که رئیس آن قلعه بود باسیر
آمد راقم حروف در آن رزم حاضر بود و جبین سی کپتان جوانان اسکات صاحب راقم حروف بلونت مع اسیران رهائی یافت و ایشان
را زاد راه ولباس داده رخصت انصراف فرمود و بهنداور راجهای آنجا از قوم راجپوت چوهان راجه سوروتی از
منصبداران پادشاهی بوده و ایشان را راجه بهندوریه نامند گویند که پیش ازین در ملک بهنداور قطاع الطریقان
تاخت گرفته اقبالش یاوری کرد و چیزی از شجاعت بتاراج و غنیمت بدست آورد و بیست پانزده اسپ خرید و پیادگان را
سوار ساخت و بر قطاع الطریقان میزد تا که قریب صد و دو صد سوار و پیاده فراهم آورد و ناگاه رئیس قطاع الطریقان را بدست
آورد و بکشت و آن دیار را از راهزنان صافی ساخت و معمور و الطاف پادشاه عصر گشته مستقل شد و اکنون اولادش در ان
ضلع راجه اند تا بنابر انقلاب زمانه از چندی مدت ضعف بحال ایشان راه یافته چه بسیاری از ملکش در تصرف راجهای اطراف
است بر ملک قلیل قناعت میدارند سهر انیر نشیمن گاه ایشان است و بهندر انیز در تصرف میدارد گویند که چون همت سنگه چوهان
راجه شد اولاد پسری نبود که بجایش نشیند طفلی از هم قوم خویش بخت سنگه نامی را به پسری برگرفت و ولیعهد خویش گردانید اکنون
بخت سنگه بحکومت آنجا می پردازد با انفصال این طرف دریای چنبل سراج بهنداور و آنروی چنبل طرف شمال عمل آصف الدوله
ابن وزیر الممالک نواب شجاع الدوله است و بطرف مغرب چنبل عمل میرزا نجف خان است و سرحد بهنداور بطرف جنوب
با سرحد راجه گوهد متصل مهه گاوان که نجیب کرده از گوهد است اتصال میدارد و اکنون آنچه از ملک بهنداور در تصرف راجه
بهنداور است قریب بیست و نه لکه روپیه تخمیناً مداخل آن باشد او درجهه سابق آبادی کلان داشته عمارات
جهانگیر نگر و تالابی مشهور و مستحی بار باره از آئینه نرسنگه دیو است و احوال نرسنگ دیو در ضمن دتیا رقمزده کلک بیان شده
بندیل کهند عبارت از اورچهه و دتیا وغیره است اکنون راجه اورچهه را راجه اورچهه و دتیا را راو میخوانند و با انفصال راجه
اورچهه بکرماجیت بندیله نام دارد و بجماعت راو ستر جیت بندیله حاکم دتیا بر تجلی از مملکت اورچهه متصرف است مداخلش هزار
روپیه باشد و اکثر از ملک اورچهه در تصرف بکرماجیت است و اکنون این هر دو باج گذار کمپنیان اند ده شهری مختصر است و
قلعه از آئینه نرسنگه دیو است اما صحیح آنست که راو دلیپ ابن سبهکرن ابن بهگوان ابن راجه نرسنگه دیو بندیله تعمیر کرده و حکایتی عجیب در
تعمیر آن بر السنه خاص و عام است چه وقتی راو دلیپ میل شکار نمود و بجنگل که اکنون دتیا در آنجا آباد است رسید روباهی از سوراخ
بیرون رفت سگان شکاری قصد روباه کردند سگی متصل روباه رسید روباه بر سگ حمله کرد سگ از و برمید روباه بجان رست بالا است بر گوار
دلیپ آن موضع را به پسندید و جنگل را ببرید و طرح عمارت نمود و قلعه و حویلی و باغ احداث کرد و این راو دلیپ آنست که در گیاه اعظم شاه

ابن عالمگیر سفر زد و سفر کرده بود و در محاربهٔ محمد معظم بهادر شاه و محمد اعظم شاه پسران عالمگیر همراه اعظم شاه زخمی صعب کرد و بقتل رسید
بالجمله سرحد شمالی دریا مایل بمشرق و دیهات کوچه است و نهر چهبر در میان آن فاصلست و مداخلش قریب بیست و پنج لکهه روپیه
شنیده شد تا باشد اکنون راو سنگ جیت آنجا برپاست قیام میدارد و احوال راجه نرسنگه دیو بدین منوال است که کاشی راج نامی جد
کلان راجه نرسنگه دیو در سنه پانصد و پنجاه هجری از بنارس آمده در کهراگده کنت در عمله سرکار ارایل مضاف صوبه اله آباد استقامت گزید
در کسبه متصل پهیر ... بتخانه ایست مشتمل بر بت باسنی دیبی به پرستش آن قیام نمود و کهرواری لقب یافت و از کاشی راج تا نرسنگه دیو بیست
کس نشسته اند ایشانرا بندیله نیز نامند وجه تسمیه آنکه از احفاد کاشی راج هردیو نامی که اورا هیردور و پرتاب رودر پسرش گویند چون پسرش
فوت کرد کنیزکی در خدمت خویش نگاه داشت ازو دختری بوجود آمد بعد چندی با دختر و کنیزک از کهراگده کنت راه سفر بسته با
دیگر اتباع خویش درکده گزار که اکنون ویرانست از توابع اورچه رخت اقامت افگند و او را از ان کنیزک آنجا پسری آمد و بدهکرشاه
نام نهاد و آن به بندیله مشهور گشت یعنی زائیده باندی چه کنیزک را بزبان هند باندی گویند آنا بندیله ها بنا بر افتخار و عظمت خویش میگویند
که چون جد کلان ما بکهراگده رسیده به پرستش بند باسنی دیبی قیام نموده بود بنابر ان ما را بندیله لقب افتاد لیکن این قول نزدیک
راجهای آن ضلع خصوص راجپوتیه پنوار اعتبار ندارد بالجمله هردور ملازم راجه کده گزار که آن زمان از قوم کهنکار در آنجا راجه بود سعی مشعر گشته
بسمع راجه رسانیدند که هردور بس پرده دختری در کمال حسن و زیبائی میدارد راجه او را خواستگاری نمود هردور ابا کرد و گفت که ما از
قوم راجپوت و شما از زمرهٔ کهنکار خویشی فیمابین صورت نه بندد راجه با او درشتی نمود هردور دید که ناموس بر باد میرود از راه فریب در آشتی
بکوفت و گفت چون پروردهٔ نعمت این خاندانم خدمت کنم و نسبت عروسی قبول کردم بشرطیکه در مجلس شراب و طعام هم نواله و هم پیاله
شوند راجه قبول نمود هردور اسباب شادی مهیا ساخت راجه در ساعت سعید با خویش و اقربای خود در مجلس عروسی آمده طعام و
شراب خورده و در خلال این احوال باشارهٔ هردور در بادهٔ ناشی در شراب زهر آمیخته بودند باتباع راجه کهنکار و غیره و از راجه کهنکار و غیره
اقربای او در عالم بدمستی از ان خوردند تیر از ساختن زهر در ایشان اثر نمود هر یک را دماغ مختل و اعضا سست گشت و از
بیهوشی بجان کندن افتادند هردور همه ایشانرا طعمهٔ تیغ بیدریغ ساخت و بر جناح استعجال آتش و از اندرون قلعه گزار دوآمده هر کرا
آنجا یافت بقتل رسانید حتی که بر زنان و کودکان شیرخواره هم نبخشود و بر آن قلعه مستولی شد و بریاست آنجا رسید بعد ازو
پسرش مدکرشاه بجای او مستقل گشت و چون او درگذشت پسرش نرسنگه دیو بجایش مستقل گشت و در ایام شاهزادگی
جهانگیر ابن محمد اکبر بادشاه نوکری شاهزاده جهانگیر اختیار نمود و حسب الامر شاهزاده ابوالفضل را که اکبر بادشاه از دکن طلبیده
بود در اثنای راه دوچار خویش سر سواری بکشت و اموال و امتعه کلی غارت کرد و از ان جمعیت تمام بهم رسانید و چون عهد سلطنت
جهانگیر بادشاه رسید نرسنگه دیو در جلدوی آن خدمت بمنصب سه هزاری و خطاب راجگی مخز امتیاز یافت و تا کاندیل کهنه
از تغیر برادر کلانش رام سنگه بجاگیر او مقرر گشت و او در بندیل کهنه راجه کلان بوده و به تعمیر عمارات و قلاع رفیع عظیم داشته قلعه
جهانسی و قلعه دهاموی و کریره و ... و غیره قریب پنجاه و دو قلعه تعمیر نموده و نه مرتبه سلح شده برسم
هندوان خود را در میزان کشیده در هر مرتبه به هم سنگ طلا موزون شده براه خیرات نموده و زن و ماهیت مثل نماز مبان بیشمار خویش
ساخت و بدینگونه مشهور گشت و دو کلمه بزبان هندی راهرن رانا مند و اکثر جاها از توابع اله آباد در ابدنگهها متصرف گشت

ازا ورچه نسبت شمال تا ساحل چنبل و جهت شرق تا سرحد پیاگ آله آباد و طرف مغرب تا سرحد نرور و کروری و جانب جنوب
اورچه تا کده منڈله ضبط کرد و بر سر حد کده منڈله قلعه دهاموسی بنا کرد و او را هشت پسر بوده ممالکت خود را بر آنها
تقسیم نمود و در گذشت از آنجمله یکی را قلعه دهاموسی و دیگری را اسپهره و دیگری را دتیا و دو پسر دیگر را تک دنکهائی که عبارت
ازان ندی و بهاندیر باشد عنوان که در سرکار اربل از توابع صوبه آله آباد است و آن قلعه را از تاخت بدست آورده بود به برادرزاده
خود جیبت بطور اسپ تفویض نمود جیبت ربهی در دنکهائی مستقل گشت و پسر او ست چتر سال بن جیبت ربهی که بعد او بجایش
نشست و احوال او و احفادش در ضمن صوبه آله آباد مرقوم است سمتهر جائیست مختصر از توابع دتیا بوده قلعه مستحکم از
سنگ بر روی زمین دارد و آن از ابنیهٔ بشن سنگه گوجر بن مدن سنگه بن لونی شاه است و درون قلعه قریب دو کروه تخمینا باشد
و دو کروه از اطراف آن از آب و اشجار نشانی پیدا نیست و قلعه بیست کروه یک کروه از سمتهر طرف مغرب بر سر تلی رفیع واقع است و اطرافش
کنل و اشجار جنگلی بسیار دارد و زیر آن ناله ایست که آبش همیشه ازان جاری است و اکنون بشن سنگه مذکور که پدر وجد بشن از
رفقا و ملازم معتبر راجه دتیا بوده حکومت سمتهر بسیار دو میان او و راجه دتیا سر جیبت نام مخالفت است گویند که لونی شاه پیش راجه
دتیا رام چندر نام عظیم معتبر بوده چون رام چندر فوت کرد نبیره اش اندرجیت بن رام سنگه بن رام چندر در سن چهار سالگی بالیاقت
لونی شاه و راجپوتان پنوار و دیگر کارپردازان بحکومت نشست و بالآخر کارپردازان مخالف لونی شاه شده لونی شاه را
بکشتند پسرش مدن سنگه ابن لونی شاه بسمتهر آمد و طوعا و کرها با راجه اندرجیت بساخت و بعد چندی درگذشت پسرش بشن سنگه
بن لونی شاه در سمتهر بجای او نشست هنگامیکه شجاع الدوله با عمده رسید کسی از راجهای عمده مثل راجه دتیا وغیره بملازمتش نرفتند
بشن سنگه بخدمت شتافت و اعزاز یافت ازان وقت مخالفت راجه دتیا که اکنون سترجیت بن اندرجیت است آشکارا کرد دکهنیان
باشاره راجه دتیا با او نزاع انگیختند بداخل راجه سمتهر قریب دو لک روپیه تخمینا باشد و قلعه سیندهه بهیر دالی مالوه باکلیل کمک مقابله بشاید
بشن سنگه راجه سمتهر با سیندهیه در ساخت و با او متفق گشت پرگنه ایرچ و بهاندیر و کونچ و جالون و جهانسی انجمله بیشتر خالصه شریفه بوده
یعنی صرف خاص بادشاهی و در وسط سلطنت محمد شاه راجهای اطراف بنابر ضعف سلطنت بر آن پرگنات متصرف شدند و از ایشان
دکهنیان انتزاع کرده بر آنها بار سالا گشتند بعضی از هر یک مکانات و بعضی بالکل در قبضه خود داشتند و به بعضی دیگر راجها متصرف اند
گویند که قلعه جهانسی از ابنیه راج اندر گرگسائین است و این سخن مردود است چه قلعه جهانسی از ابنیه راجه نرسنگه دیو است چنانچه گذشت
و قلعه موته که تعمیر راج اندر گرگسائین است مشهور است و موضع موته را دکهنیان بگدسائین داده بود و بعد چندی او بغی کرد و دکهنیان
بمحاصره آن پرداختند و آخر از و انتزاع کردند راج اندر گرگسائین باله آباد شتافت و در آن هنگام احمد خان فرخ آبادی در قلعه اله آباد
ربهی پرتاب سنگه دیوان وزیر الممالک ابو المنصور خان و خانعالم بقاء الله خان و علی قلی خان المخاطب بحیدر قلی خان را
که از جانب وزیر نظامت صوبه اله آباد بسیار داشت دو ماه در محاصره داشت راقم حروف بهمراهی دیوان نیز در آن قلعه متحصن بود در آن وقت
راج اندر گرگسائین با رای پرتاب سنگه متفق شده رزم های مردانه کرد و پیش ربهی موصوف معزز گشت و بالآخر پیش وزیر رفت
و کارهای با نام کرد و در یکی از معارک شاهجهان آباد که ابو المنصور خان وزیر با احمد شاه ابن محمد شاه بادشاه بغی نموده بود و عماد الملک
نبیرهٔ آصف جاه نظام الملک که بوزارت رسیده بود بقتل رسید حیله های راج اندر گرگسائین امراو گرو انوپ گر که همت بهادر خطاب دارد

بعد قتل گسائین بپیش شجاع الدوله ابن ابوالمنصور خان وزیر بنیابت مقرر گشته تقرب بوده و اکنون بپیش نجف خان باعتبار و شوکت
میگذراند و قلعه مونهه در تصرف میدارد از نظر مخفی نماند راقم حروف که کونچ و جالون و جهانسی را و قلعه‌ها که جانب میر محمد قاسم خان برسالت
پیش رام چندر گنیش پیشوا و دیوانش ایشاجی پندت رفته بود و در آن شهرها منازل کرده و در جهانسی تالابی است منقطع و پخته از خشت و
گچ از ابنیه راجه اندرگر گسائین که اطرافش عمارات میدارد و مسافران در آنجا منزل و مقام میکنند پرگنه ایرچ و بهاندیر تعلق از جهانسی میدارد
و اکنون رگهنات راو و کهنی حاکم آنجاست و پرگنه جالون مع کالپی را گنگا دهر بالا پسر گویند پندت که فوج احمد شاه ابدالی آنرا بقتل رسانیده
بود در تصرف میدارد و سرکار کرولی شهریست در دامن کوه باندک فاصله و قلعه متین دارد و قتیکه راقم حروف در آن شهر شده شهریست
و بندر در غایت آبادی از ذکور و اناث آنجا اکثر صاحب جمال و عشوه پرداز اند و نهری بمقاصله یک و نیم کروه از شهر مرور دارد گویند هر که از مردان
آن آب را بنوشد عادلی و عاقلی شود و آنجا مانک پال راجه است و راجه آنجا را خطاب پال است چون مانک پال و فلان پال
و از قوم جادو است و در آن شهر اکثر جادوان مسکن دارند و نسب جادوان به بلبهدر برادر کرشن که کنهیا بن باسدیو است میرسد
بالجمله راجه مانکپال باجگدار امیر الامرا ذوالفقار الدوله نجف خان است و بعضی از ملکش را دکهنیان و همچنین رانا چتر سنگه جات در تصرف
خود ها میدارند و پرگنات نه ده لکه روپیه تخمیناً در تحصیل راجه مانکپال است سرکار نرور شهریست در دامن کوه و شهر پناه سنگین از ابنیه
راجه چتر سنگه کچهواهه و دیگر آبادی بر قلعه میدارد و قلعه متین بر فرق کوه واقع است و از دو راه بر آن کوه و قلعه توان رسید
و طرفین آن راه را پائین کوه تا منبع آن متصل بقلعه دو رویه دیواری سنگین کشیده و تفنگ انداز و تیر کشها در آن گذاشته و دری مستحکم
بر آن نصب کرده ما بین آن هر دو دیوار راه آمد و شد مردم باشد و اگر در بند کنند راه مسدود گردد و طریق دیگر بدستور است و بر سر کوه
اندرون قلعه شهری دیگر آباد است و نهر سند بتفاوت یک کروه از نرور سمت شمال و بدستور سه چهار کروه بطرف جنوب میگذرد و
بر هر دو طرف آن دریا صراطی از سنگ بر آن بسته اند و گویند محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه تعمیر نموده و اکنون آن هر دو صراط شکسته
شده آثار آن را وشد میدارد و سیاحان گویند از نرور سمت جنوب بمفاصله پنج شش کروه موضعیست مسمی بکبهسیا و آن طرف
موضع تالابی است از آن تالاب نهر سنده هیچ پوشیده نماند بزعم هندوان نسب راجه نرور به رام برادر لچهمن که در ست جگ
فرمانروای اوده بوده می پیوندد و راجه نرور و انبرو برادر حقیقی اند در جگ تریتا اولاد رام از انقلاب زمانه از اوده بر آمده در
بنارس رسیده بریاست آنجا قیام نموده و نمرولد و دکهور برهناس گذه علم ریاست برافروختند و بعد از آن بگوالیار آمده بجکو
پرداختند و قلعه گوالیار بر درایتی تعمیر نمودند و از آنجا بتقریبی در انبر رسیده بریاست نشستند گویند که در اجداد ایشان دو برادر
حقیقی بوده برادر خورد کلان را در غیبت او که پدر را بکشتم و بر مسند حکومت نشینم او ابا کرد و آخر باغوای برادر خورد پدر را بقتل
رسانید آنگاه برادر خورد کلان را گفت که از تو کار شنیع واقع شده باید که به پرستش معبدها و تیرتهها بروی تا از گناه پاک شوی
آنگاه بر مسند حکومت نشینی برادر کلان بر آن اقدام نمود و سیر سفر اختیار کرد و برادر خورد بحکومت نشست برادر کلانش چون
از پرستش و زیارت معبدها فراغت کرده بازگشت برادر خورد او در ریاست دخل نداد او بنوعی بحکومت گوالیار رسید
و بر آن قناعت کرد بعد مرور دهور از اولادش همشیره زاده خود را در گوالیار بر ریاست نشانیده بتقریبی از آنجا بر آمده
به نرور رسید و بحکومت آن ضلع متمکن گشت اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجریست راجه رام سنگه همیت جنگ اندر

راجه چتر سنگه کچهواهه بریاست نرور قیام میدارد و راجه چتر سنگه آنست که بحکم محمد شاه همراه مبارز الملک سربلند خان بگجرات احمدآباد
متعین شده رفته بود باوالد راقم حروف اتحادی میداشت و اخفاد برادر خرد و که در انبر کوس ریاست می نوازند و آن در ضمن
بی نگر مرقوم شود القصه در بدو حکومت رام سنگه دکهنیان بر ملکش متصرف گشتند و بر نیمه آنان صلح کردند از آن هنگام رام سنگه بر نیمه ملکش
بلکه کمتر از آن قانع گشته از قله کوه و قلعه فرود نمی آید راقم حروف در آخر سنه یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری همراه کپتان
جوناتهان اسکات انگریز از طرف کلنیل کمک برسالت پیش راجه رفت و بمعرفت سابق او را مطمئن ساخت و بملاقات کلنیل کمک
ترغیب نمود و بحسن سعی کپتان جوناتهان اسکات فریقین را ملاقی دست داد چون کلنیل کمک دکهنیان را از سیری و گوالیار و
سرونج بر انداز سیری ناشاه و بهوره تسلیم رام سنگه نمود اما بنا بر یورش دکهنیان از تصرف او بیرون رفت جی نگر
شهریست کلان متصل انبیر در غایت خوبی با آراستگی تمام از آئینه جی سنگه سوائی بن جی سنگه از اخفاد برادر خورد که احوالش در
ضمن نرور گذشت و او از قوم راجپوت کچهواهه است و سواد جی نگر اکثر سرسبز و جابجا آبشارها جاری و شهر پناه سنگین میدارد و صنایع
دران شهر از آئینه جی سنگه سوائی است اما باتمام نرسیده راقم حروف در آن شهر تقریبا یک روز منزل کرد چه قافله در سر مسافت
کرد اتفاق دیدن آن شهر نیافت راجه جی سنگه سوائی مردی بالتدبیر و پرفکر در زمان ریاست خود جمله کوه های قلعه و خویش را از
برج و باره و قلعه متین محکم و استوار ساخت و مصر دکهنیان از امصار خود سد و نمود تا که ماند دکهنیان بر آن ملک دست نیافتند در
اکنون مشاهده رفته که بر آن کوه ها غیر از دیوار های شکسته اثری باقی نمانده و دکهنیان بر آن ملک دست یافته بر نیمه
از آن صلح نموده بالجمله چون جی سنگه سوائی درگذشت پسران ایسری سنگه بریاست نشست و او آنست که در عهد سلطنت
محمد شاه بحسب فرمایش همراه پسرش احمد شاه بن محمد شاه و وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان و میر آتش ابو المنصور خان
بمقابله احمد شاه درانی والی قندهار و کابل عازم شده و در روزی که قمر الدین خان وزیر بضرب گلوله توپ احمد شاه درانی
در ولیعهد بهادر شاه سپرد و در همان روز ایسری سنگه مضطرب شده از لشکر احمد شاه بن محمد شاه بملک خویش مراجعت نموده
بعد چندی درگذشت و بعد از و برادرش مادهو سنگه بن جی سنگه سوائی بر مسند حکومت نشست و پس از و پسرش پرتهی سنگه بن
مادهو سنگه چندی حکم راند و بماند اکنون که سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجریست برادرش پرتاب سنگه بن مادهو سنگه بر مسند
ریاست در جی نگر قیام میدارد متهرا شهریست بر ساحل دریای جمن مشتمل بتخانه های عظیم و دریای جمن سمت شمال آن گذرد
مولد کشن جی بن باسدیو که او را هندوان کنهیا گویند و او را محل حلول واجب تعالی میدانند که بزبان هنود اوتار گویند آنجا بود و در آن
بتخانه کیسو رای مشهور بوده محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه در عهد سلطنت خویش قدری از آن شکست و باقی را همچنان گذاشته
مسجد بر فراز آن نمود و بر ساحل جمن عبد النبی خان حاکم آنجا زینه سقف تعمیر نموده در وسط شهر مسجدی عالی احداث کرد تا هنوز مسجد
عبد النبی خان مشهور است راقم حروف وقتی آن شهر را دیده مینار طرفین مسجد بامرتبه ارتفاع میدارد که کمتر کس را یارای صعود
بر آن باشد گویند عبد النبی خان در شفقت و مرحمت سر آمد روزگار خویش بوده تسخیر دلهای هنودان شهر بمرتبه کرده بود که چون
درگذشت مردم هنود تا هنوز بلبس اسم بیتی جی تم بن متهرا سوتی + بالجمله آنجا اکثر هنودان مسکن میدارند و پیره متهرا که قسمی از شیرینی
است معروف و در لطافت و لذت انتی مشهور و از متهرا سمت شمال اندک مائل بمغرب بمسافت سه کروه بر کنار جمن بندرابن

نام جائے است با عمارات آراسته و پیراسته و بازاری مختصر که بست و پانزده دکاکین بقال و پان و گلفروش و مثل آن دارد و اکثر
درویشان هنود اهل کمال در کنجهاے بندرابن و قلیلی از فقراے اسلام در حجره ها باستقامت میدارند و مشهور است که آن مکان سیرگاه
کشن بوده ذکور و اناث آنجا همه در کمال خوبصورتی میباشند هر کسے که آنجا سیر و تماشا کند بے شبهه سورش عشق و شوق مجازی و حقیقی حسب
استعداد دو بالا گردد راقم حروف در سن یازده سالگی مطابق سن یک هزار و یک صد و چهل و سه هجری موافق سال سیزدهم از جلوس
محمد شاه همراه شاه نواز خان ولد مبارز الملک سربلند خان که از دهلی ناظم صوبه آگره آباد به نیابت پدرش شده میرفت وارد متهرا گردید
و با شاه نواز خان بسیر بندرابن رفت تماشاے عجیب و غریب و حسن بدیع که بیرون از توصیف احاطه تحریر است مشاهده کرده چه هر روز سه چهار
گهڑی روز مانده از مردان امرد و سبزه آغاز و زنان نوخیز نارپستان مابین سیزده و بست ساله در حسن و جمال چون حور و غلمان با زیب و
آراستگی تمام هوش رباے مردم در جاے معهوده که عرصه گاه فراخ دل کشاده است حاضر آیند و تا یک گهڑی شب بیجابانه بسرود و نغمه
و خنده و بازی با یکدیگر بسر مے برند بعد از ان مجلس تمام شود زنان چراغهاے چهار رویه و دو رویه خود را بدست گرفته بمقام خویش
مراجعت کنند و مردان نیز با مشعلها بخانهاے خود روند و این مجمع را کیان گدڑی نامند در تواریخ مسطور است که لشکریان سلطان محمود
غازی غزنوی شهر متهرا را غارت کرده بتخانها را آتش دادند و یک بت زرین که بفرموده سلطان شکسته وزن گردید نود و هشت
هزار روپیه و سه ماشه و چند مثقال زر بوده و یک پاره یاقوت یافتند که چهار صد و پنجاه مثقال وزن میداشت بالجمله در عهد سلطنت
محمد شاه جاتان در شهر متهرا وغیره بریاست مستقل بودند و ایشان از احفاد چورامن جات و بدن سنگه اند چنانچه سورجمل و پسرش
جواهر سنگه روزگار بحشمت و اقبال گذرانید سورجمل همراه ابو المنصور خان وزیر بجنگ احمد خان فرخ آبادی آمد
و با ابو المنصور خان منهزم گشت و چون ابو المنصور خان وزیر از احمد شاه بن محمد شاه بغی کرد سورجمل برفاقت ابو المنصور خان
پرداخت و تمام شهر کهنه شاهجهان آباد را غارت کرد و عمارات عالیه را بکند و آخر بر دست نجیب خان روهیله در رزم بقتل رسید
پسرش جواهر سنگه بجاے او نشست و مرتبه اش در حشمت و شوکت از آبا و اجداد درگذشت و آخر بر دست درویشی کیمیاگر
حیلے بهانه تعلیم صنع کیمیا بر حرم کاروش کشته شد و بعد از و برادرش نول سنگه بن سورجمل بریاست نشست و آن را امیر الامرا
ذو الفقار الدوله نجف خان برزمهاے متواتر از دیگ وغیره قلاع معتبره جاتان رفع کرد چنانچه اکنون ملک متفرقه جات از
توابع اکبرآباد در قبضه تصرف نجف خان است کالپی شهریست بر ساحل دریاے جمن و مصری و داود کالپی که قسمی از شیرینی
است با نام بود اکنون آن ملک را گنگا دهر بن گوبند پنڈت دکهنی متصرف است شاه سید محمد ولد ارشد شاه
سید احمد کالپوی در زمان خویش با کمال ذوق و وجد بے آن حال با خرق عادات و کرامات کوس شهرت می نواختند
و اکنون اولاد و احفادش در مکانے از توابع کالپی از ان روے دریاے جمن جانب شمال بر سجاده ارشاد متمکن اند
قنوج شهریست قدیم در زمان پیشین تختگاه رایان هند بوده و از آبادیه راجه سورج است از احفاد مهند بن جام بن نوح علیه السلام
چنانچه در ضمن دهلی اندر احوال راجهاے اولاد مهند بن جام مرقوم است بالجمله شهر قنوج بروایت مولف خلاصة التواریخ
بر ساحل دریاے گنگ واقع است و اکنون از ان دریاے مذکور خصوص در تابستان یکدو کروه فاصله میدارد
در موسم برشکال متصل آن شهر میرسد در تاریخ روضة الصفا مسطور است که بر پنج ټل بزرگ پنج قلعه داشته چنانچه اکنون

از ان قلاع بجز تل باقی نمانده و آن هر پنج قلعه را سلطان محمود غازی غزنوی تهر اگهر اگبشود و در زمان سابق در قنوج راجه
نور حاکم بود و جنگ با شمس آله آباد بود معاصر اسکندر ذوالقرنین بوده و اسکندر با او رزم کرده و او را بقتل رسانید چنانچه
خواجه نظامی گنجوی در سکندر نامه بری سفر باید فهر دیو فارغ ست دار کینهٔ نور بان * کمر بست بر کین فغفوریان * و آن تقریبی در آله آباد
مرقوم است بالجمله قنوج بروایت مولف صبح صادق در عصری چنان آباد بوده که سی هزار دکان پان فروشی در آنجا بود و آن
شهر آب و هوای نیک میدارد اما اکنون چندان آبادی ندارد که تعریف توان نمود و بسیاری از سادات بخاری از ایام
قدیم آنجا مسکن دارند سید شرف الدین ساکن آنجا در سرکار مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله رساله دار عمده و جلیل القدر بوده
و اکنون پسرش رحیم الدین علی خان سر بنگاله بزیور حلم آراسته و بحلیهٔ ادب پیراسته است بوسیلهٔ صاحب ما در خدمت ستجهد
پایم صاحب در زمرهٔ منشیان منسلک و معزز بود به استعفاء نوکری داده بوطن رفت گنگه قنوج که قسمی از شیرینی است در لطافت چون
طباشیر صبح مشهور است مکن پور تابع پرگنه ماهتور سرکار قنوج مزار پر انوار بدیع الدین شاه مدار آنجاست که هر سال در عشره
دوم جمادی الاول خلایق کثیر از دکن و بنگاله و دیگر امصار هند با علمهای رنگارنگ آنجا جمع آیند و بعد از اختتام عرس باوطان
خویش روند و آن جماعه را بنده های شاه مدار نامند **فرخ آباد** شهریست جدید از ابنیهٔ غضنفر جنگ محمد خان بنگش که در عهد
محمد فرخ سیر بنام بادشاه طرح انداخت و دریای گنگ از شمال بمشرق آن میرود و آن شهریست در نهایت کشادگی و وسعت
بوفور آبادی تماشای هر کس در آنجا موجود امرود و کنار چونتری در آنجا بنهایت پسندیده بود محمد خان بنگش در ابتدای جمعدار
سوار و پیاده نوکری میکرد را نیاد در هنگامیکه شاهزاده محمد فرخ سیر ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه از عظیم آباد بمقابلهٔ معز الدین
ابن بهادر شاه خروج کرده متوجه مغرب گردید محمد خان بنگش با چهل هزار سوار ملازمت محمد فرخ سیر نمود و بمنصب هفت هزاری
هفت هزار سوار و بخطاب غضنفر جنگ سرفراز گردید و در جنگ شاهزاده اعز الدین ابن معز الدین مساعی جمیله بظهور رسانید
و از حضور محمد فرخ سیر در جلدوی آن خدمت پرگنه شمس آباد و بهوج پور و مهر آباد وغیره جاگیر یافت و بفاصله دوازده کروه از قصبه
شمس آباد که آبادی افاغنه است در حدود پرگنه بهوج پور بر لب دریای گنگ شهری عظیم بنا نهاد و بفرخ آباد موسوم ساخت
و دیگر آبادی قایم گنج بنام پسرش تعمیر نمود و بتدریج از سرحد کول با شاه پور اکبر پور که مسافت صد کروه تخمیناً باشد امصار متعدده
مثل محمد آباد و دریا گنج و خدا گنج و نبی گنج و علی گنج و یاقوت گنج و شمشیر گنج و کاسگنج وغیره آباد ساخت و بعد چندی اکثر این
آبادیها بر دست ابو المنصور خان و نایبش راجه نول رای خراب و ویران گردید و حقیر درین هنگامه با راجه نول رای
بوده القصه محمد خان بنگش بعد شهادت عبد الله خان و حسین علی خان سادات بارهه در عهد سلطنت محمد شاه بتغیری گردهر بهادر
ناگر بنظامت اله آباد رسید و از خلافت بمناصب پسران و همراهیان سرافراز گردید و در السنه عوام به پنجاه و دو هزاری مشهور است
و پیش ازین راجه ستر سال دکهنه بوندیله نیز شش گوهند کالپی و مهوبه و موده و سنده وغیره محالات جاگیر او را در تصرف آورده بود
محمد خان بنگش با بست هزار سوار از اله آباد عبور جمن نموده متوجه چتر سال گشت چتر سال با جمعیت شصت هزار سوار و یک لک
پیاده و توپخانه بسیار برزم پیش آمد و نزدیک موضع اجونی عمله پرگنه مهوبه قتالی فاحش نموده منهزم بکوهستان گریخت و
غضنفر جنگ ظفر یافت و آخر الامر چتر سال از راه مکر و فریب اطاعت اختیار نمود محمد خان بنگش تا دو سال نواح جیت پور را

خیمه‌گاه ساخت و در خلال این احوال چتر سال باجی راو و غیره فوج دکنیان را طلب داشت و خود از آمدنش مطلع شده بحیله
سر انجام سفر که همراه محمد خان بنگش پیش بادشاه روانه شود رخصت بسته بمسکن خود رفت ناگاه باجی راو دکهنی با منصب هزار سوار
در رسید و بوندیله‌ها از سوار و پیاده هر قدر که توانستند باجی راو را امداد کردند شورش عظیم برپا شد محمد خان بنگش آماده جنگ گردید
در اکثر رزمها بر فوج مخالف ظفر یافت باجی راو تاب دست جنگ نیاورده در انسداد راه و رسد غله کوشید بمرور ایام گرانی غله در
لشکر بنگش بهم رسید و نرخ حبوب ماکوله فی آثار بده روپیه کشید آخرین همراه اکثر سرداران راه پیدلی سپرده متفرق شدند و قلیلی از ناموران
ثبات ورزیدند محمد خان بنگش ناگزیر برگشته بقلعه جیتپور پناه برد مخالفان بمحاصره قلعه پرداختند محمد خان متحصن گشت مخالفان در تضییق
بمقدار سعی بلیغ نموده غله حکم عنقا گرفت غیر از آب در آن قلعه چیزی منجمد و آن بدل ما یتحلل ابدان حیوان نمی‌شد ابدان و جان تحلیل
گرفت مردم بیرون قلعه شبها مخفی زیر دیوار قلعه آمده از حبوب ماکوله آرد مغشوش با استخوان بهایم فی آثار بقیمت صد روپیه
سود اسیکه دینار و آنچنان بوده که مردم قلعه صد روپیه در فوطه بسته از دیوار قلعه زیر آویختند و تجاران صد روپیه سیکه گرفتند و عوض
آن در همان فوطه یک آثار آرد می‌بستند تا مردم بالا میکشیدند و این گرمی بازار زیاده از سه چهار روز نماند مسلمانان بگوشت
اسپ و شتر روزگار بسر بردند تا آنکه موسم برسات بر سر رسید باجی راو بممالک خود مراجعت نمود و بوندیله‌ها همچنان قلعه را
محاصره داشتند در خلال این حال قایم خان خلف ارشد محمد خان بنگش که قایم جنگ خطاب داشت با سی هزار سوار
بکنار دریای جمن بکمک محمد خان رسید بوندیله‌ها هراسان گشته در مصالحه رو نمودند همگی چهار صد پانصد کس از قلعه بر آمدند شخصیکه
درین قضایا حاضر بوده راقم حروف این حکایت از کتابش مرقوم نموده بالجمله محمد خان بنگش بعد از آن بصوبه‌داری مالوه رسید و دو
سال آنجا بسر برده بدهلی آمد و در خلال این احوال نادر شاه والی ایران اکثر ممالک ترکستان را ضبط در آورده بقندهار رسید و
در یکهزار سال آنرا از افاغنه بگرفت و متوجه هندوستان شد محمد خان بنگش در آن وقت حسب الحکم محمد شاه در دهلی بحفاظت
محله اقامت میداشت بعد از قتل عام دهلی و مراجعت نادر شاه از محمد شاه رخصت شد بفرخ آباد آمد راقم حروف از آن آوان
براه فرخ آباد بدهلی میرفت سعادت ملازمتش دریافته راهی شد و غضنفر جنگ محمد خان بعد چندی بمرگ طبعی درگذشت بعد
از و پسرش قایم خان که قایم جنگ خطاب داشت در فرخ آباد بجای او نشست او شکار دوست بود با سعد الله خان ابن
علی محمد خان روهیله مخالفت آغاز نهاد سعد الله خان مصالحه خواست قایم خان از گفته محمود خان بخشی که مدار المهام او بود
نه پذیرفت سعد الله خان آماده حرب گشت قایم خان با او مصاف داد و بقتل رسید و این قضایا در ضمن آنوله در صوبه شاهجهان آباد
در احوال علی محمد خان روهیله مرقوم است بالجمله نعش قایم خان را نیافتند تا مدتی دراز شهره زندگانی او در آفاق ماند و شخصی بهمان
هیئت خود را بآن نام مشهور کرده چند سال گرمی بازار خود نمود راقم حروف او را دیده بود بالجمله بعد قایم خان وزیر الممالک ابو المنصور خان
بفرمان احمد شاه بفرخ آباد آمد و خانه او را ضبط کرد گویند که از نقد و جنس شصت لکه روپیه سر انجام یافت و تمام اولاد و احفاد
و چیله‌های نامی محمد خان بنگش را اسیر کرده بقلعه اله آباد فرستاد و آنجا بقتل رسانید و بر مملکتش متصرف گشت و آنرا به راجه نول رای
تفویض نمود و احمد خان بن محمد خان بنگش را که مجهول و مفلوج پنداشته و از آن جا نگرفته رها کرده بود او باغوای افاغنه
مئو شمس آباد که سرگروه آن رستم خان نام داشت خروج کرد و با راجه نول رای متصل سمدن رزمی صعب نموده او را

بقتل رسانید چون وزیر الممالک ابو المنصور خان با امیران شاهجهان آباد و جات بجمعیت یک لکه و سی هزار سوار که از دهلی بنا بر امداد و
راجه نول رای بر آمده تا بمرهره رسیده بود خبر قتل نول رای شنید بر سر احمد خان رسید احمد خان با هفده هزار سوار و پیاده
با وزیر برزم صعب نمود و رستم خان افغان که باعث این شورش و هنگامه بود از دست افواج جات و اسمعیل خان رساله دار وزیر بزخم
تمو کر بخت جاتان و اسمعیل خان تا مئو در تعاقب کرده بقتل رسانید درخلال این احوال احمد خان فرصت یافته قرار بر فرار اختیار نموده
مردانه بکوشید و بر وزیر حمله آورد و اسحاق خان که با جمعیت آراسته پیش روی وزیر ایستاده بود و امیر القتل رسانید و بر وزیر الممالک
ریخت چنجهار مغلیه کلاه پوش که با تفنگ ها از اسپان پیاده شده اطراف فیل وزیر ایستاده بوده یک قلم رو بگریز نهادند احمد خان
بر فیل وزیر رسید و وزیر بزخم تفنگ خورده در حوضه بغلطید افغانان بر غنیمت افتادند فیلبان به یکبار فیل را از معرکه برآورده روی بگریز
نهاد و وزیر بشاهجهان آباد آمد احمد خان با فتحی چنان مستظهر شده مستقل گشت و پسر خود محمود خان را با جماعه افغانان بلکهنو آورده و
شادیخان نامی را باله آباد فرستاد تا بر ملک وزیر متصرف شوند راجه پرتاب نراین و خانعالم بقاءالله خان که در لکهنو بسر
و هراسان می گذرانیدند از استماع خبر آمد آمد راجه نول رای بجمعیت هزار و هفتصد سوار از لکهنو باله آباد مراجعت نموده بجهونسی رسیدند
راقم حروف درین قضایا رفیق پرتاب نراین بوده علی قلیخان گرجی نائب صوبه اله آباد که بخطاب حیدر قلیخان میداشت بملاقات
راجه موصوف و خانعالم آمد چون شنید که شادیخان با جمعیت بست هزار سوار و پیاده حشری انبوه از فرخ آباد متوجه اله آباد است
بصوابدید راجه مذکور با فوج خویش و قلیلی از شادخان راجه موصوف بمقابله شادیخان شتافت متصل کوره جهان آباد تلاقی فریقین اتفاق
افتاد شادیخان بعد از رزم منهزم بفرخ آباد رفت و علی قلی خان مظفر و منصور باله آباد آمد و محمود خان ابن احمد خان که از جانب پدرش
بلکهنو رسیده بود بی منازعتی استقلال یافت احمد خان از هزیمت شادیخان بهم برآمد و با عساکر بسیار از سوار و پیاده متوجه اله آباد
شد راجه پرتاب نراین و خانعالم و علی قلی خان در قلعه اله آباد در آمدند و بر دریای جمن متصل نبی دروازه قلعه پل کشتیها بستند
و لشکر آنروی جمن بجنوب قلعه قرار بر استقرار داده احمد خان باله آباد رسید و راجه پرتهی پت ابن چترداری ابن سجی سنگه
سوم بسنی راجه پرتاب گده او را اطاعت کرده بخدمت پیوست و تسخیر قلعه اله آباد را بر ذمه خود گرفت راجه پرتاب نراین در
قلعه متحصن شد احمد خان بمحاصره پرداخت و حسب الحکم راجه بلوند سنگه بنارسی از بنارس بجهونسی آمده استقامت کرد و پیشکش و تحائف
به احمد خان ارسال داشت و بخدمت آمد و بعد چند روز رخصت بانصراف حاصل کرده به بنارس شتافت درین اثنا محمود خان ابن
احمد خان حسب الطلب پدرش از لکهنو بجهونسی آمد و خیمه زد و راج اندرگر گسائین که در اله آباد برای غسل گنگ آمده بود و رفیق راجه پرتاب نراین
شده و در رزم مساعی جمیله بظهور رسانید درخلال این احوال وزیر الممالک ابو المنصور خان شکستگیهای شکست را درست نموده
و ملهار راو دکهنی را بمبلغ کثیر قریب شصت لکه روپیه داده بمدد خود خواند ملهار راو با شصت هزار سوار بخدمت وزیر پیوست وزیر از
شاهجهان آباد با لشکری آراسته بفرخ آباد شتافت درخلال این احوال شیخ معز الدین خان با شیخزاده ها و ملکزاده های لکهنو و
کاکوری اتفاق کرده گماشتگان محمود خان از لکهنو بر آوردند احمد خان از استماع مراجعت وزیر بعد از پنجاه و چهار روز از پای قلعه اله آباد
برخاست و ایلغار کرده بفرخ آباد رسید و متصل آن وزیر الممالک هم بفرخ آباد آمد احمد خان توقف در فرخ آباد مصلحت ندیده در
کنار گنگ که بمفاصله دو کروه از فرخ آباد است لشکرگاه ساخته آماده جنگ گشت وزیر متصل سنگین رام پور بر دریای گنگ پل کشتی

ابست و ملهار راو وغیره و کهنیان با فوج خود حکم عبور فرمود و خود با جماعه قلیل بر سر پل بایستاد و سعدالله خان ابن علی محمد خان که بظاهر
بی استصواب حافظ رحمت و دوندی خان وغیره رؤسا بکمک احمد خان آمده بود با کهنیان رزمی صعب کرده منهزم گشت و همان شب
احمد خان با جماعه خویش از دریا گذشته بسعدالله خان پیوست و بالکیدرگی بکوه کماؤن پناه برده و حافظ رحمت خان بگرگ آشتی پیش وزیر
آمده ورث گرپانند و وزیر متعاقب افاغنه روهیله شتافته بمحاصره آنها پرداخت و بالآخر بعد چند ماه فیما بین بمصالحه اتفاق افتاد و وزیر نصف
ملک احمد خان را بکهنیان بخشید و دیگر ازان با احمد خان تفویض نمود و احمد خان بفرخ آباد مستقل گشته به نیکنامی تمام امارت نمود و در عهد
سلطنت عالمگیر ثانی بمعرفت غازی الدین خان وزیر نبیره آصف جاه نظام الملک از پیشگاه خلافت امیر الامرا بخشی الممالک غالب جنگ
احمد خان بهادر خطاب یافت هنگامیکه در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی بتحریک حافظ رحمت خان وغیره رؤسای روهیله و
بخشی الممالک احمد خان بنگش از قندهار و کابل بهند آمده و بهاؤ و کهنی را بقتل رسانیدند و دیار مابین گنگ و جمن از کهنیان انتزاع نمود از انجمله
چکله کوره بشجاع الدوله و اتاوه بحافظ رحمت خان و ملک احمد خان که از وقت مصالحه وزیر الممالک ابوالمنصور خان بخشی الممالک احمد خان
شده و وزیر موصوف نصف ملک احمد خان را بملهار راو و کهنی داده بود آنرا با احمد خان تفویض نمود چنانچه بندی ازان بتقریبی در اقلیم دوم
در ضمن آخر صوبه خاندیس در احوال بهاؤ و کهنی مرقوم است بالجمله او امیری عالی همت و قدردان نجبا و مردم خاندان بزرگ بود و در مروت و
شجاعت و سخاوت و پاک اعتقادی در عصر خویش ثانی نداشته در زمان امارت او اکثر امیران دهلی که از دست برد احمد شاه ابدالی که در
شاه جهان آباد واقع شده بود مثل غازی الدین خان ابن نظام الملک آصف جاه و امیرزادگان عظام و بسیاری از درویشان و فقیران
نامور و محتاجان و غریبان از شهر دور و نزدیک آوازه سخاوتش شنیده بفرخ آباد آمدند و مقیم گشتند و بهره و نصیبه باندازه خود ها از خوان نعمتش
می یافتند و بدستور خادمان هر درگاه تبرکات می آوردند و نذورات گرفته میرفتند و او را ضابطه ها بوده که هرچه از ملک تحصیل می آمد اندران یک
حصه بهر خانواده و سلسله مثل قادریه و سهروردیه و چشتیه وغیره در خریطه های علیحده نگاه میداشت و از هر جا که خادمی میرسید می پرسید
که خادم کدام درگاه و از کدام سلسله است او را ازان خریطه بهره میداد و دیگر هر چیز از ماکول و مشروب و ملبوس و امثال آن بنظر او
می درآورده اول ازان یک چیزی بنام الله برآورده بفقیران میرسانید وقتی برای خود لباس جامه بساخت و از اتفاقات حق نظر
فراموش کرد هنگام پوشیدن بیادش آمد که حق نذر ازان جامه نداده خیاط را بخواند تخته تخته ازان جدا کرد و فرمود که این تخته ها را بهر یک
فقیران برسانید روزی راقم حروف در مجلس نشسته بود عرض شد که درویشی از جونپور آمده او را بخواند درویش بیامد و مصافحه کرد و شیشه
روغن خوشبو پیشکش نهاد و بسیار خوشوقت شده و کرم بپرسید و بخدمه فرمود که پنبه ازان تر کرده و در درجی نهاده بنام الله بدرویش رسانید
و بعد ازان خود بوسه کرد وقتی در شب برات آتش بازی بسیار پیش او آورده فرمود که ازان بنام خدا الفقرا ابدا بدهند تا طفلان درویشان
تماشا ببینند و اکثر بنا بر سیر و تماشای شهر فرخ آباد سوار شدی و خیرات و نذور بدست چیله های عمده مثل فخر الدوله و مهربان خان و رحمت خان
وغیره میداد و میفرمود که تا بفلان محله و مقام میرویم و شما فلان فلان طرف بروید و بهر یک درویش و سایل این نذورات رسانید و دیگر
خاصه تفریح طبع او بوده که اقمشه زربفت و کمخواب در موسم سرما سالبته و امثال آن از سر سامان تخته ها و لته ها می طلبید و آنرا بر فرش
پراگنده میکرد و ساعتی میدید و برخاسته بطهارتخانه میرفت خدمتگاران و فراشان و چیله های عمده و دیگر اهل خدمت هر کسی که میخواست
ازان اقمشه میگرفت و پنهان می نمود چون از طهارتخانه بیرون می آمد حکم میفرمود که اقمشه را بدستور در لته ها و تخته ها بگذاشته پیش

میر ساماان بریده و پیچ از کم و کیف آن چیزی نمی گفت و گاهی بعض مبلغ بر فرش سر تخت و یا جیب میر فرت مرحوم دست لیما کشاده جیب و آستین
خود را پر میکردند و چون بار سے آن چیزے بفقرا میرسانیدند و باقی را همچنان ناشمرده باندرون محل میفرستاد تا صرف کنند راقم حروف از رفاقت
میر محمد قاسم خان عالیجاه ناظم معزول صوبه بنگ از کوه بر خاسته با کمال بے سامانی بوطن نشسته بود و شنید و بے استدعای راقم بروایة الطیب
بدست میوره فرستاد راقم حروف با پنج کس یکے از سجان محمد پسر راقم و دیگرے غلام محی الدین ابن غلام قطب الدین نبیره روح الامین خان
و امام علی ولد مصطفی حسین برادرزاده حقیر و حیدر بخش ابن اسعد الله برادرزاده رضا علی راقم یحیی احمد الله از زمره برادران شیخ وجهه کرایه
در کمال شکستگی بر پالکی کهنه نشسته بخدمتش رفت و هنگام ملازمت بتقریب مبارکباد شادی کتخدائی پسرش مظفر جنگ که بهمان ایام
شده بود پنج کله قند لاکهنوی مع پنج روپیه نذر گذرانیده بهمان شب سر پنج خوان طعام مرحمت فرمود مرحوم گفتند که پانصد روپیه جهت ماهوار
مقرر شد چه بر خوان اسارت پانصد روپیه است و همچنان شد که خریطه پانصد روپیه نقد بر دست چوبدار سے فرستاد مال آنکه شرح یک
سوار خوش اسپه در سر کارش بست و پنج روپیه بود و یکسال اتفاق اقامت آنجا افتاد و چون شورش مرهته بصلع آنجا پیدا یا دو سه بار او دوشاله ها
انعام داده رخصت نمود راقم نیز رخصت شده بوطن آمد و او بعد از یکسال بسر اے آخرت خرامید و بعد از و پسرش مظفر جنگ بهادر ابن امیر الامرا
بخشی الممالک غالب جنگ احمد خان بهادر ابن غضنفر جنگ محمد خان بنگش در فرخ آباد بر مسند امارت نشست و از پیشگاه سلطنت شاه عالم
عالی گهر بادشاه بخطاب امیر الامرا بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بهادر سرفراز شد و دست جود و کرم بکشاد و در مراعات علما و فقیران عمر
از سالیانه و روزینه داد سخاوت بداد روزے در محفلش درویشی مجذوب آورده پانصد روپیه نقد و لباس فاخر از دوشاله و فرغل و امثال
آن نذرش کردند یکی عرض کرد که مجذوبست و خبر ندارد فرمود که میدانم اما مروت نمیخواهد که محروم رود و هنگامیکه شاه عالم عالی گهر بادشاه
موجب عرض مهاجی سیندهیه پتیل و کمنی از اله آباد بسمت دهلی براه فرخ آباد نهضت فرمود امیر الامرا بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بهادر
باستقبال شتافت و بملازمت رسیده بهانذر و نچاور فاخره ملبوس خاص و جیغه و سرپیچ مرصع و شمشیر و زنجیر فیل و اسپ اعزاز یافت و همچنین عمزاده اش
خردمند خان ابن خدابنده خان و بعضی از برادران بخلاع شاهی ممتاز شدند و بادشاه را بفرخ آباد آوردند و گویند که چبوتره یک لک و بست و
پنجهزار روپیه که عبارت از چبوتره سوا لاک روپیه است بسبب بادشاه بر آن جلوس فرمود و از فیلان کوه پیکر و اسپان تنادر و جواهر آبدار و اقمشه و
اسلحه و دیگر تحائف بسیار بنذر کشید و یکدو منزل همراه رکاب بادشاه رفت و رخصت انصراف حاصل کرده بفرخ آباد مراجعت نمود و اکنون خوان
احسان بر خاص و عوام گسترده بکامرانی بسر میبرد و انگریزان با او اختلاط عظیم دارند خدابنده خان ابن غضنفر جنگ محمد خان بنگش با برادر خویش
امیر الامرا احمد خان بحشمت و شوکت تمام باتفاق بسر میبرد و در جود و سخاوت و متانت رسے معروف بوده و صبیه اش در حباله
نکاح بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ ابن غالب جنگ احمد خان است چون برادرش امیر الامرا احمد خان درگذشت خدابنده خان
پس از یکدو سال بدهلی شتافت و از پیشگاه سلطنت شاه عالم ثانی عالی گهر بادشاه بخطاب و خلاع و فیل و اسپ و شمشیر و همچنین خلعت
ارشدش خردمند خان اعزاز یافت و فرمان جاگیر از پرگنه سکندرآباد و پرگنه آمرونے مجموع بست و دو محال بنام برادرزاده خویش
بخشی الممالک فرزند خان حاصل کرد و بفرخ آباد مراجعت نمود و بعد از خلف ارشدش خردمند خان ابن خدابنده خان بهادر سر جنگ
افتخار یافت و اکنون مدار المهام و مختار کار سرکار امیر الامرا فرزند خان مظفر جنگ بهادر است و در اخلاق حمیده و صفات پسندیده
گوے از اقران ربوده از جمله آن دستگیرے ضعفا و قدردانی نجبا و آراستگی عساکر و دستی قوی دارد و از راه حق پرستی و خدا ترسی میان

بخدمت آزاده گان بسته وبر در دلها نشسته دارد و فصادر از بحر احسانش بهره یاب و کامیاب اند اکنون نمیت قلم در مضمار اظهار احوال املاک
پیغمبران و سرگذشت ایشان سلطان ساز دپوشیده نماند **شام** ولایتیست وسیع حق سبحانه تعالی آن را ارض مقدسه خوانده
و محمد صلعم فرموده که نیکوئی ده قسمت و نه قسم آن بشام است و یک قسم در تمام جهان و از خواص شام یکی آنست که هرگز از ولی خالی نبوده و ابدالان
که هفتاد تن اند در شام میباشند و مولف عجائب المخلوقات مے آرد که یک ارش زمین در شام نباید که جبرئیل علیه السلام بدانجا نزول
نکرده و یک صد و هشت و چهار هزار پیغامبران از آن دیار برخاسته اند در کتاب مسالک ممالک آورده که غربی شام روم سیاحے براقم
میگفت که از شام چهل منزل قسطنطنیه که دار الملک روم است مسافت میدارد و اکثر منازل آب و آبادانی ندارد و شرقی آن بادیه ابله است
تا فرات و جنوبیش سرحد مصر و تیه بنی اسرائیل است **فصل** جسم است زمین هفت اندام ‡ نافش غرب است و پشت او شام ‡
و بهترین ولایات شام فلسطین است و ابتدای شام نیز از وست و در زمان سابق شداد بعد برادر خود شدید بسلطنت شام رسید
و هود علیه السلام ایمان نیاورد و او آنست که بهشت ساخت و حوالش در اقلیم اول گذشت و دار الملک شام بیت المقدس است
بیت المقدس مهبط وحی الهی و محل توطن انبیاے بنی اسرائیل بوده و گویند که از بیت المقدس تا شهر مصر هفده روز مسافت است
و آب در آن منازل نیست مگر یک چاه در منزل هشتم و چاه دوم نزدیک بیت المقدس که ازین چاه بیت المقدس نیکرده مے ماند
بالجمله آن شهر را العبری الملیا میخوانده اند و در کتاب عجائب المخلوقات می نویسد که در آخر الزمان تمام عالم خراب گردد الا مکه و مدینه و
بیت المقدس و در قیامت حشر آدمیان در آن موضع کنند و نبی اسرائیل از والد خود کنعان هجرت کرده در بیت المقدس توطن
گزیدند داؤد علم در وقت خویش باتفاق عظماے بنی اسرائیل مسجد اقصے را بنا نهاد و چون دیوار آن بقد آدمی رسید بر طبق وحی که اختتام
آن بر دست دیگرے حکم رفته دست از تعمیر باز داشت و چون سلیمان علم بر مسند نبوت بنشست در اتمام مسجد اقصے و تعمیر بلده بیت المقدس
اهتمام فرموده شهرے بساخت مشتمل بر دوازده سور و بناے آن شهر را از سنگ رخام نهاد و گویند که هر روز صد هزار سنگ
تراش در آن شهر کار میکرده اند و سی هزار کس از جبال سنگ را بریده اند و هفتاد هزار فیل و شتر سنگبار کرده بشهر مے آوردند و بعد از
اتمام آن شهر دیوان بمعادن و بحور رفته جواهر موفور و در غیر محصور جهت زینت مسجد آورده و در آن تعبیه نمودند مسجد اقصے در شرقی
بیت المقدس واقع شده و طول آن مسجد هفتصد و هشتاد و چهار ذرع است و عرضش چهار صد و پنجاه و پنج ذرع و شش صد و هشتاد و چهار
استوانه دارد و هر شب چهار هزار قندیل روشن میکرده اند و هزار گز حصیر هر سال صرف فرش آن مے شد و هفتصد فراش در خدمت
آن مسجد بوده و پنجاه خم از جهت آب کردن در آنجا گذاشته بوده و چهار صد منبر داشته و در صحن مسجد مصطبه ایست که ارتفاع آن پنج ذرع است
در میان مصطبه قبه عظیم است مثمن که آنرا قبة الصخره گویند و درون قبه سنگیست که اثر قدم محمد صلعم بر یکطرف آن ظاهر است و آن حضرت اسرے
از آنجا بمعراج رفته بیکطرف آن سنگ بموافقت رسول صلعم قریب ده ذرع از زمین برخاسته بود که آنحضرت فرمود توقف همچنان بحال خود ماند
محراب مریم و زکریا که نماز آنجا میکردند و کرسی سلیمان علیه السلام که در آنجا خدا را یاد میکرد و در بیت المقدس هست القصه مسجد اقصے اول
مسجدیست که در عالم ساخته شده چنانچه کعبه اول خانه ایست که بر روی زمین عمارت یافته و از ابن عباس مرویست که در تمام مسجد
اقصے یک گز زمین نیابی که بران پیغمبرے نماز نگذارده باشد و یا آنکه فرشته مقام نکرده محراب داؤد علیه در بیرون شهر است و مقام خلیل در
شش فرسنگی واقع است و گویند که در دو فرسنگ بیت المقدس دهی است که آنرا ناصره جلیل خوانند و ولادت عیسی علم در بیت اللحم که شش میل

از بیت المقدس است متولد شده و هم از آنجا به آسمان رفته قبر ابراهیم و اسحق و یعقوب و یوسف و ساره آنجاست قبلهٔ اول در عهد
اسلام محراب مسجد اقصی بر سمت کعبه است ساخته‌اند و در چهارصد و هشتاد و نه هجری فرنگیان بر آن شهر مستولی شده محرابهای اهل اسلام
را خراب ساختند و تا قرب نود و پنج سال در تصرف داشتند تا در پانصد و هشتاد و پنج سال هجری ایوبی آنرا انتزاع کرده اسلام در آورده و شعار مسلمانی
آشکارا کردند داود و سلیمان و یونس و شعیب و ارمیا و دانیال و عزیر و زکریا و یحیی و عیسی علیهم السلام و دیگران در بیت المقدس متولد شده بالجمله بعد
فوت سلیمان علیه السلام اولاد و احفاد او در بلاد شام حکومت کردند و ایشان در میان بنی اسرائیل چون خلفای راشدین آمده در اسلام اول
آن طایفه رحبعم بن سلیمان علیه السلام است و بعضی او را پیغمبر دانند و بعد از او پسرش ابیا بحکومت نشست و بت پرستی گزید و بعد از او
پسرش آسا بخلافت رسید و بدین خدا باز گشت و گویند که پیغمبر بوده و خلق که در عهد پدر او بت پرست شده بودند بدین حق نمود اند
ایشان ملک هند را خواند با ملک هند از راه دریا به بیت المقدس رسید آسا بدرگاه شتافت هندوان هر تیر که انداختند با ایشان
بازگشت همه بگریختند و بکشتی های خود رفتند ایزد تعالی کشتی ها را غرق کرد آن محاول همه بمردند آب آنها را با خواسته ایشان بیرون
افکند لشکر آسا مال را بدست آورده و مظفر و منصور باز گشتند و بعد از او پسرش و چند دیگر از احفاد وی یکی بعد دیگری بخلافت نشستند
تا آنکه احدیا هو بخلافت رسید از رحبعم تا احدیا هو شش صد و سی و چهار سال سلطنت کردند و بعد احدیا هو پسرش عثلیا هو بدولت
رسید و بر کنیزک ساحره عاشق شد کنیزک بر ملک او استیلا یافت و بسیاری از ذریه سلیمان علیه السلام را بقتل رسانید عثلیا هو هفت سال
سلطنت کرد و در ششصد و هفتاد و هشت از وفات موسی علیه السلام در گذشت و بعد از او برادرش لواش چهل سال و بعد از او پسرش امصیا هو
بیست و نه سال و بعد از او پسرش عزیا هو پنجاه سال و بعد از او پسرش یوثم شانزده سال خلافت کرده یونس علیه السلام در زمان او مبعوث
گشت و بعد از او پسرش احز شانزده سال و بعد از او پسرش حزقیا بحکومت نشست و شعیا علیه السلام وحی یونس در عهد او مبعوث گشت و
در سلطنت او سنحاریب ملک بابل لشکر به بیت المقدس کشید و با حزقیا رزم کرد حزقیا اسیر شد و نجات یافت مدت سلطنتش بیست و
نه سال و بعد از او پسرش منوشا پنجاه و پنج سال و پس از او پسرش امون شصت و یک سال و بعد از او پسرش یوشیاهو سی و یک
سال پس از او پسرش یهوآحاز که او را فرعون نخوم از مصر تاخته اسیر کرد و بعد از او برادرش یهویاقیم در بیت المقدس بر تخت نشست
و یازده سال سلطنت کرد بخت نصر از بابل لشکر به بیت المقدس کشیده او مطیع گشت و باز نافرمانی کرد بخت نصر او را اسیر کرده
ببابل فرستاد و بعد از و عمش صدقیا بر تخت نشست و مطیع بخت نصر گشت و از بهادر عهد او مبعوث بوده صدقیا بعد نه سال مخالفت
بخت نصر آشکار کرد بخت نصر با ششصد هزار به بیت المقدس آمده قتل عام نمود و صدقیا را اسیر کرد و بیت المقدس را خراب ساخت
و دولت ملوک بنی سلیمان علیه السلام سپری گشت و این واقعه در نهصد و نود و نه از وفات موسی علیه السلام اتفاق افتاد و بعد از بخت نصر و اولاد او دیگران
بحکومت شام رسیدند تا آنکه بنی غسان از آل سبا که چون بلاد یمن بسیل مبتلا شد طایفه از ایشان بشام افتادند و قوی شدند
و با مسطوریش که بحکم قیصر روم والی شام بود مخالفت کرده و بر شام مستولی شدند و اول طایفه غسانیان ماء السماء عامر بن حارث
و آخر آن طایفه جبله بن الایهم که سی و سوم ملوک از ماء السماء و سی جبله بعد از بیست و چهار نفر به ملوک علیه السلام بپیوندد و چون سه سال
از خلافت عمر بگذشت مسلمانان بر دیار شام استیلا یافتند و جبله از شام بمدینه نزد عمر فاروق شتافت و ایمان آورد آخر به قسطنطنیه
نزد قیصر روم رفت و مرتد شد و از آن گروه است حسان بن منذر غسانی که ملک العرب والشام بود ایمان آورد و در هشتاد هجری

بغزای روم درگذشت و پس از وی بار دیگر شام بتصرف مسلمانان در آمد و نسبی نگذشت که بنی امیه و بعد ایشان عبیدیان بر آمدند استیلا یافتند
و امیرے از امرای ایشان بشام و مصر حکومت کردے چنانچه در عهد خلافت هارون رشید طولون بحکومت مصر رسید و در مصر بسیار دو
حکومت بعضے از شام ایشان حقه رسید و اول ایشان تاج الدین تتش است که در چهار صد و هفتاد و هجری از فرمان برادرش ملکشاه
سلجوقی حکومت بعضے از بلاد شام بالجمله چون نژاد روم اکثر انبیا در مملکت شام است بنابران اخبار انبیا علیه السلام بسبیل اختصار در ولایت شام
بقلم مے آرد مخفی نماند که نوح علیه السلام از شوق الستماعین پسر خود شام علیه السلام را که بعضے او را از انبیاے مرسل بوده مملکت شام و جزیره و عراق و
فارس و خوزستان که بهترین جهان است تفویض نمود و اولاد را بمتابعت او حکم کرد و دعا نمود و اکثر انبیا و اولیا از نسل او باشند و
او نه پسر داشت اول ابوالانبیا ارفخشد دویم ابوالملوک کیومرث که احوال او در ضمن اقلیم اول نوشته شده سیوم اسود که یمن و شام و
روم و اهواز و پهلو پسران اویند و فارس پسر پهلو است چهارم توریج و بعضے برانند که توران او ساخته پنجم اولاد و که فراعنه مصر از اولاد اویند
ششم غیاپان که خراسان و نبال پسران اویند و عراق پسر خراسان است و کرمان و کمران پسران نبال اند هفتم خورشید و هشتم نور که
آذربایجان و اران و موقان پسران اویند نهم ارم و او اول کسیست که باغ ارم ساخت و باغ ارم باو منسوب است و آن بغوطه دمشق بوده
و شداد بن عاد که نسب عاد نیز بشام مے پیوندد و هم دران مقام بهشت بنا نهاد لاجرم آنرا نیز باغ ارم گفتندے و ارم بن شام ارمن نیز گویند
و شهر ارمن نیز از بناے اوست و او یازده پسر داشت عمالیق و ثمود از انجمله اند و شام ششصد سال شده در گذشت و بعد از وی پسرش ارفخشد
بن شام بن نوح علیه السلام پادشاه قوم پرداخت و علوم افلاک که بعد از طوفان مطموس شده بود ظاهر ساخت و شهر حران بنا نهاد چهارصد و شصت و
پنج سال عمر یافته درگذشت و بعد از وفات او فرزند آتش صورت او ساخته سجده کردندے و آن رفته رفته به بت پرستی کشید و بعد از و شالح و
او را سرلخ نیز گویند جانشین شد و چهار صد و سی سال عمر یافت و پسر او است عابر و هود پیغمبر علیه السلام او را عابر نام بوده و لغت عبری باو منسوبست
و پیش از ان ابن بابلی سخن گفتندے جمهور مورخان گویند بعد از نوح و شام و پیش از ابراهیم هود بوده و بعد از او صالح پیغمبر مبعوث شده راقم حروف
گوید که صاحب تاریخ صحیح صادق ذوالقرنین اکبر را بعد صالح از انبیاے مرسل نوشته اند و گویند که از اولاد یافث بن نوح علیه السلام است نه از
اولاد شام بن نوح و آن در اولاد یافث مرقوم شود بالجمله هود علیه السلام بر قوم عاد و شداد ابن عاد که آن وقت پادشاه بود مبعوث گشت
و آن محاوبل او را منکر شدند و بطوفان باد هلاک کردند مگر قلیلے که ایمان آورده نجات یافتند و شداد بن عاد آنست که بهشت
ساخته بود و احوالش در ضمن اقلیم اول در تحت ولایت یمن گذشت و در حضر موت اقامت فرمود و پنجاه سال دیگر بزیست عمرش
چهار صد و شصت و چهار سال بوده و گویند که بمکه درگذشت و به بیت البدره مدفون گشت و انتخاب بزید جزیافت کوشیدے
و تصدق بسیار فرمودے و بتجارت معاش کردے و آنحضرت دو پسر داشت قانع که نور محمد علیه السلام از هود باو انتقال کرده و دیگر محطان
که اعراب یمن که ایشان را محطانے گویند از اولاد محطان اند و پدر سلاطین یمن است و احوال ایشان در یمن
گذشت و اعراب حجاز که ایشان را عدنانی خوانند از اولاد قانع اند قانع در شام اقامت گزید و سه صد و چهل و سه
بزیست و بعد از و ارعو بن قانع و بروایتے سرلما بعین اشروع بن قانع جانشین پدر گشت و نور محمدی باو انتقال کرد
و او سه صد و نه سال عمر یافت و بعد او بمرد و پادشاه شد و بعد از و پسرش ساروع بن ارعو و بعد از و تاخور
پسر تاخور تارخ است و آزر عبارت از وست و او مقرب و ندیم نمرود بوده و آزر در حین هفتاد سالگی ابراهیم خلیل

از و بوجود آمد و نور محمد ع از آذر با ابراهیم و از ابراهیم با اسمعیل ع انتقال کرد ابراهیم خلیل الله بن آذر بقولی اولوالعزم دوم و
بروایتی اولوالعزم سوم است و آو اول کسیست که رسم ضیافت نهاد و سکه بر زر اهم و دنانیر زد و سراویل و نعلین پوشید و
قص شارب یعنی بریدن موی بروت و چنبیدن ناخن و کندن موی بغل و ستردن موی عانه و مسواک و مضمضه و استنجا
با آب و ختنه کردن از سنتهای اوست و آو اول کسیست که غنیمت را قسمت نمود و آو اول کسیست که در راه خدا هجرت کرد و اول
کسیست از فرزندان آدم که موی او سفید شد و آو معاصر نمرود بوده و بر و مبعوث گشته و قصه در آتش انداختن نمرود و اصحاب را او
قربان کردن آنحضرت اسمعیل را و فدیه آمدن گوسفند از آسمان وغیره اخبار در کتب آسمانی و تواریخ منسب است راقم حروف اینچند
مواعظه از صحایف آسمانی که بر وی نازل شده بتحریر می آرد ای پسر آدم آفریده ام از برای چشمهای تو پوششی که عبارت از پلکست
ما چون چیزی نادیدنی در پیش تو آید فی الحال چشم خود را بپوشی و همچنین از برای دهان تو طبقه امانت ترتیب داده ام که از سخن ناگفتنی
لب به بندی ای پسر آدم چون در دل خود فسادی یابی یا در بدن خود بیماری و یا در مال خود نقصانی یا در روزی خود قصور فهم
مشاهده کنی بدانکه همه اینها از شامت سخن لایعنی است که بآن تکلم کرده ای پسر آدم رزق مقسوم است و حریص محروم و بخیل
مذموم و الرزاق هو الحی القیوم و در دنیا ابراهیم شکی نیست ای پسر آدم گرامی دار مهمان مرا ابراهیم گفت خداوندا مهمان تو کیست
وحی آمد که فقیر و حقیر که نزد تو آید آن کس مهمان منست دیگر ای پسر آدم چون غضب بر تو مستولی شود مرا یاد کن تا ترا یاد آرم
برحمت خود در وقتیکه غضب و قهر بر من ظهور کند ای پسر آدم مرا بعد نماز بامداد و عصر ساعتی یاد کن تا مابین این دو وقت را
از برای تو کفایت کنم ای پسر آدم بپیوند با کسیکه از تو ببرد و عطا کن با آنکه ترا محروم کند و سخن کن با کسیکه از تو سخن نگوید
و نصیحت کن کسی را که با تو خیانت کند و عفو کن از هر که در حق تو ظلم کند و نکوئی کن در حق کسی که با تو بدی کند تا از جمله
سابقان باشی در حدیث آمد ابراهیم ع روزی گفت خداوندا چیست جزای آنکه متکفل یتیمی و بیوه شود فرمود که او را بروز
قیامت زیر سایه عرش جای دهم و ابراهیم ع روزی میگفت یا کریم العفو جبرئیل ع گفت معنی آن را دانی که چیست گفت
بگو گفت آنکه هر سیئه که محو کند حسنه بر جای او ثبت کند عمر آنجناب دو صد سال است علی اختلاف الروایات و بروایت
مؤلف روضة الصفا و روضة الاحباب نفحات در گذشت و بقولی ببیمار شده رحلت کرد و در کیمیای سعادت می نویسد که
مرگ مفاجات راحت مومن است و حسرت فاجر و آیضاً گوید که در خبر است که مومن را درجات مانده بود که بدان بعمل خود
نرسیده بود جان کندن بر وی دشوار کنند تا بدان درجات رسد و فاجر که نیکوئی کرده بعوض آن جان کندن بر و
آسان کرده جهت آنکه اجر نیکوئی او همدرین دنیا داده و در عقبی از بهشت و درجات او را نصیبه نداد و محروم ساخت
لوط برادرزاده ابراهیم بوده و بر اهل موتفکات مبعوث گشت و بقولی موتفکات پنج شهر از دیار شام بوده و قوم او عمل لواطت
و اغلام به نمونه ابلیس می پرداختند و تا الآخر آنهمه بشومی عمل قبیح هلاک گشتند بالجمله ابراهیم ع را از ساره اسحق و از هاجره
اسمعیل بوجود آمدند و لقب اسمعیل ذبیح الله است و او جد پیغمبر ما محمد است و اسمعیل را حق سبحانه تعالی بوفا و غیره ستوده و احوال
اسمعیل ع در اقلیم دوم در ضمن مکه معظمه مرقوم است و پسر دوم ابراهیم ع از ساره که اسحق است عیص و یعقوب پسران اسحق
اند که توام بوجود آمدند و وقت ولادت دست یعقوب بر پاشنه عیص بوده پاشنه را بعربی عقب گویند لهذا نام او یعقوب گذاشتند

و وجه اسرائیل گفتن او را این است که چون اسحق ع درگذشت یعقوب ع بموجب وصیت او بهنگام شب از کنعان بیرون آمده به قدان
از دیار شام نزد یک خال خود لیبان رفت و چون از وطن هجرت گزید با اسرائیل موسوم گشت و آنجا دو دختر خال خود را که در
شرع ابراهیم جمع بین الاختین درست بوده بنکاح آورد و دو کنیزک که خال او داده بود بر آنها نیز متصرف شد و او را دوازده پسر که
چهار از منکوحه اول و دو از ثانی که یکی یوسف و دوم ابن یامین نام داشتند و سه سه پسر از آن دو کنیزک بوجود آمدند اسباط در
قرآن مجید عبارت ازین دوازده تن است و از اولاد عیص بن اسحق ایوب به پیغمبری رسید بعضی گویند که از اولاد عیص کسی به
پیغمبری نرسید و عیص ابو ملوک روم است و بعضی خضر ع را از اولاد هود ع و برخی از احفاد عیص بن اسحق دانند و دیگر شعیب ع
ملقب یافته از اولاد مدین ابن ابراهیم ع است که ابراهیم بعد از وفات ساره زنی از کنعانیان بخواست و از وی شش پسر بوجود آمدند
و از ان هیچیک امر نبوت نیافتند و مدین جد شعیب از آنجمله بوده بالجمله همه پیغمبران بنی اسرائیل از دوازده پسران و فرزندان یعقوب
بوجود آمدند و اولاد و احفاد یعقوب را بنی اسرائیل گویند و کثرت توالد در ایشان بسیار شده چه هنگام خروج موسی ع از مصر بطرف
رود نیل وقتیکه فرعون را غرق کرد عدد فرزندان یعقوب ما فوق بست ساله و مادون پنجاه ساله بلکهوکهار رسیده بود چنانچه فرزندان
یوسف ع هفتاد هزار و پانصد مرد شمار آمده و از دیگر پسران یعقوب ع علی هذا مجموع قوم از نسوان و صبیان بنی اسرائیل زیاده
بر آن بوده و این جمله بر دین و شریعت ابراهیم بوده اند و دعوت میکرده اند تا آنکه بر موسی توریت نازل شد و او شریعت جدید
موافق توریت پیدا آورد موسی کلیم الله ابن عمران اولوالعزم سوم و بقولی چهارم است و آن جناب و برادرش هارون
بر ولید بن مصعب والی مصر که فرعون چهارم است مبعوث گشت و کپتان جوناتهان اسکات از کتب خویش براقم می گفت که در سال
یک هزار و چهار صد و نود و یک پیش از پیدایش عیسی ع موسی ع در مصر خروج کرد و در ترجمه انجیل مینویسد که از بر آمدن موسی و بنی اسرائیل
از مصر و غرق شدن فرعون در رود نیل یک هزار و پانزده سال گذشته بود که عیسی ع متولد شد بالجمله بعد غرق شدن توریت
بر وی نازل شد و شریعت و احکام جدید که در توریت بود مردم را امر فرمود که بعد از وی چون یوشع و حزقیل والیاس و الیسع و ذو الکفل و اشمویل
و داود ع صاحب کتاب زبور که در آن جمله تمجید و موعظه است و از احکام شریعت در آن هیچ نیست و سلیمان و یونس و شعیا و ارمیا و دانیال
و عزیر و زکریا و یحیی و غیره همه بر شریعت موسی ع مبعوث بوده و بر آن عمل دعوت میکردند مگر یحیی که تا آخر بر شریعت عیسی ع دعوت
و عمل میکرد و قصص همه انبیا در قرآن و تواریخ مثبت است نقل است روزی موسی در مناجات گفت الهی آنچه در کلبه گدائی من موجود
است در خزانه پادشاهی تو نیست خطاب آمد که تو چه داری که ما نداریم گفت من همچو تویی دارم تو مانند خودی نداری راقم حروف
را رباعی حسب حال بیاد آمد **مستزاد** اول همه چیز را مهیا کردم + دولت این است + آخر همه را ترک بیکجا کردم + همت این است
از هیچ چو هیچ نکرد پیدا قابل + مقدور بدر است + من خوب تری خویش پیدا کردم + قدرت این است + وقتی آنجناب گفت
یارب العزت کجا یابم ترا ندا آمد که هرگاه قصد کردی رسیدی کپتان جوناتهان اسکات براقم میگفت که یهودان قایل تشبیه اند
اگر خواهند که شبیه خدا انگارند یک تصویر آدم سر ریش سفید بکشند و گویند تصویر خدا است و این خلاف توریت است و نیز میگویند
که موسی ع در کوه طور رفت و کلمات چند بر تخته نوشت و آن دو یا سه تخته بود و چون از آنجا نزد قوم آمد قوم را گوساله پرست دید در
غضب شد و آن الواح بینداخت و یکی یا دو از آن بشکست و توریت بر آن تخته منقوش بود و آن زیاده از ده کلمه نبود و مفسران

آنرا اقوال گرویدند ازان وفاته پرداختند و آن کلمه‌ها این است اول آنکه من الله هستم و بجز من خدائی نیست و بت نسازند بشکل چیزی که در آسمان
و زمین و دریا و بر زمین و با در آب باشد آنرا تمثال نسازند و پرستش آب نکنند که من خدا هستم و گناه شمارا تا به پشت سوم ترا خواهم داد و
آنانکه مرا فرمان بردار می‌شوند نعمتها خواهم داد هزاران سال دوم یوم شنبه که شنبه است آنرا عید باید شمرد که من در آنروز آرام گرفتم از
ساختن دنیا در شش روز مخلوقات را ساختم سوم پدر و مادر عزیز دارند تا عمر دراز یابند چهارم دزدی نکنند پنجم خونریزی نکنند ششم زنا نکنند
هفتم سوگند دروغ نخورند هشتم گواهی دروغ ندهند نهم مال و فرزند دیگران آرزو نکنند یعنی طمع در آن ندارند که مالک آن شوند و تمام احوالات
حضرت عیسی روح الله ابن مریم چون او متولد شد بتخانه بزرگ در روم به کبرای با فتاد و در ترجمه انجیل که در عهد عیسی جمع
شدند دو چیز مخالف که خدا است و آدمیت باشد و بر قول اولو العزم چهارم و بر روایتی اولو العزم پنجم است و مسیح از آن گفتندے
که شفای مجذوم و مبروص بمسح او می‌شد و احیاء موتی از معجزات او بوده یحیی ابن زکریا در آخر عمر خویش بسبب العیش میل فرمود و عیسی ع
بنهایت فرحناک و خندان و شادان بودے و یحیی بر خلاف آن روزی عیسی ع یحیی را گفت که ترا پیوسته گریان می‌بینم مگر از
رحمت خدا نومید هستی یحیی گفت ترا همیشه خندان می‌بینم مگر از غضب خدا آگاه نیستی درین اثنا وحی بر هر دو نازل شد که سخن
عیسی بهتر است ان الله غفور الرحیم و دیگر واقع است ان رحمتی سبقت علی غضبی بالجمله یهودان که بر دین شریعت موسی اند انجناب را
دشمن اند و بر آنحضرت صبح صادق پیغمبر حواریا گاهی کافر بوده کسی دیگر بآنجناب در سابق نگرویده اند و ایشان از انجناب معجزه خواستند
عیسی ع احجار مهاے ایشان در یک چشم فرو برده و بیرون آورد هر یک برنگی ایشان ایمان آورده حواریان بقولے ذو القرنین
بوده و شمعون از جمله حواریان و وصی انجناب و فیلوس خلیفه مسیح ع بوده و پاپ لقب داشته و پاپ لقب خلفای
مسیح است بالجمله عیسی در سیزده سالگی مبعوث شده و در ناصره از اعمال اردن انجیل مشتمل احکام شریعت جدید بر او نازل شد ازان
تا بعالش را افشار است تا مسند کپتان جوناتهان اسکات بهار اقسم میگفت که صوم نصارا النسب روز یکه نیست صوم کنند آنروز
گوشت نخورند و دیگر هرچه خواهند بخورند روزه داشته باشند و اکثر مسئله حلال و حرام و امثال آن بر خلاف احکام توریت
در آن مندرج است و انجناب بقولے در عمر چهل و دو سالگی مرفوع گشت و نصارے گویند که عیسی با غوای مخالفان کشته
شد و بعد ازان بآسمان رفت روزے کپتان جوناتهان اسکات کتابے بخط و زبان انگریزی میخواند و ترجمه آنرا بزبان فارسی
پیش راقم میفرمود که عیسی ع را یهودان بر دار کردند و نعش او را تا بعالش دفن کردند عیسی از قبر برآمده بشهر گلیلی رفت
تابعالش شنیده انجا رفتند و او را آنجا دیدند عیسی چهل روز در آن شهر ماند و بمریدان وعظ و نصایح گفت و احکام شریعت
بیان نمود و بروز چهل و یکم ناگاه ابرے از آسمان بیامد و عیسی را در خود پیچید و از جماعه مریدان بسوی آسمان برد و سلاسیان
از اخبار گویند که یهودان عیسی را با چند نفر از مریدان او محبوس کرده و دوار نصب نموده شخصی از یهودان در زندان
رفت تا عیسی را گرفته برآورد و بر دار کند حق سبحانه تعالی عیسی را پیش ازان بآسمان برده بود آن یهود چون در
زندان رسید حق تعالی شبیه عیسی را بر او انداخت او عیسی را در زندان نیافت بیرون آمد و با یهودان گفتن گرفت
که عیسی را در محبوسان نیافتم یهودان گفتند که عیسی توئی باین حیله میخواهی که از دست ما رهائی یابی نگذاریم و او را بر دار
کردند بعد ازان که اسیران را شمردند یار خود را نیافتند حیران گشتند مفسران از اول تا آخر انه ولاکن شبه لهم

همان یهودی را اگر دند چنانچه گذشت اما پیش راقم حروف جای نظر است بالجمله بعد از رفع عیسی پس از شش صد و بست [یک]
سال ولادت محمد علیه التحیة اتفاق افتاد مریم علیها بعد از شش سال از رفع عیسی در گذشت در ترجمه انجیل که در عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه
[illegible] پادری کرده می نویسد که مریم از احفاد داود علیه بود با خدا عهد کرده که شوهر نکند و زکریا در تحیر و بانجام کار او
متردد بوده که ناگاه بالهام الهی ملهم شدند که رضای خدا آنست که مریم را کتخدا کنند پس قرار برآن افتاد که مردان اولاد داود
را جمع کنند و عصا بر دست هر کسیکه سر سبز شود و گل آورد مریم را با و عقد به بندند از احفاد داود یوسف نامی که درودگری میکرد
عصا در دست او سبز شد و گل آورد پس مریم را با یوسف عقد بستند یوسف هم با خدا عهد کرده بود که زن نکند بنا بران با مریم
مباشرت نکرد و با مریم معاش و خدمت برادرانه می نمود و حکمت الهی در کتخدائی مریم آن بود که اگر او را شوهر نبودی
بزنا بهتان کردندی چون عیسی پیدا خواهد شد در طفلی او را با مادرش محبت هجرت از وطن خواهد افتاد پس ناگزیر صحبت
مرد احتیاج خواهد شد و همراهی زن با مرد بیگانه مردم را خوب نمی نماید بالجمله چون از عمر مریم سیزده سال و شش ماه بگذشت جبرئیل علیه
از پیش خدا بر مریم آمد چنانچه مفسران و مورخان میگویند همچنان در ترجمه انجیل است و نیز مسطور است که تا که عیسی علیه سی ساله شد یحیی بن زکریا
با او ملاقات نکرد و عیسی علیه خلق را بدین خویش دعوت نکرد وقتیکه یحیی زائیده شد از حمل مریم سه ماه گذشته بود و اینها اسلامیان گویند چون مهدی
ظهور کند دجال خروج نماید عیسی علیه نزول کند و بمتابعت شریعت محمدی [illegible] دین محمدی محاربات کنند و چهل سال
زندگانی مانند و زن کنند و از و فرزندان آیند پس بمدینه رحلت فرمایند و در قرب و جوار قبر محمدی که جای یک قبر باقی است مدفون گردد
و بعضی گویند که روح عیسی در مهدی بروز کند و نزول عیسی علیه عبارت ازان بروز است الغیب عند الله کپتن جوناتهان اسکات
میگفت که من در متن انجیل خوانده ام که عیسی نوشته است که بعد من بسیار دعوی پیغمبری خواهند کرد آنهمه دروغیان باشند
و خلایق را از دین متین بر گردانند و هنگامیکه من باز خواهم آمد بار دیگر دین متین تازه خواهد شد نقل ست که عیسی علیه فرمود
من از معالجه اکمه و ابرص عاجز نمانده ام و از معالجه احمق عاجز مانده ام و اصحاب را گفتند که صعب ترین چیزها چیست فرمود خشم خدا
گفتند بچه چیز ازان ایمن توان شد گفت بفرو بردن خشم خود اصحاب را گفتند که اشرف ناس کیست و قبضه خاک برگرفت
فرمود که ازین دو کدام اشرف است پس هر دو را بهم کرد و بینداخت [illegible] اصحاب و شخصی گفت میخواهی که ترا چیزی
آموزم که در دنیا و آخرت نفع یابی گفت نخواهم عیسی فرمود که چرا گفت [illegible] بکار بسته ام فرمود که آن چیست گفت
تا راست باشد دروغ نگویم و تا حلال باشد حرام نخورم و تا حاجتم [illegible] باشد از دیگری نخواهم و تا خدا
را حاضر می بینم بعصیان او نمی پردازم و تا عیب خود را [illegible] بعیب دیگری مشغول نمیشوم [illegible] عیسی علیه است
که اگر کسی بر رخساره نور ماوه کرده طمانچه زند رخساره دیگر پیش او [illegible] ترجمه انجیل [illegible] نوشته
عیسی علیه خود را به نیت روزه بصحرا کشید و چهل شبان روز در عبادت بسر برد و [illegible] نخورد و شیطان در لباس پیری [illegible]
آمد گفت اگر تو پسر خدا هستی همه چیز در دست [illegible] چرا خود را از گرسنگی هلاک میکنی عیسی علیه گفت که آدمی همین بنان
بسر نمیبرد بلکه از [illegible] خدا بیرون می آید انسان را [illegible] پس شیطان عیسی را به بیت المقدس برد و بر کنگره
برج مسجد که بغایت بلند بود ایستاده کرد [illegible] گفت [illegible] که خود را از [illegible]

خدا هستی خود را بزیر انداز تا فرشتگان ترا بر دستهای خود گرفته بر روی زمین گذارند و ترا آسیبی نرساند عیسی گفت که نوشته اند که امتحان
خود را نه آزمائی شیطان شرمنده شده بهمان صحرا او را برد و بالای کوه برآورد و ممالک دنیا بدو نمود و گفت اینهمه ملک از من هستند و
انجمله ترا اسپرد هم اگر مرا سجده کنی و میدانی که من کیستم من ابو سقرام یعنی آرنده نور تمام عالم عیسی گفت که برو ای ملعون چرا که نوشته است
که سجده و پرستش بجز خدای را لایق نیست و او را شریک بندگی باید کرد شیطان در حال غائب شد و عیسی ع در همان صحرا
بماند و در همان زمان فرشتگان خوردنی برای او از آسمان آورده باید دانست که عیسی در همه حال آنکه گذشت با مردم را نمود که اگر در حاجتمندی
خویش محتاج بیچاره شیطان نیست سوم خدا علاج ما میکند بالجمله چون روزه تمام گشت عیسی از صحرا بآبادی آمد و بجائیکه مردم میبود
میبود گذر کرد و سخنان بلند گفت یحیی بمردم گفت اینست آنکه شما را میگفتم که در میان شما میگردد و شما نمیدانستید و خدا او را کس
ندیده و اما پسر یگانه او خبر میدهد و نیز در ترجمه مذکور مرقوم است که انجناب بایهودان گفت که راست باشما میگویم چرا که پدر من
یعنی خدا میکند همانست که پسر میکند همچنان که پدر مردگان را می انگیزد و زنده میکند پسر نیز همچنین زنده میکند و پدر بر کسی حکم نمیکند
همه را بدست پسر داده و مرقوم است که انجناب در ابتدا موافق دین توریت زندگانی میکرد یعنی دین خود را بر طریق دین موسی که از توریت متعلق است
یهودان بدست آرد و نیز موافق دینهای دیگر هم ظاهر میساخت کپتان جونا تهان اسکات میگفت که این سخن مردود است چه عیسی متابعت هیچ
دین نکرده دین خود را ظاهر ساخت و مولف صبح صادق گوید که عیسی در ابتدا بر دین مجوس دعوی میکرد تا آنکه دین خود را ظاهر ساخت والله اعلم اسلامیان
گویند که ابو البشر خلیفه الله است و خلاف معروف است و الولد سر لابیه مشهور فهم من فهم بالجمله بروایت مولف صبح صادق اصحاب و خلفای
عیسی ع حواری و پاپ لقب میدهند و اول حواری شمعون نام داشته و او وصی عیسی ع بوده چون عیسی ع عروج نمود یهودان حواریان
را شکنجه میکردند و آخر بحکم ملک روم شامیان اطاعت او کردند و بعد از مشاهده معجزات نبویه بلکه انطاکیه بامعدودی چند ایمان آوردند و بعد از
شمعون فیطورس از حواریان عیسی ع در انطاکیه پاپ بوده و برومیه شد با زون اکبر قیصر روم او را بشکنجه هلاک کرد و بعد از او لینوس
پاپ گشت و کراتس را رومیان سحر گفتند و هلاکش کرده و بعد از و هر که جانشین گشته پاپ لقب او بودی و از ایشان الکلیموس
بعد او قرطاس قیصر پاپ شده امر کرد تا قیاصره موی سر و ریش تراشند بالجمله هرگاه که قیاصره بملت مسیح در آمدند هر که بالقیصری نشسته پاپ
تاج بر سرش نهادی و در تاریخ نگارستان مسطور است که در هشتصد و هفتده هجری ططلکوس پاپ بوده و خلیفه صدر دوم است و او معاصر ططلقش
قیصر که صدرم قیصر است از اغسطوس و پسرش ابرطوس بن الطلس بوده و ططلقش معاصر غار اخان بوده اکنون خلفای مسیح را لقب پاپ است
بالجمله جمهور مورخان اسلام گویند که بعد هشتاد و یک سال از رفع عیسی ع باسمان قومش بگفتار یونس یهودی که خود را انگیز نصرانی کرده بود قایل تثلیث
ثلاثه گشتند و حکایت آن در تواریخ و مثنوی مولوی روم بشرح و بسط مبرهن است و این مختصر متحمل آن نباشد مگر بسبیل اختصار حکایت میکنند یونس یهودی
سه اصحاب بوده یعقوب و ملکا و نسطور قوم نصاری بعد از یونس سه فرقه شدند یکی یعقوبیه و ایشان گویند که گوشت و خون بدل شد یعنی خدا بجسد
عیسی ع ظاهر کرد دوم ملکانیه گویند که لاهوت و ناسوت عیسی لباس خود ساخته و بعضی از ایشان گویند که چیزی از لاهوت و ناسوت در
عیسی فرود آمده نسطوریه قایلند باشراق الهی در عیسی ع چون اشراق شمس بر روزن و نقش در موم راقم حروف انچه که بگوش شنیده است
که گویند عیسی ع را اگر خدا گوییم هم کفر است و در مثنوی مولوی روم است که نصاری بعد از فوت یونس دوازده فرقه شدند دمشق از بلاد شام است
نخست ارم بن سام بن نوح ع در آنجا بود و باغی ساخت و آن بباغ ارم موسوم گشت راقم حروف گوید که باغ ارم که اکنون در عوام اشتهار

وارد سیاحان صوبه ارکاٹ ضلع دکن باراقم نقل می کردند که دران نواح باغ ارم نام بیشه ایست در عرض و طول فرسنگها که انتهای آنرا کسی نداند پر از اشجار میوه دار و غیره و آن در بعضی جا کثرت درختان بحدی دارد که آفتاب مرئی نمی شود فقیران و سیاحان دران بیشه روند زبانی ایشان است که بعد پانزده و شانزده روز از قطع مسافت فقیری متمکن دران بیشه دوچار میشود و از رفتن بیشتر منع میکند و گویند که بیشتر ازین گذر و مسکن دیوان و پریانست و راه پیدا نیست و میگفتند که غذای آن درویش غیر از میوهٔ آن بیشه نیست و چشمه های آب شیرین بسیار دران موجود است العهدة علی الراوی با الجمله کرد هی گفته اند که دمشق بن فال بن مالک بن ارفخشد بن سام بن نوح است که همت بر آبادی آن شهر گماشته و بقولی پدرسا ابراهیم علیه السلام آباد نموده اما اسکندر رومی در صدد آبادی آن کوشیده و نزد جمعی از محدثات ضحاک است بهر تقدیر شهری باین لطافت کس نشان نداده محمد حنیفه کرسته از نزدیک دمشق گذشته و قدم دران شهر نگذاشته و فرموده که دمشق بهشت دنیاست قدم من آنرا نسپرد القصه دمشق دار الملک معاویه بن ابی سفیان بوده و در آن شهر بادشاهان بنی امیه عمارات رفیع و کاخهای بدیع بنا نهاده اند و دران شهر هیچ منزل و برزن و رواق و اسواق بی آب روان نیست و عمارات و اسواق بی لکلف و حمامات نیکو بسیار دارد و از جمله عمارات مشهورهٔ آن شهر یکی مسجد ولید بن عبد الملک است از خلفای بنی امیه که در هشتاد و هفت هجری آنرا بنا نهاده و بعد از مسجد اقصی بدان عظمت و لطافت مسجدی ساخته نشده بعضی پنجاه ساله و برخی هفت ساله خراج شام را نوشته اند که صرف آن مسجد شده و آن مسجد دو طبقه است و تمام فرش و ستونهای آن از سنگ رخام است و سقف و جدار آن را بلاجورد و طلا منقوش بنقوش غریبه و تصویرات عجیبه گردانیده اند و حاصل اوقات آن هر روزه در انوقت هزار و دویست دینار زر سرخ بوده و دویست دینار هر شب صرف روشنائی آن میشد و هوای دمشق بگرمی مایل باشد و اندک عفونتی دارد و آبش که از طرف بعلبک می آید اکثر در سایهٔ درختان جریان میدارد و گوارا نبود و در بهار چنان عریض شود که گذر از آن بدشواری میسر گردد و طول آن نهر هژده فرسنگ باشد و در ظاهر دمشق کوهی است مملو از مقابر انبیا و اولیا در آنجا مغاره ایست که آنرا مغارة الجوع خوانند و گویند که چهل پیغمبر از گرسنگی در آنجا مرده اند و زعم بعضی بر آنست که قابیل هابیل در آنجا کشته و این روایت ضعیف است چه اصح آنست که قتل هابیل در سر اندیپ واقع شده و ایوب پیغمبر در یکی از مضافات دمشق مدفون شده و آن موضع الحال بدار ایوب شهرت دارد و چشمه که از اثر قدمش پیدا شده امروز جاری است محمد بن جریر طبری آورده که من در سال سه صد و سی هجری بدان چشمه رسیدم و آن آب آشامیدم و هر بیمار که از آن آب بیاشامد صحت یابد و ارباب مسالک الممالک گفته اند که از دمشق تا مصر صد و بیست و شش فرسنگ مسافت است پوشیده نماند که مملکت شام و دار الملک دمشق در عهد خلافت عمر رضی الله عنه بدست ابو عبیده بن الجراح مفتوح گشت و چون او درگذشت معاذ بن جبل بجای او نشست و عنقریب در گذشت پس عمر یزید ابن ابی سفیان را بامارت شام رسید و جزیره و رقه و حران و نصیبین و غیره مفتوح ساخت و گویند که بدست سعید بن وقاص فتح شد گویند که یک سال بمحاصرهٔ نصیبین پرداخت و کاری نساخت بالآخر کوزه های پر از کژدم در منجنیق نهاده بشهر انداخت کژدم ها در حصاریان آویختند ایشان لاچار شده شهر سپردند بالجمله بعد فوت یزید ابن ابی سفیان دار الملک شام ...

عسقلان و طرابلس وغیره بگشود و پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد و بقسطنطنیه رسید و با غنائم بسیار
بازگشت معاویه بن ابی سفیان اول کسی ست از بنی امیه بسلطنت رسیده و مدت سلطنت بنی امیه بر سایر بلاد اسلام
هزار ماه کشید و سه سال و چهار ماه بیشتر و نود و چهار کس از بنی امیه بخلافت رسیده اند و معاویه بن ابی سفیان صخر بن حرب
بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف از مؤلفة القلوب ست و در روز فتح مکه مسلمان شده و خواهرش ام حبیبه زوجه پیغمبر
بوده و معاویه بریت رحیل شغفی عظیم داشته اول کسے ست که اسلام هزار درم بیک کس بخشید اول کسی ست که بوی خوش را
غالیه خواند و اول کسے است در اسلام که بنام پسر خود یزید بیعت ستاند و اول کسی ست که در مساجد مقصوره ساخت و اول
کسی ست که در اسلام خواجه سرایان را بخود مخصوص گردانید و اول کسے است که خاتم بدست چپ کرد یکے با معاویه گفت
که خلافت حق تو بود یا علی گفت حق علی گفت پس چرا حرب کردی گفت الملک عقیم هر که پادشاه جوید به این بنگرد
شمه از ذکر طغیان او در احوال علی ع و امام حسن ع گذشت و گفته اند که معاویه بجود و حلم معروف بوده و در غدر و مکر نظیر نداشته
روزی عمرو عاص با معاویه گفت که در غدر و مکر چون من نتوانی بود معاویه گفت ظاهر کنم که من از تو ماهرم پس خلوت شد معاویه
عمرو عاص را پیش خواند تا در گوش او سخنی گوید عمرو پیش آمد معاویه گفت اینک ترا فریفتم گفت چگونه گفت درین خانه
کسے نیست و میدانی که خلوت است و ندانستی که چون کسی نباشد سخن بگوش گفتن حاجت نباشد و از سخنان معاویه است
که اگر میان من و اهل عالم یکتار موے باشد و ایشان خواهند که او را بگسلانند نتوانند زیرا که اگر بکشند فرو گذارم و اگر گذارند
بکشم و یکے از غدر او بیعت یزید گرفتن از امام حسین ع است و آنچه مرقوم شد دیگر از غدر او آن است که در خلافت
علی ع ابتدا کرد و گفت که عثمان را باشاره علی کشتند و من که خویش عثمانم خون او را باز خواهم و نقل است که مردی از اهل
کوفه بر شتری سوار بدمشق رفت مردی دمشقی بر کوفی دعوی شترے کرد و قدم بمعاویه رسید و دمشقی پنجاه گواه از اهالی دمشق بیاورد تا گواهی دادند که این ناقه
شتر دمشقی است معاویه حکم کرد تا شتر کوفی را بدمشقی دادند کوفی گفت اصلحک الله این جمل است یا ناقه معاویه گفت هذا حکم قد قضی
پس کوفی را در خلوت بخواند و گفت که بهای شتر چند است او گفت صد دینار معاویه ضعف آن را باو داد و گفت برو بعلی بگوی
که با صد هزار کس که ناقه از جمل ندانند و نشناسند با تو جنگ خواهم کرد و فی الواقع اگر شامیان اینقدر دانش داشتندی
با علی ع رزم نکردندے بالجمله معاویه در چهل و یک هجری امام حسن ع را از خلافت خلع کرد و در چهل و دو راشدین
بفرمان معاویه بلاد سند شد و بسیارے از کافران را بکشت و در چهل و چهار هجری زیاد را ایالت بصره داد
و قصبات بحرین و عمان و خراسان و سجستان تا خد و سند باو مقرر نمود و در چهل و شش ربیع بن زیاد حارثی امارت سجستان
یافت و با والی کابل رزم کرد و غالب آمد و در چهل و نه معاویه پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد و عبد الله بن
عباس و ابو ایوب انصاری و عبد الله ابن زبیر در آن سپاه بوده ایشان بقسطنطنیه رسیدند و با غنائم موفور باز آمدند
و در پنجاه و چهار ابن زیاد حکومت خراسان یافت و بما وراء النهر رفت و بسے بگشود و درین سال محمد بن مالک بغزوه روم رفت و جزیره
اکمه را گرفت و در پنجاه و شش هجری پسر خود یزید را ولیعهد ساخت والی و افریقیه را باسلام فرستاد تا مردم آنجا را بخوشی و خشونت
بیعت یزید ستاند بعضے آن مال را بگرفتند و بیعت یزید نمودند و اهل حجاز آن مال را رد کردند معاویه درین باب با محمد بن عمر

که از بزرگان مدینه بود مشورت نمود محمد گفت یزید را در حسب و نسب نظیر نیست لیکن باندیشی که پیراست محمد گرا والی مسکین مروان
گفت تو نیکخواه منی اما اکنون هر که از اصحاب رسول مانده بنا بر کبر سن سزاوار انکار هست و او کاصحابیه شایسته این کار نیستند
اما من پسر خود را از پسران ایشان دوست تر میدارم و با هزار سوار روی بحجاز نهاده تا بمدینه آمد امام حسین ع و عبد الله بن عمر و
و عبد الرحمن بن ابی بکر و عبد الله بن زبیر نزد معاویه رفتند و باز نیافتند و رنجیده بمکه شتافتند دیگر روز معاویه بر منبر شد و گفت یزید را
ولیعهد کردم با او بیعت کنید و اگر حسین و فلان و فلان مخالفت کنند با ایشان آنچه باید کرد ابن عباس را در خلوت بخواند و در تعظیم و تکریم
او کوشید و گفت ما و شما آل عبد مناف ایم پیش از آنکه خلافت در قبیله تیمی یعنی ابوبکر و عدوی یعنی عمر بود راضی بوده
و چون عثمان را بکشتند از بنی امیه اعراض نمودند چون این کار بمرا رسید شما را مجال نبود آخر تیم و مخالفت این عباس
گفت چنین هست لیکن حسین را فرزندان که ترا ملامت کنند معاویه تند پذیرفت و بمکه شد و بهر کس صله فرستاد
امام حسین ع آزار دکرد معاویه آنحضرت را بخواند و گفت شایسته خلافت جز یزید نیست امام فرمود که یزید فاجر خمار
به از من باشد معاویه گفت برخیز و باز گرد از شامیان بر حذر باش پس عبد الرحمن بن ابوبکر را بخواند عبد الرحمن
پیش از آنکه معاویه سخن گوید گفت با خوای تو با یزید بیعت نکنم معاویه گفت من سفاهت ترا شنیده ام بر خود
ببخشای و از شامیان بترس پس عبد الله بن عمر را بخواند عبد الله گفت هیچ یک خلیفه با آنکه پسران لایق
داشتند بعد خود با ولیعهد نکردند و من با وجود آن مخالفت مسلمانان نکنم معاویه او را تحذیر نمود و باز گردانید
پس عبد الله زبیر را بخواند چون او را از دور بدید گفت این روباه هست که هر راه که بر وی ببندند از راه دیگر بر آید
پس گفت ای پسر زبیر بر جان خود ببخشای و مخالفت مکن عبد الله زبیر گفت اینک من مخالفت مسلمانان نکنم
لیکن ترا باید که فتنه بجوئی و این کار بشوری باندازی معاویه او را نیز بدستور باز گردانید و دست بانعام برگشاد
و مالی وافر بقریش داد روزی بکری و عدری آمد و شنید و بر منبر رفت و اهل قریش و امام حسین ع و عبد الله بن عمر و عبد الرحمن
بن ابوبکر و عبد الله بن زبیر را بخواند و در باب بیعت یزید سخنان گفت و ایشان را از شامیان تحذیر نمود و خطبه خواند و گفت دیروز
شنیدم که جمعی میگفتند حسین بن علی و عبد الله بن عمر و عبد الرحمن بن ابوبکر و عبد الله زبیر بخلافت یزید راضی نیستند این چهار را بخواندم
و از ان استفسار نمودم لطفها کردند و بعیت یزید بپذیرفتند و این سخن حضور ایشان از ان میگویم که کس را شکی نماند درین اثنا
شامیان تیغها بر کشیدند و گفتند این چهار را اگر بیعت با یزید آشکارا نکنند بقتل رسانیم که به بیعت خفیه راضی نیستیم معاویه گفت ساکن باشید و تیغها
نیام کنید امام حسین ع و عبد الرحمن بن ابوبکر و عبد الله بن عمر و عبد الله بن زبیر از مکر معاویه متعجب گردیدند و هیچ نگفتند دیگران گمان بردند که ایشان
به بیعت یزید رضا داده اند پس معاویه از منبر فرود آمد و بشام باز گشت و در شصت هجری بمرض لقوه گرفتار شد یزید را وصیت
کرد که حسین ع و عبد الرحمن بن ابوبکر و عبد الله بن زبیر با تو بیعت نکرده اند و نخواهند کرد حسین ع را رعایت کن و اگر مخالفت کند
بتهدید کفایت کن و از عبد الله بن عمر دلجمعدار که او را بملک حاجت نیست و بعبادت مشغول هست و عبد الرحمن بن ابوبکر را باز نا
حرصی بمباشرت شرهی عظیم هست او را مالی وافر ده که از تو راضی گردد و از عبد الله بن زبیر غافل مباش که بر تو خروج کند و در رعایت
شامیان کنی که دوستدار تو اند و ایشان را بهر کجا فرستی چون مطلب حاصل شود باز خوانی و اگر جای دیر بمانند اخلاق متغیر گردد و ...

بعد چندی درگذشت و بعد از و پسرش یزید بن معاویه بخلافت نشست و از طرف او عبید الله ابن زیاد امام حسین علیه السلام را
بکربلا بشهادت رسانید و مسلم بن عقبه مزنی را جهت اخذ بیعت بمدینه فرستاد مدینیان با عبد الله بن حنظله بیعت کردند و گفتند
که مروان بن حکم و سایر بنی امیه که در مدینه اند بقتل رسان عبد الله بن حنظله نپذیرفت اما از سایر بنی امیه قسم گرفت که با او
حرب نکنند و از مدینه بیرون کرد مروان با بنی امیه بشامیان پیوست مسلم با مروان در کار جنگ مشورت پرسید مروان گفت
ما را سوگند داده اند که سخنی درینباب نگوییم لیکن پسرش عبد الملک را سوگند نداده اند مسلم از عبد الملک پرسید او گفت باید
که در فلان موضع فرود آیید و ازینجانب مشرق قتال کنند که آفتاب برروی مدینیان باشد مسلم بمدینه رسید و با عبد الله بن
حنظله رزم کرد و سه روز محاربه صعب گردید و عبد الله بن حنظله با جمعی کثیر از مدینیان بشهادت رسید مسلم مدینه را تاراج کرد
و بمسجد شد و اهالی مدینه را جمع کرد تا بیعت یزید کنند عبد الله بن ربیعه نبیرهٔ ام المومنین شده نزد او آمد مسلم گفت با یزید
بیعت کن گفت بمقتضای کتاب خدا و سنت رسول صلی الله علیه و سلم بیعت کنم مسلم گفت چنین بیعت کن که خلیفه هر تصرف
که خواهد در اولاد و اموال شما کند عبد الله بن ربیعه ابا کرد و شهادت یافت مسلم عمر رض عثمان رض بن عفان را بخواند و یک یک
موی از محاسن وی برکند و لشقاعت عبد الملک بن مروان از سر خونش درگذشت و مسلم امام زین العابدین را بگفته یزید
اعزاز و احترام کرد چراکه مدینیان اول خواسته بودند که بیعت با امام زین العابدین کنند و آنحضرت قبول نفرموده و در اوائل سال شصت
و چهار هجری مسلم متوجه مکه شد و در راه بمرد و حصین بن نمیر سکونی را امارت داد و وصیت کرد که حرمت حرم بدل نگیری و مجانیق
نصب کنی و از و یرانی و خرابی کعبه باک نداری حصین بمکه رسید و عبد الله بن زبیر را که بمکه بود متحصن شده در ربیع الآخر
آنسال یزید بن معاویه در حال مستی شراب رقص میکرد ناگاه بیفتاد و سرش بزمین آمد و بجهنم رفت دست از محاصره
بازداشت و بشام شتافت و بعد از و پسرش معاویه بن یزید بخلافت نشست و بعد از چهل روز بزرگان شام را
جمع آورد و بر منبر شد و گفت مردی ضعیفم و پدر و جد من آنچه خواستند کردند اکنون خلافت حق زین العابدین است
باید که او را اختیار کنید و گرنه هرکه را خواهید بحکومت برگیرید پس بخانه رفت و بیرون نیامد و درگذشت
و بعد از و مروان بن حکم بحکومت نشست پدر او حکم بن ابو العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف بود
نقلست که زفر بن حارث از دوستان ضحاک بن قیس بعد قتل ضحاک که مطیع ابن زبیر بوده از مروان بگریخت و بقلعه قرقیسا شد
و عیاض بن مسلم والی آن قلعه پیغام داد که مرا بقلعه راه ده او نپذیرفت زفر گفت مرا چندان رخصت ده که بقلعه در آیم و بحمام
غسل کنم و برآیم عیاض او را سوگند داد و بقلعه خواند زفر آنروز آنجا بماند و گفت فردا بحمام روم و بیرون شوم پس اهالی قلعه را
که خویشان او بودند بفریفت و دیگر روز گفت من سوگند خورده ام که بحمام روم و بیرون شوم و اکنون نه بحمام میروم و نه از قلعه بیرون میشوم
و عیاض را از قلعه برآورد و استیلا یافت بالجمله مروان را عبد الملک بن مروان بخلافت نشست و اول کسی است که از اسلام زر و نقره را سکه
کرد و اول خلیفه ایست در اسلام که بخل ورزید او حجاج ظالم را ابو الذباب میگفتند بخیلی که مردم او را رشح الحجر خواندندی و دیگر خلق از کلم پیش خلفا مانع اند بیشتر چنان بود که هر کس
هرچه خواستی بگفتی و بدستور محاسبات دیوانی را از پارسی بعربی نقل کرد و او گفته که اگر مشورت کنم و خطا کنم دوستر دارم که بر عقل خود
کار کنم و گویند که چون عمر بن سعد اسدق که از بزرگان بنی امیه بود بدمشق خلیفه ساخت و خود قصد تسخیر عراق کرد عمر بغی نمود عبد الملک از

راه بازگشت و او را در دمشق محاصره کرد پس بمصالحه آن اتفاق افتاد مقرر بر آنکه خلافت در میان ایشان مشترک باشد عمرو
شاد شد و بیرون آمد و عبد الملک او را با خود بر تخت نشاند و پس از چند روز با او گفت من در ایام محاصره سوگند خورده بودم
که غلی بر گردن تو نهم اکنون چه زیان دارد که سوگند من راست شود پس غلی بر گردن او نهاد و سوگند خورد که از ابر گیرد یحیی برادر
عمرو سر برادر بر زبان لشکریان در خروش آمد و آماده حرب گشت عبد الملک سر عمرو را ببرید و از بام در میان ایشان انداخت و صد هزار
درم فرو ریخت لشکریان بدرها برچیدند و سر خود برگرفتند **نقل عبرت انگیز** وقتیکه عبد الملک در قصر کوفه نزول کرد قاضی
عبد الملک لخمی در آنجا حاضر بود سر مصعب را بیاوردند و پیش عبد الملک نهادند قاضی گفت یا ابن زیاد درین قصر بودم سر
امام حسین شهید را پیش او دیدم و با مختار بودم و سر ابن زیاد را پیش او دیدم و با مصعب بودم و سر مختار پیش او در همین مکان
دیدم اکنون با تو ام و سر مصعب را پیش تو می بینم عبد الملک بر خاست و امر کرد تا دار الامارت را خراب کردند و عاملان عبد الملک
پسرش عبد الله بمصر و حجاج بن یوسف ثقفی بعراقین و مهلب بخراسان و هشام بن اسمعیل مخزومی بمدینه و موسی ابن نصیر لخمی با
بافریقیه و محمد بن مروان بجزیره و پس از عبد الملک پسرش **ولید** بن عبد الملک بخلافت نشست و بزعم شامیان افضل
خلفای بنی امیه است مسجد بسیار ساخت و هر نابینائی را قایدی داد و مجذومان را از خلق جدا ساخت و بهر ایشان وجه معاش
تعیین نمود و بعمارات شوقی تمام داشت و در دمشق مسجدی عالی بنا نهاد چنانچه در ضمن احوال دمشق گذشت و در عهد
او شهر اندلس مفتوح شد و قتیبه بن مسلم باهلی والی خراسان لشکر بتوران کشید و بسیار بگشود **و بعد از و برادرش**
سلیمان بن عبد الملک بر تخت نشست روزی عمر عبد العزیز را گفت چگوئی در سلطنت گفت سرور است اگر نباشد
غرور و نعیم است اگر نبودی عذاب و خیاست است اگر نبودی محاسبت بالجمله او را بخوردن طعام شغفی عظیم بود هر روز صد رطل و شبها طبقهای
حلوا در خوابگاهش نهادندی تا هر گاه بیدار شدی از آن تناول کردی بالجمله سلیمان برادر خرد مسلمة بن عبد الملک را
با چند و بیست هزار سوار بغزای روم تعیین کرد و او از آذربایجان و ارمنیه که والی آنجا بوده اینجانب شتافت و الیون را که از
بزرگان روم بود در آذربایجان بسر میبرد با او روان کرد ملک روم دران اوان در گذشته بود و مسلمه بقسطنطنیه رسیده محاصره
کرد و غله بسیار جمع آورد و امر کرد تا زراعت کنند و بهر خود منازل ساختند اهالی قسطنطنیه بجان آمدند و مصالحه خواستند مسلمه نپذیرفت
رومیان با الیون گفتند اگر مسلمه را باز گردانی ترا سلطنت روم دهیم الیون بمسلمه گفت رومیان بسبب آنکه غله جمع میکنی بر تو بضعف
نسبت میکنند باید که در انبارها آتش زنی تا شوکت تو ایشان را معلوم شود مسلمه فریفته شد و آتش در انبارها زد و پس از آن شوکتش
نماند و مقارن آن خبر وفات سلیمان شنید و بشام بازگشت و بعد از سلیمان **عمر** بن عبد العزیز بن مروان بخلافت نشست
و او از مردان دین بود ناسزا گفتن علی و اهلبیت طاهرین را او در خلافت خود مردم را منع کرد و آن بدعت شنیع را از میان
بر داشت و او در خلافت خود عمر بن مسلم را بغزای هند فرستاد و او بعضی از آن دیار بگرفت و طایفه از ملوک سند مسلمان گردید ایشان
در زمان **هشام** بن عبد الملک مرتد شدند و بعد از و یزید بن عبد الملک و پس از و هشام بن عبد الملک بخلافت رسیده در عهد خلافت
جراح بن عبد الله حکمی و عبد الله بن سعد بن عمر حرسی از سپهداران او با ترکان محاربات اتفاق افتاد و در همه آن غلبه مسلمانان را بوده و بعد از
هشام برادر زاده اش **ولید** بن یزید بن عبد الملک و پس از و یزید بن ولید بن عبد الملک بحکومت نشست و خود را الشاکر

لا الغم الله لقب نهادند ومذهب قدریه گزید و اورا یزید ناقص گفتندی زیرا که آنچه ولید بحاق جواده باز ستند و بعد از و برادرش
ابراهیم بن ولید بخلافت رسید وبعد از و مروان حمار بن محمد بن مروان بخلافت رسید و اورا مروان حمار از ان گفتندی که عرب سر
هر صد سال را سنة الحمار خوانند یعنی که حمار عزیر صد سال مرده و پس از ان زنده شد و از ابتدای دولت بنی امیه تا حکومت او قریب
بصد سال بود او قرآن را مخلوق می گفت واز سخنان اوست اذا انتهی المدة لم ینفع العدة و در عهد خلافت او دولت
بنی امیه سپری گشت چه سفاح عباسی بسلطنت رسید و اورا بکشت و بعد از و طایفه از بقایای بنی امیه باندلس سلطنت نمودند
واز جمله وجوه بنی امیه خالد بن یزید بن معاویه بن ابو سفیان از علمای زمان بوده و در صناعت و کیمیا و طب سخنان گفته و او
فرمود تا کتب یونانی بعربی نقل کردند اگرچه هارون و مامون عباسی درینباب اصلی عظیم بوده **فصل** نبذی از احوال بعضی از
امرای بنی امیه از انجمله زیاد بن امیه که پدر اوست عبدالله بن زیاد که بفرمان یزید بن معاویه امام حسین ع را در کربلا بشهادت
رسانید و دیگر ابو محمد حجاج بن یوسف ثقفی بزرگترین امرای عبدالملک مروان و پسرش ولید بن عبدالملک بوده واو
در ظلم و جور اخبار یادگار گذاشته واو را در سفاکی و عقوبات اختراعات بوده از انجمله که زندانش سقف نداشت و او بغایت
دشمن علی ع و اولاد امجادش بوده و چون در گذشت صد و پنجاه هزار کس در زندان او بوده اند و در مدت عمر خود سوای آنچه در جنگها
بقتل رسانیده صد و بیست هزار کس را بکشت و من کلامه اکبر اللذات سفک الدماء وارتکاب امور لا یقدر علیها غیره وقال جور
السلطان خیر من ضعفه وقال سلاطین الشیاطین خیر من شیاطین السلاطین حجاج روزی بندمایش گفت چه چیز ماندگی را
دفع می کند هر یکی سخنی گفتند حجاج گفت چیزی که در طلب آن مانده شده باشی چون بیابی ماندگی را دفع می کند روزی
وکیل خود را گفت مال مرا بکسی بده که از و نتوانم ستد وکیل گفت آنکه باشد که تو مال از و نتوانی گرفت گفت آنکس که
مفلس بود از و چه گیرم واو اول کسی ست که سفاین را بقیر اندود واول کسی است که مردان را با زنان در یک زنجیر
کشید واول کسی ست که محمل ساخت واول کسی است که در جنگ بسر بر نشست و ثبات ورزید واول کسی است که هزار
مائده بیکبار در مجلس او می نهادند و بر هر مائده ده کس نشاندی وگفتی رسول من آفتاب ست چون سر زند حاضر شوید واول
کسی ست که بر حروف نقط نهاد و گویند که چهل سال بعد از ان که عثمان بن عفان قرآن را جمع کرد و قرآن بسیار شد
و در ان تصحیف پدید آمد حجاج نقاط پدید آورده تا حروف از یکدیگر متمیز شدند و شهر واسط از بناهای اوست و شاید که
زمرهٔ سادات بعد از مرگ حجاج در ان شهر سکونت گزیده باشند که اکنون واسطی مشهور اند ابو سعید مهلب ابن
ابی صفره از اکابر امرای بنی امیه بود و جز دروغ گوئی عیبی نداشته و در سخاوت و شجاعت نظیر وقت بوده واول
کسی ست که رکاب از آهن ساخت و پیش از ان از چوب ساختندی از سخنان مهلب ست که الحیات خیر
من الموت وان الحسن خیر من الحیوات وگفت مرا از کسی عجب می آید که بندگان را بمال می خرند و آزادگان را
بخلق خوش نمیخرند پسرش ابو خالد یزید بن مهلب در جود و سخاوت و شجاعت با او مثل زنند ابن خلکان گوید
مورخان متفق اند که بعهد بنی امیه اکرم از مهالبه و بعهد بنی عباس از برامکه کسی نبود از سخنان ابو خالد است که دوست
داشتمی که کاسهٔ خمر هزار دینار بودی وزن جمیله در پیشانی شیر با خمر بخوردی اگر شیخ و نکاح نکردی مگر شجاع او را گفتند

چرا بهر خویش خانه نسازی گفت خانهٔ من آماده است گفتند کجاست گفت اگر منصوبم دار الامارة و اگر معزول ام زندان
وقتی بحج رفت و حجامی سر او را تراشید یزید فرمود تا او را هزار درم بدهند حجام متحیر بماند و گفت این را نزد مادر خود برم که از و قیمت
مرا آزاده یزید بفرمود تا هزار درم دیگر بدو دادند حجام گفت کافر باشم اگر بعد ازین سر دیگرے تراشم یزید او را هزار درم دیگر داد
ایضاً عبد الملک بگفتهٔ حجاج یزید را از خراسان عزل کرد و حبس نمود حجاج او را معذب ساخت و گفت اگر روزی
صد هزار درم دهد آن روز تعذیب نکنند دوستانش صد هزار درم جمع کردند و نزد او بردند تا عذاب یک روزهٔ خویش
بخرد اخطل شاعر در آمد و قصیده در مدح برخواند صد هزار درم باو بخشید حجاج بشنید او را بخواند و گفت در ینحالت نیز چنین
بخششها میکنی پس بفرمود تا او را دیگر عذاب بکنند گویند که چون از حبس گریخت زنی پیر او را بخانه برد و گوسفندی جهت او
بکشت یزید بپسر معاویه گفت و چه خرج چه داری گفت صد دینار گفت باین زن ده گفت این زن را باندک چیزے
راضی توان کرد و ترا نمی شناسد گفت اما من خود را میشناسم پسرش ابو خداش مخلد بن یزید بن مهلب در جود و کرم
نظیر نداشت بسا بودی که صد هزار درم بیک کس بخشیدی یکی نزد او رفت و صله یافت و دیگر باز رفت و جائزه گرفت و چون
سوم بار حاضر آمد مخلد گفت ترا دو نوبت جائزه دادم شاعر گفت آری و این بیت برخواند **بیت** فاعطی ثم اعطی ثم
اعطی ؛ فاعطا ثم عدت له فعادا ؛ مخلد مضاعفت انچه بیشتر داده بود باز بخشید و بالآخر مخلد در عهد خلافت یزید بن عبد الملک
خروج کرد و بر بصره استیلا یافت و در موضع عقر که از کربلا نزدیک است بر دست سپاه یزید بقتل رسید و گفته اند که بنی امیه
بروز کربلا دین بر انداختند و بروز عقر بنیاد کرم و سخا را منهدم ساختند و ایضاً آنکه در عهد خلافت بنی امیه خروج کردند و بسیار
ایذا رسانیدند و از انجمله یکے مختار بود و دیگری صاحب الدوله عبد الرحمن بن مسلم مروزی که دولت بنی امیه برانداخت
و عباسیان را بسلطنت نشاند **بعلبک** در نزدیکی دمشق است و قلعه در غایت حصانت دارد و بعضی از مورخان
گویند که آن شهر را بک نام بوده و در زمان الیاس پیغمبر بادشاه آن شهر را بتے بود از طلا موسوم به بعل
پس از ان بعل را بک ترکیب کردند و بعلبک خواندند **غزه** شهری است بلطافت آب و هوا و نضارت کوه و صحرا
از اکثر بلاد شام رجحان دارد و در وصف آن شهر محمد صلی الله علیه وسلم فرمود که شما را بشارت دادم بدو عروس
یکے غزه و دیگرے عسقلان و امام شافعی از غزه است طلال عراقی گوید که خداے تعالے بچهار نفر منت نهاد
یکے امام شافعی که فقه از حدیث محمد صلی الله علیه وسلم استخراج نمود و دوم امام احمد حنبل که در خلق قرآن محنت
بسیار کشیده سوم یحیی بن معین که کذب از احادیث محمد دور کرده چهارم ابو عبید بن قاسم طرسوسی
که غرائب احادیث را تفسیر کرده **حلب** از بلاد مشهور شام است و هواے تنگ دارد چون
ابراهیم خلیل الله علیه السلام در روزهاے جمعه گوسفندان خود را دران موضع مے دوشید
و شیر آن را بفقرا قسمت میکرده هر آئینه بحلب موسوم گردیده و در لغت عرب حلب
بمعنی دوشیدن باشد گویند که در نواحی آن شهر چاهی است که آب آن سگ گزیده اگر بیاشامد شفا
یابد و در سال ششصد و بست و چهار هجری اژدهاهی در حلب پیدا شد که دوازده فرسنگ را گرفت و حرار

نمیرست تا آنکه بقدرت خدا تعالی ابری پیدا شد اژدها را در سم پیچیده از نظر مردم غایب ساخت منبج میان
حلب و فرات واقع است نوشیروان آنرا آباد ساخت و هارون رشید نیز دران کوشیده عسقلان شهریست
بر ساحل بحر روم و گویند که مشهد سر امام حسین علیه السلام آنجاست و درا مقام اکنون زیارتگاه خاص و عام است و محمد صلی الله علیه وسلم
فرموده هر که از عسقلان بغزا رود و بعد از شصت سال بمیرد درجه شهدا یافته باشد طرسوس شهریست بر ساحل دریای شام
و در سال صد و شصت و هشت هجری مهدی عباسی آنرا بنا نهاده و از پنج نهر که در ربع مسکونست یکی بحر شام است که آنرا
بحر روم و بحر افریقیه و بحر الکبیر گویند و طولش هزار و ششصد فرسخ است و در بعضی جا عرض وی دو صد فرسخ باشد و چون بحدود
شام رسید دویست و شش فرسخ باشد و دیار اندلس بر شمال و بلاد مغرب بر جنوب آن دریاست و اکثر رودها که از روم آید
بدین بحر پیوندد و دو شعبه ازین دریا بمیان این اقالیم درآمده یکی را خلیج اندلس و دیگر را خلیج یونان گویند و درین بحر دویست
و شصت و دو جزیره معمور است و مسافت این جزیره از دو فرسخ تا پانزده فرسخ است و دیگر از شهرهای شام اسکندریه است
و آن نیز بر کنار رود نیل واقع شده تمام عمارت آن شهر از رخام الوانست و حصارش چهار دروازه دارد که یکی همیشه مسدود است
و دیگر را باب الرشید و سوم را باب البحر گویند از آنجهت که بجانب دریای روم بار می شود و در کنار آن دریا نیز حصاری
در کمال متانت ساخته اند که سفاین مغرب و روم و شام بدین بندر آیند و شد میدارند و از امتعه و اقمشه آنچه که خواهند
درین بندر یافته میشود و این دریا بقسطنطنیه که از خشکی سه ماهه راه است به پنج روز در هوای موافق یا اندک کم و بیش
میروند و دروازه چهارم را باب سدره گویند چه درخت سدره در پیش آن دروازه واقع است و این درخت از زمان
اسکندر مانده و مؤلف تاریخ صبح صادق میگوید که ذو القرنین اکبر که ششصد سال سلطنت کرده و سد یاجوج و ماجوج از آثار
اوست و آن در اقلیم هفتم نوشته آید و ذو القرنین اکبر بعد اتمام سد متوجه شمال گشت و بهند شد و باز گشت و باراضی اسکندریه
رسیده شهر نهاد و بنای عمارت کرد و در صد و پنجاه سال آن شهر را باتمام رسانید و گرد آن شهر سوری از صاروج کشید و آنچنان
شفاف و براق بوده که ساکنانش جهت محافظت چشم بدبی نقاب می بستند و آن شهر تا هزار و پانصد سال معمور بود
و هزار سال دیگر خراب ماند پس از آن اسکندر رومی هم بران صفت که تاریخ اوائل معلوم کرده بود آنجا شهری بنا نهاد
و اسکندریه نام کرد و اکنون آثار از آن باقی است بلیناس حکیم بفرموده اسکندر رومی در یک گوشه شهر مناری بارتفاع
ششصد گز ساخته و بقدر هفت ذرع آینه دران نشانده و بقولی دران منار سوراخها که بر دریا نگاه میکردند دران آینه ها
نصب کرده که هرگاه لشکر عازم شهر میشدی اهالی آنجا بدیدندی و مطلع شدندی مؤلف هفت اقلیم مینویسد که هر کشتی که در قسطنطنیه
بر روی آب حرکت کردی در آئینه پدید آمدی اهالی آن مطلع شده آماده حرب گشتندی و از خواص آن شهر بوده که موذیات مثل مار
و کژدم در آنجا نباشد و هر صباح که اهل آن دیار بر میخاستند منازل خود را با کثر رفت و روب داده ملاحظه می نمودند و گردی که به هوا تصاعد
کردی اثر آن مرئی نشدی در تواریخ منقولست که خبردار گشتن اهل آن شهر از فوج کشتی فرنگیان که از آن منار و آبگینه ها بود ایمنی بر مردم فرنگ
دشوار می آمد که دست تصرف ایشان بر آن شهر نمیرسید آخر الامر اعیان فرنگ جمعی را باسکندریه فرستادند تا در لباس هنود تقوی خود را بخلق ظاهر نمودند
و چون ایشان را در خاطرها قبول پدید آمد آوازه دادند که اسکندر رومی در پس آئینه گنجی نهاده است عموم و خاص با این همه دانش بدان سخن فریفته شده فرمود تا

آئینه را از ان موضع بر کنند و چون بغیر از مکر وحیل چیزی نیافتند باز آئینه را بموضع اصل نصب کردند اما آنخاصیت ندیدند کپتان
جوناتهان اسکات میگفت که منار مذکور از ابنیهٔ مینولیس سپه سالار روم است و بران تاریخ استیلای خود در اسکندریه پرستشگهی
منقوش ساخته است و آن منار تا اکنون موجود است و آنچه در تاریخ شما از آئینه و غیره مینویسید همه خلاف است مولف تاریخ خنیج ضیادق
مینویسد که چون عمرو عاص اسکندریه فتح نمود یحیی نحوی نزد او آمد و گفت که کتب خانهٔ ملوک آنجا مراد داده تا استفید شوم عمرو گفت بی اذن
خلیفه صورت نه بندد و نامه بعمر ابن الخطاب رض نوشت عمر گفت اگر این کتاب ها موافق کتاب خداست بآن حاجت نبود و اگر مخالف
باشند بباید عمرو عاص چندین هزار کتاب که از عهد اسکندر رومی دران شهر جمع بود گفت بنا بر حمامهای اسکندریه قسمت کردند مدت
شش ماه حمامهای آنجا بآن پرداخته شد کپتان جوناتهان اسکات از تاریخ فرنگ میفرمود که در سال ششصد و چهل عیسوی بفرمان
عمر فاروق رض خلیفه ثانی کتبخانهٔ اسکندریه در آب غرق کردند و دیگر جزائر شام که در دریای شام اند بسیار اند از انجمله جزیرهٔ صقلیه
است و دور ان نود فرسنگ باشد و ساکنان آنجا کریه الخلقت و ذمیمة الاوصاف جزیرة الطریقة جزیرهٔ مبارک است
و دریای شام دور او سه صد فرسخ باشد و بخار را از انجا مصر شهریست وسیع و از مدینه چهل روزه راه مسافت دارد و همه
بر است مسافران آب و دانه همراه میدارند اما چاه ها در جاییکه مکان وقفه و منزلست واقع است و امتداد مسافت بالقدر
که یک پاس شب مانده روانه شود و در دو پاس روز بر آمده بمنزل رسد و شهر مذکور بمصر بن اهم بن حام بن نوح ع منسوبست
و از نوادرش یکی رود نیل است که از جنوب بشمال میرود بر خلاف دیگر آبها و ابتدای رود نیل از پس خط استوا است
من جبال القمر و بحر روم منتهی میشود و مؤلف اسباب العجائب می نویسد که سبب ارتفاع و هیجان آب نیل است
که بحر روم در فصل هیجان کند و از موضع خود مرتفع گشته در پیش آب نیل چون سد مابستد و بگذارد که آب نیل فرو می ریزد
هر آئینه رجعت نماید و یوسف ع درانجا مقیاسی وضع فرموده که بآن مقادیر زیاده و نقصان آب را معلوم کنند و آن در میان
نیل موضوع است و بر انجا خطی چند است و چون آب بخط شانزدهم رسد خیر و منفعت بسیار در آن شهر حاصل آید اما
زیاده پانزده خط بود و هر گاه آب او بیشتر بود در مصر خرابی بسیار پدید آید و دیگر از عجائبات مصر اهرام است و آن عبارت
از سه گنبد است که حکما و سلف ساخته اند و گویند که عمر المویلکلی آنرا بنا نهاده و در مدت هفتاد سال ساخته شده و هفتاد
هزار مرد در آنجا کار میکرد و بعضی گفته اند که ادریس ع را بوحی احوال طوفان نوح علیه السلام معلوم شده بود که همه عالم را فرو
گیرد قبر چندی از آبا و اجداد خود را با زر و جواهر بسیار دران مکان دفن نمود و بر زبر آن قبها ساخت
گویند هیچ وجه آلات آهن و غیره دران اثر نکند پادشاهی بطمع زر در انهدام آن سعی موفوره نمود و آخر
بی نیل مقصود باز ماند و باعتقاد بعضی آن بنا از طلسم است کپتان جوناتهان اسکات بار قسم می فرمود
که بر احرام سه قبه مثل قبهای تبخانه ساخته اند و آن مانند که مذکور می شود نیست و اکنون عمارت
احرام تا نصف در ریگ فرو رفته در آثار البلاد گوید که شخصی را در مصر طلسم کشائی بدست افتاد در حوالی
قبهٔ کلان زمین را حفر کرد چاهی ظاهر شد هر که دران نظر کردی خنده ای اژدها بنظرش در آمدی او چیزی در انچاه افگند ناپدید شد
پس باده کش بدرون چاه رفت چهار صفه بنظرش آمد و در هر صفه ده خم زرین نهاده بودند و بر سر هر خم شیری از زر

گشته هر که دست بپیش آن خم بردی شیر آنرا مجروح ساختی و همچنین در هر صفه جواهر بسیار افتاده شخصی ازان گروه دانه
ازان برداشت فی الفور در نظر آن طائفه غائب شد پس از ساعتی دیوار خانه شگافی بهم رسانیده بر اثر آن سر بریده
آنمرد ظاهر شد و آنجماعه چون طریق تصرف آن نمیدانستند بمحرومی تمام برگشتند مؤلف تاریخ الفی گوید که در عهد ملک عادل
بسال پانصد و هشتاد و هفت هجری در مصر قحط افتاد که در عرصه یکماه دویست هزار کس از گرسنگی بمردند و ملک عادل
همه آنها را از مال خود کفن پوشانید آخر کار بجائی رسید که در مصر سگ و گربه نماند چه همه آنرا خورده و بعد ازان مردم فرزندان
خود را خورده بعد ازانکه فرزندان نماندند شروع در خوردن اطبا نموده چه به بهانهٔ بیماری هر طبیبی را که آنجا می بردند آن را
میکشتند و گوشتش را میخوردند و در تمام مصر آب روان نیست مگر رود نیل و برف اصلا نباشد و باران نیز احیانا بارد
و هرگاه بسیار بارد علامت قحط باشد زیرا که حبوبات در زمین پوسیده شود و در مصر حوضی هست و چشمه که آب آن چشمه بدان حوض
آید و هرگاه زن حایض و جنب دست بآن چشمه کند آب چشمه باز ایستد و آب حوض بدبو گیرد و تا آب حوض را بیرون نکنند
آب چشمه روان نشود و در یکی از ناحیه مصر مرغیست که دو عدد آن را بر یک شتر بار کنند و سرے پیچیده دارد به هیئت مار
قریب به نیم گز و دنباله او برکشیده هست چنانچه میان دنبال و شکم فرق بسیار هست و بر زمین مصر دریاچه ایست که آب
آن شور هست هرگاه رود نیل غلبه کند آب آن دریاچه شیرین گردد چون رو بکمی نهد باز شور گردد و از حد این دریا تا ولایت
شام همه ریگ روان هست و آن مابین را جفار ماران گزیده و چند بسیار اند که جهت محمل سوار را بگیرند و گزیدن آن ماران
مهلک باشد و جفار جاری بدریای روم و حدے به تیه بنی اسرائیل دارد و مسافت تیه بنی اسرائیل چهل فرسنگست
و تیه مابین فلسطین و ایله و اردن و مصر واقع هست و تیه آن مقام هست که موسی ع بعد غرق کردن فرعون از مصر بقصد
تسخیر شام که آن هنگام عمالقه در تصرف داشتند بموجب فرمان الهی بدانجا رسید و بنابر نافرمانی قوم تسخیر شام در تعویق
افتاد و آنجناب مع قوم همانجا بماند و من و سلوے در آنجا فرود آمد و بقولے موسی ع و برادرش هارون در تیه گذشتند
و بروایت اصح یوشع بن نون خلیفه موسی ع مملکت شام را مفتوح ساخت و عوج بن عوق که بدرازی قامت
مشهور بود در جماعت عمالقه بسر مے برد بقتل رسید القصه طول و عرض مصر شانزده راه هست مخفی نماند که مملکت
مصر در زمان پیشین فراعنه در تصرف داشتند و فرعون لقب ملوک مصر هست و ایشان از اولاد عملیق بن لاود بن
شام بن نوح ع اند و فرعونیان پنجکس بوده اند اول ایشان سنان بن طوان واد فرعون بن ابراهیم
خلیل هست چه وقتیکه ابراهیم ع از بابل بقولے بعد فوت نمرود هجرت کرده بمصر رسید آنوقت سنان بادشاه مصر
بود شنید که مردی با زنی جمیله بشهر مصر آمده پس آل ابراهیم که ساره نام داشت آنرا بخواند و بقولے آنکه ابراهیم ع از بابل
بنواح شهر مصر رسیده بود ساره را جائی گذاشته برای هیزم رفت بادشاه مصر که از شکار مراجعت کرده بود بدانجا رسید و ساره را با خود
گرفت و بمصر برد و خواست که با ساره دست درازی کند دستش خشک گشت گفت ای زن سحر کردی ساره گفت اینقدر هست التماس دعا
کرد تا دستش درست شد سه نوبت آن حال تکرار یافت بالاخر سنان عذر خواست و کنیزکی باو بخشید و گفت ها اجرک انیست اجر تو لا جرم
کنیزک بهاجره موسوم گشت و او آنست که ساره آنرا به ابراهیم بخشید و از ابراهیم از هاجره اسمعیل جد پیغمبر ما محمد صلی الله علیه وسلم

متوله شد بالجمله بادشاه ساره را نزد ابراهیم فرستاد امر کرد تا از مملکتش بیرون رود بالجمله ساره خواست که حال باز گوید ابراهیم سبقت کرده بگفت چه حق تعالی حجاب از پیش ابراهیم برداشته بود تا آنچه میان ساره و پادشاه گذشته بود مشاهده نمود پس ابراهیم بفلسطین شد و در بیابانی مقیم گشت و بتدریج آنجا آبادانی روید او مردم آنجا آنحضرت را رنجانیدند و آنجناب از آنجا برخاسته میان رمله و ایلیا که بیت المقدس خوانند اقامت فرمود تا اکنون آبادی اول موضع ابراهیم آباد دوم ثانی بقدس خلیل موسوم و اشتهار دارد فرعون دوم ابان بن ولید که فرعون یوسف ع است و در عهد او یوسف ع را آنجا بمصر و عزیزی که آن زمان لقب و خطاب وزیر مصر عزیز بود باشاره زلیخا یوسف را خریداری نمود و قصه یوسف ع در قرآن مجید و در تفاسیر و تواریخ از دیدن خواب یوسف ع که آفتاب و ماه یازده ستاره او را سجده می کنند و گذاردن تعبیر آن یعقوب ع و حسد بردن برادران بر یوسف و بچاه افگندن برادران او را از چاه و فروختن آنجناب را بر دست بازرگان بدرم چند معدوده و آوردن بازرگان یوسف را در مصر و خریدن عزیز مصر با ستصواب زلیخا آنجناب را و به تهمت زلیخا افتادن در زندان و خواب دیدن ملک زنان و تعبیر گفتن یوسف ع آن را و بیرون آمدن از زندان و بوزارت رسیدن یوسف و نجات دادن مملکت مصر را از حسن تدبیر خود از قحط هفت ساله و بازدواج کشیدن زلیخا را آنجناب و آمدن برادران یوسف جهة خواستن و خریدن غله و مع غله باز رفتن و بار دیگر آمدن بحکم یوسف بن یامین برادر یوسف را در مصر پیش یوسف ع گذاشتن و سراسیمه بکنعان پیش یعقوب رفتن و باز بموجب حکم یعقوب جهة مخلصی ابن یامین پیش یوسف آمدن و بموجب امر یوسف باز بکنعان رفتن و یعقوب را مع متعلقان بمصر آوردن و زنان بن ولید بادشاه مصر یعقوب را استقبال نمودن و دیگر واقعات همه بشرح و بسط ثبوت است بالجمله ابان بن ولید بیوسف ایمان آورد فرعون سوم قابوس بن مصعب است که بعد از آبان بسلطنت رسید و کفر ورزید و بنی اسرائیل را اعمال شاقه فرمود فرعون چهارم برادر او ولید بن مصعب که فرعون موسی ع بود دعوی خدائی کرد و موسی و برادرش هارون بر و مبعوث شدند و موسی ع معجزات نمودند و او ایمان نیاورد بالآخر او را موسی ع با توابعان دعا کرد در رود نیل غرق نمود و آن نیز در قرآن مجید مبرهن است نقل است که هر روز راتبه خوان فرعون چهار هزار گوسفند و چهار صد گاو و دویست شتر بود موسی ع در شتاب رفت که زود هلاک شود و مناجات کرد که الهی وعدهٔ هلاک فرعون دادی و سالها گذشت ندا رسید که هزار هزار از بنده من نعمت میخورند و او را زود هلاک نکنم تا که او نان و نعمت بر خلق فراخ دارد هلاک نشود پس چندی بگذشت فرعون هامان وزیر خود را گفت ندانم که کار من و موسی بکجا کشد اکنون از خزانه ناچار نیست هامان گفت نیمه از راتبه کم کنیم و بر خزانه افزائیم پس چنان کردند و هر ماه و هر روز چیزی از آن کمتر می کردند تا آنکه روزیکه فرعون غرق شد در مطبخ او بجز دو بزی کشته بودند مخفی نماند جماعه فراعنه که گذشتند هیچ یک از ملوک عجم وغیره را مطیع نبودند و باستقلال سلطنت داشتند تا عهد کیخسرو بن کیکاوس کیانی بالجمله فرعون پنجم و نقل است که تخت مصر که از طرف کی گشتاسپ بن کی لهراسپ ملک فرس بایالت شام داشته او را القبل سانید بخت نصر و اولادش

بطالیه در مصر بسلطنت رسیدند چه وقتی که سکندر رومی بر یونان دست یافت دغوس بن اغوس را در یونان خلیفه ساخت و بعد سکندر غوس مستقل گشت و بر مصر مستولی شد و آنرا دار الملک ساخت و خود را بطلیموس خواند و بطلیموس یونانی بادشاه بزرگ باشد و کتاب مجسطی در علم هندسه از تصانیف اوست و گفته که او نه بادشاه بود احوال بطلیموس حکیم در ضمن حکما مرقوم است بالجمله بعد از بطلیموس پنج شش کس از پی یکدیگر بحکومت مصر رسیدند تا آنکه اغسطوس قیصر که اول قیاصره است از روم لشکر بمصر و یونان کشید و بگرفت و دولت بطالسه سپری گشت و اغسطوس قیصر معاصر ساپور بن اسکاسکانی بادشاه فرس بوده و احوال او در ضمن روم و قسطنطنیه و قضایای شاپور در ایران و فارس مرقوم است و مصر در خلافت عمر رضی الله عنه بر دست عمرو عاص مفتوح شد و در عهد هارون رشید عباسی طولون نامی از بندهای عباسیان بموجب فرمان هارون رشید بحکومت مصر رسید و در دو صد و چهل هجری در گذشت و بعد از وی پسرش احمد بن طولون بحکومت نشست و در سخاوت و تواضع کوشید و هر ماه هزار دینار تصدیق کردی روزی درگاهش که بر صدقه بود گفت زنی از من تصدق میخواهد و انگشتری طلا در دست دارد او را صدقه توان داد او احمد گفت هر که دست دراز کند او را صدقه توان داد ایضا هر روز خلعتی نو که قیمتش هزار دینار بودی پوشیدی و شام آنرا بخشیدی و کلا از راه کفایت همان خلعت را القیمت کمتر از اول میخریدند و در خزانه می داشتند و بعد از چند روز در رومی پوشیدند احمد چون از آن کار آگاه شد هر جامه که پوشیدی انگشت سیاهی بر آستین آن کشیدی تا داند که آنرا پوشیده است با احمد روزی طعام میخورد درویشی حاضر آمد غلام بموجب امر احمد درویش را طعام داد احمد در درویش نگریست و او را پیش خواند و سخنان پرسید پس گفت راست گوی که جاسوس کیستی و نامه را ظاهر کن درویش گفت آنها را چه میگوئی احمد باز نامه و خطش خواست درویش اقرار نمود و نامه را داد گفتند از چه دانستی که او جاسوس است گفت چنانچه شیوهٔ درویشان است در گرفتن طعام تعجیل نکرد راقم حروف گوید همچنین بابر بادشاه هنگام خوردن طعام شیرشاه را بنابر حرکتی که از وصادر شد بنظر سنجیده بود و آن در ضمن احوال بابر بادشاه و شیرشاه افغان مرقوم است بالجمله حکومت در دو صد و نود و دو هجری از آل طولونیه بدر رفت و بعد از اندک زمان ایالت مصر بملوک اخشیدیه رسید و اول ایشان ابوبکر محمد است که خلیفة الراضی بالله عباسی در سه صد و بست و سه هجری امارت مصر و شام و جزیره و حرمین شریفین به محمد داد او اخشید لقب یافت معنی اخشید بلغت فرغانه ملک الموت باشد و نسبت او بملوک فرغانه می پیوندد خلیفهٔ ایشان در سه صد و پنجاه و هشت هجری سپری گشت و پس از آن خلفای اسمعیلیه که عبیدیه نیز گویند و بقولی نسبتش بامام جعفر صادق می رسد بحکومت مصر رسیدند و گروه اینجماعه مهدیست که بزعم اسمعیلیه هرگاه که المعز الدین بالله از اولاد مهدی چون در مهدیه بجای پدر نشست غلام خود ابو الحسن جوهر قائد را به تسخیر مغرب فرستاد او تا ساحل بحر او قیانوس و جزائر خالدات بر آمد و مصر بگشود و المعز در افریقیه ثابت گذاشت و با مال و عیال متوجه مصر گشت گویند در آن سفر پانزده هزار شتر و ده هزار استر را مسکوک او را می کشیدند نقل است که چند صندوق پر زر هر روز در پیش بارگاه او نهادندی و اجازت داده بود که هر محتاجی چندانکه در یک کف دستش گنجد از آن

برگیر در بغداد و خلیفه پنجم است از اولاد او المستنصر بالله ابو تمیم معد داخچه او در السلطنت ملک و کثرت
اعوان و انصار میرسد هیچ کس از بدر الشن رانبوده و بعد او در سنه چهارصد و شصت هجری در مصر زلزله عظیم افتاد چنانچه
ماهیان در قعر دریا مضطرب شدند و بعد از آن سال قحط روی نمود هفت سال کشید و قیمت یک رغیف یعنی گرده
نان به پنجاه دینار رسید بالجمله مستنصر پسر بزرگ خود نزار را ولایت عهد داد و المصطفی لدین الله لقب نهاد و این نزار آنست که حسن صباح
نوشته اند مستنصر از نزار رنجید و پسر خود احمد را ولیعهد ساخت المستعلی بالله خواند المعز الدین [illegible] اسمعیل از ضبط [illegible]
مغرب فراغت حاصل کرده ابو الحسن جوهر بن عبد الله را با قصی بلاد مغرب فرستاد جوهر تا ساحل دریای اوقیانوس و جزائر خالدات
که انتهای معموره جهان است و ابتدای اقالیم را از آنجا گرفته اند متصرف آورد و مصر را نیز متصرف شد و نام عباسیان از
خطبه افگند اسکندریه و دیار صعید و مناطق مکه و مدینه و فلسطین و دمشق را از تصرف عباسیان بیرون آورد و چهار
سال سلطنت راند و در سنه صد و شصت و یک هجری نزار پسر خود را ولیعهد ساخت و در گذشت العزیز بالله لقب یافت
مدت عمرش چهل و دو سال و ایام خلافتش بیست و یک سال بعد از و پسرش الحاکم بالله جانشین گشت حاکمی عادل بود
و در امر معروف و نهی منکر مبالغه فرمودی و در حکومت او دوازده هزار دکاکین بنا یکدیگر وسیع شبها در بازار روشنی
بنهایت مستقل بود که گویا جشن کرده اند و شب پسر خواستی زمان حکومتش بیست و پنج سال بعد از و پسرش الظاهر لدین الله
پادشاه شد در زمان او قیصر روم با ششصد هزار مرد متوجه شام شد در حدود عرب از حرارت هوا و تشنگی بر آنجماعه غلبه آورد
عابیان بر ایشان شبخون زده بسیاری را بقتل آورده رومیان بهزیمت رفتند زمان حکومتش شانزده سال بعد از و پسرش المستنصر بالله
در عمر هفت سالگی بر تخت نشست قریب یک سال در بغداد خطبه بخود خواند در عهد او بمصر ستاره ظاهر شد مقارن آنحال هر روز قریب
صد هزار کس از فقدان نان جان میدادند از زلزله بسیاری خرابی رو نمود ناصر خسرو و حسن صباح در خدمت حاضر بوده
در عهد خود پسر دوم المستعلی بالله احمد را جانشین ساخت بعد از فوت او اسمعیلیه دو فرقه شدند المستعلی بالله
بر طبق وصیت جانشین گشت برادر خود نزار را بقتل رسانید بعد از هفت سال و دو ماه حکومت نمود در سنه اربعین
و اربعمائه بر دست هواداران نزار کشته شد الآمر باحکام الله بن مستعلی بالله در پنج سالگی بر تخت نشست
وزیران و [illegible] حسن صباح بمرتبه اعلی رسید در سنه خمس و عشر خمسمائه فدائیان ملک افضل که لایق امور سلطنت
بود کشتند و احوال او را که حسیاب بود متصرف گشتند بعد ۹ سال در سنه اربعه و عشر و خمسمائه فدائیان امر را
کشتند پس از و الحافظ الدین الله بن مستنصر بالله بر تخت نشست وزارت باحمد پسر ملک افضل داد او نیز بدست
فدائیان کشته شد بعد از آن حافظ پسر خود حسن را وزارت داد و او را نیز کشتند حکومتش بیست سال
بوده در پانصد و چهل و چهار در گذشته پسرش الظافر بالله بجای پدر نشست و بانسر وزیر میلی
بهم رسید وزیر او را در خانه طلبیده بجان کشت مدت خلافتش پنج سال و کسری بوده و بعد از و
پسرش الفائز بنصر الله بعد قتل پدر جانشین گشت در پانصد و پنجاه و پنج انتقال کرد و مدت سلطنتش شش سال
و چند ماه بود العاضد لدین الله [illegible] در ایام او لشکر فرنگ تسخیر مصر آمدند تا صلاح الدین [illegible] شام [illegible]

امداد نمود نور الدین اسد الدین شیرکوه را با هشتاد هزار سوار بدانجانب فرستاد فرنگان این خبر شنیده معاودت نمودند
شیرکوه در پانصد و شصت و چهار سرانجام امور ملک عاصد را از پیش خود گرفت و در شصت و پنج وزیر خلیفه شده بعد پس
از و صلاح الدین برادرزاده اش خلعت وزارت پوشید در خلال این احوال عاصد در پانصد و شصت و هفت فوت شد
صلاح الدین خطبه بنام المستضیء بالله عباسی کرد بعد از آن مملکت مصر گرفت پس از و هفت نفر از اولاد سلطنت کردند مدت
دولت ایشان دویست و شصت و شش سال بود اول آن طائفه که بسلطنت رسید ابو القاسم محمد بن عبید الله که او را مهدی گویند
منسوب باسمعیل بن جعفر صادق ع می کردند بزعم اسمعیلیه که نفر از مان عبارت از محمد بن عبد الله مذکور است در سنه بیست و عشر
و مائتین در ولایت افریقیه خروج کرد گماشتگان خلیفه را از آن ولایت خارج کرد و مملکت اندلس و قیروان و طرابلس و دیار
مغرب مسخر ساخت در سیصد و سی و دو در قلعه مهدیه در گذشت عمرش شصت و دو سال بود بعد از و پسرش القائم بامر الله
احمد بن محمد بجای پدر نشست در ایام او ابو یزید جمعی را با خود متفق ساخته محاربه نمود قائم بقلعه مهدیه منهزم رفت اسمعیلیه را
عقیده است که دجال کنایه از ابو یزید است و گویند که دجال بمهدی خروج کند اما پیش از آنکه ابو یزید مندفع شود قائم در سیصد و سی
و چهار در گذشت امرا وفاتش را نهان داشته با پسرش اسمعیل بیعت نمودند قائم دوازده سال بسلطنت نشست المنصور لقب اسمعیل
بن قائم بجای پدر نشست از قلعه بر آمده با ابو یزید مصاف داد و او را بدست آورده بقتل رسانید بعده در سیصد و چهل و یک هجری
منصور در گذشت هفت سال بسلطنت نشست سی و نه سال عمرش بود بعد او پسرش المعز لدین الله بجای پدر نشست و بسیاری
از ولایات تسخیر نمود در پانصد و شصت و نه در گذشت در حبیب السیر آمده که جد ملک صلاح الدین شادی نام داشته در زمان مسعود سلجوقی کوتوال
تکریت بوده پس از فوت شادی پسرش نجم الدین ایوب بجای وی نشست با اسد الدین برادر خود بموصل آمده نزد نور الدین پسر عماد الدین
هر دو در مناصب لایق سرفراز ساخت و بمصر بسپه سالاری فرستاد در آنجا وزیر عاصد گردید و بعد از و برادرزاده اش صلاح الدین
بجای او قیام یافت از جمله مصنوعات عاصد عصای زمرد و صد هزار کتاب بدست صلاح الدین افتاد در پانصد و شصت و نه
نور الدین در گذشت صلاح الدین بجای او استقلال یافت و بادشاهی عادل بوده و مملکت شام متصرف آورده بارها با فرنگیان
رزم ها کرده و امان داده در پانصد و هشتاد و نه فوت گشت پسرش را عثمان نام بود سه برادر داشت یکی ابی بکر دوم عمر سوم
علی بعد از و ملک عزیز ابو الفتح عثمان روزی چند ملک راند و در پانصد و نود و پنج در گذشت پس از و عمش ملک عادل ابی بکر
با سپاه بسیار بدمشق رفت و مستقل گشت ملک کامل پسر خود را در مصر گذاشت و دمشق را بملک معظم پسر دوم و جزیره را بملک اشرف
پسر سوم داد و مملکت احد سبط را به پسر چهارم ملک اوحد که ایوب نام داشت سپرد و در پانصد و نود و هشت در گذشت ملک کامل
بن ملک عادل بادشاه شد با علما و فضلا گذرانیدی دمشق را از ملک معظم ناصر الدین بر آورده بملک اشرف داد
حلم و علم بسیار داشت و عادل بود در ششصد و پنج در گذشت و همدرین سال ملک اشرف نیز در گذشت ملک عادل
در مصر بسلطنت رسید بعد یکسال امرای عصر اطاعتش نکرده برادرش ملک صالح را که ایوب نام داشت بپادشاهی برداشتند
از مصر فارغ شده بدمشق شتافت عم خود اسمعیل را که بملک صالح مشهور بود محاربه کرد ملک صالح بهزیمت بجانب کرک رفت
صاحب کرک قید نمود ایوب در ششصد و چهل و هفت وفات یافت بعد از و پسرش ملک معظم را

قائم مقام پدر ساختند در خلال این احوال غلامان صالح بر ولی نعمت زاده خروج نموده بقتل رسانیدند و عزالدین ترکمانی را
مقدمهٔ سپاه ساخته و ملک ناصر حاکم کرک از قضیه واقف گشته لشکر بدانجانب کشید امرای مصر استقلال کردند بعد از جنگ هزیمت
یافتند و ملک ناصر بقاهره آمده خطبه بنام خود خواند غلامان با برادرش ملک صالح که حکومت دمشق میکردند در انوقت مستقل
گشتند ناصر اینخبر شنیده بحدود ولایت شام شتافت در سال ششصد و پنجاه و دو امرا عزالدین ترکمانی را که از مملوک ملک صالح
ایوب بود بسلطنت برداشتند و از ان تاریخ پادشاهی تعلق بغلامان گرفت و غلامی چند که در مصر حکومت داشتند
معاصر چنگیزیه بودند با وشان محاربه ها کردند اول ایشان عزالدین ایبک بوده و ابتدای ملک ایشان ششصد و چهل و دو
مدت ملک ایشان دویست و یک سال بوده و سیزده نفر حکومت کرده اند تا در نهصد و بست سلطان سلیم بن سلطان
بایزید در حوالی حلب با قانصو غوری که آخر سلاطین جراکسه است صف قتال آراسته قانصو با اکثری از امرا کشته گشته مصر و شام
بتصرف سلطان سلیم در آمد و از انزمان تا حال در تصرف آل عثمان است از هفت اقلیم نوشته شد قسطاط در زمان سابق
دار الملک مصر بوده بر شمال نیل واقع است و درین شهر کوچه های و محله های عالی هست که مردم کثیر از هر قبایل در ان می باشند
و عماراتش جمله سه مرتبه و چهار مرتبه است و مزار امام شافعی در قسطاط است صاحب مسالک و ممالک آورده که قسطاط منقسم بدو قسمست
علمای آنرا صعید و سفلی را از نف خوانند و در غرائب الاسرار آمده که صعید در جنوبی قسطاط واقع است و در صحرای آن مغاره ایست
که مردگان در آنجا افتاده اند و اموات مراد کتابهای سطر کرده اند و ادویه ها در ان مالیده که پاره پاره و پوسیده نشوند گویند
نوبتی جامه را از ان مردگان باز کرده اند اصلا تغیری به بدنش راه نیافته بود اثر حنا در دست و پای آن
میت باقی بوده و در عجائب البلدان آمده که مومیائی مصر از ان مردگان حاصل می شود گویند آن بهترین مومیائی هاست
و نزد راقم آنچنان نیست و اثر حنا در پای میت نیز از قبیل محالاتست در نزدیکی قسطاط کوهی هست که آنرا مغطم خوانند از انکوه
زبرجد حاصل میشود قاهره معزیه الحال دار الملک مصر است در حبیب السیر آمده که در زمان المعز الدین الله اسمعیل جوهر نام
که در سلک غلامانش انتظام داشت در سال سه صد و پنجاه و هفت هجری مصر را بتصرف آورده میان قسطاط و عین الشمس
شهری بنا نهاد و آنرا القاهرة المعزیه موسوم گردانید و در سن سه صد و شصت و یک هجری المعز الدین الله از افریقیه بقاهره آمد
و آن بلده را دار الملک ساخت و چون نوبت بآل ایوب رسید در ان بلده بقاع خیر و عمارات عالی
بسیار ساخته شد و قاهره بر کنار نیل واقع است و عماراتش چهار طبقه دارد و منقش
و ملون مشتمل بر طاقهای بدیع و رواق های دلکش و رفیع و اقسام عمارات از رخام الوان است
دیگر از شهرهای معروف مصر عین الشمس است و در جنوب قسطاط واقع شده و دار الملک
فرعون و یوسف علیه السلام بوده و قصری که زلیخا جهت یوسف ع ساخته بود درین شهر است
و درخت بلسان و باغ فرعون درین شهر بوده و گویند که اکنون ناپید است
عطاران اینوقت بجای حب بلسان و عود بلسان حب و چوب لبشام را که آن نیز در غتی تبت استعمال میکنند و روغن بلسان نیز
ناپید است و از ثقه مسموع شده که در سلطنت جهانگیر مردم کوهی درپی روغنی برای فروخت می آرند و گویند که روغن بلسانست پیشتر بلده درخت

دران نواح پیدا است میدارد بالجمله از عجایب آن شهر مناره ایست از یک پارچه سنگ سرخ که نقطها دارد و طولش زیاده از
صد و ربع سهت و بر سر آن صورت انسانی است از مس بر بهین و پیار دو صورت دیگر است و پیوسته آب از ان تمثالها
ترشح کند و بهر جا که رود سبزه از آنجا برآید و گویند که دیوان در زمان سلیمان ساخته اند جیزه دار الملک ابنای طولون که از طرف
هارون رشید عباسی حکومت مصر داشته بود و خرمای آن شهر با نام است و ایضا فرما س شهر کیست کوچک اما نهایت خضرت
و آبادانی دارد و از فرماس تا تلیس دو فرسنگ است تلیس سر زمین مرتفع واقع شده و بر یکطرف آن تلی است بر کوه نام و بایست
و رفعت راذالست که بر بالای یکدیگر مردم را دفن کرده اند و این رسم گویا پیش از زمان موسی شایع بوده قیصوم شهریست
در غربی نیل از نواح صعید و زمینش مسطح است افیون مصری در آنجا حاصل میشود و خشخاشش آن سیاه است و بدستور
سورنجان مصری و شقاقل مصری و ثعلب مصری که خصیة الثعلب نامند از ان دیار با نام بوده و قند مصر نیز با نام بود اخمیم در بیابان
واقع شده و اطراف او ریگ و نخلستان بسیار است و انتفاعاتش نیک بحصول می پیوندد و ذو النون مصری از انجاست
فصل نبذی از احوال فرنگیان قلعه انطاکیه را محاصره کردند بعد از یک سال قهرا فتح کردند و در سال چهار صد و نود و دو هجری
قدس و در سال چهار صد و نود و سه هجری بیشتر سواحل شام و در چهار صد و نود و چهار هجری بر قیساریه استیلا یافتند ملک افضل
ابو القاسم شاهنشاه پسر جمالی وزیر مستعلی قصد فرنگیان کرد و از دفع ایشان عاجز آمده بمصر مراجعت نمود و در عهد خلافت
الامر باحکام الله مستعلی شاهنشاه قصد فرنگیان کرد و شمس الخلافت بابت عسقلان که از شاهنشاه توهم داشت با فرنگیان
عسقلان سور ساخت شاهنشاه روی بعسقلان آورد و شمس الخلافة باتفاق فرنگیان با او رزم کرد و بقتل رسید شاهنشاه
ظفر یافته بمصر بازگشت و کشته شد و در سال چهار صد و نود و هفت هجری فرنگیان عکا بگرفتند و در پانصد و دو هجری
طرابلس و در پانصد و بیست و دو هجری صور و در پانصد و بیست و سه هجری سروب را بگرفتند و در پانصد و بیست و چهار
هجری سر و نیل فرنگی که امیر فرنگیان بود با لشکری عظیم قصد مصر کرد و شهر فرمان بگشود و مساجد آنرا بسوخت و در راه
مریض شده درگذشت قبر او در میان مصر و شام واقع است و چون از آل ایوب ملک ناصر صلاح الدین یوسف
بن ایوب بسلطنت مصر رسید و فرنگیان از استقلال او خبر یافتند گفتند اولیتر قصد ما کند همان بهتر که پیش دستی
کنیم آنگاه بسال پانصد و شصت و پنج هجری روی ببلاد اسلام نهادند و با لشکر بسیار بر در قلعه دمیاط نزول کردند
صلاح الدین متوجه دمیاط شد و با فرنگیان رزمی صعب کرد و ظفر یافت و در پانصد و هشتاد و سه هجری روی بفرنگیان
که بر سواحل شام استیلا داشتند نهاد و بحسب طالع محاصره کرد و بگشود و فرنگیان جمع شده رو باو آورده صلاح الدین سه شبانروز
با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و اسیر بسیار بدست افتاد ملک فرنجی که پادشاه فرانسیس بود و برادر او برنس ارنث والی کراکه
و لونک که مشهور بطربلس است و دو تن دیگر از امرای فرنگ گرفتار شدند و صاحب طرابلس که طرابلس گویند از معرکه بگریخت
و بشهر خود رسیده درگذشت و صلاح الدین صاحب کراکه را بخواند و اسلام بر وعرض داشت بپذیرفت و کشته شد و کپتان جی تاهان
اسکاٹ از تاریخ فرنگ با راقم می گفت که برنس ارنث قافله حاج را اسیر کرد و بزندان داشت و صلاح الدین جهت
خلاصی ایشان باو نوشت برنس ارنث نپذیرفت صلاح الدین برنجید و سوگند خورد که اگر برارنث دست بیابم اورا

بقتل رسانم چون برنس ارنٹ والی کراکه و دیگران در رزم باسیری آمدند صلاح الدین برنس ارنٹ را بقتل
رسانید و دیگران را اعزاز کرد و این واقعه در قریهٔ اتفاق افتاد که حضرت شعیب عم در آنجا بود پس صلاح الدین بعکا شد و
بگرفت و طرابلس و قیصریه و صفوریه و ناصریه و صیدون و سروت و رمله و عسقلان بگرفت و استیلا یافت و در رجب آن
سال بقدس رسید اهالی شهر خواستند و شهر سپردند صلاح الدین در شب بست و هفتم رجب که بر قولے معراج است بشهر
در آمد و بمسجد رفته خطبه و سکهٔ اسلام خواند و کے بیرس که شاید قرص باشد که فرنگیان آن را متصرف شده بودند باز و بتصرف
مسلمانان در آمد و فرنگیان عوض هر اسیر از مردے بست دینار و هر زنے پنج دینار و هر کودکے یک دینار فدا دادند و اسیران
نجات یافتند صلاح الدین بصور شد و محاصره کرد چون زمستان در رسید اطراف صور را سوخته بعکا شتافت و در پانصد
و هشتاد و چهار هجری بقلعه کراکه شد و کارے بساخت و بدمشق شد و تجهیز لشکر بر و شنید که فرنگیان با جماعهٔ عظیم روے
بدیار اسلام آورده و چیتی تباکید نمود و روے بایشان نهاد و عماد الدین والی سنجار و مظفر الدین گوگبوری حاکم اربل با وی پیوستند
و عز الدین مسعود فرمانروائے موصل سپاه بسیار بمدد او فرستاد صلاح الدین چند شهر بگرفت و انطاکیه را محاصره کرد و
فرنگیان صلح کردند و اسیران مسلمانان را بگذاشتند صلاح الدین بحلب باز گشت پس بحماه شد برادرزادهٔ او ملک
تقی الدین تعمیم ضیافت کرد صلاح الدین از آنجا به بعلبک رفت و در رمضان بدمشق شتافت و بقصد صفد که از بلاد کفار
بود کرد و بامان بگرفت در آن سال قلعه کراکه بر دست امرائے صلاح الدین مفتوح گشت صلاح الدین بقلعه کرک
شد و بکشود و از آنجا به حکار رفت و بهاء الدین قراقوش را آنجا گذاشت و بدمشق آمد تا ربیع الاول سال پانصد و
هشتاد و پنج هجری آنجا بود فرنگیان جسرے انبوه جمع آورده و عکا را محاصره کردند صلاح الدین بجهت بسیار بعکا رسید
و فرنگیان در تضییق حصار کوشیدند و ایشان زیاده از چهار صد هزار مرد بودند و در عکا کار بر بهاء الدین قراقوش و سیف الدین علی
تنگ شد و صلاح الدین را از بیرون کارے پیش نرفت و برین قصه دو سال بگذشت کپتان جوناتان اسکاٹ از تواریخ
فرنگ با راقم حروف میگفت که چون فرنگیان دانستند که شورش مسلمانان بسیار است به اندیشیدند و تمام
بادشاهان فرنگ باتفاق یکدیگر برفع فتنهٔ صلاح الدین و غیره مسلمانان کمر بستند و مملکت فرنگ را
از آسیب صلاح الدین و غیره نگاهداشت و این قضایا تا دو سه سال کشید بالجمله در روز جمعه هفدهم جمادی الاول
سال پانصد و هشتاد و هجری عامهٔ خلایق از عکا بیرون آمدند و خواستند که مصالح کشتند بر آن موجب که آلات
و ادوات حرب در شهر گذارند و دویست هزار دینار و پانصد نفر اسیر فرنگیان دهند صلاح الدین منکر مصالح گشت
و در تدبیر کار بود که ناگاه فرنگیان بشهر در آمدند و بغارت پرداختند و قراقوش را اسیر ساختند و بسیار خرابی
در شهر کرده صلاح الدین شهر عکا در باخت و برمله آمد فرنگیان قصد عسقلان کرده صلاح الدین از ایشان
توهمے عظیم نمود و بیت المقدس شد و از نهایت هراس امر فرمود که شور آن را خراب کنند و در خرابی
آن مبالغهٔ تمام نمود و هزار محنت یک شب آنجا بسر برد راقم حروف گوید که این قضایا یعنی قضایا محمد علیخان
و صاحبان انگریز بوده و آن در ضمن بلیه‌ها گذشت بالجمله ملک عادل برادر صلاح الدین که در برابر فرنگیان بود

بصلاح الدین نوشت که با الکلنار ملک الملوک فرنگ ملاقات کردم بصلح راضی است بشرط آنکه بعضی بلاد از سواحل
شام بایشان گذارم صلاح الدین منت داشت و در شعبان سن پانصد و هشتاد و هشت هجری مصالحه باتمام رسید
صلاح الدین به آبادی بیت المقدس پرداخت ملک عادل بکرک و ملک طاهر بحلب و ملک افضل بدمشق رفتند پس
صلاح الدین شنید که الکلنار قصد دیار او کرده لاجرم بدمشق شد و به بیت المقدس باز گشت و بمصر رفت و
قلاع و ولایات خویش محکم ساخت و بدمشق مراجعت کرد و در پانصد و هشتاد و نه هجری در گذشت و در ششصد و شانزده
هجری فرنگیان دمیاط محاصره کردند ملک کامل را که والی مصر بود کاری پیش نرفت فرنگیان در ششصد و هجده هجری
دمیاط بگرفتند و قتل عام کردند و قصد مصر نمودند ملک کامل با فرنگیان صلح کرد و در ششصد و بیست و شش هجری
بیت المقدس بایشان داد و در سال ششصد و چهل و هفت هجری در عهد ملک صالح ایوب بن ملک کامل والی دمشق
روی به یارا و نهادند و دمیاط را قهراً و قسراً بگشودند و چون ملک اشرف صلاح الدین خلیل بن یوسف الدین قلاون
غلام زاده عماد الدین شامی بسلطنت رسید لشکر بطرابلس کشید قهراً و قسراً بگشود و بسیاری از فرنگیان در آن رزم کشته شدند
پس بعکا شتافت محاصره کرد روزی فرنگیان یکی از مسلمانان را که در حبس بود در کفه منجنیق نهاده بر تاب کردند آخر آن
بیچاره در هوا پاره پاره شد ملک اشرف در غضب شد و در تضییق حصار کوشید و بگشود و شصت هزار فرنگی اسیر کرد
و این واقعه در سال ششصد و نود هجری اتفاق افتاد چون در سال نهصد و ده هجری ملک اشرف قانصو غوری غلام ملک
طاهر چقماق که در مصر و شام پادشاه شد سامری والی ملیبار از توابع ممالک دکن جهة دفع فرنگیان از او استمداد خواست ملک
اشرف قانصو سیزده غراب بسواحل هند به امداد او فرستاد چنانچه در اقلیم دوم در ضمن احوال ملیبار گذشت ملک اشرف
قانصو غوری و سایر چراکسه را سلطان سلیم صاحب روم در نهصد و بیست و دو هجری بقتل رسانید و بلاد مصر و شام در تصرف
پادشاه روم رفت سور جده از آثار ملک اشرف قانصو غوری است پوشیده نماند که چون برخی از احوال بلاد شام بقلم آمد
اکنون باحوال امصار عراق عرب که نیز در اقلیم سوم است می پردازد **عراق عرب** ولایتیست در غایت وسعت
حدودش از کوهستان تا بادیه کوفه دیار بنی شیبان تا بحر فارس و بصره و خیبر و قادسیه پیوسته است و صالفین نیز داخل
عراق است و در عهد خلیفه ثانی عراق را پیموده اند بغیر از بیابانها و زمین نامزروع شش بار هزار هزار جریب بحمد الله مبسوط
آمد و مطبوع شهرها از عراق یکی **بغداد** است گویند که در زمان پیشین باغی بود که نوشیروان آنجا بعدالت نشستی و
بباغ داد مشهور بوده چون منصور دوانقی در سن یکصد و چهل و پنج هجری آنجا شهری بنا نهاد بکثرت استعمال الف از لفظ باغ
حذف شده به بغداد شهرت گرفت گویند که چون منصور دوانقی شهر بغداد را بنا نهاد خواست که عمارت مداین و طاق کسری
را بشکند و مصالح آن را به بغداد نقل کند وزیرش خالد برمکی گفت زشت باشد گویند که پادشاهی خواست که شهری
بنا نهد تا شهری خراب نکرد و شهری نتوانست ساخت منصور نپذیرفت چون دید که آنچه از آن حاصل میشد آیه خرج
نقل تا به بغداد وفا نمیکند آن را ترک نمود خالد گفت چون در آن باب شروع کرده ای باید که باتمام رسانی
وگرنه گویند پادشاهی عمارتی ساخت و ملک دیگر آن خراب نتوانست کرد منصور بدان نیز عمل نکرد و در تجویز اسباب آن آباد

که چون منجم در وقت تعمیر بغداد ملاحظه نمود، آفتاب در برج قوس بود، و این دلیل است بر آن که هیچ خلیفه در آن شهر
نمیرد و همچنان شد که او گفته بود، چنانچه از جملهٔ سی و هفت تن از خلفای بنی عباس یک تن در آن خاک پهلو
بر بستر هلاک ننهاد، و همچنین دیگر سلاطین که در بغداد بحکومت نشستند کسی آنجا نمرد مگر میرزا اسپند برادر جهانشاه
از اصفاد قراقوینلو که در هشتصد و چهل و هجری در بغداد درگذشت. در مجمع الحکایات آورده که در بغداد دختری را
بشوهر داده هنگام زفاف شوهر فوت کرد، آلت مردان از میان فرج او ظاهر شد، بعد از آن کتخدا شد و فرزندان
از او بوجود آمدند، همچنین محمد هادی شهرزاده والد راقم حروف پدر نظام الدین احمد المتخلص بفصاحی مطابق مشاهده
و دید خویش با راقم حکایت کرد که در عهد محمد فرخ سیر پادشاه گورکانیه در دهلی شخصی عمده را دیدم که آلت مردان و زنان
هر دو بکار داشت، چه او شوهری داشت و از آن او را فرزندان بود، یکی را در حضور من از پستان خود شیر میداد
متعجب گشتم و سؤال کردم، گفت قدرت حق سبحانه تعالی است که با این ریش و بروت شوهر دارم و این پسر از
شکم من متولد شده و همچنین دو پسر از زنان میدارم که بسن تمیز رسیده اند و دو زن در نکاح خویش میدارم
رجعنا الی المطلب، گویند که دور بغداد چهار ده فرسنگ بوده و عرض اهل آن چهل گز تعیین نموده بودند و حمام و مساجد
بسیار در آن شهر بوده و عمارات که بخلفا و توابع ایشان تعلق داشته دو فرسنگ بوده، اما الحال از آن بغداد اثری
نمانده، چنانچه سباع و وحوش و طیور در آن بقاع آشیانه نهاده. مؤلف لب التواریخ گوید که امیر شیخ حسن ایلکانی بر
آذربایجان استیلا یافت، شیخ حسن چوپانی بروی خروج کرد و میان ایشان محاربات بسیار واقع شده، آخر
میر حسن ایلکانی بعراق عرب رفته بغداد را نو بنا نهاد و در اندک زمانی چنان معمور گشت که
بسبب آبادانی آن کوفه خراب گردید، از آن زمان تا حال همان نسق آبادی دارد. اگرچه هوای
بغداد گرم است اما صحت تمام با اوست، و قحط و غلای از روی ندرت اتفاق افتد و مردم نیک از آن دیار
بسیار برخاسته اند. گویند هر که در آنجا بمیرد عذاب قبر بر او نشود. بالجمله آن شهر دار السلطنت خلفای عباس
بوده، چه منصور دوانقی آن عمارت کرده تختگاه مقرر نموده بود. سطری از احوال خلفای بنی عباس در تحت بغداد مرقوم قلم
میگردد. اول آن طایفه ابو العباس عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس عم محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم
است و او را سفاح گفتندی چرا که خون بسیاری از بنی امیه بریخت، و سفح در لغت خون ریختن باشد، و آخرین
خلفای بنی عباس مستعصم است و از سفاح تا مستعصم سی و هفت تن بوده که بخلافت رسیدند، و سفاح اول کسی
است که در اسلام نام وزارت نهاد، چه در عهد بنی امیه کس را وزیر نگفتندی. بالجمله چون ابو العباس بخلافت نشست
بمسجد جامع رفت و بر منبر ایستاده خطبه خواند، برخلاف خلفای بنی امیه که نشسته خطبه خواندندی. القصه قبل ازین نیز
متصل امرای خراسان و دیگران در چهاردهم ربیع الآخر در سن یک صد و سی و دو هجری با سفاح بیعت کردند
سفاح عم خود عبد الله بن علی را با لشکر آراسته برزم مروان حمار که آخرین خلفای بنی امیه و مهتر ایشان بود تعیین ساخت
او با مروان حمار رزم کرد و ظفر یافت و مروان را بالآخر در سن یک صد و سی و دو هجری در آخر سنه بقتل رسانید

پس چون سفاح از قتل و غارت مروانیان فراغت یافت برادر ابوجعفر را در یک صد و سی و چهار ولیعهد ساخت
و بعد از سفاح برادرش **ابو المنصور بالله** ابوجعفر عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس معروف
بمنصور و دوانقی بخلافت رسید او را بظلم و بخل نسبت کردندی و از آن او را دوانقی گفتندی که از هر کس دوانگے
بگرفت و در حفر خندق کوفه صرف کرد و دوانق سدس درهم است و قیراط نصف آن باشد و اسب چوکی به نوبت
بر در قصر مهیا داشتن او رسم نهاده چه وقتی جماعتی قصد قتل او کرده منصور پیاده از قصر بیرون آمد و چون اسپ حاضر
نبود بر اشترے سوار شد و پس از آن اسب تیار بر در همیشه داشتند و شهر بغداد از ابنیه اوست چنانچه گذشت منصور
در آخر عمر روزے بر بام قصر بود فراشی پیر را دید که حوالی و اطراف قصر را آب میزد او را بخواند و گفت چرا
سلاطین کوتاه عمر باشند و شما عمرے دراز یابید گفت از آن که ایشان روزی خود را یکبار مے خورند
و ما بتدریج بکار میبریم منصور بخندید و او را سه صد درم بخشید و بعد از هفته کودکی را دید که بآن کار اشتغال داشت
گفت تو کیستی گفت پسر آن پیرم و او درگذشت منصور گفت پدرت راست گفته بود و پیسے نگذاشت که منصور
در یک صد و پنجاه هجرے در حدود کوفه در گذشت و او را سر برهنه و روے کشاده دفن کردند زیرا که احرام
حج بسته بود و بعد از و پسرش **ابو المهدی بالله** بخلافت نشست و زندانیان را نجات داد او ملکے
کریم بود نقلست که مهدی در شکار از لشکر جدا ماند و شب بخانه اعرابی رسید اعرابی ما حضرے و کوزه شرابے
حاضر آورد مهدی چون کاسه را بخورد گفت من یکے از خاصه خلیفه ام و چون کاسه دوم در کشید گفت از امرای اویم
و چون کاسه سوم بخورد گفت من خلیفه ام اعرابی کوزه را از پیش بر داشت و گفت اگر کاسه دیگر خوری دعوی نبوت
کنی دیگر روز لشکر بر وی جمع آمدند اعرابی از آن گستاخی بترسید و بگریخت مهدی او را بخواند اعرابی حاضر آمد او را
دید بر تخت نشسته بود و دیگران زیر او ایستاده گفت السلام علیک یا الله گفت من خدا نیستم گفت رسول الله گفت
من پیغمبر نیستم گفت خدا نیستی و پیغمبر نیستی چرا بر تخت نشسته فرود آئی و در میان دیگران نشین مهدی بخندید و او را
صله داد القصه مهدی بحج شتافت بزرگان مکه گفتند هر که از خلفاے بنی امیه و بنی عباس بحج آمدے کعبه را جامه پوشیدے
اکنون از بسیارے اثواب دیوارها گران بار است مهدی بفرمود تا آن جامه ها را بفقرا و مساکین دادند
و دو بیست جامه زربفت در خانه بپوشیدند و بمشک و عنبر و گلاب دیوارها بشستند پس دو حج بگذارد و بمدینه
رفت و سه صد هزار درم و دو بیست هزار دینار بخشید و به بغداد شتافت و در یک صد و شصت و پنج هجرے
مهدی دختر برادر خود زبیده خاتون بنت جعفر بن منصور دوانقی را بعقد پسر خود هارون رشید کشید و او را بغزاے
روم فرستاد هارون بروم شتافت و اسیر بسیار گرفت تا باز گشت و در یک صد و شصت و هفت هجری
مهدی دیگر بار بحج رفت و زمین بسیار داخل مسجد حرام ساخت و بعد از و پسرش **الهادی بالله موسی**
بخلافت نشست و او بغاوت قلب و خشونت طبع و شرارت نفس و شجاعت و سخاوت اتصاف داشت
روزے در باغ بر خر سوار شده بود و سیر میکرد یکے از خوارج را حاضر ساختند خارجی چون برابر او رسید

شمشیر ابلکی بگرفت و زوی باو نهاد و معدودی چند که با هادی بودند بگریختند هادی از مرکب فرود آمد چون خصم نزدیک رسید
آواز برکشید که گردنش بزن خارجی بگمان آنکه از عقب کسی رسیده باز پس نگریست هادی خود را باو رسانید و شمشیر از دستش
بگرفت و او را بکشت و از آن پس بجمار سوار نشد و سلاح از خود دور نساخت هرثمه بن اعین میگوید روزی
هادی مرا نزدیک مجلس ای در خلوت بخواند و گفت می بینی که این سگ ملحد یعنی یحیی برمکی با من چه نوع
معاش میکند و میخواهد که هارون را بخلافت نشاند هم اکنون برو و سر رشید را نزد من آر پس بزندان شو و آل
ابی طالب را که آنجا اند بقتل رسان پس بکوفه رو و هر کس را از عباسیان یابی با تابعان بکش و آتش در کوفه زن
گفتم یا امیر المؤمنین این کاری عظیم است گفت از آنچه گفتم چاره نیست اکنون درین مقام باش و فلان وقت
برو و خود بسرای عورات رفت و در همان شب بمرد و در همان شب هارون رشید بخلافت مقرر گشت و جعفر بن
هادی که پدرش او را مخلد عهد ساخته بود مخلوع و مامون متولد شد در یک شب خلیفه بمرد و خلیفه جانشین گشت
و خلیفه مخلوع و خلیفه متولد شد بالجمله بعد از هادی برادرش الرشید بالله هارون بن مهدی در عمر بیست و
دو سالگی در سنه یکصد و هفتاد هجری بخلافت نشست و وزارت به یحیی برمکی داد و او اول خلیفه ایست که در میدان
گوی بازی کرد و اول خلیفه ایست که شطرنج باخت و اول کسی است در اسلام که تیر بر اسپ افگند و او را صحبت علما
و فضلا و شعرا شریفی تمام بود و بغایت متواضع بود یکی او را گفت با چنین تواضع مهابت خلافت نماند گفت منابی که تواضع اهل
شود مرا آسیا بدرود[?] جوانی را که دزدی کرده بود نفرمود تا دستش ببرند مادر جوان اضطراب کرد و گفت دستی را که خدای
به او داده قطع مکن گفت بفرمان خدا اسکینه زن گفت قوت از صناعت دست او دست هارون گفت که اگر دست او را نه برم از
گناه کاران باشم پیرزن گفت ای خلیفه ترا گناه بسیار است این را نیز از آنها انگار و دست ازین بیچاره باز دار هارون بخندید
و پسر را بخشید بالجمله در سن یکصد و هفتاد هجری محمد امین بن هارون رشید از زبیده خاتون بعد از هفت ماه و بیست روز
از تولد مامون بوجود آمد و در یکصد و هفتاد و پنج هجری هارون محمد امین را ولیعهد ساخت و در یکصد و هشتاد و دو هجری مامون را
ولیعهد ساخت و امین را در آن تقدیم نمود که مادرش زبیده بود و مادر مامون کنیزک بود ولیکن مامون بعلم و فضل اتصاف
داشت و امین را از آن بهره نبود هارون امر کرد تا سجلی بنویسند و گواهی اکابر و علما و وجوه بنی هاشم و بنی عباس
و سائر امرا بر آن ثبت کردند که از شرقی حلوان که عبارت است از کرمان و نهاوند و قم و کاشان و ما وراء النهر و ترکستان و
ری و قومس و طبرستان و جرجان و خراسان و کابل و زابل مامون را باشد و بغداد و واسط و بصره و کوفه و شام و موصل
جزیره و حجاز و مصر و افریقیه تا اقصی مغرب امین را و امین به بغداد نشیند و مامون قزوین تختگاه سازد و اگر یکی پیش از دیگری
وفات یابد آن مملکت نیز دیگری را باشد و پسر سوم که قاسم نام داشت بعضی از ولایات جزیره که بروم متصل بود بدو داد و او را
مؤتمن لقب نهاد و بحج شتافت و بمدینه رفت و سه مرتبه اهالی آن دیار را عطا داد و اهالی مدینه آن سال را عام الاعطیة الثلثه
خوانند گویند که هارون رشید امین و مامون را در خانه کعبه سوگند داد که با هم مخالفت نکنند و یکی را امر کرد که تا آن سجل را که
نوشته بودند از خانه کعبه بیاد برند در وقت آویختن آنکاغذ از دست وا رنده بیفتاد و خلق آن را بفال بد گرفتند بالجمله

چون هارون در سنه یکصد و هشتاد و هفت هجری که از زیارت مکه و مدینه بپرداخت نقفور نایب عطر زوجه قیصر را
که فرمان فرمای روم بود بگوشه نشاند و خود بسلطنت نشست و آنچه هر سال عطر بهارون میفرستاد باز گرفت هارون
بمدینه هرقل رسید و قتل و غارت کرد نقفور خراج بپذیرفت و عهد کرد که یاغی نورزد و چون هارون برگشت یاغی شد
و لشکر بدیار اسلام کشید و بسیاری از مسلمانان را اسیر کرد هارون در یکصد و هشتاد و نه هجری دیگر بار روی
بروم نهاد نقفور اسیران بگذاشت هارون بازگشت و در یکصد و نود هجری دیگر بار بآن دیار شتافت و با یکصد
و سی و هفت هزار سوار سوای آنانکه برغبت و خواهش بغزا آمده بودند بمدینه هرقل رسید و قهراً قسراً آن شهر بگشود
و سپاه بقدس فرستاد تا شانزده هزار اسیر از آنجا بیاوردند و اسقف در میان ایشان بود نقفور مالی وافر باز خراج
بخدمت فرستاد و عهد کرد که دیگر هرقل آباد نسازد و هر سال سه صد هزار دینار بخزانه رساند هارون قبول نمود
و بازگشت و دیگر بروم لشکر بکشید و در یکصد و نود و سه هجری بطوس درگذشت محمد امین بن هارون در بغداد
بحکومت نشست مامون بن هارون رشید در مرو بحکومت قرار گرفت گویند که محمد امین در ابتدا بغلامان رغبتی
عظیم داشت مادرش زبیده لباس مردان در زنان پوشانید تا رفته رفته با ایشان مایل گشت القصه امین بروزی
چند با مامون بصلح گذرانید و بالآخر مخالف گشت و بدست طاهر ذوالیمینین که امرای مامون بود در محرم سنه یکصد
نود و هشت هجری بود بقتل رسید ابو العباس عبد الله المامون استقلال یافت و او ملکی عادل و عالم و بلند همت
بوده و قرآن حفظ داشته و گفته اند که بیش از وی جز عثمان رض و علی رض کسی از خلفا حافظ قرآن نبوده گویند که یکی نزد مامون آمد
و گفت از عرب ام گفت عجب نباشد گفت خواهم که بحج روم گفت راه گشاده است گفت چیزی ندارم گفت حج از تو
ساقط شد اعرابی گفت من آمده ام که از تو چیزی بگیرم نه آنکه فتوی خواهم مامون بخندید و اورا عطای جزیل داد گویند
مامون در خرد سالی پیش پدر شوخی کردی روزی هارون اورا گفت یا ابن الزانیه مامون این آیه برخواند الزانی
لا ینکحها الا زان او مشرک یعنی زانی نکاح کرده نمی شود مگر با زانیه یا مشرکه روزی یکی را پیش هارون آوردند که دعوی
نبوت میکرد هارون بغیر موقع اورا تازیانه زدند مدعی زاری آغاز کرد مامون آن آیه برخواند واصبر کما صبر او
لوالعزم من الرسل یعنی صبر کن چنانچه کردند اولوالعزم از رسولان هارون از لطف طبع او تعجب نمود گویند که در عهد
خلافت مامون یکی دعوی نبوت بکرد اورا حاضر آوردند مامون اورا گفت تو کیستی گفت پیغمبرم و روح موسی در من
حلول کرده مامون گفت موسی عصای خود انداختی تا مار شدی تو نیز چنان کن گفت عصای موسی آنگاه مار
می شدی که فرعون انا ربکم الاعلی گفتی تو آن گوئی تا معجزه که خواهی بنمایم مامون گفت خواهم که همین لحظه خربزه
از زمین بیرون آری گفت سه روز تو مرا مهلت ده گفت هم اکنون خواهم گفت که ایزد تعالی با کمال قدرت
خود در سه ماه آنرا بیرون می آرد تو مرا مهلت سه روز نمیدهی مامون بخندید و اورا توبه داد و از ندمای ساخت
بالجمله در عهد خلافت او در هر گوشه علویان خروج کردند و مملکت پرآشوب گشت فضل بن سهل وزیر او بمامون
گفت تدبیر آنست که یکی از جمله سادات را ولیعهد کنی مامون بپسندید و در سنه [illegible] هجری امام علی موسی رضا را از مدینه

بخراسان طلبداشت پس صغیر و کبیر اولاد عباس را بمرو خواندالیشان سی و سه هزار کس جمع آمدند باتفاق امام رضا را
ولیعهد کرد و امر فرمود که رایات و لباس سیاه که شعار عباسیان بود و رایات و ثیاب سبز بدل کردند فتنه و فساد
بر طرف شد و آخر اجتناب را در انگور زهر داد و مامون قول بخلق قرآن ظاهر کرد یعنی قرآن مخلوق است گویند
که مامون روزی نزد زبیده خاتون رفت و او را دل تنگ یافت گفت ای مادر مگر بهر فرزند عزیز خویش محمد امین دل تنگ
هستی که او را کشتند گفت نه ولیکن از کرده خود پشیمانم گفت چه کرده گفت اگر گویم دل تنگ شوی مامون گفت بگوی زبیده گفت
روزے با پدرت شطرنج می باختم پدرت ببرد مرا گفت عریان شو و گرد قصر طواف کن و در آن باب الحاح نمود ناچار
چنان کردم پس دیگر بار با او شطرنج باختم و ببردم گفتم بمطبخ رو و با جاریه خرزاق نام که آنجاست جماع کن و خرزاق
کنیزکے قبیح منظر بود و پدرت هر چند زاری کرد سود نداشت و چندان الحاح کردم که ناچار با او گرد آمد و تو بوجود آمدی
و رسید بمن و پسران من آنچه رسید مامون گفت لعنت بر الحاح که اگر الحاح نکردی این حدیث آنگاه نگشتی بالجمله زبیده در آخر
جمادی الثانی در سنه دو صد و ده هجری درگذشت و او ملکه عادله و عاقله بود و هارون را بخیرات دلالت کردی و در راه ها
و بادیه ها برکها ساخت و از بغداد تا مکه معظمه دیوارے کشید تا نابینایان دست بران نهاده بحج رفتندے و بر هر منزل چاه کندے
بالجمله مامون متوجه بلاد روم گشت و چهارده قلعه از آن دیار بکشود و مراجعت نمود و در رقه درگذشت گویند وقتی مامون
بخواب دید که مردے سرخ روی با جامه زربفت بر کرسی نشسته بود و پیش رفت و سلام کرد نامش پرسید گفت منم
ارسطاطالیس گفت رخصت دهی که از تو سوالے کنم گفت بپرس گفت خوب چیست گفت آنچه نزد عقل
خوب بود گفت دیگر چیست گفت آنچه نزد شرع خوب بود گفت دیگر چیست گفت آنچه در عرف خوب بود گفت
دیگر چیست گفت دیگر هیچ خوب نباشد مامون بیدار شد و معتقد او گشت و بتعلم حکمت رغبت نمود و رسولی
نزد ملک روم فرستاد و کتب یونان بدست آورد و علما را فرمان داد تا آن را بالعربی ترجمه کردند و آن علم را رواج
دادند و بعد از مامون برادرش المعتصم بالله بن هارون بخلافت نشست و او عادل و شجاع و
بقوت بازو اشتهار داشته و امی بود و از اولاد هارون او را در شمار پسران نه آورده و عجیب تر آنکه بخلافت رسید
و در اولاد او بماند گویند صد و سی هزار اسپ در طویله او جو خوردندے چون شهر سامره بنا نهاد امر کرد تا توبره های
اسپان را پر از خاک کرده در موضعے ریختند تلی بلند پدید آمد معتصم بر آن کوشکے ساخت روزی معتصم ملحی را
در پیش خود گردن زدن فرمود مجرم گفت اے امیر بحق خدا و رسول مرا یک شربت آب ده معتصم فرمود
تا او را آب دادند مرد آب بخورد گفت ای امیرالمومنین باین شربت مهمان تو بودم اکنون اگر مهمان
کشتن واجب بود تقصیر نامرا بکشند معتصم گفت حق مهمان بزرگ بود و او را اطلاق فرمود و در
سال دو صد و بست و سه هجری قیصر روم ملطیه را غارت کرد و بسیارے از مسلمانان اسیر ساخت
معتصم با دو لیست هزار سوار که از آن جمله صد و سی هزار که همه اسپان ابلق داشتند متوجه روم شد
و با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و عموریه را محاصره کرد و بگرفت و متوجه قسطنطنیه شد

قیصر هرکه را از مسلمانان گرفته بود فدا داد و معتصم بدیار خویش باز گشت و در دویست و بیست و هفت هجری بسامره
در گذشت و او را خلیفه مثمن خوانند زیرا که هشتم خلیفه است از بنی عباس و هشتم اولاد عباس است و هو معتصم بن رشید
بن مهدی بن منصور دوانقی بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس و در مدت سلطنت هشت شهر فتح کرد و هشت تن از ملوک
زادگان عجم در خدمت او بسر میبردند و هشت پسر و دختر داشت و هشت هزار غلام و هشت هزار کنیزک و هشت سهر و هشت قصر بنا نهاد و هشت سال خلافت
کرد و چهل و هشت سال عمر یافت و هشت هزار دینار و هشت هزار درم میراث ماند و این از عجایب اتفاقات است و بعد از وی پسرش
الواثق بالله بخلافت نشست سخی بود و باخلاق ستوده موصوف بوده و با علما بسر بردے و در تعظیم علویان
کوشیدی وقتی زنی نزد او آمد و گفت من پیغمبرم واثق گفت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده لا نبی بعدی گفت
آری لیکن نفرموده لا نبیة بعدی واثق بخندید و او را توبه داد و خورسند ساخت گویند واثق در قول بخلق قرآن
مبالغه نمودی بعضے او را شیعه و گروهی مغربی گفتندی و در سنه و صد و هشت هجری واثق خواست که بر حقیقت
سد یاجوج و ماجوج اطلاع یابد پس سلام ترجمان را با پنجاه نفر بمشرق فرستاد و راقم حروف این واقعه را در ضمن اقلیم هفتم در احوال
سد یاجوج و ماجوج مرقوم ساخته گویند واثق بطعام خوردن شرهی عظیم داشت لاجرم در جوانی باستسقا مبتلا شده
طبیبے تنور گرم کرد و اخگرها را بیرون آورده واثق را آنجا نشانید تا زحمت زایل شد چون دیگر باره آن مرض عارض شد
واثق بفرمود تا تنور را بیشتر تافتند پس بدستور در آن نشست و از غایت حرارت طاقت نیاورد و بیرون نه آمد
و در گذشت و در سنه دو صد و سی و سه هجری بعد از و برادرش المتوکل علی الله بن معتصم بالله بخلافت نشست
و او زشت ترین خلفای بنی عباس بود و با اولاد علی ع عداوت ورزیدے و در سال اول از جلوس او در دمشق زلزله
افتاد و تا سه ساعت بماند خلق کثیر هلاک شدند و همچنین در خلافت او اکثر زلزله در شهرهای وی واقع شدے و مردم بسیار
تلف شدندی و در دو صد و سی و نه هجری مسلمانان بحوالی قسطنطنیه رفتند و هزار هزار قریه از مضافات آن ولایت غارت
کردند و درین سال متوکل امر کرد که اهل جزیه بر خر و اشتر سوار نشوند و درین سال آب دجله زرد شد و بعد سه روز سرخ گشت پس بحالت
اصلی باز آمد متوکل پیوسته بهزل میگذرانیدی و بسیار بودی که با ندمای خویش ظرافت های رکیک کردے و شیر بی قلاده بمجلس سر دادے
و گاه مارے در آستین یکے افگندی و چون او را بگزیدی به تریاق علاج کردے و موافق این قضایا آنچه راقم حروف
دیده آنست که عبد الله خان ابن علی محمد خان روهیله با بازی گران مار و کژدم میلے تمام داشت و از ایشان
افسون مار و کژدم مے آموخت و بسا بودے که در مجلس خویش ماران را سر دادے و بدست گرفتے
و بگردن آویختے و ندیمان او را از آن منع کردندے و او نشنیدے و ندیمی را که مار گزیدے او از افسون زهر او
را دفع کردے ناگاه روزے او را مار گزید و بمرد و هر چند با افسون و افسانه پرداختند هیچ حاصل نشد
بالجمله در سنه که متوکل را بکشتند و بعد از و پسرش المستنصر بالله بن متوکل بخلافت نشست و او صبور و عاقل و کثیر الخیر بود و دوستی
با اهل بیت رسول میداشت و شش سال خلافت کرد و در گذشت و گویند که باشارهٔ اتراک او را بزهر هلاک کردند و بعد از و
المستعین بالله بن معتصم باشارهٔ امرای ترک بخلافت نشست و او بعلم و فضل معروف بوده و در اخبار انساب مهارت

داشتند خلافتش رونق نیافت ترکان المعتز بالله بن متوکل را که محبوس بود بخلافت نشاندند و اول خلیفه است
که بزین مذهب سوار شد بالجمله ترکان از و مرسوم طلبیداشتند و شورشی عظیم نمودند و او را بگرفتند و در آفتاب گرم بر پا داشتند
تا خود را از خلافت خلع کرد و بعد از و المهتدی بن واثق بن معتصم خلافت یافت. و زاهد و عابد بوده و او در بنی عباس
چون عمر عبد العزیز در بنی امیه و او اوانی و ظروف زرین و سیمین را بگداخت و سکه زد و صورتها که بر بساطها بود محو کرد و سماع را
که ورد بحیر بوده بگشت و امر کرد که زیاده از صد درم خرج مطبخ نکنند و پیشتر ده هزار درم هر روزه در مطبخ خلیفه صرف شدے
و در دو صد و پنجاه و شش ترکان بگرفتند و بقتل رسانیدند گویند که در خوابگاه او صندوقی مقفل یافتند گمان بردند که گنج است
چون بگشادند غلی با جامه پشمین دیدند و از خادمش پرسیدند او گفت او آخرهای شب بیدار شدی و این جامه پوشیدی و
غل بر گردن نهادی و تا صبح نماز گذاردی و بعد از و المعتمد بالله بن متوکل بخلافت نشست و بسامره بسر میبرد و بار باب
موسیقی مجالست میکرد و بعهد او دولت عباسیان دیگر باره رونق گرفت و ترکان هرگاه خواستندی خلیفه را کشتندی و دیگرے
بجای او نصب کردندی مغلوب شدند و در دو صد و شصت و یک هجری معتمد پسر خود جعفر را ولیعهد ساخت و افریقیه و مصر
و شام و جزیره و موصل و ارمنیه و آذربایجان و حلوان او را داد و برادر خود ابو احمد موفق را بولایت عهد مقرر نمود و بغداد و
کوفه و سواد و طریق مکه و مدینه و اهواز و فارس و عراق عجم و خراسان و جرجان و طبرستان و کرمان با و تفویض نمود و یعقوب
لیث که در عهد او بر بعضی دیار استیلا یافته بود برادر معتمد موفق او را بهزیمت داد و بعد از معتمد برادرزاده اش المعتضد بالله
بن موفق الملقب بسفاح ثانی بخلافت نشست و امیرے ضابطه و شجاع و سفاک و بخل مفرط داشت و بگناه یکے
قلعے را بکشتی و در بنیاد عمارت حریص بوده علویان را محترم میداشت و سبب آن بود پیش از آنکه بخلافت رسد
بخواب دید که مردے بکنار دجله نشسته هرگاه دست دراز کردے آب تمام دجله بدستش آمدی و چون باز کردے
بجای خود رفتے معتضد را گفت مرا میشناسی گفت نه گفت منم علی بن ابی طالب چون خلافت بتو رسد باید که با
فرزندان من نکوئی کنی و بعد از و المکتفی بالله بن معتضد بخلافت نشست و بعد از و برادرش المقتدر بالله
بن معتضد در عمر چهارده سالگی بخلافت نشست و او بجود و کرم موصوف بوده و بعضے از مورخان حادثات
خلافت او را در هزار ورق نوشته اند و بعد از و برادرش القاهر بالله بخلافت نشست و در عهد او زنے
ظاهر شد زن گفت روح فاطمه زهرا ع در من حلول کرده و یکے از مردان خود را علی و دیگرے را جبرئیل میخواند
قاهر ایشان را بتازیانه نواخت تا توبه کردند بالجمله ترکان مخالفت قاهر آغاز نهادند و او را بگرفتند و میل کشیدند
و او زندگانی دراز یافت و مانند سایر کوران جامع مسجد بغداد گدائی میکرد فاعتبروا یا اولی الابصار
و بعد از خلع او برادرزاده اش الراضی بالله و بعد از و برادرش المتقی بالله و بعد از و ابن عمش
المستکفی بالله از پی یکدیگر بخلافت نشستند و در عهد مستکفی معز الدوله دیلمی از اضطراب و انقلاب مملکت
بغداد آگاه شد و روی بدانجانب نهاد و استیلا یافت مستکفی او را بنواخت و برادرانش را عماد الدوله و رکن الدوله و او را معز الدوله
لقب نهاد و بالآخر معز الدوله از و برنجید و او را بگرفت و در سنه سه صد و سی و پنج هجری او را میل کشید و بعد از و المطیع بالله

بفرمان معز الدوله بخلافت نشست و معز الدوله خواست که ابو الحسن محمد علوی را بخلافت بنشاند چه خلافت حق علویانست وزیرش گفت
آن را که خلافت دهی اطاعتش کنی یا مخالفت گفت اطاعت وزیر گفت اگر گوید دست از حکومت باز دار
چکنی معز الدوله گفت اگر نفس با من مسامحت کند بفرموده عمل کنم و اگر عصیان ورزم بدوزخ روم وزیر گفت
پس چرا نام خلافت بر شخصی باز بگذاری که باسمی قانع باشد معز الدوله بپذیرفت و از آن عزیمت در گذشت
القصه بعد از بیماری مطیع پسرش **الطائع بالله** بفرمان پدر بخلافت نشست و بعد دو ماه پدرش درگذشت
و در عهد او ترکان با عز الدوله یکیسے محاربات کردند و عضد الدوله به بغداد رفت و استیلا یافت و طائع
خلیفه بود تا آنکه بهاء الدوله بن عضد الدوله بسلطنت رسید و طائع را خلع کرد و آنچه داشت بستد و در سنه سیصد
و هشتاد و یک هجری **القادر بالله** در بن مقتدر بفرمان بهاء الدوله بخلافت نشست و برطبق خوابیکه علی را دیده بود
در تعظیم علویان میکوشید و از محاسنش یکی آن است که طائع مخلوع را انیس و جلیس خود ساخت و بعهد او
چندی در خراسان بدستور خطبه بنام او و طائع خواندی چون سلطان محمود غزنوی در خراسان استیلا یافت خطبه
بنام قادر کرد و قادر هشتاد و شش سال عمر یافت و یکسال و چند ماه خلافت کرد و بعد از و پسرش **القائم بامر الله** بخلافت
نشست و در عهد او دولت دیالمه منقرض گشت و بساسیری که مقدم اتراک بود خروج کرد و بر بغداد استیلا یافت
و خطبه بنام مستنصر بالله علوی عبیدی صاحب مصر خواند قائم به ابو الحارث پناه برد و نامه بطغرل بیگ سلجوقی
نوشت و او را بقلع و قمع بساسیری تحریص نمود و طغرل بیگ بیامد و بساسیری را مستاصل ساخت و دیگر بار قائم را به بغداد
خواند و بخلافت نشاند و بعد از و پسرش **المقتدی بامر الله** بخلافت نشست و او بزهد و ورع و انصاف داشت
بعهد خویش کبوتر خانه منهدم ساخت و امر کرد که ملاحان زنان و مردان را در یک کشتی ننشانند و در چهار صد و هشتاد و
هجری مقتدی دختر سلطان ملک شاه سلجوقی بخواست و او را از دختر سلطان پسرے بوجود آمد موسوم بابو الفضل جعفر
و در چهار صد و هشتاد و پنج هجری سلطان ملک شاه به بغداد آمد و بمقتدی پیغام داد که پسر خود مستظهر را که ولیعهد
کرده خلع کن و ولایت عهد به ابو الفضل جعفر ده و بغداد با و باز گذار و به بصره رو و اقامت گزین مقتدی طوعاً
و کرهاً قبول کرد و ده روز را مهلت خواست سلطان اجازت داد و مقتدے دران ایام روزه گرفتی و هنگام
افطار بر خاکستر نشستے و سلطان را دعای بد کردی و هنوز آن مدت بسر نه آمده بود که سلطان در گذشت
و مقتدے به بغداد ماند و بعد از و پسرش **المستظهر بالله** بخلافت نشست و او با خلاق حمیده و انصاف
داشت و بخط خوب نوشتی و شعر نیک گفتی بعهد او ستارگان سوای زحل در برج حوت جمع آمدند ابن عیسی منجم
گفت اگر زحل با ایشان بودے طوفان چون طوفان نوح اتفاق افتادے اکنون باید که در قطرے
از اقطار عالم سیلی عظیم آید پس چنان شد که گفته بود چه و بیست هزار کس از قافله حاج در همه سیل فرو
آمده بودند و سیل بیامد و همه را به برد و او در پانصد و دوازده در گذشت و بعد از و پسرش **المسترشد بالله**
بخلافت نشست و از سلاجقه جنگها کرد و در پانصد و بیست و نه هجری طایفه از سلاطین مسعود سلجوقی

مسعود را و مسعود سلجوقی

با او مصاف داد و ظفر یافت لشکریان مسترشد گریختند مسترشد بجای خود ایستاده بود در دستی مصحف و در دستی شمشیر داشت و جمعی از کنار با وزیرش علی بن طراد باو مانده بود و بمسعود از وقار او تعجب نمود و جمعی بفرستاد تا او را بگرفتند مسعود سلجوقی بهمدان رفت و بروایتی در غیبت فدائیان ملاحده مسترشد را بکشتند و بعد از وی پسرش الراشد بالله در بغداد بخلافت نشست و با لشکر سلطان مسعود سلجوقی رزم کرد و ظفر یافت داؤد بن محمد بن ملکشاه از آذربایجان و اتابک عماد الدین زنگی صاحب موصل برا شد پیوستند و راشد تمام مسعود را از خطبه برافگند و نام داؤد را ردیف نام خویش ساخت مسعود به بغداد آمده بمحاصره پرداخت اتابک بموصل گریخت و داؤد و راشد بمراغه شتافتند سلجوقی بر بغداد مستولی شد و راشد باصفهان شتافت و در آن دیار بر دست فدای ملاحده بقتل رسید و کان ذلک فی پانصد و سی و یک هجری و بعد از و المقتفی لامر الله بن مستظهر باشارهٔ مسعود سلجوقی بخلافت نشست مسعود باو پیغام داد که باحتیاج تو اتباع تو چند ست که موازی آن معین کنم گفت هر روز چهل استر اب کند بدار الخلافت می کشید و دیگر چیزها برین قیاس باید کرد مسعود سلجوقی گفت مردے عظیم القدر را بخلافت نشانیدم خدا شر او را دفع کند و گفته اند که از هنگام ظهور دیالمه تا آن زمان هیچ خلیفه باستقلال او حکومت نکرد و تا مسعود سلجوقی زنده بود خلافتش رواج نیافت و بعد از و مستقل گشت و سلجوقیان را در بغداد راه نداد و بعد از و پسرش المستنجد بالله بن مقتفی بخلافت نشست و بعد از و پسرش المستضیء بنور الله و پس از و پسرش الناصر لدین الله بخلافت نشست و در سنه ششصد و چهارده هجری سلطان محمد خوارزمشاه باسید علاء الملک ترمذی بیعت کرد و لشکر به بغداد کشید ناصر شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزمشاه فرستاد تا باز گرداند شیخ در حدود همدان بسلطان رسید و بعد از محنت بسیار اجازت ملاقات یافت و چون سلام کرد سلطان جواب نداد و بجلوس نیز اشاره نکرد شیخ خطبه برخواند و ناصر را بستود خوارزمشاه گفت ناصر چنان نیست که تو گفتی چون ببغداد رسم آن را خلافت و هم که چنین باشد پس شیخ باز گشت و خوارزمشاه بقصبهٔ حلوان رسید برف سخت بارید و اکثر دواب سپاه سلطان تلف شد خوارزمشاه ناچار از عزیمت بغداد درگذشت و ناصر باشارهٔ نصیر الدین طوسی جهت استقبال خوارزمشاه چنگیز خان را طلبیده است و ظاهر خوارزمشاه را و در معنی خاندان خود و تمامی مسلمان را بباد نیستی و فنا در داد و گویند که چون ناصر خلیفه خواست که نامه بچنگیز خان نویسد تا او را بر خوارزمشاه تحریص و ترغیب کند گفتند فرستاده را باید که ناچار راه در ملک خوارزمشاه برود و اگر نامه بدست کسی از خوارزمشاهیان افتد چگونه باشد پس از سر مردے موی تراشیدند و به استره انچه خواستند بران نقش کردند و دارویی بران مالیدند و چون موی بر آمد نزد چنگیز خان فرستاد و چون آنجا رسید سر او را تراشیدند آن نقوش نمایان گشت تا مدعا دریافتند بالجمله ناصر در ششصد و بیست و دو هجری درگذشت و بعد از وی پسرش الظاهر بالله و پس از وی پسرش المستنصر بالله بن طاهر بخلافت نشست و او بجود و انصاف داشت و در روزے با یکی از ندمای عرض خزانه می دید و بر سر حوضی رسید که پر از دنانیر بود مستنصر گفت با چندان مهلت یابم که این را به بخشم ندیم بخندید مستنصر سبب این بازپرسید گفت نوبتی با جد تو الناصر الدین الله بر سر این حوض رسیدم مقداری تهی بود گفت آیا چندان زندگانی یابم که انچه خالی مانده ست پر کنم بالجمله بعد مستنصر خرما عبونا

بفرمان اوکتای قاآن بن چنگیز خان قصد بغداد کرد و منهزم بازگشت و مستنصر در ششصد و چهل هجری درگذشت
و بعد از وی پسرش المستعصم بالله بخلافت نشست و او آخرین خلیفهٔ خلفای بنی عباس است و او به تجبر و تکبر
معروف بوده و از ملوک جهان کس او در مجلس او بار نبودی بر آستان ایوان او سنگی چون حجر الاسود انداخته بودند
و یک اطلس سیاه بر هیئت آستین از محجره فرو گذاشته هر که بدرگاه آمدی آستین را زیارت کردی و بر سنگ بوسه زدی
و صد و بیست و چهار هزار سوار در دیوان او علوفه داشتندی و خدام امرا غیر ازین بوده و در سنهٔ ششصد و پنجاه و شش هجری
هلاکو خان بن تولی خان بن چنگیز خان بفرمان برادرش منکوقاآن متوجه ایران شد و بسی نگذشت که لشکر به بغداد کشید
و بعد از رزم و محاصره بر بغداد استیلا یافت و مستعصم را با پسران و چندین هزار کس بکشت و دولت بنی عباس از بغداد سپری
گشت و بعد از مستعصم کسی از عباسیان در بغداد نام خلافت نبردند مگر چند نفر از ایشان در مصر نام خلافت یافتند و اول
ایشان مستنصر بالله بن ظاهر بالله مشهور به اسود الوجه بود چون مستعصم بر دست هلاکو خان بقتل رسید مستنصر بگریخت و بمصر رفت
و بندقدار صاحب مصر و شام در سنهٔ ششصد و پنجاه و نه هجری نام خلافت برو گذاشت و مستنصر بالله که سلطان محمد
تغلق شاه پادشاه هندوستان در بلاد خویش بنام او خطبه خواند و همچنین دوازده تن دیگر از عباسیان یکی بعد دیگری
خلافت یافتند و آخرین آن گروه دوازدهم نفر متوکل علی الله است که در سنهٔ نهصد و بیست و دو هجری باتفاق سلطان
قانصوی غوری صاحب مصر و شام با سلطان سلیم خوندکار روم رزم کرده اسیر گشت و نام خلافت از خاندان بنی عباس
برخاست بالجمله گویند که چون هلاکو خان در بغداد بقتل عام فرمان داد مغولان هزار هزار و هشتصد هزار مرد بقتل رسانیدند جمعی
باز مانده را پیش هلاکو خان بردند هلاکو خان گفت از اهل حرفه ناگزیر است و ایشان را نگذاشت و تجار را فرمود تا بهر تجارت
کنند و جمهور را گفت قومی مظلوم اند و بیچاره از ایشان قانع شد و قضات و مشایخ و صوفیان و حاجیان و واعظان و
معرفان و گدایان و قلندران و کشتی گیران و شاعران و قصه خوانان و بازی گران و مسخرگان و امثال ایشان را جدا کرده فرمود
که در آفرینش زیاده اند و نعمت خدای را بزیان می برند پس امر کرد تا همه را در شط غرق ساختند و خلیفه گفت که مهمانیم بمیزبانی قیام نما
خلیفه مالی حاضر ساخت هلاکو خان گفت هر آنچه ظاهر است از ماست از مخفیات چیزی ده خلیفه بصحن دار الخلافه اشاره کرد
آنرا بکندند و حوضی پر از طلا یافتند پس بامر هلاکو خان طعام از خلیفه بازگرفتند و چون بغایت گرسنه شد طبقی پر از زر و جواهر در
او بردند خلیفه گفت این را چگونه خورم گفت آنچه نتوان خورد چرا فدای جان خود و چندین هزار کس نباید کرد و ملک از بیگانگان
نگاه نباید داشت پس امر کرد تا او را بقتل رسانیدند و گفت نشاید که خون خلیفه بر زمین افتد آنگاه او را در نمد پیچیده چندان بمالیدند تا
که درگذشت پوشیده نماند که بعد خلفای راشدین بنی امیه خلافت باولاد عباس عم رسول صلی الله علیه و سلم رسید چنانچه گذشت و در عهد عباسیان
اکثر طبقه از سلاطین اهل اسلام چون طاهر ذو الیمینین و صفاریه چون یعقوب بن لیث و سامانیان بحکومت خراسان و غزنویه که سلطان محمود غازی
از آن گروه است و سلاجقه و خوارزمشاهیان و غوریان و دیلمیان و امثال ایشان بسیار و همچنین ملوک هند در متابعت و بعضی در مخالفت چون
حسن صباح و دیگران بسلطنت رسیده اند احوال هر یک بجاهای مناسب مرقوم است **فصل** نبذی از احوال
وزرای و عظمای خلفای عباسیه موسی عباسی شیخ عباسیان بوده گویند کنیزی جمیله داشت روزی با او گفت اگر از

ماه نیکوتر باشی طلاق نفس زن در حجاب شد و موسی از گفته پشیمان گشت دیگر روز نزد منصور دوانقی رفت و حال باز گفت منصور
فقها را جمع آورد و از ایشان سوال کرد همه گفتند آن مطلقه است مگر یکی از ایشان گفت نه چنین است زیرا که آدمی از ماه نیکوتر
است و قال الله تعالی و لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم موسی شاد شد بالی و از فقیه داد ابو الولید معن بن زائده
شیبانی از مشاهیر اجواد است در عهد بنی امیه حکومت آذربایجان داشت چون دولت بنی امیه بسر آمد بخدمت منصور
دوانقی رفت و اعزاز یافت صاحب ابن عباد گوید یکی معن را گفت مرا سوار کن و خلعتی در من بپوشان معن بفرمود تا اشتری
و اسپی و استری و خری و دختری و کنیزکی اورا دادند و آنگاه جامه و کرته و ردائی و کنیزکی و موزه و چادری و لنگی باو عطا
فرمود و گفت بخدا سوگند اگر جز این مرکب و لباس میدانستم آن نیز ترا می بخشیدم جعفر برمکی لقب جعفر است و برامکه از
اکابر وزرا و اسخیا بوده اند و اجداد او وزرای سلاطین عجم بوده اند و جعفر آنست که زر نقره را صافی ساخت و زر جعفری
باو منسوب است و در باب لقب برمک وجوهات بسیار گفته اند از انجمله آنست که چون سلیمان وزیر بگریست و از مجلس براند ندیمی
گفت که جعفر را باعزاز طلبید و از مجلس براندن سبب چه بود سلیمان گفت که او بدمرد است که با خود زهر میدارد ندیم گفت
که اگر فرمان شود تفحص کنم سلیمان رضا داد و ندیم پیش جعفر رفت و استفسار نمود جعفر گفت راست است و زیر نگین انگشتری من است
بهر احتیاط داشته ام که اگر کسی باهانت ما را تنگ کند آن را بزنم و از ذلت برهم ندیم حال با سلیمان گفت پس سلیمان جعفر را
بطلبید پس از آن او را برمک خواندند آنگاه سلیمان از حزم او تعجب نمود و او را وزارت داد وقت خلوت جعفر گفت که
خداوند چگونه دانست که با من زهر است گفت دو مهره بر بازو می بندم و خاصیتش آنست که چون بوی زهر بدو رسد بحرکت آیند
پس چون تو پیش می آمدی مهره ها در حرکت آمدند از آن دانستم که زهر داری بالجمله بعد چندی سلیمان و پس از و جعفر درگذشت
پسرش خالد برمکی در ضخامت رای چون او در آن عصر نبوده و او آنست که هنگام خراب کردن قصر کسری
بمتانت رای منصور دوانقی را از آن منع نمود و این حکایت در ضمن بغداد مرقوم است و پسر او ابو علی یحیی
بن خالد برمکی از مشاهیر اجواد است و او چهار پسر داشته که هر یک در کار خود نظیر نداشتند فضل در جود و سخا و جعفر در فصاحت
و بلاغت و کتابت و محمد در غنا و سرور دنیا و موسی در شجاعت و شهامت از سخنان یحیی است ثلثة تدل علی عقول
اربابها الهدیة والکتاب والرسول و قال اکتبوا احسن ما تسمعون و احفظوا احسن ما تکتبون و تحدثوا احسن ما تحفظون و گفت
هر کسی که غبار موکب من بر وی نشیند بر من واجب است که غبار احتیاج از وی بردارم روزی خواست که با معاذ بن مسلم مصافحه
کند معاذ دست باز کشید یحیی گفت چه واقعه شده معاذ گفت هیچ واقعه نشده لیکن ترسم که کف من خوی
کف تو گیرد و آنچه دارم از دستم برود اسحق ندیم گوید یکی از غلامان یحیی را در خدمت آواز دادم جواب نداد یحیی گفت
تدل علی حلم الصاحب سوء ادب غلمان منقول است که مهدی عباسی بعهد خویش یحیی را بنواخت و پسر خود
هارون رشید را که زن یحیی دایه او بود باو سپرد تا تربیت نماید یحیی هارون را تربیت کرد چون خلافت بهادی
رسید چندان سعی نمود که بعد از او هارون خلیفه شد و او را بنواخت و در یکصد و هفتاد هجری وزارت داد و یحیی
بر ملک و مال مستولی شد و او و پسرانش دست بجود و عطا بر گشادند و رسوم حاتم طائی و معن بن زایده را احیا کردند

اسحق ندیم گوید مرا پسرے آمد عبد الله بن مالک خزاعی ده هزار درم بهر من فرستاد و مرا بخواند نزد او رفتم شراب
میخورد و گفت ای اسحق سرودے بگوی چون هرگز با من گستاخی نکرده بود و دانستم که از بهر آن هزار درم است
بتکلیف سرودے آغاز کردم با ندیمان گفت اسحق سرود و نیک پیش برمکیان گوید و برمکیان هر چند که حالا
مسلمان اند اما از اولاد گبر اند گفتم چنین مگوے که انچه در کرم و بخشش ایشان را بود دیگران را نبود و اکنون پاے کرم
از ایشان باز گویم گفت بگوی گفتم مرا خانهٔ تنگ بود و خواستم که خانهٔ همسایه بخرم همسایه رضا نداد روزے صبح فرستادهٔ یحیی آمد و مرا بخواند
که میخواهم صبوحی کنم خواستم که روانه شوم همسایه بیامد و گفت که کارے ضرور دارم اگر خواهی همین لحظه خانه مرا بخر و الا
بدیگرے فروشم بکیاش بخریدن آن مشغول شدم پس بخدمت شدم گفت این بهتر رعایت صبوحی نتوانکه و حال باز
گفتم گفت ازین خبری از حال تو شرمنده شدم پس صد هزار درم و اسپے گران بها بمن داد و یکی را گفت که بخانهٔ اسحق
برو و بربام شو و هر خانه که گرد اوست بخر و معماران را جمع آر تا خانهٔ عالی بنا نهند و یکروز خواجه احمد وکیل یحیی بیامد
و سیزده خانهٔ دیگر را که اطراف خانهٔ من بود بخرید و بهای مضاعف داد و چندان اندک زمانے خانهٔ عالی ساختند و
فرش ها ران افگندند و از حشم و خدام انچه در سرای بزرگان باید آنجا فرستاد و صد هزار درم بهر خرج آنجا
نهاد و آنگاه مرا گفت ای اسحق وقت آن رسیده که مرا ضیافت کنی پس با پسران و ندیمان بخانه آمد و فضل و جعفر گفت
هدیه اسحق چه ساخته آید هر کدام از ایشان هزار دینار داد و یحیی با ایشان تمام روز آنجا بود و چون برخاست که بخانه رود بست هزار
دینار دیگر مرا داد اسحق گوید چون این سخن تمام کردم عبد الله بن مالک بر پای خاست و انصاف داد که با برامکه همسری
نتوانکرد وقتے یحیی با هارون رشید سواره میرفت غلامے از غلامان هارون عرض کرد که اسپم سقط شد هارون
گفت که پانصد درم باو دهید تا بهر خود اسپی بخرد یحیی باو اشارتے کرد هارون دریافت پس خلوت شد و گفت انچه اشارت بود
که کردی گفت تو خلیفهٔ زمانے نشاید که بر زبانت عددے کمتر از هزار رود هارون گفت چون خواهم که بهای
اسپے که پانصد درم است بغلام دهم چه باید گفت گفت باید گفت که بهر این غلام اسپے بخرند گویند چون یحیی
چندے وزارت هارون کرد از آن شغل استعفا خواست هارون گفت اگر خود آن کار نکنی پسران تو فضل و جعفر
هر دو شایسته اند هر کدام را خواهی وزارت ده یحیی فضل را اختیار نمود فضل بن یحیی برمکی رضیع هارون رشید
و اکرم برمکیان است و گفته اند که جود برمکیان ازو شهرت یافته و او را حاتم الاسلام خواندندے لیکن نسبت
با بیگانگان جود بغایت متکبر بود و گفتی البخل و الجهل مع التواضع ازین بالرجل من السخاء و العلم مع الکبر ازو منقول
است که گفت که من کبر و سخا از عماره بن حمزه آموخته ام گفتند چگونه گفت پدرم وقتے عامل سوا فارس بود
در مطالبه هر چه داشت بداد شش صد هزار درم برو باقی مانده در ادائے آن متحیر گشت و با من گفت با آنکه
در میان من و عماره وحشت خاست لیکن جز او کسے مرا اعانت نخواهد کرد پس من بخانهٔ عماره رفتم
او در صدر دیوان بر مسند نشسته بود سلام کردم جواب نداد قصه باز گفتم لحظهٔ خاموش ماند پس گفت
در نگرم تا چه شود من ملول از پیش بیرون آمدم و از غایت اندوه در مسجدے بخفتم چون بیدار شدم

بخانه شتافتم استری چند پر زر دیدم که بر در خانه ایستاده بودند حال پرسیدم گفتند زر بیست که
عمار بهر یحیی برمکی فرستاده اند پدر را از آن آگاه کردم تعجب کرد و آن بدیوانیان داد پس از اندک زمانی پدرم شغلی بزرگ
یافت و مالی وافر بدست آورد مرا گفت که آن وجه بعمار برسان نزد او رفتم و او را بر وجه اول نشسته دیدم سلام کردم
جواب نداد گفتم آن زر را آورده ام برنجید و گفت یا زکریا پدرت را بگوی که من صراف نیستم که هرگاه خواهی مال از من بستانی
و باز دهی پس گفت از پیش من دور شو ناچار با مال باز گشتم و از آنگاه بر جود و طبیعت من جای گیر گشت یکی نزد فضل آمد فضل
گفت چه حاجت داری گفت در همسایگی تو می باشم و نام من و تو یکی است و ولادت من و تو در یکشب اتفاق افتاده
فضل گفت چه عمر داری گفت سی و پنج سال گفت راست گفتی پس او را ده هزار درم و اسپی بداد و مقرر نمود
که هر سال ده هزار درم باو رسانند وقتی پیش از آنکه وزیر شود با جمعی از ندما بشکار رفت و از صیدگاه مراجعت نموده بمنزل
می آمد اعرابی بر ناقه سوار پیش آمد و چون فضل را با سپاه دید پیاده شد و گفت السلام علیک یا امیر المؤمنین فضل گفت من خلیفه نیستم گفت السلام
علیک یا ایها الوزیر گفت من وزیر نیستم گفت السلام علیک یا ایها الامیر گفت و علیک السلام پس بخیمه آمد و اعرابی را بخواند و گفت از کجا می آئی گفت
از قبایل قضاعه گفت آن از اینجا چند فرسخ است گفت هشتصد فرسخ گفت اینهمه راه بهر چه آمدی گفت از آنکه بخدمت برامکه رسم و از سخای ایشان بهره یابم فضل گفت برامکه بسیارند
تو از ایشان کرا اختیار کردی گفت من اطولهم باعا و اسمحهم کفا و اشهدهم کرما گفت آن کیست گفت فضل برمکی گفت فضل
مردی بزرگ است چون بار دهد جز علما و فقها و شعرا به مجلس او راه نیابند اگر از ایشانی خوش آمدی و الا خود را رنجه
داشتی اعرابی گفت من نزد او آمده ام و دو بیت در مدح او گفته ام فضل گفت برخوان اگر قابل آن باشد که در مجلس
فضل خوانده شود ترا نزد او برم و الا از مال خود ترا چیزی دهم اعرابی این دو بیت برخواند بیت الم تر ان الجود من لدن
آدم * تحدر حتی صار للملک الفضل * فلو ان طفلا مضه جوع طفلها * و نودی باسم الفضل لاستعصم الطفل * فضل گفت
نیک گفتی لیکن اگر فضل گوید این دو بیت را شاعری دیگر در حق من گفته چگوئی گفت دو بیت دیگر از اشعار خود برخوانم
دیگر بخواند فضل همان سخن گفت اعرابی برخواند و همچنین فضل میگفت و اعرابی شعر میخواند تا آنکه ملول شد فضل گفت اگر بعد از این
گوید که این را دیگری گفته چگوئی گفت چهار بیت دیگر گفته ام که هیچکس نگفته گفت برخوان اعرابی
گفت آن چهار بیت این است که چهار دست و پای ناقه خود را در فلان مادر فضل کنم و خایب و خاسر
بقضاعه باز گردم فضل منفعل شد و سر بزیر افکند پس سر بر آورد و گفت من فضلم بگوی که چه میخواهی
اعرابی گفت ده هزار درم فضل امر نمود تا او را بیست هزار درم دادند ندما بر اعرابی حسد بردند و گفتند
معلوم نیست که این اعرابی شعر تواند گفت و گمان آنست که آنچه خوانده شعر دیگران است فضل کمان
برگرفت و تیر در آن پیوست و گفت بیک بیت مناسب این را از خود دفع کن اعرابی بدیهه این بیت برخواند
بیت فقوسک قوس الجود و الوتر الندی * وسهمک سهم الیسر فارم به عسری *
فضل بپسندید و بیست هزار درم دیگر باو بخشید و از این قبیل حکایات جود او بسیار است بالجمله
چون فضل ده سال وزارت کرد هارون خواست که برادرش جعفر بن یحیی وزیر باشد پس نامه به یحیی

مستوفی مرا از دست بدر راست بدست جیب این سخن یحیی دریافت بفضل نوشت که قد امیر المؤمنین بتحویل
خاتم من بپسرم گرای شما التفات نکرد فضل آگاه شد و وزارت به برادرش جعفر باز گذاشت و در یکصد و هفتاد و هشت هجری
بفرمان هارون به ایالت خراسان و سیستان و جرجان رسید و برادرش موسی بن یحیی بامارت سند رسید و بالآخر
فضل از امارت خراسان معزول شد جعفر بن یحیی برمکی عالمی و فاضلی بوده و در فصاحت و بلاغت
نظیر نداشت و از حکایات او آنست که یهودی گفت که هارون درین سال بمیرد هارون بشنید و مغموم گشت و یهودی را
حاضر کرد و تفحص نمود یهودی گفت که درین شکی نیست آنچه از مرگ خلیفه گفته‌ام همچنان شود جعفر گفت سخن او را
معتبر نتوان داشت و هر چند ازین قبیل سخنان گفت هارون شادمان نشد جعفر گفت ای یهودی بگوی که
از تو چند باقی مانده گفت چندین سال جعفر گفت یا امیر المؤمنین او را بقتل رسان و ظاهر شود که کذاب است
و ازین اندوه رهائی یابی هارون بخندید و یهودی را بقتل رسانید روزی جعفر با فضل بن ربیع در امور دنیوی
مناظره کرد و با او سخنان درشت گفت فضل بن ربیع برنجید و روی به هارون آورد و گفت یا امیر المؤمنین
گواه باش که جعفر با من چه میگوید جعفر گفت ای الله فلیک هر گاه امیر المؤمنین میان من و تو شاهد باشد
حکم که خواهد بود هارون بخندید فضل بن ربیع را گفت چرا با کسی مناظره کنی که از جواب او عاجز مانی اسحق ندیم
گوید روزی جعفر در خانهٔ خود خلوت کرد و لباس حریر در پوشید و حاجب را گفت کسی را بدرون مگذار
مگر عبد الملک را و این عبد الملک ندیم او بود حاجب گمان برد که عبد الملک بن صالح هاشمی را میگوید
پس جعفر بشراب مشغول شد ناگاه عبد الملک بن صالح درآمد و او مردی باشرع بود و خلیفه مکرر او را تکلیف شراب
کرده و او از آن ابا نموده چون جعفر عبد الملک را بدید رنگش متغیر گردید عبد الملک دریافت طیلسان
بغلام داد و جعفر را گفت مرا در کار خود شریک گردان پس جامهٔ حریر در پوشید و شراب نوشید
جعفر از آن حیران بماند و گفت حاجت خود باز گوی که بشر مسارم عبد الملک گفت خلیفه را با من سوء
مزاج است خواهم که آنرا دفع کنی جعفر گفت امیر المؤمنین از تو خوشنود گشت گفت چهار هزار درم وام
دارم جعفر گفت آن از جانب من حاضر است لیکن از خزانهٔ خلیفه اولی باشد گفت پسرم ابراهیم
بصفات حمیده آراسته است خواهم که خلیفه دختر خود او را دهد جعفر گفت امیر المؤمنین دختر
خود عالیه را باو داد و امارت مصر باو تفویض فرمود اسحق گوید از آن سخنان تعجب نمودم و
بر مستی حمل کردم و شب بخانه شدم و صبح بدار الخلافه شتافتم قاضی ابو یوسف و محمد بن حسن شیبانی
را آنجا دیدم ناگاه ابراهیم بن عبد الملک بن صالح بیامد و بدرون رفت و با خلعت و لوا و منشور حکومت
مصر بیرون آمد و عالیه دختر خلیفه را باو عقد بستند و چهار هزار درم باو بخانه اش بردند تعجب کردم و بخانهٔ جعفر
رفتم چون از دار الخلافه باز آمد حال پرسیدم گفت صبح مرا خلیفه شدم و آنچه دوش گذشته بود بگفتم
و آنچه تعهد نموده بودم رضا داد و بالآخر با اینهمه اقتدار و اعتبار هارون جعفر را بکشت و موسی و محمد

و محمد برادران جعفر را بقتل رسانید و پدرش یحیی و فضل بن یحیی در حبس عمر گذشتند و سبب قتل ایشان در تواریخ مذکور
هست و اینجا ندان را بر انداخت چندانکه زمان بقوت شبینه عاجز شدند محمد بن عطیان گوید روز عید بخانه شدم
زنی در لباس سوگواران دیدم از یار خود پرسیدم که این کیست گفت مادر جعفر برمکی ست از حالش پرسیدم گفت
در حیات پسر من گذشت که چهار صد مقنعه گران بها داشتم و درین عهد دو پوست گوسفند دارم یکی بستر و یکی لحاف
منت بر حال او رحم کردم و پانصد درم باو دادم گویند که چون یحیی و پسرش فضل به زندان افتادند یحیی قدرت آن نداشت
که بهر وضو آب گرم تواند کرد فضل ابریق پر آب بر اشکم خود نهادی تا بقدری گرم شدی و یحیی بآن وضو کردی بالجمله چون
هارون رشید برامکه را استیصال ساخت امر کرد که هیچکس نام برامکه نبرد جوانی بخرابه های برامکه که خراب شده بود میرفت
و زاری میکرد هارون این را شنید و آن جوان را بدست آورد و گفت از من نترسیدی که خلاف امر من کردی گفت یا
امیر المؤمنین برامکه را بر ذمه من حقوق بسیار است اگر فرمائی یکی از آن عرض کنم گفت بگوی گفت من مردی بودم فقیر و تنقیه ام
از خاندان بزرگ مالی وافر داشتم از دستم برفت به آوازه برامکه قصد بغداد کردم چون برسیدم زنان و فرزندان را در
مسجدی فرود آوردم و ایشان را گرسنه و تشنه بگذاشتم و بمسجدی دیگر رسیدم جمعی نشسته دیدم برخاستند و روان شدند
من از پی ایشان برفتم بدر سرائی رسیدند و درون رفتند من نیز برفتم یحیی بن خالد برمکی را دیدم بر تخت عاج نشسته من
با همراهان بنشستم خادمان بار انبیم و زر یکصد و یک تن بودیم یکصد و یک مجمره عود آوردند و ما را معطر ساختند پس جوانی خوبصورت
در گوشه بنشست یحیی قاضی را گفت دختر من عایشه را بدین پسر که ابن عم اوست خطبه کن قاضی عقد بست نثارها
کردند پس صد و یک خادم بیامدند هر یک با طبقی از نقره و در یکهزار دینار پیش هر یک طبقی نهادند همراهان من یکان یکان برمیخواستند
و طبقها بر گرفته بیرون میرفتند من تنها ماندم خادمی گفت طبق برگیر و بیرون رو چنان کردم
و هنگام رفتن هر لحظه باز پس می نگریستم که مبادا کسی از پی بیاید و آن زر از من بستاند یحیی مرا بآن حالت بدید او را
باز خواند پس گفت بنشین بنشستم گفت بیگانه و غریب می نمائی حال باز گفتم پس پسر خود موسی را بخواند
و گفت این مرد را و دودمان بزرگ الکرت بخانه ببر و نکوئی کن موسی مرا بخانه خود برد و خلعتی فاخر
در من پوشید و آن شب و روز با او بعیش بسر بردم دیگر روز برادرش محمد بخانه خود برد و با من سلوک کرد
و همچنین هر روز یکی از برامکه ضیافت ما میکرد تا ده روز گذشت و در آن ایام نمیدانستم که بر سر فرزندان
من چه آمد و هر چند میخواستم که بیرون روم رخصت نمی یافتم بعد از ده روز خادمی بیامد و گفت
برخیز و نزد عیال خویش برو با خود گفتم اگر فایده توقف ده روزه همان طبق و زر بود کاشکی
همان روز رفته بودمی پس برخاستم و روان شدم خادم پیش پیش میرفت تا بسرای خویش
رفتیم به فرشها و پرده ها آراسته چون بدرون رفتم فرزندان خود را دیدم که جامه های
اطلس و دیبا پوشیده بودند و در صحن سرا میخرامیدند متحیر ماندم ناگاه صد هزار درم و چند تخته
و قباله آن خانه نزد من آوردند و آنچه آنجا بود نوشته تسلیم من کردند خدمت برامکه گزیدم و از عطاهای ایشان متمتع

و عقار خریدیم چون ایشان در گذشتند عمر بن مسعده خراج گران بران زیاد کرد لاجرم هرگاه دل تنگ می شدیم باین
ویرانه می آییم و ساعتی بگریه و زاری مشغول می شویم و روزگار را به بیوفائی نکوهش میکنیم هارون چون این حکایت
بشنید رقت کرد و عمر بن مسعده را بخواند و گفت هر خراجی که دران مدت ازو گرفته بود باز دهد و خراج بدستور عهد برامکه
گرفته باشد جوان برپای خاست بگریست هارون گفت با تو احسان کردم موجب گریستن چیست جوان گفت هذا ایضاً
من برکات البرامکه چنین است که امیر المؤمنین متغیر باید لیکن اگر من ایشان را یاد نکردمی مهربانی تو شامل حال من نشدی
هارون بپسندید و او را صله داد و گفت همین شیوه باش که وفا مبارک است و حسن العهد من الایمان —
ابو العباس فضل بن سهل ذو الریاستین سرخسی از اکابر وزرای بنی عباس است اول دین گبری داشت
و خدمت یحیی برمکی گزید و بر دست او مسلمان شد و او اول کسی است که عنوان رسایل نوشت و پیش ازین چنین
نوشتندی که من فلان الی فلان کوفه نیز از توابع بغداد است و چون بگذری از حدود بغداد به کوفه
شهری سعادت آباد بود در ازمنه سابق از بناهای هوشنگ پیشداد بود و بعد ازانکه شکرش بزهر و شهدش
بسموم مبدل گشت در سال هفدهم سعد وقاص بفرمان خلیفه ثانی عمر ابن الخطاب بنا نموده چون از تخته و از نی بوریا
منازل ترتیب نموده بودند بکوفه شهرت یافت چه عرب آن نوع جایها را کوفه گویند امیر المؤمنین علی علیه السلام
بعد از فوت فاطمه زهرا در کوفه اقامت می نمود و خط کوفی اختراع آن حضرت است و پیش ازان خط معقلی شایع بوده
و قول اهل کوفه اعتماد را نشاید چنانچه گفته اند الکوفی لایوفی نجف اشرف در دو فرسنگی کوفه بطرف بنا
واقع شده و مزار علی علیه السلام آنجاست و در سنه سه صد و شصت و شش هجری بر زبر قبر آنجناب عضد الدوله
دیلمی عمارتی عالی ساخت و پس ازو غازان خان عمارات بران افزود — سر من رای مشهور بسامره از ابنیه
معتصم عباسی است و سببش آنکه چون معتصم در تربیت غلامان ترک کوشیده ازایشان اهانت بسیار باهل بغداد
رسید روزی جمعی سر راه بروی گرفتند و گفتند که از شهر ما بیرون رو و الا با تو حرب کنیم معتصم پرسید که بکدام قوت
گفتند درون شب با حربهٔ آه و دعاهای ریش معتصم از شنیدن این سخن متاثر شده در موضع قاطول شهری ساخت
و سر من رای نام نهاد یعنی هرکه آنرا ببیند مسرور گردد و بتدریج بسامره مشهور گشت و در زمان معتصم هفت فرسنگ
طول و یک فرسنگ عرض آن شهر بوده و مسجد آن شهر در غایت وسعت و رفعت تعمیر یافته و حوضی از یک پارچه سنگ در میان
مسجد ترتیب داده بودند که قعرش بیست و سه گز و ارتفاعش هفت گز و ضخامتش نیم گز بوده و در جنب آن مسجد مناره
بطول صد و هشتاد گز برآورده و دران شهر اکثر خلفای عباسی مسکن میداشتند و اکنون گویند که بقدر دهی مانده
و گویند که غیبت امام مهدی آخر الزمان در سردابهٔ سر من رای شده عدا این از شهرهای معروف عراق عرب است
اول طهمورث دیو بند بنیاد آنرا بنا نهاده گرد آباد خواند اما جمشید بن طهمورث به اتمام رسانید و ازانکه معظم ترین مداین
سبعه بوده و شش دیگر قاوسیه و رومیه و جره و بابل و حلوان و نهروان و هر هفت شهر امروز خراب است و مداین دار الملک
اکاسره بوده عمارتیکه نوشیروان آنجا ساخته بوده منصور دوانقی عباسی در شروع ساختن بغداد خواست

که اثر اخراب کند و مصالح بغداد را اسباب نه و وزیر سلیمان بن خالد مشورت آن نداد و این حکایت در ضمن بغداد
در احوال خلفای عباس گذشت رومیه بقول مؤلف تاریخ صبح صادق در عراق شهری بوده از ابنیه نوشیروان مانند
انطاکیه که شهریست در روم و احوال بنای رومیه در اقلیم ششم بعد قسطنطنیه بتقریبی مرقوم گردد و آن مبرهن خواهد شد
بابل از مداین سبعه مذکوره است و در میان عراق واقع شده و بعضی گفته عراق در میان جهان واقع شده و اول قینان
نبیره شیث ع آن را آباد کرد و پس از آن طهمورث تجدید عمارت نمود و بعد از ضحاک دار الملک ساخت و قلعه در وی بنا نهاد و موسوم
بکنگ دژ که اکنون اثر آن باقی است و نمرود در الشهر سالها بسر برد و ذکر مرد و بتقریبی مجملا در عراق گذشت و پس از وی رفته رفته خراب
گشت و کثرت دیگر ذو القرنین اصغر که اسکندر رومی است آن را عمارت کرد و الحال باز خراب است و از توابع حله است و در حین معموری
دوازده فرسنگ عرض آبادانی آن شهر بوده و دوازده هزار قصر رفیع داشته و در آنجا چاهی است که بنام دانیال خوانند و بقولی
هاروت و ماروت در آن چاه محبوس اند و آورده اند که حجاج در زمان ایالت خود مجاهد نامی را فرستاد تا حقیقت آن مقاله را معلوم گرداند
از مجاهد نوشت که با شخصی که دلیل بود بدان چاه در آمدیم ایشان را دیدیم که هر یک بر مثال کوهی سرنگون آویخته و بندهای آهن بر پای
ایشان نهاده گفتیم الله اکبر چون این بشنیدند اضطرابی عظیم در ایشان پیدا شد چنانچه نزدیک بود که بندها را پاره پاره سازند و دیگر قصه
ایشان در اخبار و تواریخ مبرهن است مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که چون منوچهر نبیره ایرج بن فریدون بر سلم و تور بن فریدون ظفر یافت
و بایران بازگشت کلدانیان به بلاد روم خروج کردند و اول آن طایفه کوش بن ارم بن سام بن نوح ع است که چند و شام بسر حد روم
خروج کرد و در آن دیار استقلال یافت و بابل تختگاه کرد و او بت پرست بود و بعد از وی پسرش کنعان بن کوش و پس از او
پسرش نمرود بن کنعان پادشاه شد و بر بسیاری از ربع مسکون مستولی گشت و دعوی الوهیت کرد و ایزد سبحانه ابراهیم ع را
باو فرستاد و نمرود ایمان نیاورد و زمخشری گوید که بعهد نمرود در بابل هفت طلسم ساخته بودند اول غدیری که صورت جمیع بلاد و اقالیم و نهر و دو بر کنار
آن نوشته بود هر گاه اهالی شهری نافرمانی آغاز نهادندی جوی از آن غدیر بآنجانب بر آمدی و در آن سال باران و بار سیل آمدی مخالفان
غرق ساختی دوم حوضی بود که هر سال نمرود بر کنار آن جشن کردی و اکابر و اعاظم شهر جمع آمدندی و هر کدام قدحی پر از گلاب و یا شراب و یا عسل
و یا سرکه و یا شیر و امثال آن در آن حوض ریختی ساقی جامی از آن حوض بهر کس دادی سهم هر کس آن بودی که در آن ریخته بود و سیوم طبلی بود
که احوال غایب از آن معلوم می شدی چه دست بر آن زدی اگر آواز بر آمدی غایب زنده بودی و گرنه وفاتش بود چهارم
آئینه بود که از حال غایب خبر دادی چه در آن نظر کردندی غایب بهر وجه که بودی در آن نمودی راقم حروف از عجایب هندوستان که معاینه
است می نویسد چه بعضی از زنان قدری روغن تلخ در یا کنجد در تابه آهنین بطرف اندرونی آن یا زر چیزی دیگر که از آتش دود سیاه شده باشد
و بسیط میگردانند و در خانه تاریک بجمعیت حواس تنها نشسته در آن یک دو ساعت دراز نظر میکنند صورت غایب را بطوری که هست
نیک مشاهده میکنند و از آن حیرت کرده خبر میدهند اکثر آن در شب باشد و بعضی در هر دو ناخن انگشتان ابهام چراغ دست سیاهی مخلوط کرده
میمالند و چراغی بر افروزند و در خانه تاریک نشسته سر انگشتان را در مقابل چراغ کرده و بر ناخن ها که هر دو متصل کرده نشسته اند می بینند و این را
ایشان جگسی گویند مؤلف هفت اقلیم گوید که از طبل مذکور احوال بیمار معلوم میشد چه اگر آواز میداد بیمار صحت می یافت و الا فلا و آئینه
احوال غایب چنانچه گذشت و پنجم بطی از مس ساخته بودند که هر گاه غریبی بدان شهر آمدی آواز دادی و بقول مؤلف هفت اقلیم هر گاه

جاسوسی در آن شهر آمدی آواز از آن بظهور آمدی و آمدن غریب و مسافر هیچ نهفته نماندی و قاضی شهر بر کنار آتش
نشستی و مدعی و مدعا علیه را گفتی که پای در آتش نهند هر که بر باطل بودی غوطه خوردی و هر که بر حق بودی با آتش فرو رفتی
هفتم درختی بود از مس که بر هزار کس سایه افگندی و اگر یک بر هزار زیاده بودی همه در آفتاب بودندی و استحکام سلطنت
نمرود به آنها بوده و چهارصد سال ملک راند و ابراهیم علیه السلام را مطیع نشد و آنجناب را در آتش افگند و او علیه السلام
سالم از آن آتش برآمد چنانچه در قرآن مبرهن است القصه بالآخر پشه بدماغ نمرود رفت و بعد از چهل روز ولقوس هفت
سال پادشاهی کرد و بعد از و انوشش و پس از وی و یک تن از پی یکدیگر سلطنت کردند و بعد از ایشان سنجاریه
پادشاه شد و لشکر به بیت المقدس کشید و بسیاری از بنی اسرائیل را بکشت و بعد از و منوسا والی شد آنگاه بخت نصر
به ایالت بابل رسید بخت نصر بقول مورخان عبارت از رهام بن گودرز بن کشواد بن کاوه آهنگر است و دیگر روایات
نیز میدارد و بالجمله که لهراسب و گشتاسب در عهد سلطنت خویش او را سپه سالار ساخته ببابل فرستادند او
آن مملکت را بگرفت و بیت المقدس را بعد از محاربه بگشود و قتل عام کرد و خرابی بسیار در آن دیار کرد و زمرهٔ بر آن هستند که
بخت نصر از ملوک کلدانیه بوده و بعد از و پسرش فومود وج و نه تن دیگر از پی یکدیگر بحکومت رسیدند که آخرین ایشان
اقطحش است که بفرمان سکندر رومی چندان با ایران سلطنت کرد و در عهد او اشکانیان غالب آمدند و در ایران بسلطنت
رسیدند و آنگاه قیاصره بر آن مملکت مستولی گشتند و ذکر قیاصره در تحت اقلیم ششم در قسطنطنیه بیاید بصره شهری معمور است
در حبیب السیر منقولست که عمر فاروق رض عتبه را که یکی از اصحاب رسول صلی الله علیه وسلم بود بجانب ایله فرستاد تا در آن ناحیه بلده
بنا کند که میان پادشاه عجم و ملک هند طریق استمداد از یکدیگر مسدود گردد و عتبه در سال هفدهم هجری شهر بنا نهاد و موسوم به بصره
گردانید و گویند شط العرب بر کنار بصره واقع شده و در شبانروزی دو مرتبه جزر و مد یابد اطراف و جوانب بصره را از باغ و بستان
مخفی کند از آن سبب اطراف همیشه سرسبز باشد و صاحب تاریخ گزیده آورده که چون معاویه دمشق را دار الملک ساخت بصره را
به زیاد بن عتبه داد و گفت که در آنجا شرایط سیاست بتقدیم رساند چه از سبب وفور مفسدان نا ایمن بود چون زیاد به بصره رسید
فرمود تا منادی کردند که هیچ کس در شب از خانه بیرون نیاید هر که را بینید بکشید در شب اول یکهزار و هشتصد کس و در شب دوم
چهارصد کس و در شب سوم سی کس بقتل آوردند بعد از آن کس را زهره نبود که شب پای از خانه بیرون نهد تا سی اعرابی را
بگرفتند گفت من بیخبر بدین شهر آمده ام و منادی را نشنیده ام زیاد گفت که راست میگویی اما گذاشتن موجب خلل سیاست
است او را نیز بکشت بعد از آن فرمود که شبی پاس و کالبین نه بندند و هرچه برود من او را جواب گویم همچنان کردند و خوش گذرا
بشهر در آمده در دکانها خرابی میکردند فرمود که حق کشیدند از آن وقت رسم حق کشیدن پیدا شد ابله بالضم همزه و با موحده و لام مشدد
بنامی زنده شهریست بر چهار فرسخ بصره و یکی از سلاطین عجم نهری از شط العرب جدا کرده که اطراف ابله بسبب آن آب تمام دار و باغ و بستان
و مزارع آن همیشه سرسبز و خرم میباشد مخفی نماند که از بغداد تا ابله عراق عرب و دجله مرقوم گشت اکنون از شهرهای عراق عجم تحریر میرود عراق عجم
پوشیده نماند که عراق عجم مشترک است میان اقلیم سوم و چهارم و اکثر بلادش در اقلیم چهارم است حدودش بولایت آذربایجان و کردستان و خوزستان و فارس و جبلات
پیوسته است و طولش از سفیدرود تا نزد جلد و شصت فرسنگ و عرضش از جبلانات تا خوزستان صد فرسنگ است

ایران مملکتی است در رفاهیت وسعت و در زمین وسط اقلیم سبعه فتاده شرقیش ولایات سند و کابل و ماوراء النهر و خوارزم است تا حد و سقسین
و بلغار و مغربیش ولایات روم و تکفور و جنوبیش شام و شمالیش ولایات اش و اروس و تکش و چرکزوه و طاس و دشت خزر که آنرا دشت قبچاق خوانند
و آلان که فرنگستان گویند و فارق میان این ولایات و ایران بین قلعه اسکندر و بحر خزر است که بحر گیلان و مازندران نامند و جنوبیش بیابانها است که بر آنکه واقع شده بعضی ایران را
بکیومرث منسوب داشته اند و گفته اند که او را ایران نام بوده و برخی هوشنگ بن سیامک بن کیومرث که او نیز ایران نام داشته نسبت
میدهند اما اصح آنست که ایرج بن فریدون منسوب است و مردم عراق ذهنهای صحیح و اعضای سلیم دارند و صاحب
عقول صحیح و رای صایب اند و در تحصیل اسباب حشمت و بزرگی جد و جهد تمام بکار می برند و بوفور فطنت و کیاست
از دیگران برترا اند مخفی نماند که چون ابتدای شهرهای ایران ازین اقلیم است بنابران احوال سلاطین عجم را در ضمن ایران
مرقوم میسازد پوشیده نماند که مؤلف صبح صادق و دیگر مورخان ملوک عجم را چهار طایفه مقرر کرده اند شدادیان و کیان
و اشکانیان و ساسانیان در طایفه شدادیان اول کیومرث است نبیل هوشنگ و طهمورث و جمشید و ضحاک تازی
سفاک نزد ایشان داخل شدادیان است و راقم حروف از تاریخی احوال کیومرث تا جمشید و بیوراسپ که سوای ضحاک است
و پیش از طوفان نوح علیه السلام بوده اند بتقریبی در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیب بیان کرده و احوال ضحاک تازی و فریدون غیره
از گروه شدادیان و دیگر طایفه کیان و اشکانیان و ساسانیان را اینجا مرقوم میسازد و بدانکه سلاطین عجم از عهد ضحاک
تازی و فریدون تا یزدجرد شهریار که آخرین ملوک عجم است در شهرهای عراق عرب و عراق عجم مانند اصفهان و غیره تختگاه
داشتند و در تاریخی دیده که بعد طوفان پس از گذشتن هزار سال ضحاک تازی که بیوراسپ لقب اوست نه نام او
و از نسل حام بن نوح علیه السلام بوده بسلطنت نشست و بر بسیاری ربع مسکون مستولی شد و هزار سال یک روز کم سلطنت نمود و مخالف
روایات در باب جمشید و بیوراسپ و ضحاک و قتل نمودن فریدون ضحاک را و احوال دیگر سلاطین در اقلیم اول مرقوم است بالجمله
چون ضحاک بسلطنت نشست پس از فوت حال خود شداد بن عاد بر مملکت شام و دیار عرب استیلا یافت و بابل تختگاه ساخت
و کرشسپ سپه سالار خود را که از اجداد رستم بن زال بوده بمهاراج ملک هندوستان فرستاد و آن در ضمن ملوک هندوستان گذشت
روزی ابلیس پیش ضحاک آمد و گفت بحسن سعی و تدبیر من بسلطنت رسیدی اکنون مرا بر خود متوکل ساز تا ترا طعامهای
لذیذ خورانم ضحاک پذیرفت ابلیس هر روز طعامهای جدید و تازه بهر او ساختی ترکیب اقسام اغذیه از ابلیس پیدا آمد تا آنکه
روزی خاگینه و کوکو و شش رنگه بساخت ضحاک بخورد و شاد گشت و در صله آن ابلیس بحسب استدعای او بوسیدن
کتفهای خود در امر فرمود ابلیس کتفهای او را ببوسید و ناپدید شد و دو مار سیاه از کتفهای ضحاک پدید آمدند که مغز سر
آدمیان غذای ایشان گشت و خلقی کثیر بدان سبب در سلطنت او بادیه پیمای عدم گشتند و دیگر جور و ظلم ازین افزون تر چه
باشد تا زبان زدن و بردار کشیدن و مثله نمودن از اختراعات اوست و بقول مؤلف تاریخ روضة الصفا ابراهیم خلیل الله
در زمان او مبعوث گشت و بعضی راوی تاریخ است که نمرود بن کنعان بن کوش بن ارم بن سام بن نوح علیه السلام جباری بوده و در بابل از
گماشتگان ضحاک پس اصح نزد راقم حروف آنست که چون ضحاک را فریدون بکشت نمرود در شام مستقل شده بابل را تختگاه
ساخته باشد و در عهد فریدون اظهار عشق کرده باشد و پیدا از کشته شدن ایرج بن فریدون که در ممالک ایران اتفاق افتاد نمرود

سر از اطاعت پیچیده و در شام بنیابت مستقل گشت تا آنکه دعوی الوهیت کرد و ابراهیم علیه السلام در ان وقت
بوجود آمده بر او مبعوث گشت پس درین صورت میتواند شد که ولادت ابراهیم ع در عهد نمرود هنگامیکه گماشتهٔ ضحاک بود و
شده باشد و بعثت بعد از کشته شدن ضحاک و استقلال یافتن نمرود در بابل واقع شده باشد والغیب عند الله اما
این بقیاس اقرب می نماید لیکن این سخن مخالف قول صاحب تاریخ صبح صادق و آن تاریخ است چه وقتی که منوچهر
نبیرهٔ ایرج تور و سلم را کشته بایران بازگشت کوس بن ارم بعد از و کنعان بسلطنت شام رسیدند و پس از ان نمرود بریاست
رسید و بابل تختگاه ساخت چنانچه در بابل گذشت و ابراهیم ع در عهد نمرود متولد شد و در تاریخی دیده که آنجناب بعد از
هزار و دویست سال پس از طوفان نوح متولد شده و آن عهد سلطنت ضحاک تازی بود والغیب عند الله و تفصیل احوال
خروج کردن کاوهٔ آهنگر بر ضحاک و چرم پاره که آهنگران جهت محافظت شرار آتش بر کمر بندند و با چرم دم حدادی را
بر طریق علم بر چوبی بستن و آن اول علم بوده که در جهان بسته شده و بدست آوردن کاوهٔ آهنگر فریدون را که پسر آبتین بود
و بسلطنت برگرفتن او و را کشتن فریدون ضحاک را در تواریخ مبرهن است بالجمله بعد از قتل ضحاک فریدون
بسلطنت نشست و او اول کسی است که بر فیل سوار شد و فیل را حرب فرمود و اول ملوک است که بنجوم نگریست و طبیبان را
گرامی داشت و از کیفیت مزاج بحث کرد و او عادل و باذل بوده کاوهٔ آهنگر عظیم و معتبر بست و بفرمان فریدون بمغرب
رفت و مسخر ساخت و تا بحر اوقیانوس صافی کرد و عراق عجم که اصفهان و غیره است اقطاع یافت و گرشسب بن
اثرط را که از اجداد رستم بود به تسخیر بلاد مشرق فرستاد و او مظفر شده سجد و کوچ که از ولایات بنگاله است
رسیده بر نهرے عظیم که آنجا بود سپلے بست و آن بود تا در عهد محمد بختیار خلجی خراب گشت بالجمله گرشسب از انجا مظفر
بسیستان بازگشت بالجمله فریدون آن علم چرم را بر خود مبارک دانسته بزر و جواهر مرصع ساخت پس از و هر که
از ملوک عجم بحکومت نشستی چیزے از زر و جواهر بر آن افزودندے و درفش کاویانی عبارت
از انست فردوسی طوسی در تعریف آن در شاهنامه گفته فرد هوا سرخ و زرد و کبود و بنفش +
ز تابیدن کاویانی درفش ٭ و آن درفش کاویانی در فتح قادسیه بدست مسلمانان افتاد عمر رضی الله عنه
خلیفهٔ ثانی زر و جواهر آن را کنده و شکسته بر مسلمانان قسمت نمود و آن چرم و چوب را بسوختند مشهور است
که در هر لشکری که آن درفش بودے ظفر شدی چه میگویند که بران چرم پاره از شرارهای آتش دود و که بران نشسته بود
شکل صد در صد نقش بسته بود و چون سپاه عجم بآن درفش قصد رزم مسلمانان کردند علی ع نقش صد یک
در صد یک نوشته بخلیفهٔ ثانی داد تا نزد سعد بن ابی وقاص که سپهبد فوج اسلام بوده فرستاد و آن را بر رایت
اسلام بستند و ظفر یافتند نقل است که فریدون وزیرے پسندیده داشت نزد تعرض مردم داد وے
و ادای آن بر مرگ فریدون اقرار گرفتے فریدون بشنید و برنجید و عتاب فرمود وزیر گفت فرد
چو مرگت بود وعدهٔ سیم من ٭ بقایش خواهند از بیم من ٭ نخواهی که مردم بصدق و نیاز ٭ سرت سبز
خواهند عمرت دراز ٭ فریدون چه پسندید و قدرش بیفزود القصه فریدون را از دختر ضحاک دو پسر سلم و تور

وازین دو پسر یک پسر ایرج نام بوجود آمده بود و چون بسن تمیز رسیدند فریدون ربع مسکون را سه بخش کرد
و نواحی روم و دیار مغرب و مملکت فرنگ بسلم و بلاد چین و ماچین و دیار شرق و تمام ترکستان بتور داد و بلاد ایران
که عبارت از کنار آب فرات و وسط معمور عالم و زمین عراق است تا شط جیحون و دجله و بصره و واسط و بغداد به ایرج
نامزد فرموده او را ولیعهد ساخت سلطنت فریدون پانصد سال بود سلم و تور بدیارهای خویش رفتند و باستقلال نشستند
تور با سپاه موفور از راه دشت قبچاق بروم رفت و بسلم پیوست هر دو برادران بر ایرج حسد بردند و بر تقسیم پدر
نارضامند شده نامه بفریدون نوشتند ایرج پیش برادران رفتن خواست فریدون منع کرد ایرج نشنید و نزد
برادرانش شد سلم و تور او را بقتل رسانیدند و سرش را بریده پیش پدرش فریدون فرستادند فریدون ماتم داشت
و بتفحص حال شبستان ایرج کرد کنیزکی از ایرج بار داشت فریدون او را محافظت نمود او دختری زائید
هنگام بلوغ او را به یکی از احفاد بسلک ازدواج کشید و بقولی فریدون باو گرد آمد که در شرع ایشان جائز بود
و از وی پسری آمد و برخی گویند که همان کنیزک که از ایرج بار داشت پسری زائید فریدون آنرا منوچهر
نام نهاد و به پرورد و چون بسن تمیز رسید بکین ایرج با سلم و تور محاربه کرد و هر دو را کشت و سرهای ایشان بریده
پیش فریدون فرستاد — منوچهر بن ایشنک در ایران بسلطنت نشست و فردوسی گوید بیت ندائی
برآمد زهفت آسمان ٭ منوچهر شاه است شاه جهان ٭ فریدون بعبادت پرداخت و احوال سلم در روم و ذکر
تور در ترکستان رقم زدهٔ کلک بیان خواهد گشت بروایت مؤلف روضة الصفا شعیب و موسی ع در وسط سلطنت
منوچهر مبعوث گشتند و منوچهر را ملوک شام و یمن تا مغرب سوای سلاطین مصر که فراعنه بودند از عهد ابراهیم خلیل الله و
یوسف تا عهد موسی ع مطیع بودند و بدستور سلاطین مصر از عهد فریدون هیچ یک بادشاهان را فرمان بردار نبودند
در وقت بعثت و دعوت موسی ع منوچهر به محاربه افراسیاب نبیرهٔ تور تا سالهای دراز مشغول بودند و آخر الامر فیمابین
مصالحه واقع شد برآنکه این طرف رود جیحون منوچهر را و آن طرف جیحون که عبارت از ماوراء النهر است افراسیاب
بن پشنگ را باشد و جیحون در میان مملکت هر دو حدی فاصل باشد و در آخر سلطنت منوچهر یوشع ع به پیغمبری رسید
گویند چون منوچهر از حرب افراسیاب عاجز شد و بحصار طبرستان پناه برد افراسیاب تا ده سال بمحاصرهٔ
آن پرداخت همه چیز آنچه می بایست در شهر طبرستان تا ایام محاصره موجود بود که حاجت از بیرون آوردن نبود مگر
پلپل که از هندوستان می آوردند و کمی نهاد و آن شهر مشرف بدریاست هوای رطب دارد و پلپل را در دیگها و
یخنی ها کردندی تا از رطوبت محفوظ ماندندی منوچهر چارهٔ آن از حکما پرسید گفتند که درین شهر تره ایست که آنرا
زنجبیل خوانند و در تاثیر مانند پلپل بعد منوچهر شاد گشت و باستعمال آن امر فرمود و منوچهر اول کسی است که حفر خندق کرد و اول کسی
است که صبح و شام نقاره زدن فرموده راقم حروف گوید که نصاری بجای آن نقارهٔ صبح و شام یکضرب توپ سر میدهند بالجمله
منوچهر صد و بیست سال سلطنت کرد این چند کلمه از وصیت نامه و دستور العمل اوست که مشهور بخطبهٔ منوچهر است نخست ثنائی
خدای عظیم خدا پرستان سپاسداری کرد و بخلایق گفت که ای مردمان آگاه باشید که پادشاهان را بر لشکریان و سپاه و رعیت

حق بود و رعیت و سپاه را نیز بر پادشاه حق بود اما حق ملک بر سپاه آنست که جمله پادشاه را مطیع باشند و با دشمن
او جنگ کنند و بهر نوع که باشد دشمن و مخالف پادشاه را دفع کنند و پادشاهی بر وی نگاه دارند و حق سپاه و
رعیت بر ملک آنست که ایشان را هر چه در بایست و وظیفه مقرر کند بر وقت معهود برساند بی تاخیر و رعیت عزه بالعین را
باید که ملک آبادان دارند و زراعت و عمارت کنند و درخت نشانند و در خراج دادن و خزانه سرکار پادشاهی رسانیدن
تاخیر نکنند و حق رعیت بر ملک آنست که بر ایشان داد و عدل کند و خراج واجبی از ایشان بستاند و زنهار در گرفتن خراج
سختی و درشتی نکند و ستمگاران را بر رعیت نگمارد و اگر رعیت را بر کار آبادانی و زراعت حاجت آید پادشاه ایشان را
از خزانه خویش مدد کند و اگر سالی از آسمان باران نه آید خراج نباید خواستن و بدانکه ملک را ایدون باید که سه خصلت در وی بود
یکی راست گوی بود که دروغ آبروی ببرد و دیگر سخاوت و سیوم خشم نگیرد زیرا که خلق زیر دست و اندر دست وی است
و هر چه سلطان بخواهد بر ایشان تواند کردن پس نباید که خشم او بخویشتن راه دهد چرا که هر چه خواهد بی خشم تواند کردن و باید که
هر چیز که ملک را بود از نعمت خواسته و فراخی همه آنرا بر رعیت دهد تا رعیت آبادان و آسوده باشند و آن چیز که ملک را باشد
و رعیت را بکار نیاید چون اسپان و آلات حرب و جواهر که جز ملوک را بکار نیاید و باید که عفو ملک بر عقوبت ملک زیاده بود
چرا که اگر جای عقوبت باید کردن و بغلط عفو کند تواند که آنرا باز عقوبت کند و اگر جای عفو باید کردن و بغلط عقوبت
کند آن از دست رفت و تدارک آن نتواند کردن خصوص در قتل نفسی و اگر کسی از رعیت پیش ملک تظلم کند از کارداری
که بروی ستم کرده باشد ملک را باید که آن ظالم و متظلم را حاضر آرد و اگر ظلم آن کاردار ثابت شود البته او را ادب کند و اگر
چیزی بقهر ستده باشد بفرماید که باز دهد و آن کاردار را باز دارد و پادشاه از خاصه خود بدهد و بتدریج از عامل بستاند تا دیگر بار
چنان نکنند و ستم او را بدانجا سے باز بفرستد تا هر جای که دور آنجا کرده است او خود نیکو کند و اگر عامل نفسی را بقتل رسانیده
است ملک را باید که بفرمان او قصاص دهد و هرگز دیت از وی نستاند مگر وارثان مقتول او را عفو کنند و راضی بدیت
شوند و بدانید ای خلق الله که پادشاهی نتوانکرد مگر با عتقاد درست و فرمان برداری خدا و هر گاه پادشاه راه راست
و سپاه و رعیت او را فرمانبردار شوند و بی شک دشمنش شکسته گردد و گرنه ملک از دشمن نگاه داشته باشند و در میان
شما که کارداران و عاملان اند باید که بر رعایا داد کنند و ستم نکنند چرا که این رعیت سبب خورش طعام و شراب شماست
و شما هر گاه که داد کنید رعیت آبادان باشد و خراج من زود تر حاصل شود و در روزیهای شما از هر کاینست بیش برسد
و هر گاه که ستم کنید رعیت از آبادانی دست بدارد و ملک ویران شود و خراج من تاخیر شود و در روزیهای شما نیز تاخیر افتد
و شما مفلس گردید و دشمن بملک در آید و از بیدلی و ضعف شما دست بیابد پس تلف ملک بر ملک شما نتیجه ستم کردن
بر رعایا این ثمره و بد لازم است که رعیت را نیکو دارید این است راه و سیرت من که منوچهرم و شما را گفتم همه جواب
دادند که سمعنا و اطعنا پس منوچهر همه کسان را طعام و شراب داد و بعد از آن سپاه را بفرستاد تا پادشاه ترک را
هزیمت داد و من کلامه عاقبة الملک بقاء ملکه و بعد از وی پسرش نوذر بن منوچهر بحکومت رسید و بر دست افراسیاب
پادشاه توران بقتل رسید افراسیاب و از ده سال در ایران بماند و خرابی بسیار کرد و زاب بن طهماسب

از اعقاد فریدون باتفاق زال بن سام قصد افراسیاب که به تسخیر مازندران متوجه بود کرد و هفت ماه هر دو لشکر برابر
یکدیگر بوده در لشکر افراسیاب قحط افتاد بناچار بمصالحه رضا داده بماوراء النهر بازگشت و زاب در ایران بحکومت
نشست و هفت سال خراج از رعایا برداشت تا آن ملک آباد شد و سی سال ملک راند و بعد از و برادر زاده اش
گرشاسپ که بروایتی مادر او دختر این یامین بن یعقوب بوده بحکومت نشست و درگذشت و او آخرین سلاطین
شدادیان بوده و چون او نماند افراسیاب لشکر بایران کشید تو شنیده نماند که بعد از زاب که او را زو نیز گویند کیقباد
که از خلیفه سوم و از سلاطین کیان است و کی بلقب پهلوی جبار را گویند و اول ایشان کیقباد است که بکوه البرز
سکونت داشته کیقباد و نسبا بمنوچهر می پیوندد و رستم بن زال باشاره پدر او را از کوه آورده بسلطنت نشاند کیقباد
بزرم افراسیاب شتافت و رستم دران معرکه دست بردهای عظیم نمود و افراسیاب صلح خواست کیقباد تا آنکه رستم
وغیره راضی نبودند صلح کرد و بفارس شتافت و مطمئن نشست فردوسی گوید قطعه از آنجا سوی پارس لشکر کشید
که در پارس بد گنجها را کلید نشستن که آنگاه اصطخر بود کیان را بدانجا که فخر بود و کیقباد اول کسی است که تعیین
فراسخ نمود و رستم را سپه سالاری داد و صد سال ملک راند و کیکاوس را ولیعهد ساخت و درگذشت و الیاس
والیسع و اشموئیل و حزقیل بقولی بعد او مبعوث گشتند و او ملت ایشان نپذیرفت و من کلامه العبارت کالحیوات و الخبرات
کالممات و بعد از و پسرش کیکاوس بر تخت نشست و او قوی هیکل و خوب روی و زشت خوی بوده و تلون
در طبیعت داشتی و حکایات او با افراسیاب و دیگر احوال در تواریخ مرقوم است و داود و سلیمان در عهد او
مبعوث گشتند و آن هنگام مملکت عجم کیکاوس را و ترکستان افراسیاب را و ناحیه حجاز و سیستان و یمن تا حد مغرب
سلیمان علیه السلام را بوده و کیکاوس از سلیمان دیوان را طلب کرد تا شهر و قلاع سازند آنحضرت دیوان را باو فرستاد
و کیکاوس رستم بن زال را سلطنت زابل و کابل داد و جهان پهلوان و تهمتن او را ملقب ساخت و فرمود که چون
سلطان تاج بر سر نهند و بر تخت نشینند و کارهای شگرف رستم در جنگ و غیره از عهد کیقباد و کیخسرو تا سلطنت
گشتاسپ بن لهراسپ که اسفندیار بن گشتاسب را کشته در شاهنامه فردوسی طوسی مثبت است از سخنان
کیکاوس است که نیکوترین چیزها صحت است و ملیح ترین چیزها عافیت و تمام ترین اشیا امن و لذیذترین چیزها غنا
و بزرگترین چیزها دین و ایمان و اصفاها عدل است و گفت نیکویی رافع بلیات است و کارها مرهون است باوقات
کیکاوس را پسری بود سیاوش نام بکند زن کیکاوس از پدر برنجید نزد افراسیاب به ترکستان رفت
افراسیاب باستصواب پیران ویسه که وزیرش بود دختر خود فرنگیس را باو تزویج کرد و آخر بعنادی که شنیده
برادر خود سرش از تن جدا کرد و مشهور است که چون خون سیاوش بر زمین افتاد خون سیاوشان که
بعربی دم الاخوین نامند از زمین بروئید فرنگیس از سیاوش بار داشت پسری آورد کیخسرو نام نهاد افراسیاب
او را بدشت و صحرا باز داشت تا میان شبانان و مجهولان تربیت پذیرد و چون خبر قتل سیاوش به پدرش کیکاوس
رسید ماتم داشت و فتنه خوابیده از سر نو بیدار شد کیو بن گودرز از اولاد کاوه آهنگر تنها برسم اختفا بتوران رفت

و بعد از شش سال با کیخسرو ملاقات کرد و اورا با مادراو فرنگیس بایران آورد و گویند که گیو شش سال در تفحص کیخسرو
بتوران بسر برد بشهر و بیابانها دی و بصحرا و بیشه بسر بردی چون لباسش کهنه و پوسیده شد کیمخت را به اختراع طبع ترتیب داد
و پوشید نام کیمخت گیو آموخت است که اکنون بکثرت استعمال کیمخت نامند و بهترین کیمخت از پوست خر باشد
بالجمله کیکاوس بعد از مناظره و رد و بدل کیخسرو را بسلطنت نشاند کیخسرو بکین پدرش سیاوش با افراسیاب
مکرر محاربات کرد چنانچه شاهنامهٔ فردوسی طوسی از آن مملوست و بعد از مدتها و پرورش گرشیوز و قاتلان سیاوش
را بدست آورده بقصاص خون سیاوش بقتل رسانید و جهن بن افراسیاب را بسلطنت ترکستان و لهراسب را ولایت عهد
خویش داد و خود ترک سلطنت نمود و بغارے رفت و ناپدید گشت و بقولے چون سلیمان هم قصد مملکت او کرد کیخسرو ببلخ
گریخت و آنجا هلاک شد جام جهان نما از اختراعات اوست و گویند که دل صافی و جام جهان نما بوده از سخنان کیخسرو است
که آبادی و زراعت چشمهٔ بالنهایت و بندوبست ملک و البته کمال است چه گردانیده است حق سبحانه تعالی مال را
اسباب اصلاح معاش و آبادی و گفت بزرگ‌ترین خطاها آنکه کار زار کسے باکسے که مصلح خواهد و گفت سعادت و مساعدت
قضاست و این سخن بلندست و بتوکل گراید پس از وے لهراسب از اعقاب کیقباد است بموجب وصیت کیخسرو
بسلطنت نشست و او اول کسے است که سراپرده وضع کرد و او اول کسے است که اصحاب دیوان چون مستوفی و عارض
و مشرف وغیره تعیین نمود و رهام بن گودرز که نسبتش بکاوه آهنگر می‌پیوندد سپه‌سالار ساخت و بقولے بخت نصر که بیت المقدس را
خراب کرد و قتل عام نمود عبارت از رهام است و لهراسب اورا بتسخیر بابل فرستاد و چنانچه در زمین بابل مرقوم است از سخنان
لهراسب است نمیکند غیبت انسان را مگر آنکه او خود معیوب است و گفت عمل مکن در پنهانی چیزے که از آن حیا میکنی
از آن چیز در ظاهر و گفت که پادشاه در عذاب گنهکاران و مهربانی بر ایشان چون طبیب مشفق است که از بهر دفع مضرت
اعضا عضوی را بشکافد و باز بدوزد و بعد از لهراسب پسرش کی گشتاسپ بسلطنت نشست و در عهد او زردشت
ظهور کرد و دعوے پیغمبری کرد و معجزه او دین آتش‌پرستی و ملت مجوس را تازه ساخت و کتاب او ستا زند و شرح
آن پازند است گشتاسپ باو بگروید و پسر گشتاسپ است اسفندیار که از کتایون دختر ملک روم متولد شده بود
و او آنست که مانند رستم براه هفت خوان برسم تجارت بترکستان رفت و همشیره های خود را از بند ارجاسپ وا
ترکستان برهانید و ارجاسپ را بقتل رسانید و مظفر و منصور بایران آمد و موجب عهد از پدر در خواست سلطنت کرد و چگر
پدرش گشتاسپ بر دست رستم بن زال بقتل رسید چه گشتاسپ باسفندیار گفت اکنون مثل تو پهلوان نیست
که خواهران خود را از حبس ارجاسپ شاه نجات دادی حالا یک مخالف که رستم است باقی است باید او را در زنجیر
کشیده بیاری آنزمان مطمئن به سلطنت نشستی اسفندیار نا آزموده کار بطمع ریاست بنیمروز پیش رستم آمد رستم اورا
گرد اسفندیار با رستم گفت که دست بسته همراه من بیا تا بایران بخدمت گشتاسپ ببرم و عفو تقصیرات نمایم
و بوزارت خویش برگزینم رستم باین اهانت رفتن قبول نکرد و در این باب الحاح نمود اسفندیار شنید کار بمقابله انجامید
اسفندیار بر چشم تیر گز که رستم بچشمانش زده خسته و کشته شد رستم پسر او بهمن را با ایوان خویش برد و تربیت نمود

گشتاسپ بهمن را از رستم طلب داشت رستم او را با خواسته بسیار پیش گشتاسپ فرستاد و بهمن بخدمت پیوست و گشتاسپ
اول کسی است که شکل آتشکده بر یکطرف درهم و دینار و بر طرف دیگر صورت خود نقش نمود و از سخنان اوست
میت و کسی که دین ندارد برابر است گفت مناسب نیست مر پادشاه را آنکه حسد کند بر پادشاهان مگر بنیکوئی خصلت
و بعد از گشتاسپ بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ بسلطنت نشست و بهمن بمعنی نیکو باشد رستم بن زال
در عهد سلطنت بهمن بمکر برادر خود شغاد بن زال در کابل بچاهی افتاد و شغاد را در حالت نزع بیک چوبهٔ تیر با درخت
چنار که شغاد پناه بآن درخت برده بود دوخت این مصرع از شاهنامه بیادم آمد مصرع شغاد و چنار و بهم بر
بدوخت بهٔ الحاصل شغاد و رستم هر دو از جان قالب تهی کردند بهمن بقصاص خون پدرش اسفندیار لشکر
به نیمروز کشید و فرامرز ابن رستم را بقتل رسانید و آنجا را ندرا انداخت و زال را بعد از عقوبت نجات داد و بهمن
اول کسی است که نام در اول مکتوب نوشت عنوان نامه اش چنین بوده که نامه اردشیر بهمن بنده خاص خداد
حاکم شما اول کسی ست که بدرگاه خود بزبان دری سخن گفتن فرموده و پیش ازین به پهلوی سخن گفتندی و دختر خود
همای را که از وی حمل برداشت چه در دین زردشت و مجوس نکاح با دختر و خواهر درست بوده چنانچه اکنون نیز در
مجوسیان شائع است ولیعهد ساخت و پسر خود ساسان را از سلطنت بی نصیب گردانید ساسان انقطاع
گزید و بمقه الجیس و بفقرا اطعام بهمن بود و از سخنان بهمن است و کر نیکو ثمرهٔ عمر است گفت که انصاف نیکوترین اوصاف
است و گفت تجربة المجرب تضییع العمر یعنی آزموده را باز آزمودن ضایع کردن عمر است گویند که بهمن هرگاه عاملی
بجایی فرستادی منشی بر گماشتی منهی اگر از عدل او با رعایا بیان کردی عامل را پایه اش بلند ساختی و اگر نه
جزایش دادی و در سال یکبار رعایا را بدرگاه خواندی و از تخت فرود آمدی و بر زمین نشستی و گفتی یکسال شد
که من بر شما حکومت میکنم اگر امری از من صادر شده باشد که بآن راضی نیستند اعلام کنند پس موبد موبدان
یعنی قاضی القضاة بر پای خاستی و گفتی خاص و عام از تو راضی اند پس سفرهٔ عام کشیدی تا بخورند کسی و چون
فارغ شدی شخصی باواز بلند ندا کردی که عمارت و زراعت کنند و از خدا بترسند و گرد خیانت نگردند و بعد
از آن رخصت شدندی و گفته اند که از کیان هیچ پادشاهی بفضل و دانش او نبوده و بعد از بهمن همای
بنت بهمن بسلطنت نشست و چون از پدرش بهمن حمل داشت پسری زائید و از مردم پنهان داشت و از
حب سلطنت او را در صندوقی کرده در آب انداخت آن صندوق بدست گازری افتاد و چون کودک پسر
نیکوروی دید او را به پرورد و داراب نام نهاد و چون بسن تمیز رسید سر بگازری فرو نه آورد و ملازم همای گشت
و کارهای بزرگ کرد و بمرتبهٔ عظیم رسید و بالآخر همای او را دانست که پسر اوست لاجرم ملک باو باز گذاشت کی
داراب بن کی بهمن بحکومت نشست او را دارای اکبر گویند و او دختر فیلقوس را بخواست و آخر بعد چندی به پیش
پدرش بروم فرستاد و فیلقوس باج گذار او بوده و هر سال هزار بیضهٔ طلا که وزن هر یک چهل مثقال بوده بخزانه
میرسانید و بعد از داراب پسرش کی دارا که او را دارای اصغر گویند پادشاه شد و او آخرین ملوک طبقهٔ کیان است

طبقه ناخوش داشت و با سکندر رومی مصاف داد و بر دست ندیمان خویش بمحل سکندر بقتل رسید سکندر قاتلان او را
بکشت و دولت طبقه کیان منقرض گشت سکندر و اسکندر رومی بن فیلقوس و کپتان جوناتهان اسکات میگفت
که فیلقوس نام داشت و معنی آن امیر لشکر باشد بالجمله اسکندر را ذوالقرنین الاصغر نامند بر تخت ایران نشست در
تاریخ الحکما مسطور است که اسکندر را بزبان یونانی اخشیدروس گفتند و اسکات موصوف می فرمود که الک
زندروس بفتح الف و کسر لام بکاف تازی زده و فتح زا بنون زده و فتح دال و ضم را به واو زده و فتح سین مهمله میگویند
یعنی محب حکمت اسکندر بر پدرش پادشاه روم بود و اسکندر را ارسطو وزیر بود و اسکات موصوف میگفت که
در میان فرنگ وزیر بودن ارسطو اسکندر را قول مردود است چه زمانه ارسطو پیش از اسکندر بوده و آن گفته آید
القصه اسکندر رومی بیونان آورد و ملوک آن ملک برانداخت و بمغرب رفت و بکشود و بمصر رفت و مسخر ساخت
و بشام شتافت و بگرفت و اخبار یهود را گفت که تاریخ موسیٰ را ترک کنند و از زمان او گزیر قبول کردند و آن
سال الست و منقتم بود از عمر اسکندر و اکنون که به تسوید این اوراق هزار و یکصد و نود و پنج هجریست دو هزار و پنجاه سال
از آن گذشته بالجمله اسکندر بهند آمد راجه فور سر حد و سر هند با او مصاف داد و بقتل رسید و گفته اند که فور اطاعت
اسکندر کرد و حکیمی را که بدانش معروف بود با دختر و کاسه که هرگاه آن را بر زمین نهادندی پر آب شدی نزد سکندر
فرستاد اما قول اول اصح است چه مؤلف تاریخ روضة الصفا گوید که اسکندر فور را بقتل رسانید و کید هندی که ملکی دیگر
بود در اقصی بلاد هند و قریب صد سال عمر داشت سکندر او را باطاعت خواند کید هندی دختر خود را که در حسن و جمال
شهره آفاق بود با فیلسوفی و کاسه نزد سکندر فرستاد و در اسکندرنامه مینویسد که فور در رزم کشته نشد زهر خورده
مرد و این مصرع شاهد این معنی مصرع زمردانگی فور کافور خورده بالجمله چون اسکندر دانایی برهمنان هند
شنیده بود پیش ایشان رفت و دید که در بیابانها نشسته اند و بناه روزگار میگذرانند پس سوال کرد و جواب ها
شنید و بفضل ایشان اعتراف نموده بازگشت و روی به بلاد چین نهاد چنانچه در سکندرنامه گوید فرد چو فارغ
شد از کینه فوریان ٭ کمر بسته بر کین فغفوریان ٭ ملک چین غلامی و کنیزی و یکدست پوشیدنی و طعام
یک روزه و اسپی بهر او فرستاد و سکندر حکما را از این معنی سوال کرد گفتند اشارت است به آنکه اگر مالک همه جهان
شوی هر آینه ترا کافی است جاریه بهر دفع فضله و غلامی که خدمت تو کند و جامه که بپوشی و طعامی که بخوری و اسپی
که بر آن سوار شوی پس چرا طلب زیادتی کنی و خود را و جهانیان را رنجه میداری اسکندر گفت مرا پند داده و متعرض او
نشد و گفت هیچ پادشاه بر من غالب نشد مگر خاقان چین و صاحب سکندرنامه گوید که آن کنیزک چینی در رزم
روس جنگی عظیم نمود و بر دست ولو روسیان اسیر شده و اسکندر بر اسپی که خاقان چین داده بود
سوار شد و برزم ولو شتافت و او را اسیر ساخت و بالآخر آن دیو کنیزک را بطریق هدیه پیش اسکندر
آورد و اسکندر بر روسیان ظفر یافت بالجمله چون سکندر نوبت دوم بایران رسید فرمود که تا کتب فرس به یونانی
نقل کردند و شروع شتافت و بر سوی نزد زنی نوشابه نام که حاکم بردع بود رفت نوشابه او را بشناخت سکندر از آن

ابا نمود و نوشابه سکندر را گفت مصرع به ابروی خود آسمان را بپوش و تصویر او را که کاغذی نقش کشیده
بودند بدستش داد سکندر حیران گشت نوشابه خدمت کرد و او را بشوهری قبول نمود و بعد از آن سکندر بطلب
آب حیوان شتافت و نیافت و گفته اند که آن ذوالقرنین اکبر بود که اخبار او در قرآن مجید مبرهن است و ذکر او بیاید
از عجایب المخلوقات نقل است و مؤلف صبح صادق از وی نیز مینویسد که آدم آبی نزد اسکندر آورده بودند که دم داشت
و سخنش مفهوم نمیشد زنی را با او دادند ازو پسری متولد شد گفتند که پدر تو چه میگوید گفت میگوید که دم حیوان نیز است
و این مردم را چه لیست که دم بر روی میدارند و ایضاً اسکندر خواست که بر ساحل بحر محیط مطلع شود پس کشتی
با تجار فرستاد یکسال رفته و هیچ ندیدند پس بجاه دیگر رفتند کشتی دیگر دیدند و در آن مردم بسیار و زبان ایشان فهم نمیشد
زنی از ایشان بدست آوردند و پیش سکندر بردند و سکندر آن زن را بمردی داد فرزندی ازو بوجود آمد که هم زبان مادر و هم زبان پدر
آموخت او را گفتند از مادرت بپرس که از کجا آمدی مادرش گفت ملک ما را فرستاده بود تا حال آنجانب دریا معلوم کنیم گفتند آنجا هم
معموری هست گفت آری ملکیست ازین عظیم تر و خلقی ازین انبوه تر بوده نشنیده باشند که انچه اخبار سکندر را از زبان کپتان جوناتهان اسکات
شنیده در اینجا مرقوم مینماید چه می گفت شخصی که همراه سکندر در سیر و سفر مانده بود و کتابی مشتمل بر احوال سکندر تالیف نموده آن در میان ما
معروف و مشهور است چه سکندر مملکت ایران را از دارا انتزاع نموده در هیچ بلاد از چین و روس و زنگ و غیره نرفت غیر از تسخیر ایران همه
نادرست میگفت چه در کتب فرنگ مرقوم نیست و نیز تمام ملک یونان را تسخیر نکرد و نگر بعضی از بلاد یونان را گشود و آنکه در میان ما مردم مشهور است
که تمام دیار یونان در آب غرق شده این را نیز غلط میگفت سفر نمود که بعضی از شهر یونان را آب برده و دیگر اکنون موجود است و بادشاه آنجا
است و آنکه سکندر کشتی برای تحقیقات ساحل بحر محیط فرستاده این هم نمیگفت ما میگفت که قریب سه صد سال است که صاحبان فرنگ
مانند این دنیای جدید پیدا کرده اند چه آنجا رفتند بالاخر بادشاه آنجا را بر انداختند و در آن ملک حربه تیر و کمان و شمشیر و امثال آن بود و از توپ و
تفنگ و دیگر آتش بازی هرگز واقف نبودند و اسپ نیز در آن دیار نبود و فرنگیان با سواره و پیاده و توپ و تفنگ آنجا رفتند چون مردم
افرقه سواران را دیدند که گاهی ندیده بودند دانستند که مردم شکلی مهیب میدارند که بچهار پا میروند و اسپ و سوار را حیوان واحد دانستند و
گمان بردند که این بلائیست که از آسمان فرود آمده و یا از دریا بر آمده هرگونه ترسیدند و دیگر فرنگیان با توپ و تفنگ آنجا رفتند و
دست بردی نمودند آن جماعه منهزم گشتند فرنگیان ظفر یافتند و آن ملک را متصرف شدند و آن را دنیای نو نام گذاشتند و آن
از فرنگیان سه گروه اند که آن دنیای نو را در تصرف دارند یکی بادشاه اسپین و دیگری والی پرتگیز و سومی بادشاه انگریز و آن دنیای نو
در کلانی و طولانی زیاده از هفت اقلیم است و آن دیار را امرقه نامند و میگفت که امرقه جنوبی ای از خط استوا بطرف جنوب یعنی مابین مغرب
و جنوب در تصرف بادشاه سپین است و همچنین دیگر از جاها در قبضه والی پرتگیز است و امرقه شمالی ای از خط استوا جانب شمال
مابین مغرب و شمال در قبضه تصرف بادشاه انگریز است و هر چه درین هفت اقلیم پیدا می شود زیاده بر آن در آن دنیای نو پیدا میشود
و مردم آنجا اکثر اسود الالوان باشند و روی پهن و بینی پست و لبان فربه و چشمان سیاه و کلان و موی سیاه دارند و زنان را موی سر دراز
و سیاه و در حسن و جمال زنان از مردان آنجا بمرتبه افزون تر اند و تمام آن گروه بت پرست اند و از وزرا و امرا و عمده های آن دیار و دیگر
هر کسی که نذر کند دختر دوشیزه و پسران نوخیز خود را جهت خدمت بتخانه نامید منند

آن زنان بی شوهر و مردان بی زنان عمر را بسر میبرند هرگاه از اتفاقات زنا در جماعه خدام بتخانه واقع شود و مردم از آن
آگاه شوند زن را زنده در گور کنند و مرد را بسته در آتش اندازند و اکنون فرنگیان آنجا رسیده اند و اسب ابر ماده و اسب انداختند
اسپان خوب بسیار پیدا شدند بالجمله اکنون پایست بران گروه فرنگیان است و متعرض برسم و آئین جماعه نیستند و آن دنیای نو از ملک
انگریز و شهر لندن که تختگاه انگریز است بشرط موافقت هوا از راه دریا سه ماه راه مسافت دارد و راقم حروف کتابی پیش کپتان موصوف
دیده اندران نقشه و تصویر جمیع ملکها و شهرهای امرقه و نامهای امصار امرقه و آنچه در هر امصار آنجا پیدا از جنوب با کوله و اجناس اطعمه
و اقمشه و نباتات و حیوانات و غیره پیدائی میدارد مرقوم است گفتم که نیشکر و انبه و دیگر میوه های هند و ولایت مثل انگور و سیب
و غیره آنجا پیدا میشوند فرمود که همه بافراط و از آنجا چندان بفرنگ میرسد که همه فرنگ از رسیدن چیزهای آنجا از دیگر دیار مستغنی است
والحال اندران کتاب دو دایره مقابل یکدیگر که هیچ یکی از آن کم و بیش نبود کشیده دیدم یکی را دایره دنیای کهنه که عبارت از هفت اقلیم
است نامهای امصار اقلیم و بعد و دوری آن از یکی بدیگری و بسیار چیزها مثل این بخط انگریزی مرقوم بود و در دایره دیگر که مملکت
امرقه است و آن را دنیای نو نامند دران بدستور نامهای شهرهای دنیای نو بخط و زبان انگریزی بطریق اجمال مرقوم است و
بعد ازان تفصیل هر یک امصار و آنچه آنجا پیدائی دارد مرقوم است درخواستم که مجملی از احوال دنیای نو به فارسی ترجمه نمایند تا اللائق
در عالم و عالمیان نماید قبول فرمود اما تا هنوز بنابر عدم فرصت از قوه بفعل نیامده اگر حاصل میشود بعد از بیان هفت اقلیم کهنه این
خواهد نوشت و بالله التوفیق و دیگر سخنی غریب از همان کتاب پیش راقم برخواند که در سال سه صد و سی و یک پیش از پیدایش عیسی
علیه السلام اسکندر دارا پادشاه ایران را بکشت و در سال سه صد و سی و دو پیش از پیدایش عیسی علیه السلام ارسطو [illegible]
وزارت ارسطو مر سکندر را نسبت نمیرسد شاید پیش ازین چندی بوده باشد بالجمله سکندر اول کسی است که سو بوق ساخت و عشق
دختر را عاشق و معشوق پیدا او بود گویند که اسکندر در باب ملک زادگان ایران از ارسطو مشورت خواست و دران باب نامه
باو نوشت فرستاده بود هم نزد ارسطو رفت ارسطو او را بباغی برد و درختی چند سال خورده برکند و بر جاهای آنها نهالی نشاند
فرستاده بازگشت و حال باسکندر باز گفت سکندر دریافت و طایفه از امرای دارا را بکشت و اقربای دارا را نیابت خود
حکومت فارس داد و ایضاً وقتی نامه از مادرش باسکندر رسید مضمونش آنکه ای عجب سخریت را نیکو و راه بده و از بخل بپرهیز
و گنجهایی که بدست در آورده با مردمی جلد بر اسب دونده بر روس فرستد سکندر نامه بحکما نمود و با حکما گفت چندین گنج و خواسته
مرا بسی چگونه توان فرستاد ایشان را سخنی نیامد سکندر گفت آنچه بدست آورده ام بر کاغذی نویسید و بمردی دهید تا به ایشان
جلد بر نشیند و با و رساند که مراد او همین است حکما بر دانش او آفرین کردند وقتی سکندر ارسطو را پرسید که در باب فلان مجرم
چگونه ای ارسطو گفت اگر گناه نبودی صفت عفو که بهترین خصالست ظاهر نشدی سکندر مجرم را به بخشید و هم از ارسطو پرسید
که عفو درچه وقت نیکوست گفت در وقت قدرت سکندر را گفتند لذت سلطنت در چیست گفت در سه چیز مغلوب
ساختن دشمنان و تربیت دوستان و روا کردن حاجت محتاجان و خزاین هرچه بود آن را اعتباری نباشد وقتی بکشتن
دزدی اشاره کرد دزد گفت مرا بکش که درین کارگاه بودم گفت اکنون نیز در کشته شدن کار دو باش شخصی با جامه های
کهنه با سکندر سخنان فصیح گفت سکندر او را گفت که لباس خود را چون سخن خود کن گفت مرا بر سخن قدرت است

و پادشاه البرلیاس سکندر برنجید و او را خلعتی ملوکانه داد روزی از وشاعوسی ده هزار دینار خواست سکندر گفت این
مال از قدر تو بسیار کمتر است سکندر شاد شد و مضاعف آن باو داد سکندر را گفتند که چگونه است که تعظیم اوستاد پیش
از تعظیم پدر کنی گفت از آنکه پدر سبب حیات فانی است و اوستاد سبب حیات باقی پدر مرا از آسمان بزمین آورد و اوستاد مرا
از زمین بآسمان برد روزی در مجلس نشسته بود کسی از وحاجتی بخواست گفت امروز از ایام سلطنت خویش نمی شمارم و متی خود
با یکی گفت و در محافظت آن مبالغه نمود و آن راز فاش شد سکندر بلیناس حکیم را گفت سزای آنکه راز سلطان فاش کند چیست
بلیناس گفت از وی برنج که افشای سر خود را خود کرده باز اسرار خویش خود نتوانی کشید اگر دیگری نتواند کشید عجب نبود یکی از اعدای
مفسد بدرگاه آوردند سکندر خواست که از و عفو کند یکی از امرا گفت اگر من بجای ملک بودمی او را بکشتمی سکندر گفت اکنون که
بجای من نشستی بشکرانهٔ آن او را بخشیدم عالمی در دست کردار تو و او در سخنان دلبری کرد و گفت از من نمی ترسی گفت ترس بنده
از خیانت او باشد یا از ظلم خداوند تو و من از این دو عیب مبراایم از سخنان سکندر است که چه قبیح است گفتن
و ناکردن و چه جمیل است کردن بیش از گفتن و گفت احتیاج آدمی بعقل بیشتر است تا بمال گفت خدام سلاطین چهار گروه اند
چنانچه بقای بدن بی چهار عنصر راست نمی آید سلطنت بی ایشان تمشیت نپذیرد اول اهل شمشیر امرا و لشکریان
و ایشان بمثابهٔ آتش اند دوم ارباب قلم چون وزرا و کتاب و ایشان بمنزلهٔ هوا اند سوم اهل معامله چون بازرگان
و اهل حرفه و ایشان بمثابهٔ آب اند چهارم اهل زرعه و ایشان بمنزلهٔ خاک اند گفت صاحب کرم مکرم بود اگرچه بد و لئیم باشد
و بخیل خوار باشد اگرچه توانگر باشد چون سکندر بیمار شد و دانست که مرض موت است نامه بسوی مادر خویش روانه داشت
چون مادرش برخواند نوشته بود طعامی که ترتیب کنی زنان بزرگان سامیخوان و با جمعی بغرامی جمع کن و از آن طعام
نصیب کسی را ده که باو مصیبتی نرسیده باشد روشنا چنان کرد مجلس دست بطعام نبردند گفتند از ما کسی نیست که بمصیبتی
گرفتار نشده باشد روشنا گفت که مرا وعظ کرد که در مصیبتش صبر کنم بالجمله سکندر بقول مورخان پادشاه بود و گفته که هیچ
پادشاهی جداگانه بود غالب آمد عدد سپاهش که همراه او بودند از شش صد و بیست هزار مرد زیاده بودند و شمار
آنانکه در اطراف ممالک بودند خدای بهتر میداند در تاریخ صبح صادق مینویسند که عسکر لشکر چنگیز خان هشتاد هزار
سوار بود و پس هشتصد هزار سوار که بزبان هند هشت لکه باشد در رکاب چنگیز خان بوده اند که با او در تسخیر بلاد میگردیدند
با این کثرت عساکر و سپاه و ممالک در تسخیر هفت اقلیم نتوانست کرد بیت از قوا فتح میتوان کردن مسخر نا سلطه
خاتمی ملک سلیمانی همین یکشت تا یست بالجمله بعد از فوت سکندر رومیان خواستند که پسرش را روس
بن سکندر را بسلطنت بنشانند نپذیرفت و انقطاع گزید و سی و عوس نام در روم پادشاه شد و بطلیموس
لقب یافت یعنی ملک بزرگ و او یونان و مصر و شام و مغرب تا کنار دجله ضبط کرد و مذهب یهود میداشت بعد از
دقیانوس پادشاه شد و او آنست که اصحابش از و گریختند و در کهف پناه بردند و قصه اصحاب کهف پیداست و بعد
دقیانوس بعد از اغسطوس بوده و ذکر شش در روم بیاید مخفی نماند که بعد از طبقهٔ سلاطین کیانیان اشکانیان که
طبقهٔ سوم اند از ملوک عجم در ایران بسلطنت رسیدند اما چون اینجا احوال سکندر بقلم آمد از آن پادشاه جم جاه حکمت

دوست بود بنا بران مناسب نمود که سطری چند در احوال حکما و برخی از مشاهیر هر دیار از ابتدای آفرینش
تا پیش از ظهور اسلام و بعد از اسلام که بوده اند در دو فصل مرقوم ساخته بعد از ان طبقهٔ سلاطین اسکانیان
بتحریر آرد و بالله التوفیق **فصل اول** در ذکر حکما و برخی از مشاهیر که پیش ظهور اسلام بوده اند
آغاناذیمون مصری و او از قدمای حکماست و او را اوریای ثانی خوانند و گویند از انبیای مرسل بوده
و بر اهل مصر مبعوث گشته و گفته اند که او شیث علیه السلام است و در تاریخ الحکما مسطور است که اوریای
اول شیث است که آغاناذیمون نیز خوانند و او استاد هرمس الهرامسه است که عرب او را ادریس گویند
و معنی آغاناذیمون نیکبخت باشد و اصح آنست که شاگرد شیث و استاد ادریس بوده والله اعلم بالصواب
صاب پسر ادریس است و صابی باو منسوب اند از سخنان اوست گفت کسی که صاحب عقل نیست غضب را
مغلوب نمیتواند کرد و گفت که پادشاه عاقل برفق و مدارا امیر سد بجایی که بجور و صولت نتوان رسید
خصوصاً با نیکان و برگزیدگان و گفت که طریق پادشاه صاحب رای اینست که اعتبار کند مردان را بکردار
ایشان نه بر جثه و بزرگی جسم ایشان و گفت با کسی که قدرت دفع آن نداری مخالفت ظاهر مکن
اسقلینوس از اکابر متقدمین حکماست وطن و مسکن او شام بوده و شاگرد ادریس بود و بقول
جالینوس او پیغمبر بوده و بروایتی واضع علم طب اوست و تعلیم آن بالمشافهه نکردی جز بفرزندان
خود و دیگران را نیاموختی تا آنکه در عهد بقراط بیگانگان را نیز آموختند و اکثر علما از اولاد اسقلینوس اند از
سخنان اوست که بسیار روزگار باشد که ان را بدست کنند و چون روزگاری دیگر پیش آید ستایش نمایند و گفت
فوت حاجت از ان بهتر است که منت نااهل کشند و گفته بهتر او از احسان آنکس است که کافر نعمت نبود و گفت
عطا بر فاسق تقویت اوست بر فسق و گفت دشمنان شما ناصح شما نیستند و گفت عابد بی معرفت چون
گاو آسیا نیست که میگردد و بر جای خود ایستاده درویشی گفته زاهد بی علم مسخرهٔ شیطان بود و گفت تعجب
دارم از ان که باحتمال ضرر از طعام مضر پرهیز و بسبب بیم آخرت از گناه خود را پاک نمیدارد **لقمان حکیم**
بقولی پیغمبر بوده اکثر بر آنند که حکیم بوده هر گونه در عهد داود بوده و او غلام اعرابی بود و گوسفند میچرانید اعرابی
او را بدست اسرائیلی بفروخت اسرائیلی او را هیزم کشی فرمود گویند که خداوندش او را روزی گفت که گوسفند
بکش و بهترین اعضای او نزد من بیار لقمان برفت و دل گوسفند را بیاورد و خواجه گفت بدترین اعضایش را
بیار لقمان برفت و همان را بیاورد خواجه تعجب نمود و از سبب آن سوال کرد لقمان گفت دل بهترین اعضاست اگر در ان حکمت بود و بدترین
اعضاست اگر بر خلاف این باشد خواجه بر دانائی او متحیر بماند و آزادش کرد گویند روزی خواجه او را گفت در فلان مزرعه کنجد بکار او جو کشت و
هنگام درو خواجه بسیر مزرعه رفت بجای کنجد جو دید گفت نه ترا گفتم که کنجد بکار گفت جو کاشتم بگمان آنکه کنجد بار آرد خواجه بخندید گفت چگونه کنجد آرد
لقمان گفت ترا می بینم که با عمال نکوهیده بهشت میخواهی باخود گفتم اگر با این اعمال به بهشت نتوان رفت اندیشه نمود که کنجد بار آرد خواجه بر و ثنا گفت و آزادش کرد
حکایات دیگر در باب آزادی لقمان نیز بنظر رسیده بالجمله چون لقمان آزاد شد خواجه اش او را مایه داد و در ان گنجی عظیم پدید آمد لقمان مالدار شد

و بخدمت داود پیوست و در حکمت کامل گشت روزی لقمان نزد داود رفت دید که داود حلقهای آهن میساخت هیچ
نه پرسید لیکن تعجب نمود داود آنرا اتمام کرد و برخاست و زره بر کرد گفت نیکو زرهی است لقمان بی سوال حال
بدانست و گفت الصمت خیر الحکمة ورا گفتند ادب از که آموختی گفت از بی ادبان که هرچه از افعال ایشان در نظرم
ناپسند آمد احتراز کردم نقلست که لقمان صاحب مال بوده مردم قرض دادی و گفتی که بگیر این امانت خداست و در یکسال
ادا کن و کپتان جوناتهان اسکات از کتب فرنگ باز آورده میگفت که لقمان هرگز مالدار نبوده و در غایت تنگدستی میگذرانید
در حبیب السیر مینویسد وقتی رئیس فیهی را وام داد چون یکسال بگذشت پسر خویش را بطلب آن وجه فرستاد و هنگام
وداع گفت در راه زیر فلان درخت چشمه ایست آنجا فرود نه آیی و رئیس فلان موضع اگر ترا بدامادی قبول کند
قبول نکنی و چون رئیس بدین پرسی در قصری که بکنار دریا دارد شب نخسپی پس گفت اگر در راه پیری رفیق تو شود از فرموده‌اش
تخلف جایز نداری پسر برفت و در راه پیری همراه او شد چون بچشمه و درخت رسیدند گفت اینجا فرود آئی گفت
پدرم مرا از آن منع کرده گفت این نیز گفته که سخن پیر بشنو گفت آری پس فرود آمد و بخفت پیر او را حراست میکرد ماری
از درخت قصد پسر کرد پیر او را بعصا بکشت و چون جوان بیدار شد پیر گفت دانستی که لقمان ترا از نزول اینجا چرا منع
کرده بود پس سر مار را از تن جدا کرد و با خود گرفت و روان شد پس بموضعی رسیدند رئیس آنجا ایشان را بخانه
خود برد و خواست که دختر به پسر لقمان دهد او ابا نمود بالاخره باشارهٔ پیر قبول کرد پیر آن سر مار را در شب زفاف به پسر داد
و گفت پیش از مباشرت این را بر آتش نه و زن را بگوی که تن خود را بر آن بخور کند و دود با سفل بدنش رسد پسر به فرموده
عمل کرد دود بموضع مخصوص دختر رسید نعره بزد و بیهوش شد و کرمی مرده از فرجش در افتاد پیر گفت هر که با این
دختر گرد آمدی کرم نیشش ورا بگزیدی تا هلاک شدی لقمان از آن ترا منع کرده بود پس روزی چند در خانه رئیس
بماندند و بدیهه رئیس بدگمان شده او پسر را احترام کرد و خواست که شب در قصر کنار دریا بسر برد و پسر لقمان
بموجب وصیت پدر ابا نمود و بدستور باشارهٔ پیر قبول کرد شب چون همه بخواب رفتند پیر پسر لقمان را بیدار
ساخت و گفت عادت این رئیس آنست که چون قرض خواهش آید او را در کنار دریا بخوابانند و شب با معدودی
چند بیاید و آن بیچاره را با سریر یکه بر آن خفته است بردارد و در آب افگند اکنون برخیز پسر لقمان برخاست
پیر باتفاق او سریر برداشت و بموضعی برد که پسر رئیس در خواب بود آنگاه سریر او را گرفت و آورده
بجای خود نهاد رئیس شب بدستور آنجا آمد که پسر لقمان را جای داده بود و سریر پسرش را بگمان پسر
لقمان برگرفت و در آب افگند چون روز شد از حال آگاه گشت و متحیر بماند و مال بداد و پسر لقمان را
مخلص المرام باز گردانید کپتان جوناتهان اسکات می فرمود که در توریت هرگز مرقوم نیست که لقمان ممنون بود
و شاگرد داود بود چه او بعسرت و فقر روزگار گذرانیدی و بعد از داود بچندین سال بوجود آمد و از
جمله نصایح لقمان است که به پسر خود اخلاق مردم بحیا و بدبخت و اخلاق مردم سعادتمند نمود گفت
ای پسر نفع گیر از چیزی که حق تعالی ترا داناینده است بدرستی که دانا جاهل نیست و گفت

اے پسر من بد سرشتیکه فحش گوینده بیحیا و بدبخت است اگر سخن گوید زبان او را رسوا سازد و اگر سکوت ورزد
رسوا گردد و اگر عمل کند بد میکند و اگر فعلے کند ضائع میسازد و اگر استغنا ورزد تکبر میکند و اگر مفلس مے شود و مایوس
میگردد و اگر کسے برو قدرت می یابد خوار و حقیر میگردد و اگر خوشحال شود بافراط می شود و اگر حزین گردد اسیر میگردد و دیگر
بر کسی قدرت یابد بے ایذا هیچ میکند و اگر سوال کند ابرام و مبالغه مینماید و اگر مسئول می شود بخل می ورزد و اگر خنده میکند
مثل آواز خر میکند و اگر مکافات کند جور را روا میدارد و اگر زجر میکند عنف و تعدی میکند و اگر کسے باو زجر میکند خشم
و عنف میکند و اگر عطا میکند منت می نهد و اگر کسے باو عطا میکند شکر نمیکند و اگر سرے باو سپارند خیانت میکند
و اگر کسے ستر بی سپارد تهمت می نهد و اگر رتبه اش پائین تر است از تو ترا عیب میکند و اگر بالاتر است
غلبه میکند و اگر مصاحبت تراکند در رنجے می اندازد و اگر از و کناره کنی ترا نمیگذارد و از زجر کسان استراحت نمی یابد
تعلیم او بآخر نمیرسد و اهل او از و خوشحال نمیشوید و از ایشان بدی را دور نمی سازند و اگر بزرگ از ایشان است
همیشه ایشان را در رنج میدارد و اگر خردتر است بزرگ را در آزار میدارد و راه بندگی نمی یابد و اگر راه نمایند اطاعت
نمی کند کسے که با او معاشرت کند خوبی نمی بیند و کسے از و گوشه گزیند سالم نمی ماند و اگر سخن گوید صواب نمی گوید
و اگر با او گویند نمی فهمد و بسیار نه روی در فراخی نمی کند و در بلا و تنگدستی صبر نمی نماید و در مسئله تامل و توقف
نمی ورزد و آنچه معروف و نیکو است بفعل نمی آرد و شکر گذاری خدا نمی کند و دغابازی ترک نمی سازد
و قبول نصیحت نمی کند با حکما موافقت نمی نماید و علم او را در عجب میدارد و اگر موافق علما در رای نباشد چنین
میداند که نیکوکار است اگرچه بدکار باشد و حقیر خود را اکثر می بیند و شر خود را خیر می پندارد و تفریط خود را حزم
و جهل خود را علم می انگارد و هرچه نفس او را خوش کند فرا میگیرد و هرچه بخوشش نه آید ترک می کند و خود را نیز بدان
ستوده میگرداند و اگر مخالفت افتد حق را تکذیب میکند و اگر محتاج سخن شود باو میل نمی کند و اگر از حق سوال
کنید منع کند و اگر حاضر شود اهل حق را بارے نمیدهد و اگر از ایشان غایب گردد در ابطال حق کوشد و اگر با علما
مجالست کند ادب و تعظیم ایشان نگاهدارد و اگر با زیردستان خود نشیند بر ایشان فخر میکند و سخن حق که
از ایشان بشنوند خنده می زند و مخالف ایشان میگوید از لقمان پرسیدند که کیست از مردمان داناتر گفت
آنکه از علم مردمان بعلم خود می افزاید و گفته عجز در سخن خیر از عقل میدید پس نظر کن آن چیز را که میگوید و گفت بمجلسے
که در آئی بالاتر از همه منشین و گفت حسن نیت از عبادت است و حسن استماع از حکمت خوشخوئی از کرم است
و حسن جواب از دانش است و گفت اگر کسی را بجائے فرستی حلیمی را فرست و اگر حکیم را نیابی خود برو و گفت
سنگها را از جای خود نقل کردن آسان تر است از آن که بکس چیزے فهمانیدن گفت دور شوید از مردمان بد
تا سالم ماند دلهای شما و راحت یابد بدنهاے شما و نیکو شود نفسهاے شما و گفت صبر دو قسم است یکے
صبر است بر آنکه مکروه داری آنرا مثل نقصان مال و ضیاع و عقار و فوت اطفال امثال آن و دوم صبر از آنکه
دوست داری آنرا و در تحصیل آن اضطراب میکنی و می باید که صابر باشی در تحصیل آن و گفت شکر گذاری کن

کسی را که بتو انعام و بد و انعام ده کسی را که شکر گذاری تو کند بدرستیکه بقای نیست در نعمتی که کفران کنی و زوال نیست
نعمتی را که شکر گوئی و گفت اشرف نیست هر گاه که پرهیزگار گردد متواضع میشود و خسیس چون پرهیزگار شود متکبر میگردد
و گفت مرا و کلید لجاجت است و لجاجت کلید گناه است و گفت علم بهتر از گنج است گنج ترا نگاه باید داشت
و علم ترا نگاه میدارد و گفت در تضییع مال خود و اصلاح مال دیگران بکوش که مال توان بود که ذخیرهٔ آخرت سازی
و آنکه بمیراث بدیگران گذاری از آن دیگران بود و گفت احمق هرچند صاحب جمال بود با او صحبت نباید داشت که شمشیر
هرچند خوب رخسار است زشت کردار است و گفت سه کس را در سه حال توان شناخت حلیم را نزد غضب
و شجاع را در خوف و برادر را نزد حاجت و گفت چهار هزار کلمهٔ حکمت جمع کردم و چهار را از آن برگزیدم دو را فراموش
باید کرد و دو را بیاد باید گرفت خدا را و مرگ را یاد باید داشت و نیکی را که با مردم کنی و بدی را که با تو کنند فراموش باید
کرد و گفت خوشخوئی یعنی خوی خوش و خوب خویش بیگانگان است و بدخوئی یعنی خوی بد بیگانه خویشان سعدی گوید

فرد: بنده حلقه بگوش ار ننوازی برود * لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش * و گفت اصم عاقل به از
متکلم جاهل **انباذقلیس** و انباذقلیس نیز ش نامند از اکابر حکماست حکمت از لقمان و سلیمان بشام
آموخت و لقوی از داود تعلیم یافت و او مجرد و متوکل بودی و هرچه از قوت یومیه اش زیاده آمدی
تصدق کردی و ذخیره ننهادی و او بیونان رفت و از کیفیت خلقت عالم سخنها گفت نه پسندیدند و مر
از شهر براندند و در تاریخ الحکما مسطور است که حکمت او حکمت پیغمبری بوده که ممزوج بفلسفه بود و او اول
کسی است که جمع بیان معنی و صفات الله تعالی کرد و همه را راجع بیک معنی ساخت و گفت که نیست حق تعالی
را معنی متعدد و متمیز از یکدیگر که هر یک از آنها مخصوص بنامی باشند بلکه او یکیست فی الحقیقت جمع من الوجوه
بخلاف موجودات دیگر بدرستیکه مجردات عالیه را کثرت و تعدد عارض میشود یا به اجزای ایشان و یا بمعانی
و نظایر و ذات حضرت باریتعالی منزه و مقدس است از همهٔ اینها و بسیاری از بزرگان حکما در این باب با او متفق اند و علی
علیه السلام حسن بصری و جماعهٔ معتزله همین مذهب دارند **فیثاغورس** حکیم اول کسیست که حکمت را فلسفه نام نهاد و علم شعبا
پدید آورد و بعضی او را حکیم خوانند و گروهی برآنند که فیثاغورس معاصر لهراسپ و وزیر او بوده حکمت از اصحاب سلیمان
آموخت و بیونان شد و علم هندسه و طبعی ظاهر ساخت و موسیقی اختراع نمود و دویست و هشتاد کتاب تصنیف کرد
و به بقای نفس بعد از فنای بدن قایل گشت و اینکه بعد از بدن اگر از اهل ثواب است ثواب می یابد و اگر از اهل گناه است
عذاب یا خواهد رسید برای حکمای الهی و او هر روز بهر خود غذائی ترتیب داده بود که هرگز بیمار نشدی و گاه فربه و گاه لاغر
نبودی و گاه شاد و گاه غمگین نگشتی و خنده و گریه نکردی و در تاریخ الحکما مینویسند که طعام صباح او شیر گاو و عسل بود و وقت
شام نان و آب و سبزی ها و طعام مطبوخ او قربانیهای کاهنان بود که برای خدا قربان می نمودند و هرگاه که رئیس کاهنان شدی غذای
خود از چیزی ترتیب داد که کم گرسنه و تشنه شدی و او مطلوب دوستان را بر مقصود خود مقدم داشتی و گفتی که مال دوستان
مشترک است میان ایشان و او بشهر قروطونیا شتافت فلون از اهالی آنجا که بکثرت مال معروف بود نزد او آمد بسبب

خود بنای آغاز نهاد و فیثاغورس اورا ملامت کرد افلون برنجید و قصد فیثاغورس نمود و فیثاغورس باتفاق شاگردان
با او رزم کرد و ظفر یافت افلون با چهل تن بقتل رسید حکیم از اهالی آن شهر متوهم شدند فارا نوبنیا رفت و از آنجا بشهر فارس
شتافت بزرگان آن دیار نزد او آمدند و گفتند آنکه قتل چهل تن را روا دارد حکیم نبود و اکنون بشهر دریا بار کرد و فیثاغورس
بشهری دیگر رفت جمعی قصد او کردند فیثاغورس بجای رفت آنرا هیکل گفتندی و دشمنان او را محاصره نمودند
و آتش در هیکل زدند فیثاغورس با اصحاب بسوخت از سخنان اوست هر چیزی بعقل محتاج است الا دولت و گفت خنده
بیوقت این غم گریه است و اگر گفتند تو حکیمی گفت فیلسوفم یعنی دوستدار از حکمت راقم حروف از کتب یونانیان
اسکاٹ تحقیق این لفظ فرمود که فیلسوف لفظ یونانی است مرکب از دو لفظ فیلو بمعنی محبت و عاشق و سوف بمعنی علم
و بکثرت استعمال واو فیلو حذف شد فیلسوف ماند بالجمله و اگر گفتند شیرین چیزها چیست گفت آنچه کس را بآن میل باشد
گفتند فلان ترا بد گفته گفت از آنکه راه بخوبی نبرد و گفت شر بدوام به از خیر زائل و گفت خاموشی موجب سلامت است
از ندامت و گفت باید که شرم از خود بیشتر کنی که از دیگران یعنی در خلوت نیز با ادب باشی و گفت عتاب با خود بهتر از
عتاب دیگران و گفت جهد کن تا آنکه حرفی در دل نگذرانی و هم آن کنی که شاید نه آنچه خواهی و گفت مدح خود هجو خود است
و گفت سوگند بساعت خوردن نشان دروغگوئی است گفت اگر از کسی خطا سر زند چه نیکو بود و اگر سر زند و بر آن مطلع
شو چه مفید باشد گفت بدترین مردم کسی ست که مال بهر دیگری جمع کند و گفت نگاه داشت آنچه در دست است
بهتر ست از طلب آنچه پیش تو نیست و گفت آنکه مداح خود را مال ندید مالش برد که او را بد گوید یکی را دید که لباس فاخره
پوشیده بود و سخنی ناصواب میگفت گفت یا سخن را چون لباس خود کن یا لباس را چون سخن و گفت سزاوار آنست
که بشناسی وقت را که سخن گفتن در آن خوب ست یا سکوت ورزیدن و گفت طبیب کسی ست که بدن خود را از
بیماریها نگاه دارد و کسی که محتاج بمعالجه غیر شود طبیب نیست و می گفت بیشتر آفتها که بر حیوانات میرسد بنا بر بی زبانی
ست و اکثر کلفتهای انسان را که روی میدهد از باعث زبان است و گفت کسی که نفس خود را دور سازد از چهار چیز هرگز
بکروهی به او نرسد و آن اول عجلت است دوم لجاجت سوم عجب چهارم کاهلی چه ثمره تعجیل پشیمانی است و ثمره لجاجت
حیرت است و ثمره عجب منقصت و ثمره سستی ذلت و خواری و گفت حکیم محافظت نفس خود نخواهد چنانکه دیگران محافظت
بدن خود مینمایند و گفت نفس میان نیکان در لذت و نعمت است و میان بدان در کلفت و الم گفت کسانیکه گرفتار
شهوت بدنی اند بندگانند حواس را و ارباب فضائل موافق اند عقل را و گفت حذر کنید در تعالم از کسی که بی باکانه
عیوب خود را شمرد و گفت فکر را پیش از عمل بعمل آرند و گفت با همه کس بکشاده روئی و تلطف به پیش آئی نه بکبر فتنگی
و کرامیت و گفت پیش حق تعالی فعلها و کردارها معتبر است نه قولها و گفتارها و گفت چه نافع است انسان را که
سخن گوید بچیزهای نفیس و اگر ممکن نباشد گوش کند از کسیکه آنرا بگوید و گفت پیش از آنکه کاری کنند فکر کنند در انکار زیرا که
بهتر از تشفیعی و مددگاری نیست و گفت محافظت و صحت بدن خود به میانه روی از طعام و شراب کنید و نکاح
و در یافت چندان مکنید بلکه طلب کنید صحت نفس را و گفت ملاحظه کنید از کارهایی که در گردن آن نفس شما حدی کسب کند

وگفت طمع مدار بدی از مردم بد و شر برنکوئی را وگفت زاد و توشهٔ خوب از برای زندگانی خوب اینست که بمصاحبان کلفت
ندهی و بدی برساند وگفت که اعتقاد کلیه که مدح کردن و هجو نمودن و بخشیدن و بخل ورزیدن کسیکه معرفت ندارد و لایق خنده
مسخره کیست که شمارا ستایش جاهل ننگ و عار است وگفت هرکس آلوده میسازد زبان خود را بدشنام گوش خود را ضایع مکنید
بشنیدن آن وگفت شخصیکه بر خاکستر نشسته باشد و توکلش بر خدا باشد بهتر از انست که برنجی از طلا متمکن باشد و توکل او
شک و سستی باشد وگفت نتیجهٔ ترس خدای تعالی رحمت است چه هرگاه که ترس غالب باشد خلاف رضای او سبحانه
نخواهد کرد و ازینجاست که مولوی روم گفته مصرع مرد ترسنده مبارک بنده ایست * وگفت آرام و امید و عادت بخشید
نفس را بقبول حالات نا از انچه باعث خوشحالیست و سبب کراهت مسرور نشوید و برنج تنگ نشوید وگفت که واجبست بر تو که
اجتناب نمائی و دور کنی خود را از آرایشهای دنیا که تیره و گمراه سازد فکر را وگفت چون بخانهٔ خواب در آئی پیش از آنکه
بخواب روی تامل گفتار و کردار آن روز کن اگر یافتی چیزی ناشایسته را که کرده و لایق آن بود که آنرا نمیکردی پس باید که
نفس را ملامت کنی و اگر چیزی یافتی که سزاوار کردن بود و نکردی در فوت آن افسوس کن و پشیمان شو و اگر مدی بفعل آید و
عمل ستوده بظهور رسیده خوشحال باش و خدای را شکر گوئی بدرستیکه این طریق نزدیک میرساند برای بفضل و رحمت الهی
وگفت هرگاه که ابتدای کاری کنی اولا بشرع و افتادگی بمبداء عه رجوع کن تا ترا امداد کند وگفت بادشاه را باید که از
مملکت خود اهل فضل و دانش و ضعیفان عام را بهره مند و محفوظ دارد و حاجات ایشان را بحصول رساند تا حاجات او نیز
از درگاه عزت بحصول پیوندد وگفت شخصی را که بدوستی اختیار کردی بعد از ان اورا اهل آن نیافتی با او نوعی
سلوک کن که دشمن تو نشود وگفت دورتر از خوبی و خیر آنکس است که قادر نباشد بر ضبط خود وگفت که بر اطوار
مردم نظر کرده بدوستی بگزین و نظر بر گفتار او کرده اختیار مکن چه بسیاری از مردمان با اخلاق مذموم و سیرت بد از روی
سخن گفتن بی عیب و بی نقصان اند گفت کسیکه بایذا رسانیدن تو از روی حسد عادت کرده چون بران قدرت
یافتی بانتقام آن سرعت منمائی وگفت اگر خواهی که زندگانی تو خوش گذرد و مخلوط با الم نباشد باید که راضی شوی
از مردمان بانیکه ترا احمق گویند بجای آنکه ترا عاقل نامند وگفت هرگاه که نفس خود را ستوده ساختی بعد از مرگ سیرگاه تو عالم
ملکوت است و اگر رجوع میکنی باخلاق انسانی مرگ برای روا نیست یعنی باز سوی آئی ازین سخن بوی تناسخ
می آید وگفت ظاهر مکتب نشده کسی را که از روی نفس مکتسب بان شده زیرا که او در حقیقت نیست فقیر او دانا است
ازو پرسیدند که چه چیز مضرت بسیار دارد وگفت زیادتی مال وگفت پنج چیز از نیکیهاست پوشیده داشتن فاقه و افلاس
و مصیبت و اندوه و درد و صبر در وقت قوت و دوستان گفت طریق پادشاه آنکه حذر کنند از صحبت تنها بودن و در راهی تدبیر
وقتیکه بسیار از لشکریان مخالفت شوند رامی اید حذر کنند از راهی که نه ندانند آن را و حذر کنند از سواری در شب تاریک و هرگاه که
میان لشکر خود در آید باید که بر اسپ از روی تمکین خوب نشسته باشد بار و می کشاده و نگاه خوش بمردمان کند و در سلام ایشان
بقربان دست نماید و دل خود را ایشان اچه نظر بالطرف اوست از دشمن و دوست داخل نشوند بر اهل حرم او زنان خدمتگاران مگر آنکه
خادمت رسیده مثل پنجاه سال یا زیاده آزموده باشند و اگر محتاج شود در حرم بمردی که در خدمت ایشان می بوده باشد باید که منع

ودیر سال دگر به منظر دوبین دارد وامانت گذار باشد وچون پادشاه بخواب رود ویا مشغول بچیزی از لذت شود باید که اعتماد کند بر دربانان ونگهبانان قصر خود وحذر کند از خوردن وآشامیدن از دست زنان که نزدیک او بوند وهمچنین لباس از دست ایشان بپوشد واستشمام رایحه وبخورات آنها نه نماید مگر نهایت اعتماد بر وداشته باشد وگفت بهتر آنست اناث را نسوان وذکور را مردان تعلیم کنند تا لیس بلیطی از حکماء کبار پیشین بوده بمصر شد وعلم آموخت وبملیطه بازگشت واو اول کسی است که دران دیار فلسفه ظاهر ساخت واز سخنان اوست که مبداء اول آب است وهوا وخاک ازان متکون شده واز صفوت آن آتش پدید آمده واز دود وبخار آن آسمانها ترتیب یافته وکواکب از شعلهای کره اثیر ظاهر گشته واین قول موافق توریت است ودر قرآن شریف است قال الله تعالی وکان عرشه علی الماء وایضا ثم استوی الی السماء وهی دخان از سخنان اوست عاقل کسی است که زبان خود را از مذمت نگاهدارد وگفت فاضل ترین برکها ملاقات است بروجه نیکو گفت صورت رواز ضمیر خبر میدهد وگفت بنجاموشی عادت کردن مورث سستی است وگفت لجاجت دور میکند رای وعقل را والواب سبکی میگشاید بسوی لجاجت کنند وگفت لایق نیست ترا کردن چیزی که هرگاه ترا بآن سرزنش کنند در خشم شوی وگفت اگر خواهی که غنی شوی شهوت را مغلوب ومقهور ساز بدرستی که فقر کسی است که زیر دست شهوت ست وگفت ایشان نیکوکار بهترین چیزهاست که بر روی زمین است از سایر حیوانات وگفت که مردم سه طبقه اند یکی موسوم بنیکی ودیگری موسوم به بدی وسوم عاقل که نه خیر شناسد ونه شر گفت هنرهای بسیار باعث انکسار قدر است وگفت کیست که نداند که حیات موجب تنگیست ومرگ باعث آزادی وگفت اگر بر حصول غرضها صبر کنی هرآئینه سعید شوی وگفت کسی که احسان کند بر کسی واو بذکر خیر تلافی ننماید شکرگذاری آن نکرده است وگفت کسی که متحمل مصیبتهای سخت شود او مرد است وگفت بسیار ضررها که بمردم میرسد بجهت ترک مشورت است وگفت ملامت مکنید احدی را که پیش ازان که تفحص از کار او کنید وگفت چیزهای ظاهر را ترک مکنید وطلب چیزی که ظاهر نباشد منمائید وگفت که ادب باعث انس همه چیزهاست وگفت بگریزید از مشورت مرد شریر واگر مشورت عمل کنید و بر سد وشما را مضرتی پس بتحقیق شما سزاوار مضرت هستید وگفت از کلام مردان دانسته میشود مذهب او وگفت عادل آن نیست که ظلم نکند بلکه عادل کسی است که اگر تقویت دهند ورهبری کنند او را بظلم ظلم نکند وگفت آن کسی که میگریزد از جنگ پس باز میگردد وجنگ میکند او مرد ست وگفت دوستدار جمع‌کننده مال را آزادی نیست وگفت شقی زندگانی میکند با زور آرزو وگفت سخن خوب نگاهدارنده غضب ست وگفت عمر آنست که به فرح میگذرد وآنچه برنج گذرد زندگی زندان است وگفت جمیع مردمان می‌مانند وآنچه در اندیشهٔ ایشان است چنانچه حق تعالی جزا میدهد ایشان را موافق عقیدهٔ ایشان وگفت عمری که بعمر غیر گذراند عمر او نیست اقم حروف را حسب حال بیاد آمد مصرع هر کس که بکام دیگری زیست که او نیست وگفت بدرستیکه زن عمر مرد را کوتاه میسازد واگر نباشد ترا از زنی پس زندگانی کن به بهترین وجهی وگفت زینت هر زن سکون وآرام اوست پس زن صالح سالم میدارد منزل را وگفت هرگاه منزل را تجویز کردی طلب کن زنی را یاری دهد ترا در کارها وگفت عاقبت نکاح ندامت ست وگفت زن نیکوکار سهل وآسان بدست نه آید

وزن عاقله باعث سلامتی شوهر است و گفت زن اگر دفن کرده شود بهتر است از اینکه تزویج کرده شود و گفت زنان بالطبع
میل دارند با فراط نفقه و گفت نکاح کنید زنا نرا نه چهار ایشان ابدرستیکه مردمان ترویج میکنند بسیار نه بزنان و گفت طبیعت اخلاق
بزرگی بر زنان نمیکنند و گفت هرگاه اراده تزویج کنی پس نظر کن بهمسایه مصاحبان زن که می پوشند چیزیرا که در آن صلاحی باشد
و گفت زن قدرت میدارد بر آنکه چیزی از تو فراگیرد و گفت کسی که در یک چیز دو بار غلط کند حکیم نیست و گفت اگر بدیهی
صاحب دولت و کرم را چیزی اندک فراگیری از وی بسیار و گفت ایشان قادرترین حیوانات است بر حیله و گفت از
دشمنان انتقام ببدی مکن تا ترا مضرت نرسانند و گفت آماده ساز آنچیزیرا که محتاجی بآن از برای ایام پیری و گفت
گرسنگی و مفلسی عشق را برطرف میسازد راقم حروف گوید شاید عشق مجازی را برطرف سازد و نه حقیقی را و گفت مرد نیکو کار
در آرام و سکون است و گفت کمتر یافت می شود امانت در زنان و گفت بعضی از مردمان باشند که راه های بد می شناسند
و کردارهای شان خوب است و گفت اگر عمل بقول دشمنان کنی مضرت کشی و گفت کسی که صاحب سکوت شود بسبب
آن مهابت پیدا میکند و گفت بعضی از مردمان دشمن میدارند و کسی را که احسان کند بسوی ایشان و گفت صالح از مردمان
کسی ست که نیکو باشد ظن او راقم حروف گوید از آنجاست ظن المومنین خیرا و گفت خوبیها حاصل نمی شود و نمی توان کرد
مگر بمشقت و گفت نیکو میشود زندگانی تو اگر مغلوب سازی غضب را و گفت عاقل مرگ را بر زندگی ترجیح می نهد و
گفت بدترین کسی است که از بد مهیا و آماده نمیکرد و برای فاسق و حریص و گفت بگریزید از خوی بد و از تزویج زن بد و اگر زن میکنید
پس نگاه دارد او را از اخلاق ردیه و گفت سکوت بهتر است از سخنانیکه سزاوار نیست و گفت پدر و مادر را قدر و منزلت
پیش عاقل است و حسد غالب است بر اکثر طبائع و گفت نیکوئی کن بر کسی که قدرت بر نفع تو نداشته باشد و
گفت یاری کردن بدان را بر بدی کفر است بحق تعالی انکسیمانس ملطی از کبار حکمای ملیطه است صاحب
مذهب بوده و او گفته که اول مخلوقات هوا است و جز آن هر چه هست از آن متکون شده انکسیاغورس ملطی از اکابر
حکما بوده اول کسی است که بکون و فساد قایل گشته و ارسطو قول او را در کتب خویش آورده و آنچه موافق خود نیافته
رد کرده و مذهب او آنست که اصل اشیا جسمیت که همه اجسام و قوی از آن متکون شده و او پیوسته در تعب و مشقت
بودی و گفتی اگر نفس زیردست می باشد از آن بهتر که من زیردست او باشم و هر که او را ستایش کردی الحاح نمودی
که آن را نگوید شهر او انقلاب پدید آمد و خلق مضطرب شده او بود چنانچه بود گفتند درینحالت چگونه آرامی گفت اگر
امثال این در جواب بیند اضطراب کنند یا نه گفتند نه گفت مرا همان خوابست که کارهای جهانی را خوابی و خیالی میدانم
وقتی ریش او باو سخنهای درشت گفت حکیم تحمل نمود زن از تحمل حکیم در غضب شد و در آن وقت رخت نشست بر خاست
و عالمه بر سر حکیم ریخت آن وقت حکیم کتاب مطالعه میکرد و سر بر داشت و گفت مرا مهمانی کردی و طعام خوردی آمدی
و باران باراندی و چیزی دیگر گفت زنهون اکبر از اکابر حکمای یونان است معاصر انکسیاغورس و دیمقراطیس
و استاد لاوقوس سوفسطائی بوده پادشاه او را گفت مرا وعظ بگو در کاسه آب بیاورد و گفت اگر تشنگی مر ترا غالب آید
این را بچند میخری گفت بنصف مملکت خویش گفت که چیزی که بشربت آبی برابری نکند فخر نتوان کرد و نزد

جواسے دید که یکبار دریا از غایت فقر محزون نشسته بود گفت چنان انگار که تاجرے صاحب مایه بودے و صد هزار
گشته و در کشتی و بر این دریا میرفته و ناگاه بادے عظیم برخاست و نوتیان راضی گشتی که کشتی ها غرق شوند خود بسلامت
ماندی چنان شمار دوست از تنگی معاش بداز جوان شاد شد و خدمت گزید گویند که او را دوستان بسیار بودند باد شاه عهد
محمان برد که بسر فروح وارد و پس بگرفتنش خواست که نام موافقان خود باز گوید زیتون نگفت او را شکنجه کردند زیتون
زبان بریده پیش او انداخت و در شکنجه بگذشت از سخنان اوست که بترس از مردن بدن و بترس از مردن نفس و گفت
که اگر چیزے بدست شما افتد نگوئید که از ماست و اگر از شما برود نگوئید که از ما بود چه آن عاریت بوده که اگر ملک شما بود
از شما بودی و از شما بدیگرے و از دیگرے بشما منتقل نشدی گفت مشکل ترین چیزها آنست که نفس خود را بشناسی
و سر خود را نهان داری و گفت زبان مرد فصیح از شمشیر برنده تر است و گفت حکیم شراب المقدار که مست سازد میخورد
او را پرسیدند که خواب چیست گفت راحتیست از مشقت مناسب ملکت بمرگ و گفت سزاوار نیست
مردان را که نکاح کنند زن صاحب جمال را چه بسیار میکنند مباشرت با او و آن باعث ضعف است و از تکبر می کنند
پرهیز و گفت خواب مرگے ست کوتاه و مرگ خوابی ست دراز و بقراطیس از اکابر مشاهیر حکماست معاصر بهمن
بن اسفندیار بود و ارسطو سخن او را بر سخن اوستاد خود افلاطون ترجیح می نهاد و از سخنهاے اوست که تا شهوت را مغلوب
خود نکنی خود را از افراد انسان نشماری و گفت چنان شیرین مباش که ترا فرو برند و چندان تلخ مباش که از دهانت
بیرون افکنند نقاشی او را گفت که خانه خود را بگچ بندی تا آنرا مصور کنم گفت اول تصویر کن تا آنرا بگچ سپید نمایم او را
گفتند بگوئی دست بر دهان نهاد گفتند مشنو دست بر گوشش گرفت گفتند مبین چشم بپوشید گفتند بدان گفت برین
قادر نیستم **اومیرس شاعر** اقدم افضل شعرای یونان بوده بعد از موسی پانصد و نود سال ظاهر شده
ارسطو دیوان شعر او را از خود جدا نکردی وقتی با سفیرے او فتاد و یکے خواست که او را بخرد و گفت از کجائی گفت از
مادر و پدر گفت ترا میخرم گفت نتوانی خرید زیرا که خریداران بود که آفریننده بود و دیگری او را بخرید گفت بچه کار می آئی
گفت بکار آزادی پس چندی بنده بماند آنگاه آزاد گشت صد و هشتاد سال عمر یافت از سخنان اوست الخیر فی
کثیر من السکوت و گفت خاموشی بسیار گواهی از ادب بود و بسیار می سخن قدر سخن زایل میکند گفت عاقل آن بود که بر زبان
خویش قادر بود و آنچه بعنی نشاید نگوید و گفت حیات موجب بندگیست و ممات موجب آزادی سقراط از اکابر فلاسفه
است شاگرد فیثاغورس و استاد افلاطون بود نام سقراطیس است و سقراط مخفف آنست بعضی بر آنند که او وزیر
بهمن بود دل از همه برداشت و تجرید گزید و در طریق عبادت مخالفت یونانیان نمود و لهذا از حکمت طبعی برگردانید
حکمت عملی را نیک سرانجام داد او را گفتند که چرا شوهری زنی را که بسفاهت میل بود میخواست گفت این بهر آن
کردم که بصبر و تحمل عادت کنم گیتان جوناتهان اسکات با راقم میگفت که نام زن سقراط زان چیپی بوده و در فرهنگ
هر زن که زیاده گو باشد او را زان تیپی نامند روزے سقراط از زیاده گوئی آن عاجز شده از در خانه خواست که بیرون رود
آن زن دیگی پیر از بول از بام خانه بر سر او ریخت مردم بخندیدند و از حکیم پرسیدند که این چیست حکیم گفت که بعد از رعد

بارش می آید سخنهای یاوه آن زن مانند رعد بود و بول بجای باران است القصه سقراط حکمت را عزیز داشتی و در صحائف
ثبت نکردی و گفتی که حکمت پاک ست در دلهای پاک باید نه در پوست حیوانات و گفته اند که بهمین سبب هیچ کتاب تصنیف
نکردی گویند که در ابتدا آنچه از استاد شنیدی بنوشتی استاد گفت که اگر یکی در راه بتو رسد و سخنی پرسد لاچار بخانه روی
و در کتاب نگری و جواب گوئی سقراط متنبه شد آنچه نوشته بود بشست و پس از ان آنچه آموختی بیاد گرفتی آورده اند که سلاطین
یونان هرگاه بحرب رفتندی حکیمی را با خود بردی یکی از ایشان سقراط را با خود برد زمستان سخت بود و سقراط شب ها
از شدت سرما بخم آبه پناه بردی و روز در آفتاب نشستی و گفته اند که در خمی بسر بردی روزی پادشاه در آنحالت
او را دید گفت چرا نزد ما نه آئی گفت از آنکه مشغولی دارم گفت بچه مشغولی گفت بآنچه مرا زندگی بخشد ملک گفت نزد
ما آئی که آنچه خواهی هست گفت اگر چنین دانستمی در خدمت تو بسر بردمی ملک گفت حاجتی که داری بخواه گفت حاجت
آنست که باز کردی که اسپ های شما مانع رسیدن پرتو آفتاب شده اند و سرما میخورم ملک خواست که او را
خلعت دهد سقراط گفت که وعده کردی که مرا چیزی دهی که زندگی را برپا دارد و اکنون لعاب کرمان میدهی مرا
حاجت نیست آورده اند که سقراط همیشه از بت پرستی تبرا می نمود لاجرم یونانیان که بت پرست بوده بعداوتش
برخاستند و یازده تن از فقهای ایشان بقتلش فرمان دادند ملک را مجال گفت آن جماعه بسیار بود بقتلش فرمان داد
او را گفتند چه مرگ اختیار میکنی سقراط گفت بزهر هلاک کنید ملک او را حبس نمود قریطون که شاگردانش نزد او آمدند
و گفتند اگر فرمائی ترا شب از حبس بیرون آریم و برومیه رسانیم گفت این شهر وطن منست آنچه بمن میرسد مستحقم بل از
بهر نصرت دین حق ست اگر برومیه روم و نصرت دین حق کنم آنجا نیز همین واقعه پیش آید پس شاگردان را وصیت کرد و
کاسه زهر که برای او فرستاده بودند بخورد و افلاطون را پیش خواند و بر وی او نهاد و گفت پس خود را بفالیمن اقوس حکما
سپردم و درگذشت گویند چون شاگردانش بمرگ او متیقن شدند گفتند ای استاد ترا کجا دفن کنیم گفت اگر مرا بیابید هر جا که
خواهید دفن کنید یعنی آن نه منم بل کالبد منست گویند او سخن مرگ بسیار گفتی و هرگاه ازو سخنی پرسیدندی زمانی
سر پیش افگندی آنگاه جواب گفتی و او تنهائی دوست بود و کم خور و بسیار عبادت و کم سفر بود صاحب تواریخ الحکما گوید که
سقراط اکثر سخن برمز گفتی چنانچه گفت ظرفها پر سازند از بوهای خوش یعنی پر سازند نفس خود از حکمت و اخلاق را که مزین
گردانید و گفت حوض مثلث از سر کوبها پر کن یعنی حوض مثلث که عبارت از ترکیب بدیع انسانست چه از ان او که مرکبست
از نفس نباتی و حیوانی و انسانی معمور باید که حوض مثلث قابلیت انسان را از سماوی عالیه که بمثابه قلل اند از سر کوبها
که عبارت از جواهر و لالی آبدار حقایق است پر کن و گفت مخورید گرگ و شیر را یعنی حذر کنید از گناهان که گناه مثل
شیر و گرگ ست که می درد و گفت وقت مردن متوجه نباشید یعنی در وقت کشتن نفس التفات بر چیزهای خواهش مکنید و گفت بکارید
سیاه و بذر وید سفید را یعنی گریه را بکارید و خوشحالی و سرور را بذر وید و او را گفتند مثل دنیا چیست گفت دنیا از ان حقیرتر است
که بهر او مثلی زنند و گفت هیچ گنج بهتر از هنر نیست و هیچ عزی بهتر از دانش و هیچ پیرایه بهتر از شرم و هیچ دشمن بدتر از خوی بد نیست و گفت
با دشمن مشورت کن تا پایه دشمنی او دریابی و گفت هرگاه با دانا مشورت کنی از رسوائی ایمن باشی و گفت سعی در کاری که نشاید و سود ندهد

از کاهلی بدتر است و گفت اگر خاموش شوی و آنکه بداند اختلاف برخیزد و گفت کسی که علم نداند چون جسمی است که روح ندارد و گفت
حکمت آنگاه بکمال رسد که از ستایش خود خورم نشوی و از مذمت غمگین نگردی و گفت نیک دو کس اند در عالم گویا بحق و خاموش
شنوای حق روزی بر کشتی سوار بود و طوفانی عظیم برخاست ملاح را گفت از کنار آب تا کشتی چه مانده گفت مقدار دو انگشت
گفت کشتی بساحل رسان که میان ما و مرگ دو انگشت مانده او را گفتند چرا ترک دنیا کردی گفت یقین دانم که مرا به اکراه از آن
بیرون برند خود برغبت ترک کرده ام تا حسرت در دل نماند یکی نزد او آمد و گفت جای سقراط کجاست جای خود با و نمود
مرد آنجا رفت و چون دانست که سقراط اوست و بازگشت و گفت چرا نام خود نگفتی گفت تو مرا از جای سقراط پرسیدی
نه از سقراط جواب مطابق سوال باید یکی او را گفت پدران تو از اراذل اند و اهل بیت ترا شرمی نیست گفت تو عار اهل بیت خودی و اهل بیت
من عار من اند و گفت حوادث دنیا هلاک طایفه ایست و وعظ طایفه و گفت تونگری صحت تن است و علم صحت مزاج و گفت اگر کس را همه کارها
بمراد بود و عقلش زایل گردد و گفت باید روا در چنان باش که پسر خود را چنان باخود خواهی او را گفتند دشوارتر از مرگ چیست گفت زندگانی
به بطالت گذرانیدن گفتند چرا پادشاه خود را استخفاف کنی گفت او چگونه پادشاه من باشد که بنده بندهٔ من است چه شهوت و غضب
هر دو بندهٔ من اند و او بندهٔ آنهاست و گفت طالب دنیا چون سوار کشتی است اگر غرق شود خطا کرده باشد و اگر نه مرتکب خطر باشد و در هر دو
حال او را اصابت نتوان گفت و گفت نزدیکترین چیزها مرگ است و دورترین حصول آرزو و گفت مرگ نیکوکار آسودگی اوست و مرگ بدکار آسودگی
جهانیان گویند که سقراط در شهری علم موسیقی می آموخت گفتند شرم نداری که با این همه فضل و دانش شاگردی میکنی گفت از آن قبیح تر باشد که
درین جاهل باشم و گفت اگر خاموش نشوی دیگری او را خاموش کند و گفت اگر ساکت شوی تا دیگران سخنت آرند از آن بهتر است که سخن
گویی و خاموشت کنند یکی از و مشورت خواست که کدخدا شود گفت حذر کن ماهی در دام است میل خروج دارد و آنکه بیرون است
هوس دخول و گفت خواب مرگیست کوتاه و مرگ خوابیست دراز و گفت بهترین گروها قناعت است او را گفتند فلان دشمن تو بمرد گفت
میخواستم که گویند که کدخدا شد وقتی با تونگری براهی میرفت رهزنان در رسیدند تونگر فریاد برکشید و میگفت ای وای اگر مرا بشناسند
سقراط بخندید و میگفت ای وای اگر نشناسند و گفت آغاز دوستی نیک گفتن است و آغاز دشمنی بد گفتن او را گفتند آدمی
بی عیب باشد گفت آدمی اگر بی عیب بودی مرگ باو راه نبردی گفت اقرار و اعتراف یگانگی حق تعالی و آراستن خانهٔ دل از زیور
اخلاص او و پوشیدن بدن و اعضا بلباس طبیعت و اعمال شریعت خلاص است اهل جور و گمراهی را از سرگشتگی و بی راهی و گفت
در عجبم از کسی که داند و شناسد فنا و زوال را دنیا چگونه او را یاری میدهد و غافل میگردد از چیزیکه زوال و فنا ابر آن راه نیست
نقلست که سقراط روزی پیش پادشاهی که او را اکنشت در آمد پادشاه گفت ای سقراط تو میگویی که بت پرستی خوب نیست سقراط
گفت آری این سخن گفته ام و میگویم که بت پرستی خوب نیست فکر اخوب است پادشاه پرسید که کرا خوب است سقراط
جواب داد که سقراط را خوب نیست و ملک را خوب است از برای آنکه کسی که شناخت الله تعالی را چنانچه حق شناخت او
احتیاج نیست او را بچیزیکه از بدیها نگاه دارد و بترساند او را و این از لوازم و اجبات شناخت پروردگار
است که شناسندهٔ حق تعالی از بدیها و ترسها دور و محفوظ می ماند و آنکس که خدای را
نشناخت محتاج است بچیزیکه او را نگاه دارد و باز دارد از گناهان و کردارهای بد و بترسد

تنها که می پرستند آن را پس چون پرستند و بت از چیست که اگر دیگر بتها می بود از میان برداشتند بنا بر آن گفت پادشاه را بت پرستی
خوب نیست و هر کسی که اعتقاد بخدا آرد آنکس را از بتها فایده نیست بجهت آنکه جسدهای مرده اند در تاریخ الحکما مسطور
است که سقراط را گفتند که ترا کدخدا باید شد گفت اگر باید است پس زن بد روی و بد خلق از برای من بهم رسانید گفتند
فایده این چیست گفت بد روئی جهت آنکه مرا بر نزدیکی او بسیار میل نشود و بد خلق بنا بر آنکه با مجالست او ملکه تحمل
بهم رسانم گفتند چرا نزدیکی بر مباشرت مکروه میداری و حال آنکه در مباشرت لذتی است بی پایان گفت مباشرت مرا
از برای چهار وجه خوش نمی آید اول آنکه والد و عاقل را بد آید و از اینکه پرده خود را بگشاید یعنی عورت خویش را مکشوف
کند و ستر غیری مشاهده نماید دوم آنکه در آوردن و انداختن چیزی باشد در جای نجس یعنی آلت را بفرج فرو بردن باشد
سوم آنکه ضعف قوتست و عاقل محافظت قوت را ضروری داند چهارم آنکه هم سوگند و مصاحب شد نیست تا وقت
مرگ اگر آن زن می زید و زندگانی باید این کس همون دوست و اگر می میرد این کس محزون میگردد و عاقل نفس
خود را محزون چیزی نمی سازد سقراط را گفتند که مال و منال جهل عاقل را تعمیر میدهد و گفت آنکس که چنین باشد عاقل
نخواهد بود و گفت شخصی که علم نداشته باشد صیدیست که روح نداشته باشد روزی پادشاه بر سر او ایستاده گفت
از من نمی ترسی گفت تو نیکی یا بد گفت نیکم گفت از نیکان چرا ترسم و گفت نفس خدا نماییست همه چیز را یعنی همه اشیا
در نفس حاضر و جمعست کسی که شناخت نفس خود را می شناسد همه چیز را و گفت از سه طبقه اندوه و غم جدا نمیشود یکی حسود
که در فکر آنست که نعمت از آن شخص زایل شود و باو رسد دیگر حقود که عداوت کسی را در دل خود محکم ساخته همیشه در فکر
آنست که او را بکشد و سوم توانگری که از فکر و اندیشه فقر و پریشانی بترسد و خواهان رتبه باشد که او را قدرت آن مرتبه نباشد
و گفت بهتر از بهتر آنکسی است که عمل کند به بهتر و بدتر از بدتر آنکسی است که عمل کند به بدتر و گفت عقول همه هیچ است و علم
کسی و گفت سعی را بکار غیر موقع بدتر از کاهلی در کارهای کردنی و گفت کاهل نشوی تا آنکه ایمن نشوی از تو دشمن تو و چگونه
کاهل توانی بود هرگاه که دوست از تو در امن نباشد و گفت هیچ خیر و خوبی در دنیا نیست الا دو کس را عالم گویا بحق خاموش و
شنونده بحق و گفت دنیا دوزخ است کسی را که پرهیز کند از آن و خبیث است کسی که دوست دارد آن را و گفت جاهل
است کسی که گویا شود برفتن و بازگشتن از دنیا و سعی و اهتمام راند در آبادانی دنیا و گفت کسی که ترک کرد دنیا را استراحت کرد از
مشقت ها و رنجها او دوست دارند او را اهل دنیا و ایمن شود از خوف عاقبت بعد از مفارقت دنیا و گفت که
واجب است تامل کند عاقل درین که بجد نباشد در عبادت چیزی که بگذارد او را از مراسم دیگر و گفتند سقراط را
همگی بعزلت میگذرانی گفت اگر شما شناسید نفع عزلت و بچشید آن لذت را هر آئینه وحشت کنید
و بگریزید از خود و چه جای دیگران پیش سقراط حکایت نبوت موسی علیه السلام کردند گفت
ما گروه یونانیم احتیاج نیست در تهذیب اخلاق ما را بغیر خود بنا بر آنکه ما اخلاق خود را پاکیزه
ساخته ایم و گفت سخن گفتن در باب چیزی که مدرک و مفهوم نباشد جهل تمام است و مباحثه
و مناظره در چیزی که بحقیقت او نتوان رسید خطاست و گفت دنیا همچو صلوبیست در خانه های پیچیده

هرگاه کشوده شود بعضی پیچیده گردد و گفت در شکم زمین بیت است و مرده بر پشت زمین سقیم است و بیمار و گفت چه
خوب است شهوتهای مباح و چه قبیح است شهوتهای بد و گفت ملاحظه نمایند و پرهیز دارند از سخن چینی اگرچه راست باشد
از سقراط پرسیدند که چیزی دشوارتر از مرگ هست گفت زندگانی زیرا که در زیستن غم است و اندیشه بیماری و محنت سفر و رنج و در مرگ
همه آسایش و خلاصی است از همه آفتها و گفت عاقل سزاوار آنست که هرگاه سخن گوید بجاهل بنوعی سخن گوید که طبیب مشفق با بیمار
و گفت طلب دنیا خالی نیست از اندوه وقتیکه نیافته است او را و از طلب آن اندوه میکشد و هرگاه که یافت او را اندوه می برد از آنکه
چگونه نگاهدارم که فوت نگردد و اگر ایمن باشد از دنیا که فوت نخواهد شد یقین میداند که از برای غیر خواهد گذاشت پس در غصه است
همه حال و گفت شاگرد خود را ای پسر من قناعت کن از دنیا بچیزی که روز بروز برسد و اکتفا کن از مشروبات بچیزی که تشنگی را نشاند
و راضی شو از پوشیدنیها بچیزی که رفع سرما و گرما کند و قناعت کن از مسکنها بجائیکه در آن گنجی و خود خادم باش و مستغنی شو از دیگران و سلامت تغییر
نعلین را مرکب ساز و زمین را خوابگاه و ماه و ستارها را چراغ و شغل و علم و دانش را مطلوب و عمل را زاد آب و شعار آموختن
حکمت را شیوه و دثار که میشوی فاضلترین اهل زمان خود و لاحق میگردی به نیکان که بیش از تو بوده اند و گفت طالب دنیا
همچو بیننده سراب است که تشنگی آن را در نظر او خوب و مستحسن مینماید پس خود را در جست و جو در رسیدن بآن در تعب می اندازد و چون
رسید بآن زمین معلوم او شد که گمان او بخیانت کرده است و مقصود را فوت نموده و از آن تشنه است و حسرت او زیاده شده
است و رنج او ضایع گشته و گفت دوستی دنیا مورث ریاکاریست و کاشتن تخم حسد و نگاهداشتن بدیها و بار آوردن از نیکیها
و گفت انسان در دنیا بجمیع احوال در عذاب و ملالت است انچه باو میرسد از نعمتهای آن همگی در معرض تغییر و زوال و بهره و تمتع
از لذات آن کم و گفت دنیا فریب میدهد و رسوا می سازد طالب خود را چنانچه می بیند از تغیر آنکه بر اهل دنیا واقع میشود
از دنیا ساعتی لذت چشانند و در عقب آن لقمه تلخ در کام نهند و می گفت جماعه حکما و اهل دانش همه مخدوم اند و
کسیکه غیر خود را خدمت کند او بنده است نه آزاد و گفت مرگ حق است و مکروه نمی دارد آن را مگر آنکس
که بسیار شده باشد جور و ستم او و کم باشد عدالت او و گفت فضیلت مرگ همین بس است که باعث نقل است
از عالم خواری و ذلت بعالم عزت و از عالم فنا بعالم بقا و از عالم جهل بعالم عقل و دانائی از عالم تعب بعالم
سرور و گفت کسیکه خوب گذاشته است زندگانی او خوب است مرگ او و گفت در مجالست نیکوان
سعی کن و دور باش از صحبت بدان اگرچه تو نیک باشی و گفت مردمان را چرا دو گوش و یک زبان داده اند
از برای آنکه شنیدنهای او زیاده از گفتنهای او باشد و گفت نفیس ترین چیزها که جوانان با و رغبت گیرند ادب است
چه کمترین نفع او این است که انسان را باز میدارد از چیزهای بد و گفت سکوت اسلم است از برای آنکه سخن بسیار
بی خطای بسیار نیست و گفت کم خطا کسی را در سخن عارض میگردد که نداند که چه میگوید و گفت اگر جاهل سخن اندک
گوید بسر گردد بخطا نشود و گفت نفع سکوت زیاده است از نفع سخن گفتن و ضرر سخن گفتن از حد زیاده از ضرر سکوت
و گفت که عاقل دانسته میشود به بسیاری خاموشی و نادان و جاهل دانسته میشود به بسیار گفتن و گفت کسیکه سکوت
می ورزد منسوب میگردد بسستی و کاهلی اما سالم میماند و سخن منسوب می شود بفضول و گفت سکوت کننده را

همین بس است که الم مجادله و گفتگو نبیکش و گفت حکمت طب نفوس است و حکیم معالج نفوس و گفت سخن مملوک و بنده است تا دام
که از دهن برنیامده است و چون از دهن برآید از ملکیت برآید و گفت کلام کلید بدیهاست و سکوت قفل ست و گفت خاموشی
ستوده است در اکثر جاها و سخن نکو میده است در بیشتر مواضع و گفت هرگاه سخن گوید دانسته می شود کمال نقصان او و اگر سکوت
ورزد دانسته نمی شود حقیقت او و چه بجالش حکم توان کرد و نه بنقصانش و گفت سخن را از نفس خود بتامل و اندیشه ادا کنند تا کلام غیر
شمارا با اندیشه باندازد زنی که معروف و مشهور بود بمسخرگی سقراط را گفت ای شیخ چه قبیح است صورت تو سقراط گفت اگر
تو آئینه زنگ گرفته نمی بودی هر آئینه روشن میشد بر تو حسن و خوبی صورت من و گفت هستی بر طرف سازنده نفس عقلست
و نفس را چون هیولی بی نفس و صورت سنگ واند یعنی نفس و عقل بی پوشش و بی زینت مینماید و گفت اگر دوست داری
که دیگران سر ترا بپوشند سر دیگران را بپوشان و گفت هرگاه ترا سینه تنگ آمد و حفظ اسرار خود نتوانی کرد سینه
دیگران زیاده تر تنگ خواهد بود و پرسیدند که چرا عاقل در کار مشورت میکند گفت از برای آنکه رای خود را از هوا و هوس مجرد
ساخته است و مشورتش از جهت آنست که مبادا آلوده بهوا شده باشد گفت فرق میان بنده و آزاد آنست که
آزاد بالطبع محافظت و حراست حق میکند و بنده بجهت غرض های نگاهداشت حق مینماید و گفت کسیکه زیاده بر اصلاح
خود طلب میکند غافل میشود از فائده و منفعت آن و گفت قناعت پیشوای کفایت است و گفت بدی و مکر زنان بنهایت
است هرگز آن را کسی نتوانست شمرد و مرد شهوت پاک پشیمان ست در آخر کار و مذموم ست الحال و مخالف
شهوات در امن و سلامت ست از روی عاقبت ستوده است الحال و گفت کسیکه از خواهش های نفس خود را
باز میدارد و ایمن میشود از بدیهای روزگار پرسیدند که آب دریا چرا شور ست گفت شما در بیان کنید که از آن بشما چه فایده
میرسد تا من بیان کنم که چرا شور ست و گفت آدمی از سه چیز عاجز آید اول بی پروا ماندن در تربیت و مصالح و صلاح
نفس خود دوم مخالفت نکردن با شهوتها و میلها که دارد و سوم سخن زدن خود و شنیدن در هرچه میداند و نمیداند سقراط
نظر کرد بر شخصی که بوی خوش و زینت بکار برده بود و گفت آتشی است که هیزم بسیار بر آن ریزد تا تیز شود و شعلهٔ آن رود و چندان گردد
ضرر او گفتند که تو چه وقت متوجه کسب فضایل شدی گفت وقتیکه ابتدا به سرزنش نفس خود کردم و گفت هرگاه که
احساس کنید و دریابید از نفس خود که در تحصیل حکمت کراهیت از مذمت مردمان ندارد تحقیق که حکیم میشود و گفت نفس
فاضل شریف در مرتبه اول آنست که طلب فضایل و کمالات بخواهش نفس و اراده خود کند و نفس فاضل در مرتبه دوم
آنست که چون از دیگران فضایل بشنود رغبت و میل کند بکسب و کسیکه داخل هیچ یکی از این دو قسم نباشد از درجه مردمی
ساقط است چه خسیس است و غوی مردی سقراط را گفت که چه قبیح است صورت تو گفت خلقت من بقدرت من نیست
پس بلا است را سزاوار نیم اما آنچه بمقدور من است آنرا بکمال رسانیده ام یعنی اخلاق تهذیب لیکن آنچه در ملک
تست بغایت خسیس و قبیح ساخته آنرا آن شخص گفت که چه چیز است آن گفت زینت های ظاهر بار زینت های شهوانی
باطنی که در تحت و تصرف تست و آنچه که من بر زینت های ظاهری بر آن قادرم و از آن معموری و آبادی خاطر است
این ست که بحکمت مصفا و روشن ساختن عقل است با ادب و بر کندن خار و بن غضبیت از ریاض دل تبدیل

حرص ست بقناعت وکشتن حسد است بپرهیزگاری و تحریک مزاج ست بسلوک ساخته و ریاضت نفس ست تا آنکه
بسر حد اطمینان رسد و از زشتی پاکه خود را از آن پاک و نزدوده گردانیده ام معطل گردانیدن ذهن است بسوای زیاده
گرفتن حکمت پوشیدن عقل تضایع گردانیدن ادب یعنی عقل را ضایع گردانیدن ادب باز داشته ام چه عقل من
ادب را ضایع نمیسازد و قوت دادن غضب کشیدن انتقام یعنی غضب را قوت نداده ام و قول نفس بارتکاب شهوتهای
حیوانی یعنی نفس خود را باین ذلت نیالوده ام و گفت صبر علة الانسانیت و عجلت و تندی مروت را فاسد و نابود میسازد
و بسر حد پشیمانی میرساند آشتی مرد کریم ست و حرص یادی بدترین شهوتهاست و گفت کسی که با همه کس در مقام صلح باشد
عزیز الوجود ست و خوبی زندگانی بفراخی خلق ست و گفت برای انتباه اهل بصیرت گردش روزگار کافی ست و گفت
شگفتگی و کشاده روئی هیچ بخشد و میپوشاند لباس محبت صاحب خود را و بدخوئی و کریهه روئی لباس قبول از صاحب خود
برمیکند و گفت فائده مند کسی است که بمحاسبه نفس خود میپردازد و زیان کار کسیکه خود را ازین غافل میسازد و کسی که صبر کرد
غنیمت یافت و کسی که تحمل نکرد ندامت کشید و کسی که هوشیار شد فهمید و کسی که فهمید دانست و گفت قناعت با اندک
مال عزت ست و حرص بسیار مال ذلت و گفت مصاحبت دروغ مردود ست و مصاحبت عاقل فائده مند ست
و مصاحبت نادان از اهل خسران و زیان ست و گفت عاقل کسی ست که واب و روش خود را پوشیده دارد و
و التفات و توجه نکند بفریب نفس خود یعنی فریب نخورد و جاهل کسی ست که تقصیر خود نداند و اگر از آن آگاه کنی نفهمد و نصیحت
ناصحان نشنود و گفت شرم مدار از آن که حق را قبول کنی از هر که باشد اگرچه نکوهیده صورتی باشد چرا که حق از نفس خود
عظیم المنزلت ست یکی از شاگردانش پرسید که ما هرگز اثر حزن در تو نمی بینیم گفت از برای آنکه من مالک چیزی نیستم که اگر
فوت شود مرا در الم اندازد و مردی را که از حرب میگریخت سقراط گفت که الحرب فضیحة للشخص گفت الموت شدید من الفضیحة
یعنی مرگ بدتر است از فضیحت سقراط گفت زندگی بهتر ست از مرگ اگر در آن کسب فضائل و تهذیب نفس و دوری
از گناه میسر گردد و اگر زندگانی ناستوده باشد مرگ بهتر ست و گفت زن خود را وقتی از زندان برآوردند تا بکشند
گریه میکرد گفت چرا گریه میکنی گفت چگونه گریه نکنم و حال آنکه ترا ناحق میکشند بخندید و گفت اگر مرا بحق کشند آنوقت
جای گریه است نه این وقت و گفت جائیکه شراب و لهو باشد عفت و حکمت از آنجا گریزان ست بلکه شراب بر طرف
سازنده آنست چنانکه بعضی از سفیهان سقراط را دشنام داده برخی از اصحاب گفتند که ما را رخصت ده تا دفع کنیم گفت
حکیم نیست کسی که رخصت شر دهد بعضی از امرای پادشاه او را دیدند که گیاه صحرا میخورد گفتند اگر خدمت پادشاه
اختیار کنی مستغنی خواهی شدن از گیاه خوردن گفت اگر شما را قدرت بر گیاه خوردن میبود پرستش مثل خودی
هرگز نکردندی و گفت هرگاه اراده کنی که در باب نفس یا کسی مشورت نمائی نظر کن که او چگونه است در کار نفس خود اگر نفس
خود را باصلاح نیاورده است و کسب خیر و خوبی نکرده بطریق اولی نفس ترا از خیر و خوبی نخواهد رسید و گفت کسی که
تجربه کرد عملش زیاده شد و کسی که تفحص زیاده شد زیاده میکند سعی و اجتهاد در او و کسی را حرص و خواهش بر عمل باشد حرص
زیاده میگردد و کسی که توکل میکند زیاده میشود خوبی های او و گفت همچنانکه جمیع احوال و اعراض که بیرون انداختن تابع از مرض های

بدی را و چیزها که بیرون از طبیعت اند مانند سخنان غضبناک و فعلهای دشوار که ظاهر میشوند از نفس تابع اند امراض نفسانی را
و گفت حذر کنید از حلم حاکم که بازی میخورید از همیشگی حلم او بدرستیکه درخت صندل تا آنکه طبیعت سرد است اما چون باد بران
می وزد و شاخها را بایکدیگر میساید و از ان آتش بر میخیزد و میسوزد آن درخت را شخصی پیش سقراط آمد گفت که فلان دشنام میدهد ترا
سقراط گفت اگر او گمان برده است که از دشنام من او را فائده خواهد رسید گو دشنام بدهد و در غیبت ما را دشنام داد و تو
اکنون بر روی من دشنام میدهی شخصی در مجلس بزرگی از بزرگان آنوقت بر سقراط رفعت گزید و بلند نشست سقراط
از ان در خشم نشد سبب پرسیدند گفت این دیوار که در برابر ماست بلند تر از همه مردم مجلس است که در آنجا جمع اند نمی بینم
کسی را از بیحیا عیت که در خشم باشد و من از کسی وقتی در خشم شوم که همتش بلند از همت من باشد چون همت من بلند تر از همت
اوست در معنی من در مجلس از و بالاتر نشست و از مراقم حروف را مطابق این حکایت نقلی بیاد آمد شخصی در مجلس حکیم
خاقانی بالاتر نشست خاقانی فی البدیهه گفت قطعه گر فروتر نشست خاقانی ✽ نه مرا عیب و نه ترا ادب است ✽
قل هو الله که وصف خالق ماست ✽ زیر تبت یدا ابی لهب است ✽ سقراط جامهٔ کهنه پوشیده بود که بعضی از اعضای
او برهنه بنظر می آمد شخصی بحقارت بطرف او گفت که این است سقراط که شریعت و سنن وضع کرده است سقراط با او گفت
سبب علت ناموس و شرایع حق جامه تو نیست سقراط در وقت مرگ خود چند وصیت بشاگردان خود نمود و از ان جمله است
که گفت طبایع خود را عادات دهید بقناعت و بگوئید شکر را در وقت زیادتی نعمت تا خوش گذرد زندگانی شما دیگر کار خورد
و حقیر که شما را پیش آید آنرا خرد مدارید که حاصل زیادتی است و تربیت دوستان و مخلصان خود بکنید بمحبت چنانچه تربیت
اطفال میکنند و اظهار محبت و دوستی بیکدفعه نکنید زیرا که هرگاه از شما تغیری مشاهده نماید بدشمنی خواهد برخاست و اجتناب
کنید از پیران ساده که ایشان خوار میکنند مروت را تازه میسازند پرده بارها و شرف فضیلت را ضائع میسازند و محبت را بعمل
می آرند با همه کس از روی حق و حساب معاملات را بانجام رسانند تا نقوش شما سالم ماند از شر از نزدیک شوید به نیکان
و زجر و عتاب مکنید کسی را به فعلی که مانند آن از شما سر میزده باشد تا که اجتناب از ان فعل نکنید سرزنش با او لازم نیست
راقم حروف گوید مثل مشهور است خود فضیحت و دیگران را نصیحت و گفت از حکمت و داناییست که هر کس بشناسد نفس خود را
که از و چه کار می آید و قابلیت چه چیز میدارد و تا با آن کار او را بدارد و گویند که افلاطون بسقراط نوشت که سه چیز از تو میپرسم اگر جواب
گوئی بشاگردی نزدیک تو آیم سقراط نوشت سوال کن از هر چه خواهی فرصت یاری و همت افلاطون نوشت که سزاوار بترحم
کیست و کار مردم کی ضائع شود و کس بچه چیز به نعمت رسد سقراط جواب نوشت که سزاوار ترحم سه کس اند نیکی که محکوم حکیم بدی شود
که او همیشه با مجاورت او حزین و غمگین است از انچه می بیند و می شنود و عاقلی که بدیر او جاهلی باشد که در هنگام روزگارش به نجیب
میگذرد و کریمی که محتاج لئیمی شود که تمام ایام در خضوع و خواری است و کار مردم سه وقت ضائع میشود وقتی که برای صواب با کسی گفت
و او نه پذیرفت و سلاح و آلات حرب همراه داشت کار نتوانست فرمود و مال پیش کسی بود که فائده از ان بمردم نرسد و رسیدن نعمت بسه
چیز بسه چیز بود بشکر و همیشه بطاعت و بندگی قیام نمودن و اجتناب کردن از گناه پیش افلاطون چون جواب شنید بشاگردی سقراط گزید و مدتها با او
بسر برد پیش از انکه سقراط وفات یابد بشهری دیگر رفت و اقامت ورزید و دران هنگام که سقراط درگذشت حاضر نبود دیوجانس کلبی

از قدریه فلاسفه است حکیمی فاضل و بانقطاع مایل بود. ذخیره نه نهادی و بمنزل التفات نکردی و هر جا که شب شدی
همانجا بسر بردی و از پوشش بانچه ستر عورت کند کفایت کردی و چون گرسنه شدی هر جا که طعام
یافتی بخوردی روزی بدکان خبازی نانی بگرفت و بخورد و پس هر گاه گرسنه شدی آنجا برفتی و نان خوردی
روزی چند بگذشت خباز گفت چند روز شد که نان میخوری قیمتش نمیدهی گفت چه کنم هر روز من گرسنه میشوم
تو نان میدهی او را گفتند چرا بهر خود خانه نسازی گفت اگر وسعت خانه مرا بدانید این سخن نگوئید اهالی یونان او را برسالت نزد
ملکی فرستادند ملک چون او را بدید گفت چه چیز تو نیا بان را از من خوشنود سازد گفت گمانم آنست که جز مرگ تو از تو خشنود
نشوند شاعری در آمد مدح بادشاه خواندن گرفت و دیوجانس نان پاره از انبانش برآورد و خوردن گرفت و مقربان
گفتند نان میخوری و مدح بادشاه نمی شنوی گفت نان خوردن نافع تر است از شنیدن سخنان دروغ گفتند ترا چرا
کلبی گویند گفت از آنکه با نیکان تملق میکنم و بر بدان بانگ میزنم گفتند طعام کی باید خورد گفت غنی را هر گاه گرسنه شود و
فقیر را هر گاه که بیابد گفتند چرا با جهان بیک زیستی گفت با نیکان از آنکه بدان را وعظ نمیگویند و با بدان از آنکه بدانند وقتی یکی را دید
که تحفه امیشد گفت راحت اندک است و تعب بسیار روزی مردی خوبصورت و بدلباس دید گفت خانه خوبست
و صاحب خانه بدیکی او را دشنام داد جواب نگفت گفتند چرا تحمل کردی گفت او را همین بدی بس که دشنام میدهد کسی را
که او را دشنام نمیدهد او را گفتند دوستان کیانند گفت نفس اند در اجسام متعدده وقتی دو کس را دوست یکدیگر بودند یکی توانگر و دیگری درویش
بود گفت میان ایشان دوستی نباشد چه اگر دوست بودندی یکی توانگر و یکی درویش نبودی روز عیدی وقتی زن نیکو روی را دید
که بهر نظاره از شهر بیرون رفته بود دیوجانس گفت این زن از خانه بر آمده است برای نظاره کردن بلکه بر آمده است برای
نمائیدن خود بمردمان او را گفتند چرا علما بدر اغنیا میروند و اغنیا بخانه علما نمی آیند گفت علما منافع اغنیا را میدانند
و اغنیا از قواعد علم آگاه نیستند از علما غافل اند او در خمی مسکن داشت و پیوسته میگفت مرا خانه ایست متحرک در زمستان
آنرا رو بمشرق می نهم و در تابستان رو بمغرب و در جهان کسی را چنین خانه نباشد گویند کاسه داشت که در آن آب میخوردی روزی
پسری را دید که بکف دست آب میخورد کاسه بر زمین زد و بشکست چون سکندر بشهر او مستولی شد نزد او رفت حکیم
خفته بود سکندر سرپای برا و زد و گفت چه خفته که شهر ترا بگرفتم گفت شهر گشودن کار بادشاهان و لگد زدن کار خران از سخنان
اوست که چون آتش خشم شعله کشید اول در خداوند خشم افتد و پس بدیگران از آن شرارے رسد و گفت سگی از خداوند خود
بمیرید و عقب تو گرفت او را ازو دور کن که روزی ترا نیز بگذارد و وی پی دیگری گیرد روزی اسکندر بر سر او رسید حکیم التفات
نکرد سکندر گفت ای دیوجانس ترک ما کردی و احتیاج بما نداری گفت مرا چه احتیاج ست از بنده بندهٔ خود پس در جواب او
سکندر گفت چه گونه من بندهٔ بندهٔ تو هستم گفت بنابر آنکه من شهوت را مغلوب و بندهٔ خود ساختم چه خواهش و همگی بر رضای
من ست و شهوت بر تو غالب ست یعنی تو مطیع شهوت خود هستی پس تو بندهٔ بندهٔ من باشی سکندر گفت اگر با ما
صحبت داری ترا از اسباب دنیوی مستغنی سازم گفت چگونه مصاحبت کنم با تو که من
غنی تر از تو هستم سکندر گفت بچه چیز چنین شدی گفت بجهت آنکه

گفت بجهت آنکه برانداز کی کردانستم اعتماد من زیاده از اعتماد تو و به بسیاری که داری از جمله آداب ولیونست گفت مرد آنکس که خود را از شهوت
نگاهدارد و ابا نیات مرد کسی است که عمل نیکو کند او را گفتند پادشاه ترا دوست نمیدارد گفت بزرگترین از خود را چگونه دوست دارد روزی
عسس را دید که دزدی را چه میبرند گفت بسیار عجب است که دزد پنهانی دزد ظاهری را میبرند روزی اسکندر را گفت که ای ملک فخر مکن
بجمال خوبی و لباس خود و جهندگی و روندگی اسپ خود ولیکن باید که حریص باشی بر آنکه فخر کنی بظاهر گردانیدن آنچه که در
طبع تست از نیکی ها و بخشش با مردی از او خواست و سوال کرد که نفع از حکمت برساند حکیم گفت اگر میل تعلیم و درس گفتن میداشتم
البته ترا فایده میرسانیدم گفتند او را ترا خانه هست که در آن استراحت کنی گفت بلی خانه بجهت استراحت است و هر جا که استراحت
میکنم خانه منست و گفت زیادتی در همه نیکوست و مگر زیادتی در سخن عیب است وقتی جوانی دید که روی خوب و خلق نیکو ندارد
گفت او را که جمع کردی فضایل نفس را با خوب رومی روزی مردی بی ادب خوبصورت را که بر کرسی سنگی نشسته بود دید گفت
سنگ بر سنگ است در زمان او مردی مصور ترک مصوری کرده طبیب گشته بود او را گفت خوب کردی چون دیدی که
خطا و عیب تصویر را چشم می بیند و خطای طبیب را خاک می پوشد ترک تصویر کرده طب اختیار کردی گفت من غنی تر و براحت تر از
پادشاه فرسم گفتند چگونه گفت بجهت آنکه اندک مرا بسیار است و بسیاری او کافی نیست و من محتاج نیستم با جدی و او محتاج است بهمه عالم
نافیدرتش دیوجانس را دید بر کنار جوی آبی که تره می چید و می شست و میخورد او را گفت این است طعام تو گفت اگر ممکن می بود
ترا که طعام خود را از این میساختی نمیرفتی بر در ملوک دیوجانس را پرسیدند که چرا انگشتری در دست راست کردی گفت تا بدانم
عضو راست از چپ وقتی بیمار شد دوستان بعیادت او آمدند و گفتند او را صبر کن و اضطراب مکن که امر خداست و از آن
چاره نیست گفت این سخن شما پیش من سخت تر از بیماریست پیری را دید که ریش خود را رنگ کرده بود گفت او را اگر سفیدی را
بسیاهی خضاب پوشیدی ضعف و ناتوانی را چگونه خواهی پوشید اسکندر بطلب او کس فرستاد و پیغام داد که آنچه مانع است
از آمدن پیش ما همان مانع است مرا از آمدن پیش تو شخصی او را گفت که ما را سخن نمیگوئی گفت نه از برای آنکه شما ظاهر میسازید
چیزهای پنهان مرا و من پنهان میسازم چیزهای ظاهر شما را گفتند او را که بملاحظه باش در آمدن بشهر که مردمان جمع اند تا ترا
نزنند گفت از انجالت مقدار حلم خود را معلوم خواهم کرد نگاه کرد به حبشی پسری که خود را آراسته میساخت گفت اگر خود را
برای مردان می آرائی خطا کرده و اگر برای زنان میکنی پس خود را در هلاکت می اندازی وقتی زنی را دید که زینت خود میکرد
بجهت زنده ها مهیا میسازی پس تو دام فریب دیگرهای زندگان بدام تو آیند و اگر آماده میشوی از برای مردگان
پس زود باش مسخره با او گفت طعام نمی خوری گفت آنچه از شما باقی ماند گفت چون گفتی این را و گفت از برای آنکه
شما میخورید هر چه من می خواهم گفت پیش کسی سخن مگو تا بشنوی سخن او را و آنچه در دل اوست از علوم ما قیاس مکنی
با آنچه در نفس تست پس اگر یافتی او را زیاده از خویش ساکت باش و بشنو سخن او را و اگر از خود کمتر یابی او را آنگاه زبان
بگشا بهر چه میخواهی او را گفتند چرا به نفس خود مباشر جنگ نمی شوی گفت بجهت آنکه مال من نفس من است هرگاه
آنرا ضایع کنم پس هر چه چیز باقی مانم از این سخن بوی خواهش زندگانی این جهان معلوم می شود او را گفتند کیست
از مردمان مالک تر بر نفس خود گفت کسی که او را شهوتش دیوانه و مصروع نساخته باشد گفتند او را فلان طالب زیادتی

شان و بزرگی خود ست گفت پس او همه اهل زبان را بر خویشتن دشمن مے سازد و او را عتاب کردند بهر ترک زبان گفت مردم
یافتم محبت هاے بدبختی شهوت را آسان تر تر دخود و از حیله کردن ها بجهت نفقه و تربیت عیال جماعه از اهل تنعم عیب میکردند
زندگانی دیوجانس را او گفت اگر اراده کنم که زندگانی خود را مثل زندگانی شما بگذرانم قدرت دارم و میتوانم و اگر شما اراده
کنید که مانند زندگانی من زندگانی کنید قدرت ندارید و گفت نا نفعے زیاده تر از عقل نیست و فقیرے سخت تر از جهل
نه و همنشینی بهتر از خلق خوب نیست و گفت هیچ پشت پناهی موافق و معتمدتر از مشورت نے و هیچ راهبری نیکوتر از
توفیق نیست و میراثی بهتر از ادب نیست و گفت بیماری زندان بدن ست و غم زندان روح گفت احوال خط مرد در
گوشهای اوست و خط عیز او در زبان شنید که مردے او را به بدی یاد میکرد گفت احوال ما حق تعالی میداند زیاده
از آن ست که آن مرد میگوید پرسید از و مردے که بچه چیز دشمن خود را غمگین سازم گفت باینکه بوده باشی در غایت
فضیلت و کمال و گفت هرگاه اراده کنی که در چشم مردمان عظیم الشان باشی پس خود را بر حرص خود معظم مدان گفت بسیاری
از مردمان را مراد از زیستن خوردن هست و مراد من از خوردن زیستن یعنے ان قدر باید خورد که زندگانی بر پا میدارد
و مطلب حکیم از زندگانی عقل است پرسیدند او را که دوستان را کے توان شناخت گفت شدت و بدبختی و تحفی او را
و دشنام داد گفت اگر راست گفته چشم بے تقریب است و اگر دروغ گفته بطریق اولے در خشم نباید شد دیوجانس
بر سر مفلسی گذشت گفت او را با تو چیزی هست که توان خورد گفت آرے پس فرود آورد و کیسه خود را که دید
آنرا و نیافت چیزے را حکیم گفت کجا شد آنچه مے گفتی آن مرد سینه خود را اکرد و گفت اینجا نیست که من قدرت
بر آوردن آن ندارم دیوجانس دید زنے که بر میداشت آتش را پس گفت که بردارنده آتش زیاده میدارد
ازین آتش آتش شر و فساد کپتان جوناتهان اسکات از کتب فرنگ نقل مے فرمود که دیوجانس اکثر اوقات
قضیب خود راست و ایستاده کرده در بازار ها می گشت و زلق می زد و منی از آن بر مے آورد و میگفت که
این جهت آن مے کنم که انسان چنانچه می باید پیدا نمی شود و اینها پیدا اند انسان نیستند پس بهتر آنست که
پیدا اے انسان بند و هم شود و دیگر اینکه گاه گاه مشعلها افروخته در کوچه هاے شهر مے گردید و مردم از آن حال
پرسیدندی و میگفت که من انسان را میخواهم ازین قبیل و نظایر حرکات نامناسب بدیده اکثر از و بوقوع مے آمد
لهذا او را یونانیان تعظیم کمتر مے کردند سولون حکیم از کبار حکماے یونان ست از کلیساے مصر علم آموخته و مقتبله
و هفت سال زندگانی کرده و او از حکماے هفت گانه ست که در یک عهد بودند آن شش دیگر تالیس ملیطی و
بسطاقوس و باماندروس و قلیبون و قیانوس و شمشی سلین بعهد ایشان جمعی بمردے رسیدند که ماهی
میگرفت و رے چند او را دادند و گفتند بهر دامے بینداز هر چه بر آید از ما باشد بینداخت و در میانه گرفت دام
انداخت و برکشید زیوری از طلا بیرون آمد صیاد گفت من ماهی بشما فروخته ام نه زیور و آن مر است صیادان
ایشان بمشت خاست نزد تالیس شدند و قضیه باز گفتند او ایشان را به حکیمی دیگر اشاره کرد که از من افضل است
ایشان نزد او رفتند و او هم چنین بدیگرے حواله کرد تا باز بتالیس رسید بعد سو تا اهرا در هیکل مهتاب و نه

از سخنان سولون است گفت دوست آن بود که در هوا و هوس مخالفت تو کند و در نیروی عقل متابعت
تو کند و نیز گفت جواد آن بود که نان خود بدهد و از نان دیگران نگاه دارد خود را یعنی از کسے چیزے نگیرد و
گفت جاهل در خطای خود مذمت خویش کند و طالب ادب مذمت خویش و آنکه ادیب بود مذمت
هیچ کس نکند و گفت دوستان آنند که چون حاضر شوند یکدیگر را اکرام میدارند و چون غایب شوند بخوبی
یاد آرند او را پسرے درگذشت گریستن آغاز نهاد گفتند از آن فایده نبود گفت من نیز از آن می گریم
و گفت که زن اصیل و آزاد را نکاح کنید تا اولاد خسیس و ارذل بهم نرسد و گفت اگر خواهی بشناسے
نیکوکار را پس ببین که در چه چیز اطاعت تو مے کند و در چه چیز نافرمانی مے نماید اگر تابعت
در کارهاے خیر نیک ست والا فلا و گفت بزرگان خرد را تعظیم نمائید و ملاحظه کنند از کسانیکه شما
بزرگ ایشانید تا تعظیم کنند شما را و گفت در وقت ضرورت دروغ را استعمال توان کرد چنانچه
استعمال کنند دوا را در وقت احتیاج پرسید از و شخصے که نکاح کنم یا نه گفت اگر بکنی پشیمانی و اگر نکنے بر
پشیمانی و گفت نیست میان خالق و مخلوق فاصله حسب زبان بلکه جدائی و دوری ماهیت ست
که یکے علت ست و دیگرے معلول و علت مرگ عالمیان این ست که همه بقاے و ابدے یابند راقم
حروف گوید هنود آن و کسانیکه قایل تناسخ اند گویند اگر روح ایشان در بدن انسانے کمال حاصل کرد بقاے دائمے
و ابدی یافت و باز درین عالم در ابدان عنصری نمے آید و اگر در بدن انسانی به کمال نرسد و انسان بمیرد روح آن در بدن حیوانات
می افتد و میگردد تا وقتی شود که باز بدن انسانی بیابد و این مرتبه اگر حاصل کرد از آمد و رفت موقوف ماند و الا باز بدستور
آمد و رفت میدارد با بدان این و آن تا آنکه ببدن انسانے رسیده به کمال رسد و هرگاه همه عالمیان به کمال رسند و عالم تمام شود
یعنی معنی این عالم و عالمیان نمایند ای عالم فانی بعالم باقی مبدل شود و همچنین مجوسیان
گویند که چون عالم سفلی نورزا شود قیامت عبارت از آن است نزد مجوسیان قیامت این باشد
و در احوال کیومرث مرقوم ست هر علم که ایمن سازد ترا از ترس مکروهی او گنجی ست از گنجها و گفت
کسیکه کارهاے نیکو کند باید که اجتناب کنید از خلاف انکار تا او را شر بر وید کار نکوید پرسیدند
از و که طفل را حیا ستوده تر است یا ترس گفت حیا دلالت مے کند بر عقل و ترس دلالت میکند بر زبونی
نفس پرسیدند از و که دشوارترین چیزها بر ایشان چه چیز است گفت اینکه نفس خود را بشناسد و اسرار خود را
پوشیده دارد و در نسخه دیگر نیست که عیب نفس خود بشناسد و آنچه لایق گفتن نباشد نگوید و گفت کسیکه
ضبط یک نفس نتواند نمود ضبط نفوس بسیار نتواند کرد و گفت از شاگردان خود را که مزاح ترک کنند که آثار
کینه است پرسیدند از و که حکما چرا در آداب و سنن خود عقوبت کسیکه پدر را بکشد بیان نکرده گفت نمیدانم که اینچنین
امر میتواند بود و گفت کسیکه طلب چیزی می کند که نهایت نداشته باشد جاهل ست و آنکه او را نهایت نیست آن ابدیت ست
و گفت نفس فاضل بلند رتبه تر از انست که مغموم و مسرور شود جهت آنکه خوش حالی وقتی عارض میگردد که نظر کند

در خوبیهای چیزی نه در بدیهای او گاهی هم میرسد که به بیند بدیهای چیز برا بغیر خوبیها و نفس فاضل قابل میباید
در کلیت چیزها که در عالم عقل موجود است فضایل بنزد اهل آنها را که درین عالم محسوس موجود است شادی میداند
پس غالب نمیگردد و بران یکی ازین دو چیز سوای ذخیره قوت زیاده از یکروز را حلال نمیداند گفتند او را که
بادشاه ترا دشمن میدارد گفت کدام بادشاه دوست میدارد بادشاهی را که غنی تر از دوست افلاطون حکیم
الهی اشهر حکمای یونان و خاتم حکمای اشراق است او را افلاطون و فلاطن نیز گویند معنی این لفظ بزبان
یونانی پر منفعت و بسیار علم باشد نسبت او به اسقلینوس اول میپیوندد و مادرش از نسل اسولون است که صاحب
شریعت بود گویند چون فلاطون متولد شد تا یکسال یکسان انگبین در دهانش میکردید در ابتدا العلم لغت
و شعر اشتغال نمود آنگاه بخدمت سقراط پیوست و در انواع علوم ماهر گشت و لعب و بخیال با او بسر برد
آنگاه بمصر رفت و بازگشت وقتی در سفری جمعی از شاگردان را هنگام طی مسافت درس میگفت لاجرم آنها را
مشائین خوانند ارسطو و یاران او از ایشانند آورده اند که اسقلینوس اول در علم طب بتجربه تنها عمل نمودی مینوس قیاس را
بران ضم کرد و برمانیدس بالقیاس تنها عمل نمود چون نوبت بافلاطون رسید هر دو را باهم ضم ساخت و پنج نفر از شاگردان خود
را بهر تدبیر امور معالجه تعین نمود مترادوس را بهر تدبیر ابدان و فوارس را بهر علاج نامردان و [illegible] را بر علاج خراجات و سرجس را بنابر
علاج چشم و بقورس را بهر بستن استخوان شکسته و بعد از فلاطون اطبا برسنت او رفتند تالیف و تصانیف فلاطون بسیارست از انجمله
است کتاب ما دون النفس و غیره و آنچه که ارسطو تصنیف و تالیف نموده است از اولی تا اعلی خلاصه و ثمره انجیز است که فلاطون
کاشته فلاطون خبر یافت که در مصر جماعه هستند از اصحاب فیثاغورس متوجه مصر شد تا از ایشان آنچه نمیدانند فرا گیرد و پیش از آنکه
بخدمت سقراط رسد اعتقادش موافق رای ابرقلیطس بود و پسند کرد و چون بصحبت سقراط رسید برگشت از مذهب ابرقلیطس
اتابع بود او را در چیزهای محسوس پس رو فیثاغورس بود و در چیزهای معقول متابعت سقراط نمود و در تدبیرات دنیوی عبدالرحمن
چشتی مولف مرات الاسرار در رساله مرات المخلوقات مینویسد که افلاطون قایل تناسخ بوده و شاگرد گوتم و جمن حکمای هندست
و جمن و گوتم موصوف در زمره هنود و از حکمای هنود و قایل تناسخ اند بالجمله فلاطون بسیرت خود را بغایت پسندیده گردانیده بود
و هر که بعد از افلاطون آمده از حکما و علما افلاطون به پیشوائی مسلم داشتند و اگر کسی خواهد که مشاهده کثرت علوم او کند بوسعت
علوم ارسطو که هم عصر اوست شیخ شهاب الدین مقتول در تلویحات ذکر کرده که ارسطو را بخواب دیدم که مدح فلاطون میکرد تا بحدی رسیدم
که هیچ کس از فلاسفه اسلام بمرتبه او رسید گفت نه بس جمعی که میشناختم شمردم او التفات ننمود چون ابویزید بسطامی و سهیل تستری
و امثال ایشان را نام بردم خورم شد و گفت ایشان فلاسفه و حکمای بحق اند و از علوم رسمی گذشته اند و بعلم حضوری و اتصال
شهودی رسیده اند و سخن ایشان از آنجاست که سخن ماست گویند در عهد فلاطون در بنی اسرائیل وبائی پدید آمد و ایشانرا
مذبحی بود مکعب بشکل وحی به پیغمبر ایشان رسید که قربانگاه خود را دوچند سازند تا وبا رفع شود ایشان چنانچه دانستند زینه
بیفزودند هیچ اثری نکرد وحی بآن نبی رسید که قربانگاه دوچند نشده ایشان نزد فلاطون شدند و حال
بازگفتند او بشکل هندسی زینه برابر قربانگاه بران بیفزود و با مرتفع گشت فلاطون گفت حکمت [illegible] بود

شما را آگاهی کند که حکمت را منزلتی عظیم است شما از آن متنفر اید بالجمله فلاطون وعظ بسیار گفتی از آن جمله اینست که سعی نمودن در طلب
زیادتی خود را همیشه در تعب و رنج انداختن است پس باید که اکتفا نمائید بانچه خدا ابتغاء لی الانعام کرده است شما را و خبر میدهم
شما از روی راستی که من میبایم در خود سرور و خوشحالی در وقتیکه طلا و نقره ندارم آنچنان اسم فرزی که نمی یابم در وقت
زیادتی از این طلا و نقره بلکه غمها زیاده می گردد از انقطاع و توجه باهتمام نگاهداشت آن و من میخواهم از این خوشحالی حکمت و
رسیدن بآن تا آنکه ذهب و فضه را فضیلتی نیست اصلا بجهت آنکه من می بینم جماعتی را که زر و نقره را تبدیل می کنند بادنا آن که
مس و نقره باشند اگر زر و نقره را فضیلتی می بود بایستی که در هر جا یافته می شود مرغوب و مطلوب باشد چنانچه حکمت در اقطار عالم
پسندیده است و جهل و نادانی نکوهیده دگویند فلاطون تنهائی دوست داشتی و در صحرا اکثر بسر بردی آواز گریه اش بدو میل
رفتی و با آن او را راه بر دندی که او هشتاد و یک سال عمر یافت ارسطو گوید روزی او را در کوهستان دیدم استخوانی چند بوسیده
در چپ و راست نهاده میخندید و گاهی میگریست گفت خنده برای آن می کنم که بدنیا مغرور بودند و بازی خوردن اینها از دنیا
و گریه از آن می کنم که در ترک دنیا متفکر اند بعضی از علما برانند که فلاطون با سایر حکمای سلف در مسئله قدم عالم مخالفت
نموده و بر آن رفته که عالم حادث است و این سخن را بسیاری معتبر داشته اند و در تاریخ الحکما مسطور است که فلاطون تصریح کرده
که عالم را ابتدائیست اما ابتدای زمانی نیست از سخنان فلاطون است که نام آنست که تو بر خویش نهی و آنکه
پدر و مادر نهاده اند نشان است نه نام و گفت خصلت نکوهیده عمل را فاسد و ضایع میگرداند چنانچه صبر عسل را و گفت
پادشاه آنست که مالک آزادگان شود و مالک بندگان پادشاه نبود و گفت جاهل ترین مردم آن بود که عجبش بیشتر بود و گفت عاقل
وقتی آزرده شود که با جاهل سخن گوید و گفت مردان از سه کس بهتر است از بالداری که محتاج شود و از عزیزی که ذلیل
گردد و از حکیمی که جاهل بر و مسلط شود و گفت هیچ دردی چون نادانی نیست و هیچ ذل چون ذل سوال نیست و گفت بدترین
جراحت آن بود که کریم از لئیم حاجت خواهد و نیابد و سخت ترین ملالت آن بود که بزرگی بر در سفله رود و باز نیاید و گفت
تحمل را حقیر کردن گناه آسان تر است از مکافات نیکی که یاد کنند و گفت چون مصیبتی بشما رسد باید که مصیبتی صعب تر از آن در دل
گذرانید تا آن بر شما آسان گذرد و گفت بزرگترین فخرها آنست که فخر نکنی و گفت لازم است که دوست دوست را دوست داری
و لازم نیست که دشمن او را دشمن داری و گفت چون عقل شما تمام شود حرص و شهوت ناقص گردد و گفت جود پیش از خواستن دادن است
و بعد از خواستن مکافات خواستن است گفت هر که نیکی از تو نا دیده شکرت گوید در نیکی کردن تعجیل نما تا به شکایت نرساند و گفت
هر نفس اظهار بد دیگران و اخفای نیکی ایشان کند چنانکه مگس همیشه بر جای مجروح نشیند بر درست نه و گفت نفس تراننده روزگار کند و
عقل روزگار را بنده تو کند و گفت آنکه فضیلت باسپ و جامه حاصل کنند جاهل باشند چه فضیلت آنست و جامه راست است بر
اسپان و جامهای دیگر نه او را بر مردم دیگر و گفت مردن مال بدشمنان گذاشتن بهتر از زیستن و بدوستان محتاج شدن و گفت ضعیف
ترین مردم کسی است که از پوشیدن سر خود عاجز آید و گفت کمال مردم بآن باید شناخت که اگر رای صواب از و سر زند بآن افتخار ننماید و
هنگام مذمت او را غیرت از جای نبرد و هنگام مدح نخوت باو راه نیابد و کار خیر به تکلیف نکند و گفت کسیکه تعلیم کند
مردمان را بخیر و خود نکند بمنزله شخصی است که چراغ را دوست دارد بجهت روشنی دیگری و گفت غنی کسی است که

که بچه رسیدی و یافتی علم و حکمت گفت از فلاطون پرسید شخصی نماید و صرف نه سازد جمع کسیکه نه دارد نگاه و کند صرف و عقل
را گفت سوختن روغن چراغ را بیش از شراب آشامیدن تو شخصی او را دشنام داد فلاطون گفت چون کار تست شعر
و بدی پس بگو و بکن آنچه میتوانی یکی او را گفت که فلاطون را دیدم که ترا ثنا می گفت فلاطون دل تنگ شد و
بگریست هر و گفت ترا ازین چه رنج رسید گفت ازین هول ترچه باشد که جاهلی مرا ستاید ندانم که کدام کار کرده ام
که بطبع او نزدیک است و او را خوش آمده که ستایش من بنابران کرده مردی بعد از فوت پدر وارث ملک و مال
گردید و در اندک زمانه تلف کرد فلاطون گفت زمین مرد را فرو می برد و این جوان زمین را فرو می برد از فلاطون پرسید
که چه قسم مردم لایق و احمق اند به تدبیر شهر گفت کسیکه نفس خود طریق ستوده باشد فلاطون را پرسیدند کیست جاهل ترین
مردمان در کردار خود گفت آنکه همگی تابع تدبیر خود باشد و ترک مخالفت رای دیگران نماید و در تدبیر کارهای خود حسن
ظن خود مغرور باشد پرسیدند فلاطون را کیست که سالم باشد از سایر عیوب کردارهای ناستوده گفت آن کس که عقل
خود را امیر ساخته باشد و پرهیز و حذر را دربر و موعظه را مهار و صبر را رهبر و ترس خدا را دوست خود و ذکر مرگ را
مصاحب خود کرده باشد پرسیدند کیست که ضایع ساخته باشد نفس خود را و خوار کرده باشد قدر و منزلت خود را گفت
کسیکه تواضع کند کسی را که آنکس اکرام نکند او را و قبول بکند ستایش کسی که او را نشناسد فلاطون را گفتند آیا کسی هست
که ترا خدمت کند گفت آنهائیکه شما ایشان را خدمت و بندگی می کنید یعنی قوای سبعی و بهیمی و شهوی که شما را مغلوب خود
ساخته اند مامور و محکوم من هستند و گفت متلذذ و محفوظ نشوید از چیزهای عالم تا آنکه میان حس و عقل مصالحه کنید و با یکدیگر
موافق سازید یعنی اگر خواهید که از لذت حسی بهره گیرید باید که رجوع کنید بعقل اگر عقل تجویز کند و رخصت دهد بعمل آرید و الا فلا
هرگاه که مصالحه گردید میان حس و عقل هر چیز را چنانکه هست در واقعه می بینید نیک را نیک و بد را بد و گفت هر چیز را بالقدر
و اندازه آنچیز ستایش کنید زیرا که بعد از اندک زمانی حقیقت آن ور روشن خواهد گشت و نادانی تو هم آنوقت معلوم میگردد
که تو ستایش بحدی بلکه بیان مذمت خود نمودی پرسیدند که عاقل کی آزاده می شود گفت وقتیکه او را بهم زبانی نادان بدارند
و گفت هر جا که عقل بصورت کمال شود آنجا شهوت بیمار لیست ضعیف و گفت هرگاه که حاکم و والی در عمل خود قوت پیدا میگرداند
آنچه که در تحت و تصرف اوست بطبع خود اگر خیر است خیر و اگر بد است بد قبیح است قبیح و بحجز راست گفتن و رغبت کسی حرفی نباید
گفت که راست باشد و گفت ممنوع است نیک گرفتن معذور را و در عذر بخیلی کردن بر کسی که عاجز است از سوال و طلب و غلبه کردن بر
کسی که از شر او ایمن باشد و گفت سعادتمند ترین مردم آنست که خود را از تسلط عادات و رسوم بر آورده باشد و بر
فرمان برداری غضب بخند و مشغول بگرداند فکر عزیز را که در نکوییها و راست بر بدی و گلفتهای که بر و وارد شود و گفت
هرگاه نفس انسانی قوت پیدا کرد در رای کسی تابع نمی شود و اگر ضعیف باشد مایل مباحثه گردد و گفت حلم ثابت
نمی شود کسی را مگر وقتیکه قدرت دفع داشته باشد و هم چنین زهد گاهی منسوب می شود به کسیکه ترک کند آنچه
قدرت دارد و گفت یاری مجو از کسیکه میل صحبت تو کند تا آنکه بدانی غرض او را اگر بجهت محبت صفات ذاتی تست
بخانه او برو و اگر برای چیزهای عارضی است با او همنشینی مکن چه این دوستی تا آن غرض است و هرگاه

غرض برطرف شود و دستی بر ترجیح شود و گفت ندانستم درین دنیا الا آنکه ندانستم و گفت سزاوار نیست که از طلب فایدهٔ علم حیا کنی زیرا که جهل قبیح تر از حیاست رسیدند
که نافع ترین مردم کیست از روی علم گفت آنکه رغبت کند به تحصیل آنچه تحصیل نکرده است و گفت هرگاه که اهل شود بر چنین مجلس سخن را تا تربیت باغ حاصل آید و شکفت
العالم کرة والارض مرکز والافلاک قسی والحوادث سهام والانسان هدف الرامی هو الله تعالی فاین المفر و قال انظر الی وجهک فی المرآت لو کان حسنا فافعل ما یناسبه و لو کان
قبیحا فاجمع بین القبیحین یعنی ببین طرف و بجو در آئینه اگر هست ترا صورت خوب پس کارها کن مناسب صورت خویش اگر هست صورت بد پس جمع مکن صورت
بد را بکارهای که جمع کردن است و بدی پسندیده یعنی اگر بد صورت هستی کارهای نیک بکن تا کار نیک صورت زبون ترا نیکو شود
و نمایان سازد و گفت واجب است دو چیز را بسیار ذکر کردن یاد خدا و موت و دو چیز را فراموش کردن واجب اول احسانیکه
در حق کسی کنی دوم بدی که در حق تو کند گفت اذا دخلتم علی الکریم فعلیکم بتخفیف الکلام و تقلیل الطعام و تعجیل القیام یعنی وقتیکه
داخل شوید بر کریم پس بر شماست اندک گفتن و اندک خوردن و بشتاب برخاستن از پیش کریم تا بملامت نه انجامد و گفت
حریص ترین همه مگس است و قانع ترین عنکبوت است پس قدرت خدای . که مستولی کرد حق تعالی قانع را بر حریص چه مگس
طعمهٔ عنکبوت است انچه از جمله کلمه از جمله آنست که افلاطون بجهت ارسطو املا نموده اصح لشناس خدای را و حق او را و همگی توجه خود را
مصروف دار بتحصیل علم نافع پیش از آنکه مصروف میداری بغذای بدن خود را هر روز طلب مکن از خدای تعالی چیزی را
که نفعش دایمی نیست اگر از و می طلبی باید که نعمت دایمی به طلب که همیشه با تو باشد و بیدار باش همیشه که علل و اسباب بدی بیا
بسیار است مطلب آنکه چیزیرا که سزاوار کردن باشد بنا بد کرد و ایضا طلب زندگانی خوب بهترین همگنت دولت بنا بد کرد
بلکه طلب کن مرگ خوب را و خواب مکن تا محاسبهٔ نفس خود نکنی بر سه چیز اول آنکه بر افروز خطای یا صوابی کرده است یا نه
دوم آنکه سزاوار بود ترا که بکنی در آن روز آن عمل را و نکردی آنرا سوم آنکه در نفس خود تامل و اندیشه نمائی که من چه چیزام
و بجا آیم و بکجا می روم و شقی و بدبخت کیست که هرگز عاقبت خود را با دنیا روای بسر برکرد و از سه چیز اول کاری مکن که
بسبب آن بگمراهی مردم شود دوم آنکه سبکه استحقاق کند یا او کلمهٔ حق نگو و در آن بخیلی مکن سوم همیشه در ذکر موت مشغول
باش بدانکه حکیم را خوشیهای امیها لمن یفرح بنا در دو معایب آن او را غمگین نسازد و از بسیاری سخن در چیزیکه ضرور نباشد
و خبر دادن از چیزیکه از و چیزی نشنیده کم عقلی گویند و است بسیار در اندیشه نمائی و بعد از آن بگوئی و در وقت خشمگین مشو که چون عادت
شود خشم بر تو غالب گردد حاجت امروز مستحقان بفردا میفکن از چه دانی که فردا چه حادث شود بگذر از تقصیر کسی را که ببلای
مبتلا شده باشد اگر چه آن بلا از بدی کردار او باشد و دوست مدار کسیرا که خوش خوردی را که ناچار دوم مشو و بی دوستی و نزدیک
مشو بکی از بدیها را ابری کنیزک موصوف و تنها بر سخن حکیم مباش و ناظر بعمل حکیم شو چه حکمتی که با عمل باشد از و در عالم باقی
ترا فایده خواهد شد پیش حق تعالی سخنان حکمت نسنجید علمها نیکوئی میماند اگر در تحصیل نکوئی رنج کشی عنقریب آن رنج برطرف
می گردد و نکوئی می ماند همچنین اگر از گناه لذت یابی آن لذت زود تر برود گناه بماند و یاد آر روزی را که فریاد کنند و نشنوی زبانهای
گویا در از روزلال گردند و فکرها باطل و چشمها تاریک شوند و اعضا در خاک پوشیده و کنده گردند و آگاه باش که همکاسنی
باید رفت که آنجا دوست شناسی نه و دشمن و برابر باشد آنجا صاحب و بنده و جمیع ارادت و ریاضت را که تو میدانی
که چه وقت سفر خواهد کرد و بدانکه باز دارد وجود را از شر تا همه وقت محفوظ باشی و بکار خود تعقل کن و تکیه مکن بر چیز از دیم عالم

و دور مشو از خیرات و نزدیک مشو بیکی از بدیهای اینجهان فانی و بجهت سرور زمان بی ثبات ترک شادمانی عالم بقائی نباید کرد و بر طرف مساز در هیچ وقت آداب نیکو و فرمان بردار مشو سلطان را و مکن چیزی را در غیر وقت خود و اگر در وقتش کنی از روی فهمیدگی بکن و تباید سخن گفت که دران نفعی نباشد و اگر سخن نافع خواهی که بگوئی فکر کرده بگو و لایق نیست که تکبر کنی در وقت عناد آواز بلند مساز در مصیبتها و بچشم حقارت حقیران را مبین بلکه مددگاری کن بر چیزیکه عیب نباشد و دشمن مشو کسی را و سزاوار است ترا که بکنی اینچه لایق است بی آنکه تحریک نمایند ترا بکردن آن و باز دارد خود را از کردن کاریکه ناکردنی است بی آنکه ترا باز دارد و گفت سزاوار است عاقل را که نگهبان نفس خود باشد و خطای او را اگرچه خرد باشد بزرگ شمرد و صواب او را خرد داند اگرچه بزرگ باشد و گفت نظر مکن بمردان بسبب موضعی و مکانی که در زمانی آنرا مرتب ساخته لیکن نظر بکن بارجمندی او در حقیقت زیرا که نیست مکان طبعی او و گفت کسیکه بجانب حکمت گرآید او ضعیف است بحسب هدایت و بحسب عقل و کسی که طلب ممتنع کند کودن و ناقص فکر است و گفت غضب و شهوت و سایر اخلاق نفس مقدار و اندازه ایست که با آن اصلاح حال آن شخص که اینها در رواند میکنند و اگر از آن مقدار زیاده شوند بیرون می آرند آن شخص را بر بدی و بدذاتی زیرا که غضب شبیه است بنمک طعام که می اندازند دران اگر باندازه است مصلح طعام است والا فاسد میسازد طعام را و همچنین است سایر قوتها که در بدن است و گفت ادیب و معلم را بر بسیاری حلم و دانش و نیاز باید بلکه به بنودن شر و بدی و رو باید آزمود و گفت مباش از کسانیکه زود خشمگین شوند که عادت سفیهان و بی عقلان بر تو مسلط خواهد گشت و گفت خوشبختان مباش بر بطالت و گفت کسیکه عار و خواری انگیزد دارد سزاوار نیست او را که در بلند ساختن نام کوشش نماید و گفت سزاوار نیست ادیب را که غیر ادیب را خطاب کند بدرستی بلکه برفق و مدارا چنانکه اهل هوش مستان را بملایمت و نرمی خطاب کنند و گفت سعادتمندترین آزادان و سزاوارترین ایشان به تفضیل کسیست که خود را از تسلط عادات و رسوم برآورده باشد و دور ساخته باشد خود را از فرمان برداری غضب و فکر خود را که در نکوئیها مصروف میدارد آنرا مشغول نگردانده در آنچه که وارد شود او را از بدیها و کلفتها و گفت هرگاه به بلند کسی را که کاری که او را نافع نباشد تو پیش خدا و میکند پس او را داخل ترسنده ای از خدا بدان و گفت شگفتگی و بی گلفتی عورتیست از عورات تو او را تغیر نباید نمود و اظهار نباید کرد ارسطاطالیس شیخ حکمای مشائین است و نسبتش به اسقلینوس اول میپیوندد او را ارسطو و ارسطاطالیس نیز گویند و معنی آن بیونانی فاضل و کامل باشد و پدرش لقوماخس نام داشت و در طب ماهر بود و معنی لقوماخس مجاهر قاهر باشد و او در خدمت جد اسکندر بسر بردی و چون ارسطو هشت ساله شد او را بشهر حکما فرستاد و ارسطو نه سال آنجا بماند و در تعب و سفر که یونانیان آنرا علم محیط گویند ماهر شد پس بخدمت افلاطون پیوست و بیست سال با او بسر برد و بمشافهه علم آموخت گویند هرگاه از افلاطون سخن خواستندی گفت صبر کنید تا عقل حاضر آید و گاه گفتی که صبر کنید که عقل حاضر نیست و چون ارسطو حاضر آمدی گفتی سر پرسید که مرد ما حاضر شد و ازین هر دو مراد حضوری ارسطو بود و همچنین روزی افلاطون گفت اگر سامع یا فهم سخن گفتمی گفتند هزار شاگرد در خدمت اند و گفت خواهم که هزار تن یک بود مراد وی ارسطو بود و ارسطو واضع منطق است و ارسطو را در صغرش روحانی گفتندی و او طریق نظر پیش گرفت و حکمت را تدوین ساخت و او را معلم اولین گویند و افلاطون او را عقل خواندی حاتم عظمای حکمای یونان است و ایشان بر

ارسطاطالیس
اسقلینوس
لقوماخس

انباذقلس فیثاغورس سقراط و فلاطون و ارسطو

بر قول مشهور پنج تن اند انباذقلس و فیثاغورس و سقراط و فلاطون و ارسطو جز ایشان یونانیان کسی را حکیم
نخواندندی و دیگر آنرا علمی که دران مهارت داشتند نسبت دادندی چنانچه بقراط را طبیب و میرس را شاعر و ارشمیدس
را مهندس و دیوجانس را کلبی و ذیمقراطیس را طبعی چون جالینوس در حکمت تصانیف بسیار کرد خواست که او را
حکیم خوانند یونانیان زبان بشنعه گشادند و گفتند کار تو ترتیب مرهمها و مسهلها و علاج آنهاست نه او را نباشد که ترا حکیم خوانند گویند
که چون ارسطو تدوین حکمت کرد فلاطون او را ملامت نمود و گفت چرا حکمت ظاهر ساختی گفت آنانرا که خواهش حکمت است آنرا او را نکته
که ازان بی نصیب مانند و منکران را با آن که ظاهر ساخته ام از آن اصلا بهره نه بود و ارسطو بسیار متواضع و بسیار عذارها و استماع
نغمه میلی عظیم داشت و در رعایت جانب دوستان جهدی بلیغ میکردی و اکثر با اهل ریاضت بسر بردی و انقیاد فش چندان بود
که در عین مناظره با خصم بخطا معترف میگشت و گفته اند که او پیغمبر بوده و بشهری رفت تا خلق را از بت پرستی باز دارد قوم بجای نفقش
بر خاستند باز گشت و بماقدونیه شد نقل الیست که عمر عاص نزد رسول صلی الله علیه وسلم گفت وقتیکه باسکندریه رفتم جمعی را
دیدم که بر ارسطاطالیس لعنت میکردند آنحضرت بما فرمود که بد میکردند چنین نگوی که ارسطو پیغمبر بوده قوم او را تکذیب کردند از ایشان
بگریخت بالجمله ارسطو بعد از فلاطون با قدر و مرتبه شد و به تعلیم اسکندریه پرداخت متابعان ارسطو را مشائین خوانند و قرایس بزرگترین
تلامذه افلاطون بود و بعد از فلاطون بجای او نشست و بافاده علوم اشراقیان مشغول گشت و ارسطو قریب بصد کتاب در منطق و
حکمت الهی و طبعی و سیاست و اخلاق تصنیف نمود و هشتاد و سال زیست از سخنان ارسطوست که رغبت بصحبت آنکه از تو اعراض
کند خواریست و اعراض از آنکه بصحبت تو رغبت کند کم همتی و گفت سلطان چون رود بزرگ است و ارکان دولت چون جویها
کمتر ازان جدا شده هر رنگ و طعم که آب رود را بود آب جویها را نیز چنان باشد پس پادشاه را باید که سیرت نکو و پسندیده کند
تا دیگران نیز نیکو شوند و گفت سعادت گوینده که شنونده ذی الفهم بود و گفت هر که از مردمان شرم دارد و از خود شرم نکند
نفس او را پیش او قدری نبود و گفت مزاح نباید کرد که اکثر با بزرگ کنی کینه در دل گیرد و اگر با کوچک کنی دلیر گردد و گفت هر که
بچشم خرد عاقبت کار را تواند دید چون بآن رسد اندوهگین نگردد کی او را گفت شنیده ام که مراعیت مسکنی گفت نزد من
چندان قدر ندارد که دست از عمل صالح و فکر مسایل حکمت باز دارم و تو پروا دارم او را گفتند مال جمع میکنی و این از حکما پسندیده
نباشد گفت حکما از آن مال جمع کنند که محتاج لئیمان نشوند و گفت هیچ فساد بدتر از حاکم ظالم نیست و گفت توانگری قناعت
است و آنرا که قناعت نباشد بمال سیر نشود هر چند که بسیار بود و گفت کسیکه حکیم نباشد همیشه سقیم بود و گفت طلب کنید توانگری را
که فانی نگردد و زندگی را که تغییر نیابد و ملکی را که زایل نشود و گفت آنکه بر مردم تکبر کند خواری خود را دوست دارد و گفت دلیکه
به طلب معیشت مشغول بود از حکمت فایده نیابد و گفت شگفت آید مرا ازانکه او را گویند نیکوست و نباشد و شاد شود
و از آنکه گویند نه نیکوست و بود بغضب رود و گفت جاهل چون غرقیست او را از دور نصیحت کن چه نزدیک و هر که اگر هلاک
شود ترا با خود ببرد اسکندر بار ارسطو و دیگر حکمای زمان در کار ملک رای زنی زد هر کسی سخن گفت ارسطو تدبیر اسکندر
به پسندید گفت در رای او چه دیدی که برای چندین حکیم نگزیدی ارسطو گفت آن کار معلوم نیست اگر تقدیر نه بر وفق
تدبیر بود باز نه بسبب موافقت او از عتاب ایمن باشیم و گفت کسیکه خنده زند ترا بحق بگریاند ترا بباطل بخنداند و کسی را که

باری تعالی بی فهم آفریده باشد موعظهٔ حکیم او را فهیم خواهد ساخت و گفت فرماینده بخیر سعادتمندتر از فرمان پذیرنده نیست
و آموزاننده بهتر از آموزنده و نصیحت کننده ارجمندتر از نصیحت شنواننده و گفت دور شو و گفت از حرص تا بود زهد و
پرهیزگاری چه پرهیزگاری و زهد مصلح نفس و بدن است بدانکه زهد و پرهیزگاری بیقین است و یقین بصبر است و صبر بفکر
است و هرگاه فکر کنی در بادهٔ دنیا لایق نخواهی یافت و دنیا را آنکه جهت خواری آخرت او را بر خود لازم داری زیرا که دنیا خانهٔ بلا نیست
منزل بهم رسانیدن اسباب راه است گفت باطل مگردان مال خود را در کاری که نفعی بران مترتب نباشد در غیر حق و صرف
مساز قوت خود را بغیر فایده و ضایع مکن رای خود را در چیزها بلکه رشد و صلاح کار تو دران نباشد پس بر تو باد حفظ آنچیز که ترا برای
آن آورده‌اند و علی الخصوص در حفظ عمر خود که دران همیشه ما آینکه حاصل میشود مگر عمر که بهیچ وجه حاصل نمیشود اگر ناچار ترا مباشر لذتی باید شد باید که آن
در همزبانی علما و درس کتب حکمت باشد و گفت عدل ترازوی خداست بر زمین که بران ترازو ضعیفان از ظالمان حق
یابند و حق از باطل ممتاز میگردد پس کسیکه باطل گرداند بران حق را آنکس بجهل بزرگ مرتکب می‌شود و گفت سه کس را سرزده
باید داشت تا خیر نشوند زن و فرزند و بنده و گفت طلب علم بطمع رفعت و بزرگی رسیدن نکرده‌ام اما چون جهل مرا خوش نیامد بعد از
بتحصیل علم کوشیدم و گفت بخشیدن چیزیست در وقت احتیاج دیگر آنکه برساند خود را بمستحقان بقدر طاقت پس کسیکه تفاوت
و تجاوز کند ازین اندازه او مفرط است و از حد تجاوز بیرون میرود و اسکندر را پسری فوت شد ارسطو درآمد و گفت ترس از
چیزیکه روا نباشد صفت کسی است که عقل ندارد و گفت کسیکه تکبر میکند بر مردمان دوست می‌دارد ذلت خود را و کسی افراط
کند در سرزنش و ملامت مردمان دوست می‌دارد مرگ او را گفت پادشاه که با اهل بازار مناقشه و منازعه کند پردهٔ خود را
بدرد و گفت کسیکه محبت دنیا را بافراط رساند فقیر و مفلس میرود و کسی که قناعت گزیند بخیر میرود و کسیکه اسراف کرد در آشامیدن شراب
پس از زبون‌ترین مردمان است از روی طبیعت ریختن آبرو پیش مردمان خرد و بزرگ و گفت کسی که قدرت بر کردن فضیلت ندارد
باشد باید که همتش مصروف دارد بترک رذیلتی و گفت حکمت نیز همه علوم را دولتست و یاور گرداننده تنهاست و بناسے
آرام سهل و آسان میشود مطالب و تفکر صحیح یافته میشود رای پوشیده و بزبان خوش و ملایم بجنت می‌رسد و مودت صفت
دوام می‌پذیرد و بخلق وسیع پسندیده میشود و عیش و زندگانی بکمال می‌رسد و خوب می‌گذرد و بحسن خموشی بزرگ می‌شود
از روی هیبت و بحق و راستی بزرگ قدر میشود و ترقی می‌کند از روی شرافت و بانصاف می‌رسد بمهتری و بتواضع و محبت بسیار
می‌گردد و بعفت و عصمت علمای پاکیزه وقت میکردند و بعدل غالب می‌شود بر دشمن و بحلم زیاده می‌شوند یاران و مددکار و بمدارا
رزق طلب خدمت و لهامی توان نمود و بصفت بذل و ایثار مستوجب نام جوادی گردد و راقم حروف در نسخهٔ نفایس الفنون دیده
که اگر کسی خواهد که دولت بهم رساند باید که ایثار کند و گفت بسرعت مغرور شدن در جواب مسودت لغزش است و گفت ریاضت بسیار
طبیعت را و گفت همنشینی احمق عذاب روح است و گفت اسکندر را که صورت خوب مضر است صاحب صورت را فایده‌مند است
بیننده را ارسطو دید شخصی ناقه را که از بیماری برآمده بود و طعام بسیار میخورد ارسطو گفت ای فلان زیادتی قوت
بخوردن بسیار نیست اما قوت بغذا دریافتن بدن است یعنی قوت آنزمان حاصل میشود که بدن غذا را یابد راقم حروف
گوید که غرض حکیم آنست که طعام آنقدر باید خورد که غذای بدن شود نه آن قدر که هاضمهٔ انسان عاجز آید و چون هاضمه

هضم نیک نکند غذای بدن نشود پس قوت حاصل نگردد و بنا بر آن است که گفته اند که اندک گرسنگی واداشته دست از طعام باید کشید
و گفت سه چیز بخدا وندش زیان رساند کار کردن باعتماد نیروی تن و بسیار خوردن باعتماد صحت و تکلیف کردن باعتماد قدرت
و گفت که دفع بدی به بدی جلادت است و دفع بدی به نیکی فضیلت ست و گفت بپرهیز از شهوتها بدرستیکه برطرف کننده عقل
و ضایع سازنده رای و معیوب کننده مطلب و غرض تست و مشغول میسازد ترا ببازی و هرگاه بازی آمد کوشش برخاست و اگر منازعت
نکند نفس تو با تو در شهوتها و خواهشها تحقیق راغب میگرداند ترا به بدترین منازل و گفت سعادت سه گونه است سعادت در نفس و
آن معرفت و حکمت و شجاعت ست و سعادت در بدن و آن صحت و قوت و جمالست و سعادت سومی خارج از نفس و بدن است
و آن مال و جاه و حسب ست و گفت هر که بترسد از چیزی میگریزد از آن و هر که بترسد از خدا میگریزد بسوی او و گفت سخن عاقل قوتست و جواب
جاهل سکوت است و گفت عشق چیزی است که کور میکند حس را از دریافتن عیبهای معشوق و گفت حکمت برای ارواح مانند طب برای اجساد و گفت
نیکویی ادب بپوشد بدی و زبونی نفس را و گفت فضیلت بعلم و ادب است نه باصل و نسب و گفت شغل کردن و مشغول شدن بآنچه که فوت شده
از تو ضایع کردن وقتیست و قال المجرب احکم من الطبیب و قال حرکت الاقبال بطیئة و حرکت الادبار سریعة لان المقبل کالمقاعد و المدبر کالمقذوف من علو الی
اسفل و قال اذا اعطاک الله ما تحبه من الظفر فافعل ما احب الله تعالی من العفو تاوفرسطیس و هو طلیش نیز بنظر رسیده پسر خاله ارسطو و خلیفه
او بوده از سخنان اوست که حکمت غنی کننده بدن و غنی النفس ممدوحة و غنی المال مجدوده سخن از اکابر مشائین و اصحاب
ارسطو بوده از سخنان اوست هر تیر که بسنگی رسد باز گردد و همچنان اذرزے بدچون بمردی نیک گویند در و کار نکند و نکوهیده باز
گردد و گفت اسرار با جاهل مگو که طاقت پوشیدن آن ندارد و قدرت تحمل آن نیز حکیم راست از وی پرسیدند که چه چیز محال است
گفت چیزی که صورتی از وی در نفس نیست اسخیلوس و اشخاولیش نیز نامست بزرگترین شاگردان ارسطو بود اسکندر او را
تعظیم کردی وقتی بحبس فرمان داد بزندانش بردند زندانیان تفحص کردند که اگر با او زرے باشد بستانند گفت نادان هستید
اینجا بهر تجارت نیامده ام که با من مالی باشد اینحدیث باسکندر رسید بخندید و به اطلاقش فرمان داد و او را گفتند که چرا زن نکنی گفت
باصلاح نفس خود درمانده ام باصلاح دیگری نتوانم پرداخت یکی او را گفت تو جاهلی گفت در دروغ گفته جای خشم نیست زیرا که
نچنان است و اگر راست گفته از غم نتوان رهید بلیناس حکیم از اکابر حکمای زمان و تلامذه ارسطو بوده و اکثر با اسکندر
بسر برده بقول مورخان مناره اسکندریه از آثار اوست اسکندر افرودیسی که از اکابر حکمای یونان است و مفسر کتاب ارسطو
بوده از سخنان اوست اگر خواهی که بر حقیقت دانش کسی اطلاع یابی در اثنای سخن گفتن محال بگو اگر انکار نکند احمق باشد و گویند
او معاصر جالینوس بود فلوطرخیس حکیم از عظمای مشائین بوده اول کسی است که بفلسفه مشهور گشته همه عمر شستی بملازمت بطلمیوس سلطان
حکمت از او آموخته ... فلوطرخیس کاوی از گل ساخت و قربان کرد
مردم با او عتاب کردند گفت جاندار هر چیست که جان ندارد قربان نتوان کرد باسلیموس از اکابر حکمای یونان بوده
از سخنان اوست لباس پاکیزه و تن ناپاکیزه نزد عقلا قبیح بود و پس نفس حق را باخلاق ذمیمه گذاشتن و تن را زینت کردن
نیکو نباشد شیخ سعدی گوید ... و گفت نفس در دنیا غریب است و غریب را گرامی باید داشت
اقلیدس صوری از اکابر حکما بوده و در هندسه نظیر نداشته اقلی بیونانی کلید را گویند و دس هندسه را خوانند

اول کسیست که هندسه را مدون ساخت و کتاب او مشهور است و نام او و من کلامه الخط هندسة روحانیة ظهرت بآلة جسمانیة
وقال بعض العلماء الخط لسان البدن و قال بعضهم الخط عند الفقیر مال و عند الغنی جمال و عند الاکابر کمال و از سخنان اقلیدس است
که بدترین مردم آنست که بنا بر سوء ظن بر کسی اعتماد نکند و کسی بنا بر سوء عمل بر او اعتماد نکند و گفت میان دو دوست خصومت
میفکن که ایشان اگر با یکدیگر صلح کنند ترا ملامت حاصل آید و گفت هر آنچه از دست برود اگر بتحصیل آن قادر باشی تا سعی
بنماید خورد و اگر نباشی آنرا فایده نبود یکی او را گفت چه کنم تا ترا ایمنیت کنم حکیم گفت چه کنم تا غضب ترا ایمنیت کنم ارشمیدس
مهندس از اکابر حکمای بوده از مخترعات او میزانی است مشهور بنام او که مال مغشوش از صافی شناخته شدی و از حکمای اسلام
ابو حاتم حکیم بعهد سلاطین سنجر آنرا بشناخت کپتان جوناتهان اسکات از کتب فرنگ مینویسد که تولد ارشمیدس در شهر سرکوس که شهریست
در جزیره سسلی در دریای فرنگ بوده و ارشمیدس حکیم میگفت که اگر جای مقدار ایستادن سوای اینجهان بیافتمی اینجهان را برهم زدمی یعنی واژگون
گردمی [illegible] از اکابر یونان بوده و گفته اند که در علم ریاضی بعد از بطلیموس چون او کسی برنخاسته از سخنان اوست که بیماری
زندان بدن است و غم زندان روح بقراط طبیب از مشاهیر حکمای یونان و اطبای هشتگانه و بقول صحیح بعد از اسکندر بوده و نسب
باسقلیبوس اول می پیوندد و او مردی خداپرست و عابد بود و معالجه بهر رضای خدا کردی و از فقرا و اوساط الناس هیچ نگرفتی و
از اغنیا طوق و تاج و یا دست برنجن گرفتی آورده اند که چون اسقلیبوس ثانی درگذشت بقراط بجانه او نشست نزدیک شد که علم
طب مندرس گردد چه اسقلیبوس اول وصیت کرده بود که این علم بیگانه را نیاموزند تا شرف در خاندان او بماند فرزندانش حسب
وصیت عمل میکردند تا آنکه از ایشان کم ماندند اما آنکه بودند صلاحیت نداشتند بقراط مسائل طب را مدون ساخت و امر کرد
که هر که خواهد این علم بیاموزد جمع کثیر بدان مشغول شدند و از بقراط پیشتر تا بالینس آنرا در آفاق منتشر ساخت از
سخنان بقراط است که حاصل من از فضل علم آنست که بر جهل خود مطلع ام و گفت چهار چیز باصره را زیان آرد طعام شور خوردن
و آب گرم بسیار بر سر ریختن و در آفتاب نگریستن و روی دشمن دیدن و گفت سه چیز لاغری آرد آب بناشتا آشامیدن و بر
زمین سخت خواب کردن و باواز بلند سخن گفتن و گفت معالجه بدن کرده می شود به پنج قسم آنچه در سر است بغرغره و آنچه در معده
است بقی و آنچه در بدن است باسهال و آنچه در خلا است بعرق و آنچه بعمق و درون رگهاست به برآمدن خون و گفت تا تنها یا کثیر
نباشد و از اخلاط رویه هر چند غذا داده شود زیاده میشود در رواب و بدی او همچنین است نفس بیمار قیاس بغذای او که حکمت است
و گفت چهار چیز است که بدن را خراب میسازد دیر ماندن در حمام و جماع با خلاء معده و خوردن گوشت قدید خشک شده و آشامیدن
آب بناشتا و گفت جمع میشود امراض شش چیز یعنی سبب پیدای بیماری شش چیز است کثرت غذا و کثرت جماع و اندک خوابیدن
در شب و زیادتی خواب در روز و زیاده خوردن آب و خوف بسیار و بند داشتن بول و گفت که انسان آنست که تواضع کند در
دولت و عفو کند نزدیک قدرت و بخشش کند بغیر منت و گفت که محبت میان دو عاقل واقع میشود بجهت مناسبت و مشاکلت
هر دو در عقل و واقع نمیشود میان دو احمق از باب مناسبت در حماقت بجهت آنکه عقل جاری در روالت در ترتیب و ضوابط
پس میان دو عاقل خلاف و تباین واقع نمیشود و حماقت را ترتیبی نیست که دران موافق افتد میان هر دو احمقان و گفت که قناعت کنید
بقوت که شما را از گریز پا وا دارد و دور کنید از خود حاجت را تا باشد مربی شما حق تعالی چه حق تعالی محتاج نیست بچیزی پس چند آنکه

بقراط

احتیاج شما زیاده است از حق خود ترا آید و بگریزید از خوشحالی ها و گناهها بعد از آن طلب وارید از نیکیها و غایات آنها را و گفت
بذل کم پاینده به از بسیار ناپاینده و گفت لایق است که ایشان در دنیا همچو کسی باشد که او را بمهمانی طلبیده باشند اگر کاسه پیش او
نهند بخورد و اگر از و بگذرانند توقع نداشته باشد و خواهش نکند و همچنین خود را نگاه دارد از مال و اهل و فرزند یعنی اگر یافت
بهتر و اگر نه خیر او را پرسیدند از زبان سکوت ورزید گفتند چرا جواب این نمی گفت جواب این خاموشی است و گفت کم خوردن از چیزهای مضر بهتر است
از بسیار خوردن از چیزهای فایده مند گفت اگر مردمان مخلوق و آفریده میشدند از یک طبیعت هرگز بیمار نمیشدند بجهت عدم ضد و گفت
مریض را که من و تو و مرض سه چیزیم اگر بسخن من عمل کنی هر آینه غالب می آییم بر مرض از برای آنکه دو بر یک غالب است
و اگر یار شوی مرض را پس من مغلوب شویم زیرا که بدستور دو غالب است بر یک و قال القناعة مثل الحیوة و الصحة فوقه و الفقر
مثل الموت و المرض فوقه و قال ثلثة ان لم تظلمهم ظلموک وارک و عبدک و زوجک جالینوس حکیم شیخ حکمای زمان و
خاتم اطبای هشتگانه است و اسامی آن هفت دیگر این است اسقلیبوس و اغورس و مینوس و برمانیدس و افلاطون و
اسقلیبوس ثانی و بقراط و جالینوس سیر و سفر بسیار کردی و در سماع و الحان شوقی عظیم داشتی روزی در صحرا یکی را دید که زبان
در چشم کار کرده میلیسید و گفت چرا چنین کنی گفت هر ماه سفیدی در چشمم این بدید می آید و شبکور میشود من آنرا میلیسم زایل شود
جالینوس رحمی چند او را داد و گفت ای مردم را فایده در طب ساینده بعضی گویند که او در خدمت عیسی رسیده بود جالینوس
هشتاد و هفت سال عمر یافت و گویند او با سهال در گذشت هنگام مرض و را گفتند چگونه عاجز شدی از علاج خود با کمالیکه داری
جالینوس طشتی پر از آب خواست و دارو در آن افکند آب منجمد گشت و هر چند از آن دارو بخورد هیچ فایده نداشت پس گفت
علم و تجربه با قضای الهی سود نکند روزی جوانی خوب رو را دید از وی سخنی پرسید و جوابی درشت شنید گفت ظرفی از زر است
و در آن سرکه است وقتی الهی را دید با دانشمندی در آویخته بود گفت اگر دانا بودی کارش با نادان تا باینجا نرسیدی و گفت که آنرا
که عقل نباشد عملش فایده ندهد و گفت مریض را که اشتها باشد امید صحت نزدیکتر است از تندرستیکه او را اشتها نباشد روزی
مردی را دید که خلق او را تعظیم میکردند گفت چه کرده که او را تعظیم میکنند گفتند گاوی را از زمین برداشته گفت گاو نیز او را از زمین
بر میدارد و او را فضیلتی نیست گفت صاحب علم شو تا بمقام عالی برسی و معجب مباش تا خوار شوی گفت هم زوال دولت و غم بیماری دل
راقم حروف گوید که فرق میان هم و غم آنست که صاحب هم در طلب چیزی باشد و آن او را نرسد و صاحب غم را چیزی از
دست رفته و فوت شده باشد و گفت کسیکه از خوردن بمیانه روی و در تدبیر بدن عادت کند حرکات شهوات او همه بر نهج اعتدال
خواهد بود و کسیکه عادت کند بمنع نکردن شهوات خود از نفس قبیح و منع نکند نفس خود را از بدی و شرارت آنکس بسختی میشود و
قوت میباید بعمل ناشایسته و فعلهای بد که او را عادت میشود و گفت بدترین صبیان بیحیاترین ایشان است پس سزاوار است
که طمع اصلاح نداشته باشند البته که آنکه بدترین صبیان بیحیا است از اصلاح او نهایت مأیوس نمیباید بود و گفت حیا رسیدن
صاحب حیاست از تقصیر یکه واقع شود پیش کسیکه او را افضل اوست گفت انسان کسی است که قدرت بر غور و تحمل داشته باشد
و نکند و عاقل کیست بشناسد هر چیز که در طبیعت انسان است از حقیقت آن قال الطبیعة کالمدعی و العلة کالخصم و الطبیب
کالقاضی و سبیل عن الاخلاط فقال الدم عبد مملوک و ربما قتل العبد مولاه و الصفرا کلب عقور فی حدیقة و البلغم الملک حکیماً غلق علیه

بابا فتح بابا اجراء او انتسو و ان الارض ذات حرکت علیها قیل ام من متی الانسان ان یموت یقال اذا جهل بالفرد هما نفع عمر لفورس و رای
عالم و حکیمی متکلم بوده بعالم لاهوت بوده و پیش از ظهور اسلام باندک زمانی در گذشت از سخنان اوست مخالفت دوستان و
نیکان بهتر است از گرامی داشتن دشمنان و بدان و گفت اعتقاد مکن بچیزی که هستی بدرستیکه هلاک میگردی و گفت همه چیز
را تصور بعقل کن پس از آنها آنچه سزاوار است بعمل آر و گفت هرگاه سیر و سفر کشتی ترا خوش آید ملاحظه غرق شدن
بکن و گفت نفس خود را محافظت بکن و خوشحالی تو بخوبی که داری و گفت آخر بخشایش ملامت و مواهبهای این است که چه
بچیزی تبری و ذلت و خواری این است که خشنود باشی و گفت هرگاه که قادر شدی بر انتقام کشیدن از دشنام بر بنده پس
بدقت تمام تامل نمائی در آنچه که عمل موثر عجیب است از دشنام و گفت نزدیکی زنان آتش شهوت را می افروزد چنانچه روغن
چراغ را و باستماع سخن زنان شهوت بزرگ میشود و سخن حکمت بحرکت می آرد علم را و حلم جمع میگرداند کرامت و آداب فرو می نشاند.
آتش حسد را صصه از حکمای هندی و واضع شطرنج است و آن را بهر شهرام ملک ملک هند وضع کرده در شاهنامه
فردوسی طوسی در قضایای کیو و طلحند بنابر تفهیم معاملات رزم باین هر دو بمادرشان نقل نموده و آن لعب را از آن
شطرنج خوانند که چون نزد نوشیروان بردند شش رنگ خواندند چه مهره های آن بر شش گونه است و شاه و فرزین و اسپ
و رخ و فیل و پیاده و این نام را بزرجمهر نهاده است و شطرنج معرب شش رنگ است اما در هند مشهور است که شطرنج را
مجلاج ساخته بهر کیفیت از روی شاهنامه فردوسی طوسی در عهد کیو و طلحند ملوک هند ساخته شد و حکایت ایشان در شاهنامه
بعنوان عجیب و غریب است بالجمله چون شطرنج را صصه وضع کرد و نزدیک ملک برد از جای در آمد و گفت چه حاجت داری
گفت خواهم که در خانه اول شطرنج یک حبه طلا نهی و در دوم دو و در سوم چهار و در چهارم هشت و همچنین مضاعف سازی تا آخر
پس آنچه جمع شده با من دهی شهرام گفت آنچه خواستی قدری ندارد چیزی دیگر خواه گفت حاجت مرا همین است شهرام
گفت تا چنان کنند ظاهر شد که اگر محصول جهان را جمع آرند از عهده آن برآمدن نتوانند شهرام متحیر ماند و صصه را بخواند و گفت
حاجت خواستن تو از وضع شطرنج بهتر بود پس او را بنواخت و شطرنج با ایران فرستاد از دانش حکمای دیار خویش خبر داد نوشیروان
بفرمود تا بزرجمهر یعنی در برابر آن وضع کند بزرجمهر نرد پدید آورد و گفته اند که واضع نرد اردشیر بابکست و آن را نرد اردشیر گفتندی
برهاهم نیز از حکمای هند بوده و گفته اند که براهمه باو منسوب اند و در ملل و نحل مسطور است که براهمه را با ابراهیم علیه السلام نسبت
دهند و این صحیح نیست چه ایشان منکر نبوت اند و گویند آدمی پیغمبر نتواند بود و ایشان منسوب اند به براهم و او بهندوستان
بود و گفت که آنچه نبی را بوحی معلوم شود اگر معقول بود عقل ادراک آن را کافی بود و این سخن مردود است چه مسلم
نیست که عقل ادراک هر معقول را کافی باشد و شرح آن در کتب مبسوطه است راقم حروف گوید که لفظ معقول ضد میدهد
از معنی که هرچه آن را عقل درک کند چه معقول معنی در آمدن بعقل باشد پس در این صورت هیچ معقول از ادراک عقل خالی نباشد
صوفیان گویند که کار انبیا نامعقول است و شاهد این معنی این است که در مثنوی مولوی روم است بیت کار نامعقول کار انبیا
کار معقول است کار اشقیا یعنی کار انبیا از عقل و فهم بیرون است و هر کار انبیا منوط است بحکم الهی که هرچه فرمان شود
بکنند نه بر عقل خویش و بند زردشت صاحب ملت مجوس است او را زردشت و زردشت و زرادشت

نیز گویند و بعضی بر آنند که زردشت بسریانی نام ابراهیم علیه السلام ست و گفته اند که او را در زمین امابان ملت ابراهیم اند و
گفته اند او اول کسیست که مذهب کسری نهاد و زند و پازند از مصنفات اوست تابعانش را زندیق خوانند و نسبتش بمنوچهر میشود
و او شاگرد افلاذوس حکیم و او شاگرد فیثاغورس بوده و مجوس او را پیغمبر دانند و بدو اصل قایلند و نور ظلمت یعنی خالق خیر و خالق
شر و از آن بیزدان و اهرمن تعبیر کنند و در صبح صادق مرقوم است که بعضی بر آنند که او از ایل عیسی علیه السلام خلق را بدین
زردشت میخواند و راقم حروف بوی از ان و در ترجمهٔ انجیل شنیده آورده اند که زردشت در آذربایجان بزیر زمین خانه ساخت
و سادیکساله خود پنهان در آنجا برد و پس خود را بر بخوری انداخت و وصیت کرد چون در گذرم مرا آنجا دفن کنند آنگاه تن بمرگ نهاد و چون
دم نمود و همسایان سرداب را تفتیش کردند و چون سال باخر رسید زردشت با پیلی که آنجا پنهان کرده بود زمین را سوراخ کرده بیرون
آمد و کتابی با خود آورد و گفت من رسول خدایم و این کتاب اوست و از زردشت منقول است که مردی بودم از
آذربایجان و در حجرات بحکیمی رسیدم و چندی با او بسر بردم و بفکر افتادم که اجسام فلکی اجسام مرکزی را چگونه تدبیر میکنند پس
بدور زحل رسیدم روزی بدلمن رسید و رسیدم بانچه رسیدم پس باذربایجان بازگشتم اشراف منجم مدبر دیدند و ملوک را بر قتل من
تحریض نمودند بکوهی تاریک رفتم و مدتی بعبادت مشغول بودم پس نزد رستم بن زال رفتم و دین خود را برو عرض کردم گفت برتر
پادشاهان گشتاسب است در رای علما انکند نزد او القصه زردشت ببلخ نزد گشتاسب رفت و بار نیافت روزی گشتاسب در
ایوان نشسته بود سقف ایوان بشگافت و زردشت از انجا فرود آمد گشتاسب گفت تو کیستی گفت منم زردشت رسول خدا علما و حکما
با او مناظره کردند زردشت بر همه غالب آمد علما گفتند مس گداخته برو ریزند و آسیبی بر زردشت نرسید گشتاسب و علما با او
بگرویدند و آتشخانه ها ساختند گویند با او دارویی بر تن مالیده بود که از مس گداخته مصون ماند بالجمله زردشت در
عهد گشتاسب معتقد فیه اکابر و اصاغر بود تا آنکه در گذشت و مجوس گویند بآسمان رفت جاماسپ حکیم مدبر امور گشتاسب
بود گویند که جاماسپ علم از لقمان آموخته بود و در نجوم مهارتی داشت و از ظهور اسکندر و عیسی و محمد صلی الله علیه و سلم و اندراس
ملت مجوس خبر داده و از سخنان اوست که بدترین خصلت کریم ترک عمل اوست و بهترین خصلت لئیم ترک عمل او و گفت عوام چون انعام
اند و توانگران چون کوران بطلیموس از مشاهیر حکمای یونان است و بعضی او را از ملوک بطالسه شمرده اند که از طرف اسکندر
بمصر و یونان سلطنت کرده اند و گذشت مولف تاریخ الحکما مینویسد که بطلیموس از ملوک بطالسه دیگر است و حکیم بطلیموس دیگر
و حکیم بطلیموس در ریاضی نظیر نداشته و اکنون مجسطی کتاب او مشهور است و از سخنان اوست که حکمت درختیست که در دل
بروید و از زبان ثمر دهد و گفت آنکه بوقایع دیگر بواقعهٔ خود پند گیرد و گفت نیکبخت آنکه از حال دیگران پند
گیرند و بدبخت آنکه از حال او پند گیرند و نیکوترین مردمان کسیست که قول و فعل او موافق باشد و گفت نعمت نادان چون باغیست
در مزبله و گفت سزاوار آن است که جز حق تعالی اگر در ضمیر تو گذرد از پروردگار خود شرم کنی و گفت شاد کردن بنا کردن را
صواب بهتر از شادی کردن و نگفتن صواب و گفت مردمان دو صنف اند یکی آنکه یافته و دیگر آنکه میخواهد و نمی یابد و گفت حاسد زوال
نعمت دیگران نعمت خود میداند و گفت زوال ملک پادشاهی شش چیز بود سختی روزگار و تنگی خزانه با نقطاع باران مداومت سلطان
بر لهو و لعب و گفت هرگاه بهنگام خشم آیی مرسان خشم را بسر حد گناه او و گفت عفو کن هرگاه که ترک انتقام از روی عجز

نباشد و گفت علما غریب اند در جماعة نادانان و گفت مباحثه مکن با منصف و جواب مده کسی را که از تو راه نمونی نخواهد و راز خود را بکسی بسیار که حافظ آن باشد و گفت کیمیا قبول بخشش و عطا از تو کند بدرستیکه یاری داده است ترا بکرم و کار خیر چه از تو اگر قبول کننده بخشش نباشد عطا و بخشش ظاهر نگردد و گفت همچنان که بدن هرگاه که سقیم و بیمار شود شراب و طعام آن را نفع نکند همچنین دل نیز هرگاه حب دنیا او را غافل سازد پند و مواعظ او را نفع ندهد و گفت رفیع و بزرگ ترین مردمان کسی است که مغلوب دنیا اهل نشود و گفت هیچ چیز بهتر ازین نیست پیش خدا تعالی از روی حرکات که بد کننده را مکافات کنی باحسان با وجود دوام بدی او و اسکندر ذو القرنین بن فیلقوس اکثر احوالش در ضمن سلاطین ایران مرقوم است چون بر طریق حکما صاحب حکمت بود اینجا نیز سطری چند از وی قلم می آرد سکندر را پرسیدند که چرا گنج جمع نمیسازی و همه باصحاب می بخشی گفت تفویض گنج بندگان که اصحاب باشند بهتر است از آنکه مردگان سپارند چه خانه و زمین حکم میت و مرده میدارد که در آن می نهند و دفینه کنند گویند چون سکندر وفات یافت در بازوی او صحیفه یافتند که در آن نوشته بود که دنیا باعث سلامتی ست و تحیه قضا و قدر سبب راحت و حسن ظن موجب سعب اعتبار یعنی از ظن نیک غیر مخالف مطلع شیو و مانی نقاش از ائمه دین مجوس است اتباع او را مانویه گویند و انسان و واصل قدیم تا اب منکشف زمانی را پیغمبر دانند در نقاشی ماهر بود دو بانگشت دایره کشیدی که تفاوت آن هیچ گز بودی و اصحاب و این را معجز آتش شمر ندی چون عیسی مرفوع گشت مانی شنید که او باصحاب خویش گفته بعد از من فار قلیطا مبعوث شود و مانی بر خود گمان برد پس دعوی پیغمبری کرد و پیراهنی ساخت که هرگاه آنرا پوشیدی کسی او را ندیدی و کتابی ترتیب داد و گفت که از آسمان فرود آمده و نزد شاپور بن اردشیر بابک رفت شاپور را بنگر دید و پشیمان شد و قصد قتل او کرد مانی پیراهن بپوشید و از آنجا بختا و ختن رفت و بلغاری پنهان شد و بعد از یکسال با لوحی مرتب که ساخته بود و آنرا نیک تنگ خواب نیز گوآمد خلایق متعجب شدند و آنرا معجزه او دیدند مانی ازختن بایران شد بهرام بن بهرام بن هرمز بن شاپور پادشاه بود او را بخواند و موبدان را بمناظره او فرمان داد و مانی مغلوب شد با تابعانش بحکم بهرام شاه بقتل رسید مزدک نیز از ائمه دین مجوس است تابعان او را مزدکیه گویند و ایشان و اواصل تابت میکنند نور و ظلمت که هر دو را قایم دانند لیکن گویند افعال نور بقصد و اختیار است و افعال ظلمت بخبطه و اتفاق و گفته اند که او اول کسی است که مذهب معطل پدید آورد بخوم نیک میدانست از آن واندانست که مردی آمد و دین آرد که تا قیامت ماند با خود گفت که آن منم پس پنهان نقبی بکند چنانچه سر سوراخ بآتشکده رسیده دعوی نبوت کرد و گفت خدا مرا فرستاده تا دین زردشت تازه کنم قباد و این فیروز پدر نوشیروان عادل پادشاه بود معجزه از او طلبید گفت آتش را بسخن آرم که آن قبله شماست موبدان گفتند این از قدرت آدمی نیست پس روزی مزدک با موبدان بآتشکده رفتند مزدک کسی را در آن سوراخ فرستاده چون بکنار آتش رسید مزدک آن را بخواند زردشت را ثنا گفت از میان آتش آواز برآمد که سخن مزدک بشنوید قباد و موبدان باو بگرویدند مزدک گفت مال همه کس از خداست و همه بندگان خدااند باید که مال خدا در میان همه بندگان خدا بشترک باشد تا یکی توانگر و یکی درویش نماند عوام بآن راضی شدند و مذهب او گرفتند مزدک گفت زنان شما نیز چون مال شما اند زن هر کس را از خود شناسید تا از لذت بی نصیب نمانید از او بار رجوع آوردند کار بجای رسید که اگر مردی بیست مرد را بخانه خود مهمان بردی همه با زن او کردار ندی و عیب نداشتندی

و عادت چنان بود که هر که بخانه شدی تا با زنی زنا کند کلاه بر در نهادی تا هر که آنحال دیدی بازگشتی نوشیروان آن بدید و
منکر مزدک شد و موبدان را گفت چرا با او مناظره نمیکنید که مال و ناموس خلق از دست رفت موبدان نزد قباد شدند و با مزدک
مناظره خواستند مزدک گفت آنچه من میگویم در زند و پازند است لیکن شما تفسیر آن نمیدانید و اگر باور ندارید از آتش بپرسید
پس ایشان را باتشکده برد و چنانچه خواست جواب شنید مزدک قباد را گفت نوشیروان در مذهب من نه آمده قباد و نوشیروان را تنگ
گرفت نوشیروان گفت کسی زند و استا را چنین تفسیر نکرده که مال و زن یکدیگر مباح باشد و این طریقه بهایم است قباد
گفت سخن مزدک را اگر توانی باطل کن والا ترا سیاست کنم نوشیروان چهل روز مهلت خواست و از فارس موبدی دانا
طلب داشت و حال باز نمود موبد گفت اکنون پیش از آنکه مزدک خبر یابد مرا پیش قباد ببر و نوشیروان موبد را نزد قباد برد
موبد قباد را ثنا گفت و گفت که ای ملک مزدک را در نجوم غلطها افتاده و پنداشته که پیغمبری ظاهر شود و دینها را باطل کند او نیست چه او از
عرب باشد و منکر زردشت بود و مزدک عجمی و معتقد زردشت است و میخواهد پادشاهی از خاندان بیرون برد قباد را سخنان
موبد پسند افتاد و دیگر روز مجلس بیاراست موبد مزدک را گفت تو سائل خواهی بود یا من مزدک گفت تو آمده که دین مرا باطل کنی مرا
سائل باید بود موبد گفت مرتبه سائل دون مرتبه مجیب است پس از کرسی زرین فرود آی تا من آنجا بنشینم و تو بجای من بنشین
مزدک خجل شد و گفت مرا اینجا ملک نشانیده است هر چه خواهی بپرس موبد گفت رباطها و پلها و آتشکدها که میسازند بهر ثواب
آنجهان است تو مال مردم را مباح کرده هرگاه کسی را مال نباشد چگونه تعمیر کند و زنان مباح کرده چون بستر مرد با زنی گرد آید
فرزندی که آید کرا باشد مزدک را سخن نماند موبد گفت حاشا که بموجب حکم تو با زن قباد که پادشاه است و سلطنت را رشد داده مرد
مباشرت کنند و فرزندی که آید آن از نسل که باشد ناچار نسل ملک بریده شود و پس تو میخواهی که خاندان ملک را براندازی قباد گفت ای مزدک
جواب آن بگو مزدک گفت جواب آنست که بقتلش فرمائی قباد گفت بی حجتی کسی را نتوان کشت مزدک گفت از آتش میپرسم که من خود جواب نتوانم گفت
پس بر آن مقرر شد که دیگر روز بآتشکده روند مزدک بخانه رفت و دو تن از دوستان خود را بخواند و گفت پنهان دو شمشیر گیرید و بآتشکده روید
که هیچکس با شما نیست در آتشکده بنشینید چون قباد بیاید او را بقتل رسانید و دیگر روز قباد و نوشیروان متوجه آتشکده شدند موبد نوشیروان را گفت
ده مرد را بفرمای تا با شمشیر همراه تو بآتشکده در آیند اگر مزدک مکری سازد کاری بباید نوشیروان چنان کرد و پس چون بآتشکده شدند مزدک موبد
را گفت که از آتش سخن بپرس موبد هر چند سخن گفت جوابی نیافت مزدک گفت ای آتش در میان ما حکم کن آواز آمد که از سر با ضعیف شده ایم
مرا از دل و جگر قباد زور دهید تا سخن بگویم و مزدک سخنهای شماست مزدک گفت آتش را زور دهید و مردان تیغهای کشیده آهنگ قباد کردند
نوشیروان آن دو مرد را بقتل رسانید و تا ایشان را مانع آمدند پس قباد در شب موبد را بخواند و خلوت کرد موبد گفت مزدک را بقتل نمیتوان رسانید که او بتهمت اندازد بلکه
است تو نوشیروان را اخر در سال بدان سخن گفتن آتش با مزدک بر تو ظاهر شود پس موبد نوشیروان را گفت جهد کن تا کسی از زیر
مزدک را بقتل رسانی و حال آتش را معلوم کنی نوشیروان سر آن را بقتل رسانید تا از نقب سوراخ آگهی یافت و قباد را آگهی داد و او
و قباد بموبد گفت اکنون تدبیر بلا کیست موبد گفت نباید که آگاه شود و پس من بار دیگر با وی مناظره کنم و سوم تقصیر
مفتضح کنم و بفارس شوم آنگاه آنچه نوشیروان صواب بیند بدان کند قباد دیگر روز بار داد و موبد با مزدک گفت مرا شب آتش آمده
از سخن گفتن آتش با مزدک گفت این را من بگفتم بلکه یزدان میکند موبد برخاست و گفت کسی که از آتش و یزدان سخن گوید جواب شنیدم

گفت پس برخاست و راه فارس گرفت قباد در کشتن مزدک با نوشیروان سخن گفت نوشیروان گفت کشتن مزدک آسان است
لیکن تابعان بسیار اند مبادا بعد کشتن او خروج کنند و در ملک خلل افتد آن باید کرد که همه یکبار کشته شوند قباد گفت که آن
چگونه میشود گفت چون مزدک بیاید بگوی که نوشیروان میخواهد که تو بگرود قباد چنان کرد مزدک شاد شد بر نوشیروان مهربانی
کرد نوشیروان گفت که مذهب تو خوبست لکن من می ترسم که اگر آنرا قبول کنم مخالفان خروج کنند بستانند پس اگر دانم که عدد آنانکه
درین مذهب اند چند است ایشانرا سلاح دهم و دین را آشکارا کنم پس جریده بکن مزدک بنوشت دوازده هزار مرد بودند
مزدک از دور روز دیگر همه را بخواند و جمع نمود نوشیروان سه صد بیلدار را امر کرد که چند هزار چاه داشت که عمق هر چاه یک گز
و دو گز باشد در صحن سرای بکنند و چهار صد مرد مسلح در صحن باز داشته و گفته که هر بیست مرد را از یاران مزدک که از مجلس بیرون آی
فرسیم آنها گرفته برهنه کرده سرنگون در چاه کنند تا ناف و پایهای ایشان در هوا بود بالجمله چون مزدکیان فراهم شدند نوشیروان مهمانی مزدک
و مزدکیان کرد و قباد و نوشیروان و مزدک بر تخت و کرسی قرار گرفتند چون از طعام فارغ شدند نوشیروان با مزدک گفت که اصحاب شما را خلعت میدهم و میخواهم
که در سرای تدریج رفته همه خلعت پوشیده بنشینند تا پادشاه و شما و با نظاره کنیم مزدک شادی نمود و قبول کرد و بیست بیست
کس بسرا میرفتند تا آنکه همه یاران بسرا رفتند و بسزای اعمال خود رسیدند آنگاه نوشیروان پدر را گفت همه مردم را خلعت
پوشانیدم برخیزید و نظاره کنید قباد و مزدک در سرا شدند و سراسر صحن سرا را پایهای در هوا دیدند نوشیروان مزدک را
گفت لشکریرا که پیشرو ایشان تو باشی خلعت ازین بهتر نتواند بود پس مزدک را بدستور در چاه سرنگون فرو بردند
آنگاه فرمود تا در سرا بگشادند اهالی شهر از زن و مرد بیایند و نظاره کردند زن مزدک بگریخت و بروستای رفت
و خلایق را بمذهب شوهر خواند جمعی او بگرویدند سنباد مجوسی از احفاد ایشان بود که بعهد منصور دوانقی خروج کرد منصور
فوجی شایسته بدفع او فرستاد و سنباد در حدود ساوه با او رزم کرد و هفتاد هزار کس از یاران او بقتل رسیدند سنباد بگریخت
و بالآخر اسیر شده با اولاد و اقربا و اتباع بقتل رسید و این واقعه در ابتدای سال صد و چهل هجری روی داد و دیگر
بابک خرمدین مردی بود از اهالی خرم فارس بحلال و حرام ایمان نداشت و روز دین را انکار کردی و بتناسخ ارواح
قایل بود و بعهد مامون عباسی خروج کرد و بر سپاه مامون ظفر یافت و بالآخر بدست عبد الله طاهر ذو الیمینین بعد رزم
بگریخت و دیگر بار قوت گرفت و در عهد معتصم عباسی از افشین سپهبد معتصم هزیمت خورد و بارمینیه افتاد سهیل بن سنباد بطارقه
روم والی آنجا بود او را ضیافت کرد و در خدمت بایستاد هنگام طعام خوردن بابک بر مائده نشست بابک برنجید و
گفت بزرگی رسید که با من بر یک خوان طعام خوردی سهیل برخاست و عذر کرد پس چون بابک از خوردن فارغ گشت
سهیل آهنگر بیاورد و گفت پای مبارک دراز کن که عذر گناه خویش خواهم پس بند بر پای او نهاد و نزد افشین فرستاد افشین
او را ببغداد نزد معتصم فرستاد معتصم بفرمود تا دست و پای بابک ببریدند بابک در آن حال دست در خون زد و بر روی
خود مالید معتصم گفت چرا چنین کردی گفت چون خون از تن بسیار رود بر رو در رنگ زرد شود از آن روی خود را سرخ
کردم که گفتندی از بیم هلاک رویش زرد شد پس او را بر دار کردند و کان ذلک فی رمضان سال دویست و بیست و سه هجری گویند
بابک در ایام تسلط خویش هزار هزار مسلمان کشته بود یکی از جلادان اسیر شد بابک چند هزار کس کشته باشد گفتا و را چند جلاد بود

یکی از آنها منجم و سی هزار گشته ام بزرجمهر بن بختگان مروزی از اکابر حکماست پانزده ساله بود وزارت یافت آورده اند که
نوشیروان شبی بخواب دید که پیش تختش درختی بزرگ رستی هرگاه جام بدست گرفتی خوکی پدید آمدی و آنرا در کشیدی چون
بیدار شد از معبران تعبیر خواست ایشان عجز نمودند نوشیروان جمعی را بطلب معبری ماهر فرستاد و آزادسرو نامی بمرو رسید
و نزد معلم رفت و گفت از علم تعبیر خبر داری گفت ندانم بزرجمهر کودک بود و پیش معلم میخواند آزادسرو را گفت خواب را باز گوی
استاد بانگ برو زد آزادسرو را دل نرم آمد و خواب نوشیروان بگفت بزرجمهر گفت نگویم من این نکته جز بنوشیروان شاه تا بدانگه
نشانندم بپیشگاه شاه آزادسرو او را با خود گرفت و پیش کسری آورد نوشیروان از او تعبیر خواست بزرجمهر گفت خلوت کن چنان
کرد و گفت در شبستان خداوند غلامیست که با یکی از اهل حرم بعمل ناشایسته قیام مینماید نوشیروان بحرم رفت و امر فرمود تا همه
کنیزکان برهنه شوند پس چنان کردند صریح غلامی پدید آمد اندر میان پس ظاهر شد که او را دختر حاج از خانه پدر همراه آورده بود
و در لباس کنیزکان میداشت نوشیروان غلام را با زن بکشت و بزرجمهر را تربیت کرد و چون پانزده ساله شد وزارت
داد و بزرجمهر سالها وزیر بود و بآخر دین کسری بگذاشت و ملت عیسی گزید و خلق را بدان دعوت کردن گرفت و از بعثت محمد صلی الله
علیه و سلم خبر داد و فرزندان و شاگردان را بقبول ملت اسلام وصیت کرد نوشیروان برنجید و حبس فرمود و در حبس نابینا
شد و در آن اوان نامه از ملک روم رسید کسی خواندن آن نتوانست نوشیروان از بزرجمهر چاره خواست بزرجمهر که نور
باصره نداشت تدبیری کرد چه بگرمابه رفت و امر کرد تا طشتی پر از یخ بیاوردند و اشکال حروف نامه را بر یخ بر پشت او نوشتند
او هر وقت را ضبط میکرد و چون تمام شد ترجمه کرد نوشیروان متحیر ماند و او را اطلاق فرمود و بزرجمهر بود تا آنکه بعهد خسرو پرویز درگذشت
و گویند که بفرمان نوشیروان بقتل رسید از سخنان بزرجمهر است که بزرگترین پادشاهان آنست که از وی ایمن باشند و گناهکاران را
ترساند و قال اشد الشدة بعد الرخی و خیر الرخی بعد الشدة و گفت اگر بالای حیات چیزی بودی صحت بودی و اگر مثل
حیات چیزی بودی توانگری بودی و اگر بالای مرگ چیزی بودی قرض بودی و اگر مثل مرگ بودی درویشی بودی او را گفتند که در
عالم چه چیز یافته که از آن خرم شده گفت قوت و قدرت بر مکافات آنکه با من احسان کرده باشد و گفت پنج چیز بقضا و قدرت است
و سعی بنده را در آن مفید نیست زن موافق خواستن و فرزندان آوردن و مال یافتن و موت و حیات و پنج چیز بجد و جهد حاصل شود علم
و ادب و شجاعت یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز موروثی است روی خوب و خوی خوش و همت بلند و منکری سفلگی و پنج چیز
طبیعی دوستی و مدارا و تواضع و سخاوت و راست گوئی و پنج چیز عادتی است رفتن و خفتن و جماع و بول و غایط کردن و وقتی
نوشیروان حکما و موبدان را جمع آورد و گفت بقدر دانش خویش کلمه چند در مصالح پادشاه بگوئید بزرجمهر گفت پادشاه را
دوازده چیز باید پرهیز از شهوت و صدق گفتار و مشورت با دانایان و اکرام با علما و تفحص زندانیان و تعهد بازاریان و تادیب
رعایا و جمع آلات حرب و اکرام اولاد و اقارب و ارسال جواسیس و تفقد وزرا و خیل و حشم نوشیروان از جای در آمد و گفت
این باب بزر بنویسند که جامع سیاسات ملکیست نوشیروان او را گفت حلم چیست گفت ملح خوان اخلاق حلم را اگر بگردانند ملح
میشود چنانکه هیچ طعام بی ملح مزه ندهد و هیچ خلق بی حلم نیک ننماید نوشیروان گفت شجاعت چیست گفت قوت دل گفت چرا قوت
دست نگفتی گفت اگر دل قوی نبود در دست قوت نماند بزرجمهر گفته که از استاد پرسیدم که از خدا چه خواهم تا همه چیز خواسته باشم

گفت سه چیز تندرستی و توانگری و ایمنی گفتم در جوانی و پیری چکار بهتر است گفت در جوانی دانش آموختن و در پیری بکار بردن
گفتم از جوانان و پیران چه چیز بهتر است گفت از جوانان شرم و دلیری و از پیران دانش و آهستگی گفتم بهتر چه باشد گفت آنکه نیکی ساز
بماند و کار بکار دان و هد گفتم تهی ترین مردم کیست گفت آنکه نه بخشد و شاد نشود گفتم نیکی کردن بهتر یا از بدی دور بودن گفت از بدی دور
بودن سر همه نیکوئیهاست گفتم از زندگانی کدام ساعت ضایع تر گفت آنکه بجای کسی نیکی تواند کرد و نکند گفتم کدام چیز است که آنرا
بجویند و کسی همگی در نیابد گفت آن چهار چیز است تندرستی و راستی و شادی و دوست مخلص گفتم کدام راست است که نزدیک مردم خوش
نماید گفت عرض هنر خود گفتم از دوست ناشایسته چگونه باید برید گفت بسه چیز بدیدنش نرفتن و حالش نپرسیدن و از و آرزو نخواستن
گفتم کارها بکوشش است یا بقضا گفت کوشش قضا را سبب است گفتم بهتر از زندگانی چیست گفت فراغت و امن گفتم بتر از مرگ
چیست گفت درویشی و بیم گفتم حکیم تا طبیب حاجت نباشد گفت کم خور و کم گو و خواب باندازه کن و خود را بهر کس میالا گفتم از
مردم کدام عاقل است گفت کم گوی و بسیار دان گفتم دل از چه خیزد گفت از نیاز گفتم نیاز از چه خیزد گفت از کاهلی گفتم کم رنج تر کیست
گفت آنکه تنهاتر گفتم تنهاتر کیست گفت آنکه پر عیال تر گفتم که چه چیز است که جمعیت را ببرد گفت طمع گفتم درین جهان چه بدتر
گفت تندی از پادشاهان و بخیلی از توانگران گفتم پادشاه را بیشتر بچه چیز حاجت افتد گفت بمردم دانا گفتم درین جهان که بیکارتر
گفت آنکه نادان تر گفتم عبادت چند بهره است گفت سه یکی بهرهٔ تن عمل کردن و بهرهٔ زبان ذکر کردن و بهرهٔ دل فکر کردن
گفتم نیکوئی با که باید کرد گفت با عاقل و خداوند حسب گفتم حکیم تا زندگانی بسلامت گذرد گفت پرهیز کن از استخفاف کردن
بر پادشاه وقت و علمای دین و دوست صادق گفتم نیکوئی با که نباید کرد گفت با ابله و بدگوی و بدفعل گفتم چه چیز است که زندگانی
بدان آسان توان کرد گفت پرهیزگاری و بردباری و بی طمعی گفتم حکیم تا مردم مرا دوست دارند گفت در معامله ستم مکن و دروغ مگوی
و بزبان کسی را مرنجان گفتم چه چیز است اگرچه نخورده اند تن را سود دارد گفت جامهٔ نرم و دیدار نیکو و صحبت نیکان و نیکی دیدن از دوستان
و گرمابهٔ معتدل و بوی خوش گفتم هیچ هست که وقتی عیب شود گفت سخاوت که با منت باشد گفتم درین جهان چه تدبیر گفت حق خویشان
بگذاری و توشهٔ آنجهان برداری برخ اسود مردی مستجاب الدعوات بود و بعهد موسی علیه السلام وقتی قحط افتاد و موسی بدعای استسقا رفت
باران نیامد ندا رسید که ای موسی نزد برخ رو موسی نزد او رفت و وی بخیمه بود گفت دعا کن تا باران بارد برخ اسود روی باسمان کرد
و گفت خدایا بهر چه باران نمیفرستی تا جهانیان از محنت نجات بیابند در حال باران ببارید و وحی بموسی رسید که برخ نیکو بندهٔ ماست و او را جز یک
عیب نیست که نسیم سحر را بسیار دوست میدارد و برصیصا عابد بعد از مسیح علیه السلام و پیش از محمد صلی الله علیه و سلم بود گویند هفتاد
سال عبادت کرد و در آخر ابلیس بمکر و حیله از راه بدر برد و در کفر بمرد ابو عدی حاتم طائی اشتهار او دهست از آن گفتند ازو در
کریم تری دیدی گفت بلی روزی در خانهٔ غلامی یتیم فرود آمدم او ده گوسفند داشت یکی را ببرد و بکشت و بپخت و نزد من
آورد دل او را بخوردم و گفتم والله که این بسیار خوبست غلام بیرون رفت و یک یک گوسفند را میکشت و دل او را می پخت و
بهر من می آورد و از آن آگاه نبودم چون بیرون آمدم که سوار شوم بر در خانه اش خون بسیار دیدم گفتم این چیست گفتند
او همه گوسفندان خود را کشته او را ملامت کردم که چرا چنین کردی گفت سبحان الله ترا چیزی از من خوش آید و من مالک آن
باشم و در آن بخیلی کنم پس حاتم را گفتند که تو در آن معامله او را چه دادی گفت سه صد شتر و پانصد گوسفند گفتند پس تو کریم تر باشی

گفت این مهمات او هرچه داشت داد و آنچه من دادم از بسیار اندکی بود و هم او را گفتند از خود بلند همت تر دیده گفت آری روزی
چهل شتر قربان کرده بودم و امرای عرب را بضیافت خوانده و بگوشه صحرا بیرون شدم خارکشی را دیدم پشته هیزم فراهم آورده گفتم
چرا بمهمانی حاتم طائی نیامدی گفت بیت هر که نان از عمل خویش خورد ؛ منت حاتم طائی نبرد ؛ و والی شام او را خواست بیازماید
صد شتر سرخ موی سیاه چشم بلند کوهان از وی طلب نمود حاتم را چنان شتران نبود از قبایل عرب قرض کرده بهر او فرستاد ملک
شام گفت ما او را می آزمودیم و او بهر ما خود را در قرض افگند پس شتران را با امتعه و تحایف و بار شام باز کرده پیش حاتم فرستاد
حاتم بفرمود تا ندا در دادند که هر که شتری بمن داده بیاید و همان شتر را با باری که بر آنست بستاند پس شتر آن را با بار بمالکان المال باز داد
وقتیکه قومی از خارمیان بغارت قبیله طی رفتند حاتم بر اسپ نشست و نیزه بدست گرفت و باتفاق قوم مخالفان
حمله برد و ظفر یافت رئیس مخالفان در حالت هزیمت روی باز پس کرد و گفت یا حاتم هب لی رمحک یعنی ای
ببخش بمن نیزه خود را حاتم نیزه را بوی انداخت او نیزه برگرفت قوم او گفتند ای حاتم تو در هلاک ما کوشیده بودی چه بغیر نیزه
سلاحی نداشتی و اگر او بازگشتی و بهمان نیزه ترا بقتل رساندی همه را اسیر کردی حاتم گفت این را میدانستم لیکن غیر آنکه
کردم چاره ندیدم چه اگر نیزه باو نبخشیدمی جواب سخن او چه گفتمی گویند که چون حاتم درگذشت او را بموضعی دفن کردند که ممر سیل
بود وقتی سیل بیامد و نزدیک بآن شد که قبرش را آب ببرد پس سرش آنرا بکشودند تا آنرا بجای دیگر برد همه اعضای حاتم ریخته بود
مگر دست راستش خلق از آن در تعجب ماندند یکی گفت عجب مدارید که باین دست عطا کرده وقتی رسول علیه السلام
طائفه اصحاب را بقبیله طے فرستاده ایشان جمعی کثیر را اسیر کردند و بخدمت آوردند رسول بقتل اسیران فرمان داد و زنی
از ایشان گفت من دختر حاتم ام رسول فرمود که او را رها کنید و دیگران را بقتل رسانید دختر حاتم گفت مرا نیز با ایشان بکشید
که مروت نباشد که من به تنهائی رهائی یابم و دیگران بقتل رسند رسول فرمان داد تا همه قوم را نجات دادند که از فرزندان حاتم است
عدی بن حاتم طائی که اصحاب رسول علیه السلام و از دوستان علی علیه السلام بود ؛ فصل دوم در ذکر بعضی از حکما که بعد از ظهور
اسلام بودند حنین بن اسحق مترجم و او اول کسی است که لغت یونانیان در زمان خلافت مامون عباسی و معتصم عباسی بعربی
نقل کرد از سخنان اوست کسیکه از خواری و ذلتهای دنیا ترسد کسب سعادت آخرت نمیتواند کرد و گفت در وقع سهر همه بدیهاست
و گفت تا ترک حسد نکند البته میسر نشود بامور علیه محمد بن زکریای رازی در اوایل حال زرگر بوده بعد از آن بعلم اکسیر مشغول
شد تا آنکه چشمانش بجهت عقاقیر آمد آشوبی پیدا کرد و نزد پیش طبیب رفت تا معالجه کند طبیب گفت تا پانصد دینار زر ندهی علاج
نکنم محمد زکریا مبلغ باو داد طبیب گفت کیمیا این است تا چه تو بآن مشغول شدی و بر بند گرفتار گشتی پس عمل اکسیر را ترک کرده
مشغول بطب گشت و در آن فن بجائی رسید که تصانیف سلف را منسوخ ساخت از سخنان اوست که اگر توانی
بغذا معالجه کنی زینهار بادویه مکن و اگر بدارو بی مفرد توانی به مرکب التفات مکن در هفت اقلیم منقول است که امیر منصور بن نوح
بن نصر سامانی را عارضه افتاد که مزمن گشت اطبا عاجز آمدند امیر کسی بری فرستاد و محمد زکریا را بخواند حکیم چون بجیحون رسید
گفت من در کشتی ننشینم که از حکمت نباشد آنکه بطلب آمده بود نامه به بخارا نوشت و حال باز نمود امیر منصور بفرمود که اگر بمدارا نه آید
بسته بکشتی افگنند و بیارند فرستاده چنان کرد پس از آب بگذشت مردم پادشاه دست و پا بگشادند و عذرش خواستند

حکیم چون ببخارا رسید امیر منصور را معالجه آغاز نهاد و فائده از آن مترتب نشد روزی نزد پادشاه آمد و گفت علاجی دیگر میکنم باید
که فلان اسپ و فلان اشتر را بمن بخشی و آن دو مرکب معروف بودند که در روزی چهل فرسنگ راه رفتندی پادشاه قبول کرد محمد زکریا
روز دیگر او را بحمامیکه در بیرون شهر بود برد و آن دو مرکب را بر در بداشت و امر کرد که هیچکس از خدام حاضر نباشد و شربتیکه ساخته بود
پادشاه را بنمود و بعد از آنکه اخلاط را نضجی پدید آمد پیش بیامد و ملک را سقط گفت که با فلان تو فرمودی تا مرا بستند و در کشتی افگندند اگر مکافات آن
از تو نکنم پسر زکریا نباشم پادشاه خشمگین شد حکیم دید که اثری پدید آمد و خشم افزود پادشاه از جا در آمد و بزانو نشست حکیم کارد بکشید
و تهدید بیش کرد امیر از بیم جان و غایت خشم برپای برخاست حکیم چون امیر را برپای دید بازگشت و از حمام بیرون آمد و با غلام
خویش سوار شد و راه جیحون گرفت و از آب بگذشت و تا مرو هیچ جا نایستاد و پادشاه چون برخاست غش کرد و چون بهوش آمد یحیی را
آواز داد که طبیب کجاست گفتند برفت پادشاه توانا از حمام بیرون آمد و روز هفتم نامه حکیم در رسید و اسپ و اشتر باز آورد و در
نامه مسطور بود که چون هنگام علاج بی ادبی کرده بود صواب ندید که دیگر در خدمت پادشاه باشد لاجرم خود را بمرو رسانید پادشاه بهر حکیم
تشریفات فرستاد و چند موضع زر ری او را سیورغال داد ایضاً شخصی را منفذ سفلی بسته شده بود هر چه خوردی قی کردی اطبا از معالجه عاجز آمدند
محمد زکریا فرمود تا سه درم سیماب بخورد بعد از مجرای طبعی او بیرون آمد و مرض زایل گشت **ابو عثمان دمشقی** از افاضل زمان بوده
کتب پیشینیان را خوب بیرون می‌نمود و بعد از حنین و پسر او ثابت بن قره کسی در فن طب مثل او نبوده و بلغت عربی و یونانی فصیح اللفظ
بوده از سخنان اوست هرگاه چشم سر بشهوت بینا شد چشم دل از دیدن نیکی و نیکوان کور گشت و کسیکه بچشم آز و آرزو در موت بحرو آثار دور
می بیند و کسیکه بچشم عقل در موت می بیند نزدیک میداند و گفت عقل سبب صفای نفس است و جهل باعث کدورت **ابو الخیر بن خمار** در طب
بجایی رسیده بود که او را الخمود الارض میگفتند و از خصوصیات او آن بوده که هرگاه او را فقیری طلب میداشت پیاده میرفت
و میگفت که این رفتن را کفارت در های ملوک میسازم و اگر سلطان طلب می نمود سواره با حشم و خدم میرفت گویند که پادشاه عصر
اسلام بر وی عرض کرد و او ابا نمود شبی محمد علیه السلام را در خواب دید که میگفت ای ابو الخیر مثل تو بکمال علم هیچ که منکر نبوت باشد
همان لحظه بر دست حضرت مسلمان شد چون از خواب بیدار شد اظهار اسلام نمود و فقه آموخت و قرآن حفظ کرد و اسلام
خود را نیکو گردانید متی بن یونس حکیم مترجم یقرآنی بود و کتب ارسطو را شرح کرده و از سخنان اوست که سعادت سه قسم است
نفسانی و بدنی و خارجی نفسانی عبارت از اخلاق ستوده و فضایل پسندیده و سیرت حسنه و سعادت بدنی بکمال اعضا است که
که آلت اند و چوبی تالیف و ترکیب است و سعادت خارجی ای بیرونی عبارت از حسن اکتساب دنیا و تحصیل آن و صرف آن
و نفقه آن در موضعیکه عقل و شرع تجویز کند این سعادت بالتمام در یک کس جمع نشود مگر نادر **حکیم ابو نصر فارابی**
از اکمل حکمای اسلام و باتفاق جمهور معلم اول ارسطو ثانی ابو نصر فارابی است آورده اند که ابو نصر بدمشق رفت و در مجلس
سیف الدوله همدانی الی شام حاضر آمد و بایستاد سیف الدوله گفت بنشین گفت کجا بنشینم گفت جائیکه سزاوار تو بود فارابی
پیش رفت و بر مسند سیف الدوله در پهلوی او به نشست سیف الدوله برنجید لیک از علم سخنی نه گفت اما بزبان خاص بغلامان [illegible]
گفت این مرد رعایت ادب نکرده چون برون رود سزای او بدهید فارابی گفت ای امیر تو خود مرا گفتی که جائیکه سزاوار تست بنشین
بایچه کردم مرا گناهی نیست سیف الدوله گفت این زبان تو چه دانی گفت من هفتاد زبان میدانم پس با علما که حاضر بودند مناظره کرد

و غالب آمد آنگاه مطربان درآمدند و ساز نواختن گرفتند فارابی بر هر یکی خطای گرفت سیف الدوله گفت تو این صنعت نیز دانی
گفت آری و از کیسهٔ خود چند پارچه چوب بیرون آورد و آنرا بر یکدیگر وصل کرد و سازی ساخت و بنواخت که اهل مجلس تمامی
بخندیدند پس اجزای او جدا کرد و ترکیبی دیگر ساخت و بنواخت که حاضران بگریستند پس دیگر باره جدا کرد و سازی دیگر ساخت و
بنواخت حاضران بخواب رفتند فارابی بر کاسهٔ بربط نوشت که هذا عمل الفارابی فارابی برخاست و بیرون رفت و در راه بر دست
قطاع الطریق بان گروه به قتل رسید گویند که در دمشق درگذشت و از سخنان اوست که تمام سعادت بمکارم اخلاق است
چنانکه تمامی درختان بوجود میوه و گفت کسیکه علم و اخلاق او را مهذب و پاکیزه نسازد نفس او در آخرت سعادت نخواهد یافت و
گفت کسیکه نفس خود را فوق رتبه داند نفس او از رسیدن بکمال خود باز میماند یعقوب بن اسحق کندی مهندسی ماهر بوده و گویند که
او یهودی یا نصرانی بود و مسلمان گشت از سخنان اوست گفت کسیکه بهترین اعضای خود را فاسد سازد او دشمن است و اشرف
اعضا دماغ است و از اوست حس و حرکت و سایر افعال ستوده پس کسیکه استعمال مسکرات کند داخل میگردد اندر فساد او در دماغ خود
و هرگاه مستی اینچنین روی نمود دماغش بیمار و ضعیف شد آنگاه قوتیکه مصدر افعال نفسانی است از او دور میشود و گفت کسیکه مالک
نفس خود شد پر حماقت عظمی وارث میگردد و از موت مستغنی میشود و گفت که نظر در کتب حکمت نزدیک نفس ناطقه است و گفت که
فلاطون شهوت را بخوک تشبیه داده است و قوت غضبی را بسگ نسبت نموده است و قوت عقلی را بملک منسوب ساخته پس کسیکه
شهوت بر او غالب است خوک است و کسیکه خشم بر او غالب است سگ است و کسیکه قوت عقلی بر او غالب است فرشته است
و هرگاه همچو فرشته باشد از روی مناسبت نزدیک است بحق تعالی از برای آنکه چیزها یکه بخدا نسبت میدهند و او سبحانه موصوف است
بانها آن حکمت است که قدرت و بذل خیر و کرم و احسان و منّ و انعام و بخشش و غیر نیکوئیها باشند و انسان آنوقت صاحب
فضیلت و شرف میگردد که باین صفات متصف شود و این صفات حاصل شود و بر او غالب گردد پس ازین مقدمات معلوم شد
که عاقبت و بازگشت مردمان درمیان عالم کون و فساد صفات است یعنی صفات رذیله بصفات حسنه مبدل شود و
گفت ازینجهت است که بعضی از قائلین تناسخ نفوس گفته اند که نفوس بر دو قسم اند یکی پاک یعنی ناجیه که موصوف شده اند بصفات
مذکوره که ایشان را دیگر رجوع به بدن نیست و از عذاب تعلق بدن نجات و رستگاری یافته اند و قسم دوم نفس هالکیه و آن
نفسی اند که صفات مذکوره را ملکهٔ خود نساخته اند مادام که ناقص اند بتعلقات بدنی گرفتار اند تا بکمال بهم رسانیده و فلاطون
گفته است که هرگاه نفوس عقلیه را قدرت و تمکین و تجرد بهم رسید همچنانکه قدمای فلاسفه میگویند که افلاک را پس پشت میشود و گذاشته
بعالم ربوبیت که آنجا مقام نور باری تعالی است عروج مینماید و نیست اینچنین که هر نفسی که از بدن مفارقت کند همان ساعت بآن
محل میرود از برای آنکه در بعضی از نفوس بعد مفارقت از بدن چیزهای خسیس باقیست بعضی ازینها بر افلاک عطارد و صعود مینماید
و در انجا مدتی میباشند هرگاه که منقی و پاکیزه گردد بعالم عقل ترقی کند و در بزرگترین محل از آن قرار میابند و هیچ چیز از و پوشیده
نماند و واصل میگردد بنور الهی و تصور اشیا از قلیل و کثیر میکند همچون علم انسان تا بنسبت خود و جمیع اشیا مکشوف او میگردد
پس درین هنگام فایض میگردد بر او و آرمیده باقی چیزها از سیاست و تدبیر عقلی متلذذ میشود و بآنها بعقل و نه بسبب آنها میکند
حکیم ابو الفرج بنده اذی بود و میگفت که من از اولاد قولوس پسر خواهر جالینوس ام چون عیسی علیه السلام مبعوث شد

جالینوس پیر شده بود و کتابتی بدست قونوس پیش مسیح فرستاد که ای طبیب نفوس و نبی خدا البسیار است که مریض بجهت عوارض بدنی عاجز
میشود و از خدمت طبیب و با آن رسیدن نمیتواند فرستادم قونوس نزدیکی خود را بخدمت رسول بالنفس او را آب و دنیوی معالجه کنی السلام
قونوس چون بخدمت مسیح رسید رفته رفته از خواریان گشت مسیح بجالینوس نوشت کسیکه از علم صحیح خود و از روی انصاف بانفس خود معامله
او احتیاج طبیب ندارد و دیگر در حفظ صحت بدنی و بعد مسافت دافع نفوس از نفوس ابوجابر بن اسحق اسفراینی حکیم متقی و فیلسوف
نمایان بود و از سخنان اوست که علم بحق تعالی باندک لفظی حاصل است والفاظ بسیار دلیل است بر عدم علم و گفت مظلومیکه
ظالم تجویز نکند مستجاب الدعوات است و گفت در خوشحالی و شگفتگی بمبالغه و افراط روا مدار باید بدرستیکه این شیوه جاهلان است
همچنانکه غم گولی از تحیر است ابوعلی هیثم بعلوم ریاضی و معقولات دانا بود از سخنان اوست که انسان محمول است
بر آنکه دور شود و از کسیکه نزدیکی او خواهد و نزدیک شود بکسیکه دوری جوید از و گفت موعظت و نصیحت حکما اگرچه اندک باشد منفعت
او بسیار است ابوعلی مجوسی ملت بود و از سخنان اوست که عقل انیس است در غربت و گفت لذات عقلی شفای است که در وی لاحق آن
نمیگردد و صحتی است که بیماری لازم آن نیست و گفت کسیکه علوم عقلی را بیاموزد و متخلق باخلاق و آداب انعلوم نشود جاهل حقایق علوم
و گفت هر حکمتی که زیاده بر حاجت خود طلبد او اعلم و حکمت حاصل نیست و ذوق آنرا نیافته است ابوالمنصور الحسین بن طاهر عالم بود
بریاضات و در طبقات شفا اختصاری کرد و در صنعت موسیقی ماهر بوده و در سن بیست و دو سالگی در گذشت از سخنان اوست گفت
که در آموزاینده علم ممنوع و در گذشته لا ینفع و در حال که موجود است و در آن چه فکر و نیز حال را استقراری نیست پس حاصل معنی آنکه خود را از فکر امورات
دنیوی باز داشته بخود و سیاسی باید گذرانید حکیم ابوالقاسم عبدالرحمان نیشاپوری بن ابوصادق در حکمت بمرتبه اعظم رسید خصوص
در طب مهارتی کلی داشت و ملقب به بقراط ثانی است از سخنان اوست که طبیب حقیقی کسیست که معالجه نفس خود کند بفضایل و کمالات انسانی
و به بلند مرتبت خود را و در امور دنیای خسیسه بعد از ان فرود آید معالجه اجسام پس کسیکه معالجه نفس نکرده بمعالجه بدن مشغول شود باسفل السافلین
فرود آید وقتی او را ملک عهد بخدمت خواند نپذیرفت و گفت آنکه قناعت کند قابل خدمت ملوک نباشد و آنرا که باکراه بخدمت ارند
از و نفعی نیاید ملک آن حدیث بشنید و از ان عزیمت در گذشت ابوالحیض بن ابوالحسن در هندسه دستگاهی عظیم داشت از سخنان
اوست همت عالی و راست گولی که مطلوب خود میسر نیکند و چند شاگردان خود را میگفت اصحاب صنعتها باشند تا وجه
معیشت از آن حاصل کنند و از سوال کنندگان نباشند که ایشان سیر نشوند هرگز قاضی زین الدین عمر بن سهلان
ساوجی حکمت و شریعت باهم ترتیب داده و ترک قضای شهر نموده عزلت گزید از سخنان اوست کسیکه از خدا نترسد
از همه کس میترسد و کسیکه از خدا نترسد از هیچ کس نمیترسد ابوالقیس حکیم نوادر فلاسفه را از همه یاد میداشت او میگفت که
بعضی از حکمای پیشین گفته اند مال بجهت بقای زندگانی محبوب است هرگاه قوت تمیز نفس سستی پیدا کرد توهم بقا در عالم فنا
او را باعث طلب مال میشود و گفت تندرستی و تیزی قوت مطالب است و در علاج نقصان مراتب فور عجیب حیرت نماب
و میگفت امیدواریم که خدا تعالی ما را بخشد آن مقدار عقل که بشناسیم با آن نفس خود را و آن قدر آدب که مباشرت
کنیم با بنی نوع خود را و آن مثابه کفاف که غنی سازد ما را از اکرام مردم مردم در ایام با و آنقدر شکر که مستحق شویم باو مزید
نعمت را از پروردگار خود و آنقدر صبر که بکشیم بار تلخی روزگار را بهاء الدین محمد حرمی از حکمای وقت بود از

سخنان اوست کمال نفس ناطقه ادراک معقولات است و جمال او هیئت و صیقل آن موسیقی و هندسه است محمود حکیم از سخنان
اوست کسیکه متابعت وهم را در جمیع احوال خود خواهد بجو شنوائیست که از کر خبر برسد یا بجو گریست که گوش شنوا کند ابوریحان
محمد بن احمد بیرونی از بیرون بلده ایست و رسند از سخنان اوست گر از اخلاق حکما و علما زنده میدار و سنت را وی میراند
بدعتها را و سنتهای مصالحه و نیکو علامات خیر است و آنچه لایق امروز است و در آن روز حاضر و آنچه بر لب فرداست بعز و آماده است
ابوالحسن اوفی در تقسیم موجودات رساله لطیف میدارد از سخنان اوست فضایل سه است بهتر آنست و رذایل بنای شر
گفت خاموشی بهتر از آن است که سخن بد گوئی و از آن بازگردی و گفت اقدام بر عمل بعد از تأنی و تامل بهتر است که بعد از اقدام
بر آن عمل خود را از آن باز داری و گفت بمشورت عقلها یک عقل میشوند ابوالحسن بن هارون الحرامی حکیمی فیلسوف
و طبیبی ماهر بود از سخنان اوست که گفت مشورت ناداناهای غیر خود باید کرد و گفت غرور ترسناک رای را ضعیف میکند و گفت
بتعجیل به نهایت مطلب نمیرسد و گفت حریص میخواهد که استکمال کارها بغیر استکمال آلات اسباب کند سید امام زین الدین
بن حسن جرقانی اخبار علم طب و سایر علوم نموده و در رساله ایست و از آنجمله است که ای برادر من چه چیز است ترا و مرا که آرام
و سکون نموده و باین بنای فانی نفس را مطیع ساختی بقوت غضبی و سعی که یکی ترا میکشد بسعیت و دیگری بسوی بهیمه و
و دشوار گردیده اجابت نمودن قوت عاقله را که میرساند ترا به بهشت و بدرجه عالی این بازی نخوری از دنیا مگر در تشویش
بمباشرت لذات آن که فی الحقیقت همه آلام اند و چه آلام آیا نمیدانی که همه لذات دنیا به که خوردن چیزهای خوب و
آشامیدن مرغوب و پوشیدن لباس پر زینت و سوار شدن اسپان بیش قیمت و غالب شدن بر دشمنان بسعی خشم و
و نکاح زنان و امثال آن انجمله نیست مگر طالب لذت بدیلی و این احتیاجات اگر گذشت بنفسه خوب و لذیذ نیست و در حقیقت
همه حاجات آلام اند پس لذات نیست که عالم جوع و تشنگی و تعب مسافت و رفتن راه بخشد و از گرما و سرما متاثر نشوند
و عیش و زندگانی را بغصب مفرط مکدر نسازند و بتحقیق که من مصاحب شدم کسی را که چون گرسنه میشد صبر بسیار میفرمود
و چون طعام حاضر میساختند گریه میکرد و بعد از آن میخورد و میگفت که خداوندا مرا خلق کردی و تو مرا محتاج گردانیدی پس
ببخش مرا آنچه وعده کرده ابوالحسن محمد بن یوسف عامری در خراسان حکمت آموخت و به بغداد رفت و کتب ارسطو را شرح نمود
از سخنان ابوالحسن است عاقل زیرک کسی است که فارغ سازد ایام خود را از برای اداء آنچه که از برای آن مخلوق
شده است و زیانکار کسیست که همت او مصروف باشد بچیزی که مشغول دارد او را از چیزی مطلق و جمعیت آنست که در خود
از شهرت لعقبی بگذارد مع کسیکه الفت بسیار میزند او فاسد میگرداند خلق خود را و گفت در صفت باریتعالی ظهور او مانع از
ادراک اوست مانند آفتاب که مانع دیدن آفتاب سوای شدت شعاع کثرت نور آن نیست ابوالفتح بستی حکیم شاعر بود و
از عهد ملوک سامانیه تا روزگار سلطان محمد بن محمود غزنوی زندگانی کرد از سخنان اوست که گفت هر کار را وقتی است
مقدر برای آنکار که در غیر آنوقت صورت نمی بندد پس در طلب چیزیکه مطلوب است شتابی منما که پخته شدن میوه
پیش از بحران ستوده نیست پس بشارت باد ترا که ریاض خاطر تو نضارت سرسبز و شاداب البرحی سمند او صفتش
زیاده بر آفرین و ثنا است داد در تمام فنون ماهر و سرآمد روزگار خویش بود گویند که هنگامی چنین شعر امی خورد

ابو علی سینا ترک صحبت ایشان کرد و شب و روز بمطالعه مشغول بودی و هرگاه خوابش غلبه میکرد و ضعف مزاج روی میداد
قدحی از شراب کشیدی و هرگاه در مسئله شبه روی نمودی وضو ساختی و دو رکعت نماز گذاردی و بخشوع و خضوع کشف آن از
درگاه ایزدی مسئلت نمودی منکشف گشتی در شانزده سالگی بتدریس پرداخت و کتاب ما بعد الطبیعت را چهل بار بخواند و تفهیم نشد
و مایوس شد و مطالعه آنرا ترک کرد روزی در بازار صحافی گفت کتابی بیفروشیم ابو علی رغبت نکرد صحاف گفت کتاب بسه
درم می ارزد و قیمتش چندان نیست ابو علی بخرید و چون نیک نظر کرد کتابی دید از تصانیف فارابی در حل مشکلات ما بعد الطبیعت
ابو علی عظیم شاد شد و در آن فن نیز بی نظیر گشت وقتی امیر نوح بن منصور سامانی مریض شد ابو علی ورا معالجه کرد و صله جزیل
یافت امیر امر کرد که ابواب کتبخانه را برو مفتوح دارند ابو علی بجد و جهد بمطالعه کتاب اشتغال نمود و فواید اندوخت پس از چندی آتش در کتبخانه افتاد
تا همه بسوخت بانچه دانست متفرد شد و او را متهم داشتند بانکه در کتبخانه آتش زد تا در علم حکمت او را نظیر نباشد بالجمله در هژده سالگی کامل گشت و بخدمت اکثر ملوک
رسید و وزیر او گشت و چاها بغمازی حاسدان محبوس گشت و رهائی هم یافت گویند ابو علی بجماع شهوتی عظیم داشت بسبب آن مریض
شد و بقولنج مبتلا گشت و کار بجائی رسید که در یکروز هشت بار حقنه کرد بالاخره بهمان مرض در گذشت واقعه او در چهار رمضان
و بست و هشت هجری روز جمعه غره رمضان روی داد و در ماه صفر سنه سه صد و هفتاد و سه هجری متولد شد و از ابو علی سینا منقولست
که چون بزادم چنان دیدم که در ظلمتی رفتم پس بروشنائی باز آمدم از مادرش حال پرسیدن گفت چون ورا بزادم کسی نبود از
بیم گریه در زیر طشتی که پیش من نهاده بود او را پنهان کردم پس بیرون آوردم از سخنان ابو علی است گفت دوستان زمانه
چون شمع یک شبه اند و پیروزه چون لاله و یکساعت چون خواب و گذرنده چون آب و برقند که چشند بنمانید و رعد اند که نگریند
و بنابید از وی پرسیدند که فلان کس چگونه است گفت که یک عیب دارد و دیگر همه هنر گفتند آن کدام است گفت آنکه هیچ هنر
ندارد نقلست که ابو علی وقتی در سفری بموضعی فرود آمده اسپ را بر درختی بست و گاه پیش او ریخت و سفره پیش خود نهاد
تا چیزی خورد روستائی خرسوار آنجا رسید از خر فرود آمده خر را در پهلوی اسپ ابو علی بست تا در خوردن گاه شریک او
شود و خود در پیش شیخ نهاد و بر سفره نشست شیخ گفت خر را پهلوی اسپ مابندند که همین دم لگد زند و دستش بشکند روستائی آن سخن نشنیده
انگاشت و با شیخ بنان خوردن مشغول گشت ناگاه اسپ لگدی بزور روستائی گفت اسپ تو خر مرا لنگ کرد شیخ دم در کشید
و خود را لال ظاهر نمود روستائی او را کشان کشان نزد قاضی برد قاضی از حال سوال کرد شیخ همچنان خاموش بود قاضی بروستائی
گفت این مرد لال است بر وجه دعوی میکنی روستائی گفت این لال نیست بلکه خود را لال ظاهر ساخته تا تاوان خر مرا ندهد پیشتر
ازین با من سخن گفته قاضی گفت با تو چه سخن گفت گفت خر را بپهلوی اسپ من مبند که لگد زند و دستش بشکند قاضی بخندید و بر دانش
شیخ آفرین گفت مثل مشهور است که روستائی ابجد نداند که بزبان خود اقرار کند گویند شیخ در مدت عمر از هیچکس چنان ملزم نشد که از
کناسی روزی در همدان با کوکبه وزارت میرفت کناسی را دید که بکار خود مشغول بود و میگفت قدر گرامی داشتم ای نفس از آنکه
که آسان بگذرد بر دل جهانست شیخ بخندید و گفت افتخار همین باشد که کناسی کنی کناس گفت ما شغل خسیس خوردن به که بار منت
رئیس بردن شیخ بر و آفرین کرد و خاموش گشت وقتی در اصفهان فقها او را تکفیر کردند این رباعی بایشان نوشت رباعی کفر
چو منی گزاف و آسان نبود ۞ محکم تر ز ایمان من ایمان نبود ۞ در دهر چو من یکی و آن هم کافر ۞ پس در همه دهر یک مسلمان نبود

و بعضی را گمان آنست که او بحشر و نشر اجساد قایل نبوده و این صحیح نیست چه در شفا و نجات بآن تصریح نموده و گفته یجب ان یعلم ان المعاد منه
ما هو معقول من الشرع و لا سبیل الی اثباته الا من طریق الشریعة و تصدیق خبر النبوة و هو الذی للبدن عند البعث و
ذات البدن و شروره معلوم لا یحتاج الی ان یعلم و قد بسطت الشریعة الحقة التی اتانا بها سیدنا و مولانا محمد صلی الله علیه و سلم حال السعادة
و الشقاوة و ان کان لا اوهام منا تقصر عن التصور بها الآن یعنی کفایت میکند اینکه تو بدانی بدرستیکه معاد و از آن چیز نیست که
آنچیز معقول ست از شرع و نیست راه بسوی اثبات آن مگر از راه شریعت و تصدیق خبر نبوت و آنچیز نیست برای بدن نزدیک
بر انگیزانیدن و خراب شدن بدن و سرور او معلوم محتاج نیست بآنکه بدانی بود به تحقیق که کشاده کردم من شریعت حقه را که آورد
بما سید ما محمد علیه و السلام بحال سعادت و شقاوت و اگرچه هست اوهام ما که قصور میکند از تصور آن هر دو الحال
هر دو و دیگران را قسم را از شیخ رساله بنظر رسیده که عقایدش و ایمان در یافت میشود و آن این است
بسم الله الرحمن الرحیم ⁂ سپاس خداوند آسمان و زمین و ستایش دهنده جان و دین و درود بر پیغمبر گزین را محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم اما بعد وصیت میکنم که اینچند کلمه در تحقیق شرع میبرد و از اغیار نامحرم و ریغ دارند که مدتها از ظهور این کلمات
بحکم خطر محترز بوده ام کالابرار جمعوها عن الاغیار و واجب بر حسب آنکه سخن آشنا با مرد بیگانه موضع از سرار نزدیک جاهل خطا بود
چنانکه رسول علیه السلام فرموده لا تطرح الدرر فی اقدام الکلاب اما منع معانی از غافل ناشنوده بود و همچنین خاتم الانبیا
علیه السلام فرمود یا علی علیه السلام اذا اقرب الناس الی خالقهم بانواع البر تقرب الیه بانواع العقل تسبقهم و از برای این تواند است
گفت علی بما لو کشف الغطاء ما ازددت یقینا بهشت آراسته بانواع نعیم و سلسبیل ادراک معقول ست و دوزخ بعقاب و اغلال و
اشتغال جسمانی بود که در بند هوا و حجاب خیال نماند و بند خیال و اشکال العلم زود تر بر خیزد و از آنچه بعمل زیرا که عمل حرکت
بدن است و علم قوت روح چنانکه فرمود که قلیل العلم خیر من کثیر العمل و نیز فرمود که نیة المومن خیر من عمله بهره مند و برخوردار
میباد آنکس که این رساله را که بهر دونی و جنسی بیاموزد و یا بدید و هر که مخالف بود و سخن ما را خاین بود و از بهود قال من غش فلیس
منا و الله بیننا و بینه بیننا و بین القوم الظالمین رب اشرح لی صدری و یسر لی امری و احلل عقدة من لسانی یفقهوا قولی فصل در
بیان کردن جان [illegible] هم و حقیقت کلام ربانی و معجزه و تشریح بدن بدانکه ایزد تعالی آدمی را از دو چیز مختلف بیافرید
یکی جسم و یکی روح اول جسم را از اجتماع اخلاط و ترکیب ارکان فراهم آورد یعنی آتش و باد و آب و خاک و قوت عقل
فعل بدو پیوند داد آنگاه جسم را بیاراست با عضا از دست و پا و سر و صورت و حواس دیگر چیزها آنگاه سه عضو شریف آدمی
برگزید و در هر یکی قوت روحی نهاد روح حیوانی را در دل و روح طبعی را در جگر و روح نفسانی را در دماغ و هر یکی را از آنها
بیاراست و بقوتهای روح حیوانی را بشهوت و غضبیت و روح نفسانی را بحس و خیال و روح طبعی را بقوت جاذبه و ماسکه و هاضمه
و دافعه بدانکه جاذبه قوتی بود که ماکول اکل را جذب کند و ماسکه طعام را نگاه دارد و هاضمه هضم کند و دافعه آنچه مستغنی بود
باندازد و روح نفسانی را بقوت تفکر و تذکر و حفظ نیز اما روح حیوانی و طبعی و نفسانی سر شرف و زوال اند و فنا پذیر و روح
انسانی را زوال و فنا نه و باقی بود و همیشه بدانکه روح ناطقه و روح انسانی را جان بخوانند زیرا که جان جسمی لطیف است و نجات یافته
از لطافت آتش و باد اما روح انسانی قوتیست الٰهی منبع علم و خیر و شر در آدمی نفس ناطقه بود و مرکب و آلت جسمی است

لابد مرکب و آلت نگاه باید داشت و قوت باید داد بقدر حاجت تا در ناپاکی و هلاک نیفتند و از کار باز نمانند پس بر آن جمعی
روح طبعی را در جگر نهاد و او را قوتها داد تا از غذا مدد خواهد و مرکب را تربیت کند و طبیعت آنها باعتدال باعضا فرستد و با تنهمه قوت
روح حیوانی نیز داد تا بقوت غضبی هر چه ناموافق خاطر باشد دور کند و بقوت شهوانی هر چه آن موافق طبیعت است نزدیک
سازد و قوتهای حواس ظاهر پنج است اول سمع دوم بصر سوم شم چهارم ذوق پنجم لمس و قوتهای حواس باطن هم پنج است
متفکره و حافظه و متخیله و وهم و حس مشترک و هر چه بحواس ظاهر پیدا شود بحس مشترک رساند که از ظاهر به باطن خبر کند و از باطن بظاهر
اثر کند و صورت پذیر همه چیزها اوست تا آنچه متخیله را باید بدو رساند و آنچه عقل را باید بدو بدهد تا او را مدد فکرت و در خزانه حافظه
ذخیره گرداند تا بوقتیکه عقل را بکار آید قوت متفکره را از حافظه طلب کند و بمذاکره رساند آنچه مطلوب و مقصود اوست پس معلوم
شد که در آدمی سه روح نهاده است و تفاوت آدمیان از غلبه قوتهای این روح پدید آید آنرا که قوت روح طبعی غالب بود همه
بلقمه و حرص تعلق دارد و کار وی کند و هر کرا روح حیوانی غالب افتد بشهوت و غضب و حسد و حقد حریص بود و کار او کند و آنرا
که روح نفسانی غالب بود آنچه بتعلم و خرد و تفکر و تمیز تعلق دارد از وی ظاهر شود بدانکه حواس ظاهر شاگردان حواس باطن اند و حواس
باطن شاگردان عقل اند و عقل جوهریست که مدرک همه چیزهاست و قابل همه صورتها و هر علمی که به نفس انسان رسید و هر سعادتی که
در وی پدید آید تربیت عقل است و عقل همیشه روی به بالا دارد و از شرف تخصیص حضرت آنچه ابدا مدد وی داده است نفس را که
مصلحت عالم زیرین و احوال محسوسات را ترتیب کند و آنرا عقل عملی خوانند پس شرف آدمی بدو چیز بود یکی نفس ناطقه
دوم عقل که منسوب اند هر دو از عالم علوی اند متصرف بدن نه ساکن به بدن و در حقیقت هر دو یکی اند اما تمیز در الفاظ و ترتیب
ظاهر میشود چنانکه روح حیوانی در اوست یکی حقیقت بیش نیست هر وقتیکه اثری از آن قوت بعضوی معین ظاهر شود اسمی
دیگر پذیرد چون پذیرای صورت شود نور خوانند و چون شنوا شود سمع خوانند چون شنیدن در محل بینی ظاهر شود شم
و چون پذیرای طعم شود ذوق خوانند و بتحقیقت در قوت تمیز ظاهر آید و همچنان قوت ناطقه نیز باعتبار آثار
مختلفه نامهای دیگر پذیرد و نفس ناطقه جوهریست قایم بذات خود و از لطافت جای ندارد و موضع نمی پذیرد و
آنچه را در یابد بصیرت خوانند و چون در ادراک رود و نهایت ادراک طلب کند آنرا تفکر خوانند و چون بد را از
نیک جدا کند تمییز خوانند و چون آن جدا کردن را قبول کند آنرا حفظ خوانند و چون بظهور نزدیک رسد
آنرا ذکر خوانند و چون ارادت کشف مجرد شود آنرا عزم و نیت خوانند و چون بزبان پیوندد آنرا قول
گویند و چون در عبارت آید آنرا کلام گویند و بشیر آنچه قدمه را نطق گویند فصل عقل روی در عالم خود دارد
و ناظر مهتران خود است تا چه بدو رسانند که از آن واسطه مصلحت ظاهر و باطن پیدا شود و انتظار عقل را که بعد علم
حاصل شود آنرا شوق و همت خوانند و ارادت گویند که بروی حیرت و اضطراب روا نیست قدر شناس علوم
است و دیده بصیرت و اگر دهست باختیار مداومت می طلبد و آن مداومت را شوق میخوانند و آنچه که بر بصیرت
او کشاده است و در حس بصر پوشیده آنرا غیب گویند و این عقل همیشه دیده علم از حدقه بصیرت کشاده است
و ترتیب دارد و از مهتران خود میطلبد و همیشه از عقل فعال فایده میستاند تا قوت از العقل کل دیده محسوس او متلاشی شود

وحرکت وسکون او از شرع پاک شود باختصاص بامور واجب الوجود گردد **امر الاول** روح او را از خود مدد دهد و آنرا القدس خوانند
کما قال تعالی وایدناه بروح القدس آنگاه خود را بدو نماید تا تمیز معلومات را دریابد زیرا که بر کل چون و قوت افتاد علوم اخر بتضمین حاصل آید
و این روزگار مهلت یابد کما قال النبی صلعم ادبنی ربی فاحسن تادیبی و ایزد تعالی چنان یاد کرده که علمناه ازنا علما و روح القدس
که برتر ارواح است جبرئیل امین است نظیر خود بیو گرداند بدانکس که نظر بدو رسد وحی است و حرکت و سکون او را هم رنگ بهیئت دهد چنانکه
حق سبحانه تعالی فرموده صبغة الله ومن احسن من الله صبغة و آنچه از روح القدس بعقل پیوندد نبوت است و آنچه از و بعقل ظاهر شود رسالتست
و آنچه نبی گوید دعوتست و آنچه از دعوت پیدا شود شریعت است و قانون وی ملت است و قبول آنجمله ایمان و اسمش دریافتن وحی نبوتست
و روح القدس خود را بوی گشاده گرداند تا پاک و عالی و کم طمع و بحقیده و بجید گردد و هرچه کند از قوت روح القدس کند چنانچه در خبر است
اسلک ایمانا دنیا سیر قلبی پس این دلایل واضح بود که روح القدس شریفترین ارواح است و همه ارواح تبع تقلیدی روح القدس و واسطهٔ اوست
میان واجب الوجود و عقل اول و ایمان قوت نبی است که کشیدهٔ فیض قدسی است چنانچه صاحب الشریعة خبر داده که ایمان الایمان
والحکمة یمانیه و مدد القوت از روح القدس کشید چنانچه فرموده انی لاجد نفس الرحمن من قبل الیمن و روح القدس قوتیست الهی جوهر است
لیقرض امر لیست ایزدی الا له الخلق والامر و کسانیکه روا ندارند که روح را از امر خوانند از برای آنکه از حقیقت بیخبر باشند و الا شرف
ازان بیشتر نیست که روح بامر ایزد تعالی مضاف ست چنانکه گفت قل الروح من امر ربی پس امر مطلق جز این نیست که نبی حقائق را
در راه شرع آورد پس امر ایزدی ان قوی است که عقلش نفس کل خوانند و عرش جبرئیل و او در شرف با جمله عقول و ارواح برابر است
و از راه مرتبه چنانکه حق سبحانه تعالی فرمود که یقوم الروح والملائکة صفا و چون این مقدمات معلوم شد بباید دانست که نطق دریافتن
حقایق بود بجود و نبوت و دعوت ما حصل آنچه خواهد از معانی بحس رساند و حس آنرا بدست ذکر دهد تا آنرا بشکل و حروف آورد و بقول
پیوندد تا بسمع دریابد همچنین ۵ ب ۵ ات نیز خواهد تا امر ایزد بخلق رساند قوت رسالت را اجازت دهد تا آن معانی را بخیال آورد
و مجسم کند پس زبان دعوت بامت رساند لاجرم دعوت چون قول نبوت چون نطق و رسالت به نبوت شد و لیکن رسالت بی نبوت
بود کما کان صلعم کنت نبیا و آدم بین الماء والطین و بدانکه روح قدسی چون نطق است و رسالت چون سطح و نبوت
چون خط و دعوت چون جوهر و امت چون جسم پس همچنین قدر ملت نبوت بود جسم عام و نقطهٔ خاص و جسم محسوس و معنی نامحسوس
قال الله تعالی لا تدرکه الابصار پس ابتدای همه چیز با نقطه ست و ابتدای همه کار روح القدس سلطنت نقطهٔ موجودات معلوم و سلطنت
نفس قدسی بر معقولات ظاهر چنانکه حقتعالی فرموده و هو القاهر فوق عباده و این در وهم نماند زیرا که خیال در جمل اشکال می افزاید
اما در عقل نزدیکتر ازان نیست که احجال الیقین وضع باشد چنانکه فرمود نحن اقرب الیه من حبل الورید و جای دیگر گفت و هو معلم انما کنتم و بدانکه
همه چیزها محتاج فیض قدس است و از همه فارغ نه با ارواح متعلق است و نه با جسام مشغول چنانکه گفت لی مع الله وقت لا یسعنی فیه
ملک مقرب ولا نبی المرسل و چون دانسته شد که قوت فیض قدسست بباید دانست که نبی کلام ایزد آنست زیرا که قول بحرف
و صورت نتواند بود و آنرا لب و دندان و شش و لقفا و مخارج حروف بباید و آنجمله در اسم بود و این در شان باریتعالی خطای عظیم بود
پس بباید دانست که اثبات قول ایزد تعالی از جانب کون محال بود پس کلام ایزدی کشف حالی بود که روح القدس کند

بوسیله عقل بروح دست می یابد پس آنچه نطق مخبر است جمله عبارت کلام ایزد است حکم خود باطل کرد نام قدس برو افتد
نامش قرآن بود و آنچه گویند نیز حقیقت گویند بلکه باجازت امر گویند چنانکه فرموده است الرحمن علم القرآن و چون کشف نطق را
مستغرق خود گرداند حقایق معنی مجمل بنبی گیرد و لیکن هرکس را بر آن اطلاع نتواند بود که حواس بند ایشان باشد و از برای مصلحت خلق
نبی را اجازت آمد تا خیال و وهم را در کار آورد و آنچه که ادراک وهم بود بوهم سپارد و فیض را در محل آن آورد و قوت قدسی را در کار کشد تا قوت
متخیله را مجسم کند و آنرا بنماید تا معجزه باشد و آنچه عقلی باشد بخیال سپارد و تا ذکر در وهم متصرف گردد و آنرا در قول آورد تا کتاب گردد
و آنرا مضاف کند که کتاب الله چنانکه شب الله و رفع الله پس آنچه دریابد از روح معقول محض بود و آنچه مرکب گردد بصورت محسوس باشد از خیال
در وهم آراسته چنانکه گویند نحن معاشر الانبیاء نکلم الناس علی قدر عقولهم پس شرط انبیا آن است که معقول را در محسوس تعبیه کنند
و در قول آرند تا امت آن محسوسات متابعت کنند و در وعده و وعید آنها بیفزایند تا شرطها بکمال رسانند تا قواعد و ناموس شرع
و اساس عبودیت مختل نشود اما چون بعاقلی رسد و بعقل خویش ادراک کند داند که گفتهای نبی همه رموز است الحمد معقول و آنرا
غذای روح الحمد لله بل اکثرهم لا یعقلون فصلی الله علی محمد خاتم النبیین و از اشعار ابوعلی سیناست شعر و جمیع الطیب فی البین روح حی
و حسن القول فی قصر الکلام * فقلل ان اکلت و بعد اکل * تجنب فالشفا فی الانهضام * و لیس علی النفوس اشد هلکا من ادخال
الطعام علی الطعام شیخ شهاب الدین مقتول سهروردی در حکمت مشائیان و اشراقیان یگانه عصر و متبحر دهر بوده و از کتب او
مفهوم میشود که در اثنای سیر و سفر با جماعه صوفیه نیز ملاقات کرده و صحبت داشته و بعد از آن تفرید گزیده و برتبه خلوت بکار نفس خود
مشغول گشته تا آنکه رسید بجایی که رسید و اکثر عبادتش گرسنگی و بیداری و فکر و تامل در عوالم الهی بوده و قلیل الالتفات کثیر السکوت و مشغول بخود
بود و بغایت الغایت دوست میداشت و بعضی مر او را منسوب بسیمیا داشته اند چنانکه در تاریخ الحکما مسطور است و همچنین است و صاحب هفت
اقلیم از مردم حکایت میکند که روزی شیخ با جماعتی از دمشق بیرون آمد در رمه گوسفندی رسیدند آن جماعت گوسفندی گرفتند و ده درم
بترکمان که صاحب گوسفندان بود دادند ترکمان راضی نشد شیخ اصحاب را گفت شما بروید من او را خوشنود میسازم ایشان پیش رفتند
شیخ او را بسخن داشت چون اصحاب از نظر غایب شدند شیخ نیز خواست که برود ترکمان در وی رنجید و دست شیخ را گرفت و نمی گذاشت که
برود ناگاه ملاحظه کرد که دست شیخ از شانه جدا شده بدست ترکمان بماند چون برفت ترکمان بترسید و دست را بینداخت و بگریخت شیخ دست خود را
برداشت و بیاران پیوست و در دست او بجای دست شکسته جز مندیل چیزی نبود و در تاریخ امام یافعی مسطور است که بعضی فقهای عصر زندیق یا ملحد گویند
و او شافعی مذهب بود و بعضی او را صاحب مقامات و کرامات شناسند اما علمای ظاهر بقتل وی فتوی دادند و او را کشتند قتل او در پانصد و هشتاد و هفت
هجری بدست ملک ظاهر بن صلاح الدین بن یوسف بن ایوب واقع شده از سخنان اوست هرگاه نفس خیر در از جانب امور خیر و ریه بدان
معطوف گردانیدی خود را بمرتبه کمال علم رسانیدی و اکثر عنان توجه را از اشتغال نامحرم نگاه داشتی بتحقیق به بسیار از فضایل رسیدی
و گفت در کار آخرت بیشتر بدعا و خشوع و خضوع باید بود و بطلبید از خدا چیزی که از شما جدا نشود و با شما باشد تا آنکه بمبدا از خود واصل شوند
و گفت سخن مکن بیش از فکر یعنی هرچه که خواهی بگویی اول با اهل یا کسی بعد از آن بگوی و گفت در شگفت مباش از حالات خود که حقیقتا الی
حقیقت متناهی است و بر تو باد بقراءت قرآن چنانچه گویا نازل شده در شان تو لیس این صفت را در نفس خود حمد آر که از رستگاران گردی
گفت حقیقت یک آفتاب است که متعدد و منکر نبود و متعدد و مظاهر از دریچها و روزنها و شگافها و گفت اول شروع حکمت سر آمدن است

از دنیا و سیاه آن مشاهدهٔ انوار الهی است و آخرش سفر چشمهٔ پناهی است و گفت صاحب مروت ننگ و ناموسی است اگر رساند سخن خود را
بکسی پس آن را بصیغهٔ صدق و راستی می آراید و اگر وعده کنی البته از آنچه میگردانی بجامی آرد و گفت ترا این علوم حکمت بیدار میسازد از خواب غفلت
و تو مخالف نشده‌ای از براهی آنکه در مملکه فرو رفتی اقتف سوای مسکین تبرک شنیدن خود و صعود کن الساطه و لیس امیدی است که نه بینی پروردگار خود را
بر اداره است و گفت باید که امروز تو بهتر از دیروز تو باشد و الا تو از زیان کارانی و خوشحال فرحناک مسازی خود را از آنچه گران است بر تو مکافات او
و گفت صاحب عزم باش بدرستیکه عزم مردان محکم ایشان است و گفت نیکو و رفیق از گرسنگی و بیداری کم قوای شیطانی و حیوانی را ضعیف میسازد و گفت
نفیر تازیانهٔ خداست که بآن میراند صدیق را بدر حاجت تا مملو و غالیه و گفت اگر عبادت کند حق را از روی محبت و دوستی بهتر
از آن است که بجز از روی ترس و بیم بدرستیکه پرستش از روی ترس دین ایمان است و گفت از براهی خود کار را تحقیق هر که محتاج شد بشفیع
بیشک خواهد گشت و گفت شکر گفته نشد پروردگار را بچیزی دیگر از صبر و رضا نساخت او را چیزی بیجور رضا **حکیم ناصر المشهور بشاه ناصر**
بن خسرو سید حسنی است یگانهٔ دهر بود و صحبت مخلص میکرد بعضی او را موحد و عارف دانند و بعضی او را طبیعی و دهری و قائل بتناسخ شناسند
و برخی گویند او بید الله قائل بود آورده اند که شیخ ابو الحسن خرقانی روزی اصحاب خود را گفت فردا مردی چنین و چنان بدر خانقاه آید او را
اکرام کنند و اگر از علم سخنی گوید گوش بنهند و بنزدیمش آورید دیگر روز ناصر خسرو بدرگاه خانقاه شیخ رسید اصحاب بفرموده عمل کردند و او از شیخ
آورده نزد شیخ او را اعزاز نمود و گفت خواهم که از این قیل و قال درگذرم و با اهل حال بناه برم شیخ گفت تو با من چگونه صحبت داری که سالها اسیر عقل
ناقص خود بوده ناصر خسرو گفت که اول ما خلق الله العقل و اقعست شیخ فرمود آن عقل انبیاست دلیری مکن که عقل ناقص تو
و بو رسیناست و دلیل بر آن قصیده‌ایست که دوش گفته و مطلع نیست بیت بالای هفت طاق مقرنس دو گوهر اند کز کائنات
هرچه در و هست بر تر اند ناصر خسرو از کرامات شیخ متحیر ماند و عظیم معتقد شد شیخ فرمود که سخنان تو بسیار بلند و فتنه در علما ظاهر
خراسان فتنه ما تو دارند باید که خود را بگوشهٔ رسانی ناصر از خراسان ببلخ رفت و از آنجا بکوهستان بدخشان شتافت و منزوی گشت تا در آن
صاحب هفت اقلیم گوید که در وقت تحریر کتاب رساله از وی بنظر آمده که احوال خود را بالتمام در آن ذکر کرده که همیگوید ابو المعین ناصر بن خسرو
بن حارث بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب که در اوان طفولیت و سن تمیز بتحصیل کمالات
مشغول بودیم تا در نه سالگی بحفظ قرآن مشرف شدم و بچهار سال دیگر لغت و صرف و نحو و عروض و قافیه و اشتقاق و مسائل حساب و سیاق بهایم تمام
پس در سه سال در نجوم و هیئت و هندسه و رمل ماهر گشتم و تتبع طرق مختلفه در بصره و روم و هند و یونان و بابل کردم پس بفقه و حدیث
پرداختم و سه صد جلد در آن فن بدانستم و آنچه می بایست از توریت و انجیل و زبور بیاد گرفتم تا کارم بجائی رسید که هیچ علمی نماند که ندانستم
و هیچ مشکلی نماند که نگشودم و بعد از چند وقت بوزارت منصر الفاق افتادم با فقهای آنجا مباحثه کردم و از ایشان سبق بردم از راه حسد
مرا بکفر نسبت کردند و فتوی بقتلم دادند آگاه شدم تا برادرم سعید عجم در میان نهادم و در شب تاریک متوجه بغداد شدم و التجا بملازمان
امیر المومنین القادر بالله آوردم و در خدمت او بوزارت رسیدم پس از مدتی خبر آمد که ملاحده فرستاد تا از ایشان بیعت او ستانم
حاکم ملاحده طالب من بود چون ملاقات دست داد گفت نام تو چیست گفتم ناصر گفت پسر خسرو علوی هستی گفتم آری مرد حکیم است من از آن
نباشم گفت ترا از علمای یابم پس کتابی حاضر ساخت گفت این از تصانیف ناصر خسرو است و در آن دریا کسی از علمای معنی فهمد چون نیک نظر کردم
اکسیر عظیم بود از مصنفات من در منطق در این اثنا شخصی از در در آمد و سلام کرد و نعره برزد و مدهوش شد چون نیک دیدم ناصر بن

[illegible] چون به پیش آمد ما گفت اگر این شخص را می‌شناسی گفت آری این ناصرخسرو است حاکم برخاست و دست مرا
[illegible] بوسید جانب مدرسه الثاقب درآمد و اجازت مراجعت خواستم ابا و امتناع نمود و نامهٔ قادر را پاره کرد
[illegible] بشارت داد و مبالغه کرد تا باز مرتکب آن شدم و در آن اوقات سر آن بودم که خود را یکبار بکشم تا آنکه گریختم بعد از چند روز
[illegible] گفت ای ناصر مرا تمنا بود که ترا در خواب ببینم اکنون که در بیداری یافتم ممکن نیست که جدا گشته از من خلاصی یابی
پس [illegible] حاکم [illegible] بود که در آمدت شادی میکردی گفت چاره نیست از تصنیف کتابی که موافق ملت پدرم باشد
[illegible] چون چاره نبود کتابی تصنیف کردم موافق رای ایشان و حق علیم و علام است که مذهب و اعتقاد من نه چنان بود
آن خود سبب [illegible] و کتاب در آفاق منتشر گشت مرا بکفر و زندقه نسبت کردند و حق گواه است که من از صحبت حاکم ملاحده راضی
نبودم [illegible] گفت [illegible] که التجا بر [illegible] شدم و نزد حاکم رفتم و گفتم عمر من بآخر رسیده مرا ضعف پیری
[illegible] در آمد و بعد از من بگرفت من به تسخیر روحانیات پرداختم و حاکم را از فرش
گرد [illegible] مرا [illegible] برسید گفتم در دمشق گیاهی است که دوای این مرض است من با برادرم بروم و آن گیاه را
[illegible] گفت نیکو باشد پس چهار سوار همراهی همراه من کردند چون [illegible] فرسخ برفتم عملی از اعمال مریخ ظاهر ساختم که ایشان
[illegible] چون خاطرم جمع شد با برادرم سعید یکی از شاگردان به نیشاپور آمدم و کفش خود را که پاره شده بود دیگر فتم و بدوکان
کفشگر [illegible] رفتم برادرم و شاگرد [illegible] ناگاه شور و غوغا [illegible] برسید آمد و برادرم تنها می‌آمد گفت [illegible] ببازار رفت
و باز آمد [illegible] پاره گوشت داشت گفتم آنچه شور است و این کیفیت چیست گفت جوانی از شاگردان ناصرخسرو با فقیهی
بحث کرد [illegible] ناصرخسرو را حجت آورد فقها او را پاره کردند و از گوشتش تبرک بردند من نیز فصله بدست آوردم تا ثواب یابم
گفتم ای برادر کفش مرا بده و با برادرم [illegible] که نام خسرو بر زبان خیر نیست پس عزم بدخشان کردم و نزد حاکم آنجا دو سال وزیر بودم [illegible]
جای مبارک [illegible] همه مسلمانان [illegible] اهل بیت بودند مگر جمعی از فقهای متعصب که دعوی ایمان میکردند و بهره از آن نداشتند
هر دم بهتان [illegible] من میکردند متوهم شده بقریه یمگان از توابع بدخشان آمدم اهل آنجا بگرویدند مگر اندکی اندیشه کردم که مبادا
از ایشان بمن آسیبی رسد و به طلسماتی که [illegible] ملاقات ایشان باشد مشغول شدم و بیست سال درین بسر بردم و خدا را
عبادت کردم تا حالم بجایی رسید که [illegible] از طعام فارغ شد و بیست و پنج روز یک نوبت طعام خوردم و الحال قریب بیکصد
و چهل سال از عمر من گذشته و عمرم بانجام رسیده که [illegible] از طعام فارغ شد و امل کوتاه شده عقل نقصان یافته و تغییرات در ذات
واقع شده ای برادر [illegible] روز جمعه دوازدهم ربیع الاول [illegible] روح از بدنم مفارقت میکند با ایمان [illegible] باید که هیچکس را خبر نکنی
تا وقتیکه مرا غسل [illegible] چون [illegible] مشغول گردی دو فقیر از علمای حی بامداد تو آیند متعرض ایشان مشو که ترا یاری دهند پس تو امامت کن
و بر من نماز گذار آنگاه مرا دفن کن بعد از [illegible] مباش و کتاب مرا که در علم یونانیان است یا کتاب دیگر من که در سحریات ملحدیات
بسوزان اگرچه مشهور شده اند و قانون اعظم را [illegible] فهرست و کتاب مرا که زاد المسافرین نام است پیش سید الحکما علی
بن اسد علوی فرست و کتاب دیگر مرا که در فقه است و دستور اعظم نام دارد بفقیه نصیر بالله قاضی بدخشان بده و کتاب اشعار را بجهان
شاه بن گیسو [illegible] موقوف [illegible] تمام شد آنچه شاه ناصرخسرو هنگام وفات با برادرش گفته برادرش گوید دیگر روز

چون در گذشت آنچه فرموده بود بعمل آوردم و آنکه در شیشه کرده بمن سپرده بود بر در غار بپاشیدم و برفتم و باز گشتم در غار بستگی
عظیم محکم شده بود گفتم ای ناصرکی که در هر حیله چاره پدید آوردی چه حاصل که مرگ را چاره نکردی و این واقعه در چهار صد و هشتاد
و یک هجری روی داد قصه خدا شدند و همیر شدند بوده و نبوده علاج مرگ نکردند احتیاج نبوده چون احوال بعضی از حکما و مشاهیر که پیش از
اسلام و بعد آن بودند بقلم آمده تا بقیه از آنجماعه در ضمن خاتمه هر اقلیم مرقوم است اکنون بذکر طبقه سلاطین اشکانیان می پردازد پوشیده
نماند که طبقه سوم ملوک عجم اشکانیان اند و ایشان را ملوک طوائف نیز گویند اول الطائفه اشک بن کی دارا ابن کی دارا است
و او اشکان لقب داشت و اشکانیان باو منسوب اند چون اسکندر بر ایران دست یافت ممالکت فارس را بر اولاد ملوک فرس
قسمت نمود ناحیه از آن باو رسید اسکان مستقل گشت و بعد از فوت اسکندر بطلخش رومی که از بزرگان دولت اسکندری بود بعراق
عرب و فارس استیلا داشت خروج کرده او را بگرفت و بکشت و بر تخت نشست و بهمین قدر از ملوک طوائف خوشنود گشت که نام او را بر بالای نام
خود نویسند و والی روم از قتل بطلخش آگاه شد و رومی بایران نهاد و اشکان باتفاق پادشاه دست خورده دیگر ملوک طوائف با رومیان
رزم کرده ظفر یافت و بعد از و پسرش اشک بن اشکان بن دارا و بعد از و پسرش شاپور که او را شاپور بزرگ خوانند از پی یکدیگر
بسلطنت رسیدند خسرو آهن بر دجله از آثار شاپور بزرگ بوده و آن تا زمان نوشیروان بر دجله بود و قصه رامین عاشق و معشوق
در عهد او بودند و گویند که عیسی علیه السلام در عهد او مبعوث گشت و بعد از و پسرش بهرام پس از و پسرش بلاس بن بهرام پادشاه شدند و در عهد بلاس جمعی از
بنی اسرائیل بنابر معصیت بصورت بوزینه مسخ شدند و بعد از هفت روز هلاک شدند و پس از و پسرش هرمز بن بلاس بن بهرام بحکومت
نشست و به قولی یونس علیه السلام در عهد او مبعوث گشته گویند که هرمز در شکارگاه گنجی از نگاهداشت فریدون یافت همه آنرا بر سپاه قسمت کرد
و خود هیچ نگرفت و بعد از و برادرش الوس بن بلاس و نزد جمعی بعد هرمز برادرش نرسی بن بلاس پادشاه شد
و اینهمه عادل و باذل بوده اند و بعد از آن فیروز بن هرمز بسلطنت نشست و ظلم کرد در رعایا و او را میل کشیدند و پسرش
بلاس را بر تخت نشاندند و بعد از آن خسرو بن بلاس بن نرسی پادشاه شد و او شهوت پرست بود چنانچه از مادر و خواهر
در نگذشته و پس از و بلاش بن بلاس بن فیروز بحکومت رسید و شمعون عابد بقولی صابر بوده و بعد از و اردوان
بن بلاس والی گشت و در زمان او اردوان بن اشغ که هم از ملوک طوائف بود بر و خروج کرده او را بکشت و بر ممالکت استیلا
یافت و اردوان بن اشغ و اولادش را اشغانیان خوانند و در شاهنامه داخل طبقه اشکانیان اند ذکر اشغانیان
و نسب اشغانیان به فقر سنزرین کیکاوس بن کیقباد می پیوندد و اول ایشان اردوان بن اشغ که هم از ملوک طوائف بود
که خروج کرد اردوان بن بلاس را بکشت و بر ممالکت استیلا یافت چنانچه گذشت و در تاریخ جعفری مسطور است که در زمان
وی تمامی ملوک طوائف بت پرست بودند حقتعالی جرجیس علیه السلام را برسالت ایشان فرستاد و بعد از و خسرو بن اشغ و بلاس
بن اشغ از پی یکدیگر پادشاه شدند و عیسی علیه السلام در عهد بلاش بن اشغ متولد شد و اصح اقوال است و بعد از و گودرز بن بلاش
که او را گودرز بزرگ گفتندی پادشاه شد و کشتن یحیی از بنی اسرائیل او خواست و پس از و نرسی بن گودرز و پسرش هرمزان
بن نرسی و نرسی از پی یکدیگر یازده سال پادشاهی کردند و بعد از آن اردوان بن نرسی بر تخت نشست و او آخرین ملوک
طوائف است اردشیر بابکان برو خروج کرده او را بقتل رسانید از سخنان اردوان است که من و النصیحة ای الفضیحة بالجمله دولت

ملوک طوایف سپری گشت ذکر ساسانیان که طبقهٔ چهارم اند از ملوک عجم و ایشان را اکاسره خوانند و آن طایفه بساسان
بن بهمن بن اسفندیار منسوب اند و ساسان نامی دیگر داشت چون پدرش بهمن دختر خود همای را سلطنت داد ساسان برنجید و در دشتی
گزید پس از آن هرکه نامش پرسیدی او نام خود را ساسان گفتی چه ساسان بزبان دری گدا باشد اول ساسانیان اردشیر بابکان
است و او را ساسان الاصغر خوانند او بقولی بعد چهارصد سال و بروایتی پانصد سال و بقول منجمان پس از دویست سال بعد از اسکندر
ظاهر شد و نخستین گشتاسپ که بشهنشاه مخاطب گشت پادشاه عادل و عالم با ضابطه بوده و کارنامه و آداب العیش از مصنفات اوست و بقولی
لغت هزوارش مخترعات اوست و آنرا اردشیر گفتند می گفته اند که او اکثر ربع مسکون را بگرفت و عیسی علیه السلام در عهد او مبعوث گشت و رسولی نزد او
فرستاد اردشیر دین عیسی بپذیرفت و از سخنان اردشیر است و فتنه پادشاه رغبت کند بعدل خواهش کند رغبت الاطاعت و گفته
ملک و پادشاه هیئت قایم نماند مگر باجماع مردم و کثرت و اجماع مردم موقوفست بر مال و گرد آمدن مال موقوف بر عمارت و آبادی
ملک موقوفست بر عدل راقم حروف گوید اجماع بدافع فاسق نیز میسر شود چنانچه انبیا را حاصل بود و رسم اردشیر چنین بود که بروز
مهرگان و بروز نوروز بار عام دادی و پیش از آن چند روز منادی فرمودی که آن روز را انصاف نهند هر کسیکه شغلی داشتی نساختی و بحث
خود بدست آوردی بروز معهود اردشیر قصد موبدان بگرفتی و یکایک بنگریستی و اگر آنجا کسی از اردشیر تظلم کرده بودی از تخت فرود آمدی
و به دو زانو نشستی و موبد موبدان گفتی که اول از میر داد بده پس موبد بنگریستی اگر حق بجانب داد خواه بودی داد او بدادی و اگر
دعوی باطل کرده بودی او را عقوبتی بزرگ کردی پس چون از آن فارغ شدی بپرداختی باز بر تخت شدی و تاج بر سر نهادی و بزرگان را
گفتی که از خود ابتدا کردم تا شما را طمع بریده شود و بر کسی ظلم نکنید و این رسم از عهد او تا آخر زمان دولت ساسانیان مستمر بود و نقلست
پسر خود را دید که جامهٔ قیمتی پوشیده بود گفت ای پسر چنین جامه بسیار یافته می شود سلاطین را جامه باید که در هیچ خزانه نباشد پسر
گفت آن جامه چگونه است گفت تارش از نیکوکاریست و پودش از بردباری بعد از وی پسرش شاپور بن اردشیر پادشاه شد
و از سخنان اوست که لا عصمة الا بالتوفیق و لا الا بالثنا فسد و لا النجی الا بالموت مانی نقاش در عهد او ظهور کرد شاپور خواست
که او را بقتل رساند مانی بهند بگریخت و بچین رفت و بعد از وی پسرش هرمز پادشاه شد و از سخنان اوست که پادشاه را چهار خصلت باید
ذکاوت و سخاوت و شجاعت و صدق و گفت کسیکه مجانست کند با ملوک پس لازمست او را صمت و نگاه داشتن آواز یعنی سخن
باهستگی گوید و اسرار نگاه دارد و مستعمل وقار کند و گفت هرکه در وی عیب باشد آن مبغض مردمان باشد و او را هیچ عیب نبود و بعد از و
بهرام بن هرمز بریاست رسید و من کلامه الامور الامع العاقبة و لا لذة الا مع الامن و بعهد او مانی نقاش بایران آمد بهرام
او را بگرفت و بکشت و بعد از وی پسرش بهرام بن بهرام که پدرش از غایت محبت او را بنام خود خواندی پادشاه شد و از سخنان اوست
الدنیا فانیة و المال عاریة و بعد از وی پسرش نرسی بن بهرام بسلطنت نشست و از سخنان اوست الجود افضل الذخر و الادب افضل الغنی
و المودة افضل القرابة و بعد نه سال از نزد او گزید و پسر خود هرمز را بر تخت نشاند هرمز بن نرسی ملکی بلند همت و سخی بود دختر پادشاه
کابل را بخواست و شبی خواست که خلوت کند دختر مانع آمد برنجید و کس نزد وزیر فرستاد و پیغام داد که سزای آنکه نافرمانی پادشاه کند چیست
وزیر در خانه نبود پسرش جواب داد که چنین کسی واجب القتل باشد هرمز از غایت خشم بقتل دختر فرمان داد و دیگر روز پشیمان شد
و حال آن از وزیر پرسید وزیر گفت آن شخص مستوجب قتل نیست مگر آنکه زنی باشد او کودک دایه است تا آنکه گفت سزای آنکه

خون بیگناهی را معاف گرداند چیست وزیر گفت او را باید کشت هرمز امر کرد که پسر وزیر را بالقتل بیاسانند پسر را بپای دار بردند وزیر آنجا رسید گفت
ای پسر چگویم با کسیکه در دنیا و آخرت طاقت مقاومت ندارم چه در دنیا بال هست و در آخرت حق بجانب اوست آنچه پیشه هرمز رسید
و او را بخواند در منزلتش بیفزود و بعد از و پسرش شاپور ذو الاکتاف پادشاه شد و او ملکی شجاع و قاهر و ضابط بود آورده اند که چون
پدرش هرمز از وفات رسید زنش حامله بود اعیان بموجب وصیتش تاج بر سرش آویختند و بعد زمانی اندک شاپور متولد شد و بسلطنت
موسوم گردید بزرگان عرب خصوص بنی عبد القیس چون خبر یافتند که در ملک فارس کودکی بگهواره بسلطنت موسوم است لاجرم طمع در ایران
کردند و فساد آغاز نهادند شاپور چون پنجساله شد آثار رشد از و بظهور رسید از جمله آنکه وقتی از غوغای خلق بیدار شد و سبب پرسید گفتند
از ازدحام آیندگان و روندگان است بر جسر گفت جسری دیگر بندند تا آیندگان بر جسری باشند و روندگان بر جسری دیگر پس چون شانزده ساله شد
با چهار هزار سوار رزم جو باعراب نهاد و جمعی از ایشان که بحدود فارس رسیده بودند شکست داد بهجوم تعاقب کرد و بسیاری از اعراب بکشت
چون از کشتن ملول شد فرمود تا شانهای ایشان سوراخ کنند و ریسمان در گردن کتفهای افگنند لاجرم او را ذو الاکتاف خواندند نقلست
که چون شاپور در استیصال اعراب کوشید طایفه از بنی تمیم جلای اوطان اختیار کردند و بگریختند عمر بنی تمیم که از اعیان ایشان بود و صد و سی
سال عمر داشت در قبیله بماند شاپور چون به نشیمن بنی تمیم رسید عمر را دید کسی را ندید از حال باز پرسید گفت بنفس خود را فدا کرده ام و از موافقت
اصحاب باز مانده ام اکنون اگر رضا دهی کلمه چند بعرض رسانم شاپور اجازت داد عمر گفت سبب این همه خونریزی از چیست گفت
ایشان در مملکت من فساد و خرابی بسیار کردند و مکافات بر طبیعت لازم است عمر گفت اکنون ایشان بسزای خود رسیدند
شاپور گفت از علما شنیده ام که روزی اعراب بر مملکت ما مستولی شوند از آن ایشان را بالقتل میرسانم عمر گفت بمجرد گمان خلقی کثیر را
چگونه توان کشت شاپور گفت این گمان نیست بلکه یقینی است عمر گفت بر تقدیر صواب آنست که ایشان را مراعات کنی تا چون مستولی
یابند پاداش آن بعمل آرند شاپور سخن پسندید و از تعرض اعراب درگذشت و بعد از و اردشیر بن هرمز برادر شاپور ذو الاکتاف پادشاه شد
و پس از و شاپور بن شاپور ذو الاکتاف بسلطنت نشست از سخنان اوست لیس شیء احسن من الجود والشکر احسن منه بعد از و برادرش
بهرام بن شاپور ذو الاکتاف سر ریاست برافراخت و بعد از و برادرزاده اش یزدجرد بن شاپور بسلطنت نشست و ظلم پیش گرفت
و گفت بلیة الزمان الجبر و القهار و السلطان و بعد از و اعیان عجم کسری را که از احفاد اردشیر بود بسلطنت برداشتند لیکن بگذاشتند
که بهرام گور جانشین پدرش منقول است که برادر خرد او در زندگی متولد شدی بزودی در گذشتی چون بهرام آمد منجمان گفتند این
پادشاهی بزرگ شود لیکن باید که در غربت نشو و نما یابد لاجرم یزدجرد او را بنعمان بن امرء القیس ملک حیره سپرد و نعمان
اندر املاک خود حیره سنمار را که مهندس مشهور بود از روم بخواند تا بهر او دو قصر ساخت یکی را خورنق و دیگر را سدیر نام نهاد خورنق
مغرب خورنگاه است و سدیر را از آن بدین نام خواندندی که مشتمل بر سه گنبد بود و در آن عمارت صبح ازرق و هنگام استوا سفید و بعد از آن
زرد نمودی بالجمله بهرام گور در بلاد حیره بسن تمیز رسید و چون نعمان مملکت بگذاشت و درویشی گزید پسرش منذر بن نعمان
جانشین گشت و او بتربیت بهرام پرداخت و چون یزدجرد درگذشت عظمای فرس که از ستمش بجان رسیده بودند گفتند نشاید
که پسر او را سلطنت دهیم که او نیز چون پدر ظلم کند چون پس کسری را بسلطنت نشاندند بهرام عزم تسخیر مملکت موروثی کرد منذر
بن نعمان پسر خود نعمان را با او روان ساخت بهرام چون بکسری نزدیک شد میان او و اکابر فرس معارضات اتفاق افتاد

بالآخر برآن مقرر شد که تاج میان دو شیر گرسنه نهند تا هر آنکه برگیرد بادشاه باشد اسپهبد بسطام تاج را با شیران بمیدان آورد
بهرام بکسری گفت پیش رو و تاج برگیر کسری گفت من صاحب تاجم و تو طالب آنی ترا باید که نخست بانیکار قیام نمائی بهرام
پیش رفت و هر دو شیر را بگرز بکشت و تاج را برگرفت و بر سر نهاد و اول کسیکه بپادشاه سلام کرد کسری بود بهرام گور بن یزدجرد
بسلطنت نشست و او از اکابر سلاطین روزگار بوده و بصید گور شوقی تمام داشته از آن بهرام گورش خوانند و بشفاعت نعمان بن
منذر از گناه ایرانیان بگذشت و بعدل و داد پرداخت نقل است در آن آوان که ببلاد عرب بود روزی در شکار قصد آهو کرد آهو
بگریخت بهرام از پی براند و چون هوا گرم شد آهو را طاقت نماند بکنار قبیلهٔ طی رسید و بخیمهٔ قبیضهٔ اعرابی در آمد قبیضه او را بگرفت و بر پستان
ببست بهرام در رسید و تیر و کمان نهاد و گفت شکار من اینجا آمده آنرا بمن ده قبیضه گفت از مردی نباشد جانوری را که بمن پناه
آورده بدست تو بدهم تا بکشی بهرام درشتی آغاز نهاد قبیضه گفت تا باین تیر که در کمان داری مرا بکشی این آهو ترا نرسد و چون
مرا بکشی هر دم این قبیله جمع آیند ترا بقصاص کشند بر جان خود رحم کن و از سر این نیت درگذر و این اسپ تازی که بر در خیمهٔ من
بسته است در عوض آهو بگیر و بازگرد بهرام را این حمایت خوش آمد و بازگشت و چون بپادشاهی رسید قبیضه را بخواند و تربیت نمود
و او را در عرب فخر الغزلان خوانند یعنی زنهار دهندهٔ آهو و بهرام گور اول کسی است که شعر پارسی گفت وزرای بهرام از افاضت
و جود او بتنگ آمدند و بعرض رسانیدند که قاعدهٔ دولت خزانه است چون از مال تهی گردد اساس ملک پایدار نماند بهرام گفت
اگر دلهای آزادگان را بجود صید نکنم چگونه صید توانم کرد و آنچه میگوئید من نیز میدانم و اگر مال جمع کنم سپاه متفرق شوند و اگر
و اگر سپاه جمع کنم مال نماند اکنون چاره چیست ایشان گفتند مال جمع کن و اگر سپاه متفرق شوند چون حاجت آید مال بر ایشان
عرض کنی شام حاضر آیند گفت مرا این دعوی دلیلی بایست گفتند آری درینخانه هیچ مگس نیست بفرما تا ظرفی پر عسل بیارند
بهرام بفرمود تا چنان کردند مگس بسیار جمع آمدند بهرام گفت راست گفتید شب نزد من آئید که درینکار اندیشه کنم ایشان
نزد او رفتند بهرام بفرمود تا ظرفی پر عسل بیاورند هیچ مگس نیامد آنگاه بهرام گفت چون است که درین وقت کسی هم نیامد
و ازین ظاهر شود که بسا باشد که بسپاه حاجت افتد و هر چند مال بایشان عرض کنم جمع نشوند وزرا منفعل شدند بهرام زیر درختی
خفته بود مرغی آواز برکشید بهرام او را بتیر بزد و گفت ما احسن حفظ اللسان بالطائر و الانسان اگر خاموشی گزیدی هلاک نگشتی
و درین معنی در امثال آمده که ملک فارس و روم و چین و هند جمع آمدند و از حکمت سخن گفتند ملک فارس گفت هرگز بنا گفتن چیزی
پشیمان نشده ام ملک روم گفت بر دعوی آنچه نگفتم قادرترم از آنچه گفته ام ملک چین گفت هر سخنیکه نگفته ام مالک آنم چون بگفتم
او مالک من گشت ملک هند گفت عجب میدارم از کسیکه سخن گوید که در گفتنش مضرت باشد و در ناگفتن منفعت گویند بهرام همیشه
بعیش و عشرت بسر بردی و چون آوازهٔ عیش او بملوک اطراف رسید قصد مملکتش کردند خاقان چین با دو صد و پنجاه هزار سوار
بمرو آمد و بگرفت اعیان مملکت بهرام را بحرب تحریص دادند در نگرفت پس با هفت هزار سوار از تختگاه بیرون رفت و برادر خود
نرسی را بعهد جانشین ساخت و بآذربایجان رفت نرسی اطاعت خاقان کرد خاقان بخاطر جمعی تمام بمرو رسید و بعیش
پرداخت بهرام از آذربایجان متوجه مرو شد و در شب تار چون بلای ناگهان بر خاقان زد خاقان که مست غرور بود
بهزیمت رفت و بالآخر گرفتار شده بقتل رسید بهرام مظفر و منصور بازگشت آورده اند که بهرام هوس سیر هند کرده تنها بآنجانب

شتافت و در دوار الملک هند مقیم گشت پیوسته بسیر و شکار می پرداخت هندوان از تیر اندازی و چابک سواری او
تعجب نموده و شمه از آن بملک خود باز گفتند در آن ایام پیلی راه مسافران بگرفت و هر چند سپاه بدفع او می رفتند
منهزم باز می آمد بهرام این حدیث بشنید و بجنگ فیل رفت و او را به تیر بکشت و سر او را از شمشیر جدا کرده و از بیشه
بیرون آورد ملک باحضار بهرام فرمان داد و حالش می پرسید بهرام گفت از اعیان فرسم و از بیم
بهرام بتو پناه آورده ام ملک او را ندیم خویش ساخت و در خلال این احوال دشمنی قصد ملک کرد ملک
خواست که باج بپذیرد بهرام مانع آمد و ملک را برزمگاه برد و مقابله عظیم کرد و ظفر یافت ملک دختر خود را
ببهرام داد و خواست که ولیعهد کند بهرام گفت که مرا بملک تو حاجت نیست منم بهرام گور پس با دختر ملک هند
بایران بازگشت دختر چینی را که جانشین او بود بروم فرستاد تا قسطنطنیه بگرفت و خود بهمین رفت و استیلا یافته
مراجعت نمود و هفت منظر بنا نهاد و هر کدام از آنها مخصوص بیکی از بنات ملوک بوده هفته یک شب بهر
منظری بسر بردی و عیش کردی تا آنکه روزی در شکار از پی گوری تاخت و در چاهی افتاده ناپدید شد مدتی آن چاه را
بکندند و از بهرام و از اسپش نشانی نیافتند فرد کمند صید بهرامی بیفکن جام جم برکش + که من پیمودم این صحرا
نه بهرام است و نی گورش و بعد از و پسرش یزدجرد بن بهرام بسلطنت نشست و یزدجرد را دو پسر بود
فیروز و هرمز فیروز را بحکومت نیمروز فرستاد و هرمز را که کهتر بود ولیعهد ساخت و بعد از و پسرش هرمز بن
یزدجرد پادشاه شد چون برادرش فیروز از فوت پدر آگاه شد نزد خوشنواز صاحب بلاد هیاطله رفت
خوشنواز سی هزار سوار باو روان کرد فیروز با مدد او بهرمز غالب آمد و بسلطنت رسید فیروز بن
یزدجرد پادشاه شد و سپاه هیاطله را باز گردانید گویند برادرش هرمز ولیعهد خفیه با یکی از امرا گفت رازی با تو
در میان نهم باید که بکسی نگوئی گفت میخواهم که برادر خود فیروز را بقتل رسانم امیر آن حدیث بفیروز نوشت
فیروز بگریخت نزد خوشنواز رفت پس چون بپادشاهی رسید بقتل آن امیر فرمان داد امیر گفت ای ملک
مرا بر تو حقی است عظیم چه اگر خبر نمیکردم بقتل میرسیدی فیروز گفت ترا بسبب همان بقتل میرسانم چه تو از
برادرم که با تو احسان کرده بود وفا نکردی هر آینه سر او نیز فاش کنی او را بقتل رسانیدند و
چون یک سال از سلطنت بگذشت قحط افتاد و هفت سال باران نبارید و در جیحون و دجله نم نماند
و هیچ گیاه نرست فیروز خراج برعایا بخشید و توانگران را برعایت درویشان امر نمود
و مقرر کرد که در هر شهری که درویشی از گرسنگی بمیرد در عوض او یکی از اعیان را بقتل رسانند
از حسن تدبیرش در آن مدت جز یک کس در تمام مملکت او از گرسنگی نمرد و بعد از هفت سال باران بارید
فیروز قصد بلاد هیاطله و روم و خوشنواز کرد و از کفران نعمت نیندیشید خوشنواز نامه ها نوشت
و حقوق خدمت خود برشمرد هیچ در نگرفت خوشنواز متحیر بماند یکی از سرهنگانش گفت
مرا دست و پای ببر و سر در فلان موضع که ممر سپاه فیروز است انداز تا کار را بسازم خوشنواز

چنان کرد فیروز چون بآن موضع رسید او را که پیشتر در خدمت خوشنوا ندیده بود نشناخت و از احوالش
پرسید سرهنگ گفت اگر قصد استیصال خوشنوا داری باید که از راه بیابان که نزدیکست
بروی تاختن بری و من دلیلم که از تظلم او بجان رسیده ام فیروز بگفتار او فریفته شد و راه بیابان
پیش گرفت و فیروز هر چند دران باب سخن گفتند در نگرفت و دران بیابان بی پایان آذوقه تشنگی و باد سموم
هلاک شدند فیروز با معدودی چند خلاصی یافت و از خوشنوا امان خواست خوشنوا او را امان داد و بند
و مناری در میان مملکت خود بنا نهاد و او را سوگند داد که ازان منار درنگذرد حکایتی موافق این واقعه
امیر خان متهوکیه امیر دکنیان با راقم حروف سرگذشت خویش می گفت که جالوجی بهونسله
از ناگپور که نشیمن او بود برسر لشکر راو از احقاد باجی راو که در پونا استقامت می داشت لشکر کشید
لشکر راو باو رزم کرده ظفر یافت جالوجی بگریخت لشکر راو با سی هزار سوار بتعاقبش رفت جالوجی
منهزم خود را در بیشه عظیم افگند لشکر راو از راه جوانب نیز در پی او در بیشه شتافت اعیان
لشکر ممانعت کردند نپذیرفت و پانزده روز براند جالوجی در رسید مسارعت کرده چند کروه این سو
آن سو رفته برانیکه جاسوسان او میدانستند از بیشه بیرون رفت لشکر راو پنج روز دیگر دران بیشه
بگمان آنکه بتعاقب جالوجی میرود براند با لشکر راو گفتم که کجا میروید گفت بتعاقب جالوجی میروم گفتم
که آثارش پدید نیست نشنید و سه روز دیگر رفت و بجائی رسید که از کثرت درختان عظیم آفتاب بنظر نمی آمد
و خیمه هائے که دران بیشه بکثرت میبود آنجا کمتر یافتند و تشنگی بر گرسنگی غالب آمد آن زمان رئیس
فوج مضطرب گشت از بسکه آمده بود عزیمت بازگشت نمود و در دو سه روز آن راه هم گم کرده دران
بیشه شش روز سرگردان گردید و آذوقه مطلق نماند و برگ درختان و گوشت اسپ و شتر غذا مقرر شده
و مرکوب از غایت ناتوانی فرو ماندند سواران پیاده شده قطع مسافت میکردند و نمیدانستند که کجا میروند
و بسیاری از لشکریان تلف شدند و رؤسای لشکر از تدبیر آن عاجز شدند و پنج روز دیگر از صبح تا شام
دران بیشه پریشان حال براندند ناگاه بر ساحل دریائے که عبور ازان بجز کشتی میسر نبود رسیدند و هوش از
سر باختند که اکنون کناره این دریا چگونه میسر شود مشورت نشستند و از ما گفتند که شما مردم کهن سال
و آزموده کار و همراه باجی راو دیگران بسیار واقعه دیده اید تدبیر چیست گفتیم پیش ازین سخن ما نشنیدند گفتند که
اکنون ملامت سود ندارد و بالفعل صلاح آن است که ساحل این دریا را نگذارند چه بالیقین این دریا بشهری
و یا موضعی آباد گذشته بود تا بتوسل ساحل بآبادی برسیم نپسندیدند و هر روز تمام در کمال بی برگی و ناتوانی
قطع مسافت کردند و روز دهم بدیهی مختصر رسیدند هیچ با خود را دران دیه افگندند و غله انجا را بغنیمت غنیمت انگاشتند
و یک روز آنجا آسوده و سپاه را بر شمردند و ده هزار کس بشمار آمدند و آن موضع از توابع جالوجی بود از مردم دیه
تفحص حال جالوجی کردند و گفتند که قریب یکماه میشود که جالوجی در فلان قلعه استقامت میدارد اینها با جمله فیروز

پیدا زینها الملک خود رسید دیگر بار کفران نعمت ورزید با لشکر انبوه قصد خوشنواز کرد موبدان هر چند از نقض عهد منع کردند نشنید پس
بموضع منار رسید و امر کرد تا سرب گداخته بران ریزند تا آن منار بکناره شد پس آنرا افکند و بر اثر آن بجا کرد و پیش لشکر
میرود و گفت سوگند خورده بودم که ازین منار در نگذرم خوشنواز از قصد او آگاه شد خندق عریض و عمیق عقب لشکر
خود بکند و آنرا بچوبهای ضعیف بپوشید و عهدنامه فیروز را بر نیزه کرد و روی برزمگاه نهاد و بجنگ روی از معرکه برتافت
و از راهی که میان خندق گذاشته بود بگذشت فیروز و را لعاقب بمورور با اعیان فرس در مغاک هلاک افتاد خوشنواز
بازگشت و غنیمت بسیار یافت و دختر فیروز را باسیری برد چون خبر هلاک فیروز بسوخرا که از اولاد منوچهر بود و فیروز او را
با بلاس و قباد پسران خود در تختگاه خویش گذاشته بود رسید با خوشنواز صلح کرد و بلاش بن فیروز را بر تخت نشاند و قباد
بترکستان گریخت و بعد از و قباد بن فیروز بسلطنت نشست و چون دو سال از ملکش بگذشت مزدک ظهور کرد و دعوی
نبوت کرد قباد با او بگروید جهان بر و بشورید اعیان ملک برادرش جاماسپ را جامه خواب پیچیده و قباد را حبس کرد
خواهرش بمهابت مزدک از برادر کام حاصل کرده بود بهانه بزندان رفت و او را در جامه خواب پیچیده بیرون آورد
قباد بگریخت و بهیاطله رفت و از والی آنجا مدد یافته دیگر بار بسلطنت نشست و پس از چندی مزدک را باستصواب
پسر خود نوشیروان بقتل رسانید و بعد از قباد پسرش نوشیروان عادل بر تخت نشست و کسری لقب اوست و بعد
از و هر یکه از این طایفه بسلطنت نشستی او را کسری خواندندی ولادت محمد در سال چهلم از سلطنت او اتفاق افتاد و آنحضرت او را
بعدل ستوده و او ممالکت را بچهار قسم منقسم ساخت و بر هر قسمی معتمدی منصوب گماشت قسم اول خراسان و سجستان و کرمان قسم
دوم عراق عجم و آذربایجان قسم سوم فارس و اهواز قسم چهارم عراق عرب تا سرحد روم و چون او پادشاه شد بلاد هیاطله بکشود
و بماوراءالنهر شد خاقان صلح کرد و نوشیروان بدشت قبچاق شتافت و حاکم آنجا را قهر کرد و روی ببلاد روم نهاد و با قیصر رزم
کرد و ظفر یافته بانطاکیه رفت و طرح آن شهر در نظرش خوش آمد و بصورت آن شهر در عراق شهری بنا نهاد و رومیه نام کرد
و ایلچی بهند فرستاد ملک هند او را اطاعت نمود و در آخر عهد او سیف ذی الیزن از یمن بخدمتش آمد و بمدد او مستظهر گشته یمن
و آن مملکت از دست مخالفان متخلص ساخت و نوشته آن بر ماوراءالنهر و خراسان و طبرستان و جرجان و آذربایجان و
فارس و کرمان و بعضی از هند و جزیره موغان و عراقین و بحرین و تمامه و سرحد روم و شام استیلا داشت و بروایت الف
روضة الصفا وقتیکه نوشیروان مزدک را بکشت از وزرا او را نوشیروان خواندند و چون این لفظ جاوید الملک ترجمه است
و در زمان دولت نوشیروان کتاب کلیله و دمنه و شطرنج از هندوستان با ایران آوردند و دیگر خضاب آنچه که معروفست
بخضاب هندی در انوقت از هند بعجم آوردند و آن خضابی بود که چون بر موی سفید می مالیدند بیخ موی را چنان سیاه میکرد که سوا
از ان همی رفت در آخر ایام سلطنت نوشیروان شغال بهندی سیال گویند از بلاد ترکستان در بلاد عراق ظاهر شد مردم که آن شغال ندیده بودند
در بدایت حال ترسان شدند نوشیروان متعجب شده از موبدان پرسید که سبب ظهور سباع درین سرزمین کدام چیز تواند بود
موبد گفت که از اخبار اولین بگوش من رسیده که چون در مملکتی ظلم بر عدل غالب آید سباع متوجه آن ممالک شوند نوشیروان بتحقیق
ظالمان ملک اعتنا و جماعه عمال را از ظلم و خونریزی دست آورده بسزا رسانید و دانائی با آنهم میگفت که در عرب شغال بنا شد و در عجم شغال باشند یا در عراق عجم شغال بنا شد از آن

عراق عجم خوانند نقلهٔ آثار گویند پیش از آنکه نوشیروان بعدل مشهور گردد در لباس بازرگانان بخانهٔ مردی که بکرم معروف بود رفت با اثر
حالش آگاه گردد میزبان او را نشناخت لیکن بر عادت خویش بخدمتش پرداخت وقت رخصت نوشیروان گفت که بگوی تا بهر تو
چه تحفه فرستم میزبان گفت قدری انگور گفت در باغ تو انگور بسیار است چرا از آن نخوردی گفت پادشاه مردی غافل است و انگور باغهای
ما رسیده و او هنوز کس تعیین نکرده که عشر ستانند و من ناحق سلطان ترسانم انگور نخوردم چه اگر حبه‌ای از آن بخورم بد خیانتی کرده باشم نوشیروان
بگریست و گفت آن پادشاه غافل منم و بسبب دیانت تو از خواب غفلت بیدار شدم و از جمله حکایات عدالت او یکی آنست که حاکم
آذربایجان از پیرزنی که پاره زمین داشت خواست که بقیمت بستاند داخل سرای خویش نماید پیرزن نفروخت حاکم بظلم گرفت پیرزن ناچار شده
نیافت و دو سال برین بگذشت پیرزن رنج سفر کشیده بمداین آمد و چون بدرگاه نوشیروان رسید با خود گوی را در سرای حاکم
آذربایجان که چاکر نوشیروان است نمیگذاشتند درین سرای چگونه گذارند پس روزی که بشکار رفته بود پیرزن راه نوشیروان گرفت و حال باز
گفت نوشیروان فراشی را گفت که پیرزن را بدیهه ببرد و بمهتر ده را بگوی که تیمارش نیکو دارد و چون بشهر روم او را بشهر آورد
و غلامی معتمد را گفت که بآذربایجان برو و بگوی که بطلب غلامی گریخته آمده‌ام و از هر کس بپرس که در فلان پیرزنی بوده چه شد و آن
پاره زمین که داشت چه کرد بالجمله غلام بآذربایجان رفت و حال معلوم کرده بازگشت و بعرض رسانید نوشیروان دیگر روز او را
بار داد و به بزرگان گفت سخنی از شما می‌پرسم باید که براستی جواب دهید گفتند فرمان برداریم گفت امیر آذربایجان چه دستگاه دارد
گفتند چندین چندین نوشیروان گفت کسیکه اینهمه نعمت داشته باشد و ستم روا دارد مستوجب چیست گفتند مستوجب عقوبت است
نوشیروان گفت هم اکنون خواهم که پوست او را برآورند و گوشتش را بسگان دهند و هفت روز منادی کنند که هر که بعد ازین ستم کند با او چنین
کنم پس [illegible] را چنین بفرمود تا پیرزن را حاضر ساخت و غلام را گفت باز گوی غلام حال باز گفت پس امیر آذربایجان را بدستوری که
فرموده بود بقتل رسانیدند و این سیاستی که بود از و صادر گشت پس پیرزن را گفت آنرا که بر تو ستم کرده بود سزا دادم و سرای او
که بر زمین تو در آنجاست بتو بخشیدم آنگاه او را بنواخت و بآذربایجان فرستاد گفت که چرا باید که سرای بار ستمکاران گشاده بود
و بر مظلومان بسته رعایا دهنده‌اند و لشکریان ستانندهٔ واجب چنان بود که سرای دهندگان گشاده‌تر بود از ستانندگان اگر پیرزن
اینجا راه یافتی او را بشکار رفتن حاجت نبودی پس بفرمود تا سلسله ساختند و جرسها در او آویختند چنانچه دست هفت ساله بدان
برسد تا مظلومیکه بدرگاه آید او را بحاجب حاجت نباشد سلسله بجنباند جرسها بآواز درآیند و حال معلوم شود پس امرا آنحال
پدیدند و خصمان جمع در او خوش نبود ساختند روزی نوشیروان در دیوان مظالم نشسته بود ماری پدید آمد خواستند که آنرا
بکشند مانع آمد و گفت گمان من آنست که این مظلوم است چه اگر مظلوم نبودی رجیع حاضر نیامدی پس امر کرد که تا از پی او روند هر جا رود پی او گیرند
مار بسر چاهی رسید و بایستاد نوشیروان را خبر کردند امر کرد تا یکی بدرون چاه رفت ماری مرده دید که عقربی بر سر آن نشسته عقرب را بکشت و بیرون آمد
دیگر روز نوشیروان در دیوان نشسته همان مار بیامد و تخمی در دهان داشت در برابر نوشیروان بگذاشت و برفت نوشیروان گفت گمان من آنست
که چون دشمن او را بقتل رسانیدم بهر من تحفه آورده است پس آن تخم را بکاشتند ریحان بروید و پیش از آن کس ریحان ندیده بود نوشیروان آنرا شاه اسپرم
نام نهاد و چون گفت زکام و وجع دماغ داشت استعمال نمود شفا یافت گویند که چون نوشیروان ایوان مداین باتمام رسانید حکما و ندما را بخواند
و گفت که این عمارت هیچ عیبی ندارد و بعد از ملاحظه تمام گفتند هیچ عیبی ندارد مگر نزدیک ایوان خانه مختصری است که دود آن بسیر و در پیچ آید و دیوار را

چه تیره میسازد نوشیروان گفت آنخانه از پیرزنی است او را گفتیم بهر بهائیکه خواهی اینخانه را بفروش رضا نداد و گفت که من باینخانه انس
گرفته ام و من همه عالم ترا توانم دید و تو این قدر خانه مرا نتوانی دید متاثر شدم و هیچ نگفتیم چون ایوان تمام شد باو پیغام دادم که این دود چرا میکنی
گفت چیزی میپزم شب خوان آراسته بهر او فرستادم و گفتیم هر شب پر خوانی برتو فرستم آتش در کلبه خود میفروز گفت هر شب خورش خویش میخوردم و نان
مفت نمیخورم و این کلبه مرا برقرار دار که زینت ایوان تست و سواد دود پیش ایوان ترا از عین الکمال نگاه دارد این سخن از وی پسندیدم و بهمان پیش رضا
دادم گویند آن پیرزن گاوی لاغر داشت هر روز بصحرا بردی و باز آوردی گاو از پیش ایوان آمد و رفت کردی پیرزن را گفتند که چنین مکن که
شکست ناموس سلطنت است گفت شکست ناموس سلطنت از ظلم است نه بعدل وقتی رسول قیصر نزد نوشیروان آمد چون طاق کسری را بدید بر تزیین
گفت آفرین کرد و چون چشمش بر اعوجاج میدان پیش ایوان افتاد سبب آن باز پرسید گفتند پیرزنی اینجا مقام دارد و حال باز گفتند رسول
گفت آن اعوجاج بعدل به از استقامت بظلم است بعهد نوشیروان مردی بویرانه در آمد یکی را دید که افتاده بود و سرش بریده و کاردی بر سینه اش
نهاده متحیر ماند همان زمان ملازمان شحنه در رسیدند و او را گرفتند که کشنده توئی هر چند انکار نمود سود نداشت دیگر روز او را بپای دار بردند
تا بقتل رسانند جوانی از نظارگیان پیش آمد و گفت این شخص بیگناه است و آنرا که در ویرانه افتاده بود من کشته ام شحنه او را حبس نمود و حال
بنوشیروان باز گفت نوشیروان گفت اگر او یکی را کشته سبب حیات دیگری گشته باطلاقش فرمانداد و گویند رسم ساسانیان آن بود هر که پیش
ایشان سخن نیکو گفتی و با که ایشان را تحسین کردی خزینه دار هزار درم بآنکس دادی روزی نوشیروان بشکار رفت و بر دیهی گذر کرد پیری را که
بنود رسیده بود دید که درخت خرما میکاشت نوشیروان را عجب آمد از بهر آنکه دوازده سال می بایست که خرما بار آرد گفت ای پیر چندان خواهی
زیست که ثمر این بخوری پیر گفت کشتند و خوردیم کاریم و خورند نوشیروان را خوش آمد گفت زه در دم خزینه دار هزار درم باو سپرد پیرزن گفت ای
خداوند هیچ کس زودتر از بنده از خرما بر نخورد گفت چگونه گفت اگر خرما نکشتمی خداوند باز این سخن نگفتی و صله ندادی نوشیروان را بغایت خوش آمد گفت
زه باره خزینه دار دو هزار درم دیگر داد و من پیر ریخت هر که هر روز بعهد نوشیروان ببازار آمدی و گفتی سه سخن گویم اگر کسی هر سخنی را از آن
بهزار دینار بخرد و این حکایت بنوشیروان رسید او را بخواند و از آن سوال کرد مرد گفت اول آنکه در مردمان خیر نیست دوم آنکه با چاره با ایشان
باید بود سوم آنکه هر گاه چنین باشد موافقت با ایشان باید کرد بقدر حاجت نوشیروان بفرمود تا او را سه هزار درم بدهند مرد نپذیرفت و
گفت غرض من این نبود بلکه میخواستم که بنگرم که کس حکمت را بمال میخرد یا نه نقلست که حکیمی از نوشیروان پرسید که ترا در عدل که رهنمونی کرده است گفت در
شکارگاهی پیاده را دیدم سنگی بینداخت و پای سگی بشکست و چون گامی چند برفت سواری رسید اسپش لگدی زد و پای پیاده بشکست چون قدری
راه رفت پای اسپش بسوراخی فرو شد و مکافات یافت لاجرم متاثر شدم و عدل گزیدم مردی کوتاه قد نزد او آمد و تظلم نمود نوشیروان گفت
دروغ میگوید که کوتاه قد بخیل و ستمگر باشد پس چون تحقیق کردند چنان بود که گفت ولی کوتاه قامتی دیگر بپاید نوشیروان همان سخن بر زبان
آورد و هر دو گفت ای ملک از کوتاه قامتی من فریفته مشو آنکه بر من ظلم کرده است از من کوتاه قدتر است نوشیروان بخندید و زر داد قیصر بوی
نوشت که بقای پادشاهی تو در چیست گفت من هرگز کار بیهوده نفرمایم و هر مهمی که بآن امر کنم باتمام رسانم یکی بنوشیروان نوشت که پادشاه را
گنج نیست و این ملوک را عاری عظیم بود نوشیروان در جواب نوشت که آنچه در خزانه است حق مستحقان است اگر با ایشان نرسانم عار بود گویند که
نوشیروان را گفتند چرا مردم بار گران را توانند برداشت و تحمل مصاحبت گرانجان نتوانند کرد گفت بهر آنکه بار گران بر اعضا است و گرانی
مصاحب جاهل بر روح او را گفتند خدا فلان دشمن ترا برداشت گفت هیچ شنیدی که مرا خواهد گذاشت او را گفتند رسمست باشد که کسی در نجم

چیزی آموز و گفت هر که داند که جهل و جاهلی زشت ترست و هر که عمر یکه باشد بیاموزد و از سخنان نوشیروان است که در ولایت متعلقهٔ من اگر یکی
ویران شود و رمه گوسفندی بران بگذرد و پای گوسفندی بسوراخی فرو رود مرا در قیامت از عهده آن بیرون باید آمد حکایت موثق دیگر گفت
آن سخن بیادم آمد هنگام وفات عمر رضی الله عنه پسرش عبدالله بن عمر از عمر پرسید که ترا کی بینم گفت بآنجهان گفت زودتر خواهم
شب سوم مرا خواهی دید در خواب عبدالله بعد از دوازده سال عمر را بخواب دید گفت ای پدر گفته بودی که در شب سوم مرا خواهی دید اکنون
دوازده سال بگذشت گفت مشغول دل بودم که در سواد عراق بعهد من پلی ویران شده بود و گماشتگان چاره آن نکرده بودند
گوسفندی را بران دست در سوراخی فرو شده بود تا حال جواب آن میدادم نوشیروان راست که گفت فاضل ترین بادشاهان از
وزیر و فاضل ترین زنان از شوهر و بهترین اسپان از تازیانه و نیکوترین شمشیرها از صیقل بی نیاز بوند و ایضاً گفت آنکه مال ندارد
آبرو ندارد و آنکه فرزند سعادتمند ندارد روشنائی چشم ندارد و آنکه برادر مطیع ندارد قوت بازو ندارد و آنکه زن فرمانبر ندارد عیش و سرور
ندارد و آنکه این هر چهار ندارد هیچ غم ندارد و گفت روز باد بهر خوابست و روز ابر بهر شکار و روز باران بهر شراب خواران و روز
آفتاب بهر کار و گذاردن مهمات راقم حروف گوید روزیکه ابر و ترشح قطرات باران و هوا در غایت اعتدال بود اورنگ زیب
عالمگیر بادشاه گورگانیه که بغایت متقی و پرهیزگار بود از راه سرور و تفریح خاطر با آله وردیخان که از ندیمان ظریف بود فرمود که امروز
هوا آمد تجهان است یعنی میخواران آر وردیخان خدمت کرده خاموش ماند پس متصل این احوال روزی بادشاه بشکار سوار شد و آفتاب گرم
گشت و هوا در غایت حرارت وزیدن گرفت مزاج بادشاه برگشت آله وردیخان خدمت کرده عرض نمود که امروز هوای نیکتجهان است عالم
تبسم نمود القصه از سخنان نوشیروان است که گفت چرا مردم از کاری پشیمانی برند که دیگری پشیمانی برده باشد و گفت چگونه خسید کسیکه با بادشاه
آشنا باشد و گفت چون زنده شمارد خود را کسی که زندگانی او بمراد او نباشد و گفت پرهیز از کسی که خود را دانا داند و نادان باشد و گفت حق بگوی
اگرچه تلخ باشد و گفت اگر خواهی که کسی راز تو نداند مگوی و گفت مرگ بهتر که نیازمند همچو خودی باشی و گفت از گرسنگی مردن به
که بنان دونان سیر شدن و نیز گفته اند که در گرسنگی مرده به که حاجت پیش کسی بردن و گفت فریفته آن مباش که یافته نیافته و هرچه یابی
گفت اگر خواهی که مردم ترا نیک گویند نیکی ایشان گوی و گفت اگر خواهی که زیانت نباشد کوتاه دست باش گفت فاسق آنجهان جو
به از پارسای اینجهان جوی و من کلامه الملک بالجند و الجند بالمال و المال بالخراج و الخراج بالعمارة و العمارة بالعدل و العدل باصلاح الاعمال و اصلاح الاعمال
باستقامة الوزراء و راس الکل تفقد الملک حاله و قال صلاح الرعیة انفع من الجنود و قال ایام السرور کلمح البصر و ایام الحزن
و یکون منهوراً و قال لا اساس مثل العقل و لا حارس مثل العدل و قال اربعة قبائح و هی فی اربعة اقبح البخل فی الملوک
الکذب فی القضاة و الحسد فی العلماء و الوقاحة فی النساء و قال الرجل یاقوت اصفر علی زمرد اخضر بین لؤلؤ [illegible] و از نصایح
نوشیروان است بجوانی غره مشوید و از پیر و شاعر کینه مجوئید و کار ناکرده کرده مشمارید و طاعت ناکرده ناکرده انگارید و کار امروز
بفردا میفگنید و مرید بدنام را در [illegible] زندگانی اگرچه دراز بود کم دانید و از مردم کینه ور [illegible]
نباشید و بر مرگ دختران غم مخورید و نان خود را بسفره دیگران تناول مکنید و میان زن و شوهر کینه میفگنید و از آموختن ننگ مدارید و ناخوانده
مهمان کس مشوید و آزموده را امتیاز نمائید و با خداوندان دولت کینه مدارید و از بادشاهان بپرهیز باشید و بمرگ دشمن شاد مشوید و
تندرستی بهترین نعمتها دانید و [illegible] کم خورید و کم گوئید گویند که چون نوشیروان درگذشت بموجب وصیت

تا یوتش در قلم داد بگردانیدند و ندا در دادند که هر کرا بر ما حقی باشد و یا جوری از من رسیده بود باید که حاضر شود هیچ کس را نیافتند
که بر او دعوی کنند یکی از علما گوید در مجلس مامون عباسی حدیثی روایت کردند که جسد ملک عادل در قبر متفرق نشود و مامون گفت
خواهم که نوشیروان را به بینم که بادشاه عادل بود و رسول او را بعدل ستوده پس بمداین رفت و دخمه اش بگشاد و او را تازه
دید خفته بر تخت و سه انگشتری در دست داشت و بر هر یکی پندی نوشته بودند اول آنکه با دوست و دشمن مدارا کن دوم آنکه
بمشورت در کاری شروع کن سوم آنکه رعایت رعیت را فرو مگذار نقل ست چون سیف ذی الیزن با جماعه قلیل از
نوشیروان مدد مستظهر شد گفت که با این طایفه اندک پنجاه هزار مرد را نتوان شکست نوشیروان گفت کثیر الحطب تکفیه
قلیل من النار یعنی هیزم بسیار را اندک آتش کفایت میکند وقتی نوشیروان در شکار از سپاه جدا ماند تشنگی برو غلبه کرد بدیهی
رسید و بدر خانه شد و آب خواست زنی جمیله با کوزه آب بیرون آمد نوشیروان آب بخورد و در وی نگریسته مفتون شد زن دریافت
و بدرون خانه رفت و کاغذی بیاورد و بدست او داد نوشیروان برخواند کلمه چند نوشته دید از زجر ارباب زنا و عذاب
ایشان نوشیروان منفعل شد و بازگشت شوهر زن بخانه آمد و از حال مطلع شد بترسید و از زن دوری گزید چه در آن
زمان رسم چنان بود زنی را که بادشاه خواهد دیگری نزد او نرسد مدتی درین قصه بگذشت خویشان زن آگاه شدند
و آن مرد را بگرفتند و نزد نوشیروان بردند و گفتند ای بادشاه عادل این مرد زمینی از ما اجاره گرفته از بهر زراعت و مدتی آنرا
زراعت کرده اکنون معطل گذاشته است نه زراعت میکند و نه میگذارد که آنرا بدیگری دهیم تا زراعت کند نوشیروان شوهر
زن را گفت چرا زراعت نمیکنی گفت شنیده ام که شیری بآن سر زمین آمده و مرا با شیر طاقت مقاومت نیست لاجرم
زراعت از بیم آن شیر نمیتوانم کرد نوشیروان دریافت و گفت زمین تو قابل زراعت است آنرا زراعت کن که شیر آنجا نخواهد آمد
پس بفرمود تا ایشان را صله دادند و بازگردانیدند نوشیروان را گفتند درین شهر دو بازرگان اند و پیوسته بشرب خمر
اشتغال دارند نوشیروان گفت اگر کسی را از ایشان رنجی نباشد هر که خواهد با ایشان بسر برد نوشیروان را گفتند که با معدودی
چند آمد و شد میکنی مبادا از اعدا چشم زخمی رسد گفت نگاهبان بادشاهان عدل است یکی بنوشیروان نوشت که فلان خازن سی صد
هزار درم از مال تو تصدق کرده در جواب نوشت که هر چه باهل استحقاق رسیده از ماست روزی در معرکه بدرختی رسید
پیری از لشکریان را دید که سلاح افگنده بدرخت برآمده بود از غایت بیم میلرزید گفت من جنگ میکنم و تو اینحال داری
لشکری گفت اگر چنین شمشیر زنم هرگز باین عمر نمیرسیدم نوشیروان بخندید و گناهش بخشید بعد از نوشیروان هرمز بادشاه شد
و مادرش دختر خاقان بوده و او در سیاست مبالغه بسیار کردی گویند در نه سال که بادشاه بود سیزده هزار کس از اکابر عجم
بکشت خلایق ازو متنفر شدند و ملوک دیار قصد او میکردند قیصر با هشتاد هزار سوار تا نصیبین و اهالی دشت خزر تا آذربایجان و اعراب تا کنار
فرات آمدند و خرابی بسیار کردند و شاه بن خاقان که خال هرمز بود با سه صد هزار سوار از جیحون بگذشت و به بادغیس رسید هرمز
در باب دفع مخالفان با بقیه اکابر مشورت نمود گفتند قیصر روم ترسائی متدین است اگر آنچه نوشیروان از ممالکت او گرفته باز گذا
بازگردد و اهل خزر را کشودن ممالکت مطلب نیست میخواهند که مالی چند از غنیمت اضافه مالهای خویش کنند اگر اهالی آذربایجان
بهیئت اجتماعی روی بدیشان نهند از بیم تلف مال که بدست آورده اند بدست باز گردند و اعراب را اگر بمال شاد کنی مطیع تو باشند

پس دشمن ملک پسر خاقان است که بطمع تسخیر ولایت ایران متوجه بدین صوب است هرمز بران رای عمل نمود و در دفع ساوه شاه پسر خاقان تدبیر خواست یکی از امرا گفت پدر من تدبیر این مهم می‌دانند هرمز پدر او را بخواند پیری کهن سال جهاندیده بنشست و گفت نوشیروان بخواستگاری دختر خاقان که مادر خاقان است مرا بترکستان فرستاد خاقان از منجمان حال دختر باز پرسید گفتند از پادشاه عجم او را پسری آید کوتاه قد فراخ چشم بزرگ سر و بعد از پدر پادشاه شود و ملک این دیار قصد تسخیر مملکت او کنند و مردی بلند بالا بزرگ پیشانی جعد موی پر گوشت روی پیوسته ابرو گندم گون خشک اندام بدتشکل را بحرب او فرستند تا او را بکشد هرمز در طلب مردی چنان ساعی شد و بالآخر بهرام چوبین را که از اولاد گرگین میلاد و ملک زادگان ری و مرد میارزان عجم بود بدست آورده او را بحرب ساوه شاه فرستاد بهرام چوبین با دوازده هزار سوار چیده و برگزیده از چهل ساله تا پنجاه ساله با ساوه شاه رزمی کرده و ظفر یافت ساوه شاه را بقتل رسانید و غنایم موفور بدست آورد و چند شتر بار از نقود و ظروف بهرمز فرستاد وزیر هرمز عرض نمود که بهرام محقری از غنایم بدرگاه فرستاده هرمز از این سخن متأثر آمد و غلی و مغزلی که چرخه نامند و دو کدانی که در آن ریسمان تنیده و پنبه و تخته می‌نهند جهت بهرام فرستاد بهرام غل در گردن کرد و چرخه و دو کدان پیش نهاد و دربان هیأت سپاه را بار داد و گفت خلعت ملک است دایره قیچی که کردم همین فرستاده اعیان سپاه آن صوب را منکر شمردند و در مخالفت هرمز با بهرام نفاق کردند بهرام نام هرمز از خطبه برانگند و بنام پسرش خسرو پرویز سکه زد هرمز بر پسر بدگمان شد خسرو بترسید و بپارس گریخت و دختر ملک آنجا شیرین را بخواست و بآذربایجان رفت هرمز بند و بسطام خالان خسرو را حبس فرمود ایشان باتفاق جمعی از حبس بیرون آمدند و هرمز را گرفته میل کشیدند خسرو بمداین باز گشت و بر تخت نشست بهرام چوبین از خراسان روی بمداین آورد و در کنار رود نهروان با خسرو پرویز رزمی صعب کرده ظفر یافت خسرو بمداین گریخت و از آنجا قصد روم کرد و بهرام چوبین در مداین بر تخت نشست و او را از آن چوبین گفتندی که بغایت خشک اندام بود و گویند چون بهتابادی و دستها فروگذاشتی پنجهای او از زانو پیش گذشتی و از جمله سخنان بهرام است سردار سپاه را که ده صفت از صفات حیوانات متصف باشد چون شیر قوی دل و چون پلنگ با خصم متکبر و چون خروس شجاع که بجمیع خوارج خود حرب کنند و در حمله چون خوک که بازگشتن نداند و در غارت چون گرگ که اگر از جایی نا امید شود بجانب دیگر شتابد و در برداشتن سلاح چون مور که اضعاف مضاعف وزن خود بردارد و در وفا چون سگ و در صبر چون خر و در نگاهبانی چون کلنگ بالجمله چون خسرو بروم رسید قیصر او را گرامی داشت و دختر خود مریم را باو داد و بعد چندی خسرو پرویز بمدد قیصر مستظهر شده با بهرام چوبین رزم کرده ظفر یافت بهرام چوبین گریخت خاقان او را معزز داشت و او کارهای شگرف آنجا کرد خاقان دختر خود را باو داد و با لشکری عظیم بتسخیر ایران فرستاد خسرو شخصی برزین نام را برسالت نزد خاقان فرستاد و برزین بچنین مردی قلون نامی را بفریفت و نامه باو داد و گفت که نزد بهرام برو و بگوی که این را دختر خاقان فرستاده و او را بقتل رسان قلون برفت و در حدود خراسان نامه بدست بهرام داد و او را بکارد هلاک کرد و این را بکر خسرو بوده که برزین تعلیم نموده بالجمله چون بهرام منهزم بچین افتاد خسرو پرویز پادشاه شد لفظ پرویز مظفر و منصور است خسرو بلشکر قیصر ایران را بجنگ باز گرداند خسرو پرویز از سایر ملوک عجم بمعموری ملک و کثرت خزاین ممتاز بوده و او هشت گنج داشته از آنجمله گنج باد آورد است که قیصر در کشتیها کرده بجزیره میفرستاد باد او را بموضعی افگند که گماشتگان خسرو آنجا بودند خسرو آن را گنج باد آورد نام نهاد فردوسی گوید

فرو دیگر گنج باد آورش نخوانده اند ❊ در مخزن خاص شه رانده اند ❊ و خسرو شصت هزار زین مرصع داشت و پنجاه هزار اسب
در طویلهٔ او جو خوردندی و دوازده هزار شتر بار خانهٔ خاص او کشیدندی و نهصد و شصت فیل داشت و در زمان او بایران
فیل بچه آورد و چون خسرو سوار شدی دویست کس با مجمرها در حوالی او رفتندی تا بوی خوش باو رسیدی و هزار سقا بر آهش
آب پاشیدندی و نعل اسپ خاص را از زر ساختی و میخ چوبین بران زدی تا زود ترک افتادی و هر که یافتی برگرفتی و کاسهٔ داشت که چون
او را پر آب کردندی هر چند از ان بخوردی تهی نشدی و دستی از عاج داشت با پنج انگشت که چون او را فرزندی خواست متولد شدی
آنرا در آب نهادندی منجم در ان نگریستی و چون فرزند تولد شدی انگشتان بهم بر آمدی و منجم طالع گرفتی و قدری طلای دست افشار
مانند موم داشت هر چه خواستی از ان بساختی و دوازده هزار کنیزک در شبستان داشت و زنی چون شیرین در حرم سرای بود که در آن عهد
بحسن و جمال او کس نبود روزی خسرو شیرین را گفت خوش چیزیست پادشاهی اگر همیشه بودی شیرین گفت اگر چنین بودی
ترا نرسیدی باربد که در موسیقی با دستان زند مطرب خسرو بود و وقتی غلامی با وی سپرد تا در مطربی ماهر شد خسرو را بغلام عنایتی عظیم پدید آمد
باربد از غایت حسد غلام را بکشت خسرو بشنید باربد را بخواند و بقتلش فرمان داد و گفت لذت من از نغمهٔ تو بود و نیمه از غلام تو
او را بکشتی و نیمی عیش مرا منغص ساختی باربد گفت تو نیمه آنرا منغص میسازی خسرو آن سخن بشنید و از خونش درگذشت مهدی
عباسی از معتمد بن مخلد بن انس بن مالک پرسید که ملوک فرس چگونه خوان کشیدندی گفت بزغاله بر سر خوان خسرو آوردندی که چهار
هزار درم خرج آن شدی گفت چگونه گفت بزغاله از رز رنگ ازرق چشم بشیر میش پرورده بایستی و آنرا چند بار بگلاب بشستندی و معطر
کردندی و تنور سیمین بعود تافتندی و مشک و زعفران بران مالیدندی و چون بریان شدی بکارد زرین آنرا پاره کردندی
و آنرا در طبق زرین کشیدندی و گوهر قیمتی سائیدندی و بران پاشیدندی پس آن کارد و طبق زرین و تنور سیمین بفقرا دادندی
و دیگر روز از سر نو ساختندی گویند که خسرو مرض سل داشت و بزغاله چنان دوای او بود وقتی غلامی طبق آش بمجلس خسرو آورد و
دستش بلرزید و قدری در دامن خسرو ریخت خسرو برنجید و بقتلش فرمان داد غلام بازگشت و تمام طبق در کنار ریش ریخت خسرو
در خشم عظیم شد غلام گفت که ای خداوند باین قدر که قطرهٔ دو سه آش بمن است رسیده مستحق قتل نبودم اگر مرا باین قدر
جرمی بکشتندی ترا بظلم نسبت کردندی روا نداشتم که ولی نعمت من بظلم منسوب شود این بی ادبی از ان کردم که
تا گناه عظیم شود و ترا در قتل من ملامت نکنند خسرو گناهش ببخشید و او را از مقربان گردانید وقتی بسمع او رسانیدند که فلان
سپه سالار را سر فساد است خسرو گفت چاره چیست گفتند او را بند باید کرد خسرو بر رای ایشان آفرین کرد
روز دیگر سپه سالار را منزلت بیفزود و آنانکه بحبس اشاره کرده بودند هنگام خلوت از ان سوال کرد گفت گفته بودید که
او را بند کنم خواستم که محکم ترین بندی بر و نهم هیچ بند محکمتر از قید احسان ندیدم گفتم هر بند بعضوی معین است خواستم که بر دلش
بند نهم که سلطان اعضاست پس سلطان را باید که مثل خود را بند کند وقتی یکی متظلم نزد خسرو آمد که فلان عامل
تو ضیاع مرا غصب کرده خسرو گفت که چند سال است که در ان تصرف میکنی گفت چهل سال گفت اگر یکسال عامل من تصرف
کرده چه شد گفت تو چرا ملک به بهرام چوبین نگذاشتی خسرو برنجید و امر فرمود تا او را سیلی چند بزدند مظلوم گفت بیک مظلمه بدرگاه
آمدم و اکنون بدو مظلمه باز میگردم خسرو بخندید و او را بنواخت و امر فرمود تا ضیاع ورا باز گذاشتند از سخنان خسرو پرویز است

که بزرگان را فرمان بر تا خوردان فرمان نو برند باجمله چون چهار ده سال سلطنت خسرو بگذشت رومیان قیصر را با پسرش تا طوس
بکشتند و هرقل را بر خود پادشاه ساختند پسر دیگر قیصر بخسرو پناه برد خسرو او را با سپاه عظیم بروم فرستاد و سپاه عجم
تا قسطنطنیه بر آمدند و در روم خرابی بسیار کردند و هر چند خواستند که رومیان پسر قیصر را بسلطنت بپذیرند قبول نکردند هرقل از جور
سپاه عجم تنگ آمد بخدای تعالی بنالید و سپاه پراگنده جمع آورد و با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و اشاره بدین شکست
در قرآن مجید الم غلبت الروم فی ادنی الارض تا بضع سنین القصه چون سی و هفت سال از سلطنت خسرو بگذشت افعال
حسنه او باعمال سیئه بدل گشت چه نامه رسول علیه السلام را که باو نوشته بود پاره ساخت چنانچه در اخبار محمد علیه السلام گذشت
ایزد تعالی پسرش شیرویه را بر او گماشت تا بقتلش رسانیدند و در زن پدر خود که شیرین نام داشت طمع کرد
و در انعبیات الحاح نمود شیرین بحیله خود را بدخمه خسرو رسانید و آنجا خود را بخنجر هلاک کرد باجمله بعد از خسرو پسرش
شیرویه بن خسرو بسلطنت نشست مادرش دختر قیصر بود و بعد از وی پسرش اردشیر بن شیرویه پس از وی بعد از
یکسال و نیم شهریار حاکم سرحد روم او را بکشت و به پادشاهی نشست لیکن چون از خاندان ملک نبود عظمای فرس از متابعتش
عار داشتند باتفاق یکدیگر او را بکشتند چون از شیرین خسرو را که از کردیه خواهر بهرام چوبین متولد شده بود بسلطنت نشاندند
او یک سال ملک راند و نماند و بعد از وی توران دخت بنت خسرو بسلطنت نشست و رسول علیه السلام فرمود فلاح
قومی که والی ایشان زنی باشد نبود او در عهد خویش پلها و رباطها عمارت کرد و رسول در زمان او رحلت فرمود و او یکسال و چهار
ماه سلطنت کرده درگذشت و بعد از وی خواهرش آزرمی دخت بحکومت رسید او زنی جمیله و عاقله بود و پیوسته برای
خود عمل کردی بعهد او فرخ زاد که از زمان خسرو پرویز والی خراسان بود پسر خود رستم را بحکومت آنجا گذاشته بدین
آمد آزرمی دخت را بدید و عاشق شد و خواست که او را بخواهد آزرمی دخت گفت که پادشاهان را شوهر کردن عار
بود که فلان شب بقصر آی تا بکام رسی فرخ زاد شاد شد و در شب معهود به بالای قصر آمد آزرمی دخت پاسبانان را
بفرمود تا او را بقتل رسانیدند پس رستم بکین پدر لشکر بمداین کشید و آزرمی دخت را بقتل رسانید مدت ملکش
چهار ماه و بعد از وی کسری را که از احفاد اردشیر بابکان بود و بعد از وی فرخ زاد بن خسرو چند ماه
یکی بعد دیگری حکومت کردند و بعد از وی یزدجرد شهریار بن خسرو پرویز که آخرین ملوک عجم است بسلطنت نشست
و تاریخ عجم را که از زمان جمشید بود بگذاشت و از عهد خود تاریخی جدید گرفت و آنرا اکنون که تقاویم منقول سید و رستم
بن فرخ زاد که او را بر تخت نشانیده بود مدار المهام گشت و در عهد یزدجرد میان عرب و عجم محاربات اتفاق
افتاد و آن از زمان خلافت عمر فاروق تا خلافت عثمان بن عفان بود باجمله یزدجرد از دست سپاه اسلام بخراسان
گریخت و دختر انش شهربانو و گیهان بانو و مرهباسیری بدست مسلمانان افتادند شهربانو بنکاح امام حسین بن علی علیهما السلام و گیهان بانو
بنکاح محمد بن ابی بکر در آمد و بالآخر یزدجرد در آخر سال سی و یکم هجری در عهد خلافت عثمان بر دست آسیابانان در مرو
کشته شد و روزگار ساسانیان سپری گشت و مملکت ایران بتصرف مسلمانان در آمد که ملوک بنی عجم که از متبعان ساسانیان
بودند و بجزیره موصل حکومت کردند چون از اتفاقات احوال موصل درین نسخه بقلم نیامد که در تحت آن احوال ملوک

آنجا می نوشت بنابران بعد طبقهٔ ساسانیان بطریق اجمال سطری چند مشتمل بر احوال ملوک آنجا مرقوم قلم شکسته رقم میگردد پوشیده نماند
که ملوک بنی لخم را ملوک بنی نصر و ملوک حیره نیز خوانند و اول ایشان مالک بن فهم است از احفاد کهلان بن سبا آورده اند
که در آن آوان که اشکانیان بر ایران سلطنت داشتند ایزد تعالی آل سبا را بسیل عرم گرفتار کرد و بندی که بلقیس بسته بود شکست
مالک بن فهم با جمعی از قبیلهٔ خود بگریخت و بنجد و در انبار رسید و با نزار و قبیلهٔ آزد که در آن نزدیکی قیام داشتند بر ایشان استیلا یافت
و بعد از وی برادرش عمرو بن فهم و بعد از وی جذیمة بن مالک بن ابرش یکی بعد دیگری بحکومت رسید و جذیمه مبروص بود از آنش
ابرص گفتندی و اند که زبان پیش از ظهور علت بوده و بتجبر و تکبر معروف بود و هرگز با کسی شراب نخوردی و گفتی ندیم من فرقدان ستارگان
نشایند لاجرم او را ندیم الفرقدین خواندندی چون مستقل گشت آوازهٔ حسن عدی بن نصر بن ربیعه ازدی که از بزرگان بنی [illegible]
بشنید و او را طلب داشت نصر قبول نکرد و جذیمه بدیار او کشید نصر خواست که با او حرب کند مصلحان در میان آمدند و عدی را نزد جذیمه آوردند جذیمه
او را شرابداری فرمود و از رقاش خواهر جذیمه او را بدید و عاشق شد و بکام رسیده ازو حامله گشت این سخن بجذیمه رسید عدی
متوهم شد و بقبیلهٔ خود گریخت پدرش نصر درگذشته بود و عدی ریاست یافت و در این اثنا زنی براو عاشق شده و شبی نزد او [illegible]
آمد برادران زن آگاه شدند و عدی را در شکارگاه بکشتند از رقاش خواهر جذیمه پسری آورد که در حسن و جمال مانند پدر
بود جذیمه او را عمرو نام نهاد و پسر خواند چون بسن تمیز رسید جذیمه او را ولیعهد ساخت عمرو بعد از جذیمه بحکومت رسید
و چون جد او نصر را مدد داشت او را و اولاد او را ملوک بنی نصر خوانند بالجمله عمرو بن عدی بن نصر از روی [illegible]
در انبار پادشاه شد و شهر حیره بنا نهاد و زبّا نام زنی که بر جزیره حکومت داشت لشکر کشید و باز غیرت [illegible] ازو هلاک کرد
عمرو بر جزیره مستولی شد چه آن شهر بحسن و تدبیر قیصر بن سعد لخمی که ابن عم جذیمه بود مسخر گشت و قیصر اول کسی است که غراره ساخت
و عمرو بسیاری از توابع جزیره بگشود و حیره تختگاه ساخت و در عهد او اردشیر بابکان خروج کرد و ملوک طوایف را بر انداخت
عمرو بن عدی تا چند سال تابعیت اردشیر کرد و صد و بیست سال ملک راند و بعد از وی پسرش امرء القیس بن عمرو بن عدی
پادشاه شد پس از وی عمرو بن امرء القیس و بعد از وی امرء القیس بن عمرو بن امرء القیس پادشاه شد و بعد از وی پسرش
نعمان اعور سلطنت یافت اعراب او را [illegible] خواندند یزدگرد پسر خود بهرام گور را با و سپرد و نعمان عمارت خورنق و سدیر برای او ساخت
و از آن گذشته نقل است که چون سی سال از سلطنت نعمان اعور گذشت روزی با وزیر خود عدی که دین عیسی داشت در کوهستان حیره
طواف میکرد عدی گفت دانی که این جا چه میگوید گفت نه گفت که ما چون شما بودیم شما نیز بسی نگذرد که چون ما شوید نعمان ملک بگذاشت و دین عیسی
گزید و صومعه بنا نهاد و معتکف گشت و گفته اند که نعمان روزی بر خورنق نشسته بود وزیر را گفت ازین نیکوتر موضعی در جهان هست وزیر گفت نه ولیکن
عیبش آنست که باقی نخواهد بود گفت آنچه باقیست چیست گفت بهشت نعمان متاثر شد و پلاس سیاه پوشید و پس از آن از وی کسی
نشان نیافت بعد از انقطاع نعمان پسرش منذر بن نعمان بسلطنت نشست و او آنست که بهرام گور بامداد او بسلطنت رسید و بعد ازو
اسود بن منذر و منذر بن منذر و نعمان بن اسود و ابو الیعفر بن علقمه از خویشان نعمان یکی بعد دیگری حکومت کردند و بعد از ایشان
منذر بن امرء القیس مشهور بابن ماء السماء حکومت یافت چه مادرش ماء السماء لقب داشت از غایت حسن و جمال آنش خواندندی
و وقتی که مزدک ظهور کرد و در مملکت منذر نیز فساد خواست و حارث بن عمرو بن حجر کندی بر وفا آمد منذر بگریخت و در عهد نوشیروان بمعاونت [illegible]

بار بسلطنت رسید و بعد از وی پسرش عمرو بن منذر و قابوس بن منذر و منذر بن منذر سلطنت کردند آنگاه نعمان بن منذر حکومت یافت و او
آخرین ملوک حیره است و شقایق نعمان باو منسوب است گویند وقتی بسیر رفت و بمنزلی خرم رسید شقایق بسیار دید امر کرد که هر که شاخی از آن بچیند
پوستش بکنند لاجرم آنرا شقایق النعمان خوانند و گفته اند که نعمان بمعنی خون است و شقایق النعمان که گویند آنرا در سرخی بخون نسبت دهند بالجمله
نعمان با خسرو پرویز در مخالفت گشت و خسرو سپاه بر او فرستاد تا او را بگرفتند خسرو در بند این او را بزیر پای پیل هلاک کرد و بعد از وی ایاس بن
قبیصه طائی بفرمان خسرو پرویز بحکومت حیره رسید و بعد از وی زادویه همدانی از امرای عجم ایالت حیره یافت و بعد از وی بسی نگذشت
که مملکت حیره بر دست سپاه اسلام گشاده گشت و پس از وی چندی منذر بن نعمان بن منذر که بغرور مشهور بود بفرمان یزدجرد شهریار بحکومت
آنجا رسید ایالت یافت خالد بن ولید در هجر این با او مصالحت کرد و منذر مذکور سنه دوازده از هجری بقتل رسید و دولت بنی نصر سپری گشت یزد
شهریست از عراق عجم در غایت لطافت و در هفته سه روز کوچهای آنشهر بمسرت و سروری بر دارند و اناث آنشهر تمام ملیح و صبیح میباشند و باغات
دلفریب و عمارات پر زیب در آنجا بسیار است خصوصاً در تفت که از جاهای نیک بر داشت و بسیار و از مردم قابل گازرگاه هرات را بالفت سنجیده اند
و مقابل داشته اند اما هر یک را اختصاصی است که دیگری را نیست اول آنکه یکطرف گازرگاه نزدیک شهر است و از سر آب پکان تا سر پل نعمت آباد که ابتدای خیابان گازرگاه
است تمام باغ است و دیگر آنکه گازرگاه کوه است در سه طرف دیگر گشاده است و ارتفاع آن موضع را با شهر اگرچه مسوده نموده و گفته اند بر خلاف تفت که از یزد تا آنجا هزار فرسنگ است در میان دو کوه
بفیروزی واقع شده اما بکثرت عمارت دل نشین و باغات بهشت آئین ترجیح بر گازرگاه دارد و رودخانه در میان تفت واقع شده که اکثر وقت خشک است که اگر آنرا آب بودی
تفت را بر روی زمین شبیه نبودی و دو محله هر دو طرف آن رودخانه واقع است که یکی را گرم سیر و دیگری را سرد سیر میگویند و تفاوت آب و هوا میان دو محله بمثابه
ایست که مزروعات محله گرم سیر و بیست روز از محله سرد سیر زودتر بحصول می پیوندد و دیگر از ندرت آن شهر انقسام شهر است و ایضاً از فواکه آنجا انار است
که دانه اش در غیرت در شاهوار است پوشیده نماند که در یزد اتابکان که اول آن قوم اتابک سام است که بنیابت دختران علاءالدوله
دیلمی والی شده و او حلم بسیار داشت و سیاست اندک بنابران حکومت برادر خود عزیزالدین لنکر باز گذاشت و عزیزالدین در پانصد و شصت
و چهار هجری وفات یافت و بعد از و برادرش اتابک علاءالدوله بن سام بحکومت نشست و عمری دراز یافت و چون سلطان جلال الدین
ابن خوارزمشاه از هندوستان بازگشت باو پیوست سلطان او را پدر خواند و ایالت اصفهان داد و همچنین ایالت یزد در اولاد اتابکان ماند
تا آنکه در عهد اتابک یوسف شاه امرای مغول بحکومت یزد رسیدند و بسی نگذشت که امیر مظفر طرف قاراخان بحکومت یزد رسید و فرزندانش
به پادشاهی رسیدند آل مظفر عبارت از ایشان است طبس گیلک چون داخل این اقلیم است در جوار یزد واقع شده لهذا اینجا ذکر کرده و طبس مسینی
در ذیل اقلیم چهارم است و در بحث قاین مرقوم شود و طبس گیلک شهریست کوچک قلعه اش در غایت استوار است ابرقوه سابق
داخل فارس بوده و اکنون تعلق بعراق دارد و در نزهة القلوب آمده که اول آن شهر را بر زیر کوهی ساخته لهذا ابرکوه می گفتند
چون خراب گشت پس از آن در زمین که الحال معمور است ساختند اسمش بسبب گفتگوی عوام ابرقوه قرار گرفت گویند کیکاوس
پسر خود سیاوش را در ابرقوه از آتش گذرانید و مال بزرگی که الحال آنجاست همان خاکستر است ولایت فارس ولایتی ست آبادان
و فارس بن اشور بن سام بن نوح علیه السلام آباد کرده و مردم آنجا را از اصحاب عقول کامله دانند و صاحب مسالک
ممالک آورده که شرقی فارس حدود کرمان است و غربی خوزستان و صفاهان و شمال او بیابان نهری از حدود کرمان و جنوب دریای فارس است و در دریای فارس
جزایر بسیار بود و چند جزیره مشهور مرقوم گشته اند جزیره خارک در بحر فارس است و لولو در آنجا نیک می باشد جزیره اوال

ودر بحر فارس بوده گاه گاه چون این دریا مد کند ماهی عظیم در خشکی بماند و اهل آن سال مردم آن جزیره و بعضی گذر رانند چه آن ماهی را بگیرند
و بجوشانند و روغن آنرا اخذ کنند تمام سال مردم آنجا را کفایت کند اهل دل را جهت سوختن و محتاجان را جهت خوردن بکار آید و
این روغن را در ظرف چوبین کنند والا در هر جا که باشند ترشح کند مجموع ضایع گردد جزیره سوریا در بحر فارس است و ساکنان
آنجا قومی باشند بر ملت ابراهیم خلیل الله القصه فارس در زبان قدیم پنج کوره داشته کلانترین آن اصطخر بوده و مسافات آنرا
از شصت فرسنگ گرفته اند و الحال نه ملوک است و معظم ترین ملوکات شبانکاره ایست و دار الملک آن خره است دارابجرد شهری است
در غایت نزهت و خضرت در تاریخ بناکتی مسطور است که دارابجرد بنا کرده رشید او زیر داراب بن بهمن بن بهمن است و بعضی گویند
که بهمن بنا کرده است و یکی از جبال آن مومیائی بحصول می پیوندد که بنهایت نفاست دارد و در سالی از بیست مثقال زیاده نمی شود
و این در عهد فریدون پیدا شده گویند که یکی از روسای فریدون بز کوهی را به تیر زد چون شب بود و کبش در زنگ کوهی متواری شد
اتفاقا از آن سنگها قطره ای متقاطر بود چون کبش از آن بخورد شکستگی او درست گردید صباح همان شخص آن کبش را صید کرد
نزد فریدون آورد و کیفیت را باز نمود فریدون مرغی شکسته بال را از آن آب خورانید آن مرغ نیک شد از آن هنگام در خبر ضبط آورد
و اطراف دارابجرد بوفور اشجار سایه گستر و انهار روح پرور ترجیح بر بسیاری از شهر کشور دارد [illegible] از شهرهای مختصر دارابجرد
است و ساکنانش اکثر بصنعت کمانگری اشتغال می ورزند و از مضافاتش موضعی است بدره نام که زراعتش تمام بنفشه و لاله [illegible]
اصطخر بنا نهاده دار الملک عجم بوده و بر طبق آیه کریمه غدوها شهر و رواحها شهر سلیمان صباح در بعلبک و شام در اصطخر بودی
و آتشکده که فرو مردن آن از جمله علامات ولادت محمد بوده در آن بلده بوده و کیومرث که آغاز پادشاهی عجم از آن
بوده است اول شهری که در جهان بنا نهاد اصطخر بوده و طول آن شهر باقی نمانده که رفعتش چون همت کریمان بلند [illegible] از
نظر خورده بینان مازمکتر آورده که جمشید در آن شهر قصری منیع ساخت و بر روز تحویل آفتاب به برج حمل که روز نوروز
است بعیش و جشن پرداخت و الحال از آن آثار چهارده ستون باقی است بیضا در ازمنه سابقه شهری معمور بوده
و نزد بعضی از بناهای گشتاسپ است و برخی گویند که جنیان بفرموده سلیمان بنا کرده اند و در حدود آن مرغزاری بوده ده فرسنگ در ده فرسنگ
در کمال خضرت و لطافت آب و هوا و میوه اش در کمال بالیدگی بحد دل می پیوست چه در آن موضع [illegible] بوده اما الحال آن بنا
برطرف شده و عوض آن [illegible] آمده و قاضی ناصر الدین صاحب تفسیر بیضاوی از آن شهر است گاذرون شهری است
[illegible] از ابنیه قباد بن فیروز است که پدر نوشیروان بوده بغایت تر و طراوت است خصوص در فصل ربیع از کثرت گل و ریاحین [illegible]
انست جد راقم حروف از مدینه منوره بگاذرون آمده و مقیم شد شیراز بحسب لطافت آب و هوا از باغ ارم آیتی و از روضه رضوان
کنایتی است محمد قاسم ابن عقیل عم زاده حجاج آن شهر را در هفتاد و چهار هجری بنا کرده و چون در تصرف [illegible] در آمد مسجدی در آنجا بنیاد نهاد
و موسوم بعتیق گردانیدند و در زمان عضد الدوله دیلمی معموری موفور بهم رسانید و او سور و باره گرد شیراز کشید و [illegible] اشرف [illegible] تجدید
در برج و باره آن سعی تقدیم رسانید و بهترین آبهای شیراز آب کاریز رکن الدوله بوده [illegible] است که آب رکناباد در کتب [illegible]
و نزه ترین جاهای شیراز مصلی زمین است که اکثر سیرگاه خاص و عام است و در دو فرسنگی شیراز چشمه ایست موسوم [illegible] است که در
فصل بهار آبش بخشنده خاصیت جلا می بخشد و در آن ایام از خاص و عام چندین هزار آدمی بدان موضع رفته و سه روز [illegible] و شام از آن

آشامیده و دفع فضلات مینماید بشرطیکه در وقت خوردن بادی که در دل بگذراند که از مقعد و یا از دهان یعنی از طرف اسفل یا اعلی دفع شود و
واگر هیچ در دل بگذرانند نفخی در شکم پیدا شود که بیم هلاکت باشد و فضلات دفع نگردد و در فارس و شیراز امیر شیخ ابواسحق اینجو حکومت داشته
و امیر مبارز الدین محمد مظفر که بآل مظفر مشهور است آن دیار را از اینجو انتزاع نمودند و ذکر آل مظفر در ضمن خوابات که وطن اجداد او ست نوشته شود اما احوال
شیخ ابواسحق اینجو آنست که پدرش امیر محمود شاه اینجو از اعیان اکابر فارس بوده نسبش بواسطه بخواجه عبدالله انصاری می پیوندد
و شیخ در عهد احفاد هلاکو خان متصدی خالصات فارس شده و چون مغول خالصه را اینجو گویند لهذا بآن اشتهار یافت و شیخ
ابواسحق اینجو امیری با سخاوت و عیاش و طرب دوست بود هنگامیکه امیر مبارز الدین محمد مظفر ابواسحق در شیراز بمحاصره بود خمر بعیت
مطربان مشغول می بود تا آنکه امیر محمد بشهر در آمد و در انحالت شیخ ابواسحق مست بود و گفت اینچه آشوب است گفتند صدای کوس
محمد مظفر است گفت هنوز این مردک گرانجان نرفته است لار از شهرهای قدیم است اما اینکه در چه عصر و زمان بنا شده و کدام یک از سلاطین
همت بر آبادانی آن گماشته بنظر نرسیده بود و در تاریخ صبح صادق مینویسد که آن دیار بعهد ملوک عجم باقطاع لارین گرگین میلاد بوده از تحقیق
دریافت میشود که از ابنیه لارین گرگین بن میلاد باشد با جمله قلعه لار از بناهای او و بنام او مشهور است و بعد از او اولادش بخانه
سلطنت میکردند تا آنکه جلال الدین ایرج از اولاد گرگین میلاد در عهد خلافت عمر عبدالعزیز مروانی امالت یافت و اسلام آورد
و بعد از وی فرزندانش در آن دیار حکومت میکردند تا آنکه ابراهیم شاه والی شد و در سنه یکهزار و دو هجری شاه عباس صفوی بر آن دیار استیلا یافت
و دولت اولاد گرگین سپری گشت خوزستان ولایتی پر نعمت است اما هوایش فاسد و ناخوش میباشد و حدودش تا ولایت عراق عرب و کردستان و لرستان
و فارس پیوسته صاحب طبقات محمود شاهی آورده که در سنه چهارصد و چهل و چهار هجری بخوزستان و توابع آن زلزله دست داده که خلائق کثیر هلاک
شدند و کوهی منفرج گشته از میان آن سردابی انداخته ظاهر شد که گویا در میان پنهان کرده بودند فتح آن ولایت راچنان نوشته اند که
ابوسبره بفرموده عمر فاروق لشکر بر سر هرمزان که حاکم آن اصقاع بود کشید و هرمزان با وی صلح کرده همراه او بمدینه آمد و مسلمان شد و
بروایتی تسخیر خوزستان بسعی ابوموسی اشعری شده و در ازمنه سابقه اهواز از ولایت خوزستان را کوره معتبر بوده و هوای آنجا در غایت
بدی و گرمی بوده آورده اند که هر که سالی در آنجا مقیم شود در عقل خود نقصان بیند و باعث آبادی آن شهر اردشیر بابکان بوده شوش
از شهرهای معروف خوزستان بوده بروایت ابن مقفع اول شهری که بعد از طوفان نوح علیه السلام در جهان بنا شد شوش بوده و سام
بن نوح همت بر بنای آن گماشته و ابوموسی اشعری در عهد فاروق آن شهر را فتح کرده و مسلمانان در آن یافتند قفلی از آن خانه دیدکه
هرچه در آن آویخته بوده قصد اندرون کرده خازن گفت که در اینخانه مالی نیست مگر تابوت دانیال پیغمبر چون در آن بگشادند سریر
دیدکه شخصی بر آن خفته و اعضا خللی در جسم او راه نیافته ابوموسی اشعری بفرموده عمر رضی الله عنه دانیال را در قعر آبی دفن کردند
عسکر مکرم شهری نام بوده اول لشکر بن طهمورث دیو بند در آنجا شهری بزرگ ساخته و آنرا لشکر خواندند بعد چندی ویران گردید شاپور
ذوالاکتاف تجدید تعمیر کرد و صحیح شاپور خواند و بار دیگر ویران گشت مکرم و فتنیکه بحکم حجاج بن یوسف ثقفی بخوزستان رفت و فرخ زاد
را یافت آن شهر را آبادان ساخت و موسوم بعسکر مکرم گردانید و این سه شهر که مذکور شد الحال خراب است و از شهرهای سابق
خوزستان که حالا در قبول است شوشتر وغیره است بدانکه انهامی پر آزرد زر قول از ابنیه اردشیر بابکان است و در کتاب دور نزهة القلوب
گوید که شهری کوچک است با مضافات بسیار دارد و در حوالی آن مرغزاری است نیم فرسنگ در نیم فرسنگ که تمام نرگس زار خود رو است

و بهار بن حدود درختان اند که آنرا زرین گویند و شکوفه آن زرد است و بسیار زیباست تا ثمر نبد هشت ... بسیار تعبیر کنند دار الملک
خورستان است بعضی گفته اند که بنا کرده شاپور بن شاپور است و در نزهت القلوب گوید که تخت هوشنگ شاه است و آنرا تعمیر کرده
اردشیر بابکان تجدید آباد ساخت و بنای آنرا الصورت سبب بنا نهاد و آن شهر بر کنار نهر الشرقان بر زمین مرتفع واقع شده و قلعه
در غایت محکمی است کرمان ولایتی است وسیع و بیابان شرقی آن مکران و غربی آن فارس و شمالی آن خراسان است و کرمان بن
فارس و بقولی کرمان بن نبیال آنرا آباد کرده و در تاریخ گزیده گوید که چون اردشیر بابکان بر ملوک الطوایف دست یافت متوجه کرمان
شد و در آنجا مردی بود هفتواد نام و او کرمی داشت موسوم بتخت کرم که کسی را با او تاب مقاومت نبودی و غذای او شیر برنج بود و
اردشیر با او جنگ کرد و مغلوب گشت و بالآخر بحیله یکی از پیشکاران آن کرم را بفریفت تا در کام آن کرم ارزیز گداخته بجای شیر برنج ریخته
و آن هلاک گردید این حکایت در شاهنامه فردوسی طوسی بشرح و بسط مرقوم نموده و گفته آن کرم از سیب متولد شده بود و کرمان باو
منسوب است القصه بعد کشته شدن بخت کرم اردشیر شهر گواشیر را تعمیر کرده و آن شهر سالها دار الملک کرمان بوده و اردشیر از کنار دجله
بغداد تا ارود جیحون مسخر ساخت حمد الله مستوفی در نزهت القلوب آورده که کرمان ده شهر دارد و در اکثر شهرها راهوای معتدل است و
شهر کلان جیرفت و سیرجانست و در بعضی جاهای کرمان خرما در آخر سالی دو بار رسد و در حوالی کوه تابان نشیبیست که خاک آنرا مردم عوض
صابون بکار میبرند و در عجائب البلدان گوید که در جبال کرمان سنگیست که چون آنرا بر هم سایند باران آید و از غرایب آنکه گفته
کرمان را هنرم میوه ... ابو علی محمد بن الیاس مشهور بآل الیاس از امرای امیر نصر بن احمد سامانی بود و در سنه بیست و ... معز الدوله دیلمی
قصد کرمان کرد امیر علی متحصن شد روزها با لمره رزم ها بسبب کردی و شب بهر ایشان میوه و طعام فرستادی معز الدوله گفت
اگر دوستی جنگ چیست و اگر دشمنی ضیافت چرا گفت بزور دشمن هستم با شما جنگ میکنم و چون این ملک ما است و شما غریب هستید
باقتضای ... باشد که مهمانان را بنان تواضع کنم معز الدوله خجل شد و دست از کرمان برداشت و دیگر از ملوک کرمان قراختائیان اند و اول ایشان
براق حاجب است که در عهد سلطان محمد خوارزمشاه مسلمان شد و سلطان حسین میرادبر کورخان غالب آمد و در حین ...
در حادثه چنگیز خان ... درگذشت متوجه کرمان شد تا از آنراه بهند رود و سلطان جلال الدین منکبرنی بن سلطان محمد خوارزمشاه ... بالاتباع
ابو القاسم زوزنی والی کرمان در زمان براق حاجب که بخو برولی ... بود دختر صبیح ... کرد و را ابر ... گرفت براق ... چند از
سپاه بنوه زنان را بلباس مردان پوشانیده و عقب خود نگاه داشت و با معدودی چند از مردان آنجا روی برزم آورد و ظفر
یافته و کرمان شد و بگرفت و در ششصد و نوزده هجری بسلطنت نشست و با و کنایی قاآن ... خان متوصل گشت و
قتلغ خان خطاب یافت و چند کس از اولاد او حکومت کرمان کردند و آخر ایشان پادشاه خاتون است که ... از افغان ... قتلغ
قتلغ بیگ او را ... شاه ... گفتندی ... شاه شجاع ابن مبارز الدین محمد بن مظفر ... الحاصل
از شهرهای مشخص کرمان الست و آب و هوا ناخوش دارد و قلعه اش در نهایت محکمی است سیستان ولایتی است که حدود شرقی از
خراسان است و در مغارة کرمان و بجانب غزنین و اطراف افغانستان هند ... سابق نوحی آبادان بوده ... که
یک حبه زمین با وجود قلت آب بهزار دینار رنگی قیمت نموده و عرصه و اسفزار در اول حال از اعمال سیستان بوده و آنولایت
را سیستان نیز گویند ... سجستان بن ... تعمیر کرده و ... و نیم روز نیز شهرت دارد و اهل آن دیار را شکرستان

نیز خوانده اند و عرب معرب ساخته سجزی خوانند و بزرگترین نهر سیستان نهر هیرمند است که اکثر وقت از آن بکشتی عبور می نمایند و [illegible]
در بحر زره می ریزد و زره دریاچه ایست سه فرسنگ و در میان آب جزیره ایست مزروع و مردم نشین و دولت مبارک شاهی
گوید که در همه سیستان یک [illegible] ست بر در شهر بام و باری که از بهشت برآمده بران کوه افتاده و از عجایب آن دیار ریگ روان
است نزدیک اوق و قلعه گاه [illegible] کوهیست که قریب ثلث فرسنگ بلندی دارد و دیگر روی او را ریگ گرفته و در آنجا چند مزار متبرک
است که مردم شبها آنجا بزیارت روند چون بسر کوه رسید خود را بروی ریگ تا کرده میل بپایان میکنند و در آن وقت آواز نقاره و نفیر
بسیار و بغایت شدید و سخت در گوش آید و عجب آنکه چون بپای کوه میرسند بر هر ریگی که بپایان آمده باز میگردد و هرگز تخلف نمیکند
در عهد پیشدادیان و کیانیان تختگاه زال و رستم و اسلاف ایشان بوده و ذکر رستم و اسلافش رستم بن زال بن سام
بن نریمان بن کورنک بن اطرط بن شم بن طورک بن شیداسپ بن جمشید چون جمشید از بیم ضحاک گریخت ضحاک صورت
بر کاغذ پاره نقش کرده باطراف جهان فرستاد که تا او را بشناسند و بدست آرند یکی از آن صور بسیستان رسید ملک
سیستان دختری داشت بحسن و جمال و بعقل و کیاست موصوف بوده و گفته اند که تیر و کمان از مخترعات آن دختر است بتزویج
رغبت نکردی پدرش رضا داده بود که هر کرا خواهد شوهر کند و دختر آن صورت بدید و عاشق شد جمشید بلباس درویشان بسیستان
رسید و در باغی که دختر ملک در آنجا بود سیرکنان رفت دختر جمشید را بدید و بشناخت و خلوت کرد و آن صورت پیش نهاد
اسدی گوید شعر و بشد خادمه آن نیلگون پرنیان :: بیاورد و بنهاد اندر میان :: جمشید بعد از انکار و سخنان بسیار با دختر اقرار
کرد که جمشید منم پس جمشید دختر را بخواست و دختر او را در قصر خویش پنهان کرد پدرش آگاه شد بنا بر عهدی که با دختر کرده بود
در محافظت جمشید کوشید [illegible] سیستان آبستن بود او را پسری آمد بشیداسپ موسوم گشت و چون حدیث جمشید فاش شد از سیستان
بگریخت و بچین افتاد بقتل رسید ملک سیستان شیداسپ را پسر خود میخواند چون او درگذشت شیداسپ بحکومت نشست و بعد
از وی پسرش طورک بن شیداسپ والی شد و لشکر بکابل کشید و ضحاک او را بنواخت و سپه سالاری داد و بعد از و
پسرش شم بن طورک و پس از وی پسرش اطرط بن شم بحکومت نشست اطرط را اول پسری آمد او را کورنک نام کرد
و پسر دیگر اطرط بگرشاسب موسوم گشت و گرشاسب کارهای بزرگ نمود و ضحاک او را بخواند و سپه سالاری داد و مهاراج ملک هند
که از امرای او بود که بر وی خروج کرده بود دفع نمود و ضحاک گرشاسب را با دوازده هزار سوار از راه دریا بهند فرستاد گرشاسب
کرد و مهاراج بکشت و تا سرندیب برفت و مظفر و منصور از راه لاهور بسیستان بازگشت و بفرمان ضحاک بطنجه و بلاد مغرب
رفت و مستولی گشت و مراجعت نمود و چون فریدون بر تخت نشست او را دستور جهان پهلوانی داد و بتسخیر ولایت
مشرق فرستاد و گرشاسب ملوک آنممالک را بر انداخت و برادرزاده خود نریمان بن کورنک بن اطرط را که پسر میخواند
بچین فرستاد و فغفور را استیصال ساخت پس بازگشت و بحدود کوچ از آنجا برسید به بحری عظیم که آنجا بود سیلی بست و
آن آثار تا زمان محمد بختیار خلجی بود آنگاه بسیستان بازگشت و بعد از وی برادرزاده اش نریمان که او را سام نیز خوانند بن
کورنک بفرمان فریدون والی سیستان شد و جهان پهلوان گشت و در عهد منوچهر لشکر بکوه سفید کشید و آنجا بزخم سنگ
هلاک گردید و بعد از وی پسرش سام بن نریمان بفرمان منوچهر والی سیستان شد و جهان پهلوان شد و سوار لقب یافت و

وسپاه بهند برد و بسی بگشود و بر حکام هند خراج نهاد و بازگشت و او را پسری آمد که موی او سفید بود و سام برنجید و از ننگ بصحرا انداخت
سیمرغ او بکنام خویش برد و بپرورد و گفته اند که سیمرغ نام زاهدی بود که سام فرزند را باو سپرد و سیمرغ او را زال نام نهاد و تربیت
نمود و چون زال بزرگ شد سام برفت و او را بیاورد و زال زر داد و به دختر والی کابل را باز دواج کشید و سام در زندگی خویش حکومت
سیستان بزال داد و زال بن سام بحکومت نشست و او بعقل و دانش و تدبیر موصوف بوده و در کتاب ذخیره ذکر
کرده که زال بصحبت یکی از اصحاب سلیمان رسیده بود و زبان مرغان آموخته بود و در شجاعت بعد از پدر نظیر نداشته
زر و دستان لقب اوست و چون چندی از حکومت او بگذشت پسرش رستم از رودابه متولد شد و او نیز چون پدر
بعلم و فضل اتصاف داشت بعضی او را از حکما شمرده اند در قوت و شجاعت باو مثل زنند و در فرهنگ رشیدی
بنظر رسید که او روزی هفت صد فیل داشت و گویند که هر یک فیل زور صد کس میدارد و لیس حق سبحانه تعالی رستم را
روز هفتاد هزار کس داده بود و چون رستم بسن تمیز رسید شبی فیل سفید سواری پدرش رها شده رستم برخاست و گرز جدش
برگرفت و فیل را بیک زخم گرز از پا در انداخت زال او را امر کرد که بکوه سفید رود و از ساکنان آنجا کین جدش نریمان
باز خواهد رستم گرز خود را در تنگ نمک پنهان کرد و برسم بازرگانان بکوه برفت و چون شب شد با همراهان بروی کاخ
والی قلعه نهاد او را بکشت و بر قلعه مستولی شد و در آن اثنا منوچهر درگذشت و پسرش نوذر بسلطنت رسید و در
اوایل دولت نوذر سام وفات یافت و زال بر تربت سام مقیم گشت و به تعمیر او چنبره پرداخت افراسیاب والی
توران سپاه با یران کشید ایرانیان بزال پناه بردند زال باتفاق ایشان زاب بن طهماسب را که از احفاد
فریدون بود بسلطنت برداشت و افراسیاب را از ایران براند و بعد از زاب گرشاسب و پس از و کیقباد را
بسلطنت برگرفت کیقباد پسر او بعهد خویش رستم دستان را جهان پهلوانی داد و رستم بعد از کیقباد بعهد پسرش کیکاوس
کارها با نام کرده تهمتن لقب یافت و در شاهنامه فردوسی طوسی بسیاری از احوال او مرقوم است و او دو پسر داشت سهراب و فرامرز سهراب بدست پدر
خود رستم بقتل رسید و بعد از و رستم تهمینه مادر سهراب را از شهر سمنگان بخواند و از و فرامرز بوجود آمد و فرامرز بکیاست و شجاعت موصوف
بوده و چون لهراسب بعد از کیخسرو بسلطنت نشست رستم از اطاعت او عار داشت و با دامن کشید و بسیستان مقیم گشت و او را
برادری بود شغاد نام رستم خود دختر ملک کابل را بهر او بخواست شغاد بکابل رفت و باتفاق شاه کابل در دفع برادر
کوشید و در شکارگاه چاهی چند بکند و در آن شمشیرها و خنجرها تعبیه کرد و بظاهر از شاه کابل برنجید و بسیستان آمد و از
رستم داد خواست رستم با برادر دیگر خود زواره بکابل شتافت و استقبال نمود و عذر گناه خواست و او را بشکارگاه
برد ناگاه رستم بچاهی و زواره بچاهی دیگر در افتاد و شغاد بر سر چاه آمد و شماتت آغاز نهاد رستم مجروح شده بود
باو گفت اکنون با من غدر کردی تیر و کمان مرا بده تا اگر جانوری قصد من کند تا زنده ام ضرر او دفع توانم کرد
شغاد تیر و کمان باو داد رستم کمان برگرفت و خواست که شغاد را تیر زند شغاد پس درختی پنهان گشت چنانچه فردوسی
فرموده نظم
درختی بد اندر برابر چنار ** بر او بر گذشته بسی روزگار ** میانش تهی بود و بر گشن بجای ** نهان شد
پس پشتش مرد ناپاک رای ** چو رستم چنان دید بفراخت دست ** چنان خسته از تیر بگشاد شست ** درخت

وبرادر بهمن برید دخت * بهنگام رفتن ولشکر فرو خفت * شغاد و از پس زخم او آه کرد * تهمتن بر و دست کوتاه کرد * فولفرزند
رستم چون از حال پدر آگاهی یافت با سپاه روی بکابل نهاد و نعش رستم و زواره بسیستان فرستاد و شغاد را با درخت بسوخت
و پادشاه کابل را بزم کرده او را بکشت و بسیستان باز گشت بهمن بن اسفندیار بکین پدر لشکر بسیستان کشید فرامرز برزم او شتافت
و پنجاه سال حرب کرد و عاقبت اسیر شد بهمن او را بردار کشید و زال را اسیر کرده با خود برد و دولت آن دودمان سپری گشت
بهمن بعد چندی بشفاعت پشوتن که عمش بود زال را رها کرد فردوسی گوید نظم دل بر سوختها بای دستان زبند * بگشادند و دادند بسیار پند
زال در داغ و در غم فرامرز بسیستان میگریست تا آنکه کیهمای بنت بهمن بعد فوت بهمن بسلطنت رسید زال و رودابه را تعزیت کرد
و از کرده های بهمن عذر خواست فردوسی طوسی گوید نظم بزال و برودابه پیغام کرد * که بهمن بی کار پس خام کرد * بدان خانه
زال سام سوار * نبایست کردن چنان کار زار * از تعزیت و عذر گی همای زال و رودابه را غم فرامرز تازه شد فردوسی گوید
نظم از ان پس همه روی گریان شدند * چو بر آتش تیز بریان شدند * بزاری بگفتند با یکدگر * که دیدی که ما را چه آمد بسر * چه سود
اکنون بگفت همای * دل ما همی باز ناید بجای * همان چون فرامرز بر دار شد * همه خواسته پیش ما خوار شد * چو روز بگذشت بر
رنج زال * بنا کرد و برید رویش ز حال * بداد و دار ستده گفت ای زمان * گرامی برتر از جان کون و مکان * پشیمانم از هر چه کردم گناه
بدین گفت نالیم تو هستی گواه * بگفت این و جان را بیزدان سپرد * بگیتی بجز نام نیکی نبرد * چو رودابه ان دید شد دردمند * بغرنوش
بر آمد بچرخ بلند * سر انجام مر خویشتن را بزهر * بکشت از غم شوی و تیمار دهر * بدخمه نهادند پس شوی و زن * بر ایشان کسی گو ه
گونه کفن * و از آن هنگام از آن دودمان مردی نامور برنخاست معتبری که همراه انگریزان بمبی و مدراس را سیر و تماشا کرده بود با
راقم حروف میگفت که اکنون اولاد رستم بن زال در بمبی و مدراس سکونت دارند و بر دین مجوس و طریق زردشت اند و
قشقه بر پیشانی میکشند و با من ملاقات مید شدند و اکثر از ایشان تجارت میکردند العهدة علی الراوی و در عهد خلفای بنی عباس یعقوب
بن لیث صفار بحکومت سیستان رسید گویند یعقوب بن لیث صفار یعنی روی گر که پدرش در سیستان روی گری کردی یعقوب
سر بکار فرو دنیاورد و باتفاق چندی براه زنی پرداخت و بالآخر بحکومت سیستان رسید منقول است که بعهد طاهر بن عبد الله از اولاد
ذو الیمینین والی خراسان درهم بن نصر سیستانی خروج کرد و طاهر با نبرد برآمد و مستقل گشت یعقوب شبی خود را بخزانه درهم رسانید و در
و دینار بسیار بدست آورد و در پی تنافس بجواهر آیدارا افتاد و بگمان آنکه دری گران بهاست در دهان افگند آن خود نمکی بود یعقوب
گفت نمک این خورده ام رعایت آن ضرور افتاد پس اموال را بالتمام بگذاشت و برفت دیگر روز خازن از روی تعجب این واقعه بدرهم
رسانید درهم امر کرد تا ندا در دادند که دادن را امان است باید که حاضر شود یعقوب بیامد و حال بازگفت درهم را خوش آمد او را
ملازم گردانید و حاجب ساخت و بالآخر سپه سالاری داد یعقوب جز نام بر درهم نگذاشت امیر خراسان بحیله درهم را محبوس کرد
و بعد او فرستاد یعقوب در دو صد و پنجاه و یک هجری جانشین درهم شد و در همان سال هرات و فوشنج بگرفت پس بکرمان
شتافت و استیلا یافت و والی فارس را بکشت و بلخ بگرفت و عظیم مستقل گشت گویند که چون یعقوب بدولت رسید یکی
از اغنیا بزیارتش رسید پس از آن او را بدید گفت حالت چون است گفت چنانچه دیروز حال تو گفت دیروز حال من چگونه بود گفت
چنانچه امروز حال من است یعقوب متاثر شد و مالش بدو باز داد و در دو صد و پنجاه و ۳ هجری قصد خراسان کرد و محمد بن طاهر را که والی

خراسان بگریخت و پناه بداعی کبیر برد یعقوب بر خراسان استیلا یافت گویند رستم یعقوب لیث آن بود که هر که اول بخدمتش
آمدی یکساله مایحتاج با و دادی و اگر پیش از انقضای آن مدت دیگر چیزی طلبیدی آنچه داده بودی باز گرفتی و او را
براندی و هر سه ماه سپاه را یکبار مرسوم دادی و از لشکریانش کسی را مجال نبود که دست بتاراج بردی و دو هزار مرد برگزیده بود
و بدست هر یک حقیبانی دادی هزار زرین و هزار سیمین و در خیمهٔ او جز پلاسی که بر آن نشسته بود چیزی نبود و ایلچی خلیفه او را گفت که داعیهٔ
پیشوائی داری و بر چنین پلاس می‌نشینی و جز سلاحی که پوشیده چیزی نداری گفت سردار را باید که چنان معاش کند که لشکریان نیز بر آن
نهج زندگانی توانند کرد و بعد از و برادرش عمرو بن لیث جانشین شد و او ملکی قهار بود و در دو صد و هشتاد و هفت هجری خلیفه
بعهد و منشور ایالت خراسان و فارس و کرمان و سیستان و ماوراءالنهر فرستاد و عمرو بقصد ماوراءالنهر فرمان داد امیر اسمعیل سامانی صاحب ماوراءالنهر با ده هزار سوار
از جیحون بگذشت عمرو با هفتاد هزار سوار متوجه او شد چون صفها بیاراستند اسب عمرو لیث که بغایت سرکش بود در جولان آمده
او را بصف اسمعیل سامانیان برد بی آنکه کسی بقتل رسد امیر اسمعیل ظفر یافت و عمرو را در خیمه در حبس نمود عمرو یکی از فراشش گفت گرسنه ام فراش
قدری گوشت در شطل کرده زیر او آتش افروخت و بکاری رفت سگی در آمد و سر در شطل کرد و دهانش بسوخت بعجل سر بیرون
آورد و دسته شطل در گردنش ماند و بدوید و شطل را میبرد عمرو از آن حالت بخندید یکی از نگاهبانانش گفت چه وقت خنده است گفت
امروز بامداد خوانسالار من شکایت میکرد که سه صد شتر آلات مطبخ را بمحنت میکشند اکنون می‌بینم که سگی آنرا بسهولت میبرد پس
معتقد خلیفه او را ببغداد طلب داشت امیر اسمعیل بفرموده عمل نمود عمرو ببغداد رفت و محبوس گشت و در حبس خلیفه مریض شد و در
حبس بگرسنگی بمرد و از عجایب آنکه هیچکس از سلاطین را سفره و شیلان باندازه او نبوده و عاقبت از گرسنگی هلاک شد چه کسی از مردم
خلیفه چیز از و نگرفت از سخنان اوست که در زندگی گوشت با خود برید که اگر بار شما مبر و باری را ه شما باید جامع عتیق شیراز از
آثار اوست و بعد از و بقایائی از صفاریه در سیستان حکومت کردند قراه ولایتی است مختصر و در یک فرسخی قراه کوهی است که آنرا
ماندگی گویند و در این کوه طاقی ست از سنگ که همیشه آب از آنجا میچکد و مردم از آنجا دست برداشته بدعا طلب حاجت مینمایند اگر
چکیدن آب زیاده شود معتقدند مطلوب امید میدارند و الا محروم باز میگردند قندهار شهر بندی دارد که در میان قلعه
چاهی ست عمیق از سنگ خارا که تا نیمه در آن حوضی کنده اند آب آنرا جاری ندیده اند و در وقتیکه از آنجا آب میکشند بر گلهای درخت
و شاخهای گیاه بر می آید و یکی از مضافات قندهار زمین داور ست که دار الملک سوری بوده که جد سلاطین غور ست و دیگر
بست که شهری بعظمت بوده و در آن ناحیه گنبدیست و در آنجا ده قبر است که ایشان را شهزاده های گنبد سرباز میگویند بگر سقف
آن گنبد پوشانیده اند و مصباح آن نگافته یافته اند چنانچه از آن گل و خاک در درون گنبد با فتاده بیهق شهر چه ایست از
ضمایم قندهار نزدیک لفلات و آنرا امقر زیر گویند و دیگر میمنه ست که الحال بقدر دهی مانده و در جنوب کوهستان تبل
که نزدیک زمین داور واقع ست مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که امیر ذوالنون بیگ ارغون از امرای سلاطین
گورکانیه بوده و بفرمان سلطان حسین میرزا گورکانیه در هشت صد و هشتاد و چهار هجری حکومت داور و غور یافت پس قندهار
و قراه بگرفت و زمین داور نشیمن ساخت و بعد از و پسرانش شجاع بیگ که بشاه بیگ مشهور است و محمد مقیم در قندهار و کرمان
بحکومت رسیدند شاه بیگ فلک ملک شجاع مشهور بوده و در روز رزم پیش از همه لشکریان مبارز قتال شدی او را گفتند

همرد ارا چنین تهور سزاوار نباشد گفت اگر چنین نباشد پس آنگاه اختیار من از دست میرود و گمان ست برم که هیچ کس در پیش من نخواهد ایستاد
و او بعد از پدر بقندهار استقلال یافت و لشکر بسند کشید و تتهه و آن ولایت از جام فیروز بگرفت چنانچه در اقلیم دوم در احوال سیوستان
مرقوم ست و بعد از و پسرش شاه حسین بن شاه بیگ ارغون بحکومت رسید و سند نیز در تصرف داشت و بعد چندی ملک بترخانیه رسید
و او از امرای شاه بیگ بود و اول ایشان میرزا عیسی ترخان ست و از احفاد او میرزا غازی بفرمان محمد اکبر بادشاه ایالت سند
و در عهد جهانگیر بادشاه حکومت قندهار نیز یافت و بعد از و کسی از ترخانیان بحکومت نرسید و در بدو سلطنت محمد شاه گورکانیه
افاغنه قندهار خروج کردند و از آن گروه بود سلطان محمود خان غلزه که با ایران شتافت و استیلا یافت و بیخ و بن سلاطین
صفویه از آمدیار بکند و احوال او و دیگران در اقلیم چهارم در ضمن صفاهان مرقوم شود و دیگر **احمد شاه** ابدالی درانی در قندهار
بسلطنت نشست و او ازین پیش ملازم نادر شاه بوده و بعد او نجم طالعش ترقی کرده و در عهد سلطنت محمد شاه و عزیز الدین محمد عالمگیر
ثانی گورکانی مکرر لشکر بشاهجهان آباد کشید و کرد آنچه خواست و بعضی از قضایای او در ضمن شاهجهان آباد دهلی بگذشت و
اکنون تیمور شاه بن احمد شاه درانی ابدالی بر قندهار استیلا میدارد و کابل تختگاه اوست و شمه از احوال او در ضمن کابل بیاید

غزنین مولف تاریخ مبارکشاهی گوید غزنین در عهد سلطان محمود غازی چنان آباد بوده که هر روز ده هزار خروار کنجشک
صیادان بشهر آوردند و غزنین آب و هوای نیک ست و الحال ادویه مفیده در جبالش بسیار یافته میشود و کژدم و
دیگر موذیات در آنجا کم می باشد و در واقعات بابری آمده که در زمان پیشین غزنین و قندهار را زابلستان گفته اند
راقم حروف گوید که در آخر عهد محمد فرخ سیر و بدو سلطنت محمد شاه گورکانیه ایالت کابل بمبارز الملک سربلند خان بوده
همراه مبارز الملک الله یار والد راقم بخدمت بخشی گری قیام میداشت مبارز الملک خلف بزرگ خود خانزاد خان را با فوج عمده
سوای والد راقم بکابل فرستاد خان موصوف بکابل رفت و از آنجا بغزنین شتافت کسانیکه همراهش بودند می
گفتند که الحال آبادی غزنین بیش از دیهی نمانده و قبر سلطان محمود سبکتگین در آنجاست بر بالین قبرش مصحف
مجید و بپهلوی قبر گرزی ثقیل و گران از هفت جوش نهاده و بالجمله غزنین نشیمن گاه الپتگین و تختگاه سلطان محمود غازی
و پدرش سبکتگین و اولادش بوده و در تاریخ مرقوم است الپتگین درم خرید امیر شهید احمد اسمعیل سامانی
بوده و در عهد عبد الملک بن نوح بن نصیر سامانی امارت خراسان یافت و آنجا کارهای بزرگ کرده و چون عبد الملک
درگذشت امرا از آنجا نامه باو نوشتند که سزاوار سلطنت عم عبد الملک ست و یا برادر عبد الملک که منصور بن نوح ست
الپتگین در جواب نوشت که منصور نوجوان است و بعد از پنج شش روز شنید که منصور در بخارا بر تخت نشست الپتگین
کسان بتعجیل فرستاد که قاصدان را باز گردانید ایشان از جیحون گذشته بودند چون نامه الپتگین ببخارا رسید منصور که بادشاه
شده بود دل دگرگون کرده بدرگاهش خواند تا بقتلش رساند الپتگین هر چند خواست بجای نرسیده امرای خراسان را
بخواند و گفت مرا خوانده اند که بقتل رسانند چاره چیست گفتند خوارزم و خراسان نیمروز ترا است خود را سلطان خوان تا
اطاعت کنیم گفت نخواهم که در پیرانه سر کافر نعمت شوم شما چاکران اوئید بدرگاه آورده تا که من به هندوستان میروم
تا غزا کنم پس امرا او را وداع کرده و به بلخ آمد روزی چند اقامت گزید منصور آگاه شد و شاهزاده را با هزار سوار بدفع او فرستاد

وسپاه چون خبر برسید الپتگین بخلم رفت و خلم دره تنگ است و از بلخ چهار فرسنگ مسافت دارد و آنرا محکم کرد و سپاه پس
منصور متواتر شدند گذشت و ناچنان نشستند الپتگین سه هزار بنده داشت از آنجمله دو هزار و دویست غلامان او بودند و روز
الپتگین در طلایه بود با سه صد غلام بر طلایه سپاه منصور آمد جمعی را بکشت و بازگشت الپتگین گفت بشتاب روی کردی
اکنون که بشنوید تدبیر کار باید کرد پس مقرر نموده با نماز خفتن کوچ کردند و بیگاه از دره بیرون بردند الپتگین طغان را با هزار
مرد و سبکتگین را با هزار مرد در دره پنهان کرد و خود با هزار تن عبور دریا کرده بمیدان ایستاد و روز دیگر لشکر منصور چند
که او گریخته وقت تعجیل بر آمدند چون از دریا بگذشتند الپتگین را در میان ایستاده دیدند الپتگین روی بایشان
آورد و طغان و سبکتگین از دو جانب دریا بیرون تاختند و از اطراف تیغ در مخالفان نهادند امیر سپاه منصور
بقتل رسید الپتگین ظفر یافت و ببامیان رفت امیر بامیان رزم کرد و اسیر گشت و پس از آن بنوازش یافت و
حکومت کابل بدستور حوالت او رفت و بغزنین رفت و محاصره کرد ابوعلی کوچک در غزنین بود الپتگین فرمان داد که هیچ
کس از لشکریان چیزی از کسی به ستم نستاند روزی غلامی را دید توبره کاه و مرغی بفتراک کرده و بسته است الپتگین گفت که این
را گرفته گفت خریده ام الپتگین تحقیق کرده چون او را از روستائی بجور گرفته بود امر کرد تا غلام را بدو نیم کردند و در
سر راه با توبره و مرغ آویختند و منادی کردند که این سزای آنکه مال کسی را بزور بستاند پس در سنه سه صد و پنجاه
و یک هجری شهر غزنین را قهرا و قسرا بگشود و کسی را امن داد و بهندوستان تاخت برد و غنیمت بسیار آورد چون سپاهش شش هزار
رسیدند پیشاور بگرفت ملک هند لکر قصد الپتگین کرد و در رزم منهزم شد تا ظفر الپتگین را بود و در حدود دهینا در گذشت چون
سپاهش در ملک بیگانه بودند می زمین گذاره متعذر دیدند پس سبکتگین را امیر ساخته و بحسن تدبیر او بسلامت بغزنین رسیدند
و ابواسحق بن الپتگین که بغزنین بود چون رسیدند اسحق بن الپتگین بحکومت نشست و اطاعت منصور بن سامانی کرد و بعد از اسحق
که او فرزندی نداشت اعیان ملک تکین را که مقدم امرا بود امیر خواندند و چون نماند پیری که از غلامان معتبر سبکتگین
بود بامارت غزنین رسیده و بدسلوکی آغاز نهاد و سپاه عزلش کردند و سبکتگین را امارت دادند امیر ناصرالدین
سبکتگین غلام الپتگین بود و الپتگین در زمره خریده های امیر شهید ابونصر احمد بن اسمعیل سامانی بوده بعضی گویند که نسب
امیر ناصرالدین منتهی به یزدجرد شهریار می پیوندد و بغلامی افتاد بالجمله امیر ناصرالدین قبل از حکومت روزی بصحرا رفت و آهوی
با بچه دید و اسب را برانگیخت آهو بگریخت بچه گرفتار شد سبکتگین راه شهر پیش گرفت آهو بمحبت بچه از پی می دوید و تا و
منکر و سبکتگین را بر او رحم آمد بچه را بگذاشت او برش او را پیش گرفت و سر بآسمان کرد و برفت سبکتگین همان شب
رسول را بخواب دید که فرمود با شفقتی که کردی ایزد تعالی ترا پادشاهی داد باید که با خلق خدا شفقت کنی وقتی
الپتگین دویست غلام را بهر تحصیل مالی نزد خلجیان و ترکمانیان فرستاد سبکتگین از ایشان بود ترکمانان و راوی با اهتمام
کردند غلامان قصد رزم کردند سبکتگین گفت خداوند ما را بجنگ نفرستاده اگر جنگ کنیم با اینکه حقیقت خداوند برای باقی قرآن باز گشتند
و مخالفت ترکمانان با الپتگین گفتند چرا جنگ نکردید غلامان گفتند سبکتگین نگذاشت الپتگین او را گفت چرا چنین کردی گفت خداوند
ما را بجنگ نفرموده بود اگر بیفرمایان جنگ می کردیم هر یکی خداوند ما منهزم دیدیم نه غیرها الپتگین را خوش آمد و در نظر التفات بیفزود و چون

حدیقة الاقالیم

ابتکین درگذشت کار سبکتگین بزرگ شد و در شب پنجشنبه دهم محرم سنه ۳۶۱ سه صد و شصت و یک هجری بخواب دید که از میان آتش خانهٔ
سبکتگین و را محمود نام نهاد
درختی برون آمد و بزرگ شد و سر بفلک کشید چون از خواب بیدار شد یکی از خادمان خبر تولد پسر باو رسانید
وقتی پسرش محمود باغی ساخت سبکتگین را آنجا ضیافت کرد سبکتگین [گفت] از چاکران ما هر که خواهد باغی چنین تواند ساخت ملوک را باید که
چنین باغی سازند که دیگری نتواند ساخت محمود گفت آن چگونه گفت نهال احسان بنشان تا باد خزان را در آن تصرفی نباشد
سبکتگین در سنه ۳۶۵ صد و شصت و پنج هجری بر مسند سلطنت متولی شد ابتدای سلطنت غزنویان از این سال اعتبار کنند انوس حاجب
گویند چون سبکتگین پیشتر گرفت روزی یکی از فیلبانان او فیل را بپای درخت خرما برده بست خرما چیده بگرفت مالک خرماستان
بدرگاه آمد و دادخواست سبکتگین تنها بود آواز بشنید و برخاست با من و یک غلام دیگر سوار شد و بآنجا رفت و فیل بسته بود فیلبان
را دید که بر درخت خرما برآمده میچیند امر کرد که بر درخت خرما و بجای کمان فیلبان بحلق بیاویزیم و بفرمود عمل کردم پس از آن
کس را مجال ستم نماند بالجمله در سنه ۳۶۵ صد و هشتاد و پنج هجری جیپال صاحب هند با لشکری عظیم بعزم غزنین از لمغان بگذشت سبکتگین
و پسرش محمود با وجود صغر سن آثار جلادت بظهور رسانید گویند در یک لشکر جیپال چشمه بود که هر گاه نجاست در
آن انداختندی رعد و برق و سرمای عظیم پدید آمدی و بادهای مخالف وزیدی سبکتگین امر کرد تا قاذورات در آن ریختند عدو صاعقه
و سرمای عظیم پدید آمد هندوان عاجز شدند جیپال تضرع نمود سبکتگین بصلح راضی شد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه فیل قدی
قبول کرد محمود مانع آمد جیپال گفته فرستاد که در هندوان رسم است که هر گاه عاجز آیند زن و فرزند را بکشند و اموال را در آتش
سوزند و جنگ کنند تا کشته شوند و حالا شدت سرما و باران و احوال ما باین مرتبه رسید اگر صلح بکنند بآن پردازیم سبکتگین با محمود گفت
که صلح اصلح است چه هندوان عاجز شده اند و دست از جان بشسته محمود خاموش ماند سبکتگین رضا داد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه
فیل قدی داد و مقرر کرد که چند قلعه باو تسلیم نماید پس چندی از اعیان امرای خود پیش او فرستاد سبکتگین طایفه با وی رفتند تا آن
قلاع را متصرف شوند جیپال بهند بازگشت و فرستادگان سبکتگین را حبس فرمود و گفت تا او را که همراه ایشان بند بار نفرستند
شمار بالین بیاید سبکتگین آگاه شد و روی بهند نهاد و لمغان بگرفت و بازگشت جیپال با انتقام متوجه غزنین شد سبکتگین باو رزم کرد
و ظفر یافت جیپال بتضرع نمود و محبوسان را رها کرد سبکتگین بغزنین مراجعت نمود پس باستدعای امیر نوح بن منصور سامانی
بماوراء النهر رفت لشکر بخراسان کشید و ابوعلی و فائق را منهزم ساخت امیر نوح امارت خراسان به پسرش محمود داد و او را سیف الدوله
لقب نهاد و محمود به نیشابور مقیم گشت سبکتگین بر بلخ شتافت و متوجه غزنین شد و در سنه ۳۸۷ صد و هشتاد و هفت هجری در راه درگذشت
بعد از وی پسرش **اسمعیل بن سبکتگین** که از دختر البتکین متولد شده بود بموجب وصیت در بلخ بر تخت نشست و از ضبط ملک عاجز آمده برادر
محمود از نیشاور قصد او کرد اسمعیل بغزنین رفت محمود بهرات آمد عمش بغراجق و برادرش نصر بسبکتگین با وی پیوستند محمود بغزنین متوجه شد
و لیکن از محاربه بر اسمعیل ظفر یافت و منصور گشت و باو گفت که اگر من بدست تو گرفتار میشدم چه میکردی گفت ترا بقلعه میفرستادم فالو
عیش بر تو منغص نمیداشتم تا بفراغت روزگار میگذرانیدی محمود امر کرد تا با وی همان کردند و بعد از وی **سلطان ابوالقاسم محمود**
غازی غزنوی در غزنین بر تخت نشست و در همان روز بجهت ضبط خراسان متوجه بلخ شد و از خلیفه قادر عباسی یمین الدوله
لقب یافت و اول کسیست از سلاطین اسلام که او را سلطان گفتند او پادشاهی شجاع و غازی و مجاهد بود در حق اهل دین بغایت متعصب

تمام داشته گویند محمود کشیده روی و کوسه بود روزی در حجرهٔ خاص چون از نماز فارغ شد لباس بپوشید و کلاه بر سر نهاد و در آینه بنگریست
و تبسم کرد و گفت ترسم که خلق مرا دوست ندارند از آنکه روی نیکو ندارم و وزیرش حسن میمندی حاضر بود گفت این را چاره هست
گفت چیست گفت زر را دشمن دار تا ترا دوست دارند پس محمود چنان کرد و گویند از انعامش تا دویست دینار به یهودی [illegible]
ببخشیدی و مادرش دختر رئیس زابل بود از آن رو زاولی گفتندی در اجرای امور شرع مبالغه بسیار کردی شبی با ندیمان شراب
خورد و بامداد صبوحی کرد علی پوشتکین از اکابر امرای دولت در آن مجلس حاضر بود و او را در شجاعت برابر هزار مرد نهادندی و چهار هزار
مرد در خیل او بودند چون روز بیگاه شد خواست که بخانه رود سلطان گفت در حالت مستی بر در خانه رفتن صلاح نیست
اگر محتسب ترا با این حال در بازار ببیند آبرو ببرد علی پوشتکین نشنید و گفت البته بروم برخاست و بر اسب نشست و با فوجی
عظیم روی بخانه نهاد و در راه محتسب با صد سوار پیش آمد و او را مست دید بفرمود تا او را از اسب پیش درکشیدند پس بدست خود او را
چهل تازیانه زد و بخانه رفت و دیگر روز بخدمت سلطان شتافت سلطان گفت از دست محتسب چگونه خلاص یافتی علی پشت
برهنه کرد باز نمود و شاخ شاخ شده بود و گفت این سزای آنکه فرمان سلطان نبرد محمود بخندید و گفت توبه کن که دیگر بار در مستی از خانه
بیرون نروی یکی نزد محمود تظلم کرد که ده هزار دینار در کیسهٔ سربسته بمهر قاضی شهر امانت داده بودم و بسفر رفتم اکنون که باز آمدم
آنچه سپرده بودم بمن دادند چون سر کیسه بگشودم در میانهٔ آن مس یافتم نزد قاضی رفتم و حال باز گفتم گفت کیسهٔ
سربمهر بمن سپردی و همچنان گرفتی دیگر چه خواهی سلطان تعجب نمود و آن کیسه از وی بستد و هر چند نگاه کرد اثر شکافتن نیافت و
با خود گفت شاید که رفو کرده باشند پس نیم شب برخاست و چادر مذهب که بر نهالی افکنده بود بکارد بشکافت بامدادان فراش دید
بترسید و بگریه افتاد فراش دیگر او را با چند رفوگر نشان داد فراش رفت و دیناری باو داد و رفوگران را چنانچه می بایست
رفو کرد و فراش آن را بر نهالی افکند سلطان از شکار باز آمد چادر درست دید گفت این دریده بود فراش گفت ندریده بود
سلطان گفت مترس آن را من دریده بودم فراش قصه باز گفت سلطان رفوگر را بخواند و گفت مترس حقی که بپرسم
راست بگو در این سال هیچ کیسهٔ سربمهر رفو کرده گفت آری بخانهٔ قاضی گفت آن کیسه را شناسی گفت آری محمود کیسه آورد رفوگر گفت
همان است گفت بچه کار رفو کرده رفوگر بنمود سلطان تعجب نمود و قاضی را بخواند و گفت تا زر بصاحب کیسه رساند آنگاه امر کرد قاضی را
نگونسار بیاویختند قاضی پنجاه هزار دینار فدای خود داد و از قضا معزول شد و از جان امان یافت عامل نسا ضیاع مردی
را بگرفت مرد بغزنین شد و تظلم نمود سلطان بعامل نوشت که ضیاع بدهد عامل بفرموده عمل نکرد مظلوم دیگر بار بغزنین رفت
و تظلم کرد سلطان در آن وقت تنگدل بود گفت بر من نامه داده است اگر فرمان نبرد چکنم مظلوم گفت من چکنم گفت برو و خاک
بر سر کن گفت ای پادشاه عامل تو بفرمان تو کار نمی کند مرا خاک بر سر باید کرد محمود گفت غلط گفتم مرا خاک بر سر باید کرد و در ساعت
امر کرد که عامل را از آن بخوانند و آن نامه بگردنش آویخته گرد شهر بگردانیدند پس بقتلش رسانیدند بزرگی زن همسایه همیشه
بخانهٔ درویشی رفت و او را برانده در زنش تصرف کرد درویش نزد سلطان شد و حال باز نمود سلطان گفت اگر دیگر
بیاید مرا خبر کن بعد از سه شب باز بخانهٔ درویش آمد درویش محمود را آگاه کرد محمود با چندی بخانهٔ درویش رفت و او را
بفرمود تا چراغ خاموش کن پس بزرگ را بقتل رسانید آنگاه چراغ طلب نمود و روی مقتول بدید و سجده شکر بجا آورد درویش

راگفت خوردنی هرچه داری بیار درویش نان جو و سرکه پیش آورد سلطان بخورد چون خواست که بازگردد درویش گفت چرا
امر کردی که چراغ خاموش کردم گفت با خود گفتم که جز فرزندان من کس این جرأت نتواند کرد شاید در روشنی صحبت پدری از
قتل او مرا مانع آید پس چون روی بدیدم دانستم که بیگانه است سجده شکر کردم و از آن روز که این قصه در گرفته بودی هیچ نخورده بودم
و سوگند یاد کرده تا داد تو ندهم چیزی نخورم چون او را بکشتم عظیم گرسنه بودم لاجرم چیزی از تو خواستم روزی بزرباد تفتیش نگاه
اشتغال داشت از سپاه جدا ماند و شب بخانه عجوزی رفت و دیگر روز خواست که به سپاه پیوندد عجوزه را گفت من سلطان ام فردا پسر خود را
نزد من فرست تا او را خوشنود سازم دیگر روز عجوزه پسر را بدرگاه فرستاد و پسر بدرگاه آمد حاجبان را گفت مرا سلطان خوانده
گفتند لحظه صبر کن که سلطان بنماز مشغول است پس عجوزه با خود گفت سلطان نیز چون من در تحصیل مرام خود محتاج بدیگری
است بهتر آنکه حاجت از کسی خواهم که بکس محتاج نبود پس او نزد دانا در رشد و حال باز گفت و بدستور دیگر روز تیشه را گرفت
و بهیزم شکستن بصحرا رفت تیشه اش بر سنگی آمد آنرا برگرفت گنجی ظاهر شد نزد دانا رفت و حال باز گفت او گفت نزد محمود برو
حال باز گوی پسر چنان کرد محمود تمام آن مال را بدو بخشید وقتی محمود بر قصر خود نشسته بود و هر طرف می نگریست بی سر و پای
دید که جفتی مرغ در دست داشت و با او اشاره میکرد سلطان او را پیش خواند و حال باز پرسید گفت مردی مقامرم
امروز ببرکت سلطان نرد باختم و دو جفت مرغ بردم یک جفت خداوند است سلطان صبر کرد تا مرغها از دست بداد مقامر
دیگر روز بیامد و دو مرغ دیگر بیاورد و روز سوم بدستور با گوسفندی بخدمت رسید چهارم روز تهیدست باز آمد سلطان او را تهی
دید حال باز پرسید گفت امروز ببرکت خداوند نعمت دو هزار دینار باختم هزار دینار را ازمن ببر زد سلطان بخندید پانصد درم باو داد و گفت
ازین پس تا حاضر نباشم ببرکت من قمار مباز سلطان روزی با بزرگان گفت ابله ترین مردان پیدا کنید بعد از تجسس بسیار
مردی آوردند که بر شاخ درختی نشسته بود و آنرا می برید سلطان گفت کسی ازین ابله تر تواند بود گفتند [illegible]
ابله تر پادشاه ظالم است که بجبر و زور رعیت را براند و بسبب آن در کار خود در ماند چه این تنها در خون خود سعی میکند و آن
در خون خود و چندین هزار کس دیگر نقل است که چون سنه چهار صد و بست هجری بر ری استیلا یافت مجد الدوله بن فخر الدوله
دیلمی والی ری را محبوس بغزنین فرستاد و هم در آن اوان زنی را دزدان کوچ بلوچ در حدود ری غارت کردند زن بتظلم
نزد محمود رفت محمود گفت مال را کجا بردند گفت برباط دیر گچین محمود نام آنجا نشنیده بود گفت آن کجاست زن گفت ای
چندان ملک بگیر که بدانی چه اگر داری و هیچ آن ترسی در قیامت از عهده جواب آن چه نمائی گفت راست گفتی محمود کاروانی را
براهیکه دزدان کوچ بلوچ آنجا راه زنی میکردند فرستاد و امیری با صد و پنجاه سوار بدرقه او و شیشه زهر قاتل باو سپرد و گفت
ده خروار سیب بر کاروان بار کن چون نزدیک [illegible] رسی در تمام آن زهر تعبیه کن و [illegible] که سبب بار
پراکنده ساز چون دزدان در کاروان افتند جنگ مکن و در عقب کاروان [illegible] که گمان آنست که پیش از رسیدن
تو بیشتر هر یک هلاک شده باشند امیر بفرموده عمل کرد و دزدان کوچ بلوچ از کاروانیان خبر یافتند و چهار هزار تن برایشان
ریختند کاروانیان بگریختند دزدان بارها بگشادند چون بسیب رسیدند خوردن بگرفتند پس یک یک می افتادند و میمردند
چون ساعتی بگذشت امیر بیامد و بسیار مرده دید و بقیه آن جماعت را [illegible] کاروانیان بکشتند [illegible] زمانه سلطان

بسیارست چون رزم با املک خان والی ماوراءالنهر ظفر یافتن بر ان و بر ملتان و تهنهه استیلا یافتن و بکر لشکر بهند کشیدن چنانچه
در سنه صد و نود و یک هجری لاهور از جی پال بگرفت و در سنه سه صد و نود و نه هجری چند قلعه از هند گرفته بغزنین باز گشت و همچنین
در چهار صد و نهٔ هجری بعد از محاربات قنوج بگرفت و پنج قلاع آنرا قهراً قهراً مفتوح ساخت و بدستور در چهار صد و شانزده
هجری روی بسومنات آورد و بکشود و حکایت و الشلیم والی سومنات که از عجائب سوانح گارست در اقلیم دوم در ضمن سومنات
مرقوم ست در هفت اقلیم می نویسد که هفده کرت بر هند یورش نموده آورده اند که چون سلطان در سنه سه صد و نود و هفت
هجری املک خان بادشاه ماوراءالنهر را که از جیحون عبور کرده برزم پیش آمده بود هزیمت داد و پس ازان سلطان محمود در القادر
عباسی خلیفه بغداد نوشت که ماوراءالنهر مراده تا آنجا روم و آن مملکت را بشمشیر بستانم خلیفه گفت در اسلام از اهالی ماوراءالنهر
کسی مطیع تر نیست انکار نکنم اگر بی فرمان من قصد آنجا کنی عالم را بر تو بشورانم محمود تیره شد و رسول را گفت خلیفه را بگوی که
من از ابومسلم کمترم اینک با هزار فیل می آیم و دارالخلافه را از پای ویران کنم و خاک آنجا را بر پشت بغزنین
آرم رسول برفت و باز آمد و باندازه بکدسته کاغذ پیچیده پیش سلطان نهاد سلطان نامه بکشاد و در اول نامه نوشته بود
بسم الله الرحمن الرحیم آنگاه سطوری چنین مقطعات ال م ال م ال م و سوای این چیزی دیگر نبود و در آخر نامه
اینکه الحمد لله رب العالمین والصلوٰة والسلام علی رسوله محمد و آله اجمعین سلطان حیران بماند و از کتاب معنی آن سوال
کرد و در هر سورة از قرآن که الم بود بخواندند و تفسیر کردند جواب نوشته سلطان نبود ابوبکر قهستانی که مرتبه ندیمی داشت نوشت
دران مجلس بپای ایستاده بود گفت خداوند خلیفه را تهدید کرده بود که بر فیلان از دارالخلافه خاک بغزنین آرد خلیفه در جواب
الم تر کیف نوشته است سلطان بسی بگریست و از خلیفه عذر خواست و ابوبکر قهستانی را خلعت داد و ندیم ساخت و
امر کرد تا در ندیمان بنشیند و چون در شب پنجشنبه بست و سوم ربیع الآخر سنه چهار صد و بست و یک هجری سلطان درگذشت
پسرش ابواحمد محمد بن محمود غزنوی در غزنین و پسر دیگرش مسعود بن محمود غزنوی در ری بسلطنت نشست
مسعود بخراسان آمد و ببرادر خود نوشت که غزنین و خراسان تو باز گذارم و بلاد عراق و جبال طبرستان قناعت کنم بشرط
آنکه در خطبه نام مرا بر نام خود مقدم داری محمد قبول نکرد و بالآخر امرا بانش اورا محبوس کرده بخدمت مسعود در هرات آوردند
مسعود برادر خود را میل کشید و کسانیکه او را محبوس کرده بودند اینها را بکشت مسعود ملکی سخی بوده و با علما و فضلا مجالست کردی
وقتی تپ دق بهم رسید علاج هیچ یکی از اطبا مفید نه افتاد حکیم ابوبکر باقلانی فقه حمزه را ترتیب داد تا آنرا پیش او خواندن
گرفتند آن علت زائل شد بنابر آنکه از شنیدن فقه حرارت غریزی مسعود بجوش آمد و حرارت عارضی را مغلوب و فانی
ساخت و در آخر مسعود سلاجقه غالب آمدند و بعد مسعود پسرش مودود بن مسعود بحکومت نشست و بر غزنین و بلخ و لاهور
و قندهار مستولی گشت و در چهار صد و سی و پنج هجری سپاه بدفع سلاجقه فرستاد و آن از الپ ارسلان بن جغر بیک سلجوقی
منهزم گردید و لشکری دیگر تعین نمود که طایفه سلاجقه را از حدود قندهار براندند و همدرین سال راجایان هندوستان باتفاق
یکدیگر لاهور را محاصره کردند مودود لشکری عظیم بدفع ایشان فرستاد هندوان منهزم باز گشتند و هر قلعه که گرفته بودند مسلمانان
باز دادند و در سنه چهار صد و چهل هجری مودود بابداد ملوک اطراف بعزیمت آنکه خراسان را که سلاجقه متصرف شده بودند

انتزاع نماید یک منزل از غزنین برآمد و بقولنج گرفتار گشت و بغزنین مراجعت نمود و در بیستم رجب سنه چهار صد و چهل و یک
بغزنین درگذشت امرا پسرش مسعود بن مودود را که خردسال بود بسلطنت نشاندند و بعد چند روز خلع کرده علی بن مسعود
بن محمود را بحکومت برگزیدند و او بدون همتی و پست رائی معروف بود و بسعی عبد الرزاق بن احمد بن حسن میمندی مجد الدوله
عبد الرشید بن مسعود که در یکی از قلاع حدود سیستان محبوس بود بسلطنت نشست و روی بغزنین نهاد و علی بگریخت عبد الرشید
استقلال یافت طغرل که از امرای مودود بود بفرمان عبد الرشید در حدود سیستان با امرای سلاجقه رزم کرده ظفر یافت و در
سیستان مستقل گشت و بعبد الرشید نوشت که سپاه بفرست تا خراسان بگشایم عبد الرشید اکثر سپاه خود را نزد او فرستاد و
طغرل همه را با خود متفق ساخت و متوجه غزنین شد عبد الرشید متحصن گشت طغرل شهر بگرفت و مودود را با سایر محمودیان بقتل
رسانید و از ایشان جز سه تن که در قلعه محبوس بودند رهائی نیافتند پس طغرل کافر نعمت دختر مسعود بن محمود را بجبر بخواست و بر
تخت نشست و بخرخیر والی لاهور نامه نوشت و بمتابعت خویش خواند خرخیر او را تهدید کرد و بدختر مسعود و امرای غزنین نامها
نوشت که در افنای طغرل سعی نمایند چندی از لشکریان متفق گشته روزی که طغرل بار داده بود و بر تخت نشست پیش رفتند
و تیغ در و نهادند و بعد از قتل طغرل خرخیر از لاهور بغزنین آمد و فرخزاد بن مسعود را که در یکی از قلاع محبوس بود
بخواند و بر تخت نشاند جمال الدوله فرخزاد بن مسعود بسلطنت رسید و دوستان طغرل را بکشت و بعد از رزمها با سلاجقه
صلح کرد و ایاز که معشوق محمود غزنوی بود در عهد فرخزاد در سنه چهار صد و چهل و نه هجری وفات یافت و فرخزاد در
چهار صد و پنجاه و یک هجری درگذشت و بعد از و برادرش ظهیر الدوله ابراهیم بن مسعود پادشاه شد و او ملکی عادل
و ضابط و زاهد و دولتیار بود و در سالی سه ماه رجب و شعبان و رمضان روزه داشتی و بخط خوب نوشتی هر سال
یک مصحف باتمام رسانیدی و با اموال فراوان بمکه فرستادی سلاجقه او را تعظیم بسیار کردندی و بزرگ نوشتندی و در مدت
سلطنت خویش کوشکی و منظری بساخت و قریب بچهار صد خانقاه و مساجد و رباطها بنیاد نهاد و در عهد دولت او سلطان
ملکشاه سلجوقی عزم غزنین کرد ابراهیم آگاه شده نامها بامرای او نوشت که شما ملکشاه را بران داشته اید که متوجه اینجانب شود
خدمت شما مستحسن افتاد باید که سعی نمائید که زودتر بدین ملک درآید تا خاطر از و فارغ کرده ایم و چنانچه تعهد کرده ایم فرستا
شما را مضاعف کنیم پس مکتوبات بیکی سپرده تا به لشکر ملکشاه رود و چنان کند که در شکارگاه گرفتار شود و ملکشاه
چون باسفرا رسید و عزم شکار کرد قاصدان خود را بشکارگاه رسانید و گرفتار گشت و او را نزد سلطان بردند سخنی چند
پریشان گفت سلطان امر کرد تا او را تازیانه نواختند قاصد مکتوبات اظهار کرد و ملکشاه برخواند و صلاح در اجتناب
امر اندید و از آن عزیمت درگذشت و بالاخر میان هر دو صلح اتفاق افتاد ملکشاه دختر خود را به پسر او مسعود بن ابراهیم داد
و در چهار صد و نود و دو هجری درگذشت و بعد از و پسرش علاء الدوله مسعود بن ابراهیم بر تخت نشست و در پانصد و نه
هجری درگذشت و بعد از و پسرش ابو الملوک سلطان الدوله ارسلان شاه بن مسعود بن ابراهیم پادشاه شد
و برادران خود را حبس نمود و برادر دیگرش بهرامشاه بگریخت و نزد خال خود سنجر سلجوقی رفت سنجر روی بغزنین نهاد و
ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بغزنین متحصن شد و مادر خود را که خواهر سنجر بود با دویست هزار دینار و تحف و هدایا

نزد او فرستاد تا بازگردد و هیچ در نگرفت ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بهند گریخت سلطان سنجر در پانصد و ده هجری
بغزنین رسید و چهل روز آنجا توقف کرد و خزاین غزنویان بدست آورد و آن مملکت به بهرام شاه داد و بازگشت و مقرر
نمود که هر روز هزار هزار دینار بخزانه رساند و بالآخر ارسلان شاه در پانصد و دوازده گرفتار شد و بفرمان بهرام شاه
بقتل رسید و بعد از وی برادرش معز الدوله بهرام شاه بن مسعود بن ابراهیم استقلال یافت و او ملکی با شوکت
و حشمت بود و علما و فضلا را بعطایا مینواخت یکی از دست عامل با و تظلم کرد و بهرام شاه نامه بعامل نوشت و تسلیم مظلوم داد و
مظلوم نزد عامل رفت عامل سر پیچید و امر کرد که تا آن مکتوب را پاره پاره کردند بعد چند گاه آن مظلوم دیگر بار نزد بهرام شاه باز امر کرد که
بعامل نامه نویسند و دبیر قلم گرفت تا فرمان نویسد مظلوم گفت برای خدا فرمان را بکاغذی بنویس که وقت خواندن کمتر تشویش یابم بهرام شاه بشنید و بخندید مظلوم گفت
اگر ترا غیرت بودی بر کار خود میگریستی که عامل تو فرمان تو نمیبرد و بهرام شاه متغیر شد و در ساعت برخاست و تیغ بر میان بست و بآن ناحیه برفت
و عامل را بکشت و او در عهد خویش مکرر لشکر بهند کشید و تا بنارس بگشود و در پانصد و چهل و هفت هجری درگذشت و
بعد از وی پسرش خسرو شاه بن بهرام شاه غزنوی پادشاه شد و در بدو دولتش سلطان علاء الدین جهانسوز غوری قصد غزنین
کرد خسرو شاه بهند گریخت و آن مملکت بتصرف علاء الدین غوری درآمد و خسرو شاه در لاهور بسلطنت نشست و در پانصد
و پنجاه هجری درگذشت و بعد از وی پسرش خسرو ملک بن خسرو شاه در لاهور پادشاه شد چنانچه در ضمن لاهور درگذشت و او
طرب دوست بود و بعیش می پرداخت و در پانصد و هشتاد و سه هجری سلطان غیاث الدین محمد بن سام غوری
مملکتش را انتزاع نمود و خسرو ملک از لاهور با امان نزد او آمد غیاث الدین او را بغزنین فرستاد و چون تمام غزنویه
را بدست آورد همه را بقتل رسانید ملک لا نام نداد و نهاد ذکر بعضی از امرا و وزرای سلاطین غزنویه خواجه ابو العباس
در ابتدای عهد سلطنت محمود بوزارت رسید و آخر سلطان از وی رنجیده احمد بن حسن میمندی را وزیر ساخت نقل است که
چون سلطان محمود از ابو العباس قرض خواست و گفت مرا مال نیست سلطان از وی رنجید و گفت در مملکت آنچه اقلیم خود
جمع بسته است و آن تمام حاصل نشده هر چه باقی مانده است آنرا جواب گوید کار بمطالبه کشید ابو العباس آنچه داشت ادا
و در ادای باقی فت سلطان گفت سوگند یاد کن که دیگر هیچ نداری ابو العباس بجان و سر پادشاه سوگند خورد که هر چه چیز
نمانده سلطان او را بیکی از قلاع حبس نمود و بعد چند روز علی خویشاوند که با ابو العباس دشمن بود با سلطان گفت
که او را مال بسیار است از جمله آنکه قبضه خنجر مرصع است و پیاله یاقوت اگر فرمایند آن را بدست آریم سلطان بآن رضا داد
علی خویشاوند آن خنجر و آن پیاله را که از خزاین ملوک هند بدست آورده بود و از بیم سلطان ظاهر نمیکرد
با خود گرفت و بقلعه برد و با ابو العباس سخنان گفته باز آمد و بعرض رسانید که او را تهدید نمودم لیکن تشدد و تفحص آن دو چیز را
و از سلطان آن هر دو را باو بخشید و امر کرد که ابو العباس را در شکنجه کنند و هر چه داشته باشد علی خویشاوند او را در شکنجه
هلاک ساخت احمد بن حسن میمندی بعد ابو العباس بوزارت رسید با او و سلطان را شیرخواره بود و بانجا احمد وزیر کافی
بود و چون هجده سال از وزارت خواجه احمد بگذشت شاهزاده محمد بن محمود که ولیعهد بود خواجه احمد را دوست داشت و مسعود
حمید التونتاش صاحب و علی خویشاوند و جنگ ... سایر امرا و ارکان دولت متفق شدند که مزاج سلطان را

از خواجه متغیر سازند لیکن بحمایت حرم سلطان که دختر خان ترکستان بود و بخواجه احمد عنایت داشت کاری پیش نمی رفت
و دختر خان ترکستان را دو زن بین مهد چکل گفتندی و جمیله قندهاری از خدمتگاران او و در حمایت خواجه بغایت کوشیدی وقتی
کاروانی به ترکستان میرفت خواجه ظرایف غزنین بیکی از معتمدان داد و با آن کاروان روان ساخت تا به ترکستان برد و بعض
آن پوستین آرند چنانکه منکال این حدیث با التونتاش حاجب رسانید که بعرض سلطان رساند که خواجه احمد حسن با خان ترکستان
متفق است و اینک بسبب او تحف و هدایا فرستاده خواجه احمد از چنال ایشان آگاه شد و جمیله قندهاری را آگاهی داد و جمیله نزد مهد
چکل رفت و حال باز گفت مهد چکل باشاره جمیله نامه بوالده و خواهران خود نوشت و آنچه خواجه فرستاده بود بطریق تحف و هدایا
ثبت کرد و چند چیز دیگر از ملبوسات زنان بران افزود و نزد خواجه فرستاد و التونتاش کسان بفرستاد تا از پی کاروان
برفتند و آن مرد را حاضر آوردند و بدرگاه سلطان رسانیدند فرستاده چون بدرگاه رسید موجب مواضع فریاد بر آورد
که فرستاده مهد چکل ام و مکتوبات بمهر او باز نمود و مقنعه و حمایل و غیر آن برون آورد و التونتاش منفعل شد مهد چکل با سلطان
عتاب آغاز نهاد و گفت اینهمه ملامت بفرستاده من رسید و مقنعه و حمایل بر سر دیوان نمودند سلطان بقتل ساعیان فرمان داد
مهد چکل شفاعت نمود تا نجات یافتند و بالآخر بعلتی دیگر سلطان محمود احمد بن حسن میمندی را بقلعه کالنجر از قلاع هندوستان
حبس نمود و حسنک منکال را وزارت داد و چون سلطان مسعود بسلطنت رسید او را نجات داد و وزیر خویش ساخت ابو علی
حسن معروف بحسنک منکال از آن منکال بود و سلطان از روی خواهش او را حسنک خواند گویند سلطان محمود را بمشایخ
کرامیان عقیدتی عظیم بوده و حسنک دران باب پیوسته با سلطان مناظره کردی وقتی محمود قصد رزم علی سیجور کرده بحدود
جام رسید و بزیارت زاهدی از کرامیان که معدود بود در رفت و گفت چیزی از من بپذیر گفت مرا بمال حاجت نیست و دست
در هوا کرد و مشتی زر بگرفت و بدست سلطان داد و سلطان آن را بحسنک سپرد و حسنک بنگریست نوشته دید که المؤید من السما
ابو علی سیجور پس چون سلطان از پیش زاهد برخاست حسنک را گفت این کرامت را چگونه منکر شوی حسنک گفت منکر نیستم لیک
خداوند را تجربه کسی نباید رفت که مرا آسمان سکه بنام او زنند سلطان بخندید و پس از آن منکر کرامیان شد راقم حروف
را در آله آباد فقیری هندو دوچار شد و مجلس داشت روزی زنی باو بادنجانی چند می برد او را طلبید و یکعدد بادنجان بدست
گرفت و گفت درین بادنجان چهل خرمهره است چون بشکافتیم همان قدر خرمهره که گفته بود از آن برآمد چون از و تفحص کردم
گفت که هر چه بطلبم از آن بکار خود صرف نکنم اگر چنین کنم عمل از دست برود و او بر طلبیدن تا یکفلوس قادر بوده و آن
غیر از بادام آوردن محروم بود و فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم سوم جنید بغدادی شیخ المشایخ عالم و امام ائمه بود
ابو جعفر حداد در حق او گفته که اگر عقل مردی بودی بصورت جنید آمدی یکی از وی پرسید که دل کدام وقت خوش بود گفت
آن وقت که دل بود شخصی پانصد دینار پیش جنید آورد و گفت غیر ازین چیزی داری گفت دارم گفت دیگر بسی باید
گفت بگیر و برو که تو بدین اولی تری که من هیچ ندارم و مرا هیچ نباید از سخنان اوست ملاحظه عارفان است و پیدا کننده
مریدان و هلاک کننده عاقلان و گفت که غایت صبر توکل است و صبر خوردن تلخیهای کامی رضا آنست که بلا را نعمت شمری
و گفت که میان حق و بنده چهار دریاست تا از آن نگذری بمقصود نرسی یکی دنیاست و کشتی آن زهد دیگر مخلوق و کشتی آن

دوست و دیگر ابلیس و کشتی عداوت با او و دیگر هوا و کشتی آن مخالفت با وی شیخ ابو محمد بن احمد رویم بغدادی از بزرگان
وقت بوده و مذهب ملامتیان در نیشاپور از و منتشر شد گفت توبه آنست که توبه کنی از توبه گفت رضا آن بود که اگر دوزخ بر دست راستش
گذارند نگوید که از سوی چپ مرا باید و گفت اخلاص در عمل آن بود که بهر دو سرای عوض آن چشم نداری سمنون محب مقبول زمانه بود و محبت را
میداد چه پیشه این طایفه معرفت را بر محبت تقدیم داده اند و نزد راقم حروف همین پسندیده است که محبت مقدم
است بر معرفت چه اگر محبت و ذوق معرفت و شناخت نباشد معرفت چگونه حاصل شود از سخنان سمنون است که
تصوف آنست که هیچ چیز ملک تو نباشد و تو ملک هیچ چیز نباشی ابو عبد الله قلانسی از اکرم قوم و بزرگان
طایفه است وی گفته که در بعضی سیاحت خود در کشتی نشسته بودم بادی برخاست و طوفان عظیم شد اهل کشتی بدعا و زاری
در آمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نذرے بکن گفتم نذر کردم که اگر ازین مهلکه نجات یابم هرگز گوشت فیل نخورم گفتند اینچه
نذریست هرگز کسے گوشت فیل نخورده است گفتم اینچنین در خاطر من افتاده ناگاه کشتی بشکست و با جماعتی بکنار افتادیم چند روز
گذشته بود که از خوردنی چیزی نیافتیم فیل بچه پیدا شد ویرا بگرفتند و بکشتند و بپختند و گوشتش بخوردند و استخوانش برانداختند و هر چند بر من عرض کردند
گفتم من نذر کرده ام که گوشت فیل نخورم هر چند الحاح کردند نپذیرفتم چون هنگام شب درخواب شدند مادر فیل بچه
بیامد و بوی کردن گرفت و استخوان بچه خود را بیافت پس از آن آمده مردمان را بوی کشید از هر کدام که آن بوی بیافت
ویرا در زیر دست و پای خود بمالید تا همه را بکشت و من ترسان و لرزان میدیدم پس بسوی من آمده مرا دیری بوی کرده
هوش از سرم رفته بود از من هیچ بوی نیافت پشت بجانب من کرد و پای ها دراز نمود دانستم که اشارت بسوار شدن میکند
شادان و توکل کنان بر نشستم بشتاب تمام روان شد و مرا در شب بموضعی آبادان رسانید و بخرطوم اشارت کرد که فرود آی
فرود آمدم و وی باز گشت چون بامداد شد بآبادانی رفتم زبان من کسے نمی فهمید و نه من زبان ایشان را ترجمان از احوال
من باز پرسید قصه خود وا گفتم گفت از انجا که ترا آورده اند تا اینجا چند راه است گفتم که ندانم گفت هفت هشت روزه راه
است اینحکایت را مولوی روم در مثنوی خویش نقل کرده است مصرعه بیادم آمد مصرع در شکار فیل بچگان نگر دید پیل و زان پیل بچه اراده دیگر
داشته شیخ ابو بکر کتانی پیر زمانه بوده از سخنان اوست که صوفی کسی ست که طاعت او نزدیک او خیانت بود که از آن
استغفارش باید کرد میگوید که شبی پنجاه و دو بار محمد علیه السلام را در خواب دیدم گفتم که چه دعا کنم تا خدا تعالی دل مرا نمیراند فرمود
هر روز چهل بار بگوی یا حی یا قیوم یا لا اله الا انت یکی از وے درخواست وصیتی کرد چنانچه فردا خدا امی ترا خواهد بود امروز تو او را باش
و گفت تصوف همه خلق است هر که از خلق بیشتر تصوف بیشتر ابو العباس بن عطا معدن حکمت ربانی بوده از سخنان اوست که اگر کسی
بیست سال در شیوه قدم زند و در بحث یکقدم برای نفع برادری بردارد فاضل تر است از انکه شصت سال عبادت کند باخلاص
و گفت همت آن بود که در دنیا نبود عباس بن یوسف الشکلی از مشایخ قدیم بغداد بوده می گفته که هر که به حضرت خدا تعالی مشغول است
از ایمان وی نیاید ابراهیم بن ثابت شخصی از و وصیتی درخواست گفت کاری کن که از ان پشیمان نشوی ابو العباس محمد
بن زید المبرد در نحو و لغت امام زمان بوده در یکی از تالیفات خود می آرد که منصور دوانقی یکی را مقرر داشته بود که هر جا بیناتی ذمی
و عورتی بی شوهری باشد جمع ساخته از احوال ایشان با خبر باشد عرق طمع یکی از بغداد وے در حرکت آمد نزد

آن شخص رفت و گفت مرا واصل آن عورت ساز و نفقه سفر کرد آن شخص گفت تو مردی چگونه ترا در عورت نویسم گفت یاری ز زن من
نابینایان منساک کرد آن شخص گفت قبول کردم چه اگر چشم ظاهر تو پوشیده نیست اما نابینائی دل میداری ابوالهاشم
الصوفی الکوفی اول کسے ست که او را صوفی خواندند و اول کسے است که خانقاه جهت صوفیان ساخت ابوعمر شعبی کوفی جلیل القدر
دار العلم بوده آورده اند که عبدالملک بن مروان او را برسالت نزد والی روم فرستاد و صحبت شعبی ملک روم را خوش آمد تا
مدت نگاهداشت هنگام رخصت مکتوبی مهر کرده بدو سپرد که در وقت خاص بصاحب خود دهی شعبی وقت خلوت آن نامه بگذرانید
خلیفه آنرا بخواند و بدست شعبی داد نوشته بود که عجب از حماقت قومی که در میان ایشان اینچنین مردی باشد و دیگری را بر خود
پادشاه سازد شعبی گفت بخدا که من بر مضمون این نامه اطلاع ندارم عبدالملک گفت خاطر مطمئن دار که والی روم بر تو
رشک برده و میخواهد که تو با من باشی و این را جهت آن نوشته که من ترا بقتل رسانم چون والی روم این ماجرا شنید و گفت
خواسته بود بظهور رسید بر حسن رای خلیفه آفرین گفت طفیل بن بلال آزاد کرده عثمان بن عفان بوده بکوفه می نشسته
از سخنان اوست که میخواهم کوفه کوهی باشد و من بالای آن نشسته باشم تا هر جماعتی که ضیافت و دستی شوند آگاه گردم و آنجا روم
او را گفتند چرا رنگ تو زرد است گفت از بیم آنکه مبادا طعام زود آخر شود و طفیلان باو منسوب اند و ایشان جماعتی اند که ناخوانده بر سر
خوانها روند و از ایشان ست بنیان طفیلی و او از ظرفای عصر بود او را گفتند از قرآن کدام آیت دوستتر داری
گفت کلوا و اشربوا گفت کدام آیت و او را سیاحتی گفت ربنا انزل علینا مائدة او را گفتند روزی چند بار طعام میخوری گفت
اگر داشته باشم یکبار و اگر نه چند بار اند گفتند چگونه است گفت از آنکه اگر چیزی نداشته باشم معلوم نیست که چند بار بدست آید و
اگر داشته باشم از صبح تا شام خواهم خورد و پس بکنار باشد ابوبحر ضحاک معروف باحنف کوفی از کبار تابعین بوده یک چشم از نور
بهره نداشت و یک پایش کج بود از آن احنف گفتندی گویند که چون ابن زیاد جانشین گشت احنف را و قدری بنهاد
ابن زیاد بشام نزد معاویه رفت و رؤسای عراق را با خود برد چون بدرگاه معاویه رسانید امر کرد که ایشان را حاضر سازند
احنف را بعد از همه بیاوردند معاویه احترام او کرد اهالی عراق شکر ابن زیاد را گفتند احنف سخن نگفت معاویه گفت چرا سخن
نگوئی گفت اگر سخن گویم مخالفت ایشان کرده باشم معاویه گفت ابن زیاد را از امارت عراق عزل کردم پس وجوه و رؤسای
عراق آورد و گفت بروید و باهم مشورت کنید و امیری بهر خود اختیار نمائید و سه روز شمارا مهلت است ایشان برفتند و چندی
در آن میان امارت عراق بهر خود میخواستند سخن بطول کشید معاویه باحنف گفت تو چه گوئی احنف گفت اگر کسے را هم از اهل بیت
خود امارت خواهی داد ابن زیاد را که غالبترین کسے ست از اهل بیت تو امیر کن اگر دیگرے را امارت میدهی اختیار کسے داری
معاویه ابن زیاد را امارت عراق داد و در خلوت با ابن زیاد گفت قدر احنف را کسے نشناسد باید که در تعظیم او کوشی ابن زیاد
بعراق بازگشت و احنف را محرم اسرار خود ساخت او معزز بود تا آنکه در ایام حکومت مصعب بن زبیر در سنه
شصت و هفت هجری درگذشت او بغایت حلیم بود روزی براهی میرفت مردی همراه او شد و او را دشنام میداد
احنف چون بقبیله خود نزدیک رسید گفت اگر چیزی باقیمانده است بگو که مبادا اهل قبیله نزدیکتر شوند و سفهای ایشان ترا
جواب گویند یکی را باحنف عداوتی بود مردی را هزار درم داد تا نزد او رود و سفاهت کند سفیه چنان کرد احنف جوابے

گفت سنیه را خشم زیاده گشت سے گفت تا آنکه وقت زوال رسید احنف گفت امروز زحمت بسیار کشیدی بیا که باهم طعام خوریم
دانم که از غایت غضب تا حال هیچ نخورده باشی واز سخنان احنف است که زیادتی خنده هیبت را و افزونی مزاح مروت
را گفت عاقل آن است که پیوسته شمار گناهان خود کند وگفت شریفتر بنی آدم خیانت نکند و عاقل دروغ نگوید و مومن غیبت
نکند ابو محمد سلمان کوفی بن مهران الغنی از دانشمندان بوده وهمواره میان او و امام اعظم کوفی ابواب طیبت مفتوح بود
روزی امام بدیدن وے رفت و از روی طیبت پرسید که هر گاه حق تعالے بینائی از چشم باز میگیرد در عوض چیزے
بهتر از ان میدهد ترا چه چیز در عوض او داد گفت تا دیدن گرانان واز الجمله خواجه حسن بصری از یگانه زمان بوده
از سخنان اوست که گوسفندی از مردم آگاه تر است از آنکه یک شبان چندی از ایشان را از چرا کردن باز آورد و مردم را چندین
سخن خدا از مراد باز ندارد وگفت که شگفت فرزند آدم راضی شده که حلال آن حساب است وحرام آن عذاب روزی بجماعتی بگذشت دید
که میخندند گفت عجب از کسانی میدارم که میخندند و حقیقت کار خود نمیدانند وگفت هر چه بنده بزن و فرزند نفقه کند آن را حساب بود مگر طعام که
پیش مهمان نهد رابعه بصریه زنی بوده که در محبت و معرفت حق تعالی گوی سبقت از مردان ربوده وقتی که معرفت در میان راه
کعبه را دید که باستقبالش آمد گویند که ابراهیم ادهم در عرصه چهارده سال بکعبه رسیده از آنکه در هر قدم دو رکعت نماز میگذارد چون
متصل کعبه رسید کعبه را ندید گفت آه چه حادثه است مگر چشم را خللی رسیده هاتفی آواز داد که چشم ترا خللی نرسیده است کعبه باستقبال
ضعیفه رفته است چون ابراهیم ادهم از رابعه ملاقات کرد گفت این چه شور است که در جهان افگنده گفت شور تو در جهان انداخته که
در عرصه چهارده سال این راه را طی کرده فرقی که هست این است که تو در نماز قطع کرده و من در نیاز رابعه را گفتند حضرت پروردگار
را دوست میداری گفت دارم گفتند شیطان را دشمن داری گفت نه گفتند چرا گفت از محبت رحمان پروای عداوت
شیطان ندارم از سخنان اوست اگر صبر مردے بودی کریم بودی وقتی چهار درم سیم بیکے داد که مرا گلیمی بخر که برهنه ام
آن مرد رفت و باز آمد که چه رنگ بخرم گفت چون رنگ که در میان آمد بمن ده وآن سیم بستد و در دجله انداخت حارث
بن اسد المحاسبی البصری عالم بعلوم ظاهر و باطن بوده از وست که خدا را باش والا خود را مباش ابو بکر محمد بن سیرین
امام معتبرین بوده و در باب تعبیر خواب حکایات غریبه از ان نقل کنند چنانچه مردی روزے آمد وگفت چهل خرما در خواب
دیدم که بیافتم گفت فردا چهل تازیانه بخاطر ترا چهل چوب بزنند وهمچنان شد بسال دیگر همان شخص آمد و گفت که امشب بر واقعه دیدم
که بر در سرای سلطان چهل خرما یافتم گفت چهل هزار درم یابی یا بر سال تعبیر این خواب بگونه دیگر بود جواب داد که پارسال
خرما بر درخت بود تاویل آن چوب بود وامسال خرما بر درخت نیست گفت در خواب دیدم که کبوتری سفید بر کنگره مسجد مدینه نشسته است
ناگاه ماری هیبت کبوتر را برد و ابن سیرین گفت که حجاج دختر عبد الله بن جعفر طیار را تزویج کند گفت بچه دلیل الحکم راندی
گفت کبوتر در تعبیر زن است و سفیدی حسن اوست و کنگره بزرگے او امر و زنی خوبتر و بزرگتر در مدینه از دختر عبد الله
نیافتم و در مار تامل کردم سلطان ظالم یافتم واز سلاطین هیچ کس ظالم تر از حجاج نیافتم ابو الحی مالک بن دینار از اهالی بصره است
واز اصحاب حسن بصری ست گویند که چون الحمد میخواندی وبایاک نعبد وایاک نستعین رسیدی زار زار بگریستے وگفتی اگر نه از کتاب خدا
بودی نخواندمے چه میگویم ترا می پرستم و نفس خود را پرستش میکنم و از تو یاری میخواهم و بدر سلطان میروم و از او گفتند چگونه

گفت نان خود را میخورم و فرمان سلطان میبرم وقتی دیگر دیرا دید که خانه میساخت و مزدوران را اجرت میداد مالک دینار دسته پیش کرد
مرد درمی باو داد مالک آنرا در گل انداخت مرد گفت چرا درم در گل انداختی گفت چرا از ربای خود را بگل می اندازی یعنی صرف
عمارت می‌کنی راقم حروف گوید دامی برآنکه تنبیه شود چه برای بود و باش طفلان از راه طول امل عمارت می ساختم اگرچه نیت داشتم
که نوعی فایده بمردم رسد که این حکایت بنظر در آمد آیت کاوین من آیت فی السموات والارض یمرون علیها وهم عنها معرضون یعنی
بسا ظاهر می شوند از نشانها و دلایل در آسمان و زمین که میگذرند بران و ایشان از ان نشانها رو گردانند یعنی تعقل نمیکنند
درست آمد چه بیچاره انسان چقدر در طول امل گرفتارست اللهم نبهنا عن نومة الغافلین مالک دینار روزی سگی همراه بود گفتند
با سگ صحبت میداری گفت این بهترست از همنشین بد ابو واثله ایاس بن معاویه بن قره بن ایاس بن هلال مزنی البصری
از بزرگان علما و فضلای عصر بوده و در ذکاوت فراست باو مثل زدندی او را گفتند ترا با این همه دانش سه عیب است اول آنکه جواب
بیفکر گویی و دوم آنکه با دونان می نشینی سوم آنکه جامه کم بهای پوشی گفت سه گفتند چهار گفت چرا در تعجیل گردید گفتند درین
جواب بفکر حاجت نیست گفت جوابهای که من میدهم نزد من همه از ان قبیل ست و با دونان از آن نشینم که عزت من میدارند
و خدمت میکنند و در آسایشم و اگر با بزرگان نشینم مرا خدمت ایشان باید کرد و در زحمت باید بود و جامه کم بها زان می پوشم
که جامه باید که نگهبان من باشد نه من نگهبان او او را گفتند که براه رفتن تعجیل می کنی گفت به این طریق رفتن از تکبر دورست
و بقضای حاجت نزدیک شیخ سری سقطی مرید معروف کرخی و استاد جنید بغدادی و سایر بغدادیان ست از سخنان اوست
هر معصیتی که بشهوت صادر شود امید عفو ست و معصیتی که از تکبر متولد شود امید مغفرت ندارد که ذات آدم از شهوت بود و گناه ابلیس
از تکبر ابو وهب بهلول کوفی از اکابر علمای محدثین بوده گویند چون هارون رشید از علمای زمان فتوی خواست که امام
موسی کاظم را بشهادت رساند بهلول خود را دیوانه ظاهر کرد تا ازو فتوای نخواهند روزی هارون رشید او را بدید که چون
کودکان بر اسپ نی سوار بود و با ایشان می دوید هارون برو سلام کرد و پند خواست بهلول گفت بنده قصور هم دیده قبور هم
یعنی مشاهده قصور هم و قبور سلاطین را پندی عظیمست هارون گفت حاجتی از من بخواه گفت که حاجتم این است که از من درگذری
و ازین پس نه تو مرا بینی و نه من ترا بینی با اسب نی در حرکت آمد و گفت دور شو که اسپ من لگد میزند سری سقطی گوید بهلول را در
گورستان دیدم بر قبری نشسته با خاک بازی میکرد گفتم بیشتر در گورستان بسر می بری گفت آری با جمعی بسر می برم که مرا
ایذا نمیرسانند و چون از پیش ایشان میروم غیبت نمی کنند روزی هارون رشید او را گفت حاجتی از من بخواه گفت حاجت
من آنست که گناهان مرا ببخشی و مرا به بهشت رسانی گفت اینکار نتوانم کرد گفت هرگاه آنچه می خواهم نمیتوانی کرد
از تو چیزی نخواهم وقتی جمعی را دید که بدعای باران میرفتند و اطفال با خود برداشتند گفت اینها را کجا می برید گفت شاید
دعای ایشان مستجاب شود گفت اگر چنین بودی یک معلم زنده نماندی وقتی بمحله بمجلسی رسید که مذاکره حدیث میکردند
یکی از عایشه روایت کرده که گفت لو ادرکت لیلة القدر ما سألت ربی الا العفو والعافیة یعنی اگر میافتم من شب قدر را سؤال
نه کردم من از رب خود مگر عفو و عافیت را بهلول گفت نصف ازین فراموش کرده اید گفتند آن چیست گفت
الظفر فی الجمل بهلول وقتی نزد هارون که در ایوان قصری ساخته بود گفت برین چیزی بنویس بهلول قلم برداشت و از ان نوشت

رفعت الطین و وضعت الدین و رفعت الجص و وضعت النفس ان کان من مالک فقد اسرفت والله لا یحب المسرفین و ان کان من مال
غیرک فقد ظلمت والله لا یحب الظالمین یعنی بلند کردی گل را و انداختی دین را و بلند کردی گچ را و انداختی نفس را یعنی ای
اگر هست از مال تو پس تحقیق اسراف کردی و خدا دوست نمیدارد مسرفان را و اگر هست از مال دیگری پس بدرستیکه ظلم
کردی و خدا دوست نمیدارد ظالمان را و او را گفتند دیوان را بشمار گفت از شمار بیرون اند اگر گویند عاقلان را
بشمارم که معدودی چند بیش نیستند محمد بن ادریس منسوب بشافعی از غزه است نسبتش بهاشم بن عبد المطلب بن عبد المناف می پیوندد
و صاحب مذهب مستقل است و اول کسیست که در اصول فقه تصنیف کرده ولادت شافعی در روزیکه امام ابوحنیفه درگذشت
بصره اتفاق افتاد در یکصد و پنجاه هجری و مذهب امام شافعی معروف و مشهور است و او از امام چهارگانه است و سه دیگر ابوحنیفه
و مالک و احمد حنبل باشند از امام احمد حنبل که شاگرد شافعی بوده نقل است که عقل شافعی را اگر وزن کنند بعقل یک نیمه جهان
راجح آید وقتی مامون عباسی در دو صد و یک هجری شافعی را گفت که بخلق قرآن قایل شو شافعی بر منبر رفت و انگشتان
بشمرد و گفت صحف و توریت و زبور و انجیل و قرآن این هر پنج مخلوقند یعنی پنج انگشت پس باین حیله رهائی یافت و بمصر
رفت و توطن گزید و روز جمعه آخر رجب در دو صد و چهار هجری در گذشت و از سخنان اوست نه دوست بود آنکه ترا با و
مدارا باید کرد و گفت هرگز فربه عاقل ندیدم و گفت که در توریت است اگر کوتاهی بینی که خبث نباشد بدانکه صورت او را مسخ
کرده اند و گفته اگر دراز عاقل بینی او را سجده کنم یعنی دراز عاقل نباشد ابو الهذیل بصری رئیس طایفه ایست از معتزله که
ایشان را هذیلیه خوانند از و منقول است که وقتی بدیر هرقل رسیدم مردی آنجا دیدم گفت تو معتزلی گفتم آری گفت پس هم
لامی و تو ابو هذیل نباشی گفتم هان گفت خواب را لذتی هست گفتم آری گفت آنرا کی توان یافت اگر گوئی در حالت
خواب این درست نبود چه از چیزیکه نیافته است لذت نتوان یافت و اگر گوئی بعد از آن نیز راست نیاید چه در چیزیکه گذشته
لذت نبود من از جواب عاجز آمدم و گفتم تو بگو گفت بیکی اینست و چون خواب آید آن مقصود گردد و رفع الم لذت باشد
یعنی کسی که گریه میکند بر موئی و چون آن خواب آید آن گریه و اندوه او موقوف شد پس رفع الم و اندوه لذت باشد هم گریه کننده را
ابوسعید معروف باصمعی شیخ بصری و صاحب اخبار و نوادر بوده او گوید اعرابی دیدم و صد و بیست سال عمر داشت گفتم
چه دراز است عمر تو گفت حسد را ترک کردم لاجرم باقی ماندم و گفت از نشانهای احمق آن باشد که پیش از آن که سخن بشنود بجواب
مشغول شود روزی زیر درخت جوز بول کرد باد وی از زوما و رشد اطفال عرب بازی میکردند اصمعی خواست که با ایشان
مزاح کند گفت ثمر این درخت چیست یکی از اطفال گفت پارسال غزلی بود و امسال عجیبه شد چه جوز معرب گوز است
و اصمعی در عهد مامون خلیفه در گذشت ابو معن ثمامه بصری معتزلی فاضل فاسق بود و ندیم مامون خلیفه بود وقتی مامون
ثمامه را گفت مرا با تو حاجت است خواهم که برآری گفت مرا نیز بتو حاجتیست نخست حاجت مرا برآر تا حاجت ترا برآرم
گفت بگو که چیست گفت حاجت من آنست که از من حاجت نخواهی ابو عبد الله محمد بن کرام سیستانی فرقه کرامیه باو منسوب
اند محمد بمکه متولد شد و علم آموخت و بوطن شتافت و مذهبی جدید پدید آورد و گویند او از هر مذهبی چیزی اختیار کرده در کتاب
خویش نوشت و بعد از دو در عهد سلطان محمود غزنوی آن مذهب نصرت یافت و ایشان بسیار شدند و از منقولات

آن است که هر چه ورا شش جهت بود معدوم بود پس خدا را تشبیه دهند و گویند در جهت است و باین آیت متمسک شوند
الرحمن علی العرش استوی و اینما تولوا فثم وجه الله و ید الله فوق ایدیهم و گویند ایزد تعالی جوهر است لیکن واحد الذات
و واحد الجوهر و بر عرش قرار دارد و انتقال و تحویل و نزول بر وی جایز است و اکثر سخنان ایشان بمذهب تشبیه و جسمیت راجع گردد
موسی بن شاکر از فضلای حکمای زمان بوده و سه پسر داشت و آن هر سه در علوم قدیم هندسه و موسیقی و نجوم مهارت
تمام داشتند و به بنی موسی مشهور بودند برادر بزرگ را ابو عبدالله محمد گفتندی و دیگر را احمد و حسن نام بود و در زمان اسلام
عجایب حکمت از ایشان ظاهر شد چه علمای سلف و ارباب رصد که پیش از اسلام بوده‌اند یقین کرده که دوری
کره زمین بیست و چهار هزار میل است و هر سه میل یک فرسخ است چون این حدیث بمامون خلیفه رسید خواست که آن او را
محقق شود از ایشان تدبیر خواست گفتند آن را ظاهر کنیم چنانچه شک نماند پس اراضی مساوی را تجسس کردند صحرای
سنجار و کوفه را در غایت استوا یافتند تا بنی موسی بصحرای سنجار شدند مامون جمعی همراه ایشان کرد و ایشان در موضعی
از آن صحرا ارتفاع قطب شمال گرفتند و آنجا میخی در زمین فرو بردند و ریسمانی بآن بستند و روی بجانب شمال نهادند
و بسی برفتند پس ارتفاع گرفتند ارتفاع قطب یک درجه از آن بیشتر شد که در موضع سابق گرفته بودند آنگاه ریسمان
را مساحت کردند شصت و شش میل و دو ثلث میل بود و از آن معلوم شد که مقابل هر درجه از آسمان شصت و شش
میل و دو ثلث ضرب کنند بیست و چهار هزار حاصل آید بنی موسی بموضعی گشتند که میخ در زمین نصب کرده بودند آنگاه
رو بجنوب نهادند و شصت و شش میل و دو ثلث برفتند و ارتفاع گرفتند کمتر آمد از آنچه که پیش گرفته بودند بیک درجه
پس آنچه گذشت همراهیان را محقق شد مامون امر فرمود تا در صحرای کوفه نیز همان عمل کنند هم آنچنان ظاهر شد پس
ایشان را اعتقادی جزیل دادند ابو معشر جعفر بن محمد بن عمر بلخی از اعاظم علمای منجم است از احکام او آنست که وقتی امیری
نقره در خزانه مالک ندید ابو معشر گفت نقره خود را گرفته است مالک تجسس فرمود ظاهر شد که آن را کنیزکی فضه نام دزدیده
الغرض ملکی میخواست که یکی از امرای خود را بقتل رساند امیر دریافت و پنهان شد و دانست که هر نوع که باشد ابو معشر او را
پیدا کند پس حیلتی اندیشید و طشتی پر خون کرده هاونی از طلا در میان آن نهاد و هر روز ساعتی چند بر آن نشستی ملک او را
هر چند جست نیافت بالاخر ابو معشر را گفت بنگر که کجاست ابو معشر تامل کرده گفت کوهیست از طلا در دریا چون خون هموار مقیم است و هر چند در آن باب تامل
میکنم خراش چیزی نمی‌یابم ملک شرمنده شد تا ندا در داد که امیر حاضر آید که کس متعرض نخواهد شد امیر بیامد و حال عرض
نمود و پادشاه شاد شده او را و ابو معشر را نوازش نمود ابو القاسم سمنون بغدادی از سخنان اوست که گفته
صحبت بنده را صافی نشود تا از شیء بهمه عالم نه نهند و قال اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه و اول هجران العبد للحق مواصلته
لنفسه ابو سعید خراز بغدادی از اجله مشایخ صوفیه بود وقتی در عرفات بود خواست که دعا کند هاتفی آواز داد که پس از
وجود حق دعا کنی یعنی پس از یافت ما چیزی میجوئی ابو الحسین احمد بن محمد البغدادی المعروف بابو الحسین نوری از
سادات مشایخ صوفیه است و او را از آن نوری گفتندی که چون در شب تاریک سخن گفتی نور از دهان او تافتی چنانچه
خانه روشن شدی روزی بر کنار دجله میرفت زورقی دید سی خم در وی نهاده ملاح را گفت در آنها چیست گفت تو مردی درویشی

ترا بازار چکار گفت باری بگو گفت شنیده است که مهتر معتضد خلیفه را خمی بر هم شیخ چوب بگرفت همه را بشکست او را بگرفتند و نزد خلیفه بردند
خلیفه بدید و بانگ بر وی زد و گفت چرا چنین گستاخی کردی گفت من محتسبم گفت ترا که محتسب کرد گفت آنکه ترا خلافت داده
معتضد نیز در پیش افگند پس گفت ترا چه بر این داشت گفت شفقت بر تو و بر رعیت تو اگر شراب خوری ایشان دلیر شوند
و حرام ورزند عصمتی نبود و جز تو منظور دی خدا استغفر گریست و گفت نیکو کردی پس از این چنین بکن ابو عبد الله احمد بن
سالمی بصری از بزرگان صوفیه بوده او گفته که اولیا را بهیچ چیز توان شناخت گفته باز لطافت زبان و حسن اخلاق
و سخای نفس و قلت اعتراض و پذیرفتن عذر ابو محمد سهیل بن عبد الله تستری و تستر را ششتر نیز گویند از اکابر مشایخ و
علمای صوفیه بوده ریاضت بسیار کشیده سالها در هر چهل روز یک مغز بادام خوردی سهیل بن عبد الله تاریخ وفات او سنه
از سخنان اوست نشان بدبختی آنست که ترا علم دهند و توفیق عمل ندهند و اخلاص ندهند و گفت شیطان از گرسنه بگریزد و حکم
بن ابو الورد از بزرگان مشایخ عراق بوده و گفته که چون حق تعالی در کسی سه چیز افزاید او نیز سه چیز بیفزاید باید که او در تواضع
و فروتنی بیفزاید و چون در مالش بیفزاید باید که در اعطا و در عبادت بیفزاید مولانا جمال الدین محمد دوانی گازرونی
از اکابر علماست از سخنان اوست که یک معنیست که اگر در اجزای ممتزجه ظاهر شود اعتدال مزاج نامند و اگر در حرکات
بود غنج و دلال گویند و اگر در اعضا باشد حسن خوانند و اگر در کلام بود فصاحت نامند بقول شاعر که یکذات واحد است
برنگ‌های جدا جدا گفت از دلایل توحید آنست که در کلمه لا اله الا الله چون ملاحظه کنی غیر از تکرار حروف الله هیچ بنظر در نیاید
شاه شجاع کرمانی از اکابر مشایخ صوفیه بوده گویند چهل سال نمک در چشم کرد و نخفت روزی بخواب رفت خدا را
بخواب دید گفت الهی ترا به بیداری می‌جستم یافتم خدا جواب آمد که ما را در خواب از آن بیداری‌ها یافتی روزی در مجلس نشسته بود
درویشی بیامد و دو من نان خواست کسی نداد شاه شجاع گفت کیست که پنجاه حج مرا بخرد و دو من نان او را بدهد فقیهی گفت
ایها الشیخ با شریعت استخفاف می‌کنی گفت هرگز خود را قیمتی ننهاده‌ام کردار خود را چه قیمت نهم سفیان بن علی
مصری از مشایخ مصرست یکی از مریدانش خواست که تجرید کند بر شیخ گفت اول دل را از سهو و غفلات
و نفس را از هوا و زبان را از لغو مجرد کن تا تجرید حاصل آید آنگاه خواهی دنیا دار و خواهی مدار ابو سلیمان دارانی
دمشقی از بزرگان مشایخ صوفیه است از سخنان اوست که چون آدمی سیر شود همه اعضایش بشهوت گرسنه گردد و گفت هر عمل
که در دنیا ذوق ندهد در آخرت ثمره نبخشد و گفت افضل اعمال مخالفت نفس است و گفت مفتاح الدنیا الشبع و مفتاح الآخرة
الجوع یعنی کلید دنیا سیریست و کلید آخرت گرسنگی است ابو جعفر معروف بابن کرسی از اجله مشایخ بغداد است چنانچه گویند
هنگام وفات جنید بر سر بالینش نشسته بود جنید سر بآسمان بر داشت ابو جعفر گفت بعید است و دوری و گفته‌اند لطیفه در این
معنی ان الحق اقرب الی العبد من انشاء الله و هست شیخ ابو محمد خفیف از بزرگان مشایخ شیراز است بیشتر کفش دوزی کردی
لاجرم او را از شاهان گفته‌اند وقتی با مشایخ شیراز در مجلس نشسته بود در مشاهده سخن میرفت گفت حقیقت مشاهده آنست
که حجاب‌ها منکشف گردد وقتی در بادیه تبوک بودیم ناگاه حجاب‌ها منکشف شد خدا را بر آسمان نشسته دیدم و سجده کردم
قوم خاموش ماندند مؤمل جصاص شیرازی گفت برخیز تا مشایخ شهر را زیارت کنیم پس او را بخانه ابن سعدان محدث برد

وگفت خواهیم که حدیث ان الشیطان عرشا الی آخره روایت کن ابن سعدان گفت حدثنی فلان بن فلان ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ان
الشیطان عرشا بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشفت له عنه ابو محمد آن حدیث بشنید و بگریست و برخاست و بیرون رفت
و روزی چند کسی او را ندید پس ظاهر شد و گفت درین ایام نمازهای که در آن وقت گذارده بودم قضا میکردم زیرا که شیطان را
پرستنده بودم پس گفت چاره نیست آن را بجز آن موضع که او را سجده کردم باز کردم و برو لعنت کنم پس بیرون رفت کسی ازو
چیزی نیافت سعید بن هارون فارسی حکیم شاعر و فاضل و فصیح بود و در خدمت مامون عباسی بسر برده در بخل باو مثل زنند
و عیال خزاعی گوید روزی نزد او شدم و نشستم و از گرسنگی عاجز گشتم غلامش بیامد و کاسه بیاورد و خروسی پخته در آن بود سعدان
نگریست سر خروس را ندید گفت سر آن کجاست غلام گفت آنرا بدور انداختم گفت من نمیخواهم که پای او را بدور افگند چه
جای سر که آن رئیس اعضاست و خروس بان آواز میکند تا خلق بیدار شوند و نماز گذارند و تاج او نمودار پادشاهان است
و مراد و وای ورم دل و گرده است و بچشم او شعرا امثال زنند و گویند شراب کعین الدیک یعنی شراب مانند چشم خروس ای سرخ
چشم خروس و آن بهترین شرابست و هیچ استخوانی در زیر دندان از آن خوشتر نمی آید اگر تو میپنداشتی که من آنرا نخواهم خورد پس
عیال و اطفال و مهمانان میخورند اکنون راست گوی که آنرا چه کردی غلام گفت والله که بدور انداختم سعدان برنجید و گفت در
فی بطنک قاتلک الله یعنی میگویم در شکم تو قتیل کند ترا خدا پس برخاست و بر غلام آویخت پایش بکاسه خورد و شوربا بر سفره
ریخت و خروس بر زمین افتاد و گربه در کمین بود و آن را در ربود و مناسب این مقام است پسر خواجه بخیلی و انکی بدر روش او
بدر بشنید با پسر عتاب کرد پسر گفت من در فلان کتاب خوانده ام که هر که بزرگی خواهد باید که هر چه باید اختیار کند از آن این کار کرده ام
خواجه گفت غلط کرده و تصحیف خوانده گفته اند هرچه یابی باید که ایثار کنی نه اختیار گویند که در بصره بخیلی معروف بود و بخیلی از
کوفه بزیارتش رفت و چون او را بدید گفت بهر دیدن تو آمده ام گفت از راه دور آمده ناچار ترا ضیافت باید کرد و بازگو
چه خواهی گفت نیز بریان برخاست و بدوکان پنیر فروش رفت و پنیر تازه خواست پنیر فروش گفت ترا پنیری دهم چون
زبد بخیل گفت از پنیر زبده بهتر است همان بهتر که آن را بر مهمان برم آنگاه بدوکان مسکه فروش رفت مسکه فروش گفت
ترا زبده صاف و هم چون روغن زیت بخیل گفت چون روغن از زبده بهتر است همان را بهر مهمان باید برد آنگاه بدوکان
روغن گر شتافت و روغن خواست روغن گر گفت ترا روغن صاف و هم چون آب زلال بخیل گفت پس آب به از روغن است
دانرا در خانه دارم آنگاه بازگشت و کاسه پر آب پیش مهمان نهاد و گفت تمام بازار بصره بگشتم هیچ چیز بهتر از آب نیافتم و قصه
باز نمود مهمان بخندید و او را بر تری قبول کرد و بکوفه بازگشت خلیل بن احمد واضع عروض شیخ ابو الحسن کرده دیده صاحب علم و
تقوی بود از سخنان اوست که نه از فنجاد رشت که از بار خود فراموش کنی و از بار خود بپرسی که از کجا می آئی و کجا میروی و در چه کاری گفتند
تصوف چیست گفت وفا بعهد ابو بکر طمستانی صاحب کرامات بوده او گفته که وصل بمفصل است و چون فصل آمد وصل نماند و گفت
که عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید و زیاده نگوید و گفت هر کرا خاموشی وطن نیست او در فضولیست و گفت زندگانی در مرگ
است یعنی حیات را اول در مرگ نفس است ابن مقله بغایت زیرک بوده قاهر خلیفه عباسی و دیگر خلفا را وزارت کرده و راضی خلیفه
حکم بقطع ید او کرده پس از آن ابن مقله قلم را بر ساعد بسته کتابت میکرد و او گفته که جمیع کتابات امم ربع مسکون از شرق تا غرب

دوازده نوع است - عربی - حمیری - یونانی - فارسی - سریانی - عبرانی - رومی - قبطی - بربری - اندلسی - هندی -
چینی * راقم گوید خط الغوری را باید اصل اینها شامل داشته و اول کسیست که خط مثلث را از خط کوفی استنباط نمود و خطب جمعی
در سلاست نظم و نثر بیعدیلیست و رمکتوبات خود می آرد که شور در جهان افتاده عالم پر غوغاست مردمان چون نسخه مشوند
بکر کر اند و باکری کور اند و باکری و کوری و رسا اند و باکری و کوری و دنگی دیوانه اند نه از خدا بیگانه اند و هم او گوید
سبحان الله زمین چنین ساکن و خاک چنان در حرکت و آسمان چنان در کار و آدمی چنین بیکار شیخ نصیر الدین خلیفه
دوم شیخ نظام الدین است از سخنان اوست که نفس آدمی بمنزله درختیست که بار و هوا در ذات آنکس قمرا سبیز و محکم
سر شود و اگر آدمی بزور عبادت هر روز انداخت را بجنباند بیخ او سست شود و قابل قلع میگردد ذو النون مصری
از اکابر مشایخ و اولیا و صاحب خوارق کرامات و عادات بوده اکثر اهل مصر او را زندیق میدانستند و بعضی در کار او متحیر
بودند تا وفات نکرد کس واقف حال او نشد از سخنان اوست دوستی با کسی کن که بتغیر تو متغیر نگردد او را پرسیدند توبه
چیست گفت توبه عوام از گناه است و توبه خواص از غفلت و عبودیت آنست که بنده او باشی بهمه حال چنانچه او خداوند
تست در همه حال شخص از وی زمینی خواست گفت همت خود را پیش و پس مقصر ساز گفتند این را شرح باید کرد گفت از
هرچه گذشته و از هرچه بباید اندیشه مکن و نقد وقت را باش و نیز او گفته که در بادیه ابلیس را دیدم که چهل روز سر بسجود نهاده بود
که برنداشت گفتم لعین بعد از بیزاری و لعنت این همه عبادت چیست گفت ای ذو النون اگر من از بندگی معزولم او از خداوندی
معزول نیست از سخنان ذو النون است توکل ترک تدبیر باشد از وی پرسیدند که اندوه که را بیشتر گفت بدخوترین مردمان را
گفتند دنیا چیست گفت هرچه ترا از خدا غافل سازد و گفت در سفری زنی را دیدم غایت محبت چیست آن را نهایت نبود
از آنکه جمال محبوب را غایت نبود ابو شعیب المقنع هفتاد حج پیاده گذارده گویند در حج آخرین سگی را از تشنگی زبان از
دهان بیرون افتاده بود دید فریاد برآورد و گفت که کیست که هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بوی داد
داد و آن را بآن سگ داد ابوبکر ولف شبلی مصری از اکابر مشایخ صوفیه است و در سنه سیصد و سی و چهار هجری در گذشته و قتی
بمسجدی رفت تا نماز گذارد کودکان و پیرستان آنجا بودند و نان میخوردند دو کودک نزدیک او نشسته بودند یکی توانگر زاده بود
و قدری حلوا در زنبیل داشت و دیگری درویش زاده و او جز نان خشک نداشت از توانگر زاده حلوا خواست توانگر زاده گفت
سگ من باش تا ترا حلوا دهم گفت من سگ توام گفت بانگ سگ کن بیچاره دو تا شد و بانگ کرد و حلوا یافت شبلی را ایشان
نظاره میکرد و میگریست گفتند ای شیخ ترا چه افتاد گفت در نگرید که طمع خلق را بچه میرساند اگر کودک درویش بنان خشک قناعت
کردی و در حلوا طمع نکردی او را سگی همچو خودی نبایستی شد او را گفتند فرق در اولیا و انبیا چیست گفت انبیا را بر احوال
مسلط کردند احوال را بر اولیا یعنی انبیا بر احوال غالب اند تا تبلیغ رسالت میکنند که بند و بست عالم بآن مربوط است و اولیا
مغلوب احوال خویش اند که ایشان را بجز حق پرستی کاری نیست از این کلام معلوم میشود که انبیا ابو الوقت و اولیا ابن الوقت
باشند لهذا گفته اند رباعی گویند نبی و جهتین از نیست یار روی بحقی دارد و در روئی بجلیست یار روئی که بخلق داشت آنست بحق
روی که بحق داشت همان روی علیست * النبی روی بخلق و الولی روی بحق از فتوحات یکی شخصی میگفت که محی الدین عربی

گوید من وقتی بمقام خضر علیه السلام رسیدم مارا در ان مقام وحشت خواست چه دیدم که کارخانه نبوت بسیار بزرگ است و نیز کام بزرگست
گفت چون عقل بکمال رسد ابتدای ولایت است یعنی انتهای عقل ابتدای ولایت باشد و ابتدای ولایت انتهای نبوت است شبلی را پرسیدند
اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود وقتی گناه کسی را آمرزیده باشد و دیگری را بآن گناه عذاب نکند چه گوید که این آن گناه است که من فلان
بنده را عفو و بخشیده ام ومن کلامه من عبد الله خوفا من النار فانه عبد النار ومن عبد الله شوقا الی الجنة فانه عبد الجنة لان من فان شیئا
او رجا و نه معبود یعنی کسی که عبادت کرد حق تعالی را از خوف آتش پس بتحقیق او پرستنده آتش است و کسی که پرستش کرد خدا را بجهت بهشت
پس بتحقیق پرستنده بهشت است پس آن کس که مرادش چیزی و با امید چیزی پرستش نمود پس تعالی پرستش و با امید معبود اوست که
حسب حال قول بزرگی بیادم آمد که گفته اگر یارا قدرت باشد دوزخ و بهشت یکسان کرده فرو بریم تا مردم خدا را بی غرض پرستش کنند
شبلی است که عبارت زبان علم است و اشارت زبان معرفت و گفت علم الیقین آنست که بما رسیده از زبان رسل و عین الیقین آنکه
خدای عزوجل بما رساند از نور هدایت باسرار قلوب و حق الیقین آنست که بدان هیچکس را راه نیست از شبلی پرسیدند که انس چیست گفت
آنکه ترا از تو وحشت بود شبلی هنوز زنده بود که مردم برای نماز جنازه او آمدند شبلی معلوم کرد گفت عجب کاری مردگان آمده اند تا بر زنده
نماز گذارند او را گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون او غیر نیست نفی کرا کنم گویند شبی عزیزی شبلی را پس از مرگ بخواب دید پرسید که بازار
آخرت را چگونه دیدی گفت دل مجروح و جگر سوخته را مرهم می نهند و هیچ چیز دیگر التفات نمیکنند مجوسی صد دینار صدقه کرد شبلی گفت ترا
ایمان نیست صدقه را سودی نبود مجوسی بگریست و بآسمان نگریست رقعه از آسمان افتاد و این دو بیت بران نوشته بود شعر
مکافات السماحة دار خلد ؛ یعنی عوض جوانمردی و بخشش بهشت است ؛ وامن من مخافت یوم بوس ؛ ا پناه است آن بخشش از روز
سختی ؛ و ما نار بمحرقة جواد ؛ و نیست آتش آنکه بسوزاند سخی را ؛ ولکان الجواد من المجوس ؛ اگرچه باشد سخی از مجوس ؛ مجوسی آن
بداد و ایمان آورد شبلی را گفتند از دویست درم چند درم زکات باید داد گفت ترا از دویست درم پنج درم و مرا از دویست پنج
گفتند این دویست دانیم و آن پنج چیست گفت دویست بدهم و پنج دیگر وام کنم و بدهم از شبلی منقول است که گفت وقتی از بغداد با قافله
حاج روان شدم جوانی دیدم با نعلین میع دریا و دستار مصری بر سر گلاب بر خود میپاشند و خوش خوش میخرامند گفتم ای برنا بکجا روی
گفت بتخانه گفتم بکدام خانه گفت بتخانه بر بهانه که حلقه را آواره کرده میروم تا در مگر هم که آنجا گرامی بند گفتم کار باین تنعم میسر نشود تنعم
خوانده اند خواستم که با او موافقت کنم گفت تو مرقع پوش و من جبه پوش همراهی راست نه آید او را بگذاشتم چون بمکه رسیدم روز
او را زیر میزاب خفته دیدم ترا روز بجور دامنم بگرفت و گفت مرا میشناسی گفتم آری این حال چیست گفت معشوق آرند و
عاشق کنند اول گفتند معشوقی و چون بباده رسیدم عاشقم خواندند بعرفات ندا دادند که شبلی چون بخانه رسیدم گفتند تا
محرمی حلقه بر در زدم گفتم انا المطلوب گفتند ارجع یا محجوب از ین گفتار بیمار شدم و دلم بر زاری او بسوخت گفتم با من بیا گفت بگذار
که درین حسرت سری دارم از و بگذشتم و شب در حوالی مسجد بعبادت گذرانیدم صبح دیدم که از کنار حطیم جوان را مرده برگرفتند
و بدفن بردند حال او را از محرمان راز سوال کردم و گفتند بیت عاشقان کشتگان معشوقند ؛ بر نیاید ز کشتگان آواز ؛
وقتی شبلی از میان مردم چند روز پنهان و غایب شد اصحابش بطلب او افتادند بالآخر در مخنث خانه یافتند این نه جای تست
و این طایفه لایق تو نیستند گفت جای من همین است صحبت اینها نه مردانند و نه زنان من نیز در کار خود نه مردم نه زن پس حقیقت

حال حسن ابن انیست ابو بکر محمد بن داود دقی رقی دینوری الاصل است از اکابر مشایخ صوفیه بوده و در سیصد و پنجاه و نه درگذشت از سخنان
اوست معده محل طعام است اگر حلال در وی افگنی قوت طاعت یابی و اگر شبهه بود راه حق را بپوشد و اگر حرام باشد ازان معصیت زاید
ابو الحسین محمد بن احمد بغدادی معروف به ابن سمعون در وعظ و حسن عبارت وحید عصر بوده روزی در مجالس وعظ بر زبان آورد
سبحان من انطق باللحم و ابصر بالشحم و اسمع بالعظم یعنی پاکست آنکه گویائی نهاده است در گوشت یعنی زبان و بینائی نهاده است در
چیسانی یعنی چشم چه نگون چشم از چربی است که طبقه شحمیه وغیره باشند شنوائی نهاده است در استخوان چه سوراخ گوش در استخوان است و این
از لطائف اشارت است و از سخنان اوست که هر سخن که از ذکر خالی است لغو است و هر نظر که از عبرت خالی است لهو و هر خاموشی که از
فکرت خالی است سهو قاضی ابو بکر محمد بن عبد الرحمن بغدادی معروف به ابن قریعه از افاضل زمان بوده بحدت فهم و سرعت بدیهه و
مثل زدندی و وزیر ابن مهلبی او را احترام کردی و همگنان بر اشاره وزیر از و مسایل مضحکه سوال کردندی و قاضی بدیهه جوابهای آن
گفتی یکی او را گفت مردی گوسفندی بخرید گوسفند بنگی بینداخت بر چشم یکی آمد و کور شد دیه بر بایع شد یا بر مشتری قاضی گفت بر
بایع از آنکه هنگام فروختن گوسفند نگفت که در مقعد این منجنیق که مردم را کور میسازد بشیر نام مردی از ظرفای کوفه بود وقتی تنگدست
شد اعرابی را در بازار دید که شتری را فروخته بهای آن در دست داشت پس پیش رفت و گفت چه نام داری گفت لواحه گفت نوزده
دینار نزد تو وام دارم مرا بده اعرابی گفت من ترا نمیشناسم بشیر در وی آویخت نزد قاضی ابن قریعه رفت دعوی کرد قاضی گواه
خواست بشیر گفت گواه من ایزد تعالی است قال الله سبحانه لواحة للبشر علیها تسعة عشر قاضی بخندید و نوزده دینار از نزد خود به بشیر داد
و در همان مجلس زنی جمیله نزد او آمد و از شوهر شکایت کرد که حق مرا ضایع میکند و بمن نمی پردازد شوهرش گفت بر انچه من قدرت
دارم او راضی نیست زن گفت کمتر از پنج نوبت راضی نشوم مرد گفت مرا قدرت زیاده از سه نوبت نیست قاضی بخندید و گفت عجب حالی
است هیچ دعوی واقع نشود که مرا از خود چیزی نباید داد پس زن را گفت باز گرد که از بهر قطع خصومت شمایان دو نوبت دیگر را بر
خود گرفتم ابو عمر عبد الرحیم اصطخری از کبار اولیا بوده صحبت ذو النون و سهل بن عبد الله تستری وغیره از مشایخ رسیده گویند احوال خود پوشیده
داشتی و پنهان عبادت پرداختی پدرش مردی مالدار بود چون درگذشت بیست هزار درهم از وی بر ذمه مردم قرض ماند عبد الرحیم
ایشان را گفت ده هزار نقد بمن دهید و ده هزار دیگر بشما بحل کنم پس آن نقد بگرفت و بخانه برد و شب در هوس افتاد گاه گفتی آن تجارت
کنم و گاه گفتی بر فقرا وقف نمایم پس برخاست و زیر بام برد و مشت مشت بهر جا انداخت چون صبح شد همسایگان گفتند که شب
درم باریده است عبد الرحیم کیسه بیفشاند و نیم درم بیفتاد با اصحاب گفت بشارت باد که نان و باقلا بخوریم مردم گفتند این دیوانه را
ببینید که ده هزار درم تلف کرده و به نیم درم شاد گشته ابو جعفر ابن بابویه از ملوک سیستان و حکمای زمان بوده سخنان از یونانیان
بسیار یاد داشته شبی گفتگو شد که سخن را علامت آنست که چون گفته شود کس را عطسه آید حکما گفتند که عطسه از آثار طبیعت است و آن
تابع اخلاط بود و انواع چیزی را دخل در راستی و کذب نیست گفت نه چنین است چه نفس را بر سخن راست اطلاع است چون گفته شود
طبیعت باشاره او خواهد که آن را اظهار کند لاجرم عطسه آید شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار گازرونی شیخ عهد بوده در چهارصد
و بیست هجری درگذشت و گفته که رسول را بخواب دیدم گفتم یا رسول الله تصوف چیست فرمود ترک الدعاوی و کتمان المعانی
گفتم توحید چیست فرمود ان تتنزه عن الشک والشرک والتعطیل یعنی اینکه منزه شوی از شک و شرک و تعطیل گفتم عقل چیست فرمود

اوما ترک الدنیا و اعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی یعنی کمتر او گذاشتن دنیا و بزرگ ترین او ترک کردن فکر است در ذات باری تعالی
یکی را با او عقیدۀ تعظیم بود خواست که چیزی از وی بپذیرد قبول نکرد و بالاخر شیخ نوشت که چون از من چیزی می‌پذیری وقتی صد
بنده آزاد کردم و صواب آن ترا بخشیدم شیخ گفت مذهب با آزاد کردن بندگان نیست بلکه بنده ساختن آزادان است بر فوج احسان
روزی دانشمندی در خدمت ابو اسحق بود بخاطرش گذشت که علم من از شیخ افزون است چون است که اوقات من با غیرت میگذرد و اوقات
شیخ بفراغت این را سبب چه باشد در حال شیخ را نظر بر قندیل افتاد و گفت آب و روغن بهم مناظره کردند آب گفت با روغن که
من از تو شریف‌تر و عزیزترم و حیات همه چیز من است چه کل شیء حی من الماء واقع است چون است که تو بر من چرا است که پیوسته بر زبر
من نشستی روغن گفت از برای آنکه من رنجها دیده ام و محنت‌ها کشیده ام در [illegible] و کوفتن و از [illegible] در هر افگند و آنگونه ها
سیاه و با این همه آتش در من میزنند و میسوزند و من همه بار و [illegible] رسانم چون سخن آن دانشمند شنید در یافت که قضیه بود
پس توبه کرد و ابراهیم بن [illegible] و مشایخ بزرگ عهد بود و از سخنان اوست که آنچه کفایت است بتو میرسد و رنج تو در زیادت طلبیدن
است و گفت راضی آن که سؤال بکند شیخ ابو سعید ابو الخیر [illegible] سلطان وقت بزرگ عهد خویش بوده وقتی شیخ ابو سعید ابو الخیر را
با شیخ ابو علی سینا صحبت اتفاق افتاد چون جدا شدند از هر یک پایه دیگری پرسیدند ابو سعید گفت آنچه من می‌بینم او میداند ابو علی گفت آنچه
من میدانم او می‌بیند وفات شیخ در چهار صد و چهل هجری اتفاق افتاد و عمرش هزار ماه بود یکی در مجلس او گفت لا فقر الا الاشراف
شیخ فرمود الاشراف فی الفقر وقتی با اصحاب برای سیر میرفت بجائی رسید که چاه مبرز پاک میکردند و نجاسات بر [illegible] شیخ بالستاد و گفت میدانید
که این نجاست چه میگوید گفتند نه گفت میگوید که دیروز در بازار بودم همه کیسه‌های خویش بر من می‌افشاندند تا مرا بدست آرند
یک شب با شما صحبت داشتم بدین صورت گشتم مرا از شما باید گریخت یا شما را از من و او را گفتند ایزد تعالی خلایق را از بهر چه آفرید فرمود
که بهر آنکه چیزی قدرتش بسیار بود و نثار کی میخواست و نعمتش بسیار بود و خورنده میجست و رحمتش بسیار بود و گنهکار میطلبید از سخنان شیخ ابو سعید
ابو الخیر است که الله بس و ماسواه هوس و انقطاع النفس وزی زیر درختی بر کشتی زرد شده بود و [illegible] و این بیت بر خواند
فرد: تو از مهر زرد و من از مهر زرد تو از مهر ماه و من از مهر ماه و گفت صوفی آنست که آنچه در سر دارد بنهد و آنچه در کف دارد
بدهد و از آنچه برآید نجهد و او را گفتند که فلان بر روی آب میرود گفت سهل است زاغ و صعوه بر روی آب [illegible] و گفتند که بر هوا میپرد گفت فلان
در لحظه از شهری بشهری رود گفت شیطان در یک نفس از مشرق بمغرب رود و این را قیمتی نیست مردان بود که میان شهر نشیند
و داد و ستد با خلق کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و از خدای خود غافل نباشد آورده اند که وقتی در حوالی خانقاه شیخ جمعی خمر میخوردند
و بانگ و سرود میکردند اصحاب شکایت [illegible] بشیخ عرض کردند گفت ایشان بر باطل اند و چنان مستغرق مزاج خود اند که پروای شما
ندارند شما که حق اید چنان مشغول حال و کار خود نباشید که پروای باطل ایشان نکنید [illegible] بزرگان مشایخ عراق
و یگانه عصر بوده در علم ظاهری و باطنی و کرامات یگانه آفاق از [illegible] مریدان شیخ جنید بغدادی است از سخنان اوست که
اجسام مختلف اند [illegible] بعضی [illegible] است و بعضی [illegible] بعضی را فرزند بعضی را کسب حرفه و بعضی [illegible] روزه
و همچنین [illegible] انبیا را اند و هر کس [illegible] راقم حروف [illegible] در ترجمه اسم [illegible] که همه کس مودت حق دارند بعضی در دنیا [illegible]
شوند بر حقیقت حال بعضی بعد از موت در یابند که معروف [illegible] و دوستی مال و زن و فرزند و غیره همه مودت حق تعالی بود [illegible] اسم خلق

بر آن حجاب بود و ندانستم آنرا در دار دنیا چنانچه بعد از موت بر من ظاهر شد که می‌پرستیدم مگر حق تعالی را که مسمی بود به لات و غیر او و حجاب

و غیره و این باشد معنی لا اله آخره فهم من فهم از اینجاست که شیخ محب الله آله آبادی در تصنیفی می‌گوید که الحمد لمن جعل الجمال باوجد و سجد

بکل ما سجد یعنی سپاس نشانی و محبت و اخلاص جنانی و خدمت و طاعت ارکانی مر والی را است که موجود باشد بوجود و بر موجود ولطف کیف

جلیند را است علیه فی الصفا و حده فی الکثره نیست غیر لش غیب در جهان نگذاشت لاجرم جمله عین اشیا شد او گفت طریق

الحق بعید است و صغیر بر ان شهید ند روزبهان مصری شعر و تشابه روزبهان کبیر از اکابر علمای مشایخ زمان بود و از شیخ نجم الدین

کبری منقول است که گفت شنیدم روزبهان مصر می‌گفت قیل لی مرارا اترک الصلوات فانک لا تحتاج علیها فقلت یا ربی لا اریق

فوانک کلفنی شیئا آخر یعنی شنیدم من روزبهان را که می‌گفت گفته شد برای من بکرات که ترک کن نماز را پس بدرستیکه تو نیستی محتاج بسوی

نماز پس گفتم من ای خدای من بدرستیکه من نمی‌دارم طاقت این را که تکلیف دهی مرا بشیء آخر ای بترک نماز یعنی من نمیخواهم

که بترک نماز مرا تکلیف دهی پس اگر بترک امر چیزی دیگر می‌کنی قبول دارم و نماز را ترک نمی‌کنم شیخ صدقه از اکابر مشایخ

زمان بود و وقتی بر باط شیخ عبدالقادر گیلانی شد شیخ بر منبر رفته و هنوز چیزی نگفته بود که مریدان او در وجد شدند صدقه گفت

این حیرت شیخ عبدالقادر ظاهر نمود که یکی از مریدان من از بیت المقدس بیک گام اینجا آمده و بردست من توبه کرده مریدان در مهمانی

او شیخ صدقه گفت اینکه بیک قدم از بیت المقدس اینجا آمده او را از چه چیز توبه باید کرد شیخ چه حاجت شیخ عبدالقادر گفت

او توبه میکند آنکه دیگر در هوا نپرد و حاجت او همین آنست که او را بمحبت حق رسانم شیخ سعدی شیرازی از بزرگان صوفیه و اکابر شعرای

عجم بود و معروف و مشهور و بیرون از توصیف است در کتاب گلستان و بوستان اکثر از احوال سیاحت خویش نوشته و از سخنان

اوست دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی‌فایده کردند یکی آنکه اندوخت و نخورد و دیگر آنکه آموخت و عمل نکرد و گفت سخنان در میان دو دشمن چنان

گوی اگر دوست گردند شرمسار نشوی و گفت هر چیز زود برآید دیر نپاید و گفت هر که نصیحت نشنود ملامت شنودی از صلحا

با شیخ عداوتی می‌ورزید شبی بخواب دید که درهای آسمان گشاده و جمعی از روحانیان طبقهای نورانی بر زمین می‌آیند گفت کجا

می‌برند گفتند سعدی بیتی گفته و این صله آنست علی الصباح بیدار شد در روی الصومعه شیخ نهاد بر صومعه شیخ رسید و از درون زمزمه شیخ

شنید که رخ از خون و جگر بر میخورد و با خود این بیت مکرر می‌نمود برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقی دفتریست معرفت

کردگار زاهد بپای شیخ افتاد و معتقد گشت راقم حروف میگوید که حکایتی بیادم آمد و قسمی بر او شیخ ابوالفضل در شعر گوئی مهارت

حوصله کردم جستم بیتی بهتر از بیت شیخ سعدی بگویم و از جناب کبریا امید وار شدم روزی الصحرا رفت و حالتی بر خود پیدا

کرد و وجد نمود بیتی بلغت فرو هر گیاهی که از زمین روید وحده لاشریک له گوید بخشوع و حضور ساعتی مراقبه نمود و سر بر

داشت و با امید صله روی بسوی آسمان کرد و ناگاه انگشت زغنی از بالا بهیمال نمود در دهن او افتاد قضی گفت شعر فهمی عالم بالا معلوم

شد و این ضرب المثل است القصه کلام شیخ عذوبت بسیار دارد و گویند وقتی خضر علیه السلام در مجلس شیخ نظام الدین اولیا حاضر آمد

امیر خسرو دهلوی استدعا کرد که دعا فرماید تا کلام من موزون و شیرین شود خضر علیه السلام فرمود این سعادت نصیب سعدی شیرازی

بار دیگر ممکن نیست شیخ نظام الدین محمد المشهور بشیخ نظام الدین اولیا از اکابر اولیا و بزرگان مشایخ هندوستان صاحب حالات

و مقامات و خوارق عادات بود و مرید شیخ فرید شکر گنج است و مرید شیخ فرید شیخ قطب الدین بختیار کاکیست و او مسترشد

خواجه معین الدین چشتی یاست و چشتی مرید خواجه عثمان هارونیست و شیخ نظام الدین را از آنچه از فتوح حاصل آمدی بر مریدان قسمت کردی
و هر روزه چندین هزار کس بر خوان احسانش طعام خوردندی و گفته اند که هر روز هفتاد من نمک در مطبخ او صرف شدی امیر خسرو دهلوی
از مریدان او بود و سلطان علاء الدین خلجی با او عقیدتی تمام داشت لیکن هرگز بزیارتش نرفت و چون قطب الدین مبارک شاه
بسلطنت رسید با شیخ دشمنی پیش گرفت و منع کرد که هیچکس بدیدنش نرود و او را آخر عمر گفت باید که ماهی یکبار شیخ بدرگاه ما آید
شیخ قبول نفرمود مریدان بر آن انکار کردند گفت چون یک ماه بگذرد و او زنده باشد بدرگاهش روم پس چون روز معهود رسید شبی
سلطان بر دست خسرو خان کشته شد و خسرو خان در دهلی دعوی سلطنت کرد و پنج لکه تنکه بهر شیخ و مالی وافر بهر دیگر مشایخ فرستاد و
دیگران آن وجه نگاه داشتند شیخ همه را صرف نمود و چون تغلق شاه پادشاه شد باز خواست آن مال کرد و از دیگران ستد و چون شیخ چیزی
نداشت از و برنجید ساعیان فرصت یافته عرض کردند که او مبتدع و کافر است و مرتکب سماع میشود و سماع در مذهب ابوحنیفه کوفی جایز
نیست سلطان شیخ را بتغلق آباد خواند و علما را بمناظره او امر فرمود ناگاه مولانا علم الدین از احفاد شیخ بهاء الدین زکریای
ملتانی که سلطان معتقد او بود در آمد سلطان او را استقبال کرد و علم الدین آن حال بدید گفت قال رسول الله السماع لاهله
حلال تغلق شاه چاره ندانست شیخ را بخانقاه باز گردانید پس چون بسفر بنگاله باز رفت و عزم مراجعت نمود گفت چون برسم شیخ
را اخراج کنم این سخن بشیخ رسید گفت هنوز دهلی دور است و هر کسی که آمد از سلطان میگفت همچنین میفرمود تا آنکه تغلق شاه
بیک کروهی دهلی رسید و هلاک شد این مثل مشهور گشت مولانا قطب الدین محمد علامه شیرازی از اکابر علمای جهان بوده
و علم از خواجه نصیر الدین طوسی آموخت و در فنون علم کامل گشت و در خدمت سلاطین عهد اعتبار یافت گویند مزاج بر وی غالب
بود و پیوسته با شیخ سعدی شیرازی مطایبه کردی روزی با هم بمسجد رفتند یکی از شاهزادگان که بحسن معروف بوده آن را
عمارت میکرده اند گلی بر رخسارهٔ شاهزاده رسیده بود مولانا گفت یا لیتنی کنت ترابا یعنی ای کاشکی من هم بودم خاک شاهزاده
گفت چه گفتی گفت یقول الکافر یا لیتنی کنت ترابا مولانا سعد الدین از تلامذه سیاه چرده بود و شبی شیشه سیاهی بر جامه اش ریخت
سعد الدین دیگر بار با همان جامه بدرگاه رفت حاضران بخندیدند و گفتند اینچه رسوائیست مولانا گفت رسوائی نیست عرق مولانا
ست وقتی بعیادت بزرگی رفت و گفت چه حال داری گفت تب میکنیم و گرم میشویم و درد میکند لیکن امروز تب شکست و درد گردن
باقیست مولانا گفت دل جمع دار که آن نیز نشکند روزی پیش یهودان رفت و گفت دانید که عالم مسلمانم اکنون دلم از مسلمانی
گرفته مرا چهل روز خدمت کنید که بدین شما در آیم ایشان شاد شدند و خدمت چهل روز قبول کردند مولانا دران ایام دوستان را
جمع آوردی یهودان الوان اطعمه و اشربه حاضر آوردندی و گمان بردندی که آن طایفه نیز بموافقت او یهودی خواهند شد چون
چهل روز بگذشت مولانا گفت فاتممناها بعشر یعنی تمام کنید بده روز دیگر ده روز دیگر بران بیفزودند پس علمای یهود جمع آمده گفتند
که مولانا یهودی شود گفت شما زنده مرده اید پنجاه سالست که طعام و شراب مسلمانان میخورم هنوز مسلمان نشدم چگونه به پنجاه روز که طعام
شما خورده ام یهودی شوم وقتی پیش امیری نشسته بود و امیر کعبی در دست داشت کعب گفت بر اندازیم هر که شش کند دیوث باشد امیر
بر انداخت شش نکرد مولانا بینداخت شش کرد امیر گفت تو دیوثی مولانا گفت آری من دیوث شام باشم تو دیوثی بیشک بخارا خان هم
زانوی مولانا تکیه کرده بود و با وی مزاح میکرد و گفت تو دیوثان را چه باشی گفت متکا خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی نادره زمان

و هیچ به جهان بوده و در قرأت نظر نداشته چون امیر تیمور صاحب قران گورکان فارس بگرفت خواجه را بخواند و گفت ربع مسکون را
ویران کرده ام تا سمرقند و بخارا را آباد کنم و تو آن را بخال هندوی بخشی و میگوئی بیت اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل ما را ٭
بخال هندوش بخشم سمرقند و بخارا را ٭ خواجه گفت که ازین بخششها است که باین روز افتاده ام صاحبقران بخندید و او را
بنواخت ایضاً چون شاه اسمعیل ماضی به شیراز رسید خواست که بدستور دیگر اکابر اهل سنت جماعت قبر او را بسوزند دیوانش بر آن
نهاده بود گفت آنرا بگشایند هر آنچه بر آید از آن بعقیده اش پی برم چون باز کرد قصیده بیرون آورد و بیتی چو ز اسم بنهاده
حمایل برابرم ٭ یعنی غلام شاهم و سوگند میخورم ٭ تا مهر محمد است و علی حرز جان من ٭ در این دو نام نیک برابر عدد امام مظفرهم ٭ شاه
او محب اهل بیت بوده پس مزرعی بر مزارش وقف کرد دیوان حافظ استاد اول است و اکثر مردم باو فال گیرند و بسیار درست افتد ابو منصور
شیخ جمال الدین حسین بن یوسف بن علی مطهر حلی از اکابر مستعدان قصیده است در علم و فضل سرآمد عصر بوده گویند چون الجایتو سلطان
مسلمان شد خواست که مذهبی اختیار کند علمای هر طائفه را بخواند تا با یکدیگر مناظرات کنند اهل شیعه شیخ جمال الدین حسین را اختیار کردند
و اهل سنت جماعت سید رکن الدین را که واضع شرح کافیه از مصنفات اوست و مولانا قطب الدین محمد شیرازی را حکم ساختند شیخ
جمال الدین بر سید رکن الدین غالب آمد چون امامت علی بن ابی طالب را بثبوت رسانید بصلوات و سلام بر آن جناب مشغول شد
رکن الدین گفت مستحق صلوة جز نبی نتواند بود شیخ جمال الدین گفت خصم از کجا ثابت شده و این آیت برخواند الذین اذا اصابتهم
مصیبة قالوا انا لله وانا الیه راجعون اولئک علیهم الصلوات من ربهم سید رکن الدین گفت چه مصیبت بعلی در اولاد او رسیده
که برایشان صلوات میفرستی شیخ جمال الدین گفت کدام مصیبت ازین زیاده بود که فرزندی چون تو ایشان را پدید آید حاضران
بخندیدند و رکن الدین خفیف منفعل شد الجایتو سلطان از مولانا قطب الدین که حاکم بود کیفیت بحث سوال نمود قطب الدین گفت
شیخ جمال الدین از سید رکن الدین میگوید که پدر تو علی از همه افضل است و سید میگوید که همه از پدر من افضل هستند چون سلطان
از اهل بحث نبود و از علم بهره نداشت شیعی شد و مذهب امامیه را رواج داد شیخ شرف الدین ابو علی قلندر که از اکابر مشایخ است
پیوسته مستغرق بودی سخن نگفتی و از و منقول است که رسول علیه السلام و سنت خود را معاف بخشید چهل سال فرایض فی سنت او اکرم
پس فرمان در رسید که حبیب من سنت خود را بتو بخشیده ما نیز فرض خود را بخشیدیم یعنی از خواجه سرایان سلطان علاء الدین خلجی
صاحب دهلی درویشی را برنجانید شیخ بشنید نامه بعلاء الدین نوشت برین موجب علاء الدین خلجی خوطه دهلی را اعلام آنکه خواجه سرای
پیش بریده و پس بریده فقیر خود را طپانچه زده که عرش از آن لرزیده اگر او را سزا دهد بهتر و الا دهلی را خوطه دیگر خواسته شود
خوطه بزبان دهلی رئیس ده باشد و هم از رقعات اوست که بسلطان علاء الدین نوشته علاء الدین خلجی خوطه دهلی چند بن ال نعلان
رساند که روز قیامت زیر عرش مجرا خواهد یافت سلطان محمد تغلق شاه وقتی این رباعی بشیخ فرستاد رباعی که راست کند مسوای
مردمی و زنی ٭ گه بشکنم این طاسم جانی و تنی ٭ کس نیست که اوستاد قضا را پرسد ٭ کز بهر چه سازی و چرا میشکنی ٭ شیخ بدیهه این رباعی
در جواب گذرت و بنوشت رباعی شرط است که در امر قضا دم نزنی ٭ زین گونه که گفتی تو همه دم نزنی ٭ گل را چه مجال است که پرسد
ز کلال ٭ کز بهر چه سازی و چرا میشکنی ٭ شیخ جمال الدین خطیب هانسوی شیخ عهد و خلیفه شیخ فرید گنج شکر بود و شیخ نظام الدین اولیا
فرمود که چون شیخ فرید مرا خلافت داد جمال الدین بهر من قیام نکرد و پیش از آن برپای خاست گمان بردم که مگر خلافت من

موافق مزاج او نبود و شیخ بکرامت دریافت گفت نه چنان ست که تو دانسته چون صحبت در میان پدید آید رستم و دوری بر خاست و خود را تعلیم کرد
روانه باشد امیر ابو المعالی صدر الدین محمد شیرازی از اکابر سادات فارس و اعظم فضلای جهان بوده وقتی بخدمت یعقوب بیگ آق قوینلو
رفت او را تکلیف صدارت کرد ندا باشد و گفت اگر صدارت بپذیرم دین از دستم برود گفتند چگونه گفت اکنون مرا امیر صدر الدین میخوانند انگاه
مرا امیر صدر [illegible] خوانند و لیدار شد او امیر غیاث الدین منصور از اکابر افضل جهان بوده و در سایر علوم دستگاه داشته او را عقل حادی عشر گفتندی
گویند او علوم حربیه نیک دانستی در شیراز نزدیکی ونیم باغ داشت چون تقاضا کرد مدیون منکر شد میر گواه نداشت پس از چند روز مدیون را
گفت باغی پر میوه دارم اگر خواهی بقر و شحم پیل و را از شهر بیرون کرد باغی خوش دید گفت قیمت آن چند ست امیر همان مبلغ گفت که
از و طلبید انگاه زر ستد و باغ او را داد دیگر روز بموضع آمد از باغ اثری ندید چه آن ابنیه ساخته بود مرد نزد او رفت و حال باز گفت میر گفت
حق را [illegible] باین وجه از تو ستدم مردی معمائی نزد او رفت و سخن از معما گفت میر فرمود تو معمای قولی دانی یا فعلی گفت معمای فعلی
کدام ست میر بر پای ایستاد و برکوع رفت و سه نوبت دست بر ریش زد و گفت این معمائیست باسم او پس گفت آن را نمیدانم پس گفت
ترا در معما [illegible] نیست مرا و از ایستادن الف است و از خم شدن دال و سه نوبت در زدن دست بر ریش اشاره [illegible] نمایند
شاه عبد الجلیل لکهنوی درویشی صاحب حال و کمال بوده مزارش در لکهنو زیارتگاه خاص و عام ست [illegible] سخنان او
که معرفت [illegible] راقم حروف از آن سطری چند [illegible] در رموز طریقت [illegible] راه رفتن [illegible] و در خود رفتن [illegible]
خدا او را خود [illegible] که در آسمان [illegible] از انجاست که گفته من عرف نفسه فقد عرف ربه [illegible] که شناخت او [illegible] تحقیق [illegible]
پروردگار [illegible] خاموشی آنست که [illegible] یعنی هر چه گوید از او گوید [illegible] که [illegible] از خود و نه از طعام و شراب
ایضا گفت در بیان معنی کریم یعنی کرم در همه حال [illegible] کوشیدن [illegible] پوشیدن یعنی [illegible] را بیکی یاد کردن [illegible]
را بدارا [illegible] خدمت [illegible] باشد هو الرحمن الرحیم [illegible]
گروهی از آن بزرگ ست [illegible] خود شناسی [illegible] و گفت طالبی سالها در طلب حق بود و چون حق را [illegible]
نامش گرفتن غیبت آمد و گفته هر که [illegible] و هر که گوید [illegible] و گفت در راهی [illegible] پرسیدم که از کجائی و تا بکجا
رسیده [illegible] و گفت که از ملک عدم بیرون آمدم و بولایت رسیدم هر چند که جستم بازنیافتم انیست معنی لا اله الا الله ایضا رموز در بیان قالب
که در قالب است گاهی حاضر است و گاهی ناظر و گاهی غائب ست و گاهی قادر و گاهی عاقل ست و گاهی ذاکر و گاهی [illegible] ست و گاهی [illegible] و گاهی
جاهل ست و گاهی عالم و گاهی با او و گاهی بیرون از هر دو و از انجاست که محمد صلعم گفته رأیت ربی [illegible] محمد [illegible] که این [illegible] دریافت که قلب
[illegible] یعنی هر یک حالت [illegible] دل ست که [illegible] رموز در بیان بهشت بهشت در [illegible] یعنی [illegible]
و یکی دانستن و یکی شنیدن و یکی گفتن و یکی شدن چنانچه جنید بغدادی گفته [illegible] صلعم فرموده لا [illegible]
دار الیمن و [illegible] رب [illegible] که در این مقام رسید او را همیشه لذت [illegible] که عبارت از [illegible] گفت
دوزخ عبارت از مهجوری [illegible] بیگانگی [illegible] چون سالک یگانگی را بهشت بیگانگی را دوزخ کند [illegible] التهلکه یعنی [illegible] خود را
در [illegible] دیگر رموز در بیان عزلت یعنی عزلت از عالم خلق [illegible] انبیا و اولیا [illegible] در خلق [illegible] گفت
نابینا بودم چون [illegible] ندیدم بینا شدم و گفت بنده آنست که [illegible] مولانا علی احمد [illegible] از ارباب حال بوده او را قصیده [illegible]

اکبر بادشاه طاب ثراه نیست بلیت صورت معنی گر دو جمع در هر بادشاه؛ بادشاه صورت و معنی است اکبر بادشاه؛ روزی در خدمت ابو المظفر
محمد جهانگیر بادشاه قوالان این بیت میخواندند بیت هر قوم راست راهی دینی و قبله گاهی؛ من قبله راست کردم بر طرف کج کلاهی؛
برخی از حاضران گفتند جمعی از اهالی هند خود را صوفی خوانند و بزرق و تلبیس وجد کنند مولانا علی احمد گفت چنین است بیا باشد که استادانه
را در وجد حالی دست دهد که در گذرند طاعیان انکار کردند مولانا را حالی دست داد بوجد در آمد و آهی بر کشید و در گذشت و این واقعه
در هزار و بیست و شش هجری اتفاق افتاد ابو عبد الله سالمی از خلفای سهیل تستری بوده از وی پرسیدند که کسی بچه چیز اولیا الله
شناسد گفت بلطافت زبان و حسن اخلاق و تازه روی و قلت اعتراض و پذیرفتن عذر ابو عبد الله نحوی بسیار دریده دهن و بد زبان
بوده که از وی تیر هجو و مزاح نخورده روزی پیش موسی بن عبد الرحمان هلالی رفت موسی چون از احوال او نیک واقف بود بغلامان
تقیید نموده در کمال حرمت و رعایت احوال او کوشیدند قضا را وقت آش کشیدن چند قطره شوربا بر دامن او ریخت موسی از آن بهم برآمد
از راه معذرت گفت خاطر جمع دار که در عوض ده قبا خدمت کرده خواهد شد ابو عبید گفت باکی نیست چه آش شما چندان چیزی
نداشت که از آن نقصانی بجامه اینجانب رسد حسین بن منصور حلاج کاری عجیب و غریب داشته و از شهر بیضا بوده و شاگرد عمر
بن عثمان مکی در تذکرة الاولیا آمده که وی نه حلاج بوده بلکه او را دوستی بود حلاج نام روزی منصور وی را بکاری فرستاد بخاطر
رسید که کار وی را خود بکند به انگشت اشاره به پنبه کرد دانه از پنبه یکسو شده از آنجا او را حلاج گفتند مشایخ در کار وی اختلاف کرده اند
بعضی چون ابن عطا و ابو عبد الله خفیف و شبلی و ابو القاسم بکشتن او رضا ندادند و فتوی ننوشتند و شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو القاسم کرگانی
و امام یوسف همدانی در کار او متوقف بودند و بعضی او را ساحر میدانند و برخی از اصحاب خلوتش میشمارند بالجمله او در مقام اظهار اسرار
شد لاجرم او را صلاح الاسرار گفتندی پس بغداد شد روزی برای جنید رفت جنید گفت کیست گفت حق جنید گفت حق را بحقی نسبت با او دهند آنست که
گفت مرا سجده کنند که خدایم و سبب قتال او آن شد که سطری چند بخط او یافتند نوشته بود هر که آرزوی حج بود در سرای
خود خانه مربع سازد و آن را پاک کند و چون ایام حج برسد طواف آن نماید و مناسک حج بجا آرد و سه یتیم را بخانه آورد و نیکوتر طعامی دهد
این بجای حج باشد حامد بن عباس وزیر مقتدر عباسی از علمای زمان فتوای قتل او حاصل کرد و بحکم خلیفه بقتل
رسانید ابو زکریا یحیی بن معاذ رازی واعظ از مردان دین بوده او را گفتند که قومی گویند که بجائی رسیده ایم که ما را نماز
نباید کرد گفت رسیده اند اما بدوزخ شیخ ابو الحسن شیرازی صاحب علم و تقوی بوده شصت سال در خانه
نشسته ماند و جز بادای نماز جمعه و عیدین بیرون نیامده او را پرسیدند تصوف چیست گفت وفا
بعهد شیخ ابو سلیمان عبد الرحیم دمشقی از ائمه یگانه عصر معدود بوده از سخنان اوست که چون
آدمی سیر شود همه اعضای او بشهوت گرسنه گردد گفت رضا آنست که از خدای
تعالی بهشت نخواهی و از دوزخ پناه نطلبی گفت هر عطا که در دنیا ذوق نیابد آخرت
نبخشند ابو عمر از اجله مشایخ شام بوده وی گفته چنانچه فرض است بر پیغمبران
اظهار آیات و معجزات همچنان فرض است بر اولیا پنهان
داشتن کرامات با خلق در فتنه نیفتند

تعلق بآفتاب دارد و در وسط معموری عالم و مسکن اشراف اولاد بنی آدم است و حد اول این اقلیم از آنجاست که روز چهارده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که روز چهارده ساعت و نصف رسد و حد دوم آن آنجا که ارتفاع قطب سی و شش درجه و ثلثی بوده و ابتدای این اقلیم از مشرق و شمال بلاد چین بود و بر بلاد تبت و خزر و خطا و چین و کشمیر و بدخشان و جنوب بلاد یاجوج و ماجوج گذرد پس بر وسط بلاد ترک و شمال بلاد هند و وسط بلاد کرمان و فارس و بلاد خوزستان گذرد پس بوسط عراق و دیار بکر و ربیعه و شمال بلاد شام گذشته آنجا بحر روم را قطع کند و بر جزیره قبرس و صقلیه و شمال بلاد مصر و اسکندریه و بلاد فرنگ و آنچه گذشته بساحل بحر اوقیانوس که بحر محیط گویند منتهی شود و درین اقلیم دویست و پانزده شهر عظیم و چهارصد شهر کوچک و بیست و پنج کوه و بیست و دو نهر بزرگ باشد و ساکنان این اقلیم اکثر بحسب صورت و سیرت و بوفور حسن خلق و لطیف طبع مظهر اصناف فضل و هنر اند و درین اقلیم اکثر شهرهای عراق عجم چون اصفهان و امثال آن و بسیاری از امصار خراسان و چند شهر از ماوراء النهر داخل این اقلیم اند در قسم حروف درین اقلیم ابتدا از شهر عراق عجم می نماید بنا بر آنکه چون خاتمه اقلیم سوم بر امصار عراق عجم واقع شده تا سررشته بیان شهرهای عجم گسیخته نگردد و بعد ازان احوال امصار خراسان و ماوراء النهر بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

اصفهان از بلاد معظم ایران و در عراق عجم است و بعضی حکما آنرا بحسب طول و عرض از اقلیم سوم شمرده اند اما اصح آنست که داخل اقلیم چهارم و در بنای اصفهان اختلاف بسیار است بعضی گویند که اصفهان بن [illegible] و نورج بن بوسطے بن لومان بن یافث بن نوح علیه السلام بنا کرده و برخی از ابنیه اصفهان بن شام بن نوح علیه السلام می دانند و این در بده آورده که اصفهان لفظ مرکب است از اصب که شهر است و هان بمعنی سواران یعنی شهر سواران و بعضی گفته اند که اصفهان نام تمام شهر است و مولف عجائب البلدان گوید که این شهر را در قدیم الایام دار الیهود خواندند باعث آنکه چون بنی اسرائیل از بخت نصر بگریختند پاره از خاک بیت المقدس را گرفته گرد عالم می کردند چون خاک اصفهان را موافق خاک بیت المقدس یافتند در ان زمین شهری

بنا کرده موسوم به اردهر گردانیدند و صاحب آثار البلاد از ابنیهٔ اسکندر گفته و صاحب نزهت القلوب آورده که اصفهان که
ابتدا سے چهار قریه بود گران و کوشک و جوباره و دردشت و چند مزارع نیز داشته که بعضے از آن را طهمورث دیوبند و بعضے را جمشید
ساخته بود چون کیقباد که اول کیانیان است او را دار الملک ساخت آن چهار ده در آبادی بهم پیوسته شهرے محسوس انجامید
و اکنون بچهار ده شهر موسوم بکوچها گردیده و چون رکن الدوله حسن بن بویه دیلمے بر آن شهر استیلا یافت فرمود تا روزے که قمر در قوس
بود سوران را بر کشیدند و تا امروز آن بحال خود است و دور بارهٔ آن بیست و یک هزار گام است و در تمام مملکت ایران شهرے به بزرگی و معموری
اصفهان نیست و اصفهان بکنار آب زنده رود که بعضے بر آینده رود گویند واقعست و از زنده رود و هزار و یک نهر جدا شده و بسبب
ملوک را کفایت کنند و آب فاضلش بر زمین ریگی فرو رود از کرمان که سی فرسنگ است بیرون مے آید و بعضے از آن
ولایت را نیز منفعت رسانیده به دریای شور منتهی شود و در اصفهان بنا بر نفاست آب و هوا مار و کژدم کم باشد و در گرما گوشت
رود متعفن نشود و میوه اش از باد تر تازه ماند و هر چه از قسم غله در آن خاک دفن کنند نیکو نگاه دارد و زلزله و صاعقه و باد و بیماریهای
مزمن کمتر رود دهد و عمارت و حمامات و باغات نیک در آن شهر بسیار باشد خصوص باغ نقش جهان که از باغات نیک ایران است
و مردم نیک از آن دیار بیرون از شمار برخاسته اند و اصفهان تختگاه ملوک سلجوقی بود

قطلیس ولایتیست بارو و با طراوت است مشتمل بر انهار روان و حبوب و اشجار فراوان و قریب سی پانزده ده دارد و دروازه
سی پانزده ده داشته دروازه برادر رستم بن زال تعمیر نموده —

اردستان ولایتیست متضمن بر پنجاه پاره ده چون زمین آنجا همه ریگ است از ارتفاعات آتش چوب بهم نمی شود اما فواکه
اش بیک خصوص آثار که بهمه صفات موصوف است حمد الله مستوفی در نزهت القلوب آورده که بهمن بن اسفندیار در اینجا آتشخانه
ساخته بود که مردم از اطراف عالم آمده بعبادت آن قیام می نمودند

کاشان شهریست ارجمند عمارات آن چون عارض حوران پر نور و اشواق آن چون دامن عروسان پر بخور و از ابنیهٔ زبیده خاتون
منکوحهٔ هارون الرشید است که آن را بطالع سنبله بنا نهاده متوطنان آنجا در هفته سه روز صرف سیر و صحبت نموده بساط انشا و تقدم
انبساط بقدم انبساط می شمرند و دیگر در سال دو سیر مخصوص دارند اول در فصل ربیع از پیر و برنا و اعلی و ادنی از شهر بر آمده قریب یکماه
بر کنار سبزه و صحرا خیمهٔ اقامت بر پا می کنند و صحبت می دارند و دیگر سیر گل فروتن است و در فتن چشمه ایست عظیم که از یک سنگ
بر می آید اکثر زراعات و باغات کاشان برین آب است و متوطنان آنجا اکثر به نفقی مشغول مے دارند و از قسم میوه آنچه در
زمستان آن شهر بسیر است هیچ شهرے نیست و خربزه را نوعے نگاه می دارند که بعد از نوروز اگر هزار من احتیاج افتد شخص سامان
نماید و از حرارت عقارب قتاله و غیره در آن شهر بسیار است اما طرفه آنکه بغریب و مسافر مضرت نمی رسانند ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢

جرباذقان همای بنت بهمن بن اسفندیار است گویند که چون همای آن شهر را با تمام رسانید موسوم بسمره گردانید
چه نام همای سمره بود و گره بعد اخرسے که آباد ان شد نکلیا و کان اشتهار یافت و عرب معرب ساخته جرباذقان خوانند هوایش
معتدل دار الشفا بخشش نیک محصول مے آید

کمره جای است مختصر و میوه اندک و انتفاع بخشش نیک حاصل مے شود ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢

خوانسار ولایتیست قریب چهار فرسنگ که تمام باغ و باغچه است و اکثر فواکه خوب می‌شود خصوص سیب که آنرا اخلاطی نامند و دیگر شهرکه دران کوهستان بسیار پیشود

فراهان ولایتیست آباد اتق ودر زمان سابق از مضافات قم بوده و بعد از آن جدا گشته و آب و زمینی نیک دارد و اقسام غلات آنجا نیک محصول می‌پیوندد

تفرش ولایتیست که اطراف آن کوهستان است و از هر طرف که بدینجا روند بکروه با بدر رفت هوای آن معتدل است و آب از چشمهاست و کاریزهاست همه وقت دران ولایت ارزانی بوده و از میوه و انگور و امرود و شفتالو خوب می‌شود و در یکی از کوههای او مغاره ایست که کس بنهایت آن نرسیده و مردم آن شهر گویند که وقتی گاوی بدرون آن مغاره رفته و در فراهان بیرون آمده بنا برآن آنرا مغاره گاو خل می‌گویند خل بزبان آنولایت سوراخ را می‌گویند

قم از شهرهای معروف عراق عجم است اکنون چندان معموری ندارد مولف عجائب البلدان گوید که از بنیه حجاج است و هوای قم معتدل و اکثر میوه انار و خربزه و انجیر نیک می‌شود و گویند دران ولایت عود و تونند بهم فاق از بنیه طهمورث دیوبند آبادان شده است آتش از رعد و خانه مردفاق است و قنات نیز بسیار دارد و از میوه انگور و انجیر و انار و سیب و بهی نیک می‌شود و اما خود گاه آنولایت بهار بایان سازگار نبود و گاه قم بهتر از خوشاده گر قشه اندر راقم حروف گوید که همچنین گاه بلگرام که وطن مولف است هرگز به اسپان سازگار نیست هرچند که فربه آرند لاغر برند عجب این که قصبه ساندی که از بلگرام پنج کروه است بطرف شمال مایل بمغرب واقع است اسپان بسیار سازگار است در چهل روز اسپ لاغر فربه می‌شود و با جمله در سوابق ایام بر کنار شهر رودی بوده که الحال علامت آن ظاهر است گویند در شب ولادت پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم خشک شده و ایضاً در یکی از مضافات ساوه کوهی است و دران کوه غاری بر مثال ایوانی و در سقف آن ایوان چهار سنگ نشان پستان آدمی بیرون آمده که همیشه آب از انها متقاطر است مگر یکی که آنرا وقتی گاوی بکنده و از آن زمان خشک شده

همدان شهریست قدیم در آثار البلاد آمده که آن شهر را همدان بن شام بن نوح علیه السلام بطالع نور بنا نهاد و بقولی جمشید بطالع حمل تعمیر نموده هوای آن سرد است و آتش از کوه است و اطراف آن همیشه سبز و شاداب باشد گویند اگر غمگینی دران شهر در آید شادمان شود و لهو و طرب بر مردم آن ولایت غالب باشد و کوه الوند بر یک فرسنگی همدان بجانب غربی واقع شده و دور آنرا دوازده فرسنگ دیده اند و گویند که دوازده هزار چشمه روان از اطراف آن باشد و هیچ وقت برف از زبر آن کوه خالی نباشد

ری ولایتیست بانام در ممالک و مسالک آورده که از خراسان و عراق غیر از بغداد هیچ شهری بزرگتر و آبادان از ری نبوده مگر نیشاپور که عرضاً بیشتر واقع شده آورده که الری عروس الدنیا و در بنای شهر ری اختلاف بسیار کرده اند بعضی برین اند که ری را رازی بن بقیلان بن اصفهان بن فلوح بنا کرده و برخی گویند که رازی بن خراسان ساخته و جمعی بهوشنگ منسوب می‌سازند اما حمدالله مستوفی آورده که شهر ری شهر شیث علیه السلام است و در زمان مهدی بالله عباسی عمارت شهر ری بدین منوال بوده مدارس و خوانق ششصد هزار و چهار صد حمام هزار و سیصد و شصت مساجد چهل و ششصد

هزار و چهارصد طاحونه نه هزار و دویست کاروانسرای و دوازده هزار و هفت مناره و پانزده هزار رشته و پنج یخچال چهارصد و
پنجاه عصارخانه هزار و هفت صد قنات جاری و سه هزار و نود و یک ... و خانه نیز بسیار بوده و محلات نود و شش و در هر محله
چهل و شش کوچه و در هر کوچه هزار مسجد و در هر مسجد هزار چراغ و آن از زر و سیم و غیرها بوده و هر شب روشن می کرده اند و مجموع
خانها هشت بار هزار هزار و سه صد و نود و شش بوده و اصحاب تاریخ چنین نوشته اند که مکرر آن شهر بقتل عام و زلزله ویرانه
شده و باز عمارات یافته تا آنکه در زمان خلافت جعفر و واسطه عمارت بر اصل یافته باز در حادثه چنگیز خان دیگر بار بقتل عام خراب
گردید شیخ نجم الدین دایه در کتاب مرصاد العباد که از جمله تالیفات اوست آورده که در آن ایام از شهر ری که مولد و منشای
این فقیر است هفت صد هزار مردم صاحب اعتبار بقتل رسیدند و مولف هفت اقلیم که امین احمد رازی نام دارد از آنجا
بوده و اکثر ضروریات قزوین که قریب چهل سال اقامت سلاطین صفویه بود از ری بحصول می پیوست و ایضاً غله و سامانها
علاوه مردم کاشان از ری سرانجام می شد و اهالی رستمدار و ساوه و قم را نیز از آن منفعت بوده و انواع میوه در آن دیار
خوب و فراوان است خربزه و انگور و انار املیسی که رگ سرخی با اوست و انجیر و زرد آلو و امرود و شفتالو در غایت شادابی
بحصول می پیوندد اما مذمت آن شهر نیز گفته اند چه در فصل خریف که ابتدای اختلاف آب و هوای است مردم آنجا بنا بر رسوم
و عادات بیملاحظه ناهار میوه بسیار بکار برند و در تپ و لرزه گرفتار می شوند و این تپ و لرزه در شبانروزی از دو ساعت
زیاده نیست بعد از آن برخاسته هر چه می خواهند می خورند و بکار خود می روند چه مشهور است که جمعی از دوستان با یکدیگر
براهی می رفتند یکی را تپ آمد بیاران گفت که شما ساعتی توقف نمائید تا من رفته بلرزم و بیایم القصه صفیه شهر که در حادثه
چنگیز خان چنانچه گذشت نوعی خراب کردند که نقش آبادی بکلی از وی محو شد و بعد از آن دار الملک ری طهران مقرر شد
طهران در زمان سلطنت شاه طهماسپ صفوی بسبب کثرت جداول انهار و اشجار سایه و از نهایت اثمار ممتاز از امصار
و دیار بوده و بر شمال رویه آن کوهستانی است موسوم بسمیران که قطعه ایست از قطعهای جنان و در زمان پیشین این کوهستانی را
شمع می گفته اند و در منتهای فاتش میوه با فراط بحصول می پیوندد و خصوص گیلاس ... چنین کوهستانی ست دو فرسنگی مشهور
بکند و سلناس که آن نیز از بسیاری آب روان و کثرت درختان و میوهای الوان غیرت بوستان جنان تواند بود دماوند اول
شهریست در عالم تعمیر شده دماوند بود و کیومرث در ایام حیات خود سه شهر بنا نهاد اول دماوند دوم اصطخر سوم بلخ و دماوند کوهستانی
است و هیچ منزلی بی آب روان و مرابستان نیست از فواکه سیب و امرود نیک می شود و جبل دماوند کوهی است در غایت
بلندی و رفعت که هرگز از سر آن خالی نمی شود و از صد فرسنگ پدیدار بود بعضی گفته اند که سلیمان علیه السلام صخره جنی را
در آنجا محبوس کرده برخی گویند که فریدون ضحاک را در آنجا مقید ساخته و نیز گفته اند که برین کوه معدن کبریت احمر است چنانچه
در عجائب البلدان از محمد بن ابراهیم ضراب نقل می کنند که پدرم خواست که چیزی از آن کبریت احمر بردارد و معرفها ساخت
که دنباله آن دراز بود و چون معرفه این نزدیک آن می رسید گداخته می شد و گفت شنیدم که مردی از خراسان بیامد با او معرفها
بوده از ... اند و از آن کبریت چندانکه خواست بر گرفت محمد بن ابراهیم گوید در خدمت امیر ... ابن حفص بودم قاصد با مولا
عباسی رسید و گفت حکم چنانست که بکوه دماوند شوی و احوال محبوس دماوند را معلوم نمائی امیر برخاست و بدان مرتفع

برفت و از احوال آن مجوس پرسید پیری بیامد که او بیش از نود سال بود گفت این مجوس را من توان دید اما اگر خواهی در رسیدن
آن شمار اعلوم کنم امیر پسندید آنگاه پیر بر کوه رفت و مردم از پس او تا بجایی رسیدند که گفت این مکان را حفر کنند چون حفر
کردند خانه پیدا شد از سنگ کنده و در آنجا شخصی بر صورت عجیب دیدیم بر دست او مطرقه و در پیش او سندانی و پیر بعد ساعتی
آن مطرقه را بر آن سندان میزد آنگاه فرمود تا آنرا بطریق اول سد و ساختند و گفت این طلسم هست و بحیث همین ساخته ام
که با دوام این طلسم باقی باشد مهر این مجوس منع شود و بعد از ان فرمود تا نردبانها بیاوردند و بر بالا رفتند و دیگر گشتند تا مقدار
صد گز گذشته آنگاه آنرا بر افراشتند و بر آن بر رفتند دری از آهن پدید آمد و بر آن نوشته یافتند و بر این قلعه کوه هفت در آهنست
و بر دری چهار قفل و بر عضاده نوشته بود که در اینجا حیوانی است که شرح آن نهایت نیست باید که در را نگشایند و هرگاه این
در گشوده شود این اقلیم را آفتی رسد که دفع آن ممکن نیست امیر گفت همچنین بخلیفه باید نوشت مأمون در جواب نوشت
که متعرض وی نشوند **سمنان** بکثرت اشجار سایه دار و انهار خوشگوار از فواکه چون انگور و انار بسیار رسد از شهر و دیار
رجحان دارد **شهر اباد** تخت نزهت و طیب هوا و افزونی اشجار هیچ وقت از سبزه و هوا زمین آنجا از ترشح خالی
نیست و صحرایش بیشتر گل و ریحان و لاله و ضیمران دارد و میوه گرمسیری و سردسیری در آنجا می شود و در ایام سابق تختگاه
جرجان بود و اکنون از ان شهر جز بلی باقی نیست **طبرستان** ولایتی است در غایت نزهت و طراوت و در نهایت صفا
و هوا از خرابی جرجان و حدود دامغان تا کوهستان ری و طایفهٔ آن همه طبرستان ست و رستمدار و کور تعلق بطبرستان دارد
و بحر طبرستان را دریای گیلانی و بحر گرگان و دریای باب الابواب و بحر خزر نیز نامند و طول این دریا از مشرق تا مغرب
دویست و شش فرسخ است و عرضش دویست فرسخ و این دریا بطرف دیلم و تارستان و باب الابواب و شیروان
و دریا رخزر نیکی رود و بزیم منتهی شود و درین دریا مد و جزر بوقوع نیامد و این بحر هفت جزیره دارد که از ان جزائر نفط سیاه و
سپید حاصل می شود از ان جمله جزیرهٔ **پرسین** از جزیرهٔ دریای طبرستان است که تمام سنگ خاراست و مسافت و
مساحت آن جزیره چهار صد فرسنگ ست و اکثر مرغزار بود و نفط سپید از آنجا خیزد طبرستان اکثر بسیار موی و پیوسته ابرو
باشند و سخن بشتاب کنند و مرغ و ماهی در ان دیار بسیار بود و احوال ملک طبرستان صاحب هفت اقلیم می نویسد که
بعد فوت سکندر اعیان ممالک عجم را بر ملوک طوائف تقسیم نموده و حکومت طبرستان بیکی از اولاد ملوک فرس رسید و اولادش
کامران بودند تا آنکه اردشیر بابکان ملوک طوائف را برانداخت جیفنشاه نامی از اولاد همان شخص بحکومت رسید او و
اخلافش دویست و شصت و پنج سال بریاست پرداختند چون قباد بن فیروز پادشاه عجم شد آن دیار به پسر خود کیومرث
تفویض نمود و اولاد جیفنشاه را مستاصل ساخت و حکومت رسید میان کیوس و برادرش نوشیروان مخالفت
خاست کیوس بدست برادر اسیر شده بقتل رسید نوشیروان شاپور بن کیوس را حکومت طبرستان عنایت نمود و بعد
از وی پورش باوند بن شاپور بن کیوس بحکومت رسید و اولادشان را بروایت مؤلف صبح صادق باوندیه خوانند و بازماندگان
نیز در تصرف داشتند و ملوک باوندیه سه فرقه اند در فرقه اولین کیوس اول شخص ست چنانچه گذشت و آخرین فرقه اول
اسپهبد رستم بن شهریارست که در چهارصد و هیزده هجری بحبس علاء الدوله کاکویه درگذشت. و فرقه دوم و پس از ان

فرقه سوم از ما وند حکومت رسید اما اهل طبرستان در سال سی و دوم هجری ایمان قبول کردند و بروایت هفت اقلیم حسنیه
کسی که قدم جهاد در اراضی آن ملک نهاد امام حسن بن علی علیه السلام است و این واقعه در زمان خلیفه ثانی روی نمود پس
از چندی وقت امام حسن از متوطنان آنجا صلح نموده مراجعت فرمود و در خلافت منصور دوانیقی عباسی ابو الخصیب بر سر جاب بن
مروان شتافته سر جاب خود را بزهر هلاک کرد و ابو الخصیب استیلا یافت تا آنکه حکومت آنجا بحسن المشهور به **داعی**
کبیر حسن بن زید بن محمد بن اسمعیل بن حسن بن زید بن امام حسن علیه السلام بن علی علیه السلام رسید چه بواسطه طاهریه
که در خراسان سلطنت داشتند در طبرستان حکومت کردندی و بر اهالی طبرستان ظلم نمودندی ایشان داعی کبیر را از ری
بخواندند و در سنه دویست و پنجاه و چهار هجری با او بیعت کردند او زیدی بود و مذهب تشیع شایع ساخت بعد از و برادرش محمد بن
زید بریاست رسید و او اول کسی که قبه مرقد علی علیه السلام ساخت و بعضی او را داعی صغیر گویند و از جمله فرمان روایان طبرستان
امیر شمس المعالی قابوس بن وشمگیر است که از احفاد آل زیار و زروان شاه جیلی که یکی از اعیان و اکابر و بانیه
بود خبر وقتی که بنقشون بن وشمگیر در سنه سیصد و شصت و شش هجری درگذشت قابوس بسلطنت رسید گویند که قابوس با کمال فضل و دانش
و سیاست افراط نمودی امرا او را محبوس کردند و در آن حبس امیر را که او را بقلعه می بردند یکی از امرای عاصیان که بزندان او را
می برده قابوس رسید گفت که او را نصیحت گفت که چون تو در قتل و سیاست افراط کردی یکی من و پنج کس دیگر از امرای تو
قابوس گفت اینچه می گوئی نه از افراط قتل بود چه اگر ترا و آن پنج کس را بکشتمی هرگز باین بلا گرفتار نگشتمی پس چون بقلعه رسید
امرای عاصی جمیع بالقلعه فرستادند تا او را بکشتند **عنصر المعالی کیکاوس** بن اسکندر بن قابوس امیری عادل
عالم بود پیش از آنکه بسلطنت رسید در خدمت سلطان محمود غزنوی بسر بردی از و منقول است که چون از حج بازگشتم عزم غزا بر روم
کردم و بگنجه رفتم امیر ابو الاسوار شاه دربند پادشاه گنجه مردی خردمند و عادل و شجاع بود و مرا گرامی داشت روزی از عجائب
جهان سخنی میرفت گفتم که در جرجان دیهی است و چشمه آبی دارد و زنان آنجا بطلب آب روند و در آن زمین کرمی است تا اگر یکی
یکی در آن کرم رسد که هم بمیرد آن آب که در سبو است گنده شود و عجب تر آنکه سبو های که از نی زدند نیز متغیر گردد امیر ابو الاسوار
روی ترش کرد پس از چندی روز با من همچنان بحال سابق نبود یکی مرا گفت امیر از تو رنجیده و می گفته که فلان چرا با من سخنی چنان گوید
که با کودکان گویند من درین باب محضری از رؤسای جرجان طلبیدم بعد از چهار ماه محضر من رسید بگواهی معارف آنجا بیاوردند
و عنصر المعالی را تصنیفی است در علم اخلاق مسمی و مشهور بقابوس نامه و آنرا در نصیحت فرزند خود گیلان شاه نوشته حکایات غریبه
و فقره های مفید در آن مندرج است از آنجمله حکایت یکی از ملوک پارس بر وزیر خود خشم گرفت و او را عزل کرد و گفت بهر خود جای
اختیار کن تا آنجا روی و قرار گیری گفت چند ده ویران مرا ببخش تا آنرا چنانچه خواهم آباد ان کنم ملک گفت چند ده
ویران باو دهید پس در همه مملکت تجسس هیچ جا ده ویران نیافتند ملک را خبر کردند وزیر معزول حاضر بود گفت ای ملک
می دانستم که چنین است اکنون ولایتی چنین از من باز گرفته بکسی ده که هرگاه از وی باز خواهی همچنان تو باز سپارد ملک از و
عذر خواست و دیگر بار شغل وزارت داد و ایضاً از آن کتاب است که دو صوفی برابر میرفتند یکی مجرد بود و بیباک میرفت و هر جا که
رسیدی بخفتی و آن کس نا نشستیدی و دیگری پنج دینار زر داشت باری موافقت کردی لیکن در هم بودی تا بجائی رسیدند

که در سبیل بود مجرد بخفت آن دیگر بپاس صحبت خفته ملتشسته بود تحیه کنم چه کنم می گفت مجرد بیدار شد گفت ترا چه رسیده گفت پنج دینار
دارم و از دزدان می ترسم گفت آن پنج دینار را بمن ده تا تدبیر کنم صوفی پنج دینار را بدو داد مجرد بستد و در چاه افکند و گفت اکنون از بیم
رستی ایمن بنشین و بخسپ آنگاه مردی صد ساله کوژ پشت بر عصا تکیه کرده می رفت جوانی باو رسید بر سبیل استهزا گفت که این کمان را
بچند خریده ای گفت اگر عمر یابی رایگان بتو بخشند این چند فقره نیز از آن کتاب است زبان را بخوب گفتن آموخته کن و بر بلا اندر ر
نمای دانا نخواهد کسی را نصیحت مکن و کسی که بگنجی بر آمده باشد مگر درست گردن او نگردد و بغم مردم شادی مکن تا دیگران بغم تو شادی
نکنند خوب گوی تا خوب شنوی نیکی مزد از نیکی و رنج مدار بر شادی باز گشت او بغم است آن شادی مشمر نهی کس ضایع مگردان
و اگر از بیخردی و بی هنری نام و نان توان بدست آوردن بیخرد و بی هنر مباش دانش از نادان باید آموخت از آنکه هرگاه
بچشم دل نادان نگری و بصارت عقل بر دگماری انچه از وی ناپسند آید آن نکنی اسکندر رومی آورده که من منفعت اندیه از دوستان
می یابم که از دشمنان نیز می یابم از انچه اگر در من فعلی زشت بود دوستان بموجب شفقت بپوشند تا من ندانم و دشمنان را
ظاهر کنند و من آن فعل را از خود دور کنم سرمایه نیکوئی در دانش و ادب نفس تواضع و درست گوئی و بی آزاری و شرمگینی است
و حیا سے باشد که شرم بر مردم وبال گردد باید چنان نکنی که از شرم کنی در مهمات خود تقصیر کنی و خلل در کار تو راه یابد که بسی جا
بی شرمی باید کرد که تا غرض حاصل شود همچنان که شرم کنی نتیجه ایمان است بی نوری نتیجه شرمگینی است و چنان نرم مباش که از
نرمی بخورند و نیز انچنان درشت مباش که از دهانت بیرون افگنند و هیچکس را بدی میاموز که بد آموختن بجای بد کردن
است و کس را میازار که اصل مردی کم آزاری است و خویشتن را نادان شمر که تو دانا آنگاه باشی که بر نادانی خود واقف شوی
و اگر خواهی که راز تو دشمن بداند با دوست مگو از گرسنگی مردن به که بنان فرومایگان سیر شدن مردم بی هنر به دوستی را
شاید نه دشمنی را از آن کس نبود که کسی حاجتی آورد او روا نکند اگر خواهی که کم دوست نباشی کینه دار مباش که زندگانی
او بکام نباشد زنده اش مشمار اگر خواهی که بی اندوه باشی حسود مباش اگر خواهی که پاکیزه باشی پیشه کن اگر خواهی که شرم زده
نگردی انچه ننهاده بر مدار اگر خواهی که قدر بر جای باشد قدر دیگران بشناس اگر خواهی که برتر از دیگران باشی فراخ سفره باش
اگر خواهی که آزاد باشی طمع را در دل جای مده **مازندران** ولایتی است نامبرده دیار طراوت بسیار و در بعضی چیزها مشابهتی
بهندی دارد و مازندران راههای سخت و بیشه‌های پر درخت بسیار دارد و اورا چند قلعه در غایت حصانت میوه گرم سیری
و سردسیری اکثر در آن دیار پدید است دارد اما انچه قابل ایراد باشد نارنج و لیموست و حاصلش بیشتر برنج و ابریشم است و ولایت
مازندران مشتمل بر چند شهر است و در زمان سلاطین مازندران ملوک باوند بوده چنانچه در طبرستان مرقوم گشت و از جمله مازندران
ساری شهری است در غایت خوبی و معموری و بر یک طرف شهر مرغزاریست قریب بدو میل و بنهایت خضرت و خرمی را
دارد در از زمان قدیم تا اکنون آباد است بسیار دارد و ساری از آنجه ساروئیه ابویه آن است و نسبت سارونه بجا رو باره
می پیوند و وجه تسمیه کار و باره آنکه خلیل بن فروز بن نرسی بن جاماسب عم نوشیروان حکومت ری داشت قصد تسخیر طبرستان
کرد و بصورت مجهول کار و بی چند را اطلاع ری باز کرد و بطبرستان شتافت و ملازم و اسلحه آنجا او در کاه نشد و بر
مداخل و مخارج ملک مطلع شد و مراجعت نمود و پس سپاه جمع آورد و روی به آنجا نهاد و ورود کاس از نزد شهریار

که پادشاه عجم بود و خواست مرو خرد گفت خلیل ابن عجم سن هست باید که اطاعت کنی او بر زکاسه کرد سیستی و بعد از اندک زمان
در گذشت خلیل در طبرستان استقلال یافت در سال چهلم هجری در گذشت و او دو پسر داشت النوبه و بادوسبان و از اولاد او ملوک رستمدار
آمده و النوبه بعد از پدر در طبرستان و مازندران بحکومت رسید و نیز با دوست سار و به بن فرخان بن النوبه که شهر ساروبه از بناهای اوست
دیگر باره فردوس به که شهری نامیزده و با طراوت است و بنای آن درین زودی شده اهل از جمله بلاد قدیم است بعضی گویند
که جمشید بنا نموده و بقول برخی فریدون و در نزهت القلوب از ابنیهٔ طهمورث و یحیی می نویسد و مؤلف کتاب مسالک الممالک گوید
که از روزگار فریدون تا عهد بهرام گور تختگاه و مسکن اهل بود و در اصل شهر گنبدی است که استخوانهای پیران رومیده گویند که قبر ایرج بن
فریدون در آن گنبد است و قریب شهر رودی است که آنرا اهراره می خوانند و قوم آن شهر نهرها از آن جدا ساخته برزراعات و عمارات
خود می برند بنابر آن هیچ منزل بی آب روان و سر بستان نیست استرآباد قریب صد پاره ده دارد و ولایت آن با مازندران
و گیلان و دریای خزر و کوهستان ری متصل است و خاصیتش شمشیر و برنج و آهن است و قلاع معتبر بسیار دارد و ساکنانش اگرچه
بکسب کمال کمتر متوجه می شوند اما بعضی که بموافقت می کردند نهایت خوبی و دینداری را دارند و ملوک رستمدار از اولاد بادوسبان
خلیل اند و ذکر بعضی از ایشان در ساری گذشت و از آن طایفه است فخر الدوله با مورین شهرلکنم ملکی عادل و متشرع بوده و در مملکت
خویش ندا در داد که بمقتضای آیهٔ کریمه یا ایها الذین آمنوا اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذکر الله و ذروا البیع هیچ کس
در روز جمعه بکار دنیوی نه پردازد و همه بمسجد جمع آیند ضعفای محترفه بعرض رسانیدند که بجهت کثرت عیال ما را طاقت نیست اگر با آن
نپردازیم وجه معیشت آن روز بدست نه آید شاه امر کرد که بهر ایشان وظیفه مقرر کنند تا تلافی روز جمعه شود پس چنان کردند وقتی محتسب
یکی از ایشان را که بی وضو نماز کرده بود بگرفت و خواست که حد کنند گفت که مرا از خداوند بهر ادای نماز وظیفه مقرر است اگر خواهند
که وضو نیز کرده باشم بهر آن باید افزود و این حدیث بملک رسید بوجود تا بهر وضو نیز وظیفه مقرر کنند و درین مقام صاحب صبح صادق
نقلی می نویسد که عبد الله خان ازبک والی ماوراء النهر پیوسته نماز بجماعت گذاردی و سایر سپاه طوعاً و کرهاً بآن پرداختندی
و بسا بودی که بی وضو نماز کردندی عبد الله خان آگاه شد خواست که معلوم کند که آنها کدام کس اند پیش امام را گفت چون اذان
گوئی فریاد کن که هرکه او وضو نباشد باید که بجانب چپ آید امام چنان کرد جمعی آزادگان که بجانب راست ایستاده بودند بجانب چپ
میل کردند عبد الله خان بسی بخندید و ایشان را تنبیه کرد و توبه داد و بعضی ثقات با راقم می گفتند که وقتی عالمگیر پادشاه مردم
بسیار از پیشتر هجوم آورده نشسته بودند کشاکش بر مردم پادشاهی چندان شد که جای ایستادن نیافتند پادشاه بدماغ شد
خانجهان بهادر بعرض رسانید که اگر فرمان شود بخوش طبعی ازدحام خلایق را که مقید به نماز نشسته اند و جای بر مردم تنگ کرده
رفع سازیم پادشاه حکم داد خانجهان بهادر بآواز بلند گفت که حکم پادشاه جهان پناه است که مردم بی وضو از دست راست بدست چپ
آیند خلقی کثیر از دست راست بدست چپ رفتند خانجهان بفرمود که ایشان را از اهتمام چوب سلطان از اینجا برآرند فراخی در مکان
پدید آمد پادشاه بخندید و فرمود که چه لطیف پسندیده کردی و ایضاً راقم حروف از بزرگان خویش شنیده که سید مبارک محدث ساکن
بلگرام در بلگرام بمحلهٔ خویش مسجد و سرای تعمیر نموده و در سرای قوم جولاهه و غیره مردم رعایا که اکثر مسلمانان بودند آباد ساخت و برای
نماز هر پنج وقت با ایشان تقید کرد ایشان گفتند اگر بنماز مقید شویم از کسب معاش باز مانیم و عیال از گرسنگی بمیرند امیر گفت

گفت که هر روز هر پنج وقت نماز را فلوس از زمین برگیرند و در نماز حاضر شده باشند چون چندی بران برآمد بعضی بسمع میر رسانیدند که جولاهه
بی وضو نماز میگذارند مر الشاهد الطلبیة عجبا بگفتند که میر چون بر یک فلوس دو کار یعنی نماز و وضو نمیشود میر نجیدند و هم فلوس بر آن مزید کرد تا آنکه میر
زنده بود رونق مسجد بحال بود و اکنون آن مسجد موجود است اما کسی بغلط هم آنجا نمیرود و گیلان ولایتی است مشتمل بر جبال و درآندیار قریب بنه ماه ابر
می بارد طول آن از رستمدار تا موغان و عرض آن از دیلمان تا ولایت مازندران و عراق عجم و آذربائیجان و بحر خزر پیوسته و باصطلاح مردم
آندیار سپید رود آب را گویند چون سپید رود از میان ولایت گیلان جریان میدارد هر آئینه یکطرف آب آن را بیه پیش و طرف دیگر را بیه پس گویند
و دار الملک بیه پیش لاهیجان است که شهری معمور و آبادان است و از آن بیه پس شهر رشت است که رشت نیز گویند و حاصل آن بیشتر ابریشم
و برنج بود و دختران آنجا در غایت طنازی خود را ببازار خود فروشی جلوه میدهند و بند تنبان فروشند متاع خود را بسیم کتان مشتریان عرض
مینمایند تا که شخصی منظر خواستگاری یکی از آنها را دید دیگران دختر ببازار نمیروند چنانچه در این باب مولانا شاهی گیلانی گوید بیت دختری که
ساکن رشت اند * همچو طاوس مست درگذر اند * طلب مشتری بهر بازار * بند تنبان بدست میگردند * پوشیده نماند که ملوک
گیلان را از روی تعظیم کارکیا گفتندے و اول آن طائفه علی کیا ابن کیا است و نسبت آن با امام زین العابدین میرسد چون در احوال
ملوک گیلان نقلی غریب و عجیب بنظر نرسیده بنابران حالات زمان ایشان را ننوشت قلم و دیلمان نیز گویند مؤلف هفت اقلیم
آن را ننوشته راقم حروف از فرهنگ جهانگیری مینویسد که شهریست از شهرهای گیلان و موی مردم آنجا مجعد باشد
و اکثر حربهای ایشان روئین بود و سلاطین دیالمه که ایشان را آل بویه نیز گویند متوطن دیلم و از آنها ملوک اسلام اند
که بشهرهای عراق عجم و عرب و غیرها حکومت کردند و از آن طائفه است عضد الدوله بن رکن الدوله دیلمی و او خلاصه
سلاطین دیالمه بود و او اول کسی است که او را ملک الاسلام خواندند و اول کسی است که او را در اسلام شهنشاه گفتند
و اول کسی است که در بغداد بعد از خلفا نام او را بر منبر بردند در فارس استقلال یافت و او بفضل و علم موصوف بوده
بزرگی نزد او رفت تا کاری بسازد عضد الدوله اغماض نمود آن بزرگ هر چند سخن گفت هیچ در نگرفت و بالآخر
عضد الدوله برنجید و گفت عجب مردی بود این همه آمدن و گفتن کارت نساختم دیگر باز می آئی و مرا و خود را رنجه میداری
گفت کار من رضای خدا بود و آن ساخته شد اما کار تو ساخته نشد که در مهم مسلمانی اهتمام نکردی عضد الدوله
بگریست و کار او بساخت منهی باو نوشت که بیرون شهر جوانی زرد چهره دیدم گفتم چه ایستاده گفت همراه میجویم تا
بشهری روم که دران پادشاه عادل و قاضی منصف باشد گفتم پادشاه از عضد الدوله عادلتر و از قاضی ما منصف
تر کجا است گفت اگر پادشاه عادل بودی در کارها بیدار بودی گفتم از غفلت او چه دیدی گفت پدرم مالی
وافر داشت چه در گذشت بیمار شدم و نذر کردم اگر صحت یابم حج و غزو کنم چون شفا یافتم پنجاه هزار دینار تصدق
و بیست هزار درم و آفتابه سیمین نهادم و نزد قاضی بردم و به امانت گذاشتم و سی هزار برگرفتم و راه سفر کردم از عهده حج برآمدم
و در غزوه اسیر رومیان شدم و چهار سال در بند ماندم قیصر مریض شد و اسیران را آزاد کرد و من نیز خلاصی یافتم اکنون باز گشتم
و تا امانت از قاضی بستانم نزد او رفتم جوابی نگفت مگر سخن گفتم بجائی نرسید اگر عضد الدوله بیدار بودی قاضی چنین
بیدادی نکردی عضد الدوله نامه بر خواند و منهی و جوان را بخواند و گفت و جوان را باصفهان فرستاد و گفت آنجا باش تا ترا

طلب نمایم پس شبی قاضی را بخواند و گفت که از عاقبت می اندیشم که ملک را بقایی نیست ترسم که در گذرم و ملک دیگری رسد
و اطفال و عیال من بیچاره باشند از تو التماس می نمایم که ده هزار دینار که پیش تو بود بعث نهم قاضی گفت فرمان بردارم و بدل
شاد شد عضد الدوله خادم را امر نمود تا صد و چهل آفتابه زر و سه هزار چه مروارید و امثال آن در خانه قاضی نهد قاضی را دل از شادی
در بر طپیدن گرفت که این همه بعد فوت عضد الدوله مرا باشد عضد الدوله جوان را از اصفهان بخواند گفت نزد قاضی برو و بگوی که زر مرا
بده و گر نه بعضد الدوله تظلم برم جوان چنان کرد قاضی با خود گفت اگر او نزد عضد الدوله رود مقدمه دگرگون شود و بی اعتبار گردم بهانه
کرد مال جوان باز بدهم و آن همه مال بستانم پس زر و آفتابه بجوان داد و جوان بعضد الدوله حال باز گفت عضد الدوله بخندید و گفت
تا قاضی را سر و پا برهنه و دستار در گردن افگنده حاضر ساختند پس آنچه داشت از وی ستدند و بشفاعت جمعی از قتلش درگذشت و از
قضا معزولش کرد گویند عضد الدوله خواست که چنانچه بعهد ملوک عجم سلاطین روم بهر ایشان تحف و هدایا میفرستادند بهر او نیز
بفرستند پس تاجری معتمد را مالی وافر داده و گفت بروم رو چنان چنین کن تاجر بخدمت قیصر شتافت و مال وافر پیشکش کرد
و چنین نمود که نصرانی ست و هر بار که نزد قیصر رفتی تحف و هدایا گذرانیدی تا آنکه معتبر گشت و در موضعی که قریب بتخانه او بود صندوقچه
که عضد الدوله باو داده بود دفن کرد چون مدتی بگذشت بقیصر گفت نزدیک خانه من خرابه ایست خواهم که در آنجا
کلیسای بسازم قیصر رضا داد و تاجر بحفر آن مشغول شد تا اساس بنیاد نهد در دوران هنگام کندن صندوقچه مقفل یافتند از فولاد کهنه زنگ بر
بسته آنرا نزد بازرگان آوردند بازرگان همچنان نزد قیصر برد قیصر گمان برد که گنج نامه ایست سرش بگشاد آنجا طوماری دید از کاغذهای
قدیم که بخط قدیم نوشته بود و بندیکی را بخواند نوشته بود که فلان تاریخ موافق سال جلوس عضد الدوله بشیراز پادشاهی
بر تخت نشیند که صفات او چنان و چنین ست و القاب او این و آن و چون سکندر جهان گیر شود قیصر توجه نمود تاجر را گفت
تو بفارس رفته گفت آری گفت صفات و القاب پادشاهی باز بگوی تاجر بگفت و قیصر گفت با او آشنائی داری
گفت آری قیصر رسولی با تحف و هدایای بیشمار همراه او بفارس فرستاد عضد الدوله خبر یافت برسم شکار از شهر بیرون رفت
و بر کنار رودی خیمه زد هنگام شام رسول و تاجر بملازمتش رسیدند عضد الدوله با رسول در تکلم آمد و از آواز وزغ اظهار ملال
کرد یکی را امر نمود برو و با وزغان بگوی که حکم عضد الدوله است که خاموش باشند فرستاده رفت و بنا بر مواضعه رود و چند
از گوسپندان پر باد کرده در آب ریخت و وزغان آنرا باز تصور کرده خاموش گشتند رسول قیصر متعجب شد بر آنکه
حیوانات نیز در دریا از حکم این پادشاه تجاوز نمیکنند پس چون بروم باز گشت بعرض قیصر رسانید قیصر جزم کرد که
آنچه در طومار ست موافق واقع ست پس در ازدیاد وداد کوشید نقلست که در عهد دولت عضد الدوله کنیزکی از کنیزکان
او را با لشکری سر و کار پدید آمد لشکری روزی بشکار رفت روباهی بسوراخی خزید لشکری فرود آمد و سوراخ را کافتن
گرفت به نزد باقی رسید نردبان از رفت خانه یافت و در آنجا چند خشت پر از زر قدری از آن برگرفت و علامتی بر آن
نصب کرد و بشهر باز گشت و در حالت مستی حال بمعشوقه باز گفت کنیزک نزد عضد الدوله رفت و گفت گناهی کرده ام
اگر امان بخشی بگنجی دلالت کنم عضد الدوله او را امان داد کنیزک حال باز گفت عضد الدوله او را گفت که از لشکری در خواه که گنج را بتو نماید
کنیزک چنان کرد مقرر نمود که شبی با هم بر سر گنج روند پادشاه مقداری کاغذ پاره باو داد تا هنگام رفتن در راه میفشاند کنیزک با لشکری بر سر گنج رفت کاغذ

ودر راه بیفشاندند عضدالدوله برابر ایشان نشتافت تا بسر گنج رسید لشکر او را بدید عضدالدوله گفت مترس پس کنیزک با یک خم زر با او داد و باقی را بخزانه برد و بدان بر تربت علی علیه السلام عمارتی عالی بنا نهاد و نقلست که چون در سنه سه صد و هفتاد و یک هجری بیمارستان عضدی در غربی بغداد با تمام رسانید و بتماشای آن رفت دیوانه را دید که بند بر پالش نهاده اند پرسید که چه کرده که زنجیر بر پایت کرده اند دیوانه گفت ای امیر عجب حالتی است که دیوانه تو ئی بند بر پای چه است مال از عاملان گیری ذ حرف از دیوانگان پرسی ترا این چه کار شفا و راحت خدای راست و تو دار الشفا بسازی بر ترا زیج دیوانگی چه باشد عضد گفت زه ای سر آئینه سخن بجا آنا گفت از توبه وفات عضدالدوله در سنه سه صد و هفتاد و دو هجری در بغداد اتفاق افتاد و دیگر از سلاطین دیالمه فخر الدوله بن رکن الدوله است که ری و همدان باو تعلق بوده و وزیر با تدبیر ابو القاسم اسمعیل المعروف بصاحب ابن عباد که در فضائل و مکارم از تعریف مستغنی بوده نقلست که چون زمان وفات صاحب رسید و یک سید فخر الدوله بعیادت رفت صاحب گفت بعنایت خداوند با خلق بنوعی بسر بردم که نام پادشاه من در جهان به نکوئی مثل ست اگر بعد از من همین شیوه مرعی باشد همه آن را از پادشاه دانند و اگر بر خلاف بود از من دانید و نام خداوند بنیکی مشهور گردد و چون صاحب فوت کرد فخر الدوله بر وصیت صاحب عمل نمود و بکرم و بذل سلطنت نمود و دیگر از ملوک دیالمه مجد الدوله بن فخر الدوله است که بنه سالگی در ری بحکومت رسید مادرش صیده که دختر مادر عم امیر عنصر المعالی کیکاوس بن اسکندر بن قابوس بود و تدبیر ملک پرداخت و او عورتی عاقله و عادله بود وقتی محمود غزنوی به او پیغام داد که خطبه و سکه بنام من کن و گرنه جنگ را آماده باش سیده در جواب گفت تا شوهرم فخر الدوله زنده بود ازین اندیشه مند بودم که اگر سلطان چنین گوید چه کنم اکنون ازین غم رسته ام چه سلطان عاقل است و داند که چون او پادشاهی را بجنگ زنی بیاید آمد که شیر هم نر بود و هم ماده اکنون اگر آید نخواهم گریخت و جنگ را ساخته ام حال از دو بیرون نیست ظفر و یا هزیمت اگر مرا ظفر باشد بطراف نامه نویسم که محمود را شکستم و مرا فخر بود و نام تو بدی برآید که زنی محمود را هزیمت داد و اگر ظفر ترا بوده جز این چه توانی نوشت که زنی را شکستم و این هیچ فخری و نامی نباشد چون جواب بمحمود رسید از آن عزیمت درگذشت و تا سیده زنده بود قصد ری نکرد و چو سیده فوت کرد مجد الدوله از تدبیر مملکت عاجز آمد و امرا با قرمانی آغاز نهادند سلطان محمود غازی آگاه شد و در شش صد و بیست هجری قصد ری کرد مجد الدوله از امیران خود شکایت نوشت و استمداد نمود محمود غزنوی بری رسید مجد الدوله بخدمت او رفت سلطان گفت شاهنامه خوانده و شطرنج باخته گفت بلی گفت هرگز دیده که دو پادشاه در یک مملکت حکومت کنند و دو پادشاه در بساط شطرنج در یک خانه باشند گفت نه گفت ترا چه بر آن داشت که مرا بملک خود خواندی و اختیار خود بکسی دادی که از تو قوی تر است آنگاه او را با پسرش بغزنین فرستاد و در آنجا هر دو درگذشتند سلطان مملکت به پسر خود مسعود داد و باز گشت و آخرین ملوک دیالمه ابو علی کیخسرو بن عز الملک با کالیجار است که بخدمت سلطان الپ ارسلان رفت و اقطاع لائق یافت و در چهار صد و هفتاد و هفت هجری درگذشت و بعد از و از آل بویه خبر نامی دیگری نماند بنذی از احوال وزرا و امرای دیالمه ابو الفضل محمد بن ابی عبد الله حسین کاتب معروف بابن عمید وزیر رکن الدوله دیلمی بود از غایت دانش که داشت او را جاحظ ثانی گفتندی و سخن کم گفتی و بر گوی عیب کردی حافظه او چنان بود که پنجاه بیت شنیده یاد گرفتی و صاحب عباد در صحبت او بسر بردی ابو القاسم اسمعیل بن ابی الحسن عباد طالقانی تلمیذ و منشی حضرت صاحب ابن عباد در مکارم و فضائل نظیر نداشت و نادره عصر و اعجوبه دهر بود و چهار صد شتر کتاب خانه های او می کشیدندی و بعد از ابو الفتح بن عمید وزارت موید الدوله یافت و بعد از وفات او برادرش فخر الدوله را

بسلطنت نشانید نقل است که قابوس وشمگیر و قابوس و غیرها بفرمان امیر نوح بن منصور سامانی روی بجرجان آورد و تا دو عزم
رزم مؤید الدوله کرد صاحب عباد جاسوسی با پلاس پوشش فرستاد او برفت و بازگشت و گفت لشکر چندان است که توان شمرد
و چندین قبیل دران سپاه است گفت بگو که چند پیر با ایشان هست گفت آنرا ندانم صاحب گفت از پیران را می زنم می ترسم نه از پیلان پس قابوس را
بفریفت تا روز جنگ بهزیمت رفت و تمامه سپاه بیک تیر پیران ایشان شد نوح بن منصور از فضل او آگاه شد و نامه باو نوشت که بدین جانب شتاب که وزارت ما ترا است
صاحب در جواب نوشت که مرا چهار صد شتر بهر نقل کتابخانه باید و دیگر چیزها برین قیاس باید کرد و بخدمت رسیدن چگونه میسر گردد گویند روزی تمارض کرد
و بدیوان نشست فخر الدوله پیغام فرستاد که اگر کوفتی عارض شده بخدمت برای عیادت آیم گفت کوفتی نیست که خداوند را تصدیعه باید کشید
روز دیگر نزد فخر الدوله رفت فخر الدوله از حال سوال کرد صاحب گفت مخبر من در کاشغر است نوشته بود که خاقان با فلان سپه سالار سخن گفت
ندانم که چه گفت ازین معنی آزرده شدم که چرا خاقان با فلان در کاشغر سخن گوید که من ندانم شب نوشته دیگر رسید که آن سخن فلان بود لاجرم قبض به بسط
تبدیل یافت ربیع بن مطهر عضدی کاتبی ماهر بود و فاضلی برجسته لکن خط او بسیار خوب نوشتی صاحب آگاه شد او را بسبب فضیلتی که داشت
روزی رنجور شد ربیع بعیادت او آمد و بنشست و گفت سبب ناتوانی چیست و چه میخوری صاحب گفت از آنکه تو میسازی یعنی تزویر ربیع دانست
که این چه گفت گفت ای خداوندگان بجان و سر تو که دیگر نکنم گفت از آنچه کردی عفو کردم ربیع توبه کرد و از آنچه میکرد درگذشت کمترین همت صاحب آن بود
که هر روز قریب سه هزار کس بر مائده او طعام خوردندی روزی صاحب عباد با جمعی بر سفره نشسته بود مردی لقمه برگرفت موی در لقمه بود و صاحب بدید
و گفت موی از لقمه بیرون آر مرد لقمه از دست بیرون نهاد و برخاست و رفتن خواست صاحب گفت
چرا نیم خورده از خوان من برخاستی گفت مرا نان آنکس نباید خورد که موی در لقمهٔ من به بیند صاحب خجل شد
و عذر خواست و گویند صاحب ابن عباد مخرج را نداشت او را گفتند بگوی امیر الامراء ان یحفر سراجی الطریق
یشرب منه الصادر و الوارد و گفت خسکم حاکم الحکام ان یعمل فلیسا فی النیل لینفع من الغادی و لناوی
فخر الملک ابو غالب محمد بن علی بن خلف واسطی گویند که بعد از ابن عمید و صاحب عباد بزرگترین وزرای دیالمه
است و او اول کسی است که در شب برات حلوا بر فقرا قسمت کرد و آن رسم اکنون نیز شایع است یکی
رقعه باو داد فخر الملک برخواند ساعتی مرد دید بر ظهر آن نوشت الغایة فمتحیه و ان کانت صحیحة گویند هر ماه هزار
درویش را جامه دوختی **قزوین** از شهرهای قدیم است مؤلف تذکره گوید که آنرا شاپور بن اردشیر
بابکان ساخته و صاحب لب التواریخ گوید که چون شاپور ذو الاکتاف از زندان قیصر بمدد کنیزکی که بر او عاشق
شده بود دیگر بخت و تا زمین قزوین هیچ جا نه ایستاد و دران وقت غیر از باغی و کوهی و صومعهٔ یزدان
پرست چیزی دیگر نبود چون دران سرزمین لشکر بدو پیوست آن جا را مبارک دانسته شهری دران سرزمین بنا نهاد
و حمزهٔ اصفهانی را اعتقاد آنست که اول در زمان بهرام بنا شده بود و بعضی گفته اند که از ملوک اکاسره لشکری
بجنگ دیلمان فرستاده بود و در صحرای قزوین قتال واقع شده سپهدار اکاسره در لشکر خویش خللی
دیده یکی را گفت **مصرع** که آن کس دین یعنی آن گنج لشکر است کن ÷ چون از آن جانب فتح
روی داد هر آئینه در آن موضع شهری بنا کرده موسوم بکشوین گردانید عرب آن را قزوین خواندند

و در زمان خلیفه سوم یعنی عثمان رضی الله عنه ولید بن عقبه که والی عراقین بود سعید بن عاص را فرستاد تا تعمیر آن شهر نمود و چون
هادی عباسی خلیفه شد شهرے دیگر در جنب آن بساخت و مدینه موسی نام کرد و آن شهرستان داخل محله درج و جوسق کرد و
و هارون رشید مسجدی در آن شهر بساخت و تازه بنیاد نهاد و آن به اتمام نرسیده بود که هارون وفات کرد و زیر سلطان سلطان
سلجوقی صدر الدین محمد آنرا بآخر رسانید اما در فترت مغول اثرے از آن نماند و بهترین قزوین حمار باسی و حمار باس نزا یدے
متوکل بود و در پانصد هجرے بنای این کار بر نهاده و شاه طهماسپ صفوی قریب سی سال دار الملک ساخته و شاه عباس
کاریزے بر آن افزوده و در قزوین مسجدیست که انجا دعاے مستجاب شود و از غرائب دنیا معامله باغات انگور آنجاست که در سال
یکمرتبه زیاده آب نمیخورند و از میوه هاے انگور و خربزه و پسته نیک تر میشود و مردمش در روشن و گرمی اختلاط بے انباز اند و
اکثر از علم موسیقی باخبر اند و بی ترجیح آهنگ و حسن صوت هستند چنانچه شاعر گفته ؎ شاه را باید که باشد چار صف از چار شهر ٭ تا بود
ممتاز دائم بر سریر سروری ٭ از خراسان مطرب از قزوین انیس هزبان از صفاهان عامل از تبریز مردے لشکری ٭ ابهر
شهریست قدیم از ابنیه کیخسرو بن سیاوش بن کیقباد و دارا بن داراب آنجا قلعه از گل بنا نهاده آنرا اسکندر رومی با تمام
رسانید و بقولے شاپور ذوالاکتاف بنا کرده هواے آن شهر سرد است و آبش از رودخانه است و غله و میوه در آن نیاب
بحصول مے پیوندد و ولایتش بیست و پنج پاره ده است ریحان شهرے بانام از ابنیه اردشیر بابکان بوده چون در
فترت مغول خراب گردید و بکره بحال اصلی باز نیامد الحال شهرے کوچک و صد پاره ده دارد و هواے آن بسردی مائل است
حاصل ربیع آن از آب کاریز و خریف آن از آب رود بحصول مے پیوندد و میوه اش خوب نمیشود و نقل کنند که شیخ فرخ
یکی از اکابر اولیا ساکن ریحان بود و یرا گربه بود که هرگاه جمعے مهمانان بخانقاه شیخ آمدندے گربه بعدد هر یک از مهمانان
بانگے کردی خادم بهر بانگی از یک کاسه آب در دیگ ریختی روزے عدد مهمانان بر عدد بانگهاے گربه زیاده آمد تعجب کردند
گربه در میان انجماعه در آمد یک یک را بوسه میکرد تا هر یکی از آنها بول کرد چون تفحص کردند از دین بیگانه بود دیگرے وقتی
خادم مطبخ براے اصحاب در دیگ شیر برنج می پخت خادم براے کارے بر متصل رفت ناگاه مارے از راه دود گذار در دیگ
افتاد گربه آنرا بدید گرد دیگ میگشت و بانگ میکرد و اضطراب می نمود خادم چون از حقیقت اطلاع نداشت و یرا زجر کرد و دور
می انداخت چون خادم هیچ متنبه نشد گربه خود را در دیگ انداخت چون شیر برنج را بریختند مارے سیاه از آن ظاهر شد شیخ
بفرمود که چون این گربه خود را فداے درویشان ساخت و یرا در قبر کنند و زیارتے سازند گویند که هنوز آن قبر ظاهر است
و مردم زیارت آن کنند راقم حروف گوید در خانقاه بر بالا نشین سنگی کوچک بود هرگاه موذن بانگ نماز میگفت آنسنگ
عقب موذن آمده نیز بانگ میکرد تا آنکه موذن اذان را تمام میکرد در هیچ وقت هیچگاه نشد که آنسنگ بموافقت موذن
نپرداخت هر جا که بعضے بودی شنیدن اذان و دیده عقب موذن حاضر شدے سجاس و سهرورد اول دو شهر بودند
در غایت معموری و در فترت مغول خراب شده بود از هر یک بقدر دهی مانده و ولایتے سردسیر است و حاصل آن غله
و اندک میوه باشد و زیاده بر صد پاره ده توابع دارد و بخیر و از مضافات شهر در دست در جنوبی سلطانیه بیک
روزه راه افتاده و مغول آنرا سقوالیق نام کرده و کیخسرو لیاقتے آنرا آباد کرده و در آن موضع سرائے است بزرگ و در صحن سرا

چشمهٔ آب است بقدر دریا هر چند هر چند سعی کرده اند بقعر رش نرسیده اند و دو جوے آب بزرگ که هر یک بمقدار آسیا گردشی باشد از انجا بیرون مے آید چون پیش آنرا مے بندند آب حوض زیاده نمی شود و چون میگشایند بر قرار خود جاری است و در هیچ موسم کم و بیش نمی باشد طارم محلے با تره و با طراوت است و بر جانب شمال سلطانیه بیک روزه راه واقع شده و اکثر فواکه آنجا خوب تر میشود و زیتون بحصول مے پیوندد سلطانیه از ابنیهٔ الجاتیو سلطان است که آنرا مربع وضع کرده طول هر دیوار ارکان آن پانصد گز قرار داده و دیوار قلعه را از سنگ تراشیده نوعے عریض ساخته که چهار سوار بفراغت بران دوند و در منتصف آن بادشاه گنبدے بران صورت و قطرش صدگز و ارتفاعش صد و بیست گز و چنین گنبد پر تکلف در عرصه چهل روز به اتمام رسانیده گویند که چون آن عمارت به اتمام رسید سلطان باحضار جمیع افاضل ممالک محروسه امر فرمود تا اکابر و افاضل و سادات و شیوخ هر بلاد جمع آمده دران گنبد مجالس سازند تا ببرکت قدوم و نفس آنجماعه دران بقعه بحصول پیوندد و از جمله حضراتیکه در آنحضرت حاضر بودند یکی شیخ صفی الدین اردبیلی و دیگرے شیخ علاء الدوله سمنانی بوده که هر کدام در یکطرف بادشاه سکون نموده بودند چون سفرهٔ طعام گسترده شد شیخ علاء الدوله بطعام میل نموده شیخ صفی الدین میل نمود بعد فراغ تمام سلطان گفت در بزرگی و شرافت شما هر دو عزیزان شکی نیست اگر این طعام حلال بود چرا شیخ صفی الدین میل نکرد و اگر حرام بود شیخ علاء الدوله چون میل نمود شیخ صفی الدین گفت که حضرت ایشان بحر اند بحر از ملاقات هر چیز تخریب نمی افتد شیخ علاء الدوله گفت که حضرت ایشان شاهباز اند و شاهباز بهر طعمه نمی نشیند بادشاه را بسیار خوش آمد که آن دو بزرگ یکدیگر را ستایش کردند آذربایجان ولایتی است مشتمل بر بلاد و قصبات و از ابنیهٔ ملک آذر بن ایران بن اسود بن سام بن نوح علیه السلام است صاحب تذکره گوید که بعهد شاپور ذوالاکتاف مردی آذرباد نام در آذربایجان دعوی پیغمبری کرد و بسیاری از اهل آن دیار با و ایمان آوردند سالوراده بگرفت و بعضے از فلزات را بر سینهٔ او گداخت ضرر باو نرسید مردم شهر معتقد او شدند و او مردم را بشباب تحریص نموده اباحت میفرمود بعضے آبادانے آذربایجانرا به نام او میخوانند و نهر ارس در میان ولایت آذربایجان جریان دارد گویند هر کسے که بناء بران بگذرد و دو پاهی بر شکم زن باردار نهد وضع حمل برو آسان شود و منتهی بکنار آن ولایت افتاده و فارق است میان گرجستان و شروان و آذربایجان و در مراغه چشمه ایست که چون آتش برآمده اند راهی جریان مے باید سنگ شفاف انعقادمی یابد که آنرا مرمر خوانند و اکثر محلے شهر آذربایجان بسردی مائل است و حدودش بولایت عراق عجم و موغان و گرجستان و ارمن پیوسته طولش از ناکونه تا شهر خلخال و عرضش از مروان تا کوه سینا پنجاه و پنج فرسنگ است و دار الملک آذربایجان اول مراغه بود و باز تبریز گشت تبریز معظم ترین شهرهای آذربایجان ملک ایران است زبیده خاتون زوجهٔ هارون رشید در سنه یکصد و نه هجری آن شهر را بناء کرده بروایت مؤلف صبح صادق از ابنیهٔ پلاس نبیرهٔ فیروز اشکانی است شاید بناء بلاسش زلزله خراب شده باشد و در عهد هارون زوجه اش پیغمبران پرداخت القصه تعمیر زبیده خاتون بعد از چندے بسبب زلزله خراب شده بود و در زمان متوکل عباسے باز عمارت یافت و باز ویران شد و همچنین چند مرتبه خراب و آبادان گشت تا در عهد واثق بالله عباسی حکم باشارات مصری بطالع عقرب آن شهر بنا نهاد گویند از ان زمان آن شهر از زلزله خراب ناگشته و بعضی گفته اند که چون کاریز بسیار در اطراف شهر ساخته شده و منافذ زمین گشاده گشته بهرانیه بخارات القدر محتبس نگردد که زمین را در حرکت آورده شهر را خراب سازد و تبریز در عهد سلاطین چنگیزیه

دار الملک بوده بتدریج عمارات بسیار از مساجد و مدارس و اسواق و حمام و غیره ذلک ساخته شده و غازان خان عمارتی عظیم
جهت مضجع خود در آنشهر ساخته و خواجه رشید الدین بموضع لبنان کوه و پسر او غیاث الدین محمد و دیگران ابنیهٔ رفیع و مساجد عالی
بنا نهادند و اکثر میوه هائے آنجا خوب تر پیدا میشود خصوص سیب و امرود و زرد آلو و کیلاس و انگور و آب نهر آن رود که از کوه
سهند می آید بالقصد و ابد کار بزازان اخراج نموده اند تمام در باغات و از قنوات تبریز صرف میشود و متوطنان آنجا سفید
چهره و خوبصورت و صاحب نخوت باشند و معاشران لطیف و صاحب جمال در آنشهر بسیار بوده اند شستر از مضافات تبریز است
اردوبار از شهر هائے خطهٔ آذربایجان است و بر کنار رود ارس واقع شده و هفتاد و چند چشمه از میان معمورهٔ آن جریان
می پذیرد و مردم آنجا در عبادت نهایت دقت را بکار مے برند چه مردم اردوبار زرخانه پرست و اهل تبریز زن پرست و سکان
نخجوان زر پرست میخوانند در اردوباره میوه سیب سلطانی و امرود نیکوتر مے شود مراغه بحسب وسعت و فسحت و لطافت
کوه و صحرا و کثرت میوه روح افزا بر بسیاری از بلاد ایران رجحان دارد ابا و ما در آن دیار بسیار اتفاق مے افتد و در تمام
ایران جهت بستن رصد بهتر از مراغه یافته نشده لهذا خواجه نصیر الدین طوسی بعد از تفحص بسیار در آنجا رصد بسته خلخال شهرے مختصر
میوه در آنجا فراوان مے باشد و در یکی از دیهات آن چشمه ایست که آبش در تابستان یخ مے بندد و بر طرف مناره چشمه ایست
که در آتش بیضهٔ مرغ پخته میگردد و در یک فرسخے خلخال کوهے است همچون دیوار کم و بیش دویست گز ارتفاع دارد و بر فراز آن
بشکل مخرجه کوهے تخمیناً پانزده گز بیرون آمده همیشه از آن مخرجه قطرات فرو می ریزد که زرع آن بر این آب است اردبیل بکثرت
درختان و آب های روان از بسیاری امصار ایران ممتاز است و هوایش در غایت سردی است چنانچه در بعضے مکان غله
بدرو انار خورد نتوانا کرد و از میوه هائے قلیل چون سیب و امرود و چیزے دیگر حاصل نمیشود اما بنا بر قرب و جوار تبریز هر چند که
خواهند میسر است و جبل سبیلان که از اعظم جبال جهان است در چهار فرسنگ اردبیل واقع است و بر زبر کوه قلعه بوده موسوم
بدز بهمن که روئین دز نیز هش خوانند چون میان کیخسرو بن سیاوش و فرامرز سیاوش بن کیکاوس کیانی جهت سلطنت مهم بنزاع
رسید سران سپاه قرار دادند که هر که فتح دژ بهمن نماید پادشاه باشد نخست فرامرز با طوس و گستهم بود در آنجا رفت و
کار نا ساخته باز گشت چنانچه فردوسی در شاهنامه بیان آن نموده پس از آن کیخسرو با گودرز و گیو و غیرهما فتح نمود و کیکاوس
او را به پادشاهی نشاند و خود را نیز گزید و کیخسرو بفرمود تا در اردبیل عمارت کردند و گویند چون از موغان و قراباغ بیرون آیند
در سنه باشد و آن گیاهے است که ترکان آنرا بوستان گویند هر چهار پایی که آنرا بخورد البته بمیرد اما آنقدر زمین که از آنجا
کوه سبیلان را توان دید آن زهر کار نه نماید شیخ صفی الدین اردبیلی که نسبش به امام موسی کاظم علیه السلام میرسد
از آنشهر است صاحب مقامات و کرامات بوده سلاطین صفویه که در ایران بسلطنت رسیدند از اولاد او بوده اند و نبیره اش
خواجه علی که بدستور جد بزرگوار خویش بوده امیر تیمور صاحب قران چون از سفر روم باردبیل رسید خواجه علی را بدیده
معتقد او شد و بحسب خواهش او اسیران روم را که در محبس داشت نجات داد ایشان مرید شیخ شده بدیار خویش نشتافتند
و چون سلطان جنید بن شیخ صدر الدین ابراهیم بن خواجه علی بر مسند ارشاد نشست و مریدان بسیار جمع آورد میرزا جهان شاه
بن قرا یوسف والی ایران توهم نموده پیغام داد که از مملکت من بیرون رو سلطان با جمعے کثیر از مریدان بحلب شتافت

اتابدیار بکر رفت امیر کبیر ابو النصر حسن بیگ آق قوینلو صاحب دیار بکر در اعزاز و اکرام او کوشید و خواهر خود خدیجه بیگم را با او
در سلک ازدواج کشید سلطان حیدر ازو متولد شد پس سلطان جنید با مریدان بغزای گرجستان شتافت و بسیاری از کفار را
بکشت و چون بحدود شروان رسید امیر خلیل شروان شاه قصد او کرد میان ایشان رزمی صعب اتفاق افتاد سلطان جنید
شهادت یافت مریدان و معتقدان او بسلطان حیدر رشد نمودند و با او پیوستند سلطان حیدر بجای پدر نشست و لشکر
بشروان کشید شروان شاه با او رزم کرد سلطان حیدر کشته شد چنانچه در شروان مرقوم است بالجمله سلطان حیدر تاجی از سقرلات
قرمزی مشتمل بر دوازده ترک بر تارک نهادی و هر که مرید او گشتی تاجی چنان باو دادی و آن طایفه را قزلباش گفتندی
یعنی سرخ سر پس چون وقتی حسن بیگ آق قوینلو والی دیار بکر که خواهرش خدیجه بیگم مادر سلطان حیدر بود جهان شاه
والی ایران را بکشت و بر آذربایجان و عراق استیلا یافت دختر خود علم شاه بیگم همشیره زاده خود سلطان حیدر داد ازو سه پسر
متولد شد سلطان علی و شاه اسمعیل و سید ابراهیم ولادت شاه اسمعیل در روز سه شنبه بیست و پنجم رجب سنه هشتصد و نود و دو
اتفاق افتاد و دولت قزلباش تاریخ است گویند که سلطان حیدر بر دست شروان شاه شهادت یافت یعقوب بیگ بن
حسن بیگ آق قوینلو فرزندان سلطان حیدر را بالقلعه اصطخر محبوس نمود چون رستم بیگ آق قوینلو بسلطنت رسید در هشتصد
و نود و هشت هجری ایشان را نجات داد و سلطان علی میرزا که از بزرگترین فرزندان سلطان حیدر بود نزد او رفت و در معرکه
رستم بیگ را با بایسنقر میرزا واقع شد مراسم شجاعت بظهور رسانید رستم بیگ ظفر یافت و ازو توهم نمود و غدر اندیشید سلطان علی
میرزا در یافت و به اردبیل رفت رستم بیگ فوجی بتعاقب ایشان فرستاد و در یک فرسخی از اردبیل میان ایشان محاربه دست داد
سلطان علی میرزا شهادت یافت و شاه اسمعیل با برادرش سید ابراهیم بگیلان شتافت کارکیا میرزا علی صاحب گیلان
در اعزاز و اکرام او کوشید رستم بیگ هر چند نامه باو نوشت که شاه اسمعیل را بحضور بفرست هیچ در نگرفت شاه اسمعیل در یازدهم
محرم سنه نهصد و پنج هجری بسن سیزده سالگی بعزم جهانگشایی با چهار صد صوفی از کارکیا میرزا علی مرخص شد و در بهار [illegible]
بجد و اردبیل رسید در حدود آذربایجان و ارزنجان از طوائف استاجلو و شاملو و روملو و ذو القدر و افشار و قاجار و غیرهم
قریب هفت هزار کس که مریدان سلسله عالیه بودند برو جمع آمدند در سنه نهصد و شش هجری او لشکر بجهاد شروان شتافت فرخ [illegible]
با بیست و شش هزار سوار قصد او کرد رزمی صعب اتفاق افتاد و شروان شاه بقتل رسید و پسرش شیخ شاه بکنار دریای خزر گریخت و از آنجا
بگیلان رفت ابو المظفر شاه اسمعیل صفوی بر شروان استیلا یافت و خطبه بنام خویش خواند قاتلان پدر را بکشت و کار [illegible]
با نام کرد و به تبریز رسیده بر تخت متمکن شد و مذهب امامیه را رواج داد و مذهبنا الحق ۹۰۶ تاریخ یافتند و در نهصد و هشت هجری
متوجه عراق عجم شد و مفتوح ساخت و محمد خان سیستانی صاحب ماوراء النهر و ترکستان و طبرستان و خراسان بعزم
رزم شاه اسمعیل از هرات بمرو رفت شاه اسمعیل از مسجد مقدس متوجه او شد مقدمه سپاه شیبک خان با مقدمه شاه اسمعیل
در نواحی قریه طاهرآباد رزم کرد و منهزم بمرو رفت شیبک خان در مرو متحصن شد شاه اسمعیل روزی چند بظاهر مرو توقف
کرد و [illegible] امیر خان موصلی را با سه صد سوار بر سبیل [illegible] گذاشت و مقرر نمود که چون ازبکان قصد
[illegible] شیبک خان آنرا بر ضعف حمل کرد و با پانزده هزار ازبک بیرون آمد از عقب تعاقب کرد امیر خان او را

بدید و بار دیگر بخت سیناک خان از شهر محمودی بگذشت چون قدرے مسافت طی کرد با لشکر شاه رسید که در صحرائے وسیع مستعد قتال ایستاده
است بین رزمی صعب اتفاق افتاد سیناک خان بهزیمت رفت و هنگام فرار از غایت اضطراب با پانصد کس بحصار دیواری در آمد
که راه بیرون شدن نداشت سپاه شاهی در رسیدند و آن محوطه را احاطه کردند و بسیاری از ازبکان را کشتند و سیناک خان نیز
در میان کشتگان جستند و در زیر چیقه یافتند سرش را بریدند و نزد شاه بردند فتح شاه دین پناه تاریخ این واقعه است و در نهصد
و هفتده هجری عزم تسخیر ماوراءالنهر و غیره نمود و از خراسان تجمع کرده باصفهان بازگشت و در نهصد و هشت هجری سلطان ابرهیم
صاحب روم بعزم رزم شاه روی بایران آورد و در موضع خالداران که هشت فرسخے از تبریز است تلاقی فریقین اتفاق
افتاد سلطان سلیم با دویست هزار سوار رومی به رزم آورد و دوازده هزار توپچی پیش خود یار داشت و پیش ایشان دیوارے
از ارابه کشیده و آنها را از زنجیر بیک دیگر بست محمد خان استاجلو والی دیار بکر بعرض شاه رسانید که صواب آنست که هنگام کوچ
با رومیان مصاف دهیم که در آن وقت دیوار ارابه ترتیب نتوانند داد شاه بصلاح دورمش خان بآن رضا نداد و بالآخر مقابله
عظیم اتفاق افتاد و بسیاری از رؤسا سپاه شاه و امراے قزلباش بزخم توپ و تفنگ رومیان برخاک هلاک افتادند
شاه حال بدین منوال دیده با شجاع خان قزلباش فدائے و از پیر رومیان حمله آورده و بار آنها رسانیده زنجیری که از آنها
بدان بسته بودند بضرب تیغ برتاره بمیان مخالفان درآمد و دست برد عظیم نمود چون اکثر سپاهش بقتل رسیده بودند
شاه برگشت و بدرگزین رفت و سلطان سلیم به تبریز آمد و بعد از هفته بر دم مراجعت نموده شاه به تبریز آمد و در آخر
این سال حکومت خراسان به شاهزاده طهماسپ مقرر شد و شاه از کثرت شرب خمر مریض شد و در گذشت ظل مضجعه
تاریخ است و بعد از و پورش ابو المظفر شاه طهماسپ بن شاه اسمعیل در سن یازده سالگی بسلطنت رسید لفظ ظل تاریخ
است و او بادشاهے دیندار پرهیزگار بود اهالی ایران بعهد او آسودگی تمام داشتند در محرم سنه نهصد و سی و پنج هجری
عبید خان با سایر سلاطین ازبکیه با شاه طهماسپ رزمی صعب کرد سپاه شاه بهزیمت رفت شاه بجمعے قلیل در میدان
بماند و در خواب بشارت فتح یافت صبح دیگر روز با جمعے قلیل بر ازبکان که بغارت مشغول بودند حمله برد و ظفر یافت
عبید خان زخمے شد و بگریخت شاه طهماسپ به نیشاپور رسید و خراسان مضبوط ساخت و بعراق بازگشت و به بغداد شتافت
و در نهصد و پنجاه هجرے نصیر الدین همایون بادشاه فرمانروائے هندوستان از شیر خان افغان منهزم بایران
آمد و از جمله تحائف که گذرانید قطعهٔ الماس بود که چهار مثقال و چهار دانگ وزن داشت در کتابے دیده و گفتے که
همایون بادشاه از قندهار عزیمت ایران نمود و این چند ابیات بدستخط خاص بشاه طهماسپ قلمی نموده فرستاد
بیت خسروا عمریست با عنقاے عالی همتم ✤ قاف کوه قناعت را نشیمن کرده است ✤ طالعم شیر است عمری پشت
بر من کرده بود ✤ این دم از کین و عداوت روی بر من کرده است ✤ روزگاری سفله گندم نما و جو فروش بوده
طبع مرا قانع با رزن کرده است ✤ التماس از شاه آن دارم که با من آن کند ✤ آنچه با سلمان علی در دشت ارژن
کرده است ✤ شاه طهماسپ شعرے چند در جواب آن انشا نمود و فرمان بنام محمد خان حاکم هرات مشتمل بر مهمانداری
و لوازم همایون بادشاه قلمی فرمود رباعی ای مژده ای پیک صبا کز خبر مقدم دوست ✤ حیرت زا سلئے و در همه جا محرم دوست

باشد آن روز که در بزم وصالش یکدم * بنشینیم بمراد دل خود همدم دوست * اقدام آن بی ملال توجه آن بادشاه جم جاه
فرستد احترام غنیمت دانسته شکرانه بجا آورند و فرمان که بنام محمد خان بدستخط خاص نوشته این است ایالت پناه شوکت
دستگاه حشمت الایالت والاقبال محمد خان شرف الدین اوغلی تکلو اله و فرزند ارجمند ارشد و حاکم دار السلطنت هرات و
میر دیوان بانواع اعطاف و الطاف بادشاهی سرفراز گشته اند اینکه در باب توجه رایات عالیات نواب کامیاب سپهر رکاب
خورشید قباب گوهر دریای سلطنت و کامگاری دوحه چمن آرای فرمان دهی و جهانداری نور عالم افروز ایوان سلطنت
و جلال سرو سرافراز جویبار سعادت و اقبال گلشن شوکت و عظمت ثمره شجره طیبه خلافت لطفیت بادشاه برین شهنشاه بحرین
نیر عالمتاب فلک کامرانی بدر بلند قدر اوج خلافت و جهانبانی قدوه و قبله سلاطین عدالت آئین مهتر و بهتر خواقین صاحب تمکین
شهریار عالی نسب تخت سروری خاقان معالی حسب ملک عادل گستری سلطان سکندر نشان جم جاه علی بان سلیمان
قدر تخت نشین صاحب هدایت و یقین جهانبان وارث تخت و تاج صاحبقرانی مصباح مشکوة گورکانی نور چشم سلاطین
روزگار تاج فرق خواقین نامدار المؤید من عند الله نصیر الدین محمد همایون بادشاه غازی خلد الله تعالی حسب الامال
الی یوم المآل متعلق نوشته بود چه گوید که چه قدر سرور حضور روی نمود مژده اهی بپای صبا اقدام نمایند که این خبر بهجت اثر ولایت
سرورا از ابتدای عمل توشقان ئیل به آن ایالت پناه مرحمت فرمودیم می باید که متصدیان خود آنجا فرستند که مال و جهات
و وجوهات دیوانی آنجا را از ابتدای سال حال تصرف نموده بمواجب لشکر ظفر اثر و ضروریات خود صرف خود نمایند کرده
نشان مذکور شد فصل بفصل روز بروز عمل نموده از مضمون مطاع مخالفت نمایند بالفعل کس از مردم عاقل روزگار
دیده که یک اسب کتل و یک استر کاب براق در خوران داشته باشد تعین نماید که باستقبال آن شاه صاحب اقبال
رفته باهم راس اسب خوش رنگ که از درگاه معلی معه زین طلا جهت آنحضرت فرستاده شد و آن ایالت پناه در
طوایل خود سی راس اسب قوی جثه آسوده که لایق سواری آن شهسوار معرکه دولت و کامرانی بوده باشند انتخاب نموده
زین های لاجوردی منقش با عناهای زربفت و زره و زرکه لایق اسپان سواری آن بادشاه جم جاه باشد بالای
اسپان نهاده هر اسپ را بدو نفر از ملازمان خود داده روانه گردانند و کمر و خنجر خاصه شریفه نواب کامیاب مرحومی مغفوری
علیین آشیانی انار الله برهانه شاه بابام به نواب همایون بازرسیده بجواهر نفیسه مکلل است معه شمشیر طلا و کمربند مرصع جهت
فتح و نصرت و شگون آن بادشاه سکندر آئین فرستاده شد و موازی چهار صد توپ و مخمل و اطلس فرنگی و مودی مرسل شد یکصد و پنجاه
جامه جهت خاصه آنحضرت است همه ملازمان جهت کاب ظفر انتساب آن کامیاب و قالیچه مخمل دو خوابه طلا باف و تکیه کرکی که با استر اطلس
و سه فوج قالین دوازده درعی کوسفالی خوش قماش دوازده چادر قرمز و سبز و سفید فرستاده شده بطریق احسن سازند روز بروز استر به اندازه
سر براه نموده با نان های سفید که با روغن و شیر خمیر کرده باشند رازیانه و خشخاش داشته باشند تکمیل نموده جهت آنحضرت فرستاده باشند و جهت
مقربان مجالس حضرت عالی و دیگر ملازمان فرداً فرداً ارسال می نموده باشند و آنچنان قرار دهند که فرداً در منزل و مقامی که نزول فرمایند جانوزر
چادر با صفا و لطیف منقش و شامیانه های اطلس و مخمل زردوزی برپا کرده در کارخانه مطبخ و جمیع کارخانه های ایشان از مرتب ساخته نصب نمایند
که هر کارخانه ضروری آن مهیا باشد چون ایشان بدولت و اقبال نزول فرمایند شربت به آب لیمو و گلاب خوش طعم ساخته و با برف و یخ سرد کرده

باشند بعد از شربت مرباهای سیب بنگالی و مشهدی و هندوانه و انگور و غیره میوه های لطیف با نانهای سپید بدستوری که مقرر شده حاضر سازند
وسعی کنند که تمامی اشربه در نظر آن سلطنت پناه آید گلاب و عنبر و شهد خلط نمایند هر روز با لفصد طبق طعام الوان با اشربهای خوشگوار مقرر دارند که میکشیده
باشند و ایالت پناه بکلوبیگلربیگی هرات و ایالت پناه جعفر سلطان فرزندان و قوم خود را با هزار کس که بعد از سه روز که آن
بالفصد کس رفته باشند باستقبال فرستد در آن سه روز لشکریان و امیران مذکور رنگ برنگ در نظر آرند و اسپان
توبچاق تازی مقرر دارند که بملازمان خود بدهند که هیچ فرد نیست سپاهی به از اسپ خوب نیست سراپای آن هزار کس پاکیزه و رنگین
کرده باشند و چنین قرار دهد چون آن امرا بملازمت آنحضرت رسند زمین ادب بوقار و تمکین بوسیده یکایک خدمت نمایند
احتیاط کنند در سفر سواری و غیره میانه ملازمان امرا ملازمان آنحضرت گفتگو واقع نشود و هیچ وجه از وجوه آزردگی بملازمان
آن حضرت نرسد در وقت سواری و کوچ لشکر از امرا دور و دور خدمت کنند نوبت کنتک هر یک از امرای مذکور که باشند
در محل و مکان آنحضرت کنتک داده باشند و بنوعیکه در خدمت بادشاه خود خدمت میکنند خدمت کنند و آنچه تمامی ملاحظه ادب باشد
منظور داشته بعمل آرند در هر ولایتی که برسند همین فرمان بوالی آنجا روا نمایند مقرر دارند که آن امیر خدمت شایسته
نماید مهمانی بدین دستور بظهور آورد که مجموع طعام و حلاوه و اشربه کمتر از یکهزار و پانصد طبق نبوده باشد و خدمت
ملازمت آن سلطنت پناه تا مشهد معلی مرکی بتعلق به ایالت پناه محمد خان بیگلربیگی دارد چون امرای مذکور بملازمت رسند
هر روز یکهزار و دویست طبق الوان که لایق حال بادشاهان بوده باشد در مجالس آن بادشاه گرامی باشد هر یک از
امرای مذکور در روز مهمانی نه راس اسپ پیشکش نمایند که سه اسپ خاصگی باشد و یکی با میر اعظم محمد بیرام خان بهادر
پنج اسپ دیگر با میران مخصوص بهر کس که لایق باشد بهر یک فراخور حال بدهند نه اسپ تمامی از نظر خجسته اثر گذرانند
اگر نماید که کدام اسپ از نواب کامیاب و هر یک که قبل گذشت قرار یافته باشد که از فلان امرا باشد بگویند و این حکایات
هر چند بمناسبت لایق خواهد بود بتخواهد بود بهر دستوری که مقدور باشد ملازمان رکاب ظفر انتساب را مسرور دارند
وانچه نهایت یکجهتی و غمخواری باشد بظهور آورند و خاطر الجماعت را که از گردش روزگار غدار غباری دارد بدلداری و مهربانی
که درین نوع اوقات لایق است مسرور گردانند که خوشنما است بدین دستور همه وقت منظور باشد تا بحضور ما رسند و بعد از آن انچه لایق
باشد از جانب ما معمول خواهد گشت بعد از طعام مفرحات و حلاوه و پالوده که از قند و نبات طبخ نموده باشند مرباهای مطبوخ در سفینه
خطائی خاصه که بگلاب و عنبر و شهد و مشک معطر باشد بمجالس برند و حاکم بعد از مهمانی و خدمات مذکوره از ولایت آنجا خاطر جمع نموده
تا بدار السلطنت هرات همگی رفیق خدمت بوده دقیقه از دقایق خدمت نامرعی نگذارد و چون آنحضرت بدوازده فرسخی ولایت مذکور برسد آن
بیگلربیگی یکی از ادیماق کاروان خود را در خدمت فرزند ارجمند گذارد که از شهر و خدمت آن فرزند ارجمند خبردار باشد باقی لشکر ظفر قرین از
شهر و ولایت و سرحدها از هزاره و نکدری و غیره تا سی هزار کس بشمار صحیح رسد از ملازمان کمک آن ایالت پناه همراه برداشته استقبال نماید
و چادر و سایبان و اسباب ضروری از شتر و استر قطار همراه برد چنانچه اردوی آراسته منظر آن بادشاه در آمد
چون بملازمت آن بادشاه سرفراز گردد پیش از جمع حکایات دعای بسیار از جانب ما رسانند و هر روز که بملازمت مشرف
گردد بتوزک و قاعده لشکر نزول نماید ایالت پناه در خدمت ایستاده رخصت مهمانی سه روزه طلبیده سه روز در آن منزل مقام کنند

روز اول جمیع لشکریان پادشاهی را بخلعت فاخره که از اطلس و کمخواب بزری و دارایهای جامی و مشهدی باشد مخلع سازد
و مجموعه را بالاپوش مخمل بدهند بهر نفر از لشکریان و ملازمان دو تومان تبریزی یوم الخرج بدهند و طعام های الوان
بدستوری که مقرر شده سربراه نموده مجالس ملوکانه بدارد که زبان با به تحسین و آفرین گویا گردد و آوازه بگوش عالمیان
رسد تفصیل لشکریان را داده روانه درگاه معالی گردانند و مبلغ دو هزار تومان تبریزی از تحویلات خانه شریفه که بدار السلطنت
مذکور میرسد بازیافت نمایند و صرف ضروریات خود کنند و آنچه نهایت بندگی و خدمتگاری بوده باشد بجان منت داشته
بظهور آورند از منزل مذکور تا شهر بچهار روز بیایند هر روز مهمانی طعام بدستور اول میداده باشند باید که در روز مهمانی
اولاد آن عظام ایالت پناه مانند چاکران و خدمتگاران کمر خدمت بر میان بسته آداب خدمت بجا آورند لشکر آنکه این نوع پادشاه
که هدیه ایست از هدایای آلهی مهمان نا شده در ملازمت خدمت آنچه نهایت خدمت باشد بجا آرند و تقصیر نمایند هر چند انواع
جان سپاری و خون گرمی نسبت بآنحضرت میسر باشد سنجیده تر خواهد بود چون فرد الشهر خواهند رسید امروز درون باغ
عیدگاه سبز چیابان چادرها درون اطلس قرمزی به کرباس اصفهانی که درین ایام اتمام داده عرض کرده بود ترتیب
دهند و ملاحظه نمایند که هر جا خاطر عاطر آن عظمت مسرور باشد در هر گل زمین که در آب و هوا نیز حسن و لطافت متمایز
داشته باشد رضا جوئی آنحضرت نمایند و در خدمت ملازم و از دست بر سینه نهاده پیش روند و عرض نمایند که از دو
لشکر و اسباب تمام پیشکش نواب کامیاب است و در راه کوچ و مقام خاطر اشرف را بهمربانی که در کمال استحکام باشد
خوشوقت سازد و خود از منزلی که فرد الشهر خواهد آمد رخصت طلبیده روانه خدمت فرزند ارجمند گردد و علی الصباح
آن فرزند را بعزیمت استقبال از منزل بیرون آورده سراپا که در نوروز پارسال بدان ارسال داشته ایم بپوشاند
و یکی از ریش سفیدان اویماق بگلو که از معتمدان آن ایالت پناه بوده باشد در دار السلطنت مذکور گذاشته فرزند
ارجمند را سوار کنند در وقتیکه بشهر مرو آن ایالت پناه قراسلطان در خدمت نواب کامیاب باشد و چون فرزند از شهر
بیرون آید قدغن نمایند که جمیع لشکریان مقرر سوار شده متوجه استقبال شوند و چون نزدیک آن پادشاه عظمت دستگاه
روند چنانچه میان ایشان و پادشاه یک تیر پرتاب باشد آن ایالت پناه پیش رفته التماس نماید که پادشاه
از اسپ فرود نیایند اگر آنحضرت قبول کنند در ساعت بازگردد و آن فرزند برخوردار را پیاده کرده به تعجیل تمام روانه
گشته ران و رکاب آن پادشاه سلیمان بارگاه را بوسیده قواعد خدمت و عزت و حرمت آنچه مقدور باشد
بظهور آورده خدمت کند و بار اول آنحضرت را سوار کرده دست نواب کامیاب را بوسه داده فرزند ارجمند را متوجه سواری سازند
بدستور سوار گردانند و متوجه اردوی خود شوند و آن ایالت پناه خود نزدیک فرزند ارجمند باشد اگر پادشاه سخنی و حکایتی از برخوردار
نیکو خصال پرسد و آن فرزند بواسطه حجاب جواب نتوان داد آن ایالت پناه جواب لایق عرض نماید و در منزل مذکور آن فرزند پادشاه
را مهمان نماید بدین دستور چون چاشتگاه رسد فی الحال سه صد طبق با حضر مجالس بهشت آئین آورد و بین الصلاتین عشا یکهزار و
دویست طبق الوان بر طبق های نقره و لنگر که مشهور است بمحمد خانی و طبق های نقره و لنگرهای طلا و چینی و فغفوری با سرپوش ها النصف طلا
و نصف نقره و نمکدان ها تمام مرصع کاری بر روی آن خوانها بمجالس آرند و سفره های قلمکاری و طبق کاشانی و بعد از آن نباتات لذیذ آنچه موافق حال مجلس باشد

بعمل آرند هفت راس اسپ رعنا از طریق اول از طویلهٔ آن فرزند جدا سازد و جلهای مخمل پوشانیده و پتاک هاے قصب
و ابریشمی بزین عمل پتاک سپید بر جل مخمل سرخ پتاک سیاه بر جل مخمل زرد باشد باید که حافظ صابر و حافظ دوست محمد و قاسم قانونی
و استاد شاه محمد سرنائی و استاد یوسف کمانچه و دیگر گوینده و سراینده و سازنده که در شهر مشهور اند همه وقت حاضر بوده باشند
که اوقات خجسته ساعات آن بادشاه بعشرت گذرانید چه هرگاه نواب کامیاب خواهد نغمه و ترنم آنحضرت را خوشوقت
سازند و کدورت از ایشان بردارند هر کس که قابل آن مجلس باشد از نزدیک و دور بوقت حاضر الوقت و الخدمت
باشند و دیگر از شکار باز و باشه و شاهین و چرغ و بحرے در سرکار موجود باشد از نظر بگذرانند هر قدر خوش کند پیشکش نمایند
ملازمان ایشانرا تمام خلعت فاخره ابریشمی از هر جنس رنگ برنگ فراخور حال هر کس از الوان مخمل خارا و تکمه کلابتون
دور و طلایات پوشانیده و چون بمنزل خود روند ایشانرا یک یک از نظر خجسته اثر آن فرزند ارجمند در آرند و آن فرزند
از خلق کریمی که از آبا و اجداد بمیراث یافته با ایشان تلطف نماید و بهر یکے از ایشان جدا جدا فراخور حال اسپ سراپا به
و انعام زیاده از سه تومان تبریزے نموده باشد دوازده توقور پارچه ابریشمی از مخمل و اطلس و کمخاب فرنگی و مردوے
بافته شامی وغیره که بغایت لطیف باشد پارچه نفیسی که در سرکار خرج میشود با سه صد نفر که هر سه کس به پنجاه تومان باشد
براے خرج سرکار عالی بدهند هر روز تا سه روز در سیر خیابان و کاذرگاه سر سیفر نموده باشند و درین سه روز در باغ
چهار باغ که منزل بادشاهانه است سیر خیابان که در باغ عیدگاه است و اصناف چهار طاق و آئین بندی شیرین ببندند
و بهر صنعت گرے یکی از امراے مذکور را شریک سازند تا به تعصب یکدیگر هر صنعت شیرین کاری که دانسته باشند بعمل آرند چون
بادشاه آن مرز و بوم را بالقدوم فرخنده لزوم مشرف سازد آنشهر از غبار سمند آن بادشاه آن مرز و بوم رشک فردوس گردد از
مردم خوش طبع و لطیفه گو که در شهر هستند تمامی در نظر کیمیا اثر در آورند که باعث سرور باشد روز سوم که ازین چهار طاق
خیابان شهر رصفا داده ان چهار باغ فراغ خاطر نموده باشد در شهر و محلات جارو و مواضع نزدیک شهر مقرر دارند که
جار نمایند که تمامی مرد و زن صبح روز چهارم در سیر باغ خیابان حاضر کردند در هر دکان بازار آئین که بسته باشند
قالین و پلاس فرش انداخته عورات بسیار یکجا دسته میکرده باشند چنانچه قاعده آنشهر است از هر کوچه و محله تعمیر پرداز ان
بیرون مے آمده باشند که مثل ایشان در بلاد عالم نبوده باشد. تمامی آن مردم را به استقبال فرستد و بعد از ان بادشاه
را بعزت و ادب گویند که پای دولت بر رکاب نهاده سوار شوند فرزند ارجمند در پهلوے آنحضرت چنانکه سر و گردن
است بادشاه پیش پا باشد براه روند آن ایالت پناه خود از عقب ایشان نزدیک میرفته باشد که از عمارات و منازل
و بساتین هرچه پرسند جواب سنجیده عرض دارند چون بسعادت در شهر در آیند چار باغ را گشت فرمایند در باغچه که هنگام
آمدن مسکن نواب همایون بابوجهت بودن و خواب کردن جهاندار را نوشتن تعمیر یافته و الحال بباغ شاهی مشهور است
نزول فرمایند و حمام چار باغ و حمامات دیگر را سپید و پاکیزه ساخته مشک و گلاب و عنبر خوشبو سازند تا هرگاه میل
فرمایند بران آسایش بوده باشد روز اول فرزند ارجمند بطعام و ادرو مهمانی نمایند خوان مسلمانی باشند چون ایشان
بفر اقبال متوجه خواب شوند آن ایالت پناه خود بدستور تمهید مهمانی کنند که مذکور خواهد شد چون ایشان بشهر در آیند بعد از

عرضداشت روانۂ درگاه معلی نمایند قوام الدین حسین کلان تر دربلده فاخره دار السلطنت هرات مرد خوشنویس صاحب
وقوف است تعیین کند که از روزیکه آن یالغد کس باتفاق ایالت پناه قزاسلطان مهماندار بشرف ملازمت مشرف
گردیده تا روزیکه بشهر درآمده روزنامچه منقح درست کرده از روایات و حکایات و مطایبات از هر قسمی که در مجالس عالی
از مستعدان و خوش طبعان ظاهر گردد نوشته دران طومار کرده بدرگاه عرش اشتباه مصحوب فرستاده باشد که بر جمیع اوضاع
نواب همایون ما را اطلاعی حاصل گردد و بدستور مهمانی آن ایالت پناه از اطعمه و حلاوه و میوه با سه هزار طبق طبق کشیده
شود تا بودن آن بادشاه در دار السلطنت عراق یراق ضروری بدین دستور سربراه نماید اول پنجاه چادر دست سایبان
و چادر بزرگ موافق خیمه ها که برای دولتخانه ما بیازند و شامیانه لاجوردی و فغفوری بیست گزی و پنجاه گزی یکسه چته
خاصه برای ما ترتیب داده تا قالین های چهل گزی و بیست و دوازده گزی کرباسی یا صد قطار اشتر دویست و پنجاه طبق
فغفوری چینی بزرگ و کوچک و اطباق و دیگهای ضروری با سرپوش با هر چه هست پیشکش نمایند امرای دیگر بدین تفصیل
بعمل آرند از طعام و حلاوه و پالوده یکهزار و پانصد طبق و سه اسپ خاصه و یک قطار شتر و یک قطار اشتر که آن ایالت پناه
اول آزادیده و پسندیده باشد پیشکش نمایند حاکم غوریان و قوشنج گویند در ولایت باخرز مهمانی نمایند و حاکم باخرز و حاکم جام
و حاکم خاف در برتنهر دراوده و محولات در محال سرای فرهاد که پنج فرسخی مشهد است ازین مقولات که بقلم درآمده در میان
تفاوت نماید بطریقی که ذکر کرده شد که باعث عتاب خواهد شد امرا و رؤسای هر محال همین فرمان دستور دانسته بعمل آورند
بالجمله شاه طهماسپ در تعظیم و تکریم همایون بادشاه کوشید چنانچه گذشت و بعد چند سال شاهزاده سلطان مراد میرزا
با ده هزار سوار با او فرستاد تا برفت و مملکت موروثی بدست آورد شاه طهماسپ در نهصد و هشتاد و چهار هجری درگذشت
پانزدهم شهر صفر تاریخ است بعد از و پسرش شاه اسمعیل ثانی بن شاه طهماسپ بر تخت نشست و از مذهب
تشیع تبرّا کرد و خود را از اهل سنت و جماعت ظاهر ساخت چون در تسنن تعصب داشت و برادران و خویشان خود را بقتل
رسانیده بود اعیان ملک از و برنجیدند تا آنکه بقصد خواهر خود مسموم گشت شهنشاه روی زمین تاریخ جلوس اوست
و شهنشاه زیر زمین تاریخ وفات اوست و بعد از و برادرش سلطان محمد بن شاه طهماسپ پادشاه شد و سلطنت
رو باختلال کرد بالآخر تاج از سر خود برگرفت و بر سر پسرش عباس نام نهاد شاه عباس صفوی بر تخت نشست
و کارهای نام کرد و مملکت ایران که بهم برآمده بود ضبط نمود و عراق عرب و حدود روم که رومیان گرفته بودند از ایشان
انتزاع نمود و سالها باستقلال سلطنت کرد و در سنه یکهزار و سی هجری لشکر بقندهار کشید ملک را از عبد العزیز خان که
بفرمان نور الدین جهانگیر بادشاه هندوستان حاکم قندهار بود انتزاع نمود و همدران سال امام قلیخان حاکم فارس را
فرمان داد تا جزیره هرمز را باتفاق انگریزان بگرفت و جمعی کثیر را از انگریزان پرتگال بکشت چنانچه جزیره هرمز بگشت و
عساکر روم را که بانتقام آن روی بدان دیار آورده بودند مکرر هزیمت داد و اورا مکرر با سپاه روم محاربات اتفاق
افتاد و غالب آمد و در هزار و سی و هشت هجری درگذشت و ازان دودمان است سام میرزا ابن صفی میرزا ابن شاه عباس
المخاطب بشاه صفی صفوی بسلطنت رسید و بعد از و پسرش شاه سلطان حسین صفوی بسلطنت رسید

محمود خان

میر اویس خان غلزئی قندهاری شاه نواز خان حاکم قندهار را کشته بر قندهار متصرف شد و بعد ازان پورش شاه
سلیمان صفوی بسند حکومت رسید و ضعف سلاطین صفویه دیده دست تطاول بر معموره‌های ایران دراز کرد
و شاه سلطان حسین صفوی را در اصفهان محاصره نمود و چون ایام محاصره طول کشید و کار بر متحصنان تنگ گردید شاه
سلطان حسین با نزدیکان و مقربان خویش پیش محمود خان رفت و پانزدهم محرم سنه یکهزار و یکصد و سی و پنج هجری محمود خان
داخل اصفهان شد و بر عراق عجم مستولی شد و شاه سلطان حسین را با نزدیکان و مقربان محبوس نمود و خود را محمود شاه
ملقب ساخته بر تخت نشست درخلال این احوال ملک محمود سیستانی والی نیمروز که بعد از محبس شاه سلطان حسین اکثر بلاد
خراسان را از تصرف عمال محمود شاه برآورده متصرف شده بود نادر قلی بیگ که بالآخر نادر شاه عبارت ازوست ملازم
ملک سیستانی گشت و عاقبت الامر از وجدا شده او باشی چند فراهم آورده قطاع الطریقی پیشه گرفت ملک محمود سیستانی بستوه آمد
و شاه طهماسپ بن شاه سلطان حسین بن شاه سلیمان صفوی که پیش از غلبهٔ محمود شاه غلزئی از اصفهان بطرف مازندران
رفته اقامت میداشت حسب الطلب نادر قلی بیگ متوجه خراسان گشت و ملک محمود سیستانی را به اتفاق نادر قلی بیگ اسیر
کرد و بر بلاد مقبوضهٔ او متصرف گشت و نادر قلی بیگ را بخطاب طهماسپ قلیخان و بخدمت قورچی باشی سرفراز فرمود محمود شاه
ابن میر اویس خان غلزئی قندهاری سه سال بر تخت ایران سلطنت کرد و سکنهٔ آنجا را بانواع ایذا برنجانید و اولاد
سلاطین صفویه را از صغیر و کبیر هفتاد تن سوای شاه سلطان حسین که او را امان داده بود بقتل رسانید و خود نیز پی
ایشان درگذشت و بعد از و اشرف شاه غلزئی که ابن عمش بود بسلطنت ایران رسید و به اشرف شاه مخاطب شد
درخلال این احوال افواج قیصر روم بر سر وقت او رسید تا شاه سلطان حسین را از زندان برآورده پیش والی روم برند
اشرف شاه سلطان حسین را بقتل رسانید و با رومیان صلح کرد و با عساکر موفور از اصفهان متوجه خراسان شده
شاه طهماسپ و طهماسپ قلیخان در شهر صفر سال یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری بمقابلهٔ اشرف شاه شتافتند و قتالی فاحش
نمودند اشرف شاه منهزم باصفهان رفت و آنچه از خزاین و اموال توانست برداشت بسمت فارس شتافت شاه
طهماسپ بن شاه سلطان حسین بسلطنت رسید سلطنت ایران بعد از هفت سال باز بخاندان صفویه منتقل گشت
نادر قلی بیگ المخاطب بطهماسپ قلیخان بتعاقب اشرف شاه شتافت و او را باز ساخت چه عبدالله بلوچ اشرف شاه
را با سعادت وی چند اسیر کرده بدرگاه شاه طهماسپ فرستاد طهماسپ قلیخان بعد ازین قضایا متوجه همدان شد و برولی
آنجا ظفر یافت و همدان و عراق عجم از مخالفان صافی نمود و شاه طهماسپ از استیلای طهماسپ قلیخان بخاطر اندیشه داشت
بهر حال طهماسپ تبریز در تصرف اولیای خود استخلاص گردانید و الوس برگان و افاغنه را استیصال کرد و افاغنه ابدال را در هرات
محاصره کرد و بعد از هشت ماه قلعه هرات را مفتوح ساخت و بخدمت شاه طهماسپ آمده جهت بنابر بعضی اطوار که لایق سلطنت
نبود درخاطر عزل شاه طهماسپ را مقرر نمود و بالآخر او را بلطائف الحیل از سلطنت خلع کرد و باستصواب شاه طهماسپ
پسر او را که کودک دو ماهه بود نام سلطنت برو گذاشته به شاه عباس موسوم ساخت و شاه معزول را بخراسان
فرستاد و بر جمیع ممالک متصرف و مستقل گشت و لشکر به بغداد کشید احمد پاشا حاکم بغداد متحصن شد و طهماسپ قلی خان بمحاصره

پرداخت ایام محاصره قریب بیکسال رسید توپال پاشا از طرف والی روم بمدد احمد پاشا رسید طهماسپ قلی خان بعد
از رزم از بغدادیان و توپال پاشا منهزم بهمدان شد و در عرض چهار روز لشکر پراگنده را جمع کرده بمقابلهٔ افواج روم که توپال پاشا
بتعاقبش فرستاده بود پرداخت و در یکهزار و یکصد و چهل و شش هجری بران ظفر یافت افواج روم منهزم بموضع کرکو
نزد توپال پاشا رفتند طهماسپ قلی خان تعاقب او نمود و توپال پاشا از کرکوک با سپاه بیرون آمد و صف قتال بیاراست
طهماسپ قلیخان قتالی فاحش کرد و توپال پاشا بقتل رسید رومیان منهزم شدند غنیمت بیشمار بر دست سپاه ایران
افتاد طهماسپ قلیخان اندیشید که در حالت مالداری سپاهیان در خودداری و حفاظت مال خود ها خواهند بود و تن در
رزم نخواهند داد حاکم فرمود که غنیمت را جمع آرند چون فراهم شد همه را آتش داد و بسوخت و دلهای سپاه کباب شد
و متوجه بغداد شد و آنرا باز محاصره کرد احمد پاشا متحصن گردید و در خلال این احوال خبر رسید که محمد خان بلوچ حاکم دیار فارس
بغی کرد طهماسپ قلیخان از احمد پاشا صلح کرد و با محمد خان رزم نمود و غالب آمد او را اسیر گردانید و چشمان او را بکارد از حدقه
بیرون آورد و خاطر از مخالفان پرداخت و شوکتی عظیم بهم رسانید و در سنه یکهزار و یکصد و چهل و هشت هجری بر تخت سلطنت
ایران نشست چنانچه الخیر فی ما وقع تاریخ جلوس اوست و خود را به نادر شاه مخاطب ساخت و او را پیش ازین نادر سلطان
نیز میگفتند و او از قوم افشار بود و پیش ازین نادر قلی بیگ افشار پسر امام قلی بیگ از سایر الناس عده ابیورد بوده با اختلال
احوال و تنگی معیشت ایام بسر میبرده باباعلی بیگ که رئیس جمعی از افشار ابیورد بود و بعد از فوت امام قلی بیگ زن دوم او را که
مادر نادر قلی بیگ باشد در عقد خود در آورد و نظر بر وفور شعور نادر قلی بیگ نموده دختر خود را که از زن اولین داشت باو منسوب
نمود و همین سبب رفاه احوال نادر قلی بیگ گردید و شد شده رسید بجائیکه رسید یعنی نادر شاه شهنشاه گویند بالجمله بعد از
جلوس بر تخت ایران بسمت قندهار شتافت و تا مدت قلعهٔ قندهار را محاصره کرد و در جنب آن شهری آباد کرد و نادرآباد
موسوم گردانید و بالآخر قلعهٔ قندهار را مفتوح کرد و اثری از آن نگذاشت و حسین خان برادر محمود شاه والی قندهار
را محبوس نمود و متوجه کابل شد ناصر خان که از طرف محمد شاه پادشاه هند نظامت کابل داشت بخدمت پیوست
نادر شاه کابل بگرفت و عزیمت هندوستان کرد و در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و یک هجری با افواج محمد شاه پادشاه هند که سر گروه
آن افواج برهان الملک سید سعادت خان بهادر و صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بودند در پانی پت رزم
کرد و غالب آمد و بعد ازین واقعه محمد شاه با نادر شاه صلح کرد و با نادر شاه بشاهجهان آباد آمد و بنا بر بدخوئی مردم شاهجهان آباد
آن شهر را قتل عام نمود و بالآخر امان داد و خزاین موفور را از انجا بر گرفت و از امیران تورانی مثل آصف جاه نظام الملک
و اعتماد الدوله قمر الدین حسن خان بهادر و دیگر از مبارز الملک سربلند خان که او هیچ نداشت و از ملکهٔ زمانیه حرم محترم محمد شاه
پادشاه و غیره خادمهٔ محل هیچ نگرفت و بدستور محمد شاه را سلطنت هند داده بایران مراجعت نمود بروم شتافته و اکثر از آن
دیار بگرفت و به تسخیر دیار توران و دیگر امصار پرداخت و متصرف گشت و در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بر دست امیران
خود بقتل رسید و پس از و چندین از اولاد او بسلطنت رسیدند تا آنکه کریم خان نامی والی ایران شد و خود را نائب
امام آخر الزمان خواند و اکنون شنیده میشود که او هم نماند و دیگری بجای او نشست هنگام تحریر این وقایع کتابی که مشتمل بر احوال

نادرشاه

نادرشاه و احمدشاه دکشتن و افاغنه قندهار ذکر کریم خان و غیره باشد حاضر نبود بنا بران بر یاد خویش و سماعت باختصار مرقوم نمود
ظاهرا هنگام سلطنت اولاد نادرشاه شاید در وقت شاهرخ میرزا ابن نادرشاه بعضے از دیار ایران از تصرف اولاد نادرشاه
بیرون رفت چنانچه در بعضے امصار احمدشاه ابدالے درانی متصرف گشت و احوال احمدشاه ابدالی در کابل مرقوم شود کپتان
جوناتهان اسکات زبانی محمد قلیخان ایرانی بار اقم میگفت که چون نادرشاه بقتل رسید و بعد ازو برادرزاده او عادل شاه
و پس ازو برادر عادل شاه ابراهیم شاه نامے و بعد ازو شاهرخ میرزا ابن نادرشاه بسلطنت رسید بعد چندے امرا
او را محبوس و مکحول کردند و یکی از اولاد صفویان باسمے بشاه سلیمان صفوے را بر تخت نشایندند و بعد از چهل روز او را
محبوس نمودند شاهرخ مکحول را بر تخت نشانیدند علی مردان خان و کریم خان که از امرای عمده بودند میانه نمود رزم کردند علیمردان خان ظفر یافت و مرتبه ثانی
کریم خان بر علیمردان خان متصرف شد و مرتبه ثالث علیمردان خان بر کریم خان غالب آمد و کریم خان منهزم شش سال در کوهستان بسر برد و سپاه بسیار فراهم
آورده با علیمردان خان مقابله کرده بر او ظفر یافت و بریاست رسید کریم خان والی ایران شد و خود را نائب امام مهدی صاحب آخر الزمان خواند خطبه
و سکه بنام صاحب آخر الزمان نمود و تا اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری ست کریم خان در اصفهان و غیره شاهرخ میرزا ابن نادرشاه در مشهد
مقدس و تیمور شاه ابن احمدشاه ابدالی در کابل و قندهار سلطنت میکنند پوشیده نماند که مصار عراق عجم بانجام رسید اکنون خراسان و شهرهای آنرا
که تعلق از اقلیم چهارم میدارند بروایت مؤلف هفت اقلیم بقلم مے آرد خراسان ولایتے است که در همه روی زمین
عرصه ازان وسیع تر و هیچ مملکت و ناحیت بالطول و عرض خراسان نیست گویند در عهد مامون عباسے بروم رایمودند
بنات خراسان بر نیامده و مثل اشجار و اثمار و ریاحین و انهار خراسان در هیچ اقلیمے نشان نمیدهند مرو شهجان از بلاد معظم خراسان
است بقولے از بناهاے اسکندر رومی است برخی از ابنیه شاپور ذوالاکتاف میگویند اما اصح آنست که طهورث و بوجود آباد
نموده در عهد سلطان محمود غازے غزنوے در چهارصد و یک هجرے در خراسان قحط افتاد و از سگ و گربه نشان نماند
و مردم یکدیگر را خوردن گرفتند بالجمله خراسان سالها دار الملک سلطان سنجر سلجوقے بوده چون عراق بر سلطان مستولے
شدند سه شبانه روز آن شهر را غارت کردند ازان جهت خرابی بسیار بمرو راه یافت و پس ازان بتدریج آباد ان گشت تا دران
زمان که چنگیز خان از قتل و غارت بلخ باز پرداخت پسر کهتر خود تولیخان را با هشتاد هزار سوار بطرف خراسان روان ساخت
تولیخان آنشهر را محاصره کرد مجیر الملک از امراے سلطان محمد خوارزم شاه حاکم مرو با پیشکشهای فراوان بخدمت
تولیخان شتافت بعد ازان لشکریان تولیخان آنشهر را محاصره کردند چهار روز متوطنان مرو را بصحرا برآورده چهارصد نفر از
محترفه و پسران و دختران کوچک را بجان امان داده بقیه را بسیف القتل رسانیدند و تا مدت آنشهر همچنان خراب بود تا
در زمان میرزا شاهرخ ابن صاحب قران تیمور گورکان فی الجمله آباد ان گردید و مرو در زمین هموار واقع شده و نواح
بسیار دارد و آرش آرزو داشت که عبارت از مرغاب باشد و مرغاب در مرو منتهے میشود و از میوه هاے انگور و خربزه ایناس
و وافر میشود اما هواے بد دارد و بیماری بسیار دران دیار بود سلطان سلجوقے را در عهد سلطنت خود در معمورے آن شهر
سعی موفور بتقدیم رسانید و مدینه جدیدی بساخت و کهنه هم از ابنیه او بوده که دران تصرف کرده واو دو مدینه دارد مخفی نماند
که سلاجقه بزرگترین ملوک اسلام اند سلجوق بن دقاق که آنطایفه باو منسوب اند از امراے بزرگ بوده و نسب او بچهار پشت

باافراسیاب میپیوندد و پدرش دقاق در خدمت بیغو ملک خزر منزلتی عظیم داشت و چون بمرد بیغو پسرش را که سلجوق بود تربیت
نمود بالاخره میان ایشان وحشتی خاست سلجوق توهم نمود با صد سوار و هزار و پانصد شتر و پنجاه هزار گوسفند روی به ماوراءالنهر نهاد
و در نواحی جند بالهام ربانی مسلمان شد قوم متابعت او کردند سلجوق در صحرا اقامت گزید و لب پاره از قبیله او که در دشت
خزر مانده بودند با او پیوستند و در آن آوان کفار جند هر ساله خراج گرفتندی با ایشان رزم کرد و غالب آمد سلجوق را پسران
بودند از آنجمله یکی میکائیل نام داشت و میکائیل را دو پسر بوده که طغرلبیک و جغربیک نام داشتند چون میکائیل در محاربت کفار کشته شد سلجوق پسرهای خود را
تربیت کرد و چون سلجوق بمرد و درگذشت طغرلبیک و جغربیک بریاست قوم رسیدند طغرلبیک اول سلاطین سلاجقه است که مملکت خراسان را از مسعود
بن سلطان محمود غزنوی انتزاع نموده و آن بار در چهارصد و سی و یک هجری سلاجقه را صافی شد و خوارزم نیز بگرفت و در کمتر از یکسال تمام عراق عجم
مستولی گشت و در چهارصد و چهل و شش هجری آذربایجان بکشود و بغزای روم رفت و مظفر باز آمد و در چهارصد و چهل و هفت هجری باستدعای خلیفه به بغداد
رفت و ملک رحیم دیلمی را محبوس کرد و در بصره و اکثر عراق عرب خطبه و سکه بنام طغرلبیک خواندند و در آن که برادرش طغرلبیک
صاحب خراسان در مرو در چهارصد و پنجاه و یک هجری فوت کرد پسر او الپ ارسلان بن جغربیک بجای پدر
نشست و از مرو بعراق آمد بقصد طغرلبیک پیوست و چون طغرلبیک فوت کرد و از وی عقب نماند الپ ارسلان در پادشاهی
مستقل گشت و او بسخاوت و شجاعت و حشمت و شوکت موصوف بوده و محاسن دراز داشته و طاقیه دراز بر سر
می نهاد و از سر طاقیه تا نهایت لحیه او دو گز بنظر آمدی سلطان الپ ارسلان وزیر دولت خود عمید الملک کندری
وزیر طغرلبیک را بکشت و نظام الملک را وزارت داد و در ایام جهانداری خود از جیحون تا فرات مسخر ساخت و قصد
بلاد شام کرد و از فرات عبور کرد و اول کسی است از ملوک ترک که از آب فرات بگذشت و حاکم حلب را محاصره کرد و والی
حلب اطاعت نمود آورده اند که در چهارصد و پنجاه و شش ارمانوس قیصر روم با سیصد هزار سوار از فرنگ و روس
و ارمن و غیره بعزم تسخیر بلاد بغداد و عراق عرب کرد سلطان بزیارت خلیفه متوجه بغداد بود باستماع این خبر با ده هزار سوار که ملازم رکاب
او بودند متوجه قیصر شد و بنابر اعیان سپاه بمضمون آیه کریمه کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله مطمئن گردانید و فرمود که جنگ را در روز جمعه
که خطبای اسلام بزبان بکلمه اللهم انصر من نصر دین محمد و اللهم انصر جیوش المسلمین گشاده باشند و خواص و عام دست بآمین
برداشته آن وقت حمله باید کرد الغرض روز جمعه هر دو پادشاه صف بر قتال تیار داشتند قیصر با سپاه خود که بهیئت مجموعی
برین فوج آمدند که حمله آوردند پس رزمی صعب اتفاق افتاد و از صبح تا چاشت بازار قتل گرم بود سلطان با طایفه از خواص
در کمین ایستاده انتظار وقت معهود می کشید چون آفتاب بنصف النهار رسید بادی که از آتش دوزخ نشان میداد
بر روی مسلمانان وزیدن گرفت اسلامیان بیطاقت شدند سلطان در گریه آمد و سر برهنه مناجات قیام نمود و بگریست
مقارن لشکر بموافقت سلطان در گریه افتادند ناگاه آن باد متوجه مخالفان شد و سلطان بر اسب نشست و خود را
بر مخالفان زد و جنگی صعب نمود و ظفر یافت و قیصر اسیر گشت و خواست که بقتل رساند قیصر گفت اگر مرا بقتل رسانی رومیان
دیگری را بسلطنت بر نشانند و اگر مرا بخشی خدمتکار باشم سلطان او را بخشید و دختر او را بهر پسر خود از سلطان بخواست و
بعد از طوی قیصر را رخصت فرمود و بقولی این واقعه در چهارصد و شصت و سه هجری اتفاق افتاد و بالجمله سلطان بدیار خود

مراجعت نمود و بر اکثر معمورهٔ عالم فرمانروا گشت و پسر خود سلطان شاه سلجوقی را ولیعهد گردانیده بر فارس و عراق مستولی ساخت
و بدستور دیگر ممالک را بر پسران دیگر تقسیم کرد و بخراسان مراجعت نمود و به نیشاپور که دار الملک او بود رسید و در آخر عمر متوجه
رزم حاکم ما وراء النهر شد و چون از جیحون بگذشت طایفهٔ از غلامان قلعه که بکنار آب بود شبخون بردند کوتوال آنجا یوسف نامی
را اسیر ساخته بخدمت سلطان آوردند سلطان از و سخنان می پرسید او بر ایشان گفتن آغاز نهاد سلطان در غضب شد و فرمود
که او را بیرون برند و بسیاست رسانند یوسف دست از جان نشست و کاردی از میان بیرون آورده قصد سلطان کرد
ایستادگان درگاه خواستند که او را بقتل رسانند سلطان مانع آمد چه خواست که او را بدست خود کشد چون تیرش هرگز خطا
نمی کرد پس تیری بجانب او نهاده انداخت خطا کرد یوسف پیش تخت رفت و سلطان را بشهادت رسانید گویند سلطان را
رمقی باقی بود که مردم بر دو جمع آمدند گفت من در عمر خود جز امروز خود بین نبوده ام چه امروز صبح بر بستر بر آمده ام و سواد لشکر
دیدم و با خود گفتم که بعد ازین کسی را با من طاقت مقابله نباشد بنابر غرور رسید آنچه بمن رسید و این واقعه در چهار صد و شصت و
پنج هجری اتفاق افتاد بالجمله یوسف کوتوال قاتل سلطان را فراشی میخ کوب بر سرش زد و بکشت و بعد از سلطان
الپ ارسلان پسرش سلطان ملک شاه سلجوقی بر تخت نشست و از کاشغر تا بیت المقدس ضبط کرد و اصفهان
تختگاه کرد و در سایر بلاد اسلام بجز دیار مغرب و مصر خطبه و سکه بنام او خواندند و او بر صید رغبتی تمام داشت و هر شکار
که بدست خود افگندی دیناری تصدق کردی عدد جانورانی که بدست خود افگنده بود از ده هزار زیاده بود و در عهد
خویش اکثر ممالک بر آمد و در راهها منازل و رباطها بنا نهاد و در هر شهر حاکمی عاقل فرستاد هر ساله املاک خاصهٔ او بیست
یکهزار لک تومان از رسکنی بود و هر ساله بیست هزار دینار خرج داشت و چهل و هفت هزار سوار پیوسته ملازم رکابش بود
و عدد سایر سپاه را خدا داند روزی براهی میرفت شخصی را دید که گریه میکرد از سبب آن سوال کرد گفت خربزهٔ کمیاب است
من خربزه نارسی خریده بودم سه غلام ترک بیامدند و آن از من بستدند سلطان گفت صبر کن تا آن ترا رسانم پس بفراشی
گفت که امروز خربزه میل شده در لشکر بنگر اگر خربزه یابی بیاور فراش برفت و خربزه نزد غلامی دید صاحب غلام را که از امرا
بود نام گفت سلطان را میل خربزه شده است او خربزه از غلام بگرفت و نزد سلطان برد گفت از کجا آوردی گفت غلاما
من آورده اند سلطان گفت ایشان را حاضر کن امیر غلامان گفت چنانکنم پس رفت و غلامان را پنهان کرد و باز آمد
و بعرض رسانید که ایشان گریخته اند سلطان بصاحب خربزه گفت این امیر غلام من است او را بعوض خربزه تو دادم
صاحب خربزه دست او بگرفت و بیرون آمد امیر خود را از وی بسه صد دینار باز خرید صاحب خربزه بخدمت سلطان آمد و گفت
غلامی را که بمن بخشیدی بسه صد دینار بفروختم سلطان گفت اکنون راضی شدی گفت آری پس او را خلعت داد و رخصت فرمود
وقتی زنی مغنیه نزد او آوردند سلطان خواست که با او گرد آید او گفت ای سلطان مرا عار آید که روزی چنین رویی خویش
در دوزخ برم میان حلال و حرام بجز کلمهٔ تفاوت نیست پس سلطان او را خطبه کرد روزی بکنار زاینده رود اصفهان شکار میکرد
زمانی بهر استراحت فرود آمد غلامی پارهٔ فرو رفت و گاوی بکشت عجوزه که صاحب گاو بود بر سر پلی که بر راه سلطان بود
بایستاد و چون سلطان از شکار باز گشت عنان مرکب او بگرفت و گفت اگر بدین سر پل داد من ندهی فردا بر آن پل از تو

وابسته‌ام اندیشه کن و از این پیرزن سرپل بکلی اختیار نمائی سلطان از مهابت این سخن از اسپ فرود آمد و گفت ای مادر مرا طاقت
آن سرپل نیست بخور و غلامم بسلطان نمود سلطان غلام را سیاست نمود و هفتاد گاو در عوض آن بعجوزه داد و بعد از فوت آن
سلطان آن پیرزن شبی بر سر قبر سلطان رفت و گفت الهی آن بنده تو وقتی داد من داد و در ماندگی دست من بگرفت اکنون
او درمانده است او را دستگیری کن یکی از اولیا سلطان را بخواب دید گفت خدای با توجه کرد گفت اگر دعای پیرزن نبودی
خلاصی دشوار بودی و در بعضی کتب این حکایت را بسلطان سنجر نسبت داده اند گویند قاورد سلجوقی صاحب کرمان خصم
سلطان ملک شاه عزم رزم ملک شاه کرد ملک شاه بر او ظفر یافت و او را اسیر کرد خریطهٔ مراسلات امرایان ملک شاه
بقاورد نوشته بودند در اسباب قاورد بدست آمده سلطان امرا را جمع آورد و خریطه بخواجه نظام الملک وزیر داد تا
بخواند خواجه آن خریطه را در منقلی که پیش بود انداخت تا بسوخت سلطان در خلوت شب آن باز پرسید خواجه گفت
سایر امرا بقاورد نامها نوشته بودند اگر آنرا مطالعه میکردم از بیم مخالفت می ورزیدند لاجرم در حضور ایشان بسوختم تا
در مخالفت دلیر نشوند آورده اند که برادرش شمس ابن الپ ارسلان در نیشاپور خروج کرد سلطان روی باو آورد
و بطوس رفت بمشهد امام علی موسی رضا علیه السلام شتافت نظام الملک بر غار اشتغال نمود سلطان بعد فراغ
خواجه را گفت از خدا چه خواستی آنکه برابر برادرت ظفر دهد سلطان گفت من آن خواستم که حق سبحانه تعالی از ما دو برادر
هر کدام که از و مسلمانان را نفع و صلح باشد ظفر دهد پس بنیشاپور رسید بر شمس ظفر یافت گویند قیصر مخالفت ملک شاه
کرد و روی بدیار اسلام آورد ملک شاه متوجه او شد و در آن اثنا با جمعی قلیل از غلام بشکار رفت و بر دست رومیان
گرفتار شد و با غلامان گفت مرا تواضع مکنید که اگر رومیان مطلع شوند مرا زنده نگذارند نظام الملک وزیر سلطان آگاه شد
شب غلامی چند را بحشمت در منزل سلطان فرود آورد و آوازه در انداخت که بادشاه نزول فرمود و برسم رسل نزد قیصر رفت
قیصر طالب صلح شد نظام الملک بان رضا داد قیصر گفت طایفه از لشکریان شما گرفتار شده اند نظام الملک گفت مجهولی چند
خواهند بود و این خرد را روی ما نبود قیصر ایشان را باو سپرد نظام الملک سلطان و غلامان را سخنان درشت گفت
و چون از اردوی قیصر بگذشت از اسپ فرود آمد و رکاب سلطان ببوسید و گفت اگر تندی نکردمی شاید رومیان حمل دیگر
میکردند سلطان به لشکر پیوست و دیگر روز با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و قیصر را اسیر کرده نزد سلطان آوردند
قیصر سلطان را بگرفت و بشناخت و گفت اگر پادشاهی ببخش و اگر بازرگانی بفروش و اگر قصابی بکش سلطان گفت پادشاهم
پس او را امان داد و گفت از آن با تو محاربت کردم تا قوت و عجز خود بدانی آنگاه او را بروم فرستاد و بسی بگذشت که
قیصر بگذشت سلطان حکومت روم بسلیمان بن قتلمش و حکومت شام به برادر خویش تتش داد وقتی که سلطان ملک شاه
خواجه نظام الملک را باصفهان فرستاد تا دویست هزار دینار فراهم آورد خواجه روی باصفهان آورد و شب بدهی فرود آمد
رئیس ده بخدمت آمد و از سبب سفر آگاهی یافت و گفت دویست هزار دینار فراهم آورده همین جا هم بشرط آنکه اذن دهند
که پسر من علم سیاق آموزد چه سلطان ما را در نیکار منع کرده و از بیم او با وستاد نمیارم خواجه همانجا بماند و نامه بسلطان نوشت
سلطان در غضب شد و به او نوشت ندانی که ما را اعمال و دهقان احتیاج نیست تا از حرص مال او بمقام و پسرش را رخصت تعلیم دهم

وازو کارهاے ناپسندیده آید و مرانکوهش کنند و از جمله سلاطین سلاجقه سلطان سنجر بن ملک شاه است که بعد از قضایاے وفوت برادر او برکیارق بن ملک شاه بر تخت تمکن شد اتابک ایاز و صدقه بموجب وصیت برکیارق پسر او ملک شاه بن برکیارق را در اصفهان بر تخت نشاندند سلطان غیاث الدین محمد روی بملک شاه آورد و در وقت رزم بر سر ملک شاه فوج ابرے بشکل اژدها پدید آمده آتش از دهان باریدن گرفت لشکر ملک شاه از هول آن واقعه بهزیمت رفتند و ایاز و صدقه بقتل رسیدند سلطان غیاث الدین محمد بر ممالک برادر فرمان روا شد و در عهد او احمد بن عبد الملک عطاس از دعات اسمعیلیه حارثان قلعه در کوه را بفریفت حارثان به متابعتش رفتند سلطان ازان آگاه شد و در کوه را محاصره کرد و ایام محاصره بطول کشید و ذخایر قلعه به اتمام رسید احمد بسعد الملک وزیر سلطان محمد که دوست او بود حال باز نمود سعد الملک گفت هفته توقف کن که سلطان را بقتل رسانم گویند سلطان را حرارتے مفرط بود لاجرم در هر ماه یکبار فصد کردے سعد الملک هزار دینار بفصاد داد و سلطان را به نیشتر زهر آلود فصد کند حاجب وزیر از آن حال آگاه شد و حال باز باز گفت زن را معشوقی بود با او تقریر نمود راز فاش شد و بسلطان رسید سلطان فصاد را بخواند تا فصد کند فصاد خواست تا نیش زند سلطان امر نمود تا فصاد در بازوان نیش فصد کردند و ران دم درگذشت سلطان سعد الملک وزیر را با فرزندان بکشت و زن حاجب را بمعشوق او داد و هم دران هفته احمد قلعه بسپرد سلطان امر کرد تا او را بر شتر نشاندند و باصفهان بردند و آن روز زیاده از هزار کس به استقبالش تماشا آمده بودند و سرگین و خاکستر بر سرش نثار میکردند یکی با او گفت تو منجمے نه بودے در زایچهٔ طالع خود اینحالت را ندیده بودے گفت دیده بودم که درین سال با خلقے عظیم باصفهان در آیم لیکن باین کیفیت ندیده بودم و ازین قبیل مشهور است که منجمان حکم کردند که طوفان باد شود پس چنگیز خان ظهور کرد و ایضا حکم کردند که طوفان آتش بود پس تفنگ ظاهر شد بالجمله سلطان احمد را بقبیح وجهے بکشت و در نگارستان مرقوم است که سلطان احمد بغزاے هند رفت و بتی بزرگ بدست آورد و هنود گفتند اگر باز دهے بعوض آن مروارید باز دهیم و وزن آن بت ده هزار من شرعی بود سلطان گفت چنین نکنم که بعد از من گویند که آذر بت تراش بود محمد بت فروش پس آن بت را باصفهان برد و در آستانهٔ مقبرهٔ پدرش انداخت بعد از و برادرش ابو القاسم محمد بن محمد بن ملک شاه سلجوقی از اساطین سلاطین اسلام است ملکی با داد و دین بوده و بکرم و زهد اشتهار داشته و چندان مملکت داشته که بعد از وفات او تا یکسال در اقاصی ممالکش خطبه بنام او میخواندند چون مادرش درگذشت و سادات علما به نماز جنازه اش حاضر آمدند سلطان گفت کسی از شما امامت کند که مدت العمر عمداً نماز قضا نکرده باشد هیچ کس متصدی امامت نشد پس سلطان پیشتر رفت و نماز گذارد و ازان ظاهر شد که هرگز نماز عمداً قضا نکرده بود و دو قتے پنجروزه بخشش و احسان کردند هفت صد هزار دینار نقد بود و شمار اسپ و خلعت خدا داند گویند چندان شفقت داشت که وقتے خیمه زده بود و گنجشکے بالاے ستون خیمه آشیانه کرد سلطان هنگام کوچ واقف شد امر کرد تا خیمه را همانجا داشتند چون بچهاے گنجشک پر برآوردند پرواز کردند تا خیمه را بر کندند روزی سلطان براهی رفت خرقه پوشی بر سر راه ایستاده بود سلام کرد سلطان بجیرے میخواند حضرت جنابش بود و جواب نداد درویش گفت سلام سنت است و جواب فرض من سنت بجاے

سلطان غیاث الدین محمد

سلطان ابو القاسم محمد

بجا آورده‌ام تو چرا ترک فرض کرده‌ای سلطان گفت بشکر مشغول بوده‌ام درویش گفت کرا شکر میکنی گفت خدای را گفت چگونه
میگفتی گفت میگفتم الحمد لله رب العالمین درویش گفت شکر بقدر نعمای الهی باید هرچه که دار شکاری مناسب بجا آورند
سلطان گفت پس چگونه گویم شکر سلطنت بر عالمیان عدل است و شکر فراخی مملکت جمع ناکردن وزر املاک رعیت است
و شکر کثرت معموره خزانه صدقه دادن بر مستحقان و شکر قوت و قدرت بر عاجزان بخشودن است و شکر کثرت معموره
خزانه و سپاه و ساکین را از نزول خادم و حشم معاف داشتن سلطان را خوش آمد و خواست که از اسپ فرود آید چون
نیک درنگریست درویش را ندید وقتی بنهری رسیده و بر آب برده بگذشت پس از مدتی باز بهمان نهر رسیده پیاده شده
از پل بگذشت گفت خداوندا وقتی بر آب ده سواره بودم این بار چرا پیاده شده از پل بگذشت و گفت آن وقت جوان بودم
دولت محافظت ما میکرد و اکنون پیر شده‌ایم ما را محافظت دولت باید کرد و از واقعات ملالت رسانی سلطان بسیار است
و اکثر اوقات فتح و نصرت قرین حال بودند چون تخم اقبالش بزودی بهبوط آورده در سنه پانصد و ششش هجری از
کورخان پادشاه قراختای منهزم گشت گویند که مقابله عظیم روی داد و سی هزار کس از سپاه سلطان بشهادت رسیدند
تاج الدین ابو الفضل والی سیستان سلطان را گفت جهد کن تا از معرکه بیرون روی سلطان با سه صد سوار بر صفهای
کفار که در میانش گرفته بودند رو نهاد و با نزده تن نجات یافت و در آن معرکه ده هزار کس از معارف اصحاب سلطان بقتل
رسیدند و ترکان خاتون حرم سلطان و تاج الدین ابو الفضل اسیر شدند کورخان بعد یکسال ایشان را با عزاز تمام
بخراسان فرستاد نقل است که ترکمانان تا غز قریب چهل هزار تن خانوار و صد در حیلان و بلخ اقامت داشتند و هر سال
بیست و چهار هزار گوسفند بمطبخ سلطان میرسانیدند وقتی یکی از پیش خوان سالار بمیان ایشان رفت و جور آغاز نهاد و غزان
طاقت نیاوردند و او را کشتند خوانسالار از بیم سلطان مدتی آن حال پنهان داشت و گوسپندان از خاصه خرج انجام
مینمود و چون والی بلخ بمرو آمد خوانسالار با او باز گفت امیر قماج والی بلخ چون ببلخ باز گشت از غزان گوسپندان طلب داشت گفتند تا آخر سلطان کس نفرستاده
والی بلخ برنجید و با غزان مصاف داد و غزان او را کشتند سلطان خبر یافت و از مرو بسیج نمود غزان رسولی فرستاده
و عذر خواستند و صد هزار غلام و صد هزار دینار بتقبل کردند سلطان قبول نکرد و روی بمنازل ایشان آورد غزان زنان
و فرزندان پیش راندند و زاری آغاز نهادند سلطان را رحم آمد خواست که گناه ایشان بخشد امیر مؤید الدین ابنه و
میر زنقش مسوری بسلطان گفتند اگر چنین کنی حمل بر ضعف سلطنت کنند سلطان ناچار در معرکه بماند غزان دست از جان
ورزم کردند امیر مؤید و برنقش که با خود اتفاق داشتند در جنگ سستی کردند سپاه سلطان بهزیمت رفت و این واقعه
در پانصد و چهل و هشت هجری روداد بالجمله غزان معاقب سلطان پرداختند و سلطان را بدست آوردند و بر تخت
نشاندند و پیشش زمین بوس کردند و در رکاب او بمرو شدند و استیلا یافتند و دست بتاراج برگشادند و به نیشابور شدند
و آنجا دیار بگذاشتند تمام خراسان از ظلم غزان خراب شده و سلطان چهار سال میان ایشان بماند روزها او را بر تخت
نشاندندی و شب در قفس آهنین کردندی کار سلطان در آن اوان بجائی رسید که هرگاه چیزی یافتی قدری خوردی
و قدری ذخیره نهادی چون حرمش ترکان خاتون با او بود خود را از ایشان خلاص کردن نتوانست و چون ترکان خاتون

در گذشت سلطان امیری را که بجا نقش نامور بود لقب نهاد و از شکار برد سلطان شکار کنان تا جیحون رسید امیر احمد
بن قماج گشته ها مرتب ساخته بود سلطان را در ربود و از آب گذشت و بر رومی نهاد گویند سلطان را گفتند چرا سلطنت
تو مختل شد گفت از آنکه بزرگان را کارهای خرد و خردان را کارهای بزرگ فرمودم خردان از عهدهٔ کار بزرگ
بیرون نیامدند و بزرگان را از کارهای خرد عار آمد و به آن التفات ننمودند و هر دو تباه شدند و از سلطان ملکشاه
با سلطان سنجر در دفع حسن صباح کوششها کردند و استیصال ایشان میسر نشد چنانچه شمهٔ از آن در ضمن قهستان در احوال حسن
صباح مرقوم گردد بالجمله بعد از سلطان سنجر محمود خان خواهرزادهٔ وی در خراسان بر تخت نشست و در عهد او دولت
سلاجقه از خراسان سپری گشت و بخوارزمیان رسید و در خوارزم نوشته آمد و از جملهٔ سلاجقه که در عراق عجم بسلطنت رسیده
یکی ابوالقاسم محمود بن محمد بن ملکشاه است و لشکر بسیار عظیم داشت چهارصد سگ تازی با قلادهای مرصع
و جل های زربفت داشتی و اکثر اوقات با زنان نشستی و بمعاشرت و مباشرت مشغول بودی و با وجود آن از حال
ملک و سپاه غافل نبودی روزی در شکار پیری ضعیف را دید که پشتارهٔ هیزم بر دوش میداشت براو رحم آورد
و گفت اگر خواهی هزار دینارت دهیم و بار از گوشت بارمهٔ گوسفندی یا باغی رحمت ربانی یابی پیر گفت ای سلطان
زر بده تا در میان بندم و بر دراز گوش سوار نشوم و گوسفندان پیش کنم و بباغ روم و ترا دعا گویم سلطان بخندید
و چنان کرد و بعد از چند نفر از سلاجقه بسلطنت رسیدند تا آنکه طغرل شاه بن ارسلان شاه پادشاه شد و در
پانصد و نود هجری در معرکه که با تکش خان والی خوارزم بود بدست قتلغ اینانج که اعظم امرای طغرل و موافق تکش بود کشته شد و دولت سلاجقه
از عراق عجم سپری گشت و خوارزمشاهیان بر آن متصرف شدند گویند که در عهد طغرل سبعهٔ سیاره در اول درجهٔ میزان که برج هوائیست در یک
دقیقه قران کردند منجمان حکم کردند که چون واقع شود سخت که جبال از بیخ برکند و طوفانی عظیم از باد مثل طوفان نوح علیه السلام که از طغیانی آب بود در وجود
دهد و درین باب انوری گوید که ندیم سلطان بود و مبالغه بسیار میکرد بحسب اتفاق در وقت حکم منجمان چندان باد نوزید که شاخی و برگی از درختی بجنباند
کذب منجمان بر خلایق ظاهر شد شاعری گوید انوری ــ گفت انوری که از سبب بادهای سخت ٭ ویران
شود عمارت کهسار نیز هی ٭ در روز حکم او نوزیده است هیچ باد ٭ یا مرسل الریاح تو دانی و انوری ٭ اما باتفاق
اهل سیر در خلال این احوال چنگیزخان در ولایت ایران رسیده خلقی را قتل عام نموده خرمن زندگانی عالمیان را
باد نیستی و فنا در داد الغرض سلاجقه که بروم سلطنت میکردند اول ایشان سلیمان بن قتلمش بن اسرائیل بن
سلجوقی ابن عم سلطان طغرلبک سلجوقیست که الپ ارسلان بن جغریبک چون پادشاه شد بنابر سرکشی قتلمش که در حیات
خود کرده بود خواست که اولادش را بقتل رساند خواجه نظام الملک شفاعت کرد و گفت سزاوار نیست که نام شاهزادگی
از ایشان برگیرند و ایشان را بسپاه سالاری اطراف ممالک بفرستند سلطان رای خواجه را پسندیده طلب داشت
و سلیمان بن قتلمش را بجنگ بعضی از شام فرستاد و او در چهارصد و هفتاد و هفت هجری انطاکیه را که پیش از آن فرنگیان
گرفته بودند بگشود آورده اند که شرف الدین علی که از قبل سلطان ملکشاه سلجوقی والی حلب بود هر سال فرنگیان باو
خراج میدادند از سلیمان طلب آن وجه نمود سلیمان گفت اکنون که ملک را مسلمانان میدارند خراج نباید خواست و

آخرین ملوک از سلاجقهٔ روم کیقباد بن فرامرز است که بحکم تغار خان والی روم شد و بغی کرد و بر دست لشکر تغار خان
در جنگ کشته شد و بعد از و امرای هلاکو خان بحکومت روم رسیدند و بسی نگذشت که ملوک عثمانیه بران دیار استیلا
یافتند و گروهی از سلاجقه بکرمان نیز حکومت کردند و اول الطائفه عماد الدوله قاورد بن جغربیک است که در چهار صد
و سی و سه هجری بفرمان پدرش جغربیک از خراسان متوجه کرمان شد و آن دیار را از بهرام که از قبل ملک کالیجار بن
سلطان الدوله دیلمی آنجا بود انتزاع نمود و آخرین آن گروه محمد شاه بن بهرام شاه سلجوقی است که از مخالفت
غزان بخدمت سلطان شهاب الدین غوری پیوست و بود تا آنکه در پانصد و هشتاد و سه هجری درگذشت و
بعد از و کسی از سلاجقه بحکومت کرمان نرسید نقل است که در عهد طغرل شاه بن محمد شاه بن ارسلان شاه
بن قاورد سلجوقی که یکی از ملوک کرمان است در سنه پانصد و نود و هفت هجری در برج ثور آفتاب را کسوف
واقع شد و چندانکه تمام آفتاب منکسف شد و جهان تیره و تاریک گردید طغرل شاه از هول آن واقعه مریض شده
درگذشت راقم حروف گوید که در سنه هزار و یکصد و هشتاد و پنج هجری در برج جوزا سه چهار گهری روز مانده تمام
آفتاب منکسف گشت و جرم ماه بر جرم آفتاب از هر سو منطبق شد اما از هر طرف جرم آفتاب برابر یک جو در طول برون
مانده بود و عجب هیئتی ازان حالت نمایان گشته و ازان دریافت شد که جرم آفتاب از جرم ماه زیاده تر است
القصه جهان تاریک شده مثل شام ملک سهمگین که از مشاهده آن در دل خوف می آمد و آن حالت اندک ماند پس
ازان جرم آفتاب از زیر جرم ماه بر آمدن گرفت و آن بتدریج زائل شد هرات و هری نیز گویند آنشهر و ولایت خوار
بوده و طعام با ذوقی اختراع آنشهر است و آب و هوای آنشهر بسیار بد است نسبت آب و هوا جای باتره و
دلکشاست چه شهرت تمام دارد که در آنشهر و ولایت دوازده هزار چشمه و دوازده هزار چنار است و نیز مشهور است که دوازده
هزار ولی الله ازان ولایت برخاسته اند و بدین سبب آنرا شام خراسان خوانده اند سرخس مابین مرو و هرات واقع
است و ارتفاعش نیک محصول می شود و قلاعش از قلاع معتبر خراسان است وقتی که محمد خان شیبانی فتح
خراسان نمود صد و هفتاد هزار خانه در سرخس بشمار آمدند و چون شاه اسمعیل ماضی بعزم مقابله او بجانب خراسان
در حرکت آمد محمد خان مردم ساکن آن ولایت را کوچانیده بما وراء النهر فرستاد و بنابران سرخس روی بویرانی نهاد و بیست
و پنج سال خراب ماند و در زمانی که شاه طهماسب والی ایران بر عبید الله خان والی توران چیره گردید در صدد
معموری سرخس کوشید از انوقت تا حال آبادان است بلخ از ابنیهٔ کیومرث است اما کیکاوس کیانی آب بلخ زد و در زمان
اسلام بدست احنف بن قیس خراب گردید تا نصر سیار بفرمان یکی از خلفای بنی امیه کرت دیگر آن شهر را آبادان
کرد و چون قلعه آنشهر را غلامان نغیر تعمیر کردند هر آینه بقلعهٔ هندوان موسوم گردید و از عمارات عالیهٔ بلخ یکی نوبهار
بوده گویند خلایق نام کعبه و عظمت آن شنیدند هر آنکه از روسای آن مملکت بود بتخانه مقابل آن بنا نمودند و
بر زبر آن قبها بسته علمها برافراختند گویند ارتفاع آن خانه صد ارش بوده و چون نوبت خلافت بعثمان رضی الله
تعالی عنه رسید خالد که صاحب اهتمام آنخانه بود مسلمان گردید و خود را عبد الله نام نهاد و مردم را از عبادات ملنع آمد لاجرم

لاکستر خان بخشم آمده لشکر بر وے کشید و او را با فرزندان بکشت مگر یک پسرش که بریک نام داشت گریخته بکشمیر رفت و بعد چند وقت آمده بجاے پدر بر نشست چنانچه بریکیان منسوب باو اند و در حبیب السیر گوید که چون چنگیز خان به بلخ آمد انوقت بلخ در معمورے بمثابهٔ بوده که در شهر و قریه هزار و دو لیست جا نماز جمعه میگذاردند و هزار و دو لیست حمام بانام داشت چنگیز خان آن شهر را قتل عام نمود و بازبتدریج عمارت یافت و تا اکنون آبادان است و قلعه در غایت حصانت دارد و میوه انگور و خربزه دهند و انه آنجا نمک نمے شود چه مشهور ست که چهار هندوانه آنجا بار یک شتر است و در هشت صد و هشتاد و پنج هجرے که مرزا بانصر از جانب برادر خود سلطان حسین میرزا در بلخ اقامت داشت عزیزے شمس الدین محمد نام که نسبت او به ابو یزید بسطامے میرسد از کابل به بلخ شتافته تاریخے ظاهر کرد که آنرا در زمان سابق عهد سلطان سنجر سلجوقی تصنیف نموده بودند و در آن کتاب مسطور بوده که مرقد شاه اولیا علی مرتضےٰ علیه السلام در قریهٔ خواجه خیران در فلان موضع است بنابران مرزا بانصر ندا آنجا که از شهر سه فرسنخ است شتافت و در آن موضع چنانچه در کتاب مرقوم بوده بعد کندن گنبدے واندران قبرے پدید آمد چون اندکے دیگر حفر کردند لوحے از سنگ سفید ظاهر گشت که بران منقوش بود هذا قبر اسد الله اخ رسول الله علی ولی الله مرزا السلطان حسین میرزا بعزمت سلطان از هرات بدانجانب شتافت و عمارتے در غایت وسعت طرح انداخت یکی از آنها که نهر شاهی منسوب است بران مزار وقف کرد و بتدریج بجاے رسید که هر سال مردم قریب صد تومان کنکی از نقد و جنس نذر مے آوردند تا غایت همچنان زیارتگاه است و سلاطین سامانیه از بلخ اند سامان موضعے ست از اعمال بلخ مردے از آبا ی سامانیه آنجا نشستے و او را سامان خداے خواندندے و مولف صبح صادق گوید کسانے که از سامانیان بسلطنت رسیده اند حکیم عنصرے در ذکر اسامی ایشان گوید

نه تن بوده اند ز آل سامان مشهور ☆ هریک بامارت خراسان مذکور
اسمٰعیلے و احمدی و نصرے ☆ دو نوح و دو عبد الملک و دو منصور ☆

و نسب سامان به بهرام گور مے پیوندد و سامانیان بدو منسوب اند و در تاریخ روضة الصفا مرقوم است که بهرام چوبین میرسد بالجمله العبد از سامان پسرش اسد بجاے پدر نشست و اسد چهار پسر داشت نوح و احمد و یحیے و الیاس ایشان وقتے که مامون عباسے بخراسان بود خدمات لائقه کردند و بمرتبهٔ اعلی رسیدند امیر ابو المظفر اسمٰعیل محمد بن احمد سامانے که اول سلاطین سامانیه شمار اند بر سایر نادر اوالنهر استیلا یافت و بخارا را تختگاه ساخت و در دو صد و هشتاد هجرے لشکر بترکستان کشید و مظفر باز گشت و دیگر عمرو لیث را بگرفت چنانچه در اقلیم سوم در ضمن سیستان بگذشت آورده اند که امیر اسمٰعیل بهرات رسید و از خزاین عمرو لیث چیزے نیافت سپاهش بیشتر سے بتقاضا شدند و اعیان دولت گفتند در هرات صد هزار کس باشند که هریک دو دینار توانند داد ایشان را زیاده زیانے نرسد امیر گفت چون مسلمانان را داده ام خلاف نکنم و بسرعت از هرات روان شد بزرگان دولت باز همان گفتند امیر اسمٰعیل گفت خداے که اسپ عمرو لیث را ایمن وانید بران قادر است که بی آزار جمعے مظلوم لشکریان ما را برگ دهد درینحالت کنیزکے که از کنیزکان امیر اسمٰعیل حمائل مرصع بقطعهاے لعل بر جامه نهاد بمنوضا رفت غلیواز آن را گوشت پنداشت و برگرفت نزدیکان آگاه شدند و سواره از پے آن شتافتند غلیواز حمایل

از مطلب بیفگنند در چاه افتاد و یکی را بچاه فرستادند تا حمائل بیرون آرد از ان بجایی دیگر راه بود و دران خزانهٔ عمرو لیث
که سالم آنرا پنهان کرده بود پس امیر اسمعیل بسبب نیک نیتی وجود چند از انچه از مردم هرات ضبط داشتند بدست آورد که
وقتی عالمی پیش او رفت امیر اسمعیل در تعظیمش کوشید و هنگام وداع هفت قدم از پیش رفته او را رخصت کرد شب
رسول صلی الله علیه وسلم را بخواب دید که فرمود ای اسمعیل یکی از علما امت مرا دوست داشتی و هفت قدم از پی
او رفتی تا بجه کردی هفت پشت از نسل تو پادشاهی کنند گویند که قبل از سلطنت بتواضع دوستان مبالغه کردی
و هنگام سلطنت همچنان کردی او را گفتند این نه لایق پادشاهان است گفت رعایت دوستان در دولت بهتر
است خدای درجهٔ مرا بلندتر ساخت من نیز مرتبهٔ ایشان بلند کنم تا شکر نعمت گذارده آمد و بعد از وفات ورا امیر ماضی
گفتند و بدستور پسرش امیر ابو نصر محمد بن اسمعیل سامانی را بعد از وفات امیر شهید میگفتند چه او را غلامان شهید کردند
پسرش امیر سعید ابو الحسن نصر بن احمد بسلطنت رسید و او امیر کریم و عادل و عاقل بوده در ابتدای جوانی
از عدم تجربه و غرور سلطنت زود در خشم شدی و به اندک گناهی عقوبت بسیار کردی روزی وزیر خود را گفت
در من چه عیبی می‌بینی گفت خشم و ستمگاری که خاندان بزرگ از ان بر باد رود گفت راست گفتی پس امیر فرمود هر گاه
بسیاست فرمایم سه روز موقوف دارند و سه بار عرض کنند و ندیمان جمعی را از گنهگاران که موجب عقوبت باشند شفاعت کنند
و دیگر از ان دودمان نوح بن منصور سامانیست که طایع عباسی خلیفه او را لوا داد و بسلطنت رسید و این نوح دوم است
چه نوح اولین را امیر حمید نوح نام نهاده بالجمله نوح بن منصور سامانی را ملک اسپیجاب یعنی هندیه فرستاد که دو سر ودد
با او و دو پرورداشت و آن طرزان میکرد و پدر سلطان محمود غزنوی که ناصر الدین سبکتگین نام داشت در زمره خریده الپتگین
غلام امیر شهید احمد بن اسمعیل سامانی بوده بالجمله آخرین جماعهٔ سامانیان ابراهیم بن نوح سامانی است و وقتی
که عبد الملک بن نوح سامانی در ذیقعده سنه سه صد و هشتاد و نه هجری بر دست ایلک خان گرفتار شد ایلک خان
در بخارا مستقل گشت و عبد الملک با هر سامانیان محبوس با زکند فرستاد ابراهیم بن نوح سامانی که او را منتصر نیز گویند
کشش و کوششی بسیار کرد و بالآخر در سنه صد و نود و پنج هجری بقتل رسید و بعد از ابراهیم کسی از سامانیان بدولت نرسید
و شمهٔ از احوال وزرای سامانیه ابو الفضل بلعمی وزیر امیر اسمعیل سامانی بوده وقتی سهیل خجندی را دیوانی
سمرقند داد سهیل بوداع او رفت و خلوت خواست و گفت چون بسمرقند رسیم من فرمانها رسد خداوندا بدهد نشان نهد
که کدام فرمان درست باشد که پیش باید برد و کدام نباید برد ابو الفضل گفت نیک گفتی روزی چند توقف کن تا جواب
کنم سهیل بخانه رفت ابو الفضل سلیمان بن یحیی اصفهانی را دیوانی سمرقند داد و به آنجا فرستاد و سهیل را امر کرد که یکسال
از خانهٔ خود بیرون نیاید سهیل یکسال در خانه بزندان بود ابو الفضل پس از ان او را بخواند گفت ما را چه وقت دیده
بودی بدو حکم فرمان یکی راست و دیگری دروغ فرمان یکی باشد در ما چه احمقی دیده بودی که بجهت آن نافرمانی
آموزیم بقرمایم آنچه بخواهیم و نفرمایم آنچه نخواهیم که ما را ازکس بیم نیست و عاجز نیستیم دیگر امیر ابو علی محمد بن الیاس است
که حکومت کرمان داشته و در کرمان مرقوم است و ایضا الپتگین و سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازی است و ذکر ایشان

در غزنین گذشت چجکتو و میمنه دو ناحیه معمور است و مرغزارهای باتره و طراوت و صحاری پر منفعت بسیار دارد
و متوطنان آن صاحب رمه و قبیله و اکثر در صحرا بسر می برند انارجود ولایت پر منفعت است و برات را از آن تمتع
بسیار است و بعضی میمنه را داخل اندجود دانند حصار کوهستان باتره است و انگور و انار آنجا نیک می شود دار الملک
حصار شادمان است و نهر چکاپ از اعظم انهار آن دیار است بر یکطرف آن شهر جریان دارد و قنطره مشتمل بر طاق بر آن
آب بسته ختلان بوفور فواکه مکان با نام است و انتفاعش نیک بحصول می آید و اسپان ختلی بین الجمهور مشهور اند و مردم
آنشهر بهنر در شجاعت و پیکار ثالث رستم و اسفندیار و دار الملک آن کولاب است که حصارش در غایت استواری است بدخشان
بکثرت مزارعه و وفور مراتع و زیادتی انهار و بسیاری اشجار و افزونی اثمار رشک افزای کشمیر و غیرت بخش قندهار است
و اهل آن دیار اکثر الوس و احشام اند و بنابر لطافت آب و هوا و کثرت سبزه همیشه در صحرا بسر می برند و اسپان قوی
قوایم فراخ کفل میان لاغر در میان ایشان بسیار بهم میرسد و معادن بسیار از بسیار دران دیار باشد اما لاجورد و لعل کانی انجا
با نام است در جهور اقالیم آورده اند که شاه ناصر خسرو وقتی که در مکان از اعمال بدخشان بسر می برد حمامی ساخت
از عجائب عالم چنانکه جامه کن آن جامه مربع بوده که بیست و چهار حلقه داشته و هر حلقه را که میکشیدند دری باز میشده و تنبیه
می آمده بر مثال جامه خانه اول الا آنکه بر دیوار خانهای این خانه هفت حلقه بوده و باز هر حلقه را که ازین هفت خانه
غیر حمامی دیگر نموده و اگر غیر حمامی دیگران صعب حلقه را میکشید خود را در جامه خانه اول میدید و عجب دیگر آنکه همه خانهای این حمام
بیک جام روشن مینموده گویند هنوز آثار آن عمارت باقیست و در هفت اقلیم می نویسد که نسب سلطان سلاحقه
و بدخشان باسکندر فیلقوس میرسد و سالها حکومت دران سلسله بوده و هیچکس از سلاطین مزاحم احوال ایشان
نمی شده اند و باندک خراج و باج از ایشان قانع گشته آن ولایت را بایشان مسلم میداشته اند چون سلطان
ابوسعید گورکان بسلطنت رسید طمع در نزاهت و طراوت بدخشان کرد و در صدد استیصال بنای شاهان بدخشان
گردیده سلطان محمود را که آخرین سلاطین آن مملکت بود بدست آورده مع اولاد و اقربا بالقتل رسانید و
در همان نزدیکی بمکافات آن او نیز بقتل رسید ترمذ داخل ما وراء النهر است و دران طرف جیحون واقع است
چون از مضافات این اقلیم است و بدین سمت واقع شده مرقوم گشته و ترمذ در زمان سابق شهری با نام و نشان
بوده چون چنگیز خان بران استیلا یافت آن شهر نوعی خراب گردید که دیگر بار برونق نرسید الحال بقدر شهرچه آبادانی
دارد اما همواره مردم عالی همت و صاحب ثروت که از ترمذ برخاسته اند کابل از شهرهای قدیم است مؤلف
خلاصة التواریخ مینویسد که کابل بنا کرده پشنگ بن تور بن فریدون است قلعه استوار دارد و کوهی که آنرا حصار عقابین
نامند مشرف القلعه است و در دامن آن باغهای مطبوع است از انجمله باغ جهان آرا که بشاه لالان مشهور است
و آنرا بابر بادشاه در نهصد و بیست و پنج هجری طرح انداخته و دیگر متصل آن باغ جهان آرا که جهانگیر بادشاه بن محمد اکبر بادشاه
در سال هزار و شانزده هجری احداث نموده و آن در گذرگاه بر لب جوی مقبره بابر بادشاه و پسرش هندال میرزا محمد
حکیم پسر همایون بادشاه واقع است و در حوالی آنشهر دو دریا اند یکی از کاندر می آید و از میان هر دو باغ مذکور و کوچها میگذرد و آنرا

جوی حطبسان است نامند و دیگری از جانب غزنین دره کره آمده از تنگی دره بشدت گذشته از پیش دروازه لاهوری
میگذرد و آنرا جوی پل مستان می نامند آبش صاف و خوشگوار است تومان دامن کوه که آنرا پنجاب نامند بهاری دلکشا و نزهتی
تمام دارد و خاصه لمغان و کاه دره و فیروزه و اسرنج و اشتالغ که ذکر این هر دو بیاید اکثر سیرگاه سلاطین است و بجانب بلخ
تومان غوربند واقع است ریاحین بسیار و سه اقسام لاله آنجا میروید و قسمی از لاله بوی گل سرخ میدهد و کان نقره و
لاجورد نزدیک اوست اما لعل نمی آرند و دیگر کوه ریگ روان نزدیک است و آنرا خواجه ریگ روان گویند و در تابستان
آواز نقاره و دهل ازین ریگ زار برمی آید و این تومان بر روی گذرگاه توران و حد و بلخ سدی محکم است و دیگر تومان ضحاک
و بامیان است و دوازده هزار فرسخ در آن تومان نشان میدهند که در میان کوه جاها کنده و پنج اندوده اماکن ساخته در
موسم زمستان تال و اثقال در آن نگاه میدارند در موضع سنج قبریست گویند در عهد چنگیز خان شهید شده تا حال اعضای او
در تابوت درست است این تومان بر روی بدخشان بغایت استوار است و بجانب قندهار تومان غزنین آنرا زابل گویند
در زمان سابق تختگاه سلاطین خراسان بوده خصوص پای تخت ناصر الدین سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازی و
سلطان شهاب الدین غوری بوده و قبر حکیم سنائی در آنجاست برف و شدت سرما در آنجا بسیار مانند سمرقند میشود و در
نزدیکی آن چشمه ایست اگر قاذورات در وافکند شورش ابر و برف و باران پدید آید و این تومان بر روی قندهار است
و آنرا ده ازده اعتراف گویند دیگر تومان کهوکهر اشرافان نشین است و نزدیک آن موضع باده خباب مسجد چشمه ایست که
آنرا گنگا گویند و در کتب هنود آن آنرا تارکل گویند و باو اعتقاد دارند و دیگر تومان زمین زار و علی بنگ بر روی کافرستان
بوده و آنرا تومان کافر گویند و دیگر تومان هزاره جه در کافرستان است و چلغوزه آنجا مشهور است و چراغ مردم آن
ملوک از روغن چلغوزه است که چون شمع روشنی میدهد و درین کوهستان روباهی است که میان هر دو دست
و هر دو ران وی پرده ایست شبیه بال خفاش که از درختی بدرختی قریب بیک گز اندازه میرسد و می پرد آنرا روباه پران گویند
و آنجا موش میشود از وی بوی مشک آید و دیگر تومان ننگنهار در قدیم بر جوی شاهی مشهور بوده و بقول مؤلف هفت اقلیم
برنج گندم نارنج و کیله و لیمو و نیشکر در تومان خوب می شود و در عهد اکبر پادشاه برکنار دریای نیلاب شهر جلال آباد است
که نو ساخته و وکر وهی آن باغ صفاست که جهانگیر باغ اشتهار دارد و دیگر باغ وفا از آثار بابر پادشاه است آثار پیدا [illegible] آنجا
مشهور است و درین حد و برف بارد و سرما بسیار می شود کافرزده و کوه کافران از آنجا نزدیک است و دیگر تومان
بجور جانب کاشغر است هوای آن گرم است و سر و همه شدان نواح مسکن افغان است و در حواشی قلعه بجور مردم
مسکن دارند و آنها خود را از قوم عرب قرار دهند و گویند که در عهد سکندر رومی اسلاف با آنجا اقامت کرده اند و آنجا همه
بر تمامی افاغنه غالب آمده و این تومان بست و پنج کروه طول و ده کروه عرض دارد و دیگر تومان سواد بجانب کاشغر است
و از تومان کربور تا حد و د بجور و سواد رسم آنست که چون زنی میرد او را بالای تخته انداخته از چهار طرف برگیرند و اگر
آن زن عمل بد نکرده آنجا همه بی سعی و خواهش در حرکت آمده و اگر عمل بد کرده مردم حرکت نتوانند کرد و مگر بدشواری
بالجمله کابل دره بسیار دارد و گرما و سرما در آنجا اکثر واقع شود برف و باران بارد و زیاده از دو سه ماه روز نماند و در کوهسار

تمام سال بماند زمستان و بهار دباران مانند هندوستان بود و اکثر میوه و گیاه و بنفشه و نرگس خودرو بود و شفتالو و ناشپاتی
نیک میشود باز و جره نیز بهم رسد کان آهن آنجا باشد هیکل پور جائیست حاکم نشین و این تومان چهل کروه طول و هیژده
کروه عرض دارد تمام یوسف زئی در انجا سکونت دارند مگر تومان بگرام مشهور است نیشاپور بر جانب هندوستان است
انگور و شفتالو و خربزه بسیار میشود گرما و سرما و بارش مانند هند شود و برنج سکهدرس که قسمی از برنج است بهتر از بنگاله
بود و غله افزون شود و تمام این تومان مسکن افغانان مهمند وغیره است نیشاپور شهریست قدیم و در کتب قدیم پیشاور
را پرشاور و فرشاور نوشته‌اند تولد راقم حروف در عهد نظامت کابل که مبارز الملک سربلند خان بوده در شهر پیشاور شده
و یکساله بود که سربلند خان از آن صوبه معزول شده بشاهجهان آباد رسید القصه متصل نیشاپور گورکهتری نام معموره معبدگاه
جوگیان بود و آن در عهد شاهجهان پادشاه منهدم گشت اما هیچ جا منهدم غسل میکنند و آنرا بزبان هندیان تیرته میگویند و جوگی و
سناسی و بیراگی وغیره هم درون تیرته یا در حواشی تالاب که چشمه بسیار است عمارات ساخته سکونت میدارند
دیگر تومان نیکستان بجانب الدان واقع است افغانان بسیار در انجا مقیم اند و زرع بسیار خصوص شالی و کان
آهن نمک انجا بود زمستان در صوبه بشدت بود و بدون پوشش نتوان بود و برف بدستور توران بسیار بارد اما
نیک ولیسفر باید آب و هوای آنجا بن میوه فراوان و انگور اقسام باشد اما صاحبی و حبشی و قندهاری که اقسام انگور
اند بغایت پسندیده بود گندم و جو زیاده پیدا شود و رسم مالگذاری آنجا در عهد جهانگیر پادشاه و شاهجهان پادشاه
و عالمگیر پادشاه چنان بوده که از زرع جو بیار سوم حصه و از نبات دهم حصه میدادند و از میوه نقد داخل میکردند حاصل سر درختی معاف نموده و از
گل معصفر چیزی نمیدادند گردوانه معصفر را سوم حصه می‌دادند و در نواح کابل مغول سکونت دارند و ساکنان این صوبه یازده رئیس شماری آمدند و مغول
و افغانی و ترکی و لمغانی و عربی وغیره هم رعیت گستری میکنند و عورات این قوم بر مردان غالب اند و در وقت عقد بستن کابین نوشتن امر محال می‌نویسند
بعضی زنان از شوهر طلاق گرفته شوهر دیگر میکنند مؤلف خلاصة التواریخ گوید که مشاهده رفته یکزن هیجده تا بیست شوهر نموده و در صوبه قوم
بزرگ هزاره و افغان است هزاره خود را از نژاد چغتای خان بن چنگیز خان میگویند و از غزنین تا قندهار و از
تومان سیاه آب تا حدود بلخ در جبال مشکل سکونت دارند افغانان خود را از اولاد بنی اسرائیل شمارند و مؤلف
خلاصه تاریخ فرشته گوید که ایشان از اولاد قبطی اند و هنگامیکه موسی علیه السلام فرعون را در رود نیل غرق کرد
بعضی از ایشان از مصر باین نواح افتادند و سکونت در کوه سلیمان گزیدند و رفته رفته گروهی عظیم شدند بالجمله
افغان نام بزرگ ایشان بوده و در باب اسم افغان وجهی دیگر نیز بنظر رسیده الغرض افغان سه پسر داشت
یکی سربنی و دوم غرغشت و سوم بیتنی و ازین هر سه پسران بوجود آمدند و هر یکی از قبیله بنام یکی از نیاکان خویش رشته نسل
داموس جدا جدا گشت چون کاسی و ترین لنگی و مهمند و یوسف زئی و آفریدی و لوهانی و غازنی و خلیل مانند آن بسیار
اند اینهمه افغان از دریای سند تا کابل یکصد کروه و از حدود قندهار و ملتان تا تومان سواد که بحدود
کافرستان و کاشغر مو ندو زیاده از سه صد کروه مسافت دارد و بتقویت کهسار و دره های دشوار گذار با ناظم
صوبه مطیع نباشند و کما ینبغی مالگذاری نمیکنند چون شاه راه باختیار ایشان است مبلغ خطیر بطریق انعام از صوبه دار

بصیغهٔ راهداری از تجار میگیرند و بعضی اوقات بزور و تعدی دست تطاول بر مال کاروان و مسافران دراز میکنند در عهد سلطنت محمد شاه بادشاه صوبهٔ کابل بمبارز الملک سربلند خان مفوض شد نواب به نیشاپور رفته استقامت گزید و پسر بزرگ خود خانزاد خان را با فوجی سنگین سمت کابل فرستاد و افغانان گذر مبلغی که بطریق انعام از صوبه دار پیگر فتند طلب داشتند عقل خان که مدار المهام صاحب زاده بود بآن راضی نشد چون خانه زاد خان اکثر دریا عبور کرده بود افغانان قالانیا فتند خانزاد خان در کابل و غزنین رفت و مسخر ساخت هنگام مراجعت افغانان ره در بار را بستند و بجنگ در پیوستند و در دره کلدلک رزمی صعب اتفاق افتاد و فوج خانزاد خان بهزیمت رفته پناه گشت و بنگاه را افغانان غارت کردند و صاحب زاده با پانصد کس از رؤسای لشکر اسیر افاغنه شد افغانان او را بجراست و حرمت نگاه میداشتند چون این خبر بسربلند خان رسید آله یار والد راقم را بآن مهم تعین نموده والد راقم افغانان بیت مکرر را مقتل عبد الصمد خان با والد راقم دستار بدل بود ابو سعید خان و بزرگ رتبی وغیره رؤسای افاغنه را با خود رفیق ساخته با ده پانزده هزار کس سوای فوج سربلند خان بدان سمت شتافت و بعد از کوششهای بسیار و رزمهای متواتر تا بدرهٔ کلدلک رسید و آنجا رزمی صعب اتفاق افتاد افغانان بعد از رزم منهزم رفتند و پیغام صلح دادند پنجهزار روپیه بطریق انعام بآنجماعه داده خانزاد خان را معه اسیران بدست آورده به نیشاپور مراجعت نمود راقم گوید وقتیکه در عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی درانی بشاه جهان آباد آمد و بی منازعتی مسخر کرد عبد الصمد خان از سرهند گذاشته متوجه قندهار و دیار خویش شد فقیر خواست که پیش عبد الصمد خان برود در خلال اینحال سکهان و دکنیان وغیرهما مفسده لاهور و عبد الصمد خان را بقتل رسانیدند که عزیمت توقف افتاد و بعد از چند سال که دوباره شاه ابدالی بهندوستان آمد فقیر طلبنجان پور عبد الصمد خان بعمدگی تمام همراه او بود در اقدم رفتن آن طرف خواست کرد که درین اثنا شاه ابدالی از عالمگیر ثانی هم سست برگشت و آن آرزو از قوه بفعل نیامد بالجمله از پیشاور سر راه بکابل میرود یکی راه کمیاب است مسافت بعید دارد و لشکر بسختی گذرد دوم راه کهره که جلال آباد بشاه راه را دمی پیوندد و این طریق نیز از تنگی درها و قلت آب و دست برد افاغنه صعوبتی دارد سوم راه دره علی است و خیر است و درین راه ارد که تا بکه قریب سی کروه کوه و کریوه اصلا نیست و از بمله تا کابل چهل کروه هر چند کتل دارد اما چندان دشوار نیست و کابل از نیشاپور پانزده روزه راه دارد و کابل از هر چهار طرف کریوه بلند دارد که یک در آمد عساکر مخالف دشوار است و صوبهٔ کابل چندان حاصل ندارد و آنرا دروازهٔ هند قرار داده اند لهذا والی هند مبالغ بسیار بخرج سپاه آنجا میفرستاد تا حدود ایران و توران محافظت نمایند و از عهد نادر شاه آن صوبه از تصرف سلاطین دهلی بیرون رفت اکنون دران دیار تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی و درانی متصرف گشت و کابل تختگاه اوست و تا دریای اتک در فرمان اوست از اتفاقات دهم صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری مطابق پنجم ماه فروری انگریزی سنه یکهزار و هفت صد و هشتاد و یک عیسوی مغولان تجار از کابل آمده بودند در موضع بیسری تعلقه سرکار ر روز مضاف صوبه اکبر آباد هنگام بودن

همراه کپتان جونا تهان اسکات انگریز که برفاقت کاتل کمک متوجه مالوه بود باراقم الاتفاق ملاقات افتاد از
یوسف بیگ نامے استفسار احوال آندیار نمود گفت که حالا تیمور شاه والے قندهار بر صوبهٔ کابل فرمان رواست
و خلایق بعدل و داد او باینی میگذرانند و سکه اش این بیت است فرد خرچ مے آرد طلا و نقره از خورشید و ماه ۞ تا کند
بر چهره نقش سکهٔ تیمور شاه ۞ طرف دیگر جلوس میمنت مانوس ضرب دار السلطنت سنه بالجمله طول صوبه کابل
از اتک تا هندو کوه صد و پنجاه کروه و عرض از کره باغ تا چغان سرا صد کروه شرقی کابل دریاے سند و غربی غور
و شمال اندراب و بدخشان و هندو کوه و جنوبے و بل و بر هر چهار طرف کوهستان اما همه جا مزروعات است
و هشت سرکار مشتمل بر سے و شش و پنجاه و چهار تومان و دوازده کرور و شصت و پنج لک و هشت و نه هزار دام دخل
آن صوبه است و صاحب هفت اقلیم گوید که شرقی کابل لمغانات و پیشاور و بعضے ولایت هند است و غربی او
کوهستان است قوم نکدری و هزاره آنجا سکونت دارند و شمالے آن ولایت قندز و اندراب است و کوه
هندوکش فاصله واقع شده و جنوبیش فرمل و بنگش و افغانستان است ولایت کابل طولانی افتاده و اطراف
آن تمام کوه است و از کابل در یک روز بجای توان رسید که هرگز آنجا برف نبارد و از آنجا بدو ساعت بجای
میتوان رسید که هیچ وقت برف از آنجا خالے نباشد و کابل چهارده تومان دارد و پنج تومان داخل لمغانات
است که سر فروبه کابل واقع شده سیزده فرسنگ و معظم ترین تومانات سکهار است برنج و گندم و نارنج و کیله و
لیمون و نیشکر در آنجا خوب میشود و گذشت استالف و استرغنج که در لطافت ثانی دوم ندارند
و میرزا الغ بیگ بن میرزا سلطان ابو سعید این دو موضع را سمرقند و خراسان میخواند و ازین دو موضع گذشته
قریب یک فرسنگ دره ایست موسوم بخواجه سه یاران که از خانه نیاک آن شهر است و محل خواجه سه یاران چشمه ایست که برابر
آن بسیار انهار آمده و بر یمین و یسار آن چشمه درختان بلوط است و در پیش چشمه ارغوان زاریست زرد
و سرخ که در یک وقت شگفته میشود ابو حنیفه کوفی ازین شهر است کشمیر جنت نظیر از مشاهیر بلاد جهان است
از لاهور بود و هفت کروه مسافت دارد در ظفرنامه گوید کشمیر ولایتی است قریب بحاق وسط اقلیم چهارم و معمار صنع
و انشا انهار و از پے سواری از ماسیاست جبل پیرامون آن کشیده که اهالی آنجا نسبت آن از تعرض اعدا فراغت
دارند و تمام کشمیر حکم یک باغ دارد و بقول مؤلف هفت اقلیم آبادانی کشمیر منسوب بحضرت سلیمان علیه السلام
است و در همان کتاب است که برخی گویند که عابدے بود کاش نام جهت عبادت کردن خود از خداے تعالی
خلوتے طلبیده بحکم او سبحانه فرشته زمین کشمیر را از زیر آب برآورد و آن بنسبت نام عابد کاشمیر موسوم گشت
و آنکه تمام کشمیر حکم یک باغ دارد چه در آن ولایت جمعی باشند که ایشان را ریشی گویند و کار آنجماعت است که با اهل و
عیال خود در محل ویرانی اقامت گیرند و اطراف خود را سبز میسازند و چون نو باوه آنرا بکار مے برند کوس
رحلت کوفته بار اقامت بر زمین دیگر مے کشایند بنا بر آن از بسیارے ریاض و حیاض و انهار و دارها و اشجار
تمام کشمیر حکم یک باغ دارد و در اصل شهر دو هزار کارخانه شالبافی است که نهایت مهارت درین شیوه بکار می برند

واکثر مردم آنجا بنغمه وسرود مائل اند اما در خورش وپوشش نهایت بی تکلفی را بعمل آورند واکثری از ایشان در سالی بیک جامهٔ شال قناعت کنند تا آنکه کهنه وپاره شود نمی شویند وچون در آنجا همیشه تقاطر وپیوستگی ترشح میباشد سکنهٔ آنجا ملبس بلباس شال اند واکثر خوراک ایشان برنج خالص است وآن نیز تا نا غب اند نمیشود نمیخورند را قم حروف گوید که مردم کشمیر از زن ومرد سلیقه بچنین طعام نیک میدانند ولغایت لذیذ می پزند هرچه کی پزند وبروایت مؤلف خلاصة التواریخ مرد وزن آنجا همه خوبصورت وصبیح باشند غنی کشمیری درینباب گوید بیت حسن سیاه آنجا گر هست خال خال است ✤ کشمیر در صباحت روشنگر جمال است ✤ وهنرمندان هر کسب وفضلا وعلما در آنجا سکونت دارند وخانها وعمارات ها همه از چوب واز هر چهار منزل افزون سازند منزل اول پائین دواب ودر منزل دوم اسباب ودر سوم محل آسایش ودر چهارم رخوت خانه میدارند وعجب تر آنکه بر قرار سقف لاله وریاحین کارند ومار وکژدم در آنشهر نباشند وکیک وپشه در آنشهر بسیار بود وگس وپشه همچنین ودر زمان پیشین دار الملک کشمیر سری نگر بوده که چهار فرسنگست تا دیر باز آباد دانی داشته دریای بهت وبار ومخر از میانهٔ آن درگذرد ودیگر نزدیک شهر کولابی است بدرازی چند فرسخ وآب شیرین دارد ویکطرف آن پرگنه پاک پیوسته بدار کاروبار مردم آنجا اکثر بر کشتی است وساکنان آن دیار راز بانی خاص است ودخط بر برگ توز وبرگ بید نویسند وکتابهای ایشان بزبان سنسکرت ونزد جمیع تمام آن ولایت پرستش گاه است القصه کشمیر ولایتی است دلکشا آب وهوا خوشتر دارد وگلهای روح افزا خاصه گل سرخ وبنفشه ونرگس خودرو صحرا الصحرا واکثر میوه ها فراوان دارد وبهار وخزان آنجا بسی شگرف باشد واکثر زمین آنجا از گل ورپاحین سرسبز بود محمد شهباز خان که از طرف اعظم خان به نیابت صوبهٔ کشمیر می پرداخت اکثر احوال کشمیر را با راقم نقل میفرمود از انجمله است که مردم آنجا زمین باغ را بر روی آب تخته بندی کرده می افزایند عجیب تر آنکه آن زمین را دریای خود بدزدی می برند چه بشب از باغ آن را بریده در باغ خود وصل می نمایند آن چنانکه کمتر کسی آنرا تفرقه کند ودرین قضیها داوری پیش حاکم برند میگفت روزی بود که این قضیه بعد الفتحی آید ومردم کشمیر در قضایا ومناظره بسیار درست می باشند وقضایا میانهٔ ایشان تا ماهها وسالها فیصله نیابد بالجمله گندم آنجا ریزه وسیاه واندک حاصل میشود ومشک کمتر خورند ونخود وجو نباشد وگاو سیاه رنگ بسیار وشیر وروغن شایسته دارد واسپان زور آور کریوه گذار بسیار وفیل وشتر آنجا نباشد ولقوی خورش مردم آنجا برنج وماهی است ودر آنجا موضع ایست سند برام که سند برازی نیرش گویند ودر آنموضع حوضی است از سنگ بسته شده که اصلا منفذی در رخنه از آن معلوم نمیشود وچون آفتاب ببرج ثور آید هر روز پیش از طلوع صبح اثر ترشحی ظاهر میشود وبتدریج غلیان کرده از زیر آن استیلا نماید وبعد از آن در پنج وشش ساعت در تخفیف کوشد تا وقتی که هیچ آب در آن حوض نماند بروایت خلاصة التواریخ نزدیک سند چشمه ایست شیرین که شش ماه خشک باشد ودر روز معهود کشاورزان گوسپند در قربان کنند آب در حوض آید مزروعات بیچ مواضع سیراب گردد وچون طغیانی کند نیاز مندیها نمایند آب کم شود

و در موضع پین پور دوازده بیگهه زمین زعفران زار است آخر ماه فروردی که بهنادی بیا گویند تا امداد تمام ماه
اردی بهشت که او را بهنادسے جیٹه گویند قلبه رانده زمین نرم کنند و بیاز زعفران بخاک نشانند و در یک ماه سبز میشود و در
آخر ماه الهی بکمال رسد و درختش تا یک وجب رسته آن سپیدرنگ است گل آرد و شش ورق سوسنی و اکثر میان گل شش
تار سه زرد و سه سرخ باشد و زعفران از تار سرخ بود و چون گل سرخ آخر شود تنه سبز گردد و از کاشت یکبار شش سال
گل زعفران دهد و در سال اول آن هشت گل و در سال دوم از ده تا سی گل برآید و در سوم بکمال رسد و تا شش سال
پیاز در زمین بجا گذارند و اکثر همان جایگاه دارند تا به رو بکمی آرد بنابران آنرا برآورده بجاسے دیگر بکارند گویند که هر سال
چهار صد من بوزن هند زعفران حاصل میشود و در موضع ولون چشمه ایست و حوضی آنرا هنود مے پرستند چه در آغاز
کشتکار زعفران آنجا رفته پیمایش کنند و شیر دران ریزند و اگر شیر فرو نشیند فال نیک و مانند زعفران دلخواه شود
و اگر شیر بر روی آب ماند فال بد دانند ایضاً و بوسر از محال معتبره آن کشور است و آنجا چشمه ایست در غایت وسعت
هر کرا مطلبے و مقصدے باشد پاره برنج در ظرفی کرده و سر آنرا محکم بسته دران چشمه اندازد اگر مقصد حاصل است آن ظرف
بعد از چند روز برآید چنانچه قابل خوردن شود و اگر مقصد حاصل نیست برنج متعفن بیرون آید و گاه باشد که بجاسے
برنج گل ولاسے ظاهر گردد و همچنین جائے است موسوم بتله موله و دران حوالے قطع زمین است که هر جاسے آنرا
حفر کنند و آب رسد و هر قدر که خواهند ماهے صید کنند کمراج یا طرف آن بکاشغر مے پیوندد و غرب رویه آن بنگلے
است آنجا در گذرهای آب پوست درخت بستند و اطراف آن پارهای سنگ گذارند تا آب را ببرد و بعد از دو سه روز بر داشته در آفتاب گذارند
چون پوست خشک شود بر افشانند طلای ریزه تا دو سه توله برآید الغرض گرده دیگر کلک نام دارد و آن نیز بکاشغر مے پیوندد و در آنجا بخاک شوئی زر بدست
آرند الحاصل صوبه کشمیر ازین قبیل خصوصیات بسیار دارد برین قدر اختصار رفت سرکار پکلی داخل این صوبه است
سهی و نیکو و عرضش میدارد و مانند دیار توران در آنجا برف بارد و سرما بیشتر بود و برسات مثل هندوستان بارد
و مردم آنجا از سه دریا فیض میگیرند کشن گنگ و بهت و سوم سند و زرد آلو و شفتالو و چهار مغز کوچک و کشمش زرسے میشود
و گاو و گاومیش میانه و سرو و خرو شش بسیار شده است و در کشمیر از هندوستان در هشت و شش روز راه میروند لیکن راه
پکلی خوش گذار است و گزیده که لشکر ازان گذرد و طول آن ولایت از ممر دریاسے کشن گنگ صد و بیست کروه و عرض
هشتاد کروه و جنوب کشمیر لاهور و هندوستان واقع است و شرقیش اراضے تبت است و شمالی آن بدخشان و جانب
خراسان و غربیه آن بجاسے ست که محل اقامت افاغنه است و تمام کشمیر چهل و شش محال مشتمل بر دوازده کرور
و دو لک و هشتاد و نه هزار دام دخل این صوبه است و بقولے مؤلف هفت اقلیم سے و دو پرگنه دارد و مال واجبی
سه کرور تنگه است پوشیده نماند که سلطنت کشمیر در زمان سابق آفتاب پرستان را بود که ایشانرا شماسین خواندندی
مقوله ایشان آنکه چون آفتاب ظاهر شود جز صلاح و نیکوئی نشاید کرد و شب که آفتاب غائب شود هر چه کند گناهے
نبود و از ان گروه بود زلیشه بهم دیو در یا لصد و سے و یک هجرے سلطنت آن مملکت داشت و گفته اند که او هندو بوده
و ابتدائے اسلام در کشمیر در هفتصد و چهل و هفت هجری اتفاق افتاد و اول پادشاه اسلام در کشمیر سهمیر است که چون

اودان دیو والی کشمیر در هفتصد و چهل و دو هجری درگذشت و بعد چندی شهمیر والی ملک گردید و خطبه بنام خود خواند
و خود را سلطان شمس الدین خواند و مملکت که از امرای مغول خراب شده بود سعی در آبادی آن نمود گویند که
چون سلطان سکندر بت شکن از اولاد شهمیر الملقب بشمس الدین بسلطنت رسید در عهد او امیر تیمور گورکان روی
بهند نهاد و سکندر تحف و هدایا بصاحب قران امیر تیمور گورکان فرستاد او وقتی بتخانهٔ عظیم در کشمیر بکند و بسوخت لوحی
از زیر آن ظاهر شد نوشته بود که بعد یکهزار و یکصد سال مردی سکندر نام پدید آید این را خراب کند معلوم راقم نشد
که هزار و یکصد سال را ابتدایش از کدام عهد در شمار است گویند یکی از امرا برادر سلطان را که هیبت خان نام داشت
شبی بزهر هلاک کرد سلطان خواست که او را بقتل رساند گفت مرا بتبت فرست تا آن مملکت بهر تو فتح کنم و بالقصه سلطان او را بتبت فرستاد
او رفت و تبت کوچک بگرفت و بغی آشکاره کرد سلطان روی باو نهاد و ظفر یافت و او را اسیر ساخت و محبوس کرد و او خود را بزهر هلاک کرد و در عهد سکندر
میر سید بن میر سید علی همدانی بکشمیر آمد سلطان معتقد او شد و سلطان سکندر در هشتصد و هفده هجری درگذشت و بعد از و پورش میرخان مخاطب
بعلی شاه بر تخت نشست و بعد چندی علی شاه برادر خود شاهی خان را سلطنت داد و عزیمت حج نمود و جمهور سپاه و بهواخواهی راجه جمو از آن عزیمت گرد
د باتفاق او روی بکشمیر نهاد شاهی خان بگریخت علیشاه دیگر بار بسلطنت رسید شاهی خان بسیالکوت رفت و جسرت را در جالهوکهر پناه برد علی شاه
قصد ایشان کرد و بعد از رزم بهزیمت رفت پس از آن کس ندانست که چه شد شاهی خان بکشمیر رفت و بحکومت رسید و خود را سلطان زین العابدین
خواند سپاه بمدد جسرت او فرستاد تا بمعاونت ایشان بر پنجاب استیلا یافت و لشکر به تبت کشید و کشود و هدایا بمیرزا شاهرخ
ابن صاحب قران بخراسان فرستاد و چون میرزا ابوسعید گورکان در ما وراء النهر بسلطنت رسید با او دوستی
آغاز نهاد و سلطان را عادات عجیب بود از انجمله آنکه بصحبت علما و فضلا پرداختی و ایشان را تربیت کردی و
علمای هنود را نیز رعایت فرمودی و گاوکشی و جزیه از هنود برعایت خاطر ایشان منع کرد و فرمان داد تا بتخانه‌ها
که در عهد پدرش سلطان سکندر خراب کرده بودند بسازند و از ایشان عهد گرفت که بموجب دین خود عمل کنند
و خلاف آن جائز ندارند گفت کسی را با کسی کاری نیست هر مذهبی که خواهد اختیار کند برهمنان که بعهد پدرش مسلمان
شده بودند مرتد گشتند و او بادشاهی رحیم بود هیچ جانور را نکشتی و گوشت کمتر تناول کردی و در ماه رمضان
اصلا از آن نخوردی و امر فرموده بود که هیچ کس را بهیچ گناه نکشند و اگر شخصی واجب القتل باشد و یا دزدی
کند بزنجیر کشند و بکار گل باز دارند و جانوری را که گوشت او نخورند نکشند و شکار نکنند و در زمان این بادشاه کاشغر
لشکر به تبت کشید سلطان با بیست هزار سوار و صد هزار پیاده با او رزم کرد و ظفر یافت و بازگشت و در هشتصد و چهل و هشت و
هجری سلطان درگذشت و بعد از و پورش حاجی خان المخاطب بحیدر شاه و پس از و پسرش حسن خان
المخاطب بسلطان حسن شاه و بعد از و پورش محمد شاه دخترزادهٔ سید ناصر الدین بیهقی در سنه هشتصد و نود
و سه هجری بحکومت رسید روزی که او را بر تخت می نشانیدند سلطنت پیشش نهادند بدیگر چیزها التفات نکرد و کمان
برگرفت گفتند از ین ظاهر می شود که لشکرش امتداد یابد و همچنان شد او را با خویشان و کشمیریان محاربات بقضایا بسیار روی
شد و چند بار از سلطنت بیفتاد و باز بسلطنت رسید چنانچه مرتبهٔ پنجمین در سنه نهصد و سی و پنج هجری بامداد بابر پادشاه

بسلطنت رسید و سیاه بار دیگر را نواخته بهند باز گردانید و در نهصد و سی و هشت هجری میرزا کامران که از لاهور بکشمیر
عزیمت کرد محرم بیگ و شیخ علی بیگ را در مقدمه بطرف کشمیر روان کرد محمود شاه از کشمیر بگوشه رفت میرزا کامران
محرم بیگ و شیخ علی بیگ را در کشمیر گذاشت و خود بلاهور مراجعت نمود کشمیریان بهیئت اجتماعی متوجه شهر شدند محرم بیگ
وغیره را طاقت رزم نماند شهر گذاشتند بازگشتند محمود شاه ششم بار بسلطنت رسید و حکومت مینمود تا که سکندر خان بن سلطان سعید خان بادشاه
کاشغر بفرمان پدر لشکر بکشمیر کشید محمود شاه با او رزم کرد و بهزیمت رفت و بالآخر دختر خود را بسکندر خان داد و صلح کرد و باز بسلطنت رسید و بعد از وی
کشمیریان که جماعه چکان و ماکران و دیگران بودند بایکدیگر صلح کردند و در نهصد و چهل و چهار هجری محمود شاه در گذشت مدت ملکش با وجود اختلال
و هرج و مرج پنجاه و یکسال بود و بعد از محمود شاه پسرش شمس خان و همچنین از احفاد وی هشت تن یکی بعد دیگری بسلطنت قیام نمودند و محافظت وقت چکان
و ماکران بملک میراندند تا آنکه یوسف شاه بحکومت رسید و حکیم علی گیلانی بفرمان اکبر بادشاه برسالت بکشمیر آمد یوسف شاه استقبال کرده خلعت اکبر بادشاه
پوشید و در نهصد و نود و دو هجری پسر خود یعقوب شاه را بدرگاه فرستاد و اکبر بادشاه عزم تسخیر کشمیر کرد یعقوب شاه از اردو گریخت بکشمیر رفت یوسف شاه خواست که بخدمت بادشاه
شتابد تا با جلیل و دیگر امیران او مانع آمدند بادشاه در نهصد و نود و پنج هجری میرزا شاهرخ و راجه بهگوانداس و چندر بیگ و شاه
قلیخان محرم را به تسخیر کشمیر فرستاد یوسف شاه بعهد و پیمان نزد راجه بهگوانداس آمد و هر ساله خراج پذیرفت راجه
صلح کرد و یوسف شاه را با خود گرفت و بازگشت بادشاه از آن صلح ابا نمود و قاسم خان میر بحر را با آن دیار روانه کرد
یعقوب شاه که در کشمیر جانشین پدر بود و عزم رزم او کرد و بعضی از کشمیریان که مخالف او بودند بقاسم خان پیوستند
یعقوب شاه بکوهستان کشمیر گریخت قاسم خان بسری نگر که تختگاه کشمیر بود در رفت و استیلا یافت یعقوب شاه
متوجه سری نگر شد و با قاسم خان رزم کرد و بهزیمت رفت و دیگر بار با لشکر انبوه روی باو آورد قاسم خان
در شهر متحصن شد اکبر بادشاه میرزا یوسف خان را با لشکری عظیم بکمک فرستاد یعقوب شاه بکوهستان فرار
و بعد از دو سال به امان نزد یوسف خان آمد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت و پدرش یوسف شاه در سلک امرای
اکبری انتظام یافتند و دولت ملوک کشمیر سپری شد و کشمیر در تصرف بندگان اکبری در آمد و آن تا عهد محمد شاه
و پسرش احمد شاه در تصرف سلاطین گورکانیه ماند و بعد از آن به تصرف احمد شاه ابدالی در آمد تبت ولایتیست
متصل بکشمیر و بطرف شرقی کشمیر افتاده و آن معروفست به تبت کلان و تبت خرد در تبت غاریست و در آن
از گچ پیکریست امرناتهه نام نمود آنرا معبد بزرگ دانند چون تحت الشعاع آخر میشود آن پیکر گچ درون
غار غائب گردد و باز هر روز قدری افزاید تا پانزده روز مقدار دو گز آید برسد و چون ماه رو بکمی نهد آن پیکر نیز کاهد
و تا آخر ماه اثری نماند و همچنین در هر ماه پنهان و ظاهر شود آنرا پیکر مهادیو دانند و دیگر آبشار نام چشمه ایست که
تمام سال خشک باشد و در ماهی که غره اش روز جمعه باشد بر جوش شد و صبح تا شام روان بود و مردم بر آن هجوم
آرند و دیگر بانهال بتخانه ایست منسوب بمدکال از هر کس که مردم آنجا رفته از حال خود و دشمن آگاهی طلبند و پنهان
باشند که برنج در آوند ترسازند یکی بنام خود و دیگری بنام مخالف و در آن بتخانه سر بمهر کرده بنهند و در بتخانه
بهبندند و روز دیگر نمایش کنان در بگشایند آوندی که بگل زعفران پر شود نشانه کار و ظفر مرد شمن را باشد

واگر بجنس وخاشاک پر شود از دشمن رنج بیند واگر آوند دشمن بگل زعفران پر شود دشایستگی کار وظفر مرد دشمن را باشد وعجب تر آنکه درخصوصی که
حق از باطل شناخته نشود دو مرغ باد برابر چیزی از سمیات قتاله خورانیده بنام هر دو کس مقرر کرده وران بتخانه بفرستند وروز دیگر هر کدام
دست برجانور خویش نبالند جانور آنکس که حق با اوست اصلا فربهی بدو نرسد واز دیگری بیفتد و بمیرد و در تبت خرد کولایت بزرگ
مولیز نام دارد و تبت وهشت کروه دریای تبت بدو آمیزد و دبختی ماپدیدکرد و کپتان جوناتهان اسکات میفرمود که شهر لهاسه که
شهر پرستش گویند تختگاه تبت است وشهری بزرگ است و بوفور آبادانی معروف واکثر اشیا درانجا یافت میشود
واحوال آن شهر بتقریبی در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد در تذکره دریای جون مرقوم است بنابران انجا
تکرار نپرداخت دیگر کپتان موصوف با راقم میگفت که اکثر پرستش ساکنان آنجا موافق هنود است وخطاب راجهای
ولایت تبت لامه است وساکنان آنجا را اعتقاد آن است که لامه نمی میرد چه روح لامه در جسد دیگر میرود وولا
میشود در روزی که لامه یعنی راجه رانی میرد طفلان که آن روز بوجود می آیند اعیان ملک رفته هر یک طفل را می بینند
وهر یکی از ان طفلان که بخاصیت طبع و علامت ها که مقرر است میدانند که روح لامه درین طفل آمده
وحلول کرده اورا در تختگه سلطنت برگیرند و پرستش او میکنند و به آن طفل که لامه شده است اعتقاد و تمام میدارند
حتی که براز آنرا در طفلی و جوانی جمع کرده بطریق تبرک میخورند و دران نجات اخروی میدانند تا که لامه بسن
تمیز رسد اعیان مملکت بکارهای پردازند و لامه حال از صاحب کلان کلکته مراسلات و رسم تحف و هدایا از جانبین
جاری بوده و وقت مردن از اعیان خویش گفت که بصاحب صاحب خواهند نوشت که حالا عنقریب روح من در
بدن دیگر میرود و امیدواریم که چنانچه درین بدن بر ما شفقت و مهربانی میفرمایند همچنان در بدن دیگر بار نیز
مهربانی میفرموده باشند و ولایت تبت چند لامه یعنی چند راجه سوای دارد اما لامه تبت کلان از همه بزرگتر است
غرجستان ولایتی مشهور است وکوه های محکم وحصول استوار وعقبات ناهموار بسیار دارد وسیب وانجیر
وانار دران دیار بسیار میشود مردم آنجا سخت جان وسخت گو ودرشت خو می باشند غور در قدیم الایام معمور
وآبادان بوده هرگز از انجا واهل وآن دیار در خلافت علی علیه السلام بشرف اسلام مشرف شده اند واز عجایب
غور چشمه ایست که آنرا چشمه بانگ نماز گویند وآب او ایستاده است هر گاه که کسی بانگ نماز گوید آب از ان چشمه
روان شود نزدیک بتکبیر میرود وچون بانگ نماز تمام میشود آب باز می ایستد ودیگر مسجد ارباح ست وعجائب آن آنکه از برون مسجد بهر طرف
دست مردم بنام میرسد واز درون پنج گز ارتفاع ظاهر میشود وحال آنکه مسجد با زمین بیرون مساوی است وستون ها آنرا چندانکه میشمارند
چهل عدد یکی کم ویا زیاده می آید وباعانت عدد آن مشخص نشده راقم گوید که شماران چندان کار نبود چه بر هر یک ستون نشانها پارچه می بستند
وتا بپای ستون یک کس ایستاده می کردند وتا مردم را میشمردند عجب آید از دانای مردم آنجا فی الجمله دریکی از مضافات غور چشمه ایست مردم در سالی
یکبار در انجا میروند ودر شب هر یک علامتی بر تیری بسته بجانب آن چشمه می اندازند و روز دیگر رفته تیرهای
خود می بینند اگر مقصود حاصل خواهد بود البته بر سر پیکان نیز مرغی ویا ماهی ویا حیوانی دیگر خسپیده است اگر
مقصود حاصل نخواهد شد بر سر پیکان خسپیده نباشد وارتفاع بلند آن بار که بر جبال رفیع واقع است قلعه چنار

بوده و در تاریخ مبارک شاهی آمده که بجز حضرت سلیمان علیه السلام هیچ صاحب سریرے بفتح آن قلعه فایز ناگشته
جهت آنکه راهے بغایت تنگ و تاریک دارد و غور را بین غزنین و خراسان واقع شده و آب و هوایے نیک میدارد
و اکثر فواکهش نیک میشود و ملوک غور از مشاهیر سلاطین اسلام اند و نسب الیشان به نسب غورے میرسد و او از احفاد
ضحاک بوده و در خلافت علی علیه السلام حکومت بلاد غور داشت بخدمت آنجناب بپیوست و مسلمان شد آنجناب منشورے
بخط خود نوشته و حکومت غور با و داد آن منشور تا عهد بهرام غزنوے در دست فرزندان او بود و از لطایفه قولاد سے
در زمان ابو مسلم مروزی و یحیی که ششم سست است بعهد هارون رشید و سوری بن محمد بن یحیی بعهد یعقوب بن لیث و محمد بن سوری در عهد سلطان محمود غزنوے
حاکم آن مملکت بوده سلطان او را بدست آورده بند فرمود و پسرش ابو علی حسن بهند گریخت و او را پسرے بوده سام نام و پسر سام حسین نام داشت وقتے حسین
بر کشتی بوده کشتے غرق شد حسین بن سام دست بر تخته زد شیرے در کشتی بود با او رفیق شد حسین و همراهی چنان سه روز
بر روی آب ماند و چون بساحل رسید شیرے راه صحرا پیش گرفت حسین بشهرے که در آن دیار بود در رفت و بدکان چه تحقیق عسس
او را گرفت و بزندان فرستاد هفت سال در زندان بماند بادشاه آن دیار رنجور شد و به اطلاق زندانیان فرمان
داد حسین رهائی یافت و عزم غزنین کرد و در نزدیکی غزنین بدست قطاع الطریقان افتاد الیشان اسپ و سلاح داده
و با خود یار کردند همان شب فوجے از سلطان ابراهیم غزنوے بر دزدان ریختند و همه را گرفتند و
نزد سلطان بردند سلطان بقتل الیشان فرمان داد حسین روے بآسمان کرد و گفت الٰهی دانم که مخلط بر تو روا نیست
اکنون بیگناه مرا مے کشند جلاد از حالش پرسید حسین قضیه باز گفت سلطان بشنید و او را بخواند و نوازش کرد حسین
خدمت او گزیده و در عهد مملکت مسعود بن ابراهیم غزنوی بحکومت غور رسید و روایتے دیگر نیز گفته اند خوفاً لاطالبا
در گذشتم و از آن زمره است سلطان علاء الدین حسین بن اعز الدین حسین بن قطب الدین حسین المعروف
بجهانسوز که بحکومت غور رسید و بسبب عداوت و کین برادرش سیف الدین سورے که بدست بهرام شاه والی غزنین
در سنه پانصد و چهل و چهار هجرے بقتل رسیده بود سپاه جمع آورد و قصد غزنین کرد و رباعی بگفت از آن است
بیت گر غزنین را ز بیخ و بن نکنم ✤ پس من حسین بن حسین حسن نیستم ✤ بهرام شاه متوجه او شد علاء الدین قتال فاحش
کرد و ظفر یافت گویند در روز رزم علاء الدین قباے اطلس سرخ بر جوشن پوشیده بود از سبب آن سوال
کردند گفت این از آن کردم که اگر زخمے بمن رسد و خون بر آید سپاه بآن اطلاع نیابند تا دل شکسته نشوند بار دیگر
علاء الدین با بهرام شاه رزم کرد و ظفر یافت بهرام شاه بهند گریخت و در لاهور نشیمن ساخت و بشرب خمر اشتغال
نمود علاء الدین غزنین را بسوخت و هفت روز شهر غزنین مے سوخت و هوا از دود چنان تیره بود که روز از شب
متمیز نمیشد و شب از شعله هاے آتش بروزے مے مانست چون غزنین تمام بسوخت علاء الدین بفرمود تا قبور سلاطین
غزنویه بجز قبر سلطان محمود بکندند و هر استخوانے که یافتند بسوختند پس علاء الدین بجهانسوز اشتهار یافت و به انتقام
سید مجد الدین نائب سوری که بفرمان بهرام شاه بقتل رسیده بود امر کرد تا سادات غزنین را توبره هاے
خاک بر گردن نهاده بفیروز کوه غور بردند و الیشان را گردن زده خاکها را بخون آنها گل کردند و در برجے از قلعه

آن بکار بردند و عاقبت الامر سلطان علاؤالدین باتفاق امیر علی چتری والی هرات با سنجر سلجوقی عصیان ورزید و
با او رزم کرد و اسیر گشت و پیغام داد که سلطان با من همان کند که من با او اندیشیده بودم سلطان گفت آن چه
بود گفت بندی از نقره ساخته بودم که اگر سلطان گرفتار شود بر پایش می نهادم سلطان بفرمود تا آنرا بدست آوردند
و بر پایش نهادند علاؤالدین محبوس بود تا آنکه یکی از مقربان سلطان او را بدید پوستینی کهنه در بر و کلاهی چرکین بر سر
حال بسلطان بازگفت او را بخواند و بآن حالت بدید گفت چرا غم سر خود بخوری و کلاهی چنین بر آن نهی گفت امروز
که سر من بود هزار کس غم او بخوردند اکنون سلطان راست چنانچه داند آن را بدارد سلطان را خوش آمد باطلاق
آن فرمان داد و ندیم محفل خود گردانید وقتی سلطان تکیه کرده بود و پا بر کنار علاؤالدین نهاده علاؤالدین خالی بر کف
پای سلطان دید بوسید و این رباعی بخواند رباعی ای خاک سم ابرشش تو افسر من * وی حلقه بندگیت
زیور من * تا پای کف حال ترا بوسه زدم * اقبال همی بوسه زند بر سر من * سلطان او را دوبرگرفت و طبل
و علم داد و بحکومت غور فرستاد علاؤالدین دیگر بار بسلطنت غور رسید و در پانصد و پنجاه و شش هجری درگذشت
و بعد از وی پسرش ملک سیف الدین محمد بن علاؤالدین جهانسوز و پس از وی عم زاده اش غیاث الدین
بن سام بسلطنت رسید و او را پیش از سلطنت معزالدین خواندند از بامیان با وی پیوست غیاث الدین محمد بر
کرم میرود باد عیش و در پانصد و هشت هجری لشکر بدر شاد باغ کشید و علی شاه بن تکش خان را محاصره کرد و
دران ایام روزی برابر برجی آمد و گفت ازین برج تا فلان برج بسنگ منجنیق رخنه توان کرد از اتفاقات
آن قدر دیوار که گفته بود فی الحال بیفتاد و فرجه عظیم پدید آمد و شهر مسخر شد بموجب فرمان لشکریان شهر را غارت
کردند تا نیم روز بآن اشتغال داشتند پس امر کرد که کس متعرض کس نشود گویند ضبط بر سپاه چندان بود که در آن
هر کس هر چه در دست داشت بینداخت و سال دیگر برو نگرفت و بر تمام خراسان استیلا یافت و بعد از وی برادرش
سلطان ابوالمظفر شهاب الدین محمد بن سام بسلطنت رسید خراسان و بسیاری از هند رسید و معزالدین
لقب یافت او بعهد برادر حاکم غزنین بود و در پانصد و هفتاد و یک هجری ملتان بگرفت و در پانصد و هفتاد
و چهار هجری از راه ریگستان از ملتان بگجرات شتافت و از راجه آنجا منهزم باز گشت و بغزنین شد و پیشاور
بگرفت و در پانصد و هشتاد و سه هجری بر لاهور استیلا یافت و بروایت صبح صادق در پانصد و هشتاد و نه هجری
دهلی بگشود و در پانصد و نود هجری با راجه پتهورا که بزرگترین راجه های هند بود باتفاق راجه جی چند والی قنوج
با هزار هزار مرد و هفتصد فیل روی باو آورد و سوگند یاد کرد که تا فارس هیچ جانب ایستد سلطان با او رزم صعب
کرد و ظفر یافت و سه صد و اند فیل غنیمت برد و غلام خود قطب الدین ایبک را در دهلی نایب گذاشت و بغزنین باز گشت
و بروایت مؤلف خلاصة التواریخ در پانصد و هشتاد و هشت هجری پتهورا بکشت و قلعه هانسی و اجمیر که دار الملک
پتهورا بود بتصرف سلطان در آمد و چندی دران سرزمین استقامت نمود پس در قصبه کهرام هفتاد کروهی از
دهلی قطب الدین ایبک را نایب گذاشت و بعد یک سال ایبک دهلی را مسخر ساخت و شهاب الدین مرتبه نهم در سنه

پانصد و نود و شش ہجری از غزنین بہند آمد و قنوج مفتوح ساخت و سه صد زنجیر فیل و غنایم بسیار گرفته بغزنین شتافت
و نیز و برادرش غیاث الدین محمد بخراسان رفت و در فتح مملکت مساعی جمیله نمود چون غیاث الدین درگذشت او میان سرخس
وطوس بود بباد غیش رفت و ماتم داشت و تخت فیروز کوه بعم زاده اش ضیاء الدین که داماد غیاث الدین بود داد
همچنین هر ملکے را باقربای خویش داد و بغزنین رفت و با سپاه انبوه قصد خوارزم کرد و منهزم بازگشت و عزم
یورش ترکستان نمود و دران آوان شنید که ساکنان کوه جودی عصیان ورزید و بسیاری از ایشان را
بازگشت و در راه بمنزل دمیک در ششصد و دو هجری بردست فدائی بقتل رسید چنانچه بتقریبی شمه از احوالش
در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد در فصل آخر اول سلاطین ها مرقوم است گویند سلطان شهاب الدین
را پسری نبود و در جمع غلامان شهرهٔ عظیم داشت و دوازده هزار از ایشان فراهم آورده بود و میگفت که
دیگر پادشاهان را فرزندان معدود اند مرا چندین هزار فرزند است که بعد از من هر یک ضبط ملکی تواند کرد
چنان شد که گفته بود چه از غلامان او تاج الدین یلدوز در غزنین و ناصر الدین قباچه در ملتان و بهاء الدین
طغرل در بکر و قطب الدین ایبک در دهلی سلطنت سالها کردند و بعد از شهاب الدین برادرزاده اش
سلطان غیاث الدین بن غیاث الدین محمد پس از و پسرش بهاء الدین سام و بعد ازو البسر غوری بن
علاؤ الدین جهانسوز بفرمان خوارزم شاه بحکومت غور رسید و ازان گروه است علاء الدین محمد ابن عم البسر بحکومت فیروزکوه رسید و بعد از چندی
حکومت غوریه امرای خوارزم شاهیان رسید و از بقایای غوریان ملوک کرت اند که در بعضی از خراسان حکومت کردند و همچنین ملوک بامیان از
بطانه سلاطین غور اند که چند نفر از ایشان سلطنت کردند بادغیش ولایتی است وسیع مشتمل بر آبهای فراوان و مزارع بی پایان
از جمله بیشه ایست و در دار محتوی بر اقسام اشجار میوه دار خصوص پسته که ازانجا بجمیع ایران و توران و هند
می برند و در زمان سلطان حسین مرزا بنهایت معمور بوده و قلعه برتوبه نواحی آن ولایت بر قله کوهیست از سنگ خارا
در غایت محکمی و زیاده از یک راه تاریک ندارد و دیگر بخت ملک است که از مراتع لطیف آن ناحیه است و
همچنین ییلاق هزار منسی است که در فصل بهار آن لاله زاری میشود که گلشن گردون در مقابلهٔ آن تیره و دیدهٔ
کواکب در نظارهٔ آن خیره می ماند در چهار مقاله گوید که بادغیس قریب هزار دشت دارد و مملو از اشجار و
انهار که هر دشتے لشکر را از هیمه و علف و محل گستر ایدن خیمه و خرگاه وفا کند صاحب ماه نخشب که ذکرش در اسنه
افواه مذکور است از موضعے است کاریزه نام از اعمال بادغیس و نامش حکیم بن ہاشم بوده و چندگاه وزارت
ابو مسلم مروزی داشته و در زمان مهتدی بالله در خراسان و ماوراء النهر خروج کرده خلق بسیار با و
جمع آمدند و چند قلعه از کس و دیگر از نسف که نخشب نیز ش خوانند بگرفت و در نخشب چاهی ساخت که هر شب ماه
نوری ازان برآمده برروی هوا ایستاده اما آنکه در نخشب هر شب ماه چیزی ساخت مؤلف صبح صادق نام
او را عطا بن مقنع خراسانی نوشته ذکرش در اقلیم پنجم در تحت نسف مرقوم است گویند که او صورت کریهی
داشت لهذا از طلا چهرهٔ ساخته برروی خود میگذاشت اسفرار در زمان سابق قلعه در ان ناحیه بوده موسوم بحصار

شقر کوه دیگرے آن قلعه شادیق است مدور که قلعه بالاے آنست و بالاے قلعه و میان آن و بیرون آن زمین نرمی است که هر جاے آنرا یک گز حفر کنند آب بر سد و بدین سبب گفت و توران قلعه ممتنع است صاحب تاریخ مبارکشاهی آورده که امیر خواجگی که از اصیل زادگان آن ولایت است چند گاه در ویرانه هاے آنحصار ساکن گشته کلاغے را تربیت بجاے رسانیده بود که کلنگ را شکار میکرده و گویند که آهو را نیز میگرفته در صبح صادق مے نویسد که در زمان چنگیز خان شخصے زنبورے را آموخت که کلنگ را شکار میکرد چه آن زنبور پرواز میکرد و پیش خود در چشمان کلنگ میزد کلنگ نابینا شده بزمین افتاد چنگیز خان او را طلبیده و امتحان نمود و آن چنان بود که گذشت بعد از کور شدن و افتادن کلنگ بزمین زنبور رسیده و بر دست صیاد نشست حضار بر صیاد آفرین کردند چنگیز خان بفرمود تا زنبور را بکشند و دست صیاد ببرند گفت جزاے خروسے که بزرگے مستولی شود و سزاے کسے که دست وے قوی کند این است قوشنج از ابنیهٔ پشنگ بن افراسیاب است و رباطے و مسجدے در ان قصبه است که آنرا ابنیهٔ ابراهیم علیه السلام میدانند و هر سال مردم بسیار از هرات و مضافات بزیارت آن مسجد و رباطے میروند و کوهے بر جوار رباط واقع است که دران کوه نشان قدم هاے آدم پیدا است و سنگریزه هاے آن کوه اکثر بهیئت طنبور است هرات در مفاخرت بلده و دیگر صفات ثانے ندارد و مؤلف هفت اقلیم از تاریخ قدیم هرات مینویسد که محمد صلی اللہ علیه وسلم فرموده که بهترین خراسان هرات است و بدترین سجستان در مبدا و بنیاد و اسم بانی آن بلده اختلاف بسیار است لهذا راقم حروف اکتفا باین رباعے مینماید رباعی هراسپ نهاد است هری را بنیاد گشتاسپ و کروران بناے نهاد ٭ بهمن پس ازان عمارتے عالی کرد ٭ اسکندر رومیش همه داد بباد ٭ شهر بندش مشتمل است بر پنج دروازه و دو فصیل و فاصله میان هر دو ده گز است و صد و چهل و نه برج دارد و دورش را پیموده اند هفت هزار و سه صد قدم آمده و خندق گرد شهر بند بیست گز عرض دارد و در درون شهر چهار بازار است که از هر دروازه تا چهارسو یک بازار است که بنام آن دروازه منسوب است الا دروازهٔ قبچاق که تا چهارسو بازار ندارد و مسجد جامع در دروازه حفرش و قبچاق واقع شده و قطر شهر از درب ملک تا فیروزآباد و از درب جوش تا عراق هزار و نهصد قدم است الحاصل که آن شهر را بوضع عجیب و طرح غریب ساخته اند و طرح قلعه اختیار الدین بجانب شمال آن بلده است و از عمارات نفیسهٔ آنشهر مدرسه و خانقاهے است که سلطان حسین میرزا آنرا عمارت فرموده و دیگر خیابان کازرگاه است که مشهور جهانست صاحب تاریخ صبح صادق در احوال محمد خان المعروف بشیبک خان نبیرهٔ ابوالخیر خان از احفاد جوجے خان بن چنگیز خان که بخوارزم سلطنت کردند مینویسد که در ششصد و شانزده هجرے ضعیفه پسرے زاد که چهار چشم و دو بینی و دو دهان داشت و در دهان او دو دندان رسته و بر پشتش گوشت زیادتی بود صاحب حبیب السیر گوید که در مجلس شیخ الاسلام سیف الدین تفتازانے آدم آن پدید و متغیر گشت و گفت این علامات انتقال ملک است بدیگرے و قضا یا هی قتل عام هرات که از دست چنگیز خان شده بود در اقلیم ششم در احوال چنگیز خان بیاید گویند که دران قتل عام شانزده نفر در انشهر زنده مانده

بوده‌اند و بعد چندے بیست و چهار نفر از نواح هرات بایشان پیوستند و پانزده سال خزاین چهل تن کسے در هرات
نبوده و چندگاه از کنار جیحون تا استراباد اگر کسے زنده بود بگوشت قاق مرده معیشت میکرد بالجمله شهر هرات دارالملک سلطان حسین میرزا بود با خیر از
توابع و مزارع خوش و دلکش و آب و هوای خوش میدارد و اقسام غلات و انواع میوه دران خطه بنات بحصول مے پیوندد و از مضافات
آن یکی ماتیاد است که هر سال ده هزار من انگور دوشاب میشود دیگر کاریز است و جزیره اش باتام است خواف همیشه منشار سلاطین باداد و دین
و فحول مشائخ و علماء با آفرین و وزراے کفایت آئین بوده و در تاریخ هرات می نویسد که شیخ ملاحده حسن صباح پیش از
ظهور عقیده ناکوهیده بروزن که موضعیست از خواف رسید خواست که از فراست مردم آنجا چیزے معلوم کند چون
در روزن اشجار کم است از کنیزکے پرسید که این اشجار کم کنیزک در جواب گفت رجان اشجار را بموضع دیگر
رسید و از کودکی پرسید که چهار اقچه دارم میخواهم که چیزے بخورم که چاشت من حاصل شود و بقیه را بفروشم
و چهار اقچه خود حاصل کنم کودک گفت سانه بخر دخشوها را بخورد و باقے را بفروش حسن صباح بر دانش مردم
آن دیار استدلال کرد و از انجا برگشت بالجمله در خواف ده هائے معتبر است مانند برآباد و مهنه و این و
خرگرد و در روزن مسجدے است و در پیش طاق آن سنگ کنده اند گویند وقتے هنگام ربیع بوقت کوفتن خرمن
صاعقه پیدا شده و برف باریدن آغاز نهاد و هفتاد جفت گاو که خرمن مے کوفتند از شدت سرما و برف مردند
و روز دیگر حرارت به مرتبه غلبه کرد که همه مردگان متعفن اند و دیگر بیجان است و افراد طوائف ساکنان آن سرزمین
در هر جا که افتاده اند بعلو همت و سمو مرحمت ممتاز بوده اند از انجمله سلاطین آل مظفر اند که در عراق عجم
سلطنت کردند جدش غیاث الدین حاجے از سجاوند خواف بوده وجد عظیم و قوتے صحیح داشت و شمشیر او
بوزن بزوسه و نیم من بود از آسیب سپاه تاتار وطن بگذاشت و با سه پسر خود ابوبکر و محمد و منصور بر وشتافت
و پسرانش ملازم اتابک بن علاء الدین طغنشاه شدند و از دو پسر که ابوبکر و محمد بودند عقب نماند و منصور را سه پسر
بودند امیر محمد و امیر علی و امیر مظفر و امیر مظفر را چهار پسر بود شاه شرف الدین مظفر و جلال الدین شاه
شجاع و سلطان ابویزید و سلطان قطب الدین محمود شاه شرف الدین مظفر در عمر بیست و هشت سالگے
بسرای راحت و سرور شتافت و چهار پسر گذاشت و شاه نصیر الدین یحیے و شاه منصور شاه حسین و شاه علی
اما علی را فرزند نبود و محمد یک پسر داشت موسوم ببدر الدین ابوبکر و او پدر شاه سلیمان است و شاه سلیمان
مظفر بشجاعت مشهور بود و شبے در یزد بخواب دید که آفتاب از جامه اتابک بیرون آمد و برفت معبرے تعبیر کرد که
دولت اتابکان بتو رسد و چنان شد چه مظفر باردوے ارغون خان شتافت و خدمت پساولے یافت و در
عهد غازان خان معتبر شد و در ششصد و نود و چهار هجرے بفرمان غازان خان امیر هزاره صاحب طبل و علم
گشت و بعهد الجایتو سلطان حکومت میبد یافت و در هفتصد و نه هجرے بامارت یزد رسید و بتادیب حکام
شبانگاه مامور شد و بر ایشان ظفر یافت و همانجا مریض شده درگذشت و از و یادگار یک پسر ماند و دختر زاده
سلطان شاه است که در حباله برادرزاده اش بوده و بعد از وفات مظفر پسرش امیر مظفر مبارز الدین محمد

بن مظفر در سیزده سالگی باتفاق عمزاده خود بدر الدین محمد ابوبکر بخدمت الجایتو سلطان رفت و حکومت میبد و
یافت و در هفتصد و نوزده هجری بفرمان سلطان ابوسعید بهادرخان بحکومت یزد رسید و در هفتصد و سی
و سه هجری شاه شجاع از و متولد شده و مادر شاه شجاع مخدومه شاه بنت شاه جهان بن سیورغتمش بوده و در
هفتصد و سی و چهار امیر مبارز الدین به اردوی سلطان ابوسعید خان رفت و طبل و علم یافت و محسود امرا گشت یکی از بعض
سلطان رسانید که او عراده بزرگانه از نیزه برمیگرداند پس بعد از آنکه سلطان امر کرد تا عراده بزرگانه کردند حاسدان
در عراده سنانی نهادند امیر محمد به نیزه عراده دور برد لیکن نیزه اش شکست پس پیاده شد و بعرض رسانید که درین
عراده بزرگانه چیزی دیگر است سلطان بفرمود تا از عراده گاه بیرون آوردند سنان ظاهر شد سلطان تعجب نمود و ام
فرمود که او را امیرزاده محمد گویند پس نزد وی باز گردانید آورده اند که امیر از کرمان عزم تسخیر قلعه بم که آنرا هفتواد نیز
گویند کرد کوتوال آنجا او را شجاع الدین بعد از مقابله عظیم پناه بقلعه برد و امیر شهر را بگرفت کوتوال در قلعه
از قلت زاد تنگ آمده پیغام داد که اگر دو منزل باز گردند قلعه تسلیم نمایم امیر باز پس نشست کوتوال از قلعه بیرون
آمد و آنچه حاجت داشت بدست آورد و باز بقلعه رفت امیر محمد بکرمان بازگشت و دیگر بار روی بدانجانب نهاد و در تضییق حصار کوشید کوتوال
با تیغ و کفن نزد او آمد امیر محمد قلعه بمعتمدان سپرده بکرمان بازگشت و اخی شجاع الدین را کشت و همدران اوان خبر یافت که ایزد تعالی پسری
شرف الدین مظفر را فرزندی کرامت کرده بهر نام او بقرآن تفاؤل کرد این آیه بر آمد انا نبشرک بغلام اسمه یحیی پس او را نصرت الدین یحیی
خواندند امیر در تسخیر عراق عجم مساعی جمیله بظهور رسانید از انجمله است که ابواسحاق انجو را در شیراز محاصره کرد و بکشود گویند که امیر در
اوایل دولت روزی بحفر خندق معبد مشغول بوده محمود حاجی شاه از صلحای روزگار بر امیر بگذشت و گفت
بجهت دفع دشمنان بیمارزی امیر محمد دست بسر خویش شاه شجاع که از مخدومه شاه بنت شاه جهان ترکان حکام احیاء
که حکومت کرمان میکردند بگرفت و پیش کشید و گفت نمیدانی که چون او بار بر سر این ترک گیرد و چون شاه
شجاع بنیت ترک بود از آنش او را بنت ترک نمود پس چنان شد که گفته بود چه در سنه هفتصد و شصت هجری
شاه شجاع و برادر دیگر شاه محمود با هم در ساختند و پدر خود امیر محمد را در اصفهان بگرفتند و میل کشیدند خواجه حافظ
شیرازی در آن باب گوید نظم دل منه بر دنیی و اسباب او ✤ زانکه از وی کس وفاداری ندید ✤ هر که بر بای
چراغی برفروخت ✤ چون تمام افروخت بادش در دمید ✤ شاه غازی خسرو گیتی ستان ✤ آنکه از شمشیر آن
خون میچکید ✤ عاقبت تبریز و شیراز و عراق ✤ چون مسخر کرد وقتش در رسید ✤ آنکه روشن بد جهان بینش بدو ✤ میل در چشم جهان بینش کشید ✤
بالجمله امیر مبارز الدین محمد از ملاهی و مناهی محترز بوده و در تقویت دین و تعظیم سادات و علما میکوشید و در چستی و چالاکی نظیر نداشته وقتی
با شوکت از بازار شیراز میگذشت بجائی تنگ رسید که چند شتر از هیزم از سر راه افتاده بود جمعی که پیش پیش میرفتند بایستادند امیر محمد در غضب شد و از
اسب فرود آمد و دامن بر کمر زد و شتر را با هیزم از سر راه برگرفت و برد کنار نهاد و بهمراهیان گفت باین مردی نان سپاهیگری میخورند و او
باین صفات بقساوت قلب و شرارت نفس و خونریزی و بدزبانی اتصاف داشت بسا بود که در وقت تلاوت
قرآن گناهکاری را که پیش او می آوردند او ترک تلاوت کرده برخاستی و داد او را دادی یعنی بکشتی و باز آمده تلاوت

مشغول شد بالجمله او در حبس پسرش شاه شجاع مریض شده درگذشت الحاصل بعد از محبس امیر مبارز پسرش
جلال الدین شاه شجاع پادشاه شد و او خلاصهٔ آل مظفر است بفضل و دانش القاب داشته و حافظه اش چندان
بود که قرآن در نه سالگی حفظ کرد و از محاسن او آن است که روزی پیرزنی باو رسیده گفت شوهرم مرده و دو دختر
از و مانده شاه شجاع از اسپ فرود آمد و میانست و ملازمان را گفت هر که مرا دوست دارد باید که متاعی نیاورده در یک
لحظه صد هزار دینار حاصل شد شاه شجاع گفت کیست که آرزوی دامادی داشته باشد دو جوان پیش آمدند مرسوم
ایشان مضاعف ساخته و دختران را بجهت ایشان و از مال خود بهر یک پنجاه هزار دینار داد و آن صد هزار دینار به پیرزن
باز گذاشت و امر فرمود تا طوی عظیم کردند و خود دران طوی حاضر آمد و دختران را بجوانان داد روزی با شوکتی تمام
در شهر شیراز میرفت زنی را شنید که با دختر خود میگفت ای فاطمه خاتون اگر آرزوی دیدن پادشاه داری زود
ببام درآی شاه شجاع عنان بازکشید ندیمان از سبب آن سوال کردند گفت مروت نباشد که فاطمه خاتون میل دیدن
با داشته باشد و زود بگذریم نوبتی شاه یحیی برادرزاده اش شرف الدین مظفر که در یزد بود با او مخالفت میورزید
کس بشیراز فرستاد تا معلوم کنند که آن سال شاه شجاع لشکر بیزد خواهد کشید یا نه فرستاده بشیراز رسید و یکی را که بر وا
قرض داشت تقاضا نمود شیرازی گفت تو بجاسوسی اینجا آمده رفتم که پادشاه را خبر کنم جاسوس سبقت کرده و نزد شاه شجاع
رفت و گفت شاه یحیی مرا بجاسوسی فرستاده چون بر قول دیگران اعتماد نیست میخواهم که از لفظ پادشاه بشنوم که امسال
لشکر بیزد خواهد برد یا نه شاه شجاع بخندید و گفت عزم آن داشتم لیکن بجهت خاطر تو از آن درگذشتم جاسوس گفت
نزد فلان زری دارم خواهم که مخلصی دهی تا زر بمن رساند شاه شجاع چنان کرد جاسوس قدمی چند برفت و بازگشت
و گفت مبادا که از قول خود برگردی و لشکر بیزد کشی و مرا شرمنده سازی شاه شجاع بخندید و او را خلعت داد
نقل است که کاریکه بیشتر بمکر و فریب بود و او هرمز نشست و دختر شجاع را در حبالهٔ نکاح داشت وقتی لشکریان شاه
شجاع بیزد رسیدند بمحاصره پرداختند شاه یحیی بایشان پیغام داد که کس را بشیراز فرستاده ام تا جواب باز آمد جنگ
توقف کنند ایشان باور کردند و از حزم و احتیاط غافل کردند ناگاه شاه یحیی بیرون آمد و بعد از محاربت ظفر یافت و
شیرازیان منهزم بازگشتند بالجمله شاه شجاع در هفتصد و هشتاد و یک هجری بدفع عادل آقا والی سلطانیه که از امرای
سلطان حسین ایلکانی بود و لبارق عادل در حدود سلطانیه با او رزمی صعب کرد و ظفر یافت و شیرازیان متفرق
گشتند شاه شجاع از اسپ در افتاد مخالفان قصد او کردند بازملک مادرجی است خود را باو داد بازازان تهلکه بیرون آمد
و خواست که رو بفرار نهد ناچی کوچک که از شجاعان زمان بود دست در عنان آویزد و گفت بگذارم که بیرون روی
ناگاه فوجی از لشکریان شاه حسین میرالامرا بنظر آمدند که با توغ و نقاره بهزیمت میرفتند اچی کوچک ایشان را نزد
شاه شجاع آورد و امر کرد تا کوس بشارت زدند گریختگان آواز شنیده بازگشتند و بهیئت اجتماعی بر سپاه سارق عادل
که بغارت تاراج مشغول بودند حمله بردند و ظفر یافتند القصه گوید فایده این حکایت آنست کاریکه از دست رود در آن
استقلال از دست ندهد شاید بمراد رسد و قول دانایان است الشجاعة صبر ساعة و چون شاه شجاع بشرب مدام مریض شد

پسر خود زین العابدین را ولیعهد ساخت و سفارشش او بسا برخویشان امیر صاحب قران تیمور گورکان نوشت و برادرش
سلطان عماد الدین احمد را بکرمان فرستاد و در گذشت حیف از شاه شجاع تاریخ است و بعد از و شاه منصور در ششتر سلطان
عماد الدین احمد در کرمان بسلطنت رسیدند و اصفهانیان شاه یحیی را از یزد طلبیدند و شهر باو سپردند سلطان
زین العابدین بن شاه شجاع در شیراز بجای پدر نشست و در هفتصد و هشتاد و هشت هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان
بعراق عجم آمد آل مظفر بجز شاه منصور و زین العابدین همه بخدمت او رفتند صاحب قران عزیمت ماوراء النهر نمود
و کرمان را بسلطان احمد و شیراز را بشاه یحیی و ترخان را بابو الاسحاق بن قطب الدین اویس بن شاه شجاع داد و
زین العابدین متوهم از صاحبقران بششتر رفت شاه منصور او را استقبال نمود و بالآخر بگرفت و محبوس کرد او
از بند نجات داده معتمد سورش شد و باز اسیر گشته بکحول شد و شاه منصور روی بشیراز آورد و شاه یحیی که از قران
صاحب قران بحکومت شیراز رسیده بجنگ نیز دگریخت شاه منصور بن شرف الدین محمود بن امیر زاده
مبارز الدین امیر محمد مظفر بن منصور بن غیاث الدین حاجی سجاوندی الخوافی در شیراز بسلطنت رسید و با
اقربای خویش پیغام داد که شما در دفع امیر تیمور گورکان مرا امداد و لشکر مدد کنند تا بکنار جیحون بردم و بگذارم
که از آب عبور نماید کسی جوابی بگفت و بسی بگذشت که صاحبقران متوجه عراق شد سلطان عماد الدین احمد بخدمتش
پیوست شاه منصور در شیراز بعیش و عشرت پرداخت و صاحب قران بقلعه سپید رفت و بگشود و نایب شاه منصور
را با بسیار اهالی قلعه بکشت و زین العابدین مکحول را دلجوئی نمود و روی بشیراز نهاد شاه منصور سپاه خود را الغایت کم دید خواست که لغار
رود در راه زنی را شنید که میگفت آنانکه ترکش هفتصد من و حماق دو من داشتند اکنون چرا میگریزند شاه منصور با سپاه خود از غایت جمعیت بشیراز
بازگشت و با سه هزار سوار و پنج فرسخ از شهر بیرون رفت و در برابر عساکر صاحب قران که زیاده از سی هزار بودند صفها بیاراست و هزار سوار بمیمنه و هزار
سوار بمیسره فرستاد و با هزار سوار در قلب جای گرفت صاحب قران در جسارت او تعجب نمود و سپاه را بحرب
اشاره فرمود میمنه و میسره شاه منصور بهزیمت رفتند شاه منصور با هزار سوار بر قلب تاخته قشون خاص را برهم زد
و با تیغ کشیده نزدیک صاحب قران رسید و تیغ حوالت او کرد عادل احسانی سپری پیش روی امیر صاحب قران
کشید شاه منصور گمان برد که صاحبقران در سوی میرزا شاهرخ است پس روی بآنجانب آورد و جنگ میکرد
تا آنکه تمامی همراهانش بقتل رسیدند و ازبسی بر شانه وی شمشیری بر رو خورده متوجه شهر شد جمعی از ملازمان شاهرخ
باو رسیده بقتلش آوردند ملک هشت تاریخ قتل اوست بعد از آن تمام آل مظفر نیز آمدند صاحبقران سایر
آل مظفر را محبوس کرد و فارس با امیرزاده عمر شیخ و دیگر بلاد بملازمان خود تفویض نمود سلطان شبلی و
سلطان زین العابدین پسران شاه شجاع را که مکحول بودند بسمرقند فرستاد و باصفهان شتافت و در موضع
شمس سلطان عماد الدین احمد و شاه یحیی و صغیر و کبیر آل مظفر را در هفتم رجب سنه هفتصد و نود و پنج هجری
بقتل رسانید جام مقام با نام است و خربزه باباسنجی آنجا نوعی خوب می‌شود که هر قدر که صفت بیشتر کنند در یکی
از کوههای او چشمه ایست که در تابستان یخ بندد و در زمستان آبش در غایت گرمی است تربت حصاری در غایت

حفاظت و محکمے دارد و معافات آن در غایت نکوئے است مثل راده و چشمه که همواره مردم نیک ازان دو مکان
برخاسته اند مشهد مقدس از بزرگترین بقاع عالم و کعبه حاجات بنی آدم است چه مزار با انوار امام علی موسے
رضا در انجاست و آن ولایت در زمان پیشین بطوس شهرت داشته باعث آبادانی آن طوس بن نودر بوده
چنانچه در شاهنامه فردوسے طوسے منظوم است و در احادیث آمده هر کسے که بزیارت آنجا از سر صدق رود
ثواب هفت حج یابد و در جوار شهر مزار علی موسے است که هر کسی که دران مرقد سوگند بدروغ خورد البته هلاک گردد و مشهد مقدس منقسم بدوازده ملوک
است که یکی ازان ملوک حاوی است و ارغوان دره ایست که جائی بدان لطافت در خراسان نیست و بند طرق و بند گلستان هم ازجاهای معروف است
توان ولایتی است معمور از اقسام میوه مثل خربزه و انگور و انار و زرد آلو و شفتالو و توت در انجا نیک بعمل مے آید و در فصل بهاران هر روز
بالصد بره کشته میشود و در توان بره را در تراز و نهاده بوزن سیفرو شنار و از استخوان خر با نوعی فربه میسازند که زیاده بران
تصور نباشد مبارز الملک دلاور جنگ سربلند خان بهادر باشنده توان است راقم حروف که از طفلے پرورش
و تربیت یافته آنجناب است هر چند که ذکر جمیلش درین اوراق اکثر جا رقم زده کلک بیان گشته اما چون
مولدش توان بوده آبا و اجدادش وزارت توان داشتند بنا بران سطرے چند از احوالش در ضمن توان مے نگارد
چه او میرزا محمد رفیع نام داشته سید السند است و اسلافش در عهد سلاطین صفویه وزارت توان میداشتند پدرش
سید محمد افضل بود سے پسرش مرزا محمد رفیع در عهد عالمگیر بادشاه بهند آمده ملازم بادشاه شد و با فضل خان مخاطب
گشت و بعد چندے درگذشت مرزا محمد رفیع ابن افضل خان رفیق و دیوان سلطان عظیم الشان بن بهادر شاه
بن عالمگیر بادشاه شد چون عالمگیر درگذشت و بهادر شاه با برادر خود اعظم شاه مصاف داد و دران معرکه
فیل سوارے مرزا را از رحسم کاره رهگاه رسید و والد راقم که با ده کس ملازم مرزا بود دران معرکه زخمے گشت و چون
بهادر شاه بر اعظم شاه ظفر یافت میرزا به اضافه منصب و خطاب سربلند خان سرفراز گشت و در عهد محمد فرخ سیر
بادشاه ناظم صوبه آله آباد گردید و بعد تغیرے میر جمله ترخان بایالت عظیم آباد پتنه و استیصال راجه بهیر بهوج پوره
که سر حلقه مفسدان بود مامور گشت چنانچه شمه ازان در ضمن عظیم آباد پتنه مرقوم است و در جلدوی استیصال
راجه بهیر بخطاب مبارز الملک دلاور جنگ و منصب چهار هزارے سرافراز گشت و بعد ازان بایالت صوبه اوده
رسید و همچنین اقبال او روز بروز در ترقے بود تا آنکه در آخر سلطنت محمد فرخ سیر بادشاه هفت هزارے شد و ناظم
صوبه کابل گشت و پسرش خانزاد خان تا غزنین رفت و آن قضایا در ضمن نیشاپور مرقوم است و او فیروز جنگ
بوده بالجمله بعد از عزل صوبه کابل بشاهجهان آباد آمد و در عهد سلطنت محمد شاه پس از چندے بایالت صوبه احمد آباد
گجرات رسید و در انجا کارهاے بانام کرد و بالآخر لعنی کرده ناهماے راجه ابهی سنگه عرف دهوکل سنگه برادر
راجه بخت سنگه راتهور اولاد و احفاد راجه جسونت سنگه راتهور که از حضور محمد شاه ناظم گجرات شده بود رزم کرد
و ظفر یافت و این حکایت در ضمن احمد آباد گجرات در اقلیم دوم مرقوم است القصه سربلند خان از گجرات
به اکبر آباد آمد و بعتاب بادشاهے چند ماه در انجا ماند و بالآخر ناظم صوبه آله آباد گردید راقم حروف همراه بود

ویک دو سال آنجا بسر برد و حسب الحکم محمد شاه بادشاه بشاهجهان آباد شتافت و پسر خود شاه نواز خان را به نیابت خود
در اله آباد گذاشت و بعد چندے اورا بشاهجهان آباد طلبید و محمد امین خان را بهزار نوکران عمده بود صوبه اکبر آباد
تفویض نمود همین که محمد امین خان باله آباد رسید و هنوز نفس راست نکرده بود که معزول گشت شاه نواز خان بنظامت
صوبه اله آباد مقرر شد راقم حروف را با دیگر افواج از سائر توپخانه از شاهجهان آباد همراه شاه نواز خان رخصت فرمود
و چون نادر شاه والی ایران بشاهجهان آباد قتل عام نمود سربلند خان خانه نشین بوده اورا محترم داشت
و سبیل تحصیل زر مردم شهر که بطریق مصادره مقرر کرده بود باو حوالت رفت سربلند خان چار ناچار آن خدمت را
بسر گرفت و بعد نهضت نادر شاه مطلق منزوی شده در یکهزار و یکصد و پنجاه هجرے درگذشت و او بغایت سپاه
دوست و در بذل و خوش خلقی ضرب المثل بوده و باهم چشمان متکبر و غیور چنانچه برهان الملک سعادت خان و دیگران چندے ملازم
او شده بتقریبے ازو جدا گشته بخدمت محمد شاه رفته بمرتبه امارت رسیدند هر گاه که خوشش می نشست می فرمود
کیست که گنجفه بالکی ما گرفته ندیده وقتے که از صوبه گجرات معزول شده بعتاب بادشاهے در اکبر آباد میگذرانید
امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان چیزے باو نوشت سربلند خان بر ظهر ان رقعه جواب بدستخط خاص نوشت
آقاے در میان هست شما مردم آنچه میخواهید میکنید ما خود خاک شدیم هر کس که خواهد بر روے خود بمالد وقتے
در اله آباد نشسته بود راقم حروف و دیگران در خدمت نشسته و ایستاده از میر رستم علی داروغه جنسے فرمود که
چیزے بگو رستم علی عرض نمود که شنیده می شد که در تیارے قلعه اله آباد محمد اکبر بادشاه دو کرور روپیه نقد صرف نموده بنارام
خزانچی سرکار میگوید که از دست من در سرکار عالی پنجاه و چهار کرور روپیه بمردم سپاه رسیده اگر خداوند نعمت تعمیر قلعه میکرد بیست و شش قلعه مثل قلعه
اله آباد تعمیر می یافت بنارام خزانچی حسب الحکم حاضر آمده ازو فرمود که چه قدر روپیه از سرکار ما از دست تو بعمله سپاه
رسید عرض نمود که پنجاه و چهار کرور نقد بدست این ضعیف تقسیم یافته سربلند خان شکر الهی گفت و او سه پسر داشت
و از زینا بیگم که باخر نامش عایشه نام داشت در حباله نکاح عظیم الشان ابن بهادر شاه بود و او زینا بیگم را بفرزندی برگرفت
و تربیت نموده بعقد زوجیت سربلند خان داد بالجمله پسر کلان سربلند خان خانزاد خان نام داشته و دیگرے را شاه نواز خان
نام بود هنگام ایالت صوبه کابل سربلند خان خانزاد خان را از پیشاور بکابل فرستاد و او تا غزنین رفت و مسخر ساخت و هنگام
مراجعت بر دست افاغنه دره اسیر گشت و اینحکایت در ضمن کابل مرقوم است و در نظامت گجرات احمد آباد نشست سوء مزاجی
سربلند خان بنابر تغافلی که در تعاقب دکنیان مثل جهنا کنهیا و بیلا بمشورت سیف الدین علیخان وغیره سادات بارهه واقع شده
بود بشاهجهان آباد شتافت بخشی الملک صمصام الدوله خاندوران مقدم اورا گرامی داشته رفیقش ساخت و او هنر تیر اندازی
نیکو میدانست حسب الامر محمد شاه بادشاه در وقت تیر اندازے حاضر شده تیرے انداخت و گاه گاه بانعامات شاهی
سرفراز میشد و در وقت احمد شاه و عالمگیر ثانی بعسرت میگذرانید چه بپاے جنس سر فرو نمے آورد و پسر دومے شاه
نواز خان ابن سربلند خان سالها به نیابت پدرش سربلند خان بنظامت صوبه اله آباد قیام میداشت چنانچه شمه ازان در ضمن اله آباد گذشت
و پسر سومی میر حسن گجراتی بن سربلند خان که در گجرات متولد شده بود و آخر باسم جد خویش افضل خان مخاطب شد و او را ثنا محمد خان

شیر جنگ برادرزادهٔ برهان الملک بجای فرزند تعین نمود و دختر خود را باو منسوب کرد و بعد فوت شیر جنگ
بحبالهٔ نکاح او در آمد و اکنون میر حسن موصوف در لکهنؤ اقامت میدارد و پسران شاه نواز خان چندان بعرصه نیامدند
و یکی را سرفراز علی خان نام بوده و در خانهٔ پوربار راقم ملاقات نموده بود و دیگر پسر خانزاد خان که ناشی هیچمدانان
است چندی بوساطت منیر الدوله داروغهٔ خواص عالی گهر بادشاه شد و از آن استعفا خواسته کجا کجا رفت و چها چها کشید
و چشید و اکنون شنیده میشود که از بنارس بلکهنؤ شتافت نیشاپور از شهرهای مشهور خراسان است
و در تعمیر آن خلاف نموده اند بعضی از ابنیهٔ طهمورث میدانند اما اصح آنست که نیشاپور بن اردشیر آبادان کرده بنام و
مردم آنرا نشاپور گفتندی تا بمرور ایام نیشاپور قرار گرفت و نی بزبان فرس شهر را گویند و در عجائب المخلوقات آمده
که نیشاپور را ایران شهر گویند و صاحب عجائب البلدان گوید که در زمان سابق آنرا امهات بلاد گفتندی
چه بحسب آب و هوا کیفیت کوه و صحرا در تمام خراسان جائی بدان نزهت نیست و این بلدهٔ فاخره اکثر بسبب
زلزله خراب گردیده و باز بمعموری رسیده در پانصد و پنج هجری بواسطهٔ استیلای غزان فتوری عظیم دران شهر
راه یافته و در زمانهٔ جنود چنگیزیه خراب گشته که تا مدتی نسایم راحت و شمایم عافیت بمشام ساکنان آن مقام نرسیده
گویند دوازده روز بشمار مقتولان آن شهر کرده اند هزار هزار و هفتصد و چهل و هفت هزار کس بشمار آمدند و گویند جوی آبی
که از سر کوه بیاید که بر دو فرسخ واقع است آسیای آب ساخته اند که بمقدار دو جوال گندم آرد میکردند
و از نفایس آن شهر یکی کان فیروزه است در نواح بهتاس که ریواس نیزش گویند بدان لطافت و بزرگی در هیچ
ولایت نشان نداده چنانچه مصنف استقرای در تاریخ مبارکشاهی آورده که وقتی جهت خلفای بنی عباس [illegible]
برده بودند بوزن هفتاد من بوده مخفی نماند اکثر جا درین اوراق به تقریبی گذارش احوال برهان الملک سید
سعادت خان و ابو المنصور خان صفدر جنگ و اولادش مرقوم است اما چون مولد و منشاء ایشان از نیشاپور
است بنابران سطری چند از احوال آن امیران عالی منش بقلم می آرد برهان الملک سید سعادت خان و
برادرش سعادت خان ساکن نیشاپور بودند بهند آمده ملازم مبارز الملک سید سربلند خان شدند روزی
سربلند خان سعادت خان را گفت که خیمه و خرگاه بر سر کاریزی که متصل دهی در غایت طولانی و کلانی بوده
و گل نیلوفر و نسرین دران بکثرت تمام شگفته تماشاگاهی خوب داشت [illegible] سعادت خان آنجا رفته بر ساحل کاریز
تجویز خیمه زدن کرد زمیندار آن ده باندیشهٔ آزاری شکنی ده بخدمتش آمد و مبلغی چند نذر کشید و ظاهر نمود که بر کنار کاریز
مار و کژدم بسیار اند مبادا بخادمان سرکار ضرری از آنها رسد خبر کردم بنا بر آنکه مبادا در اخفای آن معاتب
شوم سعادت خان خیمه را از کنار کاریز بفاصلهٔ نیم کروه برپا کرد چون سربلند خان با خدمهٔ محل بسیر و تماشای آن مقام رسید
خیمه را جائی که منظور بود دورتر یافت برنجید و سعادت خان را اهانت داشت سعادت خان اظهار زمیندار را
عرض داشت سربلند خان گفت همین عقل بود که از ولایت بهند آمده میخواهی که بمرتبهٔ امارت رسی هندیان
مردم ولایت را [illegible] فرهنگ و صدای انگشتان می پرانند حیف که از علمای جنگلی فریب خوردی سعادت خان [illegible]

و گفت اکنون که از زبان مبارک بر آمده انشاالله تعالی به امارت میرسیم و رخصت شد و به شاهجهان آباد آمد
و بوسیله امیرالامرا سید حسین علیخان سادات بارهه ملازم فرخ سیر بادشاه شد و بعد چندے بفوجداری هندون
بیانه رسید و در ابتدائے سلطنت محمد شاه بادشاه بمرتبه اعلی رسید و در سنه ۱۱۳۱ ناظم اکبرآباد شد و برهان الملک خطاب
یافت و بتغیرے راجه گردهر بهادر ناگر بنظامت صوبه اوده سرافراز گشت و مفسدان آنصوبه را استیصال نمود آندیار را
نیک ضبط کرد و فوج خود را در دواد و کوشش خوگر نمود و هیچ گاه از شکار رسمے آسود چنانچه چهل کروه در یک روز
رفتن با سپاه پیشش آسان بود و وقتے در عهد محمد شاه بادشاه در سنه یکهزار و چهل و هشت هجرے بیلاجے سپهبد
باجے راو که امرائے راجه ساهو دکهنے خواست که عبور گنگ کرده بر صوبه اوده که بنظامت برهان الملک سید
سعادت خان بهادر بود متصرف شود با هشتاد و نود هزار متصل مانکپور عبور دریائے گنگ نموده ما بین گنگ و
جمن آمده رزم نشست بیلاجے پایاب جمن یافته بگذشت و متصل جاجمؤ تلاقے فریقین اتفاق افتاد دو سه روز
نایره قتال مشتعل ماند روز چهارم بیلاجے از اطراف و جوانب بقولے چپ و راست جنگ سواران گرفت رزمے
صعب کرد سعادت خان هم قتالے فاحش نمود و مردانه بکوشید بیلاجے تاب جنگ نیاورده منهزم بسوے جمن
شتافت وقت فرار و در هنگام گیرودار از فوج پیش نه ده هزار سوار از ساحل پایاب بتفاوت سلے خود را بر آب جمن
زدند آب بسیار بود اکثر غرق گشتند بیلاجے عزیمت دهلی نمود و نواح دهلے را تاخت امرائے محمد شاه مثل وزیرالملک
قمرالدین خان و امیرالامرا صمصام الدوله خاندوران خان و دیگران که بغفلت و آسایش میگذرانیدند از دهلی بر آمدند و بر
دروازهائے شهر پناه دهلی مورچال بستند دو سه روز در خود دارے خویش بخرابی بسر بردند برهان الملک
صفدر جنگ ابوالمنصور خان بهادر را رخصت او فرمود و خود در شب و روز در تعاقب بیلاجی پاشنه کوب میرفت تا
متصل فرید آباد در رسید بیلاجے خبر آمد برهان الملک شنیده دست و پا گم کرده بدکن گریخت برهان الملک ظفر یافته و
سرافراز خلعت پادشاهے گردید و رخصت انصراف حاصل کرده باوده مراجعت فرمود در اوائل سنه یکهزار و یکصد
پنجاه و یک هجرے که هنگامه نادر شاه بادشاه روداد حسب الحکم محمد شاه بر جناح استعجال در پانی پت کرنال بشکر
محمد شاه رسید و بخلاع ملبوس خاص سرفراز گشت و همان ساعت از حضور معلی رخصت شده برزم نادر شاه شتافت
هنگام گیرودار رزم ناگاه فیل سوارے برادرزاده اش نثار محمد خان شیرجنگ بر فیل سوارے برهان الملک دویده حمله
آورد شورشے عظیم برپا شد تیراز جمعیت فوج برهان الملک از هم گسیخت و سپاه نادر شاه باطراف فیل برهان الملک
در آمدند کلاه پوشے از انجماعه بر فیل برهان الملک بر آمد او را با فیل پیش شاه ایران برد نادر شاه در اعزازش کوشید
و مقدم او را مقدمه نصرت خویش ساخت تا او بشاهجهان آباد آمد برهان الملک بعد از چند روز که از پیشتر بیمارے
سرطان داشت رحلت فرمود بالجمله برهان الملک سید سعادت خان مبارزالملک سربلند خان را بسیار ادب میکرد
چنانچه راقم حروف مشاهده نموده روزے هر دو باتفاق از دربار محمد شاه بادشاه بر آمده شدند سعادت خان
تکلیف خانه خودش کرده در پالکی خود بطرف بالا نشانید و خود پائین نشست سربلند خان از راه اخلاق امر فرمود

تا تکیه عقب پالکی را بر دارند هر گاه که بخانهٔ خویش میبرد همین پاس ادب مرعی میداشت و ایضاً روزے هر دو باتفاق از دربار محمد شاه
بادشاه بر آمدند میر توزک سعادت خان سیف که بزبان هندے دهوپ نامند بدست او داد عصا بردار سربلند خان قدمی چند
دور بود زود تر رسید سعادت خان از روے تواضع باادب شده دهوپ را بر هر دو دست گذاشته بطریق نذر گذرانید همینکه سربلند خان
آنرا بگرفت سعادت خان قدمے چند پیشتر رفت و بشکرانهٔ قبول نذر تسلیم خدمت نمود سربلند خان دست او بگرفت و گفت از براے خدا
معاف دارند و دست بکیسه برد و اشرفی عوض دهوپ بدستش داد چه درین ولایت و نیز در ولایت رسم است که اگر دوست
دوستے را از شمشیر و خنجر و مانند آن تواضع کند در عوض آن اشرفی و یا روپیه میدهند بالجمله سعادت خان سپاه بسیار
جمع میداشت و مواجب قلیل میکرد و شرح عام سی روپیه در ماهه بود و امّا مساعده بسیار بمردم سپاه میداد چنانچه وقتی
که فوت شد دو کرور و چند لکهه روپیه بر ذمّهٔ سپاه مساعده مانده بود و آنرا بیک قلم ابو المنصور خان بمردم سپاه معاف نمود
و گفت آن دفتر گاو خورد و او همشیره زاده و داماد سعادت خان بوده صفدر جنگ ابو المنصور خان خطاب میرزا مقیم نام داشت
و چون سعادت خان پسرے نه داشت او را تربیت کرد و بالآخر اقبالش بجائے رسید که وزیر احمد شاه بن محمد شاه گشت
و آخر الامر از وزیر بحید و غازی الدین خان نبیرهٔ نظام الملک و انتظام الدوله پسر قمر الدین خان و جماعه تورانیان و روهیله که سرگروه
جماعهٔ روهیله نجیب خان بود باهم اتفاق نموده رزمهائے مردانه کردند ابو المنصور خان از شاهجهان آباد بصوبه
اوده که نظامت آنجا داشت آمد و بعد چندے از بیماری سقا قلوس که ورم و موی و صنفے از علتهوے است [illegible]
اجل را لبیک گفت و او امیرے با وقار و تمکین و مودب و مهذب با اخلاق ستوده بود از آنجمله آداب او یکی اینست هنگامی
سربلند خان از حضور محمد شاه بادشاه بایالت صوبهٔ آله آباد مامور شده در اکبر آباد متوجه الصوب گشت راقم حروف در آن وقت
بجاے والد خود بخدمت میر بخشی که بخشی اول باشد و مقدمة الجیش که عبارت از هر اول است در سرکار سربلند خان
سرفرازے داشت چون دائرهٔ دولت به کانکر آباد که از آله آباد چهار ده کروه واقع است رسید ابو المنصور خان بموجب
حکم سعادت خان از اوده و لکهنؤ به مانکپور رسید و بر دریاے گنگ از کشتی پلی بسته بخدمت شتافت چون خبر عبور گنگ
به سربلند خان رسید راقم حروف را امر فرمود تا بلقاء او شتابد و حکم میکنم بر آن تجاوز نشود باید که با جماعهٔ برادران معتمد خویش
باستقبال ابو المنصور خان پیشتر از خیمهٔ نقار خانه رفته بنشیند چون ابو المنصور خان بمفاصلهٔ یک تیر از خیمهٔ نقار خانه برسد
آنجا صف زده سلام کن و اگر از فرط ادب آنجا از فیل فرود آید عرض باید کرد که خود بدولت تا نقار خانه سوار بر فیل
روند اگر قبول نکند بسیار مبالغه نباید کرد و چون بر پالکی سوار شود نذر باید گذرانید و او همچنان تا ڈیوڑهے اول بر پالکی
بیاید و از آنجا بر اسپ نشسته صحن دو خیمه را بسوارے اسپ طی مسافت نماید و صحن خیمهٔ سویم را پیاده قطع کند بر ڈیوڑهے
چهارم خیمهٔ خاص که نشست ماست برسد شما همه با برادران ڈیوڑهے نشسته و او تنها اندرون آید این بفرموده و گفت اشرفی
بنا بر نذر پیش داری چون آنوقت اشرفی پیش راقم حروف نبود عرض کردم که بتسلیم دست بکیسه برد و اشرفی جهت نذر بمن داده
رخصت فرمود راقم حروف حسب الامر دو سه جریب از نقار خانه پیشتر رفته نشستم ناگاه سوارے ابو المنصور خان با تجمل و استعداد
تمام رسید ما هر دو صف زده بسلام خدمت کردیم همانجا فیل را نشاند عرض کردم که تا نقار خانه بر فیل تشریف فرما شوند گفت ما

پاس ادب قبول نکرد و بر پالکی نشست در نیم رسته نذر گذرانیدم قبول فرمودند و اندک پرسان احوال شده متصل الفاخانه
رسیده از پالکی فرود آمد و بر اسپ نشست دیگر بار عرض کردم که تا ڈیوڑھی خیمه اول بر پالکی باید رفت فرمود که از ادب
بعید است حاصل که بر ڈیوڑھی خیمه اول پیاده شده و صحن سه خیمه را که سراچها باطراف کشیده بودند مسافتی بعید داشت پیاده
طی کرده بر ڈیوڑھی خیمه چارمین رسید و تنها با یک دو خواص باندرون رفت و از سلام گاه تا نشست سربلند خان دو صد قدم بود قبل
سلام کرد چون قریب مسند رسید سربلند خان برخاست و بر مسند در کنارش گرفت بوسه بر پیشانیش داده بر پهلوی خویش
نشاند ابو المنصور خان با ادب تمام بر گوشه مسند نشست تا دو پاس شب در حضور ماند هنگام رخصت خلعتی از دستار و گوشواره
و سرپیچ و جیغه مرصع و جامه و حرکتی الخالق با سد و کمربند و بناری و دوازده کشتی پارچه و سه کشتی جواهر نفیسه و شمشیر و جمدهر با قبضه مرصع
و سپر و دو اسپ عراقی با ساز طلائی یکی مینا کار و دیگری مرصع بجواهر آبدار که در تیاری آن سه لاک و چهل هزار و چند
صد و اند روپیه صرف شده بود با دو زنجیر فیل بخشید و رخصت فرمود پسر اوست وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ابن ابو المنصور خان
که بعد وفات پدرش قائم مقام کردند و در عهد شاه عالم ثانی بمرتبه وزارت رسید الکنون که یکهزار و یکصد و نود و هشت هجری
آصف الدوله بهادر بن شجاع الدوله بهادر بر مسند وزارت و نظامت صوبه اوده و اله آباد با شکوه تمام متمکن است
و انگریزان با آصف الدوله بهادر بغایت منوط و مربوط اند و اکثر احوال اوده [illegible] بنام و [illegible]
نجبا و شرفا بر سکنه صوبه اوده و اله آباد که در عهد نظامت خود یا و استیصال اکثر مفاسد چون بهگونت [illegible] از دست
سعادت خان و استیصال و انصرام احمد شاه ابدالی در آخر عهد سلطنت محمد شاه بجهت تردد ابو المنصور خان و [illegible]
کتهر چون حافظ رحمت خان وغیره بر دست شجاع الدوله ابو المنصور خان بهادر از قوه بفعل آمد برخی از آن بجاهای
خویش مرقوم است و راقم حروف از سعادت خان تا شجاع الدوله همه را دیده و خدمت نموده و آصف الدوله بهادر را
نیز دیده اما از آن اتفاق تمتع نیافته و همه ایشان بقدردانی و بذل موصوف بوده اند و وزیر الممالک آصف الدوله بهادر
بشکار و تعمیر عمارات و باغات شهرهی عظیم دارد سبزوار از افزونی عمارات و باغات و اشواق بهتر از دیگر
شهر و دیار است و سبزی آن سبزوار از جاهای نیک آن شهر و مکان است چنانچه گفته اند که در بهشت و [illegible]
با فوق انست و بیکار رستم با پسرش سهراب در سبزوار بوده و الحال آن موضع در تصرف سیدان [illegible] سبزوار و شیعه مذهب
از روز وصال دلدار حکایت میکنند و در تاریخ مبارکشاهی مرقوم است که مردم آن دیار بمذهب شیعی اشتهار دارند و رستی
سلطان ملک شاه سلجوقی یا دیگری متوطنان آن مکان را در رفض معاتب ساخت و ایشان انکار کردند سلطان گفت
اگر راست میگوئید ابوبکر نامی از ولایت خود پیدا سازید ایشان بسیار تردد کردند کم یافتند و بالآخر ابوبکر نامی در نهایت
ضعیفی و نحیفی یافتند و در زنبیل نهاده پیش سلطان بردند سلطان در خشم شد گفت این چیست گفتند نه زنده و نه مرده [illegible]
سلطان معذور دار که در ولایت ما ابوبکر بهتر ازین نمیشود و مولوی روم این حکایت را بعنوان پسندیده بنظم آورده [illegible]
آورده اند که سبزواری جهت خریدن همه بر سر راه همه کشان رفت اول کسی که آنجا رسید از وی پرسید که چه نام داری
گفت ابوبکر بخید او را ایذا رسانید پس همه کس دیگر آمد از وی پرسید او گفت عمر او را نیز بآزار تمام روا کرد دیگری رسید

ازو پرسید گفت عثمان او را معذب ساخت و همچنین از چهارمین پرسید گفت علی سبزواری گفت ای پیشوای اهل اسلام در
هیزم کشی نیز پس مانده مرزا حسین ترکمان با راقم نقل ظریفانه کرد چه سبزواری شنید که در فلان منار در فلان روز علی
علیه السلام تشریف می آرد و تا نماز خفتن آنجا ماند سبزواری آن روز وقت شام زیر منار رفت و آنجا نشست بعد نماز
عشا شخصی از منار فرود آمد سبزواری با اشتیاق قدمبوسی برخاست و نامش پرسید گفت ابوبکر نام دارم سبزواری
گفت تو آن کسی که خلافت حق علی بود ازو گرفتی ابوبکر نعلین چند بر سرش کوفت و برفت شخصی دیگر از منار فرود آمد
سبزواری پیش او دوید و نام پرسید گفت عمر سبزواری گفت بلی تو آن هستی که حق علی تلف کردی عمر سیلی بر قفایش
زده برفت شخصی سیوم در آنجا رسید سبزواری نامش پرسید گفت عثمان سبزواری بدستور سخنان ناپسندیده گفت
عثمان او را جبر کرد و برفت شخصی چهارمین در آنجا رسید سبزواری باستقبال شتافت نامش پرسید گفت علی سبزواری
بگریست و از اصحاب ثلثه شکوه آغاز کرد و ناسزا گفت علی کارد کشید و بینی او را برید و برفت سبزواری بینی از دست
داده بخانه باز آمد دوستان او آگاه شدند پرسیدند و بپرسش آمدند سبزواری گفتن گرفت که از ابوبکر و عمر و عثمان
چنین بر سر من رسید یکی از دوستان او گفت بگو علی آنجا نبود سبزواری بینی خویش را نمود گفت اینخانه خرابی که کرد
یعنی علی کرد که بینی مرا برید منتهی کلامه ذکر ملوک سربدار که در سبزوار و نیشاپور حکومت کردند خواجه عبدالرزاق ابن خواجه فضل الله
اول ملوک سربدار است بعهد سلطان ابوسعید بهادر خان به تبریز رفت و تربیت یافت و تحصیل اموال کرمان باو
حوالت رفت عبدالرزاق بکرمان رفت تمام آن اموال را صرف شاهد و شراب کرد چون وقت آن رسید که مال بخزانه
رساند روی بوطن نهاد تا املاک موروثی بفروشد و ادای مال سلطان کند و در راه خبر وفات سلطان ابوسعید بهادر خان
شنید و چون بباشتین رسید اقربای او گفتند خواهرزاده خواجه علاء الدین فرتوندی وزیر خراسان اینجا آمده
شراب و شاهد میخواهد عبدالرزاق گفت پادشاه نماند و دنیا بهم برآمد چرا اطاعت روستائی کنم پس همان شب
با یاران بخانه او رفت و بقتلش رسانید و صبح در بیرون ده داری نصب کرد او و یاران او مندیل های
خود بران نصب کردند و گفتند ما سربداریم هر که اطاعت ما کند باید که بآن رضا دهد هفت صد مرد باو یار شدند و هر کدام
بهر خویش داری نصب کردند و خواجه علاء الدین وزیر خراسان آگاه شد و هزار سوار بدفع آنها فرستاد عبدالرزاق
با او رزم کرد و غالب آمد و روی بفرار نهاد و خواجه علاء الدین بگریخت و گویند که بقتل رسید فی الفور عبدالرزاق در سنه هفتصد و سی و هفت
هجری متوجه سبزوار شد و بر آنجا گرفت و بر سبزوار و جوین و خاجرم استیلا یافت خطبه و سکه بنام خود کرد او مردی فاسق و بدخوی بود خواست که دختر خواجه
علاء الدین را بخواند او آگاه شد بگریخت عبدالرزاق برادر خود وجیه الدین را بتعاقب او فرستاد وجیه الدین در نیشاپور باو رسید خاتون گفت دانی که
برادرت فاسق و بی اعتدال است بران مباش که ستور شوم وجیه الدین مردی با آزرم بود او را بگذاشت و بازگشت و نزد برادر آمد گفت علیها و غیرها ثم
عبدالرزاق زبان بدشنام گذاشت وجیه الدین نیز سخنان جوابی داد و عبدالرزاق خواست که حربه باو زند وجیه الدین تیغ بر کشید
و بر او دوید عبدالرزاق خود را از دریچه حصار بر انداخت و بخاک زیر آمده گردنش بشکست بهمان ساعت در سنه هفتصد
و سی و هشت هجری در گذشت و بعد ازو برادرش وجیه الدین مسعود در سبزوار بسلطنت رسید و او صاحب قران

سربداران است مردے شجاع و ستوده اخلاق بوده و بسیاری از خراسان بگرفت و دوازده هزار سوار و هفت صد
غلام جمع آورد و او در ابتدای دولت متوجه نیشاپور شد و با امیران ارغون شاه والی آنجا رزم کرد و ظفر یافت
ارغون شاه بطوس گریخت وجیه الدین به نیشاپور آمد و استقلال یافت امیر ارغون در دفع سربداران ساعی شد
و هفتاد هزار مرد جمع آورد و امیر محمود اسفرائی را با بیست هزار مرد و امیر محمد توکل را با بیست و پنجهزار مرد از دو راه بجانب نیشاپور فرستاد و مقرر نمود که در
روز معین دران حوالی جمع آیند تا او نیز با بیست و پنجهزار سوار با ایشان بپیوندد و آنگاه برزم بپردازند امیر وجیه الدین مسعود با هزار سوار و دو هزار پیاده
از شهر بیرون آمد چون ساعتے از روز بگذشت امیر محمود در رسید و بکثرت سپاه مغرور شد پیش از آنکه امیر محمد
توکل و ارغون شاه بدانجا رسند روے بسربداران آورد پیادگان سربداران خواستند که بهزیمت روند
امیر وجیه الدین گفت هر کدام سه تیر بیندازید اگر خصم بهزیمت برود ایشان چنان وجیه الدین با سواران حمله
برد و ظفر یافت و غنیمت بسیار گرفت و همه را بر پیادگان بخشید و ایشان را بر اسپان غنیمت سوار ساخت
و چون چاشت شد امیر محمد توکل در رسید امیر وجیه الدین نیز او را شکست و هنگام ظهر امیر ارغون شاه
نمایان گشت همراهیان او خبر هزیمت یاران شنیده هراسان شدند و روے بگریز نهادند امیر وجیه الدین
بفتحے و غنیمتے چنان مخصوص گشت و در هفت صد و چهل و هفت هجرے با مازندران و رستمدار لشکر کشید و هنگام مراجعت
مازندرانیان بر او شبیخون آوردند و وجیه الدین با جمعے کثیر از سربداران بقتل رسید ملکش از جام تا دامغان
و از خبوشان تا ترشیز بوده و از آن گروه است خواجه شمس الدین که بعد از امیر وجیه الدین پس از سه کس بحکومت
رسید و او مردے دانا و مردانه و مدبر بود هرگز برات سوختے و در مجالس نقار شمردے و گناهکاران درمیان
هزار تن بشناختے و شبها تنها گرد محلات گشتے و اخبار معلوم کردے و در امر معروف و نهی و منکر مبالغه فرمودے
و چندان سیاست داشت که هر کرا طلب کردی الفن ترتیب داده بخدمت وی رفتی بالضرور فاحشه را زنده در چاه انداخت و رسم فسق و فجور برافگند
سربداران از سیاست او متنفر شدند تا حیدر قصاب را بران داشتند تا در سبزوار در سنه هفتصد و پنجاه و سه هجری بقتل رسانید و از آن زمره است خواجه
نجم الدین علی موید سربدار که بعد از شش تن بحکومت رسید و از جوانمردان جهان بوده در مذهب تشیع غلو داشته هر روز بر در مهد صاحب الزمان
اسپ کشیدی و از رعایا در ده سه حصه گرفتے و دیگر بعرض رسانیدے و جامهاے بی تکلف پوشیدی و زیر قبا جوشن داشتے
و همیشه سفره آش افگنده بودے و خاص و عوام ازان بهره یافتندے هر روز در محلات بیوه زنان را درم و طعام
دادی و هر سال خانه خود را به یغما دادے و او از دامغان تا سرخس ضبط کرد و با امیر صاحب قران تیمور گورکان
اساس دوستی نهاد و بالآخر مملکت خویش را بالطوع و رغبت بصاحبقران باز گذاشت صاحبقران در رعایت خاطرش بسیار
کوشیدی و همیشه گفتے که چون خواجه علی موید مردے ندیدم پس خواست که ایالت خراسان او را دهد قبول نکرد ملازم
اردو بود تا آنکه در خرم آباد استان زخمی شده در هفت صد و هفتاد و هشت هجرے درگذشت تاریخ بر دال
محمد جو نهے یک نقطه تا تاریخ وفات نجم دین خواجه علیست ✤ یعنی محمد هفت صد و هشتاد عدد دارد و بعد از
کسی سربداران بدولت نرسید سبزوار این ولایتیست در غایت وسعت و نزهت چه در تمام خراسان دو سرکار است

یکی اسفراین و دیگرے قاین اما اسفراین بسبب آب و هوا و دیگر صفت ها بر قاین رجحان دارد و فواکه آن نیک میشود
خصوص امرود که بطریق ارمغان بدیگر مکان مے برند و در اصل شهر در ختان چنار دهر سال عجیب المثل است
که از خاصیت گهنگی مجوف و میان تهے گردیده اما در سر سبزی و خرم باشد گویند که در زمان نوشیروان آن درختان را
نشانیده اند حوبن در زمان سابق داخل بیهق بوده و اکنون بسر حد خود ولایتے است بحسب اشجار و اثمار و انهار
و باغات جنت آثار بر بسیارے از شهر و دیار رجحان دارد جبوشان از جاهاے نیک خراسان است
هلاکوخان تجدید در صد و آبادانی آن کوشیده و نبیره اش ارغون شاه نیز بران عمارت افزوده و
در نزهة القلوب آورده که جبوشان را در زمان سابق استوے خواندند آب و هوایش در غایت درستی
و ساز گاریست حاصل آن از قسم غله و غیره نیک مے آید ترشیز بکثرت فواکه و انواع محصولات آراسته
است از بنیه بهمن بن اسپندیار رسیده اند از مضافات آن یکے از قند است که انار فراطے آن بانام
است و دیگر کشمیر است که در عهد پیشین سروے در انجا بود که بوقت طلوع و غروب آفتاب یک
فرسنگ سایه آن میرفته و در نزهة القلوب آورده که آن سرو را جاماسپ حکیم نشانیده بود و دیگر
در کشمیر هرگز زلزله بوقوع نه پیوسته چنانچه که بعضے بجادو بر خے بنحو نا باد اعتبار کرده اند از ابنیه پسر زردشت
است و اقسام میوه و غله در انجا خوب مے شود و یکی از مضافات آن کاریز است که از اول تا
آخر چهار فرسنگ است و چاه نخستین آن هفتصد درعه است قهستان ولایتے است وسیع طول
و عرض آن ولایت را چهار صد و چهار صد فرسنگ گرفته اند و مضافاتش به بلوکیست که یکے
از ان طبسش مناسب و دیگرے پرصید است والیغاد دشت با فن و اصل شهر وے شهر قاین است
و قائین آن شهر بانام است و اکثر متوطنان انجا صاحب فراست و نویسنده و حساب دان باشند
اگرچه بعضے بالحاد مشهور اند اما مردم نیک آنند یا بغایت نیکو خصال باشند و در یکے از مواضع قاین کوهے
است و غارے که هیچ کس بغور آن نرسیده و در پیشگاه غار صفه ایست که در زمان گذشته چندی
از سادات را مقابله دست داده و در حین هزیمت دران غار مخفی شده اند و ازان زمان تا حال
همان نوع مانده اند که اصلا اثر پوسیدگی و ریختگی از ایشان مفهوم نمے شود چنانچه بعضے نشسته و
بعضے خوابیده و یکی ازان زخمے بر سر دارد که هرگاه دستارچه بران زخم که بسته اند باز کشند چون
در سیلان مے آید و الحال آن موضع بغار سادات مشهور است و جمعے از مجاوران در انجا سکونت میدارند
و در یک سال یکبار اجسام را البسه مے پوشانند و مردم قهستان که بملاحده منسوب اند سبب آن آنکه چون
حسن صباح شیخ ملاحده قلعه الموت را بدست آورد چنانچه بیاید حسین قاسے را بقهستان فرستاد او
برفت و بسیارے از مردم انجا را بمذهب اسمعیلیه در آورد هرچند که حکایت حسن صباح طول و طویل
است اما مردم مکار و گریز را در امورات دنیا دستور العمل است مخفی نماند حسن صباح اول طائفه

ملاحده است و اسمعیلیه او را سیدنا خوانند و بعضی نسب او بمحمد صباح حمیری میرسانند اما خواجه نظام در رد
قدح کرده شاید از روی تعصب باشد آورده اند که خواجه نظام الملک و حسن صباح و حکیم عمر خیام پیش امام
موفق نیشاپوری علم آموختندی روزی حسن صباح و عمر خیام با خواجه گفتند مشهور است که شاگردان امام موفق
بدولت رسند اکنون هر که از ما بدولت رسد باید که عهد کنیم علی التسویه شریک باشیم پس برین عهد روزگاری بگذشت
و خواجه نظام الملک را وزارت سلطان الپ ارسلان نصیب شد حکیم خیام نزد خواجه آمد و ایفای وعده از خواجه
خواست و گفت آن خواهم که در گوشه نشینم خواجه هر سال دویست مثقال طلا بر املاک نیشاپور نوشت حکیم عزلت
گزید و عمر بفراغت گذرانید و حسن صباح در زمان ملکشاه نزد خواجه آمد و خواجه را گفت دنیا متاع قلیل است
نباید که بهر آن نقض میثاق کنی خواجه گفت حاشا حسن گفت عهد کرده بودی که دولت بالسویه باشد اکنون
مرا تربیت کنی تا بدولت رسم خواجه او را نزد سلطان برد و چندان ستود که بدرجهٔ اعتماد رسید و در مزاج
سلطان تصرف کرد و هر سهوی و خطائی که در دیوان از خواجه واقع شدی بسلطان رسانیدی تا آنکه
سلطان را باغوای حسن از طرف نظام الملک غباری بر ضمیر نشست روزی سلطان با خواجه فرمود که چند گاه
دفتری مشتمل بر جمع و خرج ممالک تیار شود خواجه گفت در دو سال حسن گفت بچهل روز تمام کنم بسلطان
نویسندگان را نزد او فرستاد حسن بوعده وفا کرد خواجه بشنید و مضطرب گشت و مبارکا و سلطان رفت و
رکابدار حسن صباح را دید که دفتر نزد او بوده و آن رکابدار پیش ازین ملازم خواجه بود و خواجه آنرا التفات
حسن صباح کرده بود و او در خدمت حسن صباح ماند گفت این اوراق را بمن ده رکابدار حسن صباح دفتر بخواجه
داد و خواجه آنرا منتج ساخت همه را برزمین زد و پراگنده ساخت راقم حروف گوید که آن وقت ورق و داغ
نبود و گویند که در هند ورق داغ راجه لوڈر مل اختراع کرده است بالجمله خواجه آنکار عذر را دیده گفت مجلی چند
نوشته آید رکابدار اوراق نامرتب جمع کرد و از بیم جان حال حسن بگفت حسن صباح هنگام عرض دفتر را ابتر یافت
سلطان از جمع و خرج سوال کردن گرفت حسن از جواب عاجز شد سلطان متغیر گشت خواجه گفت در اتمام
امری که دانایان دو سال مهلت خواهند و جاهلی در چهل روز خواهد که باتمام رساند جز هذیان و هذیون کم دان
جواب نتواند داد و حسن شرمسار و آزرده خاطر بیرون آمد و بری رفت و باصفهان شتافت و بخانهٔ
رئیس ابو الفضل شد و چندی با او بسر برد روزی او را گفت اگر دو یار موافق میداشتم سلطنت این ترک
و وزارت این روستایی یعنی ملکشاه سلجوقی و خواجه نظام الملک برهم میزدم ابو الفضل دانست که این مرض مالیخولیا
عارض گشته لاجرم وقت طعام غذای مقوی دماغ حاضر کرد حسن تفرستی که داشت دریافت و ازو جدا شد پس وقتی که بر الموت دست
یافت ابو الفضل تردد او رفت حسن گفت ای رئیس دماغ من مختل شده بود یا دماغ تو چون دو یار موافق داشتم دیدی که چگونه بقول وفا کردم
الغرض حسن صباح از رئیس ابو الفضل جدا شده بمصر رفت و بخدمت مستنصر بالله اسمعیلی پیوست و اعتباری عظیم یافت و خلق را بنا بر اصل
مذهب خود که نص اول معتبر ست به بیعت المصطفی بالله برادر مستنصر دعوت کردن گرفت امیر الجیوشش که مردم به بیعت

مستعلی مستنصر میخواند میان او و حسن وحشت خاست امیر الجیوش خواست که او را بقلعه دمیاط حبس کند مستنصر رضا نداد امیر الجیوش حسن را بر کشتی نشانده بمغرب روانکرد کشتی از باد مخالف تباه شد بشهری از شهرهای نصارا رسید حسن از آنجا بشام رجا بشد و ببغداد و خوزستان و یزد و کرمان شتافت و بدعوت پرداخت و بدامغان رفت و سه سال آنجا بماند جمعی کثیر از اهالی آن دیار باو گرویدند پس بجرجان رفت و داعیان بالموت فرستاد آنگاه بساری و دیلمان و نهاوند شتافت و بقصبهٔ قریب الموت صومعه ساخت و بزهد و عبادت پرداخت ساکنان الموت که دعوتش پذیرفته بودند نزد او آمدند و شبی او را بقلعه بردند مهدی علوی را که بحکم ملک شاه کوتوال الموت بود اختیاری نماند و چون کار حسن بر زهد مبنی بود مهدی را گفت زمینی که پوست گاوی بر و محیط شود ازین قلعه به سه هزار دینار بمن بفروش مهدی قبول کرد حسن نوشت پوست گاو را مانند الفی راست کرد و بر گرد قلعه کشید و بهای آنرا بر رئیس مظفر حاکم گردکوه که دعوتش را پذیرفته بود تنخواه نمود و علوی را از قلعه اخراج کرد مهدی چون محتاج شد آن زر از رئیس مظفر بر طبق رقعه حسن بگرفت القصه حسن صباح در چهار صد و هشتاد و سه باشد پس آن تاریخ استیلای حسن است بران قلعه بالجمله اهالی آن قلعه را امر فرمود که در بیرون قلعه زراعت نمایند هوای الموت که پیش ازین متعفن بود خوش شد و موجب اعتقاد اهالی آنجا گشت حسن صباح حسین قاینی را بقهستان فرستاد و او مردم آنجا را بمذهب اسمعیلیه درآورد الموتیان از بیم سپاه سلطان ملک شاه خواستند که بجای دیگر روند حسن گفت امام مستنصر مرا گفته بود که در ان موضع اقبال بار دهد الموتیان همانجا بماندند و الموت را بلدهٔ اقبال خواندند و فدائیان اسمعیلیه دست بقتل جمعی که موافق ایشان نبودند دراز کردند این حدیث بسلطان ملک شاه رسید فرمانی بحسن نوشت بدین موجب که بسمع ما رسانیده اند که حسن صباحی دینی و ملت نو پیدا کرده و مردم را میفریبد و بعضی مردم جاهل کوهستان را جمع آورده سخنان ملایم طبع ایشان میگوئی و کار بایشان میدهی مردمیکه نه بطور و روش تو اند میکشند و نیز بر خلفای اسلام که قوام ملک و ملت اند طعن میکنی باید که مسلمان شوی و از عقیدهٔ فاسد بر گردی و بر خود و تابعان خود رحم کنی و به استحکام قلعهٔ الموت مغرور نشوی و بتیقین دانی که اگر آن قلعه برجی از بروج آسمانی باشد آنرا بخاک برابر کنم والله تعالی اعلم بالصواب حسن جوابی طویل نوشت راقم حروف ازان سطری چند اقتباس کرده مینویسد زندگانی بندگان سلطان جهانگیر در دادگستری و رعیت پروری دراز باد نامه از درگاه سلطان بما رسانیدند مشتمل برانکه بسمع همایون ما رسیده که دین و ملت نو پیدا کرده مثال سلطان را بوسیدم و بر چشم نهادم اکنون شرحی از احوال خود بازنمایم امید دارم که سلطان اصغا فرماید و باخصمان من خصوص نظام الملک مشورت نفرماید بعد ازان انچه رای جهان آرای از سخنان من در دل فراگیرد بران مزیدی و ازان گریزی نباشد من خشم چون از دین مسلمانی برگشته باشم و در بغداد آمده و رسول او عاصی شده باشم بر مذهب شافعی بچهار سالگی رسیدم و تا چهارده سالگی

م قرآن وحدیث و انواع علوم ماهر گشتم و در کتب شافعی در فضیلت فرزندان پیغمبر صلی الله علیه وسلم و امامت
شان بروایت بسیار یافتم خاطرم بآن طرف میل کرد اما در دنیا افتادم حق تعالی آن از من نه پسندیده
سیان چون نظام الملک وغیره بر من گماشت تا مرا باضطرار از آن کار بیرون آوردند من گریزان شهر
بیابانها گشتم و مردانه بطلب دین برخاستم و به بغداد شدم مدتی بماندم و تحقیق حال خلفای عباسی
پیشوایان دین مسلمانی کردم خلفای عباسی را از مروت و مسلمانی بیرون یافتم پوشیده نیست
منصور دوانقی بزرگی چون ابوحنیفه کوفی را که از بزرگان مسلمانان بودند بفرمود تا چندبار تازیانه زدند و مقتدر
سین بن منصور حلاج مقتدایی را بفرمود تا بر دار کشیدند از این قبیل بدتر از آن کردارهای ایشان
است اگر یاد کنیم دفترها شود بالجمله بمصر شدم خلیفه بحق امام مستنصر آنجا بود از خلافت و امامت
سیان او را بسیار بهتر و بحق یافتم بدو اقرار آوردم امام مرا منشور داد که مسلمانان را از امامت من
ده اگر سلطان را سعادت و اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم در طالع باشد از سخنان در نگذرد
ع عباسیان برخیزد و نعوذ بالله من که حسنم امری صادر شود که خلاف رای سلطان باشد
شمنان در رنج هستند میکوشند بحیلتی این گوشه بدست آورده ام و پناه خود ساخته بعد از آنکه
ت از کار خصمان حاصل آید بدرگاه سلطان آیم والسلام علی من اتبع الهدی چون نامه بسلطان رسید برخواند و در غضب
و در چهارصد و هشتاد و پنج هجری ارسلان تاش را بدفع او فرستاد ارسلان تاش الموت
ره کرد حسن با هفتاد مرد جنگی نگاه داشت قلعه پرداخت و دهدار ابوعلی که در نواحی قزوین مقام
شت و با حسن موافق بود سیصد کس بمدد او فرستاد ایشان باتفاق جمعی از اهالی رودبار
سلان تاش شبخون بردند او بهزیمت رفت سلطان قزل سارق را بدفع حسن قایی که در قهستان بود
ستاد قزل سارق بدفع اشتغال داشت که خبر فوت سلطان شنیده بازگشت و سلطان برکیارق
لطان محمد پسران ملک شاه سلجوقی در عهد سلطنت خود بدفع حسن صباح لشکرها تعیین کردند و باندک
در گذشتند حسن قوت گرفت و قلعه لامسر و چند قلاع دیگر مسخر ساخت و چون سلطان سنجر پادشاه
لشکرها بدفع اسمعیلیه قهستان فرستاد حسن صباح یکی از خدمه سلطان را فریفت تا شبی که
ان در خواب بود کاردی بالای سر او در زمین فرو برد سلطان بیدار شد آنرا بدید و
ناک گردید حسن بعد از چند روز سلطان را پیغام داد که اگر نسبت بسلطان چیزی بدی در خاطر
شتم آن کارد را که در زمین داشت نشانده بودند در سینه نرم سلطان می نشانیدند سلطان توهم نموده مصالحت
شرط آنکه تجدید قلعه نسازند و آلات حرب نخرند و در آن ایام حسن قایی بقتل رسید جمعی بتحقیق رسانیدند که او را پسر حسن
ن پسر خود را بالقصاص او بکشت و پسر دیگر خود را نیز که شراب خورده بود بقتل رسانید و حسن با الموت والی
آنکه در ربیع الاول پانصد و هژده هجری مریض شد و پسر خود کیا بزرگ امید را که در قلعه لامسر بود بخواند و بجای خود نشاند

نموده و از ابوعلی را وزارت داد و در گذشت و او بترویج شریعت کوشیدی و پیوسته بر صفت پرداختی وقتی شنید که شخصی
در الموت نی نواخت او را از قلعه بیرون کرد و در عهد او پسرش کیا بزرگ امید و نبیرهٔ او محمد از اعیان عالم
چون خواجه نظام الملک وزیر مسترشد و راشد از خلفای بنی عباس وغیره که با اسمعیلیه عداوت داشتند بزخم
کارد فدائیان اسمعیلیه بقتل رسیدند بالجمله کیا بزرگ امید بن حسن جانشین شد و قلاع حصین ساخت و
در پانصد و بیست و سه هجری لشکر بقزوین کشید و چهار صد مرد را بکشت و باز گشت و در عهد او قاضی
ابوسعید هروی و سید دولت شاه رئیس اصفهان و لبه مستعلی اسمعیلی و اسلی مصر و المسترشد صاحب مراغه
و مسترشد خلیفه عباسی و حسن بن قاسم مفتی قزوین و بسیاری از اعیان بزخم کارد فدائیان بقتل
رسیدند و بعد از و پسرش محمد بن کیا بزرگ امید جانشین پدر در پانصد و سی و سه هجری گشت و در بار و دولت او راشد
عباسی خلیفه بعد از بردست فدائیان بقتل رسید و از آن وقت خلفای عباسی بر نیامدند و روی
از مردم پنهان کردند و در عهد او فدائیان اسمعیلیه که ایشان را رفیق گفتندی باطراف تاختن بردند و او
در اقامت رسوم اسلام مبالغه می نمود و بعد از و پسرش حسن بن محمد بن کیا بزرگ امید المشهور بعلی ذکره
السلام جانشین ملاحده او را خداوند گفتندی بکثرت استعمال خداوند بخوند مبدل گشت و از ان
ایشان را خوانند پایان خوانند و او بعلم موصوف بوده چون بسلطنت رسید بشرب خمر پرداخت
و در پانصد و پنجاه و نه هجری در هفتدهم رمضان در مصلی منبری رو بقبله نصب نمود و چهار
رایت سرخ و سفید و زرد و سبز بچهار طرف آن بر پا کرد و بر منبر رفت و خطبه خواند و رسوم شرع برانداخت
و خلق را در ضلالت افگند و از منبر فرود آمد و دو رکعت نماز گذارده و مائده نهاد و گفت افطار کنید
و نمود که امروز قیامت است و رسول صلی الله علیه و سلم فرموده که بعد از قیامت بر مسلمانان تکلیفی
نیست و نباشد امروز قیامت است و بهشت همین باید که پس ازین هرچه خواهند بکنند و از ان است
که ملاحده هفدهم رمضان را عید قیام خوانند الحاصل در عهد او رسوم آشکارا گشت و او
در پانصد و شصت و یک هجری بردست برادر زن خود حسن نامور که از بقایای آل بویه بود بقتل رسید
و بعد از و پسرش خوند محمد بن حسن علی ذکره السلام جانشین گشت و حسن نامور را بانتقام بکشت و در
علوم معقول و منقول مهملات بسیار گفت و خدای تیز امام فخر رازی فرستاد تا او را تنبیه نمود و آن در احوال
فخر رازی بیاید و او چهل سال حکومت کرد و در ششصد و هفت هجری درگذشت و بعد از و پور او خوند
جلال الدین محمد معروف بنو مسلمان بحکومت رسید و زبان بلعن و طعن آبا کشود و تصانیف حسن
صباح را بسوخت و نادر را نجح فرستاد و بعد از و پسرش خوند علاء الدین محمد ملحد بن جلال الدین
محمد نو مسلمان در نه سالگی بجای پدر نشست و رسم و آیین پدر بگذاشت و بدستور جد بالحاد فرستاد
و چون زعم اسمعیلیه آن است که امام در کودکی و جوانی یکسان است هر حکمی که کند بر حق است هر کس را

بر انکار مجال نباشد در عهد او ملاحده بر سر کار خود رفتند و او با وجود آنکه معتقد شیخ جلال الدین بوده
و هر سال پانصد دینار زر نیکو بهر شیخ فرستادی شیخ آنرا ماکول و مشروب خود میکرد و میگفت خون و مال ایشان
نزد ائمهٔ دین حلال است و آنچه بارادهٔ خود دهند بطریق اولی حلال خواهد بود و علاء الدین بر
مردم قزوین منت می نهاد که اگر شیخ در میان شما نبودی خاک قزوین را در توبره بالموت بردمی
داد ظلم و ستم مشهور آفاق افتاده در ششصد و پنجاه و سه هجری بدست حسن مازندرانی بقتل رسید
و بعد از وی پور او خوانده رکن الدین بن علاء الدین جانشین شد و حسن مازندرانی را با فرزندان بقصاص پدر کشت
و اطاعت منکوقاآن نمود و برادر خود شاهنشاه را پیش هلاکو خان فرستاد هلاکو خان او را بدرگاه طلبید
خورشاه اول اهمال و حیله ها برانگیخت و آخر برفت و در سنه ششصد و پنجاه و چهار هجری محبوس گشت
هلاکو خان در اندک زمان چهل و اند قلعهٔ ملاحده با خاک برابر ساخت و بجز الموت و لامسر در تصرف ملاحده
نماند و بالآخر آن نیز از دست رفت چه مغولان در الموت چند حوض سرکه و عسل یافتند که لشکریان
دران غواصی کردند و اکثر آن ذخایر از عهد حسن صباح بود و دران تغیری راه نیافته و ملاحده آنرا بر کرامات
حسن عمل کردند بالجمله خورشاه محبوس بفرمان منکوقاآن بقتل رسید پس حکم قاآن بهلاکو خان رسید که در
استیصال اسمعیلیه چنان سعی نماید که طفلان ایشان در گاهواره زنده نمانند هلاکو خان مجموعهٔ خدم و حشم
خورشاه را بقتل رسانید پس لشکر بقهستان فرستاد تا دوازده هزار کس از اسمعیلیان آن دیار بقتل رسانیدند
و قلیلی که از ایشان نجات یافتند بگوشه ها خزیدند و دولت ملاحده در سنه ششصد و پنجاه و پنج هجری منقرض گشت
و در ششصد و هفتاد و چهار هجری بقایای ملاحده پسر خورشاه را که در گوشه پنهان بودند بدست آوردند و لوای دولت
نام نهادند و بر الموت مستولی شدند آباقا خان لشکری فرستاد تا تمامی ایشان را کشتند و الموت را خراب کردند بسطام
شهریست کوچک از خواص آن شهر یکی آنست که کسی در آنجا عاشق نشود و درد چشم نه بیند و دیگر در آن ولایت
آب تلخ است که کندی ذهن را دفع کند و بول آسیر میفگند و از عجائب آن شهر است که همیشه بوی خوش بمشام
رسد و چمن بسطام از جاهای با نام است و آن مرغزاری است در غایت لطافت و نزاهت و در یکی از مغاکهای
بسطام نزنام جائی است که اگر ناپاکی در آنجا اندازند البته باد و طوفان آید تا که آنرا بیرون اندازند و امعان
درجوار بسطام واقع است و در آنجا چشمه ایست باد خانی نام که هرگاه رکوی را با خون حیض آلوده ساخته
دران چشمه اندازند و هوا در حرکت آمد و هر که از آن آب بخورد شکمش منتفخ گردد و بعضی گفته اند چاهی است که این تعبیه
ازان لعل آید فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم چهارم عثمان بن عبدالله خراسانی از علمای تابعین است از سخنان او
است که میل معتکف در مسجد مثل کسی است که خود را در آستانهٔ پادشاه اندازد و گوید تا مقصود من حاصل نکنی برنخیزم
امام ابوعبدالله احمد بن محمد بن حنبل شیبانی مروزی صاحب مذهب مستقل بوده و هزار هزار حدیث بیاد داشت
معتصم خلیفهٔ عباسی او را تکلیف کرد که قرآن را مخلوق گوید نگفت خلیفه فرمود تا او را دستها به پشت بستند

دناز یانه زوند ناگاه بند ازارش بگشاد فے الفور دستهایش بگشادتا ازار خویش به بست واصحاب او گوبند دستی از غیب پیدا شده و دست او بکشود و این واقعه در دو صد و هشت هجرے اتفاق افتاد پس معتصم او را محبوس ساخت و در روز خلافت متوکل رهائے یافت و در دو صد و چهل و یک هجرے در گذشت و او در قدم کلام ربانی مبالغه تمام بود و بعضے از اصحاب او مے گفتند که قرآن با جلد و کاغذ قدیمست ابو الحسن نوبجی از اکابر صوفیه است از سخنان اوست مردم سه گروه اند اول اولیا که باطن ایشان بهتر از ظاهر ایشان است دوم علما که ظاهر و باطن ایشان برابر است سوم جهلا که ظاهر ایشان از باطن بهتر است ابو اسحاق ابراهیم ادهم از اکابر مشایخ صوفیه است و لقب سلطان از ابنار ملوک بوده آورده اند روزے در بلخ بار داده بود که ناگاه مردے در آمد و هیچ کس یارائے آن نداشت که مانع او شود تا آنکه نزدیک او رسید ابراهیم گفت تو کیستے و بچه کار آمده گفت آمده ام که درین رباط فرود آیم گفت این رباط نیست بلکه خانه من است گفت پیش از تو کرا بود گفت پدرم را گفت پیش از و کرا بود گفت جدم را گفت هرگاه یکے آید و دیگرے رود خانه نبود رباط باشد ابراهیم گفت تو کیستے گفت منم خضر و ناپدید گشت ابراهیم را درد زیاده شد وقتے بنده بخرید گفت تراچه نام است گفت هرچه مراد خداوند است گفتا چه جامه دهیم گفت هرچه مراد خداوند است گفت تراچه غذا دهم گفت هرچه مراد خداوند است گفت تراهیچ مراد نیست گفت بنده بودن و مراد داشتن راست نیاید ابراهیم متاثر شد و ازین قبیل حکایات افسردگے دل او از محبت دنیا است و از انجمله است که وقتے بشکار رفت و آوازے شنید که ترا باین کار دنیا فریده اند و از آگاهے پدید آمد و از انجه وزان بود بیرون آمد و سیاحت گزید و با بسیارے از مردان دین ملاقات کرد و خرقه از فضیل عیاض پوشید و ملازمت امام محمد باقر دریافت و رسید بجائیکه رسید آورده اند که در چهار سال بادیه قطع کرد چه در هر قدمے دو رکعت نماز میگزارد و چون بحرم نزدیک رسید بزرگان آنجا باستقبال وے بیرون آمدند ابراهیم خود را پیش قافله انگند خادم حرم با در رسیدند و گفتند ابراهیم ادهم را چنین میگوئے زندیق تو ئے گفت من نیز چنین میگویم و چون دانستند دیگر روز بعذر خواهے آمدند ابراهیم گفت من هانروز بخشیدم از سخنان ابراهیم است که کعبه جوانمردان است که مستحق رنجانیدن را نرنجانند و آزاد آنکه از رنجانیدن کسے نرنجد ابراهیم ادهم وقتی شقیق بلخی را گفت در معاش چه میکنے گفت اگر مے یابم ایثار و اگر نمے یابم صبر کنم گفت سگان خراسان نیز چنین کنند شقیق گفت تو چه میکنی گفت اگر مے یابم ایثار و اگر نمے یابم شکر میکنم و بعضے بر عکس این گفته اند یعنی شقیق بلخی از ابراهیم پرسید بالجمله از وے پرسیدند که شخصے که گرسنه بود و چیزے نداشته باشد چه کند گفت صبر کند گفت تا کے گفت تا بمیرد گفتند دیت بر که بود گفت دیت بر کشیده بود وقتی باغی ابراهیم

صیر وند روزی خداوند باغ ازو انار شیرین خواست ابراهیم انار بیاورد و آن ترش بر آمد
خداوند گفت که انار شیرین بیار ابراهیم بیاورد و آن نیز ترش بر آمد صاحب باغ گفت مدتی
که در باغ میباشی و نمیدانی که انار شیرین کدام و انار ترش کدام است ابراهیم گفت تو مرا پاسبانی باغ فرمودی و نگفتی که انار بخور
من چه دانم که شیرین و یا ترش کدام است صاحب باغ دریافت که باین زهدها که ابراهیم ادهم است ابراهیم از انجا برفت ابوعلی فضیل عیاض
بن مسعود التمیمی الکوفی از اکابر مشایخ صوفیه بود در اوائل حال راهزنی کردی و از غایت مردی گرد کاروان که در ان
زمان بودندی بگشتی و مال کسی بالتمام بردی پیر او را به بگذاشتی حال نزدیک است و توبه کرد
و از مردان دین گشت از سخنان اوست که ابلیس بعض با باری تعالی و سبحانه گفت خلایق
ترا دوست دارند و فرمان ترا نمیبرند و مرا دشمن میدارند و فرمان برداری من میکنند حق تعالی
فرمود آخر این مردم نافرمانی ایشان را به دوستی ایشان با من و فرمان برداری ایشان بتو بدشمنی ایشان باتو
گفت مرد وقتی بکمال رسد که منع و عطا و ذم و ثنا به او یکسان باشد ابوعلی شقیق بلخی از بزرگان
مشایخ صوفیه است از سخنان اوست که مرگ را ساخته بود که چون بیاید باز نگردد و گفت از گناه ناکرده
بیش از ان ترسم که از گناه کرده چه آنچه کرده ام میدانم و نمیدانم که چه خواهم کرد و گفت که هلاک مردم در سه چیز است گناه
میکنند بامید توبه و توبه نکنند بامید زندگانی و توبه ناکرده بمانند بامید رحمت ابویزید بسطامی از مشایخ صوفیه است
او را گفتند چه بهتر گفت دولت مادرزاد گفتند اگر آن نبود گفت چشم بینا گفتند اگر آن نبود گفت گوش
شنوا گفتند اگر آن نبود گفت مرگ مفاجات وقتی از پی مردی نماز گذارد و چون فارغ شد امام
گفت ای روزی تو از کجاست گفت باش تا از اول نماز خود را قضا کنم آنگاه جواب ترا گویم چه
نماز در پی کسی گذارده ام که رزاق را نمیشناسد روزی در آئینه نظر کرد و گفت ظاهر شد پیری
و نیز غیبت وند در یافتم آنرا که در خانه است از سخنان اوست که شبی ایزد تعالی را بخواب
دیدم گفتم راه بتو چون است فرمود از خود گذشتی و بما رسیدی آورده اند که بایزید را پس
از مرگ بخواب دیدند پرسیدند حالت چون است گفت مرا گفتند ای پیر چه آوردی گفتم چون درویشی
بدرگاه ملک آید ویرا نگویند که چه آوردی بلکه گویند چه خواهی نقل موافق این حکایت زنی
ضعیفه بود که از خدا سوال کردی چون آن از دنیا رحلت کرد در خوابش دیدند که خوشحال بود گفتند با تو چه کردند
گفت مرا گفتند چه آوردی گفتم آه عمری مرا حوالت باین درمیکردند که خدا بدهد اکنون که آمده ام
میگویند چه آوردی بزنی ضعیفه من رحم کردند و دست از من باز داشتند ابوذکریا یحیی
رازی واعظ از مردان دین بوده است وقتی به بغداد رفت مشایخ صوفیه پیش او جمع آمدند و ایستادند
تا وعظ گوید چون در سخن شروع کرد جنید خواست که سخنی گوید یحیی گفت جایی که مردان سخن گویند مرا گذرند
را نرسد که سخن گفت جنید عذر خواست از سخنان اوست که زهد سه حرف است ترک زینت

دنیا ترک هوا و زوال ترک دنیا او را گفتند ترا می گویند که به آنجا رسیده‌ام که ما را نماز نباید کرد
گفت رسیده اند اما بدوزخ و وقتی با یکی بر دهی بگذشت رفیق او گفت خوش دهی است یکی
گفت خوشتر ازین ده دل کسی است که ازین ده فارغ است و گفت هر که از دوست غیر دوست بجوید
ندید و گفت زاهدان غربای دنیا اند و عارفان غربای آخرت یکی او را گفت با که صحبت دارم گفت
با آنکه چون نماز شوی بیادت آید چون از تو جرمی بیند او عذر خواهد او را گفتند مرد بتوکل کی رسد گفت
آنگاه که بوکیلی حق تعالی رضا دهد ابو نصر پسر حافی گویند مروزی الاصل بود از جمله زهاد
و صلحا بوده است و در بغداد می نشسته و او را از آن حافی میگفتندی که کفش در پا نکردی
از سخنان اوست بدترین گناه یاری دادن ظالمان است و برنده ترین شمشیر ناله مظلومان
گفت دلیل عقل کم گفتاری است و دلیل فضل بردباری فاطمه نیشاپوری از زنان
عابدان بوده و بایزید بسطامی او را ستوده و من کلامه من عمل الله علی المشاهدة فهو عارف یعنی
کسی که عمل کند خدای را بر رویت او پس آن شخص عارف است و من عمل علی مشاهدة الله
ایاه یعنی کسی که عمل کند بر دیدن الله یعنی الله او را می بیند پس آنکس در عمل خود یگانه است
ابو اسحق ابراهیم بن احمد الآملی الاصل است از قرآن خوانید دلنوری بود با خضر علیه السلام
را صحبت داشته وی گفته که وقتی در بادیه میرفتم کنیزکی را دیدم در غلیان شوق و وجد سر
برهنه گفتم ای کنیزک سر بپوش گفت ای ابراهیم چشم بپوش گفتم ای کنیزک من عاشقم
و عاشق چشم نپوشد گفت ای ابراهیم من مستم مستان سر نپوشند گفتم ای کنیزک
مصاحبت من خواهی گفت ای ابراهیم خام طمع مباش من در راه او میروم و مرد میجویم
و نیز هم از ابراهیم منقول است که گفت در بادیه با نصرانی اتفاق افتاد و هفت شبانروز
برفتیم و هیچ جا نیافتیم که بخوریم راهب گفت حنیفیا آنچه باشد بیار که جوع غالب شد
و من هیچ نداشتم بخدا بنالیدم که مرا پیش این فضیحت مکن ناگاه طبقی دیدم که بر نان و گوشت
بریان و خرما و کوزه آب ظاهر شد هر دو سیر بخوردیم و هفت شبانروز دیگر برفتیم من با او گفتم
یا راهب النصرانیة تو نیز آنچه داری بیار که این بار نوبت تست او تکیه بر عصای خود کرد و دعا کرد
ناگاه دو طبق ظاهر شد چندان چیز که در طبق من بود در آن بود من بغایت مشوش شدم
و چیزی نخوردم او الحاح میکرد پس گفت که بخور که ترا دو بشارت دهم یکی اشهد ان لا اله الا الله
و اشهد ان محمد الرسول الله و دیگر آنکه گفتم یا رب خدایا مرا در پیش آنکس شرمنده مگردان پس
بخوردم و بگریستم چون طواف کردم نصرانی در گذشت او را در بطحا دفن کردم ابو تراب عسکر
از جوانمردان مشایخ صوفیه و اکابر خراسان بوده از سخنان اوست که عارف آن بود که هیچ

چیز او را تیره نسازد و همه چیز بر او روشن شود گفت هیچ چیز از عبادات نافع تر از اصلاح دل نیست
ابو عبد الرحمان حاتم اصم از اکابر مشایخ صوفیه و اهالی بلخ است گویند او کر نبود
وقتی زنی نزد او آمد تا مسئله پرسد بادی از وی جدا شد حاتم نشنید و گفت سخن بلند کن
که نمی شنوم زن آواز بلند کرد حاتم همچنان میگفت تا زن را معلوم شد که او کر است و
از ان فعل باز آمد و تا سی سال دیگر زنده مانده بود و حاتم دران مدت خود را کر می نمود
از سخنان اوست که زینت عبادت خوف است و گفت باید که از خانهٔ خود بیرون نیایی
اگر مصاحب خواهی خدا کافی است و اگر رفیق خواهی کراما و کاتبین و اگر انیس خواهی
قرآن و اگر وعظ خواهی ذکر موت بزرگی بهر او چیزی فرستاد حاتم او را قبول کرد گفتند چرا
گرفتی گفت در گرفتن آن عز او و ذل خود دیدم و در ناگرفتن عز خود و ذل او پس عز او بر عز خویش مقدم داشتم و ذل خود را بر ذل او
اختیار کردم و گفت اگر عمل کنی یاد دار که خدای تعالی جل شانه مینگرد و میشنود و چون خاموش باشی یاد دار که خدای تعالی میداند
که چه گونه باشی یکی نزد او آمد و گفت دخل نداری بچه روزگار میگذرانی گفت از
خزانهٔ خدا گفت آن از آسمان بهر تو می آید گفت اگر زمین او را نبودی از آسمان فرستادی
از او پرسیدند چه خواهی گفت آنکه یک روز بعافیت گذرد گفتند عافیت چه باشد گفت آنکه
روزی گذرد و دران عصیان بوجود نیاید وقتی بسفر میرفت زن را گفت تا چهار ماه نفقه
تو چند گذارم گفت چند انکه زندگانی خواهی گذاشت گفت زندگانی بدست من نیست
گفت روزی هم بدست تو نیست مادر قاضی بلخ درگذشت حاتم بتعزیت رفت و گفت سی سال
است که حکم میکنی هیچ حکم تر از دیگر و تو نیز یک حکم را قبول کن ابو حفص حداد نیشاپوری
نیشاپوری پادشاه مشایخ بوده از سخنان اوست خوف چراغ دل است خیر و شر بدان
چراغ توان دید و گفت دعوی فقر درست نیاید تا دادن دوست تر از گرفتن نداری
ابو عثمان حیری نیشاپوری از اکابر صوفیه بوده از سخنان اوست که مرد تمام نشود
تا در دل او چهار چیز برابر نگردد منع و عطا عز و ذل و گفت غافل آنست که از هر چه می ترسد
پیش از انکه دران افتد کار آن نسازد ابو علی دقاق نیشاپوری امام وقت خود بوده گویند که ابو علی
حاکم کرمان از وی پندی خواست گفت تو مال خود را دوست تر داری یا دشمن خود را گفت
مال را همه کس دوست میدارند شیخ گفت پس چرا مال خود را در دنیا گذاری و متعلقهٔ دشمن
با خود به آخرت می بری حمدون قصار او گفته که من نیکو خوی را نداندم الا در سخاوت
و بدخوی را نشناسم الا در بخل ابو القاسم نیشاپوری نصرآبادی شیخ اهل حقایق
گویند که چهل حج بر توکل کرده بود در یک روز ببادیه میرفت سگی را دید تشنه و گرسنه شیخ چیزی

نداشت که بوسے و بهر گفت کیست که بخرد چهل حج پاک کرده نانی یکے بیامد و یک گرده به آن بداد و
چهل حج بخرید و گرده بگرفت شیخ آن نان پیش سگ بینداخت صاحب واقعه بدید از گوشه درآمد
و گفت اے احمق پنداشتے که کارے کردی گفت پدرم روضهٔ رضوان به دو گندم بفروخت +
ناخلف باشم اگر من بجوے نفروشم + گفت هرکه شکر نعمت کند نعمت او زیاده کنند و هرکه شکر منعم
کند محبت و معرفت آن افزون کنند ابو یعقوب یوسف بن حسین رازے از اکابر مشایخ
صوفیه است در تذکرة الاولیاے مذکور است که تاجرے در نیشاپور کنیزکی بخرید و خواست که بسفر
رود و بر کسے اعتماد نداشت نزد ابوعثمان حیرے بامانت بگذاشت و برفت ابوعثمان کنیزک را
بدید و عاشق شد و حال را با ابوحفص حداد باز گفت ابوحفص گفت نزد یوسف بن حسین شو ابوعثمان
بسوے رے رفت و بدر خانهٔ یوسف رسید پیرے دید با پسرے صاحب جمال نشسته و صراحی و پیالهٔ پیش
خود نهاده ابوعثمان درآمد و بنشست یوسف سخن بسیار گفت ابوعثمان حیران بماند و گفت اے
خواجه با این سخنان این چه حال است گفت این پسر فرزند من است قرآنش مے آموزم
و این صراحی در گلخن افتاده بود چون کوزه نداشتم برگرفتم و بشستم و پر آب کردم و این از آن
کردم که خلق بر من اعتماد نکنند و کنیزک من بسپارند ابوعثمان بپاے او افتاده به نیشاپور باز گشت
گویند هنگام وفات میگفت الهی خلق را نصیحت کردم و جهد بتو خواندم مرا یکے از ایشان بخش پس از مرگ
بخوابش دیدند گفتند حالت چیست گفت ایزد تعالی مرا گفت آن سخن بارے دیگر بگو گفتم فرمود
ترا بتو بخشیدم شیخ ابوبکر وراق ترمذی بلخی شیخ صوفیه و بزرگ عهد بوده توریت و زبور و انجیل
نیکو دانستے لاجرم بوراق اشتهار داشت آورده اند که او پیوسته آرزوے صحبت خضر کردے
و با این نیت هر روز بگورستان رفتے و در آمد و شد جزوے از قرآن بر خواندے روزی بر درخانه
پیرے نورانی دید با او در روان شد و در راه با یکدیگر سخنان گفتند تا بگورستان رسیدند و بازگشتند
شیخ چون بدر خانه رسید پیر گفت عمرے در طلب من بودے منم خضر با تو صحبت داشتم فائده صحبت من
آن بود که از ثواب خواندن جزو قرآن محروم ماندے از سخنان اوست که مردمان سه گروه اند علما
و امرا و فقرا افساد علما بطمع و فساد امرا بظلم و فساد فقرا بریا بود و من کلامه من ارضی الجوارح
فی الشهوات فقد غرس فی قلبه شجر الندامات کسیکه سست کرد لجام اعضاے خود در شهوات
پس به تحقیق کاشت در دل خود درخت شرمندگیها و گفت زهد سه حرف است ز ترک زینت و ه ترک
هوا و د ترک دنیا شیخ ابوعبدالله محمد بن علی حکیم ترمذی بلخی از اکابر مشایخ صوفیه است
خضر علیه السلام او را درس گفته و علم آموخته و ابوبکر وراق از مریدان اوست و من کلامه الیقین قرار
القلب علی الله و علی قوله و امره او را گفتند ایثار چیست گفت الایثار اختیار حظ غیرک علی حظ نفسک

وگفت تقوی آنست که هر کس دامن تو بگیرد و جوانمردی آنکه تو دامن کسی نگیری وگفت عزیز آن است
که او را معصیت خوار نکرده باشد و آزاد آنکه او را طمع بنده نساخته وگفت فرخ آن کسی که سلطان را
در دنیا برو خراج نیست و سبحانه را در عقبی با او حساب نیست وگفت صاحب وقت آنست که تاسف
نخورد بر ماضی امید ندارد بر مستقبل تا حال را ضایع نکند یکی از وی دعا خواست گفت حق تعالی ترا از شر
خود نگاه دارد ابو حمزه خراسانی از جوانمردان مشایخ صوفیه بوده روزی جنید ابلیس را دید که
بر گردن مردم میجست جنید گفت ای ملعون از مردم شرم نداری گفت مردم آنانند که در سونیزیه
بخلوت نشسته اند و جگرم سوخته اند جنید بسونیزیه رفت ابو حمزه آواز برکشید وگفت کذب الملعون
اولیا خدا تعالی از آن نزدیک ترانند که ابلیس را از حال ایشان اطلاع باشد و از سخنان ابو حمزه
است که توکل آنست که چون بامداد بر خیزی از شب یاد نیاید و چون شب شود بروز از یاد
رفته باشد عباس مروزی فاضلی تجرد و شاعری خوش تقریر بوده وگفته اند که اول کسی
است که بعد از بهرام گور بفارسی شعر گفته چون مامون عباسی بمرو رفت در مدح او قصیده گفت
و بعرض رسانید از آن است مطلع قصیده * ای رسانیده بدولت فرق خود تا فرقدین * گسترانیده
بجود و فضل در عالم یدین * و این اول شعر فارسی بود که در زمان اسلام گفته شد مامون خلیفه
پسندیده داشت و عباس را نواخت و صله جزیل داد و ندیم خویش گردانید ابو علی حسن بن علی
جورلبی از بزرگان مشایخ جهان است از سخنان اوست محبت آنکه حق تعالی گناه او را
بپوشاند و او اظهار کند و من کلامه الخلق کلهم فی میادین الغفلات یرکضون و علی الظنون یعتمدون
و عندهم انهم فی الحقیقة یتقلبون و عن المکاشفة ینطقون یعنی جمیع خلق در ابتدای غفلات پا میزنند و بر ظنهم
اعتماد میکنند و نزدیک آن خلق این است که در حقیقت نقل میکنند و از مکاشفه حق کوتاهی میکنند
و حال آنکه این نیست ابو محمد عبد الله بن مبارک شاه نیشاپوری و من کلامه ترک الغضب راس
حسن الخلق امام اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت کابلی الاصل تبعی کوفی او صاحب مذهب مستقل است
و مذهب امام ابو حنیفه در هند بسیار شایع است نوبتی در حمام مردیرا بی ازار دید چشم برهم نهاد
مرد گفت ای امام روشنائی از تو کجا باز گرفتند گفت آنگاه که ستر از تو برداشتند شیخ عبد الله محمد بن حسین طوسی از مشایخ صوفیه است
از سخنان اوست ترک الدنیا للدنیا من الدنیا شیخ ابو علی احمد بن محمد رودباری از اکابر اولیا صوفیه است از سخنان اوست اضیق السجون معاشرة
الاضداد یعنی تنگ تر زندان نشستن با مخالفان است و قال علامة اعراض الله تعالی عن العبد ان تشغله بما لا ینفعه یعنی علامت
اعراض الله تعالی از بنده آنست که غافل کند بنده را بان چیزیکه نباشد در ان نفع او شیخ ابو عبد الله
سنجری خراسانی از اکابر مشایخ صوفیه است او را گفتند فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن و تقصیر
خود دیدن و شفقت بر نکوکاران و بدکاران کردن یکی گفت او را که دینار زری ترا دهم گفت اگر به هی

ترا بهتر و اگر ندهی مرا بهتر. شیخ الاسلام ابو اسمعیل خواجه عبد الله احرار در هرات بوده از سخنان اوست که
چون دوست خود را مصاحب دشمن بینی ازو دلتنگ نشوی چه اگر محل اعتماد است بگذارد که از دشمن
مضرتی بتو رسد و اگر محل اعتماد نیست اینچنین دوست را گذاشتن اولی تر است گفت اگر بهوا پری
مگسی باشی و اگر بر آب روی خسی باشی دل بدست آر تا کسی باشی. شیخ ابو الحسن علی بن جعفر خرقانی خرقان موضعیست از بسطام شیخ
از اکابر اولیاست گویند چهل سال نماز صبح بوضوی خفتن گذارد و شبی نماز میکرد آوازی
شنید که هان ابو الحسن خواهی که آنچه از تو میدانم با خلق بگویم تا سنگسارت بکنند گفت الهی خواهی
که آنچه از رحمت تو میدانم با خلق بگویم و ظاهر کنم تا هیچ کست سجده نکند آواز آمد که نه از تو و نه
از ما. شیخ ابو علی سینا به آوازه بخرقان شد و بخانه اش رسید شیخ بصحرا رفته بود گفت شیخ کجاست
زنش منکر او بود گفت آن زندیق کذاب را چه کنی ابو علی متحیر بماند و بصحرا شد شیخ را دید خروار
درمنه بر پشت شیری نهاده می آید ابو علی گفت اینچه حالت است شیخ گفت تا بار چنان گرگی که
زن است بکشی شیری چنین بار تو بکشد پس با وی بوثاق رسید ابو علی بنشست و سخن آغاز نهاد
شیخ را دل بگرفت پس برخاست و گفت مرا معذور دار که دیوار خانهٔ خود را عمارت میکنم چون بر سر
دیوار رفت تیشه از دست وی بیفتاد ابو علی برخاست که آنرا بدست وی دهد تیشه برجست و
بدست شیخ باز شد ابو علی متحیر بماند و بر دست شیخ توبه کرد. وقتی سلطان محمود غزنوی از غزنین
بزیارت شیخ بخرقان رسید و رسول فرستاد تا او را گوید که سلطان بهر تو از غزنین بخرقان
آمد تو هم از خانقاه ببارگاه بیا و گفت اگر شیخ نه پذیرد این آیت بر خوان یعنی اطیعوا الله
واطیعوا الرسول و اولی الامر منکم رسول برفت و پیغام بگذارد شیخ فرمود مرا معذور دارد محمود بگو که
در اطیعوا الله چنان مستغرق ام که از اطیعوا الرسول خجالت می برم با اولی الامر منکم کار ندارم
رسول باز گشت و حال بمحمود باز گفت محمود را رقت شد و گفت برخیزید که او نه آن مرد است که ما گمان
برده بودیم پس جامهٔ خود با ایاز پوشید و کنیزک را جامهای غلامانه در بر کرد و خود حاجب شد و امتحان
را روی بصومعهٔ شیخ نهاد و بصومعه رسید و در آمد و سلام کرد شیخ جواب داد لیکن برنخاست و در ایاز ننگریست و
روی بمحمود کرد محمود گفت بهر سلطان برنخاستی این هم دامی بود شیخ گفت دام است اما مرغ
آن نیست محمود گفت سخن بگوی گفت نامحرمان را بیرون فرست کنیزکان بیرون شدند محمود گفت از بایزید
سخنی بگو گفت بایزید گفته هر که مرا دید از شقاوت ایمن شد محمود گفت ابو جهل و ابو لهب محمد را دیدند
و از شقاوت نرستند پیش قدر بایزید از محمد زیاده باشد شیخ فرمود ای محمود ادب
نگاهدار و تصرف در ولایت خود کن مصطفی را ندید مگر بعضی از اصحاب قال الله تعالی و تراهم
ینظرون الیک وهم لا یبصرون یعنی می بینی تو ای محمد ایشان را که بدیدهای ظاهر می نگرند

بسوے تو و حال آنکه ایشان نمی بینند ترا چه ببصر حقیقت نابینا هستند محمود از شیخ پرسید که سر این سخن
چیست که بایزید فرموده که هر که مرا دید آتش دوزخ بر وی حرام شد و رسول صلی الله علیه وسلم این
سخن نگفت و او را کفار وغیره دیدند شیخ فرمود که این دیدن را حمل بر رویت ظاهر مکن معلوم است
که پیغمبر را چند کس دیده باشند در وقت بایزید هر چند کس بحال او بینا شده باشند محمود وقت
رخصت بدره زر پیش شیخ نهاد شیخ نان جوین پیش سلطان از آن لقمه در دهان انداخت
و در گلوے او بگرفت شیخ گفت بدره تو همچنین در گلوے من بگیرد و این را بردار که من دل از
محبت آن برگرفتم او را گفتند که صوفی کیست گفت صوفی بمرقع و سجاده صوفی نشود و صوفی برسوم
و عادات صوفی نشود صوفی آن بود که نبود آنرا گفتند که صدق چیست گفت صدق آنست که دل سخن
بگوید یعنی آن گوید که در دلش بود و گفت همه چیز را غایب دانستم الا سه چیز را اول درجات
محمد صلی الله علیه وسلم را دوم کید نفس را سوم غایت معرفت را شبلی گفت آن خواهم که
نخواهم شیخ گفت این هم خواست است از شیخ است رباعی با دل گفتم که اے دل برجاش طلب
در صومعه بر سر مصلاش طلب + دل گفت که اول بخرابات بجوے + این جاے اگر نیابی آنجاش
طلب + شیخ ابو زرعه عبد الوهاب از دهلی عالمی زاهد و عابد و عارف بوده و شیخ عبد الله حفیف
وقتی عزم سفر کرد و نزد او شد تا رخصت بگیرد ابو زرع مقدارے گوشت بوے کرده بیا در زود
شیخ عبد الله حفیف با آن رغبت نکرد و به سفر شتافت و در بیابان راه گم کرد چند روز گرسنه ماند
ناگاه سگی پدید آمد آنرا بگرفتند و بکشتند و میان یکدیگر قسمت کردند سرش بشیخ رسید هر کس
نصیبهٔ خود بخورد شیخ سر را پیش خود نهاد و بتفکر فرو رفت چون صبح شد سر سگ بسخن در آمد و
گفت این سزای کسی است که گوشت بوے گرفته از سفرهٔ ابو زرعه نخورد شیخ برخاست
و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیائید تا پیش ابو زرعه رویم از وے عذر خواستند حرجه غلام
یکی از اهالی هرات بوده خواجه آتش همیشه در او آثار فلاح مشاهده کردے لاجرم از ارادتش
گرد خواجه عبد الله انصارے او را بسیار ستوده از وے حکایت نقل کرده گویند هر که بیمار شدے
حرجه بر او الحمد خواندے و بر او بدمیدے او شفا یافتے دانشمندے بیمار شد نزد او رفت حرجه
بر او الحمد برخواند و بر او بدمید او شفا یافت دانشمند دید که الحمد را درست نمیخواند گفت الحمد را درست
نمیدانی آنرا بر تو راست کنم حرجه گفت تو دل خود را راست کن از مناجات حرجه است که خدایا
هر که سیم باید سیم ده و هر که زر خواهد زر ده هر که هر چه خواهد او را همان ده حرجه را همین تو بس شیخ عبد الرحمان محمد
بن عبد الله بن حسین بن محمد از وے نیشاپورے از اکابر مشایخ صوفیه است و پدر او حسین بن محمد
از مشایخ بوده و او شبلی را دیده گویند چون پسرش عبد الله متولد شد هر چه داشت بفروخت

و تصدیق کرد گفتند ترا پسرے آمد هیچ بهرا و نگذاشتے گفت اگر صالح بود و هو هو النبی الصالحین سیتعلمه
دوست دارد صالحا ترا و اگر مفسد بود بارے من اسبت فساد با و نداده باشم **شیخ نعمان سرخسی** از اکابر
جهان و عقلاے مجانین بوده و شیخ سعید ابو الخیر فرموده که او درام و نهے آزاد کرده خدا است و آزادی
او آن بوده که عقل از و باز گرفتند شیخ ابو سعید ابو الخیر فرمانده شته با پیر ابو الفضل سرخسی نشسته بود سخنے میرفت مسئلهٔ مشکل شد
نعمان را دیدم که از بام خانقاه بزیر آمده پیش ما نشست و آنرا حل کرد و باز ید فرار جان را که آمده بود برفت پیر ابو الفضل
گفت مرتبهٔ آن مے بینے گفتم آرے گفت اقتدار آن شاید از آن که علم ندارد **پیر ابو الفضل محمد بن حسین سرخسی** از
اکابر اولیاء خداے است مرید ابو نصر سراج و پیر ابو الخیر بوده و من کلامه الماضی لا یذکر و بالمستقبل لا ینظر و باقی
الوقت تقریراً هذا صفة العبودیه یعنے آنچه گذشت ذکر نباید کرد و آنچه آینده است دران نظر نباید کرد و آنچه
در حال است بیان بدان باید کرد این است صفت بندگے **قفال مروزی** نامش ابوبکر عبد الله بن احمد گوید در صنعت
قفالے استاد بود روزے پیش امیر مرو قفلے برد و بر پاے استاد ناگاه مردے بیامد امیر بر پاے خاست و اورا
به پهلوے خویشتن جاے داد قفال گفت که این کیست گفتند مردے عالمست از آن گاه قفالے ترک کرده بجد و جهد
علم آموخت و در فضل علماء جهان گشت ابن خلکان گوید وقتے سلطان محمود سبکتگین اختیار مذهبے خواست قفال
بمذهب شافعے با آب پاک وضو بترتیب نیت غسل نموده دو رکعت نماز در غایت خضوع و خشوع و رکوع و
سجده آنچه بایست از فاتحه و دیگر سوره و اطمینان و تشهد و سلام ادا نمود و بمذهب حنفے بجاے آب
با نبیذ خرما وضو کرده و پوست سگے که مدبوغ بود و ربع آن بنجاست آلوده مصلے گردانید و بے نیت
و ترتیب وضو ساخت چنانچه اول پا شست و بعد از ان دست و روی و بجاے سورهٔ فاتحه خدای بزرگ ترست گفت و آیتے قصیر
مثل مدهامتان ترجمه گفت و در رکوع و سجود اطمینان نکرده بے تشهد بادے رها کرد و برخاست و گفت این مذهب حنفی
و آن مذهب شافعے هر کدام که خواهے اختیار کن بادشاه مذهب شافعے اختیار نکرد اما در صبح صادق مے نویسد
که بعد وضوے منعکس روے بقبله آورد و احرام نماز بست و تکبیر بفارسے گفت و بعد از
فاتحه دو برگ سبز که ترجمهٔ مدهامتان است بر زبان راند و رکوع آورد و سجده کرده بزانو
برخاست و چون از نماز فارغ شد بادے رها کرد و سلام نداد و گفت اینست نماز ابو حنیفه رح
اصحاب امام ابو حنیفه رح بر این معنے انکار کردند سلطان گفت اگر این نماز بر مذهب ابو حنیفه جائز
نباشد ترا بقتل رسانم قفال گفت تا کتب ایشان را حاضر سازند سلطان نصرانے را که مامور بود
تا کتب هر دو مذهب را مطالعه نماید نصرانے بر صدق قول قفال گواهے داد سلطان
قفال را بنواخت و مذهب شافعے اختیار کرد و قفال در چهار صد و ده هجرے درگذشت
ابو الحسن قوشجی از جوانمردان خراسان بوده کسے از وے پرسید چگونه گفت ندانم فرسوده
شد از نعمتهاے خدا و ندر با نم از کار شد چند انکه از حق تعالے شکایت کردم از وی پرسیدند

که مروت چیست گفت دست باز داشتن از آنچه بر تو حرام است و گفت توبه آن بود که اگر ذکر گناه
کنی حلاوت نیابی گفتند توکل چیست گفت آنکه از پیش خود خوری و لقمه را نیک بخایی و ندانی که آنچه تراست
پس از تو شود ابو عبد الله مختار هراتی از بزرگان زمان بوده او گفته که طعام چنان خور که تو خورده او را
باشی نه که او ترا چه اگر تو او را خوری همه نور شوی و اگر او ترا خورد همه دود گردد شیخ ابو النصر السراج
از اکابر مشایخ طوس و بزرگان صوفیه است شاگرد شیخ ابو القاسم گرگانی و احمد غزالی
بوده است وقتی در میان مناجات گفت الهی الحکمة فی خلقی هاتفی جواب داد که الحکمة فی خلقک
رویتی فی مرآت روحک و محبتی فی قلبک یعنی ای خداتعالی چیست حکمت در پیدا کردن من
جواب آمد که حکمت در پیدا شدن تو دیدن من است در آئینهٔ روح تو و دوستی من در دل تو و
از سخنان اوست که توکل آنست که منع عطا بجز از خدا نه بینی حجت الاسلام امام محمد غزالی
طوسی یگانه فقهای شافعیه و علمای روزگار بوده است و بعد از سیر و سفر بطوس رفت و خانقاه
جهت صوفیان بساخت و در گوشهٔ آن توطن گزید و بتدریس و تصنیف پرداخت موید الملک
بن نظام الملک او را بهر تدریس مدرسهٔ نظامیه بغداد بخواند امام محمد این رقعه در جواب بنوشت
الحمد لله رب العالمین والصلواة والسلام علی محمد و آله و اصحابه اجمعین اما بعد خواجه جهان و ملجا جهانیان
متع الله المسلمین ببقائه این ضعیف را از حضیض بشری باوج مراتب ملکی دعوت نماید الیحزن
از طوس به بغداد راه بخدا نزدیک است و یکسان اما از روح انسانی تا حضیض حیوانی تفاوت
بسیار است والتماس حضور این فقیر که کرده است لاشک این حقیر را وقت فراق است
نه وقت سفر عراق ای عزیز فرض کن که غزالی بعراق رسید و متعاقب فرمان در رسید
فکر مدرس دیگر باید کرد و امر وزرا همان روز انکار و دست ازین بیچاره بردار والسلام من
کلامه لو رای الغضبان فی الحال الغضب قبح صورته سکن غضبه حیاء من قبح و قبح باطنه اعظم من قبح
ظاهره لان الظاهر عنوان الباطن اگر ببیند غضب در حال غضب کشادگی صورت خود را ساکن شود
غضب او کردن از کشادگی صورت خود کشادگی باطن اعظم است از کشادگی ظاهر
بدرستیکه ظاهر نشان باطن است و قال من جاوز الاربعین ومن تغلب خیره علی شره فلیتجهز الی
النار یعنی گفت امام غزالی کسی که تجاوز کند چهل سال را و نه غالب شد نیکوی او بر بدی
او پس بگو که سامان خود کند بسوی دوزخ و قال ان الحکماء حصروا افراد مصایب العالم
و محنتها فی خمس المرض فی الغربة والفقر فی الشیب والموت فی الشباب والعمی بعد البصرت
والنکرة بعد المعرفة یعنی گفت امام غزالی بدرستیکه حکما احاطه کرده اند و افراد از مصیبت عالم
در محنتهای او را در پنج اول بیماری در مسافرت دوم محتاج شدن در پیری سوم مردن

درجوانی چهارم نابینا شد بعد از بینائی چشم غیر معین داشتن بعد معین یعنی چیزیکه معین و مقرر داشته است ازان انحراف کند و قال الشبلی لکل شیٔ اذا فارقته عوض ولیس الله ان فارقت من عوض یعنی گفت امام غزالی و تعلیکه جدا شدی تو ازان چیز بدل هست و نیست خدا ترا عوض و بدل اگر تو ازان جدا شدی و قال فوت الوقت عند ارباب الحقیقة اشد من فوت الروح لان فوت الروح انقطاع عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق یعنی گفت امام غزالی که فوت شدن وقت نزدیک صاحبان حقیقت سخت تر است از فوت روح چه جدا شدن روح فوت از خلق است و فوت وقت جدا شدن از خدا است شیخ الاسلام ابو نصر زنده پیل احمد جام بن الحسن جامی بزرگ عهد بوده خوارق عادات او بسیار واقع شده از سخنان اوست که مردم به نفس چون خواهند که عیب کسی برشمارند اول بدیها که در ذات ایشان هست بر زبان ایشان جاری گردد چه آن بفهم ایشان نزدیکتر است عین القضات همدانی شاگرد حجة الاسلام بوده و خوارق عادات ازو بسیار نقل کرده اند گویند او سخنان حکما را با سخنان صوفیه مختلط ساخته لاجرم فقهاء عصر و ارباب ظاهر بزندقه نسبت کردند و فتوی بقتلش دادند پس او را بکشتند و من کلامه لسان الحال انطق من لسان المقال یعنی زبان حال گویاتر است از زبان گویا یعنی روشن بدین داستان میسر نیست راقم حروف گوید وقتی پیش مغل بها در خواجه سرای داروغه دیوانخانه صمصام الدوله خان دوران خان که در سرکار شجاع الدوله بعالم نوکری میگذرانید نشسته بودم درویشی مفلس آمد و سوال کرد و بر آن با اقرار و مغل بهادر برنجید گفت این فضولی چیست احوال تو دلیل است بر افلاس تو و ما نداریم چیزیکه بتو دهیم از سخنان عین القضات است که هرچه هوای تو خدای تو و گفته تا از خودپرستی فارغ نشوی خدا پرست نتوانی شد و تا بنده نشوی آزاد نیابی تا پشت بهر دو عالم نکنی به آدمیت نرسی تا همه بر هم نزنی همه نشوی و همه نرسی و تا فقیر نشوی غنی نباشی و تا فانی نشوی باقی نتوانی شد طلحک ندیم سلطان محمود سلجوقی بوده و بعضی او را دلک و طلحک نویسند حکایات او مشهور است روزی سلطان از ندمای خود پرسید و گفت که آن چیست که پارسال نرسید و امسال نرسید و سال آینده نخواهد رسید دلقک گفت که آن مرسوم سپاهیست سلطان بخندید و او را صله داد وقتی سلطان بر دلقک غضب شد غلامانرا گفت چوب بیارید و او را سزا دهید غلامان پی چوب رفتند و دلقک بدر وزرا نشسته بود و جمعی از عقب ایستاده گفت ای مردمان بیکار چرا نشسته اید گردنی میخورده باشید تا چوب بیاورند سلطان بخندید و گناهش بخشید شیخ الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد عبد القادر در نسب آنجناب با امام حسن بن علی علیه السلام میرسد لفظ عاشق تاریخ ولادت اوست و خرقه از دست

ابو سعید مبارک بن علی مخزومی پوشیده و سالسلهٔ او بشبلی میرسد گویند که نزد مادر آمد و گفت مرا در کار خدای کن و اجازت ده که ببغداد روم مادر بگریست و برخاست و چهل دینار زیر بغل جامهٔ من بدوخت و آز من عهد بصدق در جمیع احوال گرفت پس مرا وداع کرد من با قافله متوجه بغداد شدم در حدود همدان شصت سوار از حرامیان قافله را بگرفتند و مرا تعرضی نرسانید ندیکی بمن گذشت و گفت ای فقیر با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت کجاست گفت در جامهٔ من است گمان برد که استهزا میکنم برفت و دیگری بیامد و همان پرسید همان شنید مهتر ایشان آگاه شد و نزد من آمد همان شنید جامهٔ مرا بشگافت و آنچه گفته بودم یافت و گفت ترا چه بر این داشت که اعتراف نمودی گفتم مادر مرا عهد داده که جز راست نگویم مهتر دزدان بگریست و گفت چندین سال است که در عهد خداوند خیانت کرده ام پس بر دست من با جماعهٔ خویش توبه کرد و آنچه از قافله برده بودند باز داد ند و اول تائبان بر دست من آنها بودند بالجمله عبد القادرؒ به بغداد رسید و در فنون علم کامل گشت و مجلس وعظ نهاد تاجری نزد او آمد و گفت مرا مالی است که نذر کرده ام خواهم که بفقرا و مساکین رسانم لیکن مستحق از غیر مستحق نشناسم گفت هر کرا خواهی از مستحق و غیر مستحق بده تا ترا خدای بدهد آنچه مستحق آن هستی و میتی و قتی عجوزه پیش او آمد و پسر خود را همراه آورد و با وسپرد و باز گشت شیخ او را ریاضت فرمود مادرش پس از چند روز پیش پسر آمد دید که نان جو میخورد و زرد و لاغر شده بود نزد شیخ رفت دید که مرغ بریان میخورد و استخوانها را پیش خود نهاده عجوزه گفت روا باشد که تو گوشت مرغ خوری و پسر من نان جوین شیخ رضؓ دست بر استخوانها نهادم و گفت قم باذن اللہ مرغ زنده شد پس بعجوزه گفت وقتی که فرزند تو چنین شود هر چه خواهد بخورد یکی از مریدان شیخ گوید شیخ را دیدم که از خانه بیرون آمد و روی بدر مدرسه نهاد و در گشاده شد شیخ بیرون رفت من نیز از عقب روان شدم چون بدر بغداد رسید در گشاده شد و بیرون رفت و دور باز فراهم آمد شیخ میرفت تا آنکه بشهری رسیدم و ندانستم که کجاست بر باطی در آمد آنجا شش تن نشسته بودند بر وسلام کردند من پس ستونی روان شدم و از جانب یک رباط آواز ملامی آمد در اندک زمانی ساکن شد ناگاه مردی بیامد و بجایی که آواز نالهٔ آمد رفت و بیرون آمد شخصی بر دوش گرفته و دیگری در آمد سر برهنه و پیش شیخ نشست شیخ او را تعلیم شهادتین کرد و طاقیه را او پوشید و او را محمد نام نهاد و آن شش تن را گفت که مامور شدم که این را بدل آن گردانیدم گفتند سمعاً و طاعتاً پس شیخ بیرون آمد و ایشان را بگذاشت من عقب او آمدم تا بدر بغداد رسیدم بدستور اول در گشاده شد پس بدر مدرسه رسیدم آن نیز گشاده گشت شیخ

بخانه آمد بامداد پیش او نشستم تا ترسیس خوانم هیبت بر من مستولی شده بود نتوانستم خواند گفت
ای فرزند بخوان او را بخدا سوگند دادم که حال عجیب بیان فرماید گفت که آن شهر نهاوند بود
و آن شش تن ابدال بودند و آنکه بیرون آمد و شخصی بدوش داشت خضر علیه السلام بود که
مرده را بیرون آورد تا کار وی بسازند و آن را شهادتین تعلیم کردم ترسای بود از
قسطنطنیه که مامور شده بودم که او را ابدال آن مرده گردانم او را بیاوردند تا بر دست من
مسلمان شد و اکنون یکی از ایشان است روزی شیخ سخن میگفت ناگاه چند گام بهوا رفت
و گفت ای اسرائیل بایست کلام محمدی بشنو و بجای خود باز آمد پرسیدند که چه بود
گفت خضر بود که بر مجلس ما بگذشت او را استقبال کردم کرامات و خوارق عادات از و بسیار
است این مختصر متحمل آن نباشد و عمهٔ آن ام محمد از نسای صالحات بوده نوبتی در
گیلان خشک سالی شد مردم بدعاء استسقاء رفتند باران نبارید همه بدر خانه ام محمد
آمدند و دعای باران خواستند ام محمد پیش خانه خود رفت و گفت خداوندا من جاروب
کرده ام تو آب بپاش بسی بر آمد که باران بریخت حمزهٔ اصفهانی از فضلای مورخین
بوده از سخنان اوست که دنیا بسه چیز خوش گذرد ایمنی و توانگری و تندرستی و بسه چیز
ناخوش بالعکس این یعنی ترس و فقر و رنجوری شیخ ابو علی جرجانی
استرآبادی از بزرگان صوفیه بوده از سخنان اوست که بخل سه حرف است باز او بلا
خاء خسران دال دوام او لوم شیخ فرید الدین عطار بزرگ عهد بوده از بزرگی پرسیدند
که فرق میان عطار و مولوی معنوی چیست گفت مولوی روم شهبازیست که بیک طرفة العین
بقلهٔ قاف حقیقت رسیده و عطار چون موریست که به آهستگی آنرا قطع کند و بهمه جزو جزو آن
اطلاع یافت مولوی روم در حق عطار گوید ۵ هفت شهر عشق را عطار گشت + ما هنوز
اندر خم یک کوچه ایم + بالجمله پدر شیخ عطار ذی القدر بوده و چون در گذشت
شیخ فرید الدین محمد عطاری میکرد روزی در دوکان نشسته بود درویشی بیامد
و تیزتر در وی بنگریست شیخ گفت چه می نگری باید که در گذری درویش گفت ای خواجه
چون من سبکبارم و بجز خرقه هیچ ندارم زود میتوانم گذشت و تو خود اینهمه
عقاقیر هنگام اجل چه تدبیر خواهی کرد عطار گفت چنانکه تو خواهی مرد من نیز خواهم
مرد گفت چون من میتوانی مرد پس کاسه چوبین که داشت زیر سر گذاشت و الله گفت
و در گذشت حالتی بر عطار گماشت که دوکان بر هم زد و بسلوک مشغول گشت و رسید بجائیکه
رسید منقول است که چون چنگیز خان خراسان بگرفت یکی از مغول او را بگرفت و خواست که

بقتل رسانید یکی گفت این را بکشش که چون بہاے او ہزار دینار بدہم شیخ گفت بفروشش که زیاده ازین بے ارزم دیگرے بیامد و گفت که این پیر را بکشش که تو بزه کا بے خونبہاے او بدہم شیخ گفت بفروشش که بیش ازین نے ارزم مغل در خشم شد او را بقتل رسانید

شیخ شمس الدین محمد تبریزی مرید بابا کمال جندی بود در خدمت او ریاضت کشید و بکمال رسید و بقریہ روم شتافت روزے مولانا جلال الدین رومی با جماعة فضلا در راه دوچار گشت شمس پیش آمد عنان مرکب مولانا گرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بسطامی بزرگتر یا محمد صلی اللہ علیه و سلم مولوی گفت محمد بزرگترین عالمیان است چه جاے بایزید شمس گفت پس چیست که محمد سیفرماید ما عرفناک حق معرفتک یعنی نشناختیم حق شناختن ترا و بایزید میگوید سبحانی ما اعظم شانی مولوی گفت تشنگی بایزید بیک جرعه ساکن شد و دم از سیرابی زاد محمد را تشنگی زیاده بود استدعاے زیادتی قربت کرد شمس نعره زد و بیهوش افتاد مولوی فرود آمد و او را بمدرسه برد و با او صحبت داشت و یافت آنچه یافت

مولانا جلال الدین بلخی رومی صفتش از تعریف و توصیف بیرون است در طلب علم ریاضت کشید و کامل گشت چون بهاء الدین ترمذی از مریدان پدرش مولوی را گفت بظاهر کاملی و از باطن بهره نداری و آن از پدرت مرا رسیده اگر مرید شوی آنرا یابی مولوی بر غبت تمام مرید او شد و چون او در گذشت بصحبت شمس تبریز رسید چنانچه در احوال شمس گذشت روزے شمس او را گفت غرض از علم چیست گفت آداب شریعت شمس گفت علم آنست که معلوم رسے و این بیت برخواند ؎ علم کز تو ترا به نستاند ٭ جهل ز ان علم به بود بسیار ٭ مولوی از درس و بحث بازماند و صحبت شمس گزید و بعد ازو مصاحب صلاح الدین زرکوب شد و باشاره حسام الدین چلپی که بزرگترین اصحاب پدرش بود مثنوی بنظم آورد مولوی جامی در توصیف مولوی روم گوید ؎ من چه گویم وصف آن عالی جناب ٭ نیست پیغمبر ولی دارد کتاب ٭ از مولوی پرسیدند که درویش کے گناه کند گفت آنگاه که طعام بے اشتها خورد چه طعام بے اشتها خوردن گناہے بزرگ است از سخنان مولوی است که چنانچه گدا طالب کرم کریم است کرم کریم نیز طالب گدا است اگر گدا خیر کند کریم بطلب او رود و اگر کریم خیر کند گدا طالب او شود لیکن صبر کریم نقص کریم است و صبر گدا کمال گدا و گفت مرغے که از زمین بالا تر پرد اگرچه بآسمان رسد اما از دام دور باشد و همچنین درویش اگر بکمال نرسد از زمره خلق ممتاز بود و گفت آزادمرد آنست که از رنجانیدن کسے نرنجد و جوانمرد آنکه مستحق رنجانیدن را بر نجاند مولانا سراج الدین مولوی صدر زمان بوده و با مولوی سوء مزاجے داشت شنید که مولوی فرموده که من با هفتاد و یک

ملتی یکی ام سراج الدین یکی را گفت نزد او رود و بگو که چنین گفته اگر اقرار کند وشناسدش بده
فرستاده رفت و سوال کرد مولوی فرموده با این سر که میگوئی من آن ام فرستاده منفعل
گشت و باز شد گویند مولوی همواره با خادم خود سوال کردی امروز در خانهٔ ما چیزی هست
منفعل شدی و گفتی امروز از خانه بوی خانهٔ فرعون می آید یکی از ارباب دنیا نزد او رفت و عذر
خواست که از خدمت مقصرم فرمود که حاجت باعتذار نیست چنانکه دیگران از آمدن تو منت
دارند من از نیامدن تو منت دارم بمثل یکی بخدمت درویشی رفت و گفت چرا تنها نشسته گفت اکنون
تنها شدم که تو آمدی و مرا از یاد حق مانع گشتی من النصائح اوصیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة
وبقلة الطعام والمنام والکلام وهجران المعاصی والاثام ومواظبة القیام ودوام الذکر وترک
الشهوات واحتمال الاذی من جمیع الانام وترک مجالسة السفهاء والعوام ومصاحبة الصالحین ذالکرام
وخیر الناس من ینفع الناس وخیر الکلام ما قل ودل والحمد لله وحده یعنی وصیت میکنم بعبادت خدا
در ظاهر و باطن باندک طعام وخوابیدن و گفتن ودوری گزینید از گناه وهمیشگی نماز و ذکر وترک
کنید شهوت را و بردار باشید سختی را از جمیع مردم و نه نشینید با کمینگان وعوام الناس و مصاحبت
کنید با صالحین و بزرگان و بهترین مردمان آن کسی است که نفع رسد از و بمردم و بهترین
آنکه اندک باشد در گفتن و معنی بسیار داشته باشد و شکر است خدا یرا که یگانه است شیخ علاء
قزوینی عالم و عارف بوده از سخنان اوست چهار گروه بهترین مردم اند عالم کامل و حکیم گویا و
عابد مجرد و واعظ بی طمع امیر خسرو دهلوی از بلخ بوده و عمری دراز یافته و مرید شیخ
نظام الدین اولیا بوده و پنج نوبت رسول علیه السلام را بخواب دیده وقتی بخدمت شیخ نظام الدین
اولیا بصحبت خضر علیه السلام رسید و التماس کرد که آب دهان خود را در دهانش افگند خضر
فرمود این سعادت نصیب سعدی شد شیخ نظام الدین اولیا آب دهان خود او را داد و
ببرکت آن نود و نه کتاب تصنیف کرده او گفته که اشعار من زیاده از چهار صد هزار و کمتر از
پانصد هزار است و از سخنان اوست که انگشت هنر کلید روزی است و بی هنر طبق گدائی است
عبید زاکانی قزوینی از مشاهیر ظرفای شعرای عصر است هزل و نوعی تمام داشته و
در فنون علم ماهر بوده نسخه در عرب بیت تصنیف کرده و بشیراز شد و بدرگاه بادشاه شیخ
ابو اسحق انجو رفت تا بعرض رساند گفتند بار نیست پادشاه بمسخره مشغول است عبید گفت هرگاه
که صحبت اندک بهزل بیشتر است چرا طالب علم کنند لاجرم بشاعری پرداخت و این قطعه انشا کرد قطعه
ای خواجه مکن تا بتوانی طلب علم کاندر طلب راتب ده روزه بمانی رو مسخره گی پیشه کن و
مطربی آموز تا داد خود از کهتر و مهتر بستانی + او را چند رساله است در هزل و این چند کلمات

ازان است الکریم آنکه در جاه مردم طمع نکند الرسی آنکه جامه هیچ آفریده را در او جامه آسایش نباشد العاقل آنکه بدیهی وامثال آن ملتفت نشود و غسل و مثال دسی سبب انفعال او نگردد الآدمی آنکه نیکخواه مردم باشد المرد آنکه سخن بریا نگوید الدانشمند آنکه عقل معاشش ندارد والجاه دولت بار العالم بی دولت الجواد درویش البخیل مالدار کاسبت الاکبر شبه المشرف فرو دانحنب دوزخی است العسس آنکه در شب راه زند و پیرو راز بازار اجرت خواهد القاضی میخ در کل نایب قاضی ایمان ندارد الوکیل آنکه حق را باطل کند الهشت الجنه بهیند الحلال الجنه بخورد حریص القاضی طرفی که هیچ چیز پر نشود الندیم خوش آمد گو الشاعر طامع خودپسند الصراف خورده دزد القلاب زرگر و العطار همه کس را بیمار خواهد الطبیب جلاد الدلال خرابی بازار الشراب مایه آشوب الزهر عزاب ناشتا الفارغ مست موت الجاهل احتیاج المکر جماع حلال البکارت اسمی که مسمی ندارد الفکر مردم را موجب بیمار دارد القایم اللیل مرد غریب الصایم الدهر فرج زن بی شوهر الذلت حاصل کتخدائی الرشوت کار ساز بیچارگان الواعظ آنکه نگوید و بکند الذات الخبیث همسایه بد المشهور آنکه جماع بسیار دهد الصاحب خر آنکه با زن پیره جماع الریش در دست آویز مسفار ان و بدستور از هزلیات بلاد و بیازده در اقلیم دوم مسطور است شیخ عمر داغستانی از بزرگان مشایخ عهد بوده یکی او را گفت همت چیست گفت بر سفره نان نهادن و در معرکه جان دادن او را پسری بود ظهور نام در نصیحت او فرموده سه لا مشو و شیخ مشو مسلمان مشو مولانا مظفر هروی و گفته اند که از قریه واب من اعمال خواف است ازان در بعضی بشیخ او را مظفر دالی نوشته اند شاعری ماهر و برجسته بود و گویند بغایت بی تکلف بود و همیشه رخت کهنه و جامه کثیف پوشیدی و گفتی بظاهر منگرید معنی بنگرید ملک معزالدین کرت روزی بدیدمه او رفت و او را بر خاک نشسته دید گفت در صله قصیده که گفته هزار دینار ترا دادم چرا گلیمی نخری که بر خاک نشینی گفت این گلیم که گسترده ام بصد هزار دینار خریده ام پس بدست خود خاک دور کرد و گلیم از زیر آن نمایان شد وقتی از غیاث الدین کرت برنجید و بشیراز شد و بخدمت شاه شجاع رفت برکنار مسند او نشست شاه شجاع برنجید و گفت میان خراسانی و خر چه فرق است گفت مسند و پالکی شاه شجاع آنرا ناشنیده انگاشت پس چون طعام آوردند ظروف زرین و سیمین بسیار بود شاه شجاع گفت ملوک خراسان را تکلفات نیست گفت کاسه و طبق زرین است لیکن در کاسه های ایشان آتش بیشتر باشد شاه شجاع بهر آنکه رعایت حقوق ملوک خراسان کرد سخنی از و پسندید و صله جزیل داد شاه وجیه الدین خلیل استرابادی جرجانی شیرازی از احفاد سید شریف جرجانی است بصفات حمیده موصوف و بجود و کرم

اشتهار داشته از وسخنان نقل میکنند که دلالت بر سادگی او کند از جمله آنکه شبی فریاد برآورد
که دزد دزد جماعتی نشسته بودند گفتند چگونه معلوم شد که دزد آمد گفت از پدر شنیدم که گفت
دزد چنان آید که آواز پایش بر نیاید هرچند گوش داشتم آوازی نشنیدم دانستم که
دزد آمده است روزی انگشتری سرگشته گرد بر بخشید و گفت اورا جو بدهید روزی دو سه
بگذشت میرآخور گفت اشتر از گرسنگی خواهد مرد گفت اورا جو بدهید و گویند که شاه فرمود
روزی رنگریز را گفت که اشتر مرا رنگ کن گفت اشتر را در خم نتوانم کرد گفت هزار گز
پارچه در خم توانی کرد و اشتر را دو گز است رنگ نتوانی کرد قاضی نظام الدین هراتی
از افاضل زمان بوده روزی دو کس دستاری بمحکمه او آوردند و هر کدام گفتند که از
من است قاضی بر یکی بدگمان شد و گفت برخیز و این دستار را به بند مرد برخاست و بربست چیزی از سر آن باقی ماند پس
دیگری را گفت به بند او دستار را بست ولی زیاده و نقصان درست آمد قاضی بآن نکته حکم کرد که او راست که درست آمد و
بعد از تحقیق همچنان ظاهر شد معین الدین علی بن نصیر تبریزی معروف بشاه قاسم
انوار او در بدایت حال ریاضت صعب و شاگردی کشیده و صاحب علوم ظاهری و باطنی
گردید چون بکمال رسید بشعر و شعر پرداخت یکی اورا گفت نشان عاشقی چیست گفت لاغری
جسم و زردی روی گفت شمارا خلاف اینست گفت پیش ازین عاشق بودیم و اکنون
معشوقیم و این بیت بر خواند ؎ من گدائی بودم اندر خانقاه ٭ شاه گشتم قیصر باید
بهرشاه ٭ درویش دهلی فردیتی از شعرای زمان بوده وقتی بهرات رفت سلطان حسین میرزا
اندر باغ بود درویش را آنجا راه ندادند از راه آب خود را بباغ افکند و پنهان ایستاد
میرزا گفت تو کیستی گفت آبم گفت آب متحرک باشد و تو ساکنی گفت شمارا دیدم یخ بستم میرزا
گفت بارسی بگو کیستی گفت پسر خدایم سلطان نزدیک چشم داشت گفت اگر تو پسر خدای
چشم تنگ اورا فراخ کن گفت پدر مرا بعالم سفلی فرستاده و مهام این عالم بمن سپرده و عالم
علوی را مخصوص بخود داشته از کمر بالا بر او است و از سرین تا پا با ما اگر میخواهید هرچه
از و بمن تعلق دارد فراخ کنم میرزا بخندید و اورا پیش خود خواند و دریافت که درویش حالی
است در رعایت او کوشید مولانا حسن شاه هراتی از ظرفای شعرا بوده در نظم ندا نشسته
و در خدمت سلطان محمد بن میرزا بایسنقر بسر می برده است روزی در مجلس او در امعان یک
ملوک سخن میرفت مولانا هر یکی از ایشان را بعیبی نسبت کرد میرزا گفت اکنون بگوی که من
از چه عیب دارم گفت کاهلی در خداوند عیبی نیست گفت این را چه معلوم شود گفت از آنکه
می توانی گفت که مرا ده هزار دینار بدهند و نمی گوئی میرزا بخندید و امر کرد که اورا پنجاه هزار دینار بدهند

مولانا گفت این هنر کاملی دیگر کرده که ده هزار نکته هرچم سنجاج هر دی هر دی شاعری ظریفانه
بوده بهزل نوعی تمام داشت وگفته اند که اثر و اصلان حق بوده و بهرسته خاکی بگفتن اشعار
بمبادرت میکرده و این چند بیت از هزلیات اوست گاه کون یابم وگاهی کس زشست
عیب رندان مکن ای زاهد پاکیزه سرشت + بکس انداخته بودم بغلط در کون رفت + همه جا خانه
عشقیست چه مسجد چه کنشت + مولانا کمال الدین حسین واعظ سبزواری المتخلص بکاشفی از فضلاء
آن دیار بوده تفسیر حسینی و روضة الصفا و دیگر کتب از تصنیف اوست و در جواهر التفسیر و تفسیر کریمه
الذین یؤمنون بالغیب ویقیمون الصلواة ومما رزقناهم ینفقون ذکر کرده که اظهر آنست که مراد نفقه
زکات باشد و زکات هر چیزی از جنس اوست زکات مال مواسات بوده و با درویشان زکات عز وجاه
تواضع و احسان و زکات دولت نصرت ضعیفان و زکات فرزندان نواختن یتیمان و زکوت خانه
آوردن مهمان و زکوت اختیار دستگیری درماندگان و زکات علم تعلیم دیگران و زکوت
صحت پرهیز کردن از گناهان و زکوت قوت جهاد کردن با کافران و زکوت آواز خوش
خواندن قرآن و زکوت گوش ناشنیدن عیب و بدگوئی و امثال آن و زکوت زبان ناگفتن غیبت و دروغ و بهتان و زکوت
دیده نانگریستن به بیگانگان و زکوت اسلام مخالفت شیطان علیه اللعن و زکوة زهد دور بودن از در سلطان و زکوة فقر استغنا از
غیر حضرت منان و زکوة دل تعظیم اسلام و ایمان و زکوت سر موافقت امر پروردگار جهان و زکوت زندگانی فدا کردن جان در راه
رضای رحمن مولانا بدرالدین هلالی استرابادی از شعرا زمان بوده بهرات افتاد و بسلطان حسین میرزا پیوست روزی
در مجلس سلطان بر نرگسی شاعر تقدیم کرد نرگسی برنجید گفت ترا بر من تقدیم نرسد
گفت مرا بر تو بسه وجه تقدیم رسد اول آنکه نرگس از زمین میروید و هلال بر
آسمان است دوم آنکه هلال نام غلام و نرگس نام کنیزک سوم آنکه نرگس مشابه چشم
است و هلال مشابه ابرو و ابرو از چشم بالاتر است و هلالی عمری دراز یافت و
عبید الله خان چون هرات بگشود هلالی بخدمت شتافت و معزز شد حاسدان
برفض او را ببست کردند عبید الله خان بقتل وی فرمان داد گویند پس از آن
عبید الله خان پشیمان شد و دیوان تصنیف او را بگشود و این بیت بر آمد که مارا بجفا
کشته پشیمان شده باشی + خون دل ما ریخته حیران شده باشی + ثنائی هروی از
شعرای زمان بوده امیر علی شیر با و مزاح کردی و ثنائی جواب های درست دادی
روزی امیر علی شیر بحمام رفت و هنگام بیرون آمدن از حوض فوطه از میانش جدا شد
مضطرب آنرا بر خود پیچید و گفت ای ثنائی کون مرا دیدی گفت آری اما درست نه
و دیگر مزاحها در احوال امیر علی شیر نوشته شد سید قاضی محمد رضا بلطف طبع موصوف بوده بخدمت

شاه طهماسپ پیوسته ونیم محفل خاص او گشته شاه طهماسپ شیعه بسیار گفته و بابودی که تا صبح بیدار بودی مجلس بستان از
ایشان درستوده بودند و چاره ندا شتند شبی شنیدند و در اثنای راه سخن گفت ایلچی که بروم رفته بود و برکرده که تا حال
نیامده قاضی گفت نفسته ایلچی پا بیامد شاه بخندید و او را اعطای جزیل داد شیخ بهاءالدین محمد آملی
آملی از بزرگان مجتهدان امامیه است و در خدمت شاه عباس صفوی منزلتی عظیم داشته و علوم عربیه نیکو میدانسته
و از مصنفات اوست کشکول و از ان کتاب است سئل رجل حکیما کیف حال اخیک وقال مات فقال ما شیئت
قال حیاته یعنی سوال کرد شخصی از حکیم چون است حال برادر تو گفت مرد او پس گفت سبب موت چه بود گفت
حیات او یعنی حیات سبب موت بود میر حیدر معمایی از مشاهیر شعرای زمان بوده و در فن معما
مهارتی تمام داشته او بعضی از الفاظ را که در عدد و حساب جمل موافقتی دارند جمع کرده از ان جمله است

عالم فانی خواب راحت کاشان عقرب ساوجی نیاک محبوب

۱۴۱ ۱۴۱ ۶۰۹ ۶۰۹ ۳۶۲ ۳۶۲ ۸۰ ۸۰ ۵۹

ناز شاه قهار طهماسپ جهان پناه شاه عباس شاه نجف مست شیر

۳۷۰ ۳۰۶ ۳۰۶ ۱۱۶ ۱۱۶ ۳۹ ۳۹ ۵۴۹ ۵۰۰ ۵۰۰

عاق عاصی سفری شیطان اصفهان قلم زن یزد زوجه کیلک کودن

۱۷۱ ۱۷۱ ۳۶۰ ۳۶۰ ۲۲۶ ۲۲۶ ۲۱ ۲۱ ۸۰ ۸۰

پوشیده نماند که همچنین میرزا اسمعیل مشهور بعرف محمد افضل چنین الفاظ جمع کرده منظوم ساخته است از ینجاست مصرع

بی عقل دراز فتنه وکوته قد

۵۳۵ | ۵۳۵ ۲۱۲ | ۲۱۲

صاحب این اقلیم زهره است و حد اولش آنجا بود که درازترین روزش چهارده ساعت و نصفی و ربعی و وسط آنجا که درازترین
روزش تا بالا دو از ده ساعت رسد و حد دوم آنجا که ارتفاع قطب چهل و یک درجه و ربعی باشد و ساکنان این اقلیم اکثر سپید پوست
میباشند و این اقلیم از جانب مشرق امتداد یافته بر وسط بلاد ترکستان و ماوراء النهر گذرد و آنجا جیحون را قطع کند و بر شمال
بلاد خراسان و سجستان و کرمان و فارس و وسط بلاد ری و شمال عراق و عجم و جنوب آذربایجان و وسط بلاد ارمینیه و بلاد روم
و جزایر یونان گذرد پس بر جنوب بلاد جبل الزهره و میان بلاد اندلس گذشته بحر و قیانوس منتهی شود و درین اقلیم یکصد و
شصت شهر و بقولی دویست و پانزده شهر است و از آنجمله است شروان در زمان پیشین نام شهری بوده اکنون چند
شهر بدانجا ملحق گشته و نام ولایتیست از کنار آب کر تا دربند باب الابواب و ولایت شروان است باب الابواب را انوشیروان
تعمیر نموده و باعث آنکه مردم خزر همیشه تا حدود موصل و همدان آمدندی و غارت کردندی چون انوشیروان پادشاه شد کس
بملک خزر فرستاده دختری بخواست و صلح بدان نسق اتفاق افتاد که یکدیگر را ببینند نوشیروان جماعتی از لشکر پنهان ساخت
تا مردم خزر را غارت کردند خاقان گله نموده پیغام فرستادند نوشیروان ابا از شنیدن نموده گفت مرا ازین قصه خبری نیست بلکه
مفسدان میخواهند تا بین الجانبین خصومت راست سازند هر آینه صواب چنان می نماید که دیواری و سدی در سرحد سازیم
تا مخالفان آنچه اندیشیده اند بدان کامیاب نشوند پس خاقان رضا داد نوشیروان باب الابواب و از سنگ رخام اقامت
کرد در آهنین بران ترتیب داد و خاقانان بران گماشته و در بعضی نسخه اصل شهر شروان را که از ابنیه نوشیروان است و تقرب
باب الابواب واقع از اقلیم چهارم شمرده اند و باقی توابع را از اقلیم پنجم گرفته اند اکنون آنچه ازان شهر شهرت دارد و چند شهر است
که باکو ارش و شماخی و غیره با نامند و هر ابنیه شروان را از اقلیم پنجم می نویسد باکو از شهرهای شروان است بر کنار دریای خزر
واقع شده و از اطراف آن قریب ده فرسخ یک سفال خاک بهم نمیرسد گیاه و درخت دران زمین نمیروید چون آن زمین را که
براح سنگ و گل است ده گز حفر کنند تا بخاک رسند و در آنجا خاصیت است که سنگ آنرا بجای هیزم بکار برند و از مضافاتش
علیان که قریب پانصد چاه دارد که نفت سیاه و سپید حاصل میشود در همین موضع زمین است که هر جای آنرا جهت طرح
حفر کنند و دیگ بران گذارند بی هیزم و آتش بعد از ساعتی و کمتر ازان طعامی پخته بحصول می پیوندد و ارسقس از ابنیه
نوشیروان است و هوای آن بغایت گرم بود و قلعه گلستان در غایت استحکام و ارتفاع بالا گنام از توابع آنجا است شماخی

شهری مختصر است اما در کمال معموری چنانکه بیست هزار خروار ابریشم هر سال در انجا جمع و شهری میشود و از میوه ها سیب و
انار و هندوانه در غایت خوبی بحصول می پیوندد قبیله از ابنیه قباد بن فیروز ساسانی است و آب و هوای نیک میدارد
و از مضافات آن دره ایست در کمال خضرت و سیرابی دارد در غایت حرارت که بخار آن مانند شعله آتش گدازنده و
سوزنده است چون قدمی چند جریان پذیرد در منافذ اشجار فرو رود و بمقدار یک تیر پرتاب پنهان گشته باز ظاهر میشود
و در نهایت خشکی و گوارندگی پوشیده نماند که پادشاه شروان را شروان شاه گویند و در نسب ایشان بعضی گویند که از نسل
بهرام چوبین اند و بقولی بآردشیر بابکان میرسد و مولف تاریخ صبح صادق بجاماسپ عم نوشروان میرسانند آورده اند که جملة
ایالت انجا را دار داشت بعد از و اولادش آنجا سلطنت کرده اند تا انکه **ابو الهیجا منوچهر الملقب بخاقان** پادشاه
شد و خاقانی شاعر را تربیت کرد و در تخلص بخود منسوب ساخت و چون سلطنت شروان بعد **سلطان خلیل** به پسرش
شروان شاه المشهور بفرخ یسار رسید و شروان شاه تاریخ جلوس اوست و در زمان او سلطان حیدر صفوی
پدر شاه اسمعیل صفوی لشکر بشروان کشید و کشته شد پس چون شاه اسمعیل خروج کرد در سنه نهصد و هفت هجری در حوالی
شماخی و با شروان شاه فرخ یسار رزمی صعب کرده او را بقصاص خون پدر بقتل رسانید و بالآخر روزگار شروان شاهیان
در نهصد و چهل و پنج هجری سپری گشت و آن مملکت در تصرف سلاطین صفویه ایران در آمد **ایران** ولایتیست مختصر و در برابر
موغان واقعست و از کوه سنگ بر سنگ تا کنار ارس آب ولایت موغان است و هوای آن نواحیه بگرمی مایل است صاحب هفت
اقلیم گوید که در ان گیاهی است بشکل آدمی که گیسوها دارد و حکما آنرا از سمیات میدانند و حدودش تا ولایت ارمن و شروان
و آذربایجان و بحر خزر پیوسته و مولف مسالک ممالک شروان آنجا را داخل ایران شمرده اند و در ان چند شهر است مثل تفلیس
و سلطان و سایر آن و گنجه و شروع اما دار الملکش شهر بردع بود بردع از ابنیه اسکندر رومی است و قباد بن فیروز شاه ساسانی
به تجدید آنرا تعمیر کرده **تفلیس** از شهرهای معروف ایران است و بانی آن نوشیروان بوده و در آن چشمهای آب گرم بسیار
است و یکی از چشمهای او خاصیت آن که هر چیز در او گذارند بیضه پخته میشود و یکی معدوم میشود **گنجه** شهری جان فزا و خطه
دلکشا است شاعری گوید **قطعه** چهار شهر است اندر ایران مرتفع تر از همه ❊ بهتر و سازنده تر از خوبی آب و هوا ❊ گنجه پر گنج در ایران و
صفاهان در عراق ❊ در خراسان مرو طوس در روم باشد دان **بیلقان** آباد کرده قباد بن فیروز است و قلعه مستحکم دارد و چون
هلاکوخان بران دست یافت ساکنان آنجا را هلاک ساخت و سالها آباد ان نگشت مولف هفت اقلیم از صور الاقالیم نقل میکند
که لشکر ایلخان که هلاکو خان باشد مدتی بیلقان را محاصره نمود و صورت فتح نشد چه سنگ جهت منجنیق یافته نمی شد هلاکو خان
از خواجه نصیر الدین طوسی که همواره در رکابش بود پرسید خواجه فرمود تا درختان را بصورت سنگ تراشیده درون آنرا
کاویده از ارزیز و سرب پر ساخته بجای سنگ در منجنیق بنهند و بدرون افگنند چنان کردند قلعه مفتوح شد و در روضة الصفا
مسطور است که امیر تیمور گورکان بعد از مراجعت روم در صدد آبادی بیلقان گردیده برلاس را اخراج نمود و در حبیب السیر
آمده که میرزا شاهرخ خواست که شهر را عمارت کند بعضی مانع آمده نگذاشتند و وجوهات گفتند هر ابنیه بحفر جوی آب اشارت
فرمود که تمام آن عمارت ساخته و آبادی بیلقان از ان بحصول پیوسته بهر تقدیر گویند که اکنون بقدر ده آبادی دارد

خوارزم اسم ولایتی است از آبادانی عظیم و اطراف آن بیابان است و باعث آبادانی آن چنین نوشته اند که یکی از ملوک پاستان
بر جمعی غضب کرده فرمود که آن جماعت را بموضع بعیدی برند که از آبادانی دور باشد فرمان برده از ان ایشان را بدین ولایت که
الحال خوارزم است و در آن وقت مانند قضیه موسی علیه السلام از آبادانی دور بوده آورده گذاشتند آن جماعت در آنجا زود یوم بقدر عافیت
را غنیمت شمرده دل را بر اقامت نهادند و غریبانه هر کس بروی بکاری آوردند تا بعد از مدتی ملک از احوال ایشان پرسید فرد
معلوم باشد که سرانجام شان چه رفت ٭ در بلخ و شور در قدح و جام شان چه شد ٭ ملک را رحم آمد و کس به تفحص ایشان
فرستاد آن شخص آنجا رفته دید که جهت خود خانه ها از چوب و گاه ساخته اند و هیزم بسیار جمع آورده اوقات بگذشت ماهی میگیرند
چون بران آن جماعت خور نام گوشت و رزم هیزم باشد هر آینه بخوارزم اشتهار یافت پس از ان که ملک بر کیفیت ایشان مطلع
گشت فرمود تا چهار صد زن ترک برای ایشان فرستادند و آن جماعت چهار صد نفر بودند و بعد از ان از توالد و تناسل ایشان بسیار
شدند و از حیز شمار در گذشتند و اهل آنجا اکثر لشکری و شجاع اند و وقتی سلطان محمد بن تکش شکست یافت لشکر در آنجا صباح آن
سی هزار همراه وی شده و هوای خوارزم نوعی سرد است که اگر هنگام صبح از شهر بیرون روند بیم آن بود که دست و پای ضایع
گردد و چون موسم کاشتن خربزه شود هر کس پارچه زمین را که در سر خار و ران باشد متصرف شود و به سر بوته سرخار را قائم کرده شبگاه
گذار نهد هر آینه آن خربزه در غایت شیرینی و تازگی حاصل میشود و این نوع خربزه به آب احتیاج ندارد و از مضافات خوارزم یکی
اورگنج کبری است که دار الملک بود و الحال شهر خوارزم عبارت از ان است و دیگر **اورگنج صغری** که آنرا جرجانیه خوانند
و جرجانیه از امهات بلاد جیحون است و جیحون نهری است در خراسان مسعود از رسول صلی الله علیه و سلم نقل کند که فرمود رسول صلی الله علیه و سلم که شب معراج جبرئیل بمن گفت
هر کس که در گرد جیحون بر فراش بمیرد روز قیامت شهید برخیزد و دیگر کات و زرعان و جنوق که مقام نجم الدین کبری بوده و هزار اسب
از ان جمله است **هزار اسپ** شهری است در غایت محکمی و آب النوا ورا احاطه کرده و از یک راه پیش ندارد و خوارزم شاه
عمرها آن حصن حصین را مسکن خود ساخته با سلطان سنجر مخالفت ورزیده آورده اند که وقتی سلطان سنجر قلعه هزار اسپ را محاصره
نموده انوری گوید که ملازم سنجر بود این رباعی بر تیری بست و به درون قلعه انداخت **رباعی** ای شاه همه ملک جهان حسب تراست
در دولت اقبال و جهان گشت تراست ٭ امروز بیک حمله هزار اسپ بگیر ٭ فردا خوارزم و هزار اسپ تراست ٭ و رشید
وطواط که درون قلعه بودی نیز این رباعی بگفت که بیت آخر او این است **بیت** گر خصم تو ای شاه بود رستم گرد ٭ یک خر ز هزار
اسپ تو نتواند برد ٭ و آن قلعه را لشکریان مغول نیز پنج ماه محاصره داشتند تا بران دست یافتند و در حبیب السیر گوید که لشکر مغول
زیاده بر بست هزار بودند و چون فتح نمودند هر نفر بر بست و چهار کس از مردم شهر حصه رسیده بود که بقتل رسانیدند
شیخ نجم الدین کبری در هنگام قتل خویش این رباعی گفته **قطعه** ای خالق مور و مار و زاغ و بلبل ٭ نابود شدند دشمنانت
بالکل ٭ پشتی سگ را بهانه ساخته ٭ از تست تو میکنی چه تاتار و مغل ٭ حکایت رحمت الله و خواجه ابراهیم هزار اسپی که از
غرایب روزگار است ابو العباس عیسی المروزی گوید که من قصه او شنیده بخوارزم رفتم و از اهل آن شهر پرسیدم گفتند سی سال
است که رحمت مذکور طعامی نخورده است هر آینه بزیارت او رفتم زنی خوبروی مشاهده کردم بعد از ساعتی از و استفسار حال
کردم گفت من زن بخاری بودم وقتی پادشاه ترک حصار هزار اسپ را محاصره کرد اهل قلعه خواستند که بیرون روند و

محاربه کنند والی شهر مانع شد و گفت چندی صبر کنید طاهر عبد الله که والی خراسان است بمدد ما بیاید جمعی جوانان از شهر بیرون آمده
به ترکان حمله کردند کافران پشت دادند جوانان تعاقب نمودند چون ایشان را از دیوار پشت بصحرا کشیدند کافران برگشته چهار صد تن
از مسلمانان را شهید کردند در آن معرکه شوهر من نیز بشهادت رسید چون شوهر را کشته دیدم جزع و فزع بسیار کردم گفتم اشهد ان توقت مر
از کسب شوهر بوده اکنون باعث رزق من که خواهد شد درین اثنا بانگ نماز شنیدم نماز گذاردم و تضرع کنان سر بسجده نهادم خوابم
در ربود خود را در زمین درشتی دیدم که سنگ بسیار داشت من افتان و خیزان به تلاش شوهر طی آن وادی می نمایم و شوهر را میجویم
ناگاه منادی ندا کرد که ای زن چه می طلبی گویم شوهر خود را دست دراز کرد و گفت دست من بگیر ما را بزمین پاکیزه رسانید که نهایت طراوت
و پاکیزگی داشت قصرها دیدم که هرگز ندیده بودم و نهرهای آب شاره بر زمین جریان بی آنکه کنده باشند و مردم حلقها دست بسته نشسته
بودند و جامهای سبز در بر پوشیده و سفرها در پیش انگنده و طعام می خوردند چون نیک نظر کردم شوهر خود را در آن جماعه دیدم و از جمع
آوازی شنیدم که ای رحمت پس شوهرم بروی مجلس کرد و گفت این عورت گرسنه است اگر رضا باشد قدری از طعام
دهیم آنجماعه گفتند روا باشد مردی پارچه نان که در دست داشت بداد نانی دیدم در کمال سفیدی و نرمی آنرا بخوردم بطعم از عسل
شیرین تر و بوی از مسکه چرب تر شوهرم گفت برو تا در دنیا باشی نیازت بخوردن نباشد چون بیدار شدم خود را سیر یافتم
و از آن روز تا حال بآب و نان حاجت نشده و از بوی طعام آزرده میشوم مخفی نماند که از سلاطین خوارزم یکی **بکس خان**
است که اجدادش پوشتکین غرچه غلام ملکامکین مملوک سلطان شاه سلجوقی بود و آخر الامر مرتبه اش بجایی رسید که در پانصد و
هشتاد و نه هجری بر مرو که بجنگگاه سلاجقه بود استیلا یافت و تمامی خراسان را ضبط نمود و در پانصد و دو طغرل سلجوقی را بکشت و
به عراق مستولی شد و در ترجمه طغرل سلجوقی والی عراق عجم گذشت بالجمله بعد از بکس خان **قطب الدین سلطان محمد**
خوارزم بن بکس خان از بهر شیر بخوارزم آمده بر تخت نشست و تمام خراسان و عراق عجم والی بر غور و غزنین بگرفت او بادشاه
در نهایت شکوه و حشمت بوده و پدر جدش که تاج گذار گورخان قراختائی اول و ثانی بودند رسم خراج برداشت و باسکوطر اسپهبد
گورخانی رزم کرد و ظفر یافت گویند در آن آوان که میان خوارزم شاه و سلطان شهاب الدین غوری مصالحه اتفاق افتاد و
شهاب الدین غوری برادر علیشاه بن بکس خان را که در حبس داشت بخوارزم فرستاد علیشاه با برادر بود با آنکه متوهم شده بگریخت
بسلطان محمود غوری پیوست محمود غوری او را بکمال اعزاز نمود پس از چند روز محمود را کشته یافتند چون از اولاد ملوک غور
کسی نمانده بود غوریان علیشاه را بسلطنت برداشتند چون خوارزم شاه بر هرات رسید منشور سلطنت غور با خلعت مصحوب
بسر و نامی نزد علیشاه فرستاد و علیشاه را بخلعت پوشانیدن بخلوت برد و بکشت غور و فیروزکوه خوارزم شاه را صافی شد و در
شش صد و پانصد هجری بعد از فوت تاج الدین یلدوز صاحب غزنین عزم آندیار کرد و بگرفت و در آن سفر بیست و هفت
خروار طبل زرین ساخت و اول امر کرد که بیست و هفت تن از شاهزادگان بجای نقاره چیان آنرا بنوازند و در آنوقت بیست و
پنج تن از امرا در رکاب بودند و بعد از کوس نوبت سلطانی بر در بارگاه ایشان کوس میزدند چون سلطان محمد خوارزم شاه
غزنین بگرفت در خزاین سلطان شهاب الدین غوری دست یافت مناشیر دار الخلافه که ناصر عباسی از بغداد
بشهاب الدین غوری نوشته او را بر مخالفت خوارزم شاه تحریص نموده بودند بدست افتاد این معنی موجب ازدیاد وحشتش

از خلیفه گشت و در استیصال ناصر عباسی ساعی شد و از علماء مملکت فتوی حاصل کرد که اولاد علی علیه السلام را خلافت باید داد
پس مضری علو از مهر با نمود و بیعت خویش تحریص کرد و با سه صد هزار سوار روی به بغداد نهاد و بهمدان رسید ناصر عباسی خلیفه از فوج کشی
خوارزم شاه عظیم ترسید و شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزم شاه فرستاد و آن در ضمن بغداد در احوال خاندان
عباسی گذشت بالجمله چون سلطان از عزیمت بغداد ناچار شده بازگشت در شوکتش نقصان و بجانش وهمی تمام راه یافت
و بعد از آن به اندک زمانی چنگیز خان روی بآندیار نهاد که کرد آنچه کرد و سبب توجه چنگیز خان بآندیار آن بود که احمد خان محمدی
که از اعیان و ارکان بود بعهد خوارزم شاه نزد چنگیز خان شد و خوشنود بازگشت چنگیز خان امر کرد که هر یک شاهزادگان و
امرا دو کس از ملازمان خود را بمملکت خوارزم شاه فرستند که با قالش امتعه آن دیار بیاورند چهار صد و پنجاه مرد مسلمان
جمع آمدند چنگیز خان بخوارزم شاه نوشت که چنانچه بازرگان آندیار را خوشنود ساختم تو هم اینجماعه را خوشنود بازگردانی چون
آن طایفه باترار رسیدند از اینجا نزد حاکم آنجا امیر اینال الحق که غایر خان خطاب داشت رفتند یکی از اینجماعه که با میر سابقه معرفتی داشت
او را اینال الحق خطاب کرد غایر خان برنجید و همه را موقوف داشت و بسلطان خوارزم نوشت که فرستادگان چنگیز خان بالباس اهل
برسم جاسوسی آمده اند سلطان بقتل ایشان فرمان داد غایر خان همه را بکشت چنگیز خان بشنید و بخوارزم شاه نوشت
که غایر خان را بمن گذار تا از وی انتقام کشم خوارزم شاه ایلچی او را هم بکشت چنگیز خان با سپاه موفور که عشر لشکرش هشتاد هزار
سوار باشد و به از این حساب هشت صد هزار سوار یعنی هشت لک سوار میشوند روی بدیار سلطان محمد خوارزم شاه نهاد
گویند که چون حادثه قتل جماعه بازرگانان واقع شد چنگیز خان در عزم مملکت خوارزم شاه متفکر و متردد بود که ناگاه فرستاده
ناصر علی عباسی خلیفه که از خوارزم شاه متوهم بود به طلبش رسید شادمان گشت در روانشد خوارزم شاه آنگاه در عراق بود
از آنجا به نیشاپور و ماوراءالنهر چند شتافت میرفت تا بجائی رسید که آنجا کشتگان بسیار بودند مردی زخمی یافت و از حال وسوال
کرد او گفت که شاه چنگیز خان اینجا به اتفاق قتلقا شاه رزم کردند و غالب آمدند و سلطان بی آن لشکر شتافت و دیگر روز به علیشاه
رسید امیر لشکر جوجی خان بود و بسلطان پیغام داد که پدرم چنگیز خان مارا با تو جنگ نفرموده سلطان سخن او را گوش نکرد و در روی
بزرم آورد و جوجی خان مقابله عظیم کرد و قلب سلطان پراگنده ساخت جلال الدین منکبرنی پسر بزرگ که بر میمنه بود حمله آورد و
جمعی از مغول را بکشت پس چون شب شد جوجی خان آتش بسیار در پورب برافروخت و پیش چنگیز خان رفت چنگیز خان بر آن شفقت
و سلطان را توهمی عظیم از سپاه مغول بخاطر راه یافت و بسمرقند بازگشت و از چهار صد هزار سوار که بااو بودند باطراف حصن
ممالک جهت نگاهداشت فرستاد و پراگنده ساخت و خود را از محاربه معاف داشت و بخراسان آمد و مادر خود ترکان خاتون
و سایر حرمها را از خوارزم بخواند چون به بلخ رسید پس پسرش جلال الدین منکبرنی گفت سپاه مرا ده تا کنار جیحون نگاهدارم
و دشمنان را از عبور مانع آیم نپذیرفت و متوجه عراق عجم شد و در راه شنید که چنگیز خان بخارا را بگرفت و در صفر سنه ششصد
و هفده هجری سلطان به نیشاپور رسید و مجلس بزم آراست و هیچ وقت با اصحاب حاجات نپرداخت و بلهو طرب
مشغول گشت و درین اثنا جبه نویان سویدای بهادر مقدمه سپاه چنگیز خان از جیحون عبور کردند سلطان مادر را بقارون دژ
فرستاد چون سلطان متری چند از رسی جبه نویان برابشهر استیلا یافت سلطان بقارون دژ و از آنجا به استرآباد

داخل رفت و بجزیرهٔ السکون پناه برد و سپاه مغول که جته یویان تیمور قبل از فرستاده بود بجد و جزیرهٔ السکون رسیده بازگشتند و قارن دررا محاصره کردند اهالی قارن در که هرگز از تشنگی آب هیچ گاه از راه برنخ نکشیده بودند در آن زمان برکها مالی گشت برکا حسا تون و ناصر الدین وزیر سلطان از اعیاد پناه نماند از حصار بیرون آمدند و همانساعت باران عظیم بارید مغولان تمام اهالی قلعه را بخدمت چنگیز خان فرستادند چنگیز خان همه مردمان غیر از نسوان بکشت این خبر در جزیرهٔ السکون بسلطان محمد خوارزم شاه رسید از غایت حزن رنجور گشت و در گذشت بهر او کفن نیافتند همان جامه که در بر داشت کفنش کردند او دفن نمودند ذی حجه سنه ششصد و هفتده هجری اتفاق افتاده بود غیر آن طریق گویند که دران ایام که سلطان از سپاه مغول بگریخت و پهلو تهی کرد پسرش جلال الدین منکبرنی گفت همه کس خداوندی دانند اگر دو سه این گریختن سزاوار نباشد گفت ای فرزند آنچه من شنوم تو نمی شنوی گفت آن چیست گفت آن که باجوجی خان محاربه اتفاق افتاد از در و دیوار شنیدم آنها الکفرة اقتلوا الفجرة یعنی ای کافران بکشید فاجران را پس با فاجرهم و مغولان کافر الا هم بهر اسباب این متوسل گشت و گفته اند که خضر علیه السلام پیشرو سپاه چنگیز خان هرچه از مملکت خوارزم شاه بجنگ بکشود مردم آن شهر را قتل عام نمود و هر شهری که بصلح و امان بگرفت بعضی از انها از قتل عام نجات داد گویند که خوارزم شاه در سنه ششصد و یازده هجری جاسوسان بلشکر چنگیز خان فرستاده بیامدند و گفتند سپاهش از مور و ملخ زیاده است و لشکریانش اگر سالها و ماهها مشغول جنگ باشند بآن محتاج نشوند که چیزی از ان بیرون آرند و گوسپند و بز و اسپ و امثال آن با خود دارند و بشیر و دوغ قناعت کنند و چارپایان بسم خویش زمین را بکنند و بیخ های گیاه خورند و از علف و چوبی گاهی توجه نکنند و مطلق نخورند و آن گروه حلال و حرام نشناسند و گوشت سگ و خوک و سایر حیوانات بخورند و عقد نکاح ندانند و با زنان پدر فساد کنند و چون بر خصم ظفر یابند خرد و بزرگ را بقتل رسانند و اگر بآب بزرگ رسند کشتی نخواهند پوشت جانوران را بیکدیگر بدوزند و آنچه که دارند در آن نهند و بر دم اسپ بندند و سرش محکم سازند و از آب بگذرانند خوارزم شاه عظیم متوهم شد بالجمله قتل و غارت چنگیز خان در ضمن اقلیم ششم در تحت ترکستان مسطور است و بعد از سلطان خوارزم شاه پسرش **غیاث الدین شاه** بگریان شد

ذکر غیاث الدین

والی آنجا راه نداد ناچار بفارس شتافت و اتابک سعدی زنگی را بگذشت و بدی رفت و چندی بسر برده در مرتبهٔ دیگر به براق حاجب بعد و پیمان امرا نه دخود خواند غیاث الدین بکریان رفت و براق حاجب استقبال نمود و بشهرش در آورد و با او شریک مسند نشست و غیاث الدین را بفرزند خطاب کرد روزی غیاث الدین او را گفت اینهمه نخوت ترا که داد گفت آنکه از سامانیان بغلامان ایشان غیریان و از سلجوقیان و بندگان ایشان خوارزم شاهیان داد پس طوعاً و کرهاً

ذکر جلال الدین

غیاث الدین را بخواست و بالآخر غیاث الدین را هلاک کرد و باد روی زاری آغاز نهاد و براق او را در ششصد و هفتده هجری از پی پسرش فرستاد و دیگر از پسران خوارزم شاه **جلال الدین منکبرنی** او را ازان منکبرنی گفتند که خالی بر بینی داشت و او بعد از فوت پدر از جزیرهٔ السکون برآمد و عزم خوارزم کرد و برادرانش آقا سلطان از براق تا امرا که آنجا بودند بخدمت آمدند جلال الدین امرا را منافق یافت و بلطایفه اندک روی به نیشاپور نهاد و از ذی سپاه مغول رسیده و همه را منهزم کرد و شب بدر رفت و برادران وی از پی بدانجا رسیدند مغولان یکی را از انها زنده نگذاشتند

جلال الدین بغزنین که بعد پدر او حکومت آنجا داشت رفت سیف الدین عراق که امرا پدرش با چهل هزار مرد و یمین الملک
والی هرات بخدمت وی آمدند جلال الدین در غزنین استیصال یافت و روی بلشکر مغول نهاد و هزار کس از ایشان را بکشت
فیتقو نویان بحکم چنگیز خان با سی هزار سوار عزم رزم او کرد و جلال الدین برزمگاه شتافت بادشاه پیاده شده بفرمود تا جلو
اسپان بر میان بندند و از صبح تا شام رزمی صعب کردند و دیگر روز فیتقو بفرمود تا هزار سواری از چوب و نمد مثال از عقب خویش
نصب کنند ایشان چنان کردند سپاه جلال الدین بگمان آنکه لشکری دیگر بمدد مغولان آمد هزیمت خواسته رفتند جلال الدین
ایشانرا دل داد و روی برزم نهاد و جنگی صعب کرد و ظفر یافت و در آن سال هفت بار با سپاه مغولان مصاف داد و مظفر گشت
و چنگیز خان از طالقان متوجه اندرآب شد و قلعهٔ آنرا بگرفت و قتل عام نمود و بامیان شد و دریکشود و هر کرا یافت بکشت و در ششصد
و هیژده هجری قصد غزنین کرد چون جلال الدین آگاهی یافت مجال توقف ندید و عزم هندوستان کرد و چنگیز خان از پی برآمد و در آب
سند که عبارت از آب اتک است باو رسید سلطان جلال الدین با سه هزار سوار برزم پیش آمد و سه صد سوار مقدمه ساخت
و هزار بر میمنه و هزار بر میسره گماشت و ششصد سوار در قلب بایستاد و سپاه چنگیز خان که زیاده از قطرات مطرات بودند بیک حمله
از مقدمه و میمنه و میسره اش اثری نگذاشتند سلطان با آنکه در قلب بودند و بمیدان شتافت و رزمی صعب کرد و چنگیز خان
از نهایت شجاعت او متعجب شده امر فرمود که زنده او را بدست آرند جلال الدین رزم میکرد تا آنکه زیاده کسی با او نمانده پس
بلشکر دشمن حمله برد ایشانرا دور کرد و جوشن بینداخت و چتر خویش برگرفت و بار بار بر اسپ زد و خود را بدریا افگند آنانکه مانده بودند
با او موافقت کردند چنگیز خان بکنار دریا آمد و امر کرد که به تیر زنند آب سند بخون مبدل گشت و جلال الدین نجات یافته
بساحل رسید و چتر بر نیزه کرد و در سایهٔ آن بنشست چنگیز خان نماند بفرزندان گفت پسر چنین باید آوازی شنید که
ای شاهزاده قدری عنان را می برخیز تا بنگرم جلال الدین برخاست چنگیز خان گفت بنشین که غرض من عریان بر دن تو بود
المنة لله حتی بنده و پس امر کرد که اولاد ابنای او را آنچه در قید داشت در برابرش بکشتند تا جلال الدین هفتاد کس از
لشکریان از آب گذشته بودند جلال الدین هنگام شام روی براه آورد و در ششصد و هفت هجری بطایفهٔ قاطعان طرق
رسید بهمراهیان که سلاح در آب انداخته بودند گفت ما از جنگل چوبدستها برید و بر ایشان شبخون زدند و اسلحهٔ ایشان
قطاع الطریق بدست آوردند پس پانصد مرد براو گرد آمدند و جلال الدین رزم چهار هزار مرد از هنود که در رب حد اقامت
داشتند رفت و بسیاری را بکشت و قریب شش هزار کس بانتقام روی باو آوردند جلال الدین بر ایشان نیز ظفر یافت
و لشکریانش بسه هزار رسیدند جلال الدین بسوی دهلی شد و از شمس الدین التمش که در آنهنگام سلطنت دهلی
داشت جایی خواست که چندی بسر برد شمس الدین از شجاعت وی بترسید و ایلچی وی را بزهر هلاک کرد جلال الدین
ازو نا امید شد و تاج الدین خلجی را بکوه جودی فرستاد و ناشی خواسته آورد و پس ده هزار مرد گرد کرد و دختر رای کهکهار سنگه
را بخواست ناصر الدین قباچه والی ملتان با هشت هزار سوار عزم دیار رای کرد و جلال الدین شش هزار مرد بمدد رای
فرستاد ایشان برفتند و باچه را بشکستند سلطان عزم ملتان کرد و قباچه ظفر یافت و شهر باچه بسوخت و لشکر از راه
سند بگجرات فرستاد در آن اثنا خبر مراجعت چنگیز خان و استیلای برادر خویش غیاث الدین بعراق شنید از راه

گنجہ دیگران بہ ایران شتافت براق صاحب بنکش دو چیز بہ او فرستاد و باستقبال آمد و از الشہر برد در زمین سلطان لشکار رفت براق در قلعہ بربست و پیغام داد کہ این عرصہ خشم سلطان بر نیاید و این قلعہ را ناچار کوتوالی باید و این خدمت را از من کسی مناسب تر نیست سلطان متوجہ فارس شد اتابک سعد بن زنگی پسر خود سلغر شاہ را باستقبال فرستاد و عذر باستقبال نرسیدن خود کرد سلطان عذرش بپذیرفت و دخترش را بخواست و چندی در شیراز بماند و باصفہان شد اتابک علاء الدین و اتابک سام صاحب یزد بخدمت آمد سلطان بنا بر کبر سن او را پدر خواند و بہ پہلوی خود نشاند و اجازت اصفہان داد و بری رفت و در خانہ برادرش غیاث الدین کہ آنجا بود نزول نمود نور الدین منشی در مدح او قصیدہ بگفت کہ مطلع آن این است فرد بیا جانان کہ عالم شد دگر بارہ خوش و رنگین ٭ بفر خسرو عالم الغ سلطان جلال الدین ٭ پس سلطان متوجہ سوی تستر شد ناصر الدین عباسی قشمور را با ہشت ہزار سوار برزم او فرستاد و کبوتر پا مانند ناریل روان کرد کہ مظفر الدین کوکبوری با دہ ہزار کس باد شوند و قشمور با غرور موفور پیش از رسیدن مظفر الدین برزمگاہ شتافت و بقتل رسید سلطان بنگریت رفت و بر مظفر الدین کوکبوری ایلغار کرد و او را اسیر ساخت و بعہد و پیمان بگذاشت و نیز بر شتافت اتابک ازبک بقلعہ سحق پناہ برد بلکہ خاتون بنت سلطان طغرل سلجوقی سلطان را از بارہ بدید و عاشق شد و دعوی کرد کہ شوہرم حرام طلاق دادہ سلطان بوساطت عز الدین قزوینی او را بخواست و بر شہر استیلا یافت و عز الدین را قاضی ساخت اتابک ازین غصہ نمود آذربایجان سلطان را صاف شد پس بغزای گرجیان شتافت و در ششصد و ہشت و دو ہجری مظفر یافت دیگر بار در ششصد و ہشت و پنج ہجری بغزای گرجیان رفت بنفس خویش مباشر رزم گشت و مرد خواست و سہ دلاور گرجیان را پی یکدیگر کشت و بہور خازنین برزم او آمدہ بود اسپ سلطان از کوفتگی سستی میکرد سلطان از اسپ جستہ بہ نیزہ کار او بساخت و با فوج خویش بسر تازیانہ اشارہ کرد تا سایر سپاہ برزم پرداختند گرجیان بہزیمت رفتند و در ششصد و ہشت ہجری اخلاط را قہراً قہراً بگشود و بادشاہان روم و شام متفق شدہ متوجہ اخلاط شدند سلطان با وجود مرض بہ استقبال شتافت رزمے صعب کرد و نزدیک بآن شد کہ سلطان ظفر یابد و درا نحالت در تحفہ عیشش کرد و خواصان محفہ را دو سہ قدم باز پس بردند تا اندکے برآساید رایات خاصہ از سے حرکت کرد و سایر سپاہ بگمان آنکہ بہزیمت میرود بگریختند سلطان ناچار با خلاط بازگشت و چون شنید کہ فوج چنگیز خان بیامد براے خبر جاسوسان را بفرستاد ایشان خبر آوردند کہ فوج مغول بازگشت سلطان شاد شد و بلہو و لعب پرداخت و بکنارہ از امور ملک غفلت ورزید و چون روزی چند بگذشت لشکر مغول در رسید نا در جان کہ رکن سلطنت بود سلطان را بیدار کرد و آبے بر سر و بر سرش ریخت تا سکرش کمتر شد و روی براہ نہاد او در جان ساعتی کوشش عاجزانہ کردہ بہزیمت رفت و بعضی گویند کہ او طمع در اسپ و لباس وی کردہ ہلاک کردند و نیز گفتہ اند کہ لباس صوفیان پوشیدہ و سیاحت گیر ند و از شیخ علاء الدین سمنانی منقول است کہ او یکے از مردان خدا شد

ذکر بعضی از وزرای خوارزم شاہیان نظام الملک ناصر الدین محمد بن صالح خوارزمی وزیر خوارزم شاہ بود بالآخر از افراط طمع معزول گشت و بعد از عزل او سلطان منصب وزارت را بر پنج شخص مقرر نمود نجم الملک کافی الدین و تاج الدین نیشاپوری و ضیاء الملک روزنی و نجم الدین کلاربادی و فرید الدین الشان بایکدیگر بنفاق ورزیدند

رعایا مضطر شدند و شکایت نزد سلطان بردند همه را معزول فرمودند و بدرالدین عمید را وزارت داد و بدرالدین عمید از
بزرگان سلطان محمد خوارزمشاه بود وزارت یافت و در آخر عهد او توهم نموده بگریخت و به چنگیز خان نوشت چنگیز خان باشارهٔ امیر الظهر
همان نامه جواب نوشت بدرالدین آنرا بقاصدی داد و بلشکر خوارزمشاه فرستاد و او را گفت چنان کن بر دست سلطان
گرفتار شوی قاصد بفرموده عمل کرد چون خوارزمشاه نامها بدید از امرا متوهم شد و از آن بود که بجنگ بگریخت ماوراء النهر
ولایتی است در غایت معموری و آبادی شرقی آن فرغانه و غربی آن خوارزم و شمالش بلاساغون و جنوبی آن بلخ بخت کثرت
وافر و فی غلات و بسیاری میوه جات و وفور فراغی و مواشی ترجیح بر بسیاری ولایت دارد یکی از علما ماوراء النهر
را نصیبست که هرگز قحط نشود و اگر شود چندان نماند و مردمش از رعایا و غیر اصناف شجاع و سپاهی باشند و معدن بسیار
دارد و مابین نهر جیحون و سیحون اقسمت منبع جیحون باعتقاد صاحب مسالک و ممالک کوهستان بدخشان است و بعقیدهٔ دیگران
خیال چغانیان در میان مغرب و شمال واقع شده بعد از مسافت بسیار آب وخش بر وختم گشته بولایت قباد یان آمده در آنجا
پنج آب دیگر در آن داخل شده جیحون بجهول پیوندد آن موضع را پنجاب نامند بعد از آن کنار بلخ و هر نگذشته بحر خوارزم منتهی
میشود و در زمستان رود جیحون بمرتبه منجمد شود و یخ بندد که چندماه الوس و احشام مع کلبه و قباب بر بالای آن نشیمنه که اصلا چیزی را
نبینند و در عجایب البلدان آمده که بدریای جیحون کوهی است و بر آن درختی است در مهرگان برگ آن فرو ریزد و روزی
چند بر زمین بوده بعد آن مرغی شده طیران نماید و شخبون بر ورود بی عظیم است و منبع آب در ولایت ترکستان جائی است
که آنرا اشخون خوانند و آن آب به بیش از آن که بسیاری از ولایت را قطع کند بحر خوارزم ریزد و شخبون را بعضی عفان و
برخی آب شهر و بعضی خرا نامند مولف مسالک و ممالک آنرا آب حاج نخوانده و چون دار الملک ماوراء النهر سمرقند است ابتدا
از آن مینماید سمرقند از بلاد معظم توران است بر جنوب بغداد افتاده و در آثار البلاد گوید که اول آن شهر را کیکاوس بن کیقباد
کیانی بنا نهاد پس از آن اسکندر ذوالقرنین عمارت نمود مولف هفت اقلیم از خاتمهٔ روضة الصفا میگوید که در زمان
سابق قلعه داشت که مسافت دورش پنجاه هزار گام بوده بمرور منهدم گشت و چون جهان پهلوان گرشاسب که از اجداد رستم
بن زال در عهد ضحاک و فریدون بوده بدان جا رسیده گنجی یافت و فرمود تا از آن گنج قلعه را ساختند پس از آن گشتاسب بن
لهراسپ کیانی آن قلعه را آبادان ساخت و دیواری میان ولایت ماوراء النهر و ترکستان کشید چون نوبت باسکندر ذوالقرنین
رسید در وسعت آن افزوده و آن بود تا اینکه سمر نامی از سلاطین یمن بانحا و جمیع از اکثر آن شهر را ویران کرد و از آن عمارت
اثری نگذاشت بنا بران بسمرقند اشتهار یافت عرب آن را معرب ساخته سمرقند بگفت نبذی ازین حکایت در ضمن
آمده احوال سلاطین آنجا گذشت و برخی بدین وجه توجیه کرده اند که چون ابوکرب سمر بن افریقس بادشاه یمن بجانب مشرق
نهضت نمود و هجرت بلده سغد که در آن آوان آبادی تمام داشت امر فرمود و ویران شهری دیگر احداث نموده که
ترکان آن شهر را سمرقند گفتندی یعنی ده سمر چه کند بزبان ترک نام ده است بعد از آن بمرور ایام بسمرقند مشهور گشت و در
حبیب السیر آمده که در زمان ولید بن عبدالملک قتیبه بن مسلم الباهلی از جانب حجاج سمرقند را محاصره کرد حاکم آنجا بعد از
پنج ماه طالب صلح شده خراج قبول نمود قتیبه بعد از صلح بسمرقند در آمده مسجدی بساخت و هر بتی که یافت در آتش انداخت

ذکر ماوراء النهر

ذکر سمرقند

و در واقعات بابری گوید که اهل سمرقند در عهد خلیفهٔ ثالث عثمان بن عفان مسلمان شده اند و از تابعین قثم بن عباس
بدان ولایت دست یافته یعنی او را داخل صحابه شمرده اند و قبرش در سمرقند است مشهور به مزار شاه سمرقند در زمان فرمان
روائی صاحبقران تختگاهش بود و نوعی آبادی داشت که بر جمیع بلاد ایران و توران ترجیح داشته بعد ازان الغ بیگ گورکان
در آبادانی آن کوشیده و در وسط آن شهر مدرسهٔ رفیع و خانقاهی منیع بنا فرموده و در ظاهر بلده رصد بنیاد نهاد و تا حال تقادیم
را ازان زیج اخراج نمود چه قبل ازین زیج ایلخانی که هلاکوخان بن تولیخان بن چنگیز خان باشد بیشتر معمول باشد و الحال
در واقعات بابری است که ابتدای رصد بستن از بطلیموس حکیم شده پس ازان در هندوستان راجه بکرماجیت در اوجین
و دهار انکری رصدی بسته که تا حال در معمول آن زیج است و در زمان اسلام اول رصدی که بسته شده است در عهد
مامون عباسی بوده آن زیج مامونی گفته اند بعد ازان تا زمان هلاکوخان دیگر رصدی بسته نشده بود راقم حروف گوید که
راجه جی سنگه سوائی کچهواهه در سلطنت محمد شاه بادشاه گورکانی در شهر جینگر که از ابنیه و نشیمن او بوده است و در شاهجهان آباد
به تمام نمانده و ارجی نگر جیپور گویند که به اتمام رسید الحاصل در سمرقند جائی است که آنرا دشت جلوران گویند از حدیث رسول
صلی الله علیه و سلم آورده اند که در روز قیامت هفتاد هزار شهید از انجا برخیزد که هر شهیدی هفتاد هزار کس را شفاعت
کند چون در آن عرصه آنمکان مسکن کفار بوده حقیقت این حدیث بر ارباب کیاست پوشیده بود سلطان سنجر با کفار
قراختای محاربت دست داد خلقی کثیر از لشکر اسلام بدرجهٔ شهادت رسیدند و در زمان مغول نیز بسیاری از مسلمانان در آن
مکان شهید شدند هر آینه معنی این حدیث بر همگنان روشن گشته و در اطراف سمرقند مزارهای نیک است که یکی ازان
کان گل نام دارد که بجانب شرقی سمرقند واقع شده دیگر سیاه آب که آب رحمت میگذرد و در اطراف آن تمام انگیز است
که سیاه آب از روی گذشته بکان گل میگذرد و اطراف آنرا چنان احاطه نموده که بعد از دو سه موضع جای عبور نیست و دیگر
اولانگه غول و کول مرس خوانند و آن مغاکی است چه کوی یکطرف آن واقع شده اکثر میوه در سمرقند خصوص سیب و بهی
و امرود و انگور و انار و خربزه بس خوب میشود که هر کدام پسندیده باشد **کش** در جنوب سمرقند واقع شده سمرقند از انجا بست فرسنگ است
و بنا بر آنکه اطراف آن در غایت خضرت و سبزی میباشد هر آینه قبة الخضرا و سبزش نامند و فواکه اش در غایت خوب
میشود از جمله مضافات آن یکی **لکاب برکاهی** است که منقط الراس امیر تیمور گورکان است و امیر تیمور هر چند سعی کرده که
که آن شهر را دارالملک سازد بنا بر قرب و جوار سمرقند از مطلب بحصول نپیوست پوشیده نماند که راقم حروف میخواست
که بندی از احوال صاحبقران تیمور گورکان و اولاد و احفادش در تحت کش سمرقند که دارالملکش بود بقلم آرد بنا بر آنکه مولد
آنجناب در یکی از مضافات کش است چنانچه گذشت و نیز مزار صاحبقران بسیاری از اولادش در شهر مذکور است چه از زمان
صاحبقران هر که آنجا می مرد نعش او را بکش آورده دفن می کردند اما چون سلطنت چنگیز خان پیش از سلطنت صاحبقران
بوده بی سر و سامانی کمال واقع می شد از آن عزیمت در گذشت در اقلیم ششم در ضمن ترکستان احوال بغداد چنگیز خان صاحبقران
که یکی اند مع احوال چنگیز خان و اولادش نوشته و بعد ازان تذکرهٔ امیر تیمور گورکان و اولاد و احفادش بر سبیل اختصار
بیان خواهد کرد و بالله التوفیق **نسف** در زمان گذشته معموری موفور داشته و چندی ویران و باز آباد گشته تا اکنون

موجود ست او را قرشی و بجیت نیز گویند و چون بزبان مغولی قرشی بمعنی گورخانه هست و غالب که بعد از تسلط چنگیز خان باین
موسوم گردیده اگرچه کم آب است اما ببقاعش نیک بحصول میشوند و در فصل بهار بغایت سرسبز میشود و در ماوراءالنهر طایری
است که ترکان آنرا باغری فرا گویند چون در قرشی آن مرغ بسیار میباشد هر آینه آنرا مرغک قرشی می نامند و قرشی بجنوب
سمرقند واقع شده سمرقند هژده فرسنگ است که عطای بن مقنع افراسیابی ساحری ماهر بود و بتناسخ قایل گشت و بماوراءالنهر
رفت و دعوی الوهیت کرد و گفت حق تعالی در صورت آدم علیه السلام جلوه کرد لاجرم ملائکه را بسجود او امر کرد و همچنین در
صورت انبیا و اولیا و حکما حلول میکرد تا نوبت بابومسلم مروزی رسید اکنون در من حلول کرده او را گفتند پیش از تو کسان
دعوی ثبوت کرده اند و بقتل رسیده اند و تو دعوی الوهیت میکنی ناچار بقتل رسی گفت نیکو کردند که ایشان را
بکشتند چه من آنها را بفرستاده بودم بالجمله عطا از عجایب و غرایب آنچه مینمود یکی آن بود که در تخت چاهی ساخت و
از ان ماهی طلوع میکرد و چهار شهر از پرتو آن روشن میشد و آنرا ماه نخشب و ماه مقنع و ماه سیام نیز گویند عوام بپرستش
آن قیام مینمودند و مسلمانان قصد او کردند و ماه مقنع بقلعه متحصن شد و چون بر هلاک خود متیقن گشت قدم را گفت من باسمان
خواهم رفت پس سرابی ساخت و خود را دران انداخت که همه اعضایش بگداخت و جز موی و سرش باقی نماند مسلمانان
بقلعه در آمدند و اتباع او را بقتل رسانیدند و از هر یکی پرسیدند که خدای شما چه شد گفت باسمان رفت پس کنیزکی ایشانرا
خبر داد که چون کار بر وی تنگ شد اقربای خود را بزهر هلاک کرد و خود را هلاک ساخت معاد بن مسلم سر او را که از گداختن باقی مانده
بود در یکصد و شصت و نه هجری نزد مهدی عباسی ببغداد فرستاد و چنگ قلعه قرشی را امیر تیمور صاحبقران گورکان بکمال
پردلی بدست آورد چه وقتی که صاحبقران به سلطنت خود رسیده بود میان او و امیر حسین که خواهرش در نکاح امیر تیمور
بود مخالفت روی داد و در هفتصد و شصت هجری مصلحان مقرر بران نمودند که هر یک با سه صد سوار از سپاه خود
بیرون آیند و در فلان جا با یکدیگر ملاقات کنند صاحبقران با سه صد سوار متوجه آمد و چون امیر حسین شد گمان برد که او را
شبخون است سه هزار سوار بر زم صاحب قران فرستاد ایشان در راه بصاحب قران رسیدند و بعد از رزم صعب ظفر
یافتند انجمن بقیه سپاه صاحبقران رسید سپاه متفرق گشت صاحبقران بقرشی شتافت و اهل و عیال و سپاه خود بگرفت
و از جیحون بگذشت و بماخان رفت امیر حسین بقرشی آمد و امیر موسی را امیر هند ایالت آنجا داد و صاحبقران ایلچیان
نزد ملک حسین کرت والی هرات و محمد بیگخان قربانی حاکم طوس فرستاد تا متعلقان او را جای دهد و راه کاروانیان
بگرفت و ایشان را از رفتن بماوراءالنهر مانع آمد تا آنکه جمعی کثیر از کاروانیان گرد آمدند پس آوازه در انداخت که بهرات میروم
و به آن جانب روانه شد و کاروانیان را راه کرد چون کاروانیان بمبلغی راه رفتند و بازگشت در همان منزل افزوده آمد
کاروانیان بماوراءالنهر رسیدند و گفتند که صاحبقران بهرات رفت و در آن وقت سه صد و چهل و سه سوار بود و مردم امیر حسین
دوازده هزار سوار در حوالی و نواح قرشی اقامت داشتند و صاحبقران از جیحون بگذشت و روی بقرشی نهاد و هنگام
شب به برکت که موضع است قریب بقرشی رفت سپاه را همانجا گذاشت و با دو کس کنار خندق قرشی شتافت
و از طرفی که آب بحصار میرفت تا بزانو در آب در آمد و بخاک ریز رسید و از همانجا قلعه را بدید و از محافظان خبری ایشان

آگاه شد و بازگشت و بسپاه پیوست و با ایشان بتعجیل براند و نزدیک بقلعه رسید و چهل و سه نفر را پیش ایشان گذاشت
و صد نفر را از همان راه بقلعه در آورد و خود با دو صد نفر بر دریا ایستاد تا آنانکه بقلعه رفته بودند محافظان را که مست
خواب بودند بکشتند غلغله در حصار افتاد و اهالی قلعه بیرون دویدند صاحبقران بر در ایستاده بود هر که آنجا میرسید
بقتل میرسانید چون در قلعه کسی نماند صاحبقران با همراهیان و زن و فرزند امیر خوقی را بدست آورد و امیر موسی ملک
بهادر را با دوازده هزار سوار که یان حدود اقامت داشته بمحاصره قلعه قرشی پرداختند صاحبقران دل شخص نهاد
در روزی با سه نفر از قلعه بیرون آمده رزمی صعب کرد و شصت تن از جغتائیان گرفته بقلعه درآمد و بعضی از جغتائیان
جدا شده و بقلعه در آمدند و بصاحبقران پیوستند و بالاخره امیر موسی از فتح قلعه قرشی مایوس شده برخاسته رفت صاحبقران
بر قلعه مستولی شد بخارا از شهرهای معتبر توران است در مغرب رودی سمرقند واقع است و از سمرقند بیست و پنج فرسخ

بیان شهر بخارا

است و بکثرت خلایق و بسیاری غله و خوبی میوه خصوص خربزه بر تمام ماوراءالنهر رجحان دارد و از حذیفه بن الیمان
نقل است که رسول صلی الله علیه وسلم فرموده بود که در ماوراءالنهر شهری مفتوح شود که مردمش مستغرق رحمت الهی باشند
و بخارا را از آن فاخره گویند که روز قیامت بکثرت شهدا فخر بدیگر شهرها کند و از آن شهر چندان اولیا و غیره برخاسته
اند که به تحریر در نمی آید و در خاتمه روضة الصفا گوید که در حوالی آن شهر باغ و بستان فراوانست و مردم آنجا عمارت
را در غایت استحکام میسازند و در زمان سابق سوری بگرد بخارا کشیده بودند که قطر آن دوازده فرسنگ بود و هر چند گاه
مردم محلات آنجا با یکدیگر بهم جمع شده در مقام جنگ و معارضه می آیند و بسنگ و فلاخن سر و روی یکدیگر را خون آلوده
می سازند و آن حرکت را موجب افتخار و مباهات میدانند و آن شهر را چنگیز خان قتل عام نمود و بعد از آن مسعود
بلواج آنرا آبادان ساخت آورده اند که در سنه ششصد و سی و شش هجری در موضع تارات که سه فرسخی بخارا است
مردی محمود نام ظاهر شده گفت چنان مردی که از غیب و غیبیات خبر میدهد و بسیاری با او بگرویدند شمس الدین محبوبی از
محاربه بخارا با او پیوست پدر من در بعضی مصنفات ذکر کرده که عنقریب مردی ظاهر شود و بر همه جهان مسلط گردد
این ها است از این سخن سایر اهالی بخارا معتقد محمود و باتفاق ایشان در بخارا بر تخت نشست و خطبه بنام او خواندند
و خوارزمیه بخارا از شهر بیرون رفت و با طائفه مغول روی بشهر نهاد و محمود مازندرانی و شمس الدین محبوبی چون از پیش
آمدند مغولان شنیده بودند تیری که بلشکر محمود اندازند باز بسیکرد و مغولان خواستند که بهزیمت رفتند و تن از مغولان
جرات کرده دو تیر انداختند و از عجایب اتفاقات هر دو بمحمود مازندرانی و شمس الدین محبوبی رسیدند ناگاه غباری [illegible] عالم
شد مغولان که از قتل محمود مازندرانی اطلاع نداشتند آن را بکرامات او حمل نموده بهزیمت رفتند بخاریان تعاقب مغولان
نموده بسی را بکشتند و از محمود مازندرانی نشانی یافتند گفتند از غیب گردد و باز آید برادرانش محمد و علی را جانشین
ساختند او دست بغارت برداشتند فرامین و دو امیر را بفرستاد تا با ایشان مصاف داد و محمد و علی را با بیست هزار
مرد بقتل رسانیدند فرغانه ولایتی است در کناره معمورهٔ عالم واقع شده شرقیش کاشغر و غربیش سمرقند جنوبش کوهستان
بدخشان و شمالش اگرچه پیش از این آبادانی داشته مثل التابع والمالون و بانکی که آنرا طراز میگویند اکنون خرابه

عیوض جنود از یک خراب است عمر میرزا عمر بن سلطان ابوسعید باشد سلطان محمود بن محمد میرزا امیرانشاه بن امیر تیمور صاحبقران گورکان حکومت فرغانه و اندجان وغیره داشته او را سه پسر بوده از آن جمله است میرزا بابر که بپادشاهی هندوستان رسیده و در واقعات بابری آمده که مروج الفهم که آنرا مهر گیاه خوانند در فرغانه میباشند اما دیده نشده نگارنده راقم حروف گوید که آن گیاه را در هندوی لکهنا کهنی گویند و بجای کاف جیم فارسی برآمده و آن در هندوستان در نواح بنارس اکثر پیدا میشود و آن بیخ لفاح بریست بشکل دو انسان که روی برروی یکدیگر داشته باشند و او را سنک کهن نیز نامند چه آن را از سنک سکینانند بطریق که اطراف آنرا حفر میکنند تا بیخش از زمین مکشوف شود و سست گردد و پس ریسمان در بنه آن پیچند و طرف دیگر ریسمان بر گردن سک بندند از دو سه قدم پاره نان به سک بنمایند و میطلبند آن سک در آمدن شتاب و قدری قوت کنند بیخ آن گیاه از زمین کنده شود و از زمین برآید این تدبیر جهت آنست گویند که ایشان اگر آن را بکنند و بتش خشک گردد و این اصلی ندارد و نزد راقم در این باب اشتباهیست عجب چه هر که گیاه انسانی را خراب و ضایع کند و بتش خشک گردد پس آنکه انسانی اصلی را منهدم و خراب سازد و آنرا چه حال واقع شود و آب شیحون با آب خجند اشتهار دارد و از طرف مشرق و شمال آمده در میان آن ولایت جریان می پذیرد و از جانب شمال خجند و قباک که حالا بشهر چه مشهور است گذشته بجانب ترکستان میرود و در رنگ چوب میشود و در فرغانه هفت شهر خرد و بزرگ است و از آنجمله پنج بجانب جنوب و دو طرف شمال دریا واقع شده و در شهرهای جنوب یکی **اندجان** است که در وسط فرغانه واقع شده و حصارش در غایت حصانت محکم است و چند جوی آب همیشه درون قلعه جاریست و مرغ دشتی که ترکان قرعاول و فارسیان تدرو گویند در اندجان بسیار باشد و در واقعات بابری آمده که در آبدار اسکنه یکمرغ دشتی چنان میشود که حتی که او را انشار کنند چهار کس از خوردن او سیر شوند و غله و میوه اش خوب میشود اما آب و هوایش نیک نباشد و آشوب چشم در انملک بسیار باشد **اوس** مابین مشرق و جنوب اندجان واقعست با لطافت آب و هوا اطرافش وقت بهار در غایت سبزیست **مرغینان** غربی اندجان واقع شده و اندجان هفت فرسنگ است و از فواکه آنجا زردآلو خوب میشود **سفر** کوهستان است مابین مغرب و جنوب با فرغان نه فرسنگ است و بوفور آبهای روان و کثرت باغ و بوستان رجحان به اکثر جاها میدارد و در کوهستانش بجانب جنوب پارچه سنگ است که ده گز عرض و ده گز طول که همه چیزها در و منعکس و منقش میگردد مانند آئینه بدین سبب آنرا سنگ آئینه میگویند **خجند** بجانب غربی اندجان واقع شده و از اندجان پنج فرسخ است انار آنجا خوب میشود و قلعه اش بغایت مستحکم و بر شمال رودیه اش کوهیست موسوم بملوغل که فیروزه و دیگر چیزها در انکوه یافت میشود و سر کار گاه نیک میدارد و آشوب چشم در انجا بغایت میشود حتی که گنجشکان را در ان ولایت آشوب چشم میباشد و در میان خجند و کند بادام که هم از توابع خجند است دشتی است که همیشه در ان دشتها باد بشدت میوزد گویند وقتی چند درویش بدان دشت رسیده اند و شدت باد بنوعی بود که ایشان را پراگنده ساخت و بعد از ان بطلب یکدیگر در ان دشت های درویش گفته تمامی هلاک شده اند و از ان زمان تا حال آن دشت را هاے درویش مینامند **خنکت** و **اخسیکت** نیز گویند و بشمال رود شیحون واقع است

ودر تمام فرغانه بعد از اندجان ازان دسنج بر جا نیست وتا اندجان نه فرسنگ است وقلعهٔ محکم دارد ودر واقعات
بابری نام آنرا اخسیکت نوشته وگفته که در آنجا خربزه ایست موسوم میر تیموری که از بخارا خربزه بهتر آنجا میشود سماس
از شهرهای قدیم است وبناکت نیز اشتهار داشته واکنون بتاشکند وباشکند معروف است اگرچه در عمارات اینها و
اشواق آن شهر چندان تکلیفی بکار نه برده اند اما صفا خانش تخت گل ولاله وافزونی آب وچلکا نهایت ندارد رستی ولطافت
را دارد خصوصا لاله هفت رنگ که خاصهٔ انوار این است چه لاله زار باسکند وگلرخ بخارا بین الجمهور معروف است آ
در آنولایت چاهیست که هر کم آب آنرا بیاساید هر خلطے که فاسد که در معده داشته شد دفع گردد واکثر آن آب را بجای
دیگر برند چون گرد دوا گر بمسافتی بعید برند حجر گردد واگر رکوار بخون حیض آلوده ساخته درانچاه افگند صاعقه پدید آید
که دیوارها برافگند تا از بیرون نکنندش السوری صاعقه فرونشود ایضا چشمه ایست که همیشه مانند دیدهٔ ظالم بی آب
است وچون اندک سحابی بر روی هوا ظاهر شود بر فور ازان چشمه آب در سیلاب آید ودر انتهای آنولایت کوهیست
که آنرا عیال سقره گویند ودرانکوه چشمه ایست که آب آن نفت باشد دران کوه آهن وفیروزه حاصل میشود وچند
قریب آن کوه کوهی دیگر هست که سنگش چون انگشت آتش در خود گرد دو بسوزد وخاکستر آن هرچه بشویند سفید گردد
وپاکیزه شود آورده اند که چون جهن بن افراسیاب فرزندے از مغارک بقتل رسید بعد از واحفاد افراسیاب بر
ممالک توران متصرف شدند هر یک در گوشه بسلطنت رسیدند وازایشان اندجان که سالها ماوراءالنهر وترکستا
حکومت کردند اول ایشان **بغراخان** شهاب الدوله هارون بن سلیمان است واز جانان ترکستان بوده
وبجدود کاشغر می نشسته چون دولت سامانیان ضعیف شد ابوعلی سمجور وفائق از امرای سامانیان باخداوندان
خویش مخالفت آغاز نهادند وبغراخان را به تسخیر ماوراءالنهر تحریص نمودند او بر اندیار استیلا یافت ودر سنه سیصد
وهشتاد هجری درگذشت وبعد از و **ایلک خان** که بقولی از خویشان بغراخان بوده وعلی تگین نام داشته بتخت
نشست وبر بخارا استیلا یافت وباتفاق قدرخان صاحب با سلطان محمود غازی غزنوی در نزدیکی بلخ رزمی
صعب کرده بهزیمت رفت ودر چهارصد وبیست وسه هجری درگذشت ویکی از سلاطین ماوراءالنهر **طمغاج خان**
بن محمد خان از احفاد بغراخانست چون سلطان سنجر سلجوقی از گورخان والی مر وخطای هزیمت یافت طمغاج خان
در بعضی از ماوراءالنهر بسر می برد چون گورخان بدیار خویش بازگشت طمغاج خان درسمرقند بحکومت نشست طمغاج
لقب ملوک سمرقند است طمغاج خان بن محمد خان ملکی عادل ودرانه یار بود ونوشته قرآن کتابت کردی وبقدر دستی
وازوجه آن قوت حاصل کردی گویند دهقانی از و داد خواست او رنجه بود وگفت که در رو نمانده دهقان گفت کرا
وادمی داد او را ابداد وآخرین سلاطین آنطایفه **سلطان عثمان** است که در برابر بغراخان است او را گورخان
والی زاخطای دختر خواست گورخان مضایقه نمود سلطان محمد خوارزمشاه برغم او دختر خود باو داد آخرالامر میان ایشان
دخت خواست سلطان عثمان بگورخان متصل شده خوارزمشاه لشکر بسمرقند کشید وبگرفت واو را بدست آورده در سنه
ششصد ونه هجری بقتل رسانید وبعد از وکسی از خانان بسلطنت رسید وگماشتگان خوارزمشاه در ماوراءالنهر حکم

کردند لیکن بگذشت که فوج چنگیز خان بر اندیار دست یافت فصل در ذکر بعضی از مشاهیر اقلیم پنجم سلطان
الشعرا ابوالحسن جعفر بن محمد الرودکی اصل وی از رودک من اعمال بخارا بوده استاد شعرای عجم است و اول
کسی است که دیوان شعر ترتیب داده گویند که سه شاعر در سه دولت آسایش کردند که دیگر این میسر نشود رودکی بعهد
سامانیان و عنصری بعهد غزنویان امیر معزی در زمان سلجوقیان رودکی راست رباعی ای از گل مشک بوده
تو را رنگ از پی رخ ربوده تو از پی مو گل رنگ شود چو رخ بسوی همه جو مشکین گردد چو موفشانی همه کوی خواجه
عبد الخالق غجدوانی سر دفتر خلیفه خواجگان چشت است آورده اند که چون خواجه یوسف همدانی ببخارا آمد با وی پیوست
رفته رفته کارش بجائی رسید که در هر وقت بر اسم نماز بکعبه میرفت گویند روزی در وعظ شور بود جمعی در خدمت خواجه عبد الخالق
نشسته بودند در معرفت سخن میرفت جوانی در صورت زاهدان در آمد و گفت رسول صلی الله علیه وسلم فرموده که اتقوا
فراسة المؤمنین فانه ینظر بنور الله تعالی بر این خدمت هست یعنی بر سر اسرار دانش مسلمانی بدرستی که آدمی ببیند
بنور خدای تعالی خواجه گفت که سر اینحدیث آنست که زنار ببری و ایمان آری جوان گفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد
خواجه بخادم اشاره کرد و خادم خرقه از بر جوان بیرون کرد زنار پیدا شد جوان زنار ببرید و ایمان آورد خواجه گفت ای
یاران بیائید تا با سر موافقت این نو عهد زنار را قطع کنیم چنانچه او زنار ظاهر برید زنار باطن را که عجب است ببریم
ما چنانچه او امر زنده باشد ما ترا امر زنده شوم تا یاران بپای خواجه افتادند و بتجدید توبه پرداختند از سخنان اوست که در دو
وقت خود را نگاه دارند در وقت سخن گفتن و هنگام چیز خوردن و گفت مرشد چون سر شکار است می باید که بحوصله خویش
هر مرغی را دانسته طعمه در خوان میداده باشد شیخ نجم الدین کبری خوارزمی از اکابر اولیاست او را
ولی تراش گفتندی چه در حالت وجد بهر که نظر افکندی ولی شدی روزی صعوه را بدید بر بازی و اپس او بود صعوه باز گشت
و باز را گرفت و پیش او فرود آورد و او در مدت عمر خود زیاده از دوازده مرید قبول نکرد همه ایشان از اکابر اولیا بودند
چون مجد الدین بغدادی و سعد الدین حموی و غیره ها آورده اند که چون سپاه چنگیز خان متوجه خوارزم شد شیخ اصحاب
خود رضی الدین او علی لالا و نجم الدین رازی و سعد الدین حموی را گفت بر خیزید و بگوشه روید که آتشی از مشرق افروخته
تا بمغرب خواهد سوخت و این فتنه ایست که در این امت دیگر چنین واقع نشود گفت چه شود که با ما نیز آئید گفت ما را
اذن نیست اصحاب بتحت فرمان بخراسان شدند و چون لشکر مغول بخوارزم رسید کس نزد شیخ فرستادند که از میان
اینجاعت بیرون شو شیخ گفت هفتاد سال در زمان خوشی مصاحب ایشان بودم اکنون تخلف مروت نباشد پس
چون لشکر مغول بکنار شهر رسید شیخ خرقه در پوشید و میان به بست و بغل پر از سنگ کرد و نیزه بدست گرفت و بیرون
آمد و سنگ بر ایشان انداخت مغولان تیرباران کردند شیخ و دست پر پرچم کافری زد و آن را محکم بگرفت و نگذاشت
تا که بشهادت رسید و بعد از شهادت هر چند که خواستند که پرچم را خلاص کنند نتوانستند ناچار پرچم را ببریدند شیخ
سعد الدین حموی از مشایخ صوفیه اصحاب نجم الدین کبری است از علوم ظاهری و باطنی بهره عظیم داشته
روزی بجهت ولایت رسید اسپ او از آب نمیگذشت گفت آب را تیره کنند و بگل آلوده سازند چنان کردند بگذشت شیخ فرمود

تا خود را میدید از این وادی عبور نتوانستند کرد شیخ مجد الدین شرف بن موید بغدادی که خوارزمی از اکابر اولیاست
بعضی بر آنند که پدر او موید بن ابو الفتح از اطبا بغداد بود خوارزمشاه از خلیفه طبیبی خواست خلیفه او را بخوارزم فرستاد
مجد الدین بعد از پدر بخدمت شیخ نجم الدین کبری میگذرانید شیخ او را خدمت توضیا فرمود مادرش بشیخ پیغام داد که فرزند
من این کار نتواند فرمائی دو تا غلام ترک این خدمت مامور کنم شیخ گفت از تو که در طلب آگاهی این عجب نمود چه پسرا
غلبه صفر است این خدمت اگر بغلام ترک دهم او شفا نیابد و گفته اند که اصل شیخ مجد الدین از خوارزم است و بغداد که
قریه ایست در خوارزم در جمادی الآخر سنه پانصد و پنجاه و شش هجری همانجا متولد شد و نشو و نما یافت و بخدمت خوارزمشاه
پیوست و معتبر گشت و مالی وافر بدست آورد ناگاه محبت الهی در دل وی جا گرفت همه را بگذاشت و خدمت نجم الدین
کبری گزید و ریاضت های شگرف کشید و در پانزده سال شیخ الشیوخ خوارزم شد و پانصد هزار دینار بر صوفیه وقف
کرد گویند هر سال اخراجات مایده خانقاه او دویست هزار دینار بود روزی گفت ما بیضه بط بودیم بر کناره دریا شیخ
نجم الدین ما را تربیه کرد بیرون آمدیم آنگاه در دریا رفتیم و شیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین این سخن بشنید برنجید فرمود
که مجد الدین در دریا بمیرد مجد الدین بشنید نزد سعد الدین حموی رفت و تضرع نمود گفت روزی که شیخ را وقت
خوش باشد مرا خبر کن با نحضرت آئیم وقتی که شیخ در سماع حالتی خوش داشت سعد الدین او را خبر کرد مجد الدین پای
برهنه طشتی پر آتش بر سر نهاد و پیش شیخ آمد بجای کفش بایستاد شیخ فرمود چون بطریق درویشان عذر
میخواهی ایمان بسلامت بری لیکن تو هم در دریا بمیری ما در سر تو شویم و سرهای سرداران و مادر ملک خوارزمشاه
بو عذار غبت داشت و گاه گاه بزیارت وی میرفت حاسدان بسمع سلطان رسانیدند که مادر تو بمذهب ابو حنیفه بنکاح
شیخ در آمد چون شنیدن را بهانه ساخته سلطان مست بود گفت مجد الدین را در جیحون اندازند پس چنان کردند
و این واقعه در پیش اوایل در سنه ششصد و شانزده و بقولی در ششصد و هفده هجری اتفاق افتاد شیخ نجم الدین
آگاه شد و سر بسجده نهاد و بعد از زمانی بر داشت و گفت از حضرت عزت در خواستم تا خون بهای فرزندم مجد الدین
ملک از سلطان بستانند محمد خوارزمشاه خبر یافت و پیاده بخدمت شیخ آمد و سر برهنه ساخت و طشتی پر از زر و شمشیر و کفن
بیاورد و گفت اگر قصاص خواهی اینک از این شمشیر سر من جدا کن و اگر دیت و خونبهای اینک زر شیخ گفت قریب
او جمله ملک تست سر تو برود و سر ما خلایق و ما نیز در سر تو شویم سلطان خایف و خاسر باز گشت و عنقریب چنگیز خان
خروج کرد و کرد آنچه کرد و خوارزمشاه در ذی حجه سنه ششصد و هفده هجری از چنگیز خان گریزان در جزیره آبسکون شده
درگذشت خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی از اکابر خلفاء خواجه معین الدین چشتی است
او را سلطان العاشقین گفتندی و او را کاکی از آن گفتندی که زنش از همسایه گاه گاه وام گرفتی روزی همسایه
او را گفت اگر ما نباشیم کار شما بهلاکت رسد زن خواجه قطب الدین برنجید و سوگند یاد کرد که دیگر روزانه وجه
نگیرد خواجه بشنید گفت بعد از این بسم الله بگوئی و دست بطاق خانه می بر چندانکه خواهی کردهای کاک بدست آید
پس چنان شد و بکاکی اشتهار یافت گویند او نیز از دویست و پنجاه رکعت نماز ادا کردی و هر شب هزار بار درود

برسول صلی الله علیه وسلم فرستادی چون کدخدا شد سه شب آنرا فراموش کرد یکی از مریدان وی رسول صلی الله علیه وسلم
را بخواب دید که فرمود قطب الدین را بگو که هر شب تحفه بهر ما می فرستادی سه شب شد که نمی فرستی قطب الدین زن را
طلاق داد و به بغداد شد و بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی رسید پس بعزم ملاقات پیر خود معین الدین چشتی که در
او بهند رفته بود لاجرم روی بهند باز نهاده بملتان رسید و با شیخ بهاء الدین ذکریای ملتانی صحبت داشت قلعه والی
ملتان مرید او شد پس خواجه قطب الدین بدهلی شتافت در راه شیخ فرید شکر گنج باو پیوست خواجه بدهلی رسید خواجه
قطب الدین گوید که با عزیزان مسافر بودیم تا بکنار دریا رسیدیم و گرسنگی در ما اثر کرد ناگاه گوسپندی دو نان خشک در
دهن گرفته پیدا شد و پیش ما نهاد و رفت و هم برابر آن کژدمی نزدیک رسیده خود را در آب انداخت و گذشت و با
یکدیگر گفتیم درین حکمتی خواهد بود بیا ما نیز از دنبال رویم دست بدعا برداریم بفرمان الهی دریا شق شده زمین خشک
پیدا گشت پایان گذشتیم و در زیر درختی مردی را خفته دیدیم در آمد تا او را هلاک کند این کژدم از جای برجست و آن مار را هلاک کرد
در راهی شد ما نزدیک شدیم تا آن مرد را دریابیم البته کسی بزرگ خواهد بود دیدیم مستی خراب بد بوی کرده و افتاده
شرمنده شدیم که این مرد شراب خوار بلی فرمان او را خدای تعالی چنین نگاه داشت هاتفی آواز داد که عزیزان اگر
همین مصلحان و پارسایان را نگاه داریم مفسدان و گناهگاران را که نگاه خواهد داشت و همدرین بودیم که آن
مرد بیدار شد کیفیت با او گفتیم نادم شد و از آن فعل باز آمد و از واصلان حق گشت بالجمله خواجه قطب الدین بدهلی رسید
و حمید الدین ناگوری که پیش ازین در بغداد او را دیده بود بملازمت وی آمد سلطان شمس الدین التمش صاحب
دهلی معتقد خواجه گشت خواجه معین الدین چشتی در اجمیر بود خبر قطب الدین شنیده آنجا آمد و هنگام مراجعت خواست
که او را به اجمیر برد اهالی دهلی چندان جزع کردند که او را همانجا گذاشت باجمیر شتافت در سیر الاولیا آورده که از عید خواجه
قطب الدین از نماز باز گشت چون بدان مکان که الحال روضه ایست رسید و بایستاد و متامل شد و گفت من ازین
مکان بوی دل میشنوم و در زمان صاحب زمین را طلب داشت و قیمت آن زمین باو داد و فرمود که این موضع مدفن من
خواهد بود و باید که صفه و درمیان حقیقی او لباسند پس بجایگاه شیخ علی سگزی آمد و در آنجا مجلس سماع بود و قوال این بیت
می خواند که امیر حسن دهلوی فرموده بیت کشتگان خنجر تسلیم را ✽ هر زمان از غیب جانی دیگر است ✽ خواجه را این مضمون
در گرفت و بخانه خود آمد بیهوش و متحیر شده و فرمود که همین بیت بگویند قوالان همین میگفتند و او را تحیر بود تا چهار شبانروز
بست پنجم و سنه ششصد هجری درگذشت و قبر ایشان در نواح دهلی کهنه از قلعه دهلی نو که شاهجهان آباد بود و تمام
روز خلقی کثیر از شاهجهان آباد بزیارت مقدس میرفتند و پنجشنبی بود که از شاهجهان آباد تا مقبره منوره اش یکی
از امرا و اغنیاء شهر تا مزار شریف او میگردد و تمام شب مردم سوار و پیاده بزیارت وی میشتافتند چون در عهد عالمگیر ثانی
بشاهجهان آباد رفتیم و از شهر تا مزار شریف خرابان راه میزدند کسی را مقدور گذاره نبود که تا آنجا بی بیست کس از دست
حرامیان بسلامت بروند چه جای آن تا مزار شیخ نظام الدین اولیا که در شهر بود ایران ده پانزده کس متفق شده میرفتند

خواجه جلال الدین حسین معروف بخواجه نقشبند از اکابر اولیای عصر بوده و وجه تسمیه نقشبند در رساله بهاریه

که در مقامات حضرت خواجه است می نویسد که حضرت خواجهٔ ما هر دو من چو پدر بصنعت کمخواب بافی و نقش بندی مشغول بودیم مردم از و طلب کرامات کردند گفت کدام کرامات زیاده برین است که با وجود چندین گناه بروی زمین می توانم رفت

سید جلال الدین حسین بن سید احمد بن سید جلال الدین بخاری معروف بمخدوم جهانیان از اکابر اولیای جهان است در هفتصد و هفت هجری متولد شده و چون شش هفت ساله شد گفت چون شش روز از ولادت من بگذشت عورتی مرا شست و شوکرد و رخت در من پوشید آن حالت مرا بیاد است بالجمله مخدوم جهانیان در علم ظاهری و باطنی سر آمد عصر شد و از پدر خرقه یافت و بحجاز و مصر و روم و شام و عراق و خراسان و ماوراء النهر رفت و بخدمت سید صدر الدین که از مشایخ رسید و چند حج بگزارد و آنگاه بمدینه شتافت و هنگام زیارت روضهٔ رسول صلی الله علیه وسلم گفت السلام علیک یا جدی از روضه آواز برآمد وعلیک السلام یا ولدی بهند آمد و شیخ نصیر الدین چراغ دهلوی را دریافت و برادر او

سید صدر الدین راجو قتال نیز از اکابر بزرگان بوده و از علوم بهرهٔ تمام داشته و صفت جلال بر او غالب بود در هر که بغضب نظر کردی او بمردی لاجرم او را قتال گفتندی و احوال نبیرهٔ مخدوم جهانیان ابو محمد برهان قطب الدین شاه عالم بن محمود بن مخدوم جهانیان در اقلیم دوم مرقوم شد

خواجه شمس الدین محمد بن محمود حافظی بخاری معروف بخواجه محمد پارسا از کبار اصحاب خواجه نقشبند است و از بزرگان اولیای عهد بوده و از کلمات اوست اللسان عن الفضول الکلام نطق مع الله سبحانه وقتی که ساکت شد زبان از زیاده گوئی پس سخن میگوید از الله تعالی یا او نطق اللسان شکست یعنی وقتیکه بگویائی آمد زبان ساکت شد

قاسم ابو القاسم بن سماس از بزرگان وقت خود بوده یکی گفت از وی که ادب چیست گفت آنست که خود را بشناسی

بیان سید جلال الدین حسین

بیان صدر الدین راجو قتال

بیان خواجه شمس الدین

تعلق از عطارد دارد و مردمش اکثر زرد رنگ میباشند و حد اول این اقلیم از آنجا که روز دراز بیش پانزده ساعت و
نصفی بود و حد دوم آنجاست که ارتفاع قطب چهل و پنج درجه باشد و مبدا آن در مشرق بوده از شمال دیار یاجوج
و ماجوج و بلاد خاقان و کیمال و تغزغز گذرد و پس بعضی از نواحی خوارزم و حوالی ختلان و بر جنوب بحر صقالیه و شمال انگال
الزهره و اندلس گذشته به بحر اعظم منتهی شود و مساحت این اقلیم دویست و سی و پنج هزار فرسخ و ثلثمان فرسخ است و در این اقلیم
بقولی صد و چهارده و بقولی دویست و چهل شهر است و دو کوه و چند شهر عظیم دارد و پوشیده نماند که اکثر ترکستان در این
اقلیم واقع شده ترکستان اسم جامعی است جمیع بلاد ترک را از اقلیم اول تا اقلیم هشتم و طوایف ترک اکثر ایشان صحرانشین اند
و از قبایل دیگر به بسیاری عدد و زیادتی شجاعت و جلادت ممتاز اند و بر جلادت و شجاعت ایشان دلیل از این قوی تر نیست
که قول رسول صلی الله علیه و سلم بن نوح در باب ایشان جاری شده که اترکوا الترک ما ترکوکم یعنی قصد ترک نکنید مادامی که
او قصد شما نکند و ترکان را روی پهن و چشمان کوچک و تنگ و انف و سینه فراخ میباشد مورخان گویند که چون کشتی
نوح علیه السلام به کوه جودی قرار گرفت و باز مشرق و شمال به پسر خویش یافث علیه السلام داد و یافث از شوق الیما بین
عازم آن سرزمین شد و از نوح علیه السلام التماس کرد که دعای آموزد که هرگاه خواند باران ببارد نوح علیه السلام او را اسم اعظم
بیاموخت یافث آنرا بر سنگی نقش کرده ببرد و آنرا حجر المطر خواندند و ترکان یده تاش و منجمان سنگ یده خوانند تا اکنون در میان
ترکان و ازبکان آن عمل متعارف است یافث بقولی از انبیای مرسل است کنیتش ابو الترک و ترکان از اولاد اویند
بالجمله چون یافث بدین زمین ترک رسید او را فرزندان پدید آمدند و آن زمین را آباد کردند و او بقولی پانزده پسر داشت
ترک و چین و سقلاب و منسک و کماری و خلج و خزر و روس و خرخیز و غز و مارج و سدسان و کماری را پسری بود گرد نام
که وزن از اولاد ویند و هر یکی بنام خویش شهری آباد کرده و در آن سکونت کردند و گویند یاجوج و ماجوج از اولاد منسک بن یافث
اند و گفته اند که یافث هشت پسر داشت و از آنجمله الست ایران و اندلس و خراسان و افرنجه و غیره و هر کدام بانی شهری است که بنام
او مشهور است و وجه به یاجوج بن یافث که یاجوج و ماجوج دو قبیله از نسل افغان اند و که هر یک باختیار بجای خود بنا یاد با ترک
بن یافث بقول مولف صبح صادق معاصر کیومرث و وصی پدر بوده و این قول صحیح نیست اگر گویند که ترک بن یافث
که در دیار مشرق چون کیومرث بوده و در دیار عجم مناسب است بالجمله ترکان او را یافث اغلان گویند و اغلان بترکی

پسر را گویند یعنی پسر یافث او بعد از پدر قواعد ملکداری ممهد ساخت و سلیکا از ممالک مشرق طرح اقامت انداخت و از چوب
و گیاه خانه ساخت پس خرگاه اختراع کرد و از پوست حیوانات لباس ترتیب داد و حجر المطر را که بعد از یافث بدست عمر بن
یافث افتاده بود طلب نمود عراجابت نکرد میان انسان محاربات اتفاق افتاد و بالآخر بقرعه مقرر گشت و قرعه بنام
ترک برآمد عرستگی بهمان هیئت و رنگ پیدا کرد و نقشها که بر حجر المطر بود بران بکند و پیش ترک فرستاد ترک وقتی به باران محتاج
شد هر چند دعا کرد هیچ در بگرفت بر بحسنه و پسر خود مغور الحرب بدانقبر سنتاد و مغور دست غبن کشاد او لاذر بقتل رسید و دشمنی میان
برادران و فرزندان ایشان بماند و ترک دو بست و چهل سال ملک رانده در گذشت و ترکان اصلی از ذات او بنیله و ارایران
بودند لوزک د جنگل و بر سحار و ابلاق و بعد از و پسرش حودک بحکومت رسید و به ابلجه خان مخاطب گشت بقول در ان
لواح نمک در طعام او پدید آورد چه روزی در شکارگاه طعام میخورد طعمه از دستش بیفتاد و زمین شور بود آنرا برگرفت بخورد
و خوش آمد حکم نمود تا آن خاک برداشتند و بکار بردند و بعد از و پسرش دنلب باقوی خان بن الیجه خان پادشاه
شد لفظ دنب بترکی بخیت و جاه یاقوی بزرگ را خوانند و بعد از و پسرش کیوک جان از کاه پسرش علیجه خان بسلطنت
نشست و در عهد او ترکان متمول و از دین خویش منحرف شدند و علیجه خان را دو پسر توأم شکم آمد یکی را تاتار اسپ و دیگری را
مغول اسپ نام نهاد چون بزرگ شدند علیجه خان مملکت خویش را قسمت نمود و در گذشت و دگر بهره و بنیاد پوشیده نماند
که چون ملوک توران دو فرقه اند گروهی از احصار بن نوح عرم و طائفه از اولاد یافث که ترکستان حکومت داشتند چنانچه
گذشت پس از عزور و هور اولاد شام مملکت ترکستان را از اولاد یافث انتزاع کردند تفصیلش آنکه چون فریدون که از اولاد
سام بن نوح عرم بود ضحاک ماران را بقتل رسانید و بسلطنت رسید چنانچه در عراق عرو ذات گذشت و فریدون سه
پسر داشت و مملکت را بر هر سه پسران خویش قسمت کرد یکی تور بن فریدون که تور آنرا بنام او خوانند و او راخ نیز گویند و از
کنار جیحون با اقصای مشرق باد داد که منجر بسازد و تور بآن دیار شتافت و استقلال یافت و باتفاق سوبح خان در گذشت
و تور بر مملکت او نیز استیلا یافت و قوم تاتار ببلاد چیا افتادند و بسلطنت آنجا رسیدند و آن در ضمن چنا گفته اند بالجمله
بعد از و پسرش زر دسم و پس از و پسرش پشنگ بن زاد سم و بعد از و پسرش افراسیاب بن بسک بسلطنت
رسید محاربات او با سلاطین ایران که از احفاد ایرج بن فریدون اند از منوچهر با کیخسرو در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است
از سخنان افراسیاب که بزرگ حریص باشد بازندگانی دراز یابند و گفت شجاع را همه کس دوست ارند حتی که دشمن و بعد از و
پسرش جهن بن افراسیاب بفرمان کیخسرو بسلطنت رسید و بعد از و پسرش ارجاوست بن جهن بادشاه شد و او
آنست که دختران گشتاسپ که خواهران اسفندیار بودند باسیری برد و اسفندیار بلباس تجار بتوران رفت و محبوسان
از حبس نجات داد و بالجمله از جالت و رنگی از معارک بقتل رسید و بعد ازان احفاد افراسیاب در مملکت توران بهر یک
بگوشه بحکومت رسیدند و از ایشانند آل خاقان که سالها بماوراء النهر ترکستان ملک راندند و در ضمن ماوراء النهر برخی از
از احوال ایشان نوشته اند بالجمله الیجه خان بن کنوک خان به پسران خویش تاتار و مغول تقسیم نمود و هر یک بر حصه خویش
بحکومت رسید قیام نمودند و پس از ایشان فرزندیش بدوستی و اتحاد میانه خود در امور ریاست را تجویز ترین وجه

سر انجام میدادند تا آنکه **ماندوخان** هفتم پادشاه از ملوک تاتار زیر سلطنت خویش مغرور گشته بجد خود الوس مغول
لشکر کشید و مخالفت و بی اعتنائی پدید آورد و از و پسرش **سونج خان** بن ماندوخان که آخرین ملوک تاتار است و
معاصر نور بن فریدون بود و نور باتفاق او با ایل خان بن منگلی خان که از سلاطین مغول بود رزم کرده او را با سایر قوم
مغول بکشت چنانچه گذشت **ذکر مغول ملوک بن النجه خان** که ششم نسب ترک بن یافث بن نوح علیه السلام میپیوندد و جمله
طایفه مغول است او بفرمان پدر بعضی از دیار ترکستان را والی بود و او چهار پسر داشت و بعد از و پسرش **قراخان بن مغل**
ملوک جانشین شد و در حدود قراقرم نشیمن داشت و بعد او مغولان و ترک مبالغه کردند که قراخان را پسری متولد شد و سه
روز شیر نخورد و هر شب مادرش بخواب دیدی گفتی ای مادر مسلمان شو تا شیر خورم مادرش در خفیه ایمان آورد و نام پسر
اغوز بوده چون بزرگ گشت پدرش از وی آگاه گشت رده بوی آورد اغوزخان در شکارگاه آگاه شد و با پدر رزم کرد او را
بکشت و بر تخت نشست **اغوز خان بن قراخان بن مغل خان** او در ملوک ترک در حشمت و شوکت چون جمشید بوده
و در ملوک عجم بنامی خیل و حشم را از ظلمت شرک بر آورده و بنور اسلام مشرف ساخت و با الک چنین مقابله کرده ظفر یافت
و قصد ماوراءالنهر کرده و صافی ساخت و باز گشت و به اتراک لقب داد چون ما نقلی العود و قبچاق و قارلیق و خلج و امثال
آن و اغوزخان شش پسر داشت کون و آی و یلدوز و کوک و تاق و منگیز هر یک را چهار پسر بود تا که مجموع بست و چهار باشند
و بعد اغوز خان پسر بزرگش **کون خان** بادشاه شد و باشاره وزیر خود هر یک از فرزندان و برادرزادگان لقب و
داد و هر یک را جای معین ساخت و ایشان را بست و چهار شعبه ساخت و میانه ایشان اساس محبت متین کرد و انشد
و بعد از و برادرش **ای خان** و پس از و **یلدوز خان** و بعد از و پسرش **منگلی خان بن یلدوز خان** الکا و پسرش تنگین
منگلی خان و بعد از و پسرش **ایل خان بن منگلی خان** پادشاه شد و بعد از و تور بن فریدون بفرمان پدر بحکومت را
رسید و سونج خان که آخرین ملوک تاتار است و ذکرش گذشت بیور موافقت نور متوجه ایل خان شد ایل خان با سایر قوم
خویش و جمعی به قتل رسید و از ایشان جز قیان پسر ایل خان و نکوز پسر خال او با زنان خود از معرکه بر نیامدند و این واقعه
بعد از اغوز خان بهزار سال اتفاق افتاد و این چهار از بیم شاه نور و تاتار گریزان شده صبح دیگر روز بجائی رسیدند که کوه
بسیار در اطراف آن بود و یک راه پیش نداشت بزحمت هر چه تمامتر بقلعه کوه رسیدند مرغزاری دیدند از غایت سر سبزی و شادابی
که آنرا ارگنه قون گفتندی یعنی کمر بند و آنجماعت در آنجا رحت اقامت افگندند و از بیم نور و تاتار نتوانستندی آمد و پس از
مرور دهور از نسل ایشان جمعی کثیر پدید آمدند و چند شعبه شدند اولاد قیان و اولاد نکوز معروف به درلکین مشهور گشتند
چون بسیار شدند از ارگنه قون راه تنگ یافتند و خواستند که بیرون آیند بر سر کوه معادن آهن بود و خروج متعذر بود پس همه
جمع کردند و آتش زدند و از چرم گوزن دمهای ساختند چندان بدمیدند که بعضی از آن بگداخت و راه پدید آمد و بدر رفته به
مغول که دمن اصلی ایشان بود شتافتند و با تاتار و دیگر قبایل که در آن نزدیک بود جنگها کردند و ظفر یافتند و بسیاری
از تاتار که در بیرون بودند خود را از قوم مغول شمرده با ایشان پیوستند و آن طایفه به مغول مشهور اند **ابیات** به پیش مغل باشد
آن در حساب * که دارد بدین هر دو قوم انتساب * نه آنکس که از راه تدبیر و فن * بایشان کند نسبت خویشتن *

بالجمله مغول بر دیار خود استیلا یافتند و یکی از قوم قبال را بسلطنت برداشتند و بطناً بعد بطن سلطنت میکردند تا آنکه
بلدورخان بن هنگلی خواجه تمور یا من بسلطنت رسید اهل الوس آباد ساخت و مقرر ساخت و در روزی که اولاد فنان و
درلکین از پرگنه قول بیرون آمدند تمام مغولان جمع آیند و دم آتشین در پیش نهند و به عیش و طرب مشغول شوند داوبرو آن
نزدیک بعهد محمد صلی الله علیه وسلم بوده و دختر پسر اوست الان قوا و خانان مغول از احفاد اویند و الان قوا در عقد
ابن عم خود بود و از و دو پسر داشت بلکدی و بکجدی چون شوهرش در گذشت الان قوا بحکومت اهل و الوس رسید شبی
خفته بود دید که پرتوی بخانه آمد و بدهان او فرو رفت و از آن آبستن شد اکابر مغول زبان تشنیع گشادند الان قوا ایشان را
جمع آورده حال باز گفت و جماعه را بحوالی خرگاه بنشاند هنگام شب نوری که از روزن خرگاه بدرون میرفت بیرون
می آمد ایشان قول او را تصدیق کردند و او را از آن نور سه پسر آمد اول لوهون که قبقی و از وی و متعین از اولاد
او بند دوم هوسن که سالجی و قبیله سالجوت از اولاد اویند سوم نورنجرخان که خان خانان مغول از اولاد و احفاد
مغولان اولاد پسران الان قوا را که از شوهر پیشین بودند درلکین خوانند و اولاد نورنجرخان و احفاد و برادران حقیقی
نورنجرخان را بیرون گفتند بالجمله بعد از الان قوا پسرش نورنجرخان بلقب قاآن شده پادشاه شد و او معاصر
ابومسلم مروزی بوده آن هنگام که اتراک ملوک طوائف بودند همه ایشان را مطیع ساخت و بعد از و پسرش بوقاخان
و پس از و دوتمین خان بن بوقاخان سلطنت بنیاد کردند و دوتمین خان نه پسر داشت بعد از
دوتمین خان زن از و مونولون بحکومت نشست بعد او طایفه از قوم جلایر از بیم سپاه جای پناه باو آوردند
و آخر با و عذر کردند و او را با هشت پسر بکشتند قایدوخان بن دوتمین خان که مردم عم خویش باجتین بن بوقاخان
بدانا دیی رفته بود نجات یافت باجتین قوم جلایر را بانتقام اسیت نمودند و سایر ایشان هفتاد مرد را که در قتل مونولون
دخل داشتند بکشتند و اطاعت قایدوخان کردند و قایدوخان بسلطنت رسید و سه پسر داشت اول
بایسنقرخان و خانان از اولاد اویند دوم چرقه لینکوم و قبیله تایجوت فرزندان اویند سوم چارخان چه بوب
از احفاد اویند بعد پسر وفات بزرگترین پسران چرقه لینکوم در صحرا با سپاه تاتارخان دوچار شده او را بگرفتند و نزد
التانخان صاحب جاهی بردند التانخان بفرمود تا میخ چوبینش از میخ آهنین بدوختند بعد از قایدوخان پسرش بایسنقر
خان پس از و پسرش تومنه خان بن بایسنقرخان بسلطنت نشست او نه پسر داشت دو از ایشان توام بودند
قبل خان که جد سوم چنگیزخان است و قاچولی بهادر که جد هشتم امیر تیمور صاحبقران گورکان است شبی قاچولی
بهادر بخواب دید که از جیب قبل خان ستاره برآمد بعد از و دیگری و همچنین با نوبت چهارم کوکبی بغایت نورانی
ظاهر شد و آفاق را روشن کرد قاچولی بهادر بیدار شد و باز بخواب رفت دید که از جیب او ستاره برآمد و فرو رفت
و همچنین تا آنکه هشتم ستاره در غایت روشنی و بزرگی طلوع نمود قاچولی بهادر دیگر روز احوال خواب با پدر گفت
تومنه خان با قبل خان که چهارم پسر بود و هشتم پسر قاچولی بهادر بدولت عظیم رسید و سالها ملک در فرزندان ایشان
بماند پس امر کرد تا برادران با یکدیگر عهد بستند که قبل خان پادشاه و قاچولی بهادر سپه سالار باشد و بطناً بعد بطن

وصیت کنند تا همین شیوه منظور دارند پس دران باب عهدنامه بخط الغوری نوشتند و برادران و اعیان نامه پای خود بر آن ثبت کردند و لومه خان آن تمغا بر آن نهاد آن کاغذ بود تا آنکه علی سلطان از احفاد اوکیای قاآن بن چنگیز خان آن را پاره کرد بالجمله بعد لومه خان پسرش **قتل خان** بن نومیه خان بادشاه شد بعد او چو مهر صفت سهر و سامان اهون شاه سردار قوم کنان ال خان والی فراخیل که دران آوان قتل خان و سایر ملوک ترک الطاعت او کردندی او را نزد خود خواند قتل خان بحامی شتافت و اجراز یافت روزی مست شراب بمجلس ایشان خان ریش او را که دراز بود بگرفت و دشنامش داد النا خان از حلم چیزی نگفت و خواص که قصد اذیت او داشتند بالغ آمد و بروز دیگر قتل خان عذر خواهی نمود الیاخان او را همی نخواند و قتل خان متوهم گشت و انتقاسے نکرد النا خان در غضب شد و جمع را بتعاقب او فرستاد و قتلخان براستی خواند بر و نشست و خود را بیورب خویش رسانید سپاه الغاخان از غضب وی در رسیدند قتل خان باتفاق فاخونی بهادر با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و بعد از قتل خان **قوبله خان بن قتل خان باتفاق فاخونی بهادر بصوابدید او بسلطنت نشست و بعد از وی پسرش سرتا خان بهادر بن قتلخان** بحکومت نشست و بقولے او پسر قوبله خان بود و چون در شجاعت اشتهار داشت لفظ خانی را بهادری تبدیل داد و بعد او فاخونی بهادر در گذشت برنا خان بر فیچی بن فاخونی بهادر را سپه سالاری داد و برلاس لقب نهاد و بعد از وی پسرش بیسوکا بهادر بن برتان خان بهادر بسلطنت رسید و در عهد او ابروفیچی برلاس در گذشت و از وی سه پسرش ماندند بزرگترین ایشان سوعوچجن بود و معنی آن یگانه عاقل است و او سپه سالار گشت سوکا بهادر قصد تاتار کرد بسیاری از قوم تاتار بکشت و بموختن و قرالوقار که از روسای آن طایفه بودند اسیر ساخت دران آوان او را پسری آمد چون بموختن اسیر کرده بود او را بموختن نام نهاد چنگیز خان عبارت از ان پسر است سوکا بهادر بملک بیر اندتا در گذشت پس از ان پسرش **بموختن** که چنگیز خان باشد بن سوکا بهادر بسلطنت نشست و او بزرگترین ملوک جهان است سفاک و باسکی عظیم داشته و بگناه یک تن خلقے را بکشتی و باندک جرمیه جز بقتل فرمان ندادی و متابعت هیچ دین و ملت نکردی و باشیای مقرر نموده از ان تجاوز نمی نمود و آن تو را نوشته اند نام اصلی او بموختن است و در پانصد و چهل و نه هجری متولد شد و دران وقت قدری چوب بسیره در دست داشت و انمعنی دال بوده بر شکل و مار و بموختن را برادری بود موسوم بجوچی او را از غایت دلاوری جوچی فسار گفتندی فسار یعنی خفتن باشد و او چون پهلوی خفتی گمان باره از زیر پهلو بیرون رفتی که باو چیره شدی و در پانصد و شصت و دو هجری که پدر چنگیز خان درگذشت آن سنوعوچجن را سپه سالار بوده تیر وفات یافت در سنه پانصد و شصت و سه هجری بموختن باتفاق قوم جانشین پدر گشت و فراخار یونان بن سنوعوچجن را سپه سالار کرد مخالفان بر بموختن هجوم آوردند و از دفع مخالفان عاجز اند و باونک خان که از خانان ترکستان بود پیوست قوم شالخوب تاتار و دیگر مخالفان باتفاق یکدیگر روی به بموختن آوردند و بعد از رزم بهزیمت رفتند بالاخر اونک خان گفته ساعیان و غمازان از به بموختن دل دگرگون کرد بموختن در یافت و باتفاق سپه سالار خود قراخا تونان بن سنوعوچجن رزم کنان منهزم با جماعهٔ قلیل بگوشه رفت و ایشان را بمناصب عالیه امیدوار ساخت و دو کودک را که خبر قصد او بکسا باو رسانیده بودند ترخان لقب نهاد و ترخان

از ان وقت ظاهر شد بالجمله پس پسر جد خیاے افتاد از انوقت همراهیانش چهار هزار و ششصد بودند و طایفهٔ از
قبیلهٔ قیقرات بر و جمع آمدند باز میان تموختن و انوبک خان محاربه اتفاق افتاد انوبک خان منهزم با جماعهٔ قلیل
بولایت بانانگ خان که والی بایبان که از خانان ترکستان بود افتاد امرای بانانگ خان او را بگرفتند و بکشتند نوشت
که بانانگ خان سر اوزبک خان را در رزم گرفت روزے بر سبیل تمسخر بابر گفت چرا سخن
نگوئی آن نیز چند نوبت زبان از دهان برون آورد آنرا حیران بدیدند و نیز زوال دولتش یقین گشت و در پانصد
و نود و نه هجری تموختن بر تخت ادنک خان نشست و نانانک خان به دفع تموختن کوشید و بالالوس و اسے
انگشت نوشت ؎ کنون گر الالوس بازی کند + تموختن کجا شهریاری کند + و الالوس او را جوانی نگفت و
به تموختن پیوست هر دو زردی بانانک خان نهادند بادشاه مرد حاکم کردیت ختاموفه و دیگر خانان ترکستان به بانانک خان پیوستند تموختن
برادر خود جوجی بسیار را در قلب جای داد و قوبا بوبان و جبه نوبال را منقلای ساخت و از صبح تا شام رزمے
صعب کرد بانانک خان از جراحت شست گشته بود بر جا ماند او را با جمعی قلیل فدائی او را بر صفت تموختن حمله آوردند چندان
رزم کردند که بقتل رسیدند و بانانک خان زخمها خورده در گذشت پسرش کفش تبلک بگریخت و برونمس لو بروق خان
رفت تموختن استقلال یافت و قبیلهٔ ختاموفه را از دموختن آوردند تموختن گفت ایشان با خداوند خود وفا نکردند
با من نیز نکنند پس همه را انگشت ختاموفه را ایدار بند بند جدا کرد و دران حالت اضطراب نمیکرد و مفاصل خود با
ایشان مینمود و میگفت میخواستم که شما را پاره پاره کنم اکنون که بر من دست یافتند هر آنچه خواهند بکنند بالجمله تموختن
بعد از استقبال نانانک خان عزم رزم توقیابیکی مهتر قوم تکریب کرد توقیابیکی از مقابله بگریخت و نزد لو بروق خان
رفت تموختن به تیاست که آنرا قاسین نیز گویند لشکر کشید و مسخر ساخت و بسیاری مخالفان را بکشت و در سنه ششصد
و دو هجری قریلنای کرد و بر تخت نشست عابدی از مغولان که او را ابت تکرے گفتندی و دعوی آن میکرد که خدای
با من سخن میگوید و گاه گاه بآسمان میر دم داد در زمستان برف و یخ نششی و برف از خزانیس بگداختی و مغولان
بر معجزه اش حمل کردندی نیز خود تموختن آمد گفت ؎ نهادیم نام تو چنگیز خان + دران پس تو خود را تموختن
مخوان به معنی چنگیز خان خانخانان باشد گویند هیبت بنگری را هوس ملک افتاد روزی با جوجی قسار در امری
بحث میکرد و جوجی قسا جلقش را چنان فشرد که بمرد پس از ان چنگیز خان قصد رزم تو بروق خان که برادر نانانگ خان
کرد او را در شکارگاه بقتل رسانید کوسلک خان از خان عم آگاه شده بازدلش رفت چنگیز خان قسر اقر بکشود
در روی بازدلش آورد و توقیابیکی در رزم کشته شد و کوسلک خان منهزم بکور خان حاکم قراختای پناه برد چنگیز خان
عزم ختای کرد و النا خان والی ختا را بمتابعت خواند النا خان با یار بر نجید و عزم رزم کرد چنگیز خان ظفر یافت
النا خان بجال بالیغ رفت و دختر خود به چنگیز خان داد و ختاییان از النا خان برنجیدند و به چنگیز خان پیوستند چنگیز خان
فوجی آراسته بجال بالیغ فرستاد و تا مسخر ساخت النا خان خبر یافت و زهر خورد و خود را بکشت چنگیز خان متوجه
ختای شد و در دو سال بسیاری از مملکت ختای مسخر ساخت بعد از النا خان آنکه معاصر چنگیز خان بوده با بر دان

جود دن نام داشته در حبالسلطنت نشست چنگیز خان در ششصد و سیزده هجری معلی کو مانک نام را بضبط
خطای فرستاد و جود استقلال تمام یافت و رسم قاعده‌ حدکه آن را توره و یاسا گویند بر مقتضای رای خود وضع
کرد و امر فرمود با اقوام مغول که از خط نوشتن عاری بودند خط الغوری اموختند و آن قواعد نوشته در خزاین
مضبوط ساختند تا بهر وقت که حادثه روی دهد شاهزادگان جمعیت کنند و آن طومار حاضر سازند و بآن عمل
نمایند و اگر خلاف کنند پشیمان شوند و از ناهیات او آنست بهر شهری که بروز جنگ دست یابند اهالی آن را
قتل عام کنند و انواع خرابی بتقدیم رسانند نقلست که چون عارلغان دمشق بگرفت قتلغ بوبان گفت بحکم نابینا
عمل باید کرد یعنی قتل عام باید نمود عارلغان رضا نداد پس چون بازگشت اهالی انجا باغی شدند و عارلغان
انچه کرده بود پشیمان گشت و از نابینای چنگیز خان است که دزد و قطاع الطریق را بهیچ وجه زنده نگذارند و ایضا
بهرکه چیزی نویسند او را باطاعت خوانند چنین نویسند که مطیع شوند بالحال امان یابند و اگر خلاف کنند ما چه دانیم
خدا داند و این قول کلان است ایضا از قواعد آنست که نامه بهرکه نویسند که مطیع شوند فی الحال امان یابند و اگر
خلاف کنند ما چه دانیم در تعریف او مبالغه نکنند وقتی چنگیز خان بمنشی گفت که بدرالدین لولو والی موصل را نامه نویسم
او را بمتابعت خوان ناصح لوبان باتفاق او لشکر بشام کشید منشی را چنانچه رسم است نامه نوشت چنگیز خان از
مضمونش آگاه و بشنید گفت القاب او را از آن نوشته که چون بخواند در باغی گری سعی کند همانا که با باغی اتفاق دارد
پس منشی بیچاره را بقتل رسانید و دیگر از رسایی او آنست که چون شاهزادگان مانع هیچ دین و ملت نیستند
شاید و باید که در تعظیم علما و زهاد و هر طایفه مبالغه نمایند و از این قبیل از ابنای اولیا بسیار است بالجمله چنگیز خان
بعد از مملکت خطای قصد استقبال کوسلک خان که در ختن و بلاساغون کاشغر استقلال داشت کوسلک منهزم
و گرفتار شد و بقتل رسید و چنگیز خان ختن و کاشغر بالیب ساک که عبارت از رود سیحون است مسخر ساخت پس [illegible]
محمود یلواج را برسالت نزد سلطان محمد خوارزم شاه فرستاد و او را پسر خواند سلطان با چنگیز خان عهد بست که
با دوست دوست و با دشمن دشمن پس بگذشت که میان ایشان بنا بر کشتن بازرگانان چنگیزی مخالف
دوستی واوران بتفرقه‌ای در بغداد و خوارزم در ضمن احوال خلفای بغداد و سلطان محمد خوارزم شاه گذشت بالجمله
چنگیز خان با هشتصد هزار سوار قصد عراق عجم کرد و بهر شهری که از مملکت خوارزم شاه او و سپاهش رسید آن را
بجنگ بگشود و قتل عام نمود و خراب ساخت از آن جمله است قتل عام سمرقند و طوس و اسفراین و دامغان
و مازندران و آمل و ری و قم و قزوین و خوارزم و هند و بدخشان و بلخ و مرو و نشاپور و طالقان
و هرات و باتیان و ریحان و اردبیل و مراغه و همدان و امثال آن در هر شهری بزرگ بجز ده لست
کس یا صد و دو صد کس نجات یافتند و اهالی شهری که متابعت او کردند از خان امان نیافتند اما مویها بر باد
و اموال بتاراج رفت و اهالی اکثر ازان بلاد هم باندک جریمه بقتل عام رسیدند چنانکه در محرم ششصد
هفده هجری چنگیز خان بیخارا شتافت و اهالی شهر بخدمت آمدند و از قتل محفوظ ماندند چنگیز خان بشهر در آمد

بمسجد جامع رفت تا مقصوره عیان باز نکشد و پرسید که سرای سلطان است گفتند نه خانهٔ یزدان است
چنگیز خان از اسپ پیاده شد و بر منبر رفت و گفت گاه در صحرا نیست شکم اسپان سیر سازند مغولان در انبارها بگشادند
و صندوقهای مدارس از کتب پرداختند و آخر اسپان ساختند و اوراق مصاحف در میان قاذورات انداختند
و افشار و بهارها بیان بدست علما دادند و بشراب خوردن مشغول شدند چنگیز خان سوار شده به عیدگاه رفت زبان
بمعاتب مسلمانان کشود و گفت از شما یان گناه بزرگ پیدا شده خداوند مرا جسم او بیم شما فرستاده آنچه دارید بدهید و
دگرنه از شما بستانید هر کس هر چه داشت بداد چنگیز خان گفت باید که مردم خوارزمشاه را پنهان بکنند آنگاه ظاهر
که طایفه از ایشان در موضعی مخفی اند چنگیز خان در غضب شده امر فرمود که تا شهر را قتل عام کردند و بسوختند پس از آن
بخارا خراب شد تا آنکه مسعود بلواج آنرا آباد ساخت و همچنین دیگر شهرها قتل و غارت نمود گویند که مغولان بعد از
محاصره شش ماه بر هرات دست یافتند و قتل عام کردند بجز شانزده نفر در هرات زنده نماندند بعد از مراجعت مغولان
یکی از مردم هرات بایشان بیرون آمد هیچکس را ندید و بر دوکان به نشست و گفت الحمد لله لحظه قومی بالفراغت برآوردم
پس بیست چهار نفر از نواحی هرات با ایشان پیوستند و پانزده سال خزاین چهل کس کسی در هرات نبود مثل آن دیگر شهرها
قیاس باید کرد ایضاً چند گاه از کنار جیحون تا ابراباد اگر کسی زنده بود بگوشت قاق برده معیشت میکرد و بالجمله چنگیز خان
بدفع جلال الدین منکبرنی ابن خوارزمشاه متوجه غزنین شد و آن در ضمن خوارزم مرقوم است و دران دیار دوبار بگذشت
و سپاه چنگیز خان نموده تا ملتان تعاقب منکبرنی نمود و ملتان را محاصره کرد و چون هوا تابستان رسید بازگشت
قاضی غرجستان گوید روزی در ایام محاصرهٔ هرات پسر برج برآمدم و از اژدهام نجا گیر برافتادم مغولان تیرے چند
برمن انداختند اما بمن نرسید مغولان مرا بگرفتند و نزد قول خان بردند گفت دیوی یا پری که ازین آفت سالم ماندی
گفتم چون منظور نظر پادشاه بودم نجات یافتم شاد شد و مرا تحسین کرد و گفت قابل آنی که ملازمت چنگیز خان اشتغال
نمایی پس مرا نزد چنگیز خان فرستاد خان با من ملاطفت و احسان کرد که مرا بمجلس خاص راه داد روزی گفت از قبیلے
که در ولایت سلطان محمد اعنی محمد خوارزمشاه کردم عجب نه من در میان مردم خواهد ماند روی بر خاک نهادم و
و گفتم اگر امان یابم سخنے بعرض رسانم گفت بگو گفتم چون همه مردم را هلاک سازند نام در میان کدام مردم خواهد ماند
در غضب شد و گفت ترا از عقلا میدانستم لیکن آنکه آبله بود من در ربع زمینی که سم اسپ سلطان محمد اعنی رسیده قتل
و غارت میکنم و با دیگران کاری ندارم من تیر سیدم دیگو شه گریختم بالجمله چنگیز خان در بلاد ایران که در تصرف
خوارزمشاه بود آبادی نگذاشت و خواست که بهندوستان درآید و به بنگاله برود و از آن راه بدیار خویش بازگردد [illegible]
نمود و راه بنافیت و از آن تربیت درگذشت و بسمرقند رفت قاضی شرف الدین را با یکی از واعظان بخواند که
و عقیده شما چیست گفتند خدا را یگانه میدانیم چنگیز خان گفت چنین است گفتند و ایلچی بطرف بندگان فرستاده
تالیف نموده عمل کنند چنگیز خان این سخن پسندید و گفت بمنع او بیم هر روز ایلچیان میفرستم اگر او بفرستد و از او بود
گفتند پنج وقت نماز را فرمود گفت چنین باید منکه بنده او یم میخواهم که هر روز مردم بسلام می آیند اگر پنج وقت بسلام

خداوند زدند بعید نبود امر کرده سالی یکماه روزه دارند گفت چنین است پس یازده ماه طعام میخورند یکماه هیچ نخورند
گفتند که فرموده سالی یکبار زکوت مال بدرویشان دهند گفت نیک کرده چه بآن ضعیفان آسوده گردند گفتند که امر
کرده که بندگان اگر استطاعت داشته باشند بخانهٔ خدا روند چنگیز خان گفت این خوب نیست زیرا که همه عالم خانهٔ خداست
از همه جا باو توان رسید پس هر دو را باز گردانید قاضی او را مسلمان گفت و اعطا جهته انکار حج بکفر فرمود راقم حروف
گوید چنگیز خان را فهمید مطابق آیه فاینما تولوا فثم وجه الله بود پس چنگیز خان ائمهٔ قصبات ماوراء النهر را یرلیغ داد که
از تکالیف دیوانی معاف باشند گفت سلطان محمد خوارزمشاه از شما طلب آن میکرد گفتند بلی گفت دعا چگونه
مستجاب شود که دعاگو بنا بر خواست گرفتار بآن پس چنگیز خان از سمرقند متوجه یورت اصلی شد چون یکبار
شبخون رسد صحای و اکثانی امصار را قتل و غارت کرده باو پیوستند و جوجی از دست محاق در رسید و از جمله پیش
کشهای جوجی صد هزار اسپ که دویست راست اسپ از آن جنگ یکرنگ بوده چنگیز خان همانجا قرلتای نمود
چندی از امرایان خود را بگشت جوجی خان را بدست محاق بازگردانید و در ذی حجه ششصد و هشت و یک هجری یورت
اصلی رسید و بعد از هفت سال احاد را ابدید در صفر شش سیصد و نوزده هجری که جهته لوبان و شوبدای بهادر بطرف
مراغه و غیره رفته بودند بمراغه و همدان و امثال آن قتل عام نمودند در کبیر و صغیر التفات نفرمودند و لبساجی شدند و هر که را
یافتند بکشتند و بفرمان چنگیز خان از راه دربند متوجه دربند یورت اصلی شدند از عهد اسکندر تا آن زمان هیچ لشکر
از آن نگذشته بود پس بمملکت از آن رسیدند و هر که را یافتند کشتند و بپارس شتافتند و قتلی بافراط کردند و مظفر
و منصور بچنگیز خان که در آن ایام بان طرف رفته بود پیوستند و چون زمستان بگذشت سدرقو خان صاحب بکسفوت که آن را
فاسعن نیز گویند با پانصد هزار مرد جمع آورد چنگیز خان متوجه او شده و در میانه ایشان قتالی فاحش اتفاق افتاد
مغولان گویند صد هزار مرد کشته شدند لیلی البفرق سر انشد در ان معرکه سه کس از مردمان فیلان لشکر سدرقو الیتاذ
بودند چون سه صد هزار کس از لشکر سدرقو بقتل رسید سدرقو بهزیمت رفت و در صلح کوشند و گفت اگر امان یابیم مجدد
آییم چنگیز خان امان داد و در خلال این احوال خوابی هولناک بدید و از آن رنجور شد و اولاد و احفاد را بخواند و تیرے
از ترکش برآورد و بشکست و یکیک تیر افزود و میشکست تا بجای رسید که آتش آنرا نتوان شکست آنگاه گفت این
مثال شماست اگر یکیک بدست دشمن افتند هلاک شوند و اگر متفق باشید کسی بر شما دست نیابد پس که بظاهر اسم
سلطنت بر یکی باشد و در حقیقت همه در آن شریک باشند و آنگاه حکومت حدود یورت خود و حکومت ختایی به برادر
خود جوجی قشار داد و اذکیای فارل را ولیعهد گردانید و قراچار نویان را مدار المهام ساخت و گفت من قراچار نویان
بر عهد نامه قتلخان و قاجولی بهادر در عمل کردیم باید که شما چنین کنید چون جلال الدین منکبرنی که از سند آمده بود در
ایران کر و فر میکرد نوهم واشت خود که قراچار نویان با جغتای خان بما وراء النهر رود و آنگاه عهدنامه مذکور بجغتای خان
داد و گفت چون در گذرم مرگ مرا پنهان دارند تا سدرقو آنگاه او را بقتل رسانید پس در سیصد و بست و چهار
هجری در گذشت چنگیز خان چند ایشان چند کنیزک از خدمهٔ مجلس بگستند و بهر خدمت چنگیز خان در آن عالم فرستادند

و دیگر از اسم کر در مغلان بودیجا آوردند و او را دفن کردند چنگیز خان را از خاتون بزرگ چهار پسر بود ... جوجی و دوم
جغتای سوم اوکتای چهارم تولی امیر حمید شکار که نزد اتراک کار بزرگ است بجوجی متعلق بود و او حکومت خوارزم و دشت قپچاق
باقصای سقسین و بلغار داشت و به عودسان و شیاست نیز جغتای متعلق بود و از ایغور تا سمرقند و بخارا ...
و بلخ و غزنین در تصرف داشت و بیش از این بحدود الماليغ می نشست و تدبیر امور و رای باو کیای ...
جانشین گشت بر پشت و پناه و کمک سپاه و محافظت خزانه سپه سالاری تولی خان را بود و الغ یوان خطاب داشتند ...
اوکتای قاآن بسری بود و از دیگر خواتین پنج پسر داشته و اقطاع ایشان بحدود جغتای بود ...
بودند اوکتای قاآن پسر سوم چنگیز خان است و او ملکی عادل و جواد بود در دین و اسلام ...
یکے از کافران او را گفت چنگیز خان را بخواب دیدم مرا گفت که قاآن را بگوئی که مسلمانان را بقتل رساند قاآن ...
گفت تو را ان مغولی و اسے گفت میگفت چنگیز خان خوارزبان مغول نمیدانست و از این کذب ...
پس بقتلش فرمان داد و در بدو دولت او بموجب یاساق چنگیز خان کسی ظاهر گوسفند را ذبح نمیکرد ...
در خانه خود بنشست و گوسفندی را پنهان ذبح نمود ترکی آن نموده که از بام خانه آن در آمد ...
فرمان او یکے کیسه پر زر و از فرا قوم گم کرده بود که هر که آن را یافته شد باو دهد نصف آن با مسلمانی ... یافته
بود حاضر ساخت صاحب مال در تمام آن طمع کرد و گفت درین کیسه زر از این بیشتر بود آنچه گرفته ...
چیب جاسپ ... بقاآن رسید هر دو را بخواند تا بر طبق ... و سوگند خوردند پس گفت ...
که آن را که زر یافته بود فرمود که کیسه پر زر را بر یافته بخش ... که این کیسه زر از آن هر دو نیست خدا ...
کرده فایده نداشت و همچنین از سخاوتش بسیار حکایات است و از آن جمله ...
آنجا دید گفت از محافظت آنها جز مشقت حاصلی نیست ...
دهید ... و وقتی هست بود دیکی بهر طایفه آورده بود و ... بالش باو دهند دیوانیان آن ...
دیگر در حال بعرض رسانیدند گفت سه صد بالش باو دهند ایشان موقوف داشتند ...
پس ایشان را جمع آورد و گفت در دنیا خبر و ذکر جمیل چیزے باقی نماند ...
بالش دهند کتاب گفتند او بالش نمیداند که چند است آن وجه را بر وی عرض باید کرد ...
راه بگسترانید قاآن دید و گفت چیست گفتند بالش است که ... گفت ... اندک است پس
آن را مضاعف ساخت یکے از شعرا بقراقرم رسید گفت از فارس ... و پانصد بالش ...
نمود تا هزار بالش او را دادند دیوانیان عرض داشتند فرمود اگر بار ... بالش ...
باز گشته باشد در روضة الصفا گوید که از هندوستان هر روز آنجا رفته و از انعام او ... باز گشته
گویند در سیزده سال که مدت سلطنت قاآن بود صد و شصت هزار بالش زر بخلق بخشید و یک بالش بقول
پانصد مثقال طلا و یا نقره است و از این زیاده و کمتر نیز گفته اند گویند قاآن را با وجود این خوی ...

که آن برای دهشتش باشد قاآن در ایام سلطنت خویش دو کس را از بخشش محروم ساخت یکی گفتن گرفت که جای گنج
دیده ام و بکی نشان ندهم مگر اینکه آن ظاهر کنم قاآن پسندید و داد در سلطنت ثبت و جای گنج از و پرسید او گفت بنابر رسیدن خود
بحضرت آن حیله کرده بودم تا رسیده عرض مدعای خود کنم مر گنج جای ندیده ام و ندانم قاآن برنجید و او را هیچ نداد اکنون شمه
از احوال سلطنت او بیان کنم چه اوکتای قاآن بعد از آنکه اول چغتای را تکلیف نمود این امر را قبول نمود و بزرگان برسم
مغول کلاهها از سر برداشتند و کمرها بر دوش افگندند پس چغتای خان دست راست و اوتکین دست چپ قاآن گرفته
بر تختش نشانیدند و الغ نویان او را کاتبه داشت پس او را قاآن خواندند و شاهزادگان برسم خویش از در بیرون رفتند و
سه نوبت آفتاب را پرستیدند و بازگشتند و مجلس بزم بیاراستند اوکتای قاآن در خزاین بز بگشاد و مجموع آنرا بحاضران
بخشید و چهل دختر با حلی و حلل بر اسپان سوار کرده نزد روح چنگیز خان فرستاد یعنی بقتل شان فرمان داد و بر تخت نشست
قاآن بعد از وفات چنگیز خان پس از دو سال اتفاق واقع گردید تا از زمان فوت چنگیز خان تا این وقت که ششصد و
هشت و شش هجری است از هر کس گناهی سر زده باشد عفو کنند پس جرماغون نویان را با سی هزار سوار بدفع جلال الدین
منکبرنی که بر آذربایجان و عراق مستولی شده بود فرستاد تا او را مستاصل ساخت و در ششصد و بیست و نه هجری باتفاق
چغتای خان و تولیخان لشکر بجانب ختای کشید و چند شهر بگشود و پسر خود کنوک خان را با ده هزار سوار از پیش فرستاد ناگاه صد هزار
از ختاییان در رسیدند و گرد تولیخان و چغتای خان حلقه زدند و خواستند که همچنانش بخدمت خان ختایی رسانند
تولیخان بعمل امر فرمود لشکریانش بارانی بر سه گرفته سه روز بارانی عظیم بارید پس شروع در برف نمود ختاییان در تابستان
آنحال دیده متحیر بماندند و دست شان از کار رفت تولیخان حمله برد و ظفر یافت و بسیاری را اسیر کرد و امر نمود تا آن
قوم عمل لفظا بجا آوردند خان ختای این خبر بشنیدند و آتشی افروخت و خود را با زن و فرزند بسوخت و مدت سلطنت
رسیده و دو سال سلطنت کرد لشکر اوکتای قاآن بر بافتن که آنرا ننک بس نیز خوانند استیلا یافتند و او اطاعت کرد و
بخدمت قاآن بسر برد تا درگذشت قاآن بر جای نیز استیلا یافت و قاآن قصری در قراقرم و چهار دیوارے
آن دو از ده روز راه بود که بهر یک وکیل برآورده و دربانان نشانده چون سر کار خواستی کرد فرمان دادی تا از یکماهه شکار را بجانب
آن آوردندی و قاآن در آن شکار کردندی راقم حروف گوید همچنین قایم خان بن محمد خان نیکش با شکار سیری عظیم داشت و در
قصبه امیتهی فرح آباد چار دیواری شکارگاه چند فرسخ ساخته بود در آن تنها شکار میکرد بالجمله قاآن در ششصد و
سی و شش هجری اسیران بلده هرات را بوطن ایشان فرستاد تا آن شهر را آباد ساختند و در ششصد و سی و نه هجری
قرلتای عظیم کرد و در هشت سال پسرش کنوک خان و دیگر شاهزادگان که در ششصد و سی و سه هجری بتسخیر ولایت
ارس و چرکس و بلغار رفته بودند مسخر ساخته باز آمد و درین سال قاآن درگذشته بود و بعد از منکوحه اش تورا کینا
خاتون بسلطنت نشست چه کنوک خان بنابر تسخیر ولایتی رفته بود بالجمله فاطمه خاتون نام عورتی از طوس که
باسیری افتاده بود بر دولت تورا کینا خاتون مستولی شد و اکثر کارها رو بخرابی نهاد بالآخر متهم بساحره گردید و کنوک خان
که بتسخیر بعضی ولایت بود در رسید و بر تخت نشست امرا که از فاطمه خاتون کینه در دل داشتند کنوک خان را برانگیختند

وعملیات علوی وسفلی را دوخته در آتش انداختند کیوک خان بن اوکتای قاآن چون بسلطنت نشست از اکابر مغول
عهد وخط گرفت که بعد از وسلطنت تختگاه چنگیز خانی ببرادران وفرزندان باشد وبعد مرگش پسر نشد چه حکومت تختگاه چنگیز خان
به منکو قاآن پسر تولیخان بن چنگیز خان نشست ودر ترتیب انصار اکوشید ترسایان بزرگ شدند وحکمی از وحاصل کردند
که مسلمانان را خصی کنند یکی از ایشان نشان بگرفت واز بارگاه بیرون آمد سگان شکاری بادشاه که باد خود بیجنگیدند زنجیر
بگسلانیدند ودر افتادند وخصیتین او را بر کندند مثل مشهور است چاه کنده را چاه در پیش است بالجمله ترسایان عزیمت را
گذشتند بعد از کیوک خان حکومت تختگاه چنگیز خان بمنکو قاآن بن تولیخان بن چنگیز خان وبرادران او رسید اکنون چندی
از اولاد قاآن که در بعضی از جهان سلطنت یافتند بازگوییم از ایشان است قیدو خان بن کاسین بن اوکتای قاآن که
بسلطنت نشست ودر هفتصد ودو هجری درگذشت واو کوسه بود ومکارم اخلاق اشتهار داشته واین رباعی
از او است رباعی اندر ره حق شیخ وشاه یکیست * محجوب مقربان درگاه یکیست * بتخانه شدم ووثنی را دیدم
انگشت برآورد که الله یکیست * واما داوه یکی از بزرگان میل کرد واین خبر فهمیده آگاه بوی سر سوی گرفت وتفاوت آغاز
نهاد ومرد لگدی بر وزد تا آنکه فرزند که در شکم داشت هلاک شد پدر وا ماد پسر را دست در گردن بسته بدرگاه قیدو فرستاد و
فرزندان قیدو در قتل او الحاح کردند قیدو گفت از قتل او نفعی نیست پس امر فرمود تا او را صد چوب زنند در غضبه اشاره
کرد که ده چوب برهم بندند وده بار آهسته باو زنند پس پسر آنرا گفت شرم نداری که بیگانه بر فراش خواهر سما سپه آنگاه دختر
دیگر خود را باو داد واز احفاد اوکتای قاآن است علی سلطان که از نسل تیمورخان پسر جغتای خان بمغلیت برالوس
جغتای دست یافته وعهدنامه قتل خان وقاچونی بهادر که تبوقع توسه خان بود پاره کرد وامرا مخالف او گشتند او را بکشتند
واز ایشان است دانشمند چه اعلان بن صدو خان که باشاره امیر قزغن بحکومت الوس جغتای رسید وپس
از و پسرش سیورغتمش خان در هفتصد وهفتاد ویک هجری بفرمان صاحب قران امیر تیمور گورکان بحکومت نشست
وبعد از وپسرش محمود بفرمان صاحب قران جانشین پدر گشت در هشتصد وپنج هجری درگذشت وبعد از وکسی از
احفاد اوکتای قاآن بسلطنت نرسید ذکر تولیخان پسر چهارم چنگیز خان است در سخاوت ومروت وفتوت
نظیر نداشته وفیروز جنگ بافرهنگ بوده بغایت دوستی تا او کتای قاآن داشت وقتی قاآن بیمار شد ترکان برعادت
خویش افسون خواندند ورنج قاآن را در کاسه چوبین وشیشه آن را به آب کردند وگفتند هر که از خود بگذرد واین آب بنوشد
این بمیرد وقاآن شفا بیابد تولیخان از غایت محبت که با قاآن داشت او را بنوشید وقاآن در ساعت شفا یافت وتولی
بعد از چند روز بمرد این واقعه بر قاآن بغایت صعب نمود فرمود که دیگر کسی لفظ تولی بر زبان نیارد چون آینه را بزبان مغول
توله گویند بفرمود تا پس از آن آینه را گوزگه گویند وتولی چهار پسر داشت منکو قاآن وقبلا کوخان واریق بوقا وهلاکوخان
وفرزندانش بمملکت ایران سلطنت کردند وآن سه دیگر به تختگاه چنگیز خان بحکومت رسیدند اول ایشان منکو قاآن
بن تولیخان باتفاق باتوخان بن جوچی خان صاحب دشت قبچاق واکثر بزرگان چنگیزی بادشاه شد
قوبیلا قاآن بتسخیر بعضی از جغتای وبرادر دیگر هلاکوخان را بالعراق تعیین فرمود وامر کرد که از هر ده نفر دو نفر با او در هر صد وبیست هزار

هر دو برادر هلاکو خان جمع آمدند و از این لشکر منکو قاآن قیاس باید کرد و خود در ششصد و پنجاه و سه هجری با شصت تومان لشکر که شش صد هزار سوار باشد به تسخیر
نیکساس که با چین و بریج که چین نامند در حرکت آمد و به ماچین رسیده جا صره قلاع آنجا پرداخت و کاری نساخت و در لشکرش وبا افتاد هر چند گفتند باز گردد
نپذیرفت و در ششصد و پنجاه و پنج هجری همانجا درگذشت که او کیای قاآن منکو قاآن را عظیم محترم داشتی یکی او را گفت چندین سابقه و تعظیم او
چیست گفت باد چون قاآن زنده باشی ببینی که فرزندان مرا از وی چه رسد و آنچنان شد که منکو قاآن وقتی که تسخیر چین و ماچین در حرکت آمد یار جوکا شرا
بمطاوعت جوابی با صواب گفت قاآن روی باو نهاد چنانچه گذشت هر دو شاه فرامرزان رسیده بیرامون ولیسران کیوک خان را در آب غرق کرد
بالجمله در عهد او مسلمانی در آمد باو شیوع یافت چه در ایام سلطنت او ایدی قوت بت پرست را با دو چنگیز خان در پیش نالیغ بام کشان خود
در ساخت که در روز جمعه هنگام نماز مسجد بر روند و مسلمانان را بکشند این خبر بمنکو قاآن رسید ایدی قوت را بخواند و به پیش نالیغ باز گردانید
و امر کرد تا او را بقتل رسانیدند و تا آن مسلمان نبود الحاصل بعد از منکو قاآن برادر قوبلا قاآن بن تولیخان ابن چنگیز خان در قراقرم
خود را پادشاه خواند و میان او و برادرش اریق بوکا محاربات اتفاق افتاده بالآخر ناچار شده بخدمت قاآن شتافت قوبلا قاآن چار دیواری
از مغیلان ساخته اریق بوکا را با خواص و خواتین آنجا فرستاد و در راه خروج و دخول مسدود ساخت اریق بوکا آنجا بود تا آنکه در سن
ششصد و شش هجری درگذشت پس قوبلا قاآن بتختگاه چنان العشرت و طرب پرداخت که از احاطه تحریر بیرونست آورده اند که او را دو وزیر بود یکی جنایی و دیگر امیر احمد
نام داشت و بر جنایی تخت شد و ضد امیر احمد کرد و امیر احمد بپادشاه گفت قاآن او را طلبید و زیر جنایی از ترس بقلعه از قلاع چین گریخت و بحاکم
آنجا متوصل شد قاآن سپاه فرستاد تا آن قلعه را محاصره کردند وزیر جنایی از درون قلعه پیام داد که اگر قاآن از گناه ما درگذرد چنان
کنم که قلعه مسخر شود قاآن بپذیرفت و زیر جنایی بحیله از امرای قاآن را بقلعه برد و والی قلعه بگریخت و قلعه بدست آمد گویند که در زمان او
یهودان ایران بعرض اباقاخان بن هلاکو خان رسانیدند که مسلمانان گویند که خدای فرموده فاقتلوا المشرکین کافة میخواستند که بآن امر
مسلمانان را بکشند اباقاخان گفت قوبلا قاآن از من داناتر است پس حال باو برداشت قاآن مولانا نامی بهاء الدین ماوراء النهری را
بخواند و از آن سوال کرد مولانا معنی آن آیه بگفت قاآن گفت چرا مشرکان را نمیکشند گفت مالا قدرتی نیست اگر شما را امنیت مارا هست پس
مولوی را بقتل رسانید و خواست که با جمیع مسلمانان همان کند بدرالدین بیهقی از علما و حکما بود گفت مرا نزد قاآن برید جواب گویم پس نزد قاآن
رفت گفت قال الله تعالی فاقتلوا المشرکین کافة خطاب بر رسول و اصحاب اوست که مشرکان را بقتل رسانید چون چنگیز خان و اولاد او بر سر
یرلیغها نام خدای مینویسند چگونه مشرک باشند قاآن از آن عزیمت درگذشت و پیوسته با علما و فضلای هر طائفه صحبت داشتی بعد خویش
امر کرد تا قرآن مجید و توریت و انجیل و زبور و کتاب ساکمونی را به مغولی ترجمه کردند و بعد از وی نبیره اش تیمور قاآن بحکومت نشست
و در عهد او بسیاری از مغولان مسلمان بوده و بعد از وی دو نفر دیگر آیبده بن بیقلای بن قوبلا قاآن پادشاه شد و در عهد او مسلمانی
در آن دیار امتیاز یافت گفته اند که او مسلمان بوده و بعد از وی قتلغی قاآن بن برنه بن حکیم بن قوبلا قاآن پادشاه شد و او مذهب
نصاری داشت و بعد از وی سه تن دیگر از ایشان سلطنت کردند آنگاه پایدی قاآن پادشاه شد و آخر در تختگاه چنگیز خان که قراقرم
بود بسلطنت نشست و او آخرین قاآنیان است و بعد او مغفور در ختایی خروج کرده بر آن مملکت استیلا یافت پایدی قاآن بگریخت و
بخدمت امیر تیمور صاحبقران پیوست و مسلمان شد و صاحب قران خواست که او را بمملکت موروث برساند لاجرم با هشتصد هزار سوار
رومی بدانجانب آورده و در راه گذشت پایدی قاآن به قلاق رفت و بر قراقرم استیلا یافت و درگذشت پس از اندک زمانی امرای

توهی اینحال بوده شدند قتلاق را نیز از قاآنیان انتزاع نموده منکوخان هرکه در حیات بر تخت نشستی او را آدینه سلطان خان گفتندی دیگر هلاکو خان بن تولیخان
بن چنگیزخان است که اولادش در ایران سلطنت کردند چون برادرش منکو قاآن هلاکو خان را با صد و هشت سوار بضبط آنجا فرستاد ملک شمس الدین
کرت والی هرات و دیگر والی خراسان در کش بدو پیوستند چون بر جیحون پل بسته بگذشت سلطان رکن الدین سلجوقی والی روم و اتابک سعد صاحب
فارس بملازمت رسیدند هلاکو خان اول خاندان ملاحدهٔ الموت را برانداخت و از اسماعیلیه هر قدر که یافت بقتل رسانید چنانچه در میان گذشت
دوم چون از سر راه همدان مراجعت کرد ایلچی به معتصم عباسی خلیفه بغداد فرستاد و پیغامهای درشت داد هلاکو خان برنجید و باستصواب خواجه
نصیر الدین طوسی روی به بغداد نهاد و خلیفه را بقتل رسانید و کرد آنچه خواست و در ضمن بغداد گذشت هلاکو خان اکثر از بلاد شام نیز بگشود
و در ششصد و پنجاه و نه هجری میان هلاکو خان و برکه خان جوجی خان بن چنگیز خان پادشاه دشت قپچاق و خشت محاربت و اکثر ظفر برکه خان
را بوده و هلاکو خان بر خویش چون ماری پیچید اما فرصت نیافت که تلافی قیام نماید و او ملکی قاهر بود و در تعمیر عمارت و تعلیم کیمیا اموال وافر صرف
کرده و زیج ایلخانی او بسته که بنامش مشهور گشته چه او را خطاب ایلخان بوده و در حیات خویش حکومت مازندران و خراسان تا کنار جیحون
به اباقا خان داده او را ولیعهد ساخت و بدیگران پسران و امیران ممالک ایران وغیره تقسیم نموده در گذشت تاریخ فوتش خواجه
نصیر الدین طوسی گوید رباعی چون هلاکو ز مراغه زمستان که شد * کرد تقدیر ازل نوبت عمرش آخر * سال بد ششصد و شصت و سه ز
تاریخ رسول * که شب نوزدهم بد ربیع آخر * و بعد هلاکو خان پسرش **اباقا خان** بن هلاکو خان بسلطنت نشست و او ملکی با رای
بوده خواجه نصیر الدین طوسی روز جلوس کلمهٔ چند از روی نصیحت بعرض رسانید اباقا خان برادر خود یشموت را بدستور پدر بمسند فرستاد و برادر
دیگرش اغول را بحکومت مازندران و خراسان و املکان و لونان و لوهان نهاد و سونجاق نوران که بدالتیمور خان است بر دم دریای یونان
راند برباد بکرد رباد سوده سمر اخو ن یونان را بکیجیستان فرستاد و خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان را بدستور با رتبه وزارت بغداد داد
و اعزاز کرد و هرات و سیستان را بشمس الدین کرت و فارس با بانک ساعی و خواجه بهاء الدین بن شمس الدین صاحب دیوان را
باصفهان فرستاد و نیز برادر را الملک ساخت و برکه خان صاحب دشت قپچاق با صد هزار سوار قصد او کرد و اباقا خان منهزم از آب کر بگذشت
و نصیب قطع کرد و برکه خان عبور مشکل دیده خواست که تفلیس رود و از آنجا از آب بگذرد و در راه مریض شده در گذشت و سپاهش بدست باز گشتند
و او را پیش از سلطنت با براق خان والی ماوراء النهر رزمی صعب اتفاق افتاده و بالآخر ظفر اباقا خان را بود و اباقا خان در ششصد و
هشتاد از شکار بغداد آمد و بهمدان شد و مریض شده در گذشت **قطعه** چو هشت روز برآمد ز ماه ذی حجه * زدور چرخ که هرکس نمیکند ایفا
چهارشنبه هنگام صبح در همدان * بسال ششصد و هشتاد در گذشت اباقا * و بعد از او برادرش **احمد خان** متبنی خواجه شمس الدین محمد صاحب
دیوان پادشاه شد و او نکودار اغول نام داشت چون مسلمان شد بسلطان احمد خان ملقب شد و بتخانها خراب ساخت و مساجد بنا نهاد
و بعد از او **ارغون خان** بن اباقا خان بن هلاکو خان و پس از و برادرش **کیخاتو خان** بحکومت نشست و بروم شتافت و مظفر و منصور باز گشت
و در ششصد و نود و یک هجری تمامی زندانیان را رها کرده و بالآخر امرا باتفاق یکدیگر بقتل رسانیدند و بعد از و **بایدو خان** بن طراغای
بن هلاکو خان چند ماه حکومت کرد و بر دست غازان خان بقتل رسید **غازان خان** بن ارغون خان بن اباقا خان بن هلاکو خان بن تولیخان
بن چنگیزخان بسلطنت نشست و امر کرد هر که از مغول و الغور مسلمان شود او را بقتل رسانید و بر سر مکتوبات بالله عظیم نوشتند و طائفه از
امرا که کیخاتو را بقتل رسانیده بودند بکشت گویند که تا زمان غازان خان دفاتر مربوط بتاریخ هجری بود و طلب خراج آن میکردند

و در سال یان سنه یاتی سویه خاپایشیاد در سن ششم شد و هشت و نه هجری خواجه رشید طبیب و سعد الدین اوجی که ایشان گشت وزارت داشتند مقتول ازیرا
بتاریخ شمسی مبدل ساختند با جمله تمار اتخان قصد دیار مصر کرد و بر پادشاه ظفر یافت و در آن معرکه ده هزار مرد و بیست هزار اسب بدست مصر
افتاد فرقه مغولان بسبب تمام از فرات بگذشتند عاره اتخان در حدود دوازده خان امرای منهزم را چوب با مناق زد و امیر چوپان را که گمان شجاعت
بظهور رسانیده بود خلعت داد حسب موافقت بزرگان سه چوب زد متوجه قزوین شد و بجده داران درگذشت و ابن یمین گوید قطعه بسال
هفتصد و سه ز هجری از شوال بروز پانزدهم وقت عصر یکشنبه شد از نواحی قزوین سه جهان عارات ملبوس خلد که ماوا جهان از شتر
و بعد از و برادرش الجایتو سلطان که والی خراسان و مازندران بود بسلطنت نشست و سلطان محمد خدابنده لقب یافت و امر کرد
تا بر دراهم و دنانیر علی ولی الله و نیز لا اله الا الله محمد رسول الله ساختند و اسامی ائمه معصومین ثبت کردند حکایت بنای سلطانیه و صحبت
کردن جمله افاضل و اکابر ممالک را در سلطانیه گذشت و از عجایبات الجایتو سلطان آن بود که دختری را هنگام بلوغ در دز نگرفت و بعد از
چند روز آلت رجولیت از موضع مخصوص وی پدید آمد تاریخ فوت الجایتو سلطان حمد الله مستوفی گوید فرد از هفتصد و شانزده چو شش ماه بگذشت
از کاه و کلاه سروری شاه گذشت و بعد از او پسرش ابوسعید خان بن الجایتو سلطان بعمر دوازده سالگی در هفتصد و هفده هجری
سلطان امیر چوپان و دشت و دیگر را امیر سونج والی بغداد گرفته بر تخت نشاندند و در آن اوان امرایان با رعایا ستم میکردند و سلطان
ایشان را گفت اگر مصلحت دانید همه رعایا را غارت کنید بشرط آنکه هر سه روز از بدن نخواهند گفتند فی سوم تباه نماید و چه آن از عمارت و زراعت
است اگر رعایا را غارت کنیم عمارت و زراعت نماند سلطان گفت هرگاه چنین است در رعایت رعیت سعی کنید و ممالکت معمور گردانید و در عهد
سلطنت ابوسعید بهادرخان تیمورتاش بن امیر چوپان که حاکم روم بود بغی کرد و سکه و خطبه بنام خود نمود که من مهدی آخر الزمان هستم
امیر چوپان با لشکر بسیار متوجه روم شد تیمورتاش بعهد و پیمان نزد پدر آمد امیر چوپان او را حبس کرد و بخدمت سلطان پیوست بر رعایت
حرمت چوپان گناهش بخشید و باز بایالت روم داد و در هفتصد و بیست و پنج هجری سلطان ابوسعید بهادرخان بغداد خاتون بنت امیر چوپان
را که در حباله نکاح امیر شیخ حسن ایلکانی پسر عمه سلطان ابوسعید صاحب روم که شیخ حسن بزرگ عبارت از وست آنرا بدید و عاشق شد
و چون در دربار شاهی چنگیز خان مقرر بود که هر زنی را که پادشاه خواهد باید که شوهرش او را طلاق دهد امیر چوپان پدر بغداد خاتون را از خان
آگاهی داد تند خویان و رنجیدت شد و جوابی درشت گفت و سلطان برنجید و بظاهر هیچ نتوانست گفت و آخر الامر چوپانیان را برانداخت
و در سال هفتصد و بیست و هشت هجری امیر شیخ حسن ایلکانی طوعاً و کرهاً بغداد خاتون را طلاق داد و سلطان او را بخواست و از کمال اختیار
بغداد خاتون طالع زخمیان که مانده بودند باز بدولت رسیدند و تاریخ فوت سلطان این ابیات است قطعه چون گذشت از سال هجری
هفتصد و سی و شش از ربیع الآخر هم سیزده بگذشته بود در قراباغ از سر سلطان اعظم بوسعید دست تقدیر الهی افسر شاهی ربود
و بعد از او ارپا خان که از احفاد اریق بوکا بن تولی خان بود بسلطنت نشست و معز الدین لقب یافت و در بدو دولت خود بغداد خاتون
را بتهمت آنکه با ملک دشت قبچاق مراسلات دارد و سلطان ابوسعید را بزهر هلاک کرده بقتل رسانید و در عهد او دولت آن چنگیز خان بعضی به شکست
شد و امیر علی پادشاه خال سلطان ابوسعید بهادر خان موسی خان بن علی خان بن بایدو خان بن طراغای بن هلاکو را بسلطنت برداشت
و از دیار بکر قصد تبریز کرد و ارپاخان روی بایشان آورد و در روز رزم ارپاخان دغول ترتیب داد و در یکی خود جای گرفت
و در دیگری خواجه غیاث الدین وزیر خویش را جای داد و لشکر روی برزم آوردند امیر علی پادشاه بکریمی اندیشید چه سواری فوج ازبانان

و سواری بقول غیاث الدین که هر کدام از آنها دو ربوده فرستاده با هر کدام او را بر کشیدند که آن فوج دیگر بهزیمت رفته سپاه ارپاخان آنرا باور کرده بهر دو فوج
بهزیمت رفتند امیر علی پادشاه ظفر یافت و غیاث الدین وزیر را بگرفت و بشهادت رسانید پس از آن ارپاخان بدست آورده و بکشت و موسی خان بسلطنت
نشست و امیر علی پادشاه رنجیده مخالفت کرده و نزد شیخ حسن ایلکانی صاحب روم رفت امیر شیخ حسن محمد خان نبیره زاده هلاکو خان را بسلطنت برداشت
و باسه هزار سوار را به نیابت روم گذاشت و قصد تبریز کرده و تلاقی فریقین دست داد امیر علی پادشاه خواست که حیله کند پیش امیر شیخ حسن ایلکانی نوشت
که نزاع در میان دو پادشاه است همان بهتر که در گوشه قرار گیریم تا آن هر دو باهم رزم کنند هر کرا ظفر باشد بخدمتش ایستادیم امیر شیخ حسن قبول کرده با
دو هزار سوار جدا شده بگوشه بایستاد و امیر علی پادشاه هم با فوجی بگوشه رفت و قرار گرفت فوج موسی خان بر لشکریان محمد خان حمله برده و غالب آمدند
علی شاه پادشاه شاد شده خواست که تجدید وضو کند از اسپ فرود آمده بگوشه رفت امیر شیخ حسن ایلکانی آن بدیده فرصت یافت بر فوج علی پادشاه حمله آورده
و کار او را هم آنجا بانش ساخت مظفر و منصور با محمد خان به تبریز رفت و دلشاد خاتون را که محبوبه سلطان ابوسعید بهادر خان بود بخواست و حبال
بغداد خاتون را بآن مبدل ساخت راقم گوید که کرد که بنیافت و در سال هفتصد و سی و هشت هجری امیر شیخ حسن خوبانی المعروف شیخ حسن بزرگ
منهزم به تبریز رفت و شیخ حسن کوچک ساتی بیگ بنت الجایتو سلطان را بسلطنت برداشت و عزم رزم شیخ حسن بزرگ کرد و آخر مصالحه
روی داد و در آن وقت در هر سو داعی پدید آمد امیر حاجی طغای در دیار بکر و امیر ارسلان و بعضی از بلاد روم و ملک اشرف بن تیمور تاش
بن امیر شیخ حسن خوبان در برجی دیگر از روم استقلال یافتند و پسران امیر اکراوچ بر کردستان و خوزستان و اولاد امیر شاه محمود بر فارس مستولی
شدند و سید جلال الدین میران و عماد الدین سنائی در اصفهان و امیر مبارز الدین محمد مظفر که ذکرش در اطراف گذشته در یزد و ملک قطب الدین
غوری در کرمان و ملک شجاع الدین در یمن و ملک معز الدین حسین کرت در هرات و طغا تیمور خان در مازندران و بعضی از خراسان و امیر
ارغونشاه در نیشاپور و سربداران در سبزوار و امیر عبد الله بن امیر مولای در قهستان فرمان روا گشتند و ایشان همه از امرایان اولاد
چنگیز خان بودند بالجمله امیر شیخ حسن کوچک رونقی نداشت طغا تیمور خان از مازندران بخواند بسلطنت بر کرد طغا تیمور خان با سپاه بسیار آمده
و امیر شیخ حسن بزرگ با وی پیوست امیر شیخ حسن کوچک بطغا تیمور نوشت که اگر با من اتفاق کنی ساتی بیگ را در حباله نکاح تو در آورم طغا تیمور خان
شاد شده و باو نوشت که من از توام باید که خوبانیان ایلکا سائر بقتل رسانید امیر شیخ حسن کوچک همان نامه را نزد شیخ حسن بزرگ فرستاده
پیغام داد که مرا دشمن می پنداری و آنرا که مازندرانی میخوانی نامه چنین نمی نویسد امیر شیخ حسن بزرگ حیران بماند و آن نامه را نزد طغا تیمور خان
فرستاده طغا تیمور خان از غایت انفعال راه مازندران پیش گرفت لشکریان از یکدیگر جدا شدند که عقبه نویسیم امیر شیخ حسن کوچک از هم بجنبش امیر شیخ حسن بزرگ
جهان تیمور خان نبیره زاده ایاقا خان بسلطنت برداشت و شمس الدین دیگر بار با او زاد و امیر شیخ حسن کوچک دید که از ساتی بیگ
سلطنت نمی آید سلیمان خان بن سکی سموت بن هلاکو خان را بر تخت نشاند و ساتی بیگ را در سلک ازدواج او کشید و پیش از این ساتی بیگ
را ارپا خان در نکاح داشت بالجمله سلیمان خان بر اران و موغان و اوجان و آذربایجان و گرجستان استیلا یافت امیر شیخ حسن بزرگ با سپاه
عراق عرب و دیار بکر و خوزستان با امیر شیخ حسن کوچک رزم کرده منهزم گشت امیر شیخ حسن کوچک ظفر یافت و در هفتصد و چهل و یک هجری
به تبریز نزول کرد امیر سیورغان ابن امیر شیخ حسن کوچک چوبانی بخدمت آمد و حکومت عراق عجم یافت و از اولاد هلاکو خان آخرین ملوک
انوشیروان خان است که ملک اشرف و برادرش ملک قیصر او را بسلطنت نشاندند و گفتند که از اولاد هلاکو خان است و امر کردند
که او را انوشیروان عادل خوانند و خود ظلم و جور پیشه گرفت سیورغان خوبانی بدیار بکر رفت و از آنجا بر دست امیر ایلکان بن شیخ حسن

ایلکانی کشته شد و بعد از و نوشیروان خان از احفاد هلاکو خان کسی بسلطنت نرسید ذکر جوجی خان احفاد جوجی خان بن چنگیز خان بزرگترین برادران
بوده الوس جوجی که اکنون بالوس ازبک مشهور است بادمی پیوندند و آورده اند که قوم مکریت منزل چنگیز خان که هنوز بدولت نرسیده بود غارت کردند
و خاتونش را که حامله بود باسیری بردند بپادشاه کریت اونگ خان نام آن زن را باحترام نزد چنگیز خان فرستاد و خاتون اسیری آورد چنگیز خان
او را جوجی نام نهاد یعنی مهمان رسیده و برادران در نسبت جوجی طعن کردندی با ایشان الفتی نداشت چون چنگیز خان دشت قبچاق مسخر
ساخت حکومت آنجا باو داد و بعد از فتح خوارزم جوجی خان از برادران رنجیده بدشت قبچاق رفت چون چنگیز خان از مملکت ایشان
بازگشت بخدمت آمد صد هزار اسب پیشکش نمود و بدشت مراجعت کرد و شش ماه پیش از پدر در ششصد و بیست و سه هجری درگذشت و بعد از و
پسرش باتو خان بحکومت دشت قبچاق و بلغار و الان رسید او جودی مستفرط داشت هر مالی که بدرگاهش آمدی پیش از آنکه بخازن
سپارد بمردم بخشیدی تا تقلید هیچ دین و ملت نکردی و در عهد کیوک بن اوکتای قاآن متوجه اربین و ژوپین شده بجرکس رفت و هفتاد
هزار کس بکشت و آن مملکت را بگشود آنگاه روی بملکار و ماشغر که بفرنگ متصل است آورد و نصاری با چهار صد هزار قصد او کردند
باتو خان رزمی صعب کرده ظفر یافت و بدشت قبچاق بازگشت و او آنست که منکو قاآن تولی خان را بعد فوت کیوک خان بن اوکتای
قاآن بر تختگاه چنگیز خان نشاند و آن در احوال منکو قاآن درگذشت و او شهر سرای بنا نهاد و بعد از و برادرش برکه خان پادشاه
شد او مسلمان متدین بود و بر افعال هلاکو خان اعتراض میکرد و میان ایشان خشونت خواست چنانچه گذشت و بعد از و پسرش منکو تیمور
بحکومت رسید و بعد از و پسری بگذشت که در احفاد جوجی خان مخالفت خواست و بالآخر ملک بفرزندان اوردو بن جوجی خان رسید
و ایشان دو فرقه شدند اول سلاطین دست راست که ارس و بلغار در تصرف ایشان بوده و ایشان را کول آورده گویند دوم
سلاطین دست چپ که از الغ بامر آن ایشان را بوده آن طائفه را آق اورده خوانند و در ده گروهی کول آورده اول پادشاه توقتا خان
بن تولوقوی بن جوجی خان است از غاراخان او را باتخان طلب داشت و در هفتصد و ده هجری درگذشت و بعد از و پسرش
طغرل خان پس از و پسرش اوزبک خان بن طغرل خان بر تخت نشست و سائر الوس جوجی خان را مطیع ساخت و پس از آن
الوس جوجی بنام او اشتهار یافت چه ایشان را اوزبک خوانند راقم گوید قوم اوزبک که مشهورند ظاهرا عبارت از جوجی خان بن
چنگیز خان است القصه در عهد اوزبک خان اسلام در آن دیار بغایت قوی شد و بعد از و پسرش جانی بیگ خان بسلطنت
نشست و حکمش بمرتبه بود که وقتی قاضی محیی الدین از ظلم ملک اشرف خوبان شکایت کرد جانی بیگ خان بکرییه از شهر سرای با صد هزار سوار
متوجه آذربایجان شد و در این یورش سپاه او را در دو نوبت بر رباعات عبور افتاد کسی بکجوشه از آن شکست و بآذربایجان
رسید و ملک اشرف را بکشت و بدیار خویش بازگشت و بعد از و پسرش بردی بیگ خان سه سال سلطنت کرد و در هفتصد و شصت
هجری درگذشت و پس از و کسی از کوک اورده بسلطنت نرسید و دیگر در گروه آق اورده اول توقتامش بن توقان لوی
بن اوردو بن جوجی است و از احفاد وست توقتمش خان بن تولی خواجه اغلان که بامداد صاحب قران امیر تیمور گورکان
حکومت دیار خویش یافت و آخر با صاحبقران مخالفت آغاز نهاد و مکرر با و رزم کرده و منهزم مستاصل گشت تا آنکه در هشتصد و
هفت هجری در غربت و سرگردانی وفات یافت و بندی از آن در ترجمه صاحبقران امیر تیمور بیاید و بعد از و توقتمش خان
با پانزده کس دیگر یکی بعد دیگری بحکومت رسیدند و از آن جماعه است براق خان بن قوبری اغلان بن ارس خان

که بر محمد خان بن توقمیش خان خروج کرده در هشتصد و بیست و دو هجری بماوراء النهر رفت و از میرزا الغ بیگ بن میرزا شاهرخ تربیت یافت باز بدشت
قبچاق باز گشت و در هشتصد و بیست و هشت هجری با محمد خان مصاف داده غالب آمد و بسلطنت نشست و کفران نعمت آشکارا کرده روی
بماوراء النهر نهاده در احوال سغناق با میرزا الغ بیگ مصاف داده ظفر یافت و ماوراء النهر تاراج کرد و آخرین آن گروه حسن نظر خان
بن قاسم خان بن سنگ خان حالی یکچیان بن براق خان بسلطنت رسید و در زمان او اعقاد و شاهی بن جوجی خان بخوارزم و ماوراء النهر
استیلا یافته و سلطنت کردند و اول ایشان ابوالخیر خان است که بده واسطه نسب بجوجی خان بن چنگیز خان میرسد بدشت
قبچاق نشیمن داشت و هشتصد و سی و نه هجری از مسکن خود بخوارزم آمد و ابراهیم بن امیر شاه ملک را که بفرمان شاهرخ ابن تیمور صاحب قران
والی آن دیار بود بشکست و استیلا یافت و سلطان ابوسعید گورکان را استمداد نمود و باز میرزا عبد الله والی سمرقند غالب آمد و بر
ماوراء النهر مستولی گشت و ابوالخیر خان بخوارزم والی بوده تا در هشتصد و هفتاد و سه هجری در گذشت و بعد از و پسرش
شیخ حیدر خان بسلطنت رسید و پس از او برادرش محمد خان بن شاه بوداق سلطان بن ابوالخیر خان المعروف
به سنگ خان که بخوارزم بر تخت نشست و او اول کسی است که از سلاطین اوزبکیه بر تمام ماوراء النهر مستولی شد و با سلطان
محمود خان بن یونس خان صاحب الوس جغتای و او آغاز نزاع و پرداد و در نهصد و شش هجری بر سمرقند استیلا یافت و لکاسه کل
رفت و در زمان غیبت او بابر پادشاه از اندجان در رسید و سمرقند بگرفت سنگ خان بسمرقند شد و باز بر آن استیلا یافت [illegible]
که سلطان محمود خان صاحب مغولستان و الوس جغتای را واقعه افتاد و ملک بگذاشت و بحکم سابقه مودت باو پناه آورد سنگ خان
در بنا بر نیکوی که باو کرده بود سلطان محمود خان را در کنار دریای خجند بقتل رسانید و خود در نهصد و شانزده هجری در
رزم از دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید و خوارزم از تصرف اولادش بدر رفت و ماوراء النهر متصرف ماند و از آن گروه
عبید الله خان قوم بن اسکندر خان که چون پدرش اسکندر خان به بلخ مستولی شد و در نهصد و نود هجری در گذشت
عبد الله خان بجای پدر در ماوراء النهر بسلطنت نشست و او ملکی عادل و مدبر و اقبال مند بود همواره با علما صحبت داشتی
و در رعایت احترام ایشان مبالغه کردی و بعهد خویش ماوراء النهر و ترکستان با ماسکند و بلخ و بدخشان و خوارزم صافی ساخت
و به فرغانه لشکر کشیده مسخر ساخت و در نهصد و نود و پنج هجری لشکر بخراسان کشید و هرات را محاصره کرده و بعد یکسال قهرا
بگشود و علی قلیخان شاملو والی آنجا را با جمعی کثیر از قزلباش بقتل رسانیده و دیگر سال پسرش عبد المؤمن خان لشکر بمشهد مقدس
کشیده و بگرفت و حاکم آنجا امت خان استاجلو را بکشت و در آستانه رفته تحلوه قتل عام کرده بسیاری از سادات و اکابر را بقتل
رسانید و او بتعصب مذهب موصوف بوده وقتی در شکار قصد پدر کرده نزد عبد الله خان پیش از معهود و هی چند پیوند دنادیا
روی گردان شد بقشون رفت و پسر را دعای بد کرد و گفت رب العزت بدشمن نه نموده بودم امروز بشنوی این پسر دران گرفتار
شوم و هم استجابت خواهم کرد از دولت و سلطنت بهره و هم ماند و بالآخر چنان شد که عبد المؤمن خان بعد از پدر زیاده از چهار ماه حکم نیافت
بالجمله عبد الله خان بعد از فتح مشهد بر نیشابور و سبزوار و اکثر خراسان دست یافت و بماوراء النهر باز گشت و لشکر به بدخشان که
از تصرف بدر رفته بود کشید چه مهدی زمان میرزا ابن میرزا شاهرخ بن میرزا ابراهیم بن میرزا سلیمان که آنجا خروج کرده بود
منهزم بکابل گریخت و عبد الله خان بماوراء النهر مراجعت کرده بود تا آنکه بسمرقند در گذشت در سن یکهزار و شش هجری

قیامت قائم شد تاریخ است و بعد از و پسرش عبدالمومن خان بجای پدر نشست و ظلم پیش گرفت و بسیاری از امرای پدر را بقتل رسانید
و بالآخر بعد از چهار ماه دو تن از ایشان هلاک گردید و بعد از و پنج تن دیگر بعد دیگرے سلطنت کردند و نشستن آنجماعه و آخرین
ایشان امام علیخان است که بادشاه شهر بلخ و بدخشان برادر زاده پیر محمد خان بود و امام علیخان بجود و سخا اشتهار بسیار داشت و
هر چه بدستش می آمد می بخشید چنانچه گویند هرگز در طویله اش زیاده از دو اسپ نمی ماند و بعضے اوقات ابراهیم می بخشید و دیگر
از اولاد جوجی خان که ایشان نیز در خوارزم بحکومت رسیدند اول ایشان ایلبارس خان است چه وقتی سیاک خان
بر دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید شاه اسمعیل ایلیدی بیگ را ایالت خوارزم داد ایلبارس خان قبچاق لوزی داشت به
تعجیل خود را بخوارزم رسانید و استیلا یافت و بعد از و ده تن دیگر بطنا بعد بطن ریاست کردند و یازده همین آن که سیفخان [illegible]
بن عرب خان است که بسلطنت خوارزم رسید اطاعت شاه طهماسپ صفوی کرد ذکر چغتای خان و فرزندان او
چغتای خان پسر دوم چنگیز خان و الوس چغتای باو منسوب است و در سن ششصد و نود و دو هجرے وفات یافت که
چنگیز خان از کنار آب سند بازگشت حکومت ماوراء النهر و خوارزم و بلاد ایغور و کاشغر و بدخشان و بلخ و غزنین الی را
و اوامر توره و یاساق باو تفویض فرمود چغتای خان تا آنکه برادر مهتر بود اما اوکتای قاآن عزت بسیار میداشت
روزی هر دو برادر شراب میخوردند و بسیر رفتند و با یکدیگر اسپ بگرو باختند اسپ چغتای خان درگذشت پس هر دو بخانه باز
دیگر روز چغتای پایجان انجالت بیاد آورد گفت چگونه بودیم با قاآن گفت یکروز یاد هم اسپ من درگذرد و که بعد از ین چنین
گستاخی کنم توره و یاساق نماید پس سوار شد و برخلاف معهود از پس بارگاه قاآن آمده نشست قاآن کسان بفرستاد و از آمدنش
سوال کرد چغتای خان گفت من و سائر بزرگان مجلسی داده ام تا بیاساق رسم قاآن خجل شد گفت او آقای بزرگ منست
چنین محقرات را چرا بدل آورد چغتای خان آنرا نپذیرفت و به سبب تشکرانه پیشکش کرد با قاآن گناه او بخشید و نیکیخان بود (?)
که قاآن از حضرت چغتای درگذشت و نشست آن بزرگان مغول سر بر خط قاآن نهادند پس چغتای خان از برادر رخصت شد
و بپایه خود شتافت و بحکومت پرداخت قاآن که در معظمات امور ایلچیان فرستادی و با او مشورت کردی و گاه او را نزد خود
طلب فرمودی و چغتای خان بحکم وصیت پدر را صواب دید فراخار بودن تجاوز نمودی راقم حروف گوید که اکثر مردم هندوستان
صاحبقران امیر تیمور گورکان و اولادش را که تا اکنون بسلطنت هند قیام می دارند از عدم دریافت گویند که سلطنت
هندوستان در اولاد چغتای است و بابر و امیر تیمور گورکان را از اولاد چغتای میدانند و حال آنکه در اجداد امیر تیمور
هیچکس نام چغتای نداشته و اصل این غلطی و اشتباه آنست که قراجار نویان که جد امیر تیمور صاحبقران است چنگیز خان
او را مدار المهام ساخته ردیف پسر خویش چغتای خان ساخت چنانچه در احوال چنگیز خان گذشت که جد صاحبقران
امیر تیمور گورکان و اولاد او در الوس چغتای بمدار المهامی بسر می بردند لهذا عام و خاص از راه عدم معرفت اولاد صاحبقران
را منسوب بآن میکنند و آن اصلے ندارد بالجمله چغتای خان پادشاهی با صاحب فراست بود و شوکتے عظیم داشته و در امور
توره و یاساق مبالغه نمودی و بموجب آن فرمان داده بود که هر در درات بیاید و خلط منبے در آب نیفکنند و گوسفند بکشند
بلکه [illegible] کنند [illegible] در خراسان و ماوراء النهر بعلانیه کسی گوسفند نتوانست کشت و او ملک میراند تا آنکه در ششصد

و چهل هجری الغو بلی درگذشت و بعد از وی نبیره‌اش **قراهلاکو خان** بن ماتیکان بن چغتای خان بسعی قراخار نویان پادشاه شد و در ششصد و چهل و شش
هجری کیوک خان بن اوگتای قاآن او را **عزل** کرده گفت با وجود پسر پاک به نبیره نرسد پس یسومنکو بن **چغتای خان** را حکومت آن الوس
داد و در ششصد و چهل و نه هجری یسومنکو وفات یافت قراخار نویان دیگر بار قراهلاکو خان را بالسلطنت نشاند و او در ششصد و پنجاه و یک
هجری و قراخار نویان در ششصد و پنجاه و دو هجری درگذشتند و بعد از وی پسرش **مبارکشاه** بن قراهلاکو خان پادشاه شد و مسلمان گشت
و منکو قاآن براق خان نبیره زاده چغتای را که در خدمتش بسر می‌برد حکم الوس چغتای داد **براق خان** در ششصد و شصت و سه هجری
پادشاه الوس چغتای گشت و مبارکشاه را ملازم خود ساخت و لشکر بجیحون فرستاده استیلا یافت و تجبر و مکر ورزید الحال نویان بن قراخار نویان
از وی برنجید و به آذربایجان رفت و براق خان عزم تسخیر خراسان کرده خواست که بهر احتیاج سپاه سمرقند و بخارا را غارت کند مسعود بن
یلواج گفت هر مملکتی که در تصرف است ملک خود را خراب نتوان کرد براق خان برنجید و امر کرد با مسعود را هفت چوب زنند لیکن از آن
عزیمت درگذشت و چون براق خان از اباقا قاآن منهزم بجانب بخارا رسید مفلوج گشت و اسلام آورده درگذشت و از آن طایفه است
دوا اچین خان بن براق خان که بعد از وی بفرمان قیدو خان پادشاه شد و اسکر نویان بن الجل قراخار نویان را مدار الملک و الوس
چغتای را آباد کرد و دیگر لشکر به هند فرستاد و در هفتصد و شش هجری درگذشت و بعد از وی پسرش **کنجک خان** پادشاه شد چون فرزندان
قیدو خان که نبیره اوگتای قاآن بودند ممتنع بماند کنجک خان مغولستان و سائر ولایت ایشان را بگرفت و بعد از وی **مالیقو خان** از
احفاد چغتای خان پادشاه شد و اسلام آورده و قصد اولاد دوا اچین خان کرد اتش لوفاین دوا اچین بهند بگریخت **کبک خان** بن
دوا اچین در ماوراء النهر بماند و بحیله که داشت مالیقو خان را در سن هفتصد و بیست هجری بقتل رسانید پس کبک خان برادر را از هند
بخواند **ایسن بوقا خان** بن دوا اچین خان از هند در رسید و بر تخت نشست و کبک خان را مدار الملک ساخت پس از چندی درگذشت
و بعد از وی **کبک خان** بن دوا اچین خان پادشاه شد بلخ را که از عهد چنگیز خان خراب بود معمور ساخت و او پادشاهی عادل بود و
در هفتصد و بیست و یک هجری درگذشت گویند وقتی در صحرا استخوانی چند بدید تامل کرده گفت این استخوانها با من میگویند که مظلومیم
پس تحقیق حال نموده معلوم شد که جمعی از قطاع الطریق آنان را آنجا کشته بودند پس آن طایفه را بدست آورده بکشت و آنچه از اموال
مقتولان نزد ایشان بود بگرفت و به ترکستان بورثه که بقوم فرستاد و برادرزاده کبک خان **ترمشیرین خان** بن ایلچیکدای خان
که بعد از ایلچیکدای خان پادشاه شد او مسلمان و متدین بود و لشکر بهند کشید و دهلی را محاصره کرد و سلطان محمد تغلق بهرا و تحف
و هدایا فرستاد تا از دهلی برخاست و متوجه گجرات شد زمانی در آنجا بوده بماوراء النهر بازگشت برادرزاده‌اش **داود**
تیمور خان که حکومت منتخبه که شهر قبا گفتند عبارت از دست میداشت و کافر بود در سن هفتصد و بیست و هشت هجری ترمشیرین را
بقتل رسانید و بعد از وی برادرش چغتای که پادشاه شد یکی در ... و مغولستان و دیگر در ماوراء النهر بسلطنت نشست اول **انجماعه**
چنکشی خان و بعد از وی برادرش **تیمور خان** که دیوانه بود بحکومت نشست و بعد از وی **فولاد خان** بسلطنت نشست و در عهد او
علیسلطان از احفاد اوگتای قاآن بحیث بر الوس چغتای دست یافت و عهد نامه قتلغان و قاجونی بهادر را پاره کرده امرا او را
بکشتند چنانچه در احوال اوگتای قاآن درگذشت و بعد از وی پسرش **محمد خان** بن فولاد خان و پس از وی **قزان سلطان خان**
در هفتصد و سی و سه بتخت نشست و او متکبر و ظالم و سفاک بود و اگرچه بیشتر او در لغو نشستی اکثر آن بود دی که یکی را بکشتی و گاهی

بهادر را بقتل رسانیدی وقتی امیر قزغن که از اکابر امرای الوس جغتای بود بخواند او توهم نمود باتفاق امرا در سالی برای جمع آوردن
دانشمندچه اغلان را که نسل اوکتای قاآن بود بسلطنت برداشت و در هفتصد و چهل و شش میان قزان سلطان و دانشمندچه
رزمی صعب اتفاق افتاد و تیری بر چشم امیر قزغن رسید و از نور عاطل ماند با وجود هم بهزیمت رفت قزان سلطان بقرشی رفت و چندین سال
تغلق تیمورخان بن ایسان بوقا بن دوا چون در جته و مغولستان پادشاه شد و بعد از هشت سال مسلمان شد و قصه شیخ جمال الدین
ترکستانی از اولیای زمان بود چون شهر کتک در ریگ پنهان شد و آن در شهر کتک مرقوم است شیخ جمال الدین پیش از آنجا متوجه قیدو شد
و آنجا مقیم گشت و در آن وقت تغلق تیمورخان بر ایتیوا خاست داشت و بسلطنت نرسیده بود روزی در شکار شیخ را گذر افتاد
تغلق تیمورخان برنجید و اشاره بسگی که با آن شکار میکرد نمود شیخ را گفت تو بهتری یا سگ شیخ گفت هر اگر ایمان با شد من بهترم
و اگر نه سگ از من بهتر تغلق تیمور گفت ایمان چیست شیخ بیان نمود تغلق تیمورخان بگریست و گفت اگر خان یعنی پادشاه شوم نزد
آی تا مسلمان شوم پس شیخ از وی جدا شد چون زمان وفات شیخ نزدیک رسید پسر خود مولانا ارشدالدین را وصیت کرد که چون
تغلق تیمورخان پادشاه شود نزد او رو که مسلمان شود چون او پادشاه شد مولانا بسرحد رفت ملاقات متعذر بود بار نیز نزد در آمد
و بانگ نماز گفت روزی خان بشنید او را بخواند و باز خواست مولانا حال باز گفت تغلق تیمورخان گفت از آنگاه که پادشاه
شده ام هر روز آن وعده بخاطر میرسد پس مسلمان شد و یک یک امرا را در خفیه بخواند و گفت که اگر مسلمان نشوید بقتل رسانیدیم نخست
امیر تولک و دعلات را که امیرالامرا بود بخواند امیر تولک بگریست و گفت سه سال است که بر دست صلحا بر کاشغر شده ام و از
ترس تو ظاهر نمیتوانم کرد و خان همه را مسلمان ساخت و در هفتصد و چهل و هفت هجری امیر قزغن از پریشانی قزان سلطان آگاه شده
روی باو نهاد و در حدود قرشی باو رزم کرد و او را بقتل رسانید و در هفتصد و چهل و هشت هجری دانشمندچه اغلان را نیز بکشت
زیرا که او از برادر جغتا بود و از آن کسی متابعت او نمیکرد و پس بیان قلیخان را بسلطنت برگرفت و ترکستان بعدل و داد
بیاراست قتلغ تیمور برادر زن امیر قزغن از و ایالت تورالدی خواست امیر قزغن نپذیرفت قتلغ تیمور آن کینه در دل داشت
و در شکارگاه در هفتصد و پنجاه و نه هجری امیر قزغن را بقتل رسانید پس از وی پسرش امیر عبدالله بن امیر قزغن بجای پدر نشست
و در زمان و سیستان تبان قلیخان طمع کرد و بیچاره را بیگناه بکشت تیمور شاه اغلان را بجای وی برداشت امیر بیان سلدوز
و امیر حاجی برلاس که از احفاد قراچار نویان بود و دیگر امرا بمخالفت برخاستند و در هفتصد و شصت هجری بعد از رزم
امیر بیان سلدوز بسعی دیگر امرای باغی تیمور شاه اغلان و سایر خویشان امیر قزغن را بکشت و در ماوراء النهر استیلا یافت و بشرب
مدام بپرداخت امرا سر از اطاعت امیر بیان سلدوز بر تافتند و هر یک گوشه دعوی ریاست کردند امیر حسین که خواهرش در حباله نکاح
امیر تیمور صاحب قران بوده بن قلامی بن امیر قزغن در حدود سالی امیر حاجی برلاس از اولاد قراچار نویان در کش و همچنین در بلخ
و خجند و سرغاوا ارتباک و ختلان و بدخشان بحکومت نشستند و هیچ یک اطاعت دیگری نمیکردند و با خود با هم میجنگیدند تغلق
تیمورخان از مغولستان متوجه ماوراء النهر شد و بگرفت آنگاه میر حسین بن قلامی امیر قزغن باتفاق امیر تیمور صاحب قران در
ماوراء النهر بحکومت رسیدند و در هفتصد و شصت و پنج هجری نبیرهٔ ایلچیکدای خان کابل خان نامی را بسلطنت برداشت
و بالاخره امیر حسین با صاحب قران وحشت خاست و آن در ضمن احوال امیر تیمور بیاید و از دهم رمضان سنه هفتصد و هفتاد

و یک هجری کابل شاه در بلخ بقتل رسانید عم کرجار دو وهم از احفاد چغتای که در خطهٔ مغولستان کاشغر و اختو سلطنت کردند باز گویم تغلق تیمور خان
سوم صدیق نو مسلم چون از قتل تیمور شاه اعلان و اختلال ماوراء النهر خبر یافت در هفتصد و شصت و یک هجری متوجه آن دیار شد
امیر بایزید جلایر بار پیوست و امیر حاجی برلاس والی کس بخراسان گریخت امیر تیمور صاحبقران گورکان آمده در کس بود و فرزند امیر حاجی خان
رفت و امارت کس یافت تغلق تیمور خان آن سال بهمین اکتفا نموده بخته باز گشت امیر حسین بن امیر قلای بن امیر قزغن که بکابل رفته بود
متوجه ماوراء النهر شد و هم در زمستان سلدوز را کرد امیر صاحب قران امیر خضر سوری ماوراء باز رسیده امیر بایان سلدوز و زنده جتان
گریخته امیر حسین بختلان رفت و امیر کیقباد برادر کیخسرو جیلانی را بکشت در هفتصد و شصت هجری تغلق تیمور خان دیگر بار قصد ماوراء النهر
کرد و سعید و امیر بایزید جلایر و امیر خان سلدوز بخدمتش شتافتند امیر تیمور صاحب قران نیز بکلازمتش پیوست بدستور امارت یافت
تغلق تیمور خان سپاه بدفع میر حسین فرستاد و کیخسرو جیلانی با تغلق تیمور باز شد امیر حسین بکابل گریخت سپاه تغلق تیمور خان تا عرصهٔ
سند و کس تعاقب نموده بازگشتند تغلق تیمور خان امیر بایان سلدوز را بکشته باز گشت ننگجنگ دست تظلم گشاد و امیر تیمور از وجدا شده
بطلب امیر حسین شتافت و در هفتصد و شصت و پنج هجری تغلق تیمور خان بمغولستان در گذشت پسرش **الیاس خواجه خان**
بن تغلق تیمور خان با امیر حسین و امیر تیمور رزم کرده گرفتار شد مغولان که با حفاد چنگیز خان عقیدتی عظیم داشتند او را شناختند
از لشکر بیرون کردند الیاس خواجه خان بمغولستان رفته پادشاه شد دیگر سال با امیر حسین و امیر تیمور در جوار
بااسکندر رزمی صعب کرد و ایشانرا العجل هم منهزم ساخت تا سمرقند برآمد و محاصره کرد و باد زمستان افتاد ناچار بمغولستان
مراجعت نمود بعد چندی در گذشت و بعد از و **قمر الدین** از اکابر امرا بود در خطه استقلال یافت و برادر امیر تولک جلال النسب
و بعد تیمور خان الوس بیگی بود چون تولک در گذشت و بعد از و برادرش امیر بولاجی بفرمان تغلق تیمور آن منصب یافت
و بعد از و پسرش امیر خداداد بن بولاجی که هفت ساله بود تغلق تیمور منصب پدرش حواله نمود قمر الدین برنجید و آن کینه در
دل گرفت و هنگام فرصت ایل و الوس را با خود متفق ساخت و مستقل گشت و هژده و شانزده را یکروز بکشت با امیر تیمور رزم
کرده و بهزیمت رفت و بعد از و استقلال یافت قمر الدین **خضر خواجه خان** بن تغلق تیمور خان در خطه مغولستان پادشاه شد آورده اند
که او خرد سال بود که پدرش در گذشت چون قمر الدین اسم خداداد خضر خواجه و مادرش را بکوهستان سیان کاشغر و بدخشان
فرستاد قمر الدین آگاه شد قصد او کرد مادرش را بکوهستان چنین برد پس چون قمر الدین بماند امیر خداداد او را از چین بخواند
و بسلطنت نشاند و در آبادی ایل و الوس کوشید و لغرای جنالسکر کشید و طرفان و قراخواجه بگرفت و اهالی آن مملکت را
مسلمان ساخت و سپاه امیر تیمور صاحب قران بکرات بمغولستان رفته رزم نموده بالآخر میانهٔ ایشان مصالحه افتاد مؤلف
تاریخ رشیدی گوید که چون امیر تیمور قصد ختا کرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد بخضر خواجه خان نوشت که آذوقه مهیا سازد
که مملکت تو بر سر راه است گویند این نامه خضر خواجه جهان را وقتی رسید که امیر خداداد او را کاسه شراب داده بود خان کاسه بگرفت
و بفکر فرو رفت خداداد باو گفت کاسه بنوش و فکر ما چه را بدستی چون بهوا انداز هم تا فرود آمد خداداد اند که چه شود درین سخن بودند که
از کنارهٔ اردوی مردی با جامه سفید و اسب پیاده در رسید همچنان سواره پیش خان مرکب براند و آواز بر کشید در ایراد گذشت
ره برفت کس ندانست که او که بود و بعد از هیل و بیج و زمرد فات امیر تیمور تحقیق پیوست و نزد بعضی این سخن درست نیست چه خضر

خواجه در هشتصد و دو هجری فوت از آن طائفه ست اویس خان پسر شیر پسر خضر خواجه خان که پس از چهار کس بسلطنت نشست چه قبل از
سلطنت دو نوبت با والی قلماق مصاف داده گرفتار شد و نجات یافت بار سوم خواهر خود را فدیه داد اما او را مسلمان کرده و بعد از عم خود
شیر محمد اغلان بسلطنت رسید و در عهد او خدایداد که نود سال امارت کرده بود تمام کاشغر و ختن و اقسو وغیره با میر خداداد تغلق
داشتند ویس خان را بدست خود بر تخت خود نشانده بحج رفت و بگذاره و چون منزل چند باز گشت گفت نشاید که زیارت مدینه منوره ناکرده
روم پس جریده بمدینه شتافت بعد زیارت روضه منوره نبوی در حال او پیدا شد همان شب بگذشت و بقیع مدفون گشت و همان شب
زنش در یورت خود وفات یافت بالجمله بعد اویس خان پسر کهترش ایسان بوقا خان بن اویس خان بامر السلطنت نشانیدند و برادر
بزرگش یونس خان برنجیده بماوراء النهر نزد میرزا الغ بیگ رفت ایسان بوقا خان اقسو تختگاه ساخت در آنجا نی بیگ خان و
کورسنجان اوزبک که از بیم ابوالخیر خان گریخته بمغولستان آمده بودند دوستی آغاز نهاده و ایشانرا اقطاع داد بعد وفات ابوالخیر خان
بسیاری از الوس اوزبک با ایشان پیوستند و لفظ اوزبک قزاق بر آن قوم اطلاق یافت و یونس خان بماوراء النهر بود تا آنکه سلطان
ابوسعید گورکان او را با لشکری عظیم بتسخیر ممالکت موروثی فرستاد و ایسان بوقا خان در کاشغر برابر در کاشغر مصاف داد و او ظفر یافت در
هفتصد و شصت و شش هجری در گذشت و بعد از و پسرش دوست محمد خان بن ایسان بوقا خان بسلطنت نشست آن زمان
عمرش هفده سال بود بر حرم پدر عاشق گشت و از علما فتوی می خواستند و هفت تن از ایشان بکشت مولانا محمد عطا از بیم جان
فتوی داد و دوست محمد خان حرم پدر را بخواست شب پدر را بخواب دید که گفت ای پسر بعد از سه سال از مسلمانی کافر شدی و روسیاه
ساختی دوست محمد خان از هول آن واقعه بیدار شد و پشیمان گشت و غسل بر آورده و دیگر روز بیمار شد و درگذشت بعد از و عمش یونس خان
بن اویس خان بسلطنت نشست و روح اغلان بن ابوالخیر خان که از احفاد جوجی خان بن چنگیز خان بوده حدود ترکستان یورت
داشت و با هشت هزار سوار ایلغار کرده و بر سر اردوی یونس خان آمد او بشکار رفته بود طائفه از مغولان که در اردو بودند دم
در کشیده از خانها بیرون نیامدند روح اغلان بمنزل یونس در آمده بر تخت نشست و ملازمانش هر کدام بخانه مغولان فرود آمدند
یونس خان خبر یافت با ایلغار با شش هزار سوار یکبارگی شبخون رسید و بقصد تاخت زبان اردو آواز شنیدند و بر او یکی که در خانه بود
بگرفتند روح اغلان خواست که بر اسب نشیند پدر رود کنیزکان یونس خان در او آویختند و نگذاشتند تا آنکه یونس خان در رسید و او را بقتل رسانید و از آن
بیست هزار مرد جز معدودی نجات نیافتند یونس خان دختر خود قتلغ نگار خانم را در هشتصد و هشتاد هجری بمیرزا عمر شیخ بن سلطان ابوسعید گورکان
والی فرغانه داد و از و بابر پادشاه متولد شد بالجمله آخر میان میرزا عمر شیخ و یونس خان محاربه اتفاق داد و میرزا ظفر یافت و یونس خان
اسیر شد او را نزد عمر شیخ بردند از جای برخاست و استقبال کرد و بوسیله خواجه نصیر الدین عبدالله خان آخر از میان ایشان
دوستی اتفاق افتاده استحکام یافت و یونس خان بدیار خویش بود تا آنکه درگذشت و بعد از و پسرش سلطان محمود خان
بن یونس خان در هشتصد و نود و دو هجری پادشاه شده دو نوبت با اوزبک قزاق محاربه کرده هر بار بهزیمت رفت و بعد از
وفات عم خود سلطان احمد خان این سلطان بر ابوسعید در ماوراء النهر طمع کرده با میرزا بایسنغر بن سلطان محمود میرزا بن سلطان
ابوسعید مصاف داده منهزم بمغولستان رفت و محمد خان شاهی المعروف بشیبک خان که ذکرش گذشت و او دران هنگام
با سلطان محمود پسر علی برده او را بسمرقند فرستاده و سمرقند و ماوراء النهر بگرفت و استقلال یافت و قصد مغولستان کرد

سلطان محمود به اتفاق برادر خود سلطان احمد خان در اخسی مصاف داد پس هر دو گرفتار شدند سسکاخان بنابر حقوق سوابق ایشان را
اعزاز کرده به مغولستان فرستاد محمود خان بمغولستان که تختگاه او بود رسید اما او را چندان شوکتی نماند تا سکندر از دستش بیرون رفت
با مادر نزد سسکاخان آمد سسکاخان او را با سایر فرزندان بکنار آب خجند در نهصد و چهارده هجری بقتل رسانید و برادرش احمد خان
بن یونس خان در عهد پدر خویش اکثر با قلماق رزم کرده بسیاری از ایشان بکشت و به الاچی خان اشتهار یافت یعنی خان کشنده و
در عهد برادرش سلطان محمود خان در سن نهصد و نه هجری درگذشت و بعد از فوت سلطان احمد خان پسرش منصور خان
بن سلطان احمد خان در ترفان پادشاه شد و چهل و سه سال ملک راند و در نهصد و پنجاه و دو هجری درگذشت و بعد از او پسرش
شاه خان چندی سلطنت کرد و پسر دیگر سلطان احمد خان سلطان سعید خان بن سلطان احمد خان در معرکهٔ سسکاخان
با پدر خود زخمی شده بجا بجا رفته و اسیر گشته رهائی یافته بالآخر عم زاده خود بابر پادشاه بکابل رفت و بعد از قتل سسکاخان بامداد
بابر پادشاه به اندجان آمده مستولی گشت میرزا ابابکر نبیره امیر خداداد والی کاشغر که از امرای اعظم خضر خواجه خان بود با بیست هزار
سوار روی باو آورد سلطان سعید خان با هزار و پانصد سوار با وی رزم کرده ظفر یافت و در نهصد و بیست هجری کاشغر بگرفت
و یارکند نیز مسخر ساخت و بعد از وی پسرش عبد الرشید خان پادشاه شد او سیزده پسر داشت پس از وی عبد الکریم خان
بن عبد الرشید خان و بعد از وی اولادش در کاشغر و چین و مغولستان سلطنت کردند ذکر در احوال بعضی از وزرا و
امرای چنگیز خان و اولادش محمود بیگ یلواج خوارزمی وزیر چنگیز خان بوده در زمان اوکتای قاآن بحکومت ختا رسید
و همانجا درگذشت و پسر او سیف برهان الدین مسعود بیگ که در عهد کیوک خان و منکو قاآن عامل ماوراء النهر و ترکستان
بوده چندان مال و جاه داشت که در شعبان سن ششصد و پنجاه و سه هجری هلاکو خان را که با صد هزار سوار متوجه ایران بود
در کالکل چهار روز نگاه داشت و در آن ایام همه سپاه او را نزل داد الحاصل او چند کس را از اولاد چنگیز خان خدمت کرد و بمرتبه
وزارت رسید از انجمله براق خان را وزیر بوده چون براق خان عزیمت خراسان کرد خواست که بهر فرسودات سپاه سمرقند و
بخارا را غارت کند مسعود بیگ ببخارا رسید و بشفاعت و سعی او سایر بلاد ماوراء النهر آباد گشت او در هفتصد و نود و یک هجری درگذشت
نوروز بیگ بن امیر ارغون آقا بعهد غازان امیر الامرا بود بیم و هراس او چندان بر خراسانیان مستولی بود که اگر اسپی آب
بجوی نمی خوردی گفتندی مگر در آب عکس نوروز دیده خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان در ششصد و شصت و یک هجری وزارت
هلاکو خان یافت و در زمان اباقا خان عظیم معتبر گشت و برادرش عطا ملک حکومت بغداد و پسرش بهاء الدین محمد ایالت اصفهان
داشت او بغایت متکبر و متهور بود در ضبط ملک و سیاست جهد بلیغ داشت روزی در اصفهان با تجمل تمام براهی میرفت
یکی بر عادت عوام در وی می نگریست بفرمود تا چشمانش را برون آوردند و گویند که او بسعی بهاء الدین محمد امارت اصفهان یافت
و بعهد او بازاریان اصفهان شبها دکان خود را با انواع امتعه و اقمشه بی محافظت بگذاشتندی و بخانه خود رفتندی
و کس را مجال نبوده که در آن تصرف کند عیسی مقداری خورده نی از دکان بگرفت و بهای آنرا در چند آنجا گذاشت و دیگر روز
صاحب دکان آگاه شد یارای نهان داشتن آنحال نداشت بخدمت بهاء الدین شده باز گفت خواجه بهاء الدین بفرمود تا عیسی را
بچارمیخ در آویختند چه سودای ما کاسه اگر انگشت غلامی را فرستادی تفحص احوال [illegible]

بیدار است و فلان در خواب و دیگر و نه امر کرد تا ایشان را هفتاد چوب زدند شیخ الاسلام جمال الدین حاضر بود گفت آنکه بیدار بود چه گناه
داشت گفت اگر بیدار بودی غلام که به تفحص احوال ایشان رفته بود بگرفتی با بجمله وقتی مجد الملک که از وزرا زادگان اتابک بود بسعایت
شمس الدین به اباقاخان نمود اباقاخان صاحب دیوان را معاتب ساخت آنچه که مجد الملک گفته بود از وی باز خواست کرد صاحب دیوان گفت
سر و مال و دین و جان فدای خداوند باد انعام پادشاه را پنهان نتوان داشت در این دولت من و برادران و فرزندان بنا کرده ایم و دو اوکم ده
برداشتیم و بنا دهیم و صرف کردیم آنچه در تصرف بنده هست لولا انه خداوند است هرگاه فرمان شود هر که ده و تسلیم کرده آید اباقاخان شاد شد
دیگر روز او را بوزارت رسانید گویند در آن آوان که مجد الملک بغایت او مشغول بود روزی صاحب دیوان در طوی سه نوبت پادشاه
را کاسه داده صاحب دیوان زمین بوسید و آنرا بخورد اباقاخان جام از دست او بگرفت و گفت در دل داشتم که اگر از خوردن
او با شماید بقتلش فرمان دهم پس چون سعایت مجد الملک در حق صاحب دیوان کارگر نیامد تقریر برادرش عطاملک پرداخت عطاملک
بخوارزمی افتاده تدبیر پایش نهاده از بغداد او را باردو آورده در این اثنا اباقاخان درگذشت و برادرش احمد خان بسعی صاحب
دیوان پادشاه شد و عطاملک را از حبس نجات داده امر کرد آنچه از عطاملک در زمان اباقاخان گرفته اند باو باز دهند عطاملک آن وجه
را هم در مجلس پادشاه کرد انبار کرد پس مجد الملک بخوارزمی افتاده خانه اش بغارت رفت در اسفه او مقداری از پوست تیر یافتند
که بزعفران و شنجرف سطری چند بر آن نوشته بودند ترکان چون از تسخیر تمام داشتند خالق شدند مقرر نمودند که از اسباب تسخیر است
بخوردن مجد الملک گمان برد که آن نوشته را شیخ عبدالرحمن رافع که دوست صاحب دیوان است از امتناع او نماید لاجرم از
خوردن آن امتناع نمود احمد خان برنجید او را بعطاملک سپرد تا بقتل رسانید و هر عضوی از اعضاء ایشان را بجائی فرستاده سرش را به بغداد
و پایش را بفارس و دستش بعراق و عجم رسید عطاملک در قضا او این رباعی گفت رباعی یکچند روزی دو سه دشمن و دهر و بر شدی
چو نیده و مال و ملک تو فرستادی [illegible] انعطامی تو هر یکی گرفت اقلیمی فی الجمله بیک هفته جهانگیر شدی عطاملک دیگر باره بحکومت
بغداد رسید و در ماه ذی الحجه سال ششصد و هشتاد و یک هجری در گذشت او از علمای زمان و کرام جهان بوده بغداد که بعد از قتل
معتصم عباسی خراب شده بود معمور کرده و جوی حفر نمود که آب فرات از آن بمشهد نجف آمد با بجمله خواجه شمس الدین صاحب دیوان در عهد احمد خان
دیگر بار مستقل گشت چون احمد خان بقتل رسید خواجه در اصفهان بود خواست که بهندوستان رود گفت که فرزندان را در دست کافران
نتوان گذاشت پس در سن ششصد و هشتاد و سه هجری باردوی ارغون خان رفت ارغون خان خواست که او را وزارت دهد
بوقا که اعظم امرا بود از راه حسد بعرض رسانید که صاحب دیوان اباقاخان را بزهر هلاک کرد ارغون خان باز خواست نمود صاحب دیوان
گفت آنچه از تصرف من در اموال سلطانی گفتند قبول هست لیکن از تهمت قصد ولی نعمت بری ام ارغون بقتلش فرمان داد صاحب
دیوان غسل کرد و دو رکعت نماز گذارد و مصحف خواست و فال بگشود این آیه بیرون آمد ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا [illegible] بالجنة التی
کنتم توعدون پس کاغذ و قلم خواست این مکتوب بفرزندان نوشت جماعه اعزه و فرزندان حفظهم الله تعالی سلام و
دعا بخوانند ایشان را بخدای عز و جل ودیعت سپرده شد و بموجب ان الله لا یضیع اجر المحسنین واثقیم و خاطر چنین بود که
تلافی آن باشد وصیتی کرده آید چون روزی نبود تا بجهان افتاده باید که در مخالفت فرزندان تقصیر ننمایند و ایشان را بوصل
ترغیب کنند و اولا نگذارند و مکروه تحمل کنند و آنچه خدای عز و جل روزی کرده باشد بستانند اگر فرزندان اتابک و والده اش

چون سک خاتون نخواهند و بولایت روند اجازت باشد نوروز و مسعود با والده اش ملازم باشند اگر از املاک چیزی مرحمت کنند بستانند و بآن قناعت
کنند حرم کجا تواند رفت و هم آنجا بر سر مرست دیگر مومنه خان نوهر کرا آسایشی ندیده اگر خواهد شوهر کنند فرح الله والده اش با اتابک هم باشد
دیگر بار ما املاک پادشاهی با میر نوفان داده ام او را باز نمایند و دیگر املاک را عرضه دارند اگر چیزی رد کنند فبها والا قناعت نمایند
باری تعالی برکات رحمت و برشما برکت کند درین زمان خاطرم با حضرت ایزدی بود و همین قدر بیش نتوانم نمود نقلست که گفت بنده آزاد را نیکو دارند
و بر خانه نسبت عزیز ما را فراموش نکنند بانچه دست دهد والسلام آنگاه در روز دوشنبه چهارم شعبان الیشان و در قراباغ او را بشهادت
رسانیدند و پسرانش فرج الله و یحیی و مسعود را از پی روان کردند و از مناقب او آنست که روزی خواست که سوار شود در وثیقه
نابینا با ضطراب می آمد و پیچه است که سخن بعرض رساند خواجه توقف کرد تا در رسید و ندانسته سر عصا در زبانش جا گرفت و بر زمین
رسید پس او بر آورده بخانه باز گشت و موزه دیگر پوشید و سوار شد و دیگر روز صاحب فراموش شد روزی در حوز آب
نشسته بودند مدتها رقعه باو داد و این رباعی دران نوشته بود رباعی عالم چو محیط ست و کف خواجه نقط + پیوسته نکرده
نقطه میکند خط + پرورده او کهنه و نو دون دو شرط + دولت ندهد خدای کس را الغلط + خواجه و بدیهه این رباعی بگفت و در ظهر آن
نوشت رباعی سه صد بره سفید چون بیضه بط + بر روی زیبای نبود هیچ نقط + از گله خاص ما نه زجای غلط + چوپان بدهد بدست
دارنده خط + بدره برفت و بره ها گرفت وقتی خواجه دستاری با پانصد دینار مصحوب شمس الدین حسین بهر شیخ سعدی شیرازی
فرستاد و صد و پنجاه دینار ازان صرف کرد شمه شیخ رسانید شیخ قطعه بخواجه نوشت که آنست قطعه ای که بسیر نعم فرستادی
مال + بالت افزون باد و دشمن پایمال + هر دیناریت سالت عمر باد + تا بمانی سه صد و پنجاه سال + صاحب دیوان از
بند نابینی شمس الدین حسین آگاه شد لیکن بر روی او هیچ نگفت تا آنکه روزی صاحب دیوان را دعا کردند که پانصد سالت
عمر باد خواجه بخندید و گفت اگر شمس الدین حسین صد و پنجاه را از میان ببرد شمس الدین منفعل گشت و توبه کرد خواجه تاج الدین علیشاه
گیلانی بعهد الجایتو سلطان بشراکت خواجه رشید الدین طبیب در وزیر بود و در عهد سلطان ابو سعید بهادر خان بعد از قتل
خواجه رشید الدین طبیب استقلال یافت و در گذشت از وزرای اولاد هلاکو خان غیر او کسی تا حال طبیعی در گذشته چه دیگران
همه بقتل رسیدند راقم حروف راز وحشت حال شعری بیاد آمد شعر هم پادشاهان امید ست و بیم + گهی با سموم و گهی با نسیم +
همین ترمی بیست شمشیر تیز + کنارش نگر گاه زخم و ستیز + طائفه که در زمان سلطنت چنگیز خان باطاعت این دودمان سلطنت
رسیده اند در ضمن احوال سلاطین بعضی ازان باختصار تمام مرقوم گشته از انجمله اند لوک ایلکانیه الیشان باسر ایلکان
جلایر منسوب اند او از اعظم امرای هلاکو خان بوده و بعد از و پسرش امیر توقا امیر الامرای کیخاتون بوده و پس از و پسرش
امیر حسین داماد ارغون و حاکم خراسان بوده پسر اوست امیر شیخ حسن ایلکانی خواهر زاده الجایتو سلطان داماد امیر
خوبان که بغداد خاتون دختر امیر خوبان در حباله نکاح او بوده و اول کسی ست که از ملوک ایلکانیه او را شیخ حسن بزرگ گویند شیخ حسن
کوچک عبارت ست از شیخ خوبانی و ذکرش بیاید بالجمله شیخ حسن بزرگ در عهد سلطان ابو سعید بهادر خان حکومت روم یافته
و بعد از وفات او سلطان محمد خان را بسلطنت برداشت و بر موسی خان و علی پادشاه ظفر یافت و بر آذربایجان و عراق عرب
و خوزستان مستولی شد و بغداد تختگاه ساخت و دلشاد خاتون منکوحه سلطان ابو سعید بهادر خان را بخواست چنانچه

گذشت و در عهد امیر شیخ حسن کوچک خروج کرده آذربایجان را بگرفت و جز عراق عرب در تصرف امیر شیخ حسن بزرگ نماند و بعد از و پسرش سلطان
اویس ایلکانی در بغداد بر تخت نشست و او بلطف طبع موصوف بوده و بغایت ماهر بوده گویند بقلم واسطی صورتها کشیدی که مصوران
آن زمان حیران شدندی و بعد از و پسرش سلطان حسین ایلکانی بموجب وصیت بر تخت نشست او بکمال جمال موصوف بوده هرگاه
سوار شدی خلائق تمام شهر بنظاره اش بسر راه رفتندی القصه بعد از سلطان حسین ایلکانی برادرش سلطان احمد ایلکانی
در تبریز بر تخت نشست و بعد او در سنه هفتصد و هشتاد و هفت هجری توقتمش خان پادشاه دشت قبچاق بر تبریز لشکر کشید و خرابی
و غارت کرده و بازگشت و پس از آن بسی در گذشت که سپاه امیر تیمور صاحب قران بر بغداد استیلا یافتند گویند که سلطان احمد ایلکانی
چون از سپاه صاحب قران منهزم بدمشق افتاده و دیگر باره بحکومت بغداد و غیره رسید و دران ایام از امرای خود متوهم گشته و
یکایک را میطلبید و میکشت تا آنکه در یک هفته قریب ده هزار کس بکشت روزی سلطان احمد مجرمان را بدست خویش گردن میزد
و فراشی باو رسید سلطان گفت فلان فلان را بکشتم فراش گفت نیکو کردی من و تو باید که زنده باشیم سلطان بخندید و شمشیر از دست
بینداخت پس بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کرده و بعد هم نزد قیصر رفت ایلدرم بایزید قیصر او را معزز داشت و قرا یوسف را
بتبریز در رفت قیصر او را نیز محترم داشت راقم حروف مطابق این قضایا گوید وقتی ندیم امیری گشتم که قوت واهمه بر طبعش غالب بود
در ایام امارت خویش بسیاری از بندگان را مخالف اندیشیده بتهمتی بر گردنش نهاده بقتل رسانید چندانکه طبایع مردم از وی برمیده
و متنفر گشتند چون از مرتبه عالی افتاد و امارت نماند هنگام فرصت که از گذشته عرض مینمودم میگفت شما که از زمره ظن المؤمنین
خیرا آید و جز از آن شمایل خود را باز میداشت و هرگاه که با منشی رسید غلامان و خواجه سرایان امثال الیشان را بخیال آنکه
مبادا آثار ایشان مخالفان کنند و بعضی را بالقتل و بعضی را اسیر ساخت و تنبیه فرموده روزی در دلیشی از همسالیش که بدانائی موصوف
بوده بتقریبی سخن گفت چشم و دهم امارت مبالغه رمی باختلاط نداهم و هواخواهان متفرق گشتند اکنون چندی که از گروه خدمه
مانده اند برخی مقتول و جمعی محبوس باقی مانده اند دیگر کسی منتظر فرصت اند و ما شما زنده باشیم و دیگران در آفرینش زاییده اند
روزی در بیم کشیده اند بدستور بازپسینه فسق و فجور اکثر نزدیکان را بهره و ماه از روزگار بر آورده و خود نیز بماند بالجمله سلطان احمد
بعد از وفات صاحب قران باز بحکومت بغداد رسید بالآخر بدست قرا یوسف بقتل رسید و بعد از و برادرش سلطان محمد بن
شاه ولد بن شیخ اویس ایلکانی بحکومت نشست شاه محمد بن میرزا یوسف او را محاصره کرده سلطان محمد بشیراز گریخت پس از و برادرزاده
سلطان اویس بن شاه ولد بحکومت بشیراز نشست و بعد از و برادرش سلطان محمود و پس از و سلطان حسین بحکومت
رسید و در هشتصد و سی و شش میرزا اسپند بن قرا یوسف والی بغداد او را در حال محاصره کرده بگرفت و بکشت و دولت ایلکانیان
سپری گشت و دیگر ملوک خوبانیه که در زمان سلاطین چنگیزی رسیدند و الیشان با میر بن خوبان سلدوز منسوب اند او از
اعظم امرای غازان خان بوده و بعد از خاتون منظورش بوده و در عهد الجایتو سلطان ابوسعید بهادر خان امیر الامرا گشت
و او نه پسر داشت اول امیر حسن حاکم خراسان دوم تیمور تاش حاکم روم سوم دمشق خواجه خوبیکاه ابوسعید بهادر خان
نائب پدر بود و دیگران هم بهمین سبیل مراتب عالی داشتند چون سلطان ابوسعید بهادر خان عظمای خوبانیان را بر انداخت
و بغداد خاتون بنت امیر خوبان را که در حباله نکاح شیخ امیر حسن ایلکانی بود بخواست از غایت محبت که باو داشت بقایای

خوبانیان را بنواخت و باز با مارت رسانید و از ایشان بود امیر شیخ حسن چوپانی بن تیمورتاش بن امیر چوپان که شیخ حسن کوچک
مشهور است او در هفتصد و سی و نه هجری خروج کرد و او را با امیر شیخ حسن بزرگ گاهی موافقت و گاهی مخالفت دست میداده
و طغان تیمور خان را که امیر شیخ حسن بزرگ بمدد خویش طلبیده بود امیر شیخ حسن کوچک شکست داد و کفران لشکر را کشته ساخت چنانچه گذشت
و آخرین طایفه خوبانیان ملک اشرف است که از ظلم او اکابر آذربایجان جلای وطن اختیار کردند و شمه از احوالش در ضمن احوال
جانی بیگ خان پادشاه دشت قبچاق مرقوم است **ذکر ملوک طغا تیمور** طغا تیمور خان از احفاد جوجی قسار برادر چنگیز خان است چون
سلطان ابوسعید بهادر خان درگذشت او بر جرجان مستولی شد و در هفتصد و پنجاه هجری خواجه یحیی سربدار او را بگرفت و
بکشت و بعد از و امیر ولی بن شیخ علی قوشچی که در خدمت طغا تیمور خان مرتبه عالی داشته با معدودی چند به نیشاپور رفت و در
هفتصد و شصت و یک هجری با استرآباد بحکومت نشست و عدل پیش گرفت و ملک معمور ساخت و لقمان پسر طغا تیمور خان که در گوشه بسر می برد
بجوانب تا بتخت نشاند چون لقمان بحدود استرآباد رسید امیر والی آن از کرده پشیمان گشت با او پیغام داد که بجای دیگر رود و پس گروهی
از خویشان طغا تیمور خان را که در آنست از ملک برانده و استقلال عظیم یافت و بسیاری از ملک مانند دامغان و بسطام و سمنان
و فیروزکوه و غیره بگرفت و بارها مسخر ساخت چون امیر صاحب قران تیمور گورکان روی بآن دیار نهاد و مخالفت کردند بالاخر
از اسب سپاه صاحب قران استرآباد بگذاشت و بتبریز شتافت بسلطان احمد ایلکانی در هفتصد و هشتاد و شش هجری پیوست
و امیر صاحب قران لقمان طغا تیمور خان را بنواخت و ایالت استرآباد داد امیر ولی با سلطان احمد ایلکانی بود تا بعد از هزیمت او بجبال افتاد
خواجه محمود کلانتر آنجا او را بگرفت و بفرمان صاحب قران بقتل رسانید و پس از لقمان حاکم استرآباد پسرش پیرک پادشاه
بن لقمان بن طغا تیمور خان بحکم صاحب قران جانشین پدر گشت و در هشتصد و نه هجری با میرزا شاهرخ مخالفت آغاز نهاد و در معرکه
زخمی شده و در هشتصد و دوازده هجری درگذشت و بعد از وی کسی از اولاد طغا تیمور خان بسلطنت نرسید **ذکر آل**
مظفر که در زمان سلاطین چنگیزیه بحکومت عراق و عجم رسیده اند و آن در تحت اقلیم چهارم در ضمن خواف که مسقط الرأس جد
اول مظفر است مرقوم است **و ایضاً ملوک کرت** اند که در سلطنت اولاد چنگیزیه بمرتبه امارت رسیدند و کرت از
فرزندان سنجر سلجوقی بوده و ملک شمس الدین کرت خواهر زاده رکن الدین مرغنی اول ملک کرت است چون چنگیز خان خراسان
بگرفت رکن الدین اطاعت چنگیز خان کرد و او را پسری نبود رکن الدین که در ششصد و چهل و شش هجری درگذشت **ملک**
شمس الدین محمد کرت جانشین شد منکوقاآن او را امارت هرات و غور و غرجستان و اسفزار و فراه و سیستان داده رخصت
کرد استقلال یافت و از این طایفه است **ملک معز الدین حسین کرت** که بعد از پدر بحکومت نشست او ملکی عادل و قاهر بود
و در سن هفتصد و سی و شش هجری بعد فوت سلطان ابوسعید بهادر خان خطبه و سکه بنام خود کرد و او آنست که سربداران را
بعد از رزم هزیمت داد و بعد ازین فتح ملک حسین مغرور شد و آمد خود سر خاران را غارت کرد و امرای ازلات و غیره جمع آمدند
و در بادغیس با او مصاف دادند ملک ظفر یافت و بسیاری از ایشان بکشت باز ماندگان بما وراء النهر نزد امیر قزغن رفتند
و گفتند قطعه: مگر از نسل چنگیز خان برفتاد * که کس گوید شاه نارد نیاید * چنان مجز شد غوری بد گهر * که جز خود نیارد کسی در نظر *
امیر قزغن در غضب شد باتفاق الجانیو سلطان متوجه هرات شد ملک حسین در ظاهر شهر با او مصاف داده منهزم بشهر متحصن گشت

وچهل روز مقابله کرد و پس پیشکش بفرستاد و با امیر قزغن و سلطان بازگشتند و ملک حسین ملک هرات ماند تا آنکه در هفتصد و هفتاد و یک هجری درگذشت بعد
از وی پسر مهترش ملک غیاث الدین پیر علی در هرات سلطنت یافته بموجب فتوای علماء هرات عزم استیصال سربداران کرد بنابر آنکه
در مذهب تشیع غلو میداشتند روی به نیشاپور آورد و محاصره کرد کاری از پیش نساخته بازگشت و دیگر سال باز آمد و از باغات و عمارات اثر
نگذاشت و اطرافش غارت کرد و بهرات مراجعت نمود و بسال سوم باز به نیشاپور آمد و در خرابی کوشید روزی یکی از نیشاپوریان
را دید چون میدانست که مذهب تشیع میدارند گفت بگوی که بنای مسلمان هر چند خواست نیشاپوری گفت در مذهب غیاث الدین
والی هرات بر سه چیز علامات مسلمانان را چرانیدن و کاریزها انباشتن و درخت بریدن ملک غیاث الدین منفعل شد و بهرات بازگشت
و بالآخر در هفتصد و هفتاد و شش هجری باتفاق و سکندر شیخی از شیعی او بر نیشاپور استیلا یافت ملک غیاث الدین را اسکندر شیخی ایالت
نیشاپور داد و بهرات مراجعت نمود و در هفتصد و هفتاد و بیست هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان ایلچی را بهرات فرستاد و مقرر نمود
ایلوشیخ تقتاغ آغا بست نیز بن آغا را و رسالک از معراج ملک زاده پیر محمد بن غیاث الدین بر علی منکر و جهار گود رعایا از ظلمش بجان
آمدند و نزد شیخ رکن الدین ابوبکر تایبادی آمدند شیخ هر چند او را نصیحت کرد در نگرفت مولانا برنجید و فرمود که ملک از ملک ظالم
بگرفتیم و بمهتری را بخشیدیم و بسی بنگذشت که صاحب قران بر هرات مستولی شد ذکر امیر تیمور صاحب قران گورکان پوشیده
نماند آنچه در اقلیم ششم نبذی از احوال چنگیز خان و احدی از اولادش برخی از امرا و وزرای آن دودمان کسانیکه در زمان سلطنت
چنگیز خان بدولت و حکومت و سلطنت رسیدند بقلم آمد اکنون سطری چند از احوال صاحب قران امیر تیمور گورکان تحریر
می آرد امیر صاحب قران قطب الدین امیر تیمور گورکان ابن طراغای نویان بن اسکر نویان بن امیر ایلنجان نویان بن
امیر قراچار نویان بن سوغوچیجن بهادر بن ایزدنچی برلاس بن قاچولی بهادر بن تومنه خان بن بایسنغر خان بن قیدو خان بن
دوتمین خان بن تومنیان بن بوزنجر خان بن آلانقوا صاحب قران و چنگیز خان در تومنه خان بهم پیوندد و نسب همه ایشان به
یافث بن نوح علیه السلام میرسد و صاحب قران اعظم سلاطین جهانست دران باب شاعری گفته قطعه سلطان تیمور آنکه مثل او
شاه نبود * در هفتصد و سی و شش بپاید بوجود * در هفتصد و هفتاد و یکی کرد جلوس * در هشتصد و هفت کرد عالم بدرود
و گورکان بترکی داماد را گویند چه او خواهرزادهٔ امیر حسین بن امیر قلامی بن امیر قزغن در حبالهٔ نکاح داشت و در آن وقت عز و شان
امیر حسین از صاحب قران بزرگ و عالی بوده و مخفی نماند که تومنه خان وصیت کرده بود که بعد از وی پسرش قبل خان که جد چنگیز خان
میشود پادشاه باشد و پسر دیگرش قاچولی بهادر که جد امیر تیمور است امیر الامرا باشد درین باب عهدنامه بدین موجب از ایشان گرفته
که همین طریقه اولاد ایشان مستمر دارند و توقیع خود بران نهاده چنانچه در احوال تومنه خان گذشت بالجمله چنگیز خان بموجب آن
نوشته در عهد خویش قراچار نویان را سپه سالار ساخت و چون ترکستان و ماوراء النهر به پسر خود چغتای خان داد قراچار نویان
سپه سالار الوس چغتای بود تا آنکه اسکر نویان بن ایلنجان نویان در عهد سلطنت قزچن خان بن براق خان بن یوفرا بن ماتکان
بن چغتای خان امیر الامرا و مدار المهام گشت و بعد از وی فرزندانش بامارت کش قناعت کردند و آنجا اقامت نمودند و ولادت
صاحب قران در هفتصد و سی و شش هجری در کش اتفاق افتاده و درین سال سلطان ابوسعید بهادر خان که ذکرش گذشت
وفات یافت چون صاحب قران بیست و پنج ساله شد مطابق سن هفتصد و شصت و یک هجری پدرش امیر طرغای نویان درگذشت

دهم درین سال صاحب قران خواهر امیر حسین را بخواست و اکثر میان صاحب قران و امیر حسین بموافقت و مخالفت میگذشت که تفصیلش از
مدعا بازمیدارد اما از جملهٔ آن یکی آنست که در گرفتن قلعهٔ قرشی در شهر نسف مرقوم ست و لیکن ازان میانه هر دو مصالحه دست داد
کارهای بزرگ امیر حسین بحسن سعی در رزمهای صعب از دست صاحب قران برآمد صاحب قران را تا رسیدن بعلو مرتبهٔ سلطنت بسیار
حادثات واقع شده و از انجمله ست وقتی الیاس خواجه خان پادشاه جته و مغولستان از احفاد جغتای ابن چنگیز خان روی برزم صاحبقران
و امیر حسین اورا از صبح تا شام رزمی صعب اتفاق افتاد و روز دیگر سپاه جته حمله کردند بار ثانی عظیم بار رسید و امیر شمس الدین از
امرای جته دران روز رزمی صعب کرده بیشتر امیر حسین ظفر یافت چون شب شد الیاس خواجه خان نگبربخت صبح دیگر او از توق
امیر شمس الدین در معرکه پدید آمد امیر حسین و صاحب قران روی برزم او نهادند امیر شمس الدین مقابله عظیم کرد لشکریان امیر حسین
و صاحب قران بازالو در گل فرو رفتند و ده هزار مرد از ایشان بقتل رسیدند امیر حسین و صاحب قران شکستی فاحش خوردند
و دیگر در بدخشان ست چه امیر حسین پسر خود جهان ملک و امیر تیمور را از پیش فرستاد و جهان ملک بعد از فتح از اتفاق منهزم شد
صاحبقران خبر یافت و بر کوه رفت با سیزده کس بر سر راهی تنگ که ممر مخالفان بود بایستاد و رزمی صعب کرد و ایشان
ششصد و سی کس را از سپاه جهان ملک که بدخشان بنا گرفته باشد از صاحبقران منقول ست که مدت العمر جنگی بآن صعوبت
ندیدم بالجمله وقتی امیر حسین با صاحب قران ارادهٔ غدر کرد و صاحب قران دریافت و مخالفت آشکارا کرد و روی به بلخ
نهاد و اکثر از امرای امیر حسین به صاحب قران موافق گشتند چون بحدود ترمذ رسید سید برکه که از عظمای سادات مکه بود [illegible]
حرمین نزد امیر حسین آمده التفاتی یافت نزد صاحب قران آمده طبل و علم پیشکش کرد صاحب قران آنرا بفال نیک گرفت
و تمامی اوقاف بلخ بتفویض فرمود میان سید و صاحبقران الفتی پدید آمد چنانچه بعد از وفات در یک مقبره آسودند بالجمله مقدمهٔ
صاحبقران بر مقاتلهٔ امیر حسین بعد از رزم ظفر یافت صاحب قران سورغتمش بن دانشمندچه اغلان بن نورخان بن ملک
بن اوکتای قاآن را بخانی برگرفت و بسیاری از امرای امیر حسین نزد صاحب قران آمدند امیر حسین در بلخ بقلعه شد و آن محصور
شد صاحب قران عهد کرده بمحاصره پرداخت و بالاخره امیر حسین عاجز آمده و امان خواست تا بمکه رود صاحب قران عهد کرد که قصد
او نکنند و کس را نیز بوی نپاید پس چون شب شد امیر حسین با دو نوکر از قلعه بیرون آمد و راه گم کرده بشهر کهنه افتاد نوکرانش از و
جدا شدند امیر حسین ترسان بر منارهٔ مسجد جامع رفت و از غرایب اتفاق آنکه یکی اسپی گم کرده بود بر مناره برآمد تا باطراف
بنگرد مگر از اسپ نشان ماند امیر حسین را آنجا دید و بشناخت امیر حسین مشتی گوهر بدو داد تا آنکه سخن را پوشیده دارد مرد نزد
صاحب قران رفت و حال باز گفت صاحب طایفه را بفرستاد امیر حسین ایشانرا بدید از مناره بزیر آمد و در سوراخ دیوار
مسجد نگبربخت مردم آنرا بدیدند و اورا بگرفتند و نزد صاحبقران بردند صاحبقران گفت من با او بعضی برساخته پس از مجلس
بیرون بردند امیر کیخسرو ختلانی که پیش ازین از امرای حسین بود آخر از و رنجیده رفیق صاحبقران شده بود گفت امیر حسین
برادر من کیقباد را کشته ست اورا بقتل رسانم دیگر امرا او را بگوشهٔ چشم اشارت کردند که امیر کیخسرو از پی امیر حسین شتافت
او را جابی بیگ بقتل رسانید صاحبقران قلعه بلخ را خراب ساخت و خزاین و خواتین امیر حسین بدست آورد و در سنه هفتصد
و هفتاد و یک هجری روز چهارشنبه دوازدهم رمضان صاحبقران باتفاق نویان سائر امرا و سید برکه بحکومت نشست

وبماوراء النهر شد ویکبس شتافت وسمرقند تختگاه ساخت باستورا دلو تقمیش خان خوجی برادر الوس خوجی لشکر کشید بالآخر او را بحکومت
الوس متمکن گردانید و صاحبقران در هفتصد و هفتاد هجری روی بجته و مغولستان نهاد و از سیحون درگذشت کبک تیمور بخدمت
او پیوست صاحبقران بازگشت کبک تیمور مخالفت آغاز نهاد و صاحبقران سپاه بدفع او فرستاد النساری کاری السباخته بازگشتند صاحبقران بنفس خویش
حرکت کرده باسکر لغاج برفت و بازگشت و در راه امیر موسی و ریدوچشم و دیگران باتفاق یکدیگر عذر اندیشیدند صاحبقران دریافته زنده جسم را
بگرفت و بکشت و دیگر آنرا ببخشود و چون از ضبط ماوراء النهر و بلخ و الوس چغتای فراغت یافت علاقه نواحی را نزد حسین صوفی والی خوارزم و ستاند
که کات و خیوق با الوس چغتای متعلق ست آنرا با کدام حسین صوفی حوالی نگفت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و سه هجری روی بخوارزم نهاد و
حسین صوفی بعد از رزم منهزم لشهر متحصن شد و بیمار گردیده درگذشت و برادرش یوسف صوفی بجای او نشست و اطاعت نمود و بعد چندی
مخالف گشت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و چهار متوجه خوارزم شد یوسف معذرت نمود تا باز گشت و در شعبان سن هفتصد و هفتاد
پنج نوبت سوم عزم مغولستان کرد مقدمه صاحبقران با قمر الدین امرای جیه تمام روز رزم کرد شب قمر الدین خان بهزیمت رفت
سپاه صاحبقران الوس او را غارت کردند و خاتون امیر شمس الدین نومان و دخترش دلشاد خاتون آغا را اسیر ساختند صاحبقران
دلشاد خاتون را بخواست و باور کند رفت و بخجند شتافت و در هفتصد و هفتاد و هفت دیگر بار متوجه خوارزم شد بعضی از امرای صاحبقران
مثل سار بوغا و غیره لغی کردند صاحبقران از خوارزم بازگشت مخالفان بعد از رزم منهزم بگریختند و آخر بقمر الدین پیوستند
باتفاق ایشان به اندکان شتافت برادره فراق از میرزا عمر شیخ که والی فرغانه بود جدا شده باو پیوستند و میرزا عمر شیخ بکوه
پناه برد و صاحبقران آگاه شده روی بآندیار نهاد قمر الدین بازگشت صاحبقران او را تعاقب کرده بازگشت و همچنین در
هفتصد و هشتاد و نسبت سپاه صاحبقران روی بجته آوردند و با قمر الدین رزم کرده غالب آمدند و لسیم تخند بازگشتند
و این پنجم بار بود که سپاه صاحبقران بجته رسید پس دیگر بار صاحبقران عزم مغولستان کردند و محمد بیگ و غیره را بمقدمه
روان کرد و قمر الدین باز با ایشان مصاف داد و بهزیمت رفت صاحبقران در هفتصد و هشتاد و لعزم تسخیر رزم و تنبیه یوسف
صوفی که هنگام اقامت او بجد و سفیاق بر ماوراء النهر آورده بود شتافت یوسف صوفی متحصن شده و در ایام محاصره درگذشت
خواجه لاق صوفی از مانیق صوفی مغلوب شده گریخته بصاحبقران پناه آورد و صاحبقران روی بقلعه آورده قهراً قهر اگر بگرفت و
سادات و نجبا و مشائخ و بازاریان خوارزم را کوچانیده بکبس فرستاد و دار و غگی خوارزم بشیخ علی بهادر داده بکبس باز گشت
و در هفتصد و هفتاد و یک هجری ملک غیاث الدین کرت صاحب هرات را بقرلتای خواند او قبول نکرد بالآخر اهمال نمود علی بیگ
پسر امیر ارغونشاه خالی فرمانی بخدمت صاحبقران پیوست و در عهد کرت که در سفر هرات ملازم باشد پس بطوس بازگشت
صاحبقران در هفتصد و هشتاد و دو هجری روی بخراسان نهاد ملک محمد برادر ملک غیاث الدین کرت والی سرخس بخدمت
پیوست و علی بیگ حوالی صاحبقران از وعده فراموش کرد صاحبقران بکهوبه رسید و بیابیاورد مولانا زین الدین ابوبکر
بامناوی رفت و گفت ملک غور یعنی ملک غیاث الدین را چرا از شرب خمر منع نمی کنی گفت کردم و نشد ایزد تعالی ترا بر و گماشت
اگر تو نیز نشنوی دیگری بر تو گمارد صاحبقران باز رفت تمام سرخاست و متوجه هرات شد و در راه قلعه فوسنج را قهراً
بگشود و در هرات ملک غیاث الدین بشهر متحصن شد و رزمهای صعب کرده بالآخر اهالی شهر در رزم سستی کردند اسکندر بیهقی

که از مازندران گریخته باو پناه آورده بود ملک را گفت که ای ملک اهالی محالات بسخن لوکا زمیکنند یکی را بکش تا سخن بشنوند ملک گفت خون ناحق
نتوان کرد اسکندر گفت پس سپر نگاه نتوان داشت بالآخر غیاث الدین مضطرب شده پسر خود میر محمد و اسکندر شیخی را بخدمت صاحبقران
فرستاد و خود نیز بخدمت پیوست و افسر دیگر یافت صاحب قران خزاین غوریان بدست آورده حصار قدیم و جدید هرات را با زمین برابر ساخت
و این واقعه در هفتصد و هشتاد و سه اتفاق افتاد پس فوجی به نیشاپور و سبزوار فرستاد و خود متوجه طوس و کلات شد علی بیگ جانی قربانی از
کرده استغفار کرده بخدمت آمد خواجه نجم الدین علی محرم پیوند سربدار صاحب سبزوار به نیشاپور بخدمت آمد صاحب قران گفت چه مذهب
داری گفت الناس علی دین ملوکهم خداوند را در تعظیم سادات مبالغه است و مرا نیز با ایشان حسن اعتقاد است پس صاحبقران به نیشاپور
و از انجا به استقراین شتافت و سر سواری قلعه مسخر ساخت و بسیاری از اهالی استقراین بکشت امیر ولی صاحب استقراین و استرآباد
اطاعت کرد صاحب قران میرزا میرانشاه را به حسن گذاشت و حکام خراسان را بمساکن ایشان رخصت فرموده و بسمرقند بازگشت
و عنقریب نام علی پیوند سربدار در رسید که علی بیگ جونی قربانی حاکم طوس و امیر ولی را استرآباد عزم سبزوار دارند صاحب قران
در زمستان آن سال از جیحون بگذشت و آوازه عزیمت مازندران افگنده ناگاه بکلات تاخت برده غنیمت بسیار گرفت آنجا
میرزا میرانشاه و ملک غیاث الدین از حسن و هرات بخدمت پیوستند صاحبقران بمحاصره کلات پرداخت علی بیگ جونی قربانی
رزمهای صعب کرده بالآخر یک روز محمد شیخ جونی قربانی را با دختر خود که نامزد شاهزاده محمد سلطان بود بیرون فرستاد
و دیگر روز بخدمت آمده و راهی که بسبب آن اهالی قلعه مضطرب شده بودند بر آورده و بحصار رفت مخالفت از سر گذشت صاحبقران
از دور کلات برخاست و خواهر زاده خود امیر علی بن امیر مؤید ارلات را بمحاصره کلات باز داشت و تعمیر قلعه قهقهه که میان ابیورد
و کلات است فرمان داده و بقلعه ترشیز رفت مالک علی سدیدی که از قبل ملک غیاث الدین کرت کوتوال ترشیز بود اطاعت نمود
و رزمهای صعب نموده بالآخر پایان بیرون آمد صاحب قران او را بنواخت و بماوراء النهر فرستاد و تا قلاع سرحد ترکستان محافظت
بمانند پس سارق انکه را از قبل میرزا میرانشاه ایالت ترشیز داشت و پس متوجه استرآباد شد امیر ولی پیشکش فرستاده و تا
سرحد ترکستان تاتار گشت امیر علی که بمحاصره کلات مشغول بود شبی از بهر تحقیق عمرهای قلعه با چند کس نهفته بر سر کوه رفت اهالی
قلعه در رسیدند و او را گرفتند نزد علی بیگ جونی قربانی بردند علی بیگ او را شفیع آورده تا صاحب قران از سر خویش در گذشت
امر کرده تا او را با سائر امرای جونی قربانی و ملک غیاث الدین کرت بسمرقند بردند پس حکومت هرات بملک غوری پسر ملک غیاث الدین
کرت و بسمرقند باز گشت بالآخر ملک غوری را نیز حبس فرموده باندجان فرستاد و ملک محمد بن فخر الدین کرت را که بفلاکت
میگذرانید حکومت غور داد و مخالفت ورزید و در هفتصد و هشتاد و چهار باتفاق ابوسعید شهید غوری متوجه هرات شد
و بسیاری از اوباش باو پیوستند ملک محمد بر هرات مستولی شد و از مغول هر که را یافت بکشت میرزاده میرانشاه در کنار مرغات بود شیخ داؤد
امیر حاجی سیف الدین و میر اقبوغا را بهرات فرستاد مخالفان را منهزم ساختند و میرزا میرانشاه از پی بهرات رسید صاحبقران از این واقعه خبر یافت
فرمانداد ملک غیاث الدین کرت و پسرانش میر محمد غوری و علی بیگ جونی قربانی و سائر امرای خراسان را که در سمرقند محبوس بودند بقتل رسانیدند
صاحبقران در هفتصد و هشتاد و پنج هجری به مغولستان فرستاد و ایشان از قمر الدین منهزم بازگشتند صاحبقران فوجی دیگر باندیار فرستاد ایشان رفتند
و از قمر الدین اثری نیافتند بازگشتند و در آخر این سال صاحبقران از پی سوم متوجه امیر حاجی گو برلاس حاکم کابل در کنار مرغات

بخدمت پیوست صاحبقران متوجه هرات شد و باسفرار شتافت قهراً قلعه بدرآباد را بگرفت و بسیاری از اهالی آنجا را بکشت
پس متوجه سیستان شد سیستانیان رزمی صعب کردند قطب الدین والی سیستان بعد از رزم عاجز شده بخدمت پیوست سیستانیان
با وجود آنکه پادشاه ایشان در لشکر بود از شهر برآمده رزم کردند چندانکه زخمی بدست صاحبقران رسید و بالاخر منهزم بشهر رفتند
صاحبقران شهر را بگرفت و قتل عام نمود و قطب الدین را مقید بسمرقند فرستاد و به بست شد و بگرفت و بقندهار شتافت و مسخر ساخت
و بعد از آن زابل را ضبط کرد و بسمرقند بازگشت و در سنه هفتصد و هشتاد و شش عزم تسخیر مازندران کرد چون بجنگل مازندران
رسید هر روز نیم فرسنگ جنگل می برید و میرفت تا آنکه بمازندران رسید و مسخر ساخت دری بگشود و بماوراء النهر مراجعت نمود
تابستان در سمرقند و زمستان در بخارا بسر برد و در هفتصد و هشتاد و هفت هجری توقتمش خان والی دشت قبچاق دوازده
شاهزاده جوجی نژاد را با صد هزار سوار به تبریز فرستاد تا هر آنچه خود شنید نکردند و بازگشتند صاحبقران در هفتصد و هشتاد
هجری بعزم یورش سه ساله روی بایران نهاد و دران یورش بسیار فتوحات ویرا دست داد و با گرجیان رزمی صعب کرد
و ظفر یافت تفلیس بگرفت و متوجه عراق عجم گشت و اهالی اصفهان از مفسدی خویش بقتل رسیدند صاحب قران متوجه شیراز شد
زین العابدین والی شیراز که از آل مظفر بود بشستر گریخته و سلطان عماد الدین والی کرمان و شاه یحیی صاحب یزد و والی سیرجان
و حکام لار بخدمت پیوستند در خلال این احوال توقتمش خان والی دشت قبچاق باغوای قمر الدین با شاهزاده نامی جوجی نژاد
قمر الدین را با سپاهی گران بممالک صاحب قران فرستاد قمر الدین دران دیار خرابی بسیار کرد و این خبر در هفده روز از سمرقند
بشیراز رسید صاحبقران فوجی بسمرقند فرستاد و ولایت فارس و کرمان بر آل مظفر منقسم ساخت و بسمرقند شتافت و پیش از وصول
او مخالفان بازگشته بودند پس خبر رسید که طائفه از شاهزادگان جوجی نژاد هنوز در خوارزم اند صاحب قران در هفتصد و نود
متوجه خوارزم شد مخالفان بدشت گریختند صاحبقران خوارزم چنان ویران کرد که یک کس دران نماند و آن مملکت سه سال
همچنان خراب بود و آنگاه آباد گشت و دران آوان محمد میران ابن سر بهرام که دختر صاحبقران را در حباله نکاح داشت و والی
ختلان بود عصیان ورزید میرزا عمر شیخ روی باو آورده او را بگرفت و با برادرش ابو الفتح بقتل رسانید و درین سال سور
در گذشت صاحبقران به پسرش سلطان محمود خان را بجای او بحالی گرفت و در اواخر این سال توقتمش خان با سپاه قبچاق و بلغار
و چرکس و سائر ممالک جوجی خان روی بماوراء النهر نهاد صاحب قران روی باو آورده و بر مقدمه او بعد از رزم ظفر یافت و روی
به توقتمش آورد توقتمش بجنگ بدشت قبچاق گریخت و دران ایام حاجی بیگ ابن محمد علی بیگ جونی قربانی بن امیر ارغونشاه جوجی
قربانی والی طوس بگمان آنکه صاحب قران از توقتمش خان منهزم شده در طوس بنام توقتمش خان خطبه خواند و یوسف خواجه بسیر
قمر الدین را که آنجا محبوس بود بیرون آورده و بامارت نشاندند طائفه از سرداران با وی پیوستند اقیوطه و غیره امرای صاحبقران
که در هرات بودند طوس را محاصره کردند صاحبقران آگاه شد میرزا امیرانشاه را بخراسان بازگردانید میرزا به نیشاپور شد و
سرداران را هزیمت داده متوجه طوس گشت اقیوطه و غیره بخدمت پیوستند حاجی بیگ جونی قربانی از قلعه بگریخت و گرفتار شده
بقتلش رسیدند امیرزاده ده هزار کس از اهالی طوس بکشت و شهر را ویران کرد و در سنه هفتصد و نود و دو هجری صاحب قران
بعزم رزم توقتمش خان سپاه کرد و بیست هزار سوار بجنبه فرستاد ایشان از اکالیغ بگذشتند و شنیدند که قمر الدین گریخته

بموضعی رفته که از انجا سمور و قاقم می آرند امرا چندی را از آب بگذرانیدند تا ایشان داغ و تمغای بر درختان جنوبیه که دربا انتقام بوده‌ند
نهادند و بعد از شش ماه بسمرقند آمدند پس بهدرین سال صاحبقران متوجه توقتمش خان شده امر فرمود که هرکس یک کمان و سی تیر با ترکش همراه دارند
و فرمان نیز همراه کرده هم این حکم نمود که میان ده کس یک اسپ کوتل باشد و هرکس یک کلند و یک داس و یک اره و یک تیشه بر و صد سوزن و یک درفش و
نیم من ریسمان و یک چرم درشت و یکیک برک باخود دارند پس بر آب خجند پل بست و بگذشت و زمستان در تاشکند سلاق در گرفت
و در صفر هفتصد و نود و سه هجری روی بدشت قبچاق آورده در راه ایلچیان توقتمش خان رسیدند اسپی تیک مینتا را آوردند و از
جانب او معذرتها کردند هیچ در نگرفت صاحبقران بکجک طاق رسیدند و به الغ طاق رفت و انجا مناره ساخت و سنگرا نشان تاریخ
وصول او را بران کندند صاحبقران مترقب با آنکه چند ماه راه آبادی دور ماند و در لشکر قحط افتاد و بهای گوسفند بصد دینار
رسید و یکمن غله بسنگ کلان که ده من شرعیست بصد دینار کپکی رسید لشکریان دران بیابان بشکار و علف روزگار میگذرانیدند
صاحبقران بفرمود تا شکار جمع آورده‌ند و مدتی بآن قناعت کردند گویند دران صحرا اشباه موشان از سوراخ بیرون آمدندی و مانند
بلبل سرائیدندی پس صاحبقران از آب نوبل بگذشت و دران بیابان هیچکس ندید شیخ داود ترکمان برحسب فرمان با کسی بجزیره‌ای
رفت و چند جانوران در صحرا بدید آنها گرفته بخدمت رسانید صاحبقران از اخبار توقتمش خان پرسید و میراند تا آنکه در بیست چهارم
جمادی الثانی بتوبر رسید و بگذشت انجا خبر یافت که مخالفان نزدیک اند پس در غره رجب السنه بکنار آب نیک رسید و انجا شنید
که توقتمش … نشسته بست لشکر عظیم جمع آورده پس ایلکو تیمور برلاس را بخبر گیری فرستاد و او لسپاه توقتمش خان
دو چار شد … عبدالملک بن یادگار برلاس و رمضان خواجه از لات القتل رسیدند و دیگر بها ایلش بگریختند
صاحبقران … ان شش ماه بود که بجانب شمال میرفت لشکریان بموضعی رسیدند که قبل از غروب شفق اثر صبح
ظاهر شد … السنه صاحب قران در موضع مندرجه سر بست سپاه پرداخت و هفت غول مرتب ساخت
و توقتمش … او جوجی نژاد چون باس تیمور اغلان سبک بارق و ایلتغمش اغلان و جیله اغلان و امرای الوس
چون سلیم … یقرات و عیسی بیگ و نغروی روی برزم گاه نهاد پس محاربه عظیم اتفاق افتاد توقتمش روی
میرزا عمر شیخ … بایکر و صاحبقران خود متوجه او شد توقتمش خان بگریخت و از شاهزادگان جوجی نژاد کوجک اغلان
و قتلغ تیمور … میش خان در گوشه‌ها بسر میبردند بخدمت پیوستند صاحبقران سپاه بتعاقب مخالفان فرستاد
بست شد … جی خان گذرانیده بازگشت و در ذیقعده السنه به اترار رسید پس بسمرقند رفت
و انجا سپا … ند و نود و چهار هجری حکومت شمائل و غزنین تا حدود هند بمیرزا پیر محمد جهانگیر تفویض نمود و در
رجب السنه … یران شد مور خان از ان یورش بمحال تغییر منکینه بالجمله صاحبقران بمازندران رسید سید
کمال الدین … تحصن شد صاحبقران بمحاصره پرداخت و بالاخر سید کمال الدین و سید رضی الدین امان
خواستند … یعنی نه هشت تبیع و داشتند معاتب گشتند صاحبقران سید کمال الدین را بخوارزم فرستاد و بسیار
از مازندران … تیغ القتل رسانیدند و در محرم هفتصد و نود و پنج هجری بسماتیان کوه بیستون و در قول شد
و محمود سنه … شوشتر داد و قلعه سفید بگشود و بشیراز رفت شاه منصور از اولاد مظفر والی شیراز بمقابله

پیش آمد و بقتل رسید صاحبقران تمامی آل مظفر جمع آورده بکشت چنانچه در جوانب گذشت پس صاحبقران باصفهان و همدان
شده و قرا محمد ترکمان را که در کوهستان نشسته و رایتها بسته بود به تعجیل بر سر او رفت و معه همراهیانش بقتل رسانید و در رمضان
آن سال ایلچی سلطان محمد ایلکانی صاحب بغداد و شد سلطان جسر بر بدید بگیر بخت صاحبقران کشتی بدست آورده و از آب بگذشت
سلطان احمد از راه کربلا بدمشق رفت حافظ نور الدین عبدالله المشهور بحافظ ابرو گوید صاحبقران روزی مرا گفت دران روز
از من تقصیر رفت اگر چنانچه بدجله رسیده بودم به آب در شده میگذشتم سلطان احمد را دستگیر میکردم بالجمله صاحبقران چندی ببغداد
بسر برده در آخر آن سال قلعه تکریت را قهراً قسراً بکشود و در هفتصد و نود و هفت هجری دیگر بار بعزم رزم توقتمش خان کرده روی
بدشت قبچاق نهاد و عرض سپاه دید از آب تمور که در دامن کوه البرز است تا دریای قلزم که پنج فرسنگ است سپاه بالستاده و در
خلال این احوال سلطان احمد ایلکانی بر بغداد استیلا یافت بالجمله توقتمش خان لشکر گرد کرده و رزمی صعب نموده بهزیمت رفت صاحبقران
او را تعاقب نموده لشکر صاحبقران با اطاعات غارت کردند صاحبقران توقتمی خان اغلان را که همراهش بود از آب اتل بگذرانید
و حکومت دشت قبچاق داد و میرزا پیر محمد بن میرزا عمر شیخ متوفی را بشیراز بازگردانید و شمس الدین عباس و غیره را بسمرقند فرستاد
ایشان بشروان آمدند و خبر یافتند که قرا یوسف با بسیاری از سپاه گذشته تا بطاق آمده میرزا پیر محمد بمقابله او شتافت قرا یوسف
منهزم گشت میرزا پیر محمد بشیراز شتافت صاحبقران متوجه بروس گشت و همت بر ضبط دشت قبچاق بست و مسکو را که از اعظم بلاد روس است
رسیده تاراج کرده و بحصار ازرق شد و بگرفت و متوجه کوه البرز شد و بسیاری از کافران آنجا را بکشت آنگاه بشهر سرای
رسید و خراب کرد و در دشت قبچاق فتوحات بسیار دست داد و پس در بهار سن هفتصد و نود و هشت هجری براه دربند مراجعت نموده
باستحکام قلعه دربند که از آن راه بدشت قبچاق رفته بود فرمان داد میرزا میرانشاه را تخت هلاکو خان داد و آن عبارتست از
دربند باکو تا بغداد و از حد همدان تا سرحد روم پس میرزا میرانشاه را رخصت کرد و بسیاری از باجای بقایای آل مظفر
در لرد بگشت و بهمدان شد و نهاوند بگرفت و بسوخت و افواجش بشیراز شدند تا بلاد و سواحل و کرمانات بکشودند صاحبقران متوجه
ماوراء النهر شد و بسمرقند رسید و خراج سه ساله آن دیار بر رعایا بخشید و در هفتصد و نود و نه در سمرقند باغ شمال طرح انداخت
و عمارات آنرا در چهل و پنج روز باتمام رسانید و حکومت خراسان و سیستان و مازندران تا حدود ری بمیرزا شاهرخ تفویض فرمود و
درین سال ایلچیان سغوخان از حدود ختای بیامدند و رخصت انصراف یافتند و درین سال پیر محمد جهانگیر مهاصر کرد صاحبقران
خبر یافت و با لشکر بسیار روی بهند نهاد و به اندراب رسید از هژده هزار مرد برگزیده بکافران کتور و سیاه پوشان شتافت
و بموضع جادل رسید سواران پیاده شده بر کوه رفتند تا آنکه آفتاب در برج سرطان بود و برف بسیار یافتند و زره قلیل جبال
بطناب فرود آمدند و بهر صاحبقران چیزی از چوب ساختند و طنابها بران بستند صاحبقران تا چندی دران نشسته فرود آمد
و یک فرسنگ پیاده رفت پس چند اسپ را طنابها بر گردن و اعضا بسته از کوه بزیر آوردند و اسپ بسلامت برسید صاحبقران
سوار شد و دیگران پیاده روان شدند و بکوه مخالفان رفتند کفار کتور مقابله عظیم کردند بعد از سه روز امان خواستند
و بخدمت پیوستند و مسلمان شدند صاحبقران ایشان را خلعت داده باز گردانید مردم از آنها عهد شکستند صاحبقران دیگر روز
روی بایشان نهاده بکوه رفت و هر کرا یافت بکشت و امر کرد تا کیفیت آن فتح را بر سنگ نقش کردند پس بکابل شد

ایلچیان حکام جته و مغولستان و ارکستان بخدمت رسیدند صاحب قران سلطان محمود خان و میرزا رستم را با سپاه برایلغار بهندوستان روان
کرده با صد هزار سوار از پی متوجه شد و در هشتصد و یک هجری بر کنار آب سند بموضعی رسید که سلطان جلال الدین منکبرنی با چنگیز خان
انجا رزم کرده بی کشتی بر آب زده گذشته بود پس پل بست و بگذشت و به بلچی شد و غارت کرد و پس بکنار آب سیاه رسید نصرت کهوکهر
بعد از رزم منهزم گشت ایلچی سکندر شاه والی کشمیر بر کنار آب سند بخدمت رسیده بود چندی در اردو بماند میرزا پیر محمد جهانگیر که ملتان
را محاصره کرده بود بعد از شش ماه بگشود و در کنار آب سیاه بخدمت پیوست صاحبقران چون اسپان لشکریان او تلف شده بودند
سی هزار اسپ در یک روز با ایشان بخشید پس به اجودهن رفت و قلعه را قهراً قهراً بگشود و با خاک برابر ساخت و ده هزار کس بکشت
پس سرسی و قلعه فتح آباد و اهرونی بگرفت و بکیتهل رسید و آنجا سلطان محمود خان که بیشتر تباراج بعضی از آن دیار آمده بود بخدمت
پیوست صاحبقران ترتیب سپاه پرداخت و میمنه و میسره و قلبگاه و هراول چنداول بیاراست و اورا بکسر سپاه ما سر دیگر شش فرسخ
و دو میل بود و از آب جمن گذشت و روی بدهلی نهاد سلطان محمود بن سلطان فیروز صاحب دهلی و ملو اقبال خان عزم رزم
کردند طایفه از اهالی هند که در لشکر صاحبقران محبوس بودند گفتند اینک پادشاه ما قصد پادشاه شما کرده و دیا شد که خلاص
شوم صاحبقران از آنکه مبادا هنگام رزم دارو فساد کنند صد هزار کس از محبوسان بکشت و دیگر روز سلطان محمود و ملو خان
با ده هزار سوار و چهل هزار پیاده و صد و بست فیل از دهلی برآمدند سپاه صاحبقرانی را از فیلان توهمی عظیم بود تا خندقی کندند
و در پیش آن گاومیشها پهلوی هم بستند و پایهای ایشان را بچرم گاو استوار بستند و خارهای خشک در راه پیلان ریختند آنگاه
مقابله عظیم اتفاق افتاده بالآخر ملو اقبال خان با پیلان از قلبگاه حمله آورد سپاه صاحبقران بر جم آمده فیلبانان را بر خاک انداختند
ملو اقبال را زخمی صعب کرده با سلطان محمود منهزم بشهر گریخت و همان شب سر خود گرفت دیگر روز صاحب قران بشهر رفت و شهر
دهلی باسم سلطان محمود و صاحبقران و ولیعهد میرزا محمد سلطان ترتیب یافت صاحبقران چند فیل بسمرقند و همچنین دیگر جاها بولایات
خویش فرستاد و از اهل صناعات اهل حرفه هر کرا یافت از دهلی کوچانیده بسمرقند روان کرد و پانزده روز در دهلی بسر برد پس روی
بقلعه میرته نهاد قهراً قهراً بگشود و قتل عام نمود پس بکنار رود گنگ رفت و مواضع مفتوح شد و بگرفت و بکنار دریای گنگ از طرفی
که دریای مذکور جریان یافته بود میرفت تا بجایی رسید که سنگی بشکل گاوی ساخته بودند راقم گوید هنود آن را گوکهه خوانند
که آب گنگ از آن بیرون می آید صاحبقران لشکر را بتاخت اطراف فرستاد پس ایشان را جمع آورده متوجه کوهستان سولکهه گشت اهالی
آندیار بخیال سانحه پناه بردند صاحب قران در مدت یکماه در کوهستان سولکهه شصت نوبت با کفار مقابله کرد و غنایم موفور بدست
آورد و بسیاری را بکشت و متوجه جمون شد و در آندیار دیار بگذاشت و خضر خان را که از امرای هند بود و از سید سارنگ خان گریخته
بخدمت پیوسته ایالت ملتان داد و پس روی بماوراء النهر نهاده و در شعبان آن سال بسمرقند رسید و سارنگیان اسیر شده بود
تا دو فیل نزد میرزا محمد سلطان که در حد مغولستان بود فرستاد و در سمرقند بعمارت مسجد جامع فرمان داد و در هشتم محرم سنه هشتصد
و دو هجری دیگر بار متوجه ایران شد و این یورش را یورش هفت ساله تعبیر کنند و در آن ایام خضر خواجه خان پادشاه مغولستان
در گذشت و میرزا اسکندر تا آنکه پانزده ساله بود و باتفاق امرای صاحب قرانی روی بمغولستان آورده بجدو و کاشغر رسید
و بیارکند را غارت کرده و با ختن شتافت و استقلال یافت بسیاری از مغولستان بگرفت و عزیمت چین کرد اهالی آنجا اطاعت

کردند شهر سپردند میرزا اسکندر چین ضبط کرد و بکاشغر بازگشت و درین سال صاحبقران بگرجستان شتافت و در بسیاری ازان دیار دیار
بگذاشت و درین ایام سلطان احمد ایلکانی که بار دیگر بر بغداد مستولی شده بود از امرای خویش متوهم گشته یکیک از ایشان را طلب
میکرد و میکشت و متنبه شدن او از سخن فراش ست از قبیل باز داشتن و بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کردن انیمه در ضمن همین اقلیم
بعد از احوال چنگیزی و در ذکر ملوک ایلکانیه مرقوم است بالجمله سلطان احمد از بغداد باشتش سوار پیش قرا یوسف رفت و او را با خود آمده
بشهر درآورد از بیم صاحبقران انچه توانست برگرفت و بروم شد و در راه میان او و قرا یوسف انده تخلف کرد سلطان احمد ایلکانی
نزد قیصر روم ایلدرم تا قیصر رفت و قیصر باستقبال او شتافت و از اسب پیاده شد امیر طهرتن والی آذربایجان بخدمت صاحبقران پیوست
و کلاه و کمر مرصع و علم و طوق و نقاره یافت و بازگشت صاحبقران از بد بلوغ بگرجستان رفت پانزده قلعه بگرفت ملک گرگین
حاکم گرجستان بگریخت آخر با امان بخدمت آمد و دران ثنا ایلدرم بایزید امیر طهرتن والی آذربایجان را بمتابعت خود خواند صاحبقران
نامه باو نوشت او را ازان منع کرد قیصر نشنید و در مخالفت صاحبقران با لشکر فراوان رومی بسیواس نهاده و در راه امیر طهرتن
بخدمت پیوست صاحبقران در محرم سن هشتصد و سه هجری قهرا قسرا سیواس بگرفت و هزار مرد از رومیان زنده بگور کرد و دیوار
حصار با خاک برابر ساخت و ملطیه ابلستان بگرفت و رو بشام نهاد اهالی بهنسا قلعه بسپردند و امان خواستند صاحبقران در
نهم ربیع الاول بحدود حلب رسید سودون و تمورتاش با عساکر شام از شهر بیرون آمدند صاحبقران ترتیب سپاه کرده
و مقدمه را بافیلان کوه پیکر بیاراست و روی برزمگاه نهاد شامیان بعد از رزم بهزیمت رفتند صاحبقران شهر حلب بگرفت
سودون و تمورتاش بقلعه پناه بردند و بالآخر امان خواستند و قلعه سپردند صاحبقران ایشان را حبس فرمود احمال و
اثقال را در قلعه حلب گذاشت و سید بدرالدین شاه شاهان سیستانی ازینجا فطت آن لعین نمود و بحما رفت و بکشود و پس بحمص
و بعلبک شتافت و مسخر ساخت و متوجه دمشق شد ملک فرج والی مصر از مصر بدمشق آمده و فدائی را در صورت رسولان نزد
صاحبقران فرستاد تا فرصت یافته بنروی نمایند صاحبقران را خواجه مسعود سمنانی ازان کید آگاه ساخت صاحبقران هر دو را بکشت
و بقتل سودون و تمورتاش بر سائر اسیران حلب فرمان داد و میرزا سلطان حسین دختر زاده صاحبقران باغوای مفسدان از اردو برانده
بدمشق رفت شامیان او را مقدم مظفر انگاشتند صاحبقران بحدود دمشق رسیده در غربی ان نزول کرده ده روز بماند چون
دران حدود از علف اثری نماند کوچ فرمود بالغوطه دمشق رود شامیان آنرا بر ضعف حمل کردند و از شهر بیرون آمده تعاقب نمودند
صاحبقران بازگشت و رزمی صعب کردند شامیان منهزم بشهر بازگشتند میرزا سلطان حسین که سردار میسره شامیان بود بدست
سپاه شاهرخ گرفتار شد و بحکم صاحبقران محبوس گشت پس او را چوب باساق زدند و بگذاشتند صاحبقران دیگر روز روی
بقلعه دمشق نهاد و بهنگام شب ملک فرج صاحب مصر از دمشق برآمده بمصر گریخت صاحبقران بر دمشق استیلا یافت و در روز جمعه
بر سر بری امیه بنام او خطبه خواند مولانا جلال الدین و مولانا سلمان طبیب را با جمیع پیشه وران آنجا کوچانیده بسمرقند فرستاد
و دو وقبه از سنگ سپید بر سر قبر امیر المومنین ام سلمه و ام حبیبه بساخت صاحبقران در شعبان آن سال بتاخت دمشق امر فرمود
لشکریان هر چه یافتند بگرفتند و هر کرا دیدند اسیر بردند و در دمشق خرچیک بگذاشتند پس آتش در شهر زدند همچنین طاکیه
و دیگر شهرهای شام را و حلب را غارت کرد و از آب فرات بگذشت حکام الفضلع اطاعت کردند صاحبقران بقلعه نصیبین شد

وسوار انرا خراب ساخت و میرزا سلطان حسین و میرزا پیر محمد بن عمر شیخ و میرزا ابابکر امیر شاه جهان را بتسخیر قلعه النجق فرستاد ایشان برفتند و قلعه
بکشودند و گرجستان شدند ملک گرگین اطاعت کرد تا بازگشتند صاحبقران بموصل شتافته و روی ببغداد نهاد و عراق را با میرزا شاهرخ بتبریز
فرستاد و فرج که بعد از رفتن سلطان احمد بر بغداد مستولی شده بود متحصن گشت سپاه صاحبقران بمحاصره پرداختند فرج بر کشتی نشسته بگریخت
و در راه غرق گشت صاحبقران بغداد را بگرفت و قتل عام نمود و بر صغیر و کبیر و برنا و پیر ابقا نفرمود و غیر از مساجد جمیع عمارات را منهدم ساخت
و در اوایل سنه ثلث و ثمانمائه هجری متوجه آذربایجان شد گویند که در آن ایام صاحبقران بشام بود ایلدرم بایزید بانتقام قلعه سیواس
بآذربایجان آمد قهرا بگرفت و بشفاعت سلطان احمد ایلکانی امارت آنجا به پسر امیر طهرتن را داد و زن و فرزندان او را ببروسه
فرستاد و خود عزم تسخیر آذربایجان کرد صاحبقران متوجه تبریز شد و از آنجا بالحق شد و امیر طهرتن از آنجا بخدمت پیوست صاحبقران
متوجه صحرای ییکور گشت ملک گرگین والی گرجستان برادر خود را با تحف و هدایا بدرگاه فرستاد و میرزا محمد سلطان بموجب فرمان که از سمرقند
متوجه اردو شده بود جمع آمدند میرزا ابابکر و امیر جهان شاه بموجب فرمان روی ببغداد نهادند ناگاه در رسیدند سلطان احمد
با پسرش سلطان طاهر بحله رفت و از آنجا نیز بگریخت و در اثنای آن ایلچیان قیصر روم در رسیدند و سخن از صلح گفتند صاحبقران گفت
قرا یوسف را از ملک برانند و یا نزد ما فرستند و یا بقتل رسانند و گرنه رزم را آماده باشند پس بجعفر برلاس فرمان داد و در سیزدهم
رجب السال متوجه روم شد و بصحرای سکمو رسیده به الطاق شد لشکریان را از رومیان هراسی عظیم بود چه شنیدند که ایلدرم
بایزید دوازده هزار سنگ بان دارد و دیگر چیزها را بااین قیاس میکردند بالجمله صاحبقران از الطاق ایلچی نزد ایلدرم بایزید
فرستاده و قلعه کماخ طلبید ثبت پیغام داد که چون قرا یوسف از روم گریخته بود فرزندان او را نزد من فرستد هنوز ایلچی برنگشته بود
که صاحبقران بآذربایجان رسید و میرزا محمد سلطان بقلعه کماخ که هفت فرسخ است فرستاد میرزا محمد سلطان قهرا قلعه مسخر
ساخت صاحبقران آن قلعه بامیر ظهیرالدین داد و بحدود سیواس شد ایلچیان از روم در رسیدند و مخالفت قیصر عرض داشتند
صاحبقران عرض سپاه دید و ایلچیان قیصر را بازگردانید و چون شنید که قیصر با لشکری عظیم به توقات آمده صاحبقران از راه
عدول نموده و از سواس شش روزه بقیصریه و از آنجا چهار روزه بقرشهر و از آنجا به سه روزه به انکوریه رفت و قلعه انکوریه را محاصره کرده
و هنوز مسخر نکرده بود که قیصر نزدیک رسید صاحبقران باردو بازگشت و دیگر روز سوار شد و در قلب جای گرفت و میرزا شاهرخ
خلیل سلطان و امیر سلطان و امیر یادگار ابدخودی و رستم طغای طوغا و سونجک بهادر و دیگر امرا امیسر فرستاد و میرزا سلطان حسین
و علی سلطان تواجی بود و میمنه به میرزا میران شاه و امیر نورالدین و امیر زندق برلاس و علی قوچین امیر طهرتن و شیخ ابراهیم شروانی
سپرده و قبل ایشان میرزا ابابکر و امیر جهان شاه و قراعمان تاتار بودند و نزدیک بقلب بدست راست ماسمور و اعلان و شمس الدین
المالیغی و بر جانب چپ جلال اسلام و اسکندر شیخی و شاه شاهان سیستانی جای گرفت و در پیش امیرزاده محمد سلطان و میرزا پیر محمد
عمرشیخ و برادرش میرزا اسکندر و امیر شمس الدین عباس و امیر شاه ملک بودند قیصر نیز صفها بیاراست و پسر خود سلیمان چلبی را بر
میمنه و پسر دیگر را بر میسره گماشت و پسر دیگر محمد چلبی را با عطای امرا چون مال فوج با سپاه چلبی پاشا تیمور باش و خواجه فیروز
پاشا و عیسی بیگ و تلیل پاشا و مراد پاشا و میرزا پاشا و اهل یونان و بیگری منش را پیش شاه بازداشته بود و پسر لاس فرنجی
که برادر زنش بود با سی هزار سوار از مردم زنجی هم پیش قول جای داد ایشان همه سیاه پوشیده بودند و بر عادت خود سرتا پا

در جلسای این نشان بودند و بر جسم عضوی از ایشان پیدا نمود و بعد جلتنا بابر نشست پایها بهم بسته بودند تا اگه بناء بکشودی ان جلتنا از ایشان جدا
نشدی پس هر دو لشکر برزمگاه شتافتند و نخست میرزا سلطان حسین از قبل میمنه بحرکت آمد و بر سلمان چلبی رزمی صعب کرد و همچنین امیر شاه جهانشاه
و امیر قراعثمان تا بندر و ران معرکه مقابله عظیم کردند و آن روز چند بار طرفین را غلبه دست داد و یک دیگر را برانداختند و بالآخر صف پیادگان
قیصر بهم برآمد و بسیاری از ایشان بقتل رسیدند امیرزاده محمد سلطان برگرفت و از پلیدی سپاه خود را احتیاط کرد و میمنه و میسره شکسته
منهزم گشت صاحبقران روی باو آورده و از اطراف سپاه متوجه او شدند ایلدرم بایزید با شام رزم کرد و شب بگریخت سلطان محمود خان
بتعاقب او رفت او را دستگیر ساخته بخدمت آورد و این واقعه در اوایل هشتصد و پنج هجری روی داد و قوله تعالی الم غلبت الروم
اسے آخره نکته ایست مرموز که آن حادثه نشان میدهد چه ادنی الارض ضاد است و ضاد در ملفوظی هشتصد و پنج عدد بحساب جمل
میدارد بالجمله چون قیصر را دست بسته برد صاحبقران بردند با وی سخنان درست گفت او را مطمئن ساخت و نزد خود نشاندند و لشهرهای روم
افواج فرستاد قیصر گفت پسرانم موسی و مصطفی با من بودند ندانم که کجا شدند صاحبقران کسان فرستاد تا بعد از چند روز موسی را بدست
آورده بخدمت آوردند پس فتحنامها نوشتند و بسمرقند نزد میرزا محمد و بکابل نزد میرزا امیر محمد جهانگیر و بشیراز نزد میرزا رستم و همچنین بجمیع
ممالک فرستادند و غنایم موفور بدست آوردند میرزا محمد سلطان سر سار شد و بی مالقی استیلا یافت و دختر قیصر را اسیر کرد علاوه اکا
را که از شهر گریخته بودند رفته و غارت نموده با سپاه باطراف فرستاد تا هر کرا یافتند بکشتند و باقی پیوستند صاحبقران دختر قیصر را
بامیرزاده ابابکر داد و امیر شیخ نور الدین دختر لاس فرنگی را که زن قیصر بود بدست آورده بدرگاه رسانید صاحبقران او را با مسلمان
کرده نزد شوهرش ایلدرم بایزید فرستاد صاحبقران شنید که در ان حدود بر کنار دریا قلعه ایست که هر دو را ازمیر خوانند یکی
از مسلمانان و یکی از کافران و پیوسته میان ایشان مخالفت است و هیچ کس ازمیر کافران بکشود صاحبقران متوجه اینجانب شده بعد از
محاصره بست روز ازمیر کافران را قهرا بگرفت قیصر که از حصانت القلعه مطلع بود متحیر گشت پس صاحبقران مسلمانان ازمیر را خلعت
داد و ملک فرخ صاحب مصر و یاکونه صاحب قسطنطنیه و چلپی پسر ایلدرم که از معرکه گریخته بود و بکران حصار رفته بودند تفویض فرمود
چهاردهم شعبان ایلدرم بایزید که در ان شهر بود بضیق النفس درگذشت و هم درین سال قرا یوسف بر بغداد استیلا یافت و میرزا ابابکر
با والی بغداد بپرداخت صاحبقران متوجه گرجستان شد ملک گرگین با آنکه مطیع بود هر چند التماس نمود که از ان عزیمت گذرد و درنگ رفت
و بسیار از بلاد گرجی بتاراج رفت و در محرم سن هشتصد و شش هجری صاحبقران بقلعه گرگین رسید و القلعه محکم بود و بعد از محاصره
نه روز مسخر گشت پس از ان عازم انجا که اقصای ممالک گرجستان است گشت و لشکریان جنگلها بریدند و میر قند گرجیان بدرهها
و غارها متحصن شدند صاحبقران فرمود تا صندوقها بریسمانها و زنجیرها بستند و از بالای کوه آهسته آهسته بغارها و درهها فرو گذاشتند
و سپاهیان در ان نشسته بمخالفان را بقتل رسانیدند صاحبقران از انجا بازگشت و به تعمیر بیلقان امر فرمود پس متوجه بسمرقند گشت
و آذربایجان تا حد روم بمیرزا عمر داد و شاهزادگان عراقین و فارس را تابع او ساخت و میرکلان بهر ملکی و شهری که در راه نهاده
گماشته و حکام تعیین فرموده و در سن هشتصد و هفت هجری صاحبقران بسمرقند رسید و از انجا ایلچیان پادشاه دشت قبچاق و شاهزاده
پادشاه فرنگ با تحف و هدایا بخدمت پیوستند صاحبقران عزم تسخیر ختای کرده قورلتای فرموده در غره ربیع الاول بکانکل رفت
و امیر فرموده بپا کردند از انجمله خیمه بود ظاهرش از سقرلاط هفت رنگ دادند و نقش محل فرنگ باطنهای ابریشمی و قصرهای

زرین که بسیاری از فراشان در یکهفته آنرا برپا می کردند و شصت و نه پایه داشت و چندان وسیع بود که در سایه اش دوازده هزار کس آسوده می توانستند
نشست پس در آن ملوک آفاق جمع آمدند و در آن اوان والی مصر تحف و هدایا بخدمت فرستاده پیغام داد که سلطان احمد و قرا یوسف آنجا اند
بهر چه فرمان شود بآن عمل کند صاحبقران ایلچیان سلاطین مصر و روم و شام و دشت قبچاق و هند را باز گردانیده میرزا پیر محمد جهانگیر
و میرزا میرک احمد را بقندهار روان کرده مکتوبی بعرض سه گز و طول هفتاد گز که آن به آب زر نوشته بود بایمولانا عبدالله کسی بمصر
فرستاده پیغام داد که سلطان احمد جلایر را بدرگاه فرستند و قرا یوسف را بند از بند جدا کنند آنگاه حکومت با سکندریه و اهرام و حیه با جدود
ختای بمیرزا الغ بیگ داده کان و خشکنت و فطرزد کاشغر و نواحی چین بمیرزا ابراهیم سلطان تفویض فرموده ایشانرا بآن دیار
فرستاده و فرمان داد که سپاه در سمرقند جمع آیند پس طائفه را که در یورش گذشته همراه بودند سه صد و هشتاد و دو هزار و ششصد و
دوازده و چهار بودند و در تاریخ رشیدی مسطور است که صاحبقران قصد ختای کرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد
و آنچه بخضر خان نوشت در احوال خضر خواجه خان گذشت القصه سپاه شاهزادگان و نبیره نبیره زادگان صاحبقران زیاده بر علوفه
خوارگان صاحبقران بوده اند بالجمله ارغون شاه را در سمرقند گذاشت و بامداد با ندی قاآن پادشاه ختای که از تیمور خان گریخته
منهزم شده بخدمت صاحبقران آمده مسلمان گشته بود چنانچه در ضمن فرزندان تولیخان گذشت و در جمادی الاول عزم ختای نمود
و از سیحون که یخ بسته بود گذشت و دوازدهم ماه مذکور به اترار رسیده در شعبان مریض شد و چون دانست که مرض موت است فرزندان
و امیران را وصیتها کرده از مخالفت اولاد خود تحذیر نموده گفت آرزوی نماند مگر ملاقات فرزندم شاهرخ که در خراسان است
پس گفت ولیعهد میرزا پیر محمد بن جهانگیر است پس در هفدهم شعبان آن سال در گذشت و در سمرقند مدفون گشت و سی و شش
پسر و نبیره و نبیره زاده بازماند او چهار پسر داشت اگر وقایع تمام اولاد و احفاد صاحبقران را بنویسد دفتری باید بنابر آن
از آن گذشته بذکر بعضی از آن باختصار می پردازد **ذکر میرزا جهانگیر** میرزا غیاث الدین جهانگیر بن امیر تیمور گورکان ولیعهد
و بزرگترین برادران بوده بعهد پدر در گذشت و پسر بزرگ او محمد سلطان ولیعهد گشت او نیز وفات یافت صاحبقران بعد از او
برادرش میرزا پیر محمد بن جهانگیر را ولیعهد ساخته در گذشت حکومت بلخ و قندهار و بغلان و کابل و حدود هند بمیرزا داشت **ذکر
میرزا عمر شیخ** که پسر دوم صاحبقران است بفرمان پدر ایالت فارس داشته از اولاد میرزا عمر شیخ سلطان حسین بایقرا میرزا بن میرزا
غیاث الدین بن میرزا بایقرا بن میرزا عمر شیخ از مشاهیر سلاطین روزگار است و بعد از او پسران او بدیع الزمان و میرزا مظفر حسین
میرزا بالشراکت پادشاه شدند و در یک سکه اسامی هر دو نقش کردند و ولایات بالمناصفه قسمت پذیرفت هر چند امیران گفتند که دو
پادشاه در یک مملکت صورت نبندد هیچ در نگرفت و مدتی سلطنت کردند و احفاد ایشان در آخر از آسیب سپاه قزلباش در عهد
همایون پادشاه به هند افتادند و بسر بردند و بسخاوت و شجاعت اشتهار یافتند **ذکر میرزا میرانشاه** پسر سوم صاحبقران است او تخت
هلاکو خان را که عبارت از عراقین و آذربایجان تا حدود روم و شام است در تصرف داشته و میرزا خلیل پسر میرزا میرانشاه است که بعد
در سمرقند بر تخت نشست و دست بذل گشاده خزاین صاحبقران را در اندک زمان بخلایق بخشید و چون میرزا شاهرخ بسمرقند مستولی
شد بحیرانی رفت و آنرا ابی یافت ناگاه سر عصای او بدری رسید آنرا بگرفت و در جیب افگند و گفت همین بکار من از گنج پدر یافتم و نبیره
میرانشاه سلطان ابوسعید میرزاست که از عمر شیخ میرزا از اساطین سلاطین روزگار است چون پدر الغ بیگ میرزا ابن الغ بیگ

میرزا ابن شاهرخ ابن صاحبقران در خراسان پادشاه شد سلطان ابوسعید میرزا در آخر عهد عبداللطیف میرزا از سمرقند بخارا رفت و داروغه بخارا را
گرفت و حبس کرد چون عبداللطیف میرزا بقتل رسید متوجه سمرقند گشت و با میرزا عبدالله بن میرزا ابراهیم سلطان بن میرزا شاهرخ صاحب
انجا رزم کرد و منهزم بترکستان افتاد قلعه در حدود دیار ماوراءالنهر بدست آورد و فوجی از سپاه میرزا عبدالله را که بحرکت آمده بودند
بحیلے شکست میرزا عبدالله بنفس خویش قصد او کرد سلطان ابوسعید از ابوالخیر خان اوزبک استمداد نمود ابوالخیر خان با وی پیوست
سلطان ابوسعید از پا نشکیب و تجدید لشکر جمع آورد و با میرزا عبدالله رزمی صعب کرد و ظفر یافت و او را گرفت و بکشت و در سمرقند
بر تخت نشست آورده اند که در عهد سلطان ابوسعید در خراسان خصوص هرات قحط افتاد سلطان سپاه از قلت سپاه او
آگاه گشته باتفاق یکدیگر روی باو آوردند سلطان ابوسعید میان هر دو میر حسن با و مصاف داده و میمنه و میسره سلطان ابوسعید در قلب
ایستاده بود چون مخالفان بتاراج مشغول شدند حمله آورد و ظفر یافت و در هشتصد و هفتاد و یک هجری بدخشان را مسخر ساخت و شاه
سلطان محمود بدخشی را که از اولاد اسکندر رومی بود مع فرزندان بقتل رسانید و آن در صحن بدخشان گذشت بسبی بگذشت
که دولتش زایل شد چه در ماه شعبان سنه هشتصد و هفتاد و دو هجری هر گاه که ماه در عقرب بود متوجه عراق شد حسن بیگ آق قویونلو
والی آنجا اظهار اطاعت کرد و قبول نیفتاد حسن بیگ عرضداشت که هنوز آفتاب از مغرب بر نیامده و در توبه باز است اگر گناهے
کرده ام ببخشند و چندان فرصت دهند که زمستان بگذرد و برفش کم گردد و راهها صاف شود تا بیرجه کرم سلطان قبول
نکرده در جواب گفت که رایات عالیات متوجه آن صوب است هر چه صلاح باشد خواهد شد راقم حروف گوید از سخنان کنجیره ست
که بزرگترین خطاها آنست که کارزار کند با کسی که صلح خواهد چنانچه شاه عالم ثانی پادشاه و شجاع الدوله وزیر بامداد میر محمد قاسم خان
متوجه عظیم آباد شدند و انگریزان هر چند صلح خواستند شجاع الدوله نپذیرفت بالآخر در رزم منهزم گشت بالجمله حسن بیگ نا امید شد
و تختی زرین نهاد و میرزا یادگار محمد نبیره زاده میرزا شاهرخ را بر تخت نشاند سلطان ابوسعید بجد و قراباغ رسید و بسبب قلت
خوردنی متوجه محمود آباد شد و در راه بصحرایی رسید که علف آن زهر بود هر چهارپایی که بخورد بمرد سلطان ابوسعید برابر
محمود آباد رسید مقام حسن بیگ براه نزدیک بود راهها ضبط نمود و طائفه را که از فارس و عراق باردوی سلطان میرفتند حسین بیگ
مانع آمد و همچنین روزی از شروان هر چند کسی خوردنی باردوی میبردند شروانشاه را تهدید نوشت شروانشاه مخالفت سلطان
آشکارا کرده و از بردن خوردنی باردوی سلطان ابوسعید مانع آمد و سپاه را از قلت زاد طاقت نماند و متوجه اردبیل شد و در
راه حسن بیگ با سه هزار سوار در رسید و پانصد کس از امرای چغتای بازگشت دیگران بهزیمت رفتند سلطان ابوسعید عاجز
آمد و صلح خواست و حسن بیگ بشیراز صلح باز آورد و ایلچی باز گردانید و از پی آن لشکر حسن بیگ در رسید سلطان بهزیمت رفت
خواست که از آن مهلکه بیرون رود و اسپش یاری نداد او سلطان آن روز بر اسپے سوار بود که چهل فرسخ در یک روز میرفت
و آن اسپ در زیر او سستی کرد یکے از الشش گفت این حال اسپ است که روزی چهل فرسخ میرود پس اسپ خود را بسلطان داد
سلطان بر نشست و خود بر اسپ سلطان سوار شد چون از آن مهلکه بیرون برد سلطان گرفتار گشت حسن بیگ اول شرائط
تعظیم سلطان بجا آورد و پس شکایت آغاز نهاد و او را باز گردانیده خواست که اسپے باو برسانند امرا گفتند اگر او خلاص یابد
و بخراسان رود از وی ایمن نتوان بود پس او را بمیرزا یادگار محمد سپردند او بقصاص جد خویش آماده شد و بقتل رسانید

واو ده پسر داشت و از آنجمله است میرزا عمر شیخ که بابر پادشاه پسر اوست و میرزا عمر شیخ ابن سلطان ابوسعید حکومت فرغانه و اندجان
داشته آن ولایت را بنوعی ضبط کرده که یونس خان صاحب مغولستان دندان طمع از آن بر کنده و میرزا عمر شیخ سه پسر داشت میرزا بابر
و میرزا جهانگیر و میرزا ناصر میرزا بابر بسلطنت هند رسید و احوالش مع اولاد و احفاد در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد مرقوم ست
ذکر میرزا شاهرخ معین الدنیا والدین میرزا شاهرخ پسر چهارم صاحبقران ست و خوردترین برادران و بزرگترین پادشاهان جهان
بوده و در سلطنت خویش کارهای بزرگ کرده و از روم تا ختا و از هند تا طبرستان بنام او خطبه خواندندی و برایات عالی خضر خان
والی دهلی خطبه بنام او خوانده بعهد پدر حکومت خراسان داشت و بعد از و در هرات در سن هشتصد و هفت هجری بر تخت نشست و
ملک میراند تا درگذشت لفظ انتمشیم تاریخ وفات اوست بعد از و پسرش میرزا الغ بیگ بسلطنت نشست و رصد بست و آن برج
گورکان و الغ بیگی مشهور ست و بعضی آنرا زیچ الخانی نیز گویند مترجم سید هند گوید که منجمان بمیرزا الغ بیگ گفته بودند که ترا از پسر عبد اللطیف
میرزا بد رسد و خضر خان صاحب میلی هنر ازین نیز منجمان دریافته بود و نوشته بود بالآخر از دست عبد اللطیف بمیرزا الغ بیگ
بد بسیار رسید و انجام آنکه او را بحج رخصت داده در راه مردم فرستاده تا بقتل رسانیدند و روسیاه ابدی گشت راقم را با
میرزا اسد الله خان عمزاده میر محمد قاسم خان که در فن تاریخ مهارتی تمام داشت در باب استخراج شوره حکایتی بمیان رفت چه گفتم که
در کتب طب مینویسد که شوره را سالوس حکیم صقلی جهت تجربات اشیاء قلیه و تعمیر معادن استخراج کرده و هم شوره را باروت می نامند
شوره اسم اصطلاحی اهل عراق ست اسد الله خان گفت بالفعل باروت مرکب ست از شوره و گوگرد و زغال و بانی آن میرزا الغ بیگ
بن شاهرخ ست که آنرا الباساخت و ضبط کرده و فرنگیان از آن مطلع شدند و آن مرکب را بنوعیکه توانستند بدست آوردند و بعد چندی
بفکر خود تفنگ و پس از آن توپ ساختند و عالمی را از آن حربه زیر و زبر نمودند و کپتان جونا تهان اسکات با راقم حروف می فرمود که
از هزار سال زیاده گذشته که چینیان آنرا اختراع کرده اند و اکنون قریب دو صد سال میشود که فرنگی بتجارت طمع آنرا اتحاد کرده و سبب
اتحاد آن در کتب فرنگ مع سال و ماه مرقوم ست یکی معروف و دیگر آنکه اگر توپ یا تفنگ انداخته سر دهند آواز نکنند و دیگری آتش مشتعل
شود و لغو آخرین راقم حروف پیش محمد امین رومی دیده که او مساخت العهده الراوی بالجمله میرزا الغ بیگ ملک میراند تا آنکه باشاره
پسرش میرزا عبد اللطیف روسیاه عباس نامی القصاص خون پدر خود در راه مکه بقتل رسانید بیت چو عباس کشتش به تیغ جفا
بود سال تاریخ عباس کشت ❊ و او در فنون هندسه ماهر و یگانه عصر بوده گفته اند فرد بدان الغ بیگی بعلم هندسه ❊ یافت بود
در هزاران مدرسه ❊ و بعد از و پسرش میرزا عبد اللطیف و عافیت در ماوراء النهر بر تخت نشست و در هشتصد و شصت هجری بشهادت
رفت و در آن ایام اکثر به سیر میرفت و روزی درویشی ژولیده موی ظاهر شد و ترجیعی خواندن گرفت که بند آن این بود بیت
این همه طمطراق کن فیکون ❊ ذره نیست بر در اهل جنون ❊ بعد از خواندن این بیت غائب شد و میرزا از کثرت شراب مریض شد
و در هشتصد و شصت و یک هجری درگذشت او بسخاوت و شجاعت موصوف بوده هرچه بدستش آمدی بخشیدی از نهایت جود او را
قلندر گفتندی و آخرین پادشاه از احفاد میرزا شاهرخ میرزا یادگار محمد ست که در هرات بر تخت نشست و آنست که چون
امیر حسین اق قوینلو سلطان ابوسعید را بگرفت او را بمیرزا یادگار محمد داد تا بقصاص جد خویش بقتل رسانید چنانچه بتفصیل گذشت
و بعد از و کسی از احفاد میرزا شاهرخ بسلطنت نرسید و کان ذلک فی خمس و سبعین و ثمانمائة **ذکر طائفه** وزرا و امرای

امیر تیمور صاحبقران و فرزندانش بجلال اسلام در زیر صاحبقران بود وقتی معزول گشته بمصادره مبتلا گشت محصلان بشکنجه کشیده انچه داشت
بگرفتند و باز شکنجه کردند او کاردی بگرفت و بر شکم خود زد و بیهوش افتاد بحکم صاحبقران جراحان اعلاج او را نیک کردند خواجه
عماد الدین مسعود سمنانی وزیر صاحبقران بوده وقتی ایلچی از مصر بیامد خواست که با صاحبقران مصافحه کند خواجه گفت که در مصر
عدای بسیار است و دستور نیست که پادشاهان با ایلچی مصافحه کنند پس احتیاط کردند خنجری از آستین آن بیرون آمد صاحبقران او را قتل
ایلچی فرمان داد امیر علی کوکلتاش از امرای میرزا شاهرخ در تقرب وافی داشت روزی مرگ میرزا شاهرخ تمنا کردی این حدیث بمیرزا رسید
او را عتاب کرد امیر گفت ای خداوند این از ان میگویم که در ضد اران دوام عمر تو از خدا خواهند میرزا از لغزش او در گذشت و راقم حروف گوید
امیر علی که در تواریخ این واقعش را که از وزیر فریدون سر زده بود دیده و نقل آورده همچنین مطالعه تواریخ فایده بسیار دارد امیر علی شیر
از مشاهیر زمان است برادر رضاعی سلطان حسین میرزا بوده و بالآخر امیر الامرا گشت از ظرافت و خوش طبع بود فضلا و علما و شعرا را دوست
میداشت و ایشان را بی نیاز ساخت اکثر ده تصنیف و تالیف بنام او نوشته اند و مساجد و معابد و خوانق و مدارس و رباطات بسیار یادگار
گذاشت وقتی با ندیمان گفت سخنی گویید که مشتمل بر چهار معنی بوده باشد بفکر رفتند ناگاه علی شیر مبارک نامی غلام را آواز داد ندیمی گفت
که سخنی بخاطر رسیده اگر امیر نرنجد بگویم گفت بگو ندیم گفت ریش مبارک شما در کون مبارک شما امیر بخندید و او را صله جزیل بخشید و
روزی در حمام فوطه او از عقب گشاده شد مردی به بست و پس نگریست ندیمی بر در حمام ایستاده بود امیر گفت کو کم دیده باشی
ندیم گفت درست است امیر بخندید و او را صله داد و از رسائل امیر علی شیر است از رفی آید گنبد منش معنی بالتش فرستادم نخود بر آمد بر بخشش
ندهند که هر چو حساب است فاراب اسم ولایتی است و مدینه آن گذر بام دارد صاحب مسالک ممالک آورده که طول و عرض ولایت
فاراب یکمنزل در یکمنزل است و بعضی گفته اند که فاراب شهریست بالای ساس نزدیک بلاد صاغون مردمش شافعی مذهب باشند
حسب الحال خراب است کاشغر ولایتی است در غایت نضارت و نزاهت حد شمالیش کوههای مغولستان است و از ان جبال رود
خانها بجانب جنوب روان است و حد غربی ایلباس داده و حد شرقی بطرفان گذشته بزمین قالماق در میآید و آن طرف را بغیر قالماق کس
ندیده و از ساس با طرفان سه ماهه راه است و حد جنوبیش هم کوهی است طولانی که کوههای مغولستان ازین کوه منبعث میشود و ازین کوه
نیز رودخانها از مشرق بمغرب روان است و در خاتمه روضة الصفا مینویسد که کاشغر از بلاد ترکستان است و ابن سعید گوید که کاشغر
قاعده بلاد ترکستان است و از سیاحان شنیده شد که کاشغر شهری مختصر است و تمامی ولایت کاشغر و چین در این کوه مذکور
افتاده و حد شرقی و جنوبیش صحراست که تمام جنگل و بیابان و تلهای ریگ روان است و در زمان قدیم در ان بیابان شهرها بوده
که از ان جمله دو شهر را نام باقیست که یکی را لوب و دیگری را کنک گویند و باقی در زیر ریگ پنهان گشته آورده اند که شیخ
جمال الدین ترکستانی از اولیای زمان بوده و در شهر کنک اقامت داشته روز جمعه بعد نماز وعظ گفت که حق تعالی برین
شهر بلای نازل فرموده و مرا امر فرموده پس فرود آمد مؤذن که معتقد او بود نزد شیخ که از شهر بیرون رفته بود رفت
و بنا بر کاری بشهر بازگشت خواست که باز نزد شیخ رود بمسجد رفت وقت نماز خفتن شده بود با خود گفت نترسم فریاد بانگ نماز
گویم پس بر مناره رفت و بانگ گفت دید که چیزی از آسمان می بارد خواست که بزیر آید در راستوار شده بود باز بمناره رفت
و حالی باز گفت و احتیاط کرد که ناگاه باز پس چون ساعتی بگذشت زمین را نزدیک دید خود را بزیر افگند و ترسان ترسان

نزد شیخ رفت و حال باز گفت از غضب الهی و دوری شهر پس شیخ با فتور رفت و مقیم گشت و شهر کتک بزیر ریگ بماند القصه دار الملک کاشغر
بر دامن کوه غربی افتاده آن کوه بر آبی که فرود می آید تمام صرف زراعت و عمارت وا زان انهار یکی تمس نام دارد که در زمان سابق
در میان شهر کاشغر میگذشته و میرزا ابابکر که یکی از سلاطین آن ولایت بوده آن شهر را خراب ساخته بر یکجانب آن شهری بنا نهاده و این
و آن آب الحال از کنار شهر جریان می پذیرد و در شهر کاشغر قبری ست و سوراخی دران گذاشته که اهل آن دیار صاحب قبر را
ملاحظه میفرمایند و در جلد و موی آن احدا قصوری راه نیافته میرزا حیدر در تاریخ خود آورده که علمای کاشغر را هرگاه مسئله
مشکل شود حقیقت را بر کاغذی نوشته دران سوراخ گزارند و روز دیگر کاغذ را بیرون آورده جواب آن برخاسته یا ضمن
آن نوشته بیابند و دیگری یارکند است آن نیز در زمان قدیم شهری عظیم بوده و گنجها ازان شهر یافته شده اما بتدریج رو
بخرابی نهاده که وحوش دران مسکن و آشیانه داشته میرزا ابابکر را آب و هوایش موافق طبع افتاده آنرا دار الملک ساخته و جویهای
آب جاری گردانیده چنین گویند که در زمان میرزا ابابکر در اصل شهر و مضافات آن دوازده هزار باغ احداث
شده ایضا حصاری دران شهر ساخته که ارتفاع دیوارش سی ذرعست و در تمام کاشغر بحسب انهار و اشجار و باغات بهتر
از یارکند جایی نیست و آبش بهتر از آبهای دریاست و از عجایب آن یکی آنست که اول بهار که وقت زیادتی دیگر آبهاست
قلت و کمی دارد و چون آفتاب بسرطان می رسد غایت غلبه را پیدا میکند و سنگ یشب درین آب بسیار یافته میشود و با وجود این
صفات همواره گرد و غبار بر هوای یارکند مستولیست و سکان کاشغر آبهای نیک میدارد و بیماری دران دیار کم بحصول
می پیوندد و سردسیرست اگرچه فواکه و میوه‌جاتش فراوان است اما ارتفاعش و رفاهیت بمشقت و زحمت بحصول می پیوندد و مردمش منقسم
بچهار قسم اند اول ایماقان که مراد از رعایا باشد دوم قوچین که عبارت از سپاه باشد سوم الماق که بازرگانان و امثال آن باشد
چهارم منصبداران شرعیه و متصدیان لقاع نحسر اثر یارکند بالاخوف که سه منزل است انهار و اشجار و بساتین ازان گذشته تا ختن که ده روزه راه
است بغیر از منازل معهوده دیگر آبادی نیست پوشیده نماند که قبل ازین ملوک کاشغر از نسل افراسیاب نبیره پور بن فریدون بوده ازانجمله
ساتوق بغراخان شهاب الدوله که بلطف الهی مسلمان شد چون بسلطنت رسید تمام ولایت کاشغر را مسلمان ساخت و چند نفر از اولاد او در
کاشغر و ماوراء النهر سلطنت کردند چنانچه ذکرش در بخارا که از شهرهای ماوراء النهر است گذشت از اولاد قراخان گورخان قراختایی مملکت
را بگرفت و پیش از استیلای چنگیز خان کوچلک پسر تاتا نایمان از چنگیز خان گریخته با ممالک از اولاد گورخان قراختایی انتزاع نموده و کوچلک
را چنگیز خان بکشت و آن ولایت را متصرف گشت و در تغلق تیمور و پسرش خضر خواجه خان اولادش که از احفاد چغتای خان بن چنگیز خان بوده
ایالت کاشغر و یارکند و اقصی ختن و غیره با امیر خداداد و پسرش امیر محمد نبیره‌اش امیر سید علی و میرزا ابابکر و غیره بوده تا آنکه سعید خان
بن سلطان احمد خان چغتایی میرزا ابابکر را بقتل رسانیده و این دیار متصرف گشت چنانچه شمه ازان در احوال اولاد چغتایی خان
گذشت ختن از جمله بلاد مشهوره بوده گویند که اکنون چندان آبادی ندارد و در ختن دو رود خانه است یکی قرا قاش و دیگری
یورنگ قاش موسوم است سنگ یشب ازین دو رود بحصول می پیوندد و در میان اهل ختن سودا و معامله بجنس و اکثر بکرباس و ابریشم
و گندم میشود و هر متاعی را کم و زیاده این سه جنس نرخی نهاده و در روز جمعه قریب بیست هزار مردم از اطراف بختن جمع گشته
بدین نهج سودا می نمایند بقول مؤلف هفت اقلیم در ختن عطسه نمی باشد اگر احیانا شود بفال بد نسبت کنند و در زمان سابق از ختن

تا نخنامی در عرض چهارده روز میرفته اند و این مابین لوعی آباد بوده که مردم را احتیاج بهمراهی قافله نبوده الحال آن راه بواسطهٔ حسام قلماق
بسته شده و راهی که الحال متعارف است صد منزل هست متاع آن ولایت یک سنگ شب است که بغیر از ختن و کاشغر جای دیگر پیدا نمیشود راقم
حروف گوید شاید آن یکجا پیدا باشد و ایضا سنگ یسان است از سپید و گلگون که هر جا باطراف می برند و از غرائب آن دیار یکی شتر صحرائیست که آنرا
نوعی بقید آرند که آزاری باو نرسد بار بردار می شود و دیگر قوپاس است که در کوههای آن ولایت بسیار می باشند و ضرر او زیاده از حیوانات
ضاره است چه شاخ زدن و لگد زدن و لیسیدن او تمام مهلک است میرزا حیدر در تاریخ رشیدی آورده که وقتی از بیست سه جبان میرفتیم
بیست و یک کس بودیم در راه قوپاسی را کشتیم که چهار کس بسبب بسیار امعاد شکنبه آنرا بیرون آوردند و بعد از آن جماعت جهت خود
چندانکه توانستند از گوشت آن برداشتند هنوز ثلث آن باقی مانده بود مولانا قطب الدین در شرح کلیات قانون نقل میکند
که مولانا جلال الدین حفص را فرزندی بوجود آمد که سرش چون سر آدمی و بدنش چون مار بود و دو ماه بزیست و در آن هنگام شیر مادر
خوردی بعد از سر گشتن خود را در حوض آبی که در آن خانه بود انداختی و چون ماهی شناوری کردی و هرگاه گرسنه شدی نزد مادر
آمدی و شیر خوردی و راقم حروف گوید که اکثر شیرخان افغان ساکن مرادآباد که شهر بکوچه آراسته است و از بلگرام وطن راقم هفت کروه
بسمت مشرق واقع است حیدر شیرخان و محبوب شیرخان از احفاد اکبر شیرخان که با راقم حروف ملاقات میداشتند و میگفتند
که در ولایت زوجهٔ جد ما را پسری آمد توأم که یکی بشکل آدم و دیگری بر صورت مار بود مادرش آنرا میان مونا نام کرد و پسر دوم را
شیر سیداد تا مار در شش ماه بزرگ و قوی شد و با برادر خویش بازی میکرد و بغایت الفت داشت و هر جا که میخواست و بخانه و
بیرون خانه میرفت چون گرسنه میشد پیش مادر می آمد و شیر میخورد تا آنکه ده ماهه شد آنگاه او را از شیر گسستند و شیر سیداد و ندرو
هنگام شام پیش مادر نیامد مادرش جستجو نمود و اضطراب کرد و شب خوابش نبرد و روز دیگر بر سر بهادی بهمرو کنیزکی خاکستر از تنور برآورد
که میان مونا در آتش تنور سوخته مثل خلخال پیچ پیچ شده مانده و مثل طلای خالص گشته چه علامت دهن و دم آنرا کنیزک مشاهده
کرد و بیرون داشته پیش خاتون آورد و گفت که میان مونا در تنور سوخته چون نیک نگریستند از سر تا دم همه طلای خالص دیدند و
مادرش دید و بگریست و مردم را از آن عجب آمد که این مار از آن آتش اضطراب و حرکت نکرده و همچنان نشسته بسوخت و با آنکه
از فروختن آتش باجل طبیعی مرده باشد و میگفتند که ما مردم از اولاد آن کسیم که با مار متولد شده و ما مردم را مار نگزد و اگر بگزد
هرگز اثر نکند و آن طلا تا اکنون در میان ما موجود است اما نقوش بدن او پیدا و ما یان را رسم است که اگر زنی از قبایل غیر بنکاح
آریم او را با انسان حلقه بینی از آن طلا بسازیم که از گزیدن مار محفوظ باشد اگر زنی از خویش و قبیله غیر بعروسی دهیم آنرا احتیاج
نباشد مخفی نماند که پیش از این سلطنت ختن در نسل افراسیاب بود بعد ازین فریدون بوده چون ارجان که لقب خاص قراخانی است
و معنی آن بزرگترین خانان باشد اول کسی که از قوم قراخانی بسلطنت نشست و بان ملقب گشت و مغفور طایفه بود و او مذهب
مانی النقاش داشت قراخانیان از اهالی ختائی بودند از وطن خویش بجدوفرا افتادند و با صحرانشینان آن دیار منازعت آغاز نمادند
و به آمل در آمدند و شهری آباد کردند چهل هزار خانه دار از امرا کب با ایشان پیوستند کورخان بریاست قوم رسید حاکم
بلاساغون که از احفاد و خویشان افراسیاب بود و زیاده شوکتی نداشت و قوم دشت قبچاق و قارلق مملکت را غارت میکردند
ایلچی نزد گورخان فرستاده التماس قدوم او نمود کورخان در پا افضل و بست و تخت بلاساغون رسید و نام حوالی از سیر

افراسیاب برگرفت و او را ترکمان خوانند و آن بزرگ آن نواحی را مطیع ساخته رؤسای فرغانه و بیش بالیغ اطاعت او کردند و آخر لشکر بکاشغر
کشید و بگشود و بر محمود بغراخان والی ماوراء النهر ظفر یافت و در پانصد و سی و شش هجری در حدود سمرقند با سلطان سنجر سلجوقی رزم کرده مظفر
گشت و ترکان خاتون زوجهٔ سلطان را اسیر ساخت و بعد یک سال با عز از تمام نزد سلطان فرستاد و عزم خوارزم کرد و اتسز خوارزمشاه
سی هزار دینار خراج بها پذیرفت چون گورخان بمرد زنش گونابانک بحکومت نشست و سالها در آن بود و بالآخر بزنا و فسق اقدام نموده مردم
او را بکشتند و کوبان برادر گورخان را بسلطنت برگرفتند و کورخان خواندند بعد از ثانی پادشاه شد قطب الدین سلطان محمد خوارزم
شاه که او و پدرش باکفار ادای خراج باز گرفت کورخان بانیکوترا بحرب او فرستاد خوارزمشاه ظفر یافت و در ششصد و ده هجری
کوسلک بن بایانک خان حاکم قوم بایان از سپاه چنگیز خان پادشاه آورده کورخان او را دختر داد و کوسلک خان خواند و بعد از
کورخان کوشلک خان بن بایانک بن اینانج خان در کاشغر و ختن و بلاد ساغون استقلال یافت و والی المالیغ را گاه بقتل رسانید
کوسلک خان بت پرست بود و زنش دین نصاری داشت هر دو خلق را بدین خود دعوت کردن گرفتند کوسلک خان بکاشغر شد
و مسلمانان را به بت پرستی امر کرد امام علاءالدین محمد ختنی در ترجیح دین محمدی دلائل واضح بسیار گفت کوسلک در غضب شد و نسبت برسول و ائمه
سخنان بر زبان آورد امام گفت خاک در دهانت ای یاوه کوسلک او را حبس کرد خواست که بت پرست شود امام قبول نکرد و بشهادت
رسید و بعد از این اذان در دیار رسم بانگ و نماز برخاست و بسی نگذشت که چنگیز خان بدانجانب شتافت و کوسلک را بکشت او و اولاد
بران دیار مسلط گردیدند آورده اند که چون چبه نویان شهید شد چنگیز خان کوسلک را بکشت و منادی کرد هر کس بهر دین که خواهد باشد
طراز در عهد سابق شهری با نام بود و آنرا اما یکی نیز خوانند اکنون بنابر خود او رتبک خرابی است چگل بکسر جیم و کاف از ابنیه چگل
بن ترک بن یافث بن نوح علیه السلام است و مسکن خوبرویان بوده و شکلش سهیل و جوزا و بنات النعش را معبود می پرستیده اند
و خواهر و دختر نزد ایشان حرام نبوده ختای ولایتی است وسیع که اکثر شهرها آبادان دارد و در شرقی این اقلیم واقع است و از شهرهای
ولایت ختا ینگو و قمچو و چند دیگر بود است و همه آن بعمارات و باغات و کثرت خلائق و بتخانهای عظیم آراسته و بتان زرین و سیمین و روئین
در غایت بزرگی که پنجاه گز و زیاده بران طول مناسب آن عرض میدارند به اشکال متنوعه در آنجا نهاده و در شهر چند دیگر بتی است
برنجی در غایت عظمت و گویند صد هزار خروار برنج در آن صرف شده و آنرا ایستاده گذاشته اند چگل و ست
در غایت آراستگی و کلانی و پیش ازین تختگاه سلاطین ختا بوده و نزدیک آن شهر قوبلاقا آن شهر جدیدی که بخان بالیغ اشتهار دارد
او بنا نموده تختگاه خویش ساخت چنانچه در شاهنامهٔ ترکان گویند بیت بفرسی همی خواند تا تختگاه درو شاه قوبلا چو بر چرخ ماه
القصه مسکن قوم تاتار است و تاتار به جلادت و خصومت و خونریزی در تمام عالم مشهور و معروف اند بجلال و جرائم صنادید ان مقید ستند
و زبان مخالف ترک میدارند و آفتاب را بحرای می پرستیده اند و احوال تاتار خان و مغول ملوک پسران الینجه خان که نسبش به ترک بن
یافث بن نوح می پیوندد در ضمن ترکستان گذشت و آنجا نیز مرجی از احوال اولاد تاتار مرقوم میشود بعد شنیده نماند که سونج خان
با تاتار آخرین ملوک تاتار است او باتفاق تور بن فریدون متحمل ملوک را باقوم او بقتل رسانید و مملکت او را ضبط کرد و بسی نگذشت
که سونج خان درگذشت تور بن فریدون بر مملکت او نیز استیلا یافت چنانچه در ترکستان مرقوم است پس از آن قوم تاتار در بلاد
ختای افتادند و آنجا بسلطنت رسیدند و لقب پادشاهان ختای التان خان است و از ایشان آنکه با چنگیز خان بود

تا بیرون خود نامه داشته و آخرین پادشاهان آن مملکت سوخواست و برغم ختائیان و بمدت چهل و پنج هزار و هشتصد و هشتاد و پنج سال و سی و شش
طبقه گذشته سیصد و پنجاه پادشاه در آن دیار سلطنت کردند بالجمله چون سوخود ده سال سلطنت کرد لشکر اوکتای قاآن بر قوم ست پس از آن
اولاد تولیخان بر ختای مستولی شدند چنانچه قوبیلا قاآن ابن تولیخان بن چنگیزخان آنجا تختگاه ساخت و بعد از او اولاد وی آنجا بطنا بعد بطن
سلطنت کردند تا آنکه در عهد بایندی قاآن بمغفور نامی در ختای خروج کرده بر روی مملکت استیلا یافت و بایندی قاآن منهزم بخدمت صاحبقران
امیر تیمور گورکان پیوست و مسلمان شد صاحبقران خواست که او را بمالک موروث سازد لاجرم با هشتصد هزار سوار روی بدانجانب آوردند
و در راه گذشت چنانچه شمه از احوال فرزندان تولیخان و صاحبقران مرقوم است بالجمله مغفور خان در ختای مستقل گشت که بعد از وی هر که
بر تخت نشستی و همه بیگ خان لقبش بودی آورده اند که مغفور خان خواست که مسلمانان ختای را بقتل رساند از اتفاقات صاعقه بقصر او
افتاد و بسوخت مغفور خان متنبه شده از آن عزیمت درگذشت و از آنست که میرزا شاهرخ ابن صاحبقران از دار الملک هرات و غیره ایلچی پیش او
فرستادند آن حکایت را مؤلف روضة الصفا از تالیف شادی خواجه خان نقاش ایلچی مذکور نوشته و ایلچی موصوف مقرر نموده بود که از آن زمان
که از هرات بیرون آید تا زمانیکه باز آید آنچه در اثنای راه و شهرها و در خدمت پادشاه ختای و مجلس او مشاهده رود آنرا بطریق وقایع نویسد راقم
حروف از خاتمه مذکور اقتباس کرده بقلم می آرد و ششم ذیقعده سنه هشتصد و بیست و سه هجری شادی مذکور از هرات عازم ختای شد
و در راه با ایلچیان دیگر سلاطین که از احفاد صاحبقران بودند بختای میرفتند متفق شده و قطع منازل از آبادی و ویرانی و
کوهها و بیابانها و صحراهای سهمناک و جز آن و در بعضی منازل شدت بارش و کثرت برف و تماشای شهرهای ولایت ختای مثل شاکجو که نخستین
شهر از شهرهای ختاست و دیگر قمچو و چند سه و از دره های عظیم برکشتی دل گشته بکالهای دراز عجایب و غرایب بسیار دیده و در هر شهری
لضیافت و مهمانی حکام از طرف پادشاه ختای بهره مند گشته هشتم ذی الحجه سال دیگر هنگام صبح بر دروازه خان بالیغ که دار الملک ختا
بوده رسیده شهری دیده بغایت عظمت که دیوار یک طرف شهر یک فرسخ طول داشت و همه اطراف دیوار شهر از برج و کنگره و برجین
و دروازه که هنوز در نگشوده بوده و دو هزار مغنی و مطرب بر پا ایستاده بزبان ختای دعای و ثنای پادشاه در سرود و ساز خوش
الحان میکردند و هزار مرد سپاهیان با جیغه و جوشن و در باس و بر زین و نیزه و شمشیر و گرز بعضی بادبزن های ختای در دست گرفته
ایستاده بودند چون آفتاب طالع گشت آنانکه بر بالای کوشک بودند کرکه و نامه و دهل و نی و ناقوس و نفیر می نواختند و در گشادند
خلایق را بدرون شهر رفتند ایلچیان بشهر در آمدند از سوره میزان دو کاکین و عمارات رفیع گذشته بر در پادشاه رفتند و فضای
اول بر اطی مسافت نموده بدر القصای دوم که از اول وسیع تر بوده رسیدند و عمارتی عظیم در غایت لطافت و پاکیزگی دیدند
و تختی مرصع و مربع که با طاس زر بر افشانی ختای منقش بصورتهای سیمرغ و اژدهای بزرگ گرفته بودند و بالای آن تخت کرسی مقطع
از زر نهاده و چپ و راست آن تخت امرای ختای بمراتب خود ایستاده و در عقب ایشان ختائیان جبه پوش افزون از تحسین شمشیرها بعضی
بعضی شمشیرهای برهنه در دست گرفته و صف زده و مجموع چنان خاموش که گویا نقش دیوارند ایستاده بودند بعد از ساعتی پادشاه از حرم سرا
برآمد و از نردبان نقره بالای تخت رفت و بر کرسی زرین نشست و جیب راست ماهین تخت دو حوران ختائی ماه پیکر موهای خود را بالا سر گره داده
چنانچه شاعری گوید فرد بیت موی الضحی و پیچ و تاب گره داده دو شب الیسر آفتاب بگردن و رخسار گشاده و مرواریدهای آبدار بزرگ بمقدار
در گوش کرده ایستاده چون پادشاه بر کرسی نشست اول گنهکاران را پیش خوانده و از راه عدالت بر آئین خویش بعضی را حبس و برخی را

را بقتل امر فرمود و بعد از آن ایلچیان را پانزده گز از دور ایستاده کردند مولانا حاجی یوسف قاضی که از امرای مقرب پادشاه ختایی بود پیش ایلچیان آمد و گفت
بجهت تواضع خم کنید پس ایلچیان سه بار سر بر زمین نهادند ایلچیان دو تا گشته سر فرود آوردند و سجده نکردند و پیش رفته مکتوبات شاهرخ و دیگران که در پارچه
حریر پیچیده بودند بدست خواجه سرا که بالای تخت ایستاده بود دادند و او مکتوبها را گشاده بدست پادشاه داد و او مکتوبات را که بآب زر نوشته بودند بدید
و بخواجه سرا باز داد و بعد از آن سه هزار جامه و هزار قبا الغ زنان و اقربای خویش پیشکش یعنی تحفه کرده و هفت کس از ایلچیان پیش خواند اول از
ایلچی شاهرخ میرزا استفسار حال شاهرخ میرزا پرسید و بعد از آن از نرخ غله و نعمت ممالک شاهرخ میرزا استفسار کرده شادی خواجه گفت غله و نعمت همه افزون است
فرمود چون پادشاه عادل و دلش با خدای آسمان راست باشد نعمت بسیار باشد پس از آن از دیگر ایلچیان پرسید بعد از آن فرمود اکنون شما از راه
دور آمده اید برخیزید ختاییان ایلچیان را با جماعت ایشان که قریب دو هزار کس از خادم و مخدوم بودند در اقصای اول بردند و پیش هر یک
از مخدومان میزی و پیش خادم نیز میزی نهادند و پیش هر یک از ایشان خوان باشد که بران طعام گذارند بالجمله بعد از طعام خوردن بموجب فرمان بیام خانه
رفتند و آنجا کوشکهای مستعد دیدند در کمال آراستگی دیدند و در هر کوشک سریری و بالش و لباسی از پارچه نفیس و کفش از مخمل زرکار و دیگر
اسباب ضروری مطابق گسترده و نهاده آنجا هر یک بیاسودند و هر روز ده کس را که خداوندند و خدمه ایشان گوسفندی و یک قاز و دو مرغ و دو من
آرد بوزن شرع و کاسه بزرگ از برنج و دو طبق پر از حلوای معطر متبرکه ختایی و دیگری از عسل مصفا و ایضا سیر و پیاز و بقول متنوعه معروف
و نمک و یک کوزه شراب و سرکه و یک طبق نقل مقرر شد و روز دیگر نهم ذیحجه بدستور هر روز حشمت و شوکت پادشاه زیاده بران مشاهده رفته چه
قریب سه صد هزار کس از سپاه با آراستگی تمام صف کشیده ایستاده و پادشاه با شکوه بر تخت نشسته و نخل بندی از کاغذ ختایی و اوراق زر و سیم
و مجمرها و عود سوزها تمامی آن فضا را رونق بهشت می کرده مغنیان و مطربان خوش الحان و پسران صاحب جمال از چپ و راست تخت پادشاه
در رقص و سرود بوده و قاضی از ازارهای شنگرف که عقل در آن خیره بماند مشاهده میرفت ششم و در آنجا السیر بردند و هم اسباب طوی و حشمت
را هر روز ترقی و بعنوان غیر مقرر می دیدند و هر چه در روز اول از طعام و شراب و لباس و غیره وظیفه با ایشان داده بودند هر روز دیگر
بی نقصان می رسید روز دهم عید اضحی ایلچیان با جماعه مسلمانان در مسجدی که پیش از ین بموجب حکم پادشاه باهتمام قاضی موصوف نماز
عید التعمیر یافته بود رفتند و نماز گذاردند بعد از آن روزی پادشاه بطریق سیر سوار شد و جهت شکار چند روز از شهر بیرون آمده و خیل
اردو شد روزی بر اسپی که میرزا شاهرخ بهدیه فرستاده بود سوار شد اسپ تیزی کرد پادشاه بیفتاد و بر دستش ضرری سبک رسید و
پادشاه غضبناک گشت و امر فرمود که ایلچیان را بقتل رسانند بالآخر بگفته مولانا حاجی یوسف قاضی از آن عزیمت درگذشت و در جمادی الاولی
سال دیگر محبوبه از خواتین پادشاه بمرد و روز دیگر دفن کردند و از اتفاقات قریب الصاعقه از آسمان در قصر پادشاه که نو احداث یافته
طول و عرض وسیع و با زینت تمام بود و هر ستون آن در آغوش سه مرد نگنجیدی افتاد و تمام بسوخت و آتش تا نماز دیگر هر چند که مردم
الحیلها کوشش کردند تا آتش فرو نشست و خدمه پادشاه ملتفت بآن نشانند چه آن روز در مذهب ایشان هیچ کاری مشغول بودن
منع بود پادشاه در بتخانه رفت و بتضرع پرداخت و گفت خدای آسمان بر من غضب کرده تختگاه مرا بسوخت تا آنکه من کار بد کرده ام
و پدر و مادر را بیازردم تا حاصل آن بسیج هیچ معلوم نشد که خاتون متوفی را چگونه دفن کردند اما ختاییان میگفتند که در جا کوهی
معین هست چون یکی از ایشان بمرد او را بدان کوه برند و خیمه بسیار سازند اسپ خاصه اش را در آن کوه رها کنند تا بسیر خود بچرد تا وقتی که بمیرد
نشود و دیگر اطراف آن خیمه عمارت سازند و اندران بسیاری از دختران و خواجه سرایان را گذاشته وظیفه پنج سال زیاده بران داده

مساکن گردانیده و کسی از انجا با آبادانی بیاید چون آذوقه تمام شود از گرسنگی همانجا میرد القصه در نصف جمادی الاولی بادشاه ایلچیان را
برای آزمایش فرستاده و قبایهای اطلس زربفت امثال آن انعام و اکرام داد و به یکی از سلاطین تحفه و به یکی شنقار و سنقار جانوریست پرنده و شکار کننده
که کلنگ را صید میکند و از هدایای عظیم آن ولایت است داده رخصت انصراف داد ایلچیان با بدرقه از خان بالیغ که بالیق نیز گویند بیرون آمدند و
قطع مسافت از آبادی و صحرا و بیابانهای هولناک نموده پنجم شعبان بقراموس رسیدند و از انجا بشهر قمجو و پس از ان بشهر سکجو و بعد از ان بشهر
قراول و از انجا بشبقت تمام سیزدهم ربیع الاول سال دیگر بشهر ختن رسیدند و از انجا بکاشغر و از کاشغر بیست و یکم ماه رجب از عقبه اندکان
گذشته جمعی براه سمرقند و زمره بخراسان بغره رمضان و ببلخ رسیدند و در اواخر ماه رمضان در سنه هشتصد و بیست و پنج هجری داخل
هرات شدند چنانچه سه سال در آمد و رفت مع مقامات راه و استقامت در شهر خانی گذشته استعجابات و مضحکات بسیار بر بیرون خوانند و از شهرهای
مشرق از بلغور ترکستان است و در انشهر طایفه از خداوندان عقل و دانش میباشند و آن سرزمین مشتمل است بر آبهای روان و بساتین فراوان
خزر شهریست از ابنیه خزر بن یافث بن نوح علیه السلام و او حلیم و کم آزار و کم گفتار بود گویند که در مملکت مشرق ایسکیان با اهل ...
و آن موضع پسند افتاد و شهر خزر بنا نهاد و بتعلیم کاردش زراعت کرد و دشت خزر باو منسوبست در تاریخ صبح صادق گوید که چون خزر را
پسری بمرد متحیر گشت که باو چکند چون دیده بود که ... یافت در دریا غرق شد آتش که خدا گیست برافروخت و جسد پسر را بسوخت و این
رسم در بلاد خزر در غایت حسن و جمال میباشد چون بادشاه ایشان چهل سال از عمر بگذرد او را عزل کنند و یا بکشند و اعتقاد ان
قوم آنست که روز و شب باران و زمین و آسمان هر یک را معبودی علاحده هست اما معبود آسمان از همه معبودان بزرگتر است مخفی
نماند که بعض اهل سفر دست بحر خزر را دریای طبرستان و گیلان و بحر گرگان نیز گویند و طول و عرضش در طبرستان مرقوم شد و دریای
مذکور جزیرهای دارد از انجمله جزیره قبرس است و بجانب قبرس شهریست که از انجا باطراف برند و کشتی از مرحله شام دو روزه بقبرس میرسد
و از قبرس بسه روز بمصر رسد کتان مصر و قبرس آن جزیره بود و دیگر جزیره جلمن است که از جمله جزائر دریای خزر است و درین جزیره اصوات
میشنوند و استماع میکنند و صاحب آن آواز پیدا نیست و بعضی ... بدین واسطه آن جزیره را منسوب بجنیان میدارند و گویند سلیمان هم بعضی از دیو و شیاطین
را حبس کرده روس گروهی عظیم اند از اولاد روس بن یافث عم اند و روس مردی بی آزرم و اولادش سر خانی بودند چون یافث
بر روس بمملکت خزر شد بود بعضی جای استقامت خواست خزر بعضی از نواحی ملک خویش او را داد روس آنجا مقیم گشت و آن موضع
بنام او مشهور است و لشکر کشیدن اسکندر رومی و رزم کردن با آن طائفه در سکندرنامه و دیگر تواریخ مسطور است اما در کتب فرنگیان
هیچ ازین قضایا مرقوم نیست بالجمله اولاد روس جمله سرخ روی و بلند بالا و سفید اندام باشند و زبان آنها بار لقدر حالت مقدار
خویش حقها از طلا و نقره و چوب سازند و از طفلی سیاه تا بند تا بحال خود بمانند و کلان نشوند و دیگر رسم آن بلاد است هر که هزار
دینار دارد رسن طوقی از طلا در گردن خود می افکند و دیگر بجای زر پوست سنجاب رایج است که بدان معامله میکنند و الیغا میران
و در ان دیار خرید و فروخت خوک می نمایند و گوشت خوک خورند و بغایت عزیز میدارند و جمعی از ایشان که بدین مبین اسلام مشرف
شده آنها کرده بگوشت خوک رغبت می نمایند و پادشاه ایشان همیشه در قصری که بغایت رفیع و بلند است میباشد و چهار صد مرد دلیر
پیوسته در ملازمت او می باشند و شبها در پایان شهر سرا میخوانند و با سر یکدیگر درین چهار صد مرد کنیزکی می باشند که هرگاه میل
جماع شود در حضور پادشاه کنیزک را خدمت کنند و پادشاه نیز چهار صد خاتون الیست که از اهل فراش او بیند و تختی کلان مکلل بجواهر

قبه‌ای ساخته که بران باز چهار صد مجوبه می‌نشینند و در حضور اصحاب پادشاه ایشان مجامعت میکنند و این امر را قبیح نمیدانند و پادشاه ایشان هرگز از تخت
پایان نمی‌آید هرگاه اراده سواری میفرماید اسپ را پیش تخت میکشند و از بالای تخت بر اسپ سوار میشود و در وقت فرود آمدن بدستور بالای تخت
فرود آید و خود بغیر از صحبت داشتن و شراب خوردن و نشاط کردن کاری دیگر ندارد و مردم نیک ایشان لعنت باعث مشغول نمیباشند
را انکار نمی‌شمارند و کتان آنجا بسیار نام باشند خصوصا کتان دار الملک روس در هفت اقلیم مینویسد که دار الملک آن کشار نام دارد و اکثر
شنیده میشود که مسکو دار الملک روس است معلوم نیست مسکو و کشار یک شهر است یا علاحده و دیگر از شهرهای روس که بسیار مشهور است خوسک
و دیگری حرفست موافق هفت اقلیم می‌نویسد هر که در میان ایشان بیمار شود او را از آبادانی بیرون می‌برند و قدری آب و نان پیش او میگذارند
اگر صحت یافت بخانه باز می‌آید و اگر فوت شد سباع و وحوش او را بخورند و اگر شخصی عمده خویش و اقربا بسیار داشته باشد بدستور هندوستان
برو و هر خیمه و در عرض ده روز از مال او یک دختر میگیرند و چون بمرد او را میسوزانند بدین نوع که اول او را ده روز در قبر میگذارند و مال او را سه قسمت
میسازند یک قسم از آن برای دختران و زنان و یک قسم برای جامه‌ها که جهت پوشش میت بکار می‌برند و یک قسم برای شراب که در این
ده روز شراب میخورند و صحبت میدارند و کنیزکی که خود را بخواهد بسوزد در این ده روز شراب میخورد و عیش میکند و با زر و زیور خود را
می‌آراید با زینت تمام بمردم جلوه میدهد و روز ششم کشتی آورده در کنار دریا نگاه میدارند و در میان آن کشتی گنبدی از چوب
راست میسازند و آن قبه را بانواع اقمشه میپوشانند و روز دهم آن مرده را از قبر بیرون آورده در میان آن قبه میگذارند و اقسام گل
و ریاحین در پیش او می‌برند و خلائق بسیار از مرد و زن جمع میشوند و سازها نوازند و هر یک از خویشان مرده در اطراف قبه و خیمه‌ها
تیار میکنند و کنیزکی که خود را آراسته ساخته است اول بقبه‌های خویشان مرده میرود و صاحب هر قبه با کنیزک صحبت میدارد
و بعد از مباشرت با آواز بلند میگوید که بصاحب خود بگو که من حق یاری و دوستی بجا آوردم و همچنین صاحب تمام قبه‌ها بعد
از فراغ جماع با آواز بلند میگویند پس از آن سگی را دو نصف کرده در میان کشتی و خروسی را دو پاره کرده همین و بسیار کشتی می‌اندازند و بعد از آن جمعی
که با کنیزک صحبت داشته‌اند دستهای خود را فرش کنیزک میسازند و کنیزک پای خود را بر کف دست آنها نهاده بالای کشتی میرود و بعد از آن
با کیانی بدست آن زن میدهند تا سر او را کنده در کشتی می‌افگند و قدحی شراب خورده سخنان میگوید و سه مرتبه پایان می‌آید و همچنان بار دیگر
آن جماعت نهاده بر کشتی میرود و چیزی چند میخوانند و در آن قبه که شوهرش را گذاشته‌اند میرود و شش کس از خویشان متوفی نزدیک شوهرش
در بیرون قبه رفته یکی بعد دیگری در حضور مرده با آن زن مجامعت میکنند و بعد از آن هر زنی که باعتقاد آن جماعه ملک الموت است زن
زن را پهلوی شوهرش میخوابانند و از آن شش نفر دو کس هر دو پای آن کنیزک را میگیرند و دو کس دیگر دو دست او را و پیرزال چادر را
تاب داده در گردن او می‌افگند و بدست دو نفر دیگر میدهد و ایشان از آن بسیار میکشند تا جان آن کنیزک از بدنش بیرون میرود و بعد
کشتن کنیزک دو کس آتش در کشتی میزنند و کشتی همه سوخته خاکستر گردد و اگر در آن وقت بادی پیدا شود که آتش را تیز کرده خاکستر را
پریشان سازد آن مرده بهشتی است و الا درگاه الهی مقبول نمیدانند و از جمله اشقیا میشمارند و دیگر رسم در آن جماعت است که هرگاه
میان دو کس خصومت و نزاع قایم شود و پادشاه ایشان از اصلاح عاجز آمد حکم میفرماید که بشمشیر با یکدیگر جنگ کنند هر که غالب آید حق بجانب
او بود کپتان جوناتهان اسکاط با راقم حروف میگفت که این رسم و عادت مرقومه هیچگاه در روس نبود نمیدانم که مورخان
شما از کجا این را نوشته‌اند که اکنون که سن یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است در بلاد روس زنی پادشاه است که بسیاری مملکت

روم را از تصرف سلاطین سلیم خان گرفته بالا پادشاه روم است تخلیه کرده بحیطهٔ ضبط خویش درآورده و خلیج اندرک جا خفتی است خواهر را زن میکنند یا زن
زیاده از یک شوهر میکنند و شهر زن جمیع متاع کاینه شوهر بود و پادشاه ایشان از زن بود اگر زن میکرده مرتو را قتل میرسید لغراج قومی
بزرگ اند و اصل ایشان ترک است و اهل آن دیار را از پیش و سلطنت نمیباشد و بلاد ایشان یکماهه راه است و آن گروهی را وشی ملکی
بوده اند لاوی و بعد ازینکه تا حال او را پادشاه نامند و نهایت اعتقاد بآن سلسله دارند و علی علیه السلام را بخدائی می پرستند و علامت
پادشاه ایشان آنست که زلفش دراز و موی کشیده و چشمهای کلان داشته باشد و از رعایا هرچه باشد خراج ده یک میگیرند و در آن ولایت بزرگاو
نمیباشد کما کف و کرارتی و کماس و کمال نیز گویند قومی اند از ترک چه کمارهی لیسر یافث عرم است داد و عیاش و شکار دوست بوده
وسعت ولایت ایشان از یکماهه راه زیاده است و او بسیار شهر رشتی نت بدست آورده و از آن ملبوسات ساخت و بجد و ملغار مقیم
گشته و آن دیار را آباد کرده و مر لباس و ملغار از فرزندان او بنا هر یک شهری بنا نهاده اند و بنام او مشهور گشت و لباس فرزندان
کمارهی از پوست و علم بدین راغوب میدانند و طلا در آن دیار بسیار است و الماس نیز در رودخانهای آن ولایت بهم میرسد و ایشانرا
امید هی نیست و پادشاهی در میان ایشان نمیباشد هرکس که از هشتاد سال درگذشت او را پیر و مرشد خود میدانند و او را می پرستند
و آن بزرگ آنجا گوسفند حیوان زاده بحیرستند و در ولایت ایشان جنسی از انگور است که نصف آن سیاه و نصف سفید میباشد و نیز سنگی است
که چون در آب اندازند البته باران آید و یکی از آن سنگ آنجا ختم است ز سفید ار یک دو عجب سفید ارد و اگر لشکری از آن حفره آب خورند
هیچ کم نشود قسطنطینیه بنا را الملک روم است و آن شهریست معروف بقطنت و مسکن آن شهر شهری و در تمام روی زمین نیست و ده
اسمبول شهری وار عجم آن شهر را آن شهرست فرنگیان سلطان محمد از سلاطین عثمانیه بگرفت و مولف صبح صادق قسطنطین رومی آن را بنا
نهاده و بنا را الملک ساخته و تاحال دارالملک سلاطین عثمانیه است و بروایت صاحب هفت اقلیم ازا بنیه شام بن نوح است و آن شهر بدره
بنا نهاده اند و عمارتی در غایت استواری و محکمی بسیار دارد چه پاره چه سوی یکدیگر کشیده اند و با بین آنرا از خاک انباشته لیسه چه
ثریا کنگره است و ارتفاع بارو ازین بیست و یک بیعه است و عمارت از قیاس و حساب بیرون در آن شهر ساخته اند و نیز دیگی دارالاماره
مسجد است و در غایت خوبی و بزرگی بناهای آنرا از حضرت سلیمان علیه السلام میدانند و در اطراف آن مسجد نیز عمارت ساخته اند
کر التجار مسیله علیم به بابا صوفیه گویند بلیده و الیضا مولف هفت اقلیم است که عزیزی در آن ایام شهر و مقام آمده بود نقل میکرد که
در استنبول چهار مسجد است که در روزهای جمعه نماز بجماعت میگذارند و دیگر نیز حمام حجام راحت آنجا دارد و دکین در دوازده ماه
باید بهای شهر بازار و دکاکین است که از آنجمله هفت هزار دکان قهوه فروشی است که در هر دکان جوانان گل اندام شیرین کلام
مقناطیس وار جاذب دلها میکنند و ایضا هفتصد میخانه است که هر میخانه مشتمل بر چندین خم و پیمانه است و چهل شهر سی و شش محله است که یکی را
فلاطخوانند و دو روشنست هزار خانه است و شهر مذکور بر کناره بحر اطلس واقع شده و این بحر را بحر طرابزون و بحر الروس نیز خوانند و
آن دریای بزرگ است و بنزدین روس سقلات ممتد شده و طول این دریا چهار صد و سی و نه فرسخ است و درین بحر جزایر بسیار است
و در آن حیوانات عجیب الاشکال میباشند و از جزایر آن بحر تجار بمنافع بسیار میرسند و درین بحر و شعبه بحر دیگر است که یکی از آن نیز بر یک جزیره شود
و آن رود و آنان صد جوی بزرگ بحصول می پیوندد و شعبه دیگر را خلیج فرنگ گویند و بیلاد سقلاب و کیمال ممتد شود و آراضی بلغار
از جمله سواحل این دریاست و در حاده قسطنطنیه قریه ایست که در آن قریه خانه از سنگ ساخته اند که در تمثال رجال و نسوان

اتفاق دو ترکش را عضوی بدر رفته آید بدان خانه در آید و عضو موصوف بر صورت بکر ستاره او باشد و بالید بر نور رحمت یابد لیکن پوشیده نماند که مملکت
روم و سواحل آن ابتدا ملوک عجم را بوده چه در وقتی که فریدون بسلطنت رسید ایالت آن دیار بپسر خود سلم ارزانی داشت چون او از منوچهر کشته
گلدانیان خروج کردند و بران مملکت استیلا یافتند و نمرود از گروه گلدانیان بوده و ذکر گلدانیان و تخت و بلبره و غیره در بابل رقم گشته
و پس از گلدانیان اولاد عیص بن اسحق بن ابراهیم عم بسلطنت روم رسیدند و بروایتی پدر اسکندر از احفاد عیص علیه السلام است و بعد
از ایشان مویانیان بحکومت آن دیار رسیدند و بروایتی از ایشان بوده فیلقوس رومی پدر اسکندر رومی و بعد از فیلقوس پسرش سکندر
پادشاه شد که پیش در ایران گذشت و بعد از و طایفهٔ از امرای اسکندر در ان دیار بسلطنت رسیدند و آنگاه قیاصره بران
مملکت مستولی شدند و اول از ملوک قیاصره اغسطوس است و او اول کسی است که بقیصر مخاطب گشت گویند که مادرش در حین
گذشت شکمش را شگافته باشند و او معاصر شاپور بن اشک اشکانی بوده و عیسی عم در سال چهل و سوم از سلطنت او متولد شده
تاریخ اغسطوس از زمان سلطنت او گرفته اند و از آن تا هجرت رسول صلی الله علیه وسلم ششصد و سی سال است گویند که اغسطوس
بت پرست بوده لشکر بمصر و شام کشیده و ایطالیه را نیز انداخت و قیصریه از آثار او است و بعد از و طیباریوس قیصر پادشاه و در عهد او
عیسی علیه السلام عروج کرده و پس از و تقاوشش از امرای آن دیار بسلطنت نشست و او دمشق را فتح کرده و با دختر خواهر مباشرت
مینمود لشکر او هجوم آورده و او را بکشتند و پانزده سال کسی را بپادشاهی برنداشتند پس قیلوقلوس بقیصری رسید و بعد از
اشیانس بقیصری رسید قیلوس پاپ را بشکنجه هلاک کرد عاقبت دیوانه گشت طیطوس امیر او بسلطنت نشست و بیستش
طیطوس ششصد هزار کس از انصاری بکشت چون پدرش بمرد طیطوس بن اسفیانس پادشاه شد و بعد از برادر دیگرش دوسطانس
قیصر شد و یوحنا را که حواریان عیسی عم با جماعتی کثیر از علمای نصاری از روم اخراج کرده و بعد از و باردلن والی سرکسالی را که از علمای
نصاری بود دوسطاس اخراج کرده بودند باز آوردند و پس از و اقلیموس قیصر شد و معاصر سابور بن اردشیر بابک بوده و او اول
قیصری است که دین عیسی عم کرده و بعد هفت سال رومیان که بی دین بودند برو هجوم آوردند و او را بکشتند و بعد از چند
کس بقیصری رسیدند آنگاه دقیانوس پادشاه شد و ملک اصحاب کهف است و قصهٔ اصحاب کهف چنان بوده که دقیانوس
بشهر فردش که آن وقت دار الملک روم بود می نشست و او را شش تن از اشراف اولاد آن دیار خدمت میکردند مخصوص و مقرب حضرت
گشتند و دقیانوس دعوی الوهیت کرد و ایشان را تکلیف پرستش خویش نمود و ایشان ابا کرده رد کردند و از وی بگریختند در بیابان بشبانی
رسیدند شبان از احوال ایشان آگاه شد و ایمان بخدا آورده با ایشان روان گشت و سگ شبان نیز همراه شد و به نزدیکی
بدر غاری آمدند و در ان غار خزیدند و بخواب اندر شدند پس از آن که دقیانوس بر در غار رسید کس بدرون غار فرستاد و ایشان را دید
و باز گشت در خواب گران آمد گوئی مرده اند و دقیانوس امر فرمود که در ان غار را بسنگ و گچ محکم بستند چون بیدار شوند از غار
بیرون خواستند آمد ظهور دقیانوس بعد از رفع عیسی بسالها بوده و این اند اصحاب الکهف والرقیم که در قرآن مجید واقع است
رقیم نام قریه اصحاب کهف بوده یا نام آن غار است و اصح آنست که رقیم آن جماعه بوده اند که چون بفرمان دقیانوس در غار بستند
گردیدی اسامی و القاب و تاریخ از ایشان از دقیانوس بر سنگی نقش کرده بر در غار نصب کردند القصه بعد از دقیانوس چون
دیگر پادشاه شدند آنگاه قسطنطین رومی قیصر شد قسطنطنیه بنا نهاد و آنرا دار الملک ساخت و مبروص گشت اشقیا باب او را

گفت دین عیسی حق و راست آن مرض زایل شود و قسطنطین دین عیسی علیه السلام قبول کرد و صحت یافت و بعد از وی چند کس از ایشان دیگر بسلطنت رسیدند آنگاه
بوسطاس پادشاه شد و در سال دوم از جلوس او میلاد با سعادت رسول صلی الله علیه وسلم اتفاق افتاد و آن سال اتفاقی مستقل در حوالی
قسطنطنیه قحط ظاهر شد تا آخر السال بماند و تا قیامت خالد و عمران بمعجزه بعصای خویش فرو نشاندند و این حکایت در ضمن شام در بیت المقدس گذشت
و این قضایا پیش حکما از جمله کرامات بوده و در عهد بوسطاس انوشیروان سپاه بروم فرستاد و انطاکیه بگرفتند و چون موریقی
قیصر شد خسرو پرویز از بهرام چوبین منهزم باو پناه آورد و چون موریقی کشته شد پسر خسرو پرویز که از امداد موریقی بهرام چوبین را منهزم
ساخته بسلطنت متمکن شده بود پناه آورد و بعد موریقی فوقاس قیصر شد و بعد بیست سال امرا بر وی خروج کردند و مقرر کردند هر که او را
بقتل رساند پادشاه شود و هرقل که از روستا در روم بود باو رسید و او را بکشت و پادشاه شد خسرو پرویز پسر موریقی را با سپاه گران
بر سر هرقل فرستاد و پسر موریقی ظفر یافت اند در میان که از هرقل راضی بودند بپادشاهی پسر موریقی تن ندادند و هرقل سپاه پراکنده
جمع کرده و نذر نمود که اگر بر سپاه عجم و پسر موریقی ظفر یابد پیاده به بیت المقدس رود و در راه بساط انداختی تا پای بر آن
نهادی او بر وی رسول صلی الله علیه وسلم دحیه کلبی را برسالت نزد او فرستاده هرقل خواست که مسلمان شود رومیان گفتند
که اگر چنین کنی ترا بقتل رسانیم هرقل از آن عزیمت درگذشت آورده اند که هشام بن عاص را ابوبکر رضی الله عنه برسالت پیش
هرقل فرستاد هشام گوید که روزی هرقل مرا بخواند و امر کرد تا صندوقی از ذهب آوردند در آن خانهای کوچک بود و یکی را بگشاد
و حریره پاره سیاه بیرون آورد بر آن صورت مردی سرخ و سفید بلند گردن و محاسن کنده بود و گیسوان فرو داشت گفت این صورت
آدم علیه السلام است پس دیگری برآورد و گفت صورت نوح علیه السلام است پس حریر پاره سفید برآورد بر آن صورت پیغمبر بالای چون دیدیم
و بشناختیم و بگریه افتادیم و گفتیم این صورت محمد است صلی الله علیه وسلم هرقل گفت بخدا که این صورت اوست و این صندوق
بحضرت آدم بود که ایزد تعالی باو فرستاد و چون ذوالقرنین را آنجا رسید بدست آورده بعد از وی بدست ایشان افتاد
و از ایشان [illegible] بخزانه سلاطین منتقل گشت و بما رسید بالجمله بعد از هرقل پسرش قسطنطین پادشاه شد و در سنه پنج
سال هجری با هزار کشتی قصد مسلمانان کرده و در راه طوفان شد و بسیاری از سفاین غرق گشت او بجزیره صقلیه افتاد و رومیان
گفتند او شوم است بکشتند قسطنطنیه از آثار اوست هرقل بن هرقل را بقیصری نشاندند و در عهد دولتش مسلمانان اسکندریه
گرفتند رومیان گفتند که او نیز شوم است پس بحلقش آویختند و بعد از وی [illegible] قیصر شد [illegible]
او را از بهر او [illegible] کارگر نیامد و چهار بار [illegible] او را از بهر [illegible] داشت [illegible]
[illegible] و بعد از وی [illegible] و بعد از وی چهار کس دیگر آنگاه قسطنطین بن الیون پادشاه شد با لشکری عظیم روی به بلاد
اسلام نهاد و ملطیه بگرفت و ویران کرد و صالح بن علی عباسی [illegible] که امارت [illegible] شام داشت با او رزم
کرده ظفر یافت قسطنطین منهزم بازگشت بعد پسرش الیون [illegible] پادشاه شد [illegible]
پسر [illegible] هارون رشید [illegible] فرستاد [illegible] صلح کرده خراج پذیرفت و چون نقفور بقیصری رسید [illegible]
آشکارا کرده خراج باز گرفت و با هارون رشید رزم کرده منهزم گشت و بعد از وی [illegible]
پادشاه شد معتصم عباسی لشکر بروم کشید و عموریه بگرفت و بعد از وی [illegible] چنین [illegible] دیگر [illegible]

بسلطنت رسیدند تا آنکه رومانس بسلطنت رسید و در سنه سه صد و پنجاه هجری درگذشت یعقوب نصرانی که از اکابر امرا
بود و شهیر ملت اسلام داشت به نیابت پسرانش بسیل بن رومانس و قسطنطین بن رومانس که یکی هفت ساله و یکی پنج ساله
بود بحکومت نشست و مستقل گشت و مادر ایشان را طوعا و کرها بخواست و قصد بلاد اسلام کرده صد و هشت هزار سوار لعین روبه
رسید و الشهر را بسوخت و بسیاری از مسلمانان دران هنگامه از تشنگی هلاک شدند پس قریب پنجاه قلعه بگرفت و حلب بکشود و قتل عام
نمود و جمعی قلیل در قلعه حلب متحصن شدند یعقوب بروم بازگشت و خواست که پسران رومانس را خصی کند و مادر ایشان باتفاق
ابن اسمعیل که از اکابر امرا بود او را بقتل رسانید و بعد از و ابن اسمعیل به نیابت پسران رومانس بحکومت رسید و در سنه صد و شصت و
هجری رو به بلاد اسلام نهاد و بعلبک گرفت و بعد از و بسیل بن رومانس استقلال یافت و ولایت روس بکشود و پس از و برادرش
قسطنطین و بعد از و دامادش ارمانوس به نیابت زن حکومت یافت و زنش بر پسر صرافی میخائیل نام عاشق شد و شوهر را بکشت
و بعقد میخائیل درآمد میخائیل به نیابت زن قیصر شد و بعد از و خواهرزاده اش که او نیز میخائیل نام داشت پادشاه شد و بعد از و
دامادش که از احفاد قیاصره بود قیصر شد و بعد از و ارمانوس قیصر شد و رو به بلاد اسلام آورد سلطان الپ ارسلان سلجوقی
با او مصاف داد و ظفر یافت قیصر اسیر شد و خراج پذیرفت و دیگر بار بسلطنت روم رسید و در چهار صد و شصت و چهار هجری
درگذشت و بعد از و میخائیل قیصر شد و بعهد او دولت قیاصره ضعیف شد و سلاجقه بر بسیاری از روم استیلا یافتند و بعد
از و کر الکس در بعضی آندیار بحکومت رسیده و در پانصد و پانزده هجری درگذشت پس پسرش لوحیا جانشین شد و بعد
از و سلاجقه بر سایر بلاد روم مستولی شدند و بعد از آن طایفه از قیاصره در فرنگ بسلطنت رسیدند و از ایشان بود
فردریون کوسن و او در قسطنطنیه بسلطنت نشست و او را سلطوس گفتندی پاپ تاج بر سر نهادی و بعد از و الکس قیصر پادشاه شد
و او امیر مولندیه بود و بر سایر بلاد فرنگ دست یافت و در عهد او لشکر مغول از راه دشت قبچاق در بعضی از فرنگ درآمدند و
خلقی عظیم بکشتند و بعد از و رلقس قیصر شد و در عهد او سپاه اسلام عسکاره و طرامس و اکثر بلاد ساحل شام بگرفتند و بسیاری
از نصاری را بکشتند و بعد از و اطاعس قیصر شد که صدر قیصر است اعطوس والی شد و دو بیست هزار مسلمانان را با انتقام بکشتند
و او معاصر غازانخان بود و بعد از و بیرطوس قیصر پادشاه شد و او معاصر سطلنطلکوس پاپ بود که در صد و دوم خلیفه از
از خلفای عیسی عم سلاجقه که بروم سلطنت کردند جد ایشان شهاب الدوله قتلمش ابن اسرائیل ابن سلجوق ابن عم سلطان
طغرل بیگ سلجوقی است چون یلنگ عراق عجم استیلا یافت قلعه گردکوه بقتلمش تفویض نمود الپ ارسلان چون پادشاه شد
خواست که اولاد قتلمش را بقتل رساند خواجه نظام الملک وزیر شفاعت کرد و گفت سزاوار آنست که نام شاهزادگی
از ایشان برگیرند و سپه سالاری اطراف ولایت فرستند و سلطان رای خواجه را پسندید و سلیمان بن قتلمش را
بتسخیر بعضی از بلاد شام فرستاد و در چهار صد و هفتاد و هفت هجری انطاکیه را پیش ازین فرنگیان انطاکیه گرفته بودند
بگرفت شرف الدین علی که از قبل سلطان ملک شاه والی حلب بود و فرنگیان انطاکیه بر ساله با و خراج میدادند از سلیمان
طلب آن وجه نمود سلیمان گفت اکنون که مملکت را مسلمانان درآمده خراج نباید خواست و بعد از و پسرش داود بحکم
سلطان ملک شاه بحکومت نشست و با قیصر روم که قصد او داشته بود رزم کرده ظفر یافت اقامیه از بلاد

روم بگرفت و آنجا بر تخت نشست و بعد از وی برادرش قلیج خان جانشین شد و چهارصد و نود و هجری که فرنگیان انطاکیه داشتند ظفر
یافت و حران و سروج بگرفت و از آن طائفه است سلطان علاء الدین کیقباد خلاصهٔ سلاطین آن بلده بوده و او آنست
که با سلطان جلال الدین منکبرنی رزم کرده و ظفر یافت چنانچه در ضمن خوارزم گذشت و پس از آن علاء الدین اطاعت اوکتای قاآن
نمود آخرین آن طائفه کیقباد بن فرامرز است که بحکم غازان خان والی روم شد و بغی کرد غازان خان او را بگرفت و در ششصد و
نود و نه هجری بکشت و دولت سلاجقه از روم سپری گشت و بعد از وی امرای احفاد هلاکو خان بحکومت روم رسیدند پس بگذشت
که از ملوک عثمانیه بر آن دیار استیلا یافتند ذکر سلاطین عثمانیه ایشان را از روی تعظیم خواندکار خوانند اول آن طائفه سلطان
عثمان بن امیر طغرل است که او را عثمان جق گویند جد او سلیمان شاه از احفاد اغوز خان بوده در قرب مغول از وطن بروم
رفت مدتی با کفاران دیار بکار به قیام نموده در فرات غرق گشت پسران و برادران او عزم وطن کردند و امیر طغرل بن سلیمان
از برادران و اعمام جدا شده بروم بازگشت آن طائفه از قوم بایاوند مراجعت کرده نزد سلطان علاء الدین کیقباد سلجوقی و حصار
و طومالاغ به ایشان سیلاغ و قلان داده امیر طغرل آنجا اقامت کرده تا الی الیس بسیار شدند و در تاریخ جهان آرا مسطور است
که او شبی در موضع نزول کرد و تخت بنشست صاحب خانه بیامد و گفت قرآن پس نهست آمد طغرل برخاست و بروز از نو بنشست
در تمام شب بعبادت گذرانید و در میان خواب و بیداری آوازی شنید که چون این ادب بجا آوردی سلطنت با ولاد تو ارزانی
داشتیم داد با تو عمر یافت و در ششصد و هشتاد و هفت هجری درگذشت پسرش عثمان بن طغرل بعد از پدر بطلب ملک
برخاست و بر اکثر دیار استیلا یافت بدو عثمانیه تاریخ است و پس از آن بر صابر مستولی شد خطبه بنام خود خواند و بسیاری از
روم ضبط کرد و رسوم و قوانین نهاد و فرزندان وصیت کرد گویند تا اکنون سلاطین روم بر قوانین او عمل کنند و
بعد از آن پسرش اورخان سردار عثمانیه پادشاه شد و بسیاری از روم بگشود و پس از او پسرش سلطان مراد غازی
پادشاه شد و غلامان را ینگچری نام کرده کلاه زرد دوزی بر سر ایشان نهاد این رسم تا اکنون در آن دیار شایع است و
و حکایتی از اقبال او آنست که قلعه لوبیت را که به بلغری باقدر عی مشهور است محاصره کرد چون کاری از پیش نرفت بازگشت
و در زیر درختی متفکر و اندیشه‌مند بود که خبر رسید که یکجانب حصار یکبار فرود آمد سلطان آن شاهین را الفرستاد تا آن جهان
را مسخر کرد تا آنکه در هفتصد و نود و یک هجری بحرب لاد فرنگ رفت و غالب آمد و بر پشته ایستاده نظاره میکرد یکی از
مجروحان فرنگ افتان و خیزان آنجا رسید خواص پادشاه خواستند که او را دور کنند سلطان گفت بگذارید که شاید
خبری داشته باشد پس او را پیش خواند فرنگی آن پادشاه را بیک ضرب بشهادت رسانید و بعد از وی پسرش سلطان بایزید
بن سلطان مراد معروف به ایلدرم بایزید پادشاه شد و برادر خود یعقوب چلبی را بکشت و دفتر و محاسبه که تا آن غایت
در میان ایشان معمول نبود باشارهٔ و اخلیل و فرارسم وضع کرده و پادشاهی عورت قهار بود تا عهد او اهل عثمان از ملاحظه
علما بظاهر شراب نخوردندی و بعلانیه مجلس بزم آراست و در زمان او ارباب دولت پسران امرا علانیه همراه داشتندی
و پس از آن زمان رفته رفته این رسم در آن دیار شایع گشت بالجمله سلطان بایزید بلکن بدرجهٔ بلاد فرنگ گشت فرنگیان روی باو
آوردند سلطان ایلغار کرده با ده هزار سوار معسکر ایشان رسید پسرش ارطغرل با بیست هزار سوار با وی پیوست فرنگیان

زیاده از چهار صد هزار بودند سلطان بایزید پسر را در برابر ایلتان بداشت و خود در کمینگاه قرار گرفت فرنگیان حمله آوردند و اهم طغرل را
از جای برداشتند سلطان بایزید از کمین گاه بیرون آمده مانند برق و باد خود را بر ایلتان زد و ظفر یافت پس از آن او را ایلدرم بایزید
بگفت و ایلدرم بترکی برق تند را گویند او در ایام دولت خویش بسیاری از بلاد بگشود چون دولتش بکمال رسید مغرور گشت و در هشتصد و
پنج هجری با امیر تیمور گورکان مصاف داده گرفتار شد چنانچه در احوال امیر تیمور صاحبقران گذشت فوت ایلدرم بایزید تاریخ وفات او ست
و بعد از وی چهار تن از پسران او در اخفا داد سلطنت رسیدند آنگاه سلطان محمد بن سلطان مراد بن سلطان محمد بن ایلدرم بایزید
پادشاه شد و در جمادی الاولی سنه هشتصد و پنجاه و هفت هجری قسطنطنیه را که استنبول مشهور است تدبیرات صحیحه از فرنگیان گرفت و
دار الملک ساخت و کپتان جوناتهان اسکاط میفرمود که در سال هزار و چهار صد و پنجاه و سه عیسوی مسلمانان قسطنطنیه را
از فرنگیان انتزاع کردند و آن زمان از طبقه و سلطنت فرنگیان در آن شهر یکهزار و یکصد و بیست و سه سال گذشته بود و بعد از وی پسرش
سلطان بایزید پادشاه شد و برادرش سلطان از خشم آن فرمان روم باو آورده و منحصر بمصر گریخت و از آنجا بفرنگ افتاد و
سلطان بایزید حجامی را بفریب آنجا فرستاد تا به استره زهر آلودش سرش تراشید سلطان جم در گذشت و پس از آن قانون شد
هر که پادشاه شود برادران را بقتل رساند القصه سلطان بایزید بسیاری از ممالک فرنگ گرفت و بعد از وی پسرش سلطان سلیم
در چهل سالگی پادشاه شد و سایر برادران و برادرزاده گان را بکشت و بعهد خویش بسیاری از جهان بگشود و بر اکابر
سلاطین عصر غالب آمد و پادشاهی مدبر عاقل و شجاع و کریم بوده و در عهد خویش لشکر بایران کشید و در موضع چالدران
با پادشاه اسمعیل صورت رزمی کرد و ظفر یافت باسر باز آمد و باز گشت و در نهصد و بیست و دو هجری بر شام استیلا یافت
و متوجه مصر شد و آنجا را از تصرف چراکسه بیرون آورده و خلفای مصر را که نام خلافت داشتند بر انداخت و در حرمین شریفین
بنام او خطبه خواندند و بعد از وی پسرش سلطان سلیمان پادشاه شد خلد الله ملکه سلطان تاریخ جلوس است بعهد خویش بسیاری
از ممالک بگشود و از بلاد انکردس فتح کرد و در نهصد و چهل هجری شهر بکه اضافه نمود و بعد از سه دین دیگر پادشاه شد
هر سه را با سلاطین صفویه مصالحه بوده و بعد از و سلطان احمد نبیره زاده سلطان سلیمان در سنه هزار و چهل هجری پادشاه
روم شده بود و بعد از و معلوم راقم حروف نیست که کدام کس آنجا پادشاه شد از سنه هزار و یکصد و نود و چهار هجری
مستر و الاصفات جوناتهان اسکاط انگریز در تقریبی براقم میفرمود که اکنون در بلاد روم سلطان سلیم نامی آن
عثمان پادشاه است و در دیار روس که زنی بامر سلطنت می‌پردازند و بسیاری از ممالک روم را در تصرف خود آورده
جزیره ثورانیه جزائر دریای روم است و در آن صد قریه است ساکنان آنجا در علوم غریبه مثل طلسمات مهارتی عظیم
دارند جزیرة الطیور از جمله جزائر روم است و در آنجا طیور ساکن اند موی بغایت پاره و برهم دارند و اصناف
طیور در آنجا قریب صد و سی صنف باشد جزیرهٔ قالطیه نیز در بحر روم است و در آن جزیره غیر از گوسفند چیزی دیگر
نباشد و آن گوسفندان بغایت بزرگ اند و تجار را چون کشتی در آنجا رسد و گوسفندان بسیار بی مانع بگیرند جزیره
ابیض نیز از جزائر بحر روم است در روی معادن نقره باشد لهذا آنرا به بیاض نسبت کرده اند مثل قیلصیار در آن
حاصل بیشتر... الطاکیه شهریست از بلاد روم در نهایت بزرگی و شگفتی... هزار کس... و ... ...

را یک فرسخ نوشته اند و اطرافش بقولی طول فرسنگ و در روایتی سیزده فرسخ و عرض باره اش هژده ذرعه و ارتفاعش شصت
ذرعه نهاده اند و دو دروازه که یکی را باب الذهب و دیگری را باب الملاک گویند و مابین این دو در بازاری ست که ستون های
آن همه از مس ست و سقف آنرا از مس ساخته اند و بر بالای آن بازاری ست که در کاکنیش نهایت تکلف بکار رفته و از انجمله عمارتی ست که هزار و
دویست ستون از مس دارد که طول هر ستون پنجاه ذرعه ست و هزار و دویست در از مس که اکثر آنرا به سنگ طلا و نقره گرفته اند
و ابواب عاج و آبنوس و صندل و عود بسیار ست و صد و سی زنجیر ست از زر و نقره که قنادیل طلائی برآن محکم گردانیده و طول
و عرض آن عمارت یک فرسخ ست از ولید بن مسلم منقول است که در شهر انطاکیه بیازار بیطاران رسیدیم نردبانی ظاهر شد ببالا بردیم
بازاری دیدیم عظیم طویل که صرافان نشسته بودند چون باره از ان سیزده شد بازرینه پدید آمد فرو آمدیم فضای دیدیم و در
بشش مثل که مردم در وی به تیغ و تیر مشغولی داشته لکن در میان آن قضا ساخته بود که دری بسوی مشرق و دری بطرف
مغرب داشت و در هیچ ریا بناهای هفت رنگ ست و زلفتهای مصر و فرنگ آویخته بودند و مؤلف صبح صادق میفرمود چون انوشیروان
بر بوسطاس پادشاه روم ظفر یافت و به انطاکیه رفت و طرح آن شهر بنظر خویش درآمد و فرمود تا بصورت آن شهر در عراق شهری
بنا نهادند و رومیه نام کردند و انطاکیه را کوچانیده در آنجا آوردند نیز گویند که خانه های رومیه را چنان مشابه خانه های انطاکیه
ساخته بودند که از اهالی انطاکیه هر که بر رومیه بخانهٔ خود در رون رفت هیچ تفاوت نیافته کر کاری که دران انطاکیه بدر خانه درختی
درشت و در رومیه نبود شاید در انطاکیه همان یک درخت بود بسیار درختان بوده باشد یکی را سهو کرده و **شلوی** شهری
بزرگ ست بعضی سلسوق و بعضی سلیوق نیز خوانده و بر کنار محیط واقع ست و مردم آنجا نسب نصاری دارند و در انجا نوعی
سرمه سازند که چون در چشم کشند سیاهی آن زائل نشود و بمذهب ایشان اختیار طلاق در دست زن باشد **فرشیه** از بلاد
فرنگ ست و بعضی گرسیه گویند و در انجا صنفی از مردم که نصف روی ایشان در غایت سفیدی و نصف دیگر در نهایت سیاهی
ست **وره سران و سره سران** ولایتی ست در طرف باب الابواب که اهل آن دیار قامتهای طویل و دهنهای پهن و
چشمهای کبود دارند بغیر از زره ساختن صنعت دیگر نمیدانند و بغایت غریب دوست می باشند چنانچه شخصی بخانهٔ شخصی مهمان شده
باشد پس از ده سال بدان ولایت وارد شده باشد و خواهد که بجای دیگر منزل گزیده میان میزبانان بر سر مهمان جدال و قتال
می انجامد و پیش ازین ایشانرا مذهبی و ملتی نبوده که سر گوشت او را طعمهٔ کلاغان ساخته استخوانش در سر دانه میگذاشتند
اما الحال بشرف اسلام مشرف گشته مذهب شافعی میدارند

این اقلیم بقمر منسوب است و لون عامهٔ ساکنانش میان صفرت و بیاض باشد و حد اول این اقلیم از انجاست که
درازترین روز پانزده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که طول روز شانزده ساعت تمام باشد و حد دوم آنجا که ارتفاع
قطب چهل و هشت درجه و ثلثی رسد و بقولی آخرین این اقلیم آنجا که طول روز شانزده ساعت و ربعی باشد و ارتفاع
قطب پنجاه درجه و ثلثی برسد و ابتدای این اقلیم هم از مشرق است و بر بلاد یاجوج ماجوج گذشته بر بلاد کیمال و
والان و شمال بلاد خلخ گذرد و بر جنوب بلاد ترخان که عبارت از دریای خزر است رود و طول این اقلیم صد
هشتاد و هفت هزار و بست و یک فرسنگ و ثلثان فرسنگی است و در این اقلیم عمارت کمتر است و در تمام این اقلیم بست و سه شهر
و دو کوه و چهار نه رود باشد و بقولی پنجاه شهر بزرگ و هزار شهر کوچک و دو کوه عظیم باشد باطق بلده ایست از بلاد روم مردم
آنجا بیکدیگر مشفق و مهربان باشند و چون کسی بدزدی و یا اسیری و دیگر متهم شود قدری آهن گرم کنند و چیزی از انجیل بخوانند و
متهم آن آهن را بر دارد و قدمی چند رود و ببندا و روز دیگر اگر دستش آبله کرد گنهکار است و الا بیگناه باطق الروم موضع ایست که
جمعی از اهل نصاری انجا متوطن باشند و با یکدیگر دوستی دارند و از ایشان هر که بگناهی متهم شود دست و پای او را بسته در آب اندازند
و اگر به آب فرو نرود گناه ندارد و اگر فرو رود گنهکار است او را بسزا رسانند و از شهرهای مسلمانان این اقلیم یکی بلغار است متصل و دا
و شهر مذکور از ابنیهٔ بلغار پسر کیمال بن یافث است در اقلیم ششم اشارتی بآن رفته و از غایت برودت در ان موضع اشجار نرویند و شهر بلغار باعتقاد
بعضی در نهایت شمال واقع شده و باعتقاد مؤلف مجمع الانساب مابین مغرب و شمال است نزدیک بقطب شمالی و در اوایل فصل

تابستان شفق درانجا غایب نمیشود و کوتاهی شب بچهار ساعت میرسد و روز به بست ساعت باشد و بالعکس میگردد یعنی روز بچهار ساعت
و شب به بست ساعت رسد و در ناحیهٔ بلغار مرغیست که لفظ منقار اعلای او ششماه بجانب یمین مایل است و ششماه بجانب یسار مثل لام
الف و وقت اکل بهم و شامل میگردد و گوشت او اکثر امراض را نافع است خصوصاً سنگ گرده و مثانه را و اگر بیضهٔ او بر برف گذارند گداخته
شود از ابو حامد اندلسی مرویست که در بلاد بلغار شخصی دیدم از نسل عادیان که بغایت طویل القامت بود و در خدمت پادشاه بلغار
تقرب تمام داشت و در هر لشکری که او بودی فتح میسر شدی و اهل بلغار جمله مسلمانان اند و مذهب حنفی دارند و باعث این چنین گفته اند
که وقتی یکی از صلحا که در طبابت دخلی داشت بدان دیار وارد گشت قضارا پادشاه آن ناحیه را عارضهٔ بیماری بوده و اطبای آن دیار
از معالجهٔ آن بعجز معترف بوده اند آن مرد صالح گفت که اگر سلطان عهد نماید که بعد از صحت مسلمان شود من معالجه کنم پادشاه قبول کرد
و بمداوای آن شفا یافت و مسلمان شد و بتدریج مردمش نیز مسلمان گشتند سقلاب غربی اقلیم ششم را نیز دارد و سقلاب از ابنیهٔ سقلاب
بن یافث بوده چنانچه بعضی منسوب باو کرده اند اما نبیرهٔ سقلاب که نامش نیز سقلاب بوده آن شهر را ساخته و تفصیل این اجمال از تاریخ صحیح
صادق آنکه چون سقلاب بن یافث را فرزندان بسیار شدند بعذاب کثرت اولاد و احفاد گرفتار شد یکی از پسران که مادرش در طفلی فوت کرده
او را بشیر سگ پرورید و او میان مردم مهیبت و او را پسری آمد سقلاب نام و آن پسر بعد از فوت پدر بریاست قوم رسید پس سقلابیان که
بسیار شده بودند بقصد دیار روس که در جوار خزر بود کردند و یورت یعنی موضعی جهت سکونت خود خواستند روسیان گفتند جای ما
تنگ است و شما جمعی کثیر چگونه جای اقامت شما دهیم ایشان از کمال حزن یورت خواستند و همان جواب شنیدند آنگاه برزم
مش آمدند و منهزم بجایی افتادند که آنجا برودت هوا در غایت شدت بود و در زیر زمین خانها ساخته اقامت کردند و
آن ملک بسقلاب موسوم گشت و بعضی از ایشان در آن طرف اقلیم هفتم یعنی بیرون از حدود اقالیم توطن میدارند و سقلابیان
چند قوم اند از غایت صولت و تهور هر قوم را پادشاه علیحده است و همواره میانهٔ خود با قتال و جدال است اگر اختلاف در میان ایشان نبودی
هیچکس طاقت مقاومت ایشان نداشتی و شجاعت بعضی مذهب نصاری دارند و بعضی آفتاب را بخدائی می پرستند و پسران ایشان چون بحد
بلوغ رسند تیر و کمان گرفته از پدر و خویشان رخصت خواهند تا بهر خویش معیشت بهم رسانند و دختران ایشان سر و پا برهنه بیرون می آیند
و در کوچه و بازار سیر میکنند هر کرا از مردان میلی بهم رسد معجری آورده بر سر دختر اندازد و نام زنی بر و گذارد و از آن روز آن دختر از منزل
خویش بیرون نه آید و در مذهب ایشان تا بست و پنج زن جایز است و در نزدیکی ایشان موضعیست که قوم آن موضع از صنف یاجوج ماجوج
اند چنانچه یک گوش را بجای فرش بزیر خود دارند و بگوش دیگر خود را بپوشند و قد ایشان یکشبر و نیم است و مانند سباع چنگالها دارند و چون سگ
کنند مخفی نماند که یاجوج ماجوج باعتقاد بسیاری از اهل تاریخ از اولاد منسخ بن یافث بن نوح علیه السلام اند و بعضی گویند که از اولاد جوهر و باعوغ بن
یافث بن نوح علیه السلام اند چنانچه در ضمن ترکستان مختصراً زان گذشت و در علیع المعانی گوید که آدم علیه السلام محتلم شد منی او بخاک آلوده گشت
حق تعالی از آن یاجوج و ماجوج را بیافرید این روایت نزد راقم چندان اعتبار ندارد بالجمله هر یک از نسل یافث قطری از اقطار زمین رفته و
سکونت نمودند و آغاز زراعت کردند یاجوج و ماجوج باقصای اراضی مشرق بجائیکه ذوالقرنین اکبر سد تعمیر نموده مقیم گشتند و از نسل ایشان خلقی
کثیر بوجود آمد چنانچه عبدالله بن عمر گوید که بنی آدم ده جزاند از انجمله نه جز یاجوج و ماجوج و یکجزو سایر اهل عالم باشند و بقول بعضی یاجوج و ماجوج دو طایفه
اند و هر طایفه چهار صد قسم منقسم اند و یک نفر از ایشان نمیرد تا هزار کس از نسل خود نه بیند و تمام طبقات یاجوج و ماجوج بحسب جهات منحصر در سه صنف اند اول

جماعتی اند که طول و قامت ایشان صد و بست گز بود و عرض بدن به آن مشابه نباشد و صنف دوم را طول قامت و عرض بدن صد و بست گز بوده باشد و صنف سوم را طول و قصر قامت از یک شبر تا چهل گز باشد و این صنف را حکیم کوس گویند و فیل و کرگدن تا بطایفه مقاومت نتوانند کرد و از اجناس و وحوش و سباع عناره هرچه بدیشان باز خورد و نجات نیابد همه را طعمه خویش سازند و هر کس که از ایشان بمیرد گوشتش را بخورند و دیگر طعام ایشان و اثمه غذا نوب است که در آن سرزمین بسیار پیدائی دارد راقم حروف در کتاب عجائب المخلوقات دیده که تنین جانوریست که در خشکی پیدا شود و بزرگ گردد و حیوانات خشکی را خوردن گیرد و بغایت عظیم الجثه شود و چندانکه اگر در دریا بغلطد آب دریا فرسنگها بشورد و زیر و بالا شود و حیوانات آبی در دفع آن بحضرت عز اسمه تضرع نمایند رزاق مطلق آنرا به بحر یلیه بر ساحل آن بلاد یاجوج ماجوج واقع است براند و بیفکند و آن طایفه آن را شکار کنند و بخورند و هر روز در آنجا هزار ها برسند و طعمه یاجوج و ماجوج شود نگفتیان جو تا هتان اسکات می فرمود که در بعضی شهر های فرنگ که بر ساحل دریای شور اند انجا تنین را فرنگیان شکار کنند و فی الواقع بغایت عظیم الجثه باشد و آن از جمله شمله ست و گوشت آن بکار نبرند مگر روغن از آن بگیرند که بسیار بکار آید بالجمله یاجوج و ماجوج را مذهبی و ملتی نباشد و مانند حیوانات معاش کنند و در تفسیر حسینی این چند ابیات در صفت ایشان می نویسد شاید که از شاهنامهٔ ترکان باشد **ابیات** بجو تا حبشی سگی چیغه جوی ها بگوش و دراز از خدان برده گوی ها بهنگام فرصت بخسپند دیرها یکی گوش بالا و دیگر بزیرها نشکن برشکن باشد ابرو و دمن کشان بریش تا زیر زانوی شان ها برون آمده اشک شان چون کمر از ها شکم پهن و با خرد و گردن دراز ها چو یوز نیکان آمده در وجود ها مژه زرد و رخ سرخ و چشمان کبود ها نه ازند و جز خواب و خور هیچکار ها نگیرد یکی نا ترینند هزار **احوال ذوالقرنین و سد بستن او** جمهور مورخان بر آنند که سد یاجوج و ماجوج را ذوالقرنین اکبر بسته و برخی گویند که ذوالقرنین اصغر که عبارت از اسکندر رومی است و از احفاد عیص بن اسحق بن ابراهیم علیه السلام والاول هو الصحیح و او معاصر داراب بن داراب ملک العجم و زمانه او بعید تر از طوفان نوح علیه السلام بوده و ذوالقرنین اکبر از اولاد یافث بن نوح علیه السلام ست و زمانه اش قریب تر بعد از طوفان نوح بوده چه پس از هود و صالح علیه السلام ظاهر گشت و آنجناب از انبیای مرسل ست و از جمله معجزاتش یکی آن بود که بزبان هر قوم عارف بود و قصه آن جناب در قرآن مجید در آخر سورهٔ کهف واقع ست و راقم حروف با الهام و مشاهده از آن آیات شریفه نسخهٔ صنع اکسیر بتاویل معه اجزا و اوزان بر آورده در صحایف و لطایف که لوح محفوظ نیز نامند و آن مشتمل فواید کثیره ست تالیف کرده مشروحا بیان نموده اما از اتفاقات و بدست نه آمدن بعضی نسخه مذکور بعمل نه آمد بالجمله چون ذوالقرنین از مشرق بمغرب شتافت و تا غایت بلاد ترک سید بجای بر آمدن آفتاب که طلوع می نمود بر سر گروهی که ایشان که هیچ پوششی و لباسی نداشتند و ایشان از اولاد سقلاب بودند که در انجا اقامت داشتند و زمین ایشان از غایت سستی تحمل بنا نگاه نمیداشت و شدت برودت هوا بمرتبه بود که ایشان در سرداب ها بسر بردندی ذوالقرنین در امضا ایشان شده نزدیک مساکن یاجوج ماجوج بشهر رسید که دار الملک سقلابیان بوده پادشاه آنجا بخدمت آمد ذوالقرنین شریعت بر وی عرض کرد رئیس سقلاب بپذیرفت و گفت که چون ما پایان از دست برد یاجوج و ماجوج در معرض تلف ایم اگر میان ما و به آن گروه سدی بندی که مانع خروج و دخول آن جماعه شود باعث مزید استحکام اطاعت باشد ذوالقرنین قبول کرد و طلب یاری از ایشان نمود پس از آن بفرمود تا در میان دو کوه که ممر یاجوج و ماجوج بود حفره کردند چندانکه به آب رسید پس سنگهای

عظیم بنا نهادند و با زمین برابر ساختند و خشتهای آهن برابر یکدیگر چیدند و مرتفع ساختند گویند میان آن دو کوه فاصله چهار هزار
قدم بود که سد کشیدند و عرضش شصت و پنج گز و بقولی پنج میل و طولش صد و پنجاه فرسنگ و ارتفاعش دو هزار و شش صد ارش زیاده
بران آنقدر که برابر فاصله هر دو کوه گشته و از خشتهای آهن که برابر یکدیگر چیدند یکے بر دیگرے نهاده مرتفع ساختند تا چون مساوی
شد میان هر دو کوه پس بفرموده ذو القرنین کوره ها در میان آن نهادند و دم در دمیدند چون آن خشتهای آهن برنگ آتش
سرخ گردید بالای آن قطر یعنی سفرای روی گداخته ریختند تا سوراخ ها که مانده بود استحکام یافت و بهر روست
فرشی کبر انگیختند بر و روی حلکرده میریختند و بقول مؤلف هفت اقلیم دری دران سد ساخته اند دو لخت دارد عرض هر لختی
شصت گز و ارتفاع هفت گز و ضخامت هر دو پنج گز که از روی ریخته اند و قفلے بران در زده که طول آن هفت گز است و کلید
نیز بقدر هفت گز بران آویخته و بست و چهار دندانه دارد و هر دندانه یک گز در خور دسته هاون و پادشاه آن حوالی هر روز جمعه
قرار داده است که جمعی کثیر از مردم بر آن در حاضر آیند و یکبار گرزها بران در زنند تا دلالت بران کنند که این در پاسبانی
دارد و پس نتوانند یاجوج ماجوج که بالا روند بران سد و یا آنرا سوراخ کنند پیش کپتان جوناتهان اسکاٹ این سخن بطلان است
بعد از ساختن آن سد سجده شکر کرد و گفت این بخششے است از پروردگار من پس چون بیاید وعده آفریدگار من ورا
این سد را با زمین هموار و پست وعده خدا درست و راست چنانچه در قرآن مجید ازان خبر داده و گویند که آن نزدیک
قیامت خواهد شد که یاجوج و ماجوج سد را شگافند و بیرون آیند و عالم و عالمیان را خراب و ویران کنند و از کتاب سالک
مسالک نقل است که واثق خلیفه عباسی خواب دید که سد یاجوج و ماجوج گشاده گشت و بقول تا آنکه بخواب بنید خواست که از احوال
سد مطلع شود بنا بران سلام ترجمان را با پنجاه کس فرستاد تا تحقیق سد نماید سلام از سامره بن ارمنه و از انجا بلاد ازان و ازان
موضع بباب الابواب و از انجا بولایت خزر رفت و پادشاه خزر که ترجمان تام داشت کسان همراه سلام گردانید سلام و غیره
از ولایت در آمده و بست و هشت روزه راه رفتند تا بزمینی رسیدند که بوے ناخوش همیشه بمشام ایشان میرسید و ده روز
دیگر قطع مسافت کردند تا بجاے رسیدند که کوهی بنظر در آمد و جماعت حصی در و بودند اما آبادی نبود سلام ازان
منزل نیز در گذشت و هفت منزل دیگر رفت تا ببعضے ازان حصون رسید که نزدیک آن کوه سد یاجوج و
ماجوج در شعب آن بوده اگرچه بلاد وحش اندک بوده اما همه صحرا و اماکن سهمناک داشت و دران سرزمین حصنی بوده
بغایت مستحکم که محافظان سد انجا ساکن بودند و دین اسلام داشتند و زبان عربی و فارسی میدانستند اما از وجود
خلفاے بنی عباس بیخبر بودند بهر تقدیر سلام را روز دیگر تا نزدیک سد بردند سلام کوهے دید دره وسے
بزرگ که عرضش دو صد و پنجاه گز تخمیناً باشد آب نداشته و بران کوه هیچ رستنی از گیاه و هیچ ذی حیات نبوده
و باره بنظرش در آمد که از خشت پخته دران بر آورده که زیاده بران گنجایش نداشت بعد ازان سلام از انجا مراجعت
کرد و مدت رفتن و آمدنش از رساله که سلام از روز روانگی از بغداد تا باز آمدن نزد خلیفه منزل بمنزل
معه عجایبے غرایب راه که مشاهده کرده بتفصیل مرقوم نموده دو سال و چهار ماه بود و بالجمله ذو القرنین بعد از طواف
جهان و بستن سد به اراضی اسکندریه رسید و شهر ها آباد و بنا عمارت کرد و در دو صد و پنجاه سال عمارت الشهر

باتمام رسید ذوالقرنین فرمان داد که گرد آن شهر سوری از صاروج کشیدند و آنرا چنان شفاف و مبیض ساختند که
ساکنانش جهت محافظت چشم برقع نقاب می بستند و در یک گوشه شهر مناری بود ششصد گز و در آن سوراخ ها
گذاشته و آبگینه ها در آن نصب کرده که از آن بر دریا نگاه میکردند هرگاه لشکری عازم آن شهر شدی اهالی انجا مطلع شده
سامان جنگ کردندی آن شهر هزار و پانصد سال معمور بود و بعد از آن هر سال دیگر خراب ماند پس از آن سکندر که
عبارت از ذوالقرنین اصغر است اسم بران صفت که از تواریخ پیشین معلوم کرده بود در انجا شهری بنا نهاده و اسکندریه نام
کرد چنانچه در اسکندریه گذشت بالجمله ذوالقرنین بعد از فراغ این و آن سکونت اختیار نمود و سپاه را اجازت
انصراف بمساکن ایشان داد و بدومة الجندل بعبادت پرداخت تا آنکه رحلت نمود و نعشش بقوسطنطینیه حمال بتهامه مدت
ملکش بقولی چهل سال و در روایت اصح ششصد سال و او زنبیل بافتی و قوت خود از آن حاصل کردی و آنچه زیاده ماندی
تصدق کردی و قسطمونی شهریست و قلعه متین بر قراز کوهی دارد و وسعت آنکوه بمرتبه ایست که گنجایش تمام اهالی
آن نواح دارد و مردم دران نواح بسیار اند و نزدیک آن قلعه کوهی دیگرست که سر در هوا کشیده و صعود بر قله آنکوه
بغایت دشوار است و لباس قرمزی از ملبوسات معروف آن دیارست سرای مدینه عظیم است و جانب شمال
تاتار واقع شده و بحر خزر که رود اتل نیز گویند در جانب شرق جنوب این شهر جریان میدارد و دیگر سرای است بر ساحل
رود اتل از جانب شمال است و آن شهریست که تجار از طرف دریا تا روبلاد تاتار آنجا بسیار میروند صوداق بضم صاد و
شهریست که در دامن کوه واقع است و زمین آن شهر سنگستانست و بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و مردم انجا مسلمان اند و تجار و مسافران
بدان سرزمین آیند و اکثر سکان آن شهر نصاری اند شقتاقو مدینه ایست جلیله و میان آن شهر و بحر محیط یکروزه راه باشد
و دیگر از شهرهای این اقلیم بلاد اندلس و مدمیر و افریقیه و طرطبه و حربیه و غیره از بلاد مغرب اند آورده اند که چون سلاطین فارس
بر بلاد یونان دست یافتند اهالی آن دیار به اندلس که از اعظم بلاد مغرب است رفته اقامت گزیدند و دران قوم حکما بسیار
بودند حکمت دران مملکت شیوع یافت و آن بلاد آباد است و در هر گوشه یکی دعوی سلطنت کرد از ایشان پادشاهی بود
که دختری جمیله داشت ملوک اطراف بخواستگاری او برخاستند پدر دختر گفت او جز ملکی حکیم نشاید در آن حال از آن جمله گفتند که ما حکیمیم
ملک گفت هر یک از شما را بکاری امر کنم هر که اول از عهده برآید بمصاهرت مقرر گردد پس یکی را بفرمود تا آب از کوه
برآورد و بآن آسیا بگرداند و بدیگری گفت برزبانهای بدکیشان و دشمن اند بر کنار بحر طلسمی بسازد تا چون قصد آن دیار کنند مغلوب شوند بر
هر دو بکار خود مشغول شدند آن یک آب بیرون آورد و آسیا بساخت و دختر را بخواست و آنکه طلسم می ساخت آگاه شده خود را
هلاک ساخت آنکه بکام رسیده بود بعد از پدر زن بسلطنت نشست و طلیطله دارالملک ساخت و انجا خانه بنا نهاد و بیت الحکمت
نام کرد و حکما را جمع آورد تا در آن طلسم ها ساختند و در خانه را به بستند و قفلی بران زدند و بعد از وی هر که از اولاد او
بتخت نشستی قفلی بران افزودی تا آنکه بیست و ششش قفل بران بزدند لذریق پادشاه بیست و هفتم بود چون بر تخت نشست گفت اینها
را بگشایم و بنگرم که دران چیست بزرگان عهد گفتند این موجب خرابی ملک و پادشاهی است لذریق التفاتی نکرد و قفلها
بگشود و انجا جوانی مرصع بجواهر دید که بران نوشته بود هذا مائدة سلیمان بن داود و تا بوتی از رخام یافت که

بر اطراف آن صورت جمعی از اعراب بر اسپان عربی سوار و عمامها بر سر و شمشیرها در دست کشیده بودند و این طلسم صورت
مسلمانان بود که هنوز در آن ایام بر اندلس مستولی نشده بودند و عجب تر آنکه هر آن دزد که از زر آن در بگشاد اثر تأثیر باد که در هر تیر بود تمام
در رسید که طایفه با این هیئت بملک در آمده اندلس نگذشت که موسی ابن نصیر لخمی بر آن دیار دست یافت چه عبد الرحمن ابن
بن نصیر لخمی که از اعیان تابعین و مردی عاقل و شجاع و دلیر و در جنگ و متقی بود و پدرش نصیر از موالی لخم در عهد معاویه بن ابو سفیان
ایالت خراسان داشت چون معاویه عزم رزم علی علیه السلام کرد نصیر از وی تخلف نمود و گفت علی بخلافت احق است
با او حرب نتوان کرد و گفته اند ابن نصیر همان است که نصیریان باو منسوب اند موسی ابن نصیر بعد از پدر پیش خلفای پدر رتبه
گشت در هشتاد و نه هجری ولید بن عبد الملک او را با پنجاه هزار سوار بفتح اندلس فرستاد موسی تخت افریقیه بگشود
و سیصد و پنج هزار اسیر بگرفت در آن ایام در افریقیه قحط افتاد موسی خلق را بنماز و روزه تحریض نمود و با سپاه خود و اهالی
افریقیه و اصناف حیوانات بصحرا رفت و بچه های جانوران از آنها جدا ساخت و با سپاه بگریه و زاری پرداخت و حیوانات
نیز بفغان در آمدند و همچنان در تاریخ منقول است که چون یونس پیغمبر علیه السلام بنابر توقف عذاب موعود از قوم خویش بحکم
الهی هجرت گزید حق تعالی او را در شکم ماهی محبوس ساخت و او بخافر در گرفت بعد از آن ایزد تعالی عذاب بر آن قوم فرستاد و پادشاه آن قوم
مقدمه عذاب منزله را دیده یونس را تفحص نمود تا با او ایمان آرد و چون آن حضرت را نیافت با جمیع انبوه بصحرا رفت و
بچه های حیوانات را از آنها جدا ساخت و چند شبانه روز بگریه و زاری پرداخت حق تعالی برداشت العذاب را از آن قوم و بالآخر یونس علیه السلام را
از شکم ماهی بیرون آورد و پادشاه با قوم خود بر دست آنحضرت مسلمان شد الحاصل موسی تا هنگام استوا در صحرا ماند پس نماز بگذارد
و وظیفه خطبه تواند و نام ولید در خطبه نبرد گفتندش چرا نام امیر المؤمنین نبردی گفت امروز روزی است که بجز خدا نام دیگری
نتوان برد و هنوز در صحرا بود که بارانی عظیم بارید موسی لشکر کرد و نخست قصد بربر کرد و بگشود پس طنجه بگرفت و غلام خود طارق
زیاده بربرے لا طایفه از اعراب و نوده هزار مرد بربریان که ایمان آورده بودند در طنجه گذاشت و با فریقیه بازگشت پس
طارق را بفتح اندلس امر فرمود طارق با دوازده هزار سوار از دریا عبور نموده و بجزیره خضرا از اندلس رسید و در نود و دو
هجری بکوهی که اکنون بخیال طارق مشهور است صعود کرد لذریق والی طلیطله با هفتاد هزار سوار رزم او شتافت موسی آگاه
شد پسر خود عبد الله را در افریقیه گذاشت و متوجه آن دیار شد و پیش از آنکه بطارق پیوندد طارق سپاه خود را گفت
پیش دشمن و پس دریاست گریختن صورت نبندد بکوشید تا ظفر یابید پس رزمی صعب کرده ظفر یافت و لذریق بقتل
رسید و موسی بطارق پیوست و بر تمامی بلاد اندلس استیلا یافت و تا ساحل بحر محیط براند و مائده سلیمان علیه السلام بدست
آورد و آن خوانی زرین بود چنانچه گذشت و بزودی سران صد کس تو انبقندی نقشت [illegible] ولید از فتح اندلس خبر یافت بموسی
نوشت که در اندیار از فرمان سلیمان علیه السلام دیوار شهری از پس ساخته اند و آنرا مدینة النحاس خوانند و گفته اند که بانی آن
ذو القرنین بوده باید که بدان جانب بشتابی و از حقیقت آن اعلام نمائی موسی برفت و چهل شبانه روز بیابان قطع کرد و بآن شهر رسید
حصنی بی در دید که دیوارش تمام از مس بود و گویند چهل و پنج چهار صد و هشتاد گز ارتفاع داشت گفتند نقب زنیم در آن [illegible]
پس چنان کردند دیدند که اساس بآب رسیده موسی امر کرد تا پهلوی آن برجی از آن دیوار [illegible] ارتفاع سه صد گز بسا

و بران نردبانی صد و هشتاد گز ترتیب داد و نداس گفت هر که بالا رود و بشهر درنگرد و از حال اعلام نماید هزار مثقال طلا باو دهیم یکی
رفت و نظر کرد و قهقهه بزد و خود را بحصار افگند از حصار غوغائی عظیم برخاست و تا سه روز امتداد یافت چهارم روز موسی
دیگری را فرستاد و احوال او نیز بدستور گردید موسی گفت دیگری برود و چون کسی نرفت مال را مضاعف کرد و چون گرفته با آن رغبت
کرد و گفت ریسمانی بر میان من بندید تا چون خواهم که خود را بحصار افگنم نگذارید پس چنان کردند و بر رفت و خود را در حصار خود ساخت
که بیفگند آنکه ریسمان بدست میداشتند بقوت تمام برکشیدند قامتش دو پاره شد نصفی بر درون ماند و نصفی بدرون حصار افتاد موسی
دانست که از حال درون حصار آگاه شدن متعذر است لاجرم بار سفر بربست و در راه لوحهای سنگ سفید بسیار دید که اسامی
انبیا و ملوک بران نوشته بودند از جمله لوحی مرمری بدید که بران نوشته بودند از اینجا درنگذری که هلاک شوی موسی را
عجب آمد و برای امتحان دو سوار به انجانب شتافت ایشان چون اندک راهی رفتند جانوران بر هیئت موران
از میان درختان برون آمدند و هر دو را با اسپان پاره پاره کردند موسی متحیر بماند و مراجعت نمود و در نود و پنج هجری
درگذشت و بعد از وی حکومت افریقیه و بلاد قرطبه و اندلس با آل بنی امیه رسید و اول آن طایفه اندلس ابو مطرف عبد الرحمان
از احفاد مروان بن حکم است که در خدمت مروان حمار بسر بردی و چون مروان حمار بقتل رسید عبد الرحمان به اندلس گریخت
امرای آن دیار اطاعتش کردند و سالها سلطنت آن دیار کرد و در یکصد و هفتاد و یک هجری درگذشت رصافیه در حوالی قرطبه
از آثار اوست و بعد از وی اولادش یکی بعد دیگری در آن دیار حکومت کردند و آخرین آن طایفه امیه است که در چهار صد و بیست و
هشت هجری درگذشت و دولت بنی امیه از آن دیار سپری گشت و پس از وی امرای بنی امیه ملوک الطوائف دران دیار پدید آمدند و
بعد از ایشان ادریس که نسبش با امام حسن بن علی علیهما السلام میرسد بحکومت اندلس رسیدند و اول آن گروه ابو عبد الله ادریس است که در یک
صد و شصت و نه هجری بعد واقعه فخ اتفاق افتاد و در آن واقعه بسیاری از اهل بیت رسول علیه السلام رسول علیه السلام بشهادت رسیدند و
ادریس باندلس گریخت بمغرب رفت و بطنجه شتافت و خلق را دعوت کرد و بسیاری از بربریان به او پیوستند و او بطنجه دار الخلافه و
مستقل گشت هارون رشید داود شماخ را بآن دیار فرستاد تا خدمت او کرد و منتظر فرصت می بود تا او را بقتل رساند روزی ادریس
از درد دندان شکایت کرد شماخ او را چیزی داد که در دهان گیرد و آن خود زهر بود و سمی بر بنا بود که ادریس درگذشت امرا تاج بر سر کنیزکی
که از وی حامله بود نهادند بعد از چهار ماه پسر متولد شده و به ادریس موسوم گشت ادریس ثانی و پس اول کسی است از
سلاطین اسلام که پیش از ولادت سلطنت یافت و بعد از وی اولاد و احفاد او آنجا بحکومت نشستند و هم چنین طایفه از امرای بنی
عباس با فریقیه حکومت کردند و چون منصور دوانقی عباسی بران دیار دست یافت اغلب بن سالم تمیمی را به آنجا فرستاد و اغلب با فریقیه رسید
و بر دست خوارج کشته شد آنگاه امیری دیگر ابو خالد بر نه تابع فرمان منصور بحکومت افریقیه رسید و بسی
نگذشت که آل اغلب بن سالم در افریقیه بحکومت نشستند و ابراهیم ثانی از آن طایفه است که بسیاری از بلاد
جزیره صقلیه بگشود و آخرین آن گروه زیادة الله است که در عهد او عبید الله مهدی اسمعیلی علوی با فریقیه خروج کرد و
افریقیه را از زیادة الله بگرفت و زیادة الله بمصر گریخت و بعد از خلفای اسمعیلیه بسلطنت آن دیار رسیدند و اول ایشان زیری
بن مناد حمیری صنهاجی است که از طرف اسمعیلیه حکومت افریقیه و مهدیه داشت و بعد از وی پسرش ابو الفتح بلکین سلطنت

نشست و او چهار صد زن در خود داشت و در یک روز از ایشان هفت ده فرزند بوجود آمده و از آن طایفه ست تمیم بن معز
نبیره ابو الفتح که بحکومت نشست و او یک صد پسر و شصت دختر بیاورد و کار گذشت و بعد از وی یحیی بن تمیم در افریقیه و مهدیه سلطنت
کرد و در عهد او سه کس عجمی به مهدیه آمدند و گفتند ما کیمیا میدانیم یحیی ایشان را بخواند و خلوت کرد و جز او شریف و قاید کسی
نماند آن سه تن کاردها بر کشیدند و یحیی را زخم زدند و شریف را بکشتند و قاید تنها با هر سه تن جنگ آغاز نهاد و آواز
بلند کرد و جمعی که بر در بودند در آمدند هر سه را بکشتند چون ایشان بزی اهل اندلس بودند یحیی فرمود که هر کرا دران
شهر ملبس بزی ایشان یافتند بقتل رسانیدند و دران واقعه بسیاری از بیگناهان کشته شدند و یحیی نیز بعد از چند ماه
بشومی قتل بیگناهان بنجات در گذشت و در عهد نبیره یحیی آل رجار فرنگی از اکابر ملوک فرنگ بود و بجزیره صقلیه
نشست بر طرابلس غرب و مهدیه استیلا یافت و مستقل گشت و قصد ابلس را در پانصد و چهل و یک هجری قتل عام کرد
و باز آمد و ساخت و بعد از وی پسرش تمیم بحکومت نشست و در روایت مسلمانان کوشید پس از وی بعد دیگری
از اتابات و ذکور و صعودی از فوش مندگی سلطنت رسید ذکر ملوک بنی لخم اول ایشان المؤید بالله صاحب
که نسبش بنعمان منذر آخرین ملوک حیره میپیوندد و آبا و اجدادش بنجد و مصر و شام مقیم بودند تا آخر باندلس شدند و باشبیلیه
توطن گزیدند ظافر به اتفاق روسای شهر بر او شبیخون برد و او را بکشتند و مردی را ظاهر کرد که این هشام بن حکم اموی
صاحب اندلس است پس او را بسلطنت برداشت و بکار ملک پرداخت و چون هشام جعلی در گذشت استقلال تمام یافت و خود را المؤید
بالله ظافر لقب نهاد و نبیره ظافر ست المعتمد علی الله که در اشبیلیه بر تخت نشست و بعد از چند سال از فوش فرنگی مالک
فرنگیان اندلس و صاحب صقلیه قوی شد و در چهار صد و هفتاد و هشت هجری قهرا طلیطله
را بگرفت و رسولی نزد معتمد فرستاد و بعضی از بلاد اسلام طلب نمود و معتمد رسول را بکشت از فوش سپاه
جمع آورد و روی بدیار اسلام نهاد و معتمد از سایر ملوک آن دیار مدد خواست صاحب حربه و سنجاسه و صنادجیه
و بطلیوس با وی پیوستند معتمد علی الله از یوسف بن تاشفین ملک ملثمین صاحب مراکش مدد خواست یوسف بمدد معتمد
رسید و هر دو لشکر در بطلیوس بهم رسیدند و در چهار صد و هشتاد و نه هجری رزمی صعب کردند مسلمانان
ظفر یافتند از فوش بگریخت سال دیگر معتمد به اتفاق یوسف روی بدیار فرنگ نهاد و چهار شهر بکشود
و باز گشت یوسف از آنکه مراکش از بلاد بربر بود و هوای ناخوش داشت و از اشبیلیه از بلدان اندلس
و بعذوبت آب و لطافت هوا مشهور بود و بران مملکت طمع نمود و چون بجز انش باز گشت سپاه باشبیلیه فرستاد
و بکشود و معتمد را حبس کرد و او در حبس بمرد گویند که معتمد از هشت صد مدخوله یکصد و هفتاد و سه فرزند داشت
و بعد از معتمد علی الله ملوک ملثمین بپادشاهی آن دیار رسیدند ذکر ملوک ملثمین اول ایشان امیر المسلمین ملک الملثمین
ابو یعقوب یوسف بن تاشفین بود و او اول کسی است که به امیر المسلمین مخاطب گشت قبیله او را ملثمین خوانند ازین جهة که لثام
در بستن نقاب باشد ایشان با موسی بن نصیر بمغرب رفتند و بجد و دآن توطن گزیدند و هر گاه مردان این قوم بکاری
از قبیله بیرون رفتندی طایفه از فتیان عرب تاخت آوردندی و زنان ایشان را به اسیری بردندی ایشان چاره اندیشیدند و با تعدد زنان نقاب بر رخ

انداختند و در خانها بستند و او از بام افگندند که بفلان شهر میرود مغربیان بخاطر جمع روی بمنزلگاه ایشان آوردند و نقاب بر ران
تیغها آختند و خاطر از دشمنان بپرداختند و نقاب را بر خود مبارک دانستند و آنرا التزام نمودند و باین اشتهار یافتند یوسف بن سفیان
مردی شجاع و مدبر بود و بزبان مغربی سخن گفتی و جز آن هیچ زبان نفهمیدی در عهد دولت او شهر مراکش را بنا نهاد و دزدان
که آنجا بسیار بودند بقتل رسانید و بسیاری از بلاد مغرب بگشود و خطبه بنام عباسیان خواند و در چهارصد و هشتاد و چهار هجری
بر اشبیلیه و قرطبه و مرسیه و صاویه و سحاره و معظم بلاد اندلس و غیره استیلا یافت و مستقل گشت و در محرم پانصد هجری در گذشت
و از محاسن او نقل میکنند که روزی سه تن در شهر مراکش با یکدیگر نشسته بودند یکی آرزو کرد که هزار دینار بیابد و دیگری
شغلی آرزو نمود و سومی گفت که زن امیر یوسف اجمل زنان عصر است و آرزوی من اوست این حدیث بیوسف رسید
هر سه را بخواند و آنرا که مال و شغل خواسته بودند بکام رسانید و آنرا که طمع در زنش کرده بود نزد زن فرستاد و گفت آنچه
مناسب دانی بعمل آر زن یوسف بفرمود تا او را حبس کردند سه روز او را یکنوع طعام داد و بعد پس او را بخواند و گفت که درین ایام چه خوردی گفت آنچه
تو دادی گفت هر یک را مزه خاص بود یا نه گفت همه یک مزه داشت گفت زنان عالم نیز همه یکنوع اند از اینجهت چون زنان دیگر بدان داشت از آرزوی خود
برآ پس هزار دینار او را داد و اطلاقش فرمود و بعد از یوسف پسرش ابو الحسن علی بحکومت نشست و در پانصد و پنج هجری فرنگیان قصد او داشتند رزمی
صعب کرد و ظفر یافت و در عهد او عبد المومن خروج کرد و بعد از ابو الحسن برادرش اسحق بحکومت نشست و از دست عبد المومن بقتل رسید ذکر حکام موحدین
عبد المومن و اولادش ایشانرا احکام موحدین گویند بنا بر آنکه در زهد و ورع مبالغه می نمودند و عادت ایشان این بود که بر هر که در جنگ ظفر یافتندی تمام
سپاه مخالف را بقتل رسانیدندی مولف تاریخ صبح صادق گوید که پدر عبد المومن عبد المومن را بسیار دوست داشتی روزی دید که ابر سیاه
قصد خانه اش کرد و عبد المومن را که در گهواره خفته بود فرو گرفت و بعد از لحظه ناپدید گشت پدر بر سلامتی پسر شکر گفت
و دانست که کودک بدولتی عظیم رسد پس چون عبد المومن بسن تمیز رسید محمد تومرتی بیامد و او را با خود بمراکش و از آنجا به بلین با
همراه برد و بسلطنت بنشاند ابو عبد الله محمد بن عبد الله تومرتی بمعنی حسنی صاحب دعوی عبد المومن است و اول او را مهدی
گفتندی محمد تومرتی با قصبای مغرب متولد شد و همانجا نشو و نما یافت و بطلب علم بمشرق رفت و بصحبت امام محمد غزالی رسید
و حج گذارد و در سایر علوم خصوص در جفر ماهر گشت و از اسباب دنیا جز کوزه و بوریا و عصا با خود نداشتی از مکه بمصر
و اسکندریه شتافت و قصد بلاد خویش کرد و در کشتی نشست اهل کشتی را بامر معروف و نهی منکر اشارة نمود و در پانصد
و پنج هجری بمهدیه رسید و در مسجد نزول کرد و هر روز در شارع منهی و آلات مناهی که دیدی شکستی و خلق را بعبادت تحریص
نمودی این خبر بوالی مهدیه یحیی بن تمیم صباح رسید او را بخواند احترام کرد محمد تومرتی چندی آنجا بود و سفر گزید تا بقریه
رسید آنجا عبد المومن را دید با خود گرفت و در طلب ملک ساعی گشت گویند که او را از جفر معلوم شده بود که در اقصای
مغرب از اولاد محمد صلی الله علیه و آله و سلم مردی ظاهر شود که حروف نامش این بود م ح م د ت و م ر ت و او بدولت
رسد اما استقامت امرش موقوف بمردی باشد که متصف بصفات معهوده باشد و حروف نامش این بود ع ب د ا ل
م و م ن و اینحالت بعد از پانصد و خامسه اتفاق افتاد و محمد تومرتی دانسته بود که مرد اول اوست لاجرم در طلب عبد المومن
می بود چون او را بدید علامات معهوده در او مشاهده کرد او را با خود گرفت و رفیق خود ساخت چنانچه گذشت و از اصحاب

عبد المومن مردی بود فصیح و بلیغ و او را عبد الله تشیران گفتندی محمد تومرت او را از اراده خود مطلع ساخت و گفت خود را
بخلق گنگ ظاهر کن و سخن مگوی تا آنگاه که حاجت افتد تشیران لب از سخن ببست و محمد تومرت با همراهان بمراکس رسید
و بمهدیه نزول کرد و بر عادت خویش زبان بطعن ملوک گشود که در غایت صدود و شرع مشاهده میکنند این حدیث به ابو الحسن
علی بن یوسف بن سفیان صاحب مراکس رسید و او را بخواند و از گفته باز خواست کرد قاضی مرتبه محمد تومرت گفت که سخنان
ناحق در باب ملوک بی سبب چرا میگوئی محمد تومرت گفت که افترا نکنیم آنچه راست است میگویم ملک چگونه عادل و عالم توان
گفت که در شهر او خمر در بازارها میفروشند و خنازیر در وسط مسلمانان میگیرند و از این نوع بسیار برشمرد و ابو الحسن علی از غایت
حیا سر بزیر انداخت شخصی اندلسی که مردی عالم و دانا بود و در خدمت ابو الحسن اعتباری تمام داشت گفت ایملک
اگر سخن من بشنوی پشیمان نشوی و آن اینست که این مرد را وظیفه مقرر کن تا در شهر تو باشد و گوشه نشیند و اگر چنان
نشود که خزینه های تو در پس کار او صرف شود ابو الحسن خواست چنان کند وزیرش گفت زشت باشد که گویند ملک از
درویشی بترسید صواب آنست که او را اخراج از ملک خویش نماید ابو الحسن چنان کرد محمد تومرت باغمات رفت و آنجا
دوستی داشت با وی در کار خویش مشورت کرد و گفت که به بلین جبل باید رفت که اهالی آنجا رو بتو بگروند محمد تومرت
بدان جانب شتافت اهالی جبال بلین جبل او را در لباس علما دیدند معزز داشتند مدتی آنجا بماند روزی ایشان را گفت
ازرق نیستید و فرزندان شما چرا ازرق چشم هستند ما رعایای ابو الحسن علی بن یوسف بن سفیان ایم هر سال غلامان او
بهر خواستن خراج می آیند و در خانه های ما نزول میکنند و با زنان ما آنچه خواهند بکنند ما را طاقت دفع ایشان نیست محمد
تومرت گفت از این زندگانی که شما راست مرگ بهتر بود اگر از این بلیه شما را نجات دهم مرا چه دهید گفتند مال و جان خود
نثار کنیم محمد گفت سلاح جمع آرید و چون غلامان بیایند ما را مطلع کنید بعد چندی غلامان بیامدند و هر کدام بخانه ای رفتند و
شراب خوردند و با زنان ایشان بفراغبال بخفتند محمد تومرت با ایشان گفت که چون ساعتی از شب باقی باشد
بر ایشان تاختن برید و همه را بقتل رسانید ایشان چنان کردند غلامان که از خود خبر نداشتند اکثری براه عدم رفتند و معدودی چندی
از غلامان بمراکس گریختند و ابو الحسن را از آن حال اعلام دادند و سپاه بدفع آن قوم فرستاد محمد تومرت گفت تنگی های کوه
را محکم کنید و دل قوی دارید پس لشکر مراکس بکوه رسید کوهیان بمقابله پیش رفتند و زخمی صعب کردند سپاه مراکس از
تنگی راه کاری نکرده منهزم گشتند و آنچه با ایشان بود بدست یاران محمد تومرت افتاد ایشان بآن معزز و دلشاد شدند محمد تومرت
گفت که غنیمت جمع آرید کوهیان چنان کردند محمد امر نمود تا غنایم را بسوختند پس عبد الله تشیرانی را که گنگ جعلی بود اشاره
کرد که بسخن آید عبد الله تشیرانی چون دیگر روز از خواب بیدار شد گفت بخواب دیدم که دو فرشته از آسمان بیامدند و دل
مرا بر گرفتند و پر از علم کردند اهالی جبل که او را گنگ میدانستند این را حمل بر معجزه کردند محمد تومرت گفت اکنون ما را از کار
ما آگاه کن تشیرانی گفت تو مهدی هستی و قایم بامر خدا هر که بیعت تو کند نیک بخت است و هر که مخالف تست بهلاکت
قریب است پس گفت اصحاب خود را بر من عرض کن تا مطلع سازم که کدام بهشتی و کدام دوزخیست محمد تومرت اهالی کوه
را جمع آورد تشیرانی هر کرا با او مخالف داشت گفت از اهل نار است بقتلش فرمان داد دیگران بفرموده او عمل کردند

وایشان را بکشتند محمد را در تینمل مجال نفس نماند و عرض یاران نمود ده هزار مرد بشمار آمدند پس خود آنجا بماند و عبد المومن و عبد الله
ونشریسی را با سپاه جرار بمراکش فرستاد و در محاصرهٔ مراکش عبد الله ونشریسی بقتل رسید و عبد المومن بهزیمت رفت محمد تومرت
در نماز بود چون ازین حالت خبر یافت گفت چون عبد المومن بیاید با او بگوئید که عافیت ظفر تر است در طلب ملک سعی کن پس
در همان دو سه روز که سی و نه سال از عمر محمد تومرت گذشته بود در پانصد و بست و چهار هجری وفات یافت و او مردی
متقی بود و بمال دنیا رغبت نکردی و ریسمان بافتیدی و بفروختی و اندک ازان بکار بردی و باقی را تصدق کردی
بعد از وفات محمد تومرت عبد المومن به تینمل رسید و بموجب وصیت محمد تومرت اهالی تینمل با وی بیعت کردند عبد المومن با سپاه
متوجه وهران شد و بگرفت و بر ملثمیان و تاشفین استیلا یافت و بمراکش رفت و بعد از یازده ماه قهراً قسراً شهر مراکش را
از آل یوسف بن تاشفین بگرفت و مستقل گشت بر افریقه و اندلس و با قصای مغرب فرمان بر داشت و در پانصد و چهل و دو هجری
با امیر المومنین مخاطب گشت و بعد از وی پسرش ابو یعقوب یوسف بسلطنت نشست و دنانیر یوسفیه باو منسوب است و در پانصد و
بست و شش هجری با صد هزار سوار باشبیلیه رفت و والی آنجا اطاعت کرد امیر یوسف قصد طلیطله کرد ادفونس فرنگی والی
آنجا متحصن شد امیر یوسف را کار نساخته پیش برفت باشبیلیه بازگشت مادر مردنیس والی مرسیه و اشبیلیه و اندلس با یکی از لشکریان نسبتی
و کاری داشت از پسر توهم نمود و او را بزهر هلاک کرد بعد ازین واقعه امیر یوسف بر مرسیه وغیره استیلا یافت و
برادران مردنیس را بنواخت و خواهر ایشان را بخواست و بسی نگذشت که دولت آل مردنیس سپری گشت و بعد از
امیر یوسف پسرش ابو یوسف یعقوب بن یوسف بسلطنت نشست و دنانیر یعقوبیه باو منسوب گشت و در عهد او علی بن
اسحق از بقایای ملثمین قوی شد و سخامه بگرفت یعقوب بیست هزار سوار برزم او فرستاد و در پانصد و هشتاد و سه هجری
خود نیز روان شد و در پانصد و هشتاد و شش هجری بمراکش مراجعت نمود و ادفونش قصد دیار اسلام کرد و شهر شلب
بگرفت یعقوب آن شهر از فرنگیان بگرفت و چهار شهر دیگر که پیش ازین بچهل سال فرنگیان از مسلمانان گرفته بودند قهراً قسراً
بکشود و ادفونش پنج ساله صلح کرد و چون مدت منقضی شد طایفه از فرنگیان رو بدیار اسلام آوردند یعقوب قصد رزم ایشان
کرد و در راه مریض شده بازگشت و در پانصد و نود و سه هجری دیگر بار رو بفرنگیان آورد ایشان صلح کردند یعقوب بعد از وفات
علی بن اسحق ملثمین با فریقه شد و آنجا شهری بنا نهاد و رباط الفتح نام گذاشت و بمراکش رسید و درگذشت و او بادشاهی
زاهد و عابد بود و در عهد خود به ترک فروع فقه امر کرد و فرمود که فقها تابع هیچ مذهبی نباشند و جز بکتاب مجید و سنت عمل
ننمایند لاجرم ازان دیار جمعی برخاستند که تابع هیچ امامی نبودند چون ابو الخطاب ابن دحیه کلبی و برادرش عمرو شیخ محی الدین
عربی وغیرهم پس ازو عمر بن ابراهیم بن یوسف بحکومت نشست و ابو العلا ادریس بن عبد الله بن یوسف بن عبد المومن
او را هزیمت داده بر تخت نشست و در ششصد و هشت هجری مرینیان برو خروج کرد ابو العلا در ظاهر مراکش با او مصاف
داده بقتل رسید و دولت آل عبد المومن سپری گشت و در بنی مرین اول کسی که بسلطنت رسید سلطان یعقوب بن
عبد الحق مرینی بود و او در عهد ابی العلا ادریس برو خروج کرد و ابو العلا را بقتل رسانید چنانچه گذشت و بر بلاد مغرب استیلا یافت
و هفده سال ملک راند و در ششصد و هفتاد و پنج هجری نماند و هفتدهم کس است از احفاد و بنی مرین عثمان بن محمد

که آخرین حاکم مغرب گشت و هشتاد سال بزیست و در هشتصد و نود و سه هجری درگذشت کپتان جوناتهان اسکاٹ از تاریخ
فرنگ با راقم میگذشت که در سال هفتصد و سیزده از تولد عیسی علیه السلام مطابق نود و یک هجری که زمان خلافت عبد الملک مروانی
بود مسلمانان بر ملک استنبول که اسپین هم گویند از دیار مغرب و از ملکهای فرنگ مستولی شدند و در سال یک هزار
و چارصد و نود عیسوی علیه السلام مطابق سن هشتصد و شصت و هشت هجری محمد صلی الله علیه و آله وسلم در آخر زمان احفاد ملوک
بنی مرین فرنگیان اسپین متفق شده مسلمانان را از دیار اسپین براندند مسلمانان از انجا برخاسته بدیار افریقیه سکونت گزیدند و
آنجا حاکم شدند تا اکنون که سن یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی مطابق یکهزار و یکصد و نود و شش هجری است مردم اسپین بدیار
خویش باستقلال میگذرانیدند جابلقا شهریست در نهایت مغرب و اهل آن شهر از اولاد عاد اند که بمرور دهور از حجاز و شام رفته
بدانجا مقیم شدند یهودان اعتقاد دارند که چون اولاد موسی علیه السلام از بیت المقدس هنگام بخت نصر بگریختند حق تعالی ایشان را
بجانب جابلقا انداخت ایشان در انجا سکونت گزیدند جزیرة النار در اقلیم هفتمست و در انجا مناره ایست از حجر خالص و ارتفاعش
صد گز و صعود بران میسر نشود و بر بالای آن صورت شخصی بطلسم ساخته اند که دست خود بجانب بحر مغرب دراز کرده گوی به بحر
اشارت میکند و ایضا دران جزیره گنبد الحیات از سنگ تراشیده و مسجدی مقابل آن ساخته از دعای در آنجا اکثر مستجاب
میشود و بر سر قبه اکثر صورت طلسم ساخته اند هر کسیکه بدانجا رسد آنصورت آواز دهد که مهمانی آمده است پس در انجا گنبد
گشاده شود و طعامیکه محتاج او باشد از انجا بیرون آید و باز در بسته شود و هر چند که مسافران در انجا رسند نفر نفر
آواز آنصورت آواز میدهند و همانقدر طعام از گنبد بیرون می آید پیوسته حال برین منوال باشد و کس سر آن ندانند
و بعضی از عقلا در چنین سخنان تامل دارند و ازین نوع عجایب و غرایب المخلوقات و غیره تواریخ خصوص در کتب هند یان و
اسلامیان و دیگران بسیار است مثل هفت طلسم در شهر بابل در عهد نمرود و آسیا در دیار چین که سنگ اعلی ساکن و سنگ
اسفل متحرک که هیچ عاقل آنرا نپسندد و خدا داند که مولفان تحقیق بلیغ کرده نوشته اند و یا بر گفته سیاحان تالیفات را العهدة
علی الراوی داشته تحریر کرده اند راقم حروف بطبع اسلاف متقدمه سطری چند از کتب نقل نموده تا دانند که اسلاف چنین حکایات
در کتب خویش مرقوم ساخته اما نزد عارف و محقق نظر بر قدرت قادر مختار هیچ عجب و محال نیست چه هر چه خواهد کند که حکم
او رواست + گویند که حق تعالی بر محال قادر نیست بدانکه ازین قبیل تجلی اسم بدیع و ظاهر بعرصه ظهور آوردن نزد او تعالی
شانه غیر محال نیست امامحال آنست که ثانی و مثل خود پیدا کردن نمیتواند بزرگی گوید ع اول همه چیز را مهیا کردم + دولت این است
آخر همه را برگ بیکجا کردم + همت این است او هیچ خودی نکرد پیدا قابل + مقدور نداشت + من چو سری ز خویش
پیدا کردم + قدرت اینست جزیره برتانیه نیز در اقصای مغرب ست و عمارات غربی بران جزیره منتهی میشود و انرا
برتان نیز گویند و بطایر جمله نیز دیده شد کپتان جوناتهان اسکاٹ با راقم فرمود که جزیره برتانیه مسکن فرنگیان انگریز است و ذکر آن
در ضمن احوال دنیا به نوگفته آید —

فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم هفتم

شیخ علی بن محمد معروف بابو الحسین شیروانی از اکابر بزرگان معروف و مشایخ زمان بوده و بدمناطی نشسته و ادوسالها

بمکهٔ معظمه مجاورت نموده از منتخبان اوست التصوف مع الواردات وقال من ترک تدبیره معاشا طیباً وقال تافت الناس الا الناس
یعنی صوفی با واردات است نه با ورد ادیعنی آنچه که بالهام دریافت نماید بران عمل میکند نه بوظایف وقال من ترک الی آخره وگفت کسی که
ترک میکند تدبیر کارهای خود را زندگانی میکند پاک وپاکیزه وگفت نیست آفت مردم مگر بمردم شیخ ابومدین سعید بن حسن
مغربی از اکابر مشایخ صوفیه است وشیخ مغرب بوده شیخ عبدالقادر جیلانی شیخ متفق بوده شیخ محی الدین عربی مرید
ابومدین بوده در فتوحات یکی نقل کرده چه خلق بجهت تیمن وتبرک دست وپای او می بوسیدند اورا گفتند در نفس خود
ازان اثری می یابی گفت انبیا واولیا حجر الاسود را می بوسند آن حجر هیچ اثری می یابد مرا نیز همان حکم است یکی از
اولیا ابلیس را گفت با ابومدین در چه کاری گفت چون چیزی بخاطر او می آید مثال آن کسم که در دریای
محیط بول کند وگوید ازان نکردم تا ناپاک گردد روزی بکنار دریا رسید فرنگیان اورا اسیر کردند وبکشتی بردند جمعی از
مسلمانان نیز اسیر بودند فرنگیان بادبان کشیدند تا روانه شوند کشتی از جای نجنبید باهم گفتند شاید این از نهر مسلمانی است
که الحال در کشتی در آورده ایم پس اورا گفتند بسلامت از کشتی بیرون رو گفت بیرون نروم تا همه از مسلمانان را بگذارند
پرتگالیان چاره نداشتند همه را نجات دادند آنگاه کشتی روان شد باب ابومدین بازنجیب ومن کلامه اذا اظهر الحق
لم یبق معه غیره یعنی وقتیکه ظاهر شد حق باقی نمیماند با او غیر او وقال القلب سوای وجهة واحدة فاسی وجه وجهته
حجبته من غیره یعنی گفت نیست مر دل را سوای وجه واحد یعنی یکرو شدن پس اگر بیکطرف متوجه شد محجوب شد از
طرف دیگر شیخ ابوبکر محی الدین عربی حاتمی طائی اندلسی شیخ موحدان وبزرگ زمان بوده ودر مذهب متابعت کسی
نکردی نسبت خرقهٔ او در تصوف بیک واسطه بخضر علیه السلام ونسبت دیگر بدو واسطه بخضر علیه السلام میرسد بسیاری
از علما بکمال او قایل بوده اند اکثری از علما او را تکفیر کرده اند او را گفتند فی الصبر عذاب یعنی آیا در صبر عذاب است
گفت الصبر کل عذاب یعنی صبر تمام عذاب است هم در کتاب خود فتوحات مکی مینویسد که یکی از برادران من یحیی بن لقمان
بادشاه تلمسین بوده بعهد او شخصی بود از خلق منقطع او را ابوعبدالله تونسی گفتندی روزی بتلمسین میرفت یحیی بن لقمان
با خیل وحشم در راه باو رسید وجامهای فاخر در بر داشت بر وسلام کرد وگفت ایها الشیخ بااین جامها که پوشیده ام
نماز جایز است شیخ بخندید وگفت از نادانی حال تو بحال سگی ماند که در مرداری افتاده باشد وسر تا پای او بخون
ونجاست آلوده باشد وچون بول خواهد کند پای بردارد تا قطرهٔ بول باو نرسد شکم تو از حرام پر شده ومظالم
بندگان خدا بر گردن تو جمع آمده ومی پرسی که نماز بااین جامها روا است یحیی بگریست واز اسپ فرود آمد وسلطنت
بگذاشت وملازم شیخ گشت شیخ اورا بخانه برد وچون سه روز بگذشت ریسمانی آورد وباو داد وگفت ایام مهمانی
بسر آمده اکنون برخیز هیزم بکش وبفروش یحیی هیزم فروشی پیش گرفت هیزم بر سر گرفتی وببازار شهر که سلطنت
دران کرده بود میبردی وبفروختی وازوجه آن اندکی قوت ساختی وباقی را تصدق کردی وهرگاه کسی از شیخ التماس
دعا کردی گفتی از یحیی خواهند که او سلطنت گذاشته بزهد آمده شاید اگر من مبتلا بودمی بزهد در نیامدمی دیگر در نفحات
مذکور است که شیخ محی الدین عربی را یکی از مشایخ گفت که دختر فلان بادشاه که اعتقاد تمام دارد دیوانه است آنجا فتم

شوهر شخص بر بالش او بزد او در حالت نزع بود چشم باز کشاد و بشیخ عبد السلام گرو گفت شیخ ترا هیچ باک نیست لیکن اینجا یک دقیقه
ایست آنکه ملک الموت که نازل شود خالی باز نمیگردد و چاره نیست از جان تا ترا از وے خلاصی باید گردانم این زبان حق خود
از ما میطلبید و باز نخواهد گشت مگر آنکه جانی قبض کند و در زندگانی تو مر خلق را فایده است و مراد حضرت نیست که دختر من
دختران نیست اکنون از اینست تو میگیم پس از آن روی بملک الموت کرد و گفت تا آنکه جان تیسری نزدیک پروردگار خود
نمیروی پس جان دختر مرا بگیر بدل وے که وی برا از حق تعالی باز خریدیم بعد از آن شیخ نزد دختر خود رفت و با او گفت
ای فرزند روح خود را بمن بخشش زیرا که تو قایم مقام دختر بادشاهستی و در نفع بخلق رسانیدن گفت ای پدر جان من در
حکم تست پس ملک الموت را گفت جان این دختر که صحیح البدن است بگیر در حال دختر شیخ بیفتاد و بمرد پس شیخ میگوید
که نزدیک ما اینست از آنکه چیزی بدهند و جان مریض را باز خرند چاره نیست و لازم اینست که در عوض جان جان دیگری
بدهند زیرا که با خود این مشاهده کرده ایم که جان کسے را که باز خریده ایم در هیچ جان در عوض نداده ایم راقم گوید شیخ
جاے دیگر چیزے داده جان مریض را خریده باشد اما درین حکایت عوض جان دختر بادشاه جان دختر خود داده جان
او را خریده چنانچه گذشت و کلام شیخ که چیزے بدهند و جان مریض باز خرند موافق حدیث شریف است چه آنجناب
علیه السلام فرمود بیماران خود را دوا کنید به صدقه پوشیده نیست که از شیخ محی الدین عربی سخنهاے بلند
واقعست که بفهم علما در نیاید چه جاے دیگران بنابران از آن ننوشت مگر بضیافت طبع دانایان یک دو کلمه ایراد مینماید
چه شیخ محی الدین عربی قدس سره حق تعالی را وجود مطلق گفته علما بر آن مشهور را تخطیه گرفتند و تکفیر نمودند و بعضے
گفته اند که تخطیه و تکفیر راجع بدان معنی است و شیخ علاء الدوله از کلام شیخ فهم کرده و بآن معنی که مراد شیخ است و همچنین بسیاری
از علما ترا تکفیر نموده اند و بعضے مصلحتا لظاهر مثل شیخ عبد السلام دمشقی رحمة الله علیه او را زندیق گفتے روزی یاران ش
گفتندے خواهم که قطب را به بنیم عبد السلام اشاره بشیخ ابن عربی کرد گفتندے که تو او را زندیق میخوانی گفت
بهر نگاهداشت ظاهر شرع است و شیخ در فصوص الحکم در فصوص هود گفته ان العالم صورة الحق وهو روح العالم
المدبر له فهو الانسان الکبیر یعنی عالم صورت حق تعالی است روح عالم است و حق تعالی مدبر عالم مدبر صورت خود است پس حق تعالی
مدبر صورت خود باشد که عالم است پس حق تعالی انسان کبیر است که شامل است و محیط مر عالم صغیر و کبیر را
مانند دریا احاطه سیاقطرات را بکوزه آب و انسان کبیر را اسم کل موجودات است و انسان عالم صغیر بظاهر و در معنی
کبیر است و مراد از انسان کاملست و نیز او قدس سره گفته مات فرعون طاهرا و مطهرا اظهارة ذا ایمان فرعون
را از اینکه متکلمان کفر فرعون ثابت نمیکنند و این آیته نیست فلم یک ینفع ایمانهم لما راوا بأسنا یعنی نباشد اینکه سود کند
ایشان را ایمان و گردیدن ایشان هنگام که دیدند عذاب ما را و باس بمعنی عذاب است و شیخ میگوید که ایمان هنگام
عذاب است نفع نکند آنکس را معنی چنین است یعنی از آن شخص در دنیا این عذاب را بر نمیدارد و دور نمیکند تا آنکه در آخرت
فایده ندهد چه میفرماید که ایمان مثل چراغیست و کار چراغ آنست که هرگاه در خانه تاریک گذارند آنخانه را روشن میکند
پس همچنان کار ایمان مطهر گردانیدن کافر است از نجاست کفر هرگاه که بر زبان رانند و برداشتن عذاب در دنیا شرط

نیست چنانچه گذشت راقم گوید که در عهد پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم بسیار کسان از ترس جان و جلای اوطان و اکثرے بطمع اخذ غنایم ایمان آورده‌اند و از ایشان مؤلفة القلوب که پاینده‌اند در دنیا و عقبی ناجی گشته‌اند هرچند که ایمان بطمع و خوف شمشیر بود اما نتیجه نجات داد و بعضے گویند که ایمان منافی برو نشست نیست این را از حکایت عبدالله بن ابی مبلول منافق که در ضمن اقلیم دوم در وقایع سال نهم از هجرت شفقتهای بحضرت صلی الله علیه وسلم درباره او مبذول است فهم کنند و دیگر موافق کلام شیخ ابن عربی اکثر احادیث و نصوص و از انجمله نص است من قال لا اله الا الله محمد رسول الله فدخل الجنة بلا حساب یعنی هر کسیکه گفت لا اله الا الله محمد رسول الله پس داخل بهشت است بے محاسبه و حساب و ایضا در مشکوة از عثمان رضی الله عنه بن عفان مسلم روایت میکند قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من مات و هو تعلیم انه لا اله الا الله دخل الجنة یعنی از عثمان رض روایت میکند که فرمود رسول صلی الله علیه وآله وسلم کسیکه مرد حال آنکه او میداند بتحقیق آنکه نیست سزاوار بندگی مگر خدا تعالی داخل میشود آنکس در بهشت نظر کنند در معنی آیه شریفه که در حق پیغمبر ما صلی الله علیه وآله وسلم وارد است و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین الحمد لله والمنة که بمساعدت توفیق ازلی و معاونت سعادت لم یزلی احوال هفت اقالیم مشتمل بر تقسیم قدیم در کتاب حدیقة الاقالیم بر سبیل اختصار در سلک تحریر کشیده آمد و الحال صحایف اوراق را باحوال تقسیم جدید هفت اقلیم معه امرقه که دانایان فرنگ چهار قسمت مقرر کرده‌اند مے آراید و لسان خامه را به بندے از احوال امرقه که عبارت از دنیا نو است و فرنگیان حال آنرا ظاهر و پیدا ساخته‌اند و در حیطهٔ تصرف مے وارند میکشاید بالله التوفیق بر ضمایر ارباب لبنا پر مخفی نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم بپیرایهٔ اختتام پوشید بنظر کیمیا اثر کپتان جونا تهان اسکات که در فتوت و مردی و دانش و بینش بر اکثر مردم عصر رجحان مے وارد و در فن سیر و تواریخ فارسی سرآمد روزگار هست گذشت بعد از تحسین بلیغ فرموده هرچند این نسخه از عجایب و غرایب امصار و حکایت سلاطین روزگار و مشاهیر هر دیار مشحون و مملوست اما از احوال دنیاے نو عاری و عاطل است گفتم که در تاریخ اسلامیان احوال دنیاے نو بر سبیل اجمال چنانچه فرستادن کشتی جهت دریافت عمارات ماسوای معموره در اخبار اسکندر رومی بغیر از شهرهاے بزرگ و کوچک در اقالیم سبعه اشارت رفته و مورخان کمتر از آن بیان کرده‌اند و اکثر را فرو گذاشته اما شرح و بسط این خصوص احوال دنیاے نو در کتب فرنگ میسر است اگر بترجمه این پردازند مناسب این کتاب یادگار آنجناب بماند پس بر حسب آن ارشادے راقم از کتاب ضخیم که بزبان ایشان بود اقتباس شایسته بطریق اجمال بزبان فارسی ترجمه نمود چنانچه فصلے که می آید بنام نامی او بست بدانکه اکنون دانایان فرنگ بر طبق تفهیم خود تقسیم اقالیم سبعه بر چهار بخش نموده‌اند و این پس از بیان سبعهٔ سیاره نموده‌اند نوشته مے شود اما فهرست هر چهار بخش و امصار این است بخش اول یوروپ نام دارد امصار یوروپ ملک الیمان ملک اسپین نام فرانس و ملک پرتگال ملک بمرک که عوام دنیا مارگویند و باردی ملک اسویدن ملک روس ملک پولاند ملک بنلس ملکه خلیفه مابکه اٹلے عبارت از دست ملک و لندیز ملک سوله لاند ملک قطیعه ملک انگریزی جزیرهٔ انگلند جزیرهٔ ایرلند دیپ سنار جزیرهٔ کارسیکه جزیرهٔ سار دنیا جزیرهٔ سیلے بخش دوم ایشیا و آن عبارت از ایران و توران و هندوستان بلکه اکثر از امصار هفت اقلیم کهنه است چون احوال امصار هفت اقلیم قدیم در حدیقة الاقالیم نوشته شده

بنابران ازان در گذشته بخش سوم افریقیه امصار افریقیه ملک مراقه ملک الخیر ملک توس ملک نزی لو بے ملک تارکر
ملک بلاد الجزید ملک نزار و ملک سنبکه و لید ملک کنتی ملک لوانکو ملک زنگبار ملک مولو موتابه ملک سفله ملک مونے موئے
ملک تراونات ملک کفاریه جزیرهٔ باب المبدل جزیرهٔ زنگبیره جاردین جزیره مدکسکر جزیرهٔ یو بون جزیرهٔ سنبیلیه جزیرهٔ کنبر سے
جزیرهٔ مدیری که شراب آنجا را مدیره نامند بخش چهارم امصار بخش چهارم امرقه جنوبی ملک کسکو ملک بره فرد ملک پیرو
ملک خیبر ملک لیلانه جزیرهٔ اسپاهوله جزیرهٔ پوتوریکو جزیرهٔ مارکارینا جزیرهٔ حوان فرنامدیر ملک برازل امرقه شمالی ملک کشاده
ملک اسکاتلاند ملک نوانکلاند ملک نیوبارک نیلونیا فری لاند لجینا کارولینا فوریدا جزیرهٔ حمیکه جزیرهٔ برباد در اوصاف
وحدود امرقه ملک انکلاند که جزیرهٔ ایست و مسکن اصلی انگریزان و شهر لندن پای تخت بادشاه انگریز است اما ان
بزمین عمارات و آبادی آن شهر و ضوابط بادشاه انگریز و احوال سلاطین انگریز و شاهان ایشان تا سن یکهزار
و هفتد و عیسوی مطابق سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجری احوال کیپتن اکاف تارئی برانکه کپتان چوناتهان اسکات
میگوید که بقول بطلیموس حکیم بیان میکنم احوال این دنیا را که عبارت از هفت اقلیم کهنه است چه حکیم موصوف این دنیا
را هفت بخش نهاده و هر بخش را موسوم باقلیمے ساخته چنانچه درمیان مردم بهفت اقلیم مشهور است و احوال هر
هفت اقلیم برطریق دانایان سلف یار وفادار شیخ آل یار بلگرامی در صفحه بیان نگاشته اما دنیاے نو ملکیست
وسیع و آبادی بسیار و زراعت بیشمار دارد چنانچه در اکثر جز نسبت از ملکهاے هفت اقلیم قدیم ترجیح دارد و این ملک
یعنے دنیاے نو بیرون از هفت اقلیم کهنه معروفه است و اصلا مردم پیشین بآن سرزمین نرسیده اند ملک او زان خبر نداشتند
چه اطلاع بران و رسیدن بان دیار و تسخیر نمودن این از فرنگیان شده چنانچه بیان کرده خواهد شد باید دانست که
دانایان حال از فرنگ و یونان بعد از فکر بسیار چنین نوشته اند که این دنیا یعنے مسکن ایشان وغیره را که کرهٔ ارض یا فتند
یکے از سیاره هاے سیاره ایست و مثل سیاره هاے سیاره بر دایرهٔ خود میگردد و ازانجا که این قول خلاف حکماے
سلف و اسلامیان است لهذا این خاکسار سراپا انکسار بندهٔ خدا جوناتهان اسکات فرنگی از قوم انگریز چند سخن از کتب
فرنگی درباب حرکات آسمانی و ترکیبات آن و تقسیم کرهٔ ارض براے تفریح خاطر عاطر دوست یکرنگ و رفیق بے بدل
شیخ آل یار بلگرامی مینویسد امید که از دوستان قبول فرمایند تا مقصود دوستدار حاصل شود چه نشان دوستی مسلمان
و فرنگی قایم ماند معلوم باد اول کسیکه کتب درباب ادوار آسمانی و ترکیبات این دنیا نوشت حکیم تالیوس و پاتالیس
یونانے بود و او اول کسیست که حقیقت و سبب کسوف و خسوف دریافت کرده بود و بعد از و پس از پنجاه سال
حکیم فیثاغورس پیدا شد و او از همه اسلاف در قول خود تفرقه میدارد و فیثاغورس اول کسی است که قایل گردش
کرهٔ ارض و ثابت شدن آفتاب گشت لیکن کتب فیثاغورس شایع نشدند لهذا قول او درین باب درمیان حکماے
جهان چندان رواج نیافت و بعد از فیثاغورس یکصد و سی سال قبل از تولد عیسے علیه السلام در شهر اسکندریه
حکیم بطلیموس که تولیموس نیز نش گویند احوال دنیا و ادوار آسمانے بطوریکه تا حال در کتب و اقوال دانایان
فرنگ وغیره نوشته میشود شایع آنست و در سال یکهزار و پانصد و سی از تولد عیسی علیه السلام حکیم کوپرنیکوس فرنگے

در ملک پولاند کتابی در باب مذکورات نوشت و اقوال وی با سخنان فیثاغورس بسیار موافق اند و چون اقوال کوپرنکوس
شایع گردید حکمای فرنگ اقوال مذکور را اقوال کوپرنکوس نامیدند معلوم باد که بقول کوپرنکوس آفتاب در وسط همه سیارات
بر مرکز خود نشانیده شد و همه سیارات گرد او میگردند حالا بموجب قول حکیم مذکور اوصاف و حرکات هر یک سیارات و
گردش آنها گرد آفتاب بیان کرده میشود تا اهل دانش تفرقه از قول بطلیموس و کوپرنکوس معلوم شود اگر چه الفهم خوانندگان
باید وقتی یاد خواهد کرد و این خاکسار قولهای می نویسد اما دلیل درستی آن آوردن در اراده نبود که طویل بود و اینقدر برای
تصحیح دوست یک رنگ مرقوم گشته تا دانسته شود که حکمای یونان و فرنگ و هند در اقوال خودها چنین و چنان تفرقه میدارند و
اقوال راست و دروغ هر کس بر وجه او و بدلیل رسانیدن آنها بر عهدهٔ کوشش کنندگان نجومیان و اهل علم زیج و رصد وغیره
میگذارد و باید دانست بقول کوپرنکوس کرهٔ آفتاب روشنی بخشنده و تابش دهندهٔ همه سیاره هاست لهذا در وسط آنها نصب کرده شد
و آن همه گرد آفتاب میگردند و آفتاب از کرهٔ ارض در طول و عرض در یازده کرور و دو لکهه درجه کلان تر است و یک حرکت
بر مرکز خود از مشرق تا مغرب میدارد و آنچه حکمای سلف گفته اند که آفتاب در فلان و فلان برج میرود محض خیال است
چه این کرهٔ ارض از برج تا برج گردیده وقتیکه برابر یک برج میرود بنظر آنکه میان برج و آفتاب ایم چنان می نماید که آفتاب
در میان آن برج میگردد چنانکه اگر کسی بر کشتی نشسته در وقت جلدروی نظر بر ساحل و زمین بندد چنان بنماید که کناره
زمین ار دمی دود و این سخن نزد دانایان دلیل قویست که آفتاب ثابت است و کرهٔ ارض و دیگر سیارات گرد آفتاب
میگردند والله اعلم کسی بر آسمان نرفته که سنگ انسان راحل کردن تواند کرهٔ زهره بقول کوپرنکوس از همه سیارات
با آفتاب نزدیک تر است و بعد از آن عطارد و این کره ارض و ماه و مریخ و مشتری و زحل درجه بدرجه دورتر از یکدیگر گرد
آفتاب میگردند چنانچه زحل از بالا و ماه از پایین بسبب دیگر سیارات از آفتاب دورتر اند و کرهٔ زهره از کرهٔ ارض
هفت درجه خرد تر است و یکبار در هشتاد و هفت روز و بیست و سه ساعت و شانزده دقیقه نجومی گرد آفتاب میگردند
کرهٔ عطارد در دو صد و بیست چهار روز و هفده ساعت نجومی گرد آفتاب میگردد و دوری او از آفتاب سی و چهار ده
لکهن کروه هندی خواهد بود و کرهٔ زهره از کرهٔ دنیا قدری خرد تر خواهد بود و کرهٔ ارض یعنی این دنیا در طول و عرض از
آفتاب خرد تر خواهد بود چنانچه گذشت و دوری آن از آفتاب نود و سه ده لکهن یعنی نهصد و سه لکهه ای هفتصد لکهه
کم هزار لکهه و هفتصد و بیست و شش هزار و نهصد میل و یک میل نیم کروه هندی نزد اهل فرنگ باشد و میل نزد اسلامیان
یک گروه مقرر است که دو میل اهل فرنگ باشد و کرهٔ ارض در سه صد و شصت و پنج روز و پنج ساعت و پنجاه و پنج پل
نجومی گرد آفتاب یکبار میگردد و در بیست و چهار ساعت یکبار در مرکز خود میگردد و پس از گردش کرهٔ ارض گرد آفتاب
سال و فصل و از گردش بر مرکز خود تفاوت روز و شب حاصل میشود کرهٔ ماه از کرهٔ ارض یعنی دنیا بسیار خرد تر است و
دوری ماه از دنیا ششصد و بیست هزار کروه خواهد بود کره ماه سه حرکت دارد یکی بر مرکز خود و دیگر گرد این دنیا که کره
ارض نامند و دیگر گرد آفتاب یعنی همراه دنیا گرد آفتاب میگردد و کرهٔ مریخ هشت آثار خرد تر از کرهٔ ارض بوده باشد و از
آفتاب یکصد و چهل و سه ده لکهن و ششصد و سیزده هزار میل دور خواهد بود و در سه صد و بیست و یک روز و چند ساعت

گرد آفتاب میگردد و کرهٔ مشتری از کرهٔ دنیا دوازده صد درجه کلان تر خواهد بود و یکبار دوازده سال گرد آفتاب میگردد
و دوری او از آفتاب چهار صد و چهل و هفت ده لکهن و چهار صد و هفتاد و دو هزار میل خواهد بود و مشتری چهار ستاره گرد
خود میدارد که نجومیان آنرا قندیل سے خوانند و ستاره هاے مذکور همراه او گرد آفتاب میگردند و کرهٔ زحل از همه سیارات
دیگر کلان تر است و یکبار در سی سال گرد آفتاب میگردد و قندیل او از پنج ستاره است که همراه گرد آفتاب میگردند
معلوم باد که سواے این سیارات مذکوره سیاره هاے گردنده دیگر هستند که گاه گاه در نظر ما مردم تا دم آمدن میمانند و ستاره هاے
مذکوره همین در گردش اند اما سیر ایشان گرد آفتاب مقرر است و نجومیان و دانشمندان جهان مے نویسند که اگر از اتفاقات
گردنده ستارهٔ دم دار بکرهٔ ارض یعنی دنیا یا گرد دیگر ستاره در گردش برسد دغدغه پرسش بسیار است که کوه آخرین
از کوه اولین سوخته شود چرا که کرهٔ ستارهٔ دم دار که بسیار نزدیک با آفتاب میگردد خصلت آتش بر میگیرد پس
هر چند تا آن چند سوخته خواهد شد اما حافظ حقیقی ما لطوهٔ همه گرده ها را در حدود خود نگاه داشته است که مرضی خود آفرینش خود
را نگاه خواهد داشت دیگر معلوم باد که ستاره هاے ثوابت بیشمار اند اگرچه نجومیان سلف براے حساب خود چندے
را نام و نشان میدهند اما از روزیکه دوربین هاے فلک سیر در فرنگ اختراع شده اند شبهه گذشته است که دقیقه بنیان
از دوربین مذکور ستاره هاے نو بنیا فته اند و بعضے یابند و ستاره هاے ثوابت از ما چنان دور اند که دوری این در حساب
نمے آید دیگر معلوم باد کرد چنانچه انسان بر زمین و فرخ در هوا و ماهی در آب زندگانی میدارند یک چیزے است باسم
طبیعت که از قوت و زور این آفتاب و ماهتاب و آب و زمین و سیارات و ثوابت و ستاره هاے دم دار و تمام آفرینش
بجاهاے خود سبے اند او بے قصورے نماند و علما درین باب جلدها نوشته اند اما هر قدر غور در دریافت این بکار برده اند
زیاده ازین گفتن نتوانستند که فلان چیز فلان طبیعت میدارد و چنانچه سنگ زمین قایم ماندن و جریان آب از و ارتشو سوی
نسبت نموده اند و گویند که در بدن ما طبیعت میدارد پس تمام آفرینش همین طور کار خود را مے کند و طبیعت براے سرکار میدارد
والله اعلم بالصواب باید دانست که کرهٔ ارض بصورت گوے مدور است اما بطرف هر دو قطب اندک سطح و همین است
و مدور شدن کوه دنیا سبب مقرر شده چه در سال یک هزار و پانصد و نوزده عیسوی یعنی از تولد عیسی علیه السلام
جهازے از بندر فرنگ بطرف مشرق روانه شد و مایل بطرف شمال و هیچ طرف نشد همین کنار زمین گرفته میرفت
در یکهزار و یکصد و بست چهار روز بعد از سه تمام دنیا باز بهمان بندر رسید پیش دانایان این دلیل قویست که دنیا
مدور باشد دلیل دیگر آنکه دنیا یعنی کرهٔ ارض پابند سیارات گرد آفتاب میگردد پوشیده نماند که چون قدرے از
اقوال حکماے فرنگ در باب کل آفرینش بیان کردم اکنون تفصیل ارض را بطوریکه ایشان دنیا را تقسیم کرده اند
مینویسم تا معلوم کنند که این کرهٔ ارض یعنی مسکن ایشان و مخلوقات که هست یکے از سیارات که مقرر کرده بودم حالا
تفصیل اجزاے دنیا را بیان میکنم باید دانست که حکماے فرنگ اول تمام دنیا را دو بخش کرده اند یکے از آن آب و دیگر
زمین و هر بخش را در بخش هاے دیگر تقسیم میکنند چنانچه هر یک ابیان کرده خواهد شد اما اول در تفصیل بخش هاے آب
مے پردازم آب که تمام دنیا را فرو گرفته او را دریا و قیانوس مے نامند و شاخی از آن که یک ملک از ما دیگر جدا کنند آن را

نیز نامیده اند و شاخی از آن که اندرون اوروپا رفته ملک سویزن را از دریاسه نامند و بعد شاخهای خرد خرد مانند تاله که اینجا و آنجا می‌روند
نامهای جدا جدا بموجب جا و مکان بوده دل انهارا بسیار ند اما بیان کردن آن ضرور نداریم چه نام هر یکی در ملکها متفرقه میخواهد آمد
اما اجزای زمین عبارت از کوهستان بکاف فارسی بواو زده و فتح نون بنون زده و فتح بای سقوط باشد و جزایر او
شمس و کوه‌های باشد اما اول باید دانست که کوتینینت عبارت از حصهٔ زمین که در آن ملکهای کلان کلان و باشندهای
جدا جدا می باشد و پاره کلان از بحر اوقیانوس یعنی بحر محیط در میان انهار ریزد و برای رفتن از ملکی بملکی دیگر راه خشکی
هم باشد و سفر بحر ضرور نبود و جزیره عبارت است از زمین که هر چهار طرف آن آب باشد و انرا جیپه گویند و بی کشتی در آنجا
نتوان رسید و نتوان برآید و استمش عبارت است از قدری زمین که در میان دو کوتینینت میباشد و یکی را با دیگری
پیوست میکنند بدین مانند ۸ معلوم باید که برین کرهٔ ارض دو کوتینینت هستند و در یک کوتینینت سه بخش کرهٔ الارض واقع
شده که آنرا حکمای سلف هفت اقلیم می نامند و در دیگر کوتینینت یک بخش از کرهٔ زمین و قسمت و آن عبارت از
ملک امریقه است که امریقه ینی دنیای نو گویند و آن عبارت از دنیای نو است که بر مردم سلف معلوم نبود و این هر دو کوتینینت را
شرقیه و غربیه نیز نامند و حکمای حال این هر دو کوتینینت را چهار بخش مقرر کرده اند نام بخش اول یوروپ دوم ایشیا
سیوم افریقه چهارم امریقه و امریقه را دنیای نو نیز گویند چه حال آنرا دریافته آنجا رسیده اند و اکنون هر یک
ازین بخشهای چهارگانه بیان می نمائیم اول بخش یوروپ و آن عبارت از تمام فرنگ و بعضی از توابع روم است
اول تفصیل ملک فرنگ مرقوم میشود ملک المان طولش سه صد کروه و عرضش دو صد کروه و دار الخلافتش شهر وینه
و آن شهریست در غایت خوبی و آبادی موفور و همه چیز در آنجا موجود است و سوای این شهرها کلان کلان بسیار اند و
بادشاه المان را دیگر بادشاهان فرنگ در مرتبه از خود بزرگ می‌شمارند و او را جانشین بادشاه روم قدیم میدانند که پیش
ازین همه فرنگ و اکثر از ملک افریقه و ایشیا در تصرف او بوده اما حالا بر ملک موروثی قایم است و عظمت او همین است
که اگر چند بادشاه از ممالکت فرنگ در مجلسی جمع آیند او از همه بادشاهان بالا و بلندتر بنشیند و مردم المان اکثر عالم
و فاضل و لفظ اعنبالی می باشند و بادشاهان المان صد هزار سوار و پیاده میدارند که در هر وقت موجود و حاضر می باشند
و هنگام رزم زیاده از دو صد هزار سوار و پیاده فراهم کردن میتوانند ملک سپین طولش سه صد گز و پنجاه کروه و عرضش
دو صد و پنجاه کروه و دار الخلافتش شهر مادرید فرمان روای اسپین هم از بادشاهان کلان است و در هر وقت هفتاد
هزار سوار و پیاده موجود میدارد و در هنگام رزم یک لکه و ده هزار سوار و پیاده جمع کردن میتوانند و سوای این جهازات
جنگی بسیار دارد و بسیاری از ملک دنیای نو که امریقه نامند و ذکرش خواهد آمد در تصرف بادشاه اسپین است ملک فرانسیس
در طول سه صد کروه و در عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار السلطنتش شهر پارس است و آن شهریست در غایت لطافت
و نزاهت و در نهایت آبادانی و فراوانی اشیا و اجناس ممتاز از اکثر امصار است شراب انگوری آنجا فراوان پیدا
میشود و سپاهش در همه وقت دو لکه سوار و پیاده حاضر الخدمت باشند و در بعضی اوقات چهار صد هزار سوار و پیاده
در میدان رزم فراهم آورده و سوای آن جهاز جنگی بسیار میدارد ملک پرتگال ساکنان آنجا را پرتگیر می نامند طولش

یکصد و پنجاه کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافتش لشبن بن بگیر نام دارد و همیشه بیست و هشت هزار سواره و پیاده و مدام ملازم او هستند و چند جهاز جنگی نیز مے دارد و در امریقه ملک بسیار میدارد و اول فرنگیان که بر جزایر مملکت هندوستان دست یافتند پرتگالیان بودند **ملک سویدن** طولش چهار صد کروه و عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار الخلافتش استکلمست و آن شهریست در غایت آبادانی و کلانی با رونق تمام و بادشاه آنجا پنجاه هزار سوار و پیاده مدام و چهل جهاز جنگی میدارد و دیگر ایام جنگ سپاه فراهم کردن میتواند **ملک دیمرک و ناروی** طولش شش صد و بیست کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و آن دو ملک اند که بادشاه آن یکے باشد و دار الخلافتش آن کوبن هیکن نام دارد و آن شهریست بسیار خوب و آبادان و بعضی از ان ملک بسیار سرد و سنگ است اما آبادی بسیار میدارد و بادشاه آنجا همیشه سی هزار سوار و پیاده سوائے جهازات ملازم میدارد و ملک روس در هفت اقلیم کهنه مرقوم است طولش هفتصد و پنجاه کروه و عرضش پانصد و پنجاه کروه و دار الخلافت آن الکنون پلیتر برزک نام دارد و بجائے فارسی مکسور شهرے بسیار آباد است و بادشاه آنجا بسیار از ملک توران و دیگر از توابع ایشیا نیز در تصرف میدارد و الکنون بادشاه روس ازان است و مذهب نصاری میدارد اما در دلاوری از مردان فوقیت دارد و از بادشاه قسطنطنیه آل عثمان سالها رزم نمود و بسیاری از مملکت از توابع روم متصرف خود آورده چنانچه مولف حدیقة الاقالیم در بیان روس ضمن اقلیم ششم مرقوم نموده و الکنون از بادشاه روم صلح نشست و آنچه از دیار روم گرفته بود هیچ ازان به بادشاه روم باز پس نداد بلکه در رزم از و خرج شده بود همه از بادشاه روم بگرفت گویی صلح برین قرار داد واقع شده و سپاه مدامی بادشاه روس دو صد هزار سوار و پیاده است و در هنگام رزم آنقدر مردم از توران و تاتار و از بیک و قلماق و کرد و لزگے و قذاق وغیره که در توابع اوست جمع میکند که در حساب نه آید **ملک لولاند** که پولید نیز ش گویند طولش سه صد و پنجاه کروه و عرضش سه صد و چهل کروه و دار الخلافت آن و رشا نام دارد و آن شهریست که تماشے هر کس در آنجا موجود است و بادشاه هست آنجا در خاندان یک کس نیست و نمی ماند چه وقتیکه بادشاه آنجا مے میرد امرائ آن ملک جمع شده یکے را از ان شاهزادگان بادشاه فرنگ سوائے پسر کلان خود ها یکے را آنجا به دیگ و دول سفیر لیند امرائے ملک جمع شده یکے را از ان شاهزاد[illegible] فرنگ تجویز کرده بر تخت مے نشانند و او آنجا سلطنت میکند و دیگران مراجعت با وطان و دیار خویش میکنند و هر گاه که آن بادشاه مے میرد باز بدستور سابق شاهزادگان فرنگ میروند و ارکان سلطنت آنجا یکے را از ان میان بپادشاهت مے نشانند و ورثای بادشاه متوفی معه اجمال و اثقال خویش کوچیده بوطن خود میرود و الحاصل گویی آنجا امرا حاکم اند و هر کس را از امرا آنجا رشال راجه هائے هندوستان ملک را در تصرف خود ها میدارند و سپاه این ملک یک لکهه و هفتاد هزار سوار و پیاده است باید دانست که تمام سپاه سلاطین فرنگ از الیمان تا پولاند هفت لکهه و چهل و هشت هزار سوار و پیاده حاضر الوقت و ملازم اند و کسانیکه بر جهازات مامور اند خارج از حساب اند و نیز سپاه بعضے از بادشاهان داخل حساب نیست چنانکه بادشاه ولندیز که سپاه خشکی کمتر و جهاز جنگی بسیار میدارد و جمله سلاطین فرنگ در وقت جنگ ده یا نزده لکهه سوار و پیاده بلکه زیاده بران فراهم کردن مے توانند **ملک سیلیس** طولش یکصد و چهل کروه و عرضش صد کروه و بادشاه آنجا پسر دوم بادشاه اسپین مے باشد گویی ملک مذکور مطیع بادشاه اسپین است **ملک خلافت پاپا** طولش یکصد و بیست کروه و عرضش

ملک کرده و پایه تخت آن شهر روم قدیم است که سابق در ایام سلطنت دار الخلافت سلاطین روم بوده و پیش ازین پاپا چنانچه
خلفاء بغداد همه بادشاهان اسلام را منشور و سند خلافت سلطنت میداد و همچنان پاپا که خلیفهٔ عیسی علیه السلام است همه
بادشاهان فرنگ را که عیسوی اند سند بادشاهی میداد و باج و خراج بابت قیام دین عیسوی از بادشاهان فرنگ میگرفت
و دران زمان هر گاه که یکی از بادشاهان فرنگ قریب بمردن میرسید پاپا را بامید نجات اخروی و آنکه از دعای او به بهشت
خواهم رفت یکدو صوبه از ملک خود بطریق نیاز به پاپا میداد ازین جهت بسیار ملک و صوبجات در تصرف پاپا بوده و پادریان
که عبارت از مردم فقها و مشرعان دین عیسوی که دایر و سایر در همه بادشاهیست فرنگ اند تابعان پاپا اند و ایشان
نیز گروه نصاری ظاهر کرده بودند که پاپا نایب خدا است پس هر کرا گناه بیکرد در عاقبت معذب خواهد شد و هر کس را
که معاف کند به بهشت خواهد رفت پس تمام مردم اکبر بادشاه خود را در هر عملی که خلاف مرضی پاپا است شریک شوند
از دعای بد او بدوزخ خواهند رفت پس مردم هر بادشاهی را چنین نرسانند و وقتیکه یکی از بادشاهان حکم پاپا قبول
نمیکرد یک لعنت غلیظ و شدید بو انیکه این بادشاه دوزخیست معرفت پادریان مملکت او و دیگر آن شهرت میداد
این بادشاه چاره و ناچار از خوف عاقبت و رسوای در خلق برسید بمتابعت پاپا می پرداخت اگر برین هم نافرمانی پاپا
میکرد مردم ملک او از وی می بریدند و فرمان بادشاه نمی بردند پس برین آئین رفته رفته حکم پاپا در تمام فرنگ نافذ بود
اما همه سلاطین فرنگ در باطن از دست پاپا برنج اندر بودند و ایضا پاپا حکم داده بود که کسی کتاب حکمت و تواریخ مطالعه
نکنند و غیر از فقه و مسایل دین عیسوی و معجزات و مانند آن چیزی نخوانند و اگر چنین نکنند در عذاب ابدی گرفتار خواهند
شد و در دنیا آنکس را در آتش می انداختند الحاصل مردم فرنگ مثل شتران مهار پاپا در بینی انداخته شتر قطاره
کورانه را میرفتند تا آنکه در سن یکهزار و پانصد و بست و هفت عیسوی بادشاه انگریز در متانت راے ممتاز عصر خویش بود
امرا و اعیان مملکت خود را گفت که پاپا در لباس شرع غیر از حکم رانی خویش نمیخواهد اگر شما با ما اتفاق کنید فیها و الا که
آبا و اجداد شما اسیر پادریان کرده اند من از ایشان استخلاص ساختن شما امید هم و ظاهر است که پاپا بر نوشته انجناب
خویش می رود و اما اختلاف بسیار در دین پیدا کرده است مردم بطمع استرداد زمین و مال با بادشاه متفق گشتند و عهد
بستند بادشاه بیباک ناکام نام خلیفه یعنی پاپا از خطبه بیفگند و خود را رئیس دین عیسوی در گروه انگریز مقرر کرده حکم نمود
که در تمام قلمرو انگریز در یکروز و یک وقت همه مردم اصرار بر پادریان تاختن کنند پس بموجب حکم مال و اسباب ایشان
ضبط گردید و در گرجه‌ها که عبارت از پرستش خانه نصاری است و دران تصاویر عیسی علیه السلام و مریم و دیگر بزرگان
دین عیسوی که پادریان بخلاف شرع آنرا بجواهر در ملبوس نفیسه آراسته در محراب نصب کرده بودند و کسان را
به پرستش تصاویر که نوعی از بت پرستی است امر فرموده بودند همه آنرا برانداختند و زیب جواهر آنرا کنده بدرگاه بادشاه
رسانیدند و اکثر پادریان که متابعت حکم نکردند و در دادن اموال وغیره توقف نمودند کسان بادشاه خانهای ایشان را
ضبط کرده مفلس و ازین جهان نشانیده نزد پاپا فرستادند پس ازان بادشاه موجب قرارداد خود زمین و اسباب ضبطی پادریان
را سه حصه کرد یکے جهت خود و دیگر بامیران و سپاهیان خویش و سوم به پادریان و اهل دین عیسوی داد از مردم

شرح سوگند گرفت که نام پاپا در خطبه نگیرند و تصویرات که در معنی بصورت بتان باشند در گرجه ننهند و دیگر حکم فرمود انجیل که اصلش بزبان
یونانی و توریت که بزبان عبری است در انگریزی ترجمه کنند تا همه مردم از دین و آئین عیسوی باخبر شده چندان محتاج پاپا و پادریان
نشوند و از رسم هاے یونس و ازلام نو احداث که پاپا بیان نهاده بودند دست ازان باز دارند از حسن تدبیر آن بادشاه
اینکار ساخته آمد و رونق سلطنت انگریز روز افزون گشت وقتیکه پاپا این قضایا شنید برنجید و بدست معتمدے از
پادریان مکتوبے مشتمل بر لعنت و نصیحت پیش بادشاه انگریز فرستاد بادشاه آنخط را زیر پاے خود بمالید و معتمد را ذلیل
کرده پیش پاپا فرستاد پاپا ازین معنے چون مار بر خود پیچید و بدیگر بادشاهان فرنگ نامه نوشت که بادشاه انگریز کافر شده و
از دین برگشته شما همراه من شده با او غزا کنند و الا از شومیٔ افعال بادشاه انگریز آتش از آسمان خواهد بارید یعنی بادشاهان
مثل بادشاه اسپین و پرمنے و دیگران با پاپا رفیق شدند و اکثر در دریا جهاز فرستادند و جنگ کردند و کار از پیش نبردند و
حریف مرد میدان نشدند چه مقدور نداشتند و دیگر بادشاهان فرنگ مثل دینمرک و روس و غیره ترقی سلطنت انگریز دیده
و اینکه بموجب گفته پاپا نه از آسمان آتش بارید نه عذاب الیم رسید سر از اطاعت پاپا باز زدند و پادریان را از ممالک هاے
خویش بدستور انگریز هیچ و مفلس کرده بر آمدند و بر آئین انگریز آبادی ملک و متانت دین عیسوی کوشیدند و شریک انگریز
شدند و ملوک که رفیق پاپا شده یا بادشاه انگریز رزم کرده بودند بتدریج ملکها که پاپا آن از آبا و اجداد ایشان یافته بودند در
تصرف خود ها آوردند یک چیزے وظیفهٔ مقرر به پاپا و پادریان مقرر کرده دادند چنانچه اکنون کار پاپا غیر از تعویذ و نقوش نویسی
و دعا از دیاد عمر و جاه و در طلب فرزندان و مانند ان هر کسیکه ازوی دعا کند چیزے دیگر نیست چه بدستور سابق دخل در مملکت
فرنگ نمی کنند اما در ملک اصلی خود که عبارت از شهر روم قدیم و توابع آنست ریاست و سلطنت میکنند و آنجا خطبهٔ پاپا خوانده
میشود و رسم آئین لعن و دشنام اینهمه موقوف گردید مگر بر اسد البعضے جهان که مفتون عجایب و غرایب بیرون از قیاس
و عقل انسانست اما اینقدر آئین تا هنوز در میان پاپا هست که در سالے یکروز معهود به پرستش خانه میروند و تمام مردم از خرد
و بزرگ آنجا جمع آیند و بر آئین عیسی علیه السلام نماز و پرستش میکنند پاپا دست بدعا برداشته میگوید که لعنت باد بر آنها که در دین
عیسی در روش او و آئین او نیستند از یهودان و مسلمانان و بت پرستان و غیره و بعد از ان فی الفور که لعنت بر زبان رانده است
بدعا میگوید که معاف کرده شد و حالا خدا این گروهها مختلف را بر راه راست بیارد و از بعضے ریاست پاپا و خلافت
نشستن او چنان است که هفتاد و دو امیر کلان هستند که ایشانرا بزبان فرنگ کاردنال بکاف تازی مے نامند و ایشان
برگزیده گروه متفرقهٔ پادریان هستند و هرگاه یکے از ایشان بمیرد پاپا کسے دیگر را بجاے متوفا مقرر میکند اپس در هر وقت
و سر زبان هفتاد و دو امیر قایم و برقرار میباشند وقتیکه پاپا بمیرد این هفتاد و دو کاردنال بعد از تجهیز و تکفین پاپا در یک عمارت
بزرگ که هفتاد و دو کوتهری میدارند در آنجا رفته هر یک در یک کوتهری نشسته میشوند تا کسے پاپا مقرر نشود حکومت آن شهر
باختیار چهار امیر که ازین هفتاد و دو کس نباشند مقرر میباشد و این چهار امیر کلید هاے کوتهری نزد خود میدارند و پاسبانان
از طرف خود بهر یک کوتهری مے نشانند و همه پاسبانان طعام و شراب آن هفتاد و دو کس را از راه دریچه و سوراخے در
شبانروزے یکمرتبه میرسانند و شرط است که هیچکس سخنے با ساکنان کوتهری از پاسبانان نگوید و اگر گوید مجرم باشند پس

بعد از چند روز بهمان جهاز امیر بدر جرکونهار رفته از هر یک کس از ان هفتاد و دو تن یکیک کاغذ که بران نام آنکس از گروه خود نوشته اند
که انکس پاپا باشد می ستانند و نادیده در یک صندوق می اندازند پس وقتیکه کاغذ از همه گرفتند ان جهاز امیری نشینند و آن صندوق
را میکشایند و آنشخص را که نام او زیاده برین کاغذ از دیگران نوشته شده انرا خلیفه و پاپا قرار میدهند و تعیین مدت نشستن
کاردنالان در کوتهریها مقرر نیست وقتی تا ده ماه و هفتاد روز و گاهی کمتر از دو ماه میباشد چه ایشان میگویند وقتیکه ما ملهم
میشویم که نام فلان در کاغذ بنویسیم آنزمان بنویسیم تا ملهم شدن همه یکسان هر وقت که حاصل شود در کوتهری نشسته می مانند
پس آن چهار امیر بر کوتهری آنکس که پاپا اقرار یافته میروند و دروازه را می شکنند و سجده تهنیت میکنند و میگویند که عمر خلیفه
دراز باد و بعد از ان دیگر کاردنالان را از کوتهری ها بر آرند و همه ایشان خلیفه را سجده و تهنیت کرده او را بر تخت نشانید
بر دوشها خود گرفته به دار الخلافت میرسانند و بر تخت خلافت می نشانند و مردم از اطراف و جوانب بزیارت خلیفه نو می آیند
و نذورات می گذرانند و پاپا را احتیاج فوج نیست چرا که کسی برو فوج کشی نمیکند اما سه چهار هزار کس جهت تجمل نگاه میدارد
و اکثر مال خود را در زینت و آرایش شهر روم قدیم که تختگاه اوست و دیگر در آراستگی گرجه ها خرچ میکند و پادریان مذهب
پاپای خلافت رسم پادریان انگریز و غیره زن نمیگیرند و اگر زن کنند و ظاهر شود همانوقت در آتش انداخته میشوند و بالا مرقوم
شده که پاپا و هفتاد و دو کاردنال موصوف از گروه متفرقه پادریان برگزیده هستند اگر شاهزادگان فرنگ سوای پسر کلان
که بولیعهدی مقرر است و دیگر پسران امیران همچنین از اراذل و اهل حرفه هر کس که خواهد خود را از دنیا کشیده بطمع آن خدمت
و مرتبه یعنی کاردنال و پاپا شدن در سلک پادریان کشیده اوقات میگذرانند پس گاه باشد که یکی از شاهزادگان پاپا
میشود و گاه یکی از مردم کمتر که بدانائی خود را بمرتبه کاردنال رسانیده رفته رفته آنکس پاپا میشود چنانچه دو سال است که بعد
از فوت پاپا پسر ماهیگیر بدرجه پاپائی رسیده و در متانت رای و تقوی و علم مثل آن کسی نبوده و او را تمام فرنگ دوست
میداشتند حتی که انگریزان هم بر خوبی و دانائی او تحسین میکردند بعد فوت او دیگری پاپا شد و الکنون همانکس بر جاده خلافت
میسوسی قیام میدارد و نام و نسب و معلوم نیست **شهر ولندیز** و حکومت و دو طولش هفتاد و پنج و عرضش پنجاه کروه دار الملکش امیردام
نام دارد و آن شهر بغایت اباد ان و در تمام شهر نهرهای آب جاریست و نهر ها را القدر عمیق ساخته اند که جهاز در ان نهر شده
بر دروازه های سوداگران آنشهر میرسد و هر گاهکه اسباب از جهاز ها بر میگیرند آنزمان جهاز ها را بجائیکه برای ایستادن مقرر است
میفرستند و بر اطراف انهار درختان کلان میوه دار سایه در نشو و نما دارند و دیگر عمارات عالیه بسیار دارد و همه ساکنان آن دیار
و شهر تجارت میکنند حتی که امیر انجا علانیه بتجارت قیام مینمایند و فخر خود میدانند ملک ایشان در طول و عرض از دیگر مملکت
فرنگ کمتر است اما بنا بر تجارت در ابادی و دولت ترجیح بر بسیاری از ملکهای فرنگ میدارد و طریق ریاست و حکومت
ایشان چنین است که بادشاه نمیدارند و ملک ایشان هفت حصه است و در هر حصه مردم مملکت یک امیر معتبر و دانشمند
هر سال برای ریاست خود مقرر میکنند و این هفت کس جمع شده در شهر دار الحکومت که شهر امیردام است می نشینند و مشورت
بکدیگر بکار و بار ملکی می پردازند و تا که همه ایشان بر یک حکم متفق نمیشوند ان حکم جاری نمیگردد و سوای این هفت کس یک امیر
دیگر است از همه بزرگتر که در مجلس با آن هفت کس امیر می نشیند اما دخل در کار نمیکند و بزرگی آن امیر جهت آنست که در زمان گذشته

اجداد او کارها بانام کرده چه وقتی این مملکت را از تصرف بادشاه اسپین برآورده لهذا تا اکنون مردم آنجا پسر اولاد و
احفاد او را در مرتبه بزرگی میدارند و وظیفه مقرر داشته اند با لفر اغبال دعوی بادشاهی سلاطین اما در مرتبه اندک کمتر از بادشاهت
میگذرانند و آن بهر هفت امرا در آخر سال مردم مملکت معزول میکنند و دیگران بجاے ایشان مے نشانند اما آن یک
امیر عظیم الشان که مذکور شد بحال و برقرار میمانند و ملک هولند بسیار بر زمین پست است چنانچه دریاے سمندر در اول و دوم
و سوم هر ماه بعد از آن تاریخ سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه طغیانی میکند و قبل ازین اکثر پرگنات که بر سو احل دریا بودند
در آب غرق مے شدند و آبادی خراب میشد و سکنه آنجا میگریختند با آخر براے دفع طغیانی آب یک بند در عرض
قریب نه گروه و در طول آن قدر که آن آب پرگنات و آبادی ساحل سمندر را محافظ باشد بر بستند چه آن زمین را صد گز حفر
کردند و آنرا از آهن و سنگ و گچ و چوب و غیره انباشتند و بنای مستحکم بارتفاع صد گز تخمیناً بنیاد نهادند و برین بند اکثر عمارت
معماران و مزدوران هزاران هزار تعمیر یافته آن مردم در حال و هر وقت و محافظت آن بند مینمایند و هیچگاه از ان کار
غافل نمیشوند تا آن بند استوار بماند و ملک را از آب سمندر و طغیانی آن آسیبے نرسد و لندیزیا سپاه جنگی کمتر و جهاز جنگی بسیار
کلنل بکیر پل ساکن کلنل سولبر است و لفظ کلنل کبر پل معروف است و اکثر ان در لکهنو یا مدامن قناعت کشیده بخوبی میگذرانند
و آن ملک در طول یکصد و سی و در عرض پنجاه کروه است و دار الحکومت آن برلن نام دارد و بغایت آباد است و همگی چهار ده
پرگنه دارد و مردم آنجا رئیس ماشند و لندیرسے دارند پیش آنکه در زمان سابق ملک سولبر لاند در تصرف بادشاه الیمان
بود و سکنه آنجا فرمان بردار او بودند بعد مرور دهور در ملک الیمان شخصے از خاندان ادسرپه که یکے از امراے جرد آن ملک بود
اما اجداد اش از قدیم امارت آنجا را رسیده داشتند اقبالش روے به تراجع نهاد چنانکه به نتیجه سلطنت رسید و تمام الیمان
متصرف گشت و بالآخر دست تعدی بر رعایاے آنجا بظلم دراز کرد ساکنان ملک سولبرلاند از جور ستم بجان آمدند و در خلع
آن سعی شدند و راے میزدند در خلال این احوال حاکم شهر الطرف نیز ظلم زده قطاع مهمله براے مهمله زده و نیز تمام مردی
سفاک و بے باک بود روزے در قضاے وسیع بر چوبی دراز کلاه خود را آویخته نمود و امر کرد هر کسیکه باین چوب بگذرد آداب
باین کلاه بجا آورد روزے ولیم تل نامے که در شجاعت و تیر اندازی سر آمد زمانه بود بران کلاه و چوب بگذشت و آداب
بجا نیاورد مردم بسمع حاکم رسانیدند حاکم برنجید و ولیم تل را طلب نمود و گفت این را زیر تسمیه شد حاضران گفتند که او مردے
تیر انداز و صاحب هنر است اینچنین کس را رایگان نباید گشت حاکم گفت اگر چنین است پس بر سر پسر او برنجی نهند و او
آنرا به تیر زند ولیم تل قبول نکرد حاکم در خشم شد گفت که پدر و پسر هر دو را بکشند مردم به ولیم تل فهمانیدند که آخر کشته میشوی لیکن
آنچه حاکم مے گوید باید کرد و اگر تیر بر هدف مراد نرسد شاید خلاص شود و شده از سر خون شما در گذرد ولیم تل تیر در کمان کرد
و بکشید و برنج را از سر پسر به تیر زد و نظارگیان حیران ماندند آفرین خواندند و ولیم تل سواے آن تیر تیرے دیگر نیز در دست داشت
حاکم از وی پرسید تو حکم انداختن یک تیر داری چرا تیر دیگر بدست داری ولیم تل گفت باندیشه اگر بر من از برنج خطا کند و به پسر من رسد و او
کشته شود آن زمان تیر را بر سینه پر کینه تو بزنم و قصاص خون پسر خود بستانم حاکم ازین سخن در غضب شد و بهم بر آمد و او
بزندان ولیم تل قرار داد و جاے محکم براے حبس او مقرر نمود چه یک قلعه در میان جهیل که هشت کروه تخمیناً طول و دو کروه

عرض میداشت برای حبس او مقرر نمود و از راه حزم و بدگمانی که کسی او را در راه بندرها کند با او دیگر کسی نیست و بسوی قلعه روان شد چون مبلغی راه قطع کرده گاه بادی تند و طوفانی عظیم از برق و صاعقه برخاست و بارشی بزرگ قطره باریدن گرفت و قریب بود که کشتی غرق شود و مردم کشتی با حاکم گفتند که ویلیم تل مردی قوی هیکل و زورآور است اگر او را از بند رها کنی شاید چیزی بنظر نمایان گردد که باعث نجات و حیات ما مردم ازین طوفان شود حاکم که دست از جان شسته بود دست و پای ویلیم تل بگشاد و رها کرد و ویلیم تل بشجاعت و پردلی که داشت از کشتی خود را در آب انداخت و تمام کشتی را بگرفت و تکیه بر خدا کرد و آنرا کشان کشان بجای رسانید و خود از انجا بگریخت و سعی آن شد که حاکم ظالم را از میان بردارد چون مردم از ظلم حاکم بجان آمده بودند گروهی با ویلیم تل بگرویدند و ویلیم تل با حاکم رزم کرد و ظفر یافت و او را هزیمت داد و همچنین رفته رفته اجتماع خلایق بر ویلیم تل شد چون شورش ویلیم تل بسمع بادشاه الیمان رسید سپاه بسیار بدفع او فرستاد و ویلیم تل با فوج شاهی رزمی صعب کرد و ظفر یافت سپاه بادشاه الیمان بافتیح وجهی منهزم گشت بادشاه الیمان مکرر بهر مردم سولیسر لاند افواج بی شمار فرستاد و مردم سولیسر لاند مردانه بکوشیدند و رزمهای صعب و قتالهای فاحش کردند هر بار سپاه الیمان را هزیمت دادند و این قضایا بطول انجامید تا چهل و پنجاه سال کشید چه هر بادشاه که بر تخت الیمان می نشست فوج کشی بر ملک سولیسر لاند میکرد و مردم سولیسر لاند مردانه میکوشیدند و رزمهای رستمانه مینمودند تا آنکه تمام دیار سولیسر لاند از تصرف بادشاه الیمان برآوردند و مطمئن نشستند چنانچه از انزمان حاکم و رئیس و ملک سولیسر لاند مقرر نیست و کثرت سپاه آنجا بیشتر است تا آنکه ایشانرا از کسی جنگ نیست و بر ملک دیگری بعزم ملک ستانی نمیروند و هر رعیت آنملک در حقیقت بکار سپاهیست که در حفاظت ملک خویش میکوشند و براندک مملکت قناعت نموده اوقات بمیانه روی میگذرانند و نزد بادشاهان هر یک میخواهند سپاه خود را بکرایه میفرستند و بعد از ده سال طلب میدارند و عوض آن فوجی دیگر تعین میکنند تا سپاه اولین بملک خود بیاساید و بیشتر ایشان را ضابطه است جائیکه بکرایه میروند تنخواه خود بموجب قرار داد میگیرند و اگر اندک خلاف قرار و تغافل بمیان آید همانوقت از وجدا میشوند و هرگز نمی باشند و در وفاداری و دلاوری چنان ثابت قدم اند که اگر هر دو طرف مردم سولیسر لاند باشند هنگام رزم مقابل هم رزم میکنند و مردانه میکوشند و دیگر خطهای بعضی بزرگ که از انجمله بیمان و مسرت و میل و مودینه و مسوه و ویسن و جنوه و بشکنی اینهمه از خطه‌های کلان اند و دیگر کوچک و خرد و این جمله را ویلیه پوربیا الفاظیکه ترجمه آن بزبان فارسی بلاد صغیره میتوان گفت نامند همه آن آبادی و شهرهای بسیار خوب و آراسته میدارند و روسای آنجا خود را بادشاه نمیگویانند و بتابعت کسی بادشاه نمیکنند اما سکه بنام خود میزنند و بطور بادشاهان میگذرانند و دیگر در یوروب ملکیست که دری است توابع آن کاوقو و یونان که همه در تصرف عثمانیه بود و اکنون بسیاری از آن در تصرف اوهست و بعضی از آن را بادشاه روس متصرف شده و این ملک ها بسیار آباد اند و در همه این ملک مسلمانان یهودان و نصاری سکنی دارند اما از انجاکه بادشاه این دیار مسلمان است بسیار سکونت میدارند و دیگر ملک انگری است طولش یکصد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه و پایه تخت او میوده نام دارد و این ملک در تصرف بادشاه الیمان است پس همه مملکت فرنگ را تفصیل بیان کردم اکنون طول و عرض و حدود آنرا باجمال میگویم بدانکه طول مملکت فرنگ دو هزار و پانصد کروه است و عرضش یکهزار و دو صد و پنجاه کروه و مسرح

این سمندر بسمت جنوب است و سرحد شرقی آن بخش ایشیاست و سرحد جنوبی آن سمندر مختصر است که آن سمندر بخش افریقه را از یورپ
یعنی فرنگ جدا میکند و بطرف مغرب دریاے سمندر کلان است که آن سمندر موصوف مابین فرنگ و افریقه که دنیاے نو عبارت
از وست حدی فاصل است پوشیده نماند که در یورپ جزایر بسیار هستند از الجمله جزایر انگلند بکاف فارسی و آنرا بریتان
و برطانیهٔ کلان نیز نامند و جزیره مذکور در طول سه صد و سی کروه و در عرض دو صد و پنجاه کروه و پایے تخت این جزیره
شهر لندن است و بادشاهت آن جزیره انگلستان یعنی انگریزان میدارند و مرقوم خواهد شد و دیگر جزیره ایرلند است
که طولش یکصد و چهل و دو و نیم کروه و عرضش یکصد کروه است و پایے تخت این جزیره شهر دبلن است و در آنجا نایب
بادشاه انگریز میباشد و دیگر در دریاے شمالی فرنگ بعضے جزایر هستند که در تصرف بادشاه دینمرک اند و دیگر مابین مشرق و شمال
ملک یورپ جزیره هاے ویلند و دیگر جزیره هاے در تصرف بادشاه دینمرک است و متصل این جزیره ایسلند و الند در روحی سمه
دیگر جزایر در حکومت بادشاه سویدن اند و درمیان سمندر بطرف جنوب که ملک فرنگ را از بخش افریقه جدا کنند جزیرهٔ امریکه
و مجارکه بکاف های فارسی و این در تصرف بادشاه اسپین اند و دیگر دیت لیار در تصرف انگریز است جزیرهٔ کارسیکه در حکومت
فرانسیس است جزیره ساردینیا آنجا بادشاه علاحده است و آن را بادشاه ساردینیا نامند جزیره سسلی که سسلین اول در تصرف
بادشاه نیپلس است جزیره بوسینه و کرفو و سفالونیا و زیت و لوکادیه بکاف تازی مجموع پنج جزیره در تصرف مردم ونیس است
و دیگر جزیره کندیه بکاف تازی و ردوس و لمنس و تندوس و میلن و سیو دت و ساموس و پیس و پارس و سرگو و سی برس که اینجا
درخت سرو بسیار پیدا میشود و شیرین وغیره که همه آنرا ملک لوبان میگویند الجمله در تصرف سلاطین عثمانیه اند و مردم این جزایر که
لوبانی اند همه مذهب نصارے دارند و جزیه بسلاطین عثمانیه میدهند امصار جزایر فرنگ که یورپ است تمام بخش دوم ایشیاست
که عبارت از ایران و توران و دیار هندوستان و ملک گرجستان و ارمنی و بعضے ملک روس ملک تمام هفت اقلیم کهنه است چون
اکثر امصار هفت اقلیم کهنه را یارو فادار مولف حدیقة الاقالیم از کتب متعدده مثل کتاب هفت اقلیم وغیره نوشته بنابران ازان
درگذشته ببخش سومی مے پردازد بخش سوم افریقه که مشتمل است بر ملکهای بزرگ و اکنون آنرا بتفصیل بیان میکنم ملک مراقه که مراکو
نیز مش گویند طولش دو صد و پنجاه کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و دار الریاست این شهر فس و بادشاه اینجا مسلمان است از مجاز
خلفای مصر و دیگر الجزیر که طولش دو صد و چهل کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافت این ملک هم الجزیر نام دارد و حاکم اینجا منصوب
از طرف سلاطین عثمانیه بود و اکنون بر آنخود است اما حصه بنام عثمانیه میخواند و باج و خراج هیچ نمی دهد و ساکنان اینجا مسلمان اند ملک
یونس طولش یکصد و دو کروه و عرضش هشتاد و پنج کروه و دار الریاست نیز یونس نام دارد و پیشتر از این اینجا از طرف عثمانیه حاکم می نشست و
اکنون پسر خود اوست ملک ترپولی سه صد و پنجاه و عرضش یکصد و بیست کروه و دار الخلافتش نیز ترپولی نام دارد و حاکم اینجا فقط خطبه بنام
سلاطین عثمانیه میخواند ملک بارکه طولش دو صد کروه و عرضش دو صد و پنج کروه و دار الخلافتش توکی نام دارد و آن شهر بیست بزرگ در آنجا
اینجا لیکن خطبه و سکه سلاطین عثمانیه میدارد این هر پنج ملک از مراقه تا بارکه از ملک بربر میخوانند و دیگر در بخش افریقه ملک مصر است و طول
این سه صد و عرضش یکصد و بیست و پنج کروه و دار الخلافتش را قاهره می نامند و این شهر بر ساحل دریاے نیل واقع است و احوال مصر مؤلف
حدیقة الاقالیم در ضمن اقلیم سوم نوشته است و اکنون دران دیار از طرف سلاطین عثمانیه والی روم با سپاهی نشسته بالفعل عمل سلاطین

عثمانیه آنجا ضعیف است و دست چهار کس از اولاد غلامان خلفای علوی که در مصر خلیفه بودند از چند سال آنملک را بدست دو چهار حصه کرده
میان خود ها تقسیم نموده متصرف اند و گاهی سلاطین عثمانیه روم را خراج با تحایف میدهند و گاهی نمیدهند و اگر از پادشاه ناخوش
می شوند از شهر آنرا امیر انند و بپادشاه روم مینویسند که پادشاه دیگر بفرستید پس پادشاه بموجب التماس شان پادشاهی دیگر
میفرستد. ملک بالا والخزیه طولش یکهزار و دو صد و پنجاه و عرضش یکصد و بست و پنج کروه و پایتختش شهروار است و پادشاه و مردم آن ملک همه بت پرست اند
ملک راره طولش یکهزار و دو صد و عرضش سه صد و سی کروه و پایتختش شهر تکسی بفتح تای فوقانی و فتح کاف فارسی و سین مهمله مشدده بیار زده است و
پادشاه و مردم آنجا همه بت پرست اند ملک بنکرولنه بکسر نون بیای تحتانی زده و فتح کاف فارسی و بضم رای مهمله و واو زده است طولش یکهزار و یکصد و
عرضش چهار صد و بست کروه و پایتخت این شهر مدگیه بکاف فارسی و پادشاه و ساکنان آنجا همه بت پرست اند گندینه بالکسر و فتح کاف فارسی طولش نهصد و عرضش یکصد
سی کروه و پایتختش سنیه بکسر یای تحتانی و نون و یای تحتانی زده و فتح نون آخر بدستور شاه و مردم آنجا همه بت پرست اند و دیگر سه شهر کلان که نام ان
لونیه و والی سینه و ابرکه این بر سه امصدرة الحبش نامند و طول بر سه ملک یکهزار و دو صد و بست و دو و نیم کروه و عرض ان هفتصد
و چهل و پنج کروه و پایه تخت ان گوندار است بکاف فارسی و پادشاه آندیار دین عیسوی میدارد و ساکنان آنجا بت
پرستان و مسلمانان و عیسویان هستند و دیگر وسط افریقیه را حبش زیری نامند اما احوال ان هیچ معلوم نیست گیند بهرپ بکاف فارسی
گکماش بکاف اول تازی و دوم فارسی طول الجمله دو هزار و هفتصد و عرضش یکهزار و یکصد و پنجاه کروه و پایه تختش لونکو است
و پادشاه آنجا عیسوی و ساکنانش عیسویان و مسلمانان و یهودان هستند و این امصار را گینی زیری بکاف فارسی می نامند
و اکثر از کنار دریای آن در تصرف مردم پرتکیه است معاهه طولش هفتصد و عرضش یکصد و هفتاد و دو کروه است و پایه تخت
ان میکنده و موزم بیک است و پادشاه آنجا بت پرست است و بعضی بندرهای این ملک در تصرف فرنگیان پرتکیه
است و رسم آندیار چنان است که مردم آنجا طفلان و خویشان خود را می فروشند حتی که پادشاه آنجا نیز و اکثر فرنگیان و اطفال
ایشان را خریده بممالک امرقه می برند و آنجا کشتکاری کنانند گشیلا بکاف فارسی طولش چهار صد و پنجاه و عرضش سه صد
و سی کروه و پایه تخت آنملک جنکوه است و پادشاه و ساکنان آنجا بت پرست اند سفله طولش دو صد و چهل و عرضش
یکصد و پنجاه کروه است و پایه تخت ان ملک نیز سفله نام دارد و پادشاه و مردم آنملک بت پرست اند ناکو طولش
سه صد و عرضش یکصد و هفتاد کروه است اکثر جا ریگستان و کمتر شهر آبادان میدارد و رئیس و مردم آنجا همه
بت پرست اند علیان طول آن سه صد و نود و عرضش سه صد و سی کروه است آنجا ملوک الطوایف اند و همه ایشان بتان را
پرستش میکنند و اکثر جای آنملک در تصرف فرنگیان ولندیز است و اکثر امصار و دیار مذکور در آبادی و زراعت
و لطافت هوا بر تمام ممالک افریقیه ترجیح میدارد و میوه هر جنس که در دنیا پیدا است در آنملک پیدا می شود و سر
شمالی افریقیه یوریپ یعنی فرنگ و سرحد شرقی آن ایشیا که عبارت از هفت اقالیم کهنه است و حد غربی آن سمندر
کلان مغربی که فاصله است میان افریقیه و امرقه و حد جنوبی ان سمندر کلان جنوبی تا آنجا که خط استوا در عین وسط
ملک افریقیه می گذرد و ممالک افریقیه از دیگر ملکهای دنیا بسیار گرم است و اکثر جا ها ملک مذکور ریگ روان و
سنگلاخ و ویران است اما زمین کنارهای دریاهای بزرگ چون رود نیل وغیره تر و تازه و بسیار آبادان و همه چیز آنجا

پیدا می شود پس چنانچه جزایر یوروپ ذکر کرده شد اکنون جزایر افریقه بیان کرده میشود نخست جزایر متصل بحر احمر است و آن در تصرف
گروه هاے متفرقه است و ساکنان آنجا بدین و ملت بطریق متنوعه میدارند پایه تخت آن کلتره و بادشاه آنجا مسلمانست
این جادیپ از آن اکثر موز مانند پایه تخت آن شهر جوبه است و بادشاه و ساکنان آنجا مسلمانان این جادیپ از دیگر جزایر آبادانی
بسیار میدارد و جهازها که از فرنگ بهندوستان مے آیند چندے آنجا بنابر ضروریات مثل آب تازه و اشیاء خوردنی
مقام میکنند و آنجا ذخیره میگیرند گامیر بکاف اول فارسی پایه تخت آن شهر ابیتن نام دارد و بادشاه آنجا مسلمانست یوربن
پایه تخت آن شهر یوربن نام دارد و آن در تصرف فرنگیان فرانسیس است موریس پایه تخت آن لویس بتصرف فرنگیان انگریز است
پلمه و پایه تخت آن پلمه بتصرف فرنگیان اسپین است تیردان و پایه تخت آن بحایل است و در تصرف فرنگیان پرتگیز است و
شهر ابه مدیره در آنجا پیدا میشود که بقطار رخام است بزند و دیگر چند جزیره ها که آنرا در سے مے نامند و پایه تخت انگره بکاف
فارسی است و آن در تصرف فرنگیان پرتگیز است اکثر بلکه همه این جزیره ها آبادی تمام و هوای خوب میدارند و مملکت امریقه
که آنرا افریقه نیز نامند بر خلاف قول آن پوشیده نیست که حکما و دانایان سابق در کتب خویش نوشته اند که احتمال دارد چنانچه
بطرف مشرق و شمال زمین است همچنین بطرف مغرب و جنوب بر زمین وسیع و کلان خواهد بود بعضے دانایان در بیابان
خیالها مے دور و دراز بسته اند اما از گفته و نوشته ایشان حل این مشکل نشد پس از مرور دهور اهل فرنگ جراب کرده و توکل
بر حافظ حقیقی نموده آن زمین را که پیش ازین مردم هند و روم و شام بلکه تمام هفت اقلیم ازان واقف نبودند پیدا کردند و گوی
معرفت و تحقیق بچوگان جرأت از عالمیان ربودند چنانچه بتفصیل مرقوم قلم میگردد و پیش ازین قریب بسه صد سال فرنگیان
آمد و شد هندوستان از راه دریاے عمان که اکنون مسلوک است واقف نبودند اما فرنگیان سوداگر از راه خشکی ما بین
اسکندریه و مصر تا سویز که بر ساحل دریاے احمر است رسیده و زر و تحایف فرنگ همراه آورده بتجاران عرب که درانوقت
سوداگری هندوستان بدست ایشان بود خرید و فروخت می نمودند چنانچه در هر یک سال بماه معهوده اجتماع سوداگران
فرنگ با تجاران عرب بنابر آوردن اشیا که طرفین را مطلوب مے بود فیما بین خود قول و قرار مے نمودند و از طرف
فرنگیان ساکنان وندس و جنوه که ذکر آن در یوروپ گذشت همه کار تجارت را در دست خود داشتند
و دیگر گروه فرنگیان را دخل در امر تجارت خصوص در هندوستان نمیدادند و چه اشیاء هند به قیمت مناسب از هندیان
میگرفتند و بهر قیمت که میخواستند میفروختند منفعت او سه چندان و زیاده بران میگرفتند چنانچه درانوقت یک آثار
ابریشم خام هم وزن زر میفروختند و سالها دراز بر همین حال بگذشت ازین جهت ایشان بسیار متمول و مالدار شدند
و فرنگیان دیگر بر ترفه و ترقی احوال ایشان حسد مے بردند و حسرت مے خوردند تا وقتیکه در سن یکهزار و چهار صد و
هشتاد و سه عیسوے کلمبس نامی بکاف تازی و کلمش نمیم هم مینویسند ساکنان جنوه که عالم و فاضل بود از علم نجوم
و هیأت و هندسه و احوال دنیای نو ساکون و قوسے تمام داشت و گویند که اول کسیست که بر احوال سنگ مقناطیس در
زهره نمارسے واقف شد و قطب نما بساخت و در دریا چهار سمت چهار گانه را در روز و شب و ابر و تاریکی شناسا گشت
و راه رفتن جهات مذکوره مے توانست و این اسرار چندے پوشیده داشت و قوی دل شد قیاس کرد که البته راهی

بوده باشد تا از طرف مغرب بسواری جهاز بجنوب شده بهندوستان میتوان رفت و قول اصح آنست که قطب نما
اختراع شخصے دیگر است و آنکه آنرا ساخته زمانهٔ او و کلنبس از آن کار گرفت چه کلنبس مصوبات خود را با دلایل قوی بر اثبات
دعوے خویش بر کاغذی بنوشت و منظر سرداران جنوه گذرانید و درخواست چند جهاز و مدد خرج برای رفتن خود بهندوستان
نمود سرداران موصوف نافهمیده از آنچه گاهے نشنیده بودند متنفر شدند و آنرا خیال باطل و دیوانگی اندیشیده بچشم
حقارت و تسخیر بر کلنبس نگریستند دلبسکترین وجه درخواست او را رد کردند کلنبس برنا دانی قوم خود بگریست و گفت
که شما دولتے عظیم از دست دادید و من اینک از شما جدا میشوم تا پادشاهے زیرک بدست آرم و این دولت نصیب او
گردد پس او پیش پادشاه فرانسیس رفته دانستے الضمیر عرضداشت و روئی نیافت از آنجا نزد پادشاه انگریز رفت
او بخیل بود بنابر آن التماس او را قبول نکرد بعد از آن پیش والی پرتگال رفت و بے نیل مقصود بازگشت کلنبس آنچه
که داشت در خرج آمد و رفت و نذر سلاطین صرف کرد عاقبت کارش بعسرت کشید و بالاخر نزد پادشاه زنی عاقله
بود احوال او بشنید و او را پیش خود طلبید و همه مصوبات و دلایل او بشنید و بپسندید و از شوهر خویش اجازت گرفته
قلیلی از جواهر خود فروخته سه جهاز مع اسباب و مردم کار آمدنی به کلنبس بخشید و رخصت فرمود و کلنبس در سال یکهزار
و چهارصد و نود دو عیسوی بر جهاز سوار شده در پے مقصود برآمد و بر چند روز مردم همراهی او که گاهے کنارهٔ زمین را از
نظر نگذاشته بودند و جهاز را از کنارهٔ دریا دورتر بردن نمیتوانستند چه تا الوقت سیر و سفر دریا همین طور بوده چون یکبار خود ها
را در میان سمندر که زیر شان آب و بالا آسمان باشد بدیدند و ساحل و زمین از نظر ایشان ناپدید گشت چون از جهات بیخبر
ماندند و انستند که درین بحر بے پایان کجا و کدام سمت میروند و دیگر بادها تند و تلاطم امواج که هویدا میشد بیدل و هراسان
گشته دست از جان بشستند و از کلنبس بے ادبانه گفتند که ما مردم را باز بملک ما برسانید و الا شما را بدریا خواهیم انداخت
کلنبس با ایشان گفت از مرگ نمیترسم اگر چنین کنید کیست که شما را بوطن رساند باید که روزے چند صبر کنید پس اگر بساحل
نرسید هرچه خواهید بکنید مردم با خود ها گفتند که اگر این را هلاک میکنیم گوی در هلاک خود کوشیدیم پس طوعاً و کرهاً روانه [illegible]
شدند و بعد از سی و سه روز زمین بنظر ایشان در آمد و آن یکے از جزیره هائے ما مانه بود کلنبس از کشتی فرود آمد و تماشا را
بشهر نمود و حیران شده با خود گفت که این آن هندوستان نیست که در پے تجسس آن این همه محنت ها کشیدم و ساکنان
آن جزیره همه سیاه رنگ و عریان بودند از اکل و شرب هرچه داشتند بتواضع پیش آمدند کلنبس مختصرے از تحایف فرنگ
بایشان داد و چندے در آنجا استقامت گزید باز بار سفر بر جهاز کشید و از مغرب پاره راه بطرف جنوب رفت
و بجزیره کلان رسید و همه اسباب ضروری از ماکول و مشروب و ملبوس ترتیب داد ساکنان آن جزیره
بسیار خوشخوے و خلیق و نرم گوی بودند بما حضر متواضع شدند و تحایف آنجا چون مروارید و ریزه های یاقوت سرخ گذرانیدند
و کلنبس بسیار راضی و خوشنود گشت و دانست که عنقریب سررشتهٔ مقصود یعنی سیر و تماشاء هندوستان میسر خواهد آمد چند کسان
خود را در آن جزیره گذاشت و بملک اسپین عزیمت خواست کرد و دو سه کس از ساکنان آنجا را همراه گرفت و از زر و مروارید و اسلحه
آمده بانها دیگر کارخانجات و زیور آلات و میوه جات و آنچه در آن جزیره پیدا میشد اندک اندک همه از آن با خود گرفت و باسپین آمد

وتحایف بادشاه پیوست وانچه آورده بود بنظر بادشاه درآورد واحترام یافت وبعد از دو ماه هفتصد وچهار و یک هزار و پانصد مرد که
در انجا بیان بعضی از صاحبان عالی رتبه و متمول بودند از بادشاه رخصت شده بر جهاز نشست وبجزیره اسپانیوله رسید
وسه‌صد کس انجا گذاشت وآن ملک را بی جنگ بتصرف بادشاه اسپین درآورد وچند قلعه برای استقامت ومحافظت
مردم عمارت فرمود پس از ان بطرف جنوب شده بجزیره کلاف بکاف تازی رسید وآن جزیره را بسیار آبادان یافت و
معدن زر در انجا بسیار بوفور بود بسکنه آنجا بی جنگ محکوم ومطیع او شدند وآن جزیره را باسم از بلیه بکیم یعنی باغ بکیم
موسوم ساخت وچند کسان خود را در انجا گذاشته باز باسپانیوله شتافت در خلال این احوال بعضی از دشمنان که
از اقبالش حسرت میخوردند در حضرت او را بخود رای وخیال ریاست متوهم ساختند بادشاه جاسوسان پیش او
فرستاد کنهش از یمینی خبر یافت ومزاج بادشاه را از خود مطمئن ساخت وبدستور مقرب آنحضرت گشت وحسب الحکم
بادشاه باسپانیوله شتافت ودر سال دیگر در جهازها سوار شده وهفتده شبانروز راست سمت مغرب رفت
به ساحل رسید آن از جزیره‌ها مرقه جنوبیست قدری دیگر بطرف مغرب رفته دو جزیره دیگر یافت وباز بسمت
مغرب روان شده بالآخر بکنار ملک امرقه رسید واز جهاز فرود آمد آن جزیره بسیار آبادان یافت ومردم سفید
پوست بایل بسرخی خوبصورت بودند وکلاه‌ها از پرهای رنگین بر سر داشتند ولباس مکلف ساخته در بر کشیده ستر
عورت کرده بودند وحلقه زر با مروارید در هر دو گوش میداشتند وزنان آنجا حلقه زر با مروارید در هر دو گوش وبینی کشیده بودند
با ادب وتواضع تمام با زر ومروارید پیش کلنبس آمدند کلنبس نیز بیشتر تحایف فرنگ بایشان تواضع نمود وفیما بین رابطه دوستی
استحکام یافت کلنبس بعد چندی باسپانیوله مراجعت نمود درین اثنا دیگر بادشاهان فرنگ احوال کلنبس شنیده سرداران
خود را بجهازها بتلاش زمین نو فرستادند مردم پرتگال مملکت که یکی از ملکهای امرقه است دریافتند وانگریزان پیدا کردند
وامریکس نام شخصی سوداگر شهر فلارنس دیگر دیار بسیار ملک پیدا کرد وآن مملکت بنام امریکس بامریکه موسوم گشت واز عجایب
روزگار آنکه کلمبس در تلاش ملکهای تواریخ ولغت کشید وهیچ یک از ملکها بنام او مشهور نشد نتیجه آن همه محنت خرابی وبدحالی
نصیب او گردید چه مخالفان او باز بحضرت بادشاه او را بهوس ریاست ومثل آن متهم ساختند ودران باب غلو کردند بادشاه
اورا طلبید وبزندان فرستاد کلمبش در سن یکهزار وپانصد وشش عیسوی در حبس بمرد واو به تدبیر صایب وخوش خلقی وشیرین
زبانی این همه ملکها را بی جنگ در تصرف بادشاه اسپین درآورده بود بعد از او ناظمان وحاکمان دست تعدی وتظلم بطمع
زر وجواهر بر سکنه اسپانیوله دراز کردند ودر ابتدای سال قریب شش لک کس را کشتند ومردم انجا را از تشکان درنده شکار کنانید
تا آنکه از سکنان اسپانیوله کسی در انجا نماند ونیک پرداخته شد بعد از این قضایا پس از یک دو سال از طرف بادشاه اسپین حاکمی
مسمی بفرنانیو کارتز با ششصد پیاده وهژده سوار وچند ضرب توپ خرد بدان سمت نامزد شد وبا این فوج قلیل عزیمت تسخیر ملک
هر دو کاف تازی که بادشاهیست بسیار کلان وآبادان در مملکت امرقه که انرا امریکه بیشتر خواهند نمود وپایه تخت مکسکو شهری
بود بغایت وسیع وبزرگ در وسط کولابی عظیم وراه آمد وشد دران شهر بران کولاب که بر چهار طرف ان کولاب همراه‌های
سنگین در غایت متانت ساخته بودند وعمارات آن شهر همه سنگین ورفیع ودکاکین آراسته وچهار سوی بازار بترتیب دارای بسنگی

تمام تعمیر یافته و تمام شهر معمور از زر و نقره و جواهر و لآلی آبدار بیشمار و تمنای هرکس در آن شهر در هر وقت باندک تردد موجود و ساکنان
آنجا بکثرت و ازدحام تمام در غایت جمعیت و فراغبالی بی زحمت و بعیش و کامرانی شب و روز میگذرانیدند گویا بهشت آنجا
که از وی بنا شده که کسی را بکسی کاری نباشد و در حاق وسط شهر عمارت بادشاه در غایت متانت و آراستگی تعمیر یافته
چه ستونهای آن همه از سنگ بسم گوناگون پرداخته و گنبدها و منارهای با کارهای طلا و چه نقشهای رنگارنگ
و نقشهای غریب و عجیب زینت یافته و بادشاه آنملک که نامش موتی زوما بود بادشاهی بود بحشمت و شوکت بنهایت
که صد هزار پیاده هر وقت به پاسداری و حراست او قیام داشتند و هنگام سواری بر تخت مرصع کار سوار شده و امیران
عالیقدر آنرا دوش بدوش خودها میکشیدند و فخر خود میدانستند و او بعلو همت و سخاوت و عدالت و انصاف داشت و در سخاوت
و شجاعت گوی از بادشاهان عصر خویش ربوده و اکثر ملکهای اطراف را از دور و نزدیک تسخیر کرده خلایق در ظل عاطفت
آن بادشاه باسودگی و رفاه میگذرانیدند و اسلحه سپاه آنملک تیر و کمان که پیکان تیر از سنگ چقماق و یا استخوان و خار ماهی
که در تیر تعبیه میکردند و دیگر نیزه خرد که بر جهه باشد از نی و چوب که سر آنرا بر سنگ باریک میکردند و هنگام رزم آنرا بر مخالف
می انداختند و از آهن چون شمشیر و دیگر اسلحه ساختن نمیدانستند و از بارود و گوله و توپ و تفنگ مطلق خبر نداشتند و اسپ
در اندیار هرگز نبود و گاهی نظر آن کرده نه در آمده و ندیده القصه فرماند و کارتیز با فوج قلیل که بسبب حربه توپ و تفنگ
با وجود کثرت یک کس فرنگی صد چندان بودند در توابع مکسکو رسید اول چند کس از باشندگان آنجا بتواضع و خلق پیش
آمدند و اسباب ضروریات از ماکول و مشروب و ملبوس وغیره حاضر آوردند رئیس فرنگی نیز با آنها تواضع و مدارا کرد و چندی در
آنجا سکونت ورزیده با آن جماعه اختلاط پیدا نمود و چندانکه فی الجمله بزبان ایشان آشنا گشت و احوال ملک ملک پرسید
کسان آنجا کیفیت ملک مکسکو و شهر آنرا از آبادی و وسعت و لطافت و نزهت و وفور زر و اسباب بیان کردند باستماع
آن فرماید و کارتیز را آتش سیر و تسخیر آن در دل از یکی بلند شد و کسان آنجا از آمدن مردم نو سفید پوست بکتر پوش که در
دل خود یک جانور مهیب الشکل قیاس میکردند به بادشاه مکسکو خبر دادند و از الطاف و اخلاق فرنگیان که در باره خود
مشاهده میکردند به بادشاه گفته فرستادند و آنکه در کتب باوسیه نسیه مایان از سلف بخلف شنیده ایم که این مملکت
بر دست کسانیکه پسران آفتاب خواهند بود مسخر خواهد شد همانا که این مردم پسران آفتاب اند که باین شکل و صورت و
اخلاق پسندیده متصف اند و چون مردم آنملک گاهی جهاز و صورت این مردم ندیده بودند بقیاس خویش میگفتند که جهاز جانور
زنده بر روی آب روان و انبوده یعنی مردم از شکم این جانور باین صورت مهیب بر آمده اند و وقت سر دادن توپ که هنگام
صبح و شام موافق ضابطه بر جهاز سر میدادند بزعم خویش میگفتند که این جانور یعنی جهاز جانوری عجیب است که در هر چهار پاس
آتش و شعله از شکم خود بیرون میدهد و دیگر چون اسپ ندیده بودند هرگاه سوار اسپ دیدندی گفتندی که این عجب آدمی است
که مثل دیو چهار پا و دیگر اعضا میدارد چه آنجماعه اسپ و سوار را یکی میدانستند و همچنین از دیگر حرکات فرنگیان متعجب شده
و همه کیفیت به بادشاه خویش میرسانیدند فرنگی تا مدتی بر چندی و توابع مکسکو مانده پیش بادشاه آنجا که موتی زوما نام داشت
شتافت و با او ملاقات کرد و بر دوستی در باخت و بالآخر هوس تسخیر مملکت در دماغش جای گرفت بادشاه را بدغا قید کرد

ساکنان ملک از دغا را و حبس بادشاه خویش خبر یافته بجنگ پیش آمدند و برای خلاصی بادشاه سعی بسیار کردند اما بدست
آن مطلوبان جزیه سر و سنگ نبود پس جنگ کردن و جان دادن و از کله توپ صدها پریدن و از تفنگ و سنگین هزارها کشته
و خسته شدن همان بود در بین گیر و دار بادشاه القوم که بر بام زر آن خانه مقام سید اشت و صحن بام استاده تماشای رزم میکرد
ناگاه سنگی بر سر او رسید و از آن کشته شد و بسیاری از آن قوم بقتل رسیدند و بقیة السیف منهزم گشتند و مابه و کا دظفر یافت
و خویشان و فرزندان مولے رونیه را از سلطنت بے دخل کرد تمام ملک را بتصرف خود درآورد و باندیشه آنکه ساکنان آن ملک
سرکشی نکنند همه از مرد و زن و بچه که بدست آمدند بظلم تمام بکشت کسانیکه خبردار شدند گریخته بجاهای دور و دراز و جنگلها
و بیشه ها و کوه ها پناه جستند چنانچه بعضے تا حال از اولاد ایشان در کوه ها و جنگلهای باشند و چون و ماندو کارنزو دیگر سرداران
اسپین مملکت را از ساکنان اصلی خالی کردند زنان و بچگان و مردان کشا د زر و رعایا از اهل حرفه از اسپین طلبیده
شهرها و آبادیها بطور خود ساخته آنجا مقیم گشتند و بمرور ایام در همه ملک مکسکو آباد شدند و ملک دیگر که نام آن نبرده است
نیز گرفتند و اکنون اسپانیان بر تمام امریقه جنوبی مستولی اند و امریقه جنوبی که عبارت است از ملک وسیع و زرخیز و امصار
آن مکسکو و بیردو تره فرما و چلی و لیلابه و جزایر آن ملک کوبا و استانبوله و لولورنکو و پیرندار و نارکارنیا و جوان فرناندیز
وغیره اند پوشیده نماند که مکسکو در طول یک هزار کروه و عرضش سه صد کروه ملکی است خوش آب و هوا لایق زراعت
که تخم های فرنگ و هند در آنجا بخوبی میکارند و انار و اننناس و ترنج و لیمو و سنگتره و خوبانی و سیب و نارجیل خوب میشود و نیشکر
آنجا بسیار کلان و رس دار و بغایت نرم و شیرین می باشد و معدنهای زر و نقره در آنجا بسیار چنانچه هر سال زر و نقره
بیشمار از آنجا به بادشاه اسپین میرسد و در آنجا بار آدویات نباتی و حیوانی و معدنی چون برگ و گل و ثمر و حب و صمغ و بیخ
آن و از عنبر و مشک و لادن و دیگر زمرد و یاقوت و لولو و زهر مهره پیدا میشود که تمام فرنگ از آن مستغنا ست القصه ملک
مکسکو در بعضے فواید از دیگر ملکهای دنیا برتری میدارد و ساکنان آنجا که اکنون عبارت از مردم اسپین است همیشه در
کمال عیش و عشرت میگذرانند ملک تره و ما در طول هفتصد و در عرض سه صد و پنجاه کروه بغایت خوش آب و هوا و مزروع
ملک پیرو طولش نهصد و عرضش دو صد و پنجاه کروه و در نیمای معدن نقره بسیار و کشتکار از هر جنس بخوبی تمام میشود و در نیمای ملک
امصار بزینت و آراستگی تمام و آبادیها لاکلام اند ملک چیلی در طول شش صد و در عرض دو صد و پنجاه کروه و آب و هوایش
بملک پیرو مشابهت تمام دارد ملک لیلانه در طول هفتصد و پنجاه و در عرض پانصد کروه باید دانست که قدر مرقومه در طول
و عرض عبارت از آبادیست و در باقی جاها مردم اسپین نرفته اند و حد الملک تا حال نمیدانند که تا کجاست و اعتقاد که آباد کرده اند
سکونت میدارند آب و هوای نیک میدارد لایق زراعت و تماکو خوب در آنجا میشود چنانچه هر سال بسیار از آنجا
بفرنگ جهت فروخت میفرستند اما جزایر آن ملک یکی کوبا که پیدرس گویند طولش سه صد و پنجاه و عرضش سی و پنج کروه بوفور
آبادانی معروفست فلفل گرد و مرچ دراز و نیشکر و تنباکو آنجا بسیار خوب و فراوان میشود و دیگر هر چه لایق عیش و
زندگانی انسانست در آن جزیره حاصلست اسپانبوله درازی آن دو صد و بیست و پنج کروه و پهنای آن هفتاد و پنج
کروه و در آن جزیره شهرها بغایت آباد و با رونق تمام اند و آب و هوای آنجا بغایت سازگار ابدان انسان است نیشکر

و دیمه که نیل نامند و تنباکو و اقسام خورش از نباتات لبقول حبوب و در آنجا بخوبی پیدا میشود بو توریکو طولش پنجاه و عرضش
بست کروه است هر چند که خرد است اما همه آباد است و بر دیگر جزایر آبادی رجحان دارد ترنداد و در طول چهل و پنج در
عرض سی کرده در آبادی از دیگر جزایر کم نیست بار کارینا طولش بست و عرضش یازده کروه اگر چه خرد است لیکن همه
آباد و ساکنان آنجا از دریا شور صدف مروارید می یابند و میفروشند جوان فرمانه نیز بسیار کلان و لایق تر زراعت است اما
مردم اسپین آنرا پایمال نکرده اند لیکن هر سال گاوان جنگلی هزاران هزار از آنجا گرفته می آرند و سوای جزایر مرقومه
دیگر جزایر بسیار اند و مردم بسیار اسپین بدان رسیده و دیده اند اما تا حال دران آباد نشده اند لیکن آن همه وجوه
قابل کشتکار و آبادی را هستند معلوم باد که چون دیگر فرنگیان دریافت کردند که مردم اسپین ملکهای وسیع در امرقه
پیدا کردند و حاکم بران گشتند و زر و نقره و جواهر از معدنیات آنجا بدست آوردند و دیگر فواید بسیار ازان ملک و دیار
باتجماعه رسیده هوا و سر امرقه در سر هر قوم فرنگ جای گرفت فرنگیان پرتگیز و انگریز و فرانسیس و ملاندیز که ولندیز گویند
فوجها و جهازها بر تلاش ملک و جزایر امرقه فرستادند فرنگیان پرتگیز برازل پیدا کردند و متصرف گشتند و ملک مذکور بسیار
آباد است پرتگیز طولش یکهزار و دو صد پنجاه و عرضش سه صد پنجاه کروه میگویند و سر حد او و طرف شمال و مشرق
سمندر و سمت مغرب ملک لیلانه و جانب جنوب دریای امازن جریان میدارد و اهل پرتگیز با ساکنان اصلی آنجا موافقت
کلی کرده اوقات بخوبی میگذرانند چه با یکدیگر نسبت دختر و پسر نموده نکاح و شادی میکنند اما ریاست و سلطنت
آنجا بدست پرتگیز است و بادشاه پرتگیز را که پرتگال نیز گویند هر سال از اندیار فایده جزیل میرسد و کان الماس
آنجا هست اهل پرتگیز در سن یکهزار و پانصد و چهل و نه از تولد عیسی علیه السلام از فرنگ دران ملک رسیده اند و با بادشاه آنجا
رزمها کردند آخر و سار برازل باج و خراج به بادشاه پرتگال پذیرفتند پرتگیزیان با ایشان صلح کردند ازان تا اکنون که
قریب دو صد و چند سال میشود فیمابین بنا بر مصالح قایم است و هر دو فرقه دران ملک وسیع با عیش و عشرت میگذرانند
انگریزان در سن یکهزار و پانصد و هفتاد و سه عیسوی با فوج شایسته و چند جهاز آراسته بسمت امرقه روان شدند
و بملکی رسیدند که از نکو و غیره بسیار مایل بشمال و اقع است لهذا آنرا اکنادا نامند و امرقه شمالی با امرقه جنوبی پیوستگی دارد
متوصل یک استمش یعنی پاره زمین که در طول زیاده و در عرض اندک است نیز در میان هر دو امرقه که شمالی و جنوبی باشد
و اسطه برزخ است که از امرقه شمالی با امرقه جنوبی براه خشکی میتوان رفت و استمش مذکور را استمش وارین هم نامند
بالجمله انگریزان بصلح و جنگ اکثر اندیار و امصار امرقه شمالی را متصرف خود آوردند و شهرها و آبادیها بر طریق
خویش ساختند و مسکن گزیدند و اکنون انگریزان امرقه شمالی دم همسری با انگریزان فرنگ میزنند و از بادشاه
باغی شده آتش پیکار با انگریزان فرنگ مشتعل میدارند و ملکهای امرقه شمالی یکی کنادا است طولش چهار صد
و عرضش صد کروه و هوایش بسیار خوش و دلکش و اقسام فواکه در ملک گرم سیر و سرد سیر حاصل میشود و در آنجا
پیدا میدارد و حبوب و غله از هر جنس در انجا کشتکار میکنند و امصار بسیار آبادان دران ملک است و هر چه برای
عیش و آرام انسان ضرور است درانملک موجود است و بیشتر ازین کنادا در تصرف فرانسیسان بود و انگریزان ا

از فراسیسان بجنگ بگرفتند ملک نوواسکات لاند طولش یکصد و هفتاد و پنج و عرضش یکصد و بست و پنج کروه است و هوای
آن درخوبے از هوای کناداکمتر است و نیز چندان آبادان نیست و آنجا یک نبات در کلانے مثل درخت پنبه
مے باشد که ازان پارچه بسیار خوب و باریک مے بافند و تجارت مردم انملک ازین پارچه است ملک نوو رطول
دوصد و هفتاد و پنج و در عرض یکصد کروه هوایش بغایت خوب و ابادی بسیار وارد و اسباب خورش و پوشش
درآنجا بخوبے وارزانی بدست می آید ملک تدیم طولش یکصد و پنجاه و عرضش هفتاد و پنج کروه و هوای خوش و شهرها آباد
دارد و حبوب ماکوله و بقول و درختان و نباتات مفیده و گلزار آمدنی دران دیار فراوان میباشد متاره در طول یکصد و
پنجاه و عرضش یکصد و بست کرده است و آن از دیگر ملکها بسیار بسیار اباد است و اسباب طرب و نشاط در آنجا
نیک بحصول مے پیوند دمیرلاند طولش یکصد و بست عرضش یکصد و پانزده کروه است هوایش خوش و آبادی بسیار میدارد
مقدشو در طول سه صد و پنج و در عرض یکصد و بست کروه بدستور میرلاند هوای نیک و آبادی بسیار میدارد نگر در در طول سه صد
پنجاه و در عرض یکصد و چهل کروه آب و هوای سازگار و آبادی بسیار میدارد جزیره لانساعند و هشتاد و صد و بست کروه است
انملک قابل زراعت است اما چندان آباد نشده است باید دانست که سوای انملک جزایر بسیار متصل امرقه در تصرف
انگریزان است از انجمله جزیره سلحماشه طولش هفتاد و عرضش شصت کروه است نیشکر آنجا بوفور پیدا میشود و ساکنان آنجا از فرق
شکر بمردم انگریز و فرنگ بسیار متمول میباشند ستالیه در طول بست و یک و در عرض چهارده کروه است آنجا نیشکر و نیل و نخیل
و پنبه بسیار میشود و مردم آن جزیره با ان چیزها تجارت بسیار میکنند و سوای آن جزایر بسیار از جمله تصرفات انگریز سیزده
جزیره مثل برباد و دوریسیا را باد دانند و باقی چندان آبادی ندارند و باید دانست که سیر فراسیسان و بالادیران ازین ملکها و جزیره
برامرقه تصرف میداشتند اما چند سال است که اکثر تصرفات ایشان بدست انگریزان ماند و الحال چند جزیره خرد بتصرف
ایشان هستند پوشیده نماند که ملکهای امرقه و جزایران درکل بتفصیل مرقوم شده اکنون بطریق اجمال بعضی اوصاف
امرقه و حدود این اقلیم مے آرد و مخفی نماند که ابتدای امرقه بطرف شمال نهر آتل است و شهر مذکور دیار امرقه را از مملکت فرنگ و
افریقه جدا می کنند و ابتدای امرقه طرف مغرب آب ماسفکه است یعنی دیار امرقه بر ساحل غربے یعنے الطرف دریای ماسفکه
واقع است و انطرف دریای مذکور مملکت اسپانیا کوی و دریای ماسفکه میان امرقه و ایشیا حدی فاصل است و بطرف
جنوبی امرقه دریای جنوبے است و ابتدای امرقه که بر ساحل شمالی نهر آتل است انتهای آن بسمت شمال تا حال معلوم
نیست که تا کجا ست اهل فرنگ هر قدر که بطرف شمال رفته اند سرحد آن نیافته اند اما تا هنوز دست از تلاشش برنداشته
و قیاس آنست که امرقه بطرف شمال از ملک روس و با چین اتصال دارد هر سال جهازها بنا بر دریافت این امر از روانه می شوند
لیکن تاب و توان شدت سرما که بطرف شمال می شود ندارند بنابران مراجعت می نمایند جهاز در یخ بسته شود و جهاز الکون بجان هم
و نیز مترددین براه خشکی روانه می شوند اما او شان هم وقتیکه طرف شمال مے روند از شدت سرما و بیشه و دشت سهمناک
بے نیل مقصود باز میگردند اما امید میدارند که راه یافته شود بر آنکه مملکت امرقه بسیار دراز و کلان است هر جا که در روز زیاده
از خط استوا واقع شده است درازی روز و شب و فصول و پیدایش نباتات و حیوانات تفرقه میدارد و گرم سیر

واعتدال همه دران می شود و امرقه در کثرت و کلانی نهرهاے شیرین و خوشگوار و درختان کار آمدنی برای ساخت عمارات
و شجرهاے دو بخش و نباتات خوش مزه و گلهای رنگین و خوش منظر و خوشبو و معدنیات از جواهر و نقره و زر مملو و دیگر متصرفات مثل
سیماب و کبریت و زرنیخ وغیره بر ملکهاے دنیاے کهنه که هفت اقلیم پیشینیان هست امتیاز و برتری میدارد اکنون بغنیا فتاطع
سامعان و خوانندگان بندی از احوال ساکنان اهلی امرقه مے نویسد چه وقتیکه مردم اسپین اول با امرقه رسیدند در ملک مکسکو
و پیرو آبادی بسیار دیدند و در هر دو ملک بادشاه علاحده و باشوکت و حشمت تمام بوده و همه ایشان آفتاب پرست بودند و بعضے
از مردم دشتے و شهری بتان بشکل های عجیب و غریب ساخته می پرستیدند و درمیان ایشان کتب و کتابت نبود اما کتب تصاویر
بسیار میداشتند و هرچه میخواستند در تصویر تحریر میکردند چه اگر میخواستند که چیزے بنویسند پس تصویر و نقشه همه احوال بر تخته میکشیدند
و بجاے رنگ پرهاے رنگارنگ زرد کرده از گوند بر تخته می چسپاندند و لون اکثر مردم ملک مکسکو و پیرو گندم گون مایل بسرخی بود و
در اخلاق بنهایت متواضع و لباس ایشان از پارچه پنبه وغیره و چرمهای نفیسه و پرهای خوش رنگ که با زر و جواهر بر پارچه مثل
کارچوب و زردوزی می چسپانیدند و غذای ایشان از گوشت جانوران هر جنس و حبوب ماکوله بود و از خواندن و نوشتن عاری بودند اما
بطور خود بخوبی تمام میگذرانیدند فرنگیان آنچه کثرت و ازدهام مردم در شهر مکسکو و پیرو دیدند در دیگر ممالک امرقه مشاهده نکردند و نیافتند
و ساکنان اکثر جاهای آن ممالک مثل مردم دست غرب و تاتار و ریگجا قایم نمانده گاه در اینجا و در دست و صحرا اسیرکنان خانه بر دوش بسر می بردند رنگ
ایشان از مردم شهر مکسکو بسیار تیره و سیاه و علم درمیان ایشان مطلق نه و بت پرست بوده و بت ها بشکل قبیح ببا که آنرا مالک شرقی نامیدند
می پرستیدند و میگفتند که حق تعالے مالک نیکی است و پرستش نمیخواهد چه از پرستش مستغنے است اما از مالک شرقی ترسیم و او را از چاپلوسی و پرستش
میکنیم تا او را از ضرر رسانیدن باز داریم و لباس این مردم صحراے و دشتے از پوست جانوران شکاری که گوشت آنرا میخوردند و پوست
آنرا لباس میکردند و شراب ایشان آب شیرین و کشتکار گندم میکردند و خانهای ایشان از چوب دنی بوده و مردم صحراے و دشتی
چنانچه بودند حالا نیز هستند چون تواریخ درمیان ایشان نبود هیچ احوال مردم امرقه از اصل و نسل معلوم نیست اما هیچقدر معلوم
نیست که مردم مکسکو و پیرو از دیگر ملک امرقه بلندتر بودند در اخلاق و اطوار و میگفتند که اجداد ما از مشرق زمین آمده بودند دانایان قیاس
میکنند که این زمین فراخ و مملکت وسیع که اکنون پیدا شده است و این در فهم و قیاس حکمای سلف و دانایان پیشین نبوده احتمال
میدارد که بطرف جنوب کره ارض زمین بسیار خواهد بود که ما حالا از آن خبر نداریم اما هر کسیکه بر کوه و شکل کره ارضی نظر خواهد کرد خواهد دید
و از آن مبرهن است و دیگر دلیل بر بودن زمین دیگر بطرف جنوب آنست که هر سال جزایر نو در بحر جنوب یافته میشود و دران جزایر مردم
آباد اند و ایشان میگویند که اجداد ما از جنوب و مغرب آمده اند و صورت شکل این مردم از دیگر مردم تفرقه میدارد چه بغایت سیاه فام و کریه
منظر اند و اطوار ایشان که از اطوار و رسوم دیگر مردم جدا گردیده اخلاق و خورش ایشان بخوبی میباشد و عاقلان را نظر بر اخلاق
است نه بر منظر و رسوم چه هر رسم خلقست از قلم تقدیر بالجمله پنج سال مے شود که فرنگیان جزیره دیگر بطرف جنوب پیدا کرده اند و ساکنان آنجا
از زن و مرد و طفلی روی خود و پلک تمام چشم را از کارد و سوزن ریش کرده رنگ سرخ و نیلگون و مانند این دران تعبیه می کنند و علاج بسیار بند
چنانچه در هند هم زنان اراذل دراز کے و دست و پا از سوزن ریش کرده و سرمه دران تعبیه میکنند و چون به میشود آن داغها مینمایند و آنرا موجب آرایش
میدانند و در هند آنرا گودنه بخفای دادمی نامند و دران جزیره همه را این آرایش باشد و احوال این جزیره خالی درین کتاب که بفارسی ترجمه کرده

نبوده چه این نسخه مشتمل بر پیدا کردن جزایر پیشین است که کلمبس فرانسیس و کاتر و دیگران پیدا کرده اند اما اکنون که کتاب مرتب خواهد نمود در آن اهل جزیره و هر چه که دیگر خواهند یافت خواهند نوشت مخفی نماند که بعد تحریر حقیقت چهار بخش دنیا بخاطر این احقر العباد گذشت که بندی از احوال ملک انگریز نوشتن خالی از فائده نخواهد بود و پیش دوستان یکرنگ یعنی مؤلف حدیقة الاقالیم و دیگر اهل هند پذیرا و پسند خواهد افتاد چرا که اکنون در هندوستان فرنگیان انگریز بر بعضی صوبجات متصرف شده در معنی حکمرانی می کنند البته در دل دانشمندان هند احوال انگریزان دریافتن خواهش بود بنا بر آن بضیافت طبع طالبان نسخهای راست ساده از الفاظ اغلاق می نویسد چه این کم پا شکسته قلم و گسسته رقم بعبارت رنگین و الفاظ دقیق مشقت اندر که شیوه نویسندگان شیرین بیان هند و ایران است سخنان خود را بپیرایهٔ الفاظ دقیق و لباس رنگین نمیتواند پوشانید اما وعده میکند که سخن خالی از راستی و قوع نخواهد نوشت و اغلب که نزد دانشمندان مدعا فهم سخن راست و صاف از زینت جهانی بهتر خواهد بود که کار کن کار بگزار از گفتار باید دانست که ملک انگلاند یعنی مسکن انگریز جزیره ایست از جزایر فرنگ و آن را برطانیه و برتانیه کلان نیز نامند چنانچه جزیره برتانیه مؤلف حدیقة الاقالیم در ضمن آخر اقلیم هفتم مرقوم نموده است چه جزیرهٔ مذکور مسکن اصلی انگریزان است و آن در طول یکصد و هشتاد کروه و در عرض یکصد و پنجاه کروه است و اطراف این سمندر است لهذا جزیره نامید شد چه بی سواری جهاز از آنجا بر آمدن و یا بدانجا رسیدن میسر نیست و این جزیره تا اکنون از حوادث و انقلاب زمانه محفوظ مانده است و در دولت و جمعیت بر اکثر ملکهای جهان بمرتبه افزون تر است و جزیره مذکور از فرنگ نیست اما چون متصل ملکهای فرنگ واقع است لهذا آن را از اضلاع فرنگ میشمارند و درازترین روز در جزیرهٔ انگلاند هفده ساعت و سی دقیقه نجومی میشود و هوای این جزیره گاهی سرد و گاهی گرم اما سرد و به نسبت دیگر ملکهای شمالی مایل باعتدال است و فصل بهار اینجا از داخل شدن آفتاب در برج حوت تا آخر جوزا و تابستان از تحویل آفتاب به برج سرطان تا آخر سنبله و فصل خزان از داخل شدن آفتاب در برج میزان تا آخر عقرب و فصل زمستان از وقت رسیدن آفتاب به برج قوس تا آخر دلو میباشد و در هر چهار فصل باران میشود چه اکثر بعد سه چهار روز دو سه گهری می بارد از این سبب همین زمین سرسبز و هوا خورم می ماند و در زمستان برف می بارد و یخ بسته می شود و سردی بسیار می شود و در تابستان اگرچه گرم می شود اما احتیاج دور کردن لباس و بادکش نیست تابستان اینجا مثل آخر زمستان و اول بهار هندوستان میباشد و در انگلاند و اضلاع آن چند نهر آب شیرین بروز می دارند و آن باعث وفور زراعت و آبادانی آن ملک است و دیگر نهرهای خرد بسیار اند که صرف زراعت و شرب حیوان می شوند و اکثر کشتکاری اینجا گندم و جو میباشد و فواکه هر قسم چون شفتالو و زردالو و سیب و ناسپاتی بکثرت و بهتر میشود و سوای این میوه جات گوناگون و نباتات مفیده چند در چند که نام و نشان آن در هند ندیده و ندانم که در هندوستان انهار چه می نامند تفصیل و تشریح این از مقدور این عاجز باصلاح و زبان هند بیرون است و دیگر از اختراع صاحبان باریک بین جهت پیدا کردن میوه های گرم سیر در آن ملک آنست که در باغات سرداب ها میسازند و اندران آتش می افروزند و میگزارند و بر سقف سردابه فواکه و نباتات گرم سیر میکارند باغبانان گرمی گرم و زیاده موجب طبیعت این کاشت می دهند تا آن نیک بالیده و نیک پخته می شود و بهمین طور میوه تابستان در زمستان بحصول می پیوندد و در انگلاند هر چه از نباتات و حیوان و گل و ریاحین که سبب پرورش و تفریح انسان در آن است بخوبی و کثرت پیدائی میدارد و اشیای متنوعه هند و امریقه و روم و شام و چین و ایران و دیگر ملکهای جهان که تجاران هر دیار و هر قوم بر جهازها بار کرده بسیار می آرند همین بارزانی و آسانی بدست می آید و مردم انگلاند از کثرت

تجارت و بیع و شری اشیاء ممالک خود و امصار دیگر اکثر متمول و صاحب دولت می باشند و اکثر چیزهای ملک انگلاند یافت خصوص بانات از
هر رنگ و اقمشه ریشمی و ساده و زره و توپ و تفنگ و شمشیر و امثال این آبگینه های کلان و تصاویر از قلم سیاه و رنگ آمیزی گوناگون و ظروف و
شیشه های بلور و دوربین خورد و بزرگ و ساعت فرنگی که عوام گهرسی نامند و آئینه بجوهر ترین و چه بسیار زند و در تمام ممالک سفر و شند و زرو
اشیای مطلوبه هر ملک عوض آن می ستانند و در ملک انگلاند اسپ و گاو خوب میشود و بز و میش و آهو و دیگر جانوران چرند و پرند بسیار است
با وجود پیدایش گاو قلبه رانی و کشتکاری از اسپان میکنند و در آنجا از حیوان ضاره از جنس سباع و درندگانش هرگز نیست گویند در زمان
گذشته گرگان بسیار بوده آن همه را بشکار کشتند و از حشرات ارض اینجا هیچ نیست و از هوام مگس هم آنجا کم است و ملک انگلاند را بود
آبادی است که اگر بتفصیل پردازد دفاتر مرتب شود و می ترسد که مردم هند و غیره اعتبار نکنند بنا بران از تفصیل احوال ملک انگلاند در گذشته
عنان خامه در بیان احوال بلاد و شهرهای کلان معطوف میسازد و بعد از آن ابتدای احوال انگریزان و سلطنت ایشان خواهد نوشت
کلکته دار الخلافت و مستقر السلطنت انگریزیه است و این شهریست بر ساحل نهر هنگلی که در عرض برابر گنگ که در بنگال متصل جهاز رانده شود
و آبادی این شهر هر دو ساحل نهر است و برای آمدن مترددین سه صراط از سنگ سفید ساخته اند که زینت عمارت این فرحت بخشی
بینندگان است و طول این آبادی از هر دو طرف دره زیاده از چهار کروه و دور یعنی گرد آن قریب ده کروه و درین شهر سه صد و پنجاه و
دو گرجا یعنی عبادت خانه از سنگهای سرخ و سفید که با سنگ مرمر و یشم و عقیق و غیر آن آراسته اند و مدرسه و شفاخانه بسیار و بیشمار و دیگر عمارات
بادشاه و ارکان دولت با رونق و آراستگی تمام است و همه عمارات این شهر از خورد و بزرگ از خشت است و فرش راه این شهر
در هر کوچه و بازار از سنگ سفید است و هر دو طرف راه برای پیادگان جدا مقرر است و گاری و بهل و اسپ با بین می دوند تا ایذا
و آفت به پیادگان نرسد راه سواران از راه پیادگان جدا باشد و نهر آب دران شهر زیر زمین جاری است و حکم است هر کس که قاذورات
و نجاسات و گل و لای و خس پیش دروازه خود ها بیدار زند آنرا در نهر بافگنند و زود بدریا انداخته شود و آب نهر محض برای صاف داشتن شهر ساخته اند
و نهر دیگر جهت آب نوش و غیره اختراع است چنانچه در هندوستان آب از خزانه برای فواره بحوض میرسانند همچنین از دریا پوشیده
شاخهای سرب که زیر زمین تا هر یک خانه شهر می رود و آن آب از دریا بخانه های هر یک ساکنان شهر میرسد و در حیاض میرود این
آب که در غلافهای شاخ سرب میرود از نجاسات صاف می ماند و آب اندرین شاخها همچنین جاریست و برای ساخت و مرمت این
بلچیزی ساکنان شهر موافق قدر و طاقت هر سال بداروغگان نهر نقد میرسانند و برای صاف داشتن راه های شهر در وقت شب و روز جاروب کشان مقرر اند که سر در از میدان
صبح هر نجاست که در راه افتاده باشد آنرا بر گاری بار کرده بیرون شهر می برند و دیگر برای روشن داشتن راه های شهر در وقت شب فانوس های آبگینه بر ستونهای مرتفع قریب
یکدیگر نصب کرده اند و در هر فانوس چراغدان کلان نهاده اند و هر شب از شام تا صبح چراغها افروخته میباشند و جهت صفا کردن فانوس و چراغها هزاران مشعلچیان مقرر اند
و خرج ایشان مثل خرجهای شهر از مردمان شهر مقرر است و برای کار زیر داروغه مقرر است که مشعلچیان تابع حکم او باشند و بلا شک اگر کسی بیگانه که ازین راه و رسم
واقف نیست وارد آن شهر شود از دیدن رونق چراغ افروزی قیاس کند که سبب این غیر از جشن نخواهد بود این
روشنی هر شب که میباشد کسی را مشعلچی همراه سواری بردن احتیاج نباشد و کسی نمی برد و سواری دران شهر گاڑی و بهل و پالکی
که بوچه می نامند می شود بعضی کسان آنرا از خود میدارند و کسانیکه ندارند بکرایه بآسانی بدست می آرند و در ملک انگلاند پنجاه و دو پرگنه اند
که آنرا کونتی نامند و در هر یک ازین کونتی شهرهای کلان و شهرهای خورد و قصبات و دیهات بسیار و همه آن با زینت تمام آباد اند و تحصیل انگلاند سال

بسال هنگام هیچ هفت کرور و هشتاد و پنج لک روپیه هم میباشد از انجمله یک کرور و بست لک روپیه صرف خاص بادشاه مقرر است
و دیگر خرچ برای حفاظت ملک و راجرای کار قواعد سلطنت مقرر است و بادشاه بی مشورت مشیران سلطنت زیاده از صرف خاص
خرچ کردن نمیتوانند و دیگر در وقت کار هر قدر زیاده از تحصیلات مقرری برای خرچ سپاه و جهازهای جنگی در کار می‌شود تحصیل میکنند
اما بطوریکه هیچ ایذا بر ملک نرسد چنانچه درین سال که یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو (۱۷۸۲) عیسوی علیه السلام مطابق یکهزار و یکصد و نود و شش
هجریست برای خرچ جنگ که اکنون انگریزان با فرانسیسان محاربه دارند سی کرور روپیه تحصیل شده است و تحصیل باین نوع مقرر است
در سال آینده که جنگ واقع خواهد شد خرچ آنرا در آمدنی آخر سال حال مشخص و تجویز کرده تحصیل میکنند بنابر آنکه بسبب زیادتی تحصیل
بر رعایا تصدیع نشود بادشاه و مشیران ملک مبلغ مشخص شده را در شروع سال از مهاجنان بطریق قرض میگیرند و چون قواعد
سلطنت بنهایت درست است مهاجنان بخوشی خویش زر بقرض می دهند و نفع مهاجنان از انچه که داده اند صدی پنج روپیه در ماهه
مقرر است زر بآهستگی و آسانی از رعایا تحصیل کرده میشود و دیگر در سال جنگ و یا سوای این اگر بادشاه خرچ زیاده از صرف
حاضر خود بیکند مشیران ملک حساب میدهند اگر چیزی خرچ غیر معتنع باشند که پسند مشیران نباشد در سال آینده تحصیل صرف خاص
کم میدهند برای دریافت ضوابط سلطنت انگریز از بسیار اندک که خلاف سلطنت هند است بالاکثر ملک جهانست نوشته اند
دیگر باید دانست که پسران کلان بادشاه ولیعهد میشود و هرگاه که بادشاه فوت گردد او بسلطنت می نشیند و اگر از اتفاقات
پسر کلان در زندگانی پدر بمیرد و او را پسران بود پسر کلان او یعنی نبیرهٔ کلان بادشاه بعد از مردن بادشاه فرمانروا میشود
و این برای درستی نسل و نسب و رفع خونریزی مقرر کرده اند چنانچه یکی از پسران خورد بادشاه متوفی دعوی سلطنت کند
یک کس از سپاه و رعایا موافق او نخواهد شد پس مملکت از فتنه و فساد شاهزادگان محفوظ میماند و برای خرچ شاهزادگان وظیفه
فراخور حال ایشان مقرر است بخوبی میگذارند و آن از تحصیل ملک بادشاه بایشان میرسد تا آنکه مردم شاهزادگان بر مواضع
رفته تحصیل کنند شاهزاده های خورد را هرگز با حکومت سلطنت کار نیست و اگر خواهد خدمت عمده در فوج بادشاه بگیرد والا در خانهٔ خود
بعمدگی نشسته وجه مقرری بگذراند و اگر بادشاه را پسر نباشد دختر کلان بادشاه بعد از فوت پدر جانشین میشود و اگر آن
دختر با کسی بادشاهزاده نکاح کند شوهر او را در سلطنت هیچ تصرف نیست و بسلطنت ملک انگلاند رسیدن نمیتواند اما پسر
کلان او که از شکم آن دختر پیدا شده است بعد از فوت بادشاهت میرسد و بادشاه انگریز زیاده از یک زن که بادشاهزادی
باشد نکاح کردن نمیتواند و اگر از سریه اولاد باشد او را اعتبار نیست و این قاعده برای آن مقرر شده است که نسل و نسب
سلطان خراب نشود و در صورت نبودن پسر و یا دختر از زن منکوحه بادشاه متوفی برادر دوم بادشاه متوفی اگر در حیات
باشد بادشاه میشود و بعد از و پسر کلان او و اگر برادر بادشاه که بادشاه شده است و او را فرزند نباشد برادر سوم بادشاه بعد
فوت او بادشاه میشود و بدستور پسران او شان بموجب ضابطهٔ مرقومه بسلطنت میرسند و باید دانست که سلطنت انگریز
عبارت از سه حاکم است یکی بادشاه دوم مجلس امیران معظم و سوم مجلس مردم رعایا و عمده که عمدة الرعایا نامند پس بادشاه
انگریز بی مشورت امیران و عمدة الرعایا حاکم خود جاری کردن نمیتواند لهذا ملک و آبادی آن در امن میمانند و اگر یک کس
ازین هر سه که بادشاه مجلس امیران و عمدة الرعایا باشند خواهند که زیادتی و ظلم بر زیردستان کنند نمیتوانند کرد و دیگر حمایت کنند پیش

نمیرود و اگر از اتفاقات بادشاه ظالم باشد از سبب آن دو مجلس کاری که خلاف ضابطهٔ ملک و موجب سبکی باشد کردن نمیتوانند و اگر بادشاه خواهد که مبلغ زیاده از وجه مقرری از ملک تحصیل کند در آن باب استرضای هر دو مجلس بطلبند و آن هر دو بحکم بادشاه راضی نشوند حکم بادشاه جاری نشود و ضابطهٔ مجلس امیران چنان باشد وقتیکه کار عمده در پیش آید همه امیران در دربار خود جمع آیند و در باب نیکی و بدی کار مذکور بایکدیگر مباحثه کنند و هر چه در دل آید میگویند و یک امیر برای اینکار مقرر است که با هر یک امیری باشد که تو ازین کار راضی هستی یا نه اگر راضی است میگوید که راضی هستم و اگر راضی نیست گوید راضی نیستم و امیر پرسنده نام هر یک امیر جدا جدا در کتابی مع جواب مینویسد و چون از پرسیدن و نوشتن فارغ میشود آن کتاب را می بیند اگر نامهای امیران راضی شده زیاده از نامهای امیران ناراضی شده در کتاب می آید انکار در انجلس در تحت جاری شدن باشد پس چند امیر معظم برای اینکار مقرر اند که بحضور بادشاه رفته عرض دارند که برای اجرای فلان کار مجلس امیران راضی شده اند و دیگر باید دانست چنانچه مرضی بادشاه و امیران برای اجرای کار ضرور است همچنین مجلس عمدة الرعایا نیز ضرور است چه بی مرضی ایشان جاری نمیشود و مجلس عمدة الرعایا عبارتست از پانصد و پنجاه و هشت صاحبان نجیب لاجد امالک المال که رعایای هر پرگنه و هر شهر و هر قصبه یکبار در هر هفت سال از طرف خود برای نشستن در مجلس و نگاهداشتن آبروی سلطنت تجویز میکنند و طریق تجویز کردن ایشان چنین است که رعایا و ساکنان شهر و پرگنه در یک مجلس جمع آیند و صاحبان که داعیهٔ اینخدمت دارند حاضر می آیند بعد از آن یک کس که برای اینکار حاضر و مقرر است از رعیت میگوید که فلان و فلان صاحب میخواهد که وکالت شما در مجلس عمدة الرعایا بگیرد لهذا تو از وکالت کدام صاحب راضی هستی آنکس جواب میدهد که برای وکیل بودن فلان صاحب راضی هستم پس نام آنکس زیر نام آنصاحب که قبول کرده است مینویسند و وقتیکه نام همه رعایا نوشته شود پس آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب وکالت او مینماید و این صاحب را عمدة الرعایا نامند و اگر کسی از عمدة الرعایا پیش از تمام شدن هفت سال بمیرد رعایا جهت تجویز کردن دیگر عمدة الرعایا برای هر قدر روز و ماه که در هفت سال باقی مانده است جمع میشوند و بطریق مرقومه یکی را وکیل میکنند باید دانست که طریق مباحثه کردن و صلاح کردن و رضا طلبیدن در مجلس عمدة الرعایا همان نهج است که در مجلس امیران مذکور شد و دیگر باید دانست که سه ماه در سال این مجلسها هر روز برای اجرا دادن کار سلطنت و در دربارهای خود در شهر لندن جمع میشوند و هر یک ازین دربارها در عمارت عالی که متصل دربار بادشاه است آنجا جمع آیند و گاه باشد که تمام سال می نشستند تا حکم برجسته در باب اجرا دادن کار سلطنت مقرر کنند پس وقتیکه بادشاه خواهد که حکم تو جاری کند یکی از امیران خانگی و نزدیکی را پیش مجلس عمدة الرعایا برای اجرای حکم بادشاه راضی اند چند صاحبان را از مجلس خود بمجلس امیران میفرستند و ایشان از امیران میگویند که بادشاه از ما مردم در فلان کار رضا می خواهد و ما برای جاری شدن آن راضی ایم پس مجلس امیران چنانچه مذکور شده مشورت میکنند و رضای یکدیگر می جویند اگر مجلس امیران هم راضی شدند به بادشاه میگویند که مبارکست پس بادشاه آن کار جاری مینماید و الا فلا باید دانست که از بودن اختیار در دست هر سه فایده ظاهر است چه اگر هر سه متفق نشوند کار [illegible]

دروقت مشورت هرسه بنابر پاس مرتبهٔ خود درباب حق از بازاول ابا کردن بجلهٔ دور اندیشی بحث ها میگویند باندیشهٔ یکدیگر مبادا که از
سخن نالایق از مرتبهٔ خویش بچشم مردم بچشمان حقیر نشویم و دیگر باید دانست که خلاف شرع عیسوی و قواعد سلطنت نمیتوانند کرد
چه شرع و قواعد سلطنت در قیاس مردم و ملک از حکم بادشاه هر دو مجلس بزرگتر است بنابران کار را بالی از خیال خود نمیتوانند
کرد و بادشاه امیر و فقیر همه در قید قواعد سلطنت و شرع می باشند و بیرون نمیتوانند رفت و دیگر باید دانست که سوای
بادشاه کسی از شاهزادگان و وزیر و بخشی و امیران بزرگ و خورد و مرد سپاهی و سلاحدار نوکر داشتن نمیتوانند مگر معدودی چند برای
خدمت نگاه میدارند لهذا از وزیر و امیر و همه یکسان در قید حکم بادشاه میمانند و قواعد ملک بحال و برقرار می ماند دیگر همه سپاه
در حکم بادشاه اند اگر بادشاه سپاهی کار خلاف شرع و قواعد سلطنت فرماید کسی قبول نمیکند ازین سبب آئین ملک و دین
درست می ماند چنانچه در ملک انگلاند کسی زبردستی را چه مقدور که یک پرکاه از زیردست بگیرد القصه ملک انگلاند در
نهایت رونق و کمال آبادیست چه هیچکس از خورد و بزرگ پای از حد خود بیرون نمی نهند اکثر انگریزان بسیار خداترس و رحم دل اند
و کمتر نتیجهٔ خداپرستی آنست که اکثر ایشان بمالکهای دور دست مظفر و منصور میشوند و معروفست که مردم انگلاند دین نصاری
میدارند و شرع ایشان از کتاب توریت و انجیل است و اگر در بعضی چیزها از مسلمانان خلاف اند اما در جزا و سزا دادن بند و بست
دنیا مشابهت میدارند چنانچه برای هر بدی بدی جدا است و برای قتل قصاص مقرر است و برای الثر کار طریق و بند و بست
چنانچه اسلامیان دارند آنجا هم نمایانست و تفصیل مسایل و غیره از کتب فقه عیسوی فرصت نبود حالا بموجب وعده در بیان
ابتداء آبادی جزیرهٔ انگلاند و بادشاهان آنجا که در زمرهٔ انگریز است سطری چند بتحریر می آرد بدانکه در باب ابتدا آبادی جزیرهٔ
انگلاند اقوال مختلف اند و در هر یک قول فقرات غریب و عجیب منقول اند که از بیان کردن آن از مطلب باز میماند اکنون
سلاطین آنجا را مع بندی احوال ایشان مینویسد که بر تواریخ اعتبار تواند شد باید دانست که پنجاه و دو سال پیش از تولد
عیسی علیه السلام جولس قیصر بادشاه روم قدیم که در انوقت همه فرنگ و روم و شام و اکثر از ملک افریقه در تصرف او بوده چند
جهازها با فوج جنگی بنابر تسخیر انگلاند تعیین کرد و مردم انگلاند در انوقت بت پرست بودند و رئیس بادشاه در میان خود نمیداشتند
اما از علم و رسمیات دنیوی چندان واقف نبودند و اکثر شغل و کار ایشان شکار بوده و مثل صحرائیان عرب تجارت
و دیگر معاملات نمی پرداختند لباس ایشان پوست جانوران و خانهای ایشان از سنگ بی گچ و اوضاع و اطوار بی
پروای و عدم تربیت اخلاق بود وقتیکه سپاه قیصر روم در ملک انگلاند رسید اگرچه بر انگریزان ظفر یافتند اما پایدان
ایشان در ان ملک مقدور دیار نبود بعد از چندی از بادشاه انگریز صلح کرده بروم مراجعت کردند از وقت رفتن آن فوج
تا سال پنجاهم پس از تولد عیسی علیه السلام کسی از بادشاهان روم بر ملک انگلاند لشکر نفرستاد و در سال پنجاه و یک
عیسوی کلادیوس قیصر یکی از سپهبدان کلان را با فوج بسیار جهت تسخیر انگلاند تعیین کرد آن سپهبد اکثر از اضلاع و نواح
و مملکت انگلاند بدست آورد و رومیان در انجا قلعها و امصار تعمیر کردند و استقامت گزیدند پس از انوقت تا سال چهارصد
و چهل و هفت عیسوی ملک انگلاند در تصرف قیاصرهٔ روم ماند و در عرصه ملک بغایت آباد شد و انگریزان و رومیان با یکدیگر
آمیخته شدند پس از ان بادشاهت روم قدیم از انقلاب زمانه خراب شد و در تمام فرنگ ملوک الطوایف گردیدند و همچنین

در انگلاند هفت بادشاه شدند و سالها همین طور بماند تا آنکه در سال هفتصد و هشتاد و هفت عیسوی یکی از بادشاهان هفتگانه انگلاند در هفت صد و هشتاد و هفت عیسوی مطابق یکصد و شصت و پنج هجری پانزده سال از خلافت مهدی عباسی با شد منصور و والقی عباسی گذشته بود هر شش سلاطین انگلاند را بر انداخت و بر تمام مملکت انگلاند متصرف گشت و خود را بادشاه انگلاند خواند و باشکوه و رونق تمام تا سی سال راند و در سن هشتصد و بست سه عیسوی در گذشت و بعد از و پسر کلانش بن اکبرت بادشاه شد و نوزده سال سلطنت کرد بعد فوت او پسر کلانش بن ایلولف بسلطنت رسید و پنج سال ملک راند و بماند و او را هم پسر نبود برادر دیگرش جانشین شد و در هشتصد و چهل و هفت عیسوی در گذشت و بعد از و پسر کلانش بن آتلر و پنجاه و یک سال با رونق تمام سلطنت نمود و اکثر قواعد ملک که تا اکنون جاری اند اختراع کردهٔ اوست و بعد از و پسر کلانش در هشتصد و نود و هشت عیسوی بادشاه شد و بست چهار سال ملک راند و نماند و بعد از و بر تخت نشست و پس از و یکی بعد دیگری سلطنت کردند و در گذشتند و پس از قلمز بر تخت نشست و بعد از و کنوت بادشاه شد نمرک بر دولتش لشکر کشید و او را از ملک براند و خود بر تخت انگلاند به نشست و بادشاه گشت او با اولاد و قبایل خویش بر جهاز سوار شده بملک دانش پناه گرفت و همانجا در گذشت و ملک انگلاند از سن یکهزار و هفت عیسوی در تصرف کنوت و اولادش ماند تا آنکه در سن یکهزار و چهل عیسوی ۱۰۴۰ و درین باو مید مملکت انگلاند را از بادشاه و تمرک باز گرفت و بادشاه شد و بعد از و پسر کلانش و پس از و پسیرش هارلد که آخرین ملوک این طبقه است بادشاه شد و در عهد او در سن یکهزار و شصت و شش عیسوی شخصی ریدین و حاکم بار ماندی بر و خروج کرد و برهارلد ظفر یافت و باستقلال بست و یک سال ملک راند و بمرد و بعد از و پسر کلانش که نام داشت بحکومت نشست و سیزده سال سلطنت کرد و در شکار بر خم تیر یکی از امرای خویش که برا هوا انداخته بود خطا کرده بر چشم او رسید و از ان زخم بعد از یکدو ساعت در گذشت و او اولاد نداشت برادر خوردش بسلطنت نشست و سی و شش سال ملک راند و او نیز اولاد نداشت بعد از و همشیره زاده اش نوزده سال سلطنت کرد پس از و دوم از خویشان او بسلطنت نشست و سی و پنج سال ملک راند و نماند و برادر دیگری بر تخت نشست و او خیرات سخاوت هم داشت و فوجی برای دفع مسلمانان به بیت المقدس و نواح شام برد و با صلاح الدین رزمهای صعب کرده و جاهای بسیار از و بگرفت و آخر صلاح الدین از و صلح نمود و در سن یکهزار و یکصد و نود و دو عیسوی از دیار شام بملک خود مراجعت نمود و پنج سال دیگر با رونق تمام سلطنت کرد و در گذشت ذکر شروت و فتوت او در بعضی تاریخ عربی در ضمن احوال صلاح الدین دیده ام و بعد از فوت او برادر خوردش بسلطنت رسید و او بغایت زاهد خشک بود چه خود را غلام پاپا میخواند و جاگیرات بسیر حاصل بسیار بنام پاپان پاپا داد بنابران امرا از و رنجیده سرکش شدند و بادشاه ترسیده پاپیان پاپا را از ملک خویش بیرون کرد و آنچه امیران خواستند قبول نمود و هیژده سال ملک راند و در گذشت و بعد از و پسرش سوم بسلطنت نشست و او اخلاق حمیده داشت و با رونق تمام پنجاه سال ملک راند و نماند و بعد از و پسرش بر تخت نشست و سی و پنج سال سلطنت کرد و در گذشت و او مردانه و عالم و فاضل بود و در عهد او رعایا بآرام تمام زندگانی کردند و پس از و نبیره اش ثانی بسلطنت نشست و بعد از چندی طبعش از راستی و انصاف برگشت امرا و رعایا او را

از سلطنت خلع کردند پسرش را طفل بود بجاے پدرش نشانیدند و او پنجاه و یک سال پادشاهت
کرد و ملک بسیار از فراسیسیان بگرفت و در تمام بادشاهان فرنگ مشهور و نام او رابود و بعد از و
نبیره اش صاحب تخت گردید اما مثل پدر و جد خویش نبود یکے از خویشان او بر و خروج کرد و ظفر یافت و او را اسیر کرد
و هفت سال سلطنت کرده درگذشت و بعد از و پسرش ده سال سلطنت نمود و کارهاے بانام کرد که دیگران
بسالهاے دراز نتوانستند کرد چه دیار فراسیس تمام در تصرف خود آورد و بعد از و پسرش که طفل شیر خواره
بود در عمر نه ماه بگهوارهٔ سلطنت آرام گرفت و آنچه گفته اند که افسوس بران ملک که طفل باشد بظهور آمد چه خویشان
بادشاه براے نیابت سلطنت در میان خود فساد انگیختند و با یکدیگر رزم نمودند و بادشاه گاه در دست هم و گاه در
دست عم افتاد و درین قضایا ملک فراسیسیان از دست رفت و در ملک انگلاند فساد عظیم پدید آمد اما با اینهمه شورش
هنری سی و هفت سال سلطنت کرد و در خلال این حال یکے از خویشان ابدورد نام برو خروج کرد و او را اسیر
ساخت و بر تخت نشست و خود را هنری چهارم لقب نهاد و بست سال بادشاهی کرد و بمرد و پس از و پسر کلانش که طفل
هفت ساله بود بر تخت نشست و بعد از چند ماه از مخالفت عم خویش بقتل رسید و عم او بسلطنت نشست امیران ملک
از و رنجیده پیش هنری که با دختر بادشاه ابدرد مرحوم منسوب بود بپناه جستند و او با آن قابل جنگ کرد و او را بکشت و بجاے
او بپادشاهے نشست و خود را هنری هفتم خواند بست و چهار سال ملک راند و در سن یکهزار و پانصد و نه عیسوے
درگذشت و بعد از و پسرش بادشاه شد و خود را هنری هشتم خواند و او آنست که خود را از مکر و فریب پاپا و پادریان رهانید
و سر از اطاعت ایشان باز زد و ریاست پاپا بر انداخت و تفصیل این قضایا در بیان احوال پاپا در ضمن روم گفته گذشت
و هنری هشتم سی و شش سال با رونق و عدالت حکومت کرد و درگذشت و بعد از و پسرش به سلطنت نشست
و هفده سال ملک راند و نماند و او فرزندے نداشت خواهرش مری نام بر تخت نشست و شش سال بریاست پرداخت
و لبتوعی مخدوم شتافت و چون مری را پسر و دختر نبود خواهرش بسلطنت نشست و چهل و هفت سال با داد و دهش
و رعیت پروری سلطنت کرد و در عهد او انگریزان اول براے تجارت به هند آمدند و در بندر سورت مسکن گرفتند
و او زنے عاقله و فاضله بود چند کتب مشتمل بر قواعد سلطنت و جهانداری تصنیف نمود و او را هر چند که امیران ملک
بنا بر حصول فرزند جهت زوج گرفتن عرض کردند تا با یکی از بادشاهان فرنگ مناکحت کند قبول نکرد و گفت که ملک من شوهر
منست پس چگونه شوهر کنم و دیگر آنکه اگر شادی کنم فرصت براے انتظام امور سلطنت کجا خواهد بود الیزا در عمر هفتاد
سال که از انجمله چهل و هفت سال سلطنت کرده درگذشت و بعد از و خاص دختر زادهٔ هنری هفتم بود بر تخت نشست
و او نه نیک بود نه بد با آرام بست و سه سال بادشاهت کرد و ایلچی پیش جهانگیر بادشاه هند با تحف و هدایا فرستاد
و در خطوط درخواست مکان براے عمارت کوتهی تجاران انگریز نمود و جهانگیر التماس او را قبول کرد و جاے در شهر
سورت براے سکونت انگریزان بداد چنانچه ذکر آن در تاریخ محمد قاسم فرشته در ضمن بلیار مسطور است و بعد از فوت
حامنش پسرش جانشین پدر گشت و بست و چهار سال بادشاهت کرد در سال آخر از جلوس او اکثر امراء نمک حرام در میان

خود خیالہا بستہ میگفتند کہ امر و نہی در فرمان یک کس بودن خلاف حق است پس خروج کردند و بادشاہ را گرفت بکشتند و اطفال و عیال آن شہید از ملک بیرون کردند و خود مستولی شدند و اطفال شاہ مظلوم در ملک فرانسیس پناہ گرفتند تا بعد از دہ سال مردم ملک از ظلم امرا نمکحرام رنجیدہ برو خروج کردند و اطفال بادشاہ مقتول را طلبیدہ و پسر کلانش را بر تخت نشانیدند و امرا نمکحرام بعضے کشتہ شدند و برخے بملک دیگر گریختند و او بادشاہ نیک نہاد و عیاش و طرب دوست بود سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و پسران بسیار از و باقی ماندند اما ہیچ یکے از بطن بادشاہ بیگم نبود لہذا بموجب ضابطہ سلطنت انگریز برادر خوردش بسلطنت نشست و او خوب سیرت بود اما عیبی درشت کہ از ارتکاب آن سلطنت از دست داد چہ پیش ازین مرقوم شدہ کہ پاپاے روم سلف در اکثر ملک فرنگ بنا برانکہ مردم او را پیش رو دین عیسےٰ می شمردند حتے کہ او را از کسی بادشاہ ناخوشش متشدد رعایاے ملک جہۃ پاس خاطر پاپا آن بادشاہ بد دشاے میگردیدند چون ہنری ہشتم بادشاہ انگریز ہمت بر رفع استیلا و ظلم نابایستہ بود و پادریان پاپا از ملک انگلاند بیرون کردہ خود را خلیفۂ دین عیسوے در قلمرو خود مقرر نمودہ بود و این قضایا بگذشت چون تمام سلطنت ہنری ہشتم در جنگ و جدل پاپا و بادشاہان کہ رفیق پاپا بودند گذشت و بدستور ایام سلطنت ہر دو دختر او در رفع سر پاپا صرف شد چہ در ہر جنگ رفقاء پاپا خراب و پامال گردیدند و آخر از شرارت خود باز آمدہ در ایام سلطنت جامس اول و چارلیس اول و چارلیس دوم مقید نبود کہ سر بلند و پردار زند اما وقتیکہ جامس ثانی کہ ذکر او حالا بیان کردہ میشود بر تخت برادر مرحوم جلوس کرد امیدہاے پاپا و رفیقان او باز از سر نو سر سبز شد چہ جامس ثانی در ایام شاہزادگے خود از پادریان فریب خوردہ در مذہب پاپا گردید ازین سبب امراء ملک با خود مصلحت کردہ پیش برادر او چارلیس بادشاہ فریاد بردند کہ جامس حالا مذہب پاپا گزیدہ و فکر اجراے آن در تمام ملک میدارد و چون حضرت بادشاہ پسر شرعے ندارند کہ بعد از حضرت بر تخت نشیند پس جامس وارث ملک است خدا داند کہ سلطنت او چہ فساد خواہد خاست و مردم پاپا از زور بادشاہ ہم دین خود و مذہب پاپا جاری کردہ سر غرور خواہند برداشت اگر بادشاہ او شان را حمایت کند ہمہ قواعد سلطنت ابتر گردد و مملکت بظلم پاپا باز گرفتار شود لہذا فکرے فرماید چارلیس بادشاہ بر احوال برادر خورد بگریست و گفت ہرچہ شما گفتید پسندیدہ است اما جامس برادر منست و بعد از من بجز او اولادش کسے دیگر وارث تخت و تاج نباشد و دل نمیخواہد کہ بنا بر متابعت پاپا او را از ملک بیرون کنم اما تدبیرے اندیشم کہ او ہم بادشاہ شود و قواعد سلطنت نیز از سر پاپا محفوظ ماند چہ اولاد جامس را بتربیت خود بگیرم تا کہ دین بعد خراب نشود و دیگر از جامس سوگند بگیرم کہ اگر بعد از من بادشاہ شود متعرض دین کسے نگردد و خدمات عمدہ بکسے کہ دین پاپا دارند ندہد چون جامس این را قبول کند و خود تنہا بر مذہب پاپا ماند از دین یک کس قواعد سلطنت ابتر نمیشود و بعد او کہ اولادش بسلطنت خواہند رسید بطریق ما خواہند بود امرا تدبیر چارلیس را پسندیدند و اولاد جامس را بطور دین مملکت تربیت دادند و نیز جامس سوگند خورد کہ من تنہا بر دین پاپا پرستش کنم و در باب دین و آئین کسے متعرض نشوم چون

جارلیض در گذشت جامض برتخت نشست و دو سال برقرار خود قایم ماند و کسی را در باب تبدیل دین و آئین متعرض نشد و در سال سوم از جلوس خود بگفتهٔ پاپا و پادریان فریب خورده و مزاجش نوعی دیگر متغیر گشته و در خلال این احوال از بطن بادشاه بیگم پسری متولد شد و سوای این طفل او را پسر دیگر در حیات نماند مگر دو دختر بود ندکه بموجب قرار برخلاف دین پدر تربیت یافته بودند و هرگاه که شاهزاده پیدا شد امرا از جامض گفتند که شاهزاده را برطریق و آئین ملک تربیت کنیم بمانسلیم فرمایند جامض برنجید و قبول نکرد و خدمات عمده مثل وزارت وغیره از اوشان انتزاع نمود و به ندیمان و هم مذهبان خویش با تفویض نمود و فرمود که بعد الان بجز هم دین ما کسی دیگر در خدمت ما نباید و نیز در مفصلات غیر از همدین خود دیگر بد اندیش خواهم فرستاد امرا چون این سخن بشنیدند متفکر گشتند و دل بر هلاک نهادند و برای دفع شر بادشاه باتفاق یکدیگر کمر بستند چه خواستند که ولیام داماد بادشاه جامض را بر تخت نشانید و شاهزاده نو پیدا را بدست آرند و بمردم متدین ملک بسپارند تا تربیت کنند و هرگاه شاهزاده بسن تمیز رسید او را بادشاه کنند ولیام شوهر دختر کلان جامض باشارهٔ امرا بر جامض خروج کرد و در ان هنگام جامض خواست که با امرا بازمی در سازد و التماس آنها قبول کند امیران قبول نکردند جامض ناچار شد و پسر خود را همراه گرفته بی جنگ بر جهاز سوار شده بملک فراسیسان گریخت و دامادش ولیام بجایش بر تخت نشست جامض مکرر جهازهای بی شمار با سپاه بسیار از بادشاه فراسیس گرفته بجنگ داماد خویش آمد و منهزم بازگشت و بالاخر لباس زهد پوشید و در ملک فراسیس گوشهٔ عزلت گزید و یازده سال بسر برد و در گذشت القصه بعد از جامض دامادش ولیام به نیابت زوجهٔ خویش که دختر جامض بود به سلطنت نشست و او بادشاه با همت و شوکت و در قواعد ملک داری و پرورش رعایا سر آمد روزگار بود و برونق تمام سیزده سال سلطنت کرد و او را اکثر فتوحات بر فراسیسیان دست داد و در سال یکهزار و هفتصد و یک عیسوی در گذشت و چون او را پسری نبود و زوجه اش پیش از و فوت شده بود خواهر او که دختر خورد جامض بود بر تخت نشست و او زنی عاقله و نیک خصلت بود و در عهد او ملک را رونق بسیار شد و عالمان و فاضلان را بسیار پرورش میکرد و سیزده سال سلطنت نمود و در هزار و هفتصد و چهارده عیسوی در گذشت بعد از و جارج که دختر زادهٔ جامض اولین بر تخت نشست و در ابتدای سلطنت پسر جامض افواجی که با پدرش همراه خود بملک فراسیس برده بود و بر دین و آئین پاپا تربیت کرده بود خروج کرد و بی نیل مقصود ماند و جارج در سلطنت مستقل گشت و در سن یکهزار و هفتصد و هشت و شش عیسوی که دوازده سال از سلطنتش گذشته بود در گذشت بعد از و پسر کلانش جارج ثانی سی و چهار سال با استقلال سلطنت کرد و در سال یکهزار و هفتصد و شصت عیسوی در گذشت و بعد از و نبیره اش که از پسر کلان بود و پدرش مرده بود بر تخت جد خویش نشست و ملقب بجارج ثالث گردید و او بادشاه صاحب عدل و داد و رعیت پرور بوده و اکنون که یکهزار و هفتصد و هشتاد دو عیسوی مطابق سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجری باشد بیست و دو سال از جلوس جارج ثالث گذشته و در تصرف این بادشاه سوای جزیرهٔ انگلاند که ملک اصلی و مسکن انگریزان است ملکهای وسیع و بسیار آباد در هر بخش زمین است چنانچه

ذکر اقتصار یکه در امریقه هستند بیان کرده شد و آنچه در هندوستان است بیان آن نیز بجاهای خویش گذشت امید از جناب
خدای عز و جل آن دارد که پادشاه عادل باذل دوست نواز دشمن گداز را بار و رونق و شوکت تمام تا سالهای دراز در حفظ
امان خویش نگاهدارد و پوشیده نماند که دوست یکرنگ شیخ آله یار بلگرامی از من پرسید که کمپنی چه معنی دارد و بنابر ضیافت
طبعش سطری چند دران باب می‌نویسد که لفظ کمپنی بزبان انگریز عبارت از جماعهٔ مردم است و آن خواه دو نفر باشند و یا
صدکس از تجار باشند و کمپنی انگریز که اکثر بلاد هند حکومت میدارند عبارت از گروه تجاران است و اصل کمپنی همین است
که گذشت پس چند سوداگران کلان اموال و خزاین خود را بدست چندکس گزیده و از زمرهٔ خویش که از بیع و شری هندوستان
واقف اند سپردند و از پادشاه انگریز فرمان گرفتند و بجز او شان کسی دیگر انگریز بطرف هندوستان برای تجارت نرود
وجههٔ محصول فرمان چند لکهه روپیه سالیانه بپادشاه انگریز میرسانند و نیز رخصت یافته اند که در هند هرجا که خواهند قلاع سازند
و سپاه برای حفاظت آن نگاهدارند و هر قدر ملک از هند که بتصرف خود دارند مبلغ معهوده بخزانهٔ پادشاه انگریز رسانند
چنانچه کمپنی انگریز یعنی سوداگران انگریز تاکنون که سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست از بمبئی و مندراج و ارکاتهه
و بنگاله و بهار و پتنه وغیره دیار هند را از پادشاه انگریز بعوض مبلغ سی و شش لکهه روپیه سالیانه اجاره گرفته و زر معهوده
بخزانهٔ پادشاه انگریز میرسانند و دیگر از مال تجارت هند از هر جنس فی صد چهار روپیه بطریق محصول بپادشاه میدهند
بالجمله کمپنی تجاران فرنگ گماشته‌های خود را جهازات مع مال فرنگ و زر نقد برای خرید و فروخت بهندوستان فرستادند و کمپنی انگریز
در وقت سلطنت نورالدین محمد جهانگیر پادشاه در هندوستان مقرر شده و از آن پادشاه چند عمارات برای
سکونت گماشتگان خود در بندر سورت یافتند و بعد چندی بفرمان جهانگیر پادشاه چند مکان از فرنگیان پرتگیز
گرفتند و رفته رفته در بمبئی و مندراج و دیگر بنادر هند کوتهی‌ها ساختند و در عهد سلطنت اورنگ زیب عالمگیر پادشاه
رخصت تعمیر کوتهی در بنگاله یافتند چنانچه کلکته بنا نهادند تا که ناظمان هند یا او شان متعرض نشدند گماشته‌های
کمپنی مثل دیگر سوداگران مبلغ محصولات بخزانهٔ پادشاه هند میرسانیدند هنگامیکه صاحب ناظم ارکاتهه و سراج الدوله
نبیرهٔ مهابت جنگ آله وردی خان ناظم بنگاله بر او شان ظلم کردند تجاران استغاثه بپادشاه انگریز بردند و بامداد
فوج شاهی مستظهر شده بر ارکاتهه و کلکته متصرف شدند و رفته رفته بر بنگاله و بهار نیز استیلا یافته قدم جرات پیشتر نهادند

فصل در دوستی و دشمنی که از برای خدای بود هر که مطیعان او را دوست دارد و برای خدای تعالی جل شانه بضرورت کفار
و فساق و ظلمه را دشمن دارد و از برای خدای تعالی که هر کسی را دوست دارد دوستان وی را نیز دوست دارد
و دشمن وی را دشمن دارد اگر مسلمانی باشد برای مسلمانی وی را دوست دارد و اگر فاسق است برای فسق وی را
دشمن دارد و میان دوستی و دشمنی جمع با مقدار معصیت مخالفت و دشمنی نماید و بمقدار طاعت دوست دارد و
چنانکه کسی که سه فرزندان دارد یکی زیرک و فرمان بردار و دومی ابله و فرمان بردار سیمی ابله و نافرمان بردار
اول را دوست دارد و دوم را دشمن و سوم را از وجهی دوست دارد و از وجهی دشمن دارد اگر این در مقابله پدید آید
یا یکی اکرام کند دیگری را اهانت کند و اعراض و در حق ظالم متابعت پیش کند مگر کسی

که ظالمان خاص در حق تو کنند از عفو و احتمال نیکوتر بود و سیرت سلف مختلف بوده است گروهی متابعت کرده اند
در درشتی برای صلابت دین و سیاست شرع و گروهی وی را بچشم رحمت دیده اند و نظر ایشان از توحید
بوده همه را در قبضهٔ ربوبیت مضطر می‌بینند بضرورت همه را بچشم رحمت نگرند و نشان توحید آن بود
که بردن مال بردن و اهانت کردن خشم نگیرد و هم بچشم شفقت نگرد و چنانکه رسول علیه السلام را دندان
مبارک شکستند و خون بروی فرود میدوید و می فرمود اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون نقلست که
درویشی را ظالمی منت زد درویش گفت ترا کلفت رسیده باشد معذور داری گفت من ترا
منت زدم و تو اعتذار میکنی گفت از حاکم رسیده که ظلم و غلط را بآنجناب راه نیست و تو در میان از
فرمان برداری بیش نیستی و چون در حق خود متغیر گردد و در حق خدای تعالی خاموش بود این نفاق
و حماقت بود و لیاقت توحید ندارد و هر که فسق فاسق را دشمن نگیرد دلیل ضعف و سستی ایمان وی بود
چنانکه اگر کسی دوست ترا بد گوید و تو خشم نگیری دلیل آن بود که دوستی اصل ندارد و بدانکه درجهٔ مخالفات
حق تعالی متفاوت است خشم و تشدید با ایشان باید که همچنان متفاوت بود درجهٔ اول کفار اند اگر از اهل حرب
باشند دشمنی با ایشان فریضه است و معامله با ایشان کشتن و برده گرفتن است درجهٔ دوم اهل ذمه اند
دشمنی با ایشان نیز فریضه است و معامله با ایشان آنست که ایشان را حقیر دارند و اکرام نکنند و راه
بر ایشان تنگ دارند و رفتن و دوستی با ایشان بغایت مکروه است که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده
است هر که بخدای تعالی و بروز قیامت ایمان دارد با دشمنان خدای تعالی دشمن باشد اما ایشان را
عمل فرمودن و بر ایشان اعتماد کردن و بر مسلمانان مسلط کردن استخفاف مسلمانی بود و این جمله کبایر است
درجهٔ سوم اهل بدعت است که خلق را ببدعت دعوت کنند دشمنی وی نیز مهم باشد تا خلق را
از وی نفرت افتد و اولی تر آن بود که وی را سلام نگویند و سلام وی را جواب ندهند درجهٔ چهارم
معصیتی بود که در آن رنج خلق باشد چون ظلم و گواهی بدروغ و هجا کردن در شعر و غیبت کردن ازین قوم
و اعراض کردن و با ایشان درشتی نمودن سخت نیکو بود و دوستی با ایشان مکروه است لیکن بدرجهٔ
حرام نرسد در ظاهر فتوی درجهٔ پنجم آنکه کسی بود که خمر خورد و فسق کند و کسی را از وی رنجی نباشد
کار وی سهل تر باشد و با وی تلطف و نصیحت اولیتر اگر امید قبول بود و گرنه اعراض باید کرد
اما جواب سلام باز باید داد و لعنت نشاید کرد فصل در آنکه دوستی را شاید آنگاه برای دین گفته اند
با کسی چون دوستی خواهی کرد او را بخشم آور آنگاه کسی را پنهان بوی بفرست تا حدیث تو کند
اگر هیچ سر تو آشکارا کرد وی دوستی را نشاید و گفته اند صحبت با کسی کن که هر چه حق سبحانه تعالی
از تو بپوشانده و چنانکه خدای تعالی بر تو پوشانیده است سرت بپوشاند بر تو و عباس
به پسر خویش عبد الله رضی الله عنهما را گفت که عمر خطاب ترا بخواند و نزدیک میدارد

ودیگران تقدیم میکند زنهار تا هیچ نگاه داری هیچ ستری آشکار نکنی دوم درپیش وی کسی را غیبت نکنی و بادی هیچ
نگوئی و هرچه فرماید خلاف نکنی و باید که هرگز از تو خیانت نه بیند و بزرگان گفته اند که چون برادر خویش را گوئی برخیز گوید
تا کجا اوی صحبت را نشاید بلکه باید که برخیزد و نپرسد آنکس قوام صحبت موافقت است در هرچه موافقت توان کرد
صحبت با آن کسی باید داشت که وی را از تو فائده دینی بود و یا ترا از وی و هرکس صحبت و دوستی را نشاید بلکه
صحبت با کسی باید کرد که در وی سه خصلت بود اول عقل که صحبت احمق فائده ندهد و آخر بوحشت کشد که احمق
وقتی خواهد که با تو نیکی کند باشد که کاری کند بحماقت که زیان تو در آن باشد و او خود نداند سفیان
ثوری رحمة الله علیه گفته که در روی احمق نگریستن خطیئه است و شیخ حسن البصری رحمة الله علیه فرموده که بریدن
از احمق پیوستن با حق است و احمق آن بود که حقیقت کارها نداند و چون با وی گویند فهم نکند خصلت دوم
خلق نیک که از بدخوی سلامتی نبود و چون خوی بد بر وی پیچیده حق تو فرو نهد و باک ندارد و خصلت سوم آنکه
بصلاح باشد هر که بر معصیت مقر باشد از خدای تعالی نترسد هر که از خدا نترسد اعتماد را نشاید چنانچه قوله تعالی
ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا واتبع هواه یعنی اطاعت مدار کسی را که از ذکر خود ویرا غافل کرده ام و در پی هوای
خویش است از مبتدع دور باید بود که بدعت وی سرایت کند و چون صاحب شرع مومن را باهانت مبتدع
فرموده است چگونه صحبت را شاید و هیچ بدعت ازین عظیم تر نیست که اکنون پیدا شده است که گروهی میگویند
که با خلق خدای داوری نباید کرد و هیچکس را از فسق و معصیت باز نباید داشت که ما را بخلق خصومت نیست
و در ایشان تصرف نیست و این سخن تخم اباحت است البته با این قوم مخالطت نباید کرد و امام جعفر صادق رضی الله
عنه فرموده که با پنج کس صحبت مدار یرا اول با دروغ گوی که دروغ گو چون سرابیست که چیزی نماید و ترا
بدان مغرور باید و در حقیقت هیچ نیست دوم با احمق که از وی ضرر است سوم بخیل که اگر سالها بدو پیوندی در حال
احتیاج روی از تو بگرداند چهارم بر بد دل که در حال حادثه بهمت خلاص خود ترا بدشمن سپارد و پنجم فاسق
طامع که ترا بلقمه فروشد و نزد اهل تحقیق محبت حقیقی آنست که مقرون بنصیحت و تقوی بود و هر محبت که بتقوی
مقرون نباشد آخر منجر بعداوت کشد که الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقین و حاصل مصاحبت اشرار و مجالست
فجار در موقف فزع اکبر بجز یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین نخواهد بود و در محشر قیامت حسرت و ندامت
یا لیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا فائده ندهد و گفته اند که خلق سه جنس اند بعضی چون غذا اند که از صحبت ایشان چاره نیست
و آن ارباب قلوب اند که وجود شریف ایشان مجموعه علم و تقوی است و دل غافلان که مرده است بصحبت
ایشان زنده شود و بعضی چون دارو اند که در بعضی حال با ایشان حاجت افتد و بعضی چون علت اند که هیچ وقت
با ایشان حاجت نیست و چون بصحبت اشرار اگر با ایشان مبتلا شود تحمل و مدارا کند باید و منافقه
دوستی نکند که ابن عباس رضی الله عنهما میگوید در معنی این آیت ویدرؤن بالحسنة السیئة که فحش را
بمدارا و سلام مقابله کنند و عائشه رضی الله عنها میگوید که مردی دستوری خواست تا نزدیک رسول

علیه الصلوة والسلام آید فرمود دستوری دهید که او بد مرد است در قوم خویش چون در آمد چندان مراعات او
مرد می کرد که پنداشتم که وی را نزدیک منزلتی ست چون بیرون شد گفتم فرمودی که بد مرد است و مراعات کردی
فرمود یا عایشه بدترین مردمان نزد حق تعالی در قیامت کسی ست که بیم شر وی مراعات کنند و در خبر است
که هر چه بدان عرض خویش از زبان بدگویان نگه داری آن صدقه باشد عایشه رضی الله عنها می فرماید بسیار
کسے اند که مادر روی می خندیم و دل بر وی لعنت میکند و فرمود عقد اخوت و دوستی را حقوق است
که معرفت آن شیوه به اهل وفا و قیام بادای آن نتیجه اهل صفا است درین بعضے فصول ذکر کرده آید
در تقدیم حاجت دوستان و بذل مال برایشان بدانکه درجه بزرگترین آنست که حق دوست را تقدیم کند
و مهم او را بر مهم خویش مقدم دارد قال الله تعالی ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة حق ثنا
میگوید بر آن کسان که با وجود احتیاج انچه دارند ایثار میکنند بر برادران دینی قال رسول علیه السلام مثل
دو برادر مسلمان مثل دو دست که یکدیگر را میشویند و اگر حق وی را تقدیم نکند باید که وی را همچو خویشتن
دارد و مال میان خود و میان وی مشترک شمارد و درجه بازپسین آنکه وی را چون غلام و خادم خود
اند و در انجام حاجت وی سعی بلیغ کند پیش آنکه وی را باید خواست و چون بخواست گفتار حاجت
وی کند این از درجه دوستی بیرون باشد که اندیشه و بیماری از دلش برخاست این صحبت عادتے بود
این قدر نباشد عتبه رضی الله عنه را دوستی بود و گفت مرا پنجاه هزار درم از تو حاجت ست گفت بیا
دو هزار درم بستان از وی اعراض کرد و گفت شرم نداری که دعوی میکنی و در مال خست می ورزی
و فتح موصلی در خانه دوستی شد وی حاضر نبود و کنیزک را گفت تا صره برون آورد و هر چه خواست برگرفت
چون باز آمد و بشنست شاد شد و از شادی کنیزک را آزاد کرد ابن عمر رضی الله عنهما گوید یکی از
صحابه را سرے بریان فرستادند گفت فلان برادر من بدان اولے تر است و بوی فرستاد آنکس نیز به برادر
دیگر فرستاد همچنین بگشت تا بنافیت باز اول رسید و امیر المومنین عمر رضی الله عنه میگوید که سی صد درم
بدرویشان دهم و بیست درم در حق برادری صرف کنم این بیست درم دوست تر دارم از آن سیصد درم
و میان مسروق و خیثمه دوستی بود و هر یکے وام گران داشتند این وام او ادا کرد چنانکه او ندانست و یکی
نزدیک ابوهریره رضی الله عنه آمد و گفت میخواهم که با تو عقد برادری کنم گفت دانی که حق برادری چیست
گفت نه گفت آنکه بدر و سیم خود را از من اولی تر نشناسی گفت بدین درجه نرسیده ام گفت پس برو که
این کار تو نیست و رسول صلی الله علیه وسلم در بیشه شد و دو مسواک راست کرد یکی راست و یکی کج
و یکی از صحابه رضی الله عنهم که با وی بود آن راست بوی داد و کج خود گرفت گفت یا رسول الله این نیکوتر
است و تو بدین اولے تری فرمود نه که هیچکس یکساعت با دیگری صحبت نکند که نه وی را سؤال کنند از حق
صحبت که نگاهداشتن ست یا ضایع کرده است و این اشارتے است بر آن که حق صحبت ایثار است

در مال

و در مثل گفته اند مقادیر النفقة موازین المحبة یعنی بذل کردن مال خود را در رضاء محبوب میزان محبت اوست زیرا که حق تعالی مال را محبوب خلق گردانیده است و آدمی با این علاقه فدای دعوی محبت می کند پس نشان صدق محبت آنست که محبوبات فانی را فدای محبوب باقی گرداند نقل است که سفیان بن عتبه رحمت الله علیه را از پدر خود پنجاه هزار دینار میراث رسید همه را بدوستان و برادران دینی نفقه کرد گفتند چرا جهت عیال چیزی از آن ذخیره نکردی گفت من از حق جل و علا از برادران بهشت میخواستم محقر دنیا را چگونه از ایشان دریغ دارم این نشان صدق و محبت است و باید که قیام نماید بمهمات دوست بدل خوش پیشانی گشاده و سلف چنین بوده اند که بر در سرای دوست هر روز میشدند و از احوال اهل خانه می پرسیدند و از هیزم و نان و نمک و روغن و آنچه درکار باشد خبردار می بودند و کار ایشان از کار خود مهم تر میداشتند و چون بدان قیام میکردند منت می داشتند حسن بصری رحمت الله علیه میگفت برادران بر ما عزیزتر اند از اهل و فرزند که ایشان دین بیاد ما دهند و زن و فرزند دنیا بیاد دهند و بعضی از علمای سلف بعد از وفات برادر دین چهل سال بر در خانه برادر دین تردد کردندی و تعهد اهل و اولاد و مرخود واجب دانستندی نگاهداشت حق صحبت را و باید که مقصود تو از صحبت آن باشد تا خلق خود را مهذب کنی باحتمال کردن از برادران دینی نه آنکه نیکوی از ایشان چشم داری ابو علی رباطی گفت با عبدالله الرازی انبار شدم در بادیه گفت امیر من باشم یا تو در این راه گفتم تو باشی گفت باید هر چه من گویم آن را ردنکنی و اطاعت من داری گفت سمعاً و طاعتاً پس زاد و راحله و جامه هر چه داشتیم برگرفت سمعاً و بر پشت آورد سخت و می برد هر چند گفتم مرا ده که ماندهٔ شدی گفت نگفتی که امیر تو ئی تو فرمان بردار باش و یکی شب باران آمد و تا روز بر پای ایستاد و گلیمی بر سر من میداشت تا باران بر من نبارد و چون حدیث کردمی گفتی امیر هم تو طاعت دار تا با خویشتن گفتم کاشکی و یرا امیر نکردمی و تعلیم و ارشاد برادر دنیوی و دینی بر خود لازم داند که وی را از آتش نگاه داشتن اولی تر است از آنکه از برای وی رنج دنیا کشیدن پس در تعلیم علم دین سعی بلیغ نماید اگر نیاموخت و بدان کار نکرد باید که نصیحت کند و پند دهد و او را از خدای عز و جل بترساند لیکن باید که این نصیحت در خلوت کند تا از شفقت بود که نصیحت در ملا فضیحت بود و آنچه گوید بلطف گوید نه بعنف فصل در ستر عیوب برادران دینی و اجتناب از غیبت ایشان بدانکه بی عیب خداست و در سرشت آدمی عیبهاست اگر دوستی طلب کند که در وی هیچ تقصیری نبود هرگز نیابد و از صحبت خلق بیفتد و نوع انسان را در اکتساب مطالب و اجتلاب مآرب و استیفاء لذات و استنفاء خیرات از مصاحبت چاره نیست و در خبر است که مؤمن همه عذر جوید و منافق همه عیب و باید که بیک نکوئی تا ده تقصیر بپوشد رسول علیه السلام و الصلوة فرمود و بخدا مر پناه میدارد از یاری که چشم بیند آشکارا کند و چون خیری بیند بپوشد پس باید که راز دوستان افشا نکند و عیوب ایشان پوشیده دارد و در خبر است که هر که

در جهان ستر کند بر مسلمانان حق تعالی در قیامت گناهان او را ستر کند و اگر خواهید که خدای تعالی گناهان شما بپوشد
شما نیز گناهان مردمان بپوشید مصرع پردهٔ کس را مدری تا کس ندرد پردهٔ تو ۞ چون پیش سلطان برسد چاره نباشد
از اقامت حد و رسول علیه الصلوة والسلام فرموده هر که گوش دارد تا سخن مردمان که پی وی میگویند بشنود
در روز قیامت سرب گداخته در گوش وی ریزند و اگر کسی دوست را مدح کند بوی نگوید که او رنج وی را حمایت
بود و چون نیکوئی کند از وی پنهان ندارد که آن از حسد بود و اگر در حق وی تقصیر کند گله نکند و معذور دارد که مشغول
باز اندیشد که در اطاعت حق تعالی میکند و بر تقصیر وی را که عذر توان نهاد عذر نهد و بر وجه نیکو حمل کند
و گمان بد نکند که رسول علیه الصلوة والسلام فرموده که حق تعالی از مومن چهار چیز حرام کرده است مال
و خون و غیبت بغیر حق و آنکه بروی گمان بد کنند که چون اطلاع دادن دوستان را بر عیوب و در معنی ستر عیوبست
باید که دوستان را از عیوب نفسانی آگاه گرداند و از قول سیئه و افعال قبیحه باز دارد و از اکتساب مخالفات
و از ارتکاب شهوات مهلکات منع کند و در حالت نصیحت و ارشاد وظیفه اسرار و تلطف را رعایت کند
امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفتی رحمت خدای بر آن باد که عیب من در پیش من آرد و چون
سلمان در پیش وی آمد گفت یا سلمان راست گوی تا چه دیدی و چه شنیدی و از احوال من آن را
آگاهی ده گفت شنیدم که بر خوان تو دو نان خورش بود بیکبار و دو پیراهن داری یکی شب را و دوم روز را
گفت این نیز هر دو نباشد هیچ دیگر شنیدی گفت نه و اینچنین دوستان و برادران دینی که عیب این کس را
بی شائبه غرض و حسد کما هو حقه ادراک کند کم یافت و نادر است و باید که نقائص دین خود را از زبان
اعدای باز یابد که نظر دوست عیب پوشد و دیده دشمن در عیب کوشد و امروز نوبت با امثال ما هوا
پرستان تیره روزگار رسیده است که دشمن ترین نزد ما آنست که ما را به عیوب ما بینا گرداند و خواهد که
ما را از گرفتاری ابدی باز رهاند و چون برادر مشفق عیب تو در خلوت با تو گفت باید که منت داری و
خشم نگیری که همچنین بود که کسی ترا خبر در اندرون جامه تو ماری یا کژدمی است از ین خشم نگیری و منت
داری همچنین عیوب در آدمی مار و کژدم است ولیکن زخم آن در گور پدید آید و بر روح بود و آن صعب
تر از مار و کژدم این جهانست که زخم وی بر تن بود و هر مومنی که از برادر عیبی بیند که آن عیب بدین تعلق دارد
و او را از آن آگاه نکند در دین وی با او خیانت کرده باشد و هر که ناصح را دوست ندارد در رعونت کبر در دین و عقل او
غلبه دارد و اگر عیب آن بود که در حق تو تقصیر کرده باشد اولی تر پوشیدن بود و نادانسته انگاشتن
بشرط آنکه دل متغیر نشود در دوستی و اگر شود عتاب کردن در سر اولی تر است تا صفای خاطر شود
و هیچ چیز دوستی را تباه نکند مگر مناظره و خلاف کردن در هر حدیث و معنی رد کردن سخن بر دوست
خویش آن بود که وی را احمق و جاهل گفته باشی و خود عاقل و فاضل و بر وی تکبیر کرده باشی و
بچشم حقارت در وی دیده باشی و این دشمنی نزدیک است که اگر کسی غیبت دوست کند جواب ندهد و چنان انکار

که وی در پس دیوار میشنود و در غیبت و حضور یکسان باشد و خلل و خطا که در سخن برادر واقع شود عبارات و مجادله
پیش نماید و علامت صحت محبت دینی و مودت حقیقی آنست که مومن لا یزال مراقب و مراعی عیب برادر
دینی باشد چون جمعی قصد غیبت او کنند بدانچه ممکن بود از تعریض و تصریح و تغلیظ منع کنند و در مخالفت رو
تقصیر نکنند و سکوت و تحمل روا ندارد و قتادة رضی الله عنه گوید عذاب قبر سه قسم است یکی از غیبت و دیگر از سخن
چینی و دیگر جامه را از بول نگاه نا داشتن و در خبر است که عیسی صلوات الله علی نبینا علیه فرمود
چون برادر شما خفته باشد و بینید که باد جامهٔ او را میکشد و عورت او را میکشاید چکنید گفتند باز پوشیم
و لکن بینند که عورت وی را کشف کنید گفتند یا روح الله این چگونه بود گفت چون از شما عیبی
از برادر می بیند یا بشنود و آن را آشکارا کند این زشت ست و مثال کسی که غیبت برادر دینی میشنود
و دیگر خاموشی می باشد همچنانست که یکی برادر دینی را می بیند که در میان سگان آمده خوار افتاده
است و سگان او را میخایند و پوست و گوشت او را می درید و او را آدمی بیند و هیچ شفقت برادری
باعث او نمی شود که آن مضرت از آن برادر دفع کند و شک نیست که تمزیق عرض و آبروی بر نفس
دشوارتر است از تمزیق گوشت و پوست و از اینجاست که حق جل و علا غیبت را با کل میت التشبیه کرده
آنست که فرموده ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا و در خبر است که غیبت از زنا سخت تر است
و این بچند وجه است اول آنکه زنا گناه پنهان است و غیبت آشکارا دوم آنکه زنا قلیل الوقوع
است بسیار کس از وی سالم باشند و غیبت کثیر الوقوع است کم باشد که از وی کسی سالم ماند
سوم آنکه زنا بداعیهٔ شهوت بر آدمی غالب آید و غیبت بیداعیهٔ شهوت واقع می شود چهارم
آنکه آلت زنا بر زنی میسر شود و زنی بر زنی واقع نشود و آلت غیبت لغیبت فتور نپذیرد و
غیبت بر غیبت واقع شود پنجم آنکه ساعت زنا در دل مومن و کافر و صالح و فاسق متمکن است
و از استحلال و استحقاق بعید است بخلاف غیبت که بر وجه حکایت در مجلس واقع شود و بعضی
مردم او را تشنیع نه انکارند نعوذ بالله در معرض استحقاق افتد و استحقاق معصیت کفرست و رسول
علیه الصلوة والسلام فرموده هر چه گوئی کسی را اگر آن نشنود و کراهتش آید غیبت است اگرچه راست
بود و اگر دروغ گوئی بهتان باشد و هر چه دلالت نقصان کسی کند غیبت است اگرچه در نسبت جامه
و تن و سیرت و فعل بود و در نسبت چنانکه گوئی هندو بچه است یا حجام است و مانند آن و در جامه چون
دراز آستین و دراز دامن و در تن چون دراز پا و یا گربه چشم یا احول و سیرت چون متکبر و بدخو و زبان
دراز و بد دل و فعل چون دزد و بی نماز و جامه پلید و حرام خوار بسیار خوار و سجود تمام نمیکند و قرآن
بخطا میخواند و غیبت همه بزبان بود و بلکه بدست و بچشم و باشارت همه حرام بود و عائشه رضی الله
عنها گوید که بدست اشارت کردم که زن کوتاه است رسول علیه السلام و الصلوة فرمود

غیبت کرده ی و گر بنام نبرد غیبت نبود مگر آنکه حاضران دانند که کرا میگوید و اگر بدل کاره بود و بزبان گوید
خاموش شود هم نفاقست و هم غیبت زیرا که سامع شریک ست و بداند که بهر غیبت حسنات وی با دیوان
او نقل کنند تا او مفلس ماند فصل دوم اظهار محبت بدوستان و عفو از تقصیر و زلت ایشان بدانکه شفقت
و دوستی اظهار کند رسول علیه الصلوة والسلام فرمود اذا احب احدکم اخاه فلیخبره چون دوست دارد یکی از
شما کسی را ویرا خبر دهید برای آن فرمود تا دوستی در دل وی نیز پدید آید و مودت مضاعف شود و پس باید
از همه احوال بزبان بپرسد و اندوه و شادی بود نماید که با وی شریک است و اندوه و شادی وی چون
اندوه و شادی خود داند و چون ویرا آواز دهد بنام نیکو خواند و عمر بن خطاب رضی الله عنه گفت دوستی برادر
سه چیز صافی شود آنکه وی را بنام نیکو خواند و سلام ابتدا کند و در نشست وی را تقدیم کند و ازین جمله آن بود
که در غیبت بر وی ثنا گوید و بر جای که وی دوست دارد و نیز شنید همچنین بر اهل و فرزند و اخوان وی
و هرچه تعلق بوی دارد ثنا گوید که این در دوستی اثر عظیم دارد و در غیبت وی را نصرت کند و سخن متعنت
بر وی رد کند و جفا عظیم باشد که در پیش کسی که سخن وی بزشتی گوید آنکس خاموش بود که زخم سخن عظیم تر
است **بیت** زخم زبان کند با مرد، زخم شمشیر جان ستان نکند، و یکی میگوید هرگز از دوست
سخن نگفتم که نه تقدیر کردم که وی حاضر ست و می شنود یا آن گفتم که خواستم اگر وی شنود و گر در برادر زلت و تقصیر
و معصیت از وی پدید آید ویرا بلطف و نصیحت کند تا دست از وی بدارد و اگر باز نایستد نادیده انکار و اگر اصرار
و مداومت نماید صحابه را درین مسئله خلاف ست که چه باید کرد مذهب ابوذر رضی الله عنه آنست که از وی باید برید
و بگوید که برای خدای تعالی ویرا دشمن دارم و امیر المؤمنین عمر رضی الله و علی رضی الله عنه و ابو الدردا و جماعتی
از صحابه رضوان الله علیهم اجمعین برانند که قطیعت نباید کرد که امید آن باشد که ازان بگردد اما در ابتدا همچنین عقد
اخوت نباید بست و چون بسته شد قطع نباید کرد که برادری ناکردن خیانت نیست اما قطع محبت خیانت ست
و ابراهیم نخعی میگوید رحمة الله بگناهی که برادر کند ویرا مهجور مکن که امروز کند و فردا توبه کند دست از وی بدارد
در خبرست که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که حذر کنید از زلت عالم و از وی مبرید و چشم میدارید که زود
ازان بازگردد **حکایت** دو برادر بودند در دین از بزرگان یکی بر هوای دل بر مخلوقی مبتلا شد و آن دیگر برادر را گفت
که دل من بیمار شد اگر خواهی که عقد برادری قطع کن گفت معاذ الله بیک گناه از تو منقطع نشوم با خویش عهد کرده ام
که هیچ طعام و شراب نخورم تا آنکه حق تعالی ویرا ازان عافیت دهد تا چهل روز هیچ نخورد و پس پرسید که
حال تو چیست گفت همچنان آن برادر بران صبر کرد و گرسنگی میکشید و میگداخت تا آنگاه که بعد ازین گفت
خدای تعالی کفایت کرد و دل من ازان عشق سر دیگر دید پس وی طعام بخورد و ابو الدردا را گفتند برادری
که معصیت کرد چرا ویرا دشمن نداری گفت معصیت وی را دشمن دارم اما وی برادر منست و یکی را گفتند که برادر تو از راه
دین برگشته است و در معصیتی افتاده دست از وی بدار گفت وقت ازوی چون بدارم که دست گیرم تا ویرا

بتلطف از دوزخ برهانم پس طریقت بوذر بسلامت نزدیک‌ترست اما این طریقت لطیف‌ترست زیراکه
بسبب استمالت شفقت و رفق و صحبت برآورد غالباً او را خجالت و حیا و توبه آرد و انقطاعت او سبب
اصرار او گردد و وی به هلاک انجامد اما درجه آنست که عقد اخوت قرابت معنویست و نشاید قطع رحم کردن بسبب
معصیت و برای این فرمود حق سبحانه تعالی فان عصوک فقل انی بری مما تعملون اگر عشیرت و خویشاوندان
تو عاجز شوند در تو گو بیزارم از عمل شما نگفت بیزارم از شما و باید تقصیری که در حق تو کند عفو کنی و چون عذر
کند اگرچه دانی که دروغ میگوید باید پذیرفت رسول علیه السلام فرمود هرکه برادر وی عذر خواهد و
نپذیرد بزه وی همچو بزه کسی باشد که در راه از مسلمانان باج ستاند در خبرست هرکه برادر وی را
عفو کند جز عزیزی و بزرگی وی را نیفزاید رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که مومن زود بخشم گردد و
زود خوشنود شود و ابوسلیمان دارانی بمرید خویش گفت چون از دوست جفا بینی عتاب مکن که در عتاب
سخنی شنوی که از جفا عظیم‌تر بود گفت چون بیازمودم همچنین دیدم **فصل در حقوق مسلمانان** بدانکه
حق هر کسی بر قدر نزدیکی وی بود و نزدیکی را درجات است و رابطه قوی‌تر برادری خدای است یعنی برای دین و
حقوق آن مذکور شد و با کسی که دوستی نبود ولیکن قرابت اسلام باشد این نیز حقوق است حق اول آنکه هرچه
بر خویشتن نه پسندد هیچ مسلمان نه پسندد که رسول علیه السلام فرموده اند مثل مومن جمله چون یکی تن است که
اگر عضوی را رنجی رسد عضوهای دیگر آگاهی یابند و همه رنجور شوند رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هرکه خواهد از
دوزخ خلاص یابد باید که چون مرگ وی را دریابد بر کلمه شهادت دریابد و هرچه نه پسندد که با وی کنند وی نیز با هیچ مسلمانی
نکند و موسی صلوات الله علی نبینا و علیه گفت یارب از بندگان تو که عادل‌تر فرمود آنکه انصاف خویشتن بدهد
حق دوم آنکه هیچ مسلمان از دست و زبان وی نرنجد که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود مسلمان است که از دست
و زبان وی مسلمانان سلامت و ایمن باشند و مهاجر آنست که از کار بد بریده باشد و رسول صلی الله تعالی علیه و آله و سلم
فرمود حلال نیست کسی را که بیک نظرت اشارت کند که مسلمانی برنجد و حلال نه که چیزی کند که مسلمانی بهراسد
مجاهد رحمة الله میگوید که خدای تعالی خارشی گر بر اهل دوزخ مسلط کند تا خویشتن را همی خارند چنانکه
استخوان ایشان پدید آید و منادی ندا کند این رنج چگونه است گویند عظیم صعب است گویند این بدانست که در
دنیا مسلمانان را می رنجانیدید حق سوم آنکه بر هیچ کس تکبر نکند که متکبر را خدای دشمن دارد و رسول صلی الله علیه
و سلم فرمود که وحی آمد بمن که تواضع کنید و هیچکس بر هیچکس فخر نکند و از این بود که رسول صلی الله علیه وسلم با زنان
بیوه و مساکین میرفتی تا آنکه حاجت ایشان روا کردی و نشاید که در هیچکس بچشم حقارت نگرد باشد که آنکس ولی خدای تعالی
باشد و وی نداند که خدای تعالی اولیاء خود را پنهان کرده است تا کسی راه بایشان نبرد حق چهارم آنکه سخن نمام
بر هیچ مسلمانی نشنود که سخن از عدل باید شنید و نمام فاسق است و در خبر است که هیچ نمام در بهشت
نشود و باید دانست هر کس را که پیش تو بدی گوید همچنین بدی تو پیش دیگران گوید از وی حذر باید بود و در را

دروغ گو باید دانست حق پنجم آنکه هیچ مسلمان وعده خلاف نکند بیت دست وفا در کمر عهد کن تا نشوی عهد
شکن عهد کن نیچ و در خبر ست از رسول صلی الله علیه وسلم که سه چیز در هر کس که بود منافق ست اگرچه نماز گذار
و روزه دار ست اول در سخن دروغ گوید دوم وعده خلاف کند سوم امانت را خیانت کند حق ششم آنکه حرمت هر کس
بدرجه وی دارد هر که عزیز تر بود میان مردمان وی را حرمت بیشتر دارد و نقلست که عایشه رضی الله عنها در سفر بود و
سفره نهاده درویشی گذشت گفت قرصی بوی بدهید و سوارے گذشت گفت وی را بنشانید گفت تو درویشی را
بقرصی گذاشتی و توانگرے را خواندی گفت حق عز وجل هر یکی را درجه داده هست و ما را نیز از حق آن درجه نگاه باید
داشت درویش بقرصی شاد شود و زشت بود که با توانگرے چنان کنند بلکه آن باید کرد که وی نیز شاد شود و در خبر ست
که چون عزیز قومی نزدیک شما آید ایشان را عزیز دارید و پیرانرا حرمت نهید و بر کودکان رحمت کنید و رسول
صلی الله علیه وسلم فرمود موی سفید اجلال خدای تعالے ست عز وجل و فرمود صلی الله علیه وسلم هیچ
جوان پیری را حرمت نداشت الا بحق سبحانه تعالے جوانی را بنگی زد در وقت پیری تا وی را حرمت دارد
و این بشارت بعمر دراز که هر که توفیق توقیر مشایخ یابد آن بود که به پیری خواهد رسید تا مکافات این بیند حق هفتم
آنکه چون میان مسلمانان وحشت باشد جهد کند تا میان ایشان صلح دهد که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود بگویم شمارا
که چیست که از نماز و روزه و صدقه و حج و زکوة افضل ست نزد خدا و رسول او و آن صلح افکندن میان مسلمانانست و
انس گوید رضی الله عنه که رسول صلی الله علیه وسلم روزے نشسته بودند بخندید عمر رضی الله عنه گفت
پدر و مادر ما فدای تو باد از چه خندیدی فرمود دو مرد از امت من بزانو پیش رب العزت در افتند یکی گفت
بار خدایا بر من ظلم کرده است انصاف من از وی بستان خدای تعالے فرماید که حق وی بده گوید بار خدایا حسنات
من همه خصمان ببردند مرا هیچ چیز نماند پس خدای تعالے متظلم را فرماید که چکنند که هیچ چیز از حسنه نمانده هست گوید بار خدایا
معصیتهای من همه با وی حوالت فرمای پس معصیت وے همه بر وی نهند هنوز مظلمتی بماند آنگاه حق جل و علا متظلم را
فرماید در نگر تا چه بینی گوید بار خدایا شهرها بینم از زر مرصع بجواهر و مروارید آیا این کدام پیغامبر راست یا کدام صدیق
راست یا کدام شهید را حق سبحانه تعالے فرماید این کسے راست که بخرد و بها دهد گوید بهار این که تواند داد فرماید
که تو گوید بار خدایا بچه فرماید با آنکه از برادر خشنود میشوی و عفو کنی گوید بار خدایا عفو کردم فرماید که برخیز و دست وے گیر
هر دو در بهشت شوند حق هشتم آنکه از راه تهمت دور باشد تا دل مسلمانان از گمان بد و زبان ایشان از غیبت
صیانت کرده باشد هر که سبب معصیت دیگری باشد دران معصیت شریک بود که رسول صلی الله علیه وسلم میفرماید
چگونه باشد کسے که مادر و پدر خویش را دشنام دهد گفتند این که کند یا رسول الله فرمود کسی که مادر و پدر دیگری را دشنام
دهد گو که با وے داده باشد فرمود صلی الله علیه وسلم در آخر ماه رمضان با صفیه سخن میگفت در مسجد دو مرد برمی
بگذشتند هر یک از ایشان میگفتی کاین زن منست صفیه گفت یا رسول الله اگر بکسے گمان بد برند تو نبرند فرمود شیطان در تن آدمی
روانست چون خون در رگ وے عمر رضی الله عنه مردی را دید که با زنی در راه سخن میگفت وی را بدره زد و گفت این زن

سنت گفت چرا سخن جائی نگوئی که کسی نه بیند حق نهم آنکه اگر وی را جاهی باشد شفاعت دریغ ندارد و در حق
هیچکس که رسول صلی الله علیه وسلم صحابه را میفرمود که از من حاجت خواهید که در دل دارم که بدهم و تا تاخیر
میکنم تا کسی شفاعت کند از شما تا وی را مزد بود شفاعت کنید تا ثواب یابید فرمود صلی الله علیه وسلم
هیچ صدقه فاضلتر از صدقه زبان نیست گفتند چگونه یا رسول الله فرمود سخن گفتی منفعت بکسی رسد یا رنج از وی
دفع گردد و حق دهم آنکه چون بشنود که کسی در مسلمانی زبان دراز میکند یا بمال وی قصد میکند وی غایبت
نایب آن غائب باشد و در جواب و رفع ظلم از وی که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هیچ مسلمانی نیست که
نصرت کند مسلمانی را جائی که سخن بزشتی گویند و حرمت وی فرو نهند که نه حق تعالی وی را نصرت کند آنجا که
حاجتمند تر بود و حق یازدهم آنکه جهد کند تا شادی بدل مسلمانی رسد و حاجت وی قضا کند که رسول صلی الله
علیه وسلم فرمود هرکه حاجت مسلمانی روا کند همچنان باشد که همه عمر حق تعالی را خدمت کرده باشد فرمود
صلی الله علیه وسلم هرگز در حاجت مسلمانی یک شب نگذراند از روز تا ماست حاجت وی برآید یا نه وی را
بهتر از آن باشد که در مسجد دو ماه معتکف نشیند و فرمود صلی الله علیه وسلم که برادر خویش را نصرت کنید اگر ظالم بود
یا مظلوم گفتند یا رسول الله اگر ظالم بود چگونه کنیم فرمود که باز داشتن از ظلم نصرت وی باشد فرمود صلی الله
علیه وسلم که دو خصلت است که هیچ شری از وی نیست یکی شرک آوردن بخدای تعالی دوم خلق را رنجانیدن
و دو خصلت ست که هیچ عبادت ورای آن نیست یکی ایمان آوردن بخدای تعالی دوم راحت رسانیدن
بخلق الله تعالی فرمود صلی الله علیه وسلم هرکه اندوه بر مسلمانان ندارد از ایشان نیست حق دوازدهم
آنست هرکه رسد سلام ابتدا کند پیش از سخن وی نزد رسول صلی الله علیه وسلم شخصی آمد و سلام نکرد فرمود که بیرون شو
و باز درآی و سلام کن انس میگوید رضی الله عنه که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود یا انس طهارت تمام کن
تا عمرت دراز شود و بهرکه رسی سلام کن تا خیر در خانه تو بسیار شود و مبتدی سلام را ثواب بیشتر است حق
سیزدهم آنست نشست و خاست با درویشان دارد و از مجالست توانگران حذر کن که رسول صلی الله علیه وسلم
فرمود که با مردگان منشینید گفتند آن کیانند یا رسول الله فرمود توانگران و سلیمان صلوات الله علی نبینا و علیه
در مملکت هرجا که مسکینی را دیدی با وی بنشستی و فرمودی مسکینی با مسکینی نشسته و عیسی صلوات الله علی نبینا و علیه
هیچ دوست تر از آن نداشتی که گفتندی یا مسکین و رسول صلی الله علیه وسلم گفتی بار خدایا تا زنده داری مرا مسکین دار
و چون بمیرانی مسکین بمیرانی و چون حشر کنی با مسکینان کنی و موسی صلوات الله علی نبینا و علیه گفت بار خدایا ترا
کجا طلب کنم فرمود نزدیک شکسته دلان حق چهاردهم آنست اگر کسی را عطسه آید الحمد لله رب العالمین گوید
و ابن مسعود رضی الله عنه گوید که فرمود صلی الله علیه وسلم ما را بیاموخت که کسی را که عطسه آید باید که بگوید الحمد لله
رب العالمین و شنونده گوید یرحمک الله چون بگفت وی گوید یغفر الله لی و لکم و اگر کسی نگوید مستحق
یرحمک الله نباشد فرمود صلی الله علیه وسلم را چون عطسه آمدی آواز فرو داشتی و دست بر روی نهادی

واگر کسی را درمیان قضاء حاجت عطسه آید بدل گوید الحمد لله و ابراهیم نخعی رحمه الله علیه گفت بزبان نیز گوید باکی
نباشد حق پانزدهم آنست که عیادت بیمار آشنا کند اگرچه دوست نباشد و ادب عیادت آنست که بسیار ننشیند
و بسیار نپرسد و دعا بعافیت کند و چشم از خانها و درها که در سرای باشد بگرداند و چون بدر سرای رسد دستوری
خواهد حق شانزدهم آنکه پس جنازه رود و بعبرت مشغول باشد و خاموش بود و نخندد و از مرگ خود اندیشه کند
و اعمش رضی الله عنه گوید که پس جنازه رفتیمی و در آن تشنگی کرا تعزیت کنیم که همه از یکدیگر اندوهگین تر بودند حق
هفدهم آنست که بزیارت گورها شود و دعا گوید و بدان عبرت گیرد و بداند که ایشان از پیش رفتند و وی نیز برود و جای
وی همچون جای ایشان باشد و سفیان ثوری رحمه الله علیه گوید هر که از گور بسیار یاد کند گور خود را
روضه یابد از روضهای بهشت و هر که گور را فراموش کند مغاکی یابد از مغاکهای دوزخ و عمر خطاب
رضی الله عنه گوید که رسول صلی الله علیه و آله و سلم بگورستان شد و بر سر گوری نشست و بسیار بگریست گفتیم
یا رسول الله چرا گریستی فرمود این گور مادر منست از حق تعالی دستوری طلبیدم تا زیارت کنم و مرا آمرزش خواهم
در زیارت دستوری فرمود و در دعا نفرمود و ازین سبب شفقت فرزندی در دل من جنبید و بگریستم فصل
در حقوق استادان و مرشدان بدانکه حصول علم و انتفاع بآن بتعظیم استاد و توقیر اوست و گفته اند
هر که رسید از آنجا رسید که حرمت نگاه داشت و هر که افتاد بترک حرمت افتاد و حرمت به از طاعت است چه که ایشان بسبب
معصیت کافر نگردد و بترک حرمت کافر گردد و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود هر که تعلیم کند یکی را آیتی از کتاب
خدای وی مولای اوست و امیر المؤمنین علی رضی الله عنه گفت من بنده کسی ام که یک حرف مرا تعلیم کرده شعر
لقد حق ان یهدی الیه کرامة * لتعلیم حرف واحد الف درهم * و هر که حرفی تعلیم کند از یک کلمه
که محتاج الیهاست در دین او پدر است که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده پدر است یکی آنکه او را وجود است
ترا دوم آنکه دختر داده است ترا سیوم آنکه تعلیم کرده است ترا و بهترین پدران آن معلم است چه که پدر از آفات دنیا نگاه میدارد
و استاد از آفات آخرت و از توقیر معلم آنست که به پیش او نرود و بجای او ننشیند و ابتدای بکلام نکند مگر باذن او
و نزد او سخن بسیار نکند و سخن او بر رد نکند و وقت سبق قریب او ننشیند و مقدار قوسین فاصله دارد که این تعظیم تر است
و وقت ملالت چیزی نپرسد و در راه نگوید بلکه صبر کند تا بیرون آید و اصل آنست که طلب رضای او کند
و از سخط او مجتنب باشد و امتثال امر او کند در غیر معصیت و تعظیم اولاد او و تابعان او تعظیم اوست و یکی از کبار
ائمه بخارا در میان درس میگفت و در اثنای درس احیانا می ایستاد و گفتی پسر استاد من با کودکان بازی میکند و
احیانا بدر مسجد میرسد چون او را من می بینم برای تعظیم او می ایستم و کسی که استاد را ایذا کند از برکت علم محروم ماند
و منتفع بدو نشود و دیگر قوابیل نقلست که هارون رشید پسر خود را پیش اصمعی فرستاد تا تعلیم ادب کند روزی
اصمعی را دید که وضو میکند و پای می شوید و پسر او آب میریزد با اصمعی عتاب کرد که پسر را پیش تو فرستادم تا ادب
آموزد و بایدکه یک دست آب ریزد و بدست دیگر پای می شوید باید که علم و حکمت بحرمت تشنود لیکن ورای خود

شروع در عمل نکند و تفویض این امر باستاد کند که وی دانا ست بطبع او و طالب عاریست از اخلاق و همه اعتقادات نفس
که اخلاق تو همه کلاب ممتنویه اند و فرشته رحمت بخانه که کلاب است نزول نفرماید و تعلیم ایشان تا شوند فرشته
است و هر که خواهد که پسر او عالم گردد باید که رعایت غربا در طعام و لباس کند اگر پسر او عالم نگردد نواسه او گردد و
یعنی نبیره او
حق عالم بر جاهل همچنانست که حق استاد بر شاگرد و تقدیم بر کبیر در مشی مورث فقر است و تملق پسندیده نیست مگر
برای معلم و موید در علم و پیر معلم پنهان و آشکارا و عاد کند و خادم و ناصر او باشد و شعبیه رضی الله عنه گفت
کسی که مرا چهار حدیث از وی نویسم بنده اویم تا بمیرم و مشائخ گفته اند که توبه عقوق والدین را محو کند و عقوق
استاد دین توبه محو نشود یعنی استاد شریعت و استاد طریقت بدانکه فرمان شرع امت عوام را فسئلوا اهل
الذکر ان کنتم لا تعلمون و چون کار بفرمان عالمان شریعت و سالکان کنند هر چند خطا بود ماجور و مثاب باشند
و اگر بفرمان خویش کنند هر چند صورت بود آثم و معاقب گردند و هر چه کنند بفرمان پیر کنند که در شرع وقتی بود که
واجب حرام گردد و وقتی بود که حرام واجب گردد یعنی که مردار حرام است وقتی بود که خوردن آن واجب گردد و روزه ماه رمضان
فرض است و وقتی بود که داشتن وی حرام گردد و اگر غالب گمان باشد که بروزه داشتن هلاک شود و هر چه
از اصحاب قلوب حرکات و سکنات مختلف بینی باید که تو از ان هیچ انکار نبود و بدانی که همه راست است
و همه صواب و اگر نفس به پیش آید و شیطان وسوسه کند قصه موسی و خضر صلوات الله علی نبینا و علیهما یاد
کنی عجب یکی سیر خورد و خوش بخسپد و یکی روزه دارد و شب نخسپد یکی با همه درآویزد و یکی از همه
بگریزد و یکی حال بپوشد و یکی آشکارا کند و یکی از خلق چیزی خواهد و یکی چیزی نخواهد همچنین همه
افعال از صاحبدلان همه صوابست و اگر کسی بخود کند همه خطا و معصیت است از اینجا معلوم شود که پیر
شرط راه است و اگر پیر چیزی فرماید که خلاف دین نماید نگوید که این خلاف دین است چون کنم
و اعتقاد او در ان چنان باید که وحی منزل داند و گر نه مرید مراد خود بود نه مرید پیر مریض را کی رسد که
که طبیب را گوید که این دوا خورم و آن نخورم زیرا که مهلک است بسا علت بود که طبیب تر او رکار بندد و علتی
که بدارو بی حلال صحت نه پذیرد معالجه کردن آن بدارو بی حرام بضرورت مباح ست طبیب دارو در خور بیمار
کند بعضی را تلخ و بعضی را شیرین و مثال اولیاء مثال طبیبان ست و مثال خلق مثال بیمار انست و مرید آن بود که
خود را در پیر باز دهد و بگر پیر را پیرو اختیار نکند و ترک اعتراض کند و اقوال و افعال او را بوجه نیکو حمل کند و ارادت او
ترک ارادت خود باشد مرید پیر پرست باید تا خدا پرست تواند بود من یطع الرسول فقد اطاع الله اشارت
بدین است مرید صادق و مخلص باید صدق اینست که مستقیم باشد بخدای تعالی ظاهر و باطن و پنهان و آشکارا
و به تن و نفس و دل طالب حق باشد و اخلاص آنست که بجمیع حرکات و سکنات و قیام و قعود و احوال و اقوال
وی از برای خدا بود و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که خدای تعالی میفرماید من طلبنی وجدنی و من طلب
غیری لم یجدنی و طالبان را درین حدیث بشارت عظیم ست بدانکه خرقه مشائخ از لوازم طریقت نیست بلکه

از استحسانست و اعتبار صحبت و اقتباس علوم ست و از جناب عالی عالم شریعت سالک طریقت مرشد حقیقت
شیخ ابو اسحاق ادام الله ظلاله علینا و علی روس الطالبین روزی پرسیدم که نسبت خرقه مشایخ چه صورت دارد
فرمود از لوازم طریقت نیست معرفت ظرف سلوک و اقتباس علوم از صحبت مشایخ اعتبار تمام دارد و شیخ مذکور
کرامات ظاهره و احوال فاخره و کمال تصرف دارد و بیان فضایل و مناقب او مستغنی است و برای افاده طلبه بتقید باعطای
خرقه نیست بلکه طلبه از صحبت آنحضرت مستفید میگردند **فصل** در حقوق همسایگان و اهل قرابت رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که همسایه
هست که وی را یک حق ست و آن همسایه کافر ست و همسایه است که او را دو حق است و آن
مسلمان ست و همسایه هست که وی را سه حق هست و آن مسلمان خویشاوند است و رسول صلی الله علیه
و سلم فرمود که جبرئیل همیشه مرا در حق همسایه وصیت میکرد تا پنداشتم که وی را میراث خواهد رسید و گفت هر که بخدای
و قیامت ایمان آرد گو همسایه خود را گرامی دارد و فرمود صلی الله علیه و سلم مومن نبود کسی که همسایه وی از
رنج ایمن نبود و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که فلان کس بروز روزه دارد و شب نماز گذارد و لیکن
همسایه را برنجاند فرمود جای وی در دوزخ است و هر که سنگ در سنگ همسایه انداخت وی را برنجانید و
چهل خانه نزدیک بهمسایه باشند و زهرا رضی الله عنها گفت که چهل از راست و چهل از چپ و چهل از پیش و
چهل از پس و بدانکه حق همسایه نه آن بود که وی را برنجانی و بس بلکه با وی نیکوئی کنی که در خبر است در قیامت
همسایه درویش در همسایه توانگر آویزد و گوید بار خدایا ازین بپرس که چرا با من نکوئی نکرد و در سرای بر من ببست یکی
از بزرگان از موش در رنج بود و گفتند چرا گربه نداری گفت ترسم که موش آواز گربه بشنود و بخانه همسایه من رود
آنکه چیزی بر خود نپسندم وی را پسندیده باشم و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود حق همسایه آنست اگر از تو یاری
خواهد یاری دهی و اگر وام خواهد وام دهی و اگر درویش باشد مدد کنی و اگر بیمار باشد عیادت کنی و اگر اندوهی
رسد تعزیت کنی و اگر بمیرد بجنازه روی و اگر شادی بود تهنیت کنی و دیوار خانه خویش را بلند بر نیاری تا راه
باد از وی بسته گردد و چون میوه خوری وی را فرستی و اگر نتوانی فرستاد نهان خوری و نه پسندی که فرزند تو
دست گرفته بیرون رود تا فرزند وی به بیند و بد دل شود و فرزند وی بدان خدای که جان محمد بید قدرت اوست
که حق همسایه نرسد الا کسی که حق تعالی بروی رحمت کرده باشد و از جمله حقوق وی آنست که از بام خانه
خود بخانه وی ننگری و اگر چوب بر دیوار تو نهد منع نکنی و راه ناودان وی نه بندی و اگر خاک پیش در سرای
تو افگند جنگ نکنی و هر چه از عیبها خبر یابی پوشیده داری و چشم از حرم او نگهداری بوذر رضی الله
عنه میگوید که دوست من رسول صلی الله علیه و سلم مرا وصیت کرده است که چون طبخی کنی آب بسیار در
کنی و همسایه را از آن بفرست و یکی از عبدالله بن المبارک پرسید که همسایه من از غلام من شکایت کند
و اگر وی را بی جنایتی بزنم بزه کار شوم و اگر نزنم در حق همسایه چه کنم گفت وقتی که غلامت
بجرمی کند که مستوجب ادب باشد آن ادب را تاخیر کن تا همسایه گله کند پس انگاه

وی را ادب کن تا حق هر دو نگاه داشته باشی حق اهل قرابت آنست که خدای تعالی میفرماید هر که خویشی پیوسته دارد بوی پیوندم و هر که بریده دارد وی را ببرم و رسول صلی الله علیه وسلم فرموده هر که خواهد که عمر وی دراز و روزی وی فراخ گردد گو که با خویشاوندان نیک باشد و باشد که اهل بیت به فسق و فجور مشهور بود چون صلهٔ رحم کنند مال و فرزندان ایشان از برکت آن افزاید و رسول صلی الله علیه وسلم فرموده هیچ فاضل تر از آن نبود که بخویشاوندی رهی که با تو بخصومت باشند و پیوستن رحم آن باشد که چون ایشان قطع کنند تو به پیوندی و در خبر است که حق برادر کلان بحق پدر نزدیکست **فصل در حقوق والدین و اولاد** بدانکه عقوق مادر و پدر عظیم است که حق تعالی آنرا بعبادت خود برابر فرموده است وقضی ربک الا تعبدوا الا ایاه وبالوالدین احسانا حضرت جل جلاله میفرماید که خداوند و پروردگار شما ایم حکم کردم که بندگی نکنید بغیر جناب کبریائی ما را بندگی نکنید و در حق مادر و پدر نیکوئی کنید و بعد از شکر نعمت آنحضرت شکر ایشانرا بر فرزندان واجب گردانید که اشکر لی ولوالدیک فرموده ابو الدردا رضی الله عنه گفت از رسول صلی الله علیه وسلم شنیدم که میگفت رضای پدر بزرگ ترین درهای بهشت است میخواهی که بدین در محافظت نمائی و رسول صلی الله علیه وسلم فرموده که دعای مادر زود تر مستجاب میگردد و از پدر گفتند چرا گفت زیرا که مادر مهربان ترست و دعای مهربان رد نمیشود و یکی نزدیک رسول صلی الله علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله هیچ حق مادر و پدر بر من مانده است بعد از آنکه وفات یافته اند فرمود رسول علیه السلام بلی دعای خیر برایشان و آمرزش خواستن ایشانرا و وصیت ایشان بجا آوردن و دوستان ایشانرا گرامی داشتن **نقلست** که ماضیه در مصر عادت بود که هر پادشاهی که بجهت احترام کسی برخاستی گفتندی که او از سر ملک برخاست و او را از سلطنت عزل کردندی چون یعقوب صلوات الله علی نبینا و علیه بدیدن یوسف علیه السلام آمد یوسف خواست که برخیزد نگذاشتند و گفتند درین برخاستن خطر ملک است یوسف علیه السلام نبرخاست حق تعالی جل جلاله بیوسف وحی فرستاد که ای یوسف بجهت مصلحت ملک فانی حرمت پدر فرو گذاشتی بعزت و جلال ما که بعد ازین از پشت تو هیچ پیغامبری بیرون نیاریم رسول فرمود صلی الله علیه وسلم که بوی بهشت از پانصد سال راه آید و عاق و قاطع رحم نشنوند یعنی عاق مادر و پدر چنان از رحمت حق دور باشد در قیامت که از پانصد سال راه بوی پیراهن بهشت او نیابد و بیشتر علما بر آنند که طعامی که از شبه باشد و محض حرام نباشد اگر مادر و پدر بخوردن آن فرمایند اطاعت باید داشت و باید خورد که خشنودی ایشان مهم ترست از شبهه حذر کردن و سفر بیدستوری ایشان نشاید مگر آنکه فرض عینی بود چون علم نماز و روزه چون آنجا کسی نیاید و حج نباید شد بی دستوری ایشان که تاخیر آن مباح ست اگرچه اصل فریضه ست و حق تعالی وحی فرستاد بر موسی علیه السلام هر که فرمان مادر و پدر برد و فرمان من نبرد وی را فرمانبر نویسم و هر که حقوق بزرگی من بجا آرد و در حقوق مادر و پدر تقصیر کند او را در بدکاران نویسم و گر از فرزندی فعلی صادر شود که سبب ایذای ایشان گردد چنانکه عود و رباب و آلات مناهی بشکند و یا خمر ایشان بریزد و یا جامه حرام از ایشان کشد و بخداوندش دهد یا مال غصب از خانهٔ ایشان بیرون آرد و بمستحق رساند اگرچه ایشان بدین افعال خشمگین شوند صحیح آنست که فرزند بدین افعال عاق نشود و خشم ایشانرا اعتبار نماند زیرا که او از حقوق فرمان حضرت جل و علا بر حقوق ایشان مقدمست

واز انجاست که در قرآن مجید حضرت حق جل وعلا میفرماید یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا آباءکم واخوانکم اولیاء ان استحبوا
الکفر علی الایمان یعنی ای آنکسانیکه ایمان آورده اید بدوستی نگیرید پدران وبرادران خود را چون باطل را بر حق
اختیار کنند واز فرمان حق گردن پیچند ابن خراش رضی الله عنه گفت که از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدم که با که نیکی کنم
گفت با مادر گفتم پس ازان با که گفت با مادر گفتم پس ازان گفت با مادر گفتم پس ازان گفت با پدر چون با وجود ضعف وعجز والده
مشقت حمل ورضاعت وتربیت وشفقت ومحبت از جهت او بیشتر ست هر آئینه حقوق او بر حقوق والد مقدم ومضاعف بود
وحق فرزندان بر پدران نیز ست که یکی از رسول صلی الله علیه وسلم پرسید که نیکوی با که کنم فرمود با مادر و پدر گفت ایشان
مرده اند فرمود با فرزندان که همچنان که حق پدر راست هر فرزند را نیز حق ست ورسول صلی الله علیه وسلم فرمود رحمت کناد
بر پدری که پسر خویش را بنافرمانی نیارد ومیان فرزندان در عطا وشفقت ودر همه نیکوی برابر دارد وکودک خورد را نواختن
وبوسه دادن سنت ست ورسول صلی الله علیه وسلم حسین رضی الله عنه را بوسه دادی واقرع بن حابس رضی الله عنه
گفت یا رسول الله مرا ده فرزند ست کسی را بوسه نداده ام فرمود هر که رحمت نکند بروی رحمت نکنند ویکبار رسول صلی الله
علیه وسلم نماز میگزاردند چون بسجود شدند حسین رضی الله عنه پای بگردن مبارک درآورد ورسول صلی الله علیه وسلم
چندان توقف فرمود که اصحاب پنداشتند که مگر وحی آمده است که سجود دراز کرد وچون سلام داد پرسیدند که وحی آمده است در سجود فرمود
نه لیکن حسین مرا اشتر خود ساخته بود ونخواستم که بروی بریده کنم انس بن مالک رضی الله عنه روایت کرد که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود فرزند را
روز هفتم عقیقه کنید وموی او را پاک کنید وچون به شش سالگی رسد او را ادب کنید وچون هفت ساله شود جای خواب او جدا کنید وچون سیزده
ساله شود برای او نماز خواهید پس پدر دست او بگیرد وبگوید ترا ادب کردم وتعلیم کردم وترویج کردم پناه میگیرم بخدای عز وجل از فتنه تو در دنیا
واز عذاب تو در آخرت فصل در حقوق زوجه بر زوج وحقوق زوج بر زوجه بدانکه نکاح از محاسن امور دین ومصالح وبند شیاطین وسبب
القای وجود انام ست وبر جمیع مسلمانان معرفت شرائط وحقوق آن واجب ست رسول صلی الله علیه وسلم فرمود کسی که بر دین وامانت
وی مر شما را اعتماد بود واز شما طلب نکاح کند قبول کنید یعنی اگر چنین کس درویش بود واز درویشی ننگ مدارید وتقوی ودیانت او را
غنیمت شمارید وانچه طالب حق را در رعایت حقوق نکاح از دانستن وعمل کردن بدان چاره نیست هفت شرط ست که شرط اول
معاشرت ست قال الله تعالی وعاشروهن بالمعروف یعنی با زنان زندگانی کنید به نیکی وخلق خوش وآخرین وصیتی که
رسول صلی الله علیه وسلم فرمود در حالت وفات این بود که بر شما باد که نماز برپای دارید وبر بندگان شفقت کنند واز خدای
بترسید وحقوق زنان رعایت کنید که ایشان اسیر اند در دستهای شما واز حقوق معاشرت اهل نرمی دانست که اهل خود را انچه از
قول وفعل ایذا رساند بلکه بدخوی وسبکی واز افعال ناقصه ایشان از قوت حلم وصبر وتحمل کند وترش روی نباشد در روایت ست که رسول صلی الله
علیه وسلم عائشه را گفت ای عائشه من رضای ترا از غضب میدانم عائشه گفت از کجا میدانید رسول فرمود صلی الله علیه وسلم هرگاه که از من بخشم میباشی
میگوئی بخدای ابراهیم عائشه بخندید گفت راست گفتی در خبر ست که عائشه رضی الله عنها یکبار در خشم شد دست بر سینه مبارک
رسول صلی الله علیه وسلم زد وگفت توئی که دعوی میکنی که من پیغامبر خدایم رسول صلی الله علیه وسلم تبسم کرد واز غایت کرم وحلمت انرا تحمل کرد
پس مومن را باید که در معاشرت ومونست با اهل اقتدا بدان حضرت کند وبملاعبه فراخ خاطر ایشان را خوشدل گرداند

پوشیده نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم از تحریر و تقریر راقم حروف و صاحب والامناقب کپتان جونتهان
اسکات بانجام رسید خواهست که اصحار و جزایر که اکنون اهل فرنگ یافته اند و آنرا دنیای نو قرار داده اند در کتب پیشینیان باید جست
پس در شیخوخیت پس از هفتاد سالگی مطابق سن یک هزار و دو صد و دو هجری محمدی در ماه ربیع الاولی السیر کتب پرداختم
ما فی الضمیر جلوه نمود چه در ربع مسکون از ان آثارے بیافت خواهست که از اندوخته اقتباسی که عرض از ان بحر از تذکره
عجائب و غرائب قدرت قادر مختار نیست در حدیقة الاقالیم در ضمن هر اقلیم تحریر آرد چون کتاب حدیقة الاقالیم متعدد
مجلد شده اکثر جا رسیده بود نتوانست ردلیف هر اقلیم ساخت بنابران در آخر حدیقة الاقالیم پس از تقریر و گفتهای صاحب
موصوف که مناسب آنجا نمود مرقوم ساخت بالله التوفیق

بدانکه حکمای دقیقه شناس خط استوا را در ملک مجاری روی زمین از شرق تا مغرب فرض کرده اند و ابتدای آن
از شرقی جزیره یاقوت و جنوبی ارضی است پس بر جنوب بلاد چین و جزیره سراندیپ و شمال جزیره سنگلدیپ و جزیره البیرید
و جبال القمر گذرد و بر جنوب بلاد مغرب گذشته بحر اوقیانوس منتهی شود و دیگر خط معدل النهار اعتبار کرده اند و آن
از جانب شمال مرور کرده در حاق وسط خط استوا گذشته بجانب جنوب می رود و بر هر دو کناره خط معدل النهار قطبین که
از قطب شمالی و قطب جنوبی است واقع اند و باتفاق حکما کره ارض بماست پس از قطبین مذکورین تقاطع روی
سے ده ارض و بما برابر چهار نخش از فوق تا تحت الثری شود اما نصفی از ان کره در بحر اوقیانوس مستور است
و نصف دیگر در عالم نمائش مظهر بصورت بیضه که در آب افگند پس نصف کره ارض مستور تحتانی و شمالی و جنوبی ...

مشرق تا مغرب مقاطر نصف کره ارض مکشوف فوقانی شمالی وجنوبی از مغرب تا مشرق باشد واین نصف کرهٔ ارض
فوقانی که مکشوف است نصفی از ان در جانب جنوب خط استوا افتاده و ویران است اما بقول بطلیموس در ربع غربی ان
اندک عمارت هست چه در جغرافیا می گوید که در پس خط استوا در اطراف زنج وحبشه تا مسافت شانزده درجه و بیست دقیقه
عمارت یافتیم و در ربع شرقی پس خط استوا جزیره یاقوت است پس نصف کرهٔ ارض که جانب شمال خط استوا افتاده است
آن معمور است و در ان کوه ها و بیابانها و دریاها و نهرها هم بسیار است ونهایت بجانب شمال آن تیرآب دارد و آنجا
برودت هوا بمرتبه ایست که حیوان در و زندگانی نتواند کرد و نباتات نروید و عادت چنان رفته است که این قطعه ربع یعنی که
جانب شمال خط استوا است آنرا ربع مسکون می گویند و ابتدای ربع مسکون از جانب شمال خط استوا است و انتهای آن
در نهایت طرف شمال بجائیکه قطب شمالی آنجا بر سمت الراس بود و در ان موضع شش ماه آفتاب بر روی زمین و شش ماه
در زیر زمین باشد یعنی تمام سال آنجا یک روز و یک شب باشد اما نهایت عمارت موضعیست که عرض شمالی آن شصت و شش
درجه ونیم باشد و روز در آنجا بیست وچهار ساعت بود و در ان موضع شش موضع که از اول حمل تا آخر سنبله است یک بار
طلوع کند و شش برج دیگر که از اول میزان تا آخر حوت است بطریق باقی معموره معهوده طلوع و غروب کند و با این نهایت
عمارت تا نهایت ربع مسکون بروج هر چهار قسم شود یک قسم ابدی الظهور که همیشه ظاهر شوند و قسم دیگر ابدی الخفا که
هرگز ظاهر نشوند و آنجا گردش فلک رحوی باشد یعنی آنجا آسمان مانند آسیا بگردد و قسم سوم بطریق معهوده طلوع کند و
قسم چهارم معکوس طلوع کند مثلا آخر حمل اول طلوع کند و اینجاست تا آنجا باشد که قطب شمالی بر سمت الراس بود و
آنجا یک شبانروز یک سال تمام باشد چنانچه گذشت و جائی که قطب شمالی بر سمت الراس بود درجه از کرهٔ ارض فوقانی
بطرف خط استوا که عمارت از ربع مسکونست منتهی شود و دیگر نود درجه کره ارض فوقانی جانب راست جنوب خط استوا
است و انتهای آن موضعیست که قطب جنوبی آنجا سمت الراس باشد این جمله یکصد و هشتاد درجه کرهٔ ارض مکشوف که فوقانی
نیز نامند نیست و همچنین نود درجه کرهٔ ارض بجانب شمال خط استوا است و نود درجه کره ارض بجانب جنوب خط استوا است که جمله
یکصد و هشتاد درجه باشد این نصف کره ارض در آب مستور است که آنرا ارض مقاطر نامند تحتانی نیز ش گویند پس مجموع کرهٔ
ارض از مکشوف که فوقانی است و از مستور که تحتانی است سه صد و شصت درجه باشد اگر کسی مثلا بر زمین مقاطر بایستد و یا بر زمین
مکشوف نسیم باین قدم تا قدم ان کس بازمین برابر و حایل باشد و نیز آنکس و سر بالسوی آسمان بود و وقتی که آفتاب از
ما مردم که خود را بر زمین مکشوف فوقانی شماریم پنهان شود یعنی زیر زمین رود بار شب بود و آنجا یعنی بر زمین مقاطر که تحتانی
نامند روز شود پس هیچ نسبت آنها بر ارض تحتانی اند و ما بر ارض فوقانی ایم وهمچنان نسبت ایشان ما بر ارض تحتانی ایم و ایشان
بر ارض فوقانی اند و نزد بطلیموس یکدرجه بیست و دو فرسخ و دو تسع فرسخ مقرر است و بقولی یکدرجه نوزده فرسخ است
وطول معمورهٔ عالم از مشرق تا مغرب تا جزایر خالدات یکصد و هشتاد درجه فوق ارض است وهمین قدر تحت الارض
قیاس باید کرد و جزایر خالدات بر سمت ارض حبشه است و آن پیش از این معمور بوده و اکنون در آب غرق است و عرض معموره
عبارت است از بعد دوری هر بقاع که از ابتدای خط استوا بجانب شمال باشد و عرض معموره بقولی شصت و شش و نیم درجه است

ومتفق اند بر آنکه هر شهر و ناحیه بر خط استوا و قریب بآن بود آنجا شب و روز مساوی باشد اما در اقتصاص آورده است که عرض
عمارت نزدیک بهشتاد درجه و بیست و پنج دقیقه است بدین نوع که تا عرض چهل و هفت درجه قبولی با عرض پنجاه درجه
و کسری عمارت هفت اقلیم شمارند و بعد ازان عمارتی که هست آنرا ماسوای الاقالیم و الدنیا گویند و از بلاد مشهوره
ماسوای الاقالیم یکی شهر استو است اهل بلغار و تجار آنجا روند و دیگر یوره است که ساکنان آنجا نیز از هم اند اما وحشی
صفت باشند و با مردم الفت نگیرند چون تجار آنجا روند بیع و شرای ایشان بر طریق بلاد پونه می شود و آن در حدیقة الاقالیم در اقلیم
اول در ضمن بلاد پونه گذشت و کالای شهر استو و یوره سنجاب و سمور بود و این جمله در عرض پنجاه و چهار درجه باشد و بر دوری
با شصت و یک درجه بود و روز دران درجه موضع هژده و نوزده ساعت رسد و دیگر در عرض شصت و سه درجه
عمارت بزرگیست از توابع بلغار لیکن خارج از اقلیم هفتم و داخل عمارت ماسوای الدنیا شمرند آنرا اما ورای بلغار نامند
و سه ماه مسافت از بلغار دارد و آنجا هم تجار میروند و بیع و شری بدستور شهر یوره کنند و ساکنان آنجا از شدت سرما
شش ماه در حمامها بسر برند و روز در ایشان به بیست ساعت رسد و در عرض شصت و چهار قومی باشند که هیچ چیز نداند
کسی را نشناسند و از جمله صقالبه باشند و روز در ایشان بیست و یک ساعت بود و در عرض شصت و پنج و کسری
عمارتی عظیم باشد و اهل آن موضع را قامت بلند باشد و روی ایشان سیاه باشد و دران نقطه های زرد و سیاه بود
و جمعی دیگر از ایشان جناح دارند که بدان طیران کنند اما از مقام خود بیرون نخواهند آمد اگر بیرون آیند فی الحال میرند
و روز دران موضع بیست و دو ساعت باشد و در عرض شصت و شش درجه و کسری نیز قومی باشند که در طبیعت مانند
وحوش اند و هرگز تمیزی در میان ایشان نباشد چه خورد و زیدن مثل حیوانات باشد و مانند حیوان معاش کنند و روز
دران آنجا به بیست و سه ساعت رسد مخفی نماند که نزد مولف بدیع الآثار ابتدای عمارت از طرف شمال خط استوا تا انتهای
ما وراء الاقالیم تا شصت و شش درجه و نیم تمام است در خاتمه روضة الصفا می نویسد که در عرض شصت و هفت درجه و ربعی
یک روز برابر یک ماه باشد و همچنین رفته رفته در عرض هفتاد و هشت و نصف درجه یک روز برابر چهار ماه باشد
و با لعرض هشتاد و نیم درجه بزعم مولف اقتصاص جانب شمال خط استوا عمارتی عظیم و غیر عظیم است و بعد ازان عمارت
نیست و چون عرض ربع مسکون بهشتاد و پنج درجه رسد یک روز آنجا برابر پنج ماه باشد و در عرض درجه یک روز
شش ماه بود و یک شب شش ماه باشد یعنی شبانروزی آنجا یک سال تمام باشد و قطب شمالی آنجا بسمت الراس
نود و نود درجه کره ارض فوقانی جانب شمال خط استوا تا تمام رسد و بقول بطلیموس از کتاب جغرافیا عمارتی که جانب
جنوب خط استوا است و آنرا اهل هیئت خط استوا گویند و آن در ربع غربی فوقانی جنوبی خط استوا قریب شانزده درجه
و کسری عمارت هست و از شهرهای معروفه این بدیع جزیره است که معدن کافور آنجا بو فور است و دیگر کوکرد عقلایه
و سوق الاکتم و غیره جزیره لیک بالوس که اهل جزیره مردم خوار اند و تجار خود را مسلح کرده نزدیک آن جزیره روند
و این بد ایشان فروشند خرید اری کنند و دیگر جزیره سنگلدیپ که پدماوت دختر راجه آنجا بود و راجه رتن سین والی
چیتور از توابع اجمیر معاصر سلطان علاء الدین خلجی والی دهلی در او نظیر بر چهار نشسته و منجر بماتل بجنوب شتافت

وبراه دریا بجمیع تمام سنگلدیپ رسید و پدماوت راجپوت است و تبدا اهل بسیار چیتور آمد این حکایت را ملک محمد جائسی بزبان
هندی بعنوان شایسته نظم در آورده و دیگر جبال القمر که قماری در آنجا بسیار است و آنجا منبع رود نیل است از جبال القمر
بر آید و از جنوب بجانب شمال گذرد و نهری بزرگ از رود نیل نهری دیگر در معمورهٔ عالم نیست اول به بیابانهای مغرب مرور
کند و تا حدود زنگبار رسد و از آنجا به بیابانها و صحاریی نوبه ممتد شود و از آنجا بدیار مصر رسد تا آنکه بدریای روم بریزد
و ایضاً جزیره تمر است و در آنجا جماعتی باشند که آدمی را صید کنند و معاش ایشان بدان گذرد و دیگر ناحیه ایست که اهل ناحیه
مسخر یوریگان اند و خراج به یوریگان گذارند چه هر روز مبلغی معین خرج طعام ها کنند و مهیا دارند تا ایشان بیایند و بخورند
و اگر در راتبه یوریگان یک روز تاخیر شود مضرت رسانند در قصبهٔ گوپامئو از توابع اوده سر روضهٔ لعل پیر که متصل شهر است
دو سه گهری روز مانده هر روز یوریگان جمع آیند حاکم آنجا چند من نخود به یوریگان دهد و اگر در آن قصور شود یوریگان ازدحام
خانه مردم شهر ایا رچه انچه بیابند ضایع کنند و بطفلان آزار دهند اما اکنون شنیده می شود که از چند سال حاکم آنجا یوریگان را
چند روز متواتر به تیر و تفنگ بر در تا بگریختند و دیگر شهر حافظ و سیلاب و جزایر جون و رعایا و برعایا و غیره که ذکر هر یک ازین
بلاد و جزایر مرقومه مشتمل است بر قصبات و دیهات و این امصار از شهرهای بزرگ ربع غربی جنوبی خط استوا است پس دو
ربع کرهٔ ارض فوقانی جانب شمال خط استوا است از مشرق تا مغرب و یک ربع فوقانی غربی جانب جنوب خط استوا عبارت
ست بر ادو ربع چهارم فوقانی جنوبی خط استوا که طرف شرق است مشتمل است بر جزیره یاقوت و آن بر جنوب خط استوا واقع است
و جزیرهٔ سراندیپ بطرف شمال خط مذکور افتاده پس خط استوا ما بین این هر دو جزیره می گذرد و جزیره یاقوت و آن بر جنوب
و اکثر از آن در میان بحر مظلم افتاده و در وی انواع یاقوت زرد و سرخ توان یافت و درین جزیره نوعی از جواهر است
که آنرا در بلاد مشرق از یاقوت بهتر می دانند و گران بها باشد مورخین گویند وقتی که حق سبحانه تعالی آدم را بیافرید و ملائکه
را بسجدهٔ او امر فرمود ابلیس از تکبر سجده نکرد و بلعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جا داد و آن بقولی
جنت الماوا و بروایتی بوستانی بوده بر کوه جزیرهٔ یاقوت و از ارتفاعش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست آدم آنجا سکونت گزید
و با کل شجرهٔ منهیه عاصی گشت و از آنجا بکوه سراندیپ که جانب شمال خط استوا و متصل جزیرهٔ یاقوت است نزول نمود
پس درین صورت در هر دو قسمت فوقانی کرهٔ ارض جنوبی خط استوا است مسکن ایشان شده است و اهل فرنگ که اکنون
امصار و جزایر یافته اند و آنرا دنیای نو نامیده اند و امریقه میرش گویند و امصار امریقه شمالی را انگریزان یافتند و امریقه
جنوبی را مردم اسپین بدست آوردند و همچنین دیگران گویند که آن ارض وسیع و برابر دنیای کهنه است که ما بدانجا رسیده ایم
چنانچه گذشت شخصی که در فن هیئت مهارتی داشت گفت که شاید فرنگیان در نصف کرهٔ ارض تحتانی که مقابل فوقانی
است یافته باشند اگر گویند که در ربع جنوبی خط استوا جانب غربی امصار و جزایر یافتند می توان شد اما امریقهٔ شمالی در ارض
فوقانی یافته می شود چه احوال کرهٔ ارض فوقانی جانب شمال و جنوبی خط استوا از ابتدای تا انتهای از روی کتب اسلاف مرقوم شد
الحمد فنند که احوال کرهٔ ارض فوقانی و تحتانی که مکشوف دستور عبارت از دست مع بعضی امصار و جزایر ما سوای الاقالیم که
جانب نهایت اقلیم هفتم آید و بدستور برخی امصار و جزایر جنوبی خط استوا که آنرا ما ورای خط استوا نامند مرقوم نمود

اکنون بعضی از مواضع که مابین خط استوا است و اقلیم اول آمده و امصار و جزایر که در اقلیم هفتگانه واقع اند و بیش از این
درین کتاب بنا بر عدم تسامح مرقوم نگشته اینجا اندک از بسیار بقلم می آرد بدانکه از خط استوا تا انتهای پانزده درجه که مبدا از ان
مبدا اقالیم اولست آن قطعه را مابین خط استوا و اقلیم اول می نامند و دران قطعه حدت و حرارت آفتاب بمرتبه ایست که در روز
آنجا در سنگر و نهالهای سبز می برند لهذا آن قطعه آبادی کمتر دارد و از ابتدای درجه دوازدهم مبدا اقلیم اول می شمارند و اقالیم
مساوی هستند چه هر اقلیم که بخط استوا قریب است طول او زیاده از اقلیم العد است و طرف جنوبی هر اقلیم دراز است از طرف
شمالی او لیکن طرف شرقی و غربی هر اقلیم برابر است و طول هر اقلیم از مشرق تا مغرب است و عرض هر اقلیم نیز هفت آن مقدار از
مبدا جنوبی هر اقلیم تا نهایت شمالی او نیم ساعت در درازی روزگار تفاوت کنند و چون کواکب سیاره هفت اند اقالیم
نیز هفت قرار داده شوند زیرا که بر هر اقلیم آثار یکی از سبعه سیاره از اخلاق مردم و الوان وغیره یافته اند چنانچه درین کتاب
در ضمن هر اقلیم بقلم آورده و عمارت مابین خط استوا را مانع اقلیم دوم و معموره شمالی خط استوا سوای هفت اقلیم که ما سوای آنها
نامند آنرا تابع اقلیم هفتم شمرده اند و معلوم راقم نشد که عمارت پس خط که آنرا ماورای خط استوا نامند بکدام کواکب مقرر داشته اند
شاید آنرا نیز بدستور جهت اتصال ضمیمه اقلیم اول شمرده باشند والله اعلم بالصواب

معرفت مابین خط استوا و اقلیم اول

بدانکه جانب جنوب این قطعه خط استوا است چه جنوبی این قطعه ملصق است بخط استوا و آن از مشرق تا مغرب چهار هزار فرسخ طول
می دارد و جانب شمال خط مذکور پیوسته است بمبدا اقلیم اول و آن سه هزار و نهصد و سه فرسخ و سه ربع فرسخ است و هر یک
از طرف شرقی و غربی آن دو صد و هشتاد و یک و نیم فرسخ است و مساحت سطح این قطعه بسیار است و در خط استوا همیشه شب و روز
برابر باشد چون اکثر امصار قطعه مذکور در حدیقة الاقالیم در ضمن اقلیم اول مرقوم شده مانند ارم شداد و بلاد و بلاد زنج و جزیره سقوطره
و جزیره سراندیب و بعضی از بلاد یمن چون صنعا بنا بران اینجا تکرار آن ضرور نیست و آنچه از شهرهای این قطعه بالا مرقوم
نشده بعضی از ان اینجا ادا می نماید بربرایات شهریست و آن میان حضرموت و بلده عمان واقعست لوبان که نوعی از
کندر است از انجا به بلاد دیگر برند و غیرت در مردم آن شهر نباشد چه هر شب زنان ایشان در بیرون شهر با مردم بیگانه بسر برند و
ازواج ایشان با وجود مشاهده احوال مانع نمی شوند و با زنان اجنبی صحبت می دارند و در قطعه مذکور و بعضی از بلاد یمن
که خارج از اقلیم اول و داخل این قطعه اند آنجا در سالی دو ربیع و دو تابستان و دو خریف و دو زمستان واقع شود
مقدشو شهری بزرگ است مابین زنج و حبشه و آنجا سهیل بنیک مرتفع می شود و قطب جنوبی ظاهر شود.

مبداء آن موضعیست از مشرق تا شمال جزیرهٔ یاقوت و عرض دوازده درجه و چهل دقیقه باشد یعنی بعد و دوری مبداء از اقلیم اول از طرف شمال خط استوا دوازده درجه و چهل دقیقه است و درازی روز در مبداء اقلیم اول دوازده ساعت و چهل و پنج دقیقه است و جای جنوبی اقلیم اول یعنی طولش از مشرق تا مغرب سه هزار و نهصد و سه فرسخ و سه ربع فرسخست و جانب شمال از سه هزار و نهصد و چهل و هشت و سدس فرسخست و هر یک از طرف شرقی و غربی دو صد و هشتاد و سه فرسخست

و مساحت سطح این اقلیم شش صد و شصت و دو هزار و چهل و چهار فرسخ و نصف فرسخست —

بکیل شهریست از نواح یمن و آنجا درختیست که ازان زهر قاتل مے گیرند و ضبط می نمایند و در هیچ موضع آن درخت نیست چنانچه درخت تاسان در دیار مصر —

مقاره شهریست نزدیک بحر محیط سوار آن شهر و دیوار خانهای ساکنان آنجا همه از نمکست و درهای ایشان نیز از قطعهای بزرگ نمکست و اراضی آن همه شوره زارست چه باغ و زراعت آنجا نباشد و عجب آنکه آب چاه های آنجا همه شیرین است و نمک ازانجا بشهر سودان برند و بقیمت تمام فروشند —

تکرور شهریست بزرگ از بلاد سودان و مردم آن شهر بعضے کافر و اندکے مسلمان و کفار آنجا همه از مرد و زن برهنه باشند و مسلمانان آنجا جامهای دراز پوشند بروجهی که خادمان دامنهای ایشان گرفته همراه روند و آنجا حیوانیست که از پوست او سپر سازند خاصیتش اینست که آهن بر آن کارگر نکند راقم حروف این چنین سپر در سلاح خانه عمدة الملک امیرخان دیده —

جزیرهٔ لنسا در بحر چین است آنجا همه زنان باشند و مرد نباشد و گویند که زنان آنجا از باد آبستن شوند و بقولے

آنجا درختی است که چون از میوه آن بخورند بدختر آبستن شوند و بروایتی آنجا چشمه ایست که چون زن از طهر در آن غسل کنند اکثر آبستن بدختر شوند

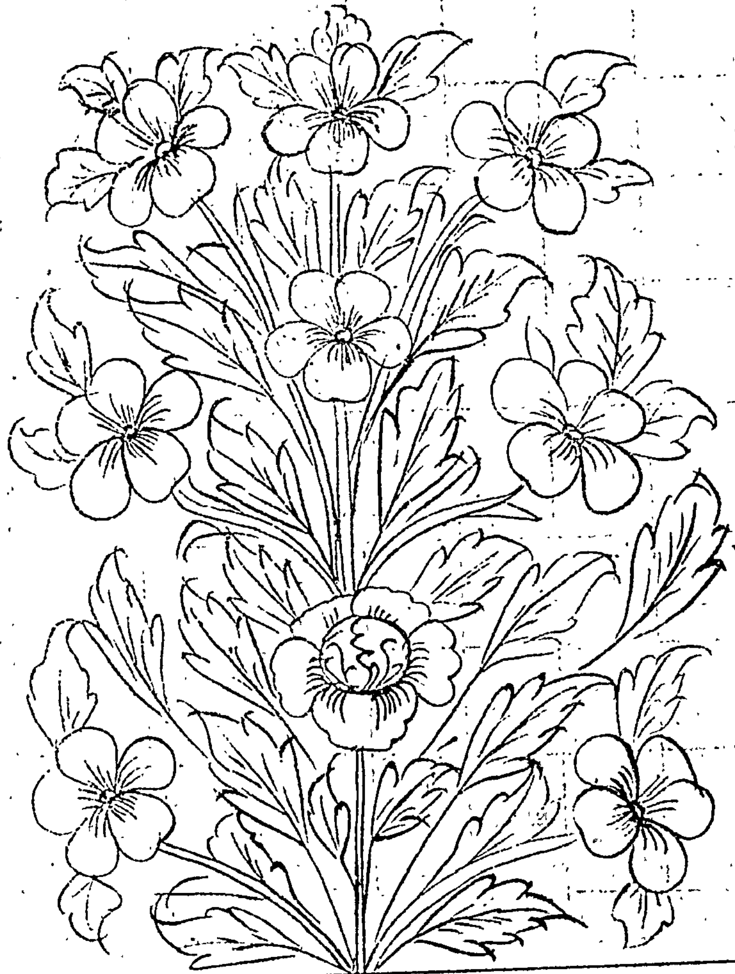
سلجماسه شهریست بزرگ در جنوب مغرب نزدیک بلاد سودان و نهری عظیم دارد و بر کنار آن نهر بساتین و نخل بسیار است و ارضی که در آن زراعت می شود از هر جانبی دوازده فرسخست و در هر سال خمسی از آن زراعت شود و اگر زیاده از خمس زراعت کنند محصولات آنرا کسی نمی خورد و اکثر مردم آنجا متمول باشند

سقالبه شهریست در نهایت بلاد ترک و آن غیر سقلاب است مردم آنجا نگس خوانند و گویند که پدر و دست بران ...

سندابل از بلاد چین است مستقر بال و آنجاست قطر آن مسافت یک روزه راه است و ارتفاع سور آن نود و ذراع است و عجب آنکه بر سر سور نهری عظیم است و آن شصت بخش می شود و هر بخشی از آن از بالای یک دروازه میریزد و نصفی از آن آب در خارج شهر صرف زراعت و باغات می شود و نصف دیگر در شوارع شهر در می آید و هیچ خانه نیست که در آن آب روان نیست و آنجا فواکه و انواع طیب و جواهر بسیار می باشد و آستانه خانه های آنجا همه از چوب آبنوس است و اکثر ساکنان آنجا کافرند و گویند که غلامان خرند و بر نقطیان وقف کنند و آنرا از اعمال سخاوت دانند

شمشخ قریه ایست بزمین یمن از عجائب آنجا شقی است تا قد هر کس که ولد الزنا باشد نتواند که از آن شق بگذرد

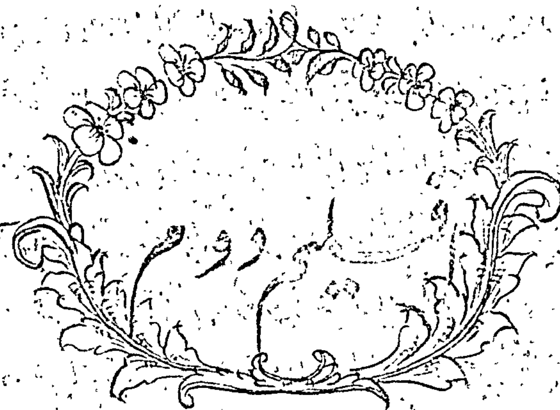
شیلا از بلاد چین است آب و هوای نیک دارد و مرض کم باشد و اگر بیمار در آنجا رود صحت یابد چون آب بر زمین آنجا ریزند بوی عنبر آید مردم خوبصورت در آنجاست و مگس و زنبور و سایر هوام آنجا کمتر باشند

جدول اختراع راقم حروف در معرفت اسامی و عمر آدم علیه السلام و اولادش تا شام بن نوح و تولد شدن پسران و در عمر پدران و همه عمر آدم علیه السلام در تولد شیث و دیگران و بعثت و ایام دعوت و نزول صحایف و مضمون آن و شریعت و اختراع معجزات و قوم و نسب و مدفن هر یک

جدول اقلیم اول

اسامی	آدم علیه السلام	شیث	انوش	قینان	مهلائیل	یرد	ادریس	متوشلخ	ملک	نوح	شام و حام و یافث
ابن	خاک	آدم علیه السلام	شیث	انوش	قینان	مهلائیل	یرد	ادریس	متوشلخ	ملک	نوح
سنون عمر	هزار سال	نهصد و دوازده سال	نهصد و دوازده سال	هشتصد و دوازده سال	نهصد و بیست و شش سال	نهصد و شصت و دو سال	چهار صد پنج سال	نهصد و شصت و نه سال	هفت صد و هفتاد و هفت سال	یک هزار و چهار صد و پنجاه سال	عمر شام پانصد سال
تولد پسران در عمر پدران			بعد یکصد و پنج سال	بعد نود سال	بعد شصت و پنج سال	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و شصت و دو سال	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و هشتاد و هفت سال	بعد صد و هشتاد و دو سال از عمر ملک گذشته نوح متولد شد	
همه عمر آدم در تولد شیث و دیگران			پانصد و نود سال	پانصد سال	چهار صد و سی و پنج سال	سه صد و هفتاد سال	دو صد و هشت سال	یکصد و چهل و سه سال در عمر آدم باقی بود که متوشلخ متولد شد	چهل و چهار سال بعد فوت آدم ملک متولد شد	[illegible]	
بعثت	در عمر پانصد سال	بعد فوت آدم	بعد فوت او				بعد گذشت سیصد سال از عمر			در عمر یکصد و پنجاه سالگی	
ایام دعوت	پانصد سال						یکصد و پنج سال بعد آن عروج باسمان			نهصد و پنجاه سال قبل از طوفان	
مضمون صحایف	بیست و یک صحیفه [illegible]	نفع و ضرر ادویه [illegible] حکمت طبیعی [illegible] و هندسه					مشتمل بر اسرار سماوی [illegible]			ناسخ شریعت اول و رفع شریعت جدید	
شریعت	نماز [illegible]	آدم علیه السلام					آدم				
اختراع	آهن از کوه آوردن و آلات حرب [illegible] ساختن [illegible]	[illegible] ابریشم [illegible] ستون از [illegible]					علم نجوم و خط [illegible] و غیره و تقسیمات [illegible]			سفینه	
معجزات	گواهی دادن سنگ بر موت آمدن در جیب	بحکم او								طوفان دریا بیابان گندم بریان شده	
قوم	قابیل و اولاد او	جن و انس					اولاد قابیل			مجموعه اولاد آدم و اولاد قابیل	یمن
نشست	سراندیب	مکه و شام					صعید مصر			بعد طوفان سوق الثمانین	یمن
مدفن	در زیر کوه [illegible] و بیقوبی کوه [illegible] بعد از طوفان	در بیت المقدس									

بمشتری منسوب است و حد اول آن از انجا است که درازترین روز بسیزده ساعت و نصفی رسد و حد دوم آنجا که ارتفاع قطب بیست و چهار درجه و نصف و سدس بود تقریباً و ابتدای این اقلیم از مشرق بود پس بر وسط بلاد چین و شمال سراندیب و بلاد هند و قندهار و وسط بلاد کابل و جنوب بلاد کرمان گذرد و لیکن از آن بحر فارس را قطع کند و بر وسط بلاد رفته و افریقیه و شمال بربر و جنوب قیروان و وسط بلاد بر ثانیه گذشته به بحر اوقیانوس منتهی شود و مسافت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد و دو هزار و شصت و شش فرسنخ است و هفتاد و هفت شهر + و بقولی سه صد شهر دارد و از آن جمله بچند شهر که داخل دیار عرب و هند است اکتفا کرده میشود و دیار عرب مکه و مدینه و یمامه و بادیه شام و مصر است و از مکه معظمه تا نجف اشرف که دویست و سی فرسنگ گرفته اند جزیره عرب است و ایضاً ما بین بحر فارس و بحر حبشه و دجله و فرات نیز داخل جزیره عرب است و این مسافت نیمی تعلق باقلیم دوم و نیمی باقلیم سوم میدارد و چون کرسی حجاز مکه است و خانهٔ خدا در وست هر آینه شروع از آن شهر مینماید مکه معظمه که تمیم عبارت از آن باره است و آن شهر مسقط الراس محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و ابوبکر و عثمان و عمر و علی و اکثر صحابه کرام رضی الله عنهم است و اخبار انجناب و خلفای راشدین دوازده امام در مدینه منوره مرقوم قلم گردد و مکه بنای موحاره موضع خانه کعبه را گویند و اطراف مکه تمام کوه است مثل اخشان و اخشب و لقلع و ابوقبیس از عبدالله بن عباس مرویست که اول کوهی که بر روی زمین مخلوق گشته ابوقبیس است و قبر آدم صفی علیه السلام بقولی دران کوه است و شق قمر نیز در انکوه واقع شده بود گویند هر که دو کلهٔ گوسفند بر سر ابوقبیس خورد تا دام الحیات از درد سر ایمن باشد و عقب ابوقبیس جبل جندمه است که در انجا قبر هفتاد نبی است و ایضاً صفا و مروه است آورده اند که صفا و مروه دو زن اند که در خانه کعبه به امر زنا مبادرت نموده بودند حق تعالی ایشان را سنگ گردانید مردم جهت عبرت هر یکی بر کوهی نهاده بودند و آن دو کوه بنام ایشان موصوف گردید و صورت ایشان تا زمان محمد صلی الله علیه وسلم بوده در وقتی که لشکستن بتان مامور گشته و آنها را بشکسته و دیگر کوه خرا است که محمد صلعم پیش از وحی در انجا بخلوت می نشست و جبرئیل علیه السلام در انجا وارد میشد و دیگر جبل ثور است که محمد صلعم از غاران کوه بمدینه طیبه هجرت نموده و بدایت جبل ثور از میان مکه و مدینه معظمه است و تا شام ممتد شود و بحد حمص رسد و از انجا به انطاکیه کشیده بر دریای طبرستان گذرد و بر نواحی دیار دیالمه و گیلان و قزوین و ری و جرجان و دامغان و طوس و نیشاپور عبور کرده تا هرات و غور و غرجستان و بلخ گذرد و از انجا بجزیرهٔ سراندیب رفته به بحر محیط منتهی شود

و بعضی را اعتقاد آنست که کوه قاف عبارت ازین کوه است و خانهٔ کعبه ده نوبت بنا شده اول ملائکه زمین بفرموده حضرت رب العالمین در محاذی بیت المعمور خانه ساختند که هرگاه ملایک آسمان بیت المعمور را طواف کنند ملایک زمین در بیت الحرام رسم طواف بجای آورند و مدت بنای بیت الحرام بعد از بنای بیت المعمور چهل سال بوده و بنای دوم بنای آدم علیه السلام است که بتعلیم جبرئیل آدم و حوا زمین را سر کرده در انجا از گل خانه ساختند و فاصله میان این عمارت تا زمان بنای ملایک دوازده هزار سال بوده سوم بنای اولاد آدم که در زمان شیث علیه السلام خانه از گل و سنگ ساختند که تا طوفان نوح علیه السلام باقی بوده چهارم بنای حضرت ابراهیم علیه السلام پنجم و ششم بنای جرهم و عمالقه است هفتم بنای قصی و کلاب است هشتم بنای قریش است و قریش ارتفاع خانه را نه که از بنای ابراهیم بلند گردانیده بیست و هشت درعه ساخته بودند و در الوقت محمد صلعم بیست و پنج و بقولی سی و پنج سال عمر داشت نهم بنای عبد الله زبیر است که چون هنگام محاصره نمودن حصین بن نمیر سکونی در عهد یزید بن معاویه بواسطهٔ سنگ منجنیق خللی به ارکان خانه راه یافته بود هر آئینه عبد الله زبیر بعد از فوت یزید خانه را ویران ساخته بر طریق بنای حضرت ابراهیم بنا نهاد دهم بنای حجاج است آورده اند حجاج ابن زبیر را بقتل رسانید و بعبد الملک مروان نوشت که ابن زبیر چیزی در بنای کعبه افزوده که در زمان رسول صلی الله علیه و آله وسلم نبوده عبد الملک در جواب نوشت هر نوع که در وقت جاهلیت بوده آن چنان بساز حجاج در سنه هفتاد و چهار هجری آنچه ابن زبیر داخل کرده بود بیرون نموده باقی را چنانچه بود بگذاشت و خانهٔ کعبه مربعة الشکل واقع شده و طولش هشت و چهار و یا هفت گز و دوازده رسن و شبری است و عرضش بیست و سه درعه و شبری و ارتفاع بیست و هفت درعه بوده و دوازده رسن جانب مشرق است و حجر الاسود که استیلام آن از جمله مناسک حج است بر رکن شرقی است بر در خانه موضوع و در عجائب البلدان از عبد الله عباس منقولست که هیچ چیز از بهشت بر زمین نیست مگر حجر الاسود و مقام ابراهیم سنگیست که ابراهیم علیه السلام در وقتی که مردمان را بحج میخوانده بران می ایستاده و اثر عمق قدم آن جناب دران سنگ بهشت اصبع است و دیگر چاه زمزم است که از برکت قدم اسمعیل علیه السلام ابن ابراهیم علیه السلام پیدا شده و آنچاه هم محاذی در خانهٔ کعبه است و آب آن تشنه را سیراب سازد و گرسنه را از جوع اطمینان دهد و هر قدر که بردارند کم نشود و خوردن و غسل کردن آن فائده دهد و ایضاً مسجد الحرام است که طولش را بعضی سه صد و برخی سه صد و هفتاد درعه گفته اند و عرضش را سه صد و پنجاه درعه و چهار صد و سی و چهار ستون دارد و خانهٔ کعبه در وسط مسجد واقع است از عبد الله عباس منقول است که نادانسته ام که شهری را که یک نیکی را در وی صد حساب کنند بگر بکه و گفته اند که داخل حرم جهت ادای حج و عمره امین است که از عقوبات حرامی که قبل از حج کرده باشند و بقول اصح مغفور است و اولیا هر شب در حوالی آن خانه حاضر شوند و جنیان نیز رسم طواف بجا آرند و هیچ پرنده بر بام خانه کعبه ننشینند و بر بالای خانه طیران نکنند و آن همه کبوتر که در حرم باشند هرگز پیخال در انجا نه انداز ند و سلطان سلیمان ابن سلطان سلیم والی روم در نهصد و چهل هجری نهری بمکه احداث نموده این مصرعه تاریخ است ع گفتم سوی مکه آمد آب عرفات ✤ و اخراجات مکه معظمه از بادشاه روم تعلق میدارد در تاریخ ثبت است که اسمعیل ذبیح الله ابن ابراهیم خلیل الله جد پیغمبر مختار صلی الله علیه وسلم بحدود شام متولد شد و در طفلی ببلای هجرت مبتلا گشت چه ابراهیم علیه السلام او را با مادرش هاجره بنابر رشک بردن ساره زوجه خویش باشاره او در بیابانی آب بر زمینی خراب که پیش از طوفان نوح دران موضع خانهٔ کعبه بود بگذاشت و برفت و در انجا از زمین قدم اسمعیل علیه السلام چشمه آب که زمزم نامند پیدا شد و طائفه از قبیله جرهم و قبیله قطور ساکنان یمن آنجا به اجازت هاجره مقیم گشتند و آن موضع رو به آبادانی نهاد و اسمعیل در قبیله جرهم نشو و نما یافت و لغت عربی بیاموخت و در سالی یکبار ابراهیم علیه السلام بدیدنش آمدی و همچنان

سواره ساختی توقف نموده بازگشتی چه از طرف ساره بامور فرود آمدن نبود و اسمعیل بعد فوت مادر دختری از قبیلهٔ جرهمیان بخواست و آخر او را
بوعظ ابراهیم طلاق داد و زنی دیگر ازان قبیله بنکاح آورد و در خانهٔ خویش جا داد و ابراهیم علیه السلام بامر رب المنان خانهٔ کعبه بنا نهاد و مناسک
حج از پدر ربانی آموخت و ابراهیم علیه السلام تولیت آنخانه باسمعیل داد اسمعیل علیه السلام بریاست مکه رسید و ابراهیم علیه السلام بشام
بازگشت و بعد چندی درگذشت اسمعیل بزیارت مرقد پدر بشام رفت و بعد ازان بدعوت عمالقه مبعوث گشت و صنعت وی سر تراشیدن
بوده و شکار شیر تمام داشته و او را دوازده پسر بوده بعد از فوت او پسرانش قیدار و ثابت بحرم اقامت کردند و دیگران در دیگر بلاد
عرب توطن گزیدند قیدار بعد از اسمعیل در مکه بریاست قوم رسید و نور محمد صلی الله علیه و سلم از اسمعیل به قیدار انتقال کرد و بعد از قیدار
پسرش حمل بجای او نشست و همچنین ریاست از سلف بخلف میرسید تا آنکه عدنان رئیس شد و اولاد قیدار و ثابت بسیار شدند و مکه
را گنجایش نماند لاجرم طائفهٔ از حرم بیرون آمدند و هرکه از ایشان سفر گزیدی سنگی از سنگهای حرم با خود بردی و بزیارتش پرداختی تا آنکه باغوای
شیطان رفته رفته آن کار به بت پرستی کشید و ایشان با وجود آن در تعظیم حرم و مناسک حج دقیقهٔ مهمل نگذاشتندی بالجمله عدنان از اجداد
محمد صلی الله علیه و سلم است و آن جناب چون نسبت خود را بعدنان رسانیدی فرمودی که کذب النسابون من فوق عدنان و نسبت عدنان
به فالغ پسر بزرگ هود علیه السلام می پیوندد و بعد عدنان پسرش معد بن عدنان بریاست قوم رسید و همچنین از سلف تا بخلف می
ریاست رسیده تا آنکه نضر بن کنعان از اولاد معد جانشین گشت لقب او قریش است و قریش دابه ایست بحر که مستولی است بر دواب
بحر چون او بر سایر عرب استیلا داشت لهذا او را قریش گفتندی و بعد از وی پسرش مالک بن النضر و پس از وی پسرش فهر بن مالک بریاست
رسیدند تا آنکه عبد مناف بن قصی بن کلاب رئیس قوم شد و نور محمد صلعم به عبد مناف انتقال کرد عبد مناف را دو پسر توام آمدند هاشم
و عبد الشمس که پیشانی ایشان بهم چسپیده بود آن را بشمشیر جدا کردند حاضران گفتند این علامت آنست که اولاد ایشان با یکدیگر عداوت ورزند
و میان ایشان خونهای ناحق ریخته شود بالآخر چنان شد و عبد مناف را دو پسر دیگر بودند مطلب و نوفل و بعد از عبد مناف پسرش هاشم
بن عبد مناف بریاست قوم قریش رسید و هاشم عمر نام داشت و هاشم لقب اوست وقتی در سال قحط از مکه بشام رفت و از انجا مال بسیار
بمکه آورد و نان خشک می شکست و عرب را به ثرید ضیافت میکرد ازان بهاشم اشتهار یافت و هاشم در لغت شکستن نان باشد و اول کسی
که نان در اسکنه شکست و بنو هاشم باو منسوب اند و برادرش عبد الشمس که توام بوده جد ابی سفیان و معاویه است بالجمله هاشم وقتی جوانی [illegible]
و سلمی را که از اشرف مدینه بود بنکاح در آورد و به سلمی عهد کرد که هرگاه او حامله شود بمدینه اش فرستند تا فرزند آنجا متولد شود و نشو و نما یابد
پس چون سلمی حامله شد بمدینه رفت عبد المطلب آنجا متولد گشت و هاشم در آخر عمر بشام افتاد و درگذشت و وصیت کرد که کمان و علم اسمعیل علیه السلام
که از آبا و اجداد بمیراث رسیده برادرش مطلب نگاهدارد و چون پسرش از سلمی متولد شود آنرا باو رساند و هاشم شش پسر داشت و از ایشان
است اسد پدر مادر علی علیه السلام بالجمله بعد از هاشم برادرش مطلب بن عبد مناف بریاست قریش رسید و پسر هاشم که از سلمی بوجود
آمد بابو الحارث عبد المطلب بن هاشم موسوم گشت و او بمدینه نشو و نما یافت و می بود تا آنکه یکی از قریش بمدینه رفت او را که خرد بود دید که تیر
می انداخت و میگفت که انا ابن هاشم آن مرد بمکه بازگشت و بمطلب گفت که برادرزادهٔ ترا به مدینه دیدم پریشان حال بود مطلب از مکه
سوار شد و بمدینه رفت و بی وقوف مادر و خویشان او ابو الحارث عبد المطلب را ردیف خویش ساخت و روی بمکه نهاد چون ابو الحارث
جامه های نامناسب داشت هرکه از مطلب میپرسیدی گفت که این غلام من است لاجرم بعبد المطلب اشتهار یافت و بعد از عم ابو الحارث

عبد المطلب بن هاشم بریاست قوم رسید طائفه از علمای اورا بت پرست شمارند و امامیه گویند آبای انبیا کافر نباشند و در ملل و نحل
مسطور است که او بمعاد قایل بوده و از آثار او ست حفر چاه زمزم چه در وقت لعه بن کنعان و یا مالک بن لفر ریش قبیله جرهمیان از راه
حسد چاه زمزم را انباشتند و با زمین هموار ساختند و آن ناپدید بود و عبد المطلب بر طبق رویا آن را حفر کرد تا آنجاه پدید آمد منقول است که چون
ابرهه والی یمن بعزم هدم خانه کعبه با فیلان کوه پیکر بدان حدود رسید عبد المطلب نزد او رفت ابرهه اورا اعزاز کرد و به پهلوی خویش جا داد
عبد الملک گفت شتران مرا لشکریان تو گرفته اند بفرمای که باز دهند ابرهه برنجید و گفت تو سید قریشی و شرف ایشان بکعبه است و من بویرانی
کعبه آمده ام از این سخن نگفتی و شتری چند که قیمتش معلوم است در خواستی آنخانه را پروردگاریست دانا و توانا که محافظت آن نماید من خداوند
شتران ام مرا از آن سخن باید گفت ابرهه بفرمود تا شتران او را باز دادند عبد المطلب بازگشت ابرهه و لشکریانش بزخم سنگ طیر ابابیل هلاک
شدند و عبد المطلب در سال هشتم از ولادت رسول صلعم وفات یافت و او بقولی ده پسر داشته یکی از ایشان عبد الله پدر محمد رسول الله
صلی الله علیه و سلم است و او قبل از تولد محمد صلعم درگذشت و دیگران پیش از بعثت رسول صلعم درگذشتند مگر چهار کس که زنده ماندند ابوطالب
که پدر علی علیه السلام است و ابولهب و حمزه و عباس و ازین چهار کس دو کس حمزه و عباس و بقول امامیه ابوطالب ایمان آوردند و ابولهب در
ضلالت کفر بمرد و دیگر عبد المطلب را چهار دختر بوده و از آن جمله است صفیه گویند که صفیه روزی نزد رسول صلعم رفت و گفت که دعا کن تا به بهشت
بروم رسول فرمود که زنان پیر به بهشت نروند صفیه بگریست رسول فرمود غمگین مباش که زنان پیر اول جوان شوند آنگاه به بهشت روند قال الله
تعالی انا انشأناهن انشاء فجعلناهن ابکارا خالد بن سنان العبسی بروایت مؤلف صبح صادق از اولاد اسمعیل و از انبیا مرسل است دختر او بمحمد صلی الله علیه و سلم از اولاد
اسمعیل کسی پیغمبری بر نخاسته و او در زمان فترت که عبارت از عیسی علیه السلام الی محمد صلعم است مبعوث گشته و معاصر نوشیروان بوده آتشی عظیم که از چند راه در دیار عرب مشتعل بوده
بعد از رنج و بسیت تا سه روزه راه در روشنائی آن مردم شتران را می چرانیدند و بروز سوای دود چیزی از آن نمودی بالتماس قوم آنجناب آنجا
رفت و آن آتش را بعصای خویش زد و آن خاموش شد پس گفت اجل من نزدیک رسیده بعد از مرگ من پس از سه شب گور خری بر قبر من آمده
بانگ کند باید که آن را بکشند و شکمش شگافته بر قبر من زنند تا از خاک برآیم و شما را از حال دنیا و آخرت خبر دهم و این حکایت را شیخ محب الله
الله آبادی در شرح فصوص الحکم شیخ محی الدین عربی در فص خالدی به عنوان خوب شرح کرده بالجمله بموجب گفته او گور خر آمد و بانگ کرد خویشان
خالد مانع قوم شدند بنا بر آنکه اگر از قبر بیرون بیاید این مارا ننگ و عار باشد و گویند دختر خالد علیه السلام در کبر سن نزد محمد صلعم آمد آنجناب ردای
مبارک خود بگسترد و او را بر آن نشانید و گفت مرحبا و سورهٔ اخلاص از محمد صلعم شنید گفت پدر من این را بسیار قرائت میکرد مدینه منوره
در ازمنهٔ سابق یثرب نام داشته چه یثرب بن قاهر آن را بنا نهاده و رسول صلعم آن را مدینه خوانده هر آئینه بمدینه اشتهار یافت گلستان فراوان
دارد و هوایش بسیار گرم است و آب روان در آن شهر کمتر یافت آورده اند که در میان مرقد و منبر محمد صلعم قطعه ایست از قطعه های جنت
و بر شمال مدینه کوه احد است و بر جنوب آن جبل بیره و بیر بضاعه که در باب آن احادیث وارد گردیده در اصل بلده واقع است و هر مریض
و علیل که از آن آب بخورد و غسل کند البته شفا یابد و دیگر بیر المسک چاهیست که محمد صلعم آب دهان خود را در آن چاه انداخته و بیماران آن شهر را تا
اکنون از استعمال آن آب شفای کلی حاصل است و ایضاً مسجد رسول صلعم آنجاست وقتیکه آنجناب از مکه هجرت فرموده بمدینه طیبه رفت موضع
که اکنون مسجد است زمینی ساده بود رسول آن مکان را بخرید و مسجد و خانه ساخت از چوب خرما و خشت خام بعد از آن عثمان بن عفان بر آن چیزی
بیفزود و دیوارش از سنگ بر آورد و سقف را از چوب شاخ ساخت و ولید بن عبد الملک مروان در عهد خلافت خویش عمارتی دیگر ختم کرد

ومهدی خلیفهٔ عباسی آن را وسیع گردانید و مأمون عباسی در عهد خویش متعهدی احیای آن
بقعه گشت و امیر جوبان در عهد خویش کسان بمدینه فرستاد تا در جنوب مسجد و مدرسه و حمام ساختند
و پیش ازان دران بلده حمام نبود بالجمله در فضیلت مسجد رسول صلی الله علیه وآله وسلم احادیث بسیار واقع
است و گورستان بقیع در شرقی شهر واقع است و ابراهیم ولد آنحضرت و بنات آنحضرت و عباس و
ابن عبد المطلب و امام حسن و امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق و بسیاری از صحابه
رضی الله عنهم اجمعین دران مقام مدفون اند و از جمله خواص مدینه آنست که هر که آنجا رسد بوی خوش
شنود و عطر در آن شهر بیشتر از مواضع دیگر بوی دهد و هرگز در آنجا طاعون نباشد و دیگر از ائمه
معصومین بغیر از امام موسی کاظم که در منزل ابواکه میان مکه و مدینه واقع شده و امام محمد مهدی
که در سامره متولد گردیده همه دران بلده بوجود آمده اند از ابوشیبه روایتیست که در مدینهٔ طیبه در سنه
شش صد و چهل و نه هجری آوازی عظیم برمثال رعد که از دور آید ظاهر شد و آن گاهی کم و گاهی
زیاده می شد و دو روز بدین طریق گذشت و از عقب آن زلزلهٔ عظیم آمد و آن شب زلزله مکرر شد
و سه شبانروز برین منوال ماند و بعد ازان هنگام چاشت از ذخیره آتشی ظاهر شد که از ارتفاعش
سه مناره و طولش مقدار چهل فرسنگ و عرضش یک فرسنگ و ازان دودی سفید برخاست
و بر مثال ابر سفید بر آسمان تخته بست و کوه کوه زبانه میزد و اشتعال آن بمرتبه بود گویا درخانها
از بیوت مدینه مشعلی افروخته اند چند روز برین منوال ماند بعد ازان چون سیل روان شد و بهر سنگی
که می رسید آن سنگ چون سرب میگداخت و مادام که گرم بود سرخ می نمود و چون سرد می شد
مانند فحم سیاه بود و ام النار که این آتشها ازان منبعث می شد در قریقه بود و او سر چون ره دران
روان شد خلایق را گمان آنکه مقارنست عذاب مردان و زنان و صبیان غسل کردند و استغفار خواندند
و بخیرات مبادرت جستند آنست بدینگونه گذشت و چون سیل آتش روان شد زلزله باستقاد براسی
مطالعه کنندگان پوشیده نماند که چون پاره از احوال آنشهر نوشته آمد اجمال از اخبار محمد صلی الله
علیه وآله وسلم که دران شهر استقامت داشته‌اند با اخبار خلفت فرمودند نوشته می شود و اخبار
سرور انبیا محمد صلی الله علیه وسلم در ولادت آنحضرت اقوال بسیار است راقم حروف ازان یک روایت
اکتفا مینماید که آن جناب بعد از گذشتن چهل سال از سلطنت نوشیروان عادل در مکه معظمه متولد شد
و از زمان بعثت عیسی علیه السلام تا زمان ولادت آنحضرت بروایت ابن عباس از سیر ملا معین ششصد سال
گذشته در سال عام الفیل که عبارت از سالیست که ابرهه والی یمن بتخریب خانهٔ کعبه آمده بود بروایت
ابو المعین روز دوشنبه دوازدهم ماه ربیع الاول مطابق بستم ماه نیسان اتفاق افتاد و وقتیکه محمد صلعم بزاد
چهارده کنگره از سر طاق ایوان نوشیروان بافتاد و آتشکده فارس سرد شد و رود ساوه خشک گردید

دآنجناب ختنه کرده و ناف بریده بوجود آمد جدّش عبد المطلب او را محمدؐ نام کرد و مصطفی لقب اوست و بقولی محمد
نام پیش از آنحضرت زیاده برشدتن نبوده بالجمله آن حضرت خاتم انبیا است و خاتم از اولی العزم احسن باشد القصه
آنجناب را اول مادرش آمنه شیر داد و چند روز ثویبه کنیزک ابی لهب و بعد از و حلیمه تا مدت رضاع شیر داد و در
سال ششم از ولادت آنحضرت آمنه مادر آن جناب وفات یافت و در سال هشتم از ولادت آنحضرت عبد المطلب و
نوشیروان عادل و حاتم طائی که در سخاوت باو مثل زنند بمردند و در سال سیزدهم از ولادت آنحضرت ابوطالب
عزم تجارت شام کرد و آن جنابرا بحسب استدعائش بشام برد و در سال هفدهم از ولادت آنحضرت زبیر بن عبد المطلب
همراه خود بیمن برد و در راه خوارق عادات از آن جناب بسیار مشاهده کرد و در سال بیستم از ولادت ملائکه بر آنحضرت
ظاهر شدند و در سال بیست و پنجم آن حضرت از طرف خدیجه بتجارت شام رفت و باز آمد و همدران سال خدیجه را که
چهل ساله عمر داشت بخواست و آن جناب اول باو رسید و ابوطالب بیست سه مائة و بقولی پانصد درم و بروایتی
چهارصد مثقال طلا مهر او کرد و در سال سی و پنجم از ولادت آنحضرت جناب رؤسای مکه خانه کعبه را از نو بنیاد
نهادند و همدرین سال بروایتی فاطمهؑ زهرا از خدیجهؓ متولد شد و در سال سی و هشتم از ولادت آنحضرت از غیب آوازها
می شنید و روشنائی میدید و در اوایل سال چهل و یکم از ولادت مطابق سال بیستم و یا نوزدهم از سلطنت
خسرو پرویز نزول وحی اتفاق افتاد از آن جمله شش ماه وحی بخواب می آمد بعضی از محققان در تاویل رؤیای
صالحة جزء من ستة و اربعین جزء من النبوة گفته اند چه مدت وحی بیست و سه سال بود چنانچه گذشت پس خواب صالحه
برین حساب یک جزو باشد از چهل و شش جزو نبوت چراکه بیست و سه سال چهل و شش حصه باشد بهر حصه شش ماه
است و بعد از آن بوسیلهٔ جبرئیل علیه السلام نزول وحی در بیداری میشد و اول روزیکه وحی در بیداری
فرود آمد روز دوشنبه ماه رمضان بود که بر سر کوه حرا جبرئیل علیه السلام آمد و بآن جناب گفت اقرا آنحضرت
فرمود که من امی ام جبرئیل آنجناب را بفشرد و گفت اقرا باسم ربک الذی تا ما لم یعلم پس جبرئیل پاشنه بر زمین
زد چشمهٔ آبی ظاهر شد خود وضو کرد و محمد صلی الله علیه و سلم را تعلیم نمود و پیش رفت و آن جناب باو اقتدا کرد
و دو رکعت نماز گذارد و پس تا آنکه نماز پنجگانه فرض شد گاه گاه دو رکعت نماز گذاردے بالجمله آنجناب به نبوت و
پیغمبری مبعوث گشت و از بعثت تا سه سال خلق را خفیه دعوت میکرد پس باظهار آن مامور گشت و اول کسیکه
برسول ایمان آورد خدیجهؓ کبرے بود و بعد از و علیؑ و زید بن حارث و بعد از و ابوبکرؓ تصدیق کرد و ایمان
آورد و گفته اند که در ایمان آوردن خدیجهؓ اول زنان و علیؑ اول صبیان و زید بن حارث اول موالی و ابوبکرؓ اول
رجال احرار اند و بعد از ایشان عثمانؓ بن عفان و زبیر بن العوام پسر صفیه بنت عبد المطلب که ذکرش گذشت
و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص و طلحه بن عبد الله که از جملهٔ عشرهٔ مبشره اند و دیگران بعد ایشان
ایمان آوردند و همدرین ایام اجنه و شیاطین از صعود آسمان ممنوع شدند و در سال پنجم از بعثت
یازده مرد و چهار زن از مومنان مکه بنابر شداید اضرار کفار به حبشه هجرت کردند و عثمانؓ بن عفان باز وجه

خود رفته بنت رسول صلعم از آنجمله بوده و در سال ششم از بعثت حمزه بن عبد المطلب و عمر فاروق بن الخطاب
ایمان آوردند و در اوائل سال دهم از بعثت ابوطالب عم رسول صلعم درگذشت امامیه گویند که او به ایمان مرد و بعض
علما گویند که کفر بر چهار نوع است اول کفر انکار که حق تعالی و محمد صلعم را نشناسد نه بدل و نه بزبان و دوم کفر جحود که
حق تعالی و محمد صلعم را بدل شناسد اما بزبان اقرار نکند چنانچه کافران یهود به محمد صلعم سوم کفر نفاق آنکه بزبان
اقرار کند اما بدل اعتقاد نکند چهارم کفر عناد که بدل خدا و رسول صلعم را شناسد و بزبان اقرار کند اما منقاد
نشود مانند ابی طالب و مقرر است هر که متصف به یکی ازین انواع اربع باشد از مغفرت الهی خارج است بالجمله
بقولی بعد از سی و پنج روز از فوت ابی طالب خدیجه کبری درگذشت او افضل امهات مومنین بوده است
تا او زنده بود محمد صلعم زنی نخواست بعد فوت او همدرین سال عائشه بنت ابوبکر و سوده را بخواست و عائشه
درالوقت شش ساله عمر داشت و زفاف او بعد از سه سال اتفاق افتاد و در سال یازدهم از بعثت بروایت
مولف سیر معارج النبوت معراج روی نمود و در رویت حق تعالی که محمد صلی الله علیه و آله وسلم شده اختلافست
که بچشم سر دید و یا به چشم دل دید از امام حسن و مالک و عکرمه روایتست که به چشم سر دید و شیخ سعید
گوید که محمد صلعم را با روح و جسد در بیداری بآسمان بردند و حق تعالی را به چشم سر دید و امام ابو[illegible]
در تاج المذکرین گوید که حق تعالی جمیع احساسات از محمد صلعم مسلوب ساخت و از چشم مبارکش نور
کیفیت را بر داشت و بعد ازان در کسوت نور بر دل آنحضرت ظهور فرمود تا از نور دل آن نور مطلق را مشاهده
کرد و سرمد درویش از گروه صوفیان گوید ع هر کس که سر حقیقتش باور شد * خود پهن‌تر از سپهر
پهناور شد * ملا گوید که بر فلک شد احمد * سرمد گوید فلک باحمد در شد * بالجمله در معراج به اشاره موسی
علیه السلام پنجاه وقتی پنج وقت نماز رسید که فجر و ظهر و عصر و مغرب و عشا باشد همدرین
سال فارسیان بروایتی در سال دهم بر روم غالب شدند اندرین باب کفار به مسلمانان طعن کردند
و بگفتند بر رومیان که صاحب کتاب انجیل اند فارسیان که صاحب کتاب نیستند غالب آمدند ما نیز کتاب
نداریم بر شما که صاحب کتاب یعنی قرآن هستید غالب آییم درین باب نزول سورهٔ الم غلبت الروم و گرو
بستن ابوبکر با کفار هر آنکه در سال بضع سنین که عبارتست از سه یا نه سال باشند رومیان که صاحب کتاب
انجیل اند بر فارسیان غالب آیند و دیگر ایمان آوردن جنیان در اوایل به تشریح و بسط ثبت است
همدرین سال بقول ملا معین که مولف معارج النبوة است در سال دوازدهم از بعثت شش نفر
از اهل مدینه که از قبیله خزرج بودند بموضع عقبه بخدمت رسول صلی الله علیه وسلم آمدند و ایمان آوردند
و بروایت مولف تاریخ صبح صادق در سال دوازدهم از بعثت دوازده کس از مدینه بطواف کعبه
آمدند و ایمان آوردند و همدرین سال بقولی در آخر سال سیزدهم از بعثت مسلمانان بنابر شدت اضرار
کفار بموجب امر آنحضرت از مکه متعاقب یکدیگر بمدینه هجرت کردند تا آنکه با محمد صلی الله علیه و آله وسلم جز ابوبکر و

علی عرم در مکه کسی از اصحاب نماند و بروایت مؤلف صبح صادق در بست و ششم صفر سال چهاردهم از
بعثت محمد صلعم ابی بکر از مکه بمدینه هجرت کردند و در ماه ربیع الاول بمدینه رسیدند کپس از سه روز علی علیه السلام
که بموجب امر آن جناب صلعم بنابر مصلحتی نفس خود را فدای محمد صلی الله علیه وسلم نموده بود از مکه بمدینه هجرت
کرد بخدمت آن جناب پیوست و کپتان جوناتهان انکلارش از کتب فرنگ باز اقسم میگفت که در سال
ششصد و بیست و دو که از تولد عیسی علیه السلام گذشته بود محمد صلعم از مکه بمدینه هجرت فرمود

وقایع هاے سنوات هجرت رسول صلی الله علیه وسلم

وقایع سال اول در سال اول از
هجرت آن حضرت علیه السلام در محله قبا مسجد قبا بنا نهاد و درین سال نماز ظهر و عصر و عشا که دو رکعت
بود بچهار رکعت مقرر شد و اذان تلقین فرمود بلال بموذنی مامور گشته و او قدرے گرفتگی زبان هم داشت درین
سال فاطمه زهرا و ام کلثوم و ام المومنین سوده را از مکه بمدینه طلب نمود و پس ازان عبدالله بن ابی بکر
بمکه رفت و عایشه و اتباع پدر را بمدینه آورد و هم درین سال آنحضرت میان مهاجر که عبارت از کسانیست
که از مکه بمدینه هجرت کردند و انصار که عبارت از مومنان ساکنان مدینه است عقد مواخات نمود که یکدیگر
را معاونت کنند و میراث برند و این مستمر بوده تا آنکه در عصر و بعد بموجب آیت منسوخ کردند و درین سال
سلمان فارسی بخدمت آمده مسلمان شد

وقایع سال دوم درین سال تحویل قبله از بیت المقدس بطرف
کعبه و فرض شدن روزه ماه رمضان و تغییر دادن مسجد قبا بطرف کعبه و عقد فاطمه زهرا با علی علیه السلام
بر صداق چهارصد مثقال نقره و آمده بجهاد و قتال با کفار شد و آن جناب اول تیر به هشتاد کس
بر ابو سفیان که با دو بیست کس که از مکه بیرون آمده بود با علم سفید فرستاد و سریه آنست که اصحاب
بموجب حکم متوجه قومی شوند و غزوه آنکه محمد صلعم بنفس خویش در سپاه بود با لجمله ابو عبیدالله بن
عبد المطلب رئیس سریه با فوج خود بکفار رسید و یک کس را بقتل رسانید ابو سفیان بمکه
گریخت درین سال غزوه بدر کبری اتفاق افتاد و اندران غزوه سه صد و سیزده مرد با محمد صلعم
بودند و هشتاد شتر و دو اسپ و سه سپر و هشت شمشیر و شش زره دران لشکر بوده و بقولی کم و بیش دران نیز
واقع است و در لشکر کفار از نهصد زیاده و از هزار کم مرد جنگی و هفتصد اسپ و صد سپر و سواران همه زره پوش
بودند دران رزم ابی جهل با هفتاد کس از کفار بقتل رسید و محمد صلی الله علیه وسلم ظفر یافت
و عباس عم رسول صلعم و عقیل ابن ابی طالب در جماعه اسیران به دست مسلمانان افتادند
و دو کس از اسیران بموجب حکم محمد صلعم بقتل رسیدند عباس مسلمان شد از دیگران فدیه
گرفته نجات دادند و از مسلمانان شش نفر از مهاجرین و هشت نفر از انصار دران معرکه
شهید شدند محمد صلعم از غنایم غزوه مذکور خمس را بر گرفت و بر شتر سوارے ابو جهل و شمشیر
بسته ابن الحجاج که آن را ذو الفقار نامند رقم اختصاص کشیدند و آن شمشیر را در غزوه احد و وقتی که شمشیر

علی عرم شکست و باز در غزوه خندق به علی کرم الله وجهه داد و از ان پیش علی بود و او لا بخش نبود و بروایت مؤلف صحیح صادق رفته رفته آن ذو الفقار
به هادی و هارون رشید خلفای عباسی رسیده هارون نیز بدین سر بدست ... بعد از ان معلوم نشد که بدست کدام افتاد
بالجمله باقی غنایم را بر اصحاب قسمت نمود و گویند که ورثه شهدای بدر را نیز از ان غنایم نصیبه داد و آنانکه بنا بر کار ضروری در مدینه
مانده بودند از ان جمله عثمان بن عفان بود که بعارضه بیماری زوجه خود رقیه بنت محمد در مدینه رفته در چند روز از ان مرض در گذشت
القصه آنهم را از ان غنایم قسمت و بهره داد و هم درین سال در غزوه بنی قینقاع پانزده شعبان روز حصارهای یهودان را محاصره
کرد و یهودان اموال و اسلحه در قلاع گذاشته سجده و دشنام رفتند و محمد صلعم از ان غنایم دو کمان و سه نیزه و دو زره برچید و
خمس جدا کرد و باقی را بر اصحاب قسمت ساخت و در غزوه سویق ابو سفیان بی جنگ گریخت و محمد صلعم او را تعاقب
نمود ابو سفیان جهت سهولت رفتار انبان های سویق را که با خود داشت بیفگند و مسلمانان آنرا بر داشتند و آن غزوه را
غزوه سویق خوانند

وقایع سال سوم از هجرت

درین سال غزوه قرقرة الکدر و غزوه انمار اتفاق افتاد و ایضا کشته شدن کعب یهودی بر دست قبیله اوس
و ابو رافع یهودی بر دست خزرجیان که چند کس برسم فرامی در حصار آنها رفته به قتل رسانیدند و هم درین سال محمد صلعم
ام کلثوم دختر دیگر خود را که پیش ازین در زوجیت عتیبه بن ابو لهب بود و او را طلاق داده بود بعد فوت رقیه بنکاح عثمان بن
عفان داد و ازینجهت عثمان رضی الله عنه بذی النورین ملقب گشت و هم درین سال سریه قرقره بوده که صد هزار درم از کفار بدست زید بن
حارثه رئیس جماعه سریه که صد نفر بودند افتاد محمد صلعم بیست هزار درم از وجه خمس ازان جدا کرد و باقی را بر ان صد نفر
قسمت کرد و هم درین سال زینب بنت خدیجه و حفصه بنت عمر فاروق را بخواست و هم درین سال در نصف رمضان امام حسن
کرم الله از فاطمه زهرا در مدینه متولد گشت و هم درین سال غزوه احد اتفاق افتاد چه ابی سفیان با سه هزار مرد و هفتصد کس از ان
زره پوش بودند و سه هزار شتر و دویست اسپ از مکه بر آمد و قصد مدینه کرد و انانیان محمد صلعم گفتند که در مدینه جنگ کنیم محمد ...
جوانان بغرور جوانی عرض کردند که کفار حمل بر ضعف ما خواهند کرد محمد صلعم بکراهیت سلاح بر تن راست کرد و بیرون آمد جوانان
ازین منفعل گشتند محمد صلعم فرمود که آن وقت شما را گفتیم از مدینه بیرون رفتن صلاح نیست قبول نکردید اکنون سزاوار نیست که چون
پیغمبر سلاح پوشد و باز بیرون آید پس بیک فرسنگی از مدینه فرود آمد و لشکر هزار مرد که چندان زره پوش بودند و دو
اسپ بود و بنابر عرصه رزمگاه بیاراست مومنان با کفار که ابو سفیان پدر معاویه رئیس القوم بوده بحرب پرداختند و آنها را
بشکستند و دست بتاراج دراز کردند مقدمه بعکس گردید و نزد محمد جز علی و ابو دجانه انصاری و سهل بن حنیف و طلحه بن عبد الله
هیچ کس از اصحاب نماند گویند که علی و ابو بکر و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص و ابو عبیده و زبیر بن العوام و طلحه بن عبید الله
بن الجراح این هفت نفر از مهاجرین و حباب بن المنذر و ابو دجانه انصاری و سهل بن حنیف و اسید بن حضیر و سعد بن معاذ
و سعد بن عباده و حارث بن الصمه از انصار این جمله چهارده اصحاب با محمد صلی الله علیه وسلم در آن معرکه ثابت قدم

ف بیان وقایع غزوات محمد صلی الله علیه وسلم

بار زدند و شصت کس از انصار و چهار از مهاجر که حمزه بن عبد المطلب عم محمد صلعم از این جمله بوده این هفتاد تن از اصحاب محمد بشهادت رسیدند و در آن معرکه دندان مبارک از زخم سنگ کفار بشکست و قریب سی کس از کفار بقتل رسیدند محمد بمدینه بازگشت و ابوسفیان باگروه کفار بمکه شتافت کافران از مراجعت خویش پشیمان شدند و گفتند کار محمد را اتمام نساختیم همان بهتر که بازگردیم و خاطر از و فارغ کنیم صفوان بن امیه گفت که اصحاب محمد بجمعیت آمدند و کسانی که درین جنگ بمدینه ماندند منفق شوند بسیار و اتفاق دیگرگون گردد این اخبار بمدینه رسید محمد صلعم با اصحابی که در جنگ رفته بودند بحالیه از مدینه برآمد و کافران را با حمراء الاسد تعاقب نمود ابوسفیان این خبر شنیده بتعجیل بمکه رفت

وقائع سال چهارم از هجرت

درین سال لشکری بشمار صد و پنجاه کس با ابو عبیده بن الجراح و سعد بن ابی وقاص بر سر ابو سلمه ابن عبد الله بشهر محرم فرستاد ایشان سالم و غانم بمدینه باز آمدند و ذکر واقع رجیع اتفاق افتاد اندران واقعه عاصم بن ثابت انصاری با ده اصحاب از قرب سفیان بن خالد بن هذیل بشهادت رسیدند و آخر خالد هم بردست عبد الله بن انیس که محمد صلعم بر وی تعیین نموده بود بقتل رسید و دیگر واقعه بئر معونه بوده که بر دست قبیله بجد جماعتی از درویشان صحابه بشهادت رسیدند ایضاً غزوه بنی نضیر یهودی بوده که با محمد صلعم اراده غدر کرده بودند و آنجناب دریافت و ایشان را از آن دیار بدر فرمود و ضیاع و عقار ایشان را بخود اختصاص نمود و هم درین سال غزوه بدر اتفاق افتاد چه در غزوه احد ابوسفیان با آنحضرت آمد صلعم بمدینه مراجعت نمود و درین سال آیه تحریم خمر نازل شد و هم درین سال محمد صلعم ام سلمه را که پیش ازین در حباله نکاح ابوسلمه عبد الله بود از زنان محمد صلعم بوده چون ابوسلمه درگذشت محمد صلعم او را بخواست و هم درین سال امام حسین علیه السلام از فاطمه زهرا متولد شد

وقائع سال پنجم از هجرت

و درین سال غزوه ذات الرقاع اتفاق افتاد چه بسمع محمد صلعم رسید که بنی انمار و بنی ثعلبه قصد تاراج مدینه دارند محمد صلعم با چهار صد مرد متوجه ایشان شدند و آنجا جز زنان کسی را ندیدند چه مردان بکوه رفته بودند اصحاب تو هم کمین آنها کرده چیزی غنیمت نکردند و محمد صلعم در آن موضع نماز خوف بگزارد و این اول نماز خوف بود که گزارده شد و هم درین سال حج فرض شد و آیه حجاب نازل گشت یعنی که زنان از مردان بیگانه پرده کنند و دیگر غزوه دومة الجندل واقع شد و آن موضعیست ده منزل از کوفه و الی آن قلعه اکیدر بن عبد الملک نصرانی از تابعان قیصر روم بوده و بسمع محمد رسید که بعزم تاخت مدینه سپاه فراهم میکند محمد با هزار سوار بیک فرسخ آنجا رسید و مواشی آنجا را غارت کرد و رعایا بحصن پناه بردند محمد چندروز آنجا ماند و سرایا باطراف فرستاد و سالم و غانم بمدینه آمد و هم درین سال ام حلیمه بنت مطلقه زید بن حارث را بخواست و دیگر درین سال غزوه بنی مصطلق بوده که آن را غزوه مریسیع خوانند و مریسیع چاهیست که بنی مصطلق بن سعد بن عمرو بن ربیعه بن حارثه و بنی خزاعه در آنجا اقامت داشتند حارث بن ابی ضرار رئیس آن گروه بوده و درین سفر اصحاب بجائی رسیدند که آب آنجا نبود آیه تیمم نازل گشت کفار رزمی صعب

کرده بهزیمت رفتند و بسیاری اسیر گشتند جویریه بنت حارث در سهم ثابت بن قیس انصاری افتاد ثابت او را به محمد داد و محمد صلعم
او را بخواست اصحاب گفتند که شاید اقربای حرم محمد اسیر باشند پس همه را رها کردند و هم درین سال گم شدن گردن بند عایشه رض
بود که جهت آن منافقان بر وی بهتان بسته سخنان زشت گفتند و آخر در پاکی و عصمت عایشه رض آیتها نازل شد خاطر محمد از آن مطهره
گشت و منافقان که چهار تن بودند یکی از ایشان عبد الله بن ابی سلول منافق بوده محمد هر یک را هشتاد تازیانه حد قذف بزد و درین
سال غزوه خندق اتفاق افتاد چه ابوسفیان با چهار هزار مرد و هزار و پانصد شتر و سیصد اسب از مکه روی بمدینه نهاد و یهود بنی
قریظه که با محمد عهد داشتند عهد نامه پاره کرده با ابوسفیان متفق شدند محمد با سه هزار مرد از مدینه بیرون آمد و دامن کوه را لشکرگاه
ساخت و بصلاح سلمان فارسی بحفر خندق امر فرمود ابوسفیان و لشکریان او آنجا رسیدند و خندق را دیدند و تعجب کردند
و در محاصره آن پرداختند و کار بر مسلمانان تنگ شد روزی عمرو بن عبدود که او را در قبایل عرب در شجاعت و قوت با هزار
مرد شمردند از خندق بگذشت و مبارز خواست و ابوسفیان و دیگران بکنار خندق آمده ایستادند محمد چون دید که کسی برزم او نمی رود
فرمود که آیا کسی هست که شر این را کفایت کند علی عزم اجازت خواست و بعد سه مرتبه حکم یافت و نزد او رفت و بگفت که مسلمان شو او
را باکرد و دیگر بار فرمود که دست از محاربه مسلمانان باز دار قبول نکرد و دیگر گفت که پیاده شو تا با تو جنگ کنم خندید و گفت که بسیار از عرب
کسی را ندانم که چنین التماس کنند باز گرد که خود تنهایی دوستت همی دارم که بر دست من کشته شوی علی گفت من دوست می دارم که بر دست
من بقتل رسی عمرو برآشفت و از اسب فرود آمد و اسپ را پی کرده تیغی بر فرق علی زد و سپرش شق شده و سر علی مجروح گشت آنگاه
علی بیک ضرب ذوالفقار او را بجهنم فرستاد و روز دیگر کفار باتفاق یهودان بنی قریظه روی برزم مسلمانان آوردند و تا شام
جنگ کردند و حسین مقابله نعیم بن مسعود بن عامر غطفانی نزد محمد صلعم آمده ایمان آورد و گفت اگر فرمایی بنا بر تفرقه کفار هر چه خواهم
با ایشان بگویم محمد صلعم رضا داد و فرمود الحرب خدعة نعیم بتقریب دیگر سنگ تفرقه در میان بنی قریظه و ابوسفیان انداخت که تا
مساکن های خود رفتند و محمد صلعم بعد از انهزام کفار بمدینه آمد و نماز ظهر بخواند و هم در آن ساعت بموجب وحی به قلاع بنی قریظه رفت
و نماز عصر آنجا بخواند و بمحاصره حصار پرداخت یهودان گفتند که ما نیز چون بنی نضیر جلای وطن اختیار کنیم محمد صلعم بهیچ وجه ایشان را
امان نداد چون در قلعه عاجز آمدند بفرمان محمد صلعم از قلعه بدست شتافتند و آن هفتصد کس بودند محمد بفرمود تا دست های
همه را بستند و ضبط نسوان و صبیان و اموال ایشان کرده بمدینه بردند و آن هفتصد کس را بقتل رسانیدند و در ذیحجه این سال محمد صلعم
ابوعبیده بن جراح را با طایفه بجانب سیف البحر فرستاد و در آن سفر زاد اصحاب خرما بود و کار ایشان در آن سفر بجایی رسید
که هر کدام بروزی نیم خرما می خوردند ایزد تعالی ماهی از دریا بساحل انداخت که سه صد نفر یکماه گوشت آن خوردند

وقایع سال ششم از هجرت

درین سال محمد صلعم سریه بحرب بنی کلاب و طایفه سعد فرستاد ایشان مظفر و منصور با غنایم بمدینه آمدند و هم درین سال غزوه
بنی لحیان و ذی قرد و بنی لحیان بگریختند محمد صلعم بمدینه مراجعت فرمودند و هم درین سال غزوه ذی مره اتفاق افتاد و هم درین سال
بمدینه قحط افتاد محمد علیه السلام با جامه های کهنه بصحرا رفت و بی اذان و اقامت دو رکعت نماز گذارد و دعا نمود باران بر جوی آمد

در ساعت ابری برخاست و باران باریدن گرفت و درین سال آیه و اتموا الحج و العمرة لله نازل گشت و محمد صلعم نیت عمره
کرده از مدینه متوجه مکه شد و فرمود که هیچکس سلاح با خود نگیرد و عمر گفت از ابوسفیان ایمن نیستم سلاح باید گرفت آنجناب فرمود
لست احب ان احمل السلاح معتمرا پس روی بمکه نهاد و نزدیک حدیبیه رسیده و آنجا فرود آمد و عثمان بن عفان را بمکه فرستاد
تا از ابوسفیان رخصت دخول مکه حاصل کند میسر نشد و عثمان در مکه موقوف داشتند و در عسکر شهرت یافت که عثمان را کشتند
کردند محمد صلعم زیر درختی نشسته بود و پشت بآن داد و اصحاب را به بیعت دعوت فرمود ایشان تعهد نموده عمل کردند و این بیعت را
بیعت الرضوان نامند و اصحاب آن بقول اصح هزار و پانصد تن بودند پس چندی از قریش آمده در لشکر محمد صلعم آمدند تا مگر کسی
از اصحاب بدست آرند محمد بن مسلمه طلایه بود ایشان را بگرفت و نزد محمد صلعم آورد و بقریش محبوس گشتند سهیل بن عمرو از نزد قریش
برسالت آمد و آن جماعه را خلاص کرد و عثمان را که با ده تن در مکه محبوس بودند فرستادند بالاخره میان محمد صلعم و قریش مصالحه
اتفاق افتاد و مقرر گشت که این سال رسول بازگردد تا ده سال نزاع در میان نباشد و پس از صلح که سال دیگر مسلمانان
بمکه آیند کسی مزاحم ایشان نشود و زیاده از سه روز در مکه نمانند با جمله صلحنامه متعهد شرائطی چند که در کتب تواریخ مرقوم است نوشته
شد محمد صلعم در همان موضع شتران را قربان کرد و در آن موضع سوره انا فتحنا لک فتحا مبینا نازل گشت و رسول صلعم
بمدینه مراجعت نمود

بیان بیعت الرضوان

وقایع سال هفتم از هجرت

درین سال محمد صلعم بملوک عصر نامها نوشت و باسلام دعوت فرمود اصحاب گفتند که ملوک نامه بی مهر را اعتبار
نکنند پس انگشتری را از نقره ساختند و بر آن محمد رسول الله نقش کردند و بر نامها مهر کردند و آن انگشتری با خلفا و اصحاب
بود تا آنکه در عهد عثمان بن عفان از دستش بچاه افتاد هر چند که جستند کمتر یافتند با جمله آن هفت نامه بودند یکی بخسرو پرویز
پادشاه ایران دوم بنجاشی والی حبش سوم بهرقل ملک روم چهارم بمقوقس سلطان اسکندریه پنجم بحارث
صاحب شام ششم بهوذه حاکم یمامه هفتم بمنذر بن ساوی فرستاد القصه خسرو پرویز نامه محمد صلعم را بالای نام
خود دید برآشفت و نامه را پاره کرد و جواب ننوشت محمد صلعم فرمود که بدرید کتابه من بدرد الله تعالی ملکه او را خسرو
بباذان والی یمن نوشت که جمعی بمدینه فرست تا آنکه دعوی نبوت می کند بسته نزد من آرند باذان دو کس را بمدینه فرستاد
ایشان محمد صلعم گفتند که خسرو ترا خواند محمد صلعم گفت که فردا آنچه که مصلحت است گفته شود روز دیگر آنجناب بایشان فرمود
که خدای من خسرو پرویز را بدست پسرش شیرویه داد بقتل رسانید پرویز به باران بگوئید و کمربندی از زر و سیم بایشان بخشید ایشان
پیش باذان آمدند باذان گفت آنچه او گفته راست است و در خلال این حال نامه شیرویه بباذان رسید که محمد بعرض رسانید باذان
ایمان آورد و ابنای فرس و اهالی یمن ایمان آوردند و نجاشی با مردمان حبش نیز ایمان آوردند و هرقل ملک روم در جواب
گفت که اگر بیم زوال مملکت نبودی ایمان آوردمی چه از نامه محمد و خدم ... قتل من کنند مقوقس حاکم اسکندریه جواب
مکتوب با مهر نوشت و چهار کنیز و هزار مثقال طلا و انگشتری که ... و دیگر اسباب نفیسه دیگر فرستاد

و در آن گوش که آواز یعفور گفتندی بر رسم هدیه ارسال داشت و صد مثقال طلا و پنج جامه به حاطب که نامه رسول برده بود داد و از آن چهار کنیزک یکی ماریه قبطیه مادر ابراهیم ابن محمد مصطفی صلعم و حارث و الی هاشم آماده حرب رسول شد و هرقل بادشاه روم او را مانع آمد حارث صد مثقال طلا به شجاع که نامه رسول آورده بود داد و جوده والی الامیه در جواب نوشت که زمام حل و عقد بعضی از دیار خود بمن گذار تا اطاعت کنم محمد فرمود که یک غوزه خرما که بر زمین افتاده باشد و از در خواهد او را ندهم و منذر والی بحران ایمان آورد و درین سال فتح خیبر که یهودان آنجا ده هزار مرد مقابل جمع آمده بودند اتفاق افتاد و در دیوان علی رزم نبویسند که خیبر موضعی ست بحجاز که میان او و مدینه از طرف شام هشت برید مسافت دارد و هر برید چهار فرسخ است پس مجموعه سی و دو فرسخ که نود و شش میل باشد و خیبر هفت قلعه بسیت آورده اند که محمد با هزار و چهار صد مرد از مدینه بخیبر توجه نمود روطانب و شق از قلعه به خیبر مفتوح ساخت و قلعه قموص که محکم ترین قلاع خیبر بود بر دست علی مفتوح گشت گویند که علی را تنزد یک حصار قموص بر یهودان از قلعه برآمدند و چندی از مسلمانان را شهید ساختند و قصد علی کردند و علی با ایشان رزم کرد و هزیمت داد و ایشان متوجه قلعه شدند علی متعاقب ایشان پرداخت یکی از یهودان بازگشت و ضربتی بر دست علی زد که سپر از دستش بیفتاد و یهودی سپر بگرفت و بگریخت علی خشمناک خود را بدر حصار رسانید و در این حصار قموص را بقوت سر هزار تن بود برکند و سپر خویش ساخت از علی علیه السلام مرویست که فرمود آنرا بقوت روحانی کندم نه بقوت جسمانی بعد از آن که برزم فراغت کرد و آن در را از پس پشت خود مقدار هشتاد دست دور افگند و بعد از فتح قموص اهالی دیگر قلاع خیبر امان یافتند محمد با بن شرط آنان داد که یک آثار طعام هر مردی از آن دیار برداشته بیرون روند و خبر آن هرچه باشد بازگذارند علی پس با لشکر بازگشت محمد او را استقبال نمود و در کنار گرفت و صفیه زوجه کنانه یهودی والی آنجا را رسول بزنی خواست بموجب وحی زمین فدک را به فاطمه داد و دیگر فتوح و غنیمت بسیار از آن دیار بدست آمد همدرین سال عمره بقضا اتفاق افتاد آورده اند که چون محمد بمدینه آمد بموجب امر اصحاب بیعت الرضوان و شش صد تن دیگر که مجموعه دو هزار و یک صد کس باشند روایت است که صد اسپ جنیب بمحمد بن مسلمه و اسلحه به بشر ابن سعد داده با طائفه از پیش روان ساخت اصحاب گفتند که یا رسول الله از شروط صلح این بوده که با سلاح بمکه نیاییم مگر شمشیر در غلاف فرموده آنها را بحرم نمی بریم و بنا بر احتیاط است که اگر مخالفان عهد شکنند اسلحه با ما باشد پس بمکه آمد و بر ناقه قصوی سوار شده بمسجد الحرام درآمد و سواره طواف بجا آورد و دران وقت مشرکان بر قلل جبال رفته بودند و مکه را خالی گذاشتند بلال بر حسب فرمان بر بام کعبه شد او بانگ نماز گفت و محمد بعد سه روز بموجب عهدی که در صلحنامه مدینه کرده بود متوجه مدینه شد و منادی در داد که هیچکس از اصحاب در مکه نماند همدرین سال آنجناب نامه بجبلة بن ایهم غسانی حاکم شام نوشت و او مسلمان شد و همدرین سال عروة بن عمرو که از طرف هرقل والی بلقا بود مسلمان شد و هر دو هدایا بمدینه فرستاد

وقایع سال هشتم از هجرت

در اوائل این سال خالد بن ولید و عمرو عاص با جماعه مسلمانان سالم و غانم از آنجا بمدینه آمدند نقل است که بمحمد رسانیدند که درین سفر عمرو عاص روزی نماز نیاموخته ادا به جنابت گذارد محمد ازو باز خواست کرد او گفت که آنروز سرما بسیار بود از هلاک خود

رسیدم و غسل نکردم قال الله تعالی لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة یعنی گفته است خدای تعالی که بینداز ید دستهای خود را
در تهلکه محمد تبسم نمود و فرمود در گذرید که بهر خود مخلص پیدا کرده و هم درین سال غزوهٔ موته اتفاق افتاد و آن قریه از بلقا است بحدود
شام که از آنجا تا بیت المقدس دو مرحله است گویند که سرخیل والی آنجا نامهٔ آنجناب را بگرفت و بگسست و گفته اند که او رسل
انبیا خبر او کسی را کشته محمد باستماع این خبر سه هزار مرد بدان صوب تعیین فرمود و زید بن حارثه را امیر ساخت و گفت که اگر او کشته شود
جعفر بن ابی طالب و اگر او کشته شود عبد الله بن رواحه امیر باشد و اگر او کشته شود مسلمانان هر کرا خواهند امیر گردانند یهودی
در ان مجلس حاضر بود گفت ای محمد اگر در دعوی نبوت صادقی هر کرا نام بردی کشته شوند زیرا که انبیای بنی اسرائیل اگر
صد کس را نام بردندی آنها بقتل رسیدندی با جمله رسول بوداع اصحاب رفت و زید سپاه براند و چون بموته رسید سرخیل
با لشکر عظیم با مسلمانان رزمی غلبت کرد و برادرش بقتل رسید و او در قلعه متحصن شد و بسیاری از مشرکان عرب بمدد او
رسیدند سرخیل با لشکر عظیم از قلعه بیرون آمد و رزمی صعب کرد و آن هر سه اصحاب یکی بعد دیگری علم گرفته شهید شدند
بعد از ان خالد ولید را مسلمانان امیر ساختند اما بهزیمت رفتند خالد ایشان را بجنگ خواند فایده نکرد و کافران تعاقب
کرده بسیاری را کشتند یکی از مومنان گفت در معرکه کشته شدن بهتر است که در گریز مسلمانان باز گشتند تا شب جنگ میکردند
دیگر روز خالد اوضاع سپاه را تغیر داده به استاد مخالفان گمان بردند که لشکر مدد ایشان رسیده تیر رسیدند و بگریختند خالد
بسیاری را بگسست و ظفر یافت مورخان این را غزوه نوشته اند با آنکه محمد دران جنگ حاضر نبود اما آنرا غزوه برای آن
نوشته اند که چون مومنان با مخالفان در معرکهٔ موته بزرم پرداختند ایزد تعالی حجاب برگرفت و آنچه دران رزم می گذشت
رسول آنرا می دید و یاران را مفصل از احوال در مدینه آگاه می ساخت پس گویا که بنفس خویش آنجا حاضر بود و هم درین سال فتح
مکه اتفاق شد آورده اند که در صلحنامه حدیبیه یک شرط آن بود که بنو خزاعه که در امان محمد اند و بنو بکر که در پناه قبائل قریش اند
اگر با خود جنگ کنند کسی از دوستان آنها مدد ایشان نکند روزی در مکه یکی از بنو بکر زبان بهجو رسول بر گشاد جوانی مرد را
بشکست دیگر با انتقام او برخاستند و از قریش استمداد خواستند عکرمة بن ابی جهل و دیگر قریشیان پیمان شکستند و نقابها بر رو گرفته
بمدد بکریان پرداختند و بسیاری از بنو خزاعه را بقتل رسانیدند ابو سفیان از حال آگاه شد و به عکرمه و دیگران ملامت کرد
و بعد آن چند روز بروی بمدینه نهاد و در تجدید صلح بمعذرت آمد اما پیش از ابو سفیان چند کس از بنو خزاعه بمدینه رفته صورت حال را
بعرض آنحضرت رسانیده بودند سخن ابو سفیان را آنحضرت کسی از اصحاب جواب [illegible] نداد و او را توقیری نکردند ابو سفیان رنجیده
بمکه آمد محمد صلعم چند روز تغافل نموده محافظت طرق مکه که خبر توجه بکفار مکه نرسد امر فرمود و با هفت صد مرد از مهاجر که در میان ایشان
سه صد اسپ بودند و از انصار چهار هزار مرد که با پانصد اسپ داشتند و همچنین از هر قبائل فوجی آراسته از مدینه بر آمد و تا رسیدن
در بطن مر ده دوازده هزار مرد و اسپان بسیار و اسلحه بیشمار در معسکر بودند آنجا نزول فرموده و حکم فرمود که کسی که آتشی افروزند
که از آنجناب خیمه نشسته بدیدند و عظیم حیرت رسیدند ابو سفیان از مکه بخبرگیری بر آمد عباس از لشکر بیرون بر آمده بود ابو سفیان را
دید و بر پشت خویش سوار کرده نزد محمد صلعم آورد محمد گفت که ایمان از او [illegible] نمود عباس گفت اگر ایمان نیاری طلاق ترا بقتل رساند
ابو سفیان ترسید و ایمان آورد و محمد او را فرمود و قریش را بایمان خواند عباس گفت که او بمکه رود و مرتد گردد و اول افواج

اسلام

مسلمانان بر وی عرض کن تا از بیم مرید نشود پس عباس او را بموضعی که ممر فوج بود باز داشت چند انکه طبقات حشم از پیش او گذشتند ابوسفیان متحیر بماند و بمکه آمد اهالی مکه از وی پرسیدند که از پی تو این غبار چیست گفت وای بر شما محمد است قریشیان چون از رسیدن محمد آگاه گشتند عکرمه بن ابوجهل و دیگران روی برزم نهادند خالد ولید مقدمهٔ اسلام بود با ایشان مصاف داد و رزم کنان بدر مسجد الحرام رسید مخالفان بقتل جبال گریختند خالد هفتاد تن از گریختگان بکشت گفته اند که خالد را آنجناب از قتل منع کرده فرستاد پیام بایر و رسانید که محمد صلعم می فرماید که کافران را بقتل رسان خالد هفتاد تن بکشت چنانچه گذشت پس نزد رسول آمد آنجناب از خالد پرسید که چرا بفرموده عمل نکردی گفت که فرستادهٔ تو چنین گفت آنجناب از دیار خواست کرد گفت که یا رسول الله خواستم که بفرموده عمل کنم شخصی را دیدم که سرش بآسمان و پاش بر زمین بود حربه بر سینهٔ من نهاد و گفت که خالد را بقتل امر کرده و الامین ترا بقتل رسانم آنجناب امر و اثر اخدای راست کرد پس بمسجد الحرام در آمد و علی را بفرمود تا بتان را بشکست و بتانی که بر بلندی بودند و دست با نها نمی رسید علی کرم الله وجهه را بفرمود تا پای بر کتف آن جناب نهاده بتان را بر زمین زد و کلید خانهٔ کعبه بطلبید و در کشود و اندرون رفت و دو رکعت نماز گذارد و پس اهالی مکه طوعا و کرها ایمان آوردند و محمد صلعم بفرمود که پانزده مرد و شش زن هر کجا که بیابند بقتل رسانید و از ان جمله سه کس بقتل رسیدند و هشت نفر بشفاعت اصحاب امان یافتند و ایمان آوردند و از ان جمله بود عکرمه بن ابوجهل که بخدمت آمد و ایمان آورد و دیگر وحشی غلام قاتل حمزه بن عبد المطلب که بگریخت و آخر ایمان آورد و او است که در عهد خلافت ابوبکر کاری بزرگ کرد چه مسیلمهٔ کذاب که دعوی نبوت کرده بود در رزم بقتل رسانید و از ان شش زن یکی هنده زوجهٔ ابوسفیان بود و یکی دیگر که ایمان آورد و دیگر چهار که بقتل رسیدند و همدرین سال غزوهٔ حنین اتفاق افتاد آورده اند که بعد فتح مکه معظمه اشراف هوازن و ثقیف گفتند که اکنون محمد بما آورد همان بهتر که پیش دستی کنیم پس مالک بن عوف رئیس هوازن و کنانه بن عبد و غیره امرای ثقیف باشی بالاخره در جنگ چنین نهادند محمد صلعم با پانزده هزار سوار متوجه حنین گشت ابوبکر انبوه لشکر اسلام دیده گفت با این کثرت سپاه مغلوب نشویم محمد آنرا شنید و مکروه داشت بران سبب حق تعالی بحسب اسلامیان را منهزم ساخت و بالآخر مظفر داد و شش هزار اسیر و بیست چهار هزار شتر و چهل هزار اوقیه نقره و چهل هزار گوسفند دران معرکه غنیمت بدست آمد مالک بن عوف بقلعهٔ طائف پناه برد رسول غنائم را در موضع جعرانه نگاه داشته بطایف شتافت و قلعه را محاصره کرد در زمهای صعب اتفاق افتاد و بقولی بعد از هیژده روز بفتح قلعه مقید نشده کوچ نمود و بموضع جعرانه رسید و دست عطا برگشاد و طائفه از مسلمانان که بمؤلفة القلوب مشهور بودند عطای وافر بایشان فرستاد چنانچه چهل اوقیه نقره و صد شتر با بوسفیان داد ابوسفیان گفت پسر من یزید را چیزی بده آنجناب همان قدر او را بداد و باز گفت که پسر دیگر معاویه را بی نصیب نگردان رسول همچندان او را داد ابوسفیان گفت بخدا تو کند که کریمی هم در جنگ و هم در صلح و بهمین سبیل دیگران را عطا فرمود نقل است که آنروز عباس بن مرداس را چهار شتر داد عباس محروم شد و تنی چند از روی غضب بگفت محمد گفت برخیز و زبان او را قطع کن علی دست او را بگرفت و بجای شتران آورد و گفت از ینها شتر بگیر که رسول بقطع زبان تو بدین وجه حکم فرموده عباس گفت پدر و مادرم فدای شما باد چه کریم و حلیم آید علی گفت که رسول ترا چهار شتر داد که مهاجرین و انصار انگاشت اگر خواهی از مؤلفة القلوب تا صد شتر بگیر عباس

همان چهار شتر بگرفت آورده اند که آن روز از انصار گفتند چون محمد بقوم خویش رسید ازما فراموش کرد و خبر ایشان بما نخواهد و مال خبر با ایشان نداد محمد شنید و انصار را جمع آورد و گفت که کدام یک میخواهد از مؤلفة القلوب یا شنیده باما ل شتر ان بخانه روید و یار رسول خدا مراجعت نمایید انصار بگریستند و عذر خواستند و دران منزل جمعی از قبیله هوازن بخدمت آمدند و ایمان آوردند و اطلاق اسیران خود خواستند رسول تمها را آزاد گرد و مالک بن عوف آگهی یافت و از حصار طائف بخدمت پیوست و ایمان آورد آنجناب اموال و عیال او را باز داد و صد شتر دیگر او را اعطا فرمود و در دوازدهم ذی قعده از قصر ان احرام عمره بست بمکه شد و عتاب بن اسید را امارت مکه داد و ابوسفیان بن حرب را بنجران از بلاد یمن والی ساخت و مهاجران مراجعت نمود و بقیه غنائم را قسمت فرمود و در آخر ذی قعده بمدینه رسید و درین سال ابراهیم ابن رسول از ماریه قبطیه متولد شد

وقایع سال نهم از هجرت

درین سال بعضی را بنا بر اخذ زکات بقبائل عرب فرستاد و علی را بقبیله طی فرستاد و علی بتخانهای آنجا را خراب ساخت و دختر حاتم طائی را باسیری گرفته بمدینه آورد و رسول او را نجات داد و عدی بن حاتم طائی کاز شام گریخته بمدینه آمد و مسلمان شد و درسال رحیم سلیقه عامر که زه گرده بود نمود و هم درین سال غزوه تبوک افتاد و تبوک موضعی و قلعه ایست بشام بسمع محمد رسید که ملک شام قصد مدینه دارد و مقدمه لشکر او به بلقا رسیده و دران سال هر یک از مهاجر و انصار زنهای خود را براه خدا حسب الامر رسول درساختگی مهمات آن غزوه صرف کردند چنانچه ابوبکر تمام مال خود را پیش محمد آورد و محمد فرمود که برای اطفال چه داشتی گفت خدا و رسول او و او ان سند است علی را در مدینه خلیفه ساخت و با سی هزار مرد و بقولی هشتاد هزار مرد که ازان جمله ده هزار سوار و دوازده هزار شتر سوار بودند به تبوک رسید و دو ماه آنجا ماندند و ازین غزوه مسلمانان را از طرف زاد و توشه و شدت گرمی هوا و بی آبی عرب بسیار رسید که گویند آب بمرتبه کمیاب بود که مردم شتران را ذبح کشتند و از رطوبت امعا و احشای آن دهن های خود را تر می ساختند چون از مخالفان دران مدت اثری نیافتند آنجناب بمدینه مراجعت نمود و هم درین سال در ماه ذی قعده آنجناب قصد حج کرد و چون شنید که مشرکان برسم جاهلیت عریان و برهنه طواف خانه کعبه می نمایند از کراهت اختلاط با ایشان موقوف فرمود و اول ابوبکر و عقب او بموجب وصیت علی را بمکه فرستاد که بقوم رسانند هر که ایمان آرد بهشت و شبه و بهشت درآید و دیگر برهنه هیچکس حج نکنند و ایضاً بعد ازین سال هیچکس از کافران و مشرکان حج نگذارد و دیگر آنکه بعد ازین کافر که مسلمان نشود خویش بدر باشد ابوبکر و علی بمکه آمدند ابوبکر مناسک حج بمردم آموخت و علی تیغ از نیام برکشید و تبلیغ رسالت بمهید تمام بجا آورد و پس هر دو بمدینه باز گشتند و هم درین سال عبدالله بن ابی سلول منافق بیمار شد محمد بعیادت او رفت و بسبب التماس او پیراهن خود را که ملصق بدن شریف بود جهت کفن او را داد و گفت که بعد مرگ بر من نماز گذارد و دعای استغفار بهر او خواند آنجناب قبول فرمود و در روضة الاحباب بنظر راقم رسیده که بعد از دفن او را از گور برون آورد و دستش درکنار نهاد و آب دهان مبارک از انگشت خود در دهان او کرد و منافقان و دیگر عجز بنیاز مندی

عبد الله منافق که درحالت نزع بارسول دیده بودند وشفقت هاے آنحضرت دربارۀ او پس از مرگ مشاهده کردند همه منافقان
بصدق دل وخلوص نیت ایمان آوردند ودرین سال قبائل عرب گروه گروه بمدینه آمدند وایمان آوردند-

وقائع سال دهم از هجرت

درین سال گروه ناصحه و دیه بمدینه آمدند وایمان آوردند ودرین سال رسول علیه السلام به ترسایان نجران نوشت
وایشان را باسلام دعوت فرمود چهارده کس از روسای ترسایان بمدینه آمدند وگفتند که درشان عیسی علیه السلام چه گوئی محمد
گفت که بنده خدا و پیغمبر او بود گفتند که پدر او که بود فرمود که او را پدر نبود گفتند پس چگونه بنده ومخلوق باشد رسول گفت که جواب
این فردا بگویم پس دیگر روز این آیت نازل شد ان مثل عیسی عند الله کمثل آدم خلقه من تراب ثم قال له کن فیکون رسول این
آیت برایشان برخواند ایشان نپذیرفتند وسخنان گفتند رسول گفت بیائید تا مباهله کنیم یعنی با یک دیگر سوگند کنیم و گوئیم که
لعنت خدا بر اهل کذب ترسایان از سوگند اندیشه کردند ورسیدند رسول ایشان را باز دعوت کرد اباء نمودند فرمود که محاربه
آماده باشید گفتند صلح کنیم در هر سال دو هزار حله که هر یک بقیمت چهل درم باشد بدهیم رسول عرم قبول کرد ابا اسقف که از جمله روسای
ترسایان بود فرمود گوئی که ... بینیم پالان شتر داژگون نهاده اسقف روز کوچ از روی غفلت پالان شتر واژگون
نهاده چون آگاه شد بخدمت رسول آمد وایمان آورد ودر آخر این سال رسول صلعم حج گذاردن کرد وخلایق
... بمدینه نهادند آنحضرت در مدینه غسل کرد وفاطمه زهرا وامهات مومنان را در هودج ها نشانیده همراه گرفت وبا یک لک
وهشتاد هزار مرد از مدینه بیرون آمد ودر مکه رسید ومناسک حج بجا آورد ورسول صلعم شصت وسه شتر بعدد سالهای عمر خود
قربان فرمود و بعد از حج عزیمت مدینه نمود وبغدیر خم رسید وبفرمان آنجناب از پالانهای شتران منبر ساختند رسول برآن
شد وفرمود که گویا مرا بعالم قدس میخوانند وزود باشد که از میان شما بیرون روم ودو چیز درمیان شما میگذارم قرآن
واهل بیت من است باید که با هم یار کنار حوض کوثر با من ملاقات کنند پس دست علی بگرفت واو را بر دوش گرفت چنانچه قدم
او بر سر زانوی آنحضرت رسید وگفت من کنت مولاه فعلی مولاه تا آخر حدیث پس فرود آمد واصحاب را به تهنیت
علی امر فرمود پس بمدینه رسید وابراهیم بن رسول که از ماریه قبطیه متولد شده بود چند ماهه شده درگذشت -

وقائع سال یازدهم از هجرت

ودر اوایل آن سال محمد صلعم مریض شد وصحت یافت و بروز چهارشنبه بیست وهشتم صفر باز بیمار شد وهر روز مرض در
تزاید بود وقتی در شدت مرض با اصحاب فرمود که دوات وکاغذ وقلم بیارید تا وصیتی بنویسم که شما بعد از من گمراه نشوید
فاروق گفت رسول را غلبه مرض فراحمت دارد قرآن درمیان ما بسنده است یعنی گفتند که قلم ودوات وکاغذ باید داد
درین گفتگو آواز ها بلند شد رسول ... [illegible]
[illegible]

یک دیگر و فاطمه و علی علیهم السلام را وصیتها نمود و باز مرض اشتداد یافت عباس با علی گفت بیا تا پیش محمد رویم و در امر خلافت استفسار کنیم اگر
از ما باشد فبها و الا التماس کنیم تا ما را باو سفارش کند علی قبول نکرد و عباس گفت اگر حالا درین محل بدخل نکنیم دیگر هرگز خلافت بما نرسد
علی گفت که من هرگز از ان حضرت سوال نکنم و دنیا نطلبم بالجمله شدت مرض بانحضرت بسیار شد و آخرین سخن این بود
الصلوات الصلوات و حال بران حضرت متغیر گشت و رحلت فرمود علی و عباس و قثم و فضل و اسامه بن زید و
صالح مولای انحضرت آنجناب را غسل دادند و تکفین کرده بر سریر نهاده بیرون آمدند اول ملایکه بر انحضرت نماز گذاردند
و بعد از ان مردان صحابه بی امامت و پس از ان زنان بدستور نماز گذاردند و در همانجا که قبض روح پرفتوح شده بود یعنی
در حجره عایشه رض دفن کردند رحلت محمد بر قول اکثر دوازدهم ربیع الاول آن سال بود و سن شریف شصت و سه سال انجام
چون چهل سال شد به نبوت و دعوت مبعوث گشت و سیزده سال در مکه ماند پس بمدینه هجرت فرمود و ده سال در مدینه بسر برد
و دران ده سال که در مدینه بود پنجاه و شش سپه بسر دشمن فرستاد و بیست و هفت بار با مخالفان دین غزا کرد و در نه
غزو بنفس نفیس خویش مقابله فرمود و معجزات از انحضرت بسیار است از انجمله یکی شق القمر است و اقوال از ان جناب نیز بسیار
است و آنرا احادیث نامند از انجمله است من لم یقدر علی کتب الفضائل فلا یمکن قصده ترک الرزائل و قال هلاک امتی فی شیئین ترک العلم
و جمع المال و بقولی پسران رسول چهار تن بودند قاسم و ابراهیم و طیب و طاهر ایشان از خدیجه رض بودند و پیش از بلوغ بمکه درگذشتند و ابراهیم
از ماریه قبطیه بود و بمدینه در خردی فوت کرده و بروایتی دو پسر بودند که طیب و طاهر کنیت ایشانست و چهار دختر بودند هر چهار از خدیجه رض متولد شده بودند
زینب و رقیه و فاطمه و ام کلثوم زینب در حباله ابو العاص ابن ربیع بود و از و پسری و دختری آمد پسر فوت کرد و دخترش را علی علیه السلام بعد فوت
فاطمه بموجب وصیت او بخواست و ام کلثوم در نکاح عتبه بن ابی لهب بود و عتبه او را باغوای کافران طلاق داد و رقیه را رسول صلعم
بعثمان بن عفان داده بود و او درگذشت رسول علیه السلام ام کلثوم را بعثمان بن عفان داد و از ان هنگام عثمان بذی النورین ملقب گشته
و عثمان را از رقیه پسری بوجود آمده بود عبد الله نام چون دو ساله شد درگذشت و بعد از و رقیه را دیگر فرزند نشد و از ام کلثوم نیز فرزندی
بوجود نیامد و امامیه گویند که رقیه و ام کلثوم دختران رسول نبودند و پدر ایشان شوهر پیشین خدیجه رض بود و صاحب روضة الاحباب گوید که این
هر دو از صلب محمد صلعم بوجود آمدند و دختر چارمی فاطمه زهرا در حباله نکاح علی علیه السلام بود و فاطمه سه پسر داشت و سه دختر پسرانش
حسن ع و حسین ع و محسن ع و محسن در خردی فوت کرد و دختران رقیه و زینب و ام کلثوم رقیه بطفولیت درگذشت و زینب در حباله نکاح عبد الله
آمد و ام کلثوم را عمر فاروق بخواست و بعد او عون بن محمد بن جعفر طیار او را خطبه کرد و در ازواج رسول روایات مختلفه رفته است
که چند نکاح کرده و بعضی را طلاق داده آنچه که بودند شانزده اول خدیجه کبری رض زینب بنت خزیمه این هر دو در زمان رسول فوت کردند و هنگام رحلت
محمد نه زن و دو سراری که آن بقولی چهار اند در حیات بودند و اسامی ایشان اینست عایشه رض بنت ابی بکر که باکره و دوشیزه بودند و دیگر همه ثیبه چون
سوده و حفصه بنت عمر فاروق و ام حبیبه بنت ابو سفیان خواهر معاویه و ام سلمه ام حلیمه و جویریه و صفیه و جحه دختر حیبر و میمونه از سخنان عایشه رض
است اجر را گفتند که کسی که نیکو باشد گفت آنگاه که پندارد بدکار است گفتند که کی بدکار باشد گفت آنگاه که پندارد که نیکوکار است بالجمله بعد از
رسول علیه السلام ابی بکر بن ابی قحافه سمی القرشی بخلافت نشست لقب او صدیق است و نسب او با محمد در مره بن کعب
بهم میپیوندد و ابو بکر اول کسی است از رجال احرار که ایمان آورده و اول کسی ست که او را خلیفه خواندند و اول کسی ست ور

اسلام که او را صدیق خوانند و او در خلافت خود یازده امیر با سپه یازده جانب فرستاد تا اعدا را مقهور کردند و از ایشان یکی
خالد ولید بود در خلافت او مسیلمه کذاب که در یمامه دعوی نبوت میکرد و خلقی کثیر با او بگرویدند و بعد از رزم صعب بدست وحشی غلام
بقتل رسید و خالد ظفر یافت و بسیاری از لشکر مخالفان عراق و عجم و شام بخلافت ابوبکر منهزم و شکسته شدند و او مریض شده در گذشت
و گویند که او را زهر دادند و از پسران او یکی محمد بن ابی بکر و عبد الرحمن و از سخنان اوست که سه چیز یافته نمیشود در سه چیز دولت به آرزو
و جوانی بخضاب و صحت بادویه و گویند که علی کرم الله وجهه بعد از چهل روز و بقولی پس از شش ماه بعد از فوت فاطمه با ابوبکر بیعت
کرد و امامیه گویند او بیعت نکرد و بعد از و عمر ابن الخطاب عدوی القرشی بخلافت نشست و لقب او فاروق است و

بیان خلافت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه

نسبش بمحمد در کعب بن لوی بهم میپیوندد و بعد ایمان او عدد مسلمانان بچهل رسید و او اول کسی است که او را امیر المومنین خواندند
و اول کسی است که تازیانه بشکست و اول کسیست که باشاره علی تاریخ هجری وضع کرد و او را مفتاح الامصار گفتندی چه در خلافت او
شهرهای بسیار مفتوح شد و از ان جمله است اکثر بلاد شام چون دمشق و طبریه و فلسطین و عسقلان و بعلبک و حمص و حلب و قیصریه و
قنسرین و انطاکیه و بیت المقدس این جمله بر دست ابی عبیده بن الجراح و سائر عراق عرب بر دست سعد بن ابی وقاص و اهواز
بر دست موسی اشعری و اسکندریه و مصر و طرابلس غرب بر دست عمرو عاص و اصطخر و اصفهان و دینور و طبرستان و کرمان تا حدود
دیگران بر دست دیگران و گویند که در عهد خلافت فاروق هزار و سی و شش شهر با توابع مفتوح شد و چهار هزار مسجد ساخته آمد و او را ابو لولو غلام
مغیره ابن شعبه بقتل رسانید و او بعدالت موصوف بوده وقتی پسرش عبد الرحمن خمر خورد عمر بر وی حد زدن فرمود هنوز حد تمام نشده بود
که عبد الرحمن بمرد عمر بفرمود تا بر نعشش زدند چندانکه حد تمام شد و عمر را شش پسر بودند و از ان عبد الله بن عمر و عاصم بن عمر در قید حیات
ماندند و از سخنان عمر است که ندامت چهار نوع است اول ندامت روزه و آن چنانست که کسی ناهار و ناخورده از خانه بیرون
می آید و ندامت سال آنکه ترک زراعت کند در وقت آن و ندامت عمر آنکه زن و جنس غیر موافق باشد و ندامت ابد آنکه ترک کند حق تعالی را یعنی
فراموش کند پروردگار را و گویند که علی کرم الله با او بیعت کرد و بعد از و عثمان بن عفان بن ابی العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف الاموی

بیان خلافت عثمان رضی الله تعالی عنه

القرشی در اول محرم سال بیست و چهارم هجری بخلافت نشست و او بعلم و حیا معروف بوده جامع آیات قرآن شریف بوده و ذی النورین
لقب اوست چه دو دختر محمد یکی بعد فوت دیگری بعقد نکاح در آورد و معاویه بن ابو سفیان را که در خلافت عمر بدمشق عامل بود بدستور او را
بر ممالک شام بحال داشت و اکثر از عمالان عمر را عزل کرده دیگر امرا نصب نموده در عهد خلافت عثمان گنجه و برده و خراسان و بیلقان و شروان و
طوس و هرات و سجستان و نیشابور و سرخس و طالقان و فاریاب و طبس مفتوح گشت یزدجرد شهریار عجم از سپاه او بخراسان گریخت و بمرو افتاد و آنجا
در گذشت و قسطنطین بن هرقل والی روم از لشکر اسلام منهزم بجزیره افتاد و آنجا بر دست سپاه خود بقتل رسید و بسیاری از ملوک اطراف که بعضی
از ان ایمان آوردند و برخی جزیه قبول کردند و در زمان او فتوحات بسیار روی داد و مال بسیار شد و او در خلافت حجاب بتوانگران
بر در نشاندند تا خلق را از دخول بیجا مانع آیند و انگشتری رسول که بر نامها و منشورها شیخین که عبارت از ابی بکر و عمر است مهر می نهادند
بچاه افتاد و هر چند که از ان جستند کمتر یافتند و در آخر خلافت او میان او و اصحاب رسول مخالفت افتاد و خلقی کثیر بقتل او فراهم آمدند
و خانه او را محاصره کردند و در حین محاصره علی چند مشک پر آب بدست شش بسیار بخانه او فرستاد و بالآخر مخالفان بخانه او در آمدند و
آن روز جمعه هژدهم ذی حجه سال سی و پنجم هجری که بود او را شهید کردند و او آن وقت تلاوت قرآن شریف میکرد و خونش برین آیت

افتاد فسیکفیکهم الله وهو السمیع العلیم او رابسیه ان بودند غیر از بنات رسول چون خالد بن عثمان جد راقم حروف است و عبد الرحمن عثمانی
از اولاد اوست و ذکرش در اقلیم سوم در ضمن بلگرام مرقوم است و بعد از عثمان علی بن ابی طالب بن عبد المطلب بن ہاشم
الہاشمی القرشی بن عبد مناف بخلافت نشست و لقبش اسد الله و مرتضی علی است از مناقبش کتابها مملو است و علی عزم را
در خلافت خود با سه طایفه اتفاق محاربه افتاد اول با اصحاب جمال که ام المومنین عائشه سرگروه آن جماعت بود و باعثش آنکه چون
محمد بن ابی بکر و دیگر رفیقان علی عزم در قتل عثمان شریک بودند عائشه بنا بر سوء مزاجی با علی از عهد رسول صلعم داشت و دیگر از کبار
طلحه و زبیر وغیره مخالفان علی دعوی خون عثمان از علی کردند و هم بمحاربه انجامید و عائشه بر شتر سوار شده با علی رزم کرد و آخر
به تهدید علی بمدینه نشست و در آن حرب هیجده هزار کس از سپاه عائشه و نهصد کس از لشکر علی کشته شدند دوم محاربه با معاویه
بن ابی سفیان بوده که علی خواست که معاویه را از حکومت عزل کند عباس گفت اگر چنین کنی او تهمت قتل عثمان متهم سازد علی نشنید
و معاویه را بیعت نخواند و جهان پیش آمد که عباس گفته بود معاویه برزم پیش آمد یازده ماه میان فریقین هنگامه رزم بوده و در غره ماهای
حرام که ذی قعده و ذی حجه و محرم و رجب اند مقابله می‌کردند و جنگ سلطانی بنا بر خوف استیصال رضا نمیدادند لیکن لبا
بودی که هر دو جانب جمعی بمیدان شتافتندی و چندان رزم کردندی که یک کس از ایشان بازگشتندی و گفته اند که در آن
معرکه شصت هزار و بقولی هشتاد هزار کس به قتل رسیدند و هفتاد تن از اصحاب بدریان که در فوج علی بودند به قتل رسیدند
بالاخر علی بر طبق استرضای معاویه و دیگران به اکراه راضی بصلح شد و هم مفاوضه را بحکم ایشان رضا داد و هنگام صلح
مردی از بنی اسید از سپاه علی بسرعت تمام بر لشکر معاویه حمله کرد و چندین کس را بکشت و بازگشت و چندی از اصحاب علی
را به قتل رسانید و گفت که من از علی و معاویه بیزارم که بحکم رضا داد پس آخر در ایام کشته شد او اول خارجی بود که به قتل رسید
و خوارج عبارت از آن جماعت آرد که از هر دو بیزار اند و آن گروه بسیار شدند و ذکر ایشان بیاید بالجمله بعد از تحریر صلحنامه علی
علیه السلام بکوفه و معاویه بشام مراجعت نمودند و مصلحیان بدومة الجندل باشند تا آنجا حکم کنند بالجمله عمر عاص که از طرف معاویه
امین بود و موسی اشعری که از جانب علی حکم بود بفریفت چه موسی اشعری گفت که مصلحت آنست ما یان بخلع هر دو اتفاق نمائیم
و امر خلافت را بشورای امت ازیم و بعد از آن بروز دیگر به صلاح یک دیگر یکی را شایسته خلافت دانیم حکم کنیم موسی به پسندید
عمر عاص اورا اول به منبر فرستاد تا حکم کند موسی اشعری بر منبر برفت و از کر عمر عاص علی را از خلافت خلع کرد و فرود آمد
پس عمر عاص بر منبر رفت و گفت که موسی اشعری امین علی صاحب خود را از خلافت خلع کرد و با که از طرف معاویه
امین و حکم ایم معاویه را بخلافت مقرر داشتیم از آن امر شوری عظیم در خلایق پدید آمد جمعی از حاضران گفتند لا حکم الا الله و
منکر اقوال ایشان شدند عمر عاص پس از آن بدمشق رفت و بخلافت معاویه سلام کرد اهالی عراق زبان طعن و لعن بر معاویه
و عمر عاص و تابعان او بکشادند معاویه بشنید و امر کرد که علی و حسنین و ابن عباس و دیگر شیعیان علی را بر منابر ناسزا گویند
و ابتدای سب گفتن از سال سی و هفتم هجری پدید آمد علی عزم بعزم شام بجمع لشکر فرمان داد و در خلال این احوال بهم خوارج
پیش آمد و با آن پرداخت گروه خوارج چهار هزار و بقولی هشت هزار مرد بودند و همه به قتل رسیدند مگر
نه کس از آن بقتل نرسیدند و بیرون رفتند یکی از آن بجزیره و دو تن بسیستان و دو کس بعمان و چهار کس بجاهای دیگر افتاد

خوارج انطاکیه بایشان منسوب اند خارجیان این قوم باشند و همچنین رافضیان آنند که وقتی تابعان زید شهید بن امام زین العابدین بن امام حسین
بن علی علیه السلام در تعیین بر آمده او را گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن و الا از تو جدا شویم زید شهید ابا کرد پس از وی جدا شوند زید گفت رفضتمونی
پس ازین آن قوم را رافضی خوانند و این واقعه در یک صد و دوازده هجری که زید شهید بر هشام بن عبد الملک مروان خروج کرده بود اتفاق
افتاد بالجمله چون آن جماعه از زید جدا شدند زید جنگ میکرد تا آنکه با شصت و هشت نفر بشهادت رسید القصه علی بعد از قتل خوارج
خواست که لشکر بشام کشد در ان دو سه روز عبد الرحمن بن ملجم در نوزدهم رمضان سال چهلم هجری تیغی بر فرق علی زد و بست و یکم
رمضان همان سال از آن زخم رحلت نمود از سخنان علی است که عاجزترین خلایق کسی ست که دوستی بدست آرد و از و عاجز
تر این که چون بدست آرد او را باندک ملالتی بگذارد نقل ست که اعرابی روزی بمسجد رسول آمد و به تعجیل تمام نماز گذارد و رعایت
ارکان نماز بجا نه آورد و چون خواست که بیرون رود علی علیه السلام بانگ بر آورد و نعلین برداشت که برا و زند و گفت آن نماز محسوب نیست
اعرابی نماز از سر گرفت و بخشوع و خضوع تمام بگذارد علی فرمود که اکنون بگوی که آن نماز بهتر بود یا این اعرابی گفت زیرا که
آن نماز از ترس خدای تعالی کرده بودم و این را از بیم نعلین علی علی بخندید و او را نوازش فرمود فرزندان علی علیه السلام بیست و هفت
تن بودند پانزده از اناث و دوازده از ذکور و از جمله ذکور حسن و حسین از فاطمه زهرا و محمد که حنفیه مادر او بود و او محمد بن حنفیه
معروف و مشهور بوده و او بقوت بازو و بعلم و ورع معروف بوده نقل ست که وقتی ملک روم دو تن نزد معاویه فرستاد و نوشت
که مانند آن هر دو یکی بغایت بلند بالا و دیگری در قوت بازو نظیر نداشت معاویه محمد حنفیه را بخواند او بیامد گفت رومی
اگر بخواهد بنشیند من او را دست گرفته بر خیزانم و یا من بنشینم و او مرا بر خیزاند رومی جلوس اختیار کرد محمد دست او را گرفته
بر خیزانید و دیگر قیس که بغایت بلند بود حاضر آمد و با معاویه گفت که مرا بایستادن برابر رومی خوب نیکی می آید ازار خود با و
دهم تا بپوشد ازار تا بسینه رومی رسیده بود از سخنان محمد حنفیه است هر که عزت نفس خواهد دنیا در نظرش خوار گردد و دیگر از
فرزندان علی عمر است که با مختار بن عبیده الثقفی خروج کرد و بر دست سپاه عبد الملک مروان شهید شد و ایضا از فرزندان
علی عباس است که در کربلا همراه امام حسین شهید شد و دیگر عثمان و جعفر وغیره و هر که از سادات نسب باین کسان میرسد
آنرا سید علوی گویند و هر که نسب به امام حسین و امام حسن میرسد ایشان را مطلق سید می نامند حسینی باشند یا حسنی بالجمله
بعد از علی علیه السلام **امام حسن** بن علی بخلافت نشست و او اول کسی ست که باین نام موسوم گشت زیرا که لقب
اوست او شبیه ترین خلایق به رسول بوده بعد علی شش ماه بخلافت نشست و اثر کراهیت حرب در یاران خود مشاهده
کرد و اصح آنکه رسول صلعم فرموده بود که بعد من سی سال خلافت بر خلفا عادل خواهد ماند و پس از آن ظالمان و ستمگاران
خلیفه خواهند شد چون ایام معهود آخر شد امام حسن بعبد الله عامر امیر معاویه پیغام داد که خلافت بمعاویه باز سپارم
بشرط آنکه اهالی عراق و شیعه علی از و در امان باشند و ترک سب علی کنند و بی مشورت من ولی عهد نکنند و بنی هاشم
را بر خود ترجیح نهند و هر ساله دو صد هزار درم نقد و مالی دار ابجرد اهواز بمن فرستند معاویه همه قبول کرد مگر ترک سب علی
نکرد و لیکن گفت که علی را در حضور امام حسن ناسزا نگویند راقم حروف گوید ناسزا و سب گفتن از آن هنگام تا سال نود و نهم
هجری در میان خلفای بنی امیه شایع بوده چون عمر عبد العزیز بن مروان بن حکم بخلافت نشست آن رسم نکوهیده را

بر انداخت و امر فرمود که هیچ کس بر اهل بیت طاهرین زبان بدشنام ناسزا نکشاید از ان وقت بالکل موقوف شد اینست مذهب
اهل سنت و جماعت که کسی را ناسزا نگویند و علی علیه السلام و اهل بیت رسول صلعم و اصحاب او را حرمت کنند و امام و پیشوای خود دانند
اما روافض دیگر گروه شیعه که تا اکنون زبان بدشنام اصحاب ثلاثه و تابعان ایشان و ام المومنین عائشه رضی میکشایند و در میان ایشان
حاکمی صاحب ضبط نیز نخواست و یا آنکه روا نداشت که این رسم نکوهیده برطرف شود از ان است که تا حال جاری است خصوص در
زمره شیعیان اوباش و ممالک ایران و اکثر از بلاد هندوستان که از غره محرم تا عشره اول آن هر سال دوران غلو زیاده از حد
بکنند و نزد ایشان اصحاب وغیره را ناسزا گفتن از جمله عبادات حسنه و رکنی از ارکان مذهب ایشان است بالجمله از امام حسن علیه السلام
معاویه بمکر و فریب بیعت گرفت و امام باکراه بیعتش پذیرفت چنانچه در تواریخ مرقوم است بعد ازان معاویه با امام حسن گفت
که حسین نیز با من بیعت بکند امام حسن گفت که او را تکلیف مکن او بیعت نخواهد کرد معاویه ازان درگذشت و ازان است که چون
یزید بن معاویه بخلافت نشست از امام مظلوم بیعت خواست و او ابا کرد سپاه یزید که رئیس الجماعة عبید الله بن زیاد بود امام حسین
را در کربلا با خویش و اقربا و رفقا شهید ساخت و با ایذای اهل بیت طاهر کوشید گویند که چون معاویه خواست که پسر خود
یزید را ولی عهد کند با خود گفت تا حسن زنده است این امر صورت نه بندد چه با و عهد بسته بودم که بی مشورت امام حسن
ولی عهد نکنم پس امام حسن را بفریب مسموم ساخت و فرزندان امام حسن علیه السلام از ذکور نه تن بودند از ایشان
اند زید بن حسن و حسن مثنی و دیگر امام زاده قاسم و عبد الله که در کربلا برکاب عم خود امام مظلوم حسین علیه السلام شهادت
یافتند و دیگران در کربلا نبودند بعد از امام حسن علیه السلام امر خلافت بر معاویه ابن ابی سفیان و از جفاوش بالاستقلال
مستقر گشت احوالش بر سبیل اختصار در ضمن دمشق که تختگاه سلاطین بنی امیه است نوشته آید اما اینجا شمه از فضل و
علوم مراتب و رحلت دوازده امام علیه السلام و نبذی از احوال اولاد و احفاد ایشان بقلم می آرد از تاریخ صحیح صادق
روایت است که علی علیه السلام بر قلب عیسی علیه السلام بوده و عبد الرحمن بن ملجم او را بشهادت رسانید چنانچه گذشت امام حسن
علیه السلام بر قلب رسول صلعم بود معاویه بن ابی سفیان او را بمکر مسموم ساخت **امام حسین** علیه السلام بن علی
علیه السلام زمان حملش شش ماه بود و حضرت یحیی بن زکریا علیه السلام هیچ فرزندی شش ماهه بر زمین نیامده او اول کسی است
که باسم حسین موسوم گشت و پیش ازین از آدم تا این وقت کسی را این اسم نبوده و او بر قلب اسمعیل علیه السلام بود
ایزد تعالی عوض اسمعیل علیه السلام او را بقربانی بپذیرفت و فدیناه بذبح عظیم مراد اوست نه گوسفند و او را ابن زیاد بفرمان
یزید بن معاویه در کربلا بشهادت رسانید

جدول کنیت و نام و اشکال نقش نگین انگشتری و مدت خلافت و ایام عمر از محمد صلعم تا امام حسن علیهم السلام

کنیت ها	نام ها	اشکال	نقش نگین انگشتری	الوزیر	مدت خلافت	مدت عمر
ابوالقاسم	محمد	سفید رنگ گندم گون ابرو گشاده پیشانی باریک و چشمان سیاه بلند بینی گرد و ریش گشاده و دندان هر دو دست دراز باریک انگشتان راست قد و زیر ابدان او موی نبود مگر خطی از مو از سینه تا ناف	محمد رسول الله	ابوبکر رض و عمر رض و علی علیه السلام	بیست و یک سال و یازده ماه و بیست روز در مکه و مدینه	۶۳ شصت و سه سال
ابوبکر رض	عبدالله	سفید محاسن نیکو روی	نعم القادر الله	عثمان بن عفان	و هفت روز و سه ماه و دو سال	شصت و سه شصت و سه
ابوحفص رض	عمر رض	سرخ و سفید	کفی بالموت واعظا یا عمر	زید بن حارث	بیست روز و پنج ماه و ده سال	هفتاد و پنج سال
ابوعمرو رض	عثمان رض	سیاه قد یعنی نه کوتاه و نه دراز	بالله امنت	مروان حکم	و بیست روز و پانزده ماه یازده سال	هشتاد و دو سال
ابوالحسن رض	علی رض	چشم فراخ گندم گون	الملک الحق	حسن بن سعید همدانی	چهار سال و نه ماه	شصت و سه سال
ابومحمد رض	حسن رض	گندم گون	اسد رسول الله	عبدالله بن رافع	شش ماه و پنج روز	چهل و شش سال

امام زین العابدین علیه السلام بن امام حسین عم برقلب شیث عم بود و بمرگ طبیعی درگذشت
امام محمد باقر علیه السلام بن امام زین العابدین عم برقلب شیث پیغمبر عم بود و در التبوسلی ابراهیم بن ولید بن عبد الملک
مروان لقب رمان پدر زهر داد
امام محمد جعفر صادق ابن امام محمد باقر برقلب نوح عم بود و بمرگ طبیعی درگذشت
امام موسی کاظم ابن امام محمد جعفر صادق ع برقلب موسی عم بود و هارون رشید خلیفه عباسی آنجناب را مسموم ساخت
حضرت امام ضامن ثامن علی رضا بن امام موسی کاظم برقلب یوسف عم بود و مامون ابن هارون رشید آنحضرت را در انگور
زهر داد امام علی نقی ابن امام موسی رضا برقلب صالح پیغمبر ع بود و باجل طبیعی درگذشت پسرش امام علی نقی برقلب ادریس
بود و بمرگ طبیعی درگذشت و آن حضرت می فرمود که اسم اعظم هفتاد و سه حرفست و یکی ازان نزد آصف بن برخیا وزیر سلیمان
عم بود و هفتاد و یک حرف ازان نزد من است و یکی ازان بجز خدای تعالی نداند راقم حروف گوید که حروف تهجی بیست و هشت
حرف باشند شاید همه هفتاد و سه حروف زبانهای دیگر را شامل باشند امام حسن عسکری ابن امام علی نقی عم برقلب ابراهیم عم
بود و در سال دو صد و هشتاد هجری بمرگ طبیعی بر در سامره درگذشت و از وجز امام مهدی علیه السلام صاحب الزمان فرزندی
نماند امام محمد مهدی ابن امام حسن عسکری برقلب شیث و بقولی برقلب محمد ع بوده پوشیده نماند که مراد ازین که فلان برقلب
و یا بر قدم فلان است آنست که فیض حق تعالی بر هر دو از یک جنس است و امام مهدی امام دوازدهم است ولادت آنحضرت
در سال دو صد و پنجاه و پنج هجری از نصف شعبان در آخر خلافت معتز بالله محمد بن متوکل عباسی اتفاق افتاد و به قول امامیه
در سرداب سامره در سال دو صد و شصت و پنج هجری در خلافت معتمد علی الله احمد بن متوکل عباسی غائب شد گویند که آنحضرت
دو غیبت داشت صغری و کبری و در غیبت صغری سفیران بودند که حاجات و سوالات شیعه را باو می بردند و آن سفارت بر علی
ابن محمد ختم شد و وفات علی ابن محمد در سال سه صد و بیست و شش هجری اتفاق افتاد و اخبار آنجناب منقطع شد و شیخ علاء الدوله
سمنانی گفته که امام محمد مهدی بن عسکری عم در وقت اختفا از ابدالان بوده چون قطب آنزمان درگذشت قطب شد و نوزده سال
قطب بود و بمدینه وفات یافت و اهل سنت و جماعت گویند مهدی که رسول صلعم یاد و بشارت داده هنوز نزاده و چون
قیامت نزدیک آید مهدی پیدا شود و عیسی عم از آسمان فرود آید و دجال و دیگر اعدای دین محمدی را هر دو باتفاق بکشند چنانچه
شمه ازان در اخبار عیسی در اقلیم سوم در ضمن شام مرقوم است و کسانیکه به امامت محمد حنیف قایل اند گویند که مهدی موعود ازینست
و او زنده است و بکوه رضوی مقیم است و در آخر زمان ظهور کند و همچنین کسانیکه به اولاد علی اعتقاد دارند از احفاد دوازده امام
و دیگر پسران علی عم را مهدی موعود می دانند و هر یک ازان گروه بنام آن امام منسوب است و ازان جمله است زید بن امام
زین العابدین که زیدیه باو منسوب اند او روزی نزد هشام بن عبد الملک رفت و سلام گفت السلام علیک زید گفت اتق الله
هشام گفت تو مرا امر می کنی زید گفت کسیکه بتقوی امر می کند ازو بزرگتر نباشد هشام گفت که گمان برم که خیال خلافت داری
و مادر تو کنیزک و آنراکه مادر بدرم خریده باشد شایسته خلافت نبود زید گفت آن عیب نیست مادر اسمعیل عم نیز کنیزک بود هشام برنجید
و او را از مجلس بیرون کرد زید بکوفه شتافت و در سال یکصد و دوازده هجری خروج کرد یوسف بن عمر ثقفی امیر عراقین نائب

هشام رومی روی باو نهاد کوفیان زید را گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن زید ابا کرد و گفت رفضونی کوفیان از وی جدا شدند زید
با جمعی قلیل با یوسف رزم کرد و شهید شد چنانچه شمه از آن نبذی در ضمن احوال علی علیه السلام گفته شد و پسرش یحیی بن زید
بعد پدر در ابتدای حکومت ولید خروج کرد و شهادت یافت زیدیه که فرقه شیعه اند به امامت امام زید قایل اند و اثنی عشری گویند
از امام حسین فرزندی نماند و از فرقه شیعه مگر از پسرش امام حسین زین العابدین و او فرزندی نداشت مگر از دختر عم خود امام حسن
عم که نامش امام محمد باقر بود بالجمله همچنین نزد بعضی مهدی موعود اسمعیل بن امام جعفر است و آن گروه را اسمعیلیه گویند و اولاد اسمعیل
بسلطنت مصر رسیدند اول آنها عبید الله مهدیست در ضمن سلاطین مصر مرقوم است و همچنین بسیاری از اولاد علی عم و پسران امام
حسین عم سوای نه تن اند دوازده امام از امام زین العابدین تا امام محمد مهدی بفتوای امام چهارگانه عنصر چون امام مالک
و امام اعظم حنفی کوفی در زمان خلفای بنی امیه و بنی عباس خروج کردند و باتفاق دیگر اهل خروج مثل مختار عبیده ثقفی که از دعاة
امام محمد حنیفه بود و او پنجاه هزار کس بقولی هشتاد هزار نفر از بنی امیه در ابتدای خلافت عبد الملک بن مروان با آن کسانیکه
در کربلا امام حسین عم را شهید کرده بودند بقتل رسانید و همچنین دیگر از احفاد علی عم بعضی بعضی اتفاق اعانت دیگران
خروج کردند و بشهادت رسیدند از آن جماعه واقع فخ است و آنچنان بوده که حسن بن علی بن امام حسن بن علی عم المعروف
بشهید فخ شیخ بنی هاشم بوده و در عهد هادی عباسی خروج کرد و والی مدینه را بکشت و بمکه شتافت هادی محمد بن سلیمان عباسی را
با لشکر عظیم بدفع او فرستاد حسن بموضع فخ از مضافات مکه با او رزم کرد تا بسیاری از علویه بشهادت رسیدند سر او را نزد هادی
فرستادند و بقولی شهادت او بعهد مهدی بن هادی اتفاق افتاد و از امام محمد تقی مرویست که بعد از واقعه کربلا هیچ واقعه بر
اهل بیت سخت تر از واقعه فخ نگذشته بالجمله همچنین از اولاد و احفاد علی عم در هر عهدی که خروج کردند بی نیل مقصود بشهادت رسیدند
و بسیاری در حبس خلفای بنی امیه و بنی عباس گرفتار ماندند و کسی از آن نجات یافتند و اکثر در حبس مردند و گروهی باقطار عالم
پراگنده شدند و برخی از آنها بحکومت بعضی دیار مثل مصر وغیره رسیدند چون احوال فرزندان حضرت عباس عم بسیار است
و این اوراق متحمل تفصیل آن نمی شود بنابر آن در غایت اختصار سطری چند بقلم آمد —

یمامه ولایتیست منسوب به یمامه بنت مره و آن حدی به بحرین و حدی به عمان و حدی بحجر دارد و سکانش در
غایت حسن و ملاحت می باشند و خدمتگاران و آن دیار بصد هزار دینار بیع و شری میشوند و دیگر کنیز حلیست و ماسا رسیده
که آن را بعضا الیمامیه خوانند و از غایت تشنگی او را بعودی فروشند و خرمای آنجا نیز بنام است و از مردم یمامه مسیلمه

مسیلمه کذاب در اوائل سال دوم از هجرت بخدمت محمد صلعم آمد و ایمان آورده و چون باز گشت دعوی نبوت کرد و او در
شعبده و نیرنجات ماهر بود از آن جمله است که تخم مرغ را در حل خمیر کنند نهادی تا نرم شدی و آنرا چون از پیاله کشیده می در شیشه
انگندی و گفتی معجزه من است و دیگر در برابر آیات بینات و مزخرفات ترتیب میداد از آن جمله است که در برابر سوره فیل گفته الفیل
ما الفیل له ذنب وبیل وخرطوم طویل و ان ذالک من ربنا لقلیل بالجمله بعد از رحلت محمد صلعم کار او بزرگ شد و بقولی
صد هزار کس اعرابی با و پیوستند و در آن اوان سجاح بنت حارث نصر الله دعوی نبوت کرد و
جمع کثیر با و گرویدند مسیب بن الربیع موذن او در بانگ نماز می گفت شهید ان سجاح نبی الله سجاح بعزم رزم مسیلمه شد

نمایان شد و چون با آن جند و رسید میان ایشان بمصالحه اتفاق افتاد و بالاخر بعقد مسیلمه در آمد مردم گفتند مهر توجه مقرر کرده سجاح گفت
هیچ نگفتند زشت باشد که زن بی مهر شوهر کند سجاح به مسیلمه حالی باز گفت امر کرد تا ندا در دادند که مسیلمه رسول نماز عشا و فجر را مهر سجاح
از قوم برداشت و شبیب بن الربیع در لشکرگاه سجاح بر مهمان ندا در داد و یاران سجاح از آن لشکر اوگشتند سجاح توبه نمود و بموصل
رفت و گویند که مسلمان شد و کار مسیلمه بعد از مراجعت سجاح بزرگ شد خالد بن ولید بفرمان ابوبکر روی باو نهاد و مسیلمه از حصن
بیرون آمد و صف قتال بیاراست خالد با وزری مصیب کرد و شب تیره در معرکه گذشت و یک روز خالد مسلمانان را امر بحمله داد
حمله آورده و ظفر یافت مسیلمه بگریخت و حبشی قاتل شهید احد رضی الله عنه باو رسید و او را بقتل رسانید جمهور از جهات جزیره
بحر فارس است از کشمیر بالکان بر ساحل دریا شهری ساخت و به هرمز موسوم گردانید چون از هرموز دان و مفسدان مخلی
بران راه می یافت هرآینه ملک قطب الدین نامی که حاکم آنجا بود و بندر جرون که الحال بهرمز عبارت از وست رفته متوطن گردید
و در مجمع الانساب می نویسد که ایاز نام ترکی از غلامان امیر محمود قلاتی بندر جرون را اورنگ ساخت و چون سلطان
شهاب الدین بر مسند حکومت نشست و ظلم آغاز نهاد و در پیش نور الدین بکر روی آورد نصیحت کرد موثر نیفتاد لاجرم نور الدین جمعی
را اندر فرنگیان کوه فرستاد و ایشان را در گرفتن بندر جرون اغوا نمود فرنگیان این معنی را غنیمت دانسته با وجود موفور بر کنار
دریای جرون آمده در یک روز قلعه بنا نهادند و اهل هرمز هر چند کرت جنگها کردند کاری از پیش نتوانستند برد لاجرم قطع تعلق
کرده به بندر گسم گریختند فرنگیان بر بندر هرمز مستولی گشته بنا بر مصالحه و قسمت پادشاه هرمز را طلب داشته شرط کردند که حاصل آنجا
سه حصه فرنگیان و یک حصه هرمز پادشاه را باشد پادشاه از رضای ایشان به جای خود نگاه باید بعد از آن هرمزیان سلطان
محمد بن سلطان سیف الدین بن سلطان لولاشان را که در آن زمان به سلطنت برداشته بودند در هرمز سکونت
نمودند و از آن زمان فرنگیان آنجا متصرف شدند و ملوک آن دیار را بجز نامی از سلطنت نماند و صولت صبح صادق گوید که در
اتابک سلجوق شاه سلغری صاحب فارس در گذشت -
سوابق ایام جزیره هرمز حکام فرس را بود و چون
سلجوق شاه که اول ملوک هرمز است و پدران او در آن دیار اعتبار عظیم داشتند در ششصد و هفتاد و یک هجری
محمود قلهاتی که قبل از سلجوق شاه ایالت هرمز داشت خروج کرد و سلجوق شاه را بگرفت و استیلا یافت و بعد از وی برادرش
نصیر شاه والی شد و برادر دیگرش رکن الدین مسعود نصیر شاه را بقتل رسانید و بحکومت نشست شهاب الدین
و یار غلام سلجوق شاه بر مسعود خروج نموده او را شکست داد تمام جزیره جرون را از تلفان بنی قیس که والی آنجا بودند تسخیر یافت
و در هفتصد و یازده هجری در گذشت و بعد از وی گردان شاه که نسبتش از پدر به محمود خرم و از مادر به اتکابیان می پیوست
و بعد از وی پسرش قطب الدین تهمتن بسلطنت رسید و بعد از وی پسرش نور الدین شاه جانشین شد و برسم ملوک تاج بر سر
نهاد و چتر بر سر گرفت و با پادشاه شجاع والی فارس که از آن سلطه بود دوستی گردانید و بعد از وی برادرش محمد شاه والی
گشت و ملازمت امیر تیمور گورکان نمود و پس از وی پسرش فیروز شاه و سیف الدین ابن فیروز شاه و برادرش توران شاه
و شهاب الدین ابن توران شاه و سلجوق شاه بن شهاب الدین و توران بن سلجوق شاه فرنگیان در نهصد و سیزده هجری بر جرون
استیلا یافت و بعد از سلجوق شاه پسرش توران شاه حاکم شد و در زمان او فرنگیان مستقل شدند و جز نام سلطنت باو

نگذاشتند و بعد از وی فرنگیان محمد شاه را که از ان دودمان بود حاکم کردند و بعد از وی پسرش فرخ شاه نام حکومت یافت و در هزار و
ده هجری در گذشت و بعد از وی فرنگیان نام سلطنت بر دیگری ننهادند و آن جزیره در تصرف فرنگیان بود تا آنکه شاه عباس صفوی
در هزار و سی هجری آن جزیره را بگرفت و پادشاه آنجا را اسیر ساخت و آن دیار بتصرف کاشتهای صوبه درآمد کپتان جوناتهان اسکاٹ از
کتب فرنگ بار راقم حروف گفت که شاه عباس بمدد انگریزان آن جزیره را از فرنگیان پرتگال بگرفت و محصول آنجا را با انگریزان واد
و حاصل کشتکاری جزایر بشاه عباس میرسید دکن مملکتی است که در حیطهٔ ولایتش از هر جهت و بنا بسیار است و در دکن سیصد و شصت قلعهٔ رفیع
است و هر کدام سر باوج فلک کشیده‌اند و مملکت دکن عبارت است از صوبجات هندوستان که بسمت جنوب دریای نربده واقعست
و نربده حد فاصل است ما بین صوبجات از صوبجات شمالی هندوستان چه مالوه و احمداباد گجرات که بر طرف نربده
سمت شمال واقع است خارج از دیار دکن است بعضی بغلط مالوه و احمداباد گجرات را از مضافات دکن شمرده‌اند و نه چنان است
چرا که گجرات هم این طرف نربده است و دکن شش صوبه دارد صوبهٔ دولت اباد که متصل شهر اورنگ آباد از بنیاد عالمگیر پادشاه
است دوم صوبهٔ گلکنده که در حوالی آن شهر حیدراباد عرف بهاگ نگر تعمیر یافته سوم صوبهٔ کرناټک که ارکاٹ حاکم نشین
آن صوبه است چهارم صوبهٔ برار و دیگر محمداباد بیدر و ششم خاندیس و برهانپور و این صوبه شهر نو احداث است مخفی نماند که
ممالک هندوستان مشترک است با اقلیم اول و دوم و سوم و چهارم و در اقلیم اول از هند جزیرهٔ سراندیپ است و ذکر ان در گذشت
و چون دکن و گجرات و دیگر ولایات داخل اقلیم دوم است و هند را از دکن کرده شد باقی امصار هندوستان را در تحت هر اقلیمی
که تعلق بران اقلیم دارند مذکور خواهد ساخت مؤلف صبح صادق می‌نویسد که تمامی ساکنان مملکت دکن از اولاد هند بن حام بن
نوح علیه السلام اند چه هند بن حام چهار پسر داشت اول را نام پورب بود و ولی عهد پدر بوده و دوم بنگ که مملکت بنگ بنام او بوده سوم دکن
و چهارم نهروال و اکنون این شهرها بنام ایشان منسوب اند احوال بنگ سابق درین اقلیم در مملکت بنگاله و احوال پورب در اقلیم
سوم مندرج خواهد گفته آید پسر سوم دکن بن هند را سه پسر بوده مرهٹ و تلنگ و کرناټک اهالی دکن از اولاد ایشان اند و نهروال
بن هند نیز سه پسر داشت بهروچ و کنهایت و مالراج هر یک بنام خویش شهری به نهرواله ساختند و در آنجا استقامت گزیدند و اول
کسیکه از سلاطین دهلی بر ولایت دکن دست یافت سلطان علاء الدین خلجی بود اول بر دیوگیر که عبارت از دولت آباد است
تاخت برد و در آخر عهد سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بر ممالک دکن که متصرف شده حسن کانگوهی است که از جملهٔ ملازمان سلطان
محمد شاه در زمرهٔ امرای عمده بوده باتفاق امرای چند دکن خروج کرد و بران استیلا یافت و ایشان را سلاطین گلبرگه و بیدر
نیز گویند و او خود را از اولاد بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ شمردی لهذا ایشان را بهمنی گفتندی و گفته آید بهمن برهمن است
که تحریف یافته و حسن کانگو به بهمنی بعهد تغلق شاه صاحب دهلی که کانگوی برهمن منجم سلطان محمد شاه بن تغلق شاه
بسر بردی روزی نزد کانگوی رفت و از قلب حال شکایت کرد کانگوی فرزند خفت کاوی با و داد حسن آنجا قلبه بر اند
روزی قلبه بر زمین مستحکم شد حسن زمین بکند ظرفی پر از زر بیافت و مشتی از ان نزد کانگوی برد و حال باز گفت کانگوی
برهمن بر دیانت او آفرین کرد و آن سخن بسلطان محمد رسانید و او به پدر باز گفت پادشاه او را نواخت و امیر صده ساخت
روزی کانگوی او را گفت که از نجوم معلوم می‌شود که عنقریب به سلطنت رسی با من عهد کنی که وزارت به من و اولاد من دهی

ودفاتر بخویشان من بازگذاری و نام من و نام خود کنی حسن با وی عهد کرد و پیمان روز خود را حسن کانگوی بهمنی خواند
پس روزی سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رفت نظام الدین اولیا رفت همان لحظه سلطان محمد شاه بن تغلق شاه از
خدمت بیرون آمد شیخ گفت سلطانی رفت و سلطانی می دید پس بانیکه بهر اقطار خویش نهاده بودند انگشت نهاده
بحسن داد و بآن بصورت چتر نمود شیخ فرمود که این چتر است که ترا بدکن رسد حسن دل بر سلطنت نهاد بعد فوت تغلق شاه بپسر
محمد شاه پیوست و سلطان محمد شاه چون بدکن رسید قتلغ خان از حکومت دولت اباد و داد و حسن را با دیگر امرای چند و با وی
بگذاشت و در ان ایام که سلطان محمد شاه امیران چند گجراتی را به قتل رسانید و امرای چند دکن را با لشکر خواند حسن
کانگوی و دیگر امرای چند از بیم جان احمد لاچین را که بفرمان سلطان ایشان را بگجرات می برد در هم راه بکشتند و بدولت آباد
بازگشتند بسیاری از اهالی دکن از بیم سیاست سلطان بحسن پیوستند عماد الملک سر تبر ترکمان که داماد سلطان
بود و حاکم برار و خاندیس قصد ایشان کرد و سپاهش که از سلطان در هراس بودند با امرای چند یار شدند عماد الملک
بسلطان پور باز رفت لشکریان عماد الملک سلطان پور را غارت کردند و بحسن پیوستند عالم الملک حاکم دولت آباد
در قلعه متحصن شد امرای قلعه عالم الملک را بگرفتند و بیرون آمدند و با امیران چند اتفاق کردند پس اسمعیل شیخ افغان را که وزیر
امرای چند بود و برادرش ملک یل که بفرمان سلطان ایالت مالوه داشت بسلطنت برگرفتند و مملکت را میان یک دیگر
قسمت کردند حسن کانگویه گلبرگه اقطاع یافت سلطان محمد شاه از گجرات قصد ایشان کرد ملک یل افغان والی مالوه و عماد الملک
سر تبر بخدمت پیوستند امرای چند با سلطان رزم کرده هزیمت یافته پیوستند حسن کانگویه گلبرگه و اسمعیل شیخ بدولت آباد گریختند سلطان دولت
آباد را محاصره کرد و عماد الملک را بگلبرگه فرستاد و بالآخر فوج را بمحاصرهٔ قلعه دولت گذاشته بگجرات مراجعت نمود عماد الملک
بجد و جهد رسید حسن کانگوی از راجه تلنگ مدد خواست راجه با پانزده هزار سوار کولاس نزد او فرستاد حسن با عماد الملک
رزم کرده ظفر یافت و او را بکشت و ملک سیف الدین غوری را بمحاصرهٔ قلعه بندر و قندهار که بتصرف گماشته های سلطان محمد
شاه بود باز داشت و بدولت آباد فرستاد امرای سلطان که دولت آباد را محاصره کرده بودند نزد سلطان بگجرات رفتند اسمعیل
شیخ که سلطان ناصر الدین شده بود حسن را استقبال کرد و امرا جمع آورده گفت که شایسته سلطنت حسن است ایشان نیز بآن رضا دادند و در هفتصد و
چهل و هشت هجری تاج بر سر نهاد و چتر سیاه برسم بنی عباس برافراخت و خطبه و سکه و طغرای خویش را بر آن موجب نوشت کمترین بندهٔ
حضرت سبحانی علاء الدین کانگوی بهمن و گلبرگه که رسید دار التختگاه ساخت و حسن آباد نام کرد و وزارت و دفاتر به کانگوی برهمن و خویشان
او حواله کرد از ان هنگام تا اکنون دفاتر دکن برخلاف دیگر پادشاهان هند بر برهمنه تعلق دارد و اسمعیل افغان را بسبب
غدری که ملک سیف الدین غوری خسر سلطان محمد شاه بن حسن کانگوی اندیشیده بود بکشت و پسرش بهادر خان را بجای
او نصب کرد و مبارک خان لودی را که نایک فرستاد و زر بیشمار علاوه آنکه دو بیست هزار توله طلا و دو بیست فیل و هزار کنیزک
رقاص گرفته باز گشت و در هفت صد و پنجاه و بیست هجری از گلبرگه بدولت آباد شد و با پنجاه هزار سوار عزم بگجرات کرد و از راه
بازگشت و از مناهی توبه کرد و حسن آباد گلبرگه را بملک سیف الدین غوری و دولت آباد به برادر خود جاه محمد بن علی
و بندر و قندهار و کولاس با اعظم همایون بن سیف الملک لاهور را بصفدر خان سیستانی سپرد و شاهزاده محمد شاه را

ولیعهد کرد و در غرهٔ ربیع الاول هفتصد و هفتاد و نه هجری درگذشت و بعد از وی پسرش سلطان محمد شاه بهمنی بر تخت نشست و او
عادل و شجاع و جواد بود و در زمان خویش قواعد و آیین نهاد و ملازمان را القاب با نام مخصوص ساخت و چون یاردار
و سلاحدار و خاصه فیل و امثال آن و حاکم دولت آباد را مسند عالی و والی برار را مجلس عالی و امیر الملک و مهتر را اعظم
همایون و نایب گلبرگه و بیجاپور را ملک نایب خطاب داد و امر کرد که پنج نوبت زنند و چون دران ملک صرافان زر را سکه
کفار را رواج میدادند و بسیاری از ایشان را بکشت و آن رسم برانداخت و پس از ان مدتها در دکن از اسلامیان رواج
بود تا آنکه در عهد محمود بهمنی دیگر بار هون بجای داد که سلوک بنام رایان بیجانگر است رواج یافت بالجمله چون محمد شاه بهمنی
پادشاه شد امر کرد که هرچه در خزانه است بکشند و هر تنگه زر مدرس مستحقان دهند پس چهار صد من طلا و هفت صد من
نقره بوزن در آمد امرا گفتند خزانه تهی نباید کرد سلطان درین باب از ملک سیف الدین که خسرش بود مشورت خواست ملک
سیف الدین گفت که خزانه تهی نباید کرد اما مالیکه از خزانه بنیت مستحقان بر آمد باز نباید گردانید سلطان گفت راست گفتی
پس آن مال با مادر خویش ملکه جهان بمکه فرستاد و بمکه برفت و باز گشت درخلال این احوال رایان ملک و بیجاپور باغوای امرای
سلطان برخی از مملکت او را درخواستند سلطان مدتی رسولان را بسخن باز داشت و دران ایام امرای منافق راه گشت و
موقفان را انبوه ساخت پس رسولان رایان گفت خرابه را حواله کردن ام باید که پیشکش های لایق بفرستند رای تلنگ پسر خود
ناگدیو [illegible] به تسخیر کولاس فرستاد و رای بیجانگر بیست هزار سوار مدد داد روان کرد سلطان محمد شاه امیر الامرا بهادر خان
بن اسمعیل شیخ افغان و اعظم همایون بن سیف الدین غوری و مجلس عالی صفدر خان سیستانی را برزم ایشان فرستاد بهادر خان
با ناگدیو مقابله کرد و ظفر یافت و تا در تلنگ بر آمد و یک لک هون و بیست و پنج فیل به پیشکش گرفت و باز گشت گویند که
جمعی از تجار بخدمت آمده عرض کردند که اول مال ما یان را ناگدیو در دیلم پتن از ما گرفت سلطان همان روز سراپرده بیرون
فرستاد و روی به دیلم پتن نهاد و روزی بر فیل سوار می رفت یکی از ندیمان رگذشت بعد از چند روز به دیلم پتن رسم ندیم گفت اگر
به پتن رفیم سال دیگر آنجا باشیم سلطان بخندید روز دیگر بر اسب نشست و با سه هزار سوار ایلغار کرد و با هزار سوار به دیلم پتن
رسید خود را بشهر افگند و ناگدیو را بگرفت و آتشی عظیم برافروخت و او را منجنیق نهاده در آتش افگند و دیلم را بسوخت و باز گشت
رایان تلنگ راه بر وگرفتند سلطان جنگ کنان متوجه تختگاه شد و در جنگی بر ساعد مبارک زخمی گشت و مظفر و منصور به
گلبرگه رسید رای تلنگ به کین پسر سلطان فیروز والی دهلی را به تسخیر دکن تحریص کرد سلطان محمد شاه آگاه گشت و روی
به تلنگ آورد و اعظم همایون را به گلکنده و صفدر خان سیستانی را به ورنگل فرستاد رای تلنگ سی و سه لک هون و سه صد
فیل و دویست اسپ پیشکش نمود و شهر گلکنده در انجا از ملازمان سلطان سپرده و تختی مرصع که برای سلطان دهلی ساخته بود
پیشکش داد سلطان باز گشت و آن تخت را تخت فیروزه نام نهاد و در هفتصد و شصت و هفت رای بیجانگر قصد دیار
اسلامیان کرده قلعه مدکل بگشود و هشت صد تن از مسلمانان بکشت سلطان بشنید و روی برزم رای نهاد و از آب کسپا
گذشته ناگاه بار دوی اردوی رسید رای که [illegible] بود و بزمست [illegible] هفتاد هزار کس از همراهیانش به قتل رسیدند
سلطان دو هزار فیل و سه صد ضرب توپ و هفت صد اسپ غنیمت یافت و برسات در مدکل گذرانیده روی به بیجاپور

نهاد و پسر رای و رای بیجانگر موسوم به ... با رای با چهل هزار سوار و پنج لک پیاده به رزم سلطان فرستاد و مقدمهٔ سلطان با و رزم صعب
کرد سلطان از عقب بجد و شخص رسیده بهوج مل پسر رای زخمی شده بگریخت پس رای بیجانگر پناه برد سلطان بمحاصره پرداخت چون
فتح دشوار بود خدعه کرد چه از پای قلعه برخاست رای از تعاقب کرد سلطان بازگشت و بعد از رزم ظفر یافت کشتن راست
بگریخت و عاصر آمد تا باج و خراج پذیرفت سلطان به گلبرگه مراجعت نمود درین اثنا بهرام خان مازندرانی پسر خواندهٔ سلطان
علاء الدین حسن کانگوی قلعهٔ دولت آباد بنا کرد سلطان متوجه دولت آباد شد مقدمهٔ سلطان در حدود دیتن با بهرام
رزم کرد و ظفر یافت بهرام خان بدولت آباد و گریخت و از شیخ زین الدین دولت آبادی مشورت خواست شیخ گفت با عیال
و اطفال ازین شهر بیرون رو بهرام خان چنین کرد سلطان به دولت آباد رسید و این حدیث شنید بر شیخ رنجید و باو پیغام داد شنیده ام
که مرا بشرب خمر نسبت میکنی اکنون باید که بمجلس من حاضر شوی و با من بیعت کنی که شاید شیخ گفت کی با من بیعت کرده اند شیخ فرمود
که سیدی و عالمی و محتسبی بر دست کافران اسیر شده بودند کافران هر سه را به بتخانه بردند گفتند بت را سجده کنید و گرنه شما را به قتل
میرسانیم عالم گفت قال الله تعالی لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة پس پیش بت را سجده کرد و سید متابعت او نمود محتسب گفت
نه علم دارم و نه سیادت تا در پناه آن گریزم پس بت را سجده نکرد و به شهادت رسید اکنون مثل من همان محتسب است بمجالس
تو حاضر نشوم و با تو بیعت نکنم سلطان گفت که از شهر من بیرون رو شیخ بر تربت برهان الدین غریب دهلوی رفت و نشست
و گفت اکنون هر که باید که مرا ازینجا برخیزاند سلطان پشیمان شد و این مصرعه به شیخ نوشت مصرع من زان توام تو زان من باش
شیخ فرمود که اگر محمد شاه غازی در حفاظت شریعت کوشد از راه من دوستی نرمی نباشد و این رباعی در جواب نوشت رباعی
تا من بزیم بجز نکوئی نکنم * جز نیک و بلی و نیک جوی نکنم * آنها که بجای من بدی ها کردند * گر دست رسد بجز نکوئی نکنم
سلطان شاد شد و لفظ غازی که بر زبان شیخ رفته بود بر القاب خویش بیفزود و در هفتصد و هفتاد و هفت هجری درگذشت
و او بزرگترین سلاطین بهمنیه بود و بعد از و پسرش مجاهد شاه بهمنی در نوزده سالگی پادشاه شد و گلبرگه روی به بیجانگر نهاد
و کشتن رای را خواست از رزم او بماند و به بیجانگر پناه برد سلطان آن بتخانه ... رسید و مسجدی را که سلطان علاء الدین خلجی صاحب
دهلی آنجا ساخته بود تعمیر کرد و به بیجانگر شد و بمحاصره پرداخت رای از شهر بیرون آمد و رزمی صعب کرد و منهزم به قلعه بازگشت
رای سیلان و رای ... که اطاعت رای بیجانگر می کردند به مدد او سپاه فرستادند سلطان فتح قلعه متعذر دیده از
پای هر شهر کوچ کرد و هفتاد هزار کس از کافران اسیر گشت و چون به مدکل رسید با داود خان که عم سلطان بود و دیگر
امرا بشکار رفت داود خان بسبب آنکه روزی او را سلطان دشنام داده بود شب بخرگاهش درآمد و سلطان را بکشت صفدر خان
سیستانی و اعظم همایون به دولت آباد و برار که اقطاع ایشان بود در رفتند و چون مجاهد شاه را فرزندی نبود دیگر امرا بخدمت
داود خان پیوستند و او را در هفتصد و هفتاد و نه هجری پادشاه خواندند و بعد از دو در اول محرم سن هفتصد و هشتاد و
هجری سلطان محمود شاه بن سلطان علاء الدین حسن کانگوی بهمنی را بسلطنت نشاندند و بسلامت نفس و خلق و لطف طبع
موصوف بود و از هیچ واقعه غمگین نگشتی و خط نیکو نوشتی و قرآن را از خوش خوانی و فارسی و عربی فصیح گفتی و به عیش و
طرب پرداختی و هیچ جانب لشکر نکشیدی ... فضلا و ادبا ... تعبیر کرد ... پیش ... نشسته ... کرد ...

و در ایام سلطنت خود لباس سفید پوشیدی و گفتی پادشاه امین خزانه الٰهی است زیاده تر احتیاج خود صرف نتواند کرد در عهد
او میر فضل الله انجو تلامذه مولانا سعد الدین تفتازانی خواجه حافظ شیرازی را بدکن خواند خواجه بکشتی نشست و در راه
باد مخالف وزید خواجه هراسان گشته و بشیراز باز گشت و غزلی بمیر فضل الله فرستاد و از انجمله است بس آسان می نمود
اول غم دریا ببوی در غلط کردم که موجش یک انبه ارزن نرسد آن روز میر فضل الله خان به سلطان عرض داشت سلطان گفت
کرنا باید که بی نصیب نماند پس هزار تنکه طلا بخواجه فرستاد و باجمله محمود شاه و قاتلان مجاهد شاه را بکشت و رای بیجانگر اطاعت
او کرد سلطان بر بنای مسجد و مدارس و خوانق و تعمیر املاک پرداخت بعد از او غیاث الدین و پس از او شمس الدین
و بعد از او ابو المظفر فیروز شاه روز افزون بن سلطان داود شاه بن حسن کانکوی بهمنی به سلطنت نشست و او کامل ترین
تو دودمان است و از رای بیجانگر دختر گرفت و تاج مرصع بنور شاه دستار ساخته بر سر نهاد و در هفته روز شنبه و دوشنبه
و چهارشنبه شرح مقاصد و تحریر اقلیدس و دیگر کتب درس گفتی و از منهیات بجز شرب خمر و استماع الحان اجتناب نمودی
و گفتی که نغمه مرا از فکر مشغول می سازد و شعرا بفرح من ... انگیز دو او تجمع زنان حرم عظیم داشت روزی گفت
که در شرع زیاده از چهار زن جایز نیست اگر بیش ازین خواهم چاره چیست میر فضل الله انجو که استاد و وکیل او بود متعه تا بی
حساب و هشت گفت متعه در مذهب امامیه حلال است و آن در عهد پیغمبر صلعم رواج بود سلطان در یک روز سه صد زن را متعه کرد
و شهر فیروزآباد را بنا نهاد و کوشکهای عالی ساخت و هر کوشک را مخصوص یکی از ازواج گردانید و امر فرمود که هر کدام
بزبان خویش سخن گوید و خود بزبان عربی و فارسی و ترکی و دکنی و برهمنانی و فرنگی و خطائی و افغانی و بنگالی و
گجراتی و تلنگی و کشمیری و مرهتی نیک دانستی و با هر کدام زن بزبان او سخن گفتی و در هشت صد و یک هجری دیورای والی
بیجانگر با سی هزار سوار و نه لک پیاده عزم تسخیر مدکل کرد و نرسنگه رای والی قلعه کهرله باغوای حکام خاندیس و مالوه
تا حدود ماهور تاخت آورد سلطان اکثر سپاه بضبط آن دیار فرستاد و خود با دو هزار سوار متوجه دیورای شد و یک بار
آب رسید چون دیورای آن طرف بود عبور متعذر نمود قاضی سراج که از امرای چیده بود گفت که اگر مرا اجازت دهی از آب
بگذرم و دست برد نمایم سلطان اجازت داد و قاضی با هفت کس در لباس فقرا از آب گذشته و بلشکر دیورای رسید
و با مطربه اظهار عاشقی کرد روزی مطربه خواست که نزد پسر دیورای که ولیعهد او بود برود قاضی گفت مرا نیز همراه ببر گفت تو آنجا
راه نیابی گفت از موسیقی آگاه ام و مندل خوب می نوازم مطربه او را با خود برد و قاضی سراج در مجلس رای سرود گفت
و مندل نواخت دست رخصت یافته برادر راجه را بکشت و بیرون آمد و همراهانش که بیرون بودند چند کسان را بکشتند و
با او بگوشه رفتند دیورای سراسیمه برآمد و آوازه در افتاد که سلطان از آب گذشته شبخون آورده سلطان فرصت یافت
و باسپاه رسیده تا که در هم گاه که شده از آب گذشته دیورای را مجال اقامت نماند هزیمت رفت سلطان تا حدود
بیجانگر تعاقب نمود و بسیار غنایم گرفت و بگلبرگه باز گشت و بعزم گوشمال نرسنگه رای والی کهرله متوجه شد ... هزار
سوار نرسنگه رای لشکر کشید ... سلطان غالب آمد میر فضل الله بعد از هزیمت ... آمده و آوازه انداختند که
سلطان ... باتفاق حمله نمودند نرسنگه رای هزیمت رفت و در قلعه کهرله متحصن شد و ده هزار مرد از لشکر باشم

گشته شدند و پسرش اسیر گشت میر فضل الله بمحاصره قلعه کهرله پرداخت و در سنگر رای مع بکر سلطان که در پالی پور بود رفت و استغفار
کرد و دختر باو داد و چهل فیل و پنج من طلا و پنجاه من نقره پیشکش نمود سلطان او را نواخت و بدار الملک باز گشت و در هشت
صد و چهار هجری میر نعمت الله شد انجو دانا و میر فضل الله شد از راه دریا بانخست و بهدایا نزد امیر تیمور صاحبقران فرستاد صاحبقران
او را فرزند خوانده و در جواب نوشت که سلطنت دکن و گجرات و مالوه تبوا رزانی داشتیم و کمر و شمشیر مرصع و چهار اسپ سیاه و بهزار
فرستاد و سلاطین گجرات و غیره از حال آگاه شدند و متوهم شدند و دیو رای والی بیجانگر الفر ستید تا بادی مخالفت آغاز
نهاد و دران آوان محبوبی از اهالی مدکل دختری داشت پرتهان نام که در حسن نظیر نداشت پدر هر چند خواست که او را بشوهر دهد
دختر قبول نکرد و این حدیث بدیو رای رسید برهمنی با مالی وافر فرستاد تا او را بدست آرد دختر بهیچ وجه راضی نشد برهمن بی مقصود
بازگشت دیو رای با سپاه روی بمدکل نهاد و پنج هزار سوار از پیش فرستاد تا او را بدست آرد پیش از رسیدن ایشان پدر
پرتهان او را بگرفت و بگریخت لشکریان چند ده مملکت سلطانی را تاخته باز گشتند سلطان آگاه شد و روی به بیجانگر
نهاد و رای بقلعه پناه برد و بالاخره بشفاعت میر فضل علی ده لکهه هون و پنج من مروارید و پنجاه فیل و دو هزار کنیزک مغنیه پیشکش
کرد و دختر به سلطان داد سلطان چهل روز به بیجانگر بشور پرداخت و متوجه تخت گاه شد و پرتهان را بدست آورد و در حسن او
حیران بماند و گفت من پیرم او جوان پس به شاهزاده حسن خان داد و در هشت صد و یازده لشکر بکند وار کشید و سه صد قتل
غنیمت گرفت و در هشت صد و یازده هجری سلطان فیروزشاه شاهزاده حسن خان را که مردی عیاش صاحب عقل بود
ولایت عهد داد و عزم تسخیر بالکل که بکلکنده مشهور است کرد چون بمقصد رسید در لشکرش وبا افتاده دیو رای فرصت یافت
با خیل انبوه روی باو آورد میر فضل الله سلطان را ببرجهت اشاره کرد سلطان به پذیرفت و رزم صعب کرد میر فضل الله
شهادت یافت سلطان منهزم باز گشت دیو رای بسیاری از مملکتش را بگرفت سلطان به بندر رسید و بنجو رشتم غلامان
خود شیار عین الملک و بیدر نظام الملک را مدار المهام ساخت و وصیت نمود که بعد از حسن خان برا سلطنت کنانند ایشان
نگفتند تا که احمد خان باشد انجا پیش برد و سلطان خواست که احمد خان را میل کشند او دریافت و با پسر خود علاء الدین نزد
سید محمد گیسو دراز رفت و حال باز گفت سید محمد دستار خود را دو پاره کرد و بر سر ایشان بست و هر دو را نوید سلطنت داد
احمد خان همان شب با چهار صد مرد بر روی نوادی فرار نهاد خلف حسن بصری به آخر او در راه دید و همراهی او گزید و دیگر روز
فرار شاه از کار برادر آگاه شد عین الملک و نظام الملک را با چهار هزار سوار بتعاقب او فرستاد احمد خان در راه بقافله
رسید که سه صد اسپ و دوازده هزار گاو غله و اسپند باشاره خلف حسن تاجر ایشان را بگرفت و پیادگان را سوار ساخت
و بر هر گاو سه علمی نصب کرد و روی برزم عین الملک و نظام الملک نهاد و در سایه درختی بخواب رفت و درویشی را
دید که تاج سبز دوازده برگ در دست داشت احمد خان او را استقبال کرد درویش تاج بر سر نهاد و گفت که تاج سلطنت
است بهر تو فرستاده اند احمد خان بیدار گشت و شاد شد و برزم گاه شتافت جمعی از لشکریانش بموجب مواضعه با کاوان
از گرد شته پدید آمدند و آوازه در انداختند که فلان فلان که با ما اتفاق داشتند رسیدند و عین الملک و نظام الملک عملها
پدید ندانسته رفتند احمد خان ظفر یافت و بیدر و بندر رفت فیروزشاه که مریض بود بر پالکی سوار شد و بیرون آمد ناگاه

خبر فوتش شهرت یافت اکثر امرا با احمد خان پیوستند و طائفه دیگر فیروز شاه را که زهر خشم رفته بود به قلعه بردند احمد خان بر غایت ادب
تعاقب نمود فیروز شاه متحصن شد و حسن خان را آنجو اند و گفت که سلطنت باتفاق سپاه توان کرد و ایشان بزعم تو متفق اند پس آن
بهتر که ملک را بگذاری آنگاه بفرمود که دروازهاے قلعه باز کردند و احمد خان را آنجو اندند احمد خان بپابین پدر در آمد و بگریست فیروز شاه
گفت شکر خداوند که در زندگی برادر پادشاه دیدم نسبت پدری یافت آن بود که فرزند را وصی عهد کنم اکنون ترا آنچه او بنده و فرزند
حسن خان را بتو سپردم سلطان شهاب الدین احمد شاه بهمنی در هشت صد و بست و پنج هجری بر سلطنت نشست و بعد از پانزده
روز فیروز شاه در گذشت احمد شاه در اعزاز سید محمد گیسو دراز کوشید و در تعظیم سادات و علما مبالغه کرد و خلف حسن را ملک التجار
لقب نهاد و هوشیار عین الملک را امیر الامرا ساخت و نظام الملک را حکومت دولت آباد داد و برادر حسن خان
را فیروز آباد افضلی داده مقرر نمود که تا چهار گروهی آن بشکار بر آید حسن خان آنجا رفت و بعیش مشغول شد احمد شاه متوجه
بیجانگر شد و راجه ورنکل بدیوا رای پیوست سلطان ایلغار کرد و ناگاه با ایشان رسید راجه ورنکل بگریخت و بور اسپ
نزدیک لشکر از خفته بود سپاه سلطانی لشکر را غارت کردند و او را بدست آوردند و گمان لشکریان آن بود که فراغ
است پس شتاره لشکر برسرش نهادند و پیش خود بدو خیمه زدند دیوا رای ایشان را غافل کرده بگریخت و بسپاه خویش پیوست [illegible]
به بیجانگر رفت سلطان بملک او در آمد و سپاه بغارت و تاراج باطراف فرستاد و بقتل عام فرمان داد و هر گاه عدد کشتگان
به بست هزار رسیدی در آن محله که رسیده بعضی سه روز توقف کردی و نقاره شادیانه نواختی اهالی بیجانگر بجان
رسیدند و پنج هزار کس با یکدیگر بمرگ عهد بستند و قصد سلطان کردند و او را با طائفه قلیل در شکارگاه یافتند سلطان
به محوطه پناه برد و ایشان بمحاصره پرداختند و نزدیک آن شد که آنرا بگشایند و دران در آیند ناگاه عبد القادر بهره عماد الملک
سر تبر که از امرای سلطان بود با سه هزار مرد در رسید و بر آن جماعه حمله آورده و ظفر یافت سلطان همان روز عبد القادر را
برادر جان بخش و یار حق گذار و جهان خطاب داد و حکومت برار تفویض فرمود و برادرش عبد اللطیف خان را اعظم همایون
لقب خواند و امارت تلنگ داد و خان جهان عمرے دراز یافت و چهل سال در برار حکومت کرد عماد شاه صاحب برار از
غلام زادگان او ست بالجمله سلطان ازان مهلکه نجات یافت و شهر بیجانگر را محاصره کرد و دیوا رای صلح خواست سلطان گفت
خراج چندین ساله بر فیلان بار کرده با نقاره و قرناے و نفیر بسر خود ده تا بدرگاه آورد دیوا رای چنان کرد سلطان او را
در بر گرفت و خلعت و کمر و خنجر مرصع داد و به تختگاه باز گشت و دران سال قحط غله پدید آمد و باران نبارید مشایخ به دعای
استغفار رفتند و نومید باز گشتند و خلق سلطان را شوم خواندند سلطان شنید و تنها بصحرا رفت و روی بر خاک نهاد و تضرع
کرد تا آنکه ابرے پدید آمد و بسے ببارید سلطان گفت از رحمت الهی نگریزم و همچنان ایستاده تر شد خلایق فریاد بر آوردند
که اے احمد شاه آب ولایت تو مارا معلوم شد اکنون باز گرد سلطان باز گشت و پس ازان بنام احمد ولی اشتهار یافت و
در هشت صد و هشت هجری رای ورنکل را در رزم هفت هزار مرد بقتل رسانید و بورنکل آمد و خزائن رایان آنجا بدست
آورده مراجعت نمود و بسال دیگر بجاهور و کلم شد و کان الماس را که در تصرف والی گند واره بود بدست آورده و خواست
که مالوه و گجرات بگشاید سلطان هوشنگ والی مالوه آگاه شد و دو دوم لشکر به برار فرستاد هر دو نوبت منهزم باز

گشتند و هوشنگ در هشتصد و سی و دو هجری قصد کهرله کرد و نرسنگه صاحب کهرله از سلطان مدد خواست سلطان با لشکر
آمد و هوشنگ نوشت که ما و تو هر دو مسلمانیم و نرسنگه مطیع است هر دو سپاه ما و تو محاربه سزاوار است بدیار خویش باز گردیم
که ما باز گشتیم پس از آن بلاد پور متوجه گلبرگه شد هوشنگ جواب ننوشت و سلطان را تعاقب نمود سلطان باز
گشت و رزمی صعب نمود و ظفر یافت و هوشنگ بمالوه گریخت و زنش گرفتار گشت سلطان با عزاز پیش او فرستاد و مؤلف
هفت اقلیم می نویسد که نرسنگ مطیع هوشنگ بود و سلطان بر و لشکر کشید نرسنگه راجه کهرله هوشنگ را مدد خود طلبید لشکر
هر روز سه لک تنگه جهت خرج او بدهد سلطان بالجمله بکهرله رفت نرسنگه یک من جواهر نذر کرد و سلطان بدار الملک مراجعت
نمود آورده اند که روزی سلطان بشکار رفت در صحرا روباهی پدید آمد سگان روی باو نهادند روباه باز گشت و بر سگان حمله
آورد سلطان متحیر ماند و گفت این تاثیر این زمین است آنجا شهری سازم و دار الملک کنم پس نزدیک بموضعی که در زمان
ایام قلعه بدر آنجا بود شهری طرح انداخت و احمد آباد بدر نام نهاد و در موضعی که حصار بیدر دار الایالت ساخت و در کتب
هنود مشهور است که بدر تختگاه ملک دکن بود راجه نل در پی مالوه به دختر راجه آنجا عاشق شد که دمن نام داشت عاشق شده
و او را بخواست و قصه ایشان شیخ فیضی بنظم آورده و آن در احوال راجه نل در ضمن مالوه مرقوم است و آبخوره و
کتوره و دیگر ظروف بدری منسوب بآن شهر اند و بغایت پسندیده بودند و در دیگر شهرها نیز تتبع کرده اند اما بخوبی ساخته
بدری نمی رسند بالجمله احمد شاه بهمنی پسر خویش علاء الدین را ولیعهد ساخت و [illegible] ماهور به پسر دیگر محمود خان و [illegible] پسر
دیگر داود خان و ملک التجار را نائب [illegible] ایالت دولت آباد داد و باکوکن [illegible] عمان بگشاد و جزیره مهایم از گجراتیان
بگرفت ظفرخان پسر احمد شاه گجراتی ملک التجار را انهزامیت داد و جزیره بگرفت احمد شاه بهمنی بانتقام روی نهاد احمد شاه
گجراتی با وی رزمی صعب کرد احمد شاه بهمنی منهزم باز گشت و در سی صد و سی و هشت هجری درگذشت و بعد از وی پسرش سلطان
علاء الدین بن احمد شاه بهمنی بادشاه شد و لشکر به بیجانگر فرستاد و ایشان هشت لک هون و بست فیل پیشکش آوردند و
باز گشتند و در هشتصد و چهل هجری دلاور خان را بکوکن فرستاد و براجهای آنجا مظفر باز گشت و در هشتصد و چهل و یک
هجری نصیرخان والی خاندیس لشکر به برار کشید خانجهان حاکم برار در قلعه برناله بر و نیز گویند متحصن شد سلطان ملک التجار
والی دولت آباد را برزم او فرستاد ملک التجار گفت من بعهد سلطان احمد شاه در مهایم از نفاق دکنیان و حبشیان هزیمت
یافتم اکنون امرای مغول همراه کنید سلطان قاسم بیگ صف شکن و [illegible] او و احمد بیگ [illegible] و علی خان سیستانی
و دیگران را با او فرستاد و ملک التجار با نصیرخان رزم کرد و ظفر یافت و باز گشت سلطان مغولان را نواخت و مقرر شد که
میمنه سپاه مغلان را باشد و میسره دکنیان را و حبشیان [illegible] ایشان حسد بردند و کینه مغلان در دل گرفتند و از آن حال در میان ایشان
عداوت یافت و در عهد علاء الدین دیو رای راجه بیجانگر مستقل عظیم گشت و مسلمانان را که در صف خود [illegible] می
داشتند بخواند و بنواخت و قرآن را بر کرسی نهاد [illegible] که تعظیم بر زمین نشست و گفت [illegible] قرآن است
پیش من نباید قرآن را سلام و تعظیم کنید بسیاری از مسلمانان بروی گرد آمدند و [illegible] روی بدیار اسلام نهاد و در هشتصد
و چهل و هفت هجری [illegible] سلطان با او رزم کرد و ظفر یافت

ولیه دیوردی بر دست خانزمان حاکم بیجاپور بقتل رسید دیوررای چهل فیل و مال وافر بخدمت فرستاد و سلطان بازگشت
و در هشتصد و پنجاه و هجری ملک التجار والی دولت اباد بموجب فرمان رومی باستقبال رایان کوکن نهاد یکی از ایشان نزد او
آمد و مسلمان شد ملک التجار را در اول میل ساخت و می رفت تا سید از سر روز بجنگل هولناک رسید و رهنما بگریخت و رای سنگیسر
خبر کرده او ناسا ... ملک التجار را با پانصد تن از سپاه در بهت و بسیاری از مسلمانان بکشت و کمتر از سپاه رهائی
یافتند امرای دکنی که ملک التجار بجنگل در نیامده بودند بسلطان نوشتند که ملک التجار باتفاق مغلان سر خلافت داشت
لاجرم از وی بپرهیزیم و با وی سپاه در نجیر رسید اکنون ... که ازان مهلکه نجات یافتند سر ... و از نزد سلطان شیر الملک دکنی
و نظام الملک غوری را بدفع ایشان فرستاد مغلان ناچار در قلعه چاکنه متحصن شدند شیر الملک و نظام الملک دو ماه
محاصره پرداختند پس نامه نوشتند که شما را امان است هر جا که خواهید بروید ایشان از قلعه بر آمدند شیر الملک و نظام الملک ایشان
را ... که اکثر ازان جماعت سادات بودند بجز قاسم بیگ و صف شکن خان و قزان کرد احمد بیگ
ایشان نزد دکنیان رفتند دکنیان همه را بکشتند جز قاسم بیگ و غیره را احمد اباد بدر رفتند مخالفان تعاقب قاسم بیگ و غیره جنگ
کنان همه را رفتند تا به ... رسیدند بخدمت سلطان در یافتند و حال باز گفتند سلطان گفت تا حال چرا عرض فرا نشست نکردند گفتند
... ترسیدیم ... که درگاه دکنی اند رسانیدند سلطان مصطفی و دکنی را که عرایض ایشان ظاهر نکرده بودند بکشت و قاسم
را ملک التجار نام نهاده بدو ایالت دولت آباد فرستاد و اکثر از امرای دکنی را که باعث این فتنه بودند بکشت و خانه شیر الملک
و نظام الملک را غارت کرد و ... سبب ایشان مبروص شده در گذشتند و اولاد ایشان بجای شاهان در بازار نشستند گویند
که سلطان روز جمعه بمسجد شهر می آمد و بر منبر رفتی و خطبه خواندی و خود را باین القاب ستایش کردی السلطان العادل الکریم الحلیم الرؤف علی العباد
المستغنی عن العالم ابو السلاطین شهاب الدین احمد شاه ولی البهمنی روزی اعرابی که اسپی چند باو فروخته بود و بها نیافته در مسجد حاضر آمده چون
سلطان القاب خود را تمام کرد اعرابی فریاد کرد و گفت لا والله لست بعادل ولا حلیم ولا کریم انما الظالم و الکذاب بقتل الذریة
الطاهرة و تتکلم بهذه الکلمات علی منابر المسلمین سلطان متاثر شد و زار زار بگریست و قیمت اسپان او را داد و گفت نجات نیابید
از غضب الهی اما که چون نیز ... نام کرد تا پس بخانه رفت و بیرون نیامد تا آنکه جنازه اش را در هشتصد و شصت و دو هجری
بیرون آوردند و بعد از و پسرش همایون بادشاه ظالم بن سلطان علاء الدین بن احمد شاه ولی البهمنی بادشاه شد و او
مردانه و قرابه و مدبر بود لیکن در ظلم و کینه جوئی و ارتکاب معاصی کوشیدی و این عیوب هنرهای او پوشیدی لاجرم از ینها گفتند
فوت ... تاریخ نهادند و او گناه گاران را با نواع عقوبت هلاک کردی و بسیاری از اکابران را بکشت و هر که را او ارث ملک
یافت به قتل رسانید و دست تعدی بر عیال و اطفال مردم دراز می کرد و بغیر موده او عروس را از میان راه گرفته بحرم سرای
آورده ... ازاله بکارتش کرده بخانه شوهرش فرستادی و اهل حرم بی موجب بکشتی و بقولی اهل حرمش از بیم جان با یکدیگر
اتفاق کرده در وقتیکه با ... مستی مشغول شده بود ... او را بقتل رسانیدند و بعد از و پسرش نظام شاه در عمر هشت
سالگی و مادرش مخدومه جهان که عورتی عاقله بود مدار الملک گشت و در بدو دولتش اوریسه باتفاق رایان تلنگ لشکر
بدکن کشید و بهزیمت رفت و بعد ... محمود شاه خلجی والی مالوه روی بملک او آورده نظام شاه بعد از رزم منهزم بفیروز آباد رفت

سلطان محمود خلجی بدر را محاصره کرد و بسیاری از دکهن بگرفت بزرگان دکهن از سلطان محمود شاه گجراتی مدد خواستند سلطان
محمود شاه گجراتی بمدد خواستن سلطان محمود شاه با هشتاد هزار سوار روی بدکهن نهاد سلطان محمود خلجی بمالوه بازگشت و در هشتصد
و شصت و هفت هجری سلطان محمود خلجی دیگر بار با نود هزار سوار روی بدکهن نهاد سلطان محمود گجراتی و عده کمک برخاست و او
بمالوه بازگشت و در ذی قعده آن سال نظام شاه در هژده سالگی درگذشت بعد ازو برادرش محمد شاه لشکری بن همایون شاه
هشت در نه سالگی پادشاه شد مادرش مخدومه جهان از خواجه جهان ترک متوهم گشت و او را بکشت و بعد ازو ملک التجار خواجه محمود
گاوان بخواجه جهان لقب یافت دران وقت خواجه جهان لقب نهادند گفت این خطاب درین دودمان یمن ندارد اول کسی
که خواجه جهان شد مظفر حسین علی استرآبادی بود و بعد ازو خواجه جهان ترک آن هر دو به قتل رسیدند و اکنون من شدم بدانم
که بر سر من چه آید و بالاخر چنان شد که اندیشیده و گفته بود بالجمله محمد شاه لشکری نظام الملک ترک را حکومت برار داد و او تسخیر
قلعه کهرله از گماشتگان محمود خلجی مالوی که متصرف شده بودند نمود ساکنان قلعه را که مالویان بودند بیرون کرد و خلاف کهینیا از
به آن قوم سخنان نامناسب گفتند و در جواب از ایشان هم برآمدند و به نظام الملک گفتند که مثل تو بهادری ندیده ایم اجازت ده
تا پای ترا ببوسیم و از قلعه بیرون رویم نظام الملک با ایشان سلاح ندید هر دو پیش خواند یکی خنجر دکنی از کمر برآورد و در شکم نظام الملک
نهاد و او را بکشت و حاضران هر دو را به قتل رسانیدند و خواجه جهان محمود گاوان در هشتصد و هفتاد و سوم هجری بموجب فرمان
محمد شاه لشکری سواحل دریای عمان و جزیره گوه را مسخر ساخت و بعد از سه سال باحمدآباد بیدر بازگشت و مخدومه جهان او را
برادر خواند و سلطان یک هفته بخانه او بماند گویند چون سلطان از خانه او بیرون آمد خواجه جهان خلعتهای سلطان را پوشید و
جامه سفید پوشید و فضلا را بخواند و آنچه در ایام تجارت و امارت اندوخته بود بجز کتاب و اسپ و فیل بر مستحقان قسمت کرد و گفت
منت خدای را که از تسلط نفس اماره رستم آن گاه که مخدومه جهان مرا برادر خود خواند و سلطان بخانه من آمد عجب و گردنکشی
روی بمن نهاد و اسباب تجمل را که موجب آن بود از خود دور کردم و کتاب وقف علماست و اسپ و فیل پادشاه راست
امران بکسی نتوانم داد و پس از آن شبهای جمعه صره های زر بگرفتی و گرد شهر گشتی و همچنان جان دادی سلطان باستصواب خواجه
جهان محمود گاوان راجه اودیسه را که قوت کرده بود و پسر خوانده راجه متوفی منگلرای نامی جانشین شده نظام الملک بحری را
بمدد عزاده او فرستاد تا منگلرای را برآورد نظام الملک بحری راجمندری و کندپلی مسخر ساخت و بدست آمد و حکومت
تلنگ یافت و دیگر سلطان یوسف عادل خان را که جد عادل شاهیان است امارت دولت آباد داد و انتورا که در تصرف هنود
بود بگشود و بدست آمد بعد ازین شنکر رای راجه قلعه بلکوان بفرمان اجیت رای راجه بیجانگر عزم تسخیر جزیره گوه کرد سلطان
به بلکوان آمد و بحسن سعی خواجه جهان حصار بیرون بگشود و برکنت رای بخدمت آمد و نوازش یافت و از امرای کبار گشت
و روسی بلکوان باقطاع خواجه جهان داد و سلطان محمد شاه اعظم خان بن اسکندر خان بن جلال خان نبیره زاده احمد شاه بهمنی را
در تلنگ گماشت نظام الملک را از مشارکت اعظم خان برنجید و سپه خود با ملک احمد را و راجمندری گذشته بدرگاه آمد و سلطان
بنابر تسخیر ولایت نرسنگه که مابین تلنگ و کرناتک تا مچهلی پتن در تصرف او بود شتافت خواجه جهان دران سفر ساعتی حمله نمود
سلطان درباره او بسی عواطف فرمود و جامه خود را درپوشید و جامه او را در بر خود افگند و چون بکنبه پور رسید شاهزاده محمود خان

وخواجه جهان را آنجا گذاشت و بولایت نرسنگه آمد و خرابی بسیار کرد و در سنه هشت صد و هشتاد و پنج هجری مراجعت نمود و در پنجم صفر
در سنه هشت صد و هشتاد و شش هجری خواجه جهان را به قتل رسانید تفصیلش آنکه خواجه جهان محمود گاوان بعهد امارت خویش در
قوانین حسن کانگویه بهمنی تصرفات کرده بود از آن جمله آنکه حسن کانگویه چهار صوبه حکم داشت والی دولت آباد و مرهت و حاکم برار و نا[illegible]
گلبرگه و بیجاپور و والی تلنگ و خواجه جهان مملکت را به هشت قسم کرد از برار ناکا و پل فتح الله عماد الملک و ماهور را خداوند خان
حبشی سپرد و مرهت و دولت آباد را به خواجه یوسف عادل خان و جنیر و بلگوان را بفخر الملک که از خویشان خواجه جهان ترک بود
داد و از گلبرگه و بیجاپور برار اسخور و مدکل به گماشتگان خویش حواله نمود و گلبرگه و ساغر و سولاپور و بسدتور به دستور دینار خواجه سرای حبشی
داد و از تلنگ تا راجمندری و گلکنده بنظام الملک بحری و ورنکل به اعظم خان سپرد و دیگر آنکه بیشتر قلاع در تصرف سرلشکران
بود خواجه جهان امر کرد که غیر یک قلعه پیش ایشان نگذارند و حکام دیگر قلاع از درگاه روند نظام الملک بحری چون با اعظم خان
بیدر و تلنگ سرلشکر امر شده بود کمر عداوت خواجه جهان بر میان بست و بمفتاح حبشی و ظریف الملک یار شده و با خدام
حبشی که مهردار خواجه بود در ساختند و در مجلس شراب او را بفریفتند تا مهر خواجه بر کاغذ سفید نهاد و ظریف الملک و مفتاح حبشی
آنرا نزد نظام الملک بحری بردند نظام الملک از زبان خواجه جهان بر آن کاغذ نامه به راجه اوریسه نوشت که روی براه آورده منتظر رسیدن
از که بتو پیوندم و سلطان را به قتل رسانم و مملکت میانه خود قسمت کنیم پس در وقتیکه سلطان مست بود ظریف الملک و مفتاح
حبشی آن نامه باو دادند نظام الملک بصد فسانه سخنان گفت تا سلطان خواجه جهان را طلب نمود و فرستاده نزد خواجه آمد و حال باز گفت
دوستان خواجه گفتند که سلطان مست است درین وقت نباید رفت خواجه گفت از تهمت نمی ترسم پس نزد سلطان شد سلطان گفت
زیرا که قصد ولی نعمت کنند چه باید کرد گفت به تیغش باید رسانید سلطان نامه باو نمود گفت این مهر من است لیکن خط من نیست سلطان
گفت که اکنون انکار سود ندارد پس بحرم سرای رفت و جوهر حبشی را به قتل او اشاره کرد حبشیان او را با اسد خان گیلانی که از
خویشان بود بکشتند سلطان روز دیگر نظام الدین حسن گیلانی را که خازن و محرم اسرار خواجه جهان بود بخواند و مال او خواست
نظام الدین حسن گفت خداوندا دو خزانه است یکی خزانه سلطان که نقد و دیگر خزانه درویشان نام نهادی خرج سپاه و فیل و
اسپ و مطبخ و بنا میشد از خزانه سلطان شدی و دران سه هزار لاری و سه هزار هون است و خزانه درویشان خاصه ایشان
بود و دران سه صد لاری و هزار و سی و شش ضبط اموال خواجه جهان کردند غیر آن [illegible] ده هزار کتاب و اندکی فراشخانه و
آلات مطبخ چیزی نیافتند نظام الدین آه بر کشید و گفت ای سلطان چون خواجه جهان گاوان فدای تو شد و اکنون [illegible]
حقوق [illegible] منظور نداری و [illegible] نوشته اند [illegible] او را [illegible] کفران نعمت او خلق را
معلوم شود و [illegible] نسبت نکنند سلطان از کشتن خواجه پشیمان شد و از مجلس برخاست و این نامه از شاعران در خواست و
لشکریان [illegible] شاهزاده محمود خان را [illegible] خواجه جهان فرستاد و بعد از و سلطنت سلطان
در تزلزل افتاد و امرا اندیشناک گشتند و در شهر نا بیرون آمده و قرار نگرفتند سلطان بعد از یکسال از غایت غم مریض گشت
و درگذشت مخفی نماند که خواجه جهان نجم الدین محمود گاوان گیلانی اصلش از قریه گاوان گیلان است از نسل خواجه گاوان
گفته اند اجداد وی از سلاطین گیلان بودند و یکی از ایشان ولایت رشت داشته و در عهد سلطان علاء الدین بهمنی بتجارت

دکن آمده بهمانیان پیوند و در عهد محمود شاه امارت ملتان و خطاب ملک التجار یافت و در عهد محمد شاه لشکری بخواجه جهان مخاطب
گشت و بالآخر بسبب حکم محمد شاه لشکری بقتل رسید چنانچه گذشت مختصر آنکه محمود گاوان شهید شد و این مصرعه تاریخ
قتل اوست بیگناه بعد از محمد شاه لشکری پسرش محمود شاه بهمنی پادشاه شد و با وجود تزلزل سی و هشت سال سلطنت کرد و چون
در هشتصد و نود و پنج هجری یوسف عادل خان و فتح الله عماد الملک و ملک احمد بن نظام الملک بحری باتفاق یکدیگر نام سلطان از
در خطبه بیفگندند و در ممالک خویش بنام خویش عادل شاه و عماد الملک و نظام شاه خواندند و در نهصد و هفده هجری
قطب الملک والی گلکنده نام سلطان را از خطبه بیفگند و خود را قطب شاه خواند و ملک قاسم برید بر سلطنت محمود شاه بهمنی مستولی
شد و سلطان محمود شاه شراب خوردی و از سلطنت بنام خوشنود بودی و در نهصد و بیست و چهار هجری در گذشت ملک قاسم
برید سعید قوت او برسم ملوک با اطراف تمام سلطنت بر خود نتوانست نهاد و سلطان احمد شاه بن محمود شاه بهمنی را بر تخت نشاندند و در قصر
سلطنت موقوف داشت و اسباب تجمل او در زندان کرد و جمیع ابواب گذاشت و مردم را از رفتن آنجا مانع آمدند و بعد از دو سه دور
پسر سلطان علاء الدین بهمنی و بعد از و سلطان ولی الله بن احمد شاه بهمنی نام سلطنت نهاد و پس از آن سلطان کلیم الله را از
سلطنت بر داشت او بنان و جامه قناعت کرد و در نهصد و سی و دو هجری که بابر پادشاه بر هندوستان استیلا یافت اسمعیل
عادلشاه و برهان نظام شاه و سلطان قطب شاه به بابر پادشاه نوشتند سلطان کلیم الله نیز نامه نوشت ملک قاسم برید
آگاه شد و به تحریک کلیم الله در نهصد و سی و چهار هجری به بیجاپور پیش عادل شاه رفت و بعد رفتن عادل شاه قصد گرفتن
کرد و کلیم الله بگریخت و نزد برهان نظام شاه رفت و مختصر با احمدنگر در گذشت و بعد از وی کسی از این خاندان سلطنت نیافته و در دکن پنج
کس صاحب سکه رسیده اند عادل شاه در بیجاپور و نظام شاه در دولت آباد و قطب شاه در گلکنده و عماد شاه در برار و برید
شاه در بیدر و شرح احوال هر یک بیاید

ذکر ملوک عادلشاهیه که در بیجاپور سلطنت کردند اول ایشان یوسف عادل شاه و او غلام سلطان محمد شاه لشکری

بهمنی بود بعون عنایت خواجه گاوان بمرتبه دولت رسید و عادل خان خطاب یافت و بعد از قتل خواجه گاوان بحکومت بیجاپور
رسید و در هشتصد و نود و پنج هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و خویشتن را عادل شاه میخواند و سوداگران هندی ربیع را گویند
که بر در وی بسیار آمدند چون ملک نظام شاه و عماد شاه آن قدر زیاده بود بان مشهور شد و او در بیجاپور و گلبرگه و مرج و
کلیان و دیگر جاها در تصرف داشت و او در روز جمعه نهصد و هشت هجری در ممالک خویش خطبه بنام ائمه اثنا عشر خواند و
در نهصد و پانزده هجری بر بندر گوه فرنگیان استیلا یافتند عادل شاه متوجه ایشان شد و بار دیگر بگرفت و به بیجاپور باز گشت و
بعد از و پسرش اسمعیل بن عادل شاه در عمر دوازده سالگی در نهصد و شانزده هجری پادشاه شد و کلیان و دار الملک را
فرنگیان کوه را گرفتند و در نهصد و بیست و نه هجری شاه اسمعیل صفوی پنج تاج و شمشیر مرصع و فرمان بنزد او فرستاد و اسمعیل عادل شاه
تاج پوشیده و امر کرد که سپاهیان و لشکریان بدستور قزلباش کلاه بر سر نهند و هر که این امر اطاعت ننماید از مملکت بیرون رود و امر فرمود که
بر منابر بنام شاه اسمعیل صفوی خطبه خواندند و این حکم تا عهد علی عادل شاه روان بود و او پادشاهی حلیم و کریم بود و در نهصد و
چهل و یک هجری در گذشت بعد از وی پسرش ملو عادل شاه پادشاه شد و شراب مدام میخورد و کارهای سلطنت پیش گرفت

بعد از فوت ابراهیم عادل شاه او را اکبر گفت و میل بشیعه [illegible] ابراهیم عادل شاه بن اسمعیل عادل شاه پادشاه شد و اول کسی است از
دودمان که قوانین پدر و جد عدول نمود و نام ائمه اثنا عشر از خطبه بیفگند و مذهب امام ابوحنیفه را رواج داد و [illegible]
و برهمنان را تربیت کرد و امر فرمود تا بدستور عهد سلاطین بهمنیه دفتر هندوی ترتیب دهند [illegible]
تن دیگر نگاه داشت و مغلان را اخراج نمود و حبشیان و دکنیان را انبوه ساخت رام راج صاحب بیجانگر مغلان را نگه داشت و [illegible]
نزدیک خود برکشید و گفت چون مسلمانان هستند شایسته است [illegible] من فرود آرید [illegible] خود از آن نهادیم که آداب
در پیش ایشان بجا آرند مغلان شاد شدند [illegible] ابراهیم عادل شاه از اعیان متوهم شده [illegible]
و برهمنان معتبر [illegible] و دیگران متوهم شده خواستند که برادرش عبدالله را به سلطنت بردارند ابراهیم عادل شاه آگاه شد و
بسیاری را بکشت عبدالله بکوه گریخت و بفرنگیان پناه برد ابراهیم عادل شاه از اسدخان متوهم گشته او را از بلگوان [illegible]
[illegible] اسدخان به بیجاپور رسید و بود که عبدالله از نظام شاه و قطب شاه و سلاطین دولت آباد [illegible]
از دو جانب روی به بیجاپور نهادند و فرنگیان چتر بر سر عبدالله برافراشتند و در حرکت آمدند و نظام شاه [illegible]
با وجود [illegible] از آن ناامید گشته مراجعت نمود قطب شاه و فرنگیان نیز بازگشتند [illegible]
درگذشت [illegible] و ضابطه و بلند همت بود [illegible]
او را [illegible] ساخت رایان بیجانگر و سلاطین دکن با او ملازمت کردند [illegible] پنجاه [illegible]
[illegible] زبان [illegible] نظام شاه و قطب شاه و دیگران [illegible]
[illegible] نظام شاه [illegible] رام راج [illegible] تسخیر گلبرگه کرد ابراهیم عادل شاه [illegible]
بعد از و پسرش علی عادل شاه بن ابراهیم عادل شاه در نهصد و [illegible] پادشاه شد [illegible]
[illegible] ساخت و خطبه بنام اثنی عشر خواند و امر فرمود که [illegible]
[illegible] علما و فضلا و سادات را [illegible] مقرر نمود [illegible]
از والی بیجانگر و دیگران [illegible] بیجاپور [illegible]
و قطب شاه مقرر نمود که باتفاق یکدیگر دفع رام راج [illegible] حسین نظام شاه و دختر خود [illegible]
[illegible] علی عادل شاه [illegible]
قطب شاه و برید شاه [illegible] بیجاپور جمع آمدند [illegible] بیجانگر [illegible] رام راج والی بیجانگر [illegible]
هزار سوار و دو لک پیاده استقبال کرد نظام شاه [illegible] قطب شاه [illegible] علی عادل شاه [illegible]
و قطب شاه و برید شاه [illegible] رام راج [illegible]
[illegible] اتفاق افتاد [illegible] نظام شاه [illegible]
تا توپ [illegible]
رام راج [illegible]

رانیده و سلسلهٔ ماتمی آن از هر دو ایشان بود بر پا می کرد چون توپ ملک میدان را سر دادند رام راج برخاست و بر سنگهاسن نشست
حسین نظام شاه بر او حمله برد حمالان سنگهاسن را انداخته گریختند رام راج اسیر گشت و بقتل رسید و در تواریخ آن واقعه
گفته اند [illegible] خوب واقع گشت قتل رام راج چه [illegible] قتل رام راج [illegible] اگر حذف کنی مطلب حصول پیوندد
[illegible] سلاطین اسلام تا حد بیجانگر راندند برادر رام راج ملائمت کرد پس از آن به بیجانگر هرج مرج پدید آمد در امان بخود درماندند
و دیگر مرزبانان [illegible] بلاد اسلام رسید سلاطین اسلام با غنائم بسیار به بلاد خود باز گشتند و چندی بیاسودند و در نهصد و هفتاد و
چهار هجری علی عادل شاه باتفاق مرتضی نظام شاه لشکر به برار کشید و خرابی بسیار کرد و باز گشت و بر دور شهر بیجاپور حصاری
بنا نهاد و در نهصد و هشتاد و هفت هجری کشور [illegible] مرتضی نظام شاه به قتل رسید و نظام شاه بر دهاروار استیلا یافت
و با آخر میان هر دو پادشاه صلح شد و در نهصد و هشتاد و یک هجری عادل شاه روی به بیجانگر نهاد و قلعه بورکل را نه ماه محاصره
کرد [illegible] و دیگر مصطفی خان را جهت رکولی گذاشت و به بیجانگر باز
گشت مصطفی خان [illegible] و پنج [illegible] از راجای بیجانگر پیشکش مقرر نمود و هر سال سه لک و پنجاه هزار هون بخزانه
رسانید علی عادل شاه دیگر بار متوجه بیجانگر شد [illegible] بخدمت آمدند چند کس از حکام آن دیار را مان بود علی عادل شاه
[illegible] خلعت [illegible] گفتند که ملک بشمشیر گرفته ایم شاید که خلعت زنانه
علی عادل شاه بر ایشان آفرین کرد و بخلعت شمشیر [illegible] گویند اکنون سرداران دیار زنان و [illegible] اند و شوهر ایشان چون
سایر امرا خدمت [illegible] چون علی شاه را فرزندی نبود برادرزادهٔ خود ابراهیم [illegible] را ولیعهد ساخت و در گذشت و بقولی از خواجه
سرا [illegible] کرد [illegible] علی عادل شاه [illegible] در نهصد و هشتاد و هشت هجری در گذشت و او پادشاهی خلیق و بخدمت
طبع موصوف بوده و خط ثلث و نسخ و رقاع خوب نوشتی [illegible] تمام [illegible] نوشته که علی صوف قلندر در عهد
علی عادل شاه و نوبت ایلچیان محمد اکبر پادشاه به بیجانگر آمدند بعد از وی برادرزاده اش ابراهیم عادل شاه در نه سالگی بر تخت نشست
و کامل خان بر امور ملک مستولی گشت و پرورش او را چاند بی بی زوجهٔ عادل شاه باز گذاشت و ابراهیم عادل شاه آنست که بر
خلاف عم و پدر [illegible] شاهزاده دانیال [illegible] شاهزاده محمد مراد بن محمد اکبر پادشاه نمود و در عهد سلطنت شاهجهان
پادشاه [illegible] پیشکشهای لایق فرستاد و در سنه هزار و سی و سه هجری در گذشت و پسرش سلطان محمود
عادل شاه بحکومت نشست [illegible] شاهجهان پادشاه نمود و آخرین پادشاه از عادل شاهیان سکندر شاه است
که از سپاه او [illegible] عالمگیر در قلعه بیجاپور محاصره کرد تا آخر در یک هزار و نود و هفت هجری پیغام صلح داد و بخدمت عالمگیر
پادشاه آمد و [illegible] پادشاهی گردید و بخطاب [illegible] قلعه بیجاپور [illegible] عالمگیر
در آمد مخفی نماند که [illegible] بیجاپور [illegible] یار اقم حروف می گفت
که [illegible] و در ایام [illegible] زمیندار [illegible]
[illegible] و در عهد عالمگیر پادشاه شاهزاده
[illegible] پادشاهی شد تا آخر [illegible] نظام الملک آصف جاه مطیع ماند و بعد قوت

انحصت جاه و در سنه اکثر بر دو سالی دکن بهوای پیشه کجهه تصدر بی انتها ملک مشهور بتصرف حیدر علی المشهور بحیدر نایک در آمد و شمه از
احوال حیدر نایک آنست که پدرش فتح نایک سرهنگی کم پایه از دو ماقین بیجاپور بود و نایک در اصطلاح آن دیار قومیست از اراذل ترین
مسلمانان که جاهل باشند و بزرگترین آنجماعه بر درکار پیادگی اعتبار نه دارند بالجمله فتح نایک مدتی ملازم سعادت الله خان ناظم
ارکاٹ بود و بعد انقضای دولتش در کولار بوطن گزیده تقلباتش روزگار باو و پسر خورد سالش باز و حیدر علی بر آمده در سپه و از ان
ملازم راجه مندراج رئیس دار میسور شده و بعد چندی جمعدار صد پیاده گشت و پس از چند سال در گذشت پسر کلانش شهباز بجای
پدر نشست حیدر نایک جمعدار ده از برادر جدا شده ملازم مرتضی خان جاگیردار بنگلور شد چون شهباز خان نایک در گذشت حیدر
نایک بطمع ریاست موروثی لشکر بشهر پاتن آمد براجه آنجا بر حقوق پدر و برادرش کرده از معتمدان خویش گردانید هنگامی که در سنه
هزار و یک صد و شصت و شش دیوان کلاچورین به نیابت راجه میسور در چتابالی بلکونک محمد علی خان ابن انور الدین خان
گوپاموی آمده بود حیدر نایک همراه دیوان بود چون دیوان موصوف از چتابالی مراجعت بشهر پاتن نمود مردم سپاه بنابر تنخواه
شورش کردند حیدر نایک که آنوقت سردار هزار پیاده بود و قضیه سپاه را بتصفیه تنخواه انفصال داد از ان روز اعتبارش افزون
گشت حیدر نایک مردم سپاه را با خود متفق ساخته وقت فرصت دیوان کلاچورین را بگرفت و حبس کرد راجه را بطریق نظربند
بر مسند ریاست گذاشت و در اندک فرصت بر تمامی دفائن و خزائن راجه متصرف شد و بتالیف قلوب سپاه و رعایا پرداخت و در
اندک ایام در حشمت و جوانمردی شهرهٔ آفاق گشت اما صفاتش را کسانیکه همراه بودند چنین گویند

حیدر نایک مردیست امی پرشد و سینه خوش و جوان بظاهر مسلمان و بباطن شیطان میل بنماز و روزه ندارد
جنوب شهر پاتن ملکیست وسیع بنا بهته آباد دانی انجا زنیست ملقب به نکتی رانی و در آن ملک بتخانه ایست کلان و افضل ترین
نذر آن بت آدمی مرد است که بدانجا نیاز کنند چنانچه جلادان از طرف رانی هنوز بکار راند تا از وارد و صادر و باشنده انجا
بسیاری را بقدر معین بدغا و فریب حاصل کرده در پیش بتکار مے کنند و در عوض آن انعام وافر از رانی می گیرند حیدر نایک با رانی
آنجا اتحادی بهم رسانید و مشارکت و معاودت آورده این شرط معهوده سبب بهبود خود دانست عالمے را مقطوع الانف
ساخت چه کفاره هر گناه بینی بریدن قرار داده بود سے لشکریانش از تکلیف مالایطاق به تنگ آمده راه فرار گرفتند و گرفتار
شده بجد منشس آمده بینی های ایشان را هم بریدن فرمود و سالبینی بریدگان علیحده قائم نمود و شرب نوشی بغایت رواج
داد و محسن نامه از جمله سته عشر دریه انگاشت و رسم نکاح در میان برداشت و از ارذیل را اعظم گرفته ازاله
بکارت مے کرد و اعتدال مزاجش انجا که سنین عمرش از شصت در گذشته در قوی فتوری نرفته بود و از جمله اختیار را و ست ستر و از
موی تمامی بدن چشم و ابرو و دهن هر روز مقرر داشته بود و دیگر اشتران که در رزم بدست مے آمدند مردان جوان متعینه با زیگران
اصطبل و زنان پاکیزه تا ازاله بکارت نه اصل محل و صبیان خوالة اتالیق در زمره چیله ها و از جمله عصمتیان رد کرده و کسانی را
لنو فرقه سپاه برگزینند و قیمت ایشان چیزی مقرر در تنخواه ایشان وضع می کرد و آنچه از اسیران کسی نمی گرفت منوط و الاان
فرو خته از داخل زنانه مے نمود د انکار را العبد الذلیله بکیر با چیله های ... ستن قطع نظر از کفو و نسب و ملت خرقه حقیقت مے کرده و مکابله
کلبا مخلوق اند برای مصاحبت و خبر شی فراخ آن قدر که تا بسه ... کهنه از اصطبل و غیره را اسب و نمد زین و پالان بکار

می برد ویا بدست کاغذبان می فروخت وملازمان خود را رخصت نمی داد و همراه شمس ررکناری می نهاد و می گفت که اهل حیا نه
بی طلبند و همین جا لنگر انداختند و خط فرستادن با قطعان و خرج این همه مقصود بوده ازین قبیل بسیار است اما در جوانمردی و شجاعت
و لشکرکشی و قواعد رزم جوئی و ملک داری و رعیت پروری و عدالت سرآمد روزگار بوده بر سپاه و رعایا حکم نافذ می داشت
بالجمله چون از نظم و نسق تنشور و غیره مطمئن شد بملک بدنور که بلکیست متصل به رزخیز بلاحق حدود تنبیور که ریاست آنجا بزنی
مشتری مسلم بود حیدر نایک الملک را به تدبیر صائب ازو انتزاع نمود و از غنایم آنجا مرفه و مغرور گشت در خلال این احوال
محمد محفوظ خان برادر کلان محمد علی خان گوپاموی خفیه با حیدر نایک دوستی بهم رسانید و بحیله عزیمت طواف بیت الله
محمد علی خان رخصت گرفته براه خشکی روانه گردید و بنواح سرنگپتن رسید حیدر نایک باستقبال شتافت و ضیافت نمود و در
رواج فرنگیان انگریز که از کرناتک با محمد علی خان متفق بودند مشورت خواست محمد محفوظ خان که اول نظام الدوله بن نظام الملک
را بمهم کرناتک تحریص داده باتفاق یکدیگر لشکرکشی نموده آید حیدر نایک محمد محفوظ خان را جاگیر سی لک روپیه داد و از طرف
خود با تحف و هدایا پیش نظام الدوله فرستاد محمد محفوظ خان در حیدرآباد پیش نظام الدوله رسیده در خلوت عرض نمود
چه انگریزان که در ملک کرناتک محمد علی خان را ابلاغ سیر نمود و لشکرکشی می نماید صلاح دولت آنست که باتفاق دولتخواهان مثل
حیدر نایک و مرهته ملک کرناتک را متصرف باید بود نظام الدوله فی الفور خیمه بیرون کرد و مرهته را طلب نمود محمد محفوظ خان را
به خلعت ماهی و مراتب و خطاب فتح جنگ برای حیدر نایک رخصت آن طرف داد و در سن یک هزار و یک صد و هشتاد هجری
نظام الدوله باتفاق مرهته و حیدر نایک متوجه ارکات گردید محمد علی خان باتفاق انگریزان در میدان ترناملی رزمی صعب نمود
نظام الدوله ثبات ورزید حیدر نایک سپاه را شکسته دید نظام الدوله را از رزمگاه برآورد و خود به حفاظت
هزیمتیان پرداخت محمد علی خان ظفر یافت نظام الدوله بحیدرآباد رسید بعد چندی محمد علی خان و انگریزان بر سرنگپتن عزیمت
کردند و اکثر قلاع مثل کشن گده و بریل و غیره متصرف در آوردند درین اثنا محمد علی خان بیمار شد و بجانه مراجعت نمود حیدر نایک
سی و پنج لک روپیه نذرانه قبول نمود با انگریزان صلح کرد انگریزان قلاع او را باو دادند و داخل میلاپور شدند حیدر نایک تعاقب
انگریزان به ارکات شتافت و در راه بازمینداران و قلاع هیچکس متعرض نشده راه راست بتعجیل در میدان فرنگی گده در خورد و
بنابر هیبت دست بغارت اطراف دراز کرد و بملک خویش مراجعت نمود و محمد علی خان بفراغ خاطر در میلاپور گذرانید و تمام فوج
خود را برطرف نمود این همه پیش حیدر نایک رفتند و نوکر شدند و در خلال این احوال در سال دوم از صلحنامه در صدد و سرنگپتن
مرهته تاخت آورد حیدر نایک برطبق صلحنامه استدعاء کمک از انگریزان نمود ایشان انتظار کونسل نمودند حیدر نایک ناچار بامرهته
صلح مستمره کرد و در سنه یک هزار و یک صد و نود و یک هجری فرانسیسیان از دست انگریزان و محمد علی خان پناه به پهلوی بندر
که قلعه استوار دارد بردند و از رزمها فرانسیسیان بامان برآمدند و قلعه و شهر را انگریزان خراب کردند بعد خرابی پهلوی موسی لانی
فرانسیس رفاقت صلابت جنگ بن نظام الملک آصف جاه اختیار کرد و بعد چندی بحیدر نایک پیوست حیدر نایک ابواب
رسل و رسائل با بادشاه فرانسیس معرفت او مفتوح ساخت و فوجی از بادشاه فرانسیس بامداد حیدر نایک تعین شد حیدر نایک
با انگریز مستر بدارس که گورنر خطاب داشت پیغام جنگ فرستاد گورنر وکیل خود را مع نقل صلحنامه سرنگپتن فرستاد حیدر نایک

حکم نمود که وکیل با جماعه خود بیرون شهر خیمه زنند و مردم این جانب باحتیاج آذوقه قیمت رسانیده باشند در ملاقات وکیل مذکور مکتوب
گورنر و حیدر نایک رسانید مشتمل بر آنکه اینک سبقت جنگ و شکست پیمان درست از چه راه است حیدر نایک در جواب گفت که پیشتر گمان
من آن بود که راستی و وفای عهد بر انگریزان ختم است اکنون بر خلاف آن مشاهده رفت چه در جنگ مرهته که طلب کمک نمود بتثبیت قول
کمک نرسانیدند تا آنکه ناچار شده از مرهته صلح کردم و مارا از مصالحه شما چه حاصل چرا که کار هرگاه کمک خواهم بغیر از فتوی و حکم کونسل
قدمی پیش ننهند و بر تقدیر حکم کونسل بتقاضای خرچ از محمد علی خان می‌شوند او بتحصیل پرداخته آخر بعد مدت اولی بسیار اجناس و جواهر خود را
بتجارت تمام فروخته بشما می‌دهد آن زمان تیاری اسباب روزها صرف نموده خیمه بیرون زنند و آهسته آهسته یک کوچ دو مقام
تا حدود این جانب رسید این دار و گیر را مدتی طویل می‌باید و ما که فوج سواره داریم که تا ده فرسنگ تاختن و باز آمدن میعاد
دارند و خزانه و سامان بسیار داریم که مهمات سالها کفایت کند پس سود مند شما بین نمی‌توانند شد این بگفت و جواب مکتوب
ننوشت و وکیل را رخصت نمود و در سنه هزار و یکصد و نود و چهار هجری حیدر نایک با هزار سوار و چهل هزار پیاده متوجه
کرناتک شد دهم رجب سنه مذکور بالای گهات عبور کرده اکثر قلاع توابع ارکاٹ را متصرف شد و نصیر الدوله برادر محمد علی خان
متحصن قلعه چتور بود با عیال و اطفال گرفتار آمد و محبوس گشت گورنر مدارس این خبر شنیده کلنل بیلی را روانه آن سمت نمود کلنل
بیلی را روانه آن سمت نمود کلنل در میدان بلول خیمه زد حیدر نایک با تمام سپاه خویش و فرانسیس با او رزمی صعب کرد تا گاه
از بان حیدر نایک آتش بر باروت خانه انگریز افتاد و شیرازه جمعیت ایشان از هم گسیخت سواران حیدر نایک از اطراف و جوانب
حمله آوردند و بسیاری از سپاه انگریز بکشتند کلنل بیلی اسیر گشت حیدر نایک ظفر یافت و روز سوم متوجه ارکاٹ شد و شهر
پناه ارکاٹ را محاصره کرد و راجه سربیر پیا محمد علی خان در ارکاٹه متحصن شد و کمک از محمد علی خان نرسیده راجه مسطور بعد دو ماه
با حیدر نایک صلح کرد و حیدر نایک بقلعه در آمد و هر چه یافت ضبط کرد و ناموس سکنه آنجا را تلف نمود و لاله پهیلی رام را با ده
هزار سوار بتاخت اطراف فرستاد و در آن دیار دیاری نگذاشت و عمارات را بسوخت قول حیدر نایک راست گشت که می‌گفت
من قهر خدا ام که بتعذیب مردم کرناتک نازل شده ام بعد ازین تقصیرات محمد علی خان مع اجمال و اثقال و متعلقان خویش بمدارس
آمده اقامت گزید و چون طریق آمد و شد در خشکی از تاخت فوج سواره حیدر نایک منقطع شد و در تری از تخالف هوا که
آن وقت بجهاز موافق نبود ممنوع گشت روسای کونسل حبوب غله را از فروختن فرق و منع نمودند و متوسلان کمپنی را از ذخیره
سرکار برنج راتب می‌دادند تقریباً یک آثار مجرا است و فی روپیه دوازده آثار مقرر نمودند در آن قحط عالمی هلاک شد بعد چند ماه
غله بسیار بر جهازات شرقی از بنگاله متواتر رسید و در آخر شوال سنه یک هزار و یکصد و نود و چهار هجری جنرل بر ایر کوٹ
که پیش ازین در کرناتک کارهای با نام کرده بود بحکم هیستن گورنر صاحب کلان کلکته براه دریا بدانجا رسید و قریب چهار هزار
تلنگه بحفاظت شهر پناه مدارس گذاشته با دوازده هزار تلنگه و چهار هزار ترک سوار در آخر محرم سنه هزار و یکصد و نود و پنج
هجری که از فرنگی گده کوچ نموده متوجه شد سپاه حیدر نایک که قلعه دیواسی را محاصره داشت بجنگ برخاسته رفت جنرل کوٹ
با نتظار فوج بنگاله و جهازات ولایت در جنگ متوقف بود و باستحکام فلاح دنیا در مقبوضه خویش می‌گذرانید روزی
از محمود بندر کوچ نموده متوجه سلیم گردید حیدر نایک با تمام فوج خویش بتعجیل مقابل جنرال شد و بارش گوله و بان چون

تنگ گمنوده سپاه جنرل مردانه نکوشیدند قتالی فاحش و نمود حیدر نایک منهزم با لشکر خود آمد جنرل کوٹ ظفر یافت و داخل سلیم
شد و در آخر سال مذکور قریب شش هزار پیاده لیبر گردگی کلنل ناکس درین برس از بنگاله براه خشکی روانه شده دریا ء چلکا
عبور کرده و مردم تهاسنجات بنل گنجام مچهلی بندر وغیره براه گرفته یازدهم شعبان سنه مذکور با جنرل کوٹ ملاقات کرد و بعد از
یک دیگر در عرصه فرنگی کوٹ لشکرگاه ساخت آن وقت هشت هزار تلنگه همراه جنرل کوٹ کلنل ناکس بود جنرل متوجه قلعه ویلور
شد و آنرا قهراً و قسراً گشود و بست دوم شعبان سنه مذکور سپاه کوچ پیشتر نمود ٹیپو سلطان خلف حیدر نایک با هزار
سوار بطریق قراولی بمفاصله ۳ کروه پیش فوج حیدر نایک می رفت تا انگریز بمیدان کول که پیش ازین جنگ آنجا شده بود
رسید حیدر نایک آنرا مبارک داشته صف قتال بیاراست انگریزان نیز صف کردند موسی لالی فرانسیس بهزیمت
رفت و حیدر نایک عقب او گرفت انگریزان ظفر یافتند و دیگر روز رسد کبرا رسد رسانیدند و همچنین در
اوایل شوال سنه مذکور سپاه حیدر نایک هزیمت داده رسد را در قلعه ویلور رسانیدند بعد از آن باز آمدند و همچنین در و هزار
جهوال وار از ولایت انگریز به بندر ینبغی گرسنه با سرداران خسر پوره حیدر نایک که از مدت قلعه یلوری را که از مدت محاصره شد یک هزار
بود محاصره داشت رزم کرده بقتل رسانیدند سپاهش منهزم رفت و قریب هزار اسپ بدست تلنگه های انگریز افتاد –

ذکر بریدشاهیه که به بدر حکومت کردند اول ایشان قاسم برید است و او از غلامان سلطان بهمنیه است و در عهد محمد شاه
لشکری بدانجانب کشید و بر کفار مرهته ظفر یافت و در عهد سلطان محمود بهمنی بر امور سلطنت مستولی گشت و غیر نامی بر محمود
نگذاشته بالاخر در قلعه اوسه و قندهار به تجویز عادل شاه و نظام شاه بنام خود خطبه خواند و بعد از وی پسرش امیر برید بن محمد قاسم
جانشین شد گویند که او شبی در زمستان شراب می خورد آواز شغال شنید گفت که شبها چرا شغالان فریاد می آید گفتند از
سرما با سلطان تظلم می نمایند امیر برید حکم کرد تا سه هزار غلافات پر از پنبه در صحراها و باغها بر افگنند تا شغالان زیر آن روند
و از سرما امین باشند و بعد ازین دیگر آواز شنید گفت که حالا چرا آواز می کنند گفتند که شکر نعمت می کنند امیر بخندید بعد از وی پسرش
علی برید شاه بحکومت نشست اول کسی است که خود را برید شاه خواند نظام شاه در عهد او قلعه کلیان و اوسه و قندهار را از و
بگرفت و بجز بندر و نواحی آن که حاصلش زیاده از چهار لک هون نبود باو گذاشت برید شاه را خوشوقتی نماند و در سن
هزار هجری در گذشت آخرین آن طائفه امیر برید شاه در هزار و هیژده هجری والی شد و بسیار نگذشت که بندر بتصرف
عادل شاهیان در آمد ٭

احمد نگر از ابنیه احمد نظام شاه بحری است که در حدود باغ نظام شهری بنا نهاد و تخت آن شهر ساخت آب و هوا
و کوه و صحرا و لی آنجا از جمیع شهرهای دکن بهتری است و در اطراف شهر صدقات جاریه بهوسته جریان دارد و از باغات آنجا
یکی باغ دلکشا فرح بخش است و در وسط باغ حوضی ساخته اند در کمال وسعت و در درون آن برکه عمارتی رفیع بنا نهاده اند
و بر یک موضع شهر قلعه در غایت حصانت است و بروایت مؤلف صبح صادق ملوک نظام شاهیه در احمد نگر و مدتی در دولت آباد
حکومت کرده اند و اول آن گروه نظام الملک حسن بحری است بهریو نام داشت چه از اعیان بیجانگر بود چون احمد شاه بهمنی لشکر
بیجاپور کشید او را اسیر ساخت و حسن نام نهاد او بحسن تدبیر شهرت یافت بحری بهر نوشت که تحریف یافته و گویند که

که محمد شاه لشکری بهمنی بحری نام نظام [?] بود با اسپ چرده بود از آن او را بحری گفتندی و محمد شاه بسیاری در عهد خویش او را اشرف الملک
همایون نظام الملک بحری لقب نهاده و بایالت تلنگ فرستاد و نظام الملک بعد از قتل خواجه کاوان اعتباری عظیم یافت به ملک
نایب مناصب گشت و هشتصد و نود و یک هجری در عهد سلطان محمود بهمنی بر دست اسد خان به قتل رسید و بعد از و پسرش ملک
احمد نظام شاه خود را نظام الملک خواند و دعوی استقلال کرد و چتر برگرفت و نام سلطان بهمنی از خطبه بیفکند و نام خود خواند و خواجه
جهان دکنی و دیگر امرا اندیشیدند نظام الملک نام خود را از خطبه بیفکند و به دستور چتر برگرفت و گفت این علامت سلطنت است
ملک بهر دفع حرارت آفتاب است امرا گفتند که اگر چنین است هر که بخواهد چتر برگیرد نظام الملک بآن رضا داد و پس هر که خواست
بهر خویش چتری بخواست و در تمام دکن آن شایع شد و رسم چتر در وقت گوید اکنون در وسائی دکنی که چمیدار [?] و نجاکس [?] هستند
از طرف خداوندان خویش پس اندازند و آن مشهور به آفتابگیر است با آخر باستصواب خطبه بنام خود خواند و خود را نظام شاه
بحری لقب نهاد و در غیر خود کلاب [?] که در جوار قلعه دولت آباد در وادی سیه می آمد ملک اشرف برادر وجیه [?] آن
زن را با پسرش و برادر خود کشته بر دولت آباد دست استیلا یافت و با سلطان محمود بیکره گجراتی بود نظام شاه در هشتصد
و نود و نه هجری دولت آباد را محاصره کرد و چون فتح متعذر دید باز گشت و در نهصد در باغ نظام شهری بنا نهاد تا آنجا سکونت کند
و پیوسته بر دولت آباد تاخته بر سر آن شهر را احمدنگر نام نهاد و از هیبت استقلال یافت ملک اشرف سلطان محمود بیکره
گجراتی را به تسخیر دکن تحریص نمود و او به گجرات قصد دیار نظام شاه کرد با اتفاق عماد الملک عماد شاه عادل شاه خاندیسی عزم
رزم او کرد و اهالی ان گجرات با ان القدر نشست تا شبی فیل را که نزدیک سرا پرده شایسته بود رها کردند شورشی عظیم در لشکر
گجرات افتاد و گمان بردند که نظام شاه شبخون آورد سلطان محمود گجراتی از اردو بیرون رفت چون لشکر متفرق شده بود با
مخالفان صلح نمود به گجرات باز گشت و بیشتر نگذشته که ملک اشرف درگذشت نظام شاه بر دولت آباد دست استیلا یافت و
در نهصد و چهارده درگذشت او بصفات حمیده موصوف بوده هرگاه که سوار شدی سر برانداخته رفتی و گفتی ملوک چون سوار
شوند عوام الناس بدیشان نسبت کنند رسم که اگر نظر بر چنین و بسیار بر نامحرمی افتد و این نکوهیده بود و با وجود این صفات [?]
و درست آید چون در شمشیربازی ماهر بود خلقی را بآن کار ترغیب نمود تا آنکه بسبب آن میان جوانان نزاع پدید آمد و ایشان
هرگاه یک دیگر برتری جستندی نزد او رفتندی تا میان ایشان حکم کند او در حضور خویش هر دو را بشمشیربازی فرمودندی و هیچ
روز نبودی که در بارگاهش چند کس به قتل نرسیدی و از قبایل هیچ کس باز خواست نکردی و رفته رفته آنکار در جهان شایع
گشت که در کوچه و بازار هر که خواستی بآن استعمال نمودی و هیچ کس مانع نیامدی و اکنون گویند که آن عمل نزدیک دکنیان
بعضی جا شایع است و آنرا یک رنگ گویند و بعد از و پسرش برهان نظام شاه در هفت سالگی جانشین گشت فیض خدا [?]
تاریخ جلوس اوست و [?] مکمل خان بر امور ملک و مال مستولی گشت و در نهصد و چهار هجری برهان نظام شاه
بربانوی آمیه عاشق شد مکمل خان مهر وکالت پیش پادشاه نهاد و گفت تا خداوند خورد سال بود پیر و اکنون چون
شد بکار ملک تواند پرداخت برهان نظام شاه هر چند گفت قبول نکرد و شیخ جعفر دکنی بوکالت رسید و در نهصد و [?] هجری
شاه طاهر باحمدنگر آمد و اعزاز یافت چون برهان نظام شاه از سلطان بهادر گجراتی منهزم گشت در نهصد و سی و شش خطبه

بنام سلطان بهادر گجراتی خواندند تا او بگجرات باز گشت و دیگر سال برهان نظام شاه شاه طاهر را با تحف و هدایا بگجرات فرستاد و سلطان
بهادر از فصاحت او آگاه شد و بر جمیع امرا او را تقدیم داد و شاه طاهر با تحف بگجرات متواتر آمد و رفت کرد و غالب آمد و رخصت آن وقت
یافته و چون در نهصد و سی و هفت که سلطان بهادر بر مالوه استیلا یافت برهان نظام شاه دیگر بار شاه طاهر را برسالت
فرستاد و بوساطت او محمد شاه خاندیسی بر آن مقرر گشت و برهان نظام شاه به برهانپور آمد و سلطان بهادر را ملاقات کرد
پس برهان نظام شاه به برهانپور شد محمد شاه به استقبال او شتافت برهان نظام شاه و شاه طاهر را گفت چون تجربت
سلطان بهادر در رسم ناچار پیاپی باید ایستاد و زیاد از آن تعظیم من نکنند چه چاره باید کرد شاه طاهر گفت حیلتی اندیشیده ام که چون
تو رسید ناچار از تخت برخیزد و فرود آید پس مصحفی که بخط علی علیه السلام بود بر سر نهاد و به بارگاه سلطان بهادر آمد
سلطان از خداوندخان گجراتی پرسید که این چیست که شاه طاهر بر سر گرفته گفت مصحف بخط علی کرم سلطان از تخت فرود
آمد و استقبال کرد و مصحف بوسید و بر سر نهاد و برهان نظام شاه شرایط سلطان بجا آورد و سلطان بر تخت نشست و نشیند
برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر ایستاده بودند سلطان شاه طاهر را امر بجلوس فرمود او معذرت نمود سلطان
دیگر بار او را بجلوس اشاره کرد طاهر گفت سر خط ادب نباشد که خداوند من بر پای بود و من بنشینم سلطان فرمود
که او نیز بنشیند پس برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر نشستند سلطان به شاه طاهر گفت بعد ازین ترا با برهان
نباید آمد تا تعظیمت قدرت نشود آنگاه شمشیر کمر خود را به کمر برهان نظام شاه بست و او را که با برهان نخواندند نظام شاه
خطاب کرد و سراپرده سرخ تفویض فرمود و چتر سفید که از سلطان مالوه گرفته بود بفرمود تا بر سرش افراختند و دیگر اسپ
و فیل و خلعت خاص داده رخصت فرمود برهان نظام شاه باحمدنگر رسید و در نهصد و چهل و چهار برهان نظام شاه باحمدنگر
رسید و در نهصد و چهل و چهار برهان نظام شاه برهنمونی شاه طاهر نام اصحاب کرام از خطبه بیفگندند و بنام ائمه اثنی عشر خطبه خواندند
دختر خود را که سفید بود سبز ساخت و امر کرد تا در مساجد رفض کنند و بالآخر مذهب امامیه پیش نهاد ساخت سلطان محمود
گجراتی بعد از سلطان بهادر گجراتی بادشاه شده بود و ابراهیم عادل شاه والی بیجاپور و مبارک شاه خاندیسی و عماد شاه
والی برار ازین معنی برنجیدند و خواستند که او را مستاصل سازند برهان نظام شاه به تحف و هدایا محمود و مبارک شاه را راضی
ساخت و لشکر بر عادل شاه والی بیجاپور کشید و بصلح باز گشت و بعد از چهل سال شاه طهماسپ صفوی از ایران جهت
برهان نظام شاه کشید و تحف و هدایا فرستاد و از آن جمله غلامی بود شاه قلی نام که در آن دولت صلابت خان خطاب یافت
و برهان نظام شاه در نهصد و شصت و یک درگذشت و هم در آن سال اسلام شاه والی دهلی و سلطان محمود گجراتی
برادرزاده سلطان بهادر گجراتی درگذشتند غلام علی هندوشاه گوید سه خسرو را زوال آمد بیک سال که هند از عدل شان
دار الامان بود یکی محمود شاهنشاه گجرات که همچون دولت خود نوجوان بود دوم اسلام شه سلطان دهلی که در هندوستان
صاحب قران بود سوم آمد نظام الملک بحری که در ملک دکن سلطان نشان بود و زین تاریخ فوت این سه خسرو چه پیداست
زوال خسروان بود و بعد از و پسر بزرگش حسین نظام شاه بادشاه شد و در عهد او سیف عین الملک گجراتی که از امرای
سلطان بهادر گجراتی بود و بعد فوت او بدکن دیده در خدمت حسین نظام شاه لب برد تو هم نموده به برار رفت و فوج

افضل را بموجب سیف الملک حسین نظام شاه در آمد حسین نظام شاه و قاسم بیگ حکیم را نزد وی فرستاد و او را بخواند سیف
عین الملک گفت که بسه شرط بخدمت آیم اول آنکه حسین نظام شاه مرا استقبال کند دوم آنکه وقت ملاقات از اسپ فرود نیایم
سوم آنکه با من باز گردم تو در اردوی من باشی تا اگر حسین نظام شاه غدر اندیشد یاران من ترا هلاک کنند قاسم بیگ بپذیرفت و
شد حسین نظام شاه رفت و بلا دور خود بالید تا سر و روشن التماس کرد و بجانب تخفت عین الملک او را بخواند تا در از دست
خود باز دارد و پیش نظام شاه برد و فرستاده او را دید ازین حالت بدید و حال بعین الملک باز گفت عین الملک را اجل فرا
رسیده بود ازین شرط بگذشت و روی بقلعه احمدنگر نهاد حسین نظام شاه باستقبال شتافت عین الملک دستگیر شد و
خواهرزاده اش صلابت خان بقتل رسید حسین نظام شاه در نهصد و هفتاد و دو هجری باتفاق سلاطین دکن [illegible]
شد و رام راج والی بیجانگر را کشت چنانچه در ضمن احوال عادل شاهیان گذشت و در بیجانگر نیز بیاید با جمله بعد از کشتن
رام راج حسین نظام شاه باحمدنگر رسیده در همان سال بگذشت آفتاب دکن شد تاریخ است و او دو پسر داشته مرتضی
و برهان بعد از وی پسر کلانش مرتضی نظام شاه بادشاه شد و در عهد او فرنگیان رگنه بیده مسلمانان را ایذا می رسانیدند قلعه ایشان
که در [illegible] محاصره بود و اخلاص و فرهاد خان حبشی از فرنگیان رشوتها گرفتند و آنچه خواستند بقلعه فرستادند ناگاه کشتی مسلمانان پیدا
رسید فرنگیان آنرا بگرفتند دو جوان غریب در کشتی بودند رستم خان و شمشیر خان نام فرنگیان آثار شجاعت در ایشان دیده
بقلعه بردند و برزم سپاه مرتضی نظام شاه امر کردند ایشان دریافتند که حبشیان و سایر امرا با فرنگیان متفق اند پس نوشتند و
بر سر تیری بستند و بمعسکر مرتضی نظام انداختند و مرقوم نمودند که از سپاه اسلام برگ و ترک تمهید تمام جرک می کنند پس هنگام شب
رستم خان گریخته نزد مرتضی نظام شاه رسید و [illegible] ماندند و مرتضی نظام شاه [illegible] و اخلاص جان را حبس نمود و برگ و ترک را چنگیز خان
خطاب داد و پیشوا ساخت و باحمدنگر بازگشت و در نهصد و هشتاد و دو مرتضی نظام شاه برهان عماد و عماد الملک [illegible]
عماد را با پسرش شمشیر الملک کشت و بر پسری صاحب خان نامی عاشق شد و صاحب خان با چنگیز خان عداوت گرفته
و بمرتضی نظام شاه گفت که او در سر سلطنت است و دران ایام چنگیز خان بیمار شد مرتضی نظام شاه شربت مسموم با حکیم
مصری پیش او فرستاد چنگیز او را بخورد و از حال آگاه شد و در حالت نزع این عریضه نوشته بنظام شاه فرستاد و در گذشت
مخلص دولتخواه سپاهی گشته بمرگ شد که آفتاب عمرش بشصت درجه طی کرده معروض می دارد تنی که تاب حیات [illegible]
بود و درکشید و چشم از مشاهده اعتبار بپوشید چند انکه مرا افنا گشت شاه را بقا باد و التماس آنکه مرا جبا و مهیا از دو تنخواه اهالی
شمرده استخوانهای مرا بکربلای معلی بفرستند و سید مرتضی سبزواری و شاه قلی صلابت خان غلام مرسله شاه طهماسپ
صفوی و مرتضی نطنزی و امین الملک نیشاپوری و قاضی بیگ طهرانی را از نوکران کارآمدنی شمرده بتربیت خاطر نکو شمند
و آن قدر عقل که در سر کار من اند میان صلاح و ازان جمع نمایند مرتضی نظام شاه رقعه بر خواند و از کرده پشیمان شد و بر تعجیل
خویش نفرین کرد و سید مرتضی را حکومت برار داد و حکیم مصری را که پیشوا ساخته بود عزل کرد و قاضی بیگ را پیشوا
ساخت و گفت که فرزند رسول خدا هست و او را وکیل خویش ساختم اگر در قیامت از من پرسند که چرا در ملک تو کسی بر
کسی ظلم کرد گویم از قاضی بیگ پرسید پس از ان عزلت گزید و در قلعه احمدنگر منزوی گشت و پاسبانی خود بشاه قلی صلابتخان [illegible]

سپرد و حکم کرد که خبر صاحب خان معشوق کسی پیش او نیاید و شانزده سال منزوی بماند خلق او را دیوانه گفتندی
و دران مدت خبر یک دو تن کسی پیش او نرفتی بزرگان دولت را چون کاری بزرگ پیش آمدی عریضه نوشتندی و آنچه
در جواب نوشتی بدان عمل کردندی محمد اکبر پادشاه از حال او آگاه شد و رنجید و در مالوه آمد قاضی بیگ رقعه نوشت مرتضی
نظام شاه در ساعت پالکی خواست و سوار شد و امر کرد تا اطراف او را بپوشند پس روی بجانب سیر نهاد و اکبر پادشاه
به اکبرآباد باز گشته بود مرتضی نظام شاه به دولت آباد رفت و جامه درویشانه پوشیده و قصد زیارت مشهد رضویه از جنب سراپرده
بیرون رفت چنانچه صاحب خان نیز اطلاع یافت اعیان دولت آگاه شدند و بجستجوی او شتافتند و او را بدست آوردند
و مبالغه تمام باز گردانیدند مرتضی نظام شاه باحمدنگر شد و در باغ هشت بهشت منزوی گشت صاحب خان بسیاری
از خویشان خود را به امارت رسانید و همه روز با تمکین و بسیار دو سه هزار مردم جماعه خویش در کوچه و بازار میگشت و زنان و پسران
مردم را به زور می کشیدند امرا ازان حالت به تنگ آمدند صاحب خان که پیشتر حسین خان سخت کمان برسری که امرای برابر بود پیغام
فرستاد که تمام غرور را بغیره حسین خان بآن رضا نداد صاحب خان با یاران خود بجانب او رفته منهزم بازگشت و نزد مرتضی
نظام شاه بیرون آمد و گفت فرمان پادشاه است که مغلان را بقتل رسانید و دکنیان و حبشیان خواستند که بفرموده عمل نمایند
امرای معقول جمع شدند و عزم رزم کردند صاحب خان مرتضی نظام شاه را گفت مغلان میخواهند که ترا بقتل رسانند مرتضی
نظام شاه پیاده از باغ بیرون آمد و چون مغلان را بدید بر فیل سوار دکنیان و حبشیان بمقابله امر فرمود سید مرتضی سبزواری
و قاضی بیگ طهرانی با امرای معقول پیغام دادند که با خداوند خود حرب نتوان کرد حبشیان خاره بهای جان او زیاده و حسین خان
سخت کمان برسری و تیر انداز خان از اسپ فرود آمدند و از دور به پیش پادشاه سر فرود آوردند و با لشکریان راه ممالک
عادل شاه و قطب شاه پیش گرفتند صاحب خان با یاران بشهر رفت و هر که از مغلان یافت بکشت قاضی بیگ زخمی
به پادشاه نوشته و صلابت خان حال عرضه داشت پادشاه گفت بشهر رو و صاحب خان را باز گردان صلابت خان را
طوعا و کرها باز گردانید صاحب خان قصد صلابت کرد صلابت خان بگریخت مرتضی نظام شاه خبر یافت و او را اخراج نمود و گاه از
نمود دران ایام قاضی بیگ بجنایت منسوب شد ساعیان از پادشاه اجازت خواستند که ازو باز خواست نمایند پادشاه
در جواب گفت و نوشت که هرگاه سید محمد چیزی از خزانه تبه کند مروت نباشد ازو باز خواستن و گرفتن او را با عیال و
اطفال بکشتی نشانید و طلبش بفرستید چنان کردند صاحب خان از مرتضی نظام شاه جهت آنکه صلابت خان را دلداری
کرده بود برنجید و به بندر شتافت اما بندر چند ضرب توپ رها کردند و چندی از همراهان او را بکشتند پادشاه در پالکی سوار شده
از پی صاحب خان روان شد چون بجیور و آن دیار رسید و او را پیش خود خواند صاحب خان گفت صلابت خان را از پیش خود بران
و پدر را بگیر و با قطاع من ده تا نزد تو آیم پادشاه صلابت خان را به پرگنه که اقطاع او بود فرستاد و بندر را محاصره کرد و دران اثنا
شنید که برادرش برهان که در قلعه جنیر بود خروج کرده متوجه احمدنگر است پادشاه باحمدنگر شد و صلابت خان را طلب خواند صاحب خان
دیگر بار برنجید و با پادشاه توجهی نکرد و باحمدآباد شتافت و در بازار بدکان عطاری رسید و گفت دارویی داری که دیوانه را
سود دهد گفت اجزای جلاب موجود است پادشاه گفت ندانم که من دیوانه ام که تماموار سلطنت می خواهم و با برادرم

که بی موجب شکر می‌کشد عطار گفت او دیوانه است که قدر خون تو برادر نمی‌داند بادشاه بخشید پدر او و برادر هردو را بخشید و
اسد خان را به رزم برهان فرستاد و برهان منهزم گشت و برسم با شناخت بگجرات افتاد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت
مرتضی نظام شاه سعید مرتضی والی برار را امر فرمود که صاحب خان را بدست آرد و بخدمت فرستد و اگر از آن اباء نماید به قتلش
رساند سعید مرتضی بفرمان او صاحب خان را بکشت و صلابت خان در امور ملک استقلال یافته مملکت را ضبط کرد و اکبر بادشاه
منشی و جان را به رسالت نزد مرتضی نظام شاه فرستاد مرتضی نظام شاه بار داد و او را نزد خود خوانده منشی و جان گفت که مرا
بادشاه از آن فرستاده که سبب آبروی شما معلوم کنم مرتضی نظام شاه گفت سپاه برهمن بسیار جمع شده و قبایل و لات
بخرج ایشان وفا نکند لاجرم از شرم کمتر بیرون می‌آیم و در همین نزدیکی هجری از پیش اکبر بادشاه خان اعظم را باتفاق
برهان برادر مرتضی نظام شاه قصد دکهن کرد صلابت خان و میرزا محمد نظری قصد او کردند خان اعظم منهزم بگجرات افتاد و میرزا محمد تقی
نظری با احمدنگر شتافت و در آن فتح شاه لوی که بجای صلابت خان خدمت مرتضی نظام شاه می‌کرد مرتضی نظام شاه شیفته
او بود و بعرض رسانید که امرا از آبروی تو بیجان رسیده‌اند می‌خواهند که پسرت حسین را بسلطنت برگزینند مرتضی نظام شاه بر قتل پسر
ساعی شد و در آن ایام سپاه عادل شاه بحدود مملکت او رسید مرتضی نظام شاه آنرا تحریک صلابت خان دانست پسر
او را بخواند و گفت می‌خواهم که ترا حبس کنم بر آن قدر ندارم صلابت خان گفت قلعه را تعیین باید نمود بانجا روم مرتضی نظام
شاه گفت قلعه وندراه پوری صلابت خان بخانه رفت در سر پای خود نهاد بر پالکی نشست و براه قلعه مذکور پیش گرفت
هواخواهان هرچند مانع آمدند هیچ در نگرفت گفت آنچه بکردم بهر قصد او نبود اکنون که نخواهد مرا باقی حیف کار مرتضی نظام شاه
قاسم بیگ را پیشوا ساخت و میرزا محمد تقی نظری را بوزارت … عادل شاه صلح کرد و دیگر بار قصد قتل پسر نمود و او را
بخواند و نزد خود در حجره جای داد شبی او را در نهالی پیچیده در آن نزد شاهزاده حسین برخاست دیگر بخت مرتضی نظام شاه
دیگر روز بحجره رفت و او را یافت فتح شاه لوی را گفت حسین چه شد گفت بمرد گفت استخوانهای چه شد گفت خاک شد گفت
با مرگ آتش چگونه استخوانهای آدمی خاک شود فتح شاه را تهدید کرد فتح شاه گفت که او نمرده است و اکنون نزد قاسم بیگ است حکیم
و میرزا محمد تقی نظری است مرتضی نظام شاه او را از ایشان درخواست هر دو انکار کردند محبوس گشتند و امور ملک بمیرزا صادق
و هزار الملک تفویض شد ایشان نیز چون در باب قتل شاهزاده اطاعت نکردند محبوس گشتند و بعد از ایشان سلطان حسین
بن سلطان حسن سبزواری که در دکهن متولد شده بود میرزا خان خطاب یافت و پیشوا شد و دلاورخان عادل شاهی
لشکر بمملکت مرتضی نظام شاه کشید میرزا خان به بهانه دفع او از شهر بیرون آمد و بدولت آباد شد و خواست که شاهزاده
حسین را که آنجا محبوس بود بدست آرد و بسلطنت نشاند مرتضی نظام شاه آگاه شد صلابت خان و قاسم بیگ و حکیم
و میرزا محمد تقی و حکیم محمد مصری را از حبس نجات داد و بدرگاه خواند میرزا خان بتعجیل تمام شاهزاده حسین را برگرفت و متوجه
احمدنگر شد و مرتضی نظام شاه را در حمامی گرم باز داشتند و در گلخن چندان آتش افروختند که از حرارت آن در …
سنه … نهصد و نود و شش هجری درگذشت مدت سلطنتش بیست و چهار سال و در آن جمله قریب شانزده سال منزوی بود
و او بادشاهی با شجاعت بود و داد و دهش … دلاور خان عادل شاهی کرد کشورخان در قلعه دهارور

متحصن شد مرتضی نظام شاه سوگند یاد کرد که از اسپ فرود نیاید تا قلعه نگشاید پس با سپاه یورش کرد جمعی از لشکریانش به
تیر و تفنگ و توپ هلاک شدند و چند تفنگ بجوشن بادشاه رسید و کورخان بزخم تیر در باد در آمد مرتضی نظام شاه قلعه بگرفت با جمله
بعد از وی پسرش حسین نظام شاه بن مرتضی نظام شاه بادشاه شد و جمعی از سفله گان را امارت داد و رسوم نکوهیده پیش گرفت
شبها در کوچها بگشتی و هر کرا یافتی بکشتی میرزا خان او را بگرفت و ابرهیم و اسمعیل پسران برهان بن حسین نظام بن برهان نظام شاه
را بخواند و اسمعیل را که بهتر بود بسلطنت برداشت جمال خان و جمعی کثیر از دکهنیان و حبشیان برین سخن انکار کردند و بدر قلعه احمدنگر
شدند و گفتند حسین نظام شاه کجاست میرزا خان گفت او قابل سلطنت نیست و بادشاه اسمعیل است جمال خان گفت بادشاه
مرا بگذار میرزا خان حسین نظام شاه را بکشت و سرش بر نیزه کرد و بر برجی داشت و گفت که اگر جنگ بهر اوست اینک به قتل
رسید جمال خان و غیره چون این حال بدیدند بیش از پیش در کشود قلعه کوشیدند و هنگام شام قهراً قهر او را بکشودند جمشید خان
و وجاهت خان و امین الملک را بکشتند و به قتل مغلان فرمان دادند میرزا خان بگریخت و میرزا محمد تقی نظیری و میرزا صادق
و دیگران گرفتار شده به قتل رسیدند و دیگر روز جمال خان اسمعیل نظام شاه را بر تخت نشاندند و میرزا خان بعد از چهار روز
گرفتار شده به قتل رسید و جمال خان بر دولت اسمعیل نظام شاه مستولی شد و او مهدوی بوده و اسمعیل نظام شاه را
مهدوی ساخت و در نهصد و نود و بیست صلابت خان که بفرمان میرزا خان در کهرله محبوس بود خروج کرد و روی باحمدنگر
نهاد و عادل شاه نیز از بیجاپور قصد الملک کرد جمال خان با صلابت خان رزم کرد و ظفر یافت و صلابت خان از و امان
خواست و همان سال درگذشت و جمال خان با عادل شاه صلح کرد و برهان که در خدمت اکبر شاه بود عرض کرد که در کهن بادشاهی
صاحب جور است اگر تجدید و شوم شاید بدولت رسم اکبر بادشاه او را اجازت داد و برهان به برهانپور شد و باتفاق
راجه علی خان والی خاندیس روی باحمدنگر نهاد و بسیاری از امرای برار باو پیوستند جمال خان در نهصد و نود و نه هجری
با برهان و راجه علی خان رزم کرد و با خداوندخان مهدوی به قتل رسید اسمعیل نظام شاه اسیر شد و او را نزد پدرش آوردند
و برهان سر را بنواخت راجه علی خان را با تحایف بخاندیس بازگردانید و برهان نظام شاه بعد از پسر خود اسمعیل شاه
بادشاه شد و هرکجا مهدوی یافت بکشت و خطبه بنام ائمه اثنی عشر خواندند و در هزار و یک لشکر بر نگدیره فرستاده بسیاری
از فرنگیان بکشت و دیگر سال فرنگیان غالب آمدند و بسیاری را از مسلمانان بکشتند و بعد از وی پسرش ابراهیم نظام شاه
چند ماه حکومت کرد و بعد از و احمد نظام شاه بحری پسر میان منجهو بادشاه شد و در عهد او سپاه نظام شاهیان چهار گروه
شدند و هیچ اطاعت نمی کردند اول میان منجهو و او باحمد نظام شاه در قلعه او سه خطبه بنام او می خواندند دوم چاند بیبی
و شمشیر خان در قلعه احمدنگر بنام بهادر خطبه می خواندند سوم اخلاص خان در حدود دولت آباد موتی نام طفلی را نظام شاه می خواندند
چهارم اهنگ خان حبشی داد در حدود پرینده بود شاه علی بن برهان نظام شاه بحری را که قریب هفتاد سال عمر داشت و از
بیجاپور خوانده بود و خطبه بنام او می خواند و همدران آوان سلطان مراد ابن اکبر بادشاه و خان خانان عبدالرحیم خان سپهسالار
احمدنگر را محاصره کردند و چند جا نقب کرده هر چه بزرگ بدید آوردند چاند بیبی برقعه بر سر افگنده و سلاح در دست گرفته بر سر
رخنه آمد احمد نظام شاه هشت ماه بود و بعد از و بهادر نظام شاه بسعی چاند بیبی در احمدنگر بادشاه شد و در هزار و

ششم هجری اکبر بادشاه شاهزاده دانیال را بجای شاهزاده مراد که فوت شده بود با خان خانان عبدالرحیم به تسخیر دکن فرستاد
و آهنگ خان حبشی که قلعه احمدنگر را محاصره داشت به چیتر رفت و شاهزاده دانیال بمحاصره احمدنگر پرداخت چاند سلطان عمه بهادر ... حمید خان خواجه سرا
که از امرای او بود گفت قلعه را با شاهان باید داد و به دولت آباد رفت با امرا گفت که چاند سلطان با مخالفان متفق شده قصد قتل
شما دارد پس باتفاق یکدیگر در غره محرم یک هزار و نه هجری آن شیرزن را کشتند بعد از چند روز شاهزاده دانیال قلعه را قهراً قسراً
بگرفت و حبیب خان و غیره را به قتل رسانید و بهادر نظام شاه را بخدمت اکبر بادشاه فرستاد و بهادر محبوس گشت و هم و بعد از
فتح احمدنگر امرای نظام شاهی مرتضی نظام شاه بن شاه علی را در دولت آباد بادشاه خواندند و ملک عنبر حبشی غلام مبرک و مرگ
المخاطب بچنگیز خان عظیم مستقل گشت و مملکت نظام شاهی از سر شان صافی ساخت و شهر کهرکی در شش کروهی دولت آباد
بنا نهاد و بعد از نظام پسرش برهان نظام شاه را به سلطنت نشاند و در هزار و بیست و نه هجری امرای اکبرشاهی را از بالاگهات
بر آمد نورالدین محمد جهانگیر بادشاه شاهزاده جهان شاه را بقلع و قمع او فرمان داد و لشکر به بالاگهات فرستاد و ملک عنبر بهزیمت
رفت و خراج پذیرفت و چون عنبر درگذشت پسرش فتح خان بن ملک عنبر را برهان نظام شاه خواست که در امور ملک دخل
بدهد فتح خان برنجید و در هزار و سی و نه هجری برهان نظام شاه را به قتل رسانید و پسرش که خردسال بود نظام شاه خواند
خانجهان و مهابت خان در هزار و چهل و سه از برهانپور روی بدولت آباد نهاد فتح خان در قلعه متحصن شد مهابت خان بر شهر
دولت آباد استیلا یافت و در تضییق حصار کوشید یاقوت خان حبشی با لشکر انبوه قصد مهابت خان کرد و مهابت خان
طائفه را بضبط دولت آباد بازگذاشت و از شهر بیرون آمد و با یاقوت خان رزمی صعب نمود و ظفر یافت یاقوت خان
به قتل رسید مهابت خان بدولت آباد بازگشت و قهراً قسراً قلعه را کشود و فتح خان و نظام شاه و تمامی اولاد نظام شاهیان
را بدست آورده مظفر و منصور به برهانپور بازگشت و فتح خان و نظام شاه را بدرگاه والا فرستاد نظام شاه و غیره
محبوس گشته صوبه دولت آباد که مرهٹ عبارت از وست و مرهٹه ساکنان آنجا باشند در زمان سابق بدیوگڑه شهرت داشتند
و پیش از ظهور اسلام همیشه دارالملک بوده و مردمش نساج اند و ان فن را نیک ورزیده اند و کاغذ آن مقام با نام است
چه بعد از روم و ختا ابدان لطافت و صفا تبع آن نموده و قلعه اش از امهات جهان است و چند طبقه دارد و مولف غرائب
تاریخ گوید که در زمان شهر مذکور بدهار انگری موسوم بوده و بعد از آن بدیوگر معروف شد چون سلطان فخرالدین جونا المخاطب
سلطان محمد شاه بن تغلق شاه والی دهلی تمام مملکت را ضبط نمود قلعه دیوگیر را دولت آباد نام نهاد و دارالسلطنت ساخت
و بعد او آن ولایت بالکل از تصرف حاکمان دهلی بدر رفت و بعد از سه صد سال در عهد شاه جهان بادشاه بسعی
مهابت خان خانخانان سپه سالار قلعه مذکور به تسخیر درآمد و چون اورنگ زیب عالمگیر در ایام شاهزادگی بصوبه مملکت دکن
تعیین گردید در پیشگی قلعه مذبور جای که قصبه کهرکی بود شهر مختصه بنهاد و اورنگ آباد طرح انداخت آن نشیمن گاه حکام گردید
پیش ازین در ملک نظام الملک والی دکن کهرکی نام داشت و پیش ازین موضع ویرانه بوده عنبر حبشی صاحب مدار دولتش بنا بر
او جای بنا نهاد و بسبب قلت آب نهر از رودخانه بر سول در حویلی خود آورده با و تالاب عالی متصل شهر ساخت و اکنون
اورنگ آباد شهر لطیف وسیع و هوایش معتدل و هفت منزل از آنجا شهر برهانپور است و در آن شهر بدستور دیگر شهرهای هند

چهار ماه باران می‌شود و اقسام میوه در کمال خوبی پیدا می‌شود و از خلد مکان میر غلام علی آزاد بلگرامی که آنجا اقامت داشت معلوم
شد که درخت انبه دو فصل بار می‌دهد و همه وقت غله همیشه ارزان و از انواع اقمشه و جواهر نفیسه زیبا ارزان و بهر فراوان
می‌آید ساکنانش حسین و خوش شکل و نیکو معاش می‌باشند طول آن صوبه یکصد و پنجاه کروه و عرض صد کروه است و هشت سرکار
مشتمل بر هشتاد محال و محال بمعنی پرگنه باشد تا اینجا صوبه است و بموجب جمع‌بندی راجه تودرمل در جمع و تحصیل تمام صوبه‌های مملکت هند از هزار
و نود شصت و پنجاه و یک کرور و شصت و دو لک و هشتاد و هزار دام محصول این صوبه است و چهل دام برابر یک روپیه رایج الوقت مقرر است
سی یک کرور و شصت و سه لک و هفت هزار روپیه می‌شود و پایه اورنگ آباد در عهد سلطنت محمد شاه پادشاه هنگام نظامت
نظام الملک آصف جاه و پسرش ناصر جنگ کمال رونق داشت و اکنون که سنه یک هزار و یکصد و نود و پنج هجری است نظام الدوله
بن نظام الملک آصف جاه بر مسند امارت انتظام قیام می‌دارد و در اکثر ممالک دکن متصرف است اما نشیمن گاهش حیدرآباد شنیده
می‌شود حیدرآباد شهریست مشتمل بر آبهای خوشگوار و اشجار و حلاوت اثمار و قلعه بغایت متین دارد و بندر ... بر ساحل دریای عمان که سمندر
دریای عمان نامند واقع است و از بنادر مشهوره دکن است و قلعه رنگدیده در حدود آن انگریزیه فرنگیان ... است و تلنگانه نیز نامند
و در حقیقت تلنگانه بنام تلنگ بن دکن بن هند بن حام بن نوح علیه السلام منسوب است و آن ولایتیست مشتمل بر معادن بسیار و بغایت
آبادان و در زمان سلف پیشینه یکی از رایان معتبر هندوستان بر آن مملکت فرمانروا بوده اند و بهزار و یک هجری دار الملکش گلکنده
بوده که بسبب افزونی باغات و عمارات و پاکیزگی بر زمین مستثنی از دیگر ولایات هند است و ساکنانش همه ملیح و نمکین باشند
کیستان چون نامشان اسکات بار قسم حروف می‌گفت که در صوبه گلکنده کان الماس است که در شب و تابستان بر جلیه برهمه کانهای الماس
... دارد مؤلف صبح صادق گوید اول از ملوک گلکنده سلطان قطب شاه است و او بخدمت محمد شاه لشکری بهمنی ... و خطاب
... یافت و ... بسیاری از اهالی اختیار گشت و در عهد سلطان محمود بهمنی قطب الملک خطاب یافت و به امارت
تلنگانه رسید و در نهصد و هیجده هجری نام سلطان محمود بهمنی از خطبه بیفگند و بنام خود خطبه خواند اما حقوق سلطان محمود منظور داشته
چیزی بهر او تحایف می‌فرستاد و چون شنید که شاه اسمعیل صفوی در ایران استقلال یافت خطبه بنام او خواند و بعد از و فرزندش
بر مسند او جلوس کرد و بعد از آن پسرش جمشید قطب شاه او پسر برادرش قطب که دختر نظام شاه در نکاح او بوده بر حکومت
نشست و باتفاق نظام و عادل شاه و برید شاه رام راج والی بیجانگر را در رزم کشت چنانچه گذشت و بعد از و پسرش محمد علی
قطب شاه پادشاه شد گویند روزی بر فیل سوار ... می‌رفت درویشی باز رسید و گفت ... سوگند است که این فیل
... قطب شاه ... آمد و آن فیل را با ... زنجیر طلا و ... بدو داد و ... حیدرآباد مشهور است از بنیاد
اوست گویند در دولت سلطنت خویش بمعشوقه بهاگمتی نام عاشق شد بنام آن شهر ... الی گلکنده بنا نهاد بعد از
او پسرش محمد ... قطب شاه بر سلطنت نشست و در عهد او شاهجهان پادشاه از دکن متوجه بنگاله شد و از میان مملکت او گذشت
عبد الله قطب شاه بر مسند ... آخرین پادشاه از قطب شاهیان ابو الحسن است که بتانا شاه مشهور بوده است و از اولاد
... قطب الملک بوده در سنه یک هزار و نود و هشت هجری مطابق سال سی و یکم جلوس عالمگیری قلعه حیدرآباد که در جوار
گلکنده واقع است بدست سپاه اورنگ زیب عالمگیر پادشاه مفتوح شد و آن مصرعه تاریخ فتح ... بنای پادشاهی کرد

و آن مملکت بنوعی به تسخیر عالمگیر در آمد و ابوالحسن در گوالیار در حبس بعیش می گذرانید تا آنکه درگذشت ملیبار و ملیوار و ملیبار نیز نامند و
آن ولایتیست مشهور و مردمانش همه خوش روی و خوشخوی اند اما در بعضی از آنجا که چند ایشان مسلمانند کپتان چون شاهان بنگاله
بارانش در وقت می افزود که در ملیوار اکثر جاها زنان برهنه که هیچ لباس ندارند مطلق برهنه می گردند و هر قدر که خواهند مردم را بشوهری گیرند
و رسم آنجا است که اگر یکی بخانه کسی خواهد رفت با زن مباشرت کند و کفش خود را بدر بگذارد و اگر مرد آن خانه بیاید و کفش را بیند بر در ایستاده
بازگردد و اگر فرزند بهم رسد باید در احتیاج کنند بروایت مولف صبح صادق حکام ملیوار در ایام سابق سامری بوده اند که در بعضی کرد شهرست
و از بندرگاه حاکم نشین مردم ... در آن فرنگیان مستولی اند و ظهور اسلام در آن دیار در سنه دویست هجری اتفاق
افتاده و در تاریخ مذکورست که چون در وقتی جماعه از مسلمانان بسمت سراندیب رفتند کشتی ایشان بعد ملیبار که قاعده ملیبار است افتاد و قوم
آنجا مردی دانا بود و سامری نام داشت ایشان را نزد خود خواند و از دین سوال کرد گفتند دین محمد صلعم گفت او را معجزه بود گفتند آری سنت
و چندی از آن شق قمر و چون معجزه شق القمر شنید سامری گفت این معجزه قوی است اگر صحیح باشد شاید اهالی ربع مسکون همه
مشاهده کرده باشند پس گفت رسم ما همین است که هرگاه واقعه غریب اتفاق افتد آنرا در دفاتر ثبت کنند اگر این واقعه صحیح است در
دفتر ثبت باشد پس دفاتر آبا و اجداد را تفحص کرد تا در موضعی نوشته دید که در فلان سال ماه دو پاره گشته و باز یکی گشته
و از ابتدای آن زمان دولت او بیست سال نوشته بودند سامری گفت از عهد پیغمبر شما چند سال گذشته گفتند و بیست سال است آنگاه سامری
تصدیق کرده ایمان آورد و کپتان جوناتهان اکات قایل این مراتب نیست بالجمله چون خواست که بحج رود از اعیان مملکت کسی
بود و ندید لیست و میدانستند و گفت که اند و اگر ... و بعد ازین شما را نخواهید دید پس عهدنامه نوشت و از همه پیمان گرفت که از
مضمون آن عدول نکنند آنگاه مملکت را بر امرا قسمت کرد و گفت که بر ولایت یکدیگر تصرف نکنند اگر احیاناً در میان مخاصمه افتد
بجز به مملکت یکدیگر قانع شوند بالجمله چون سامری از قسمت مملکت باز پرداخت یکی از امرا که حاضر نبود بیامد سامری را چیزی نمانده بود
شمشیر خود باو بخشید و گفت باین هر قدر که توانی از مملکت بگیر پس او را سامری لقب نهاد و گفت باید که بعد از تو هر که از اعقاب
تو بسلطنت رسد همین نام بر خود نهد آنگاه بگوشه رفت و آنجا بعبادت مشغول شد و گفت باید که کسی نزد من بیاید سامری خود را
بکشتی مسلمانان رسانید و با ایشان متوجه حجاز شد و چون هفته بگذشت امرا جمیعا رفتند و از و نشانی نیافتند گفتند او بآسمان
رفته زود باشد که باز آید سامری به بندر شحر رسید و مریض شد و از مسلمانان طلب کرد و گفت خواهم که پیوسته بملیبار روید تا
بسعی شما کافران آنجا مسلمان شوند پس نامه بملیباریان نوشت که با مردم از شما جدا شده ایم باید که از عهدنامه و پیمان من تجاوز
نکنید و مالک بن حبیب فلان فلان را چون آنجا آیند رعایت کنند و نگذارند بهر وجه که خواهند مسجد بنا و دل بینی نکنند پس سامری
درگذشت و به بندر شحر مدفون گشت و هرگاه که مالک بن حبیب بملیبار رفت و نامه سامری به ملیباریان و سلبه کرد ... رسانید ملیباریان
مالک در رفقای او را اکرام کردند و مالک در کدنکلور مسجد بنا نهاد و جمعی کثیر از اهالی آن دیار مسلمان شدند و مذهب شافعی
گزیدند امرای سامری بطناً بعد بطن حکومت می کردند تا آنکه فرنگیان پرتگال استیلا یافتند چه در نهصد و چهار هجری که سلاطین ...
دکن ضعیف شدند فرنگیان در بستند که از ایشان بملیباریان ... تسخیر آن مملکت کردند پس در نهصد و نه هجری کشتی فرنگ
... لشکر ... مسلمانان ... فرنگیان منهزم ... یکی از

حکام نواحی که با سامری مخالفت داشت متوصل شدند و ایشان را بکوچی متوطن ساخت آن طائفه آنجا قلعه و کلیسا ساختند
و این اول قلعه بود که فرنگیان بدیار هند تعمیر کردند پس صاحب پرتگال کشتی بسیار بکوچی فرستاد تا آن حصار را مستحکم ساختند بکوچی کشتند و
سه تن از ملوک آن حدود را که دوست فرنگیان بودند بکشتند و بمحاصره کوچی پرداخت و کاری نساخت و بازگشت و بملوک آفاق نامه نوشت
که فرنگیان درین دیار بانهدام اسلام مشغول اند مراد و نمایند پس چون نامه سامری بقانصوه والی مصر رسید سیزده غراب به ساحل دریای
هند فرستاد و سلطان محمود بنگره والی گجرات و سلطان محمود بهمنی والی دکن از تیار در ممالک خود غرابی چند نمود و آنها فرستادند فرنگیان بحدود
صوال جمع شده بودند افواج سامری در آنجا رسید و با فرنگیان رزمی صعب کردند فرنگیان ظفر یافتند و مصریان به بندر چیتا رفتند
و چون ملک اشرف قانصوه زائل کردند و سلطان سلیم صاحب روم بر مصر استیلا یافتند فرنگیان بر ساحل دریای هند مستقل گشتند
و در رمضان شش صد و یازده بکالیکوت آمدند و مسجد جامع بسوختند ملیباران روی با ایشان نهادند و پانصد کس را کشتند فرنگیان به بندر
کوکم گریختند و با راجه آنجا در ساختند و در آن سال بر کوه استیلا یافتند سامری از غایت اندوه بیمار گشت و در نهصد و بست و یک
درگذشت برادرش جانشین شد و با فرنگیان صلح کرد بالآخر میان ایشان وحشت خاست و مکرر محاربات اتفاق افتاد و شش صد و
سی و هشت هجری قلعه چالیات را در دو فرسخی کالیکوت ساختند و قلعه دیگر در حدود جاول بنا نهادند و شش صد و چهل و یک
هجری بندر دیو و در نهصد و چهل و سه بعد فوت سلطان بهادر والی گجرات احمد آباد و تپ و من از بهادر گجرات بگرفتند و در کد کلو
قلعه ساختند و استقلال عظیم یافتند سلطان سلیم بن سلطان سلیم صاحب روم در نهصد و چهل و چهار هجری سلیمان پاشا را با مردم گشتی
بقلع و قمع ایشان فرستاد و قلعه دیو را محاصره کرد و کاری نساخته بازگشت و در نهصد و شصت و شش فرنگیان بر بندر هرمز استیلا
یافتند چنانچه در اقلیم اول در ضمن احوال بندر هرمز گذشت و در همان سال بر بندر سلت که مسقط تعبیر نمایند و سمطره و سیلا پور و پاک پتن و
مکلو و سیلان سر استیلا یافتند با حدود اچی جلو ها ساختند و بنگاله شتافتند و طایفه از ایشان بندر هوگلی متوطن شدند سلطان علی
والی اچی قلعه سمطره را قهراً از دست فرنگیان بگرفت و سامری والی ملیبار و عادل شاه و نظام شاه بقلع و قمع تحریص نمود
و در نهصد و نود و نه هجری قلعه محاصرات را محاصره کرد و بگرفت و عادل شاه متوجه گوه گشت و نظام شاه روی بر کدیده نهاد و هر دو کار
ناساخته بازگشتند فرنگیان در ایذای مسلمانان کوشیدند و کشتی چند از بهادر احمد آباد گجرات که به مکه می رفت غارت کردند و مسلمانان را
اهانت رسانیدند و بر رسم تجارت در اکثر بنادر ممالک ساکن گشتند و هزار و بست هجری جهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر بادشاه گورکانی
ایشان را از بندر صورت براندند و طائفه انگریز را که دشمن فرنگیان پرتگال اند آنجا جا داد و در سنه هزار و سی و پنج هجری شاه
عباس صفوی امام قلی خان بن اله وردیخان را فرمان داد تا سپاه بهرمز فرستاد و آن بندر را از فرنگیان پرتگال انتزاع نمود
و هزار و دو بحکم شاهجهان بادشاه ابن جهانگیر بادشاه قاسم خان صاحب بنگاله قصد تسخیر هگلی کرد فرنگیان پرتگال را که فساد
می کردند از آنجا براند و هگلی را از فرنگیان پرتگال بگرفت و مگر بنادر که گذارش رفته در تصرف فرنگیان پرتگال بماند راقم حروف
بنابر دریافت احوال فرنگیان پرتگال در حین تحریر این اوراق بتردد بود چه بالفعل که هزار و یک صد و نود و نه هجری است پرتگالیان
هر کدام نهاد و امصار استیلا دارند در خلال این احوال مستر جوناتهان اسکات از خالکالوان یکمو کانه پور رسید راقم حروف
رفت روزی استفسار احوال فرنگیان پرتگال کرد فرمود اکنون که هزار و یک صد و نود و سه هجری است زیاده از دو سه بندر بتصرف

فرنگیان پرتگال ست و انگریزان را جهت اخراج پرتگالیان از ان بنادر محاربه در میان آمد و فرانسیس غیر از نخشگاه خویش هیچ بندر
ندارند اکنون تمام بنادر هند وغیره در قبضه تصرف انگریزان است راقم حروف گوید درین وقت انگریزان بر اکثر شهرهای هند رسیده
اند و در لیاسه ریاست می کنند ضرور افتاد که از واردات وقوعی ایشان اعراض و اغماض نکند پوشیده نماند که درین ولا از بنگاله
و پتنه و اوریسه و اوده و فرخ اباد تا نجیب گده که از نجیب خان المخاطب به نجیب الدوله و از دهلی متصل در سمتی بر همه
آن دیار متصرف اند اهل دانش و بینش را در ان نظر است و تفصیل این اجمال ناقل دو ال آنکه **احوال مهابت جنگ
و سراج الدوله** چون مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله فوت کردند سراج الدوله پسر دختر او که ولیعهد او
بود در سنه یک هزار و شصت و نه هجری بر کلکته که مسکن و ماوای انگریزان بود لشکر کشید و انگریزان را از انجا بر اند و متصرف
گشت سال دیگر انگریزان کشتیها بکلکته آوردند و آنرا از گماشتگان او منتزع نمودند و آماده حرب سراج الدوله شدند سراج الدوله
با فوج شایسته از بنگاله بر آمد و دست قتال بیارست انگریزان با میر محمد جعفر خان که از اعظم روسای سراج الدوله بود در ساختند
سراج الدوله شکستی فاحش خورد و بالآخر بعد چندی بر دست میر محمد جعفر خان گرفتار شده بحکم پسرش صادق خان عرف میران
بقتل رسید صاحبان انگریز میر محمد جعفر را بر امارت و ایالت مقصود آباد بنگاله نشاندند چون دو سه سال بر آن بگذشت میر
محمد قاسم خان داماد میر محمد جعفر خان بطمع ریاست بنگاله با صاحبان انگریز رسم اتحاد پیش نهاد و باعانت ایشان بادای مبلغ
بریاست بنگاله و پتنه رسید و میر محمد جعفر خان همراه انگریزان به کلکته شتافت میر محمد قاسم خان اطاعت شاهزاده عالی گهر
ابن عزیز الدین محمد عالمگیر ثانی که از چند سال به تسخیر عظیم اباد می کوشیدند نمود و او را در عظیم اباد بر تخت نشاند چنانچه در ضمن شاهجهان
آباد در احوال عالی گهر بیاید بالآخر بعد از سه سال میان میر محمد قاسم خان و صاحبان انگریز مخالفت روی داد آخر کار بجدال و
قتال کشید تفصیلش آنکه چون میر قاسم خان مستقل گشت بنابر جرئتی از انگریزان اندیشناک گردید و بشکر استقامت گوید از
جمله اسباب مخالفت یکی سوال جواب معافی محصول مال یک کوتهی که نه لایق دوستی بود میان آمد چه انگریزان معافی آنرا خواستند
میر محمد قاسم خان نپذیرفت و انگریزان آنرا بر او ندادند و لهاسه طرفین بکدر گشت انگریزان میر محمد قاسم خان را تکلیف رفتن از
بنگاله کردند او سحال می گذرانید در خلال این احوال تسخیر بعض راجه نیپال بر اجه هاسه دامن کوه که با راجه موصوف مخالفت داشت
لشکر کشید و گرگین خان رزمی مقدمه لشکرش قلعه مکوانی که بر قرار کوه بود محاصره کرد و کاری نساخته از پای قلعه برخاست
میر محمد قاسم خان بنابر صعوبت کوه و گهاتی های دشوار گذار در انجا بشکر مراجعت کرد و از دل انگریزان صولتش برفت
میر مهدی که از جانب میر محمد قاسم خان ایالت پتنه داشت و صاحبان انگریز در کوتهی باقی پور که دو کروه از پتنه بود اقامت
داشتند هر روز از طرفین فوجها آراسته بیرون شهر برابر می ایستادند و هنگام شب بمسکن خود ها می رفتند شبی انگریزان برای
شهر شبخون آوردند چه همه سطح بناهای در دیوار شهرپناه [illegible] و چند کس را بر دیوار شهرپناه متصل دروازه شهر فرستادند ایشان از دیوار
فرود آمده بر در شهر پناه آمدند و محافظان در [illegible] بغفلت خفته بودند باکشتند و در را باز کردند و انگریزان با جمعیت
خویش و ضرب توپ بشهرپناه در آمدند و دست به قتل و غارت [illegible] دراز کردند میر مهدی بی جنگ هزیمت رفت و راه بنگاله پیش
گرفت و در راه شهر پتنه که قلعه دیگر حاکم نشین بود [illegible] با جماعه خویش [illegible] آن کوشید و برزم پای ثبات ورزیدند

انگریزان بآن سلطنت نشده دست تاراج بسکنه دراز کردند و متفرق گشتند نیز از همدمی و دستم کرده ازینجا رفته بود و آنجا با ماکار
و شمرو و ذوالنون انصاری که میر محمد قاسم خان با عساکر بسیار بامداد او فرستاده بود ملاقی شدند و باتفاق گیدر نگر متوجه پتنه شدند و
آن طرف دریچه شهرپناه که مشرف بدریا بود درآمدند نیز اراضی ایشان را اندرون گرفت مرزا با فوج باره از قلعه بیرون آمد و با
انگریزان مصاف داد و ظفر یافت و بسیاری از ایشان را کشت و بسیاری را اسیر ساخت و منکب شیر با محمد قاسم خان
فرستاد او همه را بقتل رسانید و آن باعث ازدیاد خصومت گشت انگریزان در ابتدای موسم برشکال میر محمد جعفر خان را باز
برداشته از کلکته برآمدند و میر محمد تقی خان حاکم پرتهم را در رزم بکشتند میر محمد قاسم خان از لشکر میرزا اسد الله خان را که
راقم حروف بخشی و داروغه داغ بجمله او بود و برفاقت ذوالنون و شمرو و ماکار نصاری با فوجی آراسته بر انگریزان تعیین فرمود تلاقی
فریقین بررود ستونی دست داد و رزمی صعب اتفاق افتاد انگریزان ظفر یافتند اسد الله خان وغیره منهزم به ناله اودهور که متصل
راج محل است آمدند و پناه دیوارے که از ساحل گنگ تا دامن کوه از شمال تا جنوب کشیده بودند چنانچه نیز بیماری در میان آن
واقع شده بود قیام نمودند میر محمد جعفر خان و انگریزان آنجا رسیدند و مورچال سلامت کوچه پرداختند تکیه ها رزم توپخانه در میان
ماند شبی انگریزان بر فوج میرزا شبخون زدند و بسیاری از لشکریان میرزا قتل کردند و هنگام عبور ناله و کاریزها غریق گشتند و میرزا
و دیگر روسای لشکر منهزم متصل منگیر پیش محمد قاسم خان که مجهولانه از منگیر آمده بود آمدند میر محمد قاسم خان منگیر را تعاقب نمود
و بعد از چند روز از صیامت و ناطق و تصرف خود میداشت با جبری انبوه از منگیر آمد راقم حروف درین قضایا حاضر بود بالجمله
میر قاسم خان بتوقع امداد پیش شاه عالم ثانی عالی گهر بادشاه و وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ناظم اوده و آله اباد شتافت
شاه و وزیر بامداد او برخاستند و بعد از رزمهای متواتر که در عظیم آباد کردند منهزم و بکسر بر ساحل دریای گنگ چهاونی نمودند شجاع الدوله
از میر محمد قاسم خان سوء مزاج گشته او را حبس کرد و آنچه داشت از و گرفتند و بعد چندی نجات داد و میر محمد قاسم خان بعد ازین قضایا
روزی با راقم در رهتل کهند و بریلی و آنوله میگفت که منجمله اسباب غارتی که شجاع الدوله از ما گرفت سی و شش زنار راچه ای الماس
جواهر نفیسه بود بالجمله انگریزان در آخر برشکال آن سال که هزار و یکصد و هفتاد و هشت هجری بود در بکسر آمده رزمی صعب
کردند و وزیر الممالک منهزم به لکهنو آمد انگریزان تا آله اباد آمدند و قلعه اله اباد را قهراً قهراً کشودند چنانچه در ضمن اله اباد مرقوم است
در صوبه اوده بی ممانعتی متصرف گشتند و شجاع الدوله را از دیار او بر آوردند و از سکنه آن ممالک قتل و غارت احدی نمودند
و بلکه ارباب و داران و وظیفه خواران هر دو صوبه را متعرض نشدند وزیر الممالک پیش احمد خان بن محمد بنگش حاکم فرخ آباد و حافظ
رحمت خان و دوندیخان روسای روهیله به بریلی و آنوله رفت و کسی با و نپرداخت و بکالپی رفت انگریزان او را آنجا نیز مجال
اقامت ندادند و هم درین اثنای بادشاه انگریزان پیوست انگریزان آله اباد را جهت استقامت بادشاه مع مداخل آن و
جهان آباد واگذاشتند و از مداخل بنگاله وغیره بیست و پنج لک روپیه پیشکش هر ساله نمودند و هم از آنکه بادشاه در آله بود دلها بغصه
می رسانیدند و چون بادشاه بریلی نهضت فرمود آن رسوم موقوف کردند بالجمله شجاع الدوله صلح کرده بر صوبهای خود از طرف
انگریزان شروط موقت و درستی استقلال یافت و شوکتی عظیم بهم رسانید چندانکه بعد از چند سال که احمد خان بنگش و دوندیخان
و دیگر روسای روهیله باجل طبیعی درگذشتند وغیر از حافظ رحمت به قتل رسید و شجاع الدوله ظفر یافته در زمینی آنها تصرف

نصاری کردند شجاع الدوله بر ملک روهیله مستولی شد و خرابی بسیار در آن دیار نمود و پس از آن مریض شد و باستصواب صاحبان
انگریز با فیض الله خان ابن علی محمد خان روهیله صلح کرده مسکن او را که رامپور بود بنام او بحال داشت و بهمان حالت بیماری
از لال دانگ کوچ کرده باوده رسید و درگذشت پسرش مرزا امانی المخاطب بآصف الدوله وزیر الممالک بحکومت نشست و
بامر سلطنت پرداخت اکنون که یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری است صاحبان انگریز از کلکته ملکه از سورت تا بنگاله بتحیت گرد و
که متصل شاهجهان آباد است کوٹهی ها ساخته محیط. و دایر اند و کلنل کاورکه بالکنتوکه بزبان انگریز عبارت است از لشکر در یکهزار
و یک صد و نود و دو هجری بعد فوت کلنل بیلی رئیس لکهنو شده از راه برنا و چترگده مملکت پسران چترسال و لکمنه متوجه مندراج
و بمبئی که کوٹهی انگریزان است گردید و تا نلکهانه کول گنج رسند پیش ازین برگهناتهه راو ابن باجی راو دکهنی رئیس پونا که مسکن
اجداد باجی راو است نراین راو را که اولاد ناتها ابن باجی راو بوده بفریب و غدر بکشت رؤسای دکهنیان با او مخالف شده
منهزم کردند رگهناتهه راو منهزم پیش انگریزان سورت رفت و بعد ازین بدید ایشان به بمبئی شتافت انگریزان از بمبئی که چهل کروه از پونا
مسافت دارد با جمعیت بست پلٹن و پنجاه ضرب توپ بامداد رگهناتهه راو متوجه پونا شدند و در آخر ذی قعده سن هزار و
یک صد و نود و دو هجری در کوٹل که ما بین بمبئی و پونا واقع است اشجار از جنگ بریده حصاری چوبین بسته سیکارام بابو رکن دولت
دکهنیان و بابا پهرنویس که نیز بزبان ایشان دیوان را گویند و سید احمد عرب و مهاجی سیندهیه و تکوجی هولکر و دیگر رؤسای
مرهٹه با پنجاه هزار سوار از پونا برآمده با انگریزان هنگامه رام ٹریا کردند از سبب توپخانه انگریز نزدیک حصار چوبین رفتن نتوانستند
انگریزان دو پلٹن که عبارت از دو هزار تلنگه تفنگچی تخمیناً باشد در حصار گذاشته یک گروه از حصار برآمدند و با موضع برکانور رسیدند
دکهنیان بهیئت اجتماعی حمله آوردند و رزمی صعب کردند و اکثر از آلات حرب غنیمت بدست دکهنیان افتاد و انگریزان دیگر روز
صلح کردند و قلاع ساسی و غیره را که بالفعل از دکهنیان گرفته بودند باز دادند و بست و پنجم ذی حجه ایشان به بمبئی بازگشتند و اکنون
شنیده می شد که کلنل کاور به بمبئی رسید و در یک هزار و یک صد و نود و سه هجری کنیب دیگر که رئیس انجا مه کپتان هاکم و مصاحبش
مسمی جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم حروف و کامران دره است قصد آن طرف می دارد چنانچه در شروع گوالیار و گوهد رفته
کماک بیان گردد و اکنون یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری است جنرل هسٹن المعروف به بیسٹن صاحب کلان از کلکته از مشرق
به بنارس آمده بگفته اوشان مسعود و دیگران که مخالف راجه چیت سنگه ابن راجه بلوند سنگه راجه بنارس بودند بهره لعینی چوکی
و سزاول فرستاد و طلب مبالغ و بیجی گرده کرد سپاهیان بر و سختی می کردند مردمان راجه مردم بهره را بجان کشتند و راجه را بر شنیده
شنیده به رام نگر بردند و بست و هشتم شعبان امسال بعد از سه چهار روز این واقعه صاحب کلان یک پلٹن برام نگر فرستاد
ایشان در شهر داخل شدند مردم راجه از اطراف و جوانب بالای بام و برزن برآمده سپاهیان پلٹن را بزر و تیر و تفنگ کم همه
بسیاری کشتند و بقیة السیف برگشته بچنار آمدند راقم حروف درین وقت بچنار با جمال و اطفال صاحب خویش بود در مقبره
شاه قاسم سلیمانی استقامت می داشت باقی احوال در ضمن بنارس مرقوم خواهد شد چون برخی از احوال وقوع انگریزان
مرقوم قلم شد اکنون سطری چند مشتمل بحکایتی که بسبیل حکایات راقم از مستر جوناتهان اسکاٹ بمیان آمده بقلم می آرد چه روزی
پیش ازین مستر جوناتهان اسکاٹ از راقم پرسید که در زمان قدیم شهر آباد است گفتم که بالفعل اوده و لکهنو کمال آباد می دارد و گفت

ویران مطلق اند گفتم که احمدآباد و گجرات بسیار آباد است زیرا که مردم آنجا در غایت افزونی مال و منال زندگانی کنند گفت این هنر
ویران عام مردم آن شهر را آباد گویم که آواز گدا و فقیر بطریق سوال بسمع نرسد و امصار و دیار ما که شهر لندن تخت گاه انگریز است
و دیگر توابع همچنین باشند گفتم بچه سبب فقرا و گدا در آنجا نباشند فرمود که دانایان پیشین ما رسم و آئین نهاده اند که بر اهل
حرفه و سپاهی هرچه در روز پیدا کنند از آن حصه تعیین که مردم بادشاهی در آن باشند ببرند و بادشاه و امرا نیز هرچه در ملک
حاصل کنند حصه معهوده آنجا نفرستند و همچنین هرگاهیکه تجاران از راه دور و دراز بیایند از مال خود آنچه که مقرر گشته اند ادای مرسوم
نمایند و چون سال آخر شود فقرا و گدا بر منادی جمع آیند ملاحظه کنیم شخصی که چون تندرست و قوی الحال باشد او را از آن جماعه بر آلم و
بر کسب و مزدوری اشاره کنیم و آنکه از مرد و زن پیر ضعیف و کور شل و لنگ و گنگ که قابل محنت نباشد او را برسم که چند کس ضعفا
در خانه داری قوت هر روزه ایشان را بحساب یک سال هرچه شود از آن مال که جمع کرده ایم تسلیم او کنیم تا کس یک سال بعلاقه
سوال از خانه بیرون نیاید و در شهر و قصبه همین زمین مقرر باشد و رسم دروغ گوئی در شهر ما نیست که کسی بدروغ گوئی حصه زیاده ببرد
و اگر چنین کند بعد اظهار عقوبت سخت نبیره کنیم که دیگران عبرت برند گفتم که اندرین باب پیغمبر ما محمد صلعم فرموده که هر کس بعد فراغ از دین
مدیون در چهل روپیه یک روپیه زکات بر آرد و بآن دستگیری محتاجان نماید اما اکنون در میان ما و صاحبان فرق است چه خلیفه
و بادشاه صاحب ضبط نداریم که مردم را از جاده شریعت بیرون شدن ندهند و قتلش خوش گشت روزی گفت ایشان را
هر چند هست دل است که محل اندیشه و خیالهای متنوعه است پس هرچه در دل گذارد بی محابا بر گردد و مانع دل خود باید ماند از اتفاقات
در بیان تدریکی افغانی که خود را بطمع مال کشته بر مالش متصرف گشته بود و خدمتگار متوفی پیش کلنل اسمیرت که رئیس لکهنو با من بلگرام
در ملازمت بود باجرای کشته شدن خداوند خویش بر دست برادر زاده بگفت مردم کلنل بر فتند و قاتل را از سرای ملاتوه مع اموال مقتول
[illegible] آوردند کلنل قاتل را حبس کرد و مال را امانت نگاه داشت و مرتضی خان رساله دار ملازم نعمت الدوله که قاتل و مقتول در رساله او
نوکر بودند با لکهنو خبر فرستاد و بطلب قاتل را با مال مقتول پیش او فرستاد در آن هم این روئداد وقوعی را تقریر کردم و گفتم که افغان
موصوف را آنچه در دل گذشت مطیع و مانع آن نشد و عم خویش را بقتل رسانید پس همچنین هر کس که طالب لذت جماع باشد آن
و دختر هر کس را که از مطلوبان دلش بخواهد و با غالب را انکار و حیله و باز ایستادن و دفع نموده و یا دزدی بر مال کسی متصرف شود چرا که متابعت
دل خویش کرده این افعال بعمل آورده و طرفه فتوری در عالم روی دهد باید دانست که چون دل ایشان جای ظهور نیکی و بدی و دروغ
و راستی هست لهذا حق تعالی پیغمبران و حکیمان و دانایان و بادشاه و خلیفه و قاضی تعیین فرموده که ایشان مردم را از آنچه که منجر
بفساد باشد باز دارند که در حقیقت ضرر این کس در آن متصور است و خدا ترسی آموزند و تبدل و داد پردازند و معاش بآئین پسندیده
کنند تا از فتنه و بلا محفوظ باشند و در عالم و عالمیان رونق پدید آید به پسندند روزی گفتم که انجیل مسطور است کتابی مختصر برسم بر آورد
[illegible] و داد و فرمود که این انجیل هست گفتم که معنی این را صاحب نمی فهمند فرمود که این همه ترجمه انجیل است گفتم که پاتن هست گفت
که متن انجیل در میان نیست چه دانایان فقط معنی آن بزبان انگریز نوشته اند پرسیدم که ترجمه چه بیانست گفت که تعریف گاد بزبان
ایشان را خدا را نامند و احوال عیسی هر مرم گفتم که فسق و شرایع از کجا بعمل می آرند فرمود که آنچه دانایان سلف گفته اند بر آن می روم
کلکته تا ... ولایتی است وسیع لیکن معلوم نشد که در کدام اقلیم است چون مملکت و کهن پیوسته است و اکثر سلاطین دکن

بران دیار غزا کرده اند بنابران در ولایت دکن نوشته می آید ولایت کرناتک به کرناتک بن دکن بن هند بن حام بن نوح
علیه السلام منسوب است مستر جوناتهان اسکات بارقم حروف فرمود که کرناتک دو اند یکی در بالاگهات که بیجاپور و میسور
در کرناتک بالاگهات است و در ضمن سلاطین بیجاپور که عادل شاهیه اند مرقوم شده و کرناتک دیگر در پایین گهات که بیجانگر و
ارکاتهه در پایین کرناتک و گهات است و آن مرقوم شود و گویند که پیشتر ازین بیجانگر دار الملک کرناتک بوده اما ارکاتهه
نشیمن گاه آن ولایت است ـ

بیجانگر هوای معتدل دارد و گل و میوه فراوان بود و بادشاه آنجا را رای گویند و او بوفور خزاین معروف است میر
محمد خان تهوکیه وکیل وقتی بارقم می گفت که راجه آنجا را رسم است که هر روز صبح و شام دو بدره از زر داخل خزانه می کند و تمام
آن خزانه جور او بهور ا باشد و این رسم از عهد بکرماجیت شیوع یافته باالجمله در خاتمه روضة الصفا می نویسد که قسمت ولایت
کرناتک از سرحد سراندیپ تا ولایت گلبرکه و از ناحیه ملیبار تا حدود بنگاله زیاده از هزار فرسنگ باشد و اکثر آبادانی سه فرسخ
تخمیناً دارد و وضع عمارت آن شهر چنان است که هفت شهر بند حصار مدور بالای کوه از سنگ و گچ پیرامون یک دیگر کشیده
اند میان حصار اول و دوم با سوم بساتین مزارعه و باغات و کمتر عمارت است و در حصار چهارم تا ششم وفور عمارات مردم اهل حرفه
و دکاکین برابر یکدیگر در غایت عرض و طول واقع شده و قصر رای در حصار هفتم است با کمال رفعت و زینت و وزیر و دیوان
آن ملک را خطاب ناییک باشد که مهمات تمامی ملک می پردازد و در سالی رای آن دیار و اهالی آن سکنه یک نوبت
عید کنند و بزم خسروانه در غایت خوشی ترتیب دهند و اعیان تمامی قلمرو در آن جشن با فیلان آراسته و تجمل شایسته از جاهای
دور و دراز در بارگاه رای حاضر آیند و تا سه روز هنگامه جشن را بر پا دارند بعد ازان با نعامات رای سرفراز گشته باطراف
ممالک خویش روند و دیگر در شهر بیجانگر خراب خانه است وسیع در غایت آراستگی با کوشکها و کاخها متعلقه و آنجا بعد
نماز صبح محاسنان خود را بلباسهای رنگارنگ و زیورهای متنوعه و گلهای خوشبو آراسته بر درهای کرسی
انداخته می نشینند هر که طالب ایشان باشد آنجا رود و هر که را خوش کند اجرت مقرری آن از ابد هر دست یا او بسر برد و صبح بکار
خویش رود راقم حروف گوید کسانی که با احمد آباد گجرات رفته بودند می گفتند که دران شهر نیز چنین رسم است و آن جای
و مقام را بیجواره گویند و اکنون در لکهنو و لشکر انگریز جائیکه لولیان مسکن و مقام دارند آنرا چکله نامند باالجمله پل که آنرا هنود
سیت بندر امیسور نامند و آنرا راجه رام چند المشهور برام والی اوده که برادرش لچهمن است و در تریتا جگ بوده بر دریای عمان
بسته دران گذشته ملیکا رفته زوجه خود سیتا را از دست راون مرزبان لنکا خلاص کرده آورد و هنگام مراجعت چند طاق ازان
پل بگوشه کمان رسید و آنرا شکست در کتب هنود به تفصیل مرقوم است و پل مذکور در اقاصی کرناتک است و بروایت موثق
صبح صادق و تاریخ محمد قاسم فرشته در اقصای کرناتک که آنجا تا آن زمان صیت اسلام نرسیده بود سلطان علاء الدین
خلجی در هفت صد و ده هجری مسجد مختصر تعمیر نمود و بانگ محمدی آنجا بگفت و خطبه بنام خویش خواند و آن مسجد را تا هنوز کافران
آن دیار بنابر سببی همچنان مسلم گذاشته اند چه وقتی که در عمارت مسجد شکستی رو بداد و همدران ایام در آن دیار وبای بد خلقی بیشتر
هلاک گشتند اهالی شهر از افسون و افسانه در دفع وبا حیله ها کردند هیچ درنگرفت لاجرم مضطرب گشته دانا ... به تعمیر شکستگی ها ...

مسجد پرداخته مندفی الفور و بابر طرف شد از آن زمان هرگاه در مسجد شکستی روی میدهد ساکنان آنجا آمده عمارت می کنند
و چون در هشت صد و هفتاد هجری مجاهد شاه بهمنی در ایام سلطنت خویش از گلبرگه بر کشن رای والی بیجانگر لشکر کشید و بسمت آنجا
رسید آن مسجد را مرمت کرده و از آنجا متوجه بیجانگر شد و بمحاصره آن پرداخت چنانچه گذشت باجمله در بیجانگر رایان بر رفع حکومت
می داشتند اولی آن جماعه راجه بنج چند است که شهر بیجانگر از آثار اوست و بعد از وی اولادش بطنا بعد بطن دران دیار حکومت
می کردند تا نوبت بشیو رای رسید و او معاصر سلاطین بهمنیه دکن بوده بعد از وی دو پسر او را بیکدیگر بر ریاست پرداختند و
پس از ایشان هر ریج امیر الامرا گشت و بر رای مرئی که از ان خورد سال بود نام سلطنت نهاد و بالآخر او را بکشت و خود را
راجه خواند و بر سایر ممالک بیجانگر استیلا یافت و از هشت صد و نود و شش هجری تا نهصد سی و پنج باقتدار گذرانید
و بعد از وی پسرش رامراج والی شد و در زمان او سلاطین دکن باتفاق یکدیگر متوجه بیجانگر شدند رامراج با هفتاد هزار
سوار و نه لک پیاده با ایشان مصاف داد و در نهصد و هفتاد و دو با صد هزار کس بقتل رسید چنانچه در ضمن اخبار عادل شاه
والی بیجاپور و نظام شاه صاحب احمدنگر مرقوم است —

صوبه ارکاٹ که در دیار بیجانگر اکنون نشیمن گاه حکام آن ولایت است پوشیده نماند که چون نادرشاه والی ایران
در عهد محمد شاه وارد هند و چون نادرشاه شاهجهان آباد و قتل عام نموده و خزائن بسیار از آنجا گرفته و محمد شاه را بدستور به سلطنت
نشاند و با ایران مراجعت نمود نظام الملک در سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و سه از محمد شاه رخصت دکن شد و به برهان پور
رسید پسرش ناصر جنگ باغوای مغویان باراده ناصواب در عین برسات با هفت هزار سوار به اورنگ آباد آمد آصف جاه
بدفع او قیام نمود بیستم جمادی الاول سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و چهار جنگ قائم شد بالآخر ناصر جنگ با معدودی چند فیل
خود را تا فیه قریب فیل نظام الملک رسید و زخمی شده گرفتار گشت نظام الملک عزم تسخیر کرناتک پائین گهاٹ نمود و اول
قلعه ترچناپلی را محاصره کرده و از دست مرهٹه مفتوح ساخت و بعد ازان ملک ارکاٹ را از قوم نوائت که در تصرف داشتند انتزاع
نمود و حکومت آنجا به انورالدین خان شهامت جنگ گوپاموی داده به اورنگ آباد مراجعت نمود و در سن یک هزار و یک صد و
شصت و یک هجری آمد آمد احمد شاه ابدالی از جانب کابل بشاه جهان آباد گرم شد نظام الملک از اورنگ اباد به برهان پور
نهضت نمود خبر رسید که احمد شاه ابدالی از احمد شاه بن محمد شاه منهزم بکابل رفت همدرین اثنا نظام الملک بیمار شد و عزیمت
اورنگ اباد نمود چهارم جمادی الآخر سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک در گذشت غلام علی آزاد بلگرامی رحلتش را متوجه بهشت
یافته بعد از وی پسرش نظام الدوله ناصر جنگ رسید بجای پدر بر مسند ایالت و حکومت نشست او امیری دیندار و صاحب عزم
بود وقتی بگفته مغویان از پدر مخالف گشته آخر کارش بر دست پدر اسیر گشت چنانچه گذشت و در هزار و یک صد و پنجاه و پنج
آصف جاه او را از عتاب بر آورده در سنه هزار و یک صد و پنجاه و هشت در حیدر آباد نوازش فرمود و نظامت اورنگ آباد
بوی داده رخصت آن بلاد نمود و در سن هزار و یک صد و پنجاه و نه آصف جاه از حیدر آباد به بدر آمد و رسید ناصر جنگ حسب الطلب
پدرش بخدمت پیوست و نظام الملک او را از دکن بطرف میسور فرستاد و خود به اورنگ آباد شتافت ناصر جنگ بسری
رنگ پتن که محال اقامت راجه میسور است رسیده از راجه آنجا پیشکش گرفته باورنگ آباد رسید و عنقریب آن نظام الملک

آصف جاه درگذشت پسرش ناصر جنگ بر مسند امارت و ایالت دکن نشست هم درین اثنا احمد شاه بادشاه ابن محمد شاه
او را بخواند ناصر جنگ با وصف موانع مهمات سیما خصوص شقیه هدایت محی الدین خان دختر زاده نظام الملک که در عهد نظام الملک
بحکومت را انجو رداد او دلی می پرداخت بموجب حکم عازم هندوستان شد و تا دریاے بربده خود را رسانید و درین ضمن شقهٔ احمد شاه
مشتمل بر منع آمدن و رود نمود ناصر جنگ مراجعت باورنگ آباد نمود و بر ساحت آنجا گذرانید درین صورت حسین دوست بتصرف
چندا از نوایب ارکاتهه بهدایت محی الدین خان پیوسته او را بگرفتن ارکاتهه تحریص نمود و بوساطت چندا فوجی از فرنگیان فراسیس
ساکن پهلچری بندر رفتن هدایت محی الدین خان شدند هدایت محی الدین خان با انور الدین خان گوپاموی که از دولت نظام الملک
در ارکاتهه لوای ریاست می افراخت شانزدهم شعبان سنه هزار و یکصد و شصت و دو رزمی صعب کرده او را شهید ساخت
ناصر جنگ باستماع این سانحه با هفتاد هزار سوار و توپخانه بسیار و یک لک پیاده تا پهلچری بندر که پانصد گروه جنوبی از
اورنگ آباد است شتافت و بستم ربیع الآخر سنه هزار و یکصد و شصت و سه هجری پاس کامل توپخانه فرنگ گرم بود
بالآخر فرنگیان فراسیس بهزیمت رفتند و هدایت محی الدین خان که بسر آمد و محبوس شد ناصر جنگ متوجه ارکاتهه گردید فوجی
بدفع فراسیس منهزم تعین نمود از اتفاقات بر فوج گرپور چشم زخم از دست فراسیسیان رسید و قلعه نصرت گدهه جنجی که پایه
تخت کرناتک است بتصرف فراسیسیان در آمد ناصر جنگ یازدهم شوال سنه هزار و شصت و سه از ارکاتهه کوچ نموده سرداران
افاغنه کرناتک مثل همت خان پنی و غیره که همراه بودند باطناً با فراسیسیان در ساختند و جواسیس خود فرستاده فراسیسیان را
که در زیر قلعه جنجی اجتماع داشتند بقصد شبخون طلبیده در هفدهم محرم سنه هزار و یکصد و شصت و چهار هجری آخر شب رسیده
بیکبار یک جنگ انداختند ناصر جنگ در عین گیرودار فیل سواری خود در جانب افاغنه براند تا باتفاق ایشان فرنگیان را
بشکنند همین که فیل سواری ناصر جنگ قریب فیل همت خان رسید همت خان تکرام تفنگی بر و سر داد و آن بسینه ناصر جنگ رسید
و او از ان درگذشت بعد شهادت او افاغنه و نصاری هدایت محی الدین خان را بر ریاست برداشتند هدایت محی الدین با فراسیسیان
عزیمت آباد و بر سر ارکاتهه عبور نمود و در ملک افاغنه در آمد تا خوشی هدایت محی الدین و افاغنه که از چندگاه مضمر بود علانیه شد
طرفین قتالی فاحش نمودند همت خان و دیگر روسای افاغنه به قتل رسیدند و هدایت محی الدین خان نیز به قتل رسید و این واقعه
در هفدهم ربیع الاول سنه هزار و یکصد و شصت و چهار هجری واقع شده و بعد از ان سرداران لشکر صلابت جنگ ابن نظام الملک را
بر ریاست رسانیدند و آخر کار چند از تیر بدستور دیگر قاتلان ناصر جنگ به قتل رسید چه محمد علی خان ابن انور الدین خان
گوپاموی بعد شهادت پدرش انور الدین خان قلعه ترچناپلی را که نشیمن گاه او بود قائم کرد و چون ناصر جنگ بارکاتهه آمده بود
محمد علی خان بخدمت پیوست و اعزاز یافت و بعد شهادت ناصر جنگ بقلعه ترچناپلی پناه کرد و درین وقت ریاست ارکاتهه
بچندا که به پهلچری بندر نشسته بود عاید گشت و با عامه فراسیس به ترچناپلی رفت و محاصره کرد و محمد علی خان متحصن شد و مکرر
طلب مدد از صلابت جنگ نمود میسر نشد محمد علی خان ناچار از فرنگیان انگریز ساکن چینیا پتن در ساخت و با ایشان بمقابله
چندا برآمد و رزمی صعب نمود چندا دستگیر شده بغره شعبان سنه هزار و یکصد و شصت هجری مذبوح شد و قریب
یک هزار و پانصد فراسیس کارده نزد محمد علی خان اسیر آمدند محمد علی خان ارکاتهه مستقل گشت آن زمان ایالت

دکهن بنظام الدوله بن آصف جاه رسیده بود و در سنه هزار و یک صد و هشتاد هجری نظام الدوله با مرهته و چندر بانک که ذکرش در
میسور گذشت در ضمن احوال بیجاپور بعد احوال سکندر شاه گذشت بر سر ارکاته لشکر کشید محمد علی خان باتفاق انگریزان با او
رزم کرده نظام الدوله و چندر بانک و مرهته منهزم گشتند محمد علی خان ظفر یافت و عزم مستقل گشت دیگر بار چندر بانک با سی
هزار سوار و چهار هزار پیاده آمده در سنه هزار و یک صد و نود و چهار هجری شهر پناه ارکاته محاصره کرد راجه بیبر نائب محمد علی خان
در ماه متحصن شده جنگ نمود و کمک از محمد علی خان نرسید ناچار صلح کرد و چندر بانک قلعه و شهر بگرفت و هر چه یافت ضبط نمود
نواح ارکاته بی چراغ نمود ناموس عالمی بباد رفت و عنقریب آن در سال مذکور جنرل کوت و صاحب کلان کلکته بدانجا رسید
و با حیدر نایک رزمی صعب نمود حیدر نایک منهزم گشت چنانچه در میسور نوشته شده مولف هفت اقلیم بذکر آن نپرداخته ظاهرا
بر دکهن که نام مجموعه ولایتی است اکتفا کرده در آئین اکبری و خلاصة التواریخ می نویسد هزار صوبه وسیع است میان دو کوه جنوبی
آب و هوا اینک سی دارد و در صحرای آن فیلان بسیاری باشند و درین صوبه شمار گده قلعه سنگین بر پشته رفیع واقع است و
سه طرف آنرا دو رود گرفته و ایضا حصار برناله که برله نیز گویند حصاریست سنگین بر روی زمین مسطح و در میان کومنتجه که بدو هندوان
پرستش کنند و در چهار کروهی آن چاه است بر استخوان که درو افتد سنگ گردد و بدستور چشمه ایست که هر چه در وی افتد سنگ
می شود و دران صوبه معدن الماس است و اهل حرفه آنجا پارچه نیک بافند و در آنجا در دو دیگر کان فولاد است و آوند سنگین آنجا
نیکو می تراشند و خصوص انجبار اگوشت و استخوان سیاه باشد و دران جا شیش کیا نام جایی است معبدگاه هندوان و آن
چشمه ایست عمیق و بدراز سی بهنای یک کروه و اطرافش بلند چون کوه و آب شوری دارد و مایه آگینه و صابون و شوره از آنجا پدید
می آید و دران نواح میمون و بوزنه بسیار می باشند و درین صوبه نهرها و رودها بسیار از آنجا گنگ گوتمی که بنام گوتم عابد
مشهور است و آنرا گوداوری گویند و از کوه ها نزدیک تریمبک جوشد و از ولایت احمدنگر گذشته بصوبه برار تلنگانه رود و بر دهنه
طرف بدریای عمان فرو ریزد و طول آن صوبه از بیانه تا بیرگده دو صد کروه و عرضش از بدر تا هندیه صد و هشتاد کروه شرقی
بیرگده و شمالی بدر و غربی بتانه و جنوبی بلکانه و ده سرکار مشتمل دو صد پرگنه تابع این صوبه است و مداخلش صد کرور و هفتاد
و دو لک و هفتاد و دو هزار است و سلاطین برار را ملوک عماد شاهیه نامند و اول ایشان فتح الله عماد است و او از اهالی بیجانگر
بود بغلامی افتاد و در سلک غلامان خانجهان که قبل از سلطان بهمنیه حکومت برار داشت منخرط گشت و بعد فوت خان جهان
در خدمت سلاطین بهمنیه مقرب معتبر گشت و در عهد محمد شاه لشکری بعون عنایت خواجه جهان گاوان حکومت برار و خطاب
عماد الملک یافت و هشتصد و نود و پنج هجری خطبه و سکه بنام خود کرده و خود را عماد شاه خواند و پسرش علاء الدین
عماد شاه و بعد از و تفال خان و کسی که از غلامانش بود و برهان عماد شاه بن دریا عماد شاه را در طفلی بر تخت نشاندند و با اختیار با
ابراهیم قطب شاه و والی خاندیس اتفاق کرد و نام برهان عماد شاه را از خطبه بیفگند و بنام خود خطبه خواند و در نهصد و هشتاد
و هشت هجری تفال خان و پسرش شمشیر خان و برهان عماد شاه بر دست نظام شاه بحری والی احمدنگر و دولت آباد و مرهته به قتل
رسیدند و دولت عماد شاهیان سپری گشت

صوبه خاندیس صوبه مختصر است و برهان پور دران شهر بنیاد است و ملک نصیر خان ابن ملک است ارجا آنرا تعمیر نموده

از اورنگ آباد هفت منزل مسافت دارد و از اکبرآباد تا برهان پور دو صد و بست و هشت گروه جریبی به پیمایش آمده در خلاصة التواریخ می نویسد که شهر مذکور بر ساحل دریای ستبی واقع است و مردم اهل هنر در ان شهر آباد اند و در حوالی آن شهر باغات فراوان است و درختان صندل و عود بی شمار باشند و کسب کار آنجا اکثر جولاهی در بعضی جاها نیک و متمول بسیار باشد و پارچهء بسیار صاف راد بانگری و ساله برهان پور بهتر می شود و نهرهای آن شهر برهانی و بوریا و کوپی و مینی و طول این صوبه و لورکا لوکه مینه به پیوسته است تا ازایاس که متصل ولایت احمدنگر گجرات است هفتاد و پنج گروه و عرضش از جا نوکه بمالوه سمالها دارد پنجاه گروه و شرقی آن براز و شمالی آن مالوه و جنوبی خاندیس و پنج سرکار مشتمل بر دوازده محال تابع آن صوبه است و مداخلش چهل و چهار کرور و شش لک نوزده هزار دام است و بروایت مولف صبح صادق ملوک خاندیس فاروقی اند و اول آن طائفه ملک راجا است و نسبتش بفاروق (؟) به برهان الدین ابراهیم ادهم اسلحی پیوسته بفاروق عمر ابن الخطاب می رسد باجمله ملک راجا ابن خان جهان که پدر رشش از امرای سلاطین دهلی بود و بعد پدر رشنر لت افتاد و بالآخر در لشکریان فیروز شاه دهلوی منخرط شد و او بشکار میل تمام داشت و هر روز سگی باخود گرفته بشکار رفتی روزی فیروز شاه در شکارگاه از سپاه دور افتاد و گرسنه گشت ملک راجا از دور بدید که شکار میکرد پیش او رفت و گفت گرسنه ام ملک راجا آنچه داشت پیش آورد سلطان در حالش پرسید ملک راجا حال بازگفت سلطان فرمود که بدار الامارت پیش من آئی دیگر روز ملک راجا بدرگاه او آمد سلطان بلده تهالنیر از بلاد خاندیس با قطاع او داد و ملک راجا در هفت صد و هفتاد و هفت هجری به تهالنیر رسید و رای تلنگانه و رایان آنجا را مطیع ساخت و بر گوندواره تاخت برد تا گره کنکه پر آمد و پیشکش گرفت و تحف و هدایا به سلطان فرستاد سلطان او را اقطاع غیر و دو عادل خان لقب نهاد و ملک راجا دختر خود به پسر هوشنگ والی مالوه و دختر او را بهر خویش ملک نصیر خواست و او را ولیعهد ساخت بعد از ملک راجا پسرش ملک نصیر خان فاروقی جانشین گشت و خطبه بنام خود کرد و از سلطان احمد گجراتی نصیر خان خطاب یافت و چتر برگرفت و سراپرده شنج کرد و شهر برهان پور بنا نهاد و قلعه اسیر کشود و در زمان او آن ولایت بخاندیس معروف شد یعنی ولایت خان گویند قلعه اسیر در تصرف اشا اهیر از رهگذران دیار بوده و آن قلعه بنام او مشهور است اجداد او انحصار برای محافظت گله و رمه ساخته بود و چون اشا جانشین پدر شد آنرا از گچ و سنگ ساخت و پنج هزار گاو و پنجهزار گاومیش و هشت هزار گوسفند جمع آورد و بکثرت مال از سایر زمینداران آن ممالک ممتاز گشت نصیر خان خواست که آن قلعه را بدست آرد پیام نوشت که راجه بکلانه و غیره عزم رزم دارند و قلعه تهالنیر در تصرف برادرم ملک افتخار است و قلعه الناگ بدشمنان متصل است خواهم که اطفال مرا در قلعه جا دهی اشا پیامش رضا داد نصیر خان دو صد محفه ترتیب داد و دو صد و بیست مرد در ان نشاند و به قلعه فرستاد اشا شنید که مادر نصیر خان آمده لاجرم باستقبال شتافت مردان محفه بیرون آمدند و او را بکشتند و بر قلعه استیلا یافتند نصیر خان و بعد از و فرزندانش در احوال یعنی اشا تصرف بکردند و آن احوال بود تا آنکه اکبر بادشاه قلعه اسیر کشود باجمله بعد از نصیر خان پسرش میران عادل شاه در قلعه الناک بجای پدر نشست و بعد از و پسرش میران مبارک شاه و پسرش از و میران عیسا بن مبارک بحکومت

نشست و خود را عادل شاه خواند و رایان گوندوانه را مطیع ساخت و لشکر بجانب کهیرله کشید و مظفر بازگشت و از گجراتیان مخالفت آغاز
نهاد و خراج باج گرفت و باز از کرده استغفار کرد و پیشکش چند ساله در معسکر بهادر به سلطان محمود شاه گجراتی که متوجه خاندیس بود فرستاد
و بعد از و میران داود شاه برادر میران علی بن مبارک شاه بحکومت نشست و چون درگذشت پسرش غزنین خان و عالم خان
دختر زادگان نظام شاه که از اعقاب نصیر خان بودند چند روز یا دیگر بحکومت نشستند و در این اثنا عادل خان بن نصیر خان که دختر زاده
سلطان محمود شاه گجراتی بود از سلطان سلطنت خاندیس خواست سلطان محمود شاه بخاندیس آمد و استیلا یافت امرای
خاندیس بخدمت پیوستند سلطان محمود شاه دختر پسر خود سلطان مظفر العادل خان داد و او را اعظم همایون لقب نهاد و سلطنت
خاندیس با آن ارزانی داشت عادل خان اعظم همایون قصد قلعه کالیه کرد و از رای آنجا پیشکش گرفت و از و پسر دختر زاده
سلطان محمد گجراتی محمد شاه بادشاه شد و چون همایون بادشاه گورکانیه بر سلطان بهادر گجراتی ظفر یافت بعد از فتح عزم تسخیر
خاندیس کرد نظام شاه و عادل شاه و عماد شاه و قطب شاه خواستند که بمدد محمد شاه برهانپور آیند همایون بادشاه از آن عزیمت
درگذشت و بقلع و قمع شیر شاه افغان روی به بنگاله آورد محمد شاه باتفاق قادر شاه مالوی مالوه را از تصرف سپاهیان
همایونی بیرون آورد و بعد از و برادرش مبارک شاه و پس از و پسرش میران محمد شاه و پس از پسرش حسن خان که خورد سال
بود بحکومت نشست راجه علی خان بن مبارک شاه که بدرگاه اکبر بادشاه در عهد برادر رفته بود بخاندیس آمد و بسلطنت نشست
و او عاقل و شجاع و عالم بود و هدایا بدرگاه اکبر شاه می فرستاد و بعد از و پسرش خضر خان بن راجه علی خان در برهان پور
بسلطنت رسید و خود را بهادر شاه خواند و بعیش پرداخت و چون شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه بدکن آمد مخالفت ورزید
اکبر بادشاه متوجه خاندیس گشت بهادر شاه با شیر خان متحصن گشت و بالآخر قلعه سپرد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت و در هزار و
بست هجری دولت فاروقیه بسر آمد و بهادر شاه در حبس بمرد

سرگذشت دکهنیان

پوشیده نماند که در باب حسب و نسب فرمان روایان ممالک دکهن از تواریخ پیشینین روایات بسیار است و نبذی از آن
درین اوراق مرقوم شده اکنون کسانی که درین زمان در ممالک دکن متصرف اند برخی از آنها بقلم می آرد که بعضی از مملکت دکن
در عهد محمد اکبر بادشاه و پسرش نور الدین محمد جهانگیر بادشاه و خلف ارشدش شهاب الدین بادشاه سلاطین گورکانیه بتصرف
در آمد و مابقی آنرا محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه بن شاهجهان در عهد خویش در ربقه طاعت بست و در سال بحیطه ضبط آورد و آن
سرزمین را از خاشاک و مفاسد سیوا و مقاهیر مثل سیوا و پسرش سنبها وغیره صافی گشت و چون عالمگیر درگذشت راجه
ساهو ابن سنبها که در عهد عالمگیر اسیر شده بود و بالآخر حواله نصرت جنگ ذو الفقار خان شده علائیه خلاصی او را اصلاح
ندیده باشاره شاهزاده محمد اعظم شاه ابن عالمگیر گریزانید و راجه ساهو راه دکن پیش گرفت راقم حروف نبذی از احوال
راجه ساهو و امرای او بقلم می آرد راجه ساهو قومش راجپوت است [illegible] چون راجه
ساهو از قید گریخته بدکن آمد جمعیت کثیر بهم رسانید و غارت گری پیش گرفت و بالآخر ستاره گڈه بحکومت نشست و مهاجی

برادرزادهٔ راجه ساهو فرمانروای مملکت برناله که آبروی دریای گشتاسپ بوده و بالاجی پندت یکی از نوکران عمدهٔ راجه ساهو از
جمله هشت بردهان بوده است بردهان بزبان ایشان نیابت و بردهان امراست عمده را گویند چون راجه ساهو در گذشت و او
پسر نداشت که ولیعهد شود امرای عظام مملکت را بمیانه خود تقسیم کرده گرفتند زوجهٔ راجه ساهو شخصی راجا رام نامی را از اقربای
خویش و بقول بعضی مجهول النسبی را از ... بدست آورده از اقربای ماورست خود قرار داده بجای راجه ساهو نشانیده و امرا متابعتش کردند
او مجهولانه در ستاره گده بعیش پرداخت بالاجی پندت که ذکرش گذشت دو پسر داشت پسر بزرگش باجی راو و دیگر چماجی
اپا نام چون بالاجی درگذشت پسرش باجی راو بجای بالاجی نشست و پونا نشیمن گاه ساخت و در عهد محمد شاه فرمان
راجه ساهو که آنوقت در قید حیات بود و لشکر تاکیر هندوستان کشید و بتاخت و غارت پرداخت و از اکثر ناظمان صوبجات چوتهه
به طریق نعلبندی گرفت و بر بعضی صوبه مثل مالوه بانعام متصرف شد و او دو پسر داشت یکی رگهناته راو تا اکنون که سنه هزار
و یک صد و نود و پنج هجری است بقید است و با قلیل گاه متفق شده با برادرزادهای خود متفق گشته باعانت انگریزی جنگ و
دیگر پرانام بالاجی بنام نهاد مشهور بوده و بریاست پونا قیام داشته و هنگام امارت و حکومت بر سر هفت امرای عظام غالب
آمد و بر مملکت های ایشان مستولی شد و قلیلی با ایشان گذاشت و بر رام راجا که بجای راجه ساهو در ستاره گده بر مسند ریاست
قیام نموده است بطریق نظربند باختیار خود داشت چنانچه تا اکنون پسرش راجه رام سپاه اولاد بالاجی در خدمت می نماید بالجمله بانها
رتن باجی راو سه پسر داشت یکی رگهوناته راو نام بوده و او نشست که بهالو با جمعیت کثیر او را بنابر نشانیدن بر تخت دهلی از
دکهن آورده بود آنرا احمد شاه ابدالی در رانی پت نهاد این چماجی اپا در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی باتفاق احمد خان بنگش
فرخ آبادی و دوندی خان و حافظ رحمت روسای روهیله و شجاع الدوله ابن وزیر الممالک ابو المنصور خان بهادر و غیره امرای
هندوستان ... صعب کرده به قتل رسانید تفصیل آنکه بسواس راو و بهاو که از دکن آمده بودند از انجا بموضع مالی ... شتافت بنا او
بعبور ابدالی بعضی دانایان از هیبت احمد شاه ابدالی که لشکر عبارت از حصار ... نشست و با سپاه در ان استقامت
گزید احمد شاه ده ده کروه اطراف حصار را اگذاشته تاختن گرفت و رسد غله بند نمود گوبند پندت حاکم کوه جهان آباد بار رسد موفور
از غله و غیره بجمعیت دوازده هزار سوار عزیمت لشکر بهاو نمود احمد شاه از جاسوسان این خبر شنیده بگذشته فوج خود که قریب
پنج شش هزار سوار باشند بر گوبند پندت تعیین نمود ایشان بر جناح استعجال شبگیر زده هفتاد و هشتاد کروه قطع مسافت کرده قدری
روز بر آمده بر گوبند پندت چون بلای ناگهانی رسیدند پندت که ازین دست بیخبر غافل بود مضطرب گشته روی بهزیمت نهاد ابدالیان
و سنگها تعاقب کرده همه را لقمهٔ تیغ بیدریغ ساختند و سر گوبند پندت را بریده مظفر و منصور داخل لشکر احمد شاه شدند سر او را
با مراسم هنود ایشان تحقیق کرده عرض نمودند که سر گوبند پندت است بالجمله چون رسد از بیرون بلشکر رسیدن متعذر شد اسپان
و غیره دواب لاغر و ناتوان و مردم از بی قوتی ضعف و ناتوان گشتند اما با اضطرار رسد گوبند پندت بکلی تمام اسپ و شتر او فات
بسر می بردند چون خبر کشته شدن پندت تاراج رفتن بیسع دکهنیان لشکر رسید مایوس مضطرب الحال شدند طبقار او با همه تحاشی
شد و گفت مصلحت نیست که از حصار بیرون آمده و از رزم گریز کنان در کنار استادم بهاو نپسندید و گفت که بسواس راو را بر
نشانیدن بر تخت دهلی آورده ام حالا نه پا ماست قدمی از رزم باید کرد دیگر اسپان و سپاهیان من از طاقت گریز در جنگ گریز نیست

پس ابراهیم خان گاردی را با توپخانه سنگین در حصار گذاشته خود با فوج برآمد و صف قتال بیاراست احمد شاه ابدالی امرای هند را
مقدمه ساخت افغانان و روهیله ها متواتر رزمی صعب کردند و دکهنیان بخروش آمده قتالی فاحش نمودند و چند گام ایشان را پستر
بردند افاغنه و روهیله بحمیت و غضب ریشهای خود را بدندان گرفته شمشیرها کشیده حمله سخت آوردند و دکهنیان ثبات ورزیده رزمی
صعب نمودند قریب بود که در فوج هندوستان تهلکه افتد و هزیمت رو دهد احمد شاه ابدالی با فوج خود ایستاده تماشا نگرد
میمنه و میسره خویش را باشاره حکم حمله فرمود و از قلبگاه خاص خویش هشتاد هزار سوار ظفرآثار در حرکت آمد و تقویت هندیان
گردید و از هجوم دلیرش لشکر خونخوار دران دار و گیر و دار شکستگی فاحش بر دکهنیان افتاد و بیک چشم زدن از کشته ها پشته ها
گردید بسواس راو به فیل رسید و بهاو معلوم نشد که چه شد و تمام روسای لشکر به قتل رسیدند احمد شاه ابدالی ظفر یافت و این
واقعه در هزار و یکصد و هفتاد و دو هجری اتفاق افتاد و خلایق مشهور است و معروف که بهاو دران معرکه زخمی شده خود را
در زیر مرده ها پنهان کرد و هنگام فرصت راه دکن پیش گرفت و بقدر طاقت قطع مسافت کرده در مدت بعید بدکن رسید و به پونا
رفت کسی او را نشناخت خصوصا برادرش او را قبول نداد و هر گونه علامات و نشانها داد فائده نکرد و ملک بهم افتاد
و نجات یافت و کجا کجا رفت تا آنکه در بنارس آمد و از روی استناد قلیلی مبالغ از مهاجن بنارس بگرفت و در هزار و یکصد
و نود و چهار سپاه فراهم کردن گرفت چیت سنگه راجه بنارس او را گرفت و بانگریزان سپرد انگریزان او را در قلعه چنار
حبس کردند اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است بهاو در قلعه چنار محبوس است و مردم دیده می آیند پیش ازین
وقتی از امیر خان میو که از امرای متقدمین باجی راو بود از مرگ و حیات بهاو پرسیدم او بخندید چون او همراه بهاو بود
و در رزم بهاو حاضر بود زبانی ملهار راو که دران معرکه حاضر بوده و جان بسلامت برده بود راقم حروف بیان کرده که بهاو
بقتل رسید و می گفت که دران لشکر سوار بوده و اهل حرفه و خدمه بیرون از شمار بودند افواج ابدالی تا متهرا تعاقب ایشان نمودند
و درین اثنا هر کرا یافتند بقتل رسانیدند از ان لشکر قریب سه چهار هزار کس از عرصه گاه که نمونه محشر بود بیرون بردند در دکن با
سالهای دراز انبوه لشکر و سپاهی نبوده اکنون که دوازده سال از ان گذشته این قدر سپاه که حالا می بینند فراهم آمده که
والی پونا از طرف خود رام چند گنیش پیشوا نموده با اتباع پندت دیوان و مهادجی سیندهیه و تکوجی هلکر و سیندهیه پتیل و دیگر روسای
هندوستان فرستاده درین ایام راقم حروف آن لشکر را دیده بود قریب پنجاه هزار سوار بجهت پنڈارها بوده باشد
و قریب شش صد ضرب توپ از خود پراگ دار و بار ارشن بکثرت موفور بدستور اردوی بادشاه و شاهزادگان اندرون
اردو جولاهگان که پارچه می یافتند و کلال که ظروف گلی می ساختند و روغن فروش که تیلی باشد اینها همه اسباب و آلات
حرفه خود را همراه داشتند دوکان بقول فروشان بکثرت بوده و هزاران سفال گلی از گل انباشته تیر دران زمان
عرض کرده بودند و آن سبز شده شاخ و برگ بر آورده هنگام کوچ فرود ان را بر سر گرفته همراه می بردند و دکهنیان مصالح
میتهی است که برای نان خورش بکار می برند و دیگر از ازدحام و کثرت صرافه و بزازه و عطاران و بقالان و غیره اهل حرفه
چگویم هر کس هر چیزی را که تمنا کند دران اردو موجود بود بالجمله پسر دوم نانا مادهو راو و سوم نارایین راو نام داشتند چون بنانا
خبر قتل بهاو و غارت شدن لشکر رسید از غم مریض شد و در گذشت پسرش مادهو راو و این نانا در پونا مسند حکومت نشست و

بعد نه سال درگذشت و بعد از وی نراین راو ابن نانا بحکومت نشست و یک سال حکومت کرد و رگهناتهه راو ابن باجی راو
برادر زادهٔ خود نراین راو را به حیل و فریب کشت و اعیان ملک از و منفر شدند و به ریاستش راضی نگشتند و در خلال این احوال
زوجهٔ نراین راو پسری زایید و مادهو راو نام نهاد و اعیان ملک مادهو راو ابن نراین راو ابن نانا ابن باجی راو را بر ریاست نشاندند
اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است عمرش به نوزده سال رسیده و بر ریاست پونا قیام می دارد و رگهناتهه راو از مطمع ریاست
با انگریزان در ساخته مصدر فتنه و شر است چنانچه رزمهای بسیار میان رگهناتهه راو و افواج مادهو راو واقع شده و می شود
چنانچه در هزار و یکصد و نود و ... رگهناتهه راو باتفاق خیل گاذر که اکنون بخطاب جنرل مخاطب گشته احمد آباد گجرات از دست
مهاجی سیندهیه و تکوجی هلکر و غیره رؤسای دکهنا که با مادهو راو بر زمهای متواتر انتزاع نموده بنا بر تسخیر دیگر جاها میان رگهناتهه راو
و لشکر ... مادهو راو باقی مانده حرب و قتال استقبال می دارد و رگهناتهه راو را یک پسر صلبی بوده است که باجی راو
نام دارد و دیگر ... که پسر خوانده گویند و آنرا امرت راو نام داشت و جمله جی آپا برادر باجی راو کلان را یک پسر بوده که بهاو
نام داشته و ... که در رزم احمد شاه ابدالی ... سداسیو ... و به قتل رسید چنانچه گذشت مخفی نماند اعقاب باجی راو در پونا نشیمن
بیدار بوده و اکثر ممالک دکن متصرف اند و بسیاری از مملکت هندوستان بنا بر ضعف سلطنت در عهد محمد شاه مستولی شده بودند
چنانچه تا جنوبی کنار گنگ ... و کوره و اتاوه و بطرف مشرق صوبه اودیسه را که کتک نامند و آنرا مهابت جنگ علی وردی خان
ناظم بنگاله از رگهوجی بهونسله دکنی که از برادران و هم قوم راجه ساهو بود در جزو بنگاله بعد از رزمهای بسیار وا داده
بودند و بطرف مغرب و جنوب شاهجهان آباد و اکبرآباد بر تمام راجپوتانه مثل راتهور و کچهواهه و راناے اودی پور مسلط بودند
و ملک ایشان را ... بخش کرده یکی از ان به راجپوتان زاده بودند و در بخش دیگر خود متصرف شده بودند احمد شاه ابدالی ایشان را
برانداخته ملک مابین گنگ و جمن از آن هنگام بیرون رفت از آن جمله کوره بوزیر الممالک شجاع الدوله بهادر و اتاوه بحافظ
رحمت خان روهیله و دیگر به بخشی الممالک احمد خان بنگش که پیشتر در تصرف ایشان بود تفویض نمود اکنون از ساحل جنوبی
جمن که قلعهٔ گوالیار است و ... انگریزان ایشان را بر آورده اند اما در نواح نرور با سپاه انگریزان که رئیس الجماعه کرنل گاذر نام
دارد هنگامهٔ رزم برپا می دارند راقم حروف نیز در آن قضایا حاضر بوده چنانچه این قضایا در ضمن اوجین و سرونج مرقوم
است و اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است از ممالک هندوستان صوبه اوجین در تصرف مهاجی سیندهیه است
و گویند که مهاجی سیندهیه غلام و غلام زاده رعنا ... باجی راو است و تکوجی هولکر را گویند که برادر زاده ملهار هلکر است شنیده
اند که اکنون در دکن هندیان برهمن که از گروه باجی راو اند و دیگر خویشان راجه ساهو که بهونسله اند اکثر جاها بر ریاست سیدار اند
مثل سرداجی ... ابن جانوجی ابن رگهوجی بهونسله که در ناگپور علم ریاست می افرازد و اودیسه نیز در تصرف اوست بدانکه
اوجین نامند و اصل هندوستان است از دیار دکن ملحق ... این طرف نربده واقع است بدستور احمد آباد گجرات
و دریاے نربده حد فاصل است در میان هندوستان و دکن و سواحل جنوبی آنرا از دکن می شمارند بالجمله اوجین بروایت
مؤلف خلاصة التواریخ شهری است قدیم که در زمان سابق تختگاه راجه بکرماجیت است و برادرش راجه بهرتهری و نیز راجه نل
آنجا حکومت کرده و راجه نل آنست که بر دمن دختر بهیم سین والی بدر عاشق شد و او را نیز خواست و قصهٔ ایشان ...

شیخ فیضی فیاضی نظم آورده هنود این گویند که تخت گاه راجه کرن همرور بوده راقم حروف احوال قلعه همرور را در ضمن اکبرآباد
نوشته است و مولف صبح صادق گوید که اجین از نبیره بکرماجیت است و قصه تولد او چون عجیب است در ضمن دهلی مرقوم نموده
و بکرماجیت در اوجین رصدی بسته که معمول هندیان بران زیچ است و حالا سوای زیچ جیسنگه سوائی است که در جی نگر تعمیر یافته
بوده باشد اما چون راقم حروف بعد تسوید این اوراق تحقیق نمود معلوم شد که زیچ جیسنگه سوائی تا تمام مانده او را دست برد
اجل فرصت نداد که بانجام رساند مولف خلاصة التاریخ گوید رودی مشهور بنام اجین گذرد و شگفت آنکه گاه گاه
بهر و رود هور رچه سنبر شیرین از آن رود برآید و مردم از آن سنبر صرفها برسازند و بکار برند

سرکار چندیری

شهریست قدیم و قلعه سنگین دارد و در زمان پیشین سه صد و هشتاد و چهار بازار در و بوده اکنون چندان آبادی ندارد و پارچه نفیس
محمودی و اهل آنجا بانام است و پوین قصبه ایست و بتخانه در اینجا است که اگر نقاره در و نوازند از بیرون هیچکس آواز
آن نشنود و مولف تاریخ صبح صادق گوید که بیران تا نه راجه کال نام بوده و از نبیره بکرماجیت است مشهور شهریست
بزرگ و دوازده کروه دور آن قلعه بود در ایام سابق راجهای آنجا بار را در آن ملک بوده و اکثر از سلاطین خلجی
آنجا است که سلطنت آنجا کرده اند در آنجا وقوع هست و هار که پیبیران مشهور است شهریست مختصر و در تاریخ صبح صادق
می نویسد که از نبیره بکرماجیت است و آن تخت گاه راجه بهوج و غیره بوده هم پرگنه ایست و شهر و قلعه عمارات
و دکاکین سنگین و آبادی نیک دارد و در زمان پیشین شهر پناه جامع مسجد داشته اکنون اثرے از و پیدا نیست اکثر آفاغنه
در آنجا سکونت می دارند و جیت خام و دستار بافند هنود بانام است راقم حروف بهمه اینها نگرد آن شهر را تماشا
کرده تفصیل این ماشے راند بعد از سلاطین سلف نوشته بود بالجمله آب و هوای صوبه اجین معتدل است بارش آنجا چهار
ماه باشد و زمین این صوبه نسبت مزروعات دیگر جا کشت زار فصلین نیک می شود خشخاش و گندم و شکر و انبه
و خربزه و انگور بهتر می شود و سالی دو فصل و تنبول بغایت پاکیزه و خوشبو و بلده حصول است پیوند دو اکثر این صوبه نیل
بسیار اند و مردم آنجا بیشتر کشاورز و بقال و اهل حرفه باشند و از جمله دریای این صوبه نربده مشهور است و طول این صوبه
از باباین گذه تا پایان بانسواره دویست و چهل کروه و عرضش از چندیری تا نربدا دو صد و سے کروه و شرقی آن
باندهو و غربی آن احمدآباد گجرات و اجمیر و شمالی آن نرور و جنوبی آن بگلانه از ناسک و نربدا پیوسته است و از
شهر بانگ پوناسب در میان راه است بالجمله سرکار این صوبه درسین و چندیری و سارنگپور و گوتهه مدینه و غیره
دوازده سرکار مشتمل سه صد و نه محال و مداخلش سے و شش کرور و نود لک و هفتاد هزار دام است و در تاریخ صبح صادق
گوید اول کسیکه از سلاطین اسلام بر مملکت مالوه و اجین دست یافت شمس الدین التمش است که از دهلی بود آن ممالک
مسخر شود و بعد از آن اسپرد و بدهلی بازگشت و بعد از آن دیگر بار هنود آن بگرفتند سلطان ناصر الدین محمود بن التمش دیگر بار
آن دیار را مسخر ساخت و سلطان علاء الدین خلجی آنرا ضمیمه ساخت پس از آن از قبل سلاطین امیر دهلی حکومت

آن دیار پرداخته چون سلطان محمد شاه بن فیروز شاه در دهلی بر تخت نشست حسین غوری را که از حفاد سلاطین غور بود و نسبت
با او بسر برده بود خطاب دلاور خان لقب نهاد و بحکومت مالوه فرستاد دلاور خان غوری بمالوه رسیده در دیار توطن گزید و مستقل گشت
و در هشت صد و یک هجری سلطان محمود دهلی که از دست سپاه صاحبقران امیر تیمور گورکان بادشاه دور دور بود دلاور خان باحترامش
کوشید و سلطان چندی در آنجا بماند و بدهلی بازگشت و در گذشت پسرش به سلطان هوشنگ مخاطب شده بادشاه شد و او را اکثر با
سلطان مظفر گجراتی و پسرش رزم و صلح روی داد و در هشت صد و سی و دو هجری احمد شاه بهمنی والی دکن روی بکهرله آورد هوشنگ
با او رزم کرده منهزم بازگشت و نعشش اسیر گشت سلطان باعزاز تمام ببند و فرستاد و هوشنگ در آخر عمر لشکر بکوه جانیر کشیده و
دمار از ایشان بر آورد و بهوشنگ آباد که از ابنیه اوست اقامت گزید و در گذشت قبرش در مندو است و همیشه آب از آن می چکد
و ساکنان آنجا از کرامات او می دانند و بعد از و پسرش محمود شاه غوری پس از و محمود خلجی بن ملک مغیث از اولاد دلاور خان
غوری بادشاه شد و مدارس و خوانق بنا نهاد و متوجه چیتور شد و قلعه کونبلمیر بکشود و بیلانه مسخر ساخت و با صد هزار سوار عزم
تسخیر گجرات کرد و در راه خبر فوت سلطان محمد شاه گجراتی شنید با وجود عداوت تعزیت داشت و رسولی به پرسش نزد سلطان
قطب الدین گجراتی فرستاد با وجود آن بروده را غارت ساخت و روی برام آورد و میان هر دو بادشاه مقابله عظیم اتفاق
افتاد مالویان بهزیمت رفتند و زیاده از دو صد سوار با سلطان محمد خلجی نماندند او از معرکه برون آمد و خود را بلشکرگاه سلطان
قطب الدین گجراتی رساند و سراپرده خاص درون رفت و تاج و کمر مرصع سلطان قطب الدین برگرفت و به اردوی
خود بازگشت و آوازه انداخت که در گجراتیان شبخون میبرم سپاه گجرات در توهم تعاقب او نکردند سلطان محمود همان شب راه
مندو پیش گرفت و مبارک خان فاروقی والی خاندیس را شکست و بر رانا لشکر کشید و از او پیشکش خواست سلطان بر رانا من
اصلا التفات نه نمود و او برنجید و پیشکش باز گردانید و در حرکت آمد رانا عجز کرد و مالی وافر همراه فرستاد تا بازگشت و با جمیر
شد والی آنجا گواهر را در رزم بکشت و اجمیر را به سیف خان داد و بار دیگر بعزم مملکت رانا کرد و مانڈل را قهرا بگرفت و
بتخانه خراب ساخت و بعزم تسخیر دکن کرد نظام شاه بهمنی با در رزم صف کرد مالویان بهزیمت رفتند دکنیان بغارت مشغول
شدند سلطان محمود خلجی که ثبات ورزیده بود بر قلب نظام شاه حمله برد و ظفر یافت دکنیان به بیدر رفتند سلطان بیدر را
محاصره کرد چون شنید که سلطان محمود بنگره گجراتی بامداد دکنیان متوجه است از راه کوهستان گوندواره بمالوه مراجعت نمود
و بمندو رسیده متوجه کهواره شد و در آن دیار قلعه جلال پور بنا نهاد و بمندو بازگشت و در هشت صد و هفتاد و سه هجری در گذشت
و او همیشه بشنیدن اخبار سلاطین سلف اشتغال نمودی و از آثار ایشان قواعد جهان داری و رزم آموختی و هر که مال تلف شدی
از خزانه خویشتن دادی و آن وجه را از نگاهبانان طرق باز یافت کردی روزی شیری یک انگشت امر کرد که هر کجا در ملک من سبعی
بهیمه شبیه حاکم آن موضع را بقتل رسانند حکام بممالک او شکار سباع قیام نمودند و از انها اثر نگذاشتند چنانچه بعد از فوت او سالها
در مالوه کسی شیر و گرگ ندیده و بعد از و پسرش غیاث الدین خلجی بادشاه شد او کریم و عیاش بود با امرا گفت که در عهد پدر
بسیار لشکر کشی کردم اکنون ترک آن کنم و بر اقالیم پس آنچه در تصرف داشت بآن قناعت کرده مندو را شادی آباد نام نهاد
و پانزده هزار زن در شبستان جمع آورد و میان ایشان امیر و وزیر و عارض و دبیر و صدر و مدرس و حکیم و ندیم و قاضی و محتسب

تیر اندازی و نیزه بازی آموخت و برهمینه جامی داد و پانصد کنیزک را
سوزن دوزی و حافظ و استمال آن تعیین نمود و پانصد کنیزک را ... که هر تنگه هشت آنه باشد دو تنگه
شمشیر بازی تعلیم کرد و بر سبیره دگماشت و درحرم بازار ساخت و علوفه سایر کنیزکان دو تنگه نقره
یک روپیه می شود و دو من بیضه و ... چندین علوفه روزمره یا بد چنانچه طوطی و شارکها
بر پنج سفر نمود هر جانوری که درحرم او باشد
و ایشان آنرا ایمان علوفه باشد روزی موشی در خانه دید بفرمود دو من غله و دو تنگه نقره نزد یک سوراخ او نهاده باشند و ام
کرد و هرگاه خدا ای را شکر گویم پنجاه تنگه بمستحقان رسانند و با هرکه سخن گویم هزار تنگه بار بدهند و او بغایت صالح و پرهیزگار بود در
مدت آن عمر نماز تهجد او قوت نشد و مسکرات نخورد یکی سم خر پیش او برد و گفت که خر عیسی است سلطان پنجاه هزار تنگه با و داد
پس سه تن دیگر بزرگ آن سمی بیاوردند و گفتند سم خر عیسی است سلطان هر سه را ابی نیاز کرد بعد چندی دیگرے بیاید و سمی بیاورد
که سم خر عیسی است سلطان گفت او را پنجاه هزار تنگه نقره بدهند تا گفتند مگر خر عیسی را پنج سم بود که خداوند تعالی هر یک را
از آن پنج تن که سم آورده چندین نان داده سلطان بخندید گفت تواند بود که یکی از آن پیشتر آورده دروغ گفته باشد
باحمایت شانزده سال از سلطنتش بگذشت و حرکتے نکرد سلطان بهلول لودی والی دهلی طمع در مالوه کرد و در هشت صد و هشتاد و
ونه هجری بجد و در تهور رسید سلطان شیر خان حاکم چندیری را بدفع او تعیین نمود بهلول لودی باز گشت و سلطان غیاث الدین
در نه صد و شش هجری در گذشت بعد از وی پسرش ناصر الدین بلقب شهاب الدین پادشاه شد و خونریزی و شرب
خمر پیش گرفت و بچهواره شتافت و خرابی بسیار کرد و لشکر بچتور کشید و زنی را از خویشان را نا بخواست و بند و بازگشت
و آخر از ملاهی و مناهی توبه کرد و در نه صد و هیژده هجری در گذشت بعد از وی پسرش سلطان محمود پادشاه شد و در اتمام
حمر خویش از تغلب میدنے رای که از برگزیدگان او بود عاجز آمد چند انکه بجز دو بیست کس از مسلمانان در خدمت سلطان
نماندند و بسیاری از حرم او در راجپوتان متصرف شدند و خواستند که میدنی رای را سلطنت برگیرند سلطان آگاه شد و
بهانه شکار بگریخت و بگجرات رفت سلطان مظفر گجراتی او را اعزاز کرد و با خود بر تخت نشاند و به امداد او بحکومت مالوه رسید
و نوزده هزار راجپوت بکشت میدنی را با تفاق رانا سانگا با سلطان رزم کرد و اکثر امرای سلطان بقتل رسیدند سلطان بنفس خویش
آماده قتال شد قریب صد زخم باو رسید راجپوتان از شجاعت سلطان متحیر ماندند و بفرمان رانا زنده بخانش آوردند رانا
او را چون بدید دست بسته پیش ایستاد و به معالجه جراحت او پرداخت و چون نیک شد با هزار سوار رسید سنے فرستاد سلطان
دیگر بار بسلطنت رسید لیکن کارش را رونق نماند چه سکندر خان در سهندیه و میدنی رای در چندیری و سلهدی از خویشان میدنی رای
در سارنگپور استقلال داشتند سلطان بسلهدی رزم کرد و ظفر یافت و صد پیل بدست آورد و سلهدی اطاعت کرد و در نه صد
و ... چاند خان برادر سلطان بهادر والی گجرات باو پناه برد و بهادر او را طلب نمود سلطان جوابی نگفت که چون رانا سانگا
در گذشت در عهد پسرش بتی لرزه خان بفرمان سلطان تا مندو و چتور غارت کرد و بهوپت ولد سلهدی وغیره از سلطان متوهم بگجرات
نزد سلطان بهادر رفتند سلطان در کار خویش حیران گشت و نامه بسلطان بهادر نوشت که تربیت یافتگان آن خان دانم خواهم
که بخدمت آیم و همراه رسم سلطان بهادر او را نزد خود خواند سلطان محمود خلجی توهم نمود و از آن عزیمت در گذشت سلطان بهادر
بر رنجید و لشکر بمندو کشید محمود شاه متحصن شده در قلعه بعیش پرداخت امرا گفتند که هنگام عیش نیست سلطان گفت دانم که دولتم

بسر آمده بنابران زندگی چند بدولتشادی گذرانیم پس در نهصد و سی و هفت سلطان بهادر بر قلعه استیلا یافت چاند خان برادر سلطان بهادر بدکن گریخت و سلطان محمود خلجی تاجار نزد بهادر رسید بهادر او را تکریم کرد پس چون حرف سخن درشتی کرد محبوس و مقتول گشت ممالک مالوه بسلاطین بهادر گجراتی رسید سلطان سلهدی را اجین و سارنگپور اقطاع داد و بگجرات بازگشت دیگر بار بمالوه آمد و او را با قوم و اتباعش بکشت و اجین بدریا خان مالوی و مندو باخت یار خان داد آیین السلطان عالم حاکم کالپی داد و بگجرات بازگشت روز نهصد و چهل و دو هجری بلو خان بن بلو خان که از غلام زادگان سلاطین مالوه بود و بفرمان سلطان بهادر گجراتی حکومت سارنگپور داشت چون همایون شاه به بنگاله شتافت از سپاه گورگانیه آن ملک را بگرفت و خود را ملو قادر خان خواند و خطبه بنام خود کرد چون شیرشاه آن ملک را بگرفت شجاع خان که از امرای بزرگ شیرشاه بود و بسخاوت اشتهار داشت شیرشاه حکومت اجین باو داد و چون سلطان محمد عدلی به سلطنت رسید شجاع خان بر مالوه مستقل گشت و خواست که خطبه و سکه بنام خود کند اما اجلش امان نداد قصبه سجاول از آثار اوست و بعد از وی پسرش میان بازید بن شجاع خان معروف بسخاوت خان بجای پدر نشست و از هندیه که نشیمنش بود بسارنگپور رسید و برادر خود دولت خان را که بفرمان پدر حاکم اجین بود به قتل رسانید و بملک مالوه استیلا یافت در نهصد و شصت و سه هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را باز بهادر شاه خواند و متوجه ملک الیین و بیلسه شد برادر دیگر خود مصطفی خان والی آنجا را هزیمت داد و استیلا یافت و با دوام عیش و شرب مدام پرداخت و او در موسیقی مهارت تمام داشته و برای روپمتی که در حسن نظیر نداشته عاشق شد و شب و روز با و بعیش و طرب بسر بردی و بکار دیگر نپرداختی و در نهصد و هشت ادهم خان و پیر محمد خان شروانی بفرمان محمد اکبر بادشاه به تسخیر مالوه شتافتند و چند و بسارنگپور رسیدند باز بهادر از مجلس بزم برخاست و بمیدان رزم شتافت و منهزم بخاندیس گریخت ادهم خان بر سارنگپور استیلا یافت و روپمتی را بدست آورد و خواست که با او مباشرت کند روپمتی زهر خورد و بمرد و گویند که باز بهادر در مقام فرار اصرار کرد تا او را بکشند و آخر که باز بهادر بامان نزد اکبر بادشاه آمد و در سلک امرای دو هزاری منسلک گشت و بود تا آنکه درگذشت و دولت و مملکت مالوه بگماشتگان سلاطین گورکانیه رسید و در عهد محمد شاه گورکانیه راجه گردهر ناگر بصوبه داری مالوه قیام داشت و کهنیان غالب آمده در رزم او را بکشتند و بر مالوه متصرف گشتند اکنون احیاجی سیندهیه غلام زاده احتاد باجی راو دکنی بر صوبه داری مالوه قیام میدارد پوشیده نماند که در شهر صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری کلنل کمک که بنده از احوال او در گوالیار مرقوم است بحکم هستن گورنر صاحب کلان کلکته بعزم تسخیر صوبه مالوه به نزد ر رسیدند و کپتان چوناتهان اسکات صاحب راقم حروف که در همان ایام از حضور صاحب کلان بخطاب کپتان سرفراز شده بود از گوالیار همراهش تعین گردید کامران گده کپتان و چند صاحب دیگر مقدمه فوج انگریز بشیوپوری از توابع نرور که در تصرف کهنیان بود رسیده طرفی از حصار را به ضرب توپ مسمار ساخته قهراً قلعه را بگرفتند کلنل از نرور بشیوپوری آمده قدم جرات به تسخیر اجین پیش نهاده تا به لودها و دیگر جا رسید صاحب بمشورت راقم از کلنل ظاهر ساخت که دیهات تمامی اطراف این ضلع را که در تصرف کهنیان است انتزاع نمودن صلاح است قبول نه افتاد در سر مسارعت کرده از پندارهای کهنیان جنگ کنان بشهر سرونج رسید و بست و سه روز آنجا بیفائده

رخصت اقامت افگند و پیش ازین که امام علی ولد مصطفی حسین پسر خوانده والد راقم در نیپال نوکر فیض الدوله حیات محمد خان والی
نیپال بود و راقم حروف بتدبیری از کوهها و رار قایم نوشته از حسن مروت و اخلاق ستوده صاحب خویش و دیگر انگریزان مطلع
ساخت چندانکه بسمع محمد حیات خان رسانید و علاوه برین پیش ازین همراه کرنل کاو رکپتان بایم که حالا میجر شده است بنیپال فته
بود یکنوع شناسای با حیات محمد خان میداشت اکنون ابواب مراسل فیمابین حیات محمد خان و میجر بایم و کپتان جوناتهان
اسکات مفتوح گشت چون میجر بایم در قلعه گوالیار مقیم بود و کرنل کمک تسخیر اوجین مامور گردید حیات محمد خان بدستور سلسله خطوط
متضمن بر طلب فوج انگریز بجنس سعی صاحب ما با کرنل کمک مربوط داشته وکیل خود را با تحایف در مقامات نرور پیش از تسخیر اوجین
در خدمت فرستاد و مکرر در طلب کرنل قایم نوشت چون کرنل بسرونج رسید هر چند صاحب راقم حروف و وکیل حیات محمد خان
بنابر پیش رفتن بعجلت سعی موفوره نمودند مقبول نه افتاد و به صلاح مردم گندم نامی جو فروش مایل گردیده پشت بشهر داده در نگاه
در سرونج مقرر نمود مردم شهر از تاخت دکهنیان ترسیده هیچ یک از بازاریان درین بست و سه روز در بازار رود کالین نه بستند
کار بر لشکریان از طرف غله دشوار شده چه بنابر تاخت و تاراج دکهنیان آمد و شد از بیرون دشوار شد ناچار از سکنه شهر جبراً و قهراً هر چه
یافتند غذای خویش میساختند و در خلال این احوال و پیش ازین در هر منزل و مقام مکرر خطوط والی نیپال بکرنل کمک متضمن بر
عزیمت نیپال میرسیده و هر چند بکرنل کمک عرض نموده میشد که در تسخیر مسارعت فرمایند و استقامت سرونج موجب خللهاست و تحقیقاً
وکیل جانسین صاحب که در نیپال بود او نیز در ینباب جرس جنبانی کرد و مکرر نوشت که در رسیدن نیپال والی آنجا امکان باتفاق کمر
حاضر است و مخالف را دل سست می شود آخر کرنل با کپتان جوناتهان اسکات صاحب در جواب همه آن گفت که ما را از طرف
والی نیپال اطمینان کلی نیست و میدانم که مخالف ماست هر چند که باستمالت گفته شد گوش شنوا نگردید و کوشش بجای نرسید
در خلال این احوال سیندهیه پتیل والی مالوه از اوجین با فوج و توپخانه بسیار ایلغار کرده با سپاه خود که پیش ازین در سرونج
بمقابله انگریز و تاخت اطراف بود ملحق گردید هر روز جنگ توپخانه در میان بود کار بر لشکر انگریز از طرف غذا تنگ گردید بحصول غله
بر سکنه شهر طلبها رفت چندانکه لشکریان نان گربه را بقیمت یکمنی زر وند و لقمه از دهان مردم شهر می ربودند غربا و فقرا از جان از قالب
برآمد چون غله شهر آخر شد رای برخاستن برشستن غالب نشست کرنل از غایت بزدلی دو پای بکمره کشیده از شهر سرونج طبل بازگشتی
کوفت و از نواح شهر و نیم شب کوچ کرده دکهنیان همان وقت اطراف و جوانب لشکر انگریز را چون هاله بالا البدر در میان گرفتند و
از وقت کوچ تا رسیدن منزلگاه هر روز بازار کارزار گرم بود و شور شر عظیم برپا بود و هر روز بنگاه انگریز بدست مخالفان غنیمت
میرفت و اکثر از سپاهیان لشکر طرفین زخمی و کشته میشدند فیل سواری راقم حروف که از سرکار کپتان جوناتهان اسکات بود داد
با تدبیرات جنگ با طایفه انگریزان پیاده ترددی کرد و راقم بران سوار میشد بضرب بان مجروح گشت اما زخمی سهل بر داشت
بالجمله انگریزان بشجاعت تمام رزم میکردند بعد سه روز بموضع مهیب پور رسیدند و روزی در شهر پناه مهیب پور بنگاه را گذاشته
جر... رزم دکهنیان کردند و بر سر آنها رسیدند مخالفان دو گروه شدند پنداریها با فوجی از دکهنیان قریب بشهر رسیده شهر پناه
مهیب پور محاصره کردند و ستواتریان ها سر دادند و انطرف توپ و جزایر سر میدادند بسیار قتیل و زخمی گشتند و کاری پیش
نبردند جماعتی دیگر یعنی مهاجی سیندهیه که با فوجی کثیر قریب هشت هزار سوار بمقابله انگریزان پای ثبات ورزیدند و هنگامه

رزم چیدان، بآنها سر دادند که گویی بارش باران ست انگریزان مخالفان را منهزم ساخته متصل لشکرگاه آنها که بنگاه را گریزانیده بودند
زده تا ساعتی بایستادند و چون برگشتند مخالفان بدستور اطراف و جوانب را از دور گرفته می آمدند چندانکه انگریزان داخل خیمه شدند مخالفان
همچنان محاصره داشتند بدین نوع بست و سوم ربیع الاول هزار و یکصد و نود و پنج هجری لکلارس کشش کرده از سیری و هیزده کرده
مز در طرف جنوب واقع است رسیدند قحط غله بنابر عدم رسد همچنان تا آخت مخالفان بدستور که اگر کسی بنا بر کهی و یا کاری از لشکر
بیرون رود و بر دست آنها گرفتار شده هر چه در کمر و در بر داشته باشد از دست و هر روز سے انگریزان از محاصرهٔ دکهنیان ملول
گشته در آخر ماه ربیع الاول هنگام نماز مغرب بنگاه در قلعهٔ کلارس گذاشته جریده بر فوج و بنگاه مهاجی سیندهیه که امیطرف نودها
و بکمر و مابین مهدرداس و دوسه جا افتاده بودند تاختند سندهیه پیش از رسیدن ایشان منهزم رفته بود انگریزان بتعاقب
پرداختند و شبگیر زده در نودها و بهدرداس رسیدند و یک ضرب و قلیلے از پس ماندهای بنگاه دکهنیان بدست آمد کرنل
گک از غایت حزم بران اکتفا کرد و بیشتر رفتن را مانع نمود اما اکثر صاحبان مثل صاحب راقم و بروس و کامرن همتے کرده
قدم جرأت بیشتر نهادند هنگام طلوع آفتاب بر بهر سند هیه رسیدند چون آتش تا بزا تولید دکهنیان معه بنه آنان عبور
کرده بودند اندکی از احمال و اثقال آنها چنانچه ده ضرب توپ و دو زنجیر فیل با یک نشان و پنجاه شتر با یک نقارهٔ شتری
و دیگر اشیای متفرقه از ظروف مس و برنج و قلیلے از نقره آلات و بندوقهای چقماقی و پارچه‌های ملبوسات و مثل آن بدست
انگریزان رسیده شجاعان لشکر باز حوصلهٔ تعاقب هزیمتیان نمودند و خواستند که تا به سرای نوبزنند کرنل نگذاشت که کسی پیشتر
رود آنروز را بر کنار دریا بسر بردند هنگام شب کوچیده مابین بهدرداس و نودها و دیگر استقامت نمودند و شب دوم با غنایم
موفوره در سیر بسیار عجت کرده یکپاس روز برآمده لکلارس رسیدند سندهیه قلیلی بنگاه خود را بشاه و هور او سه و پنج پرگنه
و لشکر منهزم را جمع ساخته بدستور اطراف لشکر انگریز را دور دور فرو گرفت در خلال اینحال از طرف صاحب کلان کلکته
کرنل منور بتسخیر صوبهٔ اجین مامور شد و کرنل گک معزول شده بفرخ آباد رفت چنانچه اکنون کرنل مور برزور دکهنے
رسیده با دکهنیان مقابله نمود و بالآخر بعد چندی بصلح انجامید و پیش ازین از انجا کپتان جونا تهان اسکاٹ بگوالیار
نزد سیندهیه بایلچیگری آمد و بجای رشتافت و حالا با آشوب آنجا گرفتار بیم و آن قضایا در ضمن احوال بنارس مرقوم ست **اجمیر** شهری
قدیم است و بروایت مولف هفت اقلیم راجه پتهورا آنجا والی بوده که برانداز تیغ دهلی متصرف گشته احوالش در ضمن دهلی
مرقوم ست و متصل اجمیر قلعهٔ بیتلی از ابنیه راجه رانا سانکا است و مزار سراپا انوار خواجه معین الدین چشتی در شهر اجمیر
بر تالاب جهالره زیارت گاه خاص و عام ست و محمد اکبر بادشاه را بآن جناب عقیدتی تام بوده چون شاهزاده سلیم نورالدین
محمد جهانگیر متولد شد اکبر بادشاه از اکبرآباد بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت مرقد آنحضرت باجمیر شتافت گویند منارها
در راه از اکبرآباد تا اجمیر تعمیر یافته از آثار محمد اکبر است در صوبهٔ اجمیر قوم مینا بسیار اند و آن دزدی معروف اند و دیگر قوم جنیه
که زنان ایشان را چنی نامند و آن در شکل و شمایل بی نظیر اند و در صوبهٔ اجمیر اکثر ریگستان ست و آب بیا و دیر تر بر آید مزروعات
آنجا را مدار بر باران ست جوار و باجره و موتهه آنجا فراوان میشود و هفتم و هشتم حصه غله آنجا سپاکم در محصول سلطانی میدهند نقدکم
رواج میدارد فصل ربیع کمتر میشود زمستان با اعتدال و تابستان بسیار گرم بوده و اکثر جاها سمت جنوب آن کوههای دشوار گذار

واقع است و راٹهور و دیگر راجپوتان درین صوبه بسکن میدارند و نسبت ثلث آب عساکر بادشاهی دار الملک نتوانند رسید طول
اینصوبه از انبیر تا سالکانیر یکصد و شصت و هشت کروه و عرضش از اجمیر تا بانسواره یکصد و پنجاه کروه شرقی این صوبه اکبرآباد
و غربی دیبال پور از توابع ملتان و شمالی پرگنات شاهجهان آباد و جنوبی احمدآباد گجرات سرکارش رنتهنبور و چتور و جودهپور
و سروهی و سالکانیر و ناگور مشتمل بر یکصد و بیست محال است مدخلش پنجاه و پنج کرور و سه لک و شصت هزار دام است سانبهر
از توابع اجمیر جای خوبست و نمک سانبهر آنجا پیدا می شود ناگور شهری مختصر و معروف است سکانش سقرلات تبیغ نموده
از دیگر شهرهای هند خیک میسازند و شاه اهل تصوف شیخ حمید الدین ناگوری از آن شهر است و دیگر از توابع اجمیر قلعه چتور
است که در سماحت و متانت نظیر ندارد و در کوه و کان جست در کوگده و معدن الماس در حسین پور عمله ماندن واقع است و راجهای آنجا
خود را از اولاد نوشیروان عادل و بقولی از برادرش میشمارند و خود را رانا لقب می نهند حکایت رتن سین راجه چتور را زوجه
پدماوت که او را از سنگلدیپ که جزیره ایست جانب جنوب خط استوا آنجا بسیار آورده داد که در حسن و زنانگی نظیر نداشت
و شکر کشی سلطان علاء الدین خلجی والی دهلی از طول زمان محاصره قلعه چتور به تنگ آمد و راجه نیز عاجز گشت طرفین بمصالحه
راضی شدند بشرط آنکه با یکدیگر ملاقات کنند و مهمان یکدیگر شوند اول سلطان بقلعه رفت و رتن سین در خدمتش بمهمانداری که نسبت
روز دیگر راجه بمهمانی سلطان بلشکر شتافت سلطان او را اسیر کرده بدهلی مراجعت کرد و مخلصی او را بر آمدن پدماوت
موقوف داشت پدماوت بشنید و در باب مخلصی شوهر فکری اندیشید آنکه سلطان را فریفته وصال خود داده هزار محافه زنانه
ترتیب نموده و در هر محافه مبارزی مسلح نشانده و دو نفر را در الطریق خدمتگار و دو هزار سوار شجاعت شعار همراه محافه ها کرده گوره را
بادل از سپهداران خویش را بر آنجماعه میر ساخت و یک محافه در غایت تکلف که سواری پدماوت در آن تصور توانند نمود
و در میان محافه ها کرده روانه دهلی ساخت و آوازه افگند که پدماوت پیش سلطان می آید سلطان بانتظار پدماوت میگذرانید چون
آنجماعه بنواح دهلی رسیدند و نزول کردند امیر لشکر بموجب تعلیم پدماوت بسلطان پیغام کرد که چون این ضعیفه از شبستر در عقد رتن
رتن سین است الحال سلطان خواستگاری این کمینه مینماید بی اجازت شوهر بموجب حکم شرع بر سلطان حلال نمی شوم اگر رتن سین را
اینجا بفرستید تا اجازت ازو گرفته بسرای بادشاه بیایم سلطان از غایت اشتیاق پدماوت بلا توقف رتن سین را با کسان
خویش آنجا فرستاد چون رتن سین در گروه خویش رسید کسانیکه در محفه ها همراه او بودند کسان سلطان را برانده رتن
سین را گرفته متوجه چتور شدند سلطان بتعاقبش فوجی سنگین تعین نمود چون لشکریان سلطان نزدیک رسیدند یکی از آن
سپهداران بمقابله و مقاتله سپاه سلطان پرداخت و رزمی صعب کرده بقتل رسید و دیگری با رتن سین بایلغار متوجه چتور شد
و راجه بسلامت داخل چتور شد و چندی زندگانی کرده و بالآخر در جنگ با بادشاهی خویش به قتل رسید و پدماوت ستی شده
یعنی خود را بسوخت سلطان خلجی دیگر بار روی بدانجانب نهاده در محرم سنه هفت صد و سه هجری قهرا قلعه چتور را بکشود
و بر پسر خود خضرخان داد و آنرا خضرآباد نام نهاده با دیگر باران و با راجه ها مستولی شدند و سالها حکومت کردند و اکثر سلاطین
مالوه و احمدآباد گجرات را با ایشان محاربات واقع شده چنانچه در ضمن احوال مالوه و سلاطین گجرات مرقوم است و در نهصد
و هفتاد و محمد اکبر بادشاه روی برانا اودیسنگه نهاده و رانا در قلعه چتور متحصن شد محمد اکبر بادشاه بمحاصره پرداخت و قهرا

قهر اگر فت و از راجه های راتهور دختر بگرفت و هم نسبت گردید و این رسم تا محمد فرخ سیر بادشاه ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه
ابن عالمگیر مستمر ماند بعد ازان بنا بر ضعف سلطنت از عهد محمد شاه نبیرهٔ بهادر شاه موقوف گشت و نشیمن راجهای راتهور
در جودهپور رسیر مهه از توابع اجمیر ست پوشیده نماند که راجه اودیپور را که از قوم سسودهیه ست رانا گویند و راجه جوده پور را
که از قوم راتهور ست آنرا مهاراجه و راجه امیر را که از قوم کچهواهه ست آنرا امیرزا راجه نامند و در هندوستان این سه گروه راجهٔ
عظیم الشان و جلیل القدر اند و در بزرگی کلدانی مانند ایشان در هندوستان راجه نیست و مهاراجه ابهی سنگه عرف دیهه کل سنگه و
برادرش بخت سنگه راتهور والی جوده پور ان اند که در گجرات با مبارز الملک سربلند خان رزمی صعب کرده او منهزم گشتند چنانچه
این حکایت در ضمن احمد آباد گجرات مرقوم ست احمد گجرات بقول مؤلف هفت اقلیم بحسب لطافت آب و هوا و کیفیت
آبادانی بر تمام شهرهای هند رجحان دارد و بازارش برخلاف دیگر شهرهای هند بنهایت وسعت و پاکیزگی دارد دکانهایش
دو منزله و سه منزله در کمال تکلف و زینت ساخته شده و سکانش از ذکور و اناث همه نازنین باشند و احمد آباد از شهرهای
جدیدست و سلطان احمد شاه بن سلطان محمد بن مظفر شاه همت بر آبادانی آن گماشت گویند که چون سلطان احمد آب
و هوای قصبه بساول را موافق مزاج خود یافت باستصواب حقایق پناه شیخ احمد کهتو که از کبار مشایخ آن روزگار بود در ماه
ذیقعده سنه هشتصد و سیزده هجری بر ساحل آب سابرمتی خشت تعمیر شهر احمد آباد را بر زمین نهاد و قلعه و مسجد و بازارها طرح
انداخت و بیرون شهر سیصد و شصت پوره مشتمل بر بازارها و مسجد و دیوار بنیاد آباد ان ساخت چون نوبت به سلطان محمود
ثانی رسید در دوازده کروهی احمد آباد شهری بنا نهاد و محمود آباد نام نهاد از احمد آباد تا انجا بازاری دو رویه ساخت و مردم
را فرمودند تا بر اطراف آن عمارات ساختند که در حقیقت آن هر دو یک شهر شده بود و تاریخ بنای شهر احمد آباد را در لفظ باخیر یافته اند
در خلاصة التواریخ از تاریخ گجرات بنوشته که در زمان سابق تختگاه این ولایت شهر پتن و چندی جاتانیر بود چون سلطان
احمد در هشتصد و دوازده هجری به سلطنت رسید شهر احمد آباد طرح انداخت و آنرا تختگاه ساخت و چون سی و دو سال
در سلطنت او بگذشت منقسم بسیصد پوره شهری عظیم گشت و ساکنان آنجا اکثر زیر خانه راه پنهان گذارند که در مرور از آن
راه بدر روند و بعضی از ارباب تمول در حویلی سردابه از گچ و صاروج ساخته اطراف سردابه را بعمارات مطبوع مزین نموده و عمارات و صحن
خانه و جدار و سقف آنرا از گچ مصفا کرده اند تا آب باران از سقف و جدار و صحن خانه پاک و صاف در صحن سردابه که مانند حوض
از خشت و گچ ساخته اند جمع شود و آن آب تا یک سال ذخیره باشد و از ان خرج کنند و آن سردابه را بر بان الملک
تانکه نامند و اهل حرفه آنجا قلمدان و صندوقچه و پارچهٔ زرتار و کمربند و کمخاب و زربفت و مشرو و تافته و مخمل بعنایت
نیک بافند و میناساز و شمشیر و جمدهر و تیر و کمان آن شهر با نام بوده راقم حروف این همه را بچشم دیده فی الواقع هر جنس بی
نظیر بود و رودهای گجرات سابرمتی و نربده و مهی و بران و هندوی است طول این صوبه از برهانپور تا دوارکا سیصد کروه
و عرضش از جالور تا بندر دمن دو صد و شصت کروه فی خاندیس و غربی دوارکا بر ساحل دریای عمان ست و شمالی جالور
و جنوبی بندر دمن و کن است و سرکارهای آن پتن و ناادوت و جاپانیر و کره و سور و سرته و سروهی و غیره نه سرکار مشتمل بر یک
صد و هشتاد و هشت محال و سیزده بندر و مداخلش پنجاه و هشت کرور و سی و هفت لک و نود هزار دام ست پوشیده نماند

که در سوابق ایام رایان گجرات از بسیاری خزانه و سپاه و علو قدر و جاه از اکثر رایان هند ممتاز بودند و از ایشان بود
بهیم دیو که در پانصد و هفتاد و چهار با سلطان شهاب الدین غوری والی غزنین رزم کرد و ظفر یافت و بعد از بهیم دیو
فرزندانش بطنا بعد بطن حکومت میکردند تا نوبت برای کرن رسید و در عهد سلطان علاؤالدین خلجی صاحب دهلی الغ خان
و نصرت خان را به تسخیر گجرات فرستاد رای کرن در هفتصد و نود و هفت هجری در حدود پتن با ایشان مصاف داد و منهزم
بدکن گریخت پس از ان امرای علاؤالدین و پسرش مبارک شاه و دیگر سلاطین دهلی دران دیار حکومت میکردند تا در
عهد سلطان فیروزشاه فرحت الملک راستی خان بایالت گجرات رسید و ظلم آغاز نهاد و سلطان محمد شاه بن فیروزشاه در
عهد خویش بر طبق تظلم گجراتیان ایالت گجرات با عظم همایون ظفرخان تفویض فرمود و چتر سفید و بارگاه سرخ که خاصه
سلاطین بود او را داد و یک منزل بمشایعتش از دهلی بیرون آمد و در منشور حکومت گجرات القاب او بخط خاص بدین موجب
نوشت برادرم مجلس عالی خان معظم عادل باذل مجاهد عضد السلطنت یمین الملک سعد الدولة والدین ظهیر الاسلام والمسلمین
قامع الکفرة والمشرکین قاطع الفجرة والمتمردین قطب سماء المعالی نجم فلک التعالی صفدر روز وغا تهمتن قلعه گشا کشورگیر
آصف تدبیر ضابط امور ناظم مصالح جمهور ذی المیامن والسعادت صاحب الرای والکفایة ناشر العدل والاحسان
دستور صاحب قران الغ قتلغ اعظم همایون ظفرخان بالجمله ظفرخان متوجه گجرات شد و در حدود پتن در هفتصد و نود و
چهار راستی خان با او رزم کرد و منهزم شد و بقتل رسید ظفرخان به پتن شتافت و عدل داد آغاز نهاد و به کنبایت رفت و
بازگشت و از راجه اندر باج گرفت و عزم ملک راجا عادل خان فاروقی والی خاندیس که بسلطان پور ندربار مراجعت رسانید
بود نمود و ملک راجا در قلعه تهانیسر متحصن شد و علما و فضلا و حکما را شفیع آورده هدایا بخدمت فرستاد ظفرخان بازگشت
و بسومنات شتافت و بسیاری از کافران آنجا را بکشت و بقلع و قمع راجپوتان منڈل گڈه رفت رای دو ارکا امان خواست
ظفرخان بر وی ببخشود و بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر شتافت و از راه جلواره و ملواره متوجه تختگاه شد و بسیاری
از کافران آنجا و درا باشت و در هشتصد هجری پسرش تاتارخان که در دهلی بسر می برد از ملو اقبالخان منهزم بگجرات آمد و
پدر را به تسخیر دهلی تحریض نمود و هم دران زمان امیر تیمور صاحبقران گورکان روی آن جانب نهاد لاجرم از ان عزیمت درگذشت
و قریب آن سلطان محمود صاحب دهلی باو پناه آورد و در رعایت نیافت و رنجیده بمالوه پیش دلاورخان غوری رفت مظفرخان
در هشتصد و سه هجری قلعه اندر بگرفت راجه نغل والی اندر بگریخت در هشتصد و چهار هجری متوجه سومنات شد و با کفار آنجا
که دران ایام بر سپاه اسلام ظفر یافته بودند رزمی صعب کرد و راجه ایشانرا با اعیان آن قوم بدست آورد و همه را به پای
فیل هلاک کرد و بعد از ان در هشتصد و شش هجری پسر خود تاتارخان را غیاث الدین لقب نهاد و خواست که قصد دهلی
کند و از انجا بر تخت نشاند هم دران ایام تاتارخان درگذشت و گفته اند که تاتارخان پدر را بگرفت و حبس کرد و عم خود شمس خان
را نصرت خان لقب نهاد و وکالت داد ظفرخان معتمدی را نزد برادر فرستاد تا تاتارخان را بزهر هلاک کرد ظفرخان از حبس بیرون
آمد و بجای پسر بر تخت نشست و خود را مظفرشاه خواند و بروایتی در سالی که باجمیر رفت خود را سلطان خواند بالجمله لشکر بمالوه
کشید و مالوه از هوشنگ بگرفت و به برادر خود نصرت خان سپرد و بگجرات بازگشت مالویان بغی کردند نصرت خان را مجال

اقامت نماند مظفرشاه مالوه را بدستور بهوشنگ داد و بازگشت و در هشتصد و چهارده در گذشت و او را بعد از وفات خدایگان
بکبیر نوشتند و بعد از او نبیره اش ابوالفتح ناصرالدین سلطان احمدشاه بن محمدشاه بن مظفرشاه بر تخت نشست و او عادل
و باذل و با مروت بود گجراتیان در عهد او بآسایش گذرانیدندی سلطان در هشتصد و پانزده هجری باستصواب شیخ احمد
کنبو بر کنار نهر سابرمتی شهر احمدآباد بنا نهاد و دیگر تال که حالا بجونگر معروف است شتافت راجه آنجا برای رزم با باج فرستاد و
و در هشتصد و نوزده هجری عزم دهلی کرده بناگور رسید رایات اعلی خضرخان صاحب دهلی روی باو آورد سلطان بازگشت و متوجه
خاندیس شد ملک نصیر برادر سخیت(?) سلطان هوشنگ مالوی باغوای راجه اندر و راجه جاجنیر(?) و راجه منڈل گڈه و راجه نادوت عزم
تسخیر گجرات کرد سلطان بایلغار در یک هفته از بدر(?) با رمهراسه رسید هوشنگ بی جنگ بازگشت سلطان در هشتصد و بیست
و دو هجری عزم تسخیر مالوه کرد سلطان هوشنگ والی مالوه روی برزم نهاد و سپاه گجرات بهم برآمدند و نزدیک بود که هزیمت
روند عماد الملک از میسره سلطان احمدشاه در پی هوشنگ در آمد و ظفر یافت احمدشاه در هشتصد و بیست و سه به بیجانیر شتافت
راجه آنجا بسالانه خراج پذیرفت سلطان احمدشاه در سارنگپور هوشنگ مالوی را محاصره کرد شبی هوشنگ با لشکر سلطان احمدشاه
شبیخون برد و بسیاری از لشکریانش را بکشت احمدشاه از معرکه بیرون رفت و در صحرا بایستاد جمعی بروی گرد آمدند و چون
صبح طلوع کرد خبر یافت که سپاه مالوه بغارت مشغول اند و هوشنگ بمعدودی چند در میان ایستاده پس با هزار سوار روی بهوشنگ
نهاد و مقابله عظیم اتفاق افتاد و هر دو پادشاه زخمی شدند در اثنای رزم فیلی از گجراتیان که بدست مالویان اسیر شده فیلبان
فیل را جانب هوشنگ راند و هزیمت یافت و بقلعه سارنگپور متحصن شد سلطان بمحاصره پرداخت و کاری نساخت و متوجه
گجرات شد هوشنگ تعاقب نمود سلطان بازگشت و دیگر با مسمان(?) داد و ظفر یافت و پنجهزار مرد از مالویان بکشت هوشنگ
بقلعه پناه برد سلطان بگجرات شتافت و سه سال حرکت نکرد تا سپاهش بیاسودند و در هشتصد و بیست و نه هجری بایدر شتافت
و دژ آنجا و قصبه احمدنگر بنا نهاد و مراجعت کرده دیگر سال باز روی بدانجانب نهاد و راجه اندر گریخت و از اسپ در افتاد هلاک
شد پسرش بسالانه سه لک تنکه خراج پذیرفت سلطان صفدرجنگ را در احمدنگر گذاشت و بایدر شد و بسی قلاع بگشود و بتخانها
بکند و مساجد بنا نهاد و در سال هشتصد و سی و سه هجری جزیره مهایم که بتصرف ملک التجار امیر سلاطین دکن رفته بود بگرفت و
چون او در گذشت او را خدایگان مغفور نوشتند و بعد از و پسرش سلطان محمدشاه پادشاه شد و لشکر بایدر کشید و راجه آنجا
دختر باو داد و در هشتصد و پنجاه و چهار متوجه چانپانیر شد راجه آنجا از سلطان محمود خلجی والی مالوه مدد خواست و مقرر نمود که هر منزل
را یک لک تنکه بخزانه او رساند سلطان محمود روی بگجرات نهاد و هراسی عظیم بر محمدشاه مستولی شد احمال و اثقال بسوخت
و با احمدآباد شتافت و از بقالی که در خدمتش تقرب داشت مشورت خواست بقال گفت بسورت باید گریخت امرا هر چند
خواستند که سلطان عزم رزم کند هیچ در نگرفت ناچار زهرش در ساختند و او را بزهر هلاک کردند و بقال را معاتب داشتند
گفت مرا گناهی نیست اگر سلطان را عزم بر رزم بودی از شما مشورت خواستی چون از من رای جست دانستم که او را سر گریز
است امرا بخندیدند و او را بگذاشتند از اینجاست که دانایان گفته اند هر کاری و هر مردی بالجمله بعد فوت او خدایگان کریم
نوشتند مطابق این واقعه آنچه راقم حروف مشاهده کرده نشست که چون راجه نول رای نائب صوبه اوده از طرف خداوند خود بر

وزیر الممالک ابو منصور خان بر مملکت احمد خان بنگش فرخ آبادی متصرف گشت و بقنوج اقامت گزید احمد خان باتفاق رستم خان
افغان ساکن مؤ متوجه او شد و راجه که در موسم برسات از قنوج برآمد و بر نهر کالی نی از کشتیها پل بسته عبور نموده و دو کروه پیشتر
رفته لشکرگاه ساخت دران هنگام بالمل جی نامی پیشکار دیوان که کلید عقلش بود مشورت کرد او گفت که سپاه بیدل و ناخوش نود
است و اکثر سادات و شیوخ انداز سو... مزاجی مبیدلی تن بمحاصره نخواهند داد پس صلاح آنست که گرد لشکر خندق کشیده و لشکریان بر سر
خندق خیمه زده محافظ باشند و امر شود که کسی زین بر اسپ ننهد و اگر نافرمانی کند بسزا رسد و هنگام رزم پل را بشکند مشهور است که
بجای هندوستان طاقت رفتن پیاده پای چنان ندارند و دیگر وقت هزیمت اندیشه افتادن در خندق و علاوه بران شکست
پل که راه گریز هم نخواهد ماند چار ناچار خواهند جنگید راقم گوید که چون آن ناکرده کار شنیده بود که سپاه هند خصوص بجفا هرگاه که
در رزم پیاده شوند خوب می جنگند باین تدبیر جنگیدن با راجه گفت و ندانست که پیاده شدن بجماعه هندوستان وابسته بخوشنودی انها
و موقوف بر تعظیم و اعزاز ایشان است نه بجبر و نه در آنجا بیحرمتی بجا و نشست و برخاست وغیره تمام بوده باالجمله راجه قول رای
مشورت او کار کرد سپاهش از سوار و پیاده حوالی خندق کفایت نکرد و کمتر آمد و صد و دو صد سوار متصدیان مثل لال جی وغیره از نهم
و فتر که سلاحش غیر از کارد و خنجر نبود و آن با خود نداشتند همراه فیل راجه اطراف خندق را طواف میکردند روزی احمد خان بر طبق خبر
جاسوسان از عقب لشکر که آن طرف خندق کمتر بود و عمیق نبود بر لشکر حمله آورد راجه باهان جماعه اهل قلمان سوار شده بر پشت جماعتی
که بمقابله احمد خان بر سر خندق بودند بایستاد و بجاوشان و نقیبان حکم فرمود که در لشکر ندا کنند که بر اسپ کسی زین ننهند و از
جای خود حرکت ننماید احمد خان بر سر خندق رسید و رزم کرد و جماعه مقابل را هزیمت داد و بر سر راجه رسید باندک زد و خورد ظفر یافت
راجه با اکثر متصدیان بقتل رسید سپاهش پیاده از حوالی خندق برخاستند و اکثری اسپان را فقط بلجام بر سر کشیده بقبیح ترین وجهی منهزم
گردیدند و بسیاری در نهر کالی که بنابر موسم برسات آب بسیار داشت غریق بحر فنا گشتند راقم نیز دران بلیه گرفتار بود باالجمله
بعد سلطان محمد شاه پسرش سلطان قطب الدین بن محمد شاه بن احمد شاه گجراتی در بیست سالگی پادشاه شد در روی سلطان
محمود خلجی که قلعه سلطان پور بدر بار از گجراتیان بامان گرفته بود فرآورد و هر دو پادشاه برزمگاه شتافتند سلطان محمود
بانفس خویش مباشر حرب گشت و چندان تیر که در ترکش بود بینداخت بالآخر لشکرش هزیمت رفت و سلطان قطب الدین
ظفر یافت محمود با سیزده سوار از معرکه بیرون آمد و باردوی گجراتیان شده بسراپرده سلطانی رفت و تاج مرصع را از تخت برگرفت
و بمالوه شتافت سلطان قطب الدین هشتاد و یک فیل غنیمت یافت و بازگشت و آخر در میان آن هر دو پادشاه بمصالحه اتفاق
افتاد گویند که در هشتصد و شصت هجری فیروز خان بن شمس خان در گذشت و ایالت ناگور داشت برادرش مجاهد خان بجای او
نشست شمس خان بن فیروز خان از عم بگریخت و نزد رانا کوبها والی چیتور رفت رانا کوبه گفت این حصار بگشایم و ترا سپارم
بشرط آنکه سه کنگره از آن ویران سازی شمس خان بپذیرفت و با او متوجه ناگور شد مجاهد خان بگریخت شمس خان بر قلعه ناگور دست یافت
وخواست که وعده وفا کند یکی از اهالی اینجا گفت کاشکی فیروز خان را بجای این دختر بودی تا ناموس پدر بر باد ندادی
شمس خان را حمیت از ان مانع آمد و قلعه را محکم کرد و برانا پیغام داد که در ناموس من نگنجد که کنگرهای قلعه را منهدم سازم رانا
در غضب شد و بازگشت و با سپاه موفور روی بناگور با نتقام نهاد شمس خان قلعه بمعتبران سپرد و بگجرات شد سلطان

قطب الدین او را نبوداخت و دختر خویش را بخواست و لشکر بناگور فرستاد رانا با آن سپاه رزم کرد و ظفر یافت سلطان بر آشفت
و با سپاه انبوه روی برانا نهاد و عماد الملک منهزم بازگشت غضب سلطان زیاده گشت و بسروهی رسید و با خویشان رانا
رزم کرد و بسیاری از ایشان را بکشت و روی بکوبلمیر نهاد و رانا در آن حدود با او مصاف داد و بهزیمت رفت و پیشکش فرستاد
و سلطان بازگشت و در آن ایام تاج خان وزیر سلطان محمود خلجی بفرمان مخدوم خود از مالوه بیامد و مقرر نمود که باتفاق
یکدیگر از دو جانب ملک رانا را در آیند و آنرا مستاصل سازند و در هشتصد و شصت و یک هجری بدربار رو نهاد رانا با سلطان قطب الدین رزم
کرد و بهزیمت رفت و دیگر بار بمقابله پیش آمد و دیگر بحیلت و چهار من طلا بخدمت فرستاد و سلطان بازگشت و دیگر سال رانا با پنجهزار
سوار متوجه ناگور شد سلطان بسرعت هر چه تمامتر شتافت و خرابی بسیار کرد و بازگشت و در هشتصد و شصت و سه درگذشت و او
پادشاهی قهار بوده و پیوسته شراب خوردی و بقتل بیگناهان فرمان دادی بعد از وفات او اورا خدایگان غازی نوشتند
و بعد از و عمش سلطان داود بر تخت نشست و فراشی را که همسایه اش بود وزیر کرد امرا برنجیدند و بعد از هفت روز عزل کردند
و محمود خان را که چهارده ساله بود بر تخت نشاندند سلطان محمود شاه بن محمد شاه بن احمد شاه مشهور بسلطان بیگره پادشاهی
سخی و مهربان و درست گو و سنجیده و بردبار بود از غایت حیا در خلوت سر پای خویش از نامحرمان پوشیدی و هرگز کسی را دشنام
ندادی و اورا از آن بیگره گفتندی که بیگره بهندی گاوی را که شاخهای پیچیده داشته بود و سبلت او با آن مشابهت داشت و گفته اند که بی
بگجراتی دو را باشد و گره بکاف فارسی قلعه بود چون قلعه جوناگده و چانپانیر را پیشتر از سلاطین اسلام هیچ کس بر آن دست
نیافته بود بگشود و بآن اشتهار یافت و در هشتصد و شصت و نه بنادر و بندر رون که میان گجرات و کوکن است شتافت و ظفر یافت
و در هشتصد و هفتاد باحمد نگر رفت بهاء الملک بن الغ خان که از اکابر امرا بود دیگری را بی موجب بکشت و از بیم قصاص با پدر
گریخت سلطان ملک محمد حاجی عماد الملک را و ملک کالو عضد الملک را بتعاقب او فرستاد و ایشان او را بگرفتند و بنابر دوستی
که با او داشتند دو تن از نوکرانش را بقصر گفتند تا نزد سلطان اقرار کردند که مقتول را ما کشته ایم سلطان بموجب فتوای علما هر دو
بیگناه را بکشت و چون از حال آگاه شد در غضب رفت و عماد الملک و عضد الملک را بقتل رسانید و در هشتصد و هفتاد و
دو بخواب دید که رسول صلعم دو طبق میوه باو داد و آنرا بفال مبارک دانست و در همان اثنا قصد قلعه گرنال که بجوناگده مشهور است
کرد و بسیاری از کافران بکشت و شنید که راجه مندلیک صاحب گرنال جواهر قیمتی دارد و بر دست و گردن می بندد و بآن آیین
بار میدهد سلطان از و بخواست رای که بیتوه آمده بود و آنرا فرستاد سلطان همه را در آن مجلس بمطربان بخشید و باحمد آباد
بازگشت و در هشتصد و هشتاد و چهار دیگر بار متوجه گرنال شد و محاصره کرد یکسال دیگر قهراً بگشود و رای مندلیک صاحب
گرنال بخدمت پیوست و ایمان آورد و خانجهان خطاب یافت و از گرنال بازگشت و سلطان در حدود گرنال شهر مصطفی آباد
بنا نهاد و توطن گزید و بر قوم بلوچ که در حدود سند اقامت داشتند و از آنجا به بندر جگت معبد براهمه است لشکر کشید و مظفر
باحمد آباد بازگشت و قصد تسخیر قلعه چانپانیر کرد و بعد از محاصره بگشود و بسیاری از راجپوتان را بکشت و آن قلعه را محمد آباد نام نهاد
و در هشتصد و شانزده هجری سلطان سکندر لودی صاحب دهلی برای او تحفه فرستاد و پیش از آن هیچ یک از سلاطین دهلی بپادشاه
گجرات تحفه نفرستاده بود و هم در آن ایام شنید که یادگار قزلباش بفرمان شاه اسمعیل صفوی برسالت می آید گفت که خدایا

روی فخر لباشان شیخ نمای که سب صحابه میکنند پس چنان شد که گفته بود چه پیش از رسیدن ایشان درگذشت بعد از وفات او امرا خداوندگان حلیم و تمیز
پس ازو سلطان مظفر شاه بن محمود شاه در محمدآباد جانپیر بر تخت نشست و او پادشاهی محدث و زاهد و خوش نویس بود و پیوسته قرآن کتابت
کردی و چون تمام شدی با مالی وافر بحرمین شریفین فرستادی و در عهد او بسیاری از علما و فضلا و هنرمندان از ایران بگجرات آمدند و
مظفر شاه در نهصد و هفده با مداد عین الملک والی پتن که از راجه ایدر منهزم گشته بود لشکر کشید راجه بست لک تنکه پیشکش فرستاد و سلطان
مراجعت نمود و عزم تسخیر مالوه کرد و دهار بگرفت و بازگشت و در نهصد و بیست و یک راجه ایدر درگذشت و رای مل از خویشان او باشارت
رانا سانگا بحکومت اندر نشست سلطان بانجا شتافت و او را برابر بهارامل پسر راجه ایدر را بجای پدرش نشاندند و نظام الملک را حکومت
احمدنگر داد و به احمدآباد شد و جشنی عظیم کرد و شاهزادگان سکندر خان و بهادر خان و لطیف خان را کتخدا ساخت و نصرت الملک را بحکومت
احمدنگر فرستاد و نظام الملک حاکم سابق احمدنگر و ظهیر الملک را با صد سوار آنجا گذاشت و متوجه درگاه شد رای مل بر ظهیر الملک تاخت
و او را با بیست و هفت تن بقتل رسانید و در این اثنا سلطان محمود مالوی از تسلط میدنی رای مهتر راجپوتان پوربیه بسلطان پناه آورد
سلطان او را استقبال نمود و متوجه مالوه شد میدنی رای رای پتهورا را در قلعه مندو بگذاشت و با ده هزار سوار بمدد رانا شتافت و با سلطان
مصاف داد و منهزم نزد رانا سانگا رفت سلطان قلعه مندو را محاصره کرد رانا سانگا با سپاهی انبوه بمدد میدنی رای بحدود اجین
رسید سلطان مظفر شاه عادل خان خاندیسی را که خواهرزاده و داماد سلطان بود با قوام الملک سلطانی بحرب رانا فرستاد و خود در تسخیر حصار
کوشید در چهاردهم صفر سنه نهصد و بیست و چهار قهراً بگشود و بقتل عام فرمان داد راجپوتان رزمی صعب کردند نوزده هزار تن بقتل رسیدند
محمود مالوی بخدمت آمد و گفت خداوند بنده را چه فرماید سلطان گفت آن میفرمایم که بر تخت مالوه نشینی پس قلعه مندو او را داد و بار دیگر
خود رفت عزم رزم رانا کرد یکی از راجپوتان که در حایش تاخیر بود دیگر بخت و نزد رانا رفت و حال باز گفت و در همان مجلس از غایت هراس
که بر او مستولی شده بود و مرد رانا بی جنگ بچتور گریخت عادل خان او را تعاقب کرد و بسیاری از لشکر رانا بکشت و بازگشت و سلطان
مهمان سلطان مالوی شده بگجرات بازگشت و باندر رفت و نصرت الملک را عزل نمود و مبارز الملک را حکومت اندر داد و مراجعت نمود
مبارز الملک در اندر روزی بار داده بود بادفروشی چاپلوس و سمه از شجاعت رانا گفت مبارز الملک برنجید و سگی را رانا نام نهاد و بر در قلعه بست
بادفروش نزد رانا شد و حال باز گفت رانا در غضب رفت و تا حدود سروهی غارت کرد و روی باندر نهاد مبارز الملک بسلطان
عرضداشت چون وزرا با او مخالفت بود جوابی نیافت رانا بحدود اندر رسید مبارز الملک خواست که از قلعه بیرون آید و در میدان با رانا
رزم کند همراهیان گفتند سپاه ما عشر عشیر سپاه او نیست بهتر که بقلعه احمدنگر برویم پس او را اشاوران باحمدنگر بردند رانا باندر رسید و
مبارز الملک را ندید چونکه از شجاعت مبارز الملک آگاه بودند گفتند او آن نیست که بگریزد همانا که باحمدنگر رفته باشد رانا متوجه احمدنگر
شد همان بادفروش باشاره رانا نزد مبارز الملک آمد و گفت اگر با رانا در میدان رزم کنی ناچار بقتل رسی همان بهتر که در قلعه متحصن
شوی تا رانا بیاید و اسپ خود را در جوئیکه نزدیک قلعه است آب دهد و بهمین اکتفا نماید و بازگردد مبارز الملک گفت نگذارم که بکنار جوی
آید پس بر اسپ برنشست و باتفاق اسد خان و صفدر خان و سپاهی اندک از قلعه بیرون آمد و در صف رانا حمله برد و مقابله عظیم کرد
و اسد خان و بسیاری از همراهیان مبارز الملک بقتل رسیدند و مبارز الملک و صفدر خان را زیاده از صد زخم رسید بقیه مردم سپاه آن هر دو
را که از جراحت بی شعور شده بودند برگرفتند و به احمدآباد گریختند رانا بر احمدنگر مستولی شده بازگشت سلطان آگاهی یافت مبارز الملک قیصر خان را

با سپاهی انبوه بدفع او فرستاد و خود نیز متوجه شد در محرم سنه نهصد و بست و هفت هجری باحمدنگر رسید و ملک ایاز خاص سلطان فی را با
چند هزار سوار و چند پیل از پی او و قوام الملک با هشت هزار سوار بکمک رانا فرستاد ایشان دران دیار خرابی بسیار کردند و رانا را در مندسور محاصره
کردند چون فتح قلعه نزدیک رسید امرای گجرات با یکدیگر بمخالفت و نفاق آغاز نهادند ملک ایاز برنجید و با رانا صلح کرد و بازگشت سلطان
او را معاتب داشت و باحمدآباد مراجعت نمود و دیگر بار روی به رانا نهاد و رانا تحف و هدایا فرستاد سلطان بازگشت و در نهصد و سی عالم خان
بن سکندر خان لودی صاحب دهلی که باو پناه آورده بود بمدد و استظهار ساخت و به رزم برادرش ابراهیم خان لودی بدهلی فرستاد و بسال دیگر
بهادر خان از پدر برنجید و نزد رانا رفت رانا او را استقبال کرد و پیشکشها گذرانید بهادر خان هیچ نگرفت و به اجمیر رفت و ازانجا به میوات
و ازانجا بدهلی شتافت سلطان ابراهیم لودی او را باعزاز کرد امرای ابراهیم که ازو متنفر بودند خواستند که بهادر خان را به سلطنت برگیرند
ابراهیم دریافت قصد قماشش کرد بهادر خان آگاه شد و بگریخت و بجونپور رفت سلطان مظفر در نهصد و سی و سه درگذشت بعد ازو پسر
سکندر شاه در محمدآباد چانپانیر بر تخت نشست و نوکران خود را ترتیب کرد و از امرای پدر حسابی برنگرفت امرای پدر بعد یک ماه او را بقتل رسانیدند
و نصیر خان بن مظفر شاه را سلطان محمود لقب نهاده بر تخت نشاندند بهادر خان بن مظفر شاه خبر فوت پدر شنیده از جونپور به گجرات
رسیده در دار السلطنت احمدآباد بر تخت نشست و بسلطان شاه بهادر مخاطب گشت قاتلان سکندر شاه را بقتل رسانید و به محمدآباد
گجرات چانپانیر که دران آوان دار الملک گجرات بود دیگر بار بر تخت نشست و کارهای با نام کرد و در نهصد و سی و پنج با صد و بیست هزار
سوار قصد تسخیر دکن نمود عماد شاه در برار بنام او خطبه خواند و برهان شاه والی احمدنگر در نهصد و سی و شش نیز خطبه و سکه بنام او کرد
سلطان بازگشت و در نهصد و سی و هشت متوجه دیار رشد و سلهدی پوربیه را از سرانکه زنان مسلمانان و سلاطین مالوه را در حرم خود
جای داده مرید کرده بود حبس کرد عماد الملک را به رزم پسر او بهوپت که در چندیری بود فرستاد و خود باجین شد و دریا خان مالوی را
حکومت آندیار داد و به بهلسه رفت هیژده سال بود که راجپوتان پوربیه بر آندیار استیلا داشتند و شعار اسلام برانداخته بهوپت پسر سلهدی به چیتور
رفت تا رانا را بمدد آرد و لکهمن برادر سلهدی در قلعه ایسن متحصن شد سلطان بر ایسن شتافت راجپوتان از شهر برآمده رزمی صعب
کردند و منهزم به قلعه پناه بردند سلهدی دران ایام امان آورد سلطان او را اطلاق نمود و به قلعه فرستاد تا برادران را بامان بیارد و او برفت
و بازآمد و بدفع الوقتی مشغول گشت و منتظر رانا می بود پس روزی بفرمان سلطان نزدیک قلعه رفت و در پای برج شکسته ایستاد
با برادران بنصیحت آغاز نهاد و گفت قلعه را بسپارند و اگر نه سلطان بهمین راه به قلعه درآید و به قتل رساند و غرضش آن بود که رخنه را
سد و کنند سلطان از خدع سلهدی آگاه شد و حبس فرمود و سپاه بفرستاد تا پسرش را که برای آوردن رانا متوجه چیتور بود
به قتل رسانیدند گویند که دران زمان سلطان را لشکری زیاده نبود رانا و بهوپت پسر سلهدی باغرور موفور روی به سلطان آوردند
سلطان محمد شاه خاندیسی عماد الملک را بدفع ایشان فرستاد پورنمل ولد سلهدی با دو هزار سوار از قلعه بیرون آمده برانا پیوست
رانا رسولان بفرستاد و از گناهان استغفار کرد غرضش آن بود که از عدد سپاه سلطان آگاه شود سلطان دریافت و گفت اکنون
سپاه را روش از سپاه ماست و این خیال او را در غرور افگند بعد از جنگ اگر استغفار کند گناهش به بخشم رسول رانا بازگشت هنوز
رزم اتفاق نه افتاده بود که خبر رسید که الغ خان با سی هزار سوار و فیلخانه و توپخانه گجرات در رسید رانا و بهوپت بی جنگ بگریختند سلطان
هفتاد کروه ایشان را تعاقب کرد و بازگشت و در تضییق ایسن کوشید لکهمن برادر سلهدی عاجز آمد و التماس کرد که سلهدی بفرستند

تا بجد مت آییم سلطان سلهدی را به قلعه فرستاد رانی درگاوتی بنت رانا سانگا که زن سلهدی بود او را گفت که عمرهاست که در دین اسلام سلطنت
کرده ایم اکنون بذلت نتوان کشید شجاعت وجنودی آن بود که جوهر کنند یعنی اشیا بسوزند وعیال واطفال را بقتل رسانند وچندان
جنگ بکنند که کشته شوند ملک علی شیر از امرای سلطان با سلهدی که در قلعه رفته بود گفت که ای سلهدی این زن دیوانه شده است
وتو مسلمان شده آنچه گوید میپسند سلهدی گفت او راست میگوید چه هر روز یک کرور پان را که پنجاه هزار دهولی باشد وهر دهلی دو صد پان
می شود وچندین روغن وکافور وعطریات در خانه من صرف میشد وهر روز سه صد جامه نو می پوشیدند زن دیگر بسیر نخواهد آمد تا چنان باید بود
یا نباید بود پس آتشی عظیم برافروختند نخست رانی درگاوتی طفل شیرخوارهٔ خود را در بر گرفته خود را در آتش انداخت وبا هفتصد زن بسوخت
سلهدی با لکهمن وبرادران وفرزندان ویاران وخویشان با سلاح بر در آمدند وبمیدان شتافتند وچندان رزم کردند که به قتل رسیدند
واین واقعه در نهصد وسی ونه روی داد ودرین سال سلطان عالم والی کالپی از هیبت سپاه همایون پادشاه به سلطان بهادر پناه آورد
ودر استمن وچندیری اقطاع یافت سلطان روی به قلعه کاکرون نهاد وبگرفت وبر قلعه رنتهور که در تصرف رانا بود استیلا یافته بگجرات
بازگشت ودر نهصد وچهل متوجه چیتور شد محمد زمان میرزا که از حبس همایون پادشاه گریخته بود پناه آورد همایون شاه به سلطان بهادر نوشت
که او را از مملکت بیرون کن بهادر نشنید ومیرفت وتا بچیتور رسید رانا در قلعه متحصن شد وپیشکش هر ساله بپذیرفت سلطان بازگشت پس
سلطان علاء الدین بن سلطان بهلول لودی را که از همایون پادشاه گریخته باو پناه آورده بود به سلطنت دهلی پسرش تاتارخان را که
بشجاعت معروف بود بجد ومال کمک همایون پادشاه فرستاد ومحمد زمان میرزا را به پنجاب روان کرد تا دران دیار رفته فتنه برانگیزد تاتارخان به بیانه
رسید وقهراً آنرا بگرفت وتا حدود آگره تاخت نمود همایون پادشاه میرزا هندال را بحرب او فرستاد تاتارخان رزمی صعب کرده به قتل رسید
سلطان بهادر دیگر بار متوجه چیتور شد ومحاصره نمود همایون پادشاه با سپاهی عظیم قصد او کرد سلطان بهادر شاه از امرا مشورت خواست
صدرخان که بزرگترین امرا بود گفت که کافران را محاصره کرده ایم پادشاه مسلمان اگر بحرب ما آید همین بدنامی او را بسند بود صورت اینست
که در فتح قلعه سعی کنیم سلطان بپسندید ودر تضییق حصار کوشید [illegible] سارنگ پور همایون پادشاه رسید وهمانجا توقف کرد سلطان بهادر
قلعه چیتور را که از قلاع محکم هندوستان است قهراً بگشود وبسیاری از راجپوتان بکشت پس روی برزم همایون پادشاه کرد ودر نواح
مندسور رسید علیخان [illegible] که بر مقدمه بودند به قلب پیوستند سلطان در جنگ رزمی خواست صدرخان گفت فردا جنگ باید کرد رومیخان
داروغهٔ توپخانه که ضمناً با همایون پادشاه اتفاق داشت گفت که توپ وتفنگ بسیار است صواب آنست که بر دور سپاه خندق کنیم وایشان برزم
آیند هدف توپ وتفنگ شوند دولت سلطان بهادر که بکمال رسیده بود میل زوال داشت این رای به پسندید وچنان کرد آن دو لشکر
دو ماه برابر یکدیگر نشستند وسپاه همایون اطراف اردوی تاختن گرفتند گجراتیان از فقدان قوت بجان رسیدند سلطان توقف را موجب
گرفتاری دانسته شبی با پنج تن که محمد شاه خاندیسی وسلطان عالم والی کالپی وصدرخان وملوخان بن ملوخان ایشان بودند از عقب سراپرده
بیرون گریخت وبمندو رفت واز آنجا بگجرات شتافت وخزانه از چانپانیر به بندر دیو فرستاد وبکنبایت رفت صدرخان وسلطان عالم والی
کالپی در دست سپاه همایون پادشاه اسیر شدند همایون پادشاه به احمدآباد شتافت التمش میرزا عسکری ویتن بیادگار ناصر میرزا هر جایی
با امیری سپرده به برهانپور رفت واز آنجا به مندو رفت غضنفرخان از امرای عسکری میرزا به احمدآباد گریخت وبه سلطان بهادر پیوست سلطان متوجه
احمدآباد شد میرزا عسکری وناصر میرزا از گجرات بگذشتند وبگریختند سلطان دیگر باره سلطنت گجرات رسید وچون پیش ازان از فرنگیان کوه در یکدیده

وصول نمود خواسته بود توهم نمود که اگر ایشان بیایند بر بنا در گجرات دست بیابند لاجرم به دیپ رفت شش هزار فرنگی آنجا آمده بودند خواستند
که بحیله دیپ را بدست آرند مهتر فرنگیان تعارض کرده سلطان را گفت توتوهم نموده بروما نیامده سلطان برخواست و با معدودی چند به کشتی
در رفت و آثار غدر مشاهده کرده خواست به کشتی خود رود فرنگیان کشتی خود را از کشتی او جدا کردند سلطان در آب افتاد و فرنگیان نیزه ها بر او زدند
تا غریق بحر فنا گشت و این واقعه در نهصد و چهل و سه اتفاق افتاد بعد از قتل او گجراتیان قلعه دیپ را گذاشتند و بگریختند فرنگیان بر آن
مستولی شدند چنانچه در همین اقلیم در بحث ملیبار گذشت مخدومه جهان مادر سلطان متوجه احمدآباد شد و در راه شنید که محمد زمان مرزا که
بفرمان سلطان بهادر به پنجاب رفته بود و با سپاه خود در معیت سلطان لباس سیاه پوشیده بود به تعزیت می آمد مخدومه جهان امرا را
باستقبال فرستاد و او را ضیافت کرد و لباس او را که سیاه بود او را تغیر داد دیگر روز هنگام کوچ محمد زمان مرزا به خزانه رفت و مفتعمد صندوق
گرفت و برفت و امرای گجرات محمد شاه فاروقی خاندیسی را که ولیعهد و خواهرزاده سلطان بود در احمدآباد بر تخت نشاندند و عنقریب آن برادرزاده
سلطان بهادر محمود خان بن لطیف خان بن مظفر خان در ذی حجه سنه نهصد و چهل و چهار هجری بر تخت نشست و به سلطان محمود شاه
مخاطب گشت و امیران مخالف را براندند پس شل دریاخان و عالم خان گریخته نزد شیر شاه رفتند سلطان محمود شاه استقلال یافت تا مملکت
گجرات را که خراب شده بود بحالت اصلی آورد و محمود آباد بر دوازده گروهی بنا نهاد و چون فرنگیان مسلمانان را زحمت میرسانیدند تا آقا حداوند خان
بفرمود تا قلعه سورت بنا نهاد پس از آن بعیش و طرب کوشید و زنان صاحب جمال جمع آورده آهوخانه که دور آن هفت کروه بود بساخت
و در آنجا چند جا عمارت عالی بساخت و پیوسته با زنان آنجا بسر بردی و با ایشان شکار کردی و بر اعتماد خان اعتماد عظیم داشته و او را بر اهل
حرم گماشته بود و امر کرده هر زنی که حامله شود حمل او را اسقاط کند و اعتماد خان رجولیت خود را اسقاط کرده بود لاجرم از سلطان فرزندی نماند
گویند که سلطان محمود شاه بیشتر بصحبت علما و فضلا گذرانیدی و در ماهی چند بار فقرا را سفره نهادی و خود طعام پیش ایشان گذاشتی
و سفره پارچه بوده که چون طعام بر چیدی آنرا نشستندی و سلطان لباس خاص از آن ترتیب دادی او بگجرات پادشاه بود تا آنکه در نهصد
و شصت و یک هجرت برهان که از مقربان او بود با جمعی در ساخت و شبی آن پادشاه را هلاک کرد و هم درین سال اسلام شاه بن شیر شاه صاحب
دهلی و نظام شاه بحری والی دکن درگذشتند و «پیری زوال خسروان بود» تاریخ ست چنانچه در احوال ملوک دکن مرقوم است بالجمله
برهان نیز بدست اعتماد خان و امرای سلطان به قتل رسید اعتماد خان طفلی را ظاهر کرد که از اولاد محمود شاه است و او را بر تخت نشاند
و احمد شاه خواند بجز نام سلطنت با وی گذاشت و بالآخر بر دست اعتماد خان به قتل رسید پس اعتماد خان طفلی نهو نام را آورده در مجلس امرا سوگند
یاد کرد که او در این از سلطان محمود حامله بود و او در این سعید دنا حمل او را ساقط کنم چون شش ماهه شده بود به آن راضی نشدم و چون تیغ لدشد به پنهانش
پرداختم پس او را بر تخت نشاندند و سلطان مظفر شاه خواندند و به دستور وکیل گشت امرای مملکت گجرات را در میان یکدیگر قسمت کردند که سی
و پتن به موسی خان و برادرش شیر خان فولادی در اذهن و نوروان نولحی به فتح بلوچ و سورت و بادوت و جانیر به چنگیز خان عماد الملک
ترک و بر تیغ رستم خان خواهرزاده چنگیز خان و دولقه و دندوقه به سید میران مبارک بخاری و جونگده و سورت به امین خان غوری رسید و
در میان اعتماد خان و فولاد خان وغیره محاربه و مصالحه واقع شده و در نهصد و هفتاد و چهار هجری محمد حسین مرزا و مسعود حسین مرزا و ابراهیم حسین مرزا
و عاقل حسین مرزا و الغ میرزا و اولاد سلطان محمد مرزا از احفاد عمر شیخ میرزا ابن امیر صاحبقران تیمور گورکان که ایشانرا میرزایان گویند
دیگر ایشان پنج برادر خوانند از بیم محمد اکبر پادشاه بچنگیز خان پناه آوردند بالآخر کرده مخالف با او گشتند و بر قلعه مندو استیلا یافتند

واز آتیب سپاه اکبری قلعه سندو را بگذاشتند و چانپانیر و سورت و بروچ نگرفتند این مصرعه از جمله تاریخ فتح بروچ است تاریخ شد انکه فتح بروچ
کردند ه ه و درین اثنا سلطان مظفر شاه از استیلای اعتماد خان عاجز شد وشبی بگریخت و به شیر خان فولادی پیوست شیر خان اعتماد خان را
در احمد آباد محاصره کرد اعتماد خان بستوه آمد و بجلال الدین محمد اکبر بادشاه عرایض نوشت واو را به تسخیر گجرات تحریص نمود اکبر بادشاه در نهصد
وهشتاد هجری به ناگور و از انجا به پتن رسید شیر خان از در احمد آباد برخاست و بگوشه گریخت و اعتماد خان و دیگر امرای گجرات بخدمت
اکبر بادشاه شتافتند سلطان مظفر شاه بیشتر از شیر خان جدا شده بخدمت اکبر بادشاه آمد مملکت گجرات به گماشتگان اکبر بادشاه تعلق شد
و مظفر شاه را بمنعم خان خانخانان سپرده به بنگاله فرستاد پس بازخواند و بعد چندی بحبس فرمان داد مظفر بگریخت و بگجرات رسید
جمعی گشیر با و پیوستند مظفر بروچ محاصره کرده بگرفت و بر احمد آباد استیلا یافت و خطبه بنام خود خواند بادشاه میرزا خان خانخانان را
برزم او فرستاد خانخانان بظاهر احمد آباد با او رزم کرد و ظفر یافت مظفر بجونا گده گریخت و در هزار و یک هجری بر دست خان اعظم گرفتار شد و در
راه خود را بستره بکشت و دولت سلاطین گجرات بسر آمد پس از ان امرای سلاطین غوریه در ان ممالک بایالت حکومت کردند تا آنکه در عهد
محمد شاه بادشاه نبیره بهادر شاه ابن اورنگ زیب عالمگیر بتغیری حامد خان عم ابن وزیر الممالک نظام الدوله آصف جاه مبارز الملک دلاورجنگ
سربلند خان ایالت آنجا تفویض شد و والد راقم حروف بعلاقه نوکری و منصب قورچی باشی که بزبان هند بخشی گویند همراهش بود سربلند خان
او را از مقام جالور که ده منزل از گجرات است با هشت هزار سوار همه روسای دیگر مثل خواجه امان نورانی و رای راجه برکرن و میرزا غلام علی بیگ
داروغه توپخانه و همت دل خان وغیره در مقدمه روان ساخت و والد راقم آلد یار نام ده روزه راه در دو سه روز شبگیر زده ایلغار کرده
پنج چهار کروهی متصل گجرات رسید آنجا عرایض صلابت خان مالوی و اسد خان نورانی و روسای شهر که با سربلند خان اتفاق داشتند
رسید اکنون رسیدن فوج و فرستادن آن فائده ندارد چرا که حامد خان با شصت هزار سوار و دکهنیان با استماع فوج مقدمه جهت محافظت
شهر از سورت امروز یکپاس روز برآمده براه گذر دهلی پشت بقلعه و شهر داده لشکرگاه ساخت و فردا ساعت داخله او بشهر اندر است
والد راقم بر مضمون خط آگاه شد دو سه گهری روز که باقی بود توقف نموده هنگام شب بر اسپ استعجال برنشست و با هفتصد و یا هزار سوار
که مرگ را بقرار قرار داده بودند ایلغار کرده و براهبری هرکاره های پاسبانی لشکر حامد خان را دست راست گذاشته سنگر زده از طرف
دروازه پشت شهر داخل شهر گردید و با روسای شهر بر دروازه گذر دهلی بداه ایستاد و دیگر درها را محکم به بست و بمحافظت شهر پناه کوشید
روز دیگر حامد خان بعمد شهر کرد و احوال دگرگون یافت در غضب رفت و بر جماعه عقب مانده ها ریخت خواجه امان و رای زاده هرکرن زخمی
صعب کرده به قتل رسیدند حامد خان پیش نظام الملک بدکن شتافت و دکهنیان را بتاخت مملکت گجرات تعین نمود والد راقم
حسب الحکم مبارز الملک چند سال بمقابله و مقاتله دکنیان پرداخت و ایشان را تا نربده براند و آبروی آب کرد چون محمد شاه هفتاد و دو لک
روپیه بنابر اخراجات سپاه هر سال بمبارز الملک بطریق انعام و امداد قرار کرده بود یک سال بآن وفا کرد و بعد از ان موقوف نمود
مبارز الملک از عهده ادای تنخواه سپاه عاجز آمد چون ملک گجرات از تاخت دکنیان خراب شد و زر محصول بمعرض وصول نمی آمد مبارز الملک
ناچار شده بر دادن چوتهه صوبه گجرات از دکنیان صلح کرد دو سال عساکر بنواح گجرات کشید و بحسن سعی والد راقم قلاع بل بندر و رانابا
و جهالنیان بندر و امثال آن مفتوح گشت پس از ان بگنج پنج شتافت و آنرا محاصره کرد پیش از ین مبارز الملک بزعم آنکه کسی ایالت
این صوبه را قبول نخواهد کرد مکرر استعفای صوبه بدرگاه بادشاه فرستاده بود بالآخر معرفت صمصام الدوله خاندوران خان صوبه گجرات

از درگاه محمد شاه بنام راجه ابهی سنگه عرف دهونکل سنگه راتهور تفویض شد ابهی سنگه با فوج راجپوتیه قریب سی هزار سوار و پیاده بی شمار
که مردم صوبهٔ گجرات و رؤسای شهر با او متفق بودند متصل گجرات رسید مبارز الملک بغی کرد و والد راقم را جهت محافظت خانه و محل نزد پسر خود
شاهنواز خان عرف میر محمود گذاشت و از شهر برون آمد و پشت بشهر و دریای سابرمتی داده صف قتال بیاراست و رزمی صعب کرد میمنه
و میسره مبارز الملک بهم آمد و از هر دو جانب بقلبگاه پیوست سپاه هراول متزلزل گشت سربلندخان پیش قدمی کرده بایشان پیوست
و با سه چهار صد سوار در میدان پای ثبات افشرده مخالفان از سه طرف محاصره کردند رزمی عظیم در میان بود و در شهر خبر قتل مبارز الملک
شایع گشت والد راقم با جماعهٔ خویش و آقا محمد امین بیگ خلف از شهر بر آمد آقا پیش مبارز الملک رفت و والد راقم بر بخت سنگه برادر خورد راجه
دهونکل سنگه با ده هزار سوار از دست چپ مبارز الملک فوج میسره را تباه ساخته و نبردی عظیم داشت خود را نبرد و قتالی فاحش کرد و او را براند
بخت سنگه هزیمت خورد با فوجیکه از هراول مبارز الملک معامله و مقابله میداشت به پیوست غازیان بران حمله آوردند مبارز الملک از قلبگاه
نیز حرکت کرد راجپوتان رزمی عظیم نمودند و در همان گیر و دار و اشتعال نایرهٔ قتال والد راقم بضرب کالهٔ تفنگ که یکی بر سینه و دومی بر [illegible] رسیده بود شهید
شد و در گجرات برابر قبر رستم علیخان با دیگر شهدا از اقربای خویش مدفون گردید و از عجائب اتفاقات آنکه اینطرف والد راقم حروف بر هودج
فیل بیجان شده غلطید و آنطرف سپاه مخالف عنان بهزیمت پیچید و گویند که راجه و برادرش از فیلان فرود آمده برسانڈنی که عبارت
از ناقهٔ تیز رفتار است سوار شده از میدان رزم بدر رفتند مبارز الملک ظفر یافت و تا سه کروه جری سپاه مخالف را تعاقب نموده بجهت بخشی گری
والد راقم را بود زبانی اهل کاران است که میگفتند که آن وقت هشت هزار سوار و پانزده هزار پیاده یکسر به ملازمی مبارز الملک بود و از انجمله دو هزار سوار
دو اسپه بودند بالجمله روز دیگر مهاراجه صلح کرد و زاد راه و باربردار پیشکش کرد مبارز الملک متوجه اکبرآباد شد و یک سال آنجا در اعتراضی
محمد شاه بسر برد راقم حروف را که نه ده ساله بود از بلگرام طلب نموده بخطاب و خدمات پدر سرافراز گردانیده تربیت فرمود از انجه که از ضمانت
و ناطق پدرم بود عطا نمود بالجمله صوبهٔ گجرات را مهاراجه ابهی سنگه در تصرف داشت اما بند و بست نتوانست کرد و رفته رفته از وقت او بعد از و
دکنیان بران متصرف شدند و ناظم مجهول از طرف محمد شاه می ماند برای نام و آخر الامر دکنیان مسلط گشتند و کامرانی کردند اکنون که هزار
و یکصد و نود و چهار هجری است احمد آباد گجرات را جنرل گاڈر فرنگی باتفاق رگهناتهه راؤ ابن باجی راو دکنی از گماشتگان والی پونا مثل مهادجی
سیندهیه و تکوجی هولکر وغیره رزم های صعب کرده آنها را بهزم ساخته متصرف شده است چانپانیر بروایت مؤلف خلاصة التاریخ شهریست
پسندیده بر کوهچه که ارتفاع نیم کروه دارد واقع است و آن شهر چندگاه دار الملک گجرات بوده پٹن شهریست قدیم در سابق ایام تختگاه سلاطین
گجرات بوده و دو قلعه استوار دارد یکی سنگین و دیگر خشتی گل و آنجا بغایت بهتر بود مؤلف هفت اقلیم پٹن را در تحت احمد نگر نوشته شاید آن
دیگر باشد بهروچ در خلاصة التاریخ میگوید که قلعه متین دارد و دریای نربده پایان آن درگذشته بدریای شور ریزد و آن شهر نیز چندگاه
دار الملک حکام بوده و چند بنادر از بهروچ تعلق میدارد و پارچه ایکه آنجا مشهور است راقم حروف پارچه سفید از قسم تافته که بافته بهروچ
مشهور است بسیار در لباس استعمال کرده در صافی و لطافت بی نظیر بود و از ان انچه در سرکار مبارز الملک خرج میشد قیمت یک تهان مانند
و صد و صد روپیه زیاده بران بوده اکنون ندانم که چگونه باشد سرکار سورٹهه ملکی است وسیع هوایش سازگار مردم و جمله حیوانات است
و گل سرخ و میوه آنجا از قسم انگور و خربزه بسیار بهتر می شود و طول این ملک از بندر راو امیر یکصد و بست و پنج کروه و عرضش از سرحد بار تا
بندر دیولی هفتاد و دو کروه گویند که مرزبان آنجا یک لک پیاده و پنجاه هزار سوار ملازم داشت و با حاکم گجرات مطیع بود عبد الرحیم خان

خانخانان اکبرشاهی آن ملک را کشود جونا گڈه قلعه سنگین دارد سلطان محمود بیگره گجراتی بمحاربه آنرا گرفت و نزدیک آن دیگر قلعه
نیانه سا دوارکا در خلاصة التواریخ مینویسد معبد هندوان است که از قدیم چون کشن از متهرا برآمد انجا توطن گزید و نزدیک آن قصبه کاشی است
مسکن قوم اهیران و ایشان از گنتی هنود خارج اند چه بیخته همه کس میخورند و حسن فراوان دارند و مشهور است که کنهیا یعنی کشن بقصد گوپی یعنی زن
داشت و گوپی بکاف عجمی مضموم بلفظ هندی سیت و انجا رسم است که چون حاکم نو آنجا برسد اهیران با زوجهای خود پیمان میگیرند که از پارسائی زنان مواخذه
نکنند و اگر چنان کنند ترک وطن کنیم بنابران آنجا زنان ایشان بفسق و زنا گذرانند و بعشق و عاشقی و معشوقی بسر برند و متصل دوارکا
زمینی است به طول زیاده از صد کروه بلکه بیش از موسم برسات دریای عمان بجوش شده آن زمین را فرو گیرد و آنرا بزبان هندی رن می گویند
و چون باران شروع شود آن زمین خشک گردد و نمک فراوان از ان حاصل آید کچهه بروایت خلاصة التواریخ ولایتی علحده است طول
و عرض او دو صد و پنجاه کروه غربی آن سند و در اکثر جا ریگستان است و شتر در انجا بسیار بود و اسپ تازی آن ولایت را کچهی نامند در چلدی و چالاکی
بی نظیر بود در وقت نظامت مبارز الملک بیعار کسان راهها آسمان بوده اکثر در اکبرآباد به قیمت سه هزار تا سه هزار و ... روپیه یک راس اسپ
فروخته شده کمتر از ان بهزار روپیه و یک اسپ کچهی باکره نام در خانه راقم حروف از جمله اسپان طویله بود به قیمت چهار هزار و دو صد و یک روپیه
بخریده فروخته شده و آنرا راجه بهمدو به خریداری نمود بالجمله هوای دیار کچهه قریب باعتدال است اکثر کشتکار آنجا جوار و باجرا است ربیع کمتر
شود گندم و دیگر غلات از اجمیر و مالوه و برنج از دکن آنجا می آید و درختان انبه افزون تر از دیگر اشجار است چنانکه از زمین تا بر دوره
دو صد کروه درخت انبه زار است تمرگاو آن دیار در ین دیار تا پانصد روپیه قیمت میدارد و مبارز الملک بعد صلح از دکنیان به تسخیر آن ولایت شتافت
و به قتل و غارت دیهات راه پرداخت و به کچهه رسید راجه آنجا متحصن شد مبارز الملک بمحاصره پرداخت لشکریان چندروز معامله بازار
لشکر گذرانیدند و پس از ان بجهت رسد برآمدند و دیهات قریب را چندروز کهیتی کرده خوردند چون دیهات قریب خراب شدند رعایا کشت
حبوبات را سوخته گریختند لشکریان از قلت زاد اندک عاجز آمدند و مردم لشکر را با فوج جهت آوردن رسد بدیهات بعید بمسافت شب
در میان فرستادند سپاه بروز دوم بدیهات رسیده غله وافر بدست آوردند و بار کرده روان شدند در اثنای راه افواج راجه کچهه سد راه شدند
و رزم کردند و تمام کهیتی را غارت نمودند شتران و گاوان را کشتند و مجروح ساختند فوج خالی دست بروز پنجم در لشکر رسید زبانی مردم آنوقت
است که از گندم یک آثار به قیمت پانزده روپیه و همچنین نرخ هر چیز بگرانی تمام بر زبانها بوده و جوینده را بیدانه و دیگر میگفتند که بچشم دیدیم که گاوی
دم گاوی از گرسنگی بخورد مبارز الملک از پای قلعه برخاست آخر همان سال معزول شد چنانچه در ضمن احمدآباد گذشت و به صعوبت و سختی تمام
به گجرات رسید کهنبایت و بندر سورت بروایت مؤلف هفت اقلیم از مضافات این اقلیم است در خوبی و معموری مانند ندارد و بندر سورت
قلعه بغایت متین دارد و در خلاصة التواریخ مینویسد که چند بندر دیگر تابع اوست و دریای تپتی نزدیک او گذرد و هفت کروه جاری شده
بدریای شور ریزد و از میوه های آنجا انناس فراوان باشد گویند صفر آقا نامی غلام سلطان محمود گجراتی که خداوندخان خطاب داشت
در سال نهصد و چهل و هفت سورت را بساحل دریای عمان جهت ممانعت یورش فرنگیان پرتکال ساخته و پیش از انکه قلعه تعمیر یابد
فرنگیان بانواع ایذا بالسکنه آنجا را میرسانیدند و در ان ایام که خداوندخان بعمارت آن پرداخت فرنگیان چند توپ کشتیهای جنگ سامان
نموده بقصد ممانعت آمده پیش رفت نشد و چون باتمام رسید بتعمیر چوکهنڈی بر در قلعه خواستند فرنگیان گفتند که مبلغهای کلی ازین بگیرند
و چوکهنڈی بسازند صورت نیافت و چوکهنڈی ساخته شد عرض آن پانزده درعه و ارتفاعش بیست درعه است و در شهر سورت

فارسیان آتش پرست که دین مجوسی دارند سکن میدارند و جهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر بادشاه فرنگیان پرتکال را از انجا اخراج کرده طائفه
انگریز را اقامت داده واکنون انگریزان بران بلاد متصرف اند مولف تاریخ صبح صادق گوید که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را بامان بگرفت
اشرف خان منشی در تاریخ فتح القلعه گفته از ان جمله است ع تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت * درینولا از افراد وقائع دریافت شد
که در اواخر جمادی الاول سنه یکهزار و نود و شش هجری طوفانی عظیم از باد امواج سورت و بمبئی و دیگر جاها رو داده و در دریای شور بسیاری از
جهازات تباه و شکسته گردیده در آب غرق گشتند و در شهر سورت زلزله و باد سخت واقع شد و دران حادثه بسیاری از عمارات شهر و
طرفی از قلعه سورت از پا افتاد و بعضی از ان بزمین فرو رفت و قریب پنجاه هزار خانه از آتش زدگی بسوخت و مردم بسیار دران حادثه
هلاک شدند و آب دریای سمندر بسیار طغیانی کرده اکثر جزائر معه عمارات و خلائق کثیر در آب فرو رفتند که نشانی از ان پیدا نشد
بگلانه در میان سورت و بندر مار کوهستان است آباد که آنرا بگلانه نامند و بگلانه ولایتی است معمور و خوش آب و هوا و نیشکر و سیب
و انار و انگور و برنج و انبه آنجا خوب می شود و هفت قلعه نامور میدارد و از انجمله سالیهر و مولیهر مشهور است و زمیندار آنجا از قوم راتهور است
و از هزار و چهار صد سال راتهوران بریاست آنجا قیام میداشتند و طول ولایت بگلانه صد و عرضش هفتاد کروه مشتمل بر سی و چهار پرگنه
و هزار و یک قریه و محاصل چهار لاک روپیه دارد و صاحب تاریخ صبح صادق گوید وقتی که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را گرفت درجات ایام
اشرف خان منشی بادشاه مرزا شرف الدین حسین را بدست آورده محبوس بدرگاه فرستاد و در عهد سلطنت شاهجهان در سنه هزار
و چهل و هشت هجری شاهزاده اورنگ زیب به تسخیر آن ولایت شتافت بهرجی زمیندار آنجا بملازمت آمد و قلعه بگلانه تفویض شاهزاده نمود
سومنات بروایت مولف هفت اقلیم شهریست بر ساحل دریای عمان و در بتخانهای آن شهر بتهای زرین بسیار بود و بت
بزرگ را منات گفته اند و در زمان پیغمبر علیه السلام آن بت را از خانه کعبه برآورده بدست اهل هند برابر جواهر در هندوستان بدست
راجهای آن دیار فروختند و ایشان تبخانه جهت او ساخته سومنات نام کردند و باعتقاد بعضی آن بت از دریا برآمده و برخی گویند که از آسمان
فرود آمده فرخی گوید بیت منات و لات و عزی در مکه سه بت بودند * ز دست بر زیت آرای آن زمان آذر * دو زان بمبر شکست و سه بر دو
را امروز * فگنده اند بتان پیش کعبه بی سر و پیر * منات را ز میان کافران بدزدیدند * بکشور دگر اندر فتند زان کشور * خبر فگند
براندر جهان که از دریا * بتی برآمده زینگونه و برین بنگر * مدبر همه خلق است و کار جهان * بعینه بیند شمس است و نور بخش قمر *
گروه دیگر گفتند نی که این بت را * بر آسمان برین بود خانه یگانه آور * کسی نیافت اورا درین مقام که این * از آسمان بخدای خود
آمدست اید ر * بدین بگوید روز و بدین بگوید شب * بدین بگوید بحر و بدین بگوید بر * و از کتب هنود معلوم می شود که این بت
از زمان کشن که چهار هزار سال میشود معبود هنود است و بقول ایشان کشن انجا غیبت کرده و در تاریخ حبیب السیر بنظر آمده که سومنات
باتفاق ارباب بینش بتی است که هنود آنرا اعظم اصنام دانند و ساکنان سومنات و دیگر هنود و جمیع مردم هندوستان ثواب این شمرده اند
و هر شب آن بت را بآب تازه گنگ غسل میدادند و از سومنات تا گنگ زیاده از دویست کروه و درین مابین مردم نشسته می بودند
هر روز آب تازه می آوردند و هزار قریه معموره وقف آن بتخانه در بجرا و طلا بوزن دویست من هند در انجا آویخته بودند و دران زنجیر زنگولها
تعبیه کرده بودند و هر وقتیکه آن زنجیر بحرکت می آورده بودند براهمه بر آواز آن شروع در عبادت میکردند و سه صد کس بواسطه سر تراشی مقرر
بوده و سه صد سازنده و پانصد کنیزک رقاص و اکثر راجایان دختران خود را نذر آن بتخانه میکردند و در خلاصه تاریخ از تاریخ شاهی

هنود و منبولر که سومنات پرستش گاه هنود از قدیم است و ازانجا سه کروه دریای عمانست و پنج بندر از سومنات تعلق دارد و چشمهٔ سرستی
از نزدیک سومنات برآمده و مشهور است که پیش ازین قریب پنج هزار سال میگذرد که پنجاه و شش کروڑ آدم میان دو دریا که سرستی و برن است
افتاده غرق گشتند امّا سبب آنرا نه نوشتند و در نیم کروهی سومنات بهالکا تیرتھ است که کشن را از دست صیاد ماهی گیر تیری بر پاشنه رسید و
برکنار دریای سرستی زیر درخت پیپل ازان زخم درگذشت و آن درخت را پیپل سبز نامند و نواح سومنات مولسر نام قصبه ایست
و آنجا معبدیست مشهور بدیو هر مهادیو هر سال پیش از برسات جانوریکه مردم آنجا سنگه گویند و در انجا پدید آید خرد تر از کبوتر در رنگ
سفید و سیاه و بوی آن گنده بر فراز سقف معبد می نشینند و تفرج کنند و بال و پر بیفشانند مردم آنجا خوشبوها بسوزند و از مقدار سیاهی
و سفیدی رنگ او اندازه کمی و بیشی باران میگیرند از سیاهی بارندگی و از سفیدی خشکسالی تعبیر کنند پوشیده نماند که سلطان محمود غازی
غزنوی در سنه چهار صد شانزده هجری بعزم انهدام بتخانهٔ سومنات از غزنین در حرکت آمد و در وقت محاصره بین الجانبین رزمی سخت
اتفاق افتاد بالآخر قهراً باشو و پنجاه هزار کس از براهمه بقتل رسیدند و سلطان بعد از فتح بدرون بتخانه درآمد منزلی دید بلند
طویل و رفیع و عریض مشتمل بر پنجاه و شش ستون که هریک ازان ستونها بانواع جواهر نفیسه ترصیع یافته بود و سومنات صنمی بود از سنگ مقدار
پنج گز آنرا در زمین فرو برده بودند سلطان بگرزی که در دست داشت او را درهم شکست و قطعه ازان سنگ بغزنین برده در آستانهٔ جامع مسجد
غزنین فرش کرد و آن تا حال موجود است گویند که سلطان خواست که آن بت را بشکنند براهمه با حسن میمندی در ساختند که لک
روپیه نقد میدهیم اگر بت نشکنند حسن بسلطان گفت که مبالغ باید گرفت و بت را نباید شکست سلطان گفت مضائقه ندارد اما کرده
میدارم آنکه روز محشر مرا محمود بت فروش خوانند و اگر امروز بت بشکنم فردا محمود بت شکن ندا کرده شوم بالآخر سلطان آن بت
را بشکست و قریب سه کرور روپیه را جواهر نفیسه از شکم آن بت برآمد سلطان شاد شد و بعد از فتح سومنات خواست که کسی را
بضبط آنملک گذارد گفتند از سلاطین این دیار دابشلیمیان از سائر ملوک اطراف ممتاز اند و یکی از ایشان مدتی است بی صاحب
میگذراند سلطان او را نخواند و سلطنت داد دابشلیم مرتاض گفت از خویشان ما دابشلیمی است که با من مخالف است اگر سر او را از تن
رفع کنند برابر خراسان مال بغزنین فرستم سلطان دابشلیم را بدست آورده بدابشلیم مرتاض سپرد دابشلیم مرتاض گفت کشتن ملوک نزد
ما عیبی است بزرگ و آنرا که این کار کنند لشکریان اطاعت او نکنند و مقرر است که چون دشمن بدست آید بادشاه زیر تخت خود خانه سازد
و در آنجا اسیر کند و جز سوراخی دران نگذارد که آب و نان بدان راه فرستند و تا باشد چنان باشد اکنون مرا قوت آن نیست که او را
چنین محبوس دارم پس سلطان را باید که او را بغزنین همراه برد و چون ملک را ضبط کنم نزد من فرستد سلطان چنان کرد و دابشلیم
مرتاض استقلال یافت و کسی را بغزنین فرستاد و او را طلبداشت چون حقوق خدمت و دانش و رسوخ عقیدت این دابشلیم
در دل سلطان متمکن شده بود نخواست که او را رخصت انصراف دهد امّا بنابر عهد و پیمان نتوانست نگاه داشتن طوعاً و کرهاً آن را
بسومنات فرستاد و در حق او دعا کرد دابشلیم مرتاض بدستور رسم خود باستقبال شتافت چه رسم آن بود که چون دشمن را به جنگ
آرند ملک سوار شده او را استقبال کند و چون باو رسد او را در پای طشت و ابریق بر سر خصم نهد و پیاده پیش مرکب خود بدواند و چون
بتخانه آید او را بدستوریکه مقرر است حبس نماید پس چون از شهر بیرون رفت لشکار بر داشت و چون هوا گرم شد هرکس بگوشه فرود آمد
دابشلیم مرتاض نیز زیر درختی بخفت و رومال سرخ بر رو افگند غلیواژی به گمان گوشت از هوا درآمد و چنگ بران زده منقار فرو برد

ازان آسیب یک چشم دابشلیم مرتاض کور گشت درین حالت دابشلیم مسافر حاضر آمد اعیان ملک دابشلیم مرتاض را کور دیده بمقتضای قانون خود
که معیوب را هرگز شاهی ندهند او را خلع کردند و بر دل دابشلیم که جنس او مقرر بود آنرا به سلطنت برگرفتند و چندی را که مخالفت بوده نه کشتند و همان
طشت و ابریق را بر سر دابشلیم مرتاض نهادند و تا بارگاه بدوانیدند و بزندانیکه بهر خصم ساخته بودند فرستادند و این از عجایب اتفاق است

صوبه ٹھٹھه ٹاطه شهریست قدیم از امینه بن سند بن حام بن نوح عم مؤلف هفت اقلیم ٹھٹھه را در هیچ اقلیم ننوشته و همچنین بتان را و
راقم حروف خواست که در اقلیم چهارم بعد از کابل و کشمیر بنا بر قربت مرقوم نماید هیچ نسخه گفت که هر دو شهر در اقلیم دوم باشند لهذا موافق
خلاصة التاریخ بعد از ولایت احمد آباد گجرات مرقوم ساخت پوشیده نماند که ٹھٹھه را سند نامند و در زمان قدیم برهمن آباد نام شهری بزرگ تختگاه
حکام آن دیار بوده و قلعه آن هزار و چهار صد برج داشته هر یکی بمقاصله یک طناب و پس ازان ادهور تختگاه و بعد ازان دیول و ٹھٹھه
و دیبل دار الحکومت است و آن جامع جمیع اشیا خاصه مروارید که از دریا بر آرند و درین ایام حصه ارکسا در میگیرند و کان نمک و لبن بسیار
محصول و بهد و شش کروه آن کان سنگ زرد است و بکار عمارت بر میبرند و اکثر بار بر کشتی است که آمد و رفت بران کنند و شکار گور خر و خرگوش
و خوک آنجا بسیار است و خورش ساکنان آنجا برنج جزائر و ماهی است ماهی را خشک ساخته بر کشتی ها بار کرده به بنادر می برند و مزه دوغ آنجا
تا چهار ماه بر نگردد و از میوا انبه خوب می شود و زنان افسون گر آنجا اطفال را بدیدن جگری ربایند و هفتاد کروه از ٹھٹھه هنگلاج
مکانیست منسوب بدرگاه مهاد شمال و غرب آن دریای شور است از بی آبی و بسیاری پایان راه دشوار است فقرا بان بسختی روند
سرکار سیوستان تابع این صوبه است و بر کنار دریای سند واقع شده و درین حدود کولاب بزرگ است دو روزه راه و آنرا
سجوز نامند و بر سختی ماهی گیران بر فراز آب زمین سطح ساخته سکونت میدارند چنانچه در کشمیر نیز بر روی آب زمین میسازند و در صوبه
از حدود ملتان از اچ تا کچ دیگران بطرف شمالی کوههای خارا باندر کشیده و در آنجا قوم افغان و بلوچ سکونت دارند جانب جنوب
از اچ تا گجرات کوههای ریگ مساکن قوم بهٹی که بسابق ایام رئیس آنها جابر بوده و دیگر قوم راجپوت نیز مسکن دارند و از بهکر تا
نصیرپور و امرکوٹ مردم سومره و دیگران مقیم اند و بزرگترین دریاست اینولایت دریای شور است و تجاران ملتان بهکر و اطراف
را بر کشتیها نهاده در ٹھٹھه می آرند بلکه مسافران و قطاع الطریق بر کشتی تردد می کنند کمتر وقتی باشد که براه خشکی لشکر رود طول این صوبه
از بهکر تا کچ دیگر آن دو صد پنجاه کروه و عرضش از قصبه مدین تا بندر لاهری صد کروه شرقی آن گجرات و غربی آن کچ دیگران و شمالی
بهکر و جنوبی دریای شور و سرکارش ٹھٹھه و سیوستان و نصیرپور گجرات و امرکوٹ اینچهار سرکار مشتمل بر پنجاه و هفت محال و پنج بندر
است و جمع نه لک و هفتاد هزار دام مداخل اینصوبه است از عجایب اتفاقات در عهد محمد فرخ سیر بادشاه دران دیار در مقدار نیم صد
تا هزار جریب ریزهای قند و نبات از آسمان بارید میر عبد الجلیل بلگرامی وقایع نگار سند باز داشت این رباعی در وقایع نگاشت
در عهد آن شهنشه بابرکات چرخ از ادب او شده شیرین حرکات در سال هزار و یکصد و بیست و چهار باران بارید ریزه قند و نبات چون
وقایع بنظر بادشاه گذشت بر او اعتراض فرمود و معزولش کرد میر عبد الجلیل محضری در باب باریدن ریزهای قند و نبات
بمهر و دستخط خدایارخان لبتی ناظم صوبه آنجا و دیگر روسای معتبر و قاضی و غیره ارباب شرع آن شهر درست کرده و بمقدار یکصد شتر بار ریزهای
قند و نبات آسمانی از آنجا بار نموده بشاهجهان آباد آمد و معرفت حسین علیخان سادات بارهه بخدمت بادشاه رفت و چند خریطه از دانهای
پر از ریزه های قند و نبات به نذر پادشاه گذرانید بادشاه او را بوقایع نگاری آنجا باز فرستاد ریزه های قند و نبات بسیار در یکدام آمده بود

و تا سالها ملک مردم در رنگ حمنائی و براقی چون غزاله و نمک سنگ و قوامش باچنان سخت بود که در یک [illegible] آهنی لشکری شکسته می شد
و خواص آن بود هر کسی که خبیر در چشم کشیدی ناخنه و جاله و نابده و گل چشم و امثال آن که مانع ابصار شدی بر طرف میکرد و صحیح
چشمان را از روشنائی چشم افزاید و داشتن او در چشم باشتغال وقع بنمود در تاریخ صحیح صادق نوشته اول کسی که بر مملکت سند
در مسلمانان دست یافت عماد الدین محمد قاسم بن عقیل داماد حجاج بن یوسف ثقفی بود و بعهد خلافت ولید بن عبد الملک با شش هزار
مرد بسند آمد و در سنه نود و سه هجری شهر دیبل بکشود و بلده ترون به امان بگرفت و [illegible] ستان رفت راجه داهر [illegible] صاحب [illegible] با پنجاه هزار
سوار مصاف داد و بقتل رسید محمد قاسم بملتان رفت و بکشود و دو دختران راجه داهر را نزد حجاج فرستاد و چون [illegible]
ولید بن عبد الملک بردند او یکی عاشق شد و بشبستان خویش خواند دختر گفت من خلیفه را نشایم چه عماد الدین محمد قاسم [illegible]
کرده و ولید بر محمد قاسم نوشت که خود را در پوست گاو کرده بدار الخلافت بشتابد او چنان کرد و در راه هلاک شد ولید بدختر گفت
بدیدی که محمد قاسم را با چه کرده بود چه عقوبت هلاک کردم دختر گفت او را بی گناه کشتی و از عقل بهره نداری و بعوض طالع ملک
[illegible] تا بقتل رسید ولید از کار او تعجب کرد و منفعل گشت بالجمله بعد از محمد قاسم چندی از احفاد و بعد از انصار
در آن دیار حکومت کردند پس از آن رسید از آنجا که ایشان را سومره گفتندی متصرف شدند و در عهد ایشان سلطان شهاب الدین
غوری متصرف شد و بسی گذشت که شمس الدین التمش صاحب دهلی بر آن مملکت استیلا یافت و پس از چندی سومره دیگر باره گرفتند
و سالها حکومت کردند و در عهد سومره آن طائفه از اهالی سند که ایشان سمه گفتندی و خود را از اولاد جمشید [illegible] خروج کردند
و مملکت بگرفتند و خود را جام لقب نهادند اول ایشان جام آنرا بود و آخر آن طائفه جام فیروز است و در بیست و هفت شاه [illegible]
[illegible] حاکم تهته [illegible] ذکر شمس [illegible] خانیه که از امرای او بود در تهته [illegible] جام فیروز بگرفت و استقلال
یافت خرابی بسند [illegible] بعد از آن جام فیروز چند سال سرگردان ماند تا آنکه [illegible]
و در خلاصه التواریخ نوشته [illegible] جام فیروز [illegible] ابن مظفر شاه گجراتی [illegible] گذشت و در
عهد اکبر شاه پادشاه آن ولایت بر دست او مفتوح شد و آن دیار تا عهد محمد شاه در تصرف سلاطین [illegible] تیمور گورکانی [illegible]
نادر شاه از [illegible] مراجعت کرد خدا یار خان لطی حاکم سند بخدمت شتافت [illegible] باز گشت [illegible] آن ملک از تصرف سلاطین
تیموریه بدر رفت و اکنون که هزار و یکصد و نود و [illegible] هجری است در آن دیار [illegible] تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی پادشاه کابل [illegible] متصرف
است ملتان [illegible] شهر قدیم [illegible] بنا کرده ملتان بن [illegible] بن حام بن نوح [illegible] است [illegible]
[illegible] در آنجا است چنانچه قبر شیخ بهاء الدین زکریا [illegible] قلعه [illegible] است
و آن طرف دریای سند [illegible] قبر شیخ جلال [illegible] مشهور [illegible]
[illegible] شرقی ملتان است [illegible] شیخ فرید گنج شکر [illegible] فرخ شاه کابلی [illegible] است [illegible] گور خر [illegible]
[illegible] گندم [illegible]
و [illegible] کوه بلوچان [illegible] ملتان [illegible]
[illegible] آن قلعه [illegible]

می شود و بهار و دست قبیح فراخ است و زمستان آنجا از نمونه تر زد و چون دریای سند از جنوب به شمال میل کند آبادی دیهات را خراب
سازد لهذا اکثر عمارت آنجا از گاه و چوب سازند طول این صوبه از فیروزپور تا سیوستان چهارصد کروه عرض از چتور تا جیسلمیر یکصد و بیست و پنج
کروه شرقی متصل بسرکار سرهند غربی بکیچ و مکران و شمالی بسورکوه و جنوبی بصوبه اجمیر و سه سرکار ملتان و دیپالپور و بهکر این سه سرکار
مشتمل بر هشتاد و هشت محال است و مداخلش بیست و چهار کرور و چهل و شش لک و پنجاه هزار دام است و ظهور اسلام از ملتان بسعی
عماد الدین محمد قاسم که از حجاج بن یوسف ثقفی چنانچه در تتهه گذشت و گویند که بعد از محمد قاسم ملاحده بر آن دیار دست یافتند
و سلطان محمود غزنوی ایشان را دفع کرد و از آنجا نایب گذاشت و چند کس از فرزندان سلطان در آن دیار حکومت کردند پس دیگر بار
ملاحده مستولی شدند تا سلطان شهاب الدین غوری آن دیار بگرفت و ناصر الدین قباچه که از اکابر امرای غلامان سلطان بود
متصرف شد و شمس الدین التتمش در عهد خویش قصد ملتان کرد قباچه طاقت رزم نداشته به قلعه بکر رفت نظام الملک وزیر التتمش اچ
بگرفت و روزی چند به محاصره آن پرداخت قباچه بر کشتی نشست و خود را به پیاسی رسانید ناگاه باد سخت وزید و کشتی غرق شد این واقعه در ششصد
و بیست و چهار اتفاق افتاد و التتمش در ملتان نایب گذاشت و همچنین امیرے از امرای دهلی حکومت ملتان میکردند تا آنکه سلطان
محمد شاه نبیره زاباقت تعالی حضرت خضر خان بحکومت آن دیار رسید و چون کار پادشاهی ضعیف گشت و جاهای ملتان اندر آمیب سپاه
شاهزادگان آمدند بقصد عقیده چنانکه با شیخ بهاء الدین زکریای ملتانی داشتند شیخ یوسف را که از اولاد شیخ بود بولایت نشاندند
رای سهره که ... لنگاه بود بخدمت شیخ یوسف بر سلم ... دختر ... و از ... پیشتر از شهر ... سهره
خود را نیاز آورده ... کرد و خود را ... افگندند و گفت قوم ... شهر ... جمعی کثیر
از ایشان به شهر درآمد رای سهره ... شیخ یوسف را گرفته حبس کرد ... و سلطان بهلول لودی والی دهلی فرستاد
سلطنت شیخ را اعزاز کرد و دختر خود را به ... سهره خود را به قطب الدین لنگاه ملقب ساخت و در هشتصد و چهل و هفت
هجری خطبه بنام خود خواند و بعد از و پسرش سلطان حسین لنگاه بحکومت نشست در زمان سلطنت سلطان بهلول لودی پسر خود باربک شاه
با تاتار خان به تسخیر ملتان فرستاد و هر دو بمحاصره ملتان پرداختند سلطان حسین لنگاه برادر خود شهاب الدین را که حبس کرده بود گرفته
حبس کرده بملتان شتافت و خود از شهر بر آمد روز دیگر با دوازده هزار مردم برزمگاه شتافت و امر کرد تا تمامی سپاه پیاده شدند
و هر کدام سه تیر انگندند باربک شاه و تاتار خان هزیمت رفتند سلطان حسین ظفر یافت گویند وقتی که ... رسالت نزد سلطان مظفر
گجراتی فرستاد و گفت ... قصر گجراتیان را بر کاغذ نقش کرده بیار تا آنچنان بسازم رسول برفت و بازگشت سلطان از قصر
گجراتیان پرسید رسول گفت ای سلطان اگر حاصل همه مملکت خویش صرف کنی ... آنچنان ساختن نتوانی سلطان غمگین گشت
عماد الملک وزیر گفت سبب غم چیست گفت من نیز پادشاهم و در قیامت حشر من با پادشاهان خواهد بود از سلطنت بی نصیب ام چه
قدرت ساختن قصرے ندارم وزیر گفت ازین رنجیده مباش هر مملکتی را از چیزے شرفی است شرف گجرات بعمارت است و شرف ملتان بعلم
اینجا علما اند بسیار که یکی مثل ایشان در گجرات نیست یکی از ایشان شیخ یوسف بوده بدهلی رفته و سلطان بهلول ... دختر ... اورا
داد سلطان ... وزیر را نواخت بالجمله آخرین آن طایفه سلطان حسین لنگاه این سلطان محمود ...
ارغون ... که ذکرش در تته ... مرقوم است شهر قندهار را بگرفت و لشکر ...

خواستند کرد ندیس شاه حسین ارغون لشکرخان و شمس الدین را بملتان گذاشته پسند بازگشت لشکرخان باتفاق ملتانیان شمس الدین را
براند و مستقل گشت و در عهد همایون بادشاه ملتان را میرزا کامران سپرد و چون شیرشاه دهلی گرفت آن ولایت را نیز متصرف گشت
و در عهد محمد اکبر بادشاه تو در مل آن ولایت را بر بلوچخان مسلم داشت و در میان هند و خراسان ترک مقرر داشت و در حدود هر دو کشور شهری استوار
بنا نهاد و اکنون که یک هزار و یکصد و نود و پنج هجری است تیمور شاه بن احمد شاه ابدالی والی قندهار بران دیار استیلا یافت و اوریسه
از کتک نیز نامند و آن مملکت بسمت مشرق و بنگاله مایل بجنوب است سی و چهار لک روپیه جمعدار را و صوبه اوریسه مشتمل بر دو پنج
سرکار است و در خلاصة التاریخ می نویسد که هر ده سرکار زدار و اهل آن دیار را کاغذ از برگ تار و قلم آهنین سر تیز بود که از آن بر برگ
ها ر نویسند و هیچ وقت آن زایل نشود و در اوریسه راج بتی نیز نامند و در موضع پرسوتم پور از اعمال کچ پتی تجانه لیست عظیم که جگنناته نام بکند
یعنی بلبهدر و جواهر از صندل ساخته تفصیل این اجمال آنکه هنوب بد راجی بنجاه بود و انگشت بعض نگینم دست از عجایبات قدرت
در نظر آورد آنملک که اندر دمن تام داشت و سابق ازین آنرا ظهور این معنی اشارت شده که بساحل دریا در آمد راجه آنرا از دریا
برآورده در جوف قالب بلبهدر نهاده بجگنناته موسوم ساخت کالاپهار نوکر سلیمان گجراتی چون برین دیار چیره دستی یافت آن چوب را
در آتش انداخت بسوخت سپس در دریا نحو را افگند بازمردان آنرا برآورده بدستور در جوف قالب نهادند نمایشگاه هر کعبه بودها
سنگرف برگذارند طول آن صوبه بست یک کروه و عرض شش صد کروه در سرکار آن میدنی پور جلیسر و بهدرک و کتک و کلنگ و راجمندر
و غیره سیزده سرکار مشتمل بر دو صد و شش و دو محال از کرور روپیه ازاد باشد و مداخلش چهل و چهار کروه و یک لک پنج هزار دام است
مولف هفت اقلیم می نویسد که در زمان سابق قبل از استیلای سلمانان راجه اوریسه بوده مکند دیو نام و اورا چهار صد زن بوده و
جهت هر یک خانه علحده ساخته و یک دست رخت پوشیدنی در هر منزل ترتیب داده و حجامی وظیفه خوار تعین ساخته که اگر غریبی وارد
شود آن حجام آنرا غسل دهد و رخت پوشاند و بران منزل برد و آن شخص باز آن منزل خرچه خلوت بجا آرد و روز دوم خرج راه یافته
رخصت شود و این را از جمله خیرات اخروی میدانست و شوکت آن راجه بمرتبه بود که در حین سواری او چهار هزار کس با تخته ها و ستونهای
پر از گل و ریاحین بر سر و دوش گرفته بر همین دستار آو برفتند و چون بمنزل میرسید در غور بیلداران باغچه در کمال لطافت ترتیب میدادند
و گویند در سابق ایام گاه گاه اندرایان بنگاله چون لکهمن و غیره بران دیار متصرف بودند هر گاه داود خان کرانی از امرای شیر شاه افغان
بنگاله استیلا یافت و بسلطنت نشست بفرمان محمد اکبر بادشاه منعم خان خانخانان بجنگ و صلح او را مطیع ساخت و بنگاله از و گرفت
داوریسه را باو باز گذاشت و بعد از و قتلو خان افغان بر اوریسه استیلا یافت و پس از آن اکبر بادشاه منهزم به سلطنت رفت و استیلا یافت
و راجه مجیار را که قصد سلطنت داشت شکست و چهار صد فیل بدست آورد و باز مفسدان بنگاله محاربات کرد و چون اسلام خان چشتی بفرمان
جهانگیر بادشاه والی بنگاله شد شجاعت خان و غیره امرای را بزرم او فرستاد و عثمان خان که باهش بسیار اندک بود در زمی صعب کرده ظفر
یافت و بسیاری از امرای جهانگیر بقتل رسیده شجاعت خان حیران با معدودی چند در میدان استاده بود ناگاه تفنگی به عثمان خان رسید
و در گذشت افغانان که ظفر یافته بودند در هزار و بیست و یک بهزیمت رفتند و بعد از و روزگار افاغنه از ان دیار سپری شد و از عهد
جهانگیر بادشاه تا زمان محمد شاه نبیره بهادر شاه بن اورنگ زیب بادشاه عالمگیر از طرف ناظم بنگاله بران ممالک نایب می نشست تا آنکه
در عهد محمد شاه مهابت جنگ علی وردی خان ناظم بنگاله بعد از محاربات بسیار از دکنیان عاجز گشته آن دیار را در وبست سوای سرکار میدنی پور

در جوهیه مملکت بنگاله بر رگهوجی بهوسله دکهنی که از نزدیکان راجه ساهو بود داد و بعد از وی پسرش جانوجی بن رگهوجی بهوسله که ناگپور نیز در
تصرف داشت مستولی شد و بعد از و اکنون دو هزار و یکصد و نود و پنج هجری است پسرش مودهاجی بن جانوجی بن رگهوجی بهوسله دکهنی
مرهته بران دیار متصرف است درینولا شنیده می شود که چمنا پسر مودهاجی با سپاه بسیار بعزم کلکته و بنگاله از ناگپور تا به تالیسر نبدر رسید
جنرل هیتن گورنر صاحب کلان کلکته که روی عافیت اندیشی است قریب چهل لک روپیه او را تواضع کرد تا راضی گشت و وکلای
مودهاجی از راقم حروف در چهار هتین صاحب کلان چاه دیده و صاحب کلان ایشان را بسیار خاطر میکردند هزار راج به نزدیک
اودیسه ملکیست که زنان انجا ریاست کنند و مردان آندیار مانند زنان زیور بر خود بندند و زنان جز ستر عورت نپوشند و اکثر پوشش
از برگ درختان بود و زنان چون مردان کار کنند و شل کشت کار و حرب و غیره و مردان کار منزل و سرای و خانه بکنند و هنگام مجامعت
زنان بر مردان شوند و مردان را بزیر افگنند بنگ و بنگاله مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که بنگ بن هند بن حام بن نوح را فرزندان بسیار
شدند و بنگاله آباد کردند و بقول مؤلف هفت اقلیم بنگاله ملکیست در غایت وسعت و هوای آنجا نهایت اعتدال دارد و به قولی
قریب به اعتدال و زمستان میانه و حاصلش برنج و فوفل و فلفل دراز و ابریشم است و انجا ضبط غله بخشی نیست رعایا از وجه
نقد موجب اقساط ماهواری داخل خزانه بادشاهی میکنند و از میوه ها انبه و اناناس و کیله و کتهل بسیار بود و دیگر در حدود بنگاله درختیست
که انبه و انگور بار می آورد اما اکنون کسی از ان نشان نداده و ایضا لکن میوه ایست برابر کدو که ان وارد طعم انار مفهوم می شود و سکار
نساجی را بنیک پیع کرده اند چه خاصه و ململ و دیگر اقسام پارچه آنملک بانام بوده چنانچه در ضمن هر شهر مرقوم شود گویند که تاج خان کرانی
برادر سلیمان خان افغان حاکم بنگاله از امرای شهنشاه حبیب مولانا غزالی مندلی فرستاده بود که بست و هفت درعه طول و یکنیم
درعه عرض داشت و هرگاه در مشت گرفتندی همه پنهان شدی و طول مملکت بنگاله بروایت مؤلف هفت اقلیم سه صد کروه و عرضش دو صد
و هفتاد کروه و هر کروه یک میل است شرقیش متصل آب شور و غربش پرگنه سورج گده و شمالش بولایت کوچ منتهی شود و جنوبش
پرگنه جسوه است که مابین اودیسه و بنگاله واقع شده و از متعلقات بنگاله است و مجموع ولایت بنگاله منقسم به بست و دو تومان و از انجمله
است اوسر و سالکاپور که جالکانو نامند و مالده و سرهی و کوچ و بروایت مؤلف خلاصة التاریخ طول این صوبه از بندر چالکانو تا ملیاگدهی
چهار صد کروه و عرضش از شمال تا سرکار مداران دو صد کروه و شرق رویه دریای شور است و غرب صوبه بهار و سرکارهای این صوبه
بکلانه و سلیم آباد و تاج پور و پنجره و ناراگ آباد و بارو هه و سلهت و فتح آباد و تانده و حبیب آباد و ستارگانون و چاتگانون و
شریف آباد و مداران و کهواره گهات و غیره بست و هفت سرکار مشتمل بر یکهزار و یکصد و نود محال و حاصلش صد کرور و بست و
نه لک دام و چهار هزار و دو صد توپ و چهار هزار و چهار صد کشتی است وجه تسمیه بنگاله بزعم مردم آندیار آنکه در موسم برشگال
تا شش ماه آنجا باران می بارد و سرداران سابق آندیار را بنابر کثرت طغیانی آب در سایر اکناف خیابانها بعرض بیست گز
و زیاده بران بارتفاع ده گز بسته اند و آنرا بزبان آندیار آله گویند لفظ آله در آخر لفظ بنگ در آورده بنگاله نامند بالجمله
در برسات زمین را آب فرو شود و آن بسته و خیابانها بیرون باشند و اماسی آندیار را مدار اکثر مدار بر کشتی باشد و غذای
مردم آنجا شیر برنج و ماهی است و برنج را پخته در آب سرد نگاه دارند و روز دوم غذا کنند و بقول ثری بیشتر خورند مخفی نماند
وقتیکه صوبه بنگاله در عهد شاه عالم بهادر شاه ابن اورنگ زیب عالمگیر بجاگیر شاهزاده عظیم الشان خلف

بهادر شاه مقرر بود از طرف شاهزاده مبارز الملک سربلند خان آنجا حاکم بود کسانیکه همراه والد راقم حروف ملازم سربلند خان بودند
می گفتند که سربلند خان جائیکه اکنون مهاجن ٹولی قسمت عمارت عالی جهت استقامت خویش و اطراف آن چهاونی لشکر با هتمام
معتبر مقصود بناک نامی طرح انداخت و آن به مقصود آباد معروف گردید و بعد سربلند خان رفته رفته شهری عظیم گشت چون مرشد قلیخان
ناظم آن دیار شد سعی موفوره در آبادی آن نمود و مرشد آباد نام نهاد و حالا که موسوم بجهانگیر نگر شهریست در غایت خوبی عمارات
و باغات که ثانی آن ندارد و گویند که تان و بنیر و حاضری آنجا بانام است و ظروف مس آنجا خوب می سازند در زمان سابق دار السلطنت
مملکت بنگاله بوده و جهانگیر بادشاه آنرا موسوم بجهانگیر نگر گردانید چاٹ گانون که سالکا تو نیز نامند از بنادر مشهور است و در انجا
خاصه و اچه و صحن و دیگر اقمشه نیک و فیل بسیار پیدا می دارد و فیل سفید نیز بدست می آید اما کمتر و اسپ و شتر و خر گران و بز و گاو و گاو میش
اندک باشد و در هزار و یکصد و نود هجری چهاونی کمپنی انگریز متصل بلگرام بود مردم چاٹ گانون می گفتند که گاو و گاو میش آنجا بسیار
می شود و شاید که در وقت مؤلف خلاصة تاریخ گاو و گاو میش آنجا پیدائی نداشته باشد لیکن گاو میش ارنه صحرائی آنجا باشد
و از گاو میش خانگی عظیم الجثه بود و با شیر و فیل مقاومت کند و اکثر مردم آن دیار سیاه فام و کوسه باشند و در دینداری
و مسلمانی بغایت مستعد باشند و حصر آنجا که سیتل پاٹی نامند پسندیده بود و از جمله عجائبات چاٹ گانون یکی آنست که وقتی
راقم حروف خطی مشتمل بر عجائب و غرائب چند از هر دیار بخدمت کپتان جونا تهان اسکاٹ نوشته بچاٹ گانون فرستاد صاحب
در جواب آن بر قسم نوشت که چون آنمهربان برای تفرج خاطر اینجانب سعی و تردد کردند دو سه تا را نیز برای مطالعهٔ آنمهربان
یکی از غرائب چاٹ گانون می نویسد که میان دو کوه رفیع چاهی است و در ان شعلهٔ آتش در کمال جوشش غلغله بر می آید اما آب
آن چاه چندان گرم نیست جماعهٔ هنود آنجا که نادان اند آنرا معجزه پنداشته بر اطراف آن چاه عبادت خانه ها از خشت و گچ
ساخته اند مهربان من سبب آتش ظاهر است که خاک چاٹ گانون اکثر جا از لعب و گوگرد است بهم آمیخته و هوای گرم
مغشوش اند آن هر دو که در زمین به جنبش اید با آن آب میرسد و ازین سبب با میزش آن آتش افروخته می شود و گاه باشد
که ازین سبب زلزله نیز حادث شود گویند که اگر کشتی در دریای عمان تباه شود در بنادر چاٹ گانون بر آید وقتی شیخ محمد فاخر مشایخ
ساکن اله آباد که راقم نیز با او ملاقات داشت بعزم حج در هگلی بندر بکشتی نشست و نوزده روز بر فت باد مخالف کشتی را برد
و تباه گردانید کشتی به چاٹ گانون رسید محمد فاخر از راه خشکی تا اله آباد آمد و چندی بماند و باز به حج شتافت و دریای چاٹ گانون
یکی گنگ است و دوم برمه هر که از خشکی بکوه می آید و کارنده ها سراب سازد و بشوره دریا در شود مؤلف خلاصة تاریخ گوید که
بسر حد چاٹ گانون ملکی ست که آنرا ارخنگ و برخنگ نامند و معدن الماس و یاقوت و زر و نقره و مس و نفت و کبریت
در انجا بود و ساکنان دیار مکهه را با مردم برخنگ مخاصمت باشد و زبانی ساکنان مکهه دریافت شد که ارخنگ و مکهه نام یک ملک
واحد است نه آنکه ارخنگ ولایتی جدا است و مکهه ملکی دیگر است بالجمله مکهه که ارخنگ گویند از چاٹ گانون راست بطرف مشرق
افتاده و مستر جوناتهان اسکاٹ که در چاٹ گانون بود بسیار مردم مکهه در چاٹ گانون آمد رفت میداشت زبانی ایشان با راقم
می فرمود که چون شاهزاده محمد شجاع ابن شاهجهان بادشاه از برادر خود محمد اورنگ زیب عالمگیر منهزم بمکهه رفت راجه
آنجا مقدم او را مقرر داشت محمد شجاع آنجا بیاسود و بعد چندی راجه آنجا بشنید که در شبستان شاهزاده دختری ماه رویست

هوس آن کرد و اندیشید که تا محمد شجاع زنده است تو اصلت دست ندهد پس با اعیان مملکت خویش گفت که محمد شجاع را خیال
ریاست این دیار در سر پیدا شده صلاح چنین افتاده که شجاع را از میان بردارید راجه فوجی بر سر خانه شجاع فرستاد شاهزاده
با سپاه راجه رزم کرده چند کس از رفیقان شاهزاده کشته شدند شاهزاده بر کشتی نشست ملاحان کشتی که از ملازمان راجه بودند کشتی را
سوراخ کردند آب در کشتی آمد و کشتی غرق شد محمد شجاع شناوری بسیار آموخته بود شروع به شناوری کردن گرفت و چون نزدیک کنار رود رسید
مردم راجه که بر ساحل ایستاده بودند به تیر و سنگ و نیزه زدن گرفتند تا محمد شجاع مجروح و ناتوان شده غرق گشت و هلاک گردید
راجه که بر در آن دختر را برسم هنود بعقد خویش در آورد و هنگام زفاف آن دختر خود را دیوانه کرد و پارچه خویش و راجه بدندان گرفت
و پاره کرد و دیگر حرکات دیوانگان و مالیخولیان ظاهر نمود و تن بمباشرت نداد راجه برنجید و او را در یک خانه حبس کرد و هیچ چیز از اسلحه
و آهن و سنگ و چوب پیش او نگذاشت و دختر چون دید که مردم ما را تنها درین خانه گذاشته بیرون رفتند و در را به بستند بعد ساعتی
برخاست و سر خود را چندان نوبت به دیوار زد و جان داد دیگر روز که خبر از و گرفتند او را مرده یافتند بسیار تاسف کردند چون خبر تهمت بستن راجه بر
محمد شجاع و کشتن او و راجهت گرفتن دختر ش و جان دادن دختر این همه با اعیان ممالک و شهر شایع شد مردم مملکت بر راجه
بشوریدند و او را از مسند ریاست خلع نمودند و دیگری را بر مسند راجه نشانیدند و کفش های محمد شجاع را بر مسند آویختند چنانچه وقتیکه بر مسند
به نشیند آن کفش و نعلین مثل چتر بر سر او باشد و رفته رفته آن نعلین را شکل در فش کاویانی بجواهر نفیسه ترتیب کردند و تا اکنون
آن نعلین موجود است و هر کسیکه بر مسند راجه نشیند آن نعلین بر سرش بجای چتر باشد و ارجنگ مملکتی وسیع است مولف صبح صادق
گوید که فقیر خان از امرای بابر بادشاه از خلیفه آباد که بسمتش بود روی به ارجنگ آورد و استیلا یافت و دران دیار نایب گذاشته
و باز گشت چنانچه در احوال ملوک بنگاله بنا بر لکهنوتی بروایت مولف خلاصة التاریخ شهریست قدیم و در زمان سابق دار الملک بنگاله
بود همایون بادشاه هوای آنجا خوش یافته به جنت آباد موسوم گردانید و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که گور را جنت آباد نام نهاد
بالجمله لکهنوتی قلعه استوار دارد و در شرقی آن کولائی است اگر در بند آن شکستی رود شهر در آب غرق شود و مولف هفت اقلیم گوید
که آن کولاتی بسر خود است و چوتار سوتی که قسمی از پارچه است درین تومان نیک می شود و سلهت لاهیم آباد نیز گویند سرکار سلهت در نواح
کنار است و پیرا انجا مشهور است و میوه سنگتره که نارنگی خام و از ان بزرگتر است آنجا بسیار شیرین پیدا می شود و چوب چینی و درخت
عود افزون تر پیدا شده و در یکی از مضافات او محمود آباد نام فلفل دراز بیا میکارند و اگر بدست کارند درشت و ضخیم شود و فیل در آنجا
بسیار می شود با نواجب ان پنج لک و نود و هفت هزار و پانصد و هفتاد روپیه است و در بعضی پرگنات آن تومان ابریشم
حاصل می شود شریف آباد در بعضی مواضع آن عورات برابر ذکر آدمی چیزی از گل و سفال ساخته بعد از فراغت آنجا سفال
بدبر فیل اشتغال کرده رفع آلودگی مینمایند و هر چند حکام سعی کردند که این شیوه را بر طرف سازند صورت نیافت مداران در یکی
از نسو بالشش سرپوره نام کان الماس می باشد و در بعضی مضافات آن تومان نیک راو کاه آنرا که شود مر سبزی دارد می سوزانند
و خاکستر آنرا در دیگ چندان می جوشانند که نمک حاصل می شود سنارگانون سه لک و سه هزار روپیه حاصل میدارد و بجز پنج
چیزی حاصل نمی شود و از اقسام پارچه خاصه و ململ و نین سکهه و کفایل آنمقام با نام است سیری ساکنان آنجا اکثر اولاد خود را
خواجه سرای میسازند و در دیگر تومان بنگاله نیز خواجه سرای کنند و آن سه قسم می باشد اول صندلی که آلت و خصیتین را در خردسالی

از هیچ ببرند و لطائف نیز گویند بود و دوم بادامی که قدری آلت فصلی داشته باشد سوم کافوری که خفیفتین را در خورد و سالی تمایش نابود کرده باشند مالده پارچه مالدهی آنجا با نام است گور در زمان سابق دار الملک بنگاله بود و همایون پادشاه آن را جنت آباد موسوم ساخته و قلعه گور از ابنیه علاء الدین حسین شاه شریف در ازمنهٔ سابق از قلاع معتبر هندوستان بوده غربی آن قلعه آب گنگ است و سه طرف دیگر آن هفت خندق داشته و فاصله مابین دو خندق تخمیناً سه طبقات بوده و عمقش آنقدر دارد که فیل از عبور آن عاجز آید و اکنون آن قلعه خراب است و بسیاری از سکنای آنجا انگریزان برگشتی گذاشته بکلکته بردند راج محل مابین شهر عظیم آباد و شهر مرشد آباد واقع است شهری مطبوع بر ساحل دریای گنگ که دریا از طرف شمال آن گذرد و واقع است سه کروهی آن بر طرف مشرق شهر پناه روی هوا از کنار گنگ تا کوه سمت جنوب بمسافت نیم کروه تخمیناً از سر تیاری بوده باشد دیوار گلی ساخته و دروازه دران نصب کرده اند افواج میر محمد قاسم خان از مقام سوتی منهزم از انگریزان شده در انجا یکنیم ماه با میر محمد جعفر خان و انگریزان بجنگ توپ و تفنگ پرداخته با لآخر انگریزان بر ایشان شب خون زده شکستی فاحش دادند راقم حروف در فوج میر محمد قاسم خان حاضر بوده هر چند بعضی تدبیرات جنگ را با میر اسد الله خان و دیگران گفت نشنیدند و بروز بد گرفتار شدند راقم حروف از اتفاقات پاینده گی غیبی از مشاهده روها که تفصیلش در نسخهٔ لوح محفوظ رقم نموده چه دو روز پیش از شبخون دیده بود تدبیری اندیشید و آن مطابق تقدیر آمد و از آن حادثه مع احمال و اثقال خویش نجات یافت با رنگ آباد از ابنیه اورنگ شاه بن ناصر شاه است نیشکر و فلفل گرد و فلفل دراز پارچه خاصه و موی و غیره آنجا نیک میشود و خاصه جهتیار پوری بهترین خاصه آن توان است سرکار بکلانه این بکلانه دیگر است بروایت خلاصة تاریخ بر دریای شور واقع است و در حواشی قلعه آن درخت زار بیست و در آغاز بر ماه الهی دریا تموج خیز بر آید و امواج بسان کوه بر خیزد و از یازدهم تا آخر ماه مرتبه مرتبه بکاهد چنانچه نو ماه کمتر شود و آن نیز کم شود و این را مدوجزر دریا گویند و نزدیک آن دریا کامروپ است که آنرا کاور گویند حسن ظاهری آنجا و جادوگری و طلسم سازی بسیار بود هر کرا خواهند تسخیر قلوب کرده مطیع سازند و دیگر با فسون گری و سحر از گردش فلکی و حادثات آینده و گرانی و ارزانی غلات و درازی و کوتاهی عمر خبر دهند و زن آبستنی را بعد گذشتن ایام معهود شکم دریده بچه بیرون آرند و معالجه شکم زن کرده درست سازند و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید مملکت کامروپ بعد از عبور شهر سیت که گذشت از اجداد رستم بن زال در عهد ضحاک باری بران پل بسته سرکار کوره گهاٹ پارچه ابریشمی و بانات هند و اسپ گونٹ انجا می شود و میوه هندی بسیار بود و خواجه سرای آنجا افزون شود و بقیمت سهل و اندک بدست آید کوچ مابین شرقی و شمالی بنگاله واقع شده و یک حداو بولایت خطا منتهی شود و حد دیگرش کوره گهاٹ است و از سرحد خطا که آن موضع اسام خوانند تا ولایت کوچ بست روزه راه است پس مابین کوچ و ولایت خطا ملک اسام واقع است باین نوع که سرحد کوچ پیوسته است بملک اسام و سرحد اسام پیوسته است بسرحد خطا و همیشه مردم خطا در ملک اسام شده بکوچ آمد و رفت می دارند و بروایت مؤلف خلاصة تاریخ اسام ولایت وسیع است فرمان روای انجا را چون روزگار سپری شد اعیان ملک همه با او مدفون کنند و حاصل کوچ آبریشم و فلفل و اسپ تانگن است مؤلف هفت اقلیم گوید که در ولایت کوچ غاریست که به عقیده اهالی آن ولایت المنزل دیو است و نام آن ای است و مردم آن دیار را با اینی اعتقاد تمام است و در سالی یکروز عید کنند و در ان روز هر قسم چارپا در ولایت ایشان می باشند کشته و ثواب ان سبب آید میسازند و هم چنین دران دیار بهوگیان جماعتی اند که خسان خود را فدای راه آن سبب همی کنند و می گویند

که مارا انبی طلب کرده است و دران روز که ایشان بهوکی می شوند هرچه میخواهند میکنند و با زن و دختر هر که خواهند صحبت می دارند و بعد از یکسال
دران روز عید گشته می شوند و در مآثر عالمگیری نویسند که در سال هزار و شصت و هفت در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه پیم نراین راجه کوچ
خبر بیماری شاه جهان شنیده بعضی از ممالک پادشاهی جدید را خود را متصرف گشته و همدرین ایام راجه اشام جی سنگه نام لشکری عظیم از راه خشکی
جهت تسخیر ولایت کامروپ تعین نموده چون اورنگ زیب عالمگیر ابن شاه جهان بسلطنت هند رسید هیژدهم ربیع الاول سال چهارم
جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هفتاد و یک هجری خانخانان حسب الحکم عالمگیر از خضرپور روانه آنسمت گردید و شهر کوچ را فتح کرده
بعالمگیرنگر موسوم ساخت و فی الفور از راه کوره گهات بجانب ولایت اشام شتافت و خطه گرگانو که دار الملک اشام است در مدت
پنج ماه ششم آن سال مفتوح ساخت و غنائم موفور بدست آورد و چون ایام برسات رسید خانخانان در متهراپور استقامت گزید و تمام
روی زمین را آب گرفت آشامیان شورش انگیخته از گرگانو و دیگر مواضع کسان خانخانان را برانداند و متصرف شدند و همچنین پیم نراین
کوچ را از مردم خانخانان انتزاع نمود چون برسات آخر شد و آب روی بکمی آورد و زمین نمودار شد افواج خانخانان از هر سو تاخت و
تاراج پرداختند و خلقی کثیر به قتل رسید و راجه بکوهستان گریخت و التماس مصالحه نمود خانخانان قبول نکرد و در خلال این احوال
خانخانان بمرض شدید گرفتار شد لشکریان از خوف لب آمدن حیات او در جیان مکان متزلزل شده جدائی از وخواستند خانخانان
از وقوف آن یعنی چهارم جمادی الآخر سنه هفتاد و هزار و دو مطابق جلوس عالمگیری یک منزل بیشتر رفته و بنابر ضرورت راضی صلح شد راجه
بتوسل دلیرخان بست هزار توله طلا و یک لک و هشت هزار توله نقره و چهل زنجیر فیل پیشکش داد خانخانان از دیهه کوهستان کامروپ
کوچ کرده عزیمت بنگاله نمود و بکجلی رسید و از انجا بموضع باندو که مقابل کواتی آنروی آب واقع است نزول نمود و رشید خان را
بفوجداری کامروپ فرستاد و عسکرخان را به تسخیر کوچ که پیم نراین باز بران مستولی شده بود تعین نمود و خود بجانب خضرپور روان شد
و دهم رمضان ششم سال جلوس مطابق سنه هزار و هفتاد و سه هجری در دو کروهی خضرپور در گذشت و در تاریخ صبح صادق مسطور است که
در سنه پانصد هجری در دیار بنگاله راجه بود که او را لکهمن گفتندی و هندوشنیده رایان جمالک بیک اطاعتش کردندی و در سنه پانصد و دوازده
هجری فوت کرد زنش که حامله بود بر تخت نشاندند و چون ایام وضع حمل نزدیک رسید منجمان گفتند که اگر بعد ازین بدو ساعت مولود
او متولد شود هشتاد سال بادشاهی بعدل کند زن فرمود تا پایهای او را بسته نگونسار آویختند و چون ساعت موعود رسید فرو گرفتند
پسرے زائید مادرش از شدت الم درگذشت و پسرش را رای لکهمیر خواندند چون بسن تمیز رسید بعدل و داد سلطنت کرد و کسی را از لک
روپیه کم نه بخشید و چون عمرش بهشتاد سال رسید منجمان گفتند نزدیک رسیده این ممالک بتصرف مسلمانان در آید و آنکه برین دیار مستولی
شود مردے بود که چون بر پای ایستد دست ها فرو گذارد از زانوی او بگذرد راجه کسان به بهار و آنحدود فرستاد فرستادگان تفحص کردند
و این علامات در محمد بختیار خلجی یافتند و دیگر سال محمد بختیار بر اندیار استیلا یافت آورده اند که محمد بختیار خلجی مردے جلد و فرزانه بود و در غزنین
بدرگاه سلطان شهاب الدین غوری پیوست و خواست که چاکر شود عارض سپاه بسبب کوتاهی قد و قامت و ضعف تن قبول نکرد او
بهند افتاد و ملک محمد بن محمود در خدمت علی ناگورے پسر مردی علی ناگوری از امرای قطب الدین ایبک بود و فتوح اقطاع داشت که سمند را
بجاگیر محمد بن محمود داد محمد بختیار بعم پیوست و با او بود تا که محمد بن محمود در معرکه کفار بشهادت رسید محمد بختیار جانشین عم گشت و با کافران
آن حدود در زد و خورد کرد و بر او ده استیلا یافت و به بهار تاخت برد غنیمت بسیار آورد و ذکر شجاعت او منتشر گشت و به قطب الدین ایبک رسید

این چنین سخن آن کس گوید که چون هشتاد و دو
دو دست و دو گز درازا دارد و در نشیب
فرو گذارد بنیان او بر ...

قطب الدین بهر او خلعت فرستاد محمد بختیار مستظهر شد و لشکر به بهار کشید و بگرفت و بازگشت و نزد قطب الدین ایبک بدهلی رفت و اعزاز یافت
بزرگان درگاه بر و حسد بردند و بقطب الدین گفتند او را عزم جنگ فیل است قطب الدین او را از آن سوال کرد محمد بختیار بران بانه نمود و او را
برزم فیل آوردند و بیک گرز که بخرطوم فیل زد فیل بهزیمت رفت و قطب الدین او را خلعت خاص داد و امر کرد که امرای خود او را علی قدر مراتبهم
صله دهند مالی وافر باو رسید تمامی آنرا هم در مجلس ایثار کرد و بالتشریف سلطانی بازگشت و به بهار شد و رعب او در دل کافران بنگاله
جا گرفت محمد بختیار در اثنی و تسعین و خمس مائة بایلغار قصد مندیه کرد و با یازده هزار سوار ناگاه در رسید و بحرم سرای رای لکهمن رفت
رای از پس سرای بگریخت سپاه محمد بختیار از پی در رسیدند راجه بجگناتهه گریخت و در همان سال در گذشت محمد بختیار مندیه خراب کرد
و لکهنوتی آباد ساخت و چتر برگرفت و خطبه و سکه قایم کرد و مال بسیار در خدمت قطب الدین ایبک فرستاد و در پانصد و نود و هفت هجری
سایر بنگاله ضبط کرد و خواست که ترکستان و تبت را تصرف آرد لاجرم با ده هزار سوار از راه کوچ متوجه آن دیار شد علی از رؤسای کوهستان
که میان کوچ و تبت است بخدمت آمده مسلمان شد او را علی شیخ گفتندی وکیل محمد بختیار گشت محمد بختیار بشهری رسید که آنرا بردن کوت
گفتندی و پیش از آن آبی بود و عرضش سه برابر گنگ و بالای آن آب پلی بسته بود نه بست و دو بند طاق که در عهد ضحاک یا فریدون
چون گرشسپ از اجداد رستم بن زال از چین بازگشت و بآنجا رسید آن شهر و آن پل بنا نهاد و از همان راه بسیستان آمد بالجمله محمد بختیار
از آب بگذشت راجه کامروپ باو گفته فرستاد که امسال بازگردی و دیگر سال بشیر و باشم محمد بختیار نشنید و شانزده روز در جبل رفت
و بقلعه رسید و محاصره کرد و جمعی کثیر از طرفین بقتل رسیدند و چندی از اهالی آن دیار اسیر گشتند گفتند در پنج فرسخی ازینجا شهریست
که آنرا کرم پتن خوانند پنجاه هزار سوار آنجا موجود اند هر روز در بازار آن شهر هزار و پانصد اسپ فروخته می شود و محمد بختیار از آنجا بازگشت و
در اثنای راه آذوقه نایاب بود لشکر بالتش اسپ میکشتند و میخوردند چون به پل رسیدند دو طاق از آن ویران دیدند محمد بختیار هنگام
رفتن آنجا دو امیر گذاشته بود ایشان با یکدیگر مخالفت کرده ترک محافظت نموده بودند اهالی کامروپ آمده آنرا خراب ساختند چون
عبور از آب متعذر نمود محمد بختیار به بتخانه که دران نزدیکی بود پناه برد راجه کامروپ در ضعف سپاه او آگاه شد با لشکر عظیم گرد بتخانه فرو
گرفت محمد بختیار یکبار حمله آورده ایشان را بکشت و بکنار آب آمد سواری یک تیر پرتاب در آب رفت دیگران در آب رفتند دانستند
که پایاب است یکبار در آمدند و چون بیشتر رفتند آب بیشتر بود اکثر غرق گشتند و محمد بختیار با صد و سی چند نجات یافت و بدیوکوت آمد
و از غایت اندوه مریض شد علی مردان خان از امرای او بخدمت محمد بختیار رفت و چادر از روی او برگرفت و بزخم کارد آنرا در ششصد
و دو هجری هلاک ساخت و بعد از و عزالدین محمد شیران خلجی از اقربای محمد بختیار که در لکهنوتی نیابت داشت به سلطنت رسید و علی مردان
را حبس نمود علی مردان از حبس بگریخت و بدهلی نزد قطب الدین ایبک رفت و بمدد مستظهر گشته به بنگاله آمد و عزالدین محمد را بکشت و علی مردان
بجای او نشست و خطبه بنام قطب الدین ایبک خواند و بعد از وی پسرش علاء الدین خلجی بحکومت نشست و بعد از فوت ایبک خطبه خود
خواند و او مردی شجاع و جلد بود اما از عقل بهره نداشت نقل است که تاجری را در بنگاله بعهد او مال تلف شد علاء الدین بشنید گفت
او از کدام شهر است گفتند از اصفهان گفت منشور حکومت اصفهان بنام او نویسد کسی را قدرت نبود که سخن گوید مدتی گفت والی اصفهان
را مالی باید که تخیر سپاه کند و آنجا رود امر کرد تا مال وافر بتاجر دهند او که موجب بسیاری از امرای خلج را بکشت بازماندگان بقتلش ساعی شدند
و بعد از و حسام الدین خلجی باتفاق امرا بر مسند سلطنت نشست او مردی تاجر بود از غور که مسکن خلجیان است بترکستان افتاد آنجا دو خرقه پوش بخود

حسام الدین

حسام الدین در پی چند با ایشان داد ایشان آنرا طعامی بخشید نیز برغبت تمام بخوردند و گفتند ترا بهند باید رفت که سلطنت ملکی ازان تو خواهد بود
حسام الدین به هند شده به بنگاله افتاد و در خدمت محمد بختیار راه اختیار یافته بود تا آنکه سلطنت رسید و خود را سلطان شمس الدین و یا غیاث الدین
خواند و رست بخیرات برگشاد و با سپاه شمس الدین التمش صلح نمود و پیشکش بدهلی فرستاد و چون در سنه شش صد و بست و چهار هجری بنیاد
صلح منهدم شد التمش پسر بزرگ خود ناصر الدین محمود را برزم او فرستاد حسام الدین با وی رزم کرده به قتل رسید پس ازان امیری از امرا
سلاطین دهلی بحکومت بنگاله قیام نمودی و چون غیاث الدین بلبن پادشاه شد طغرل را حکومت بنگاله داد طغرل در شش صد و هفتاد و هشت
هجری لشکر بجاجنگر کشید و راجای آنجا را منهزم ساخت و غنیمت بسیار بدست آورد و بغی ورزید بلبن به بنگاله آمد و او را بگرفت و بکشت و پسر خود
ناصر الدین بغراخان را حکومت لکنوتی داد و او آنست که امیر خسرو دهلوی قران السعدین در ذکر ملاقات او و پسرش معز الدین کیقباد بنام
دهلی بنظم آورده بالجمله ناصر الدین بغراخان سالهای دراز در بنگاله سلطنت کرد و در هفتصد و بست و چهار هجری که سلطان تغلق شاه
دهلوی متوجه بنگاله شد بخدمت پیوست تغلق شاه او را اعزاز داد و بلکهنوتی بازگردانید و چون ناصر الدین درگذشت دیگر بار بنگاله تصرف
سلاطین دهلی آمد و از قبل ایشان امیرے آنجا حکومت کردی و در آخر عهد سلطان محمد تغلق شاه قدرخان خلجی بایالت بنگاله رسید فخر الدین
سلاحدار که از مقربانش بود او را بغدر بکشت و بعد ازو ملک فخر الدین به سلطنت نشست و خطبه و سکه بنام خود کرد ملک علی عارض قدرخان
در هفتصد و چهل و یک هجری لشکر بلکهنوتی کشید و ملک فخر الدین را بگرفت و بکشت و خود را سلطان علاء الدین خواند و ملک حاجی الیاس
را در لکنوتی نایب گذاشت بستارگانو رفت ملک الیاس لشکریان لکنوتی را با خود یار ساخت و بغی کرد علاء الدین را در رزم بکشت و خود را در
هفتصد و پنجاه و سه هجری سلطان شمس الدین بنگره خواند و به سلطنت نشست و بجاجنگر شتافت و مظفر بازگشت و فیل بسیار بدست آورد
و با سلطان فیروز شاه والی دهلی در ظاهر لکهنوتی رزم کرد و منهزم به قلعه یکدله متحصن شد چون برشکال در رسید فیروز شاه بدهلی رفت سال دیگر
شمس الدین تحف و هدایا بخدمت او فرستاد و هم دران اثنا درگذشت مسجد جامع پنڈوه از آثار اوست و بعد ازو پسرش سکندر شاه
و پس ازو پسرش سلطان شمس الدین بن سلطان السلاطین بحکومت نشست و بلهو لعب پرداخت و در هفتصد و هفتاد و هشت
هجری درگذشت بعد ازو راجه کانس که از سرداران بنگاله بود بلکهنوتی استیلا یافت و در ترویج رسوم کفر کوشید مسلمانان خواستند
که خروج کنند ایزد تعالی در سنه هفتصد و نود و پنج هجری شر او را کفایت کرد و بعد ازو پسرش جانشین شد و خود را سلطان جلال الدین
خواند و عدل کرد و آنچه پدرش رواج داده بود برانداخت و هفده سال ملک راند و بعد ازو پسرش سلطان احمد والی شد و در هشتصد
و سی وفات یافت و ازو عقب نماند غلامش ناصر خود را سلطان ناصر الدین خواند امرا بعد هفت روز بقتلش رسانیدند و یکی از احفاد
سلطان شمس الدین بنگره را بدست آوردند و به سلطنت نشاندند و ناصر شاه خواندند و او در هشتصد و شصت و دو هجری درگذشت بعد ازو
پورش باربک شاه بجای پدر نشست و باربک آباد بنا نهاد و خلایق در عهد او رفاهیتی عظیم داشتند و در عهد او قیصرخان که از اکابر امرا بود
خانجهان لقب یافت و از خلیفه آباد که نشیمنش بود بار جنگ شتافت و استیلا یافت و آنجا نایبه گذاشته بازگشت و درگذشت چنانکه
در چاٹگانو مرقوم است و او را اهالی بنگاله از اولیا شمارند و پیر خانجهان را گویند که هشتاد هزار بیلدار داشت و پیر علی که فرود آمد
مسجدی بنا نهاد و آثار او در چاٹگانو بسیار است راقم حروف گوید که تا عصر شاه جهان پادشاه آثارش اکثر بحال بوده که مولف صبح صادق
بیان نموده اما اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است از مردم تحقیق کردم گفتند که هیچ آثارے ازان باقی نمانده که دیده شود

بنت پسر خانجهان خلیفه آباد بود در آنوقت آن شهری عظیم بوده چنانچه هزار مسجد داشت و باربک شاه در هشتصد و هفتاد و نه
درگذشت و بعد از و پسرش یوسف شاه و پس از و سکندر شاه و بعد از و فتح شاه یکی بعد دیگری بحکومت رسیدند و فتح شاه
را خواجه سرای او بقتل رسانید و خود را باربک شاه خواند و بر تخت نشست و گفته اند که بسلطان شاهزاده مخاطب گشت و ملک
اندیل حبشی را که از امرای کبار بود بخواند و بقرآن کریم سوگند داد که قصد او نکند ملک اندیل سوگند یاد کرد و گفت تا بر تخت باشی
از من بتو ضرری نرسد پس بخانه بازگشت و با دربانان بساخت و شبی آنکه از فرط نعمت شراب خورده بر تخت خفته بود خود را باو رسانید
و از سوگند یاد کرد ناگاه آن مخذول بغلطید و از تخت بزیر افتاد ملک اندیل او را بکشت و پادشاه شد و خود را سلطان فیروز شاه خواند
و در هشتصد و نود و نه هجری درگذشت بعد از و پسرش سلطان محمود بحکومت رسید و بر دست سیدی بدر دیوانه بقتل رسید سیدی
بدر خود را سلطان مظفر شاه حبشی خواند و بسیاری از امرا و صلحا را بکشت دیگران از و متنفر شدند شریف حسین مکی که از بزرگترین امرا
بود در نهصد و سی هجری خروج کرد مظفر شاه در گور متحصن شد چون کار بر او تنگ شد از قلعه بمیدان شتافت و رزمی صعب نمود و بقتل
رسید و بعد از و سلطان علاء الدین حسین شاه شریف مکی بحکومت بنگاله رسید و پایکان را از حراست منع کرد و حبشیان را اخراج
نمود و بعدل پرداخت و قلعه گور بنا نهاد و در عهد او بنگاله چنان آباد شد که یکدست زمین نامزروعه نماند و او بست و هفت سال
ملک راند و در نهصد و بست و نه هجری درگذشت بعد از و پسرش سلطان نصیب شاه پادشاه شد و خود را الفرت شاه خواند و برادران
خود را که هفتده تن بودند اقطاع لایق داد و هیچ یک را نیازرده و چون بابر پادشاه دهلی را بشود و بسیاری از افاغنه باو پناه آوردند ایشان را
اقطاع داد و در نهصد و سی و هفت هدیه بدرگاه بابر پادشاه فرستاد و همچنین نفایس بنگاله جهت سلطان بهادر گجراتی میفرستاد و سال
داشت و در آخر عمر بظلم و جور بر رعیت کرد و در نهصد و چهل و سه هجری درگذشت بعد از و پسرش سلطان محمود و بقولی از امرای
نصیب شاه بود بحکومت رسید و چون دو سال حکومت کرد شیر شاه از پتنه و بهار روی باو نهاد سلطان محمود با او مصاف داد و
زخمی شده بگریخت و بهمایون پادشاه در نهصد و چهل و پنج هجری پناه برد و در آن سال همایون پادشاه به بنگاله شتافت و استیلا
یافت و گور را جنت آباد نام نهاد و چندی آنجا بسر برد و چون خواست که باز گردد جهانگیر قلی بیگ را در آن دیار گذاشت شیر شاه
در حدود چوسا بر همایون پادشاه ظفر یافت و به بنگاله شتافت و جهانگیر قلی بیگ را بعد از رزم بقتل رسانید و بر بنگاله متصرف گشت
و پس از آن امرای شیر شاه و پسرش اسلام شاه در آن دیار حکومت کردند و چون اسلام شاه فوت کرد محمد خان سور حاکم بنگاله خطبه
و سکه بنام خود کرده به جلال محمد شاه مخاطب گشت و لشکر به هند کشید و با سلطان محمد عدلی رزم کرد و بقتل رسید بعد از و پسرش بهادر شاه
سور در بنگاله بحکومت نشست و بانتقام پدر لشکر بجانب [illegible] کشید و سلطان محمد عدلی در رزم کشته گشت و بهادر شاه سور بر دست برادر خود [illegible]
بقتل رسید و بعد از و سکندر شاه سور از آسیب سپاه محمد اکبر پادشاه به بنگاله افتاد و مستولی شد و عنقریب درگذشت و بعد از و تاج خان کرانی
که از اکابر امرای شیر شاه و اسلام شاه بود در حدود بهار بسر می برد بر بهار و بنگاله مستولی شد بعد از و برادرش سلیمان جانشین شد
و خود را حضرت اعلی خواند لیکن سکه و خطبه بنام خود نکرد و لفظ شاهی بر اسم خود نفرمود او را گفتند چرا خطبه و سکه بنام خود نکنی گفت پادشاهی
چون جلال الدین محمد اکبر پادشاه در آگره است مرا نرسد که خطبه بنام خود خوانم لاجرم بفراغ بالی سلطنت کرد بعد از و پسرش بایزید کرانی
بحکومت نشست و او حرص مفرط داشت که بچوگان بازی هر دو جانب میدان خوانهای حلوا و سنبوسه نهادندی و او در انتهای بازی از آن

بخود زدی و بعد سیزده روز به قتل رسید بعد ازو برادرش داؤد شاه کرانی بن سلیمان کرانی که در بنگاله بود خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را
داؤد شاه خواند و با اکبر بادشاه مخالفت گشت لودیخان که در پتنه و بهار بود ازو توهم نمود و بخانخانان منعم خان که در جونپور بود صلح کرد داؤد شاه
باغوای قتلو خان متوجه پتنه شد تا لودیان را به قتل رساند لودی منعم خان را از جونپور خواند منعم خان متوجه آن جانب شد لودی از کرده
خود پشیمان گشت درین اثنا داؤد به پتنه رسید لودی باستقبال او رفت داؤد امر کرد که او را حبس کنند قتلو خان خواست مراد را بگیرد و یکی از
نوکران لودی تیغی بگردن قتلو خان زد و کارگر نیامد پس از آن نوکران لودی را کشتند و لودی را حبس کردند لودی گفت قتلو ازین زخم جان
به سلامت نخواهد برد گفتند انکار گر نباید گفت زود باشد که به سلطنت رسد و همچنان شد که گفته بود بالجمله چون لودی مشوش گشت
و منعم خان بجد و د پتنه رسید داؤد شاه لودی را بخواند و مشورت خواست لودی گفت من از قوم افغان ام هرگز نخواهم که ملک از افغان
بدیگرے رسد لاجرم از طلب منعم خان پشیمان شده بخدمت تو آمدم سزاوار نبود که مرا حبس کنی اکنون که کردی سزاوار آنست که مرا
به قتل رسانی و در میدان با منعم خان خانخانان رزم کنی و باید که بعهد و قول مغولان مغرور نشوی که ایشان فرصت را از دست ندهند
داؤد او را بکشت و بهمان صلح که لودی با خانخانان کرده بود اعتماد نمود منعم خان در رسید داؤد به پتنه متحصن شد و عنقریب اکبر بادشاه
به پتنه رسید داؤد بر کشتی نشست و راه بنگاله پیش گرفت اکبر بادشاه منعم خان را به بنگاله فرستاد داؤد با او محاربات کرد منعم خان زخمی گشت
داؤد خان منهزم به اوڑیسه گریخت و همدران سال مصالحه اتفاق افتاد داؤد بعد صلح پیش منعم خان آمد و شمشیر را از کمر وا کرده پیش او
نهاد و گفت شمشیر که بدان خون عزیزان را از جسم برید نباید بست منعم خان شگون دانست و شمشیر او را گرفت و هنگام وداع شمشیر
مرصع بر میان او بست و گفت اکنون که مطیع بادشاه شدی شمشیر بر میان ببند پس منعم خان او را اوڑیسه باز گذاشت و چون خانخانان
منعم خان فوت کرد داؤد بغی کرد و باز بر بنگاله مستولی شد خانجهان بفرمان اکبر بادشاه ایالت بنگاله یافت و داؤد را در نهصد و هشتاد
و سه میان گرهی و مانده در رزم به قتل رسانید و دولت افاغنه از بنگاله سپرے گشت و پس از چندے قتلو خان که ذکرش گذشت
بر اوڑیسه استیلا یافت و احوالش در اوڑیسه مرقوم است بالجمله بنگاله بتصرف سلاطین تیموریه گورگانیه در آمد و امیرے از قبیل ایشان
بایالت بنگاله می پرداخت چنانچه در عهد جهانگیر بادشاه تا عهد محمد شاه نبیره بهادر شاه اسلام خان حبشی که ذکرش در ضمن اوڑیسه گذشت
و اسلام خان حبشی و دیگران و سیف خان برادر عمدة الملک امیر خان وغیره مبارز الملک سربلند خان که از قبیل شاهزاده عظیم الشان
ابن بهادر شاه که بنگاله بجاگیرش بود و جعفر خان المخاطب بمرشد قلیخان که شمه از ذکر هر دو در ضمن بنگاله مرقوم گشت ایالت آنجا داشتند
و بعد از مرشد قلیخان دامادش شجاعت خان و بعد ازو سرفراز خان از پی یکدیگر بایالت بنگاله و علی وردی خان برادرش
حاجی احمد که هر دو از عظیم شاهی بودند بنا بر نوکری پیش مرشد قلیخان آمدند مرشد قلیخان چون ایشان را بدید گفت مظنه خاطر آنست که خاندان ما را از ایشان
گزندے رسد و آخر چنان شد بالجمله چون مرشد قلیخان ایشان را نوکر داشت ایشان برفاقت شجاعخان داماد مرشد قلیخان قیام
نمودند و چون شجاعخان بریاست بنگاله رسید علی وردی خان را بعد چندے نظامت پتنه داد علی وردیخان به پتنه شتافت و استقلال
یافت برادرش حاجی احمد در بنگاله پیش شجاعخان ماند و مقرب آنحضرت گردید و اعتبارے بهم رسانید و چون شجاعت خان درگذشت
و پسرش سرافراز خان بجای او نشست حاجی احمد بغایت متغیر شد علی وردی خان خیال لیعنی بخاطر آورد و برادر خود حاجی احمد را از
مکنون خاطر خویش آگاه ساخت گویند که حاجی احمد سرافراز خان را عیاش شهوت پرست دانسته به برادر خود علی وردی خان نوشت

با او هوس ریاست بنگاله بخاطر آورد و متوجه بنگاله شد حاجی محمد رسوخ و فدویت علی وردی خان عرض میداشت و گفت که علی وردی خان میخواهد که سعادت قدمبوس حاصل نماید و بسیاری ازین نوع سخنان رسوخ آمیز بزبان میراند و هر روز از طرف علی وردی خان تحف و هدایا بنظر میگذرانید و او را بمکر و فریب غافل ساخت علی وردی خان از شکر سکلی عبور نمود حاجی احمد سرفراز خان را از مرشدآباد برآورد و بر سوتی لشکرگاه ساخت علی وردی خان نیز در انجا رسید دیگر روز با سپاه خویش سوار شد و عزم رزم کرد سرفراز خان ناچار سوار شد اکثر سپاهش را که حاجی احمد با خود متفق ساخته بود در جنگ حرکت مذبوحی کرده پراگنده شدند سرفراز خان به قتل رسید سید دلیر علی از رؤسای بلگرام که دلیر گنج در مرشدآباد از ابنیه اوست و دیگر محمد غوث که ایشان هر دو جمعداران عمده ملازم پدرش شجاعت خان بودند آماده رزم گشتند علی وردی خان که سرفراز خان کشته بود گفت که اکنون جنگ برای چیست من در برابر خود شایان را در حشمت و شوکت خواهم داشت گفتند که خداوندگار کشته شد زندگانی به بدنامی نخواهیم و حمله آوردند سید دلیر علی با سی و چهل کس شهید شد مهابت جنگ علی وردی خان در هزار و یکصد و پنجاه و دو در بنگاله استیلا یافت میر محمد باقر خان که نسبش از طرف مادر به سلاطین صفویه می پیوند و وقتیکه در ایران سلطان محمد افغان غازی قندهاری استیلا یافت اولاد سلاطین صفویه را بدست آورد و بکشت میر محمد باقر خان از راه دریا به بنگاله آمد شجاعت خان او را معزز داشت و دختر خود را بعقد پسرش داد و ایالت اوڑیسه باو تفویض نمود چون سرفراز خان کشته شد میر محمد باقر خان موصوف و میر حبیب که از اکابر رفقای شجاعت خان و پسرش سرفراز خان بودند باتفاق دکنیان مکرر با علی وردی خان محاربات کردند و منهزم بازگشتند آخر الامر میر محمد باقر خان از حبیب جدا شد و بگجرات رفت وقتیکه شاهزاده عالی گهر عظیم آباد را محاصره داشت میر محمد باقر خان بغازیپور آمد در ان هنگام راقم حروف در غازیپور بوده او تکلیف رفاقت کرد بعذر موقوف ماندم و او پیش عالی گهر آمد و بخشی سوم شد و چون شاهزاده در پتنه جلوس نمود و بتخت نشست همراهش باله آباد آمد و بیمار شد و درگذشت و چون میر حبیب فوت کرد رگهوجی بهوسله بفرمان راجه ساهو والی ستاره گده بر بنگاله تاختن گرفت علی وردی خان باو مکرر مصاف داد و ظفر یافت و نوبتی اکثر روسای دکنیان را بنابر مصالحه در لشکر طلبیده بقتل رسانید و سپاه منهزم بازگشت سال دیگر دکنیان باز یورش آوردند و همچنین هر سال میساختند تا آنکه علی وردی خان از دست دکنیان عاجز آمد و با رگهوجی صلح کرد و اوڑیسه وجوه بنگاله باو داد چندی مطمئن نشست و درگذشت و بعد از و سراج الدوله ابن زین الدین احمد ابن حاجی احمد که از بطن آمنه بیگم بنت علی وردی خان متولد شده بود و علی وردی خان پسر نداشت و او را ولیعهد خویش گردانیده بود بجای او نشست گویند که علی وردی خان هنگام رحلت سراج الدوله را وصیت کرد که زنهار با انگریزان مخالفت نکنی و ایشان را بحال ایشان گذاری و دیگر آنکه مخالف نگذاشتم میر محمد جعفر خان شوهر همشیره من هر چند گفت که اکنون مخالفت نمی نمایم اما از وی هوشیار باشی بالجمله سراج الدوله در ایالت خویش لشکر به کلکته کشید و انگریزان را از انجا برانداخت و دران شهر گماشته خویش بگذاشت و بمرشدآباد مراجعت نمود سال دیگر انگریزان کشتی های خود را به کلکته آوردند و گماشته های سراج الدوله را از کلکته برآوردند سراج الدوله متوجه کلکته شد انگریزان آماده حرب گشتند و با میر جعفر خان در ساختند سراج الدوله رزم کرد و منهزم بازگشت و مجال اقامت در مرشدآباد ندید و آواره گشت بالآخر بدست میر محمد جعفر خان گرفتار شده به قتل رسید انگریزان میر محمد جعفر خان را بحکومت بنگاله و عظیم آباد نشانیدند میر محمد جعفر خان بریاست رسید و هم درین اثنا شاهزاده عالی گهر که رام نراین ناظم پتنه را شکست داده دوم دفعه پتنه محاصره داشت میر محمد جعفر خان پسر خود

صادق علی خان

صادق علیخان عرف میرن را با فوج کثیر و جماعهٔ انگریزان بعظیم آباد فرستاد میرن با عالی گهر رزم کرد و ظفر یافت شاهزاده بشورت کامران خان
راجهٔ پتن از راه جهارکهنده به بنگاله شتافت تا میر محمد جعفر خان را که در بنگاله با اندک سپاه استقامت میداشت بدست آرد میرن به تعاقب
شاهزاده پرداخت چنانچه یک منزل پیشتر نمیرفت میر محمد جعفر خان باستماع توجه شاهزاده از مرشدآباد برآمده بمنکل کوٹ رفت عالی گهر
به بردوان شتافت میرن بمیر محمد جعفر خان پیوست شاهزادهٔ عالی گهر باز از راه جهارکهنده مراجعت به پتنه کرد در خلال این احوال
خادم حسین خان که از قبل میر محمد جعفر خان در پورنیه بحکومت می پرداخت بغی کرد میرن عبور گنگ نمود و خادم حسین را از پورنیه
برانداخت و بتعاقبش پرداخت و میخواست که خادم حسین خان را اسیر کرده بجانب پتنه شتابد و قریب رسیده بود که او را اسیر کند درین اثنا بر میرن صاعقه
افتاد و هلاک کرد و سپاه میرن از تعاقب خادم حسین خان برگشت درینحین شمس الدوله انگریز صاحب کلان کلکته که با میر محمد قاسم خان داماد میر محمد جعفر خان
دوستی میداشت بصوابدید میر محمد جعفر خان را از حکومت بنگاله عزل کرد و میر محمد قاسم خان را بحکومت آنجا نشاندند احوال میر محمد قاسم خان در ضمن ملیبار
گذشت و چون میر محمد قاسم خان نیز ریاست بنگاله برخاست انگریزان دیگر بار میر محمد جعفر خان را بریاست بنگاله نشانیدند و بعد از وفاتش ریاست بر پسرش
نجم الدوله گذاشتند همچنین بعد از وی برادرش سیف الدوله ابن میر محمد جعفر خان نام ریاست نهادند و او دو سال حکومت کرد و بمرض چیچک درگذشت و اکنون که
هزار و یکصد و نود و پنج هجری است مبارک الدوله ابن میر محمد جعفر خان بریاست بنگاله متمکن است و صاحبان انگریز شانزده لک روپیه سالیانه بنابر اخراجش میدهند
و منصب دیوانی بنگاله از طرف عالی گهر بنام کمپنی است کلکته بندر شهریست بسمت مشرق بنگاله مائل بجنوب و از مرشدآباد هشت و نه منزل میانه مسافت دارد
و اکنون آن شهریست در غایت وسعت و آبادی و عمارات عالیه و قلعهٔ استوار میدارد و همه اشیای جهان در انجا موجود بالفعل
در هندی تختگاه هندوستان و مسکن انگریزان است و صاحب کلان کلکته بر تمامی صاحبان انگریز تا بنگاله و ماتهرگده و نجیب گده
که متصل شاه جهان آباد است فرمان روا است و پیش ازین کلکته آبادی مختصر داشته سراج الدوله نبیرهٔ علی وردی خان در عهد ایالت
خویش انگریزان را از انجا راند و باز انگریزان بران مستولی شدند چنانچه در ضمن ملیبار و بنگاله گذشت از ان زمان آبادی و رونق انجا
روی بترقی دارد و پتنه که عظیم آباد نامند چون بعهد شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر صوبهٔ مذکور بجاگیر و اقطاع شاهزاده عظیم الشان بود بعظیم آباد
مسمی گردانید اکنون دار الحکومت است که در زمان پیشین بهار دار الحکومت بود چنانچه در دفاتر پتنه را صوبهٔ بهار می نویسند بالجمله
پتنه شهریست بزرگ که بر شمال آن دریای گنگ بر متصل بگذرد در ایامیکه حرر ثنا از بهار مراجعت بوطن کرد و به پتنه رسید و با شاه منعم
درویشی که دران عصر مانند نداشت ملاقات کرد و مسئلهٔ چند از تصوف و طریق برزخ پرسید شیخ فرمود که چگونه برزخ میکنند گفتم به شغل
صورت مرشد را گاه گاه در دست بسته خیال میکنم فرمود که خود را منهمک در صورت مرشد اندیشه باید کرد و خود باقی نماند نیست فنافی الشیخ
و الرسول و فنافی الله الحق که راست فرمود شاعر گوید بیت گر در دل تو گل گذرد گل باشی ✤ ور بلبل بیقرار بلبل باشی ✤ تو جزوی
وحق کل است اگر روزی چند ✤ اندیشه کل پیشه کنی کل باشی ✤ و سمی کرده از پتنه جانب جنوب در دامن کوه گیا نام جائیست
که معبد هنود است آبادی مختصر دارد و حسن اناث در انجا زیاده از مذکور است و در عظیم آباد تابستان بسیار گرم و زمستان قریب باعتدال
باشد و کسارهی نام غله تیز آنجا بسیار بود و این بلاد اکثر از کثرت دریا سبز و شاداب باشد و باد تند کمتر وزد و غله شالی خوب پیدا
بشود و آتاری و نیشکر و برگ تنبول خصوصا مگهی و میوه کتهل بغایت بزرگ که دو کس آنرا بردارند آنجا فراوان پیدا می شود و دریاهای
این بلاد گنگ بود و سون از جانب آمده و دجله و نربده از یک بوته نزدیک گده خوشی میبرند نربده بجانب دکن میرود و سون دجله

جانب شمال آمده بگنگ داخل شود و سرجوار کوهسار آماره نزدیک شهر الگنیاک می پیوندد و گندک نیز از کوه شمال می آید و متصل حاجی پور داخل گنگ می شود و گویند که تا چهل کروه گندک سنگ سالک رام بر می آید که هنود را با آن سنگ اعتقادی تمام است و نزد راقم حروف سالک رام سنگ موسی است و یا سنگ محک که هر دو سیاه میباشند و گویند که چون سالک رام را بشکنند بمقدار طلا ازان بر می آید و آن سنگ اکثر شکسته بدست می آید چه طلا ازان گرفته باشند و سنگ سالک رام مختلف الشکل و متنوع الاوضاع بسیار ازان پیدا می شوند و در بعضی سوراخهای و در اندرون خانها می ستون دار و در اکثری دایرهٔ تو بر تو که آنرا در هندی چکر نامند و آنکه ازان طلا بر آید باعتقاد هنود انرا نرمان لچهمی نراین خوانند لیکن ازین قسم کمتر بدست آید و دیگران باسامی های مشهوره اعتقاد هنود به بسیار پیدائی دارند و دیگر کرم ناسا از کوه جنوب آمده و در گذر چوسا بگنگ ملحق شود و پن پن نیز از جنوبی کولا آمده در پتنه بگنگ داخل شود حاصل آنکه هفتاد و دو دریای خورد و بزرگ از جنوب و شمال بگنگ اتصال یافته دریای کلان می شود و دیگر رودها خورد و بزرگ را شمار نیست طول این صوبه از گرهی تا رهتاس یکصد و بست کروه و عرضش ترتیب تا کهسار جنوبی دو صد کروه شرقی آن بنگاله و غربی ان آله آباد و اوده و شمال و جنوب آن کوه بزرگ سرکارش بهار و حاجی پور و منگیر و حاران و سارن و نیز هست در رهتاس و ترهت مشتمل بر صد و چهل محال سی و هشت کرور و هفت لک و سی هزار دام بود و منگیر شهر مختصر است در عهد محمد اکبر بادشاه راجه لودرمل انجا قلعه گلی ساخته بود شاهزادهٔ محمد شجاع ابن شاه جهان بادشاه بر دریای گنگ سمت جنوب قلعه سنگین باکاخهای کرده عمارت نمود در نظامت میر محمد قاسم خان شهر مذکور کمال آبادی پیدا شت و بطرف مشرق آن شهر بمفاصله قلیل از دریای گنگ تا کوه سمت جنوب دیواری کشیده اند و دری دران نهاده و آنرا تیلیا گدهی نامند و سرحد بنگاله می شمارند و درون قلعه چاه است که در قلعه در یک سال یکمرتبه بوقت نالعین از ته آب آواز ساز و سرود بگوش ساکنان میرسد هر چند انگریزان و دیگر دانایان در حل این معما تردد نمایند حاصلی نمی شود و باعتقاد انشهر آسایشگاه شهید است و بحوالی چاه مسطور مقابر بسیار است النعیب عند الله و از سرکار زندکور در دامن کوه چهار کند مقامی است منسوب بمهادیو و مشهور به بجنا بهته زیارتگاه هنودان در هر سال روزی معین برهمنان و دیگر اقوام مختلفه هنود از هر دوار آب گنگ می آرند و ازان آب او را غسل میدهند و مجاوران انجا بر لی گرم بازاری از خود خطی نوشته و آنرا مالی بجنا بهته نامیده بر سر کیسه از هنودان معتمدان مالی یعنی دستک بزند آن بیچاره بهر طوریکه باشد آن مبلغ را ادا نماید سرکار ترهت از دیر باز دار التعلم کتب هندی بوده آب و هوا نیک می دارد و طرف شمال عظیم آباد واقع است و حیفرات انجا را نیک از مزه و ذائقه نامند و رسم هست که انجا آب را در شیر بیامیزند و اگر چنین کنند مضرتی عظیم بدیشان رسد و گاومیش آنجا قوی الحال بود که شیر آنرا شکار نتواند کرد و هنگام برشگال آهو و گوزن و شیر به سبب کثرت بارش از جنگل و دشت بآبادی درآیند و مردم آنرا شکار کنند چاران و سارن دو سرکار نوند بطرف شمال دریای گنگ در چاران تخم ناش را در زمین قلیه نارانده برنیزند و بی زحمت کشتکار بر آید و در جنگل آن فلفل دراز بسیار بود و سرکار سارن قصبه ایست سیوان نام و بر اتصال آن آبادی گنج علی گنج از ابنیه راجه علی بخش فاروقی است که دران مجمع فضلا و علما عصر ذی رتبتی بوده و اقمشه باد اطعمه و امتعه دیار شرقی و شمالی خصوص اجساد و متطرقات مانند مس که از نیپال آرند و دیگر رصاص و آهن و غیره متطرقات چون زرنیخ اصفر و احمر و کبریت و غیره بغایت پسندیده و از انجا میباشد و شتر از انجا هفت منزل می گویند و اکثر مردم آن نواح بد انجا آمده و شده میدارند راقم حروف یکدو سال پیش راجه علی بخش بسر برده اوقات شبانروزی او بکر و فکر و اشتغال بدرس مثنوی مولوی روم و تبلاوت

قرآن مجید و صوم و صلواة معمور دیده و از فقر و تصوف حالتی داشت و از شجاعت و همت دران ضلع نظیر او نبود و اگر به تفصیل آن پردازد
از مطلب بازمی ماند بریک احوال اکتفا رفت چه در موسم برسات از یک تا صد و از صد تا هزار سوار و پیاده بے روزگار در انجا می آمدند و می گفتند
خواهیم که برسات اینجا بسر بریم قبول میداشت و کاه و بانس وغیره اسباب چهاونی بآنها می بخشید و وظیفه هر روزه سوار چهار آنه و فی
پیاده یک آنه از بقال جنس مقرر کرده میداد تا آخر برسات آن جاری بود و طرفه آنکه ده دوازده هزار سالتمام او را محاصل بود و خراج
بغایت مختصر داشت و همیشه مقروض می ماند از آنجاست که گفته اند همت بدل است نه بمال رهتاس قلعه سرفراز کوه رفیع دارد که گذاره
بران دشوار بود در کمال وسعت و استحکام که در هند مثل آن نباشد و آن از بنیه راجه رهت بن سنکل است و سنکل معاصر کیکاوس
کیانی بوده و احوال سنکل در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است و افراسیاب والی توران او را مطیع ساخته بجنگ کوه هماون فرستاد
و بروایتی بردست رستم بن زال در معرکه به قتل رسید بالجمله هر جا که دران قلعه حفر سه چهار ذرعه کنند آب خوش طعم ازان برآید انگریزان
که در قلعه کشائی سرآمد روزگار اند چون آن قلعه رهتاس را دیدند گفتند که این قلعه از جنگ بدست نه آید مگر بتقریب صلح و تاریخ صحیح صفا
گویند که همایون بادشاه جهت استیصال شیرشاه افغان که بر بنگاله و عظیم آباد مستولی شده بود عازم بنگاله گشت شیرشاه شهر گور بگذاشت
و از راه جهارکهنده به بهار آمد و نامه براجه رگمیس صاحب رهتاس نوشت که خزاین و عورات ما را در قلعه جا دهد تا بخاطر جمع بدفع مغولان
پردازم راجه در خزاین او طمع کرده بآن رضا داد شیرشاه هزار محفه ترتیب داده در هریک مردی باسلاح نشاندند و در محافه چند که پیش می بردند
زنی چند را جا داد و با کهنه مردرا بدره هاے زر بر سر نهاد و هریک را چوبی بجای عصا بدست داد و بقلعه فرستاد مردمان راجه چند محفه را
که پیشتر پیش می بردند تفحص کردند زنان دیدند کسان شیرشاه باکسان راجه گفتند که لایق نباشد که بیگانگان زنان خداوندان ما را ببینند
راجه ملازمان خود را در تفحص مانع آمد محفه های مرد و زن چون به قلعه در آمدند مردان از محفه با شمشیرهای کشیده بر آمدند و مزدوران با چوب دستی ها
با ایشان یار شدند و روی بسرای راجه نهادند راجه بگریخت و از قلعه بیرون رفت و قلعه بدست کسان شیرشاه آمد کپتان جونا تهان
اسکاٹ احوال تسخیر قلعه از شیرشاه شاهنامه که در عهد محمد اکبر بادشاه عباس بن شیر علی شروانی تالیف کرد براقم می فرمود که شیرشاه قلعه
رهتاس را بوسیله برهمنی که پیش راجه رهتاس معتبر بود و مبلغ داده گرفت بشرط آنکه چند کسان راجه هم در قلعه باشند عیال و اموال
شیرشاه بخوشی راجه داخل رهتاس شدند مردم راجه چندی موالفت گذرانیدند و بالآخر قضیه شد مردم شیرشاه کسان راجه را از قلعه بر آوردند
و در تسخیر قلعه روایت اول از محفه وغیره فرستادن مرقوم است غلط است و رهتاس دیگر در صوبه لاهور است سرکار بهار شهریست بغایت
خوش آب و هوا و ۴۰ منزل از عظیم آباد سمت جنوب واقع است و میوه چرونجی و نارجیل دران ضلع ازان باشد و ۱۲ دو منزل بهار بسمت جنوب
کوه برچولست و دران کوه معدن طلق سفید است که از انجا می آرند و ازان فروشند و راجه آنجا کامگار خان لیکن نهایت سپاه دوست بوده
و در سوه و نواده می نشسته و او آنست که بخدمت شاهزاده عالی گوهر هنگام شاهزادگی اعتباری عظیم داشت و در محاربات عشیم انگریز
کوششهاے بلیغ نموده میر محمد قاسم خان در نظامت خویش او را اخراج کرده و آن ضلع را بالغم زاده خویش ابو علیخان داد بعد از
یکسال او را عزل کرده بغزاده دیگر میرزا اسد الله خان ابن محمد حسین خان تفویض نمود و او با ده هزار سوار بدانجا فرستاد و راقم حروف
را بخشی او ساخت راجه کامگار خان بسمت جنوب برام گده و ازانجا بناگپور رفت میرزا اسد الله خان در نواده و مسوه مستقل
گشت و بتعاقب او شتافت و بعد از یک ماه بقطع مسافت کوه ها و بیشه های سهمناک متصل کنر بخبت رسید و برام گده بازگشت

وچون بدانجا رسید شهری مختصر دید که اطراف آن کوهستان و مابین آن قطعه زمین وسیع و مقطع دران آبادی رام گده و بوفور باغات از انبه و نارنج و مانند آن و قلعه از سنگ و گچ بغایت استوار بر افراشته و دری از هفت جوش با آستانه روئین در آنجا گذاشته و بالای آن حوض مختصر ساخته و آن قلعه چهار برج داشته مرزا اسد الله خان بمحاصرهٔ آن پرداخت ساکنان قلعه توهمی بدل خود راه داده روز دیگر هنگام شب بگریختند مراد در انجا محافظان گذاشت و تا یکماه به تاخت و تاراج و یباست آن نواح پرداخت و در خلال این احوال بر چهار برج و دروازهٔ قلعه مجموع پنج جا نقب زده و باروت دران انباشته آتش داد و همه را بر انداخت و آن مثل تلی خراب شده بود و چون غله روی نهاد از انجا مراجعت کرد و از راه گهاتی اندریه حریه دکر زمه در شش روز نیواده آمد و اینطرف گهاتی اندره صریه کنه آنخاک را از راجه رام گره انتزاع نموده متصرف گشت و در انجا قلعهٔ خام بغایت استحکام احداث کرد و نام آنرا الشس الکمر بگذاشت دانایان نقال بد گرفتند چنانچه عنقریب آن میر محمد قاسم خان از انگریزان منهزم شده و لشکرکشان گرگسان و زراعتان نمود و بعد از هزیمت میر محمد قاسم خان راجه کامگار خان از نا گهو بر آمده بر ملک خود استقلال یافت میر محمد قاسم خان موقع کمک پیش وزیر الممالک نواب شجاع الدوله شتافت و راقم حروف بعارضهٔ جاری در بهار ماند بعد از اعتدال مزاج بر طبق معرفت سابق و سلوکی که والد راقم با نامدار خان برادر کامگار خان بعهد فرخ سیر بادشاه در وقت نظامت پتنه که مبارز الملک سربلند خان کرده بود با راجه کامگار خان ملازمت کرد و او عنقریب بمرض اسهال در گذشت راجه ذا رث علی خان ابن نامدار خان برادر کامگار خان بجایش نشست او سلوکی شایسته با راقم الحروف نمود یکنیم سال آنجا اتفاق اقامت افتاد و اث علیخان را کار از کشمکش انگریزان رونق نگرفت مسودهٔ اوراق بعزیمت بلگرام و عظیم آباد در سید نور الحسن خان ابن خوشحال خان بلگرامی که برفاقت راجه شتاب رای آنجا اقامت کنم بتدبیر فتیم و از پتنه سطے مسافت کرده بیر دولی دریا آباد عملهٔ صوبه اوده آمدیم با صاحب یکرنگ مرزا نوبیگ صاحب برادر حیدر بیگ خان که از جانب وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر از باره بنکی تا اکبرپور سرهرپور عامل بود ملاقات نمودم مرزای موصوف سلوکی مناسب نمود اسپان را در انجا گذاشته به آنوله و اشر جهدی نزد محمد قاسم خان رسیدم و زیاده از سابق معزز و مکرم گشتم بالجمله بر سم اهره در ملک بهار بغایت پسندیده مشاهده و ملاحظه رفته و آنچنان است که زمین را مثل تالاب فرسنگها حفر کنند و بارتفاع یک قدم و زیاده بران بعرض پنج شش گز که راه گذر بران باشد بسته و مانده می بندند هنگام برشگال آب از کوهسار و صحاری آنجا جمع شود و آن آب در فصل ربیع و یا در سالیکه بارش کمتر بود صرف زراعت کنند سهسرام اول شهریست مختصر و مقبرهٔ شیرشاه افغان که ممالک هندوستان از همایون بادشاه انتزاع نموده بود آنجا واقع است درمیان تالابی فراخ که آبش بغایت عمیق است و جهت آمد و شد بر اطی بران بسته بودند وقت نظامت میر محمد قاسم خان بسکنهٔ شهر بر عتی رفته ایشان نقود خود را در مقبره گذاشتند و دو طاق از ان پل شکسته بودند اکنون مردم آنجا کشتی نشسته می روند راقم حروف آن شهر را بسیار تماشا کرده و بعد ازان اثنا دختری از قوم افغان لودی ساکن سهسرام بنکاح در آورده و در بلگرام اول از دو لغرهٔ شوال پیش از طلوع آفتاب در هزار و یکصد و نود هجری پسری متولد شد و بر طبق مشاهده رویا فبشره لغلام اسمه یحیی نامش محمد یحیی ذو القرن تاریخ تولدش یافته هر چند این حکایات از سیاق تاریخ بیرونست اما اکثر از واقعات حالی مرقوم ست ازان قبیل است القصه در سهسرام اول از قدیم قوم بهوج پوریه مفسد بند چنانچه در عهد فرخ سیر بادشاه از نظامت عظیم آباد پتنه میر جمله ترخان بشرط استیصال راجه دهیر بهوج پوریه که سر حلقهٔ متمردان بکثرت خزاین و عساکر معروف و مغرور بوده مبارز الملک سربلند خان مقرر شد سربلند خان که نظامت آله آباد داشت از انجا معزول شده بدان جانب شتافت و برشگال در پتنه گذرانید و بعد انقضای برسات با ده هزار سوار الله یار خان و الله یار باقسم خان میر و مجید و شیخ عبد الله غازی پوری در مقدمه روان ساخت ایشان بکه باتفاق یکدیگر دو سه منزل پیش میسر نشدند با راجه

دبیر مجاربا شاکرد نمود و او را هزیمت دادند و آخرین هزیمت او در جنگل بدرونه واقع شده چه از ابیسر و غیره جا ها و قلعجات هزیمت خورده با جمعیت
سی هزار سوار و پیاده در جنگل بدرونه اقامت کرد مقدمه سربلندخان چون انجا رسید راجه نایره جدال و قتال برافروخت چون یکپاس
روز باقی مانده بود سپاه راجه تفنگ ها بدست گرفته صف بصف از جنگل برآمده بر والدر اسم و شیخ عبدالله که در میان ایشان یک تیر پرتاب
مسافه فاصله بود حمله آوردند سپاه سرداران ازگله های تفنگ بسیار خسته و شکسته شدند تاب یورش گنواران نیاورده هزیمت خوردند
سرداران معدودی چند پای ثبات ورزیدند یک ضرب توپ در غول والدر اسم و ضربی دیگر در غول شیخ عبدالله پر از فلوس مس و ریزه های
آهنین تیار همینکه آتش دادن باقی بود گوله اندازان آنرا درمیان گذاشته گریخته بودند یک دو کس از سواران تفنگ انداز قوی دل
بران تعین شده انتظار وقت می نمودند تا گنواران با راجه دهیر شادان و فرحان نیز رسیده بودند انگاه سپاهیان آن هر دو توپ را
سر دادند میدان رزم از سپاه راجه از کشته ها پشته ها گشت و بقیة السیف بجنگل خزیدند از اتفاقات یک فلوس بر سینه راجه دهیر رسید
رؤسای مقدمة الجیوش فتح را غنیمت انگاشته بتعاقبش نپرداختند و شب را آنجا بترس و خوف بسر بردند چه مردم آن وقت نقل میکردند
که هنگام شب از جنگل کرم شبتاب که می درخشید مردم را گمان بود که جا بجا فتیله تفنگ است که میدرخشید و اینک بر سر شبخون می آرند چون
دم صبح شد شیخ عبدالله و شیخ آله یار بجنگل درآمدند مردم و اسپان بسیار زخمی افتاده دیدند از ایشان تفحص احوال راجه دهیر نقل کردند
یکی گفت که او بر سینه زخم کاری از گولی میدارد و یک ماه در تعاقبش پرداختند و او را به قتل رسانیدند و غنایم موفور را صاحبان ناطق
بدست آوردند و اکنون در وقت انگریزان سید نور الحسن خان بلگرامی پرگنه سهرانون را ناچار گرفت و تمام بهوج پوریه را استیصال
ساخت آله آباد در کتب هنود ان پیاک و پریاک نامند و راجه فور از خویشان راجه کمایون که بر قنوج استیلا داشت پیاک دار الملک او بوده در
عهد او سکندر رومی متوجه هند شد او در حدود سرهند با او مصاف داد و اسیر شد سکندر ظفر یافت و پس از آن سکندر از راه بنگاله
بچین شتافت چنانچه در سکندرنامه گوید ۵ چو فارغ شد از کینه فوریان * کمر بست بر کین فغفوریان * بالجمله تمام صوبه آله آباد
آب و هوای خوش دارد و گل و میوه فراوان می شود و زراعت نیک و نرخ غله و دیگر اجناس ارزان باشد و پارچه جهونه آنجا با نام است
طول آن صوبه از جهونتی تا گوچور یک صد و شصت کروه و عرضش از گذر دریای چوسا که گنگ است تا گهاتم پور یکصد و بست کروه و شرقی
آن صوبه بهار و غربی ان اکبرآباد و شمالی اوده و جنوبی باندو گده و سرکارش غازی پور و رانبیه و چناره و بنارس و جونپور و کالنجر
و اربل و کنوار و مانک پور و شاهزادپور و غیره شانزده سرکار مشتمل بر صد و چهل و هفت محال و مداخلش سی و هفت کرور و هفت هزار دام
است و قلعه آله آباد از قلاع صغیر هند است از ابنیه محمد اکبر بادشاه که درمیان گنگ و جمن قلعه سنگین مثلث الشکل با کاخهای رفیع
بساخت و صراط عام که بزبان هندی مانده گویند بر ساحل گنگ به بست تا آب طغیانی کرده شهر را مضرت نرساند و بر مانده مذکور شهری
طرح انداخت و بآله آباس موسوم ساخت و شاهجهان بادشاه نبیره محمد اکبر بادشاه در عهد سلطنت خویش آن شهر را باله آباد
موسوم نمود و وقتیکه پیش راجه نول رای نائب صوبه اوده و آله آباد کاغذ نقشه قلعه آله آباد معه عمارات و غیره از آنچه دران قلعه
تعمیر رفته در عهد محمد اکبر بادشاه کشیده بودند آوردند راقم حروف دران مجلس حاضر بود دران نوشته بودند که مبلغ دو کرور و
چند لک و هزار و صد روپیه که بتعداد هر یک اکنون بنا بر مرور دهور از یاد راقم رفته و عدد دو کرور ثبت آنه بیاد مانده در تعمیر آن خرج شده
و نیز مرقوم بود که دران وقت فی روپیه پنجاه و دو تنگه خام از مس رائج بوده بالجمله دریای جمن از جنوب قلعه متصل بدیوار او میگذرد

ودریای گنگ از جنوب موضع پهاپهامئو و شمال قلعه بمسافت دو کروه میماند و میل کلی بطرف جنوب کرده است بمسافت نیم کروه تخمیناً از دیوار شرقی قلعه واقع است و در موسم برشگال آب گنگ طغیانی کند و بپایه قلعه و با نده می آید چنانچه آنروی آب جانب شرقی آبادی جهوسی درگاه شاه تقی پهلوان است و اینطرف مغرب شهر کهنه آله آباد واقع است و دریای گنگ متصل دروازه تربینی که یکی از درهای جنوبی قلعه است بدریای جمن میرسد و گویند که از قلعه چشمه برآمده درمیان هردو دریا میگذرد و آنرا سرستی می نامند و تربینی تیرتهش گویند اما درکتب هنود آن برآمدن سرستی ازانجا مذکور نیست مگر در زبان عوام و دیگر در قلعه سردابه است که پتیال پوری نامند شخصیکه برای تماشا آنجا میرود زن برهمنی چراغ بدست گرفته او را دران سردابه می برد و هر دو طرف آن عمارت سنگین میدارد و تا جاے می برد که آنجا یک درخت برگد خشک است بی شاخ و بی برگ و بر متصل آن دریچه ایست که آدمی بدشواری دران تواند رفت زن برهمن او را تا آنجا برده سخنان چند پریشان گفته برمیگرداند چه گویند پیش ازین درویشی جوگی با مشعل و روغن بسیار درین دریچه رفته بود باز نگردید راقم حروف شهر آله آباد را بار دیده اول در سن پانزده سالگی همراه مبارز الملک سربلند خان که دران هنگام چهاونی سربلند خان در باغ سپه دار خان و یه سال دیگر در باغ سلطان خسرو بوده بعد ازان در نظامت پسرش شاه نواز خان که از طرف پدر نایب آله آباد بود هفت هشت سال آنجا بسر برده و بعد ازان همراه راجه نول رای و دیگر بعد از کشته شدن راجه نول رای در انجا بود وقتیکه احمد خان بنگش فرخ آبادی وزیر الممالک صفدر جنگ نواب منصور خان را بعد قتل راجه نول رای هزیمت داد و تا آله آباد آمد بقاء الله خان و رای پرتاب سنگه وزیر علی قلی خان المخاطب بحیدر قلی خان دران قلعه متحصن شدند احمد خان بمحاصره قلعه پرداخت و پرتهی سنگه راجه پرتاب گده با احمد خان متفق گشت و احمد خان چون شنید که وزیر الممالک با ملهار راو و کهنی با هشتاد هزار سوار متوجه فرخ آباد گشته و عنقریب رسیده بعد پنجاه و چهار روز از پای قلعه کار نا کرده بفرخ آباد شتافت راقم حروف رفاقت بقاء الله خان دیوان موصوف در قلعه متحصن بوده آنوقت قلعه را بسیار سیر کرده قلعه مذکور را از اطراف چهار طبقه دارد عمارت سه طبقه ازان از منازل و سقوف پیدا و عمارت طبقه چهارمی ناپیدا است بسبب آنکه از مدت ها برورهاے آن عمارت گل و خاک چندان افتاده که از هر سو پوشیده و پنهان گشته و مانند زمین گشته و گیاه بران رسته روزی از یکی ساکنان منازل دوم که بر سقف عمارت دوم بود یعنی در انجا می ماند طعام پخته و خاکستر با اخگر آمیخته و سوراخی که زیر آن عمارت بود بریخت و بدانست خود آنرا در تابدان برونی طرف دریای جمن انداخت روز دوم هنگام شب آن آتش قوی گشت چه آنجا ذخیره هیزم بود و آن بسوخت و زبانه شعله زدن گرفت و از روزن ها و نیز کشتیهاے قلعه سمت دیوار جنوب که بر ساحل آن بود شعله ها مانند مشعل برآمدن گرفت و دو سه شبانروز همچنان بماند که بشب چراغان عجیب دلکشی می نمود و بروز غیر از دود چیزی مرئی نمی بود بعد از انکه نیک سرد شد زمین آنجا را حفر کردند درها و آستان سنگین برآمدند که زیر خاک پنهان گشته بودند مردم اندرون آن منازل با سقف های سنگین دیدند و دریافتند که اطراف قلعه همچنین عمارات دارد چند جا پهلوی آن حفر کردند هر جا دری برآمد و اندرون غیر از ذخیره هیزم نبود لغایت پوسیده و کرم خورده بعد پنج شش کوشک و ایوان دیوارے دیدند و آنطرف دیوار هم بدستور ایوان دیگر بود بنابران هیزم یک ایوان که در طول مقدار چهل یا پنجاه درعه بود سوخت و باقی ایوان طرفین بسبب انسداد دیوار از سوختن محفوظ ماندند روزی دیگر جا بجا حفر کردند و دران ایوان دو ضرب توپ میانه و سی جزایر جنگی و یک جزی شکل توپ از پوست خام گاومیش و باغت ناکرده تو بر تو استوار نشانده در طول هفت درعه برآمد و آن در صحن دروازه تربینی افتاده ماند کسی ندانست که آن چیست و برای چکار ساخته اند

اما وقتیکه راقم حروف در خدمت کپتان جوناتهان اسکاٹ رسید روزی از توپ پوست خام نقل کردم فرمود که اختراع توپ اولی از
هندوستان است که هنود در زمان پیشین از پوست حیوانات میساختند و آنرا از سه چار مرتبه سر میدادند بعد از آن از کار میرفت و از ثقه مسموع
شده که از چوب درخت املی توپ ساخته اند و آنرا زیاده از دو مرتبه سر نتوان داد چه سوخته و شکسته می شود و بالجمله بدستور از جای باروت
بحروار برآید مانند خاک و آنرا باز مسالحه داده بکار برند الحاصل قلعه عجیب و لبنایت متین است اما اعتبار حصانت و استواری آنرا
انگریزان برآب زدند چه وقتیکه شجاع الدوله را انگریزان از باسر هزیمت دادند باله آباد رسیده قلعه را محاصره کردند و در چندروز
از ضرب گوله توپها در عرض و طول پانزده ذرعه دیوار قلعه را از پا درافگندند حاکم قلعه با انگریزان تسلیم نمود و بیرون رفت چنانچه در ضمن ملیبار
بتقریب شمه از آن گذشت و نیز در یکی از حمام هاے قلعه درختی برگد بوده از قدیم که سقف حمام را شگافته سر بالا زده و آنرا هندوان اکهی بر نامند یعنی
پایدار و در کتب سنسکرت آن درخت را ازلی بیش از ظهور آفرینش می نویسند جهانگیر بادشاه آن درخت را از بیخ بکند و تابه آهن گرم کرده
برجاے بیخ آن گذاشت و بران حمام بساخت بعد چندی آن درخت تابه شگافته سر برآورد و بزرگ شد و سقف حمام را شگافته سر بالا
کشید و شاخ و برگ برآورد وقتی راقم آنرا در سنه هزار و یکصد و شصت و سه هجری مشاهده کرده بود اما وقتیکه در سنه هزار و یکصد و نود و دو
هجری همراه کپتان جوناتهان اسکاٹ بتماشاے قلعه رفتم آن حمام را از سابق ویران و خراب دیدم و آن درخت را ندیدم القصه
در زمان پیشین بعضے هنود بقصد رستگاری آخرت یا بنیت راج و بادشاهی در امثال آن در جنم دیگر که عبارت از تناسخ است هرچه
در دل از راج و پادشاهی اراده داشته باشند شوند خود را بساحل گنگ جائی که اتصال جمن است از اره بدو نیم می زدند شاهجهان بادشاه
در عهد خویش آن اره و غیره الآت دو نیم زدن را دور کرده و اکثر کسان دور کردن آنرا نسبت باکبر بادشاه کنند هندوی ثقه کهن
سال که بالجمله در تواریخ هندی مهارتے کلی داشت با راقم نقل میکرد که اکبر بادشاه در زمان سابق درویشی هندو بوده مکند نام
داشته و در برابر جهوسی آن روی جمن مے نشسته و سه چیله معتبر داشته بآرزوی سلطنت در جنم دیگر خود را هوم کرد یعنی اعضاے
خود را بریده در آتش انداخت و خود را بسوخت هر سه چیله او زندگانی نخواستند بپای اره آمدند و به نیت آنکه در جنم دیگر همراه گرو باشیم
خودها را پاره دو نیم زدند و بمرور ایام مکند در خانه همایون بادشاه جنم گرفت یعنی پیدا شد و بمحمد اکبر موسوم گردید و بسلطنت رسید و رفته رفته
از هر سه چیله اش که بیربر و ٹوڈرمل و تان سین و بقولی خانخانان بودند بخدمت اکبر بادشاه آمدند روزی محمد اکبر با این هر سه چوسر میباخت
فرمود که هر یکی از شماها یک یک مصرعه هندی بگوئیم تا چار مصرعه شده یک کبت شود و خود بگفتن انداخت و مصرعه بگفت تا آنکه مصرعه چهارم
بیربر بانشا در راقم حروف را مصرعه از یاد رفته است مصرعه چارمین بیت مصرع شکل درت ها رے بر بیچاری ماند ه بالجمله محمد اکبر دانست که ایشان از خفایاے ماضی
باخبر اند محمد اکبر از ایشان سوال نمود از آن میان بیربر حقیقت هوم و دفن صفحه مس زیر زمین که آتش هوم بران افروخته است وقتی که گذشت
همه بیان نمود محمد اکبر صفحه مس مدفون را از انجا طلب داشت و آن اره و الآت دو نیم را که در تربینی یعنی جائیکه اتصال گنگ و جمن است
بود بشکست جهت آنکه بلاشک هر کس که خواهد تمنای چیزے کرده خود را بکشتن دهد در جنم دیگر بر تمنای خویش ظهور کند پس بنابران
آنرا دفع کرد و گویند که آن اره نبود چیزی از آهن منحنی مثل داس لبنایت آبدار و تیز بوده که آنرا بفارسی اگر کاف تازی میگفتند و
طرفین آن حلقه داشته در ریسمانی در آن گذاشته بر چوبی استوار بسته بوده اند و هر کسیکه میخواست گردن خود را بران مے نهاد و بانک
حرکت سر او بریده می شد پوشیده نماند که راقم حروف را تلاش آن سه مصرعه هندی بود از اتفاقات از زبان یعنی علماے هنود مستفسار این حکایت کرد ایشان در رقم یعنی کتب تاریخ

آورده‌اند و از آن طول و طویل بخوانند و بیان کردند از گفتگوی ایشان اقتباس کرده سطری چند مرقوم ساخت راست و کذب بگردن آو
چه محمد اکبر پادشاه در زمان سابق درویشی سنتهنی بوده مکامنده نام و یک چیله یعنی مرید برجسته داشت که بیرن نام داشت بیرن را بالآخر در جنم یعنی تپه دام
دیگر که تناسخ نامند بیربر نام شد بالجمله مکامنده بر صفحهٔ مس اشلوک به کبت مشتمل بر وقت و روز و تاریخ و ماه و سال و نیت و خواهش آن چیز که خود برای آن
هوم کرد یعنی بسوخت منقوش و نقش کرد و آنرا در مکان خود دفن کرد و بران آتش افروخت و هوم کرد چنانچه گذشت بعد از آن بیرن مرید او نیز خود را بجسم
با تپت چه بنفس دوم راجیدان ضبط کرد و بند نمود که نفس زور کرده قحف دماغ را شکسته بیرون رفت و بیرن بهر دیس مکامنده بخانهٔ همایون پادشاه جنم
گرفت و محمد اکبر موسوم گشت و همچنین بیرن در خانهٔ برهمن متولد شد و نامش بیربر گذاشتند محمد اکبر چون به سن تمیز رسید مصرعهٔ چارمین اشلوک اکثر بر زبان
میرفت روزی بیربر حاضر بود بادشاه این مصرع برخواند ـه سکل درت هاری برهچاری مکامنده بیربر سه مصرعهٔ اول را مع مصرعهٔ چارمین فی الفور برخواند
و آن این است اشلوک بسن نده بان چندر تیرتهه راجب پر یاگی ٭ ماگهه سیل لچهی داوداشی پورب جامی ٭ لکهه سکهه تن هومی سرب بهیا مد تیتی ٭ سکل درت
هاری برهچاری مکامنده ٭ بادشاه دانست که بیربر از احوال ماضیه خبر دارد و این همان بیرن مرید من است پس او را بفرستاد و او با دلیل آمد و از آن
مکان آن صفحهٔ مس منقوشه که هنگام هوم اشلوک مذکور بران منقوش بود بر آورده بحضرت محمد اکبر پیوست و اشلوک و ترجمهٔ اوش اینست (بسن)
یعنی هشت است و از آن مراد هشت عدد است (نده) یعنی نه و از آن مراد نود است (بان) یعنی پنج و از آن مراد پانصد است (چندر) یعنی
یک و از آن مراد یک هزار است (تیرتهه) دریا که هنود آنرا پرستش کنند مثل گنگ و جمن و غیره (راجب) یعنی راجه (پریاگی) ای پیراگ یعنی در الهٰ آباد
حاصل معنی مصرعهٔ اول آنکه در سنه یکهزار و پانصد و نود و هشت سمت یعنی سنه بکرماجیت در الهٰ آباد که راجه و پادشاه یعنی افضل و بزرگ تر از همه
پرستش گاه هنود است مصرعهٔ دوم (ماگهه) یعنی ماه ماگهه (سیل) یعنی روزهای افزونی نور ماه (لچهی) یعنی پاگهه باید دانست که در هر یک ماه بحساب هنود
دو پاگهه می شود یعنی یک ماه را دو بخش میکنند پاگهه اول یعنی بخش اول از روزی که ماه از برج آفتاب و قران آن بر آید و جدا شود از آن
روزی که بدر میشود یعنی نور ماه تمام شود آن یک پاگهه باشد و پاگهه دوم از روزی که نور ماه نقصان پذیرد تا آنکه تحت الشعاع گردد (دواداشی) یعنی تاریخ
دوازدهم هنود و هم مسلمانان باشد چرا که هنود آن روز که ماه از آفتاب جدا میشود آن روز را تاریخ اول گویند و تاریخ مسلمانان از شبیکه هلال ماه
را بینند صبح آن غره و تاریخ اول حساب کنند پس باین حساب غره مسلمانان تاریخ سوم هنود باشد (پورب) یعنی اول (جامی) یعنی یک پاس حاصل معنی مصرعهٔ دوم
آنکه در ماه ماگهه یعنی وقت تحویل آفتاب به برج جدی که بهندی مکر گویند بتاریخ دوازدهم آن ماه اول یک پاس و در مصرعهٔ سوم (لکهه) یعنی ناخن (سکهه) یعنی موی (تن) یعنی جسم
ای همه بدن (هومی) یعنی بند بند جدا کرده در آتش سوختن (سرب) یعنی تمام و انجا سرب یعنی نوشتن می‌آید اما هنود در خواندن سرب را سه می خوانند و سه یعنی کمانا
بهیا مد) یعنی زمین (تیتی) یعنی راجه و پادشاه حاصل معنی مصرعهٔ سوم چنین باشد از ناخن تا موی سر یعنی تمام بدن را بند بند جدا کرده در آتش بسوخت تمنا آنکه در جسم دیگر
کنند زمین یعنی پادشاه زمین که عبارت از هندوستان است راجه و پادشاه شوم مصرعهٔ چهارم (سکل) یعنی همه (درت هاری) گذاشتن اجناس حبوب پکوله سوای میوه جات (برهچاری) یعنی
درویش و برهچاری گروهیست از درویشان هنود و چون برآگی و سنیاسی و مانند آن عقاید برهچاری اینست که همه اوست و ادنا یعنی قایل وحدت وجود باشد (مکامنده) نام درویش حاصل
مصرعهٔ چهارم چنین باشد یعنی طعام گذاشته فقط بر میوه میگذرانید بیربر برهچاری مکامنده یعنی درویش مکامنده بر حالت گرسنگی اندکی از میوه جات و ثمر درختان بخورد پس حاصل معنی اشلوک اینکه در سنه
یکهزار و پانصد و نود و هشت راجه بکرماجیت در الهٰ آباد تاریخ دوازدهم روزهای شب مهتاب اول پاس و مطابق سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری قمری بخواهش راج هندوستان برهچاری
مکامنده از سر تا پا تمام بدن در بریده در آتش بسوخت و تولد اکبر پادشاه روز یکشنبه پنجم رجب در سنه نهصد و چهل و نه هجری مورخان می نویسند پس قیاسا برهچاری مکامنده خود را
هوم کرده و در اندک عرصه در خانهٔ همایون پادشاه جنم گرفت یعنی آنجا مکامنده بسوخت و آنجا در خانهٔ همایون پادشاه حمل شد و یعنی از تطابق سمت شمسی بکرماجیت به هجری قمری اوضح می شود

تنها دستانند که با کبیسه سنه هجری قمری بحساب سالهای شمسی کنند نصیب عند الله نیست نه همه تماشائیان و نزد اسلامیان مردود است بالجمله الہ آباد را
هنود معبد قدیم دیاوشا هیچ متبرک دانند و وقتیکه آفتاب به برج جدی رسد و آنرا ابتدای ماه ماگه نامند که ابتدای فصل زمستان است
خلقی کثیر از هنداوان فرقه و دراز از مرد و زن در انجا جمع آیند و تا یک ماه بغسل گنگ و جمن و خیرات و موی سر و ریش تراشی پردازند و
مبالغ کثیر ازان هجوم بطیفه محصول در سرکار ناظم صوبه الہ آباد می آید و شهر نو الہ آباد در آخر عهد محمد اکبر بادشاه و جهانگیر بادشاه تعمیر یافته
اما معابد هنود که از ابنیه کهنه است گویند وقتیکه آب گنگ طغیانی کرد و بانده ازین طرف شکست و اکثر عمارات شهر خراب گردید اهالی شهر
متفرق شده بمسافت دو کروه ازان سمت مغرب سکونت اختیار کردند و آن بمرور دهور شهری کلان شد و بشهر نو اشتهار یافت
و شهر قدیم بشهر کهنه موسوم گردید و عمارات شهر کهنه را انگریزان در وقت خویش برانداختند تا پیش قلعه میدان باشد نقل کنند که وقتی
محمد اکبر بادشاه با بیربر فرمود که احمق بیار تا دانم که احمق چگونه باشد بیربر گفت که یک کس چه اگر حکم شود یک شهر احمق بیارم اکبر گفت چگونه و کجا
بیربر عرض کرد که جماعه ساکنان شهر کهنه الہ آباد احمق اند بادشاه پرسید که چگونه گفت که هر سال در موسم برسات از طغیانی آب دریا
ایشان را الم و بیش اذیت و رنج بر سر دها نوبت گویند که اگر برسات بگذرد جائی دیگر مسکن گیریم و چون برشگال بگذرد ازان یاد نیارند و
شکست و ریخت انجا را از نو هر سال همچنین گذرانند اکبر بخندید و گفت فی الواقع این علامات احمق است در ابتدای سلطنت محمد شاه
نظامت الہ آباد بغضنفر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی بوده و او بر چند سال و کیله مهم نمود و او را عاجز ساخت و بالاخر چند سال بامداد باجی راو
دکهنی بر محمد خان بنگش ظفر یافت چنانچه در ضمن فرخ آباد مرقوم است و چون او معزول شد سربلند خان بایالت انجا رسید و پسرش
شاه نواز خان بنیابت پرداخت آن وقت شهر بویرانی داشت اما در وقت نظامت امیر خان و راجه نول رای و محمد قلیخان میرزا کوچک
آبادیش روی به ترقی آورد و بعد از انکه شاه عالم عالی گهر بادشاه چند سال در انجا قیام نمود آبادی شهر الہ آباد در کمال افزونی و رونق
بود و چون بادشاه بشاه جهان آباد شتافت در الہ آباد آن آبادی و رونق نماند و اکنون آبادیش روی بتنزل میدارد راقم حروف
آن شهر را اکثر اوقات تماشا کرده سرکار اریل سمت جنوب شهر الہ آباد و بر ساحل جنوبی جمن واقع است و شهر اریل آبادی مختصر
دارد و در عهد نظامت و نیابت شاهنواز خان ابن سربلند خان سید محمد خان که برادرش ابو الفتح خان داماد سربلند خان بود
حکومت انجا داشت و دران هنگام آبادی اریل رونقی تمام داشت چه اکثر ایران صاحب منش عمده روزگار عمارات عالیه در انجا
تعمیر نموده زینت بخش آن مکان شده بودند و دران سرکار اکثر راجها از راه سرکشی مصدر فساد و شورش اند محمد شجاع جد راقم حروف
و عمزاده اش محمد اسحاق در وقت ایالت سپهدار خان ابن خان جهان بهادر کوکه عالمگیر بادشاه حاکم اریل بودند و در رزم راجه
انباگذه که دران هنگام سر حلقه مفسدان آن ضلع بود شهید شدند و علم و نقاره و شمشیر بغارت رفت نعش ها را در الہ آباد آوردند و
بریل لاهی سمت شمال مسجد دفن کردند روح الامین خان داماد محمد شجاع خان در تاریخ شهادت قطعه گفته این مصرعه ازانست
مصرع از هجره هزار یکصد و هفت بدان • و چون در عهد محمد فرخ سیر بادشاه سربلند خان بایالت الہ آباد رسید والد راقم حروف
حکومت اریل تمنا کرد و سربلند با وتفویض نمود او فوجی فراهم آورد و به اریل شتافت و انباگذه را محاصره نمود و در پانزده روز برجی
از بروج قلعه را نقب زده از باروت انباشته برانداخت و یورش کرد مخالفان بران رخنه جمع شدند تا شام رزمی صعب کردند آلاخر
القلعه گریختند لشکریان بتعاقب شتافتند و قتل عام نمودند و قلعه فتح شد و روز دیگر بتاخت دیهات او پرداخت و چند روز برین منوال بگذشت راجه انباگذ

داشت راجه بهانت شیر نقاره و علم تسلیم طلب در خویش پدر غارتی اسباب قسم الله دالد گذرانید و پیشکش آمد بخدمت شده عاجز بود قلعه بیرون که نمود و دستار بال شد در آن انتظار کونیلی بوده بنیابت بلند آوازه راقم آمرا انتظر راجه نول راے داد و چون در عهد محمد شاه دیگر بار نظامت اله آباد بمعزولی محمد خان بنگش فرخ آبادی پسر بلند خان بسید پسران راجه اناگده برتهسم تواضع آوردند و اتحاد سابق را تازه کردند و یکی از سرکشی راجه اریل آنکه شاه نواز خان که از طرف پدرش سربلند خان حکومت اله آباد داشت از درگاه محمد شاه و ایالت اله آباد بنام محمد خان بنگش فرخ آباد مقرر گشت سربلند خان از شاهجهان آباد به پسر خود شاهنواز خان نوشت که دخل بدهد جسونت سنگه راجه سرمان ضلع بهندی که پیش ازین هنگام نظامت محمد خان بنگش دختر خود در العقد محمد خان بنگش داده بود داد خسر محمد خان بنگش مے شد باشاره محمد خان از بهندکی بنواح اریل رفت و دو هزار سوار و بست هزار پیاده تفنگچی فراهم آورد و لعل بکرماجیت ابن جوکراج کهلوار راجه سنجی پور و کنت وغیره از سرکار اریل باو متفق شده با سید محمد خان حاکم اریل آماده رزم شدند شاه نواز خان آگاه شد و از گدهی لال جالوه برگشته سی کروه با هزار سوار ایلغار کرد محمد خالق داد خان ابن رتیخان افغان ترین را با شش صد سوار در لشکر گذاشت و راقم حروف را مقدمة العسکر نموده دستگیر زد و از گهات کسو نتهن عبور گنگ نمود جسونت سنگه پیش دستی کرده با سید محمد خان مصاف داد فوج خان موصوف بهزیمت رفت و خود با جماعه قلیل از فرار اعراض ثبات ورزید که ناگاه راقم حروف بر سر مخالفان رسید و بلاتوقف بالیشان رزمے صعب کرد و شاهنواز خان از دست چپ بر مخالفان حمله آورد و راجه و بابوان که قبل ازین پیاده شده تماشا سے هزیمتیان سید محمد خان میکردند و اسپان که بدست سائیسان عقب غول بودند از آمد آمد شاه نواز خان سائیسان معه اسپان گریختند راجه و بابوان قتالے فاحش کردند و آخر بهزیمت رفتند شاه نواز خان ظفر یافت روز دیگر هزار و هفت صد و بست کس از مخالفان مقتول بشمار آمدند و از لشکریان شاه نواز خان هشتاد و سه کس زخمی و هفت کس گمنام کشته شدند مرزاپور که در کنب است و از بند باشی قریب تر است آبادی مختصر دارد و اکثر آنجا تجاران و بیوپاریان مال و اجناس خود را از شهرهاے دور و دراز خصوص مثل کشمیر و نینی تال و کمایون و لهاسه و مشرق سے آرند و می فروشند و از آنجا بجاے دیگر می برند اکثر چیزها آنجا حسب تمنا ارزان بدست می آید خصوص امتعه ریشمی و پارچه سفید پوربی ازینجاست که خواهند خرید کنند همچنین اشیاء لقول مثل کیله وغیره مرزاپور از جمله ارزان است و از ینک آنرا گویند که جمله اشیا آنجا خرید و فروخت میشود و شمال مرزاپور بتخانه ایست مسمی به بند باشنی دیبی و از عجائب آن بتخانه که هندوان دران مکان رفته زبان خود را از کارد بریده نذر آن بت می کنند بعضے را فی الفور و بعضے را بعد سه چهار روز زبان بدستور درست می شود راقم این را از معتبران شنیده اما صحیح شنیده کی بود مانند دیده بالجمله در وقت نظامت مبارز الملک سربلند خان جوکراج و پسرش لعل بکرماجیت کهلوار که ذکرش گذشت راجه آنجا دیجی پور وغیره بود و از چندگاه گوپند جیت بن بکرماجیت اخراج شده بجای سگندرا ملند و بلونت سنگه راجه بنارس آن مکانات را بتصرف خود میداشت و مالگذار شجاع الدوله بود آصف الدوله بنارس وغیره بانگریزان تواضع نمود و سالی دو بران برآمد در سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری مسیحی پایم وجوناتهان اسکات صاحب راقم حروف حسب الحکم صاحب کلان کلکته از قلعه گوالیار بمرزاپور رسیده چهاونی نمودند و خود به بنارس و چنار شتافتند درین اثنا با صاحب کلان کلکته و راجه جیت سنگه کمال رنجیدگی بمیان آمد و آن در ضمن بنارس مرقوم است کالنجر قلعه بغایت متین و استوار بر کوه رفیع اندیه راجه کیدار است و او اطاعت کیکاؤس کیانی ابن کیقباد پادشاه ایران سے کرد و دران قلعه معبد کال بهیرون مشهور است و آن قلعه را

رام چند بعد از فوت سلیم شاه پسر شیر شاه گرفته بود و در سنه نهصد و هشتاد و هفت هجری مشار الیه تسلیم محمد اکبر بادشاه نمود و تصرف سلاطین تیموریه
گورکانیه ماند تا آنکه در عهد سلطنت محمد شاه بنابر ضعف سلطنت اولاد چهتر سال ... از قلعه دار کالنجر که میر مونگا و میر موتی نام داشتند و ایشان از
برادرزادگان عمدة الملک امیر خان بودند بموافقت و سازش بگرفته میر مونگا و سید موتی از انجا بر خاسته در اله آباد آمدند بالجمله اکنون
راجه هندوپت دکهه و پسرش در تصرف دارد و در جنگل آن آبنوس و درختان سیسو خودرو بسیار است و فیل صحرائی از آن جنگل
آرند و نزدیک آن کان آهن و از بعضی جا الماس ریزه بدست می آید پرنا شهریست متوسط از ابنیه چهتر سال که چهتر سال نیز ش مانند
و اکنون نشیمن راجه هندوپت از احفاد چهتر سال دکهه است راقم حروف را میر محمد قاسم خان از اتر چهندی در آنوله انجا فرستاده بود
بکور جهان آباد شده سرگروه سمت جنوب قطع مسافت نموده عبور جمن کرده منزل بمنزل بدینا منزل نمود و از انجا براه جاری جورهی در
چهار پنج روز بموضع سنگ گڈه که زیر گهاتی پرنا واقع است رسید متصل آن در کوهی کان آهن است آهنگران از انجا سنگها مخلوط از آهن
آورده در سنگ گڈه می گذرانند تا به نظر فهما سازند و آن با طراف و اکناف می رود و قلعه سنگین بر فراز کوه رفیع در غایت استواری
مانند قلعه کالنجر موسوم بموضع سنگ گڈه که اجے گڈه نامند روز دیگر راقم حروف از سنگ گڈه بر گهاتی رفت سه چهار کروه بر ارتفاع
کوه مسافت بصعوبت میدارد و درحاق وسط مسافت گهاتی عمارتے مختصر و حوضی میانه از سنگ بغایت مقطع ساخته اند و اشجار متنوعه
در انجا نشو و نما دارند و صادر و وارد در انجا ساعتی می آساید بالجمله از گهاتی گذشته بمعدن الماس رسیدم مردم بسیار جابجا بحفر
و کندن سنگها و بر آوردن الماس مشغول بودند از انجا بشهر پرنا رسید شهرے دید مختصر که اکثر عمارت از سنگ سپید داشت
و اناث و ذکور انجا اکثر حسن و ملاحت بی نظیر و مشهور است چتری که از جمله چهار اقسام اناث است و آن از پدمنی فروتر و از سنکهنے
و هستنے در حسن و سیرت افزون تر باشند آنجا پیدا می شود و در پرنا جائیست با تکلف و آراستگی تمام با عمارات مطبوع
و صحن مقطع و در وسط آن عمارتے بهیئت کورسے که آنرا چهپر کهٹ نامند مذهب و مرصع بجواهر ساخته اند و فرش زرتار بر آن
گسترده و آنرا نشست گاه پران ناتهه درویش میگویند و یک طرف آن بر کرسی قرآن شریف نهاده و بطرف دیگر بر کرسی پران
که کتاب هنود است مانند قرآن مجید و سمت قرآن علما و فضلاے دین محمدی و بسوی پران هندوان بید خوان نشسته با خود ها مباحثه علمی میدارند
و هر کس انجا رود و از دین و آئین سخنے پرسد جواب آن بصواب دهند و اکثر سخنهای ایشان مشتمل بر توحید بود و احوال پران ناتهه چنین گویند درویشے
از مسلمانان در لباس هنود با فقیری هند و محقق و عارف که در وقت راجه چهتر سال دکهه در انجا وارد شد و چهتر سال را معتقد خویش گردانید و معدن الماس
در کوه پرنا بتصرف خویش نشان داد و آن بنابر ازدیاد اعتقاد چهتر سال گشت چهتر سال شهر پرنا بنام آن درویش طرح انداخت و پران ناتهه طبع چهتر سال را بطرف
دین محمدی مائل ساخت و میخواست که جمله سلکه آن دیار را از ضلالت کفر و کافری بر آورده بر جاده اسلام آرد امّا از دست برد اجل فرصت نیافت که
مافی الضمیر را بالکل از قوة بفعل آرد و چهتر سال اکثر تعریف رسول ص بزبان هندی کبت بسیار گفته از انجمله است کبت چهتر سال لولاک لما کل بان جن روحت
نور نبی کو ستو جو سبھم + رن جا راجا کی لوال تهی بهیر اچهی بهین هین کهدیچه کی بلم + ملجائی جهناته صورت کی سین لوک کنوانک بلم + محبوب نبی رب الله کی صلی الله
علیه وسلم بالجمله چون در مجلس راجه هندوپت رسیدم دیدم که مردم مسلمان از اعیان راجه اکثر در حکایت ساعت بساعت می گفتند یا محمد ای رسول الله و گاه اوقات
راجه بموافقت آنها نیز می گفت راقم حروف از راه استعجاب تفحص معنی نمود مردم احوال پران ناتهه و چهتر سال بیان کردند که اکنون یاد آنحضرت ص
بر زبان این راجه کمتر است چه هندوان مزاج راجه را منحرف کرده اند اما چیزے بظاهر نمی توانند گفت پوشیده نماند که ملک

ڈونکهائی بالکل در صوبه آله آباد دست راجه نرسنگه که احوالش در دتیا از توابع اکبرآباد مرقوم است آن ملک را تاخت و تاراج بدست آورد
بنابران آن ملک بڈونکهائی معروف گشت و برادرزاده خود جیت رای را تفویض نمود جیت رای در ڈونکهائی مستقل گشت حد و ملک
ڈونکهائی بدینگونه است سمت مشرق تا موضع برگدبه که از آله آباد بیست کروه است و آله آباد از آن موضع مائل بشمال افتاده و از طرف
مغرب تا پرگنه کناره بسر حد نرور دو کروهی و عمل راجه هرشن سنگه گوجر که در سبنر نشیمن وارد پیوسته است و جانب
شمال ڈونکهائی دریای جمن است که ساحل جنوبی جمن و ملک ڈونکهائی و ساحل شمالی در چکله کوره جهان آباد میباشد
و سرحد جنوبی ڈونکهائی دریای نربده است که آنرا دریای ریوا نیز نامند و دریای مذکور از مشرق تا بمغرب بخلاف آبهای
دیگر جریان میدارد اما دریای مشهوره ڈونکهائی یکی کمین است که مابین شهر برنا و راج گڈه بمفاصله یک و نیم کروه از راج گڈه
و متصل از برنا بمسافت چهار کروه میگذرد دوم دریای دهسان است که از مابین مغرب و جنوب می آید و بمفاصله یک و نیم کروه
از کوتله مساوات گذشته مابین موضع کمتا و کهنا در نهر بیتوتی میریزد و از انجا نامش بیتوتی باشد و نهر و مها ند سمت مغرب
ڈونکهائی سرحد ملک ڈونکهائی است و آن روی نهر مذکور ملک اوڑچه است سوم نهر بیتوتی است و آن نیز بجمن میریزد
و در تابستان کشتی مطلوب نیست و از جمله شهرهای مشهوره ڈونکهائی یکی برنا است از بنیه چهترسال ابن جیت رای و آن گذشت
و از جیت رای که احوالش در ضلع اکبرآباد مرقوم است پسرش چهترسال بحکومت در ڈونکهائی قیام نمود و او در ابتدا چندان حشمت
نداشت هرگاه که پران ناتهه درویش با او ملاقات نمود و معدن الماس در کوه برنا نشان داد ستاره اقبالش روی بعروج نهاد
و او چند پسر داشت اما نامور از انها هردی شاه و جگت راج بودند در عهد سلطنت محمد شاه بعد شهادت سید حسین علی خان و
عبدالله خان سادات بارهه غضنفر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی که صوبه دار صوبه آله آباد رسیده بود با فوجی از افاغنه
با راجه چهترسال ڈونکهه رزم های صعب کرد و او را مغلوب ساخت چهترسال بظاهر تمهید صلح و آشتی آورده و در خفیه باجی رای دکهنی
را بمدد خویش طلبید باجی راو با عساکر موفور از دکن باعانت چهترسال رسید محمد خان بنگش با او رزم های صعب کرد و بالآخر بقلعه
جیت پور پناه برد و متحصن گشت باجی راو بمحاصره پرداخت و به انسداد رسد غله کار ساکنان قلعه تنگ نمود بمرتبه که ٭ هر کرا دیدار نان
بودی هوس قرص خور بر آسمان دیدی و بس ٭ درخلال این احوال پسرش قائم خان بنگش که قائم جنگ خطاب داشت
با الوس افاغنه بمدد محمد خان بنگش رسید و پیشش ازین محمد خان پیغام صلح داده بود چون موسم برسات عنقریب رسیده بود
دکنیان بصلح رضا دادند و بدکن شتافتند محمد خان بنگش از قلعه برآمده در آله آباد محمد اکبر خان را نائب گذاشته به فرخ آباد شتافت
و چهترسال در سوائی مستقل گشت و بعد از چهترسال پسرانش ملک ڈونکهائی دو حصه بکم و بیش اندک کردند پسر کلانش هردی شاه
ابن چهترسال بر حصه سوائی متصرف گشت و پسر دیگرش جگت راج بر حصه دوم مستقل گشت و چون هردی شاه درگذشت پسرش
سبها سنگه بجای او نشست و گڈه کالنجر از دست میر مونگا و میر موتی قلعه دار بادشاهی بصلح در غایت موفوره بگرفت و بعد از و
پسرش امان سنگه ابن سبها سنگه بر مسند ریاست نشست او جود بسیار داشت برادرش هندوپت با او رزم کرد و ظفر یافت
و او را بقتل رسانید و بحکومت مستقل گردید راقم حروف هندوپت را دیده بود و آن در برنا بگذشت مردی سبک رنگ خوش شکل
با مروت و خوش خلق بود او سه پسر داشت سرنیت سنگه و انرت سنگه و دهوکل سنگه بعد فوت هندوپت میان سرنیت سنگه

وارنت سنگه محاربات بسیار واقع شده آخر بحسن سعی بلبه حضوری ریاست برامرت سنگه قرار گرفت چنانچه اکنون که سنه هزار و یکصد و
نود و پنج هجری ست امرت سنگه در پنا بحکومت قیام میدارد و جگت راج پسر دوم چترسال که بر حصه دوم ریاست میکرد دو پسر میداشت
گمان سنگه و کهمان سنگه بعد فوت جگت راج پسر اشل مملکت مقبوضه اورا دو بخش کردند و هر دو برادر تا اکنون متصرف اند چون هردی شاه
بگذشت و باجی راو و ملهار راو دکنی با لشکر موفور رو بممالکت ڈنکهها سے آوردند مجموعه اولاد چترسال باتفاق یکدیگر تا سه سال با دکنیان
محاربات کردند بنابر ضعف سلطنت کسی به آنها نه پرداخت بالاخر میان فریقین بمصالحه اتفاق افتاد هنگام ملاقات باجی راو با
جگت راج گفت وقتیکه راجه چترسال مارا طلبیده محمد خان بنگش را در قلعه جیت پور محاصره نمود گفت که شما مارا مثل هردی پرشاد و جگت راج پسر سیم
سومی چترسال و برادر شما من باشم و حصه خود را از شما بخواهم آن زمان جگت راج یک حصه از ملک خود و بدستور از ممالکات هردی شاه متوفی جدا کرده یعنی ملک
ڈنکهائی را سه حصه نموده و بخش سومی به باجی راو داد چنانچه تا اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجریست دکنیان و احفاد چترسال بران حصه ها مستقل اند و
معدن الماس نیز بدستور میان هر سه مشترک است اما هیچ یک از قلاع نامی ڈنکهائی مثل ایجے گڈه و جیت پور و کالنجر وغیره به باجی راو نه داده اند شورام و
سکرور و سانهه رره هر سه محال از توابع آله آباد آن روی آب گنگ سمت شمال واقع اند و در سکندره مقبره شاه معصوم
سرکاهے شایسته است و شورام از آله آباد پنج کروه سمت شمال مسافت میدارد راقم حروف در عهد ایالت سربلند خان و پسرش
شاه نواز خان هر سه محال در تنخواه خویش داشتی شیخ مجاهد جمعدار عمده ملازم سربلند خان آورده وال راقم حروف بوده و در موضع قاضی طیب
از توابع شورام توطن داشته بندی از احوالش در ضمن سنبل عراو آباد بیاید پیش از نظامت سربلند خان این هر سه محال را راجه جی سنگه
سوم تنی بصیغه اجاره در تصرف خود میداشت سربلند خان ازو انتزاع نموده در تنخواه راقم داد حکایتی عبرت انگیز راقم حروف در وقت
فوجداری خود به سن دوازده سالگی قلعه موضع مروان عمله پرگنه شورام را محاصره نمود چون تسخیرش در توقف دید یک ضرب توپ
از شاه نواز خان استدعا نمود توپ از آله آباد بمروان رسید دو گهڑی روز مانده به نزدیک قلعه گذاشتند زمیندار قلعه از اندرون
پیغام داد که قلعه بگیرند و مارا از جان امان دهند کاربرداران قبول نکردند و کمر بر قتل شان بستند و آن توپ را بسر دادند آواز که
خورد تر از رهکله شد بر کله انداز غضب کردند که انداز باروت زیاده داده و کله گذاشته آتش داد و آوازے سخت تر آنچنانکه
زمین در لرزه آمد و گوش سامعان ساعتے کر گشت و آن توپ بشکست و پارها بسیار باطراف آن پریده جا بجا افتاد و کله انداز
و سه چهار کس دیگر عقب توپ استاده بودند زخم کاری برداشته جان دادند برادرم ایزد بخش مردی ظریف بود چون توپ
بشکست و پارهای آن بعقب دور تر رفت و کسان را زخمے ساخت بشنید و بخندید و گفت که اگر بامید نستیم که توپ خواهد شکست و از عقب
کار خواهد کرد پشت توپ را بطرف قلعه میکردیم تا همه اندرون قلعه میریخت و مخالفان را ضائع میکرد بالجمله راقم حروف را بعد
چهل و چند سال ازین واقعه همراه مکرن انگریز باله آباد رفتن شد چون کشتی مکرن صاحب بگهاٹ پهاپهامو متصل دیهی بودند راقم حروف
بر کنار آن دره زیر درخت اسلے فرود آمد و از کسے پرسید که این دیهه چه نام دارد گفت مروان حکایت محاصره آن بیاد آمد برای
سیر دیهه و قلعه رفتم دیهه پاره آبادی میداشت و قلعه ویران مطلق بود اما آثار آن از برج و خندق باقی بود مورچال جاے
استادن خود همه مشاهده نمودم و بر انقلاب زمانه حیران شدیم ساعتی انجا استاده بخاطرم گذشت که سبحان الله که وقتی درهمین مکان
این کس با سواری فیل و کثرت سپاه حاکم آن ضلع شده این قلعه را محاصره داشت و اکنون این کس همان و از ان هیچ و بجامی آن

همه با یک اسپ و یک نفر غریب زیر درختی بخاک می غلطم خنده بی اختیار بر بی ثباتی کارهای روزگار دست داده شکر گویان بمکان نشسته آمدم و گفتم مصرع که مبادا ازین بدتر گردد + و خواستم که سال خورده از دهیه طاهر اشته احوال گذشته را از وی پرسم برهمنی جوان که خانه اش قریب بود از در برون آمد پرسیدم که این دهیه چه نام دارد گفت مردن و گفتم چرا ویران است گفت این دهیه چهار رئیس داشته و اکنون سه از ان ویران اند و یکی آباد است گفتم که قلعه چرا خراب است و از کدام وقت چنان شده گفت بیادم نیست مگر از پدر خود شنیده ام که میگفت حاکمی این را محاصره کرده بود و انجا تو بشکسته شده بس ازین قلعه فتح شد و ویران و خراب گشت از ان زمان ویران است گفتم در انوقت چند کس در قلعه بودند که جنگ میکردند گفت که بیست و چهار نفر و پنجه برهمن و شش زمیندار رئیس که فلان نام داشت این مجموعه بیست و شش کس بودند پرتاب گڈه از عمائر شوراءم جائی خوش و دلپذیر بود شهر پناهش از گل خام که از بیرون بهر چهار طرف دو سه کروه جنگل مغیلان خصوص سه طرف آن بمرتبه بود که سواران را مجال رفتن اندرون نبوده و یکطرف اندک و کمتر بوده و بعد از ان حصار دوم مستحکم از گل خام کشیده و دران حصار معتبران و متصدیان راجه استقامت میداشتند بعد از ان حصار سوم در غایت متانت تعمیر نموده و اندران عمارات پخته از خشت و گچ برای اقربا و اولاد و احفاد و محل سرای راجه و دیوان خانه های متعدد در غایت وسعت و آبادی و تعمیرش دو منزله و سه منزله کرسی آن بلندی کشیده مسکن و نشیمن گاه راجه بوده اکنون در کمال خرابی و ویرانی است راجه پرتاب سنگه سوم تنی در حکومت خویش بنام خود آنرا بنا کرده پرتاب گڈه نام گذاشت و چون او درگذشت پسرانش با خود ها درباب ریاست مناقشه و جدال داشتند در خلال این احوال روح الامین خان عم راقم حروف که از قبل سپهدار خان ناظم اله آباد بحکومت اله آباد دوسنکر و رو سانده ره می پرداخت جی سنگه ابن راجه پرتاب سنگه بخدمتش آمد و مخالفت برادران ظاهر ساخت روح الامین خان باتفاق او با برادرانش رزم کرد و ظفر یافت و جی سنگه را بر ریاست نشانید جی سنگه بجد قلاع اندرونی پرتاب گڈه عمارات رفیع تعمیر نمود و چون در عهد محمد شاه نظامت اله آباد به سربلند خان تفویض شد جی سنگه بمعرفت راقم حروف بخدمت سربلند خان آمد و پیشکش بیست و پنج زنجیر فیل بنظر گذرانید و رخصت آنطرف نیافت و یک سال درگذشت و داد در حیات علی علیه السلام اعتقادی تمام داشت و بر دستار سفید قطعه از پارچه سبزی می بست و در محرم هر سال چهار پنج مهدی ساخت و بروز عشره خود عقب مهدها میرفت و تعزیه میکرد و خیرات بسیاری نمود بالجمله بعد از و پسرش چتر دهاری بخطاب راجه چتر سنگه سرفراز شد اکثر بخدمت شاه نواز خان پسر سربلند خان که نائب صوبه اله آباد بود می ماند و چتر دهاری را دو پسر بودند از زنی اولین میدنی سنگه و بوده سنگه و میدنی سنگه از پدر یکه راج گرفته بود و بعد از چندی راجه چتر سنگه رانی دیگر مسمی بسجان کنور که بغایت حسن و جمال داشت در عقد ازدواج کشید و از و دو پسر بوجود آمدند کلانش پرتهی پت و دیگر پرامند و پت نام بوده راجه شیفته سجان کنور بود و تمامی اختیار ملکی باو داد و چشم ریاست بر پسر خود پرتهی پت نهاد میدنی سنگه از استیلای سجان کنور رنجیده از پرتاب گڈه برآمده فساد انگیزی شعار خود ساخت راجه چتر سنگه اکثر در باب تنبیه او فوج از شاه نواز خان می طلبید و در تمام حدود آن امور معیشد چنانچه با میدنی سنگه اکثر رزمها اتفاق افتاد و در همه آن جنگها ظفر رستم را بوده و قتیکه میدنی سنگه پانصد سوار و قریب شش هزار پیاده فراهم آورد سنگڈه را که آنوقت از قلاع معتبره آنضلع بوده متصرف گشت و فساد انگیخت شاه نواز خان برطبق عرضی راجه چتر سنگه راقم حروف را با دو هزار سوار از مردم برادری آورده بآن سمت رخصت نمود و در ان ستسنگه پسر راجه چتر سنگه که از خواص بود

باسه هزار پیاده با راقم ملحق شده با سیدنی سنگه هنگامه آرای رزم شد سیدنی سنگه زخمی صعب کرد بالآخر منهزم بقلعهٔ سنگدره نیاد بردر قسم حرف
ودرآن بست سنگه جتنا قبض برداشت سیدنی سنگه مجال توقف در قلعه ندیده کسان در قلعه گذاشته روی بهزیمت نهاد وبوقت شام قلعه را مفتوح
ساخته بفتح قرین حال گردید سجان کنور تکلیف ضیافت راقم باسپاه کرده که در قلعهٔ پرتاب گڈه آمده ضیافت خورند دوسه گهری روز مانده سوار شده هنگام
شام بشهر نیاد اولین پرتاب گڈه در آمدیم و در عرصهٔ چهار گهری شب گذشته برور قلعه سومی رسیدیم و بر دیوار دروازه قلعه بمسافت
دو سه جریب متفاوت یکنیم گز مشعلها برافشب کرده وآن روشنی تا برآمدن همچنان مشتعل بود بالجمله حصار سومی را حل کرده بردر عمارت
رسیدیم و پیاده شده اندرون رفتیم صحنی وسیع دیدیم و سه طرف آن ایوان و کوشک های آن همه دو منزل بوده و سایر دیوار بالاخانه همه
سنگین ومشبک بوده و آن صحن و کوشکها همه فرش سفید و چاندنی داشته و بربام خانه هارانی ها در انجا نشسته شمع و چراغ افروخته از سنگ هاے دیوار
تماشای ما مردم میکردند و اطراف صحن را با درختان ده بست ساخته آهنی با هیل و سے شاخه روشن کرده بودند و بر فرش چاندنی
شمعدان دو رویه افروخته چون بر سر فرش رسیدیم و بیشتر رسیده بر مسند نشستیم بالفعل کس از برادران و همراهیان همراه بودند همه
صف راه نشستند رن بست سنگه و اهلکاران و دیگر رفقاے معتبرهٔ راجه از هنود و مسلمان آمده در خدمت حاضر شدند و دستارخوان کشیدند
و چهار چلمچی و آفتابه که یکی از نقره بود فراشان برای شوئیدن دست آوردند و بعد ازان در صحنک های سینی قلعی دار و چندی ازان
نقره همه مملو از طعام هاے متنوعه از قلیه و دوپیازه و پلاو و کباب و شیرین و انقول هاے گوناگون و نان های شیرمال و باقرخانی
و اغذیهٔ هندی چون پوری و کچوری که هر یک پوری بمقدار سپر کلانی بوده و دهی بڑه و اقسام شیرینی رنگ برنگ و اچارها در عرق النعناع
و سرکه پیش نهادند برادران را قسم از گوشت پرند و چرند پرسیدند که چگونه است مردم راجه گفتند که مهاراجه چهار مطبخ و باورچی مسلمانان
میدارد و قطع نظر ازین کلسر احیون فی بوح بردین مسلمان مشتغل است حاصل که ازان طعام تناول کرده شد چون فراغت نموده شد تکلیف
برخاستن ازانجا نموده بصحن سرای دیگر که ازان بزرگتر و صاف تر بوده آورده نشاندند و بر همان دستارخوان اهل خدمه را بر طعام نشاندند
و کسانیکه در لشکر مانده بودند در نخس ایشان دیگهای طعام برهنگی و میانه ها بار کرده بلشکر فرستادند که در مکان دیگر چون نشستن اتفاق افتاد
پان و تماکو در صحنهای کوچک با خوفل یعنی سپاری و الایچی و لونگ حاضر بود و بادام پیش آوردند چون اهل خدمه فراغت از طعام کرده حاضر
شدند رای برخاستن برنشستن غالب آمد و دیگر بار یک پاندان نقره پر از پان سول و چوکهره با نوافل و عطر آوردند و آن چلمچی و آفتابه
نقره و ظروف نقره بابت اغذیه که پیشم گذاشته بودند معه پاندان خالی و دو هزار روپیه نقد و یک صد و یک اشرفی در کیسه دارای سرخ
و دو راس اسپ یکی ازان ترکی برنگ ابلق صندلی و دومی تازی سمند سیه زانو که هر یک تخمیناً بالقیمت بالغ ششصد روپیه باشند
به نذر کشیدند و گفتند که شطرنجی و چاندنی با سه مسند و لوازمه آن که بران نشسته طعام خورده اند همه آنرا فراشان صاحب برداشته
بسرکار برید آن زمان راجه چیتر سنگه پیش شاه نواز خان بود و رخصت سجان کنور زند القدیع نمودن را مسلم که از لشکر تا به قلعه آمده بود نمود
یکنیم پاس شب مانده بلشکر خود رسیدیم بالجمله راجه چیتر سنگه در آخر عمر مفلوج گشت و سه سال در آن حالت زندگانی کرد سیدنی سنگه
را با خواهی سجان کنور از ریاست راج بی نصیب گردانید و پسر خود پرتهی پت را که از سجان کنور متولد شده بود ولیعهد خویش گردانید
پرتهی پت این راجه چیتر سنگه هم سن راقم بوده بر ریاست پرتاب گڈه نشست چندان جمال زیبا داشت که از تعریف و توصیف بیرون
بوده استادان هر فن نوکر داشته در فنون کامل شده و بزبان ترکی و عربی و فارسی و افغانی و دیگر هنرها مثل تیر اندازی و نیزه بازی

واسپ تاختن وچوگان باختن وغیره هنر سپاهگری وعلم مجالس یگانهٔ عصر شده ودر علم تواریخ مهارت کلی حاصل کرده ورو زمره فارسی آنچنان درست داشت که اگر پس پرده سخن میگفت کسی در سخن گوئی از لهجه مغول ولایت را فرق نمیکرد واز صفات اخلاق پسندیده از حلم وتواضع وسخاوت وشجاعت موصوف بوده وبطریق اسلامیان موصوف بوده ومعاشش نیز بطور ایشان بود وبند جامه بدست راست چنانچه مسلمانان دارند میداشت ومجالس بطریق امیران تا مدار میداشت واز متوطنان وزیر الممالک ابو المنصور خان بود هنگامیکه ابو المنصور خان از احمد خان بنگش فرخ آبادی هزیمت خورده واحمد خان تا آله آباد رسید رای پرتاب سنگه دیوان ابو المنصور خان وعلی قلیخان ناظم آله آباد که حیدر قلیخان خطاب یافته بود وخان عالم بقاء اللہ خان این هر سه قلعه آله آباد متحصن شدند احمد خان بمحاصرهٔ قلعه پرداخت پرتهی پت با احمد خان موافق گردید ومحاصرهٔ قلعه کوشید چون ابو المنصور خان بامداد ملهار راو وکهنی احمد خان وسعد اللہ خان روهیله را بعد از رزم منهزم ساخته بکوه کماون در لال ڈانک محاصره کرد وبالآخر صلح بنود وبصوبهٔ خود آله آباد واده مراجعت نمود پرتهی پت حسب الفرمان بخدمت شتافت ابو المنصور خان او را بمکر وفریب بر دست علی بیگخان خارجی بقتل رسانید دخان مذکور را مخاطب بشتاب جنگ ساخت وبعد از وپورش ونیابت عمر دوازده سالگی بحکومت پرتاب گڈه نشست داود حسن وجمال افزون تر از پدر خود بوده وبعد از چندی او نیز بدست شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان آواره شده بقتل رسید وضلع پرتاب گڈه را چندین عمالان شجاع الدوله متصرف شدند وپس از آن هندوپت برادر پرتهی پت ابن چتر سنگه از پیش شجاع الدوله بحکومت پرتاب گڈه رسید وچون از عهدهٔ مالگذاری برنیامد باز گماشتگان شجاع الدوله متصرف شدند هندوپت بخدمت شجاع الدوله از طمع ریاست آبائی سلمان شد ودر زمرهٔ چیلهای شجاع الدوله انسلاک گشت وبحکومت پرتاب گڈه رسید چون شجاع الدوله درگذشت خلف الرشیدش آصف الدوله میرزا امانی بر ضلع پرتاب گڈه است گماشتگان خویش گماشت واکنون شنیده میشود که اکنون هندوپت تو سلم از طرف آصف الدوله برمیدنی گنج که متصل پرتاب گڈه است وآبادی مختصر دارد قیام میدارد چنار شهرے است مختصر وقلعه سنگین برقرار کوهچه مشرق بدریای گنگ بسمت شمال القلعه بر متصل سے گذرد وآن قلعه را در نه صد وهفتاد ویک هجری فتو نام غلام عدلی پیشکش محمد اکبر بادشاه نمود وآن جایگاه از دست سلاطین تیموریه بیرون نرفت واکنون انگریزان آن قلعه را از مردم شجاع الدوله برزم بگرفتند وبران متصرف اند ودرین قلعه ومقبرهٔ شاه قاسم سلیمانی ویورش شاه واصل نام جای وسیع وسیرگاه پسندیده است وقلعه مذکور در متانت نظیر ندارد ومقبره پسر دوم بالا بر نام در قنوج مکانے با نام است وفقیران مقبرهٔ شاه قاسم گویند که ایشان در عهد محمد اکبر بادشاه بوده ودر عهد جهانگیر بادشاه فوت کرد واو از افغانان نهی رلے خود را سید میگویند واین حکایت دراز است بنارس شهرے وجهل کروه از آله آباد بسمت مشرق شهریست از عمارات سنگین بازیب وآئین شایسته آراسته وهندوان آنرا از ابنیه مهادیو میدانند وباعتقاد ایشان تیرتهگاه قدیم است گویند هر که در آنجا بمیرد از آمد رفت یعنی تناسخ ازماند وبرین اعتقاد اکبر هنود از دور ودراز در آنجا رخت اقامت می اندازند ومعاش میکنند تا آنکه بمیرند وآن شهر معدن حسن ودلفریب است بعضی مردم در آنجا مدام رهانه زلف وخال محبوبان ولب ورخسار معشوقان گرفتار شده ترک خانمان کرده بمرض عشق مبتلا گشته می گذرانند وبنارس را کاشی نامند وعالمگیر نام آنرا محمد آباد گذاشته وچنانچه بر سکه محمد آباد بنارس منقوش است وشهر مذکور بر ساحل گنگ بسمت شمال واقع است ودریا بطرف جنوب متصل آن میگذرد ومتمولان آنجا در اکثر حویلی خود ها تا دریا نردبانهاے سنگین ساخته اند ودر وقت خویش راجه بلوند سنگه بطرف جنوب بر ساحل گنگ

عمارت عالی ساخته و آن نیز شهریست میانه شده برام نگر موسوم گشته بنارس و رام نگر هر دو شهر بر ساحل جنوب و شمال دریای گنگ
واقع شده اند دریا از مابین اینها میگذرد و بنارس معدن فضیلت و مدرسه علم اهل هند است و صاحب تاریخ صبح صادق گوید راجه سورج
که از بزرگان هند بفرمان رستم بن زال بسلطنت هند رسید و قنوج آباد کرده دار السلطنت ساخت و آبادی بنارس را ناتمام گذاشته بعد
پسرش بهرایچ که شهر بهرایچ از ابنیه اوست آبادی بنارس را باتمام رسانید و از راجهای بنارس آنچه که راقم دیده اول منسارام برهمن میندار چند موضع بود رستم علیخان
که از طرف ابو المنصور خان ریاست بنارس داشت او را بمرتبه اعلی رسانید و بخطاب راجگی موسوم گردانید و چون رستم علیخان از رفاقت ابو المنصور خان گذشته از طرف
عمدة الملک امیر خان نایب صوبه اله آباد گشت محمد علیخان رساله دار ابو المنصور خان بطریق سر اول بنا بر تکفیل زر منسارام تعین شد منسارام در خفا خود در العقد
محمد علیخان او معتبر گشت چندانکه بی سر اول زر معهوده سرکار را قسط القسط ماهواری میفرستاد و بعد از وی پسرش بلوند سنگه در بنارس بحکومت نشست و در راستی و
درستی معاملات و زر رسانی سرکار ثانی نداشت و او را ابو المنصور خان و پسرش شجاع الدوله خواستند که بخدمت آید و در خلال این احوال ابو المنصور خان برتهی پت راجه
برتاب گده را بفریب بقتل رسانیده بود بلوند سنگه از وقوع اینمعنی ترسید و بخدمت نیامد و با خود عهد کرد که بخدمت هیچکس از امرا نیایم ابو المنصور خان و شجاع الدوله
بسیار خواستند صورت نه بست و بلوند سنگه چند مرتبه بنا بر همین اخراج شد و بکری کهوه گریخت و میگفت که جناب خداوند نعمتیان خداست و کسی که
پیش خدا میرود باز نمی آید منا که بخدمت فیض آیم میدانم که باز نخواهم آمد و مبالغ معهوده مع اصل و سود و اضافه هر سال میرسانم و دیگر از آمدن من
خداوند چه میخواهند شهر رام نگر از ابنیه اوست و او در حکومت خویش بیجی گده که محکمترین قلعه بر قمر کوهی رفیع واقع است و
صعوبت راه چندانکه پیاده بعسرت تمام بران قلعه رفتن تواند بود از زنان آن قلعه مبالغ خطیر داده آنرا بتصرف خود در آورد و خزاین خود را
در آنجا گذاشت و در رام نگر مطمین نشست اما آب و هوای آن قلعه بغایت بد است و سازگار ابدان انسان نیست بعد شش ماه
مردم اولین آنجا بیایند و دیگران بجای ایشان روند و بعد از وی پسرش چیت سنگه پسر بلوند سنگه بر مسند حکومت نشست آصف الدوله مرزا
امانی خواست که او را از بنارس طلبداشته اخراج کند جنرل هستن صاحب کلان کلکته او را در ظل حمایت خویش گرفت آصف الدوله
از آن عزیمت در گذشت و ملک بنارس را بصاحب کلان در جلدوی خدمت تواضع نمود راجه چیت سنگه در بنارس مستقل شده مبالغ ذمه خود بصاحب
کلان میرسانید لیکن آخر الامر کفران نعمت کرده احسانهای صاحب کلان را فراموش کرد و در باطن با صاحبان کونسل در ساخت
و دیگر حرکات خلاف مزاج صاحب کلان از وی در خفیه بوقوع آمد صاحب کلان آنرا بتغافل میگذرانید و سالی چند برین آمد که آخر
شعبان سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجری عزیمت لکهنو کرده متصل بنارس رسید راجه چیت سنگه در ظاهر باستقبال تا بکسر رفت
صاحب کلان خواست که او را بمجلس راه ندهد اما بمقتضای مروت صورت نسبت راجه با صاحب کلان در بنارس آمد صاحب کلان
بصلاح بعضی بنا بر سر انجام زر باقیات و دیگر معاملات سر اول و بهره بر راجه فرستاد سر اولان او را تنگ گرفتند و خواستند که پیش صاحب
کلان ببرند مردم راجه دست بشمشیر بردند و دو سه صاحبان را که بسر اولی آمده بودند با چند کس از سپاهیان بکشتند و راجه را بکشتی نشانده برام نگر
بردند راجه از آنجا هراسان نموده با متعلقان خود بلطیف گده رفت و رام نگر خالی گذاشت انگریزان متحیر در بنارس نشستند چون راجه
دید که کسی به رام نگر نمی آید بعد سه چهار روز سبحان سنگه برادر زاده راجه برام نگر آمد و آنرا استحکام ساخت و بنای قلعه از سر عمارت کرد و
در موضع سهسرام چیادون با فوجی از سوار و پیاده قریب شش و هفت هزار کس گذاشت بعد سه چهار روز مسافر صاحب با چند
ضرب توپ و کپتانها برام نگر رفت و گله بازند و اندرون قلعه و شهر در آمد چون سپاه انگریزان داخل شهر شدند تفنگ اندازان

راجه از بام حویلیهاے اطراف و جوانب که بالین نشسته بودند بسیاری را کشتند سپاه فرصاحب رئیس فرانسیسیان تا پنجاه شصت
فرانسیس و بسیاری از تلنگهای جوان کشته شدند سپاه انگریز منهزم گشتند اختلال در کار انگریزان راه یافت بعد دو سه روز صاحب کلان با جماعه
انگریز که همراهش بودند اقامت خود در بنارس مصلحت ندیده بنگاه خود را در باغ باو موکداس که فرود آمده بودند گذاشته هنگام شب
در کمال سراسیمگی که اکثرے از آن سواری نداشتند و از آنجا برآمدند و بر آب گنگ رسیده عبور دریا کرده داخل چنار شدند صاحب
راقم که دران محن گرفتار بود بر راسم که پیش ازین در چنار رسیده بود بخدمت رفت و قریب هزار روپیه از سرکارش همراه داشت
ازان خبر داد صاحب موصوف آنرا باکثر صاحبان که ازان حادثه تهی دست شده بودند داد و بعد چندی روز صاحب کلان میجر پاپم را جهت استیصال
راجه چیت سنگه تعین نموده فرمود که ساخته و پرداخته شما همه وجوه پذیر است و آنچه بعد فتح قلعه بجے گڈه از نقد و جنس بدست آید
کسانیکه در جنگ قلعه باشند نصیبه آنها است و ایسته خاص و عام گمان سلخے ایالت بنارس بمیجر پاپم شهرت یافت و بعد از فتح از قوت
بفعل خواهد آمد و کپتان جوناتهان ایکات صاحب راقم را به خدمت ترجمه نویسی صاحب میجر موصوف مقرر کرده میجر پاپم با دو پلٹن خیمه از چنار
بیرون آورده بر ساحل رود حرکو علم اقامت برافراشت شبی دو سه صاحب را با پنج شش کپنی که قریب چهار صد و پانصد کس سپاهی تلنگه
باشند با سه ضرب توپ بر سر فوج راجه چیت سنگه که قریب پنج شش هزار سوار پیاده متصل سهسهرام همراه رام جیاون بوده و دو نیم
کروه از لشکر انگریز مسافت داشت تاختن فرمود فوج انگریزان نیز قتالی فاحش کردند سپاه راجه منهزم بجنگل لتهته پناه برد انگریزان
ظفر یافتند و دو سه ضرب توپ غنیمت آوردند ازان روز سپاه انگریز قوی دل شده بعد ازین قضایای آصف الدوله میرزا اماسیلے
باسالار جنگ و حیدر بیگ خان و الماس علیخان خواجه سرا از لکهنو رسیدند صاحب کلان از ایشان یاری بخواست سپاه انگریز
جوق جوق از کانپور و اله آباد و دیگر جاها از مشرق و مغرب در چنار پیش صاحب کلان فراهم شده در خلال این احوال میجر پاپم به لتهته تاخت
رام جیاون در قلعه لتهته متحصن شد میجر محاصره آن پرداخت رام جیاون رزم کرده بعد سه روز بهزیمت رفت و قلعه لتهته روز عید الفطر
انتقال مسخر گشت سبحان سنگه برادر راجه چیت سنگه دو سه روز پیش ازین باهمان روز دوازده نفر فرانسیس که اسیر شده محبوس بودند
بقتل رسانید و درین خلال میر محمد قاسم خان بنا‌ے دولت خود را بر کند و راجه چیت سنگه در لطیف گڈه استقامت داشته و پیش ازین فوجی
بر سر او از انگریز بعقب لطیف گڈه که راه برآمد چیت سنگه بود رسید چیت سنگه فوجے بمقابله ایشان تعین نموده ایشان در موضع نهره رسیده
با سپاه انگریز رزم کرده منهزم رفتند و چیت سنگه پس از فرستادن فوج روزیکه رام جیاون از لتهته برآمده بود از لطیف گڈه به بجے گڈه
شتافت و چندی روز آنجا بماند و مادر خود را سنے ماتا را با زوجه خویش و تمامی عیال و اطفال را معه خزاین و دفاین که در بجے گڈه بود بمعتمدان
و سپاهیان خود سپرد و قلیل از زر و جواهر گرفته بموضع رکوری رفت عوام میگویند که اشرفی یک کروڑ روپیه بر فیلان و شتران بار کرده
همراه خود برده و در رکوری نیز بخوف تعاقب انگریز مجال اقامت نیافت و بنواح بلدی شتافت و از آنجا نیز آواره دشت ادبار گردید
بالآخر بنواح دتیا و گوالیار پیش مهاجی سیندهیه که بر سر قلعه گوالیار با راجه رانا چتر سنگه راجه گوهد پرخاش داشت رفت و صاحب کلان
ریاست بنارس و راج آنجا بمهیت نراین داد و اورا اعزاز و احترام کرده و ساون سنگه که از عمده باسته بلوند سنگه راکه در
آخر مخالف چیت سنگه شده بود و بالطاف صاحب کلان مے گذرانید مدار المهام جنس کرد و صاحب اگرچه بعد از چندی
او کناره گرفت و در پسند بهتری که ساکن داشت رفته نشست مهیت نراین بخلاع اسپ و ...

خاص و عام بود بظهور رسید و بار کمر صاحب بآنکار مامور گشت بالجمله میجر پایم از ٹھٹھه به لطیف گڈھ و از انجا به بجے گڈھ رسید رانی ثانی و
دهوند امل دیوان راجه جیت سنگه در قلعهٔ بجے گڈھ متحصن شدند میجر پایم بروز یکشنبه پانزدهم شوال سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری بمحاصرهٔ
بجے گڈھ پرداخت کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب براقم فرمود که نوعی باید اندیشید تا جان و آبروی متحصنان قلعه برباد نرود و این قلعه مسخر شود
راقم بوسیلهٔ معرفت سابق که هنگام نظامت اله آباد بسر بلند خان با راجه منسارام و پسرش بلوند سنگه میداشت و از آن روز بهمین کار
راجه جیت سنگه در درستی کار سعی موفور کرد درینباب پیش ازین با راجه جیت سنگه مراسلات میداشت اما راجه موصوف از غرور تکبر
و فتح قتل رام نگر که بر سپاه انگریز یافته بود و دیگر بدمدمه سخنان ناآزموده کاران نصیحت راقم نشنید و از لطیف گڈھ به بجی گڈھ رسیده
آواره گشت چنانچه گذشت و خطوط راجه که قبل ازین بنام راقم آمده بودند در قلعه بجے گڈھ پیش مادرش رانی پاتا فرستاد و بسبب
روابط قدیم خود در الشان داد و رانی معتمدان خود را پیش راقم فرستاد و راقم با کپتان موصوف ایشان را پیش میجر پایم برد قرار براینمعنی استحکام یافت
که رانی پاتا هرگاه از قلعه برآید تلاشی نخواهیم گرفت و آنچه از نقد و جنس از قلعه بدست آید فی صد پانزده روپیه برانی داده شود و برای
استقامت او سرکار مرزاپور گشت که دو لک روپیه حاصل محاصل میدارد بدهیم و هرگاه رانی موصوف اراده رفتن پیش پسر خود جیت سنگه
نماید کسان کپتان جوناتهان اسکاٹ تا بسرحد خود که کنارهٔ آب جون است عبور کنانیده دهند چون این همه درست شده بود و مستخط
میجر پایم باقی ماند که تا استحکام پذیرد اینمعنی را میجر پایم بصاحب کلان نوشت صاحب کلان قبول نکرد و در جواب نوشت
که رانی باستقلال جنگ میکرده باشد اگر عاجز شده بر آستانه افتد اگر بخاطر ما خواهد آمد چیزی خواهیم داد یا نخواهیم داد ساخته و پرداخته
میجر پایم برباد رفت و باز جنگ از سر شروع شد بعد چند روز اقرار براینکه اگر صاحب کلان چیزی وظایف دهد بهتر و الا کپتان
جوناتهان اسکاٹ مارا نزد جیت سنگه رسانیده دهد بست دوم ذیقعده سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجری رانی از قلعه برآمد
و قلعه مفتوح شد و غنیمت قلعه بصاحبان و سپاه که قلعه را محاصره داشتند علی قدر مراتبهم رسید و بمحاصرهٔ آن میجر پایم فی صد پنج روپیه
بقول پانزده روپیه برانی پاتا داد و کپتان موصوف او را مع اسباب تا به بنارس رسانید و صاحب کلان رانی را از جاگیر و وظیفه هیچ
نداده به کلکته شتافت رانی دل تنگ شده به کپتان پیغام داد که مارا نزد جیت سنگه رسانید کپتان بکلکته در خدمت صاحب کلان نوشت و
درخواست را سفارش نمود صاحب کلان بمارکم حکم داد که از بنارس چند تلنگه همراه رانی تعین نمود و باله آباد رسانید و رانی از
اله آباد نزد جیت سنگه که همراه مهاجی سیندهیه بود در تعلقه گوالیار رفت سرکار جونپور بر ساحل نهر گومتی شهریست از ابنیه
فیروز شاه شکاری والی دهلی گویند که چون فیروز شاه شهر جونپور بنا نهاد خواست که فیروز آباد نام نهد شبی عم خود سلطان
یوسف شاه را که جونا نام داشت بخواب دید که گفت که این شهر بنام من کن سلطان آنرا جونپور نام کرد منعم خان که بعهد
همایون بادشاه در نهصد و شصت و یک هجری ایالت کابل داشت و بعهد محمد اکبر بادشاه خانخانان خطاب داشت و بعد از قتل
خانزمان بایالت جونپور رسید و لشکر به پتنه و بنگاله کشید و آنجا بار صافی ساخت و همانجا در نهصد و هشتاد و سه هجری درگذشت
پل جونپور و عیدگاه آنشهر از آثار اوست تاریخ تعمیر پل و رطاق شرقی و جنوبی بود لفظ صراط المستقیم بر سنگی منقوش است راقم حروف مکرر آنشهر را تماشا کرده
پل مذکور از سنگ سرخ است و عرض بوسعت دارد چندانکه باطرافش دکاکین تعمیر یافته مردم اندران نشسته بیع و شری میکنند و روغن خوشبوی بیله
آنشهر و دیگر روغن سوگندازی که ادویهٔ معطر و ماشه بآن میسایند از تحائف روزگار است و بودن آن بنهایت معطر و مقوی ابدان است و آنشهر از قدیم

مفتیان علما و فضلا است و مردم نامی ازان دیار بسیار برخاسته اند و خطهای آن خطه در استقامت مزاجی و سلیم طبعی مشهور اند مولوی روشن علی ساکن آنجا
مردی بامروت و فقیر دوست و آشنا پرور است و برادرش درویش علی جوانی شایسته بزیور علم و ادب آراسته و پیراسته است و مولوی علی اعلی مردی
حلیم و متواضع از زمرهٔ اهل دانش است و دیگر مولوی باسط علی و رمضان علی در حسن اخلاق و تواضع از ابنای روزگار رجحان دارند و در زمرهٔ سپاهیان
خیر زمان خان ملازم سربلند خان بود و [illegible] شتر نال آهنی همراه او میرفت و دیگر در زمان سابق مردم معروف ازان دیار بسیار برخاسته اند و هیچ گاه
آن شهر از وجود مردم مشهور خالی نبوده شخصی در معنی گفته * سواد جونپور را بسواد دیده تشبیه است * که از وی بر نمیخیزد غیر از مردم بینا * مخفی نماند که ملوک
جونپور را سلاطین شرقی گویند و ایشان بملک الشرق ملک سرور منسوب اند و او از خواجه سرایان فیروز شاه شکاری صاحب دهلی بوده چون سلطان محمد بن فیروزشاه
شکاری در عهد خویش او را وزارت داد و خواجه جهان لقب نهاد و در هفتصد و نود و شش هجری ملک الشرق خطاب داد و بحکومت قنوج و جونپور و بهار فرستاد و
ملک الشرق در ضبط ملک و آبادی ید بیضا نمود و از حکام بنگاله باج گرفت و ارکهلکانون باریری ضبط کرد و چون سلاطین دهلی را شوکتی نماند خود را سلطان الشرق
خواند بعده پسر خوانده اش ملک مبارک قرنفل جانشین شد و خود را مبارک شاه شرقی خواند و چتر برگرفت و سکه و خطبه بنام خود کرد و بعد از وی برادرش سلطان
ابراهیم شرقی بادشاه شد و او عالم و فاضل بوده علما و فضلا را محترم داشتی و از حال فقرا و مساکین خبر گرفتی قاضی شهاب الدین ملک العلما جونپوری تفسیر بحر
المواج و فتاوای ابراهیم شاهی و دیگر کتب بنام او نوشته گویند وقتی سلطان ابراهیم قصری ساخت چون باتمام رسید شنید که یکی میگفت قصر سلطان
تمام شد بمزدور احتیاجی نمانده معاش از کجا بدست خواهیم آورد و دیگر روز سلطان امر کرد تا آن قصر را خراب کردند و دیگر بار بنا نهادند بعد از وی پسرش سلطان محمود
شرقی بحکومت رسید و بعد از وی ذکر شد و لشکر به اوڈیسه کشید و بسیاری از کفرهٔ آن دیار را کشت و مظفر بازگشت و بهلول لودی بادشاه دهلی را با او قضایای بسیار واقع شد
و آن در ضمن سلاطین دهلی در احوال بهلول لودی بیاید و بعد از وی پسرش بهیکن خان را امرا بسلطنت برداشتند و محمد شاه شرقی نام نهادند او ظالم و ستمگار بوده تخفیف
از بزرگان برنجیدند و باتفاق مادرش بی بی راجی برادرش سلطان حسین را در جونپور بر تخت نشاندند سلطان حسین شرقی مستقل گشت و با سلطان بهلول در
چهار ساله صلح کرد و در آبادی ملک کوشید و سه لک سوار و هزار و چهار صد فیل جمع آورد و لشکر به اوڈیسه کشید و از راجهٔ آنجا سه صد اسپ و سی فیل پیشکش گرفت و مظفر
بازگشت و بگوالیار شتافت و از راجهٔ آنجا باج گرفت و در هشتصد و هشتاد و یک هجری بخواهش زوجهٔ خود ملکه جهان بنت علاء الدین که از اولاد رایات عالی خضرخان بود
و خود را از عهد صاحبقران تیمور گورکان وارث ملک دهلی میدانست تا صد و چهل هزار سوار [illegible] به دهلی آورد و بسیاری از سلطنت سلطان بهلول لودی بگرفت
بهلول از بسیاری لشکرش توهم نمود و ایلچی فرستاده در صلح کوشید که سلطان اگر دهلی بگیرد تا چار بامیری سپارد که از جاگرای باشد مرا نیز همان بکار دو پانزده کروهی
مسلم دارد سلطان حسین قبول آن ننموده بهلول ناچار با پانزده هزار سوار عزم رزم کرد و سپاه سلطان حسین را از عبور جمن مانع آمدند و منتظر فرصت بود در زیر
معظم شاه و سلطان تاج خان خسته بودند ناگاه از آب گذشت و ظفر یافت و سلطان حسین منهزم شد و ملکه جهان که مایهٔ فساد بود گرفتار گشت بهلول او را با عزاز و احترام پیش سلطان حسین بجونپور
فرستاد سلطان حسین باره دیگر با نخوت زن لشکر بدهلی کشید بهلول بعد از عجز و زاری به رزم شتافت و ظفر یافت و همچنین دیگر بار بهلول مصاف داد و منهزم گشت
و بالآخر بهلول بر جونپور و اکثر بلاد او مستولی گشت سلطان حسین در هشتصد و نود و یک هجری با رنجیدگی باقصای ملک خود رفت و کهلگانون و اندک ولایتی که در تصرف
او در حدود بنگاله بود قناعت کرده بهلول پسر خود باربک شاه را حکومت آن دیار داد و روزگار سلاطین شرقیه سپری گشت غازی پور شهریست قدیم بر ساحل شمالی دریای
گنگ و بر ساحل جنوبی گنگ آبادی زمانیه واقع است در غازی پور گل سرخ بسیار میبالد و گلاب و عطر آن شهره بغایت خوش میشود شیخ عبد الله ساکن عظیم آباد مشهور بغازی پوریه
حاکم غازی پور خواست که عطر کرد از گلاب بگیرد میسر نشد و آن غیر از کابل و کشمیر نباشد و الدرم حروف از کابل عطر گرفته آورده بود و آن خوشبوی برتر
از حد توصیف بوده عطاران شاه جهان آباد یک تولهٔ را قیمت تا [illegible] روپیه گفتند و الدرم بخندید و گفت که این برای استعمال است بجهت فروختن و تعجب آنکه

سلاطین

مشغول تجار از کابل آمده عطر وشتغندر رستم یک توله القیمت بیست روپیه گرفت و امتحان کرده پیاده بوده که المرتبه از عطر هندوستان پسندیده بود
به غازی پور در حویلی شیخ عبدالله غازی پوری عمارت چهل ستون که زیاده از هشتاد ستون میدارد از ابنیه او لغایت پسندیده است و بمراتب از
چهل ستون که زیاده از هشتاد ستون میدارد از ابنیه لغایت پسندیده است و بمراتب از چهل ستون قلعه اله آباد بهتر است و از عجایب عمارت آنکه
فواره بالای سقف چهل ستون برده اند و نهرها در اطراف ستون جاری کرده راقم حروف در حکومت پسرش فضل علیخان ابن شیخ عبدالله
بعلاقه نوکری پسر خود غلام رسول چند سال در غازی پور بسر برده وقتی آنجا حسن سعی برادرش شیخ حمیدالدین درویشی بسن نوزده یا بیست
ساله دوچار گشت و پرده از روی کار برداشت و عملی از کیمیا بر دست راقم کنانید که دران شائبه از فریب نبود و آن وا اتفاق نشست چنانچه از او رسالهای
دراز از آیات قرآن مجید بتاویل التطبیق داد و آن در کتاب لوح محفوظ که تالیف راقم است مرقوم گشته وابتدای آن نسخه از آیت یسئله من فی السموات
والارض از سوره رحمن نموده و آن عمل دهی است وطرفه آنکه باوجود مشاهده و عمل که از دست خود کرده بار بار دست بعمل برده نیافت بنصیب
حسرت آنکه در حضور عامل نکرد مانک پور شهریست بر ساحل دریای گنگ سمت شمال واقع است و آنطرف دریا شهر کره بسمت جنوبی دریا
از مانک پور مایل بطرف مغرب ابادی دارد و در مانک پور سادات کروری بسیار سکونت دارند و مقبره حضرت پیر نصیرالدین
که بروح بزرگ بنابر برآمدن حاجات بر سر خرمهره و یا سه فلوس مس و یا سه روپیه یا اشرفی فاتحه کنند در مانک پور است از ان
دریافت می شود که آن بزرگ صاحب مقام تثلیث بوده راقم حروف تحقیق اینمعنی کرده که نصیرالدین چراغ دهلی دیگر است که مزارش
در دهلی است و در کره مزار بالوار شاه کرک مجذوب است از کراماتش نقلهای عجیب مشهور است و از انجمله وقتیکه علاء الدین خلجی
حاکم کره جهت ملاقات خسر خویش سلطان جلال الدین خلجی آماده غدر شد متوجه آنصوب گردید و از شاه کرک التماس اعانت
بر زبانش گذشت فرموده س هرکه بیاید با تو بجنگ * تن در کشتی سر در گنگ * و همچنان شد و تفصیل اینواقعه در ضمن دهلی در فصل
احوال سلاطین اسلام در اخبار علاؤ الدین خلجی مرقوم شود و پنج کروه تخمیناً از مانک پور بسمت جنوب بر ساحل جنوبی شهر گنگ شاهزادپور
است چهیت وگرهی آنجا پسندیده بود و در زمان سابق تیاری خیمه هاے سلاطین و امراے دران شهر میشد از شاهزادپور پانزده
شانزده کروه تخمیناً شهر اله آباد بسمت مشرق واقع است کوڑه جهان آباد دو شهر است چه جهان آباد شهرے دیگر متصل
کوڑه است و کوڑه را از چکله نامند و حاکم علیحده در انجا می نشست و از اله آباد و اکبرآباد علاقه نداشته بیست و پنج لک یا سی لک
روپیه در وقت نظامت برهان الملک سید سعادت خان شیخ عبدالله غازی پوری تحصیل کرده و نهر بد متصل کوره میگذرد
و مهاجن فتح چند نام بران صراطے از خشت و گچ بسته وقتیکه مبارز الملک سربلند خان از اکبرآباد ناظم صوبه اله آباد شده از راه
کوره و اتاوه بدانصوب می آمد راقم حروف بسن یازده سالگی همراه در رکاب بود در انوقت آن صراط نو احداث بوده بالجمله
مهاجنان هندی را انجا استقامت میدارند و عمارت عالیه دو دکاکین و باغات مطبوع و بازار فراخ و گشاده دارد و سمت
جنوب کوره مسافت سه چهار کروه دریاے جمن است و آن طرف زمینداری چیر سال و نکهه است و نه کروه سمت شمال کوره دریای
گنگ می گذرد و بر ساحل جنوبی گنگ کانپور نام جائیست که اکنون چهاؤنی انگریزان متصل آنجاست و کوره از اله آباد بسمت
مغرب شش منزل میانه مسافت میدارد شهر اتاوه جانب مغرب کوره است وقتیکه مبارز الملک در اکبرآباد ناظم صوبه اله آباد
شده بانجا رسید جان نثار خان برادر زن قمر الدین خان وزیر که ایالت کوڑه داشت جهت ملاقات مبارز الملک سربلندخان

باشکوه خویش که پانزده زنجیر فیل ماهی و مراتب و علم داشته شتافت و ازان تمرد بهگونت ابن ارارو زمیندار کوره شکایت کرد
و اعانت خواست مبارز الملک چیزے از و بنا بر خرچ طلبداشت جان نثار خان سرانجام نداد و مبارز الملک به هشت گانون رسید
بهگونت زمیندار بمعرفت راقم حروف و دیگر رؤسائے لشکر بخدمت مبارز الملک آمد و سه لک روپیه پیشکش نمود و رخصت انصراف
یافت مبارز الملک به اله آباد رسید دیگر سال بهگونت در بیخبری ناگاه خود را بلشکر جان نثار خان زد و او را به قتل رسانید و لشکرش
تاراج نمود و غنیمت بسیار بدست آورد یکے از محفل نشینان حرم‌سرایش با پسرے بردو آن پرده نشین عصمت و عفت بالقای خنجر دو ار
همخوابه پسرش روپ سنگه بن بهگونت گشت قمرالدین خان وزیر از قتل جان نثار خان آگاه شد بعساکر بادشاهی که عبارت از
پالسی‌ست از شاهجهان آباد متوجه او شد بهگونت در قلعه غازی پور عمله کوره متحصن شد وزیر بمحاصره پرداخت در خلال این احوال
امیرالدوله صمصام الملک خان دوران خان متوهم شده باندیشید آنکه قمرالدین خان وزیر که در نواح چکله کوره است و مبارز الملک
ناظم اله آباد و سید سعادت خان حاکم اوده که هریک متصل اند بایکدیگر متفق شده با وزیر درسازند و بر ما شورند کار بطول رسد
از راه دوراندیشی مبارز الملک را امیدوار منصب وزارت ساخته در طلبش رقعه بدستخط خاص محمد شاه حاصل کرده فرستاد و مبارز الملک
از اله آباد در موسم برسات بر جناح استعجال بدهلی شتافت قمرالدین خان وزیر خبر یافت ایخر محمد خان بنگش را بمحاصره قلعه
غازی پور باز داشته خود متوجه شاهجهان آباد شد محمد خان بنگش با بهگونت دارمدار کرده بفرخ آباد مراجعت نمود بهگونت
بر چکله کوره مسلط گشت بعد از چند سال محمد شاه ایالت کوره ببرهان الملک سید سعادت خان تفویض نمود برهان الملک بنواح کوره
رسید بهگونت از راه تهور و مردانگی با سه هزار سوار از قلعه غازی پور هنگام فرود آمدن لشکر ناگاه بر سر برهان الملک که قریب سی هزار
سوار و توپخانه بسیار داشت بریخت و رزمی صعب کرد بیاری از سپاه بهگونت بضرب گلهٔ توپ به قتل رسیدند بهگونت از توپخانه
گذشته صفوف مقدمه را که سالارش ابوتراب خان بود برهم زد و ابوتراب خان را بقتل رسانید و متوجه برهان الملک شد
میر خدایار خان با شش هزار سوار شتربچه با دو بایکی تفنگ انداز که پیش روے برهان الملک ایستاده بود برزم پیش آمد بهگونت
دست بردی عظیم کرد و او را هزیمت داد و متوجه غول برهان الملک شد شیخ روح الامین خان خسر راقم و شیخ عبدالله غازی پوری
و درجن سنگه چودهری کوره از میمنه و دلاور خان و عظمت الله خان افغان مع بهیه از میسره برهان الملک حمله آوردند بهگونت متوجه ایشان شد و قتالی فاحش کرد و بدست
کسان درجن سنگه چودهری به قتل رسید و برهان الملک ظفر یافت و سرش برید و بدهلی فرستاد و ایالت چکله کوره از طرف خویش بشیخ عبدالله غازی پوری تفویض نمود و خود بلکهنو
مراجعت نمود تفصیل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم دوم پوشیده نماند که اصحاب رسول عم عبارت است از آنانکه بایمان مشرف شده شرف مجلس رسول عم دریافته اند و تابعین
آن کسانیکه بمجالس اصحاب رسیده اند و تبع تابعین آنکه در مجلس تابعین مستفیض شده باشند حمزه بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول
و برادر رضاعے آن جناب بود در سال ششم از بعثت رسول ایمان آورد و بعد از هجرت بمدینه رفت و به رسول پیوست
و در غزوه بدر ادلے حاضر آمد و در غزوهٔ احد بر دست وحشی غلام جبیر بن مطعم شهادت یافت و چون حمزه از زخم وحشی کشته شد وحشی
شکمش بشگافت و جگرش بیرون آورد و نزد هنده زوجهٔ ابوسفیان که مادر معاویه بود و دران رزم حاضر بود برد هنده از غایت بغض
و غصه آنرا بمکید لاجرم بجگرخوار اشتهار یافت عباس بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول عم است آنجناب
او را بمنزله پدر دانستی گویند بغایت جسیم الخلقت عظیم الصوت بود روزی از خواب برخاست و صحیفه زد اکثر زنان حامله که آن آواز

شنیده شکم مبادا اختند بعضی بر آنند که عباس قبل از غزوهٔ بدر ایمان آورده بود و گفته اند که چون عباس در بدر گرفتار شد ایمان
آورد و رسول صلعم چون بخانهٔ رسید او باشد بسقایت زمزم او را داد و او را ده پسر بود خلفای عباسی که در بغداد بحکومت رسیدند از اولاد
عباس اند عبد الله ابن عباس از اشراف صحابه است ملازم رکاب علی صلعم بوده و بفرمان علی صلعم چندی امارت یمن و
چندی امارت حج داشت و در جود و سخاوت باو مثل زنند هر روز جمعی کثیر از خوان احسانش بهره می اندوختی طایفهٔ خواستند که با او ظرافت کنند
و او را خجل سازند پس کسان بخانهای اعیان فرستادند و از جانب او پیغام دادند که فردا بر مایده حاضر شوند دیگر روز در عبد الله
نشسته بود قوم در آمدند بنشستند عبد الله از کار آگاه شد مطبخی و غلامان را به ترتیب طعام فرمان داد ایشان در اندک زمانی چندان
طعام حاضر آوردند که پسند بود انگاه امر کرد که هر روز چندان طعام بسازند و هر روز چندان کس بر مایده اش حاضر آیند عبد الله
صفوان امیه روزی با ابن زبیر امیر مکه گفت که دعوی خلافت میکنی و پسران عباس در توضیح فضیلتی نگاه داشتند ابن زبیر بعبد الله
گفته فرستاد که ازین شهر بیرون رو عبد الله ابن عباس گفت آنچه تو گفته اند امر است بجز دو سه کس که از من فقه می آموزند و چندی دیگر
که در خانهٔ برادرم می باشند کسی از ما بهره نیابد و او بعد از علی صلعم بخدمت امام حسن صلعم بسر بردی چون معاویه بن ابو سفیان قصد
عراق کرد امام او را در مقدمه روان ساخت معاویه عبد الله را بفریفت و هزار درم بهر او فرستاد عبد الله شب بلشکر معاویه رفت ابو جعفر
عبد الله بن جعفر طیار به جود و سخا ممتاز بود وقتیکه او را ببسیاری عطا عتاب کردند گفت جمعی بانعام من خو کرده اند می ترسم که اگر انعام
خود را از ایشان قطع کنم حق تعالی عطای خود از من قطع کند ابوذر جندب غفاری از بزرگان صحابه و تابعین اولین است
محمد صلعم در باب او فرموده که ابوذر در امت من در رتبه شبیه است بعیسی صلعم وقتی غلام را گفت چرا گوسفند را رها کردی که علف اسپ
بخورد گفت میخواستم که ترا بغضب آرم گفت من بغضب تو و برغم شیطان که ترا بغضب بردم و اکنون بدین سبب ترا آزاد کردم قربت الی الله
ابو یحیی صهیب بن سنان رومی از بزرگان صحابه بود محمد صلعم با او مزاح کردی و او نیز سخنها گفتی روزی پیش رسول صلعم شد
و یک چشمش درد داشت نزد رسول صلعم خرما نهاده بود صهیب پرهیز نمیکرد رسول صلعم فرمود که خرما میخوری و چشم تو درد میکند
گفت از جانبی میخورم که درد نمیکند رسول بخندید و او را نوازش فرمود گویند صهیب از موصل بود و بدست رومیان اسیر شد خداوندانش
بمکه آوردند به عبد الله بن جدعان بفروختند بنابران در اقلیم دوم مرقوم شد ابو عبد الله خوات بن جبیر انصاری
از بزرگان صحابه بود بشجاعت اشتهار داشته از و منقولست که با رسول الله در منزل مر الظهران نزدیک مکه فرود آمده بودم از خیمه
بیرون شدم زنی چند صاحب جمال دیدم پیش ایشان بنشستم رسول صلعم از خیمه بیرون آمد و فرمود یا ابا عبد الله چرا نزد ایشان نشسته
خجل شدم و گفتم یا رسول الله شتری نفور و جهنده دارم میخواهم که این زنان بهر او رسنی بتابند پس از آن رسول صلعم هرگاه که بمن رسیدی
فرمودی السلام علیکم یا ابا عبد الله شتر نفور تو چه شد و من خجل میشدم تا آنکه ترک صحبت آن کردم و نزد او کمتر میرفتم روزی در
مسجد در آمدم خلوت بود بنماز در ایستادم رسول صلعم از حجره بیرون آمد و دو رکعت نماز بگذارد و بنشست من نماز دراز کردم بخیال
آنکه آنجناب ملول شود و برخیزد فرمود هر چند که نماز دراز کنی ملول نشوم پس چون سلام دادم گفت السلام علیک یا ابا عبد الله
شتر نفور تو چه شد گفتم یا رسول الله بآنخدای که ترا براستی فرستاد آن شتر از آنگاه که ایمان آورده بودم نفور نشد و مطیع است فرمود که
یرحمک الله پس دیگر بار از آن سخن نگفت ابو طریف عدی بن حاتم طائی از اکابر صحابه است و او را جواد بن جواد طائی گفتندی

در سال هفتم از هجرت بخدمت رسول عم پیوست و ایمان آورد و آنحضرت ردای مبارک خود بگسترد تا بران نشست و در عهد خلافت علی
عم بخدمت علی مسیر بردی بود در واقعه صفین یک چشمش از نور عاطل ماند بعد از علی عم روزی بمجلس معاویه رفت عبد الله بن زبیر آنجا
بود خواست که با او مزاح کند گفت کدام روز چشم ترا آفت رسیده گفت آنروز که پدر تو از معرکه گریخت و بقتل رسید معاویه گفت پسران تو
ظراف و ظریف و ظرفه چه شدند گفت در راه علی شهادت یافتند معاویه گفت علی با تو انصاف نورزید که پسران خود را سلامت داشت
و پسران ترا بکشتن داد جواب داد که من با او انصاف نورزیدم که او شهادت یافت لغمان بن عمر انصاری از اصحاب بدر بود
و در مختصری گفته که مزاح برو غالب بود نزد پیغمبر آمدی و با صحابه مزاح کردی و آنجناب او را فرموده که لغمان به بهشت رود و همچنین
چندان نوبتی اعرابی نزد رسول عم آمد و ناقه خود را نزدیک مسجد خوابانید و درون رفت لغمان باتفاق جمعی ناقه را بکشت و گوشت
فضله از آن بخوردند اعرابی بیرون آمد و ناقه را کشته دید فریاد برکشید رسول بشنید لغمان از بیم بخانه یکی در زیر علف پنهان شد رسول
بدانجا رسید و او را از زیر علف بیرون آورد و فرمود آنچه کار است گفت یا رسول الله و الله آنکه ترا این دلالت کرده فرا این
فعل فرموده رسول تبسم نمود و بهای ناقه اعرابی را داد و گفت در سخن لغمان نکته بدیع است مخرمة بن نوفل زهری پیری بود از
مهاجرین صدر و پانزده سال از عمرش بگذشته نابینا شده روزی بقضا از مسجد برخاست لغمان او را دست گرفته بهر طرف بگردانید
و بالآخر نزدیک مردم مسجد بنشاند بقضای حاجت مشغول شد مردم زبان بملامتش کشادند گفت و الله آنکه دست مرا گرفته اینجا نشاند
و گفت این موضع خالی است همانا که با او ظرافت کرده اگر او را بیابم این عصا بر سرش بشکنم گفتند آن لغمان بود سالی چند بگذشت عثمان
که خلیفه بود در پیش محراب به نماز ایستاد لغمان نزد مخرمه آمد و آواز خود تغییر داد و گفت اینک لغمان نماز میگذارد گفت ای فرزند مرا
باو رسان لغمان دست او بگرفت و نزدیک محراب برد و بگریخت مخرمه عصا برکشید و بر عثمان زد مردمان بدویدند و متحیر ماندند و گفتند
ای مخرمه چه کردی گفت لغمان را زدم گفتند این خلیفه بود خویشان مخرمه بمعذرت نزد عثمان رفتند و گفتند اگر فرمایی لغمان را زجر کنیم
عثمان گفت او را بگذارید که از بدریانست و رسول عم براو عنایتی خاص داشت ابو محمد ربیع بن خثیم ثوری از اکابر تابعین
بوده او را گفتند هرگز کسی را غیبت نمیکنی گفت اگر از عیب خود رهائی یابم بعیب دیگری پردازم ابو عبد الله و قیل ابو محمد سعید بن جبیر
از اکابر تابعین بوده در تاریخ ابن خلکان مسطور است که او شطرنج غائبانه میباخت و ازین ظاهر میشود که شطرنج باختن حلال است
و او را حجاج بن یوسف ثقفی در شعبان سنه نود و پنج هجری بشهادت رسانید سوال و جواب او در وقت کشتن با حجاج بسیار است
از انجمله که بعد از سوال و جواب حجاج گفت که او را پیش من باشند چون جلاد بیامد سعید گفت کل نفس ذائقة الموت یعنی هر ذی
جان را مرگ است پس روی بقبله آورد و گفت وجهی الذی فطر السموات والارض حنیفا و ما انا من المشرکین حجاج فرمود تا
روی او را از قبله بگردانند سعید گفت اینما تولوا فثم وجه الله هر طرف که روی آرند همانطرف روی خداست حجاج گفت او را ذبح کنند
سعید گفت اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله پس سر او را از تن جدا کردند عمران بن حطان
سدوسی خارجی شیخ خوارج بیانی از زهاد و شعرای ایشان بود گویند بکراهیت منظر معروف بود و زنی جمیله داشته روزی زنش گفت هیچ شک
نیست که من و تو هر دو در بهشت خواهیم بود گفت بچگونه گفت هر روز تو مرا می بینی و شکر میکنی که زنی جمیله دارم و من بدست چون تو مفلس
گرفتارم و صبر میکنم ایزد تعالی فرموده که شاکران و صابران از اهل جنت اند ابو حازم یکی از بزرگان تابعین است و سخنان

اورا کاید شکاها گفتند سے از سخنان اوست که اندکے از دنیا ترا مشغول دارد از بسیار چیز آخرت عمر بن عثمان الصوفی استاد
منصور حلاج بود از سخنان اوست که صبر ایستادن باشد با خدا در گرفتن بلاها بخوشی و آسانی محمد بن اسحاق اول کسی که متصدی
تالیف سیر گشته سلیمه کذاب در نامه گذشت فرزدق شاعر شیرین کلام است در مدح امام زین العابدین علیه السلام قصیده در زبان
عربی گفته مترجمه مطلع اش این است سے میوهٔ باغ احمد مختار + لالهٔ باغ حیدر کرار + گویند که فرزدق بروی پر شکنج میداشت وقتی شخصے
از روی هزل او را گفت که شکنج های روی تو مانند فرجهای عورات مینماید گفت فرج مادرت را ملاحظه نما که کدام است ابودلامه زید
و ابودلامه نیز بشش گویند از شعرای عرب و صاحب نوادر اخبار بوده روزی ابودلامه قصیده در مدح خلیفه مهدی عباسی گفته بود بر خواند
مهدی شاد شد و گفت چه میخواهی گفت سگی شکاری مهدی در غضب رفت و گفت تو مرا به بخل نسبت میکنی که از من چیزی محقر
میطلبی گفت حاجت مراست نه ترا آنچه میخواهم مراد مهدی سگے شکاری باو داد ابودلامه گفت سگ پیاده بشکار نتوان برد مهدی
اسپی او را داد ابودلامه گفت سگ چون شکار کند ناچار من از اسپ فرود آیم تا آنرا ذبح کنم اسپ که نگاه دارد مهدی غلامی باو داد
ابودلامه گفت چون با غلام و اسپ و شکار از صیدگاه باز آیم گوشت صید را که پزد مهدی کنیزکے او را بخشید ابودلامه گفت تنها بودم
اکنون صاحب غلام و اسپ و کنیزک شدم خانه باید که با ایشان دران بگنجم مهدی خانه باو داد ابودلامه گفت قوت ایشان از کجا
خواهد بود مهدی گفت هزار جریب عامر و هزار جریب غیر عامر ترا دادم ابودلامه گفت عامر را دانم که مزروع و معمور بود و غیر عامر
چیست گفت غیر عامر زمین خراب بود که دران هیچ نباشد گفت زمین خراب بخشیدن فضلی نبود من صد هزار جریب در بیابان
امیر المؤمنین را بخشیدم مهدی گفت دو هزار جریب عامر باو دهند ابودلامه گفت این دو هزار زمین عامر را بیک جریب عامر مصالح
و عوض کنم مهدی گفت آن جریب عامر کدام است ابودلامه گفت بیت المال مهدی گفت خزانه را از آنجا بجای دیگر نقل کنید
و یک جریب از آن باو دهید ابودلامه گفت هرگاه خزانه را از آن نقل کنند غیر عامر باشد نه عامر مهدی بخندید و او را صله جزیل
داد وقتی روح بن مهلب والی بصره بقلع و قمع طائفهٔ از خراسانیان که عصیان ورزیده بودند روی بایشان آورد یکی از خراسانیان
بمیدان آمد و تنی چند از سپاه روح را بکشت و دیگر بار مبارز خواست روح ابودلامه را بقتل او فرمان داد ابودلامه هرچند عذر
خواست هیچ درنگرفت چاره ندید گفت ایها الامیر الامر امروز اول آخرت است اینرا نوشته بباید روح گفت آنچه خواهد باو دهند
ابودلامه نان و کباب و صراحی شراب با خود برد و تیغ برکشید و بر خراسانی حمله آورد و چون خراسانی قصد او کرد ابودلامه تیغ در
نیام نمود و گفت شتاب مکن و سخنی چند از من بشنو خراسانی گفت بگو گفت من ابودلامه ام مرا شناختی گفت نام ترا شنیده ام و دیدی
که چندین از یاران ترا بکشتم تو چرا بحرب من آمدی گفت بهر جنگ نیامده ام شجاعت ترا خواستم که با تو یاری کنم و سخنی چند ترا بگویم که از جنگ
بهتر است خراسانی گفت بگو گفت دیدم که محنت بسیار کشیدی دانستم که گرسنه باشی نان و کباب بهر تو آورده ام بیا تا بگوشه رویم
و با تو خود بخوریم پس از جنگگاه بیرون آمدند و بگوشه رفتند خراسانی چون مست شد ابودلامه گفت روح از بزرگزادگان است و به سخاوت
شهرت دارد بهر تو اسپی با زین زرین و کنیزکے جمیله تیار ساخته بیا تا نزد او رویم خراسانی گفت اهل و عیال را چکنم گفت هرجا که باشی
اهل و عیال همراه پس باتفاق بلشکرگاه نزد روح آمدند ابودلامه نزد روح رفت و گفت خراسانی ممکن نبود از قتل تو چنان و چنین گفتم
و او را بخدمت آوردم روح بخندید و خراسانی را بخواند ابودلامه آنچه پذیرفته بود باو بخشید ابو العلاء اشعث بن جبیر طماع از شاگرد

جهان است پدر او مولی مصعب بن زبیر بوده اشعث بزهد و علم و فضل اشتهار داشته و از غایت ظرافت خود را طماع شهرت
میدارد و او را گفتند از صحابه کرا دوست میداری گفت علی را از آنکه اول آن عین است و آن زر باشد و بعد از آن سین یعنی حراست
از سخنان اوست که هرگز دودی ندیدم که از خانه برآید و گمان نبرم که اهل آن خانه بهر من طعام میفرستند و او را دیدند که دامن بدست
گرفته بصحرا میدوید حال پرسیدند گفت دو مرغابی دیدم که باهم جفت شده می پریدند در آشیانه مرغابی ماده میروم که اگر بیضه از و جدا شود
در دامنم افتد و او را گفتند از خود طماع تر کسی را دیده گفت آری بز من از من طماع تر است روزی قوس قزح را دید گمان برد که طناب
زرّین است که از آسمان فرو هشته اند قصد گرفتن او کرد و چشم و دیده بدان بدوخت ناگاه از بام افتاد و گردنش بشکست ابو المعیث
جی از بنی فزاره است اعراب در حمق باو مثل زنند و او مردی ظریف بوده و گفته اند که از غایت لطف طبع سخنان بر خود می بست
تا او را احمق خوانند موسی بن عیسی هاشمی روزی بر وی بگذشت دید که در صحرا زمینی حفر میکند گفت چه میکنی گفت درین صحرا درمی چند
دفن کرده ام می جویم و نمی یابم گفت بایستی علامتی بران می نهادی گفت نهاده بودم گفت آنچه بود گفت ابری سیاه
بر سرش سایه افگنده بود اکنون اثری از آن نمی بینم و او را گفتند خواهی که پدرت بمیرد گفت لا والله خواهم که او را بکشند تا
میراث و دیت هر دو بستانم در خانهٔ او را بدزدیدند برفت و در مسجد را بکند گفتند چرا چنین کردی گفت در خانهٔ مرا دزدیده اند و خدا
دزد را میداند او را بمن نماید و در خانهٔ خود بستانم و او را کودکی شاگرد خیاطی کرد روزی خیاط قدری عسل بخانهٔ خود برد
و خواست که بکاری رود گفت ای پسر این زهر است زنهار که نخوری پس برفت صبی وصلهٔ جامه بر دجباری برد و نان
بگرفت و با عسل تمام بخورد و خیاط باز آمد وصلهٔ جامه بخواست و با او عتاب نمود گفت مرا مزن و سخن راست از من بشنو گفت
بگو گفت غافل شدم یکی وصلهٔ جامه را دزد ربود و بترسیدم و با خود گفتم که در کاسه زهر است بخورم تا تو بیایی مرده باشم همه را بخوردم و
نمردم خیاط بخندید و او را براند خالد یزید بن هارون بن زاذان واسطی از علمای اصحاب حدیث بوده از و منقولست که در بغداد یکی
از تابعین را دیدم گفتم مرا حدیثی بیاموز آن گفت حدثنی انس بن مالک عن رسول صلی الله علیه و سلم اذا ابتلاک الله ببلائی فاصبر ثم
الصبر یعنی گفت آن تابعین که گفت از من انس بن مالک از رسول آنکه اگر مبتلا کرد الله تعالی ببلایی پس صبر کن بران پس
بازگشتم و بواسط رفتم و هنگام شب بدر خانه رسیدم کراهت داشتم در خانه کوفتن نیز عیبه توانستم در خانه بگشودم و بخانه در شدم
زن من بر بام خانه بود من نیز بر بام شدم او را با جوانی امرد خفته یافتم غیرت در من آویخت سنگی گران برداشتم خواستم
که بر سر جوان بکوبم آن حدیث بیادم آمد و نه زدم دوم بار نیز قصد کردم و همان حدیث مرا مانع آمد پس زن خود را بیدار کردم
زن مرا بدید و خورم شد و جوان را گفت برخیز و پدر خود را ببین و حال آن بود که من زن خود را حامله گذاشته بودم و بسفر رفته
و بعد از بیست سال باز آمدم سجدهٔ شکر کردم که متابعت نفس ننمودم و این از برکت آن حدیث بود امام مالک بن انس
مدنی از اعلام مجتهدین و صاحب مذهب مستقل است و امام شافعی شاگرد او بوده و مالک با شکوه عظیم بوده و در حدیث دستگاهی
عظیم داشته و با این همه تراشیدن شارب نکرده و شمردی و ریش سفید و دراز داشته که بناف میرسیده و لقوی که پنج بوده
واقدی گوید بمساجد آمدی و بر جنازه حاضر شدی که بعیادت مریضان رفتی و در اواخر عمر همه ترک کرد و بنماز جمعه و عیدین هم نرفت
و از سخنان اوست هر کرا شصت هزار دینار نباشد او را توانگر نتوان گفت ابو عبدالله محمد معروف بابن الفقیه از مشاهیر ظرفاء

جهان بوده اصلش از یمانیه است ماهوار متولد شد مولف هفت اقلیم در اقلیم سوم در بصره نوشته چه آنجا نشو و نما یافته او در جوانی
نابینا گشته لوا در اخبار او بسیار است از انجمله آنکه وقتی متوکل عباسی عمارتی عالی ساخت ابو العینا نزد او رفت متوکل گفت خانهٔ ما
در باب آن سخنی بگو گفت جهانیان خانه در جهان سازند و تو جهان در خانه ساخته متوکل را خوش آمد او را تکلیف ملازمت
نمود گفت هر که در مجلس تو می آید باید که خدمت تو کند و من ضریرم و دیگر ترا باید تا خدمت من کنند خدمت تو چگونه توانم نمود در روز
در سرمای سخت بدیدن عبد الرحمان خاقان رفت عبد الرحمان گفت با سرما چگونه گفت کثرت ضعف تو نمیگذارد که اثر سرما بسر
رسد روزی بعیادت وزیر رفت و از غلام او پرسید که وزیر چگونه است غلام گفت چنانکه تو میخواهی پس گفت چرا آواز گریه نمی آید
روزی دیرتر نزد وزیر عصر رفت گفت چرا دیر آمدی از آنکه مرکب مرا دزد برده گفت چگونه برد گفت با او همراه نبودم تا دانم که
چگونه برد روزی با یکی سرگوشی می‌کرد وزیر گفت بایکدگر چه دروغ می سازند گفت مدح شما میگویم وقتی بر لب میر قست مردی
ایستاده بود گفت تو کیستی گفت مردی ام از بنی آدم گفت خدای ترا دیر دارد که گمان من آن بود که نسل آدم منقطع شده
الحمد لله که چیزی باقیست روزی یکی را گفت که زنی بد خو دارم گفت مشتاق مرگ او باشی گفت لا والله نخواهم که بمیرد گفت چرا
گفت ترسم از بسیاری شادی بمیرم وقتی نزد عبد الله بن سلیمان بن وهب رفت و از قلت حال شکایت کرد گفت من
بهر تو بفلان نوشته بودم گفت آری لیکن بحال من نه پرداخت گفت تو او را اختیار کرده بودی گفت چنین است اما بر من
ملامت نیست چه موسی علیه السلام هفتاد تن از قوم خود اختیار کرد در آن میان یکی رشید نبود و رسول عم عبد الله بن ابی سرح
بهر کتابت وحی اختیار کرد او مرتد شد و میان کافران رفت و علی عم ابو موسی اشعری را حکم ساخت و او بعزل آنجناب فتوی
داد عبد الله بن سلیمان بخندید و او را صلهٔ جزیل بخشید و از و منقولست که از هیچ کس چنان منفعل نشدم که از کودک خورد سال
چه او را گفتم که مثل تو پسرک میخواهم اما پدر تو ترا نفروشد گفت اگر چون من پسری میخواهی پدر مرا پیش زن خود بفرست تا چون من
پسری ترا حاصل آید و هم از و منقول است که زنی بود او را ظلمه نواره گفتندی در طفلی که بمکتب رفتی قلم و دوات طفلان و دزدیدی
و چون بالغ شد بزنا مشغول گشت و چون بکهولت رسید قیادہ میکرد و چون پیر شد و از رفتار باز ماند قوچی بخرید و بکرایه
میداد تا بر گوسفندان میکشیدند و هم از و منقول است که روزی فنجا بن رقیم کنیزکی را دیدم که سوگند میخورد که دیگر بخانه این سید نروم
گفتم چرا چنین مبالغه میکنی گفت سید من طریقهٔ عجب دارد و من طاقت تحمل آن ندارم گفتم آن چیست گفت جماع ایستاده میکند
و نماز نشسته میگذارد و دشنام بجد هر لفظ میگوید و قرآن بلحن میخواند و دوشنبه و پنجشنبه روزه میدارد و در رمضان افطار میکند و نماز
صبح نگذارد و تا چاشت گاه خفته میماند و چون برخاست نماز چاشت میگذارد ابو یعقوب اسحق بن محمد نهرجوری از علماء
صوفیه بوده و با جنید و عمر بن عثمان مکی صحبت داشته و سالها بمکه مجاورت کرده و من کلامه الدنیا بحر و الآخرة ساحل و المرکب
النفوس و الناس علی سفر یعنی دنیا بحریست و آخرت کناره آن و مرکب نفوس و مردمان در سفر اند و قال اعرف الناس بالله اشدهم تحیرا فیه یعنی
هر کسیکه شناخت حق تعالی را زیاده شد او در حیرت در ان شیخ بهاء الدین ذکریا ملتانی از اکابر اولیا و علمای عصر بوده او مرید
شیخ شهاب الدین سهروردیست و من کلامه سلامتی بدن در اندک خوردن و سلامتی روح در ترک خوردن و سلامتی دین از
فرستادن صلوة بر رسول صلی الله علیه و سلم است خواجه معین الدین چشتی سجزی سیستانی مرید خواجه عثمان هارونی است در علوم ظاهری

وباطنی یگانهٔ زمان بوده از سیستان بهند آمده و در اجمیر مقیم گشت و اکنون مزارش در اجمیر زیارتگاه خاص و عام است گویند که
چون او فوت نمود بر پیشانیش نوشته یافتند که ہذا حبیب اللہ مات فی حب اللہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری سوالی
از اکابر مشایخ هند است و مرید خواجه معین الدین چشتی بود از سخنان اوست که نام معشوق نتوان گرفت چه اگر عاشق او را حاضر
داند در حضور نام بردن بی ادبی است و اگر غایب شمارد عاشق نباشد شیخ حسن افغان از مشایخ هندوستان و مرید بهاء الدین
ذکریای ملتانی است شیخ در باب او گفته اگر در قیامت مرا پرسند که چه آوردی گویم حسن افغان را گویند او امی بود لیکن
هرگاه سطری از قرآن مجید یا حدیث یا قول مشایخ نوشته باو دادندی گفتی که این کلام خداست و آن حدیث رسول عم و القول مشایخ
روزی براهی میرفت بمسجدی رسید جمعی نماز میگذاردند یکی امام بود شیخ حسن با او اقتدا کرد و چون از نماز فارغ شد شیخ با امام گفت
به بنگاله رفتی و برده خریدی و بملتان بردی پس بغزنین شتافتی و من بی تو حیران و سرگردان شدم امام بپای او افتاد و مرید شد
شیخ اوحد الدین عبد الله ملتانی شیخ عهد بود یکی از یاران او در غاری منزوی بود ماری دید دست بر آن دراز کرد مارش
بگزید نزد شیخ آوردند شیخ گفت چرا دست بآن دراز کردی که ترا زخم زد گفت نه تو گفتی که جز خدا نبود من آنرا جز خدا ندیدم گفت
چون خدا را در لباس قهر بینی از وی بگریز پس دعا برخواند و بر او دمید تا شفا یافت از سخنان اوست که خدای را باشی اگر خدا را
نباشی خود را مباش و چون خود را نباشی خدای را باشی گفت درویشی آن بود که از کس نرنجی و چون اینجا حاصل کنی واصل
گردی شیخ شرف الدین یحیی منیری از اکابر عرفای هند بود و اول کسی است از مشایخ که بزبان اهل توحید سخن گفته
و در ریاضت شاقه کشیده از سخنان اوست چون مطلوب را نهایت نیست طالب هرچه یافته است نیافته است و گفت خلاص نیست
که خلق را از میان برگیری و صدق آنکه خود را از میان برداری گفت عارف هرچه بیند نظر بر حقیقت او اندازد لاجرم معدوم نما
لهذا اول بر آن نهد شیخ احمد معشوق از اکابر اولیای هند بوده نقل است که روزی به نهر غسل به آبی در آمد و گفت الهی
بادشاهی و از اطاعت بندگان بی نیازی تا مرتبهٔ خود در خدمت تو ندانم از آب بیرون نه آیم ندا رسید که بسیار ازین قفا عبث
تو از آتش دوزخ نجات دهم گفت الهی رحمت و نعمت ترا نهایت نیست باین اکتفا نکنم ندا رسید که من ترا معشوق خود میدانم
تو طالبان را عاشق کن شیخ از آب بیرون آمد و روی بخانه نهاد و در راه از در و دیوار می شنید که شیخ احمد معشوق می آید در آخر
حال او را جذبه رسید که از نماز باز ماند علمای ظاهر تکلیف به نمازش کردند گفت نماز کنم لیکن فاتحه نمیتوانم خواند گفتند نماز
بی فاتحه درست نبود گفت فاتحه بخوانم لیک ایاک نعبد و ایاک نستعین نگویم گفتند فاتحه بی آن درست نبود پس بتکلیف ایشان
بنماز بایستاد چون بایاک نعبد و ایاک نستعین رسید از هر بن مویش قطرهٔ خون چکید و خرقه خونین شد نماز قطع کرد و گفت ای
بزرگان من زن حایضم امام نماز درست نباشد ملا دو پیازه از ظرفای زمانه بود و قبرش در منڈیه از توابع مالوه است گویند وقتی
که بموضع منڈیه رسید پرسید که نام این شهر چیست گفتند منڈیه گفت اکنون دو پیازه از هانڈی بیجا رود و از جمله هزلیات اوست ٭
الرسول خیرخواه خلایق ٭ الفیل اول معشوق خدا ٭ الفرشته جبرئیل مخنث ٭ البادشاه وشاه کابل بان ٭ الوکیل محل دروغ ٭ السردار
ریسمان جاروب ٭ الکوتوال نمونهٔ ملک الموت الدوله باد شهوت ٭ الرقیه دلیر شهوت ٭ الکوکه گوساله نیست که بر ولیخ می بیند
السپاهی همیشه سرگردان ٭ الخواجه سرای واه بی کس ٭ الکرمانکو تر حکومت ٭ الکروری تیغ خرگوش در زهر ٭ الجوش آمد کو تازه روزگار

المستوفی مرده شود دروغ گو ✤ الفالو گو جنگل مورست ✤ البها در واقع طلب ✤ المدرسه محله حلقیان ✤ الزیارت گاه نهانه
دار فسق ✤ المسجد خوابگاه پیهان ✤ المفلس کان تصوف ✤ التائب از لذت جهان محروم ✤ التواضع ریا د علامت بخیل ✤
الجلال پاسبان کس ✤ الجرد اسید وارکون ✤ البیوقوف کروری دیانت دار ✤ القدیمی یابوی کهنه پس طویله ✤ المحتسب
آلت قاضی ✤ الهادم اللذات یوم ماه رمضان ✤ الخانه بیخ رشیش ✤ الخانقاه گوزگاه مسافران ✤ القاضی بیخ درگل ✤
المتفکر قحبه تنها ✤ العاشق پاک آنکه گاید و نگوید ✤ الداماد بوکل ما در زن ✤ الخانه خراب زن خوش طبع در خانه ✤ الدیوان
نشانه براه بیکاران ✤ البخشی ناهمه کس در تلخی ✤ الکرماخایه از ریش درازتر ✤ السرمایه از مقعد غایط ✤ الیرشکال سالس بول خدا
و همچنین سطرے چند در هزلیات از کلام عبید زاکانی در ضمن اقلیم چهارم مرقوم است ابو محمد برهان الدین قطب عالم بن شاه
محمود بن مخدوم جهانیان از بزرگان زمان بوده بگجرات درگذشت و ولد ارشد او شاه عالم نیز از اولیا بود بگجرات می زیست
واکنون اولاد ایشان دران دیار بر مسند ارشاد متمکن اند ✤ ✤

و بدانکه آن اقلیم دوم مبدا آن موضعیست که عرض آن بیست و نیم درجه باشد و غایت درازی روز سیزده ساعت و ربع و طرف جنوبی او سه هزار
و هشت صد و چهل و هشت فرسخ و سدس فرسخ ست و طرف شمالی آن سه هزار هشت صد و چهل و هشت فرسخ و سدس فرسخ ست
و طرف شمالی آن سه هزار و پانصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ ست و از طرف شرقی و غربی او یکصد و پنجاه فرسخ ست
و ساحت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد و دو هزار و شش صد و شصت فرسخ و سدس فرسخ ست زویله از بلاد افریقه است
و افریقه دوازده شهر عظیم دارد و اهل زویله در معرفت اقدام مهارت تمام ست بمرتبه که میان اثر قدم غریب و متوطن و صغیر
و زن و مرد و بنده گریخته فرق کنند مماس شهرے بزرگست در بلاد بربر و بلاد بربر شهریست ما بین سودان و حبشه
و شهر مماس سیزده دروازه دارد و بر جانب غربی آن نهریست که بران سه هزار طاحونه است و در داخل شهر شش صد و شصت
چشمه است و در هر نهرے جوی آبے بلستانیست در شرق و غرب شمال آن شهر شیست جزیره معاینه در بحر هند است مردم
آنجا روی بر سینه دارند نزدیک آن جزیره کوه است که در شب ازو آتش عظیم نماید و در روز بجز دود بسیار چیزے بنظر نه آید
و هیچکس نزدیک نتواند شد جزیره سقوطره در بحر مغرب ست صبر دوم الاخوین از انجا آورند جمعے از حکماے یونان دران
جزیره ساکن اند و از نسل ایشان آنجا مردم اند که با غیر خود مواصلت نکنند ✤

مبداء آن موضعیست که عرض آن بیست و هفت و نیم درجه باشد و غایت درازی روز سیزده ساعت و ربع ساعت طرف جنوبی آن سه هزار و پانصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ است طرف شمالی آنشهر سه صد و شش و دو فرسخ و سدس فرسخ است و هریک از طرف شرقی و غربی پانصد و سی و شش فرسخ و عشر فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم چهار صد و شصت و هشت هزار و چهار صد و نود و یک فرسخ و دو خمس فرسخ است الیضا شهریست قدیم از دیار مصر بر شرقی رود نیل و بلاد مصر بیست و هفت شهر است و بسبب اعمال بد حق سبحانه تعالی همه ساکنان القصار اسنگ ساخته و حالا شاهده کنند صورت زن که با زوج خفته و قصاب که گوشت پاره میکند و طفل در گهواره و نان در تنور و مانند آن همه سنگ شده اند راقم حروف بزبان سیاحان شنیده که دروغ جانیست الموره نام آنجا تمام سکنه شهر در زمان سابق سنگ شده اند بلهرم شهریست در مغرب قبر ارسطو حکیم در انجاست و نصاری آنرا زیارت کنند بیت اللحم قریه ایست بر دو فرسخ از بیت المقدس تولد عیسی علیه السلام آنجا بوده است و آب معموریه که نصاری بآن آب فرزندان خود را غسل میدهند و اعتقاد دارند که تا بآن نشویند نصرانی نشود در انجاست جبیض از بلاد کرمانست اندرون آن شهر باران نبارد و بیرون آن بارد و منندان از بلاد کرمان است در کوه آن غاریست که از درون آن آواز آب برمی آید و بخار مثل دود ازانجا برمی آید و با حوالی در غار متکاشف شود و چون بسیار شود مردم آنرا جمع کنند و آن نوشادر خالص است سنغون از دیهات کرمانست و در وسط آن حصاریست که دران موش نباشد اگر موشی را بدانجا برند چون بزمین او رسد بمیرد صعید ناحیه ایست در ولایت مصر و در کوه آن غاریست که دران موتی انداز آدمی و مرغ و سگ و گربه و مثل آن همه مکفن بکفن کتان و همه بر حال خود و هیچ تغیر دران ظاهر نیست و آنجا سنگهای خورد است بر شکل درم و دینار گویند که دراهم و دنانیر قوم فرعون که بدعای موسی علیه السلام مسخ شده چنین شده از دیار مصر است مدینه پادشاه ریان بوده و در جانب آنشهر غرفه ایست شرقی رود نیل بر دیوار شرف

رود دیں و بر دیوار آن غرفه مکتوبست که سخن یوسف عم صقلیه از جزائر مغرب ست در مقابل افریقه در بلاد و دیهات آن
جزیره معادن احسادسبعه منطرفه چون زر و غیر منطرفه چون شب وزاج ونشادر وسیماب است و در صحرای آن زعفران بسیار است
و آنجا کوهیست که آنرا جبل النار گویند هنگام شب دران کوه آتش بسیار مشتعل شود و بروز دود سیاه نماید و عجب تر آنکه قلعه
آن کوه هیچ کاه از برف خالی نباشد طبریه شهریست نزدیک دمشق و در آنجا نهریست عظیم که آب آن نصف گرم و نصف سرد
است و میان یکدیگر آمیخته نشود و قبر لقمان حکیم در طبریه است و آنجا هفت چشمه اند که در هفت سال ازان آب بسیار بر آید و هفت
سال دیگر خشک گردد و زمانی خالی نباشد بیت در جبال افریقه آنجا ممکن گندم که زراعت کنند با لفصد من حاصل آید کوار ه
قلعه البیت المقدس شیخ ابی تواریخ گفته اند که بلندی آن بمرتبه ایست که مرغ ازان بلندتر نه پرد و ابر در کمر قلعه باشد
چه گاهی سر قلعه بالای ابر باشد این از خرافات چه ارتفاع ابر تا هفتده فرسخ میرسد چنانچه در کتب هیئت مرقوم است
و ارتفاع دیوار هفتده فرسخ بیرون از قیاس است معرفه در حدود شام است زمین آن یهود را قبول نکند اگر یهودی
را دران موضع در قبر کنند از قبر بیرون اندازد و از عجائب آنجا آنست که زنان ازالعدا از زائیدن بکارت عود کنند ناصره
قریه ایست بقرب طبریه اشتقاق نصاری ازانست و اهل آن قریه مریم را تهمت کرده بودند بشومی آن دختری که
آنجا متولد شود بکر نباشد

مبدا آن موضعیست که عرض آن سی و سه درجه و ثلثان درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت و ربعی باشد و طرف
جنوبی آن سه هزار و سه صد و سی و دو و سدس فرسخ است و طرف شمالی سه هزار و یک صد و چهارده فرسخ و هر یک از طرف
شرقی و غربی آن یک صد و هفتده فرسخ و خمس فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم سه صد و هفتاد و هشت هزار و سی
و هشت فرسخ و ربع فرسخ است بلقا ناحیه ایست میان شام و عمان و مدن و قریه بسیار دارد و از عجائب آن چشمه ایست
و آنرا بسنگ و ارزیز محکم کرده اند و یک ثقبه دران گذاشته اند و ازان آب بسیار بیرون می آید و اگر آن ثقبه کشاده تر شود
آن شهر از آب خراب گردد شهر زور موضعیست نزدیک همدان اهل آن اکثر اکراد و قطاع الطریق اند و طالوت ملک بنی اسرائیل
از انجا بوده و جب الزلم که از اودیه باهیه است بجز آن موضع جای دیگر نباشد شیز در ولایت آذربایجان است و از
عجائب آنجا آنکه هر سنگ و عمارت که بجانب آن شهر اندازند در آن شهر نه افتد هر چند که نزدیک بسور آن باشد و زردشت آتش پرست
از آن شهر بوده و آنجا آتشکده ایست که دائم آتش دران میکنند اصلا خاکستر جمع نشود طمغاج شهری بزرگ است از بلاد ترک و
دیهات بسیار دارد و زنان و مردان آنجا موی بر بدن ندارند و از غرائب آنست که زنان آنجا از العذار مباشرت هر نوبت
بکارت عود نماید قرمیسین میان همدان و حلوان است مورخان گویند که قباد بن فیروز آنجا تختی از سنگ ساخته
صد ذراع در صد ذراع و ارتفاع آن بیست ذراع و سنگهارا بمسامیر آهنی نوعی وصل کرده اند که مفاصل آن مرئی نمیشود
و در زمان کسری خسرو ملوک روی زمین جهت ملازمت او جمع آمدندی و بران تخت نشستندی مثل فغفور پادشاه چین
و خاقان ملک ترکستان و رای فرمانروای هندوستان و قیصر سلطان روم و گفته اند که از مطبخ کسری تا این موضع چهار
فرسنگ بوده است غلامان او از مطبخ تا انجا صف کشیده طبقهای طعام بدست یکدیگر تا بآن موضع میرسانیدند

(ن)

کزان شهریست از زمین ترک از ناحیهٔ تبت و دران چشمه ایست که هر اجساد متفرقه چون دران اندازند بگدازد ماوشنا
موضعی است نزدیک حلوان و آنجا ایوان عظیم ست و در پیش آن ایوان اثر باغ عظیم است گویند که آن باغ بهرام گور بوده و
از عجایبات آن ایوان آنکه یک لخت که بجانب کوه دارد و بران برف می افتد و بر لخت دیگری نمی افتد نهاوند شهریست
بعد ان از ابنیه نوح ؑ و آنجا چشمه ایست در شعب کوهی چون کسی محتاج آب باشد در شعب آن کوه در آید و آواز بلند
گوید که محتاج آب ایم و بعد ازان بجانب زراعت خود روان شود آب از عقب او جاری شده کشت آرزویش را
سیراب سازد چون گوهر آباشش آب گردد یعنی زراعت او بقدر خواهش سیراب شود بار دیگر نزدیک آن شعب ود
وبزور پای بر زمین زده بدستور گوید که آب کفایت است فی الفور آب منقطع گردد نینوی شهریست بر شرقی دجله
نزدیک موصل یونس ؑ آنجا می بوده و آنجا تلی است که دعای قوم یونس بران تل مستجاب شده و آنرا تل توبه گویند
و شب جمعه مردم بزیارت ان تل روند صاحب تحفة الغرایب گوید که آنجا طاحونه ایست که همه آلات آن از سنگ است
و چون آسیابان خواهد که ساکن شود گوید اسکن بحق یونس پیغمبر سنگ آسیا ساکن شود و چون فارغ شود گوید از خود فارغ
شدم سنگ در حرکت آید واسط شهریست میان کوفه و بصره در سنه هشتاد و چهار هجری حجاج بن یوسف ثقفی آنجا
تعمیر ساخته و بنا نهاده و آن زندان مظلم بوده و بعد از مرگ او در آن شهر جمعی کثیر از ارباب علم و فضل پیدا شدند ⁂

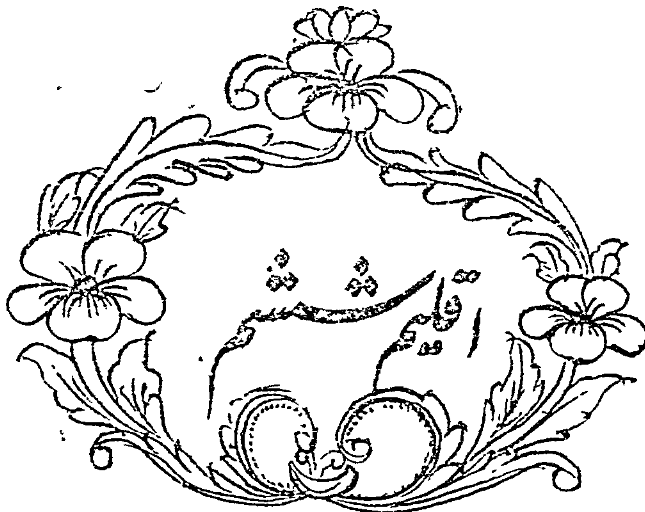

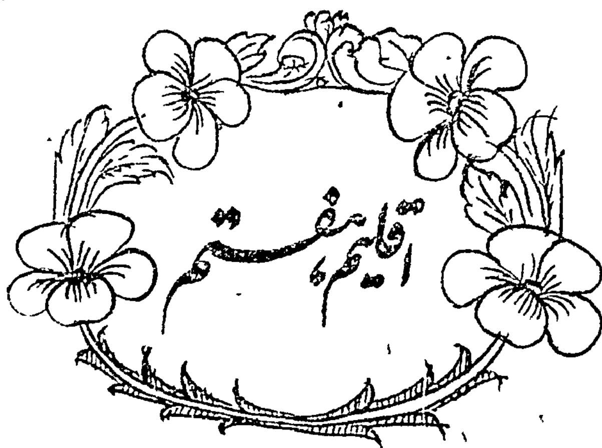
ابتدای آن موضعیست که عرض آن سی و نه درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت و ربع ساعتی و طرف جنوبی
آن سه هزار و یکصد و چهارده فرسخست و طرف شمالی آن دو هزار و نهصد و بست و هشت فرسخ و نصف فرسخ است و هر یک از
طرف شرقی و غربی آن نود و نه فرسخ و نصف فرسخ و مساحت سطح این اقلیم دویست و نود و نه هزار و چهارصد و نود و سه فرسخ
و سه عشره فرسخ است ارمنیه ناحیه ایست ما بین آذربایجان و روم صاحب تحفة الغرایب گوید که انجا آتش خانه ایست که سطح آن
از صاروج است و میزابی از نحاس دارد و در محاذی میزاب حوضیست از رخام چون آتش در آتش خانه برافروزند و آب بر سطح ریزند
تا از میزاب سطح بیرون آید و در حوض ریزد باران چندان آید که سطح آن شسته گردد و آن حوض پر آب شود ارزن الروم
انجا چشمه ایست که آنرا عین الفرات گویند هر کس [illegible] بهار ازان آب غسل کند دران سال بیمار نگردد استونه شهریست در اندلس
بر کنار دریا و در انجا کوهیست و دران سنگهاست که در شب چون چراغ روشنائی دهد افیوس شهریست از بلاد روم و آن
تختگاه دقیانوس بوده و اصحاب کهف از آنشهر فرار نموده بودند و ما بین شهر و کهف دو فرسخست و در کهف بجانب بنات النعش است از
[illegible] آفتاب [illegible] ان کهف [illegible] مسجدیست که دعا دران مستجاب شود و آن مسجد از شهر مرئی میشود بسم
موضعیست بناحیه [illegible] معدن [illegible] دارد و در کوهی از کوههای انجا غاریست و ازان بخار بحوالی در آن غار متحجر
میشود و آن نشادر است [illegible] شهریست باندلس بر ساحل بحر بر ساحل عنبر اشهب ازانجا آورند و بعضی اوقات دریا آنرا
بساحل اندازد و دیگر حیوانی ازان بحر بیرون میآید و خود را بر سنگها مالد و پشمی ازو جدا شود بغایت نرم و برنگ زر سرخ و
مردم آنرا جمع کنند و ازان جامه بسازند در غایت حسن [illegible] آنشهر بیرون نبرند طرطوشه شهریست قدیم از بلاد اندلس
و در نزدیکی آنشهر غاریست و دران هیچ آتش [illegible] اندازند مشتعل شود و بسوزد طلیطله شهریست بزرگ

از بلاد اندلس آب وہوائے نیک دارد و در نزدیکی آن شہر سنگیست کہ چون آنرا قائم سازند باران پیدا شود و چون آنرا بخوابانند باران بایستد قیره شہریست قدیم از بلاد اندلس و در انجا غاریست چون جامہ یا چیزے در آن فرستند باو آنرا بیرون اندازد و بجانب علو بالا نزدیکی از ملوک بنی امیہ بغرور و تا آن غار بر کاه کردند و مردم بر در آن غار نشستند باو و روز بران کاه گرد و هیچ کس را معلوم نشد کہ آنکاه بکدام جا رفت قسطلونه شہرے قدیم ست باندلس در کوه آن غاریست و در آن غار میتے است کہ ہیچ تغیر دران پیدا نشده و معلوم نیست کہ آن چه کس است قیصریه شہرے عظیم ست از بلاد روم و در انجا حمامیست از ابنیہ بلیناس حکیم کہ بجہت قیصر ساختہ از عجائب دنیاست چراغیکه در زیر آن روشن کنند گرم می شود لورقه شہر بزرگ است در اندلس و در انجا یک دانہ گندم بوزن صد دانہ گندم متعارف حاصل میشود سنطیله از بلاد روم است و انجا نوعی از بوستین است کہ سببش دران پیدا نمی شود مایطه از بلاد روم ست در کوه آن چشمہ ایست چون حیوانات ازان آب خورند متفرق شوند و چون آن آب اندک مسافت از چشمہ جاری شود سنگ گردد یونان ولایتے است بقول مورخان اسلام اینهمه دیار در آب غرق است و بروایت اہل فرنگ بعضے از مواضع یونان در آب معمور است و بسیاری ازان اکنون آباد است چنانچہ در ضمن فصل گفتہای صاحب والا مناقب کپتان جوناتهان اسکاٹ گذشت +

مبدا آن موضعیست که عرض آن چهل و سه و نیم درجه بود و غایت درازی روز پانزده ساعت و ربعی و طرف جنوبی آن
دو هزار و نهصد و هشت و نصف فرسخست و طرف شمالی آن دو هزار و هفتصد و پانزده فرسخ و خمس فرسخست و هر یک از طرف
شرقی و غربی او هشتاد و ثلث فرسخست و مساحت سطح این اقلیم دویست و سی و پنجهزار و سی و چهار فرسخ و ثلثان فرسخ است الولد
شهریست بزرگ در بلاد فرنگ و بناهای آن از سنگست و بانی آن وصیت کرده است که زنان در آن شهر در نیایند بنابران
زنان آنجا نروند و آنجا زر سرخ و نقره بسیار است و اکثر سکنه آنجا را همه عمارت از طلا و نقره است اشمشت از بلاد فرنگ است چون
ساکنان آنجا متاعی بخرند قیمت آن برآن نویسند خریدار آن قیمت را آنجا بگذارد و آن متاع برگیرد امطرخنه شهری عظیم است
از بلاد فرنگ آنجا هیزم نباشد لکن آنجا مرغزاریست که چون در تابستان آب آن کم شود از گل بر شکل طوق قرصها سازند و خشک
کنند در آفتاب و آنرا بالعوض هیزم بسوزند و آنهمه خاکستر شود و انگشت از آن حاصل نشود شاپر شهریست در نواحی
باب الابواب و آنجا چاهی عمیق است که آنرا چاه بیژن گویند و افراسیاب بیژن را در آنجا بند کرده و سنگی عظیم بر سر آن
چاه گذاشته و رستم بن زال بر سر آن چاه رسیده و آن سنگ را از سر آن چاه دور ساخته و بیژن را بیرون آورده
و این داستان را فردوسی در شاهنامه بیان کرده و آن سنگ در حوالی آن چاه افتاده است هر کس که در آنجا رسد تعجب میکند
که رستم این سنگ را چگونه برگرفته مدینة النساء شهریست بغایت بزرگ در جزیره بحر مغرب آنجا همه زنان باشند و حکم هیچ مرد بر ایشان
جاری نیست بر اسپ سواری کنند و جنگ محکم نمایند و غلامان مملوک دارند چون شب درآید غلامان نزدیک سیده
خود ها بموجب طلب پنهان روند و خدمت کنند و پیش از طلوع بیرون آیند و اگر پسر زایند او را بکشند
و اگر دختر زایند نگاه دارند*

مبدا آن موضع ایست که عروض آن چهل و هفت درجه و ربعی باشد و روز در آنجا پانزده ساعت و سه ربع و طرف جنوبی دو هزار و هفتصد و یازده فرسنخ و خمس فرسنخ است و طرف شمالی دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسنخ و هریک از طرف شرقی و غربی شصت و نه فرسنخ و ثلثان فرسنخ است و مساحت سطح این اقلیم یکصد و هفتاد و هفت هزار و هفتصد و بست و یک فرسنخ و ثلثان فرسنخ است و در این اقلیم عمارات کمتر است بجهت موضعیت بلاد ترک و آنجا کوهیست و بر قله کوه شبیه خرگاهی از سنگ است و در داخل خرگاه چشمه ایست که از خرگاه می ریزد و از کوه بزمین می آید و آن بوی خوش می دارد بلغار و سقلاب درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم گذشت معیقه شهرے وسیع است از بلاد سقلاب برکنار دریا بیشهای هیبناک بسیار دارد و لشکر دران گذر نتوانند کرد و مهر زنان آنجا بسیار بود و فرزندای مهر بریدران از ازواج حلال هرگاه پسران متعدد یابند درویش شوند و آنکه دختران بسیار دارد توانگر گردد و لطر برون قلعه محکمست بزمین سقلاب و آنجا چشمه ایست که آنرا چشمه شهد گویند چه طعم آب آن چشمه مانند شهد شیرین است و چون چشمه قدری برود طعم او متغیر شود بسبب عروق اشجار که برکنار آن است هرقله شهریست از بلاد روم و در شرقی اصحاب کهف و انفست و هارون رشید خلیفه عباسے آنرا ویران کرده بحول و قوت الهی معرفت اقالیم سبع و بانیا سبها بانجام رسید اکنون مبدا عمارت جانب شمال خارج اقالیم سبع که ماسوای الاقالیم و الدنیا گویند تا آخر عمارت در آخر عمارات تا انتهای ربع مسکون می نویسد پوشیده نماند که مبدا عمارت خارج از اقالیم سبع در جانب شمال موضعیست که عروض آن پنجاه درجه و ثلثی باشد و غایت درازی روز شانزده ساعت و ربعی و انتهای آن موضعی بود که عروض آن شصت و شش درجه و نیم درجه باشد و درازی روز آنجا بست و چهار ساعت و طرف جنوبی آن دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسنخ و طرف شمالی آن یکهزار و پانصد و هشتاد و دو فرسنخ است و هریک از طرف شرقی و غربی آن سه صد و پنجاه و سه فرسنخ و ربع فرسنخ است و مساحت سطح آن هفتصد و پنجاه هزار و سی و دو فرسنخ و ربع فرسنخ صودمق و صعادق نیز نامند از بلاد قلزم است و آن بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و ساکنان آنجا همه مسلمان اند و

شماری نیز سکونت دارند و دیگر جزیره برطانیه و برطانه تباسے فوقانی ائیرش خوانند و آن در بحر محیط است و بقولے در بحریست
که متصل بحر محیط است جزیره صوامتی و برتانیه درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم مرقوم شد جزیره برتانیه بقول کپتان جزناتهان اسکاٹ
مسکن اصلی انگریزان است و آنرا جزیره انگلاند ئیرش گویند و دران جزیره شهر لندن تختگاه بادشاه انگریزان است و روز دراز
در جزیره مذکور هفده ساعت و سی دقیقه نجومے میشود و خورد ترین روز نه ساعت باشد و بیان آن در آخر این کتاب اندر فصلے
که از کپتان موصوف ست در ضمن انگلاند مرقوم است جزائر بلغار که ورائے بلاد بلغار ست و میان آن و بلغار سه ماهه راه مسافت
دارد اهل بلغار و بازرگانان تجارت آنجا روند و هر کس متاع خود را نشان کرده در موضع نهند خرید و فروخت مانند شهر لوبیه کنند
و ساکنان اکثر مواضع آنجا در زمستان از شدت سرما در حمام ها بسر برند چنانچه گذشت و بهار رین قطع موضعیست که در اوایل تابستان
چون آفتاب غروب کند هنوز تمام شفق غروب نا شده اثرے از صبح صادق ظاهر شود و بقول مؤلف تاریخ صبح صادق امیر تیمور
صاحبقران گورکان در تعاقب تقمیش خان جوجی نژاد بسوی شمال بجائی رسیده بود که قبل از غیبت شفق صبح ظاهر مے شد چنانچه
اندرین کتاب در اقلیم هفتم در ضمن احوال امیر تیمور گورکان مرقوم است معرفت آخر عمارت که خارج از اقالیم سبعه است تا آخر
ربع مسکون یعنے تا آنجا که قطب شمالی بر سمت الراس باشد طرف جنوبی این قطعه چنانچه مذکور شد یکهزار و پانصد و هشتاد و دو
فرسخ و شمالی این قطعه یکهزار و چهل و چهار فرسخ و چهار تسع فرسخست و مساحت سطح این قطعه چهار صد و بیست و دو هزار و چهار صد
و هفت فرسخ و خمس عشر فرسخست و اکثر اهل هیئت گفته اند که درین قطعه اصلا عمارت نیست و بقولے در قطع مذکور لوبرا شهریست نزدیک
ظلمات و روز دراز آنجا چهل شبانروز و اینجا یکروز آنجا باشد درین عرض شصت تا نه درجه بلکه تا هفتاد و نه درجه است و بقول مؤلف
اقصاص تا العرض هشتاد و چهار درجه جانب شمال خط استوا عمارات عظیم و غیر عظیم هست چنانچه سابق ازین مرقوم شد دو یکروز آنجا
برابر چهار ماه بلکه از چهار ماه هم ترقی کند و بعد ازان عمارت نیست پس بقول مؤلف اقصاص تا هشتاد و چهار درجه عمارت هست
و نه و نیم نود درجه باقیمانده آن عمارت ندارد چه از شدت آب و برف و سرمای سخت نبات آنجا نروید و حیوان زندگانی نتواند کرد
پوشیده نماند اینجا که معرض تحریر آمد اندران دیار امرقه که عبارت از دنیای نو است و اکنون اهل فرنگ بدانجا رسیده اند بسیار آبادیست
تا از امصار و جزائر جانب جنوبی خط استوا از قطعه غربی شاید امرقه جنوبی باشد و در جانب شمال خط استوا که عمارت اندر ربع مسکون است
دران امرقه شمالی یافته نمی شود بنابران گفته می شود که شاید بر نصف کرهٔ ارض بجائے که مقاطر عمارت اثر وست بوده باشد که بیده
انه الغیب عند الله حکایتے در عجائب البلدان بنظر راقم رسیده که سکندر ذو القرنین جماعه تجار را که ماهر اکثر لغات و السنه بودند
فرمود که در کشتیها نشینند و از طرف مشرق تا محاذی مطلع کواکب بروند و ما را از معموره خبر کنند جماعه بازرگانان بعد از یکسال
و نیم بسواحل بحر محیط رسیدند و جمعے آنجا ساکن دیدند گفتند شما چه مردمان اید آن جماعه متحیر ماندند تجاران برگردیدند و نزد سکندر آمدند
و تمام احوال عرض کردند کسانیکه از اوضاع افلاک و زمین واقف بودند با ذو القرنین گفتند سخن تجاران راست است چه آب
احاطه زمین کرده و ایشان از جهت مشرق رفتند تا آنکه از زیر زمین متوجه بسواحل مغرب گردیدند والله اعلم بالصواب در کتب
هنود مسطور است که بدستور اینجا دریا تا تال یعنے زیر زمین که عبارت از ارض مقاطر تحتانی است عمارت است و فرمان روایان باشند

خاتمة الطبع

تاج زیبای سر سخن حمد و ثنا بملتفتا ہیست که دو جہان را بیک امر کن از پردهٔ عدم بجلوه گاه ظہور آورده و رونق و آرایش کلام ادای نعت خیر الانام
جناب حضرت محمد مصطفے صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم که نظم و نسق عالم را قبضهٔ اقتدار شریعتش داده اما بعد بر روشن سواد ان ارباب بصیرت
و ذکاوت شائقین دریافت سوانح سنین سابقه و وقایع جویای وقائع ملوک ماضیه بسان آفتاب بے حجاب سحاب در پرده و متوارے
مباد که فی نفس الامر علم تاریخ علمی است که فراوان سوانح عجیبه و تبا و قائع عظیمه پیشینیان و باستانیان از ملوک و کملا بوسیلهٔ آن مفهوم
ضمیر گردد و که دل را از تیرهٔ غم برهاند و بجادهٔ راحت راه نماید هنگام است که شنیدن را فروده رساند و سامعه را قوت افزاید حالا بشارت
تازه باد که درین نزدیکی فرخ کتابی و خجسته صحیفهٔ بل گلدسته ایست که باد ختران روزگار بروز رسیده یا چمنیست که هزاران بلبل در نغمه سرا
گردیده و متضمن حالات محمد و تاریخ قابل قبول فطرت سلیم مسمی به حدیقة الاقالیم تالیف مورخ همه دان واقف هر فن ماهر حالات
انقلابات روزگار نو دکمن چهره آرای حسن کلام نسخه پیرای صحیفه ایام نقش کارنامه حقیقت نگارے نقش خاتم فراست و نادرے
مرتضی حسین المخاطب به الله یار عثمانی بلگرامی که در سرکار شاهان هند و امرای عظیم الشان امتیاز داشتند تا آخر بمنصب منشی گری صاحب والاشان
کپتان مسٹر جوناتهان اسکاٹ صاحب بهادر ممتاز گردید و همان زمان بایمای والاشی این گلدسته خندان را ترتیب داده و از
اخبار انبیاے کبار و سلاطین روزگار و برخے از احوال کره ارض و ربع مسکون و اقالیم سبعه و هر آنچه در هر اقلیم از اقالیم سبعه از بلاد و بحار
و انهار و جبال و قلاع و نامی از عمارت تمام واقع شده حالات بناے آن همه مشرح حالا نگاشته و بعضے از احوال حکما و فضلاے مشاهیر امصار
زیب رقم یافته مختصر مرام اینکه این تاریخیست لب لباب کتب تاریخها جوینده هر چه جوید درین یابد و این تاریخ براے ناظرین و شائقین بلاد اعظم هند
مانند دهلی و لاهور و لکهنو زیاده تر نفع بخش است که حالات جزئیات هر واقعه بمیانه می آید الحاصل هر گاه این کتاب قطعے
مبهم رسید بر منافع و فوائدش ناظرین آگاهے یافتند و با صرار طبعش پرداختند لاجرم نظر باشاعت علوم و
نفع عام ببذل همت بلند و نهمت ارجمند سرچشمهٔ دانش و فتوت جناب منشی نولکشور صاحب
دام اقباله مالک مطبع در مطبع نامی گرامی واقع لکهنو حضرت گنج کوٹهی خاص
مالک مطبع بماه جنوری ۱۸۷۹ء مطابق ماه صفر ۱۲۹۶ھ بار اول از زنگ طبع
برآراسته شد و آرای جهان مقبول عالم فرماید
بالوف منه و کمال کرمه

آمین

تا ذکر خلافت سنہ ۱۲ھ باشد بہت صحت کے ساتھ نہایت عمدہ چھپی ہے

روضۃ الصفا ۔ تصنیف محمد خاوند شاہ یہ تاریخ کی عمدہ مبسوط کتاب ہے ۔

تحقیق الانساب معروف بہ مظہر الحق مصنفہ سید ارتضان صاحب کیا لوی در تحقیق انساب

شواہد النبوت ۔ از جزو تا کل احوال حضرت خاتم المرسلین و حالات ائمہ اطہار و صحابہ کرام بہت مبسوط ملا عبد الرحمن جامی نے لکھا ہے کہ ایسا مدارج النبوت اور معارج النبوت میں اوس بسط کے ساتھ نہیں ہے ۔

سیر الاقطاب فارسی شاہ العدیہ ذکر کرامات

اولیاء اللہ ۔

دبستان مذاہب ۔ فارسی عقائد مذاہب مرقوم ہیں ۔

گنجینۂ سروری ۔ معروف بہ گنج تاریخ فارسی از مفتی غلام سرور لاہوری تاریخ ولادت و وفات اولیاء و سلاطین ہند ۔

کتب تاریخ زبان اردو

تاریخ راجستان ۔ با نقشہ جات و تصویرات بہ نادر مبسوط تاریخ راجپوتان کے یادگار جسکی صحیح تاریخی حالات سے شوکت و سطوت قوم راجپوتوں کی آشکار ہے قابل دید ہے کاغذ نفیس چھاپہ پاکیزہ بڑے اہتمام سے چھپی ہو

صولت افغانی ۔ اردو ۔ اسمیں واقعات فرمانروایان ہندوستان و تحقیق انساب افغانان ہے از محمد زر دار خان صاحب بہادر

فتوحات ہند ۔ خلاصہ تاریخ واقعات ہند از عنایت حسین صاحب ۔

اقوام الہند ۔ بیان اقوام مختلف کا نہایت عمدہ ہے ۔

تاریخ چین ۔ جیمس کا کران صاحب مرحوم کی تصنیفات سے ہے حالات ملک چین ابتدای طوفان سے تا نہایت سنہ ۱۸۱۲ء شرح حالات اور عجائبات ملک چین کے مندرج ہیں ۔

تذکرۃ الکاملین ۔ مشاہیر حکماء علماء کا تذکرہ مع تصاویر

عجائبات روزگار تصنیف جناب ماسٹر رام چندر صاحب بہادر بیان اشیاء و مقامات مع تصاویر

ملا سند ۔ جسمیں احوال تمامی راجگان ہنود از مہاراجہ جدھشٹر اور بعد اختتام سلطنت جملہ راجاؤن کے احوال سلطنت بادشاہان اسلام کا ہے تا عہد واجد علی شاہ

تاریخ عہدنامجات و اقرارنامجات و عطانامجات سند متعلقہ ریاستہاے ہندوستان و حدود ہندوستان کل سات جلد

جلد اول ۔ جسمیں عہدنامجات و اقرارنامجات و عطاہائے سند متعلقہ گورنمنٹ گورنری بنگالہ و کچھار و جنتیا و کوچ بہار و منی پور و آسام و کوچ بہار و شکم و سرحدات جنوبی و مغربی و شمالی و ممالک کٹک و برہما و ملایا و سنگاپور و پراگ ہیں

جلد دوم ۔ جسمیں عہدنامجات و اقرارنامجات و عطاہائے سند متعلقہ اضلاع شمالی و مغربی ہندوستان و دہلی و رام پور و فرخ آباد و بنارس و اودھ و پٹیالہ و پنجاب و ممالک سرحدی پنجاب وغیرہ ہیں ۔

جلد سوم ۔ جسمیں عہدنامجات و عطاہائے سند متعلقہ خاندان پیشوا و ناگپور اور بندیل کھنڈ

جلد چہارم ۔ جسمیں عہدنامجات و عطاہائے سند متعلقہ خاندانہائے ملک راجپوتانہ و وسط ہند و مالوہ ۔

جلد پنجم ۔ جسمیں عہدنامجات و اقرارنامجات و عطاہائے سند متعلقہ ریاستہائے حیدرآباد و میسور و کورگ و احاطہ مدراس اور جزیرہ سیلون یعنی سنگلدیپ ۔

جلد ششم ۔ جسمیں عہدنامجات و اقرارنامجات و عطاہائے سند متعلقہ سرکار بمبئی یعنی ستارا و کلہاپور و ساونت واڑی و جاگیرات کلایہ و جنجیرا و سورت و کچھ و بانسواڑا و جوار و برودہ و کٹھیاواڑ و چھوٹی کوشا کواڑ و کاٹھیاواڑ و کچھ و پالن پور و ماہی کانٹھا و ریوا کانٹھا ۔

جلد ہشتم ۔ جسمیں عہدنامجات و اقرارنامجات و سندہاے متعلقہ سندھ و بلوچستان و فارس و ہرات و عرب و ترکستان فارس و ساحلان عرب و افریقیہ ہیں ۔

تاریخ جدولیہ ۔ یہ مشہور تاریخ مولفہ منشی خادم حسین صاحب اکبرآبادی آدم سے تا اینعام جدول کے اندر جزو کل کیفیت تاریخی مقید سنہ مختصر مختصر روایت درج ہوئی ہیں ۔

تاریخ نپولین بوناپارٹ ۔ مشہور شہنشاہ فرانس کی ہے اسکا ترجمہ مولوی مشتاق علی صاحب مغفور نے فرمایا ۔

سفرنامہ ۔ جناب مور ساتھ صاحب بہادر کمشنر جنھون نے سنہ ۱۸ عیسوی میں یارقند کا سفر فرمایا متضمن حالات اوس دیار کے

قصص الانبیاء اردو ۔ مولفہ محمد طاہر در حالات انبیاء ۔

قصص الانبیاء اردو ۔ مطبوعہ مطبع شعلہ طور ۔

عجائب القصص اردو ۔ دو جلد انبیاء و اولیا کے حالات مبسوط ہیں ۔

تاریخ بغاوت ہند مسمی بہ محاربہ عظیم غدر سنہ ۱۸۵۷ عیسوی کی تاریخ بغاوت ہے اسمیں اکثر مقامات کے مفصل حال معرکہ کے درج ہیں چند انگریزی کتاب سے پنڈت کنہیا لال صاحب مغفور نے ترجمہ و تالیف کیا ۔

مجموعات علم و غیرہ کتب نایاب نادرہ

عجائب المخلوقات ۔ تمامی مخلوقات کے اشکال اور احوال اسمیں مندرج ہیں باتصویر نہایت عمدہ چھپی ہے ۔

ایضاً ۔ رنگین ۔

مطلع العلوم و مجمع الفنون فارسی ۔ از حکیم

ولید علیخان متخلص واجد ۔

ترجمہ اردو مطلع العلوم و مجمع الفنون ۔ از منشی زین العابدین خان مرحوم ۔

معلومات الآفاق ۔ یہ کتاب اسم بامسمی ہے اسمیں تمام دنیا کے حالات اور دست و

آبادی و ویرانی مع رنگ مع تصویرات ۔

ایضاً ۔ بلا رنگ مع تصویرات ۔

مطلع العجائب ۔ ترجمہ معلومات الآفاق بالا

ریاض الفردوس ۔ مصنفہ مولوی محمد حسن خان صاحب مثل مطلع العلوم ۔

اپنی ہمیشہ [illegible] ترتیب عملیات [illegible]
[illegible]

اعجاز خسروی — تصنیف حضرت امیر خسرو دہلوی [illegible] صنائع و بدائع لفظی و معنوی ہر قسم کی مثال سے اور پانچ رسائل کی یہ کتاب [illegible] تحقیق ہے —

عجائبات فرنگ — یعنی حالات ملک انگلستان وکیفیت سفر یوسف خان کمبل پوش نامی سیاح ممالک یورپ قابل دید ہے —

اندرجال اردو — اس میں ہر قسم کے نقش شعبدہ و منتر ہیں —

جواہر الاسرار — سید محمد تقی صاحب کی مشہور کتاب طلسم فرنگ سے منتخب کیا ہے —

اعجاز محمدی یعنی اندرجال — مصنفہ [illegible] صاحب —

خزینۃ الامثال — اردو و فارسی و عربی کی مثلیں زبان زد مندرج ہیں —

تسہیل الغبار — فن حساب میں مولفہ مرزا ابراہیم صاحب —

مجموعہ طلسم اسکندری و القرین — مشتمل [illegible] نسخہ کیمیا و سیمیا و لیمیا [illegible] مولوی محمد [illegible] خان صاحب [illegible]

رسالہ تعلیم موسیقی — تصنیف مولوی محمد [illegible] خان مرحوم —

مخزن العلوم — کل علوم صرف و نحو و منطق و بیان و معانی و عروض و ریاضی و حساب و نباتات و طب و اخلاق و نجوم و رمل و موسیقی و حکمت منزلی و حدیث و نقد و تاریخ و جغرافیہ و علم ارض وغیرہ کا جیسا اور بعض شرح کا بیان ہے —

انشائے اسرار — فرشتہ فارسی و فرشتہ کا اسرار اسمیں لکھا ہے —

طلسم فرنگ — علم مقناطیسی میں یہ ایک کتاب نادر ہے —

شبستان نکات و گلستان لغات — یہ ایک نادر کتاب صنائع و بدائع لفظی کی کہ جس میں ہر ایک لفظ و فقرہ سے ایک لطف صنعت کا ظاہر ہوتا ہے یہ کتاب بڑی کوشش سے بہ تحصیل جناب نواب محمد [illegible] خان بہادر [illegible] — تصنیف مولوی عبد الفتاح فتاحی

قانون ستار — مصنفہ سید [illegible] حسین خان [illegible] اسسٹنٹ کمشنر دہلی —

رسالہ علم قیافہ — تصنیف منشی [illegible] پرشاد صاحب [illegible] ڈپٹی انسپکٹر [illegible] —

نقش سلیمانی — عملیات و نقشہ جات مصنفہ خواجہ محمد اشرف علی صاحب —

ہفت تماشائے مرزا قتیل — ہر ملت و مذہب کے تحقیق میں ہے —

سراج الرمل — فن رمل میں یہ ایک کتاب [illegible]

طلسم عجائب — [illegible] اعمال [illegible] بعض ہر قسم کے از مرزا [illegible] حسین صاحب طبع جدید —

چمنستان بہار — مجموعہ اشعار اور [illegible] منشی [illegible] صاحب —

مصداق الرمل — [illegible] از محمد مصطفی صاحب رمال [illegible] —

نیر اعظم — آفتاب نجوم علم نجوم میں [illegible] از [illegible] صاحب —

محبوب الرمل — علم رمل میں تصنیف [illegible] شاہ صاحب رمال نامور —

حرز سلیمانی — یہ کتاب [illegible] عملیات و دعا [illegible] کل اعمال [illegible] اور [illegible] نقوش و اعمال [illegible] ترکیب نقش [illegible] صاحب نے خوب لکھی ہے لائق [illegible] تصنیف ہے —

طلسم روحانی — جداول میں کیفیت [illegible] تسخیر کا خیال [illegible] لکھا ہے از مولوی حسین احمد صاحب

مثنویات قصص نظم و نثر فارسی

مثنوی مخزن اسرار — تصنیف مولانا نظامی —

مثنوی تحفۃ العراقین — محشی تصنیف حکیم افضل الدین خاقانی —

مثنوی تحفۃ الاحرار — تصنیف ملا جامی —

زلیخا — شرح ملا —

مثنوی یوسف زلیخا جامی — محشی [illegible] —

زلیخا — مثنوی یوسف زلیخا جامی — [illegible] حاشیہ میں محشی ہے —

یوسف زلیخا [illegible] — جواب یوسف زلیخا جامی —

یوسف زلیخا فردوسی — منظوم [illegible] —

نگار دانش — بہار دانش کا انتخاب —

انوار سہیلی — محشی تصنیف ملا حسین واعظ مشہور کتاب ہے —

معدن الجواہر — تصنیف ملا طرزی یہ کتاب اندرز و تہذیب الاخلاق یا پند و حکایات تمثیلہ نادر الوجود ہے —

[illegible] مولانا ہاتفی — تیمور کی فتوحات کا حال بطور سکندرنامہ ہے —

مفرح القلوب — عرف [illegible] کا قصہ ہے —

مثنوی سنبلستان — بہ تتبع بوستان سعدی تصنیف منشی [illegible] —

[illegible] فارسی — تصنیف فیاضی مثنویات میں [illegible] جامی [illegible] —

لیلیٰ مجنون ملا ہاتفی — مشہور قصہ ہے اور [illegible] میں قبول ہے —

لیلیٰ مجنون خسرو — امیر خسرو کی پنج گنج کی یہ ایک کتاب ہے —

مثنوی ہشت بہشت امیر خسرو — یادگار از تصنیفات حضرت امیر خسرو و مشہور [illegible]

لیلیٰ مجنون نظامی — تصنیف مولانا نظامی گنجوی —

خسرو شیریں نظامی — گنجوی مشہور کتاب [illegible]

ہفت پیکر نظامی — تصنیف نظامی گنجوی [illegible] —

سکندرنامہ بحری — تصنیف نظامی گنجوی [illegible] —

[illegible] — [illegible] گلابی —